This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

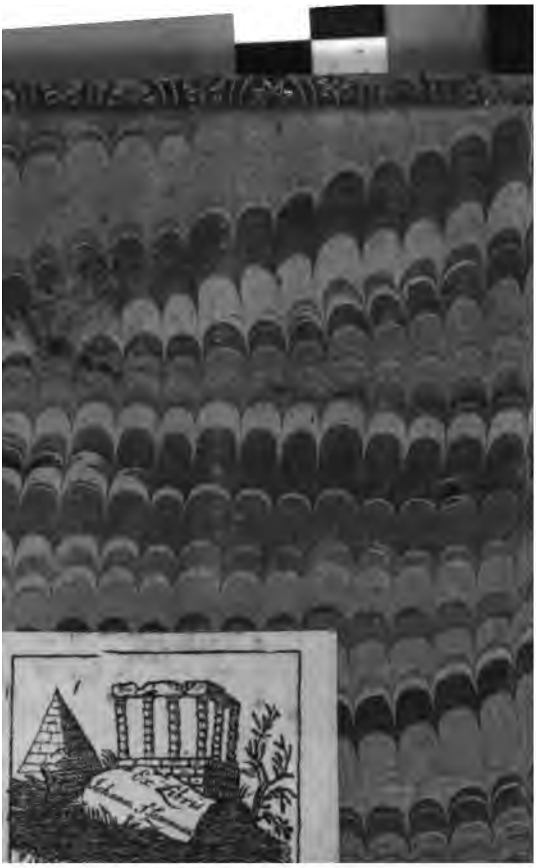
We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

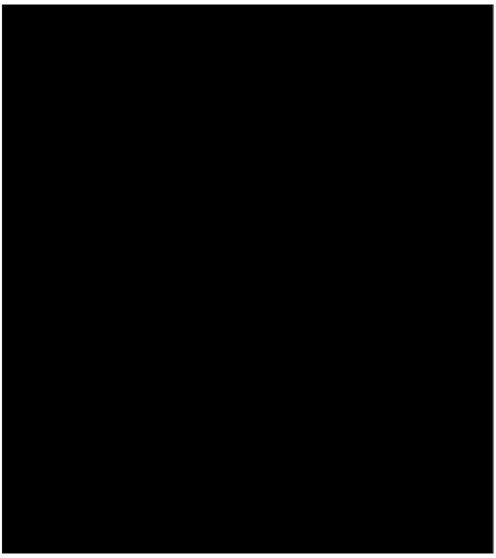
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`




Ex Libris

L. 4. 3.











M. TVLLII CICERONIS ORATIONVM

TOMI SECVNDI PARS II.



AMSTELODAMI,
Ex Typographia P. & I. BLAEV,
Proſtant apud IANSSONIO-WAESBERGIOS,
BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS.
M DC LXXXXVI.

John S. Lawrence Estate
94
3-31-1925

PRO
L. MVRENA.
ORATIO VICESIMA TERTIA.

ARGVMENTVM CAMERARII.

L. Catilina petens conſulatum cum M. Cicerone repulſus, iterum petiit Cicerone & C. Antonio Coſ. Sed & tum dejectus ab honore & ſpe ſua, manifeſtum bellum moliri, & conjuratis in urbe relictis, diſtributiſque vicibus inflammandae urbis & trucidandi Senatus, ipſe ad exercitum in Etruriam proficiſcitur, & in Caſtra quae Manlius in agro Foeſulano poſuerat, ſeſe contulit. Petierant cum illo conſulatum, de quibus conſtat, Decimus Sullanus, Servius Sulpitius & L. Murena, cumque hic cum Sullano deſignatus eſſet, quod tribubus largitione corruptis eum honorem obtinuiſſe diceretur, ambitus poſtulatus fuit, accuſantibus, ut fieri ſolebat, pluribus, quemadmodum & de ipſa defenſione intelligi poteſt. In hoc uno igitur crimine probando plurium induſtria elaboravit, alia enim quae objecta huic fuerunt, ad infamiam Murenae conquiſita ſunt, ut illud de Aſia & ſaltatione, quo magis ipſe per ſe indignus ampliſſimo honore ad corrumpenda ſuffragia confugiſſe crederetur. Sed adverſus omnia praeclara opponitur defenſio. Quae quidem cum ſit arte ſumma ad reum conſervandum, illiuſque non modo ſalutem, ſed etiam dignitatem tuendam compoſita, in hoc tamen praecipue admirabilis eſt, quod ſummos & viros & amicos ita refellit, ut non tam cauſſae, in qua omnino vincere cuperet, quam honoris illorum ratio habita, neque tam reus protectus quam illi placati eſſe videantur. Eſt autem difficile non admodum offendere eum, contra cujus voluntatem pro inimico ipſius vehementius pugnes, quo minus facile fieri poſſe putandum, benevolentiam etiam ut eorum, adverſus quos dicas retineas. Notavit haec

ſimili in conſideratione & Fabius lib. 11. *his verbis:* Sed ii iis quidem in quibus vel judici, vel etiam aſſiſtentibus ratio noſtrae moderationis probari debet, minor eſt labor illic plus difficultatis, ubi ipſos contra quos dicimus vere-mur offendere. Duae ſimul hujuſmodi perſonae Ciceron pro Murena dicenti obſtiterunt M. Catonis Serviique Sulpitii. Quam decenter tamen Sulpitio, cum omnes conceſſiſſet virtutes, ſcientiam petendi conſulatus ademit. quid enim aliud eſſet, quo ſe victum homo nobilis, & juris antiſtes magis ferret? ut vero rationem defenſionis ſuae reddidit? cum ſe ſtuduiſſe petitioni Sulpitii contra honorem Murenae, non idem debere accuſationi contra caput diceret. Quam molli autem articulo tractavit Catonem? Cujus naturam ſumme admiratus, non ipſius vitio, ſed Stoicae ſectae, quibuſdam rebus factam duriorem videri volebat, ut inter eos non forenſem contentionem, ſed ſtudioſam diſputationem crederes incidiſſe. *Hactenus Quin-*

[redacted]

ARGVMENTVM P. MANVTII.

Comitiis conſularibus, quae conſul Cicero habuit, D. Iunius Silanus, & L. Licinius Murena conſules deſignati ſunt. Poſt comitia Murenam de ambitu competitor ejus accuſavit clari nominis juriſconſultus Ser. Sulpicius cum tribus ſubſcriptoribus, M. Catone, probitate ſenſuque erga rempublicam inſigni viro, Cn. Poſtumio, Ser. Sulpicio adoleſcente. Defendit eum Cicero, defenſum jam a Q. Hortenſio, & M. Craſſo. Iucunda in primis oratio eſt. nam & juriſconſulti propter Sulpicium exagitantur: & Stoica diſciplina, cui deditus erat Cato, facete lepideque deluditur: adeo ut Cato, dignam conſule gravitatem ei detrahens, dixerit id, quod in Plutarcho legimus: Dii boni, quam ridiculum conſulem habemus.

QVae deprecatus ſum a diis immortalibus, judices, more inſtitutoque majorum, illo die, quo auſpicato comitiis centuriatis L. Murenam conſulem renunciavi: ut ea res mihi magiſtratuique meo, populo plebique Romanae, bene atque 1

Q*Va deprecatus ſum a diis*] Exordia orationis hujus vel duo ſunt, vel unius partes duæ, vel poſt exordium excurſio. Nihil enim vel perparum intereſt. Prior igitur pars habet ipſius cauſæ & defenſionis commendationem, ſecunda patrocinii. Non enim ſolum in hoc elaborandum fuit, ut a cauſa judices non eſſent alieni, ſed etiamne qua invidia defenſoris nocere poſſet reo. Sed de utraque parte nunc deinceps aliquid dicamus. Prioris ergo capita ſunt *Religio & pietatis officium*, quæ implicantur inter ſe: quod etiam Demoſthenes facere ſolere cernitur, ut capita permiſceat atque contexat. Orditur autem ampliter & ſplendide, ut dicentis perſonæ dignitati atque auctoritati conveniebat. In primis enim cum omnibus in orationis partibus tum maxime in principiis decoro ſerviendum, cum vix alia res ita ſoleat avertere animos atque judicia hominum, quam ſi id quod deceat negligatur. De quo, i. e. *περὶ τοῦ πρέποντος*, ut Græci appellant, Rhetores diligentiſſime præcepere, & Cicero in oratore copioſe & magnifice notat his verbis: *Eſt autem quid deceat oratori videndum, non in ſententiis ſolum, ſed etiam in verbis. Non enim omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas; nec vero locus aut tempus aut auditor omnis eodem aut verborum genere tractandus eſt, aut ſententiarum. Semperque in omni parte orationis, ut vita, quid deceat eſt conſiderandum, quod & in re de qua agitur poſitum eſt & in perſonis, & eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt.* Hactenus Cicero. Atque eſt hic locus perdifficilis & late patet, & ſine prudentia ſingulari explicari non poteſt. Itaque & a Philoſophis diligenter & copioſe in officiis tractatur. Eſt autem in hoc initio am-

atque feliciter eveniret: eadem precor ab eiſdem dii immortalibus ob ejuſdem hominis conſulatum una cun ſalute obtinendum, & ut veſtrae mentes atque ſententia cum populi Romani voluntatibus ſuffragiiſque conſen tiant

amplitudo & ſplendor inſignis cum verborum, tum ſententiarum in illa precatione, quam luculente a Deorum numine ad judicum poteſtatem deducit atque transfert. Habet tamen & hanc virtutem atque laudem, quod præſtantiſſimum oratorem Demoſthenem in illa graviſſima cauſa περὶ ϛεφάνου idem feciſſe conſtat, & ad hæc Ciceronem reſpexiſſe credibile eſt. Hac forma, ſed aliter, uſus etiam eſt in oratione *ad Quirites poſt reditum ſuum*. Camerarius. *Qua deprecatus ſum a diis, &c.*] Revocandum putavi prioris ſæculi ſcripturam. hodierni enim *precatus* tantum ſervant, contra olim cuſos & mſſ. Pall. quatuor, item cod. S. Victoris. *Gruterus*. Probat Francii liber *deprecatus*.

More inſtitutoque majorum] Solebant enim magiſtratus prius quam ea exponerent

habet originem verbi ignotam, ut *ari ler* quoque, ſed complectebatur, ut Ci cero innuit, fulgurum, extorum, oſter torumque conjecturas, ut extiſpiciu hujus pars eſſe videatur. Fuit & omniu perdiligens apud veteres notatio, qu ſunt Græcis φῆμαι. Iccirco, ut Cice ait omnibus rebus agendis, *quod bonum ſanſtum, felix, fortunatumque eſſet*, pra fabantur, &c. *Idem*.

Vt ea res mihi, magiſtratuique meo] Co dex Memmianus habet, *mihi, fides, ma giſtratuique meo*, unde quis ſuſpicari po ſit, legendum, *mihi, fidei, magiſtratu que meo*. idem infra habet, *cum popu Romani voluntatibus*, ubi vulgati haben *voluntate*. Lambinus. *Ea res mihi ma giſtratuique meo*] S. Victor. Pal. ſec. ter *ea res mihi fides magiſtr.* oct. *ea res mihi fi mag.* Pal. tamen pr. ac editio prim

ciant, eaque res vobis populoque Romano pacem, tranquillitatem, otium, concordiamque afferat. Quod ſi illa ſolemnis comitiorum precatio conſularibus auſpiciis conſecrata, tantam habet in ſe vim & religionem, quantam reipublicae dignitas poſtulat: idem ego ſum precatus, ut eis quoque hominibus, quibus hic conſulatus, me rogante, datus eſſet, ea res fauſte, feliciter, proſpereque eveniret. Quae cum ita ſint, judices, & cum omnis deorum immortalium poteſtas aut tranſlata ſit ad vos, aut certe communicata vobiſcum: idem conſul eum veſtrae fidei commendat, qui antea diis immortalibus commendavit: ut ejuſdem hominis voce & declaratus conſul, & defenſus, beneficium populi Romani cum veſtra atque omnium civium ſalute tueatur. Et, quoniam in hoc officio ſtudium meae defen-

concordiam quatuor Palat. S. Victoris & Memmiani, item editionis cccc LXXVIII. nam antiquior quinque annis, habet illud vulgatum, *voluntate.* Gruter. Libris, qui *voluntatibus* legunt, accedit Francii.

Vt eis quoque hominibus] Sic habet idem liber, ubi vulgati, *ut iis* idem infra, *tralata ſit ad vos*, ubi vulgati, *tranſlata.* Lambinus. Sic ſuperius Francii *ab eiſdem diis*, pro quo editi *ab iiſdem diis.*

Me rogante] Ad ſolemnem precationem judicii fortunam accommodat. Ea ita divinam quandam poteſtatem mirabili cum moderatione, cum ſit hoc prorſus immodicum, judicibus tribuit. Et alibi hanc pop. Rom. aſſignat in ea pro Rabirio: *Deinde vos, Quirites, quorum poteſtas proxime ad Deorum immortalium numen accedit, oro atque obſecro*, &c. & poſt reditum ad Quir. *Qui apud me Deorum immortalium vim & numen tenetis.* *Rogante* autem, non ſimpliciter accipio ita ut ſe ſtuduiſſe petitioni Murenæ ſignificet Cicero, ſed ad habita ab ipſo Cos. comitia, & rogationem ſuffragiorum refero. Et ſi nihil vetat de appellatione populi, & ſupplicatione, quod dicitur, accipere, quæ, ut vel de oratione pro Plancio apparet, in moribus fuit. Vbi Cicero & pro Plancio ſe Trib. ſubmiſiſſe ait, ultro etiam ſe offerentes ultro pollicentes rogaviſſe. *Camer.*

Et, quoniam in hoc officio ſtudium mea defenſionis] Sequitur altera exordii pars quæ commendationem continet patrocinii. In qua amolitur collatam in ſe invidiam accuſatorum, primum Catonis, deinde Sulpitii. Quibus, antequam ad defenſionem cauſæ accedat, ſatisfacere & quaſi placare cupit. Itaque argumenta contrariis refutat & defendit factum ſuum, ut forma plane ſit probationis. Sed quia in his hoc agitur atque fit, quod in procemio ſolet, ut ad cauſam aditus patefiat & judices præparentur, ideo in exordium retulimus. Similiter & cum aliis ante juſtum congreſſum quaſi velitatur. Vt cum Torquato in Sullana defenſione. Pro Plancio Laterenſem, contra quem dicere cogebatur, cavet, ne læderet. Hujus igitur partis rurſum partes duas faciemus, unam reſponſionis ad objecta Catonis, & alteram qua Sulpitium placare conatur. Hæc autem Catoniana pars diviſa eſt in objecta Catonis tria. Primum, *Ciceronem Coſ. republ. bene geſta, perverſe facere qui defenderet Murenam.*

nam. Secundum, *Abſurdum eſſe ab auctore legis de ambitu defendi reum ambitus.* Tertium, *Ciceronem qui tam ſevere Conſulatum geſſiſſet; & improbis ſumma vi reſtitiſſet, eum igitur improbum Co. defendere non debere.* Primum tractatur capitibus æqui & honeſti, i.e. officii. Alterum refutatione. 3. Diſſimili, in quo pulcherr. ineſt prædicatio manſuetudinis. In primo hæc fere ornamenta & loci inſunt, Ἀποστροφή, quæ eſt converſio orationis ad alicujus compellationem, ut hoc loco Catonis, figurataque ea eſt interrogatione. Poſtea comparatio ducta de obligationibus contractuum civilium, locus comparationis a minore. Mox exemplum moris & conſuetudinis aliarum civitatum, locus ſimilitudinis. Rurſum παραβολή, copioſa & perelegans, periculorum navigationis, locus comparationis. Secundum objectum Cicero nihil ad ſe pertinere oſtendit. Tertium explicat diverſitate temporum. In quo & quædam ἀντίθεσις eſt. Si inſervivi reipublicæ duris & aſperis temporibus, cur non idem faciam placidis & quietis. Si illud feci invitus, cur non faciam hoc, ad quæ natura ipſa me incitat. Hoc loco de hac notatione artificii in [redacted]

fabricæ rationem ignorant, quamquam
ſi priuſquam partes jungerentur atq
concinnarentur, has ipſas ſeorſim co
templari fuiſſent, cognoſcere aliquou
que & tenere poſſent. In ſcholis quo
dam habebant pueri in manibus ludic
quædam plæraque de cartis exciſa, qu
ad certas converſiones diverſarum r
rum formas repræſentabant, cujuſmo
neminem eſſe quin viderit puto. Tal
& apud antiquos fuere loculi qui *A*
chimedei dicerentur, in quibus ſi vel al
ter verſatis, enſis, haſtæ, carinæ effigi
appareret. Hæc igitur omnia qui no
particulatim ſeparatimque inſpexer
non poſſit penitus ſcire qualis illa com
poſitio ſit, aut quo pacto illa quæ fie
videt, efficiantur. Similiter eloquenti
admirabilia hæc opera & iſtæ maxim
rum rerum effectiones, niſi notatis co
ſideratiſque partibus admirationem qu
dem habent, cognitione vero & inte
ligentia carent. poſſem alia exempla, i
luſtria quidem inprimis picturæ prop
nere, ſed nihil eſt neceſſe in his imm
rari. Hoc quidem certe conſtat nem
nem artificioſe pictam imaginem a
fictam, ab alia abſque arte expreſſa
diſcernere poſſe, niſi animadverſio
[redacted]

ſenſionis ab accuſatoribus, atque etiam ipſa ſuſceptio cauſae reprehenſa eſt, antequam pro L. Murena dicere inſtituo, pro me ipſo pauca dicam: non quo mihi potior hoc quidem in tempore ſit officii mei, quam hujuſce ſalutis defenſio: ſed ut, meo facto vobis probato, majore auctoritate ab hujus honore, fama fortuniſque omnibus inimicorum impetus propulſare poſſim. Et primum M. Catoni, vitam ad certam rationis 2
normam dirigenti, & diligentiſſime perpendenti momenta officiorum omnium, de officio meo reſpondebo. Negat fuiſſe rectum Cato, me & conſulem, & legis ambitus

tem vincendi rationes & ipſi gnaviter uſurpant & ſpectatores notare ſolent, ita auctorum conſilia & illam quaſi eminentiam artis & cernere doctioribus facile eſt, & ſtudioſis eloquentiæ obſervare neceſſarium. Poſt partitionem ſeu diſtinctionem, ut diximus, ſingulatim, & partes ipſæ igitur inſpiciendæ, quæque illarum ſit elaboratio atque perpolitio. In quod genus incidunt illæ figuræ quæ dicuntur a Græcis σχήματα, qui ſunt, ut Cicero ait, quaſi geſtus quidam orationis, cum videlicet illa ſe quadam parte potiſſimum profert, ut conſpicua ſit præſtante quodam & inſigni habitu ſuo itemque τρόποι, de quibus (nam eſt tractatus longior) alias copioſius diſputabimus. Nunc hoc monuiſſe ſatis fuerit, hæc verſari in verbis & ſententiis. Hoc diſcrimine, ut verborum ornatus ipſis mutatis non conſiſtat, ſententiarum autem ornamenta etiam verbis mutatis permaneant, ut ait Cicero. Quæ quidem cum definitionibus & exemplis illuſtrantur tum demum plane perſpici poſſunt, quod ut ajebam, alias fortaſſe faciemus. Nunc ad inſtitutum revertamur. *Camerarius.*

Vitam ad certam rationis normam dirigenti] Tranſlatio inſignis proverbialem figuram complectens, quali & Græci uti ſolent, ſignificantes maximam curam & exquiſitionem. Plutarchus παραγγέλμασι πολιτικοῖς. καὶ πρὸς ὅδους πρὸς κανόνα καὶ διαβήτην ἀπηκριβωμέναις. Id eſt, *Circumductionibus ad normam & circulum exactis.* *Norma* enim eſt, quam veteres κανόνα dicere, quæ γνώμονα conſtituit, i. e. rectum angulum. Ariſtoph. βατράχοις. καὶ κανόνας ἐξοίσουσι καὶ πήχεις ἐπῶν. Interpres κανόνα eſſe dicit examen trutinæ, atque eam normalem eſſe oportet. *Idem.*

Momenta officiorum] Etiam minima officia dixit. Eſt autem *momentum* a celeritate motus ita minutum ut vix animadverti poſſit. Vt ῥιπὰς Græci *momenta ſplendoris* dixere, & ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ad Corinthios Paulus 1 Corinth. 15. v. 52. *Idem.* Momenta officiorum ſunt gravitas officiorum, quanti quodlibet officium ſit faciendum, quod alii præferendum. Eſt enim aliud officium alio gravius, ut Tullius in primo & tertio de officiis docet.

Legis ambitus] *Ambitus* (Græci interpretati fuere δημοκοπίαν) ab *ambitione* hoc differt, quod prior appellatio eſt criminis, poſterior cupiditatis. Ductum autem verbum de eo quod cupidi honorum facere ſolerent, ut circumeuntes per trib. benigne appellarent populum & ſuffragia corrogarent. Similiter *prehenſare* candidati dicebantur cum profiterentur ſe jam petere honores, & vellent intelligi ſeſe ſtudia voluntateſque hominum ſibi cupere conciliare. Sed hæc in moribus erant. Verum cum profuſione & largitionibus corrumpebatur populus, & ſuffragia mercede compara-

 ban-

bitus latorem, & tam ſevere geſto conſulatu, cau
L. Murenae attingere. cujus reprehenſio me vehen
ter movet, non ſolum ut vobis, judices, quibus max
debeo, verum etiam ut ipſi Catoni, graviſſimo atque
tegerrimo viro, facti mei rationem probem. A quo t
dem, M. Cato, eſt aequius conſulem defendi, qua
conſule? Quis mihi in republica poteſt, aut eſſe de
conjunctior, quam is, cui reſpublica a me uno tradi
ſuſtinenda, magnis meis laboribus & periculis ſuſten
ta? Quod ſi in iis rebus repetendis, quae mancipi ſu

bantur, crimen hoc *ambitus* dicebatur & legibus latis puniebatur. Tum autem *leges de ambitu* a ſenatu ſevere ſancitæ fuerunt, ut dicitur in oratione pro Plancio: & earum auctorem Ciceronem fuiſſe hoc loco indicatur, & dicitur manifeſte in oratione contra Vatinium. Obſervandum inprimis hoc exemplum bonæ & difertæ, hoc eſt, Ciceronianæ orationis. In qua nihil confuſum, nihil abruptum, nihil quaſi adhæreſcens: denique nihil mancum aut mutilum reperiatur, ſed omnia ſint ordinata, plena, diſtincta, explicata cum integra, atque undique perfecta, & omnibus, (ut dicitur) numeris abſoluta. Nam cum propoſuiſſet primum *Coſ.* deinde *legis de ambitu latorem*, tertio *ſeverum Coſ.* hæc ſingula expedit atque ita tractat, ut ad ſua capita oratio elegantiſſime in admirabili copia & ubertate optimorum verborum

me una. Lambinus. *A me una t… tur, &c.*] Conjicit Lambinus *uno.* quare potius non reddit rationem vulgata ferri non debeat? *Grut.* Et lem ego Gruterum expoſuiſſe quid i vulgata ſibi vellet. Sane in Francii li alia manus voci *una* impoſuerat li ram *o* hac ratione *unâ.* A ſe uno trade tur Murenæ reſpublica, non ab Anto Ciceronis collega. *Grav.*

Iis rebus repetendis] *Repetendi* verbu ſignificationem habet debiti. *Camer.*

Quæ mancipi ſunt] *Mancipii* autem ſive mancupii & *συναιρέσις*, *mancupi* (ut Milite, Plautus, *& illi ego me mancupi dabo*) dicebantur *res* quarum proprietas ab alienatione ad alterum pervenire poſſet jure civili, ita in poteſtate ejus qui alienare vellet eſſe intelligebantur. Eſt autem vocabulum factum *a manus capione.*

is periculum judicii praeſtare debet, qui ſe nexu obligavit; profecto etiam rectius in judicio conſulis deſignati, is potiſſimum conſul, qui conſulem declaravit, auctor beneficii populi Romani defenſorque periculi eſſe debebit. Ac ſi, ut nonnullis in civitatibus fieri ſolet, patronus huic cauſae publice conſtitueretur, is potiſſime honore affecto defenſor daretur, qui eodem honore praeditus non minus

Quis autem ignorat. evictionem eſſe rei emptæ, interveniente judicis decreto, ablationem, quod dudum viri docti pluribus docuerunt? Nam evinci res dicitur aliena, quæ a non juſto poſſeſſore vendita eſt tertio, a vero domino judicio repetita ſententia judicis illi redditur & ab eo auſertur. *Gravius.*

Periculum judicii præſtare debet] Etiam hoc verbum Iuriſconſ. eſt, quo Cicero ſæpe multumque utitur. Lib. IX epiſt. *Nihil eſſe ſapientis præſtare, niſi culpam.* Lib. I: *Vt officium meum fidemque fratris mei præſtarem.* Lib. IV: *Ego tibi in hac præſertim imbecillitate magiſtratuum præſtare nihil poſſum.* Lib. I de oratore: *Cum enim Marius Gratidianus ædes Aurata vendidiſſet, neque ſervire quandam ædium partem in mancipii lege dixiſſet, defendebamus quicquid fuiſſet incommodi in mancipio, id ſi venditor ſciſſet neque declaraſſet, præſtare debere.* Itemque in III offic. *Ius Craſſus urgebat, quod vicia venditor non dixiſſet ſciens id oportere præſtare.* Et mox: *Quod enim ſcire debuit de ſanitate, de fuga, de furtis, præſtat edicto ædilium.* Rurſum ep. lib. V: *Quamcunque ei fidem dederis præſtabo.* Q. fratri lib. I: *Vt in hac cuſtodia provinciæ non te unum, ſed omnes miniſtros imperii tui ſociis & civibus & reipublicæ præſtare videaris.* Camer. *Periculum judicii præſtare*, eſt periculum evictionis ſuſcipere, quod in rebus mancipi venditor præſtabat, in rebus vero, quæ non mancipio venduntur emptor. vide Plaut. Perſ. IV, 3, 55, & 66. Et in eadem fabula, IV, 4, 40, & 113.

Qui ſe nexu obligavit] Abalienatio fiebat, *nexu & ceſſione*, ut docuit Cicero in Topicis. *Nexus* autem ſeu nexi (utraque enim flexione verbum extulerunt) ſolemnitas juris hæc fuit, ut adhibitis quinque teſtibus & libripende, homo ſeu res ei daretur mancipio, hoc eſt, poteſtati illius traderetur, qui ſuum emtione coram iis teſtibus feciſſet. Hoc priſcis temporibus cum vere fieret: poſtea imago ſolemnitatis tantum retenta, eademque & in teſtamentis aliquando uſurpata fuit, Quorum unum genus fieret per familiæ emancipationem cum *ære & libra*, ut Gellius annotavit lib. XV, cap. XXVII. & memoratur Inſt. lib. II, Tit. X. Curius κτῆσιν interpretatur *mancipium*, ſcribens Ciceroni: quæ epiſtola eſt relata, lib. VII ad famil. *Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici noſtri.* Ergo *fructus* eſt tuus, *mancipium* illius. Et Cicero ad hæc: *Cujus quando proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem uſu & fructu, contentus iſto ſum.* Camer. *Qui ſe nexu obligavit*, eſt qui ſe ſuaque bona nexa & obligata fecit ad evictionem præſtandam. Hæc dicebatur traditio nexu. vide Fabri Semeſtria II, 23, & Salmaſ. de modo uſurar. cap. 18.

Auctor beneficii populi Romani] Proprie is qui rem mancipio vendit ac tradit *auctor* dicitur, Plaut. Curc. IV, 2:

Nec vobis auctor ullus eſt, nec voſmet eſtis ulli.

Hinc & fidejuſſor, ſi venditor aliquem interponeret fidejuſſorem, dicebatur *auctor ſecundus* l. 4. D. de evictionibus. Hinc *auctio* eſt venditio, & *auctoritas* juſtus poſſeſſionis titulus, quin & *auctoritas* Venulejo & Paullo eſt evictio. vide Salmaſ. de mutuo cap. 17.

Potiſſime honore affecto] Dicitur *potiſſime* & *potiſſimum*. hoc ſæpiſſime, illud rariſſime. De amicit. *Hactenus mihi videor de amicitia quid ſentirem potiſſime dixiſſe.* Sylvius.

Portu

nus afferret ad dicendum auctoritatis, quam facu
Quod ſi portu ſolventibus, ii, qui jam in portu
alto invehuntur, praecipere ſummo ſtudio ſole
tempeſtatum rationem, & praedonum, & locor
quod natura affert, ut eis faveamus, qui eadem
cula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediuntur:
tandem me animo eſſe oportet, prope jam ex m
jactatione terram videntem, in hunc, cui video m
mas reipublicae tempeſtates eſſe ſubeundas? Qua
eſt boni conſulis, non ſolum videre, quid agatur,
rum etiam providere, quid futurum ſit: oſtendam
loco, quantum ſalutis communis interſit, duos con
les in republica Kalendis Ian. eſſe. Quod ſi ita eſt, 1
tam me officium debuit ad hominis amici fortun
quam reſpublica conſulem ad communem ſalutem
3 fendendam vocare. Nam quod legem de ambitu tuli
certe ita tuli, ut eam, quam mihimetipſi jampridem
tulerim, de civium periculis defendendis non abroga-
rem. Etenim ſi largitionem factam eſſe confiterer, id-
que recte factum eſſe defenderem, facerem improbe,
etiam

Portu ſolventibus] Placuit quibuſdam *e portu*, & ita lib. v. Fabii Quintil. adductus hic locus legitur. ſed illa forma orationis elegans eſt. *Camerar.* Recte Camerarius ſic & Francii liber & editio- obſervarunt legendum eſſe, *quod natura fert.* a praecedentis vocis perperam eſt repetitum. In pro Quint. *Vereor, ne gravioribus utar verbis, quam natura mea fert.* In epiſt. ad fam. lib. 2. ep. ult. *Velim ita*

etiam ſi alius legem tuliſſet. cum vero nihil commiſſum contra legem eſſe defendam, quid eſt, quod meam defenſionem latio legis impediat? Negat eſſe ejuſdem ſeveritatis, Catilinam, exitium reipublicae intra moenia molientem, verbis & paene imperio urbe expuliſſe, & nunc pro L. Murena dicere. Ego autem has partes lenitatis & miſericordiae, quas me natura ipſa docuit, ſemper egi libenter: illam vero gravitatis ſeveritatiſque perſonam non appetivi: ſed ab republica mihi impoſitam ſuſtinui, ſicut hujus imperii dignitas in ſummo periculo civium poſtulabat. Quod ſi tum, cum reſpublica vim & ſeveritatem deſiderabat, vici naturam, & tam ve-

Negat eſſe ejuſdem ſeveritatis, Catilinam, &c.] Putat Hottomannus deeſſe in libris vulgatis vocem Cato, poſt nomen, *ſeveritatis*. Ego eam ſatis intelligi arbitror ex illo ſuperiore loco. negat fuiſſe rectum Cato, &c. *Idem*. *Negat eſſe ejuſdem ſeveritatis, Catilinam*] Hottomannus interponit, *Cato, Catilinam*. ſed a conjectura. videatur lib. 11 Obſervat. cap. 11. *Gruterus*.

Has partes lenitatis] Vt apud Terent. *Viciſſim tuas partes acturus eſt*. Cic. Q. fratri lib. 1: *Neque enim ejuſmodi partem reipublicæ geris, in qua fortuna dominetur*. Et mox: *Nunc vero ea pars reipublicæ tibi commiſſa eſt*. In eadem: *Etſi mea pars nemini cedit, fac ut tua cæteros vincat*. In Bruto: *Priores tamen agere partes Hortenſium*. Et pro Cœlio: *Sed iſtarum partium culpa eſt eorum qui te agere voluerunt*. Tranſlatio ab oneribus & muneribus, quorum alii alias partes ſufferunt, cum unus ferre totum nequeat. Et in Fabularum actionibus hiſtrionum *partes* ſunt, id eſt, munera & curationes, *prima, ſecunda, poſtrema*. Proverbiali igitur figura *pars* in lingua Latina dicitur impoſitum & ſuſceptum munus. Eſt & *perſona*, id eſt, πρόσωπον tranſlatum de ſcena, Perſonati enim hiſtriones fabulas agebant; repræſentata ſimilitudine eorum, in quos argumentum a poëta collatum & ſparſum eſſet. Itaque in lingua Latina omnis expreſſio & quaſi conformatio in vita, moribus, negociis, in loco, in tempore, *perſona* dicitur. De offic. lib. 1: *Intelligendum eſt etiam duabus quaſi nos a natura indutos eſſe perſonis*. Et mox: *Ac duabus hic perſonis quas ſupra dixi tertia adjungitur, quam caſus aliquis, vel tempus imponit, quarta etiam, quam nobismetipſis judicio noſtro accommodabimus*. Et apud eundem alibi *pacificatoria perſona, & perſona Africani*, &c. Eadem autem ſententia poſita eſt & in Sullana defenſione, his verbis: *Quamobrem quid eſt quod mirere, ſi cum iiſdem me in hac cauſa vides adeſſe, cum quibus in cæteris intelligis abfuiſſe? Niſi vero me unum vis ferum præter cæteros, me aſperum, me inhumanum exiſtimari, me ſingulari immanitate & crudelitate præditum. Hanc mihi tu ſi propter res meas geſtas imponis in omni vita mea perſonam, Torquate vehementer erras. Me natura miſericordem, patria ſeverum, crudelem nec patria nec natura eſſe voluit: denique iſtam perſonam vehementem & acrem, quam mihi tum tempus & reſp. impoſuit, jam voluntas & natura ipſa detraxit. illa enim ad breve tempus ſeveritatem poſtulavit, hæc in omni vita miſericordiam lenitatemque deſiderat*. Camer. Cuilibet naturam propriam ſequendam eſſe non vitioſam, nec affectandum, quod aſſequi non poſſimus, docet Cic. 1 de offic. 31, quem vide. *Gravius*.

Ac

vehemens fui, quam cogebar, non quam voleb nunc, cum omnes me cauſae ad miſericordiam atqu humanitatem vocent, quanto tandem ſtudio debec turae meae conſuetudinique ſervire? Ac de officic fenſionis meae, ac de ratione accuſationis tuae, fort etiam alia in parte orationis dicendum nobis erit. me, judices, non minus hominis ſapientiſſimi atque natiſſimi, Ser. Sulpicii conqueſtio, quam Catonis ac ſatio commovebat: qui graviſſime ac acerbiſſime fe dixit, me familiaritatis neceſſitudiniſque oblitum, c

ſaa

Ac de officio defenſionis] Tranſit a Catone dehinc ad Sulpitium. Fit autem eleganter & multum perſpicuitatis affert, cum ordine quodam expoſitio procedit, ut & meminerit auditor quid audierit, & ut ſciat de alio ſibi deinceps audiendum. Cum autem res eſt ſimplex, tranſitionibus brevibus uti licet: *Habes de Vatinio, cognoſce de Craſſo.* Vt tantummodo notetur, aliud nunc deinde dicturos nos eſſe. In cauſa autem ampliore cum contentio fuit longior, interponuntur concluſiones ſingulares, quæ dicuntur a Græcis *ἀνακεφαλαιώσεις* & *ἐπίλογοι μερικοί*, ut pro lege Manilia: *Satis mihi multa verba feciſſe videor, quare hoc bellum eſſet genere ipſo neceſſarium, magnitudine periculoſum; reſtat ut de imperatore ad id bellum deligendo ac tantis rebus præficiendo dicendum eſſe videatur.* Pro Cœlio: *In crimine ipſo nulla ſuſpicio, in*

Ser. Sulpicii conqueſtio] In Franc. M Ser. Sulpicii queſtio. Sed *conqueſtio* ret nendum. Nam hac voce uſus etiam e Cicero in 1 ad Q. frat. *Vbi nullum auxi lium, nulla conqueſtio, nullus ſenatus nulla concio.* Et Imperator Tiberius Sueton. in ejus vita cap. 7: *Compoſuit &* *carmen Lyricum, cujus eſt titulus, Con queſtio de L. Cæſaris morte.* Græv.

Catonis accuſatio] Sequitur *argumentum* quo probat factum ſuum, ducitur a diſſimili; & ratio illius a neceſſitate, quam ipſe ſibi impoſuerit, in deligendo eo vitæ genere, in quo omnia ſumma a populo Romano ſe conſecuturum eſſe ſperaret. Vbi & ὑπόθεσιν removet commemoratione incommodorum, id eſt, turpitudinis & improbitatis, & hanc cauſam præ reliquis ſibi defendendam dicit. Sequitur exemplum Servii, quo utitur contra ipſum. Id cum ad factum

ſam L. Murenae contra ſe defendere. Huic ego, judices, ſatisfacere cupio, voſque adhibere arbitros. Nam cum grave eſt vere accuſari in amicitia, tum etiam ſi falſo accuſeris, non eſt negligendum. Ego, Servi Sulpici, me in petitione tua tibi omnia ſtudia atque officia pro noſtra neceſſitudine & debuiſſe confiteor, & praeſtitiſſe arbitror. nihil tibi, conſulatum petenti a me defuit, quod eſſet aut ab amico, aut a gratioſo, aut a conſule poſtulandum. abiit illud tempus: mutata ratio eſt: ſic exiſtimo, ſic mihi perſuadeo, me tibi contra honorem L. Murenae, quantum tu a me poſtulare auſus ſis, tantum debuiſſe: contra ſalutem, nihil debere. Neque enim ſi tibi tum, cum peteres conſulatum, aſſui, idcirco nunc, cum Murenam ipſum petas, adjutor

claritatem conſuetudo attulit, ſummam vero neceſſitudinem magna ejus officia in me & in exercitum meum effecerunt. Camer.

Arbitros] Egregie facit arbitros, judices ejus rei, quæ extra cauſam eſſet. *Arbitros* enim judices honorarios quoſdam dixere, ut notum eſt. *Idem.*

Studia atque officia] *Studium* eſt cupiditatis & propenſionis: *officium* voluntatis & conſilii. In altero igitur hominis, in altero rei eſt ſuſpectus, habetque *ſtudium* gratificationem; *officium* rationem. *Idem.*

A me defuit] Vt, *deſperare ab aliquo. Spem eſſe a Conſulibus.* Item: *Habemus a Cæſare ſententiam.* Catilin. IV. Et pro Archia: *Ergo ille corporis motu tantum amorem ſibi conciliarat a nobis omnibus.* Et pro Cluentio: *Legat grandem pecuniam a filio, ab ſecundo herede nihil legat.* Idem.

Cum Murenam ipſum petas] Id eſt, *impetas.* Pro Ligario; *Cujus latus mucro petebat.* Virgil. *Solumque per omnes Volſcentem petit.* Eſt autem elegans ejuſdem verbi in alia ſignificatione repetitio; quam παρονομασίαν Græci, & aliqui πλοκὴν, & ἀντανάκλασιν vocant, Latini *Agnominationem* interpretati ſunt, in qua pæne immodici priſci fuere, ut Plautus Epidico: *Is amicus eſt, qui in re dubia, re juvat, ubi re eſt opus*, id eſt, πράγμασι, ἔργῳ, χρήμασι. Hæc autem figura verborum affert aliquid ſenſus acrioris. Vt Terent. *Vir ego tuus ſum? tu virum me aut hominem deputas adeo eſſe?* ideoque & inter figuras τῆς δεινότητος Græci ponunt. Vt apud Demoſthenem, ἀλλὰ παρεχώρησε. ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο δέδοικα, εἰ Φίλιππος ζῇ ἢ τέθνηκεν, ἀλλ' εἰ τῆς πόλεως τέθνηκε τὸ μισεῖν τοὺς ἀδικοῦντας καὶ τιμωρεῖσθαι. Et de rebus Cherſoneſi. ὑμῶν δὲ οἴκοι μενόντων, μελλόντων, ἀγόντων, ὑγιαινόντων, εἰ δεῖ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας ὑγιαίνειν φῆσαι. Quin etiam eodem in verbo, in quo duo atque ea diverſa intelligantur hæc figura videtur eſſe, ut pro Roſcio Amerino: *Quid poſtea? neſcimus per iſta tempora eoſdem fere ſectores fuiſſe collorum & bonorum?* Eſt autem genus ambiguitatis, quam Græci ἀμφιβολίαν vocant in his omnibus, quæ & in jocis frequentari ſolet. Nam in quibus hæc diverſitas ſignificationis non reperitur, neque manifeſta eſt, ea per traductionem figurari malunt. Græci etiam aliqui διαφορὰν vocarunt. *Idem.* Invectiva in Catilinam prima: *Quotieſcunque me petiiſti, per me tibi obſtiti.* Id. in ead. *Nunc jam aperte rem publicam univerſam petis.* Sylv.

Ca-

jutor eodem pacto eſſe debeo. Atque hoc non m
non laudari, ſed ne concedi quidem poteſt, ut am
noſtris accuſantibus, non etiam alieniſſimos defendam
4 Mihi autem cum Murena, judices, & vetus, & mag
amicitia eſt, quae in capitis dimicatione à Ser. Sulpici
non idcirco obruetur, quod ab eodem in honoris conten-
tione ſuperata eſt. Quae ſi cauſa non eſſet, tamen ve
dignitas hominis, vel honoris ejus, quem adeptus eſt
amplitudo, ſummam mihi ſuperbiae crudelitatiſque fa-
mam inuſſiſſet, ſi hominis, & ſuis, & populi Romani or-
namentis ampliſſimi cauſam tanti periculi repudiaſſem. Neque enim jam mihi licet, neque eſt integrum, ut meum laborem, hominum periculis ſublevandis non impertiam. Nam cum praemia mihi tanta pro hac induſtria ſint data, quanta antea nemini: labores, per quos ea ceperis, cum adeptus ſis, deponere, eſſet hominis & aſtuti & ingrati.

Quod

Capitis dimicatione] Certamine, de *ſalute*, & eſt ad pœnam legis referendum, quam graviſſ. fuiſſe in hac oratione ipſa ſignificatur. Exilium certe fuiſſet ſubeundum Murenæ damnato, quo omnis illi dignitas fuiſſet erepta; Immo ipſe everſus perdito ſtatu ſuo in civitate. Ita ut de exilio ſuo Cicero ad Lentulum: *Nam etſi minore in re violatur tua dignitas, quam mea ſalus afflicta ſit*; etſi a quibuſdam hæc aliter legi ſcio. In inſtitutioni-

In honoris contentione] In petitione Conſulatus. *Contendere* enim eſt petere. *Sylvius.*

Crudelitatiſque famam inuſſiſſet] Guilielmius conjiciebat *infamiam*. Grut.

Præmia mihi tanta] De hac re Cicero cum alibi, tum vero contra Piſonem glorioſe dixit his verbis: *Me cum quæſtorem in primis, ædilem priorem, prætorem primum cunctis ſuffragiis pop. Rom. faciebat, homini illi honorem, non generi, moribus,*

ıod ſi licet deſinere, ſi te auctore poſſum, ſi nulla rtiae, nulla ſuperbiae turpitudo, nulla inhumanita- culpa ſuſcipitur, ego vero libenter deſino. Sin au- ı fuga laboris deſidiam, repudiatio ſupplicum ſu- biam, amicorum neglectio improbitatem coarguit: ıirum haec cauſa eſt ejuſmodi, quam nec induſtrius, miſericors, nec officioſus deſerere poſſit. Atque uſce rei conjecturam de tuo ipſius ſtudio, Servi, llime ceperis. Nam ſi tibi neceſſe putas, etiam ad- ſariis amicorum tuorum de jure conſulentibus reſ- ıdere: &, ſi turpe exiſtimas, te advocato, illum ım, quem contra veneris, cauſa cadere: noli tam injuſtus, ut, cum tui fontes vel inimicis tuis pa- nt, noſtros rivulos etiam amicis putes clauſos eſſe ırtere. Etenim, ſi me tua familiaritas ab hac cauſa ıoviſſet, &, ſi hoc idem Q. Hortenſio, M. Craſſo, cla-

ulla inertia] Viſum eſt aliquid deeſſe .oco eruditis quibuſdam, ut, *nota*, *macula*: Credo ut cum ſequentibus per disjunctionem commaticam :tis & hæc conſentirent, idque no- quoque probatur. *Camer.* *Nulla a, nulla*] Videtur hic deeſſe vox a poſt, *inertia*: alioqui claudicat o. ita autem conſtaret ſuis omnibus eris ac membris, ſi ita legeretur: *lla inertiæ nota, nulla ſuperbiæ turpi-* &c. Lambinus. *Si nulla inertiæ, ſuperbiæ, &c.*] Sic Pall. omn. & e- Lambinus addebat de conjectura, *a nota*. Gruterus.

autem] Εὐκαιτίωσις ὑποθετική. Sed locum melius & elegantius ita re- in Veneta exemplorum editione: *utem fuga laboris deſidiam, repud. &c.* merarius.

quam nec induſtrius, nec miſericors] Sic in libris vulgatis, *quam nec induſtrius, nec miſericors*, &c. ego hoc, *quam*, d eſt ante, *nec miſericors*, de medio li. *Lambinus.* *Quam nec induſtrius, miſericors*] Ita ſolum Pall. pr. nam repetunt, *quam nec miſericors*, ut & ſtius caſi. unde ſuſpicabatur Guiliel- mius ſyllaba inſerta legi poſſe, *quam nec induſtrius quiſquam, nec miſericors*. Grut. In Francii legitur, uti lectum olim fuiſſe monet Lambinus. Sed alteri *quam* ab eadem manu ſuppoſita erant puncta, quæ nota ſignificat in illo libro hanc vocem delendam eſſe.

Illum ipſum, quem contra veneris] Cui de jure conſulenti reſponderis, & con- tra quem, ab amico tuo advocatus ve- neris. *Lambinus.*

Noſtros rivulos] Hæc vera eſt ſcriptura. Eleganti autem ironia ſuam partem in republica elevavit verbis, & Servianam extulit, In quibus eſſet ſignificatio co- piæ atque exilitatis. iiſdem tranſlatio- nibus eſt uſus in Cæliana: *Tum quærant denique ex quo iſte fonte Senator emanet; Nam ſi ipſe orietur & naſcetur ex ſeſe, for- taſſe ut ſoleo commovebor. Sin autem ut ri- vulus arceſſitus & ductus ab ipſo capite ac- cuſationis veſtræ*; &c. Camerar.

Q. Hortenſio, M. Craſſo] Hos defenſo- res fuiſſe & ipſos Murenæ veriſimile ſit, quos generaliter ſignificat poſtea, ubi dicit: *Nunc mihi tertius ille locus eſt ora- tionis de ambitus criminibus, perpurgatus ab iis, qui ante me dixerunt, a me, quo- niam*

clariſſimis viris, ſi item ceteris, a quibus intelligo tuam gratiam magni aeſtimari, accidiſſet: in ea civitate conſul deſignatus defenſorem non haberet, in qua nemini umquam infimo majores noſtri patronum deeſſe voluerunt. Ego vero, judices, ipſe me exiſtimarem nefarium, ſi amico; crudelem, ſi miſero; ſuperbum, ſi conſuli defuiſſem. Quare quod dandum eſt amicitiae, large dabitur a me, ut tecum agam, Servi, non ſecus ac ſi meus eſſet frater, qui mihi eſt cariſſimus, iſto in loco. quod tribuendum eſt officio, fidei, religioni, id ita moderabor, ut meminerim me contra amici ſtudium pro
5 amici periculo dicere. Intelligo, judices, tres totius accuſationis partes fuiſſe, & earum unam in reprehenſione vitae, alteram in contentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitus eſſe verſatam. Atque harum trium par-

niam ita Murena voluit, retractandus. Vnam autem cauſam defendi a pluribus & alias agi ab aliis partes ſolitas, oſten-

Quare quod dandum] Concluſio blanda, cum eleganti contentione, poſito ſtudio contra periculum. *Idem.*

[redacted]

partium prima illa, quae graviſſima eſſe debebat, ita fuit infirma & levis, ut illos lex magis quaedam accuſatoria, quam vera maledicendi facultas de vita L. Murenae dicere aliquid coegerit. Objecta eſt enim Aſia: quae ab hoc non ad voluptatem & luxuriam expetita eſt, ſed in militari labore peragrata. qui ſi adoleſcens patre ſuo imperatore non meruiſſet, aut hoſtem, aut patris imperium timuiſſe, aut a parente repudiatus videretur. An, cum ſedere in equis triumphantium prae-

vertit. E conviciis aſſumit unum præcipuum & ad refutandum maxime illuſtre, ſaltationis. quo repellendo integritatem & probitatem eximiam conſtituit rei, & hanc ſecuturæ defenſioni quaſi ſupponit. Eſt autem argumentatio tota ducta a magnitudine dedecoris & honeſtate Murenæ, quæ repugnantia ſunt. *Camerar.*

Lex magis quadam accuſatoria] Id eſt, mos & conſuetudo ſeu ratio, ut paulo ſupra: *Non quod legem de ambitu tuli, certe ita tuli, ut eam quam mihimetipſi jampridem tulerim non abrogarem.* Et in oratore, *Hanc ad legem nobis formanda oratio eſt.* Idem. *Lex magis quadam accuſatoria*] Solent accuſatores anteactæ vitæ crimina reo objicere, quo magis credibile ſit crimen id, quod cauſæ proprium eſt, eaque maledicta Cicero appellat pro M. Cœlio. Id autem tam obſervare ſolent accuſatores, quam quod maxime. Itaque accuſatoria quædam lex eſſe videtur. Leges enim ſanctæ ſunt, quas violari non licet. ideoque, quia dicendi præcepta perpetua non ſunt, negat Quintilianus legibus plebiſve ſcitis ſancta eſſe ſua de ratione dicendi præcepta. *Sylvius.*

Objecta eſt enim Aſia] Aſia omnibus libidinum illecebris repleta eſt, ut ait T. Livius lib. XXXIV. Inde Romanam luxuriam ortam fuiſſe idem ſcribit libro XXXIX, cap. 6. Vix tamen illa quæ tum videbantur, ſemina erant futuræ luxuriæ. Prudentius fecit Spartana civitas: quæ ut ait Valer. Max. lib. II de inſtitutis antiquis, *Severiſſimis legibus Lycurgi obtemperans aliquamdiu civium ſuorum oculos a contemplanda Aſia retraxit; ne illecebris ejus capti ad delicatius vitæ genus prolaberentur. Audierunt enim lautitiam inde & immodicos ſumptus & omnia non neceſſaria voluptatis genera fluxiſſe.* Sylvius.

Quæ ab hoc non ad voluptatem] Hanc proprie dici volunt διαλλαγὴν, id eſt, quemadmodum, interpretatur auctor Rhetoricæ ad Herennium, *disjunctionem*, cum ea quæ dicuntur certis verbis, concluduntur & definiuntur, ut paulo poſt: *Non Aſiam nunquam vidiſſe, ſed in Aſia continenter vixiſſe, laudandum eſt.* Eſtque in his contrarium ſeu ἐναντίωσις. Camerarius.

Qui ſi adoleſcens] Omnia inhoneſta, quæ militia ſua & ſtipendiis ſub patre Murena ſcilicet vitavit. An non autem adjuvaret ille patrem in triumpho promerendo & ſua virtute amplitudinem paternam illuſtraret, cum pueri in currum triumphalem imponi, & participes fieri ornamentorum paternorum ſolerent. Locus in his *a minore*. *Mereri* autem nimirum ſtipendia, id eſt, militare, plenum eſt, ut in Cæliana; *ſi ſtatim mereri ſtipendia cœperamus*, & mox, *meruiſſe autem ſtipendia*, &c. Quod tempus erat ſumtæ togæ puræ, ut ex eadem oratione colligi poteſt. *Idem.*

Sedere in equis triumphantium prætextati] Moris erat, ut qui triumphans in urbem introibat, liberos ac cognatos utriuſque ſexus, ſiquidem prætextati eſſent, in curru juxta ſe haberet, ſin grandiores eſſent, equis jugalibus ſunalibuſque

praetextati potiſſimum filii ſoleant, huic donis militaribus patris triumphum decorare fugiendum fuit, ut rebus communiter geſtis paene ſimul cum patre triumpharet? Hic vero, judices, & fuit in Aſia, & viro fortiſſimo, parenti ſuo magno adjumento in periculis, ſolatio in laboribus, gratulationi in victoria fuit. Et, ſi habet Aſia ſuſpicionem luxuriae quandam, non Aſiam numquam vidiſſe, ſed in Aſia continenter vixiſſe, laudandum eſt. Quamobrem non Aſiae nomen objiciendum Murenae fuit, ex qua laus familiae, memoria generi, honos & gloria nomini conſtituta eſt: ſed aliquod aut in Aſia ſuſceptum, aut ex Aſia deportatum flagitium ac dedecus. Meruiſſe vero ſtipendia in eo bello, quod tum populus Romanus non modo maximum, ſed etiam ſolum gerebat, virtutis: patre imperatore libentiſſime meruiſſe, pietatis: finem ſtipendiorum patris victoriam ac triumphum fuiſſe, felicitatis fuit. maledicto quidem idcirco nihil in hiſce rebus loci eſt, quod [redacted]

Cato. Maledictum eſt, ſi vere objicitur, vehementis accuſatoris: ſin falſo, maledici conviciatoris. Quare cum iſta ſis auctoritate, non debes, M. Cato, arripere maledictum ex trivio, aut ex ſcurrarum aliquo convicio, neque temere conſulem populi Romani ſaltatorem vocare: ſed conſpicere, quibus praeterea vitiis affectum eſſe neceſſe ſit eum, cui vere iſtud objici poſſit. Nemo enim fere ſaltat ſobrius, niſi forte inſanit: neque in ſolitudine, neque in convivio moderato atque honeſto. tempeſtivi convivii, amoeni loci, multarum deliciarum

defenſio & Sex. Roſcii eſt. Vbi & hoc dicitur: *Vt non omnem frugem neque arborem in omni agro reperire poſſis, ſic non omne facinus in omni vita naſcitur.* Itemque Sullana, ubi hoc: *Omnibus in rebus judices quæ graviores majoreſque ſunt, quid quisque voluerit, cogitarit, admiſerit, non ex crimine, ſed ex moribus ejus, qui arguitur, eſt ponderandum.* Camer. Forte *ſpatiatorem* legendum. vide Macrob. III, 64, & Feſt. in *ſpatiorem.* P. Pithœus. *Saltator* hic eſt hiſtrio. Non enim quævis ſaltatio Romæ turpis erat & probroſa, ſed hiſtrionica, & mollior, ut multis docui ad 1 Cic. de offic. cap. 42. *Grævius.*

Maledictum eſt] Cicero *maledictum* & *accuſationem* in Cæliana diſcernit his verbis: *Sed aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam, quæ, ſi petulantius jactatur convicium, ſi facetius urbanitas nominatur.* Camer.

Scurrarum aliquo convicio] Moriones & *βωμολόχοι* a Græcis *ſcurræ* dicuntur leve hominum genus & ridiculum, & verbum *ſcurror* apud Horatium. *Idem.* *Aut ex ſcurrarum aliquo convivio*] Sic repoſui, conjectura ductus, cum libri & vulgati & manuſcr. omnes habeant, *convicio.* Non eſt autem ſcurrarum, conviciari, ſed in conviviis ſalſe & facete & urbane in aliquem dicere. *Lambinus.* *Aut ex ſcurrarum aliquo convicio*] Lambinus repoſuerat, *convivio*, tanquam ibi locus proprie ſcurrarum. ſed largiter errat. ſcurræ fere erant, qui creditum flagitabant per vias, aſſectabanturque obvios. unde lux accedit Suetonio capite LVII de vita Tiberii. *Gruterus.*

Sed conſpicere] Quidam legi volunt, *conſiderare.* Lamb. *Sed conſpicere*] Non male conjicit Guilielmius, *ſed circumſpicere.* Gruterus.

Tempeſtivi convivii] Sic legendum, non, *intempeſtivi*, ut quidam indocti repoſuerunt, neque id uno loco, ſed pluribus. tempeſtiva autem convivia dicebantur, quæ certo diei tempore agitabantur: erantque appariatiora, & in multam noctem producebantur, & adhibebantur plures convivæ. idem pro Archia poëta: *Quantum alii tribuunt tempeſtivis conviviis, quantum denique aleæ, quantum pilæ,* &c. idem in Catone: *Tempeſtivis conviviis delector.* Sic autem habent libri veteres, quomodo edendum curavimus. *Lamb.* *Tempeſtivi convivii, amœni loci, &c.*] Citant paſſim hunc locum Critici, tanquam ſcriptum eſſet, *intempeſtivi.* ſed alterum profecto inveni in omnibus Pall. eratque in exemplari S. Victoris. adeo ut mirari ſatis nequeam contrarium inhærere omnibus editionibus ætatis priſcæ. fuiſſe autem *convivium tempeſtivum*, quod longe ante horam ſuam inſtituebatur, &c. diu eſt quod nos docuit eximius ille noſter I. Lipſius ad XIV Annal. Taciti; cui adquieſco. *Grut.* Vere Lambinus & Gruterus. Quamvis autem Francii liber ſcribat *intempeſtivi convivii*, ut & editio antiquior Mediolanenſis,

liciarum comes eſt extrema ſaltatio. Tu mihi arripis id, quod neceſſe eſt omnium vitiorum eſſe poſtremum: relinquis illa, quibus remotis, hoc vitium omnino eſſe non poteſt. nullum turpe convivium, non amor, non comiſſatio, non libido, non ſumtus oſtenditur. &, cum ea non reperiantur, quae voluptatis nomen habent, quaeque vitioſa ſunt: in quo ipſam luxuriam reperire non potes, in eo te umbram luxuriae reperturum putas? Nihil igitur in vitam L. Murenae dici poteſt? nihil, inquam, omnino, judices. Sic a me conſul deſignatus defenditur, ut ejus nulla fraus, nulla avaritia, nulla perfidia, nulla crudelitas, nullum petulans dictum in vita proferatur. Bene habet: jacta ſunt fundamenta defenſionis. Nondum enim noſtris laudibus, quibus utar poſtea, ſed prope inimicorum confeſſione, virum bonum
7 atque integrum hominem defendimus. Quo conſtituto, faci-

lanenſis, illis tamen omnino eſt ſubſcribendum, qui præ ſe ferunt, *tempeſtivi.*

Nihil, inquam, omnino judices] Quidam iterandum, *nihil*, exiſtimant, &

[redacted]

facilior eſt mihi aditus ad contentionem dignitatis: quae pars altera fuit accuſationis. Summam video eſſe in te, Servi Sulpici, dignitatem generis, integritatis, induſtriae, ceterorumque ornamentorum omnium, quibus fretum ad conſulatus petitionem aggredi par eſt. Paria cognoſco eſſe iſta in L. Murena, atque ita paria, ut neque ipſe dignitate vinci potuerit, neque te dignitate ſuperarit. Contemſiſti L. Murenae genus: extuliſti tuum. Quo loco ſi tibi hoc ſumis, niſi qui patricius ſit, neminem bono eſſe genere natum, facis, ut rurſus plebs in Aventinum ſevocanda eſſe videatur. Sin autem ſunt amplae & honeſtae familiae plebejae, & proavus L. Murenae, & avus, praetores fuerunt, & pater cum ampliſſime atque honeſtiſſime ex practura triumphaſſet, hoc faciliorem huic gradum conſulatus adipiſcendi reliquit, quod is jam patri debitus a filio petebatur. Tua vero nobilitas, Servi Sulpici, tametſi ſumma eſt, tamen hominibus litteratis & hiſtoricis eſt notior, populo vero & ſuffragatoribus obſcurior. Pater

vocant *ἀξίωμα*. deinde, etſi concedit antiquius & nobilius eſſe Servii genus, tamen & Murenam bono honeſtoque loco ortum aſſerit. Tandem, ne ſpectandam quidem vetuſtatem nobilitatemque generis docet, neque aliquid præcipui momenti habere in honoribus adipiſcendis oportere, ſed virtutem. In quo utitur cum aliorum exemplis, tum etiam ſuo, atque ita deinceps ad vitæ & ſtudiorum comparationem progreditur. *Camerarius.*

Patricius] *Patres*, inquit Livius ab honore, *patriciique* eorum progenies appellati. Vbi mirabiliter eſt callida defenſio, cum Cicero ſignificet ne Sulpicium quidem *patricium* eſſe, quippe Equite progenitum, qui ordo infra Senatorium certe fuit. Sed *patricios* majores habuerat, huic antiquæ & in vulgus ignotæ claritati, præſentem & celebratum ſplendorem Murenæ opponit. Eſt autem jocus in mentione ſeceſſionis in Aventinum, quem plebs R. quondam graviſſ. & intolerabilibus injuriis a Decemviris affecta occupavit, cum hi creati legum conſcribendarum cauſſa dominationem pluſquam Regiam in pleb. R. exercerent. Commoverat autem primum legiones in Algido Virginius, cujus filiam Appius ad libidinem concupiverat, quibus exercitus mox e Sabinis acceſſit, ut expoſuit copioſe Livius libro III. Etſi nihil prohibet de illa ſeceſſione, quæ & a Livio ita nominatur, hoc accipi, cum leges ſacratæ latæ & Tribuni plebis primum creati fuere. Hanc enim Piſo, ut ait Livius, auctor eſt, in Aventino factam eſſe. Eſt autem Ironia qua illam jactationem nobilitatis Sulpitianam eludit atque deridet. *Idem.*

Facis, ut rurſus plebes] Sic habet vetus liber. neque dubium eſt, quin ita legendum ſit. ita enim veteres, eos dico, qui ætate Ciceronis vixerunt, loquebantur. *Lambinus.*

[redacted]

Pater enim fuit equeſtri loco: avus nulla illuſtri laude celebratus. Itaque non ex ſermone hominum recenti, ſed ex annalium vetuſtate eruenda eſt memoria nobilitatis tuae. Quare ego te ſemper in noſtrum numerum aggregare ſoleo, quod virtute induſtriaque perfeciſti, ut, cum equitis Rom. eſſes filius, ſumma tamen amplitudine dignus putarere; nec mihi umquam minus in Q. Pompejo, novo homine, & fortiſſimo viro, virtutis eſſe viſum eſt, quam in homine nobiliſſimo, M. Aemilio. Etenim ejuſdem animi atque ingenii eſt, poſteris ſuis, quod Pompejus fecit, amplitudinem nominis, quam non acceperit, tradere; &, ut Scaurus, memoriam prope inter mortuam generis ſui vir-

Pater enim fuit equeſtri loco] Hunc Sulpicium fuiſſe patritium ante ſignificavit. Id etiam dicit Pomponius Iuriſconſ. lib. Digeſt. 1 de origine juris. Inde conjicere licet, nonnullos equeſtri genere natos eſſe patritios. *Sylvius.*

[redacted]

cuti ſunt, qui ſine ullis ornamentis monimenta ſolum temporum, hominum, locorum, geſtarumque rerum reliquerunt. Itaque qualis apud Graecos Pherecides, Hellanicus, Acuſilaus fuit, aliique permulti, talis noſter Cato & Pictor & Piſo, qui neque

[redacted]

virtute renovare. Quamquam ego jam putabam, judi- 8
ces, multis viris fortibus ne ignobilitas objiceretur generis, meo labore eſſe perfectum: qui non modo Curiis, Catonibus, Pompeis, antiquis illis, fortiſſimis viris, novis hominibus, ſed his recentibus, Mariis, & Didiis, & Coeliis commemorandis jacebant. Cum ego vero tanto intervallo clauſtra iſta nobilitatis refregiſſem, ut

ſcribitur libri LXX. Sed quicumque fuerit, Cicero *nobilitatem renovaſſe* dicit M. Æmilium Scaurum. Plutarchus autem primum in familiam ſuam intuliſſe in libello *de Fortuna Romanorum* his verbis, Αἰμίλιος δὲ Σκαῦρος ἐκ ταπεινοῦ βίου καὶ ταπεινοτέρου γένους καινὸς ἄνθρωπος ἀρθεὶς ὑπ' αὐτῆς προγράφεται τῆς μεγάλης συνεδρείας. Illum *Scaurum* ait, qui humili vita, genere etiam humiliore, homo novus eſſet, a fortuna elatum quaſi ducem fuiſſe illius magni cœtus qui comitaretur fortunam. Cicero pro rege Dejot. *M. Scaurum* principem civitatis appellat. Sed rem explicat Aſconius apud quem hujuſmodi quædam leguntur: *M. Scaurus ita fuit patricius, ut tribus ſupra ætatibus jacuerit domus ejus fortuna, nam neque pater, neque avus, neque etiam proavus, ut puto propter tenues opes & nullam vitæ induſtriam, honores adepti ſunt.* Itaque M. Scauro æque ac novo homini laborandum fuit. Vocarunt autem certe *homines novos* non modo ignobiles ipſos, ſed nullis etiam majorum imaginibus commendatos. Eos Græci interpretantes Latinam vocem καινοὺς dixere, Plut. in Catone Cenſorio: Εἰωθότων δὲ Ῥωμαίων τοὺς ἀπὸ γένους δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γνωρίζεσθαι δι' αὑτῶν, καινοὺς προσαγορεύειν ἀνθρώπους, ὥσπερ καὶ τὸν Κάτωνα προσηγόρευον, αὐτὸς ἔλεγε, καινὸς εἶναι πρὸς ἀρχὴν καὶ δόξαν, ἔργοις δὲ προγόνων καὶ ἀρεταῖς παμπάλαιος. Id eſt, *Cum autem Romani eos quibus generis laus deeſſet, quique ipſi per ſe inciperent celebrari, novos homines ſolerent appellare, quemadmodum & Catonem appellabant, dicebat ipſe eſſe novum ſe quod ad honores & exiſtimationem attineret, rebus autem geſtis majorum & virtute perantiquum.* Cam. Locum hunc Plutarchi non intellexit vir magnus, hoc dicit Plutarchus, fortunam extuliſſe Scaurum humili genere ortum, ut princeps magni conſeſſus, hoc eſt ſenatus, diceretur, ſeu proſcriberetur in tabulis nimirum cenſorum, qui ſenatum legebant. *Gravius.*

Iacebant] Quaſi proſtrati & fuſi. Vt *præterea jacet exanimum tibi corpus amici.* Et κεῖται Πάτροκλος, & κεῖτο ταθείς, & ἐνταυθοῖ νῦν κεῖτο. Et, *Iſtic nunc metuende jacet*, & mox, *jacet, diffidit.* Attic. lib. XI: *Tanto me dolore affecit ut poſtea jacuerim.* Pro Flacc. *Qui tamen, ut opinor, jacent victi.* Contra *ſtare*, firmum eſſe notat & rectum. Attic. lib. VI: *Stante Pompejo vel etiam ſedente, & ſtat hæc urbs.* Vel neglectio ſignificatur. Vt Verr. III: *Sed etiam jacent in tenebris*, & κεῖται παρ' νήεσσι νέκυς ἄκλαυτος ἄθαπτος, ιλ. χ. & οδ. ρ δὴ τότε κεῖτ' ἀπόθεστος. de cane Vliſſis. *Camer.* *Iacebant*] Id eſt ad honoris amplitudinem non erigebantur, id eſt, Conſules non fiebant. Sententia autem eſt, ante me Conſulem viri fortes, ſed ignobiles, cum petebant Conſulatum non adipiſcebantur, quamvis commemorarent multos ignobiles, virtute præditos, qui Conſulatum ſint adepti, ut Curium, Catonem. *Sylv.*

Clauſtra nobilitatis] A *claudo* eſt *clauſtrum*, ut a *rodo roſtrum*, *plaudo plauſtrum.* Penes ſe autem quaſi incluſum, conſulatum habuiſſe nobiles ſignificat, ut manifeſte dicit contra Rull. *Et eum locum quem nobilitas firmatum præſidiis atque omni ratione obvallatum tenebat, me duce reſcidiſtis.* Camerar. *Clauſtra nobilitatis*] Tanquam in nobilium poſſeſſionem conſulatus venerit. Eum enim ita perti-

ut aditus ad conſulatum poſthac, ſicut apud majores noſtros fuit, non magis nobilitati, quam virtuti pateret: non arbitrabar, cum ex familia vetere & illuſtri conſul deſignatus ab equitis Rom. filio conſule defenderetur, de generis novitate accuſatores eſſe dicturos. Etenim mihi ipſi accidit, ut cum duobus patriciis, altero improbiſſimo, atque audaciſſimo, altero modeſtiſſimo, atque optimo viro peterem, ſuperavi tamen dignitate Catilinam, gratia Galbam. Quod ſi id crimen homini novo eſſe deberet, profecto mihi neque inimici neque invidi defuiſſent. Omittamus igitur de genere dicere, cujus eſt magna in utroque dignitas: videamus cetera. Quaeſturam una petiit, & ſum

naciter retinebant & quaſi includebant, ut ad ignobiliores egredi non paterentur. *Sylvius.*

Sicut apud majores] Conſulatus communicatus cum plebe An. ab V. C. circiter CCCXC. Primus Conſul ex plebe

latus, de quibus ſingulatim ſuo quoque loco plura dicemus. *Idem.* *Quaeſturam una petiit, &c.*] Hottomannus lib. 1 obſervat. cap. XXXVII. putat hunc locum verſibus aliquot eſſe mutilatum, in quibus de comitiorum conſuetudine, &

ego factus prior. Non eſt reſpondendum ad
neque enim quemquam veſtrum fugit, cum
pares dignitate fiant; unus autem primum
oſſit obtinere: non eundem eſſe ordinem
tis & renuntiationis: propterea quod renun-
gradus habeat: dignitas autem ſit perſaepe ea-
mnium. Sed quaeſtura utriuſque propemo-
ri momento ſortis fuit. Habuit hic lege Titia
pro-

ior] Diſſimulanter Cicero in
uſionis cura verſatur, quod
at. Alibi tamen de his, quæ
uat, vel tollit potius, ipſe glo-
in Piſonem, & pro lege Ma-
*cum propter dilationem comi-
vator primus centuriis cunctis re-
um.* Camerar.

tri pares dignitate] Pall. duo
ri dignitate, nam in tertio hæc
unt, neque etiam conſpiciun-
tionibus duabus primis anni
XIII & LXXXIIX. ſed &
liber habet *pare*; adeo ut
candum videatur. *Gruterus.*
: pro vulgata.

tem primum ſolus poſſit obtinere]
primus, ſed fruſtra. *primum*
cte dicitur, ut ſit nomen a
n adverbium. videatur tamen
nus libro II Obſervat. cap. 12.
habet pro mutilo. *Gruterus.*
otavit Lambinus ad illa verba
una petiit.

mento ſortis fuit] Vt ſupra *mo-
orum omnium*, ſed ad ſuperio-
nunc addere libuit, id videri
dixiſſe Latinos, quod Græcis
, ut Demoſth. ad epiſt. Philip.
ἡ γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις
ἀρκὴς μέρος ῥοπὴν ἔχει τινὰ ἐ
*omnino copia Macedonica in ac-
rte momentum aliquod habet &*
mox, Μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλ-
λον, ἡ τύχη ἐστὶ πρὸς ἅπαντα
ἀνθρώπων πράγματα. *Magnum
entum rerum humanarum vel po-
in fortuna conſiſtunt.* Camerar.
tis & generis ejuſdem provin-
rum utramque fuiſſe Italicam,
quas tum temporis non magni faciebant.

Lege Titia] De hac lege quærendum amplius. *Camer.* *Lege Titia*] Hæc lex quæ ſit legere non memini. Licet tamen conjicere ex ſenatuſconſulto quo provinciarum facta ſortitio eſt, ab aliquo Conſule Titio latam eſſe legem. Nam ex SC. leges non nunquam ferebant Conſules. *Sylvius.* Non credo a Conſule aliquo latam eſſe illam legem, ſed potius a quodam tribuno plebis, ut Gabinia lege bellum piraticum Pompejo, Vatinia Iulio Cæſari Gallia, Clodia Rabirio Syria fuit data. Quæſtores æque ut Proconſules aut Proprætores, cum facti eſſent comitiis tributis, ex S. C. ſortiebantur provincias, aut ſi ſors non obſervaretur, extra ordinem lege aliqua, id eſt plebiſcito eas ſibi parabant, ut docuit Sigon. III Provinc. cap. I, & id probat ex II Philipp. *Quæſtor*, inquit, *es factus, deinde continuo ſine S. C. ſine ſorte, ſine lege ad Cæſarem cucurriſti.* & ex epiſt. ad Atticum: *Pompejus Q. Caſſium quæſtorem ſine ſorte delegit, Cæſar Antonium, ego Calium ſorte datum offenderem.* De variis legibus Titiis multa quidem Ant. Auguſtin. de legibus, & Fr. Hotoman. nec non Frider. Brummerus ad legem Cinciam, cap. I, ſed de hac cujus hic fit mentio, nihil annotarunt. Verum Steph. Pighius in faſtis Romanis ad annum 488, exiſtimat C. Titium trib. pl. illo anno legem tuliſſe, de quæſtorum numero duplicando, & provinciis quæſtoriis augendis ſortiendiſque ex S. C. Hanc eſſe illam legem, quam hic Cicero dicat Titiam. Nihil adhuc probabilius a quoquam eſt allatum, quamvis ſit mera conjectura. *Grav.*

Pro-

provinciam tacitam & quietam: tu illam, cui cum quaeſtores ſortiuntur, etiam acclamari ſolet, Oſtienſem, non tam gratioſam & illuſtrem, quam negotioſam & moleſtam. Conſedit utriuſque nomen in quaeſtura. nullum enim vobis ſors campum dedit, in quo ex-

Provinciam tacitam] Pighius noſter libro VI Faſtorum putat hic excidiſſe nomen provinciæ, aut ſane negligenter ab Oratore præteritam; qui conſulatur junioribus, ſuper illo: *cui etiam adclamari ſolet*, quod ſtatim ſequitur. *Gruterus*. *Tacita provincia* vocatur, quia fuit una ex provinciis quatuor Quæſtoriis Italiæ, in qua nulla rerum materia. Imitatus eſt hunc locum Tacitus in vita Agricolæ cap. 6: *Mox inter quæſturam ac tribunatum plebis, atque etiam ipſum tribunatus annum quiete & otio tranſiit*, &c. *Idem præturæ tenor & ſilentium*. Græv.

Etiam acclamari ſolet] Cicero indicat oblique Oſtienſem illam ſuam inter aquarias & contemtas vulgo fuiſſe habitam, quod arte quadam Oratoria diſſimulat in altera ſui Murenæ, quem de-

cum & Torrentius ad Iulium Suetonii ad cap. 19. Dicebatur eadem *Aquaria*, & *frumentaria*, quia ad Quæſtorem Oſtienſem, cujus Cicero meminit in Seſtiana, pertinebat cura adportationis frumenti, & rei maritimæ in mari infero, ut oſtendit Lipſius ad IV Taciti annalis cap. 27, qui & de reliquis tribus Quæſtoriis in Italiæ provinciis erudite ibi diſputat. Quatuor enim in Italia erant provinciæ Quæſtoriæ, quas tacitas & quietas vocat Tullius, quia longius aberant a bellica tempeſtate. Quanquam de aquariis, provinciis diſſentit Steph. Pighius ad annum V. C. 488, qui docet omnes Italicas provincias Quæſtorias dictas eſſe aquarias per ludibrium & contemtum, quia nihil in iis negotii erat propter Italiæ perpetuam pacem. Sed

rere virtus, cognoſcique poſſet. Reliqui tempo-
icium in contentionem vocatur. ab utroque diſſi-
na ratione tractatum eſt. Servius hic nobiſcum 9
urbanam militiam reſpondendi, ſcribendi, caven-
enam ſollicitudinis ac ſtomachi, ſecutus eſt: jus
didicit, multum vigilavit, laboravit, praeſto mul-
t, multorum ſtultitiam perpeſſus eſt, arrogantiam
it, difficultatem exſorbuit, vixit ad aliorum arbi-
trium

quis, ut οἷ. δ' οὐ μὲν πολέοιο ...ρ@, &c. Vel de *Martio Cam-* no Inventus Romana exerceba- ffic. 1: *Suppeditant autem cam- & ſtudia venandi honeſta exempla* Camer.

i temporis ſpatium] Diverſa jam diſſimilis ſe vitæ ratio offert, contraria ſunt *pax & bellum.* em artibus operam dedit Ser- urena belli. Vtriuſque in repu- vitæ genere dignitatem parem t. *Idem.*

troque diſſimillima ratione tracta- Franc. *ab utroque diſſimillima ra- tum eſt.* quod longe præfero. m tempus, poſt quæſturam, in onem vocatur. Vter reliquo magis ſervierit reip. & utilio- ram navarit, magiſque ut pro- ontenderit, hic Cicero inqui- rans utriuſque in remp. merita. que certatum eſt de bene me- patria, ſed diſſimillima ratione. avit in militia urbana, alter fo- ica. *Tractare tempus* non memini m dixiſſe. *Se tractare* pro talem e, ſe ſic gerere, apud noſtrum erumque legitur: ſed *tractare* id ſit non intelligo. *Grav.*

di] Eſt Iuriſconſultorum ver- ui conſulentibus cavent. vid. oc loco.

chi] Id eſt, moleſtiæ, offenſionis, ommotionis. Nam in pectore iraſcendi & indignationis collo- tur, id eſt, τὸ θυμικὸν, ubi eſt ſto- id eſt, καρδία, quemadmodum ocuti fuerunt. Itaque qui animis i ſunt ibi ſentiunt intus trepi- dare aliquid & quaſi ebullire. Secun- dum hæc ita Horatius lib. 1 Carm.

> *Fertur Prometheus addere principi*
> *Limo, coactus particulam undique*
> *Deſectam, & inſani Leonis*
> *Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro.*

Et ſtomachum facere, movere, ut mox. item *perdidiſſe ſtomachum & occalluiſſe & hebetare & callum obductum ſtomacho* dixe- runt. Cic. Lent. lib. 1: *Non illi quidem ut mihi ſtomachum facerent, quem ego fun- ditus perdidi.* Attic. lib. 11: *De Statio & aliis rebus angor equidem, ſed jam prorſus occallui.* Eidem lib. 4 locus: *Ille animi noſtri ſtomachus ubi hebetabat olim, conca- luit, ut digerat multa cruda facilius.* Item verbum *ſtomachor* Attic. lib. x: *Sed ali- quando ſtomachari deſinamus,* & εὐςομά- χως *ferre.* Attic. lib. IX. Putatur autem huc bilis exundare & ira atque indigna- tio ita excitari. Vnde & *bilem commoveri.* Attic. lib. 11: *Et ſi bilem id commovet.* ſe- cundum Homer. Ιλ. σ.

> Ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο
> Καὶ χόλος ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι
> Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
> Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται ἠΰτε καπνός.

Sed hæc aliena hoc loco fortaſſe videan- tur. *Camer.*

Exſorbuit] Exhauſit, tranſlatum de liquoribus. Qu. fratri lib. III: *Vt ejus iſta odia non ſorbeam ſolum, ſed etiam con- coquam.* Sorbere enim attractionem ſpi- ritus ſignificat, ut fit cum liquida de- glutimus. Ita Plaut. Moſtel. *Simul flare ſorbereque haud facile factu eſt.* Simili ſen-

trium non ad ſuum. Magna laus & grata hominibus, unum hominem elaborare in ea ſcientia, quae ſit multis profutura. Quid Murena interea? fortiſſimo & ſapientiſſimo viro, ſummo imperatori, legatus L. Lucullo fuit: qua in legatione duxit exercitum, ſigna contulit, manum conſeruit, magnas copias hoſtium fudit, urbes partim vi, partim obſidione cepit: Aſiam iſtam refertam, & eandem delicatam, ſic obiit, ut in ea neque avaritiae, neque luxuriae veſtigium reliquerit: maximo in bello ſic eſt verſatus, ut hic multas res & magnas ſine imperatore geſſerit, nullam ſine hoc imperator. Atque haec, quamquam praeſente L. Lucullo loquar, tamen ne ab ipſo propter periculum noſtrum conceſſam videamur habere licentiam fingendi, publicis litteris teſtata ſunt omnia: quibus L. Lucullus tantum laudis impertit, quantum neque ambitioſus imperator, neque invidus, tribuere alteri in communicanda gloria debuit. Summa in utroque eſt honeſtas, ſumma

as: quam ego, ſi mihi per Servium liceat, pari at-
dem in laude ponam. ſed non licet. agitat rem mili-
, inſectatur totam hanc legationem, aſſiduitatis &
um harum quotidianarum putat eſſe conſulatum.

Apud

entur, ſuſpicarer autem multum i familiaris tua, te quam primum que in omnes partes valere, putavi e eſſe admonendum. Ita enim co- plicantur expoſitione in qua- erſante priori ſententia, quo atio pleno quodam intellectu fluit & ſæpe exundat, ut inter non contineantur, ut paulo an- *d ſi licet deſinere*, &c. De his igi- hetis nunc non dicemus. Sed ibus oratio fit grandior, vehe- , elatior, etiam numeroſior. e *ἀντίθετα* ſeu *ἀντιθέσεις*, re- r aut in perſonis atque rebus to- d genus eſt in amplificationibus im, & hujus exempla plurima in hene ac Cicerone. Habet enim bilem vim ad extollendum ac endum quæ volueris, & conſpi- nia reddit quaſi in exaggeratione ne quadam illorum, quæ dicitur *δείνωσις*. Sed inſigne eſt exem- *Demoſthenicum* mulieris Olyn- tumelia, qua eſſet in convivio b Æſchine, & deprecatio pro Satyri hiſtrionis. In quo mirifi- mnium inter ſe rerum ac perſo- emporis, loci, contentio. Af- beræ & pudicæ mulieris. Depre- o hoſpite qui graviſſime Philip- endiſſet. Æſchinis legati populi enſis. Satyri hiſtrionis. Soliciti s, hilaris & læti temporis. con- lemnis & intempeſtivi ac turpis. ipſis anthitetis ſe admodum ter- um quidem *κακοήθη* appellet, es ait, & veritum eſſe ne qui illis entur, ut alienam de ſe opinio- nciperent. Sic enim in defenſio- :: *Ἐφοβήθην μὲν τι ἔτι νυνὶ τι- μῆς, μή τινες ὑμῶν ἀγνοήσωσι μὲ, ... τοῖς ἐπιβεβουλευμένοις ... τούτοις ἀντιθέτοις.* Apud nem illa de Mileſia, quæ accepta partum ſibi abegiſſet, & Oppia- nico qui matrem & foetum in hujus ute- ro necaſſet, quanta indignitatem rei contentione amplificat? Item in oratio- ne pro Seſtio, ubi *cauſam & exilium ſuum conferens cum Metelli cauſa & exilio* ſplendidiſſime exornat. Aut reperiun- tur *ἀντιθέσεις* in commutatione par- tium, cum diverſa diverſis inferuntur. Vt hoc de ar. reſponſ. *P. Valerio pro max. in remp. beneficiis data domus eſt in villa pu- blica: At mihi in Palatio reſtituta. Illi locus, at mihi parietes atque tectum. Illi quam ipſe privato jure tueretur, mihi quam pu- blice magiſtratus omnes defenderent.* & hoc loco crebra. quodque ipſe notat ut ad- huc immaturum in oratore, de oratione pro Roſcio Amerino: *Quid enim tam commune quam ſpiritus vivis, terra mor- tuis, mare fluctuantibus, littus ejectis? Ita vivunt, dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant. Ita moriuntur, ut eo- rum oſſa terram non tangant. Ita jactantur fluctibus, ut nunquam alluantur. Ita poſtre- mo ejiciuntur ut ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant.* Verboſiſſime autem & co- pioſiſſime in L. Piſonem. Tertia ſpecies *ἀντιθέτων* eſt verborum quibus res ſimi- liter perſonæque non ſubſunt, ſed ipſa ad ſe referuntur, interque ſe opponun- tur & ut ita dicam reſultant. Quomodo numeroſa fit oratio natura non induſtria, ut Cicero ait in oratore. Cujus generis illa ſua de Miloniana ipſe adducit: *Eſt enim judices hæc non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſi- mus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus.* Et, *Id quod ſcis prodeſt nihil, quod neſcis obeſt.* Tale Terentianum hoc, *Quod dictum in- dictum eſt, quod modo erat ratum, irritum eſt.* Item, *Vt inimicus neque deeſſe nocenti poſſit neque obeſſe innocenti.* Hæc frequen- tia in Iſocrate ſunt, in quibus ipſe quo- que fatetur ſe elaboraſſe *in oratione Pana- thenaica.* Camerar.

Apud

Apud exercitum mihi fueris, inquit, tot annos? forum non attigeris? afueris tamdiu? &, cum longo intervallo veneris, cum iis, qui in foro habitarunt, dignitate contendas? Primum iſta noſtra aſſiduitas, Servi, neſcis, quantum interdum afferat hominibus faſtidii, quantum ſatietatis. mihi quidem vehementer expediit, poſitam in oculis eſſe gra-

Apud exercitum] Objectio in perſona expreſſa. habet autem interrogationis figura hoc loco indignationem. Vt, *Quis tu es, quis mihi es, cur meam tibi?* Eſt autem in pronomine elegans idiotiſmus, qualis & in aliis linguis animadvertitur. Phormione, *Qui mihi ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.* Hæc a Fabio lib. v de refutatione referuntur hoc modo: *Vti nunquam committendum eſt, ut adverſariorum dicta cum ſua confirmatione referamus, aut etiam loci alicujus executione adjuvemus, niſi cum eludenda.* Apud exercitum mihi fueris, inquit, tot annis forum non attigeris, abfueris tamdiu, & cum tam longo intervallo veneris cum iis qui in foro habitarunt, de

in culina eſt ſemper verſari in culina.

Iſta noſtra aſſiduitas] Hoc loco Cicero, *præſentem eſſe & ante oculos civium verſari*, plus interdum obeſſe quam prodeſſe ad honores conſequendos ponit, non enim ſunt hæc ἐξειργασμένα. Contra vero pro Cn. Plancio mirum in modum prodeſſe præſentiam, ita illa ſcilicet cauſa poſtulante, vult oſtendere: *Deſiderarunt te*, inquit, *oculi mei cum eſſes Cyrenis, me enim quam ſocios tua frui virtute malebam*, &c. & poſtea idem agit copioſius etiam ſuo exemplo. Diſſeritque omnia accuratius, ut intelligi poſſit, aſſiduitatem hanc quam nunc reſpuit, tum Plancio inprimis fuiſſe ſuffragatam. *Camer.* Aſſiduitas eſt illorum,

gratiam: ſed tamen ego mei ſatietatem magno meo labore ſuperavi, & tu idem fortaſſe: verumtamen utrique noſtrum deſiderium nihil obfuiſſet. Sed ut, hoc omiſſo, ad ſtudiorum atque artium contentionem revertamur: qui poteſt dubitari, quin ad conſulatum adipiſcendum multo plus afferat dignitatis, rei militaris, quam juris civilis gloria? Vigilas tu de nocte, ut tuis conſultoribus reſpondeas: ille ut eo, quo intendit, mature cum exercitu perveniat. te gallorum, illum buccinarum cantus exſuſcitat. tu actionem inſtituis: ille aciem inſtruit. tu caves, ne tui conſultores: ille, ne urbes aut caſtra capiantur. Ille tenet & ſcit, ut hoſtium copiae: tu ut aquae pluviae arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus: tu in regendis, ac nimirum, dicendum eſt enim quod ſentio, rei militaris virtus praeſtat ceteris omnibus. Haec nomen populo Romano, haec huic urbi aeternam gloriam peperit: haec orbem terrarum parere huic imperio coegit: omnes

Qui poteſt dubitari] Idem liber habet, *quis poteſt dubitare?* Ego tamen nihil muto. *Lambinus.*

Vigilas tu de nocte] Id eſt, per noctem ſeu multa nocte, ut *de die apparare convivium.* Q. frat. lib. II: *Ego vero ardenti quidem ſtudio hoc fortaſſe efficiam, quod ſaepe viatoribus cum properant evenit, ut ſi ſerius quam voluerint forte ſurrexerint, properando etiam citius, quam ſi de multa nocte vigilaſſent, perveniant quo velint, ſic ego,* &c. Camerar. *De nocte*] Horat.

Vt jugulent homines ſurgunt de nocte latrones.

Iulius Rufinianus in lib. de figuris ſyncriſin, ſive antitheſin hoc loco eſſe dicit, id eſt, comparationem rerum atque perſonarum inter ſe contrariarum. Vide & Quintil. lib. IX, cap. 2, ubi oſtendit comparationem non eſſe figuram. & in eod. lib. cap. 3 de epanodo. *Sylvius.*

Aquae pluviae] *Aquas pluvias arceri & fines regi in agris* dicebant. Res enim tota agrorum erat, ut ſignificatur & in Topicis, *Si in urbe fines non reguntur, neque aqua in urbe arceatur.* De cujus cognitione arbitri adibantur, dari ad eas lites decidendas a magiſtratibus offic. lib. I: *Nec noſter quidem probandus, ſi verum eſt, Q. Fabium Labeonem, ſive quem alium, nihil enim praeter auditum habeo, arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus agri a Senatu datum.* Camerar. Vide Π. 39 de aqua pluvia arcenda.

In regendis] Vide in Π. 10, de judicio finium regundorum, & ſcriptores antiquos de hoc argumento a Rigaltio & Gu. Gœſio illuſtratos.

Ac nimirum] Αὔξησις, omnibus rebus quae laudabiles & praeclarae dicuntur, *militarem* praetulit. Eſt autem in parentheſi παρρησία, ut vocant Graeci, ne quis moleſte ferat ſuum aliquod ſtudium elevari, cum laus bellica tanta & tam praeſtans conſtituatur. Verum enim, id eſt quod quiſque ſentit dicendum videtur, in quamcunque partem hic aut ille accepturus eſſe videatur. *Camer.*

omnes urbanae res, omnia haec noſtra praeclara ſtudia, & haec forenſis laus & induſtria latent in tutela ac praeſidio bellicae virtutis. ſimulatque increpuit ſuſpicio tumultus; artes illico noſtrae conticeſcunt. Et, quoniam mihi videris iſtam ſcientiam juris, tanquam filiolam oſculari tuam, non patiar te in tanto errore verſari, ut iſtud neſcio quid, quod tantopere didiciſti, praeclarum aliquid eſſe arbitrere. Aliis ego te virtutibus, continentiae,

Hæc forenſis laus] Reipublicæ in pace ſtudia ſignificat, quæ ſunt diſceptationum civilium, id eſt, in judiciis verſantur. Dixit autem hæc mollius non in ſolam Servii profeſſionem, ſed in ſuam quoque. Sed mox deinceps quaſi de novo exordio juris ſcientiam invadit, illique & dignitatem & gratiam & utilitatem, denique omnem exiſtimationem detrahere nititur. Et ne videretur ſaltem in pace excellere juris ſcientia, ideo & omnium ornamentorum atque virtutum civilium hanc poſtremam eſſe conatur oſtendere, quia vero juris ſcientia & e-

Increpuit, id eſt inſonuit. Virgil. XII Æneid.

Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri
Sanguineus Mavors clypeo increpat.

Tumultus] *Tumultus* deſcribitur a Cicerone in octava Philippica, *perturbatio tanta ut major timor oriatur*. Vnde etiam nomen ductum eſſe vult, ut ſit ſcilicet quaſi *timor multus*, omnino vox trepidationem notat, id eſt, ϑόρυβον, ut πεποιημένον eſſe videri poſſit. Ita legitur *in caſtris tumultuatum*. Et apud Terentium: *Nihil ornati nihil tumulti* (nam &

tiae, gravitatis, juſtitiae, fidei, ceteris omnibus, conſulatu & omni honore ſemper digniſſimum judicavi. quod quidem jus civile didiciſti, non dicam, operam perdidiſti; ſed illud dicam, nullam eſſe in illa diſciplina munitam ad conſulatum viam. omnes enim artes, quae nobis populi Romani ſtudia conciliant, & admirabilem dignitatem, & pergratam utilitatem debent habere. Summa dignitas eſt in iis, qui militari laude 11
antecellunt. omnia enim, quae ſunt in imperio & in ſtatu civitatis, ab iis defendi & firmari putantur. ſumma etiam utilitas: ſiquidem eorum conſilio & periculo, cum republica tum etiam noſtris rebus perfrui poſſumus. Gravis etiam illa eſt & plena dignitatis dicendi facultas, quae ſaepe valuit in conſule deligendo, poſſe conſilio atque oratione & ſenatus, & populi, & eorum, qui res judicant, mentes permovere. Quaeritur conſul, qui dicendo nonnumquam comprimat tribunitios furores, qui concitatum populum flectat, qui largitioni reſiſtat. Non mirum, ſi ob hanc facultatem homines ſaepe etiam non nobiles conſulatum conſecuti ſunt: praeſertim cum haec eadem res plurimas gratias, firmiſſimas amicitias, maxima ſtudia pariat. quorum in iſto veſtro artificio, Sulpici, nihil eſt. Primum dignitas in tam tenui ſcientia quae poteſt eſſe? res enim ſunt parvae, prope in ſingulis litteris atque interpunctionibus ver-

Operam perdidiſti] Proverbiali figura dixit, id eſt, *fruſtra laboraſti*, & transfertur idem ad lucubrationes, cum dicitur, *Oleum & operam periiſſe*. Camer.

Omnes enim artes] Ratiocinatio ſequitur, de ſtudiis quibus gratia & favor hominum tribui ſoleat. Quæ qualia eſſe debeant, proponit. Et quæ ſint talia, docet, & non eſſe tale *juris*, concludit. *Idem.*

Largitioni reſiſtat] Vt ipſe fecit, cum agrariam legem eripuit Rullo, & maximarum largitionum metu Senatum liberavit. *Idem.*

Ob hanc facultatem] Dicendi ſcilicet. Videtur Cicero ab hac dicendi facultate Sulpitium removere. Sed in libro de claris oratoribus ei multo majorem juris civilis ſcientiam quam eloquentiam tribuit. quem vide. *Sylvius.*

Plurimas gratias] Cic. II de offic. jus civile commendat, ſed ei eloquentiam anteponit. *Idem.*

Atque interpunctionibus verborum occupata] Id eſt, diſtinctionibus. In verbis autem hærere ſolent Iuriſconſ. & urgere τὸ ῥητὸν, & *dicta* interpretari, cum enarrando, tum diſtinguendo. Vnde & in-

verborum occupatae. Deinde, etiam ſi quid apud majores noſtros fuit in iſto ſtudio admirationis: id, enuntiatis veſtris myſteriis, totum eſt contemtum & abjectum. Poſſet agi lege necne pauci quondam ſciebant. faſtos enim vulgo non habebant. erant in magna potentia

Interdum controverſia illa naſcitur ῥητῷ & διανοίας. Vt exempli gratia, ſi ita ſcriptum ſit, *furtum*, impune arripiatur cum manifeſto deprehendetur. Diſtingui enim poſſit, ut ſit, *fur*, *tum*. hujuſmodi verſantibus in iuriſconſultorum ſcriptis multa occurrunt. Tale erit, Actio quam Cicero memorat lib. III de nat. Deor. *Ope conſilioque tuo furtum ajo factum eſſe.* Interpungi enim illa fortaſſe poſſint, ut ſi cujus conſilio modo *furtum eſſe factum* dicatur, quæri poſſit an adverſus illum hac actione uti liceat. Nam ut ait L. ſæpe. Dig. de verb. & rer. ſignif. dubitatum eſt, illa verba, *Ope conſilioque*, quemadmodum accipienda ſint, utrum ex ſententia conjungentium, an ſeparantium. Atque in his ex-

quidem illam ipſam iram Centurio habeat aut ſignifer, vel cæteri, de quibus dici non neceſſe eſt, ne Rhetorum aperiamus myſteria. Et μυστικὰ *calanda* & *obſcura*, Attic. libro VI: *Illud præterea* μυστικώτερον *ad te ſcribam, tu ſagacius odorabere.* Camerarius.

Faſtos enim vulgo non habebant] *Faſti* nihil aliud ſunt quam diſtinctio quædam anni & menſium & dierum deſcriptio, feſtorumque & profeſtorum notatio, & ſacrorum publicorum quaſi indicatio. *Dierum* autem ratio eſt explicata copioſe apud Macrob. qui locus extat Satur. libro I, cap. XVI. & multum afferre lucis poterit lectioni Latinarum litterarum. Sed *lege agere* dicebant, & privato judicio diſceptare, nam etiam aliter fuerant

tentia qui conſulebantur: a quibus etiam dies, tanquam a Chaldaeis, petebantur. Inventus eſt ſcriba quidam Cn. Flavius, qui cornicum oculos confixerit, & ſingulis die-

——— *licet omnia fari*
Verba, honoratus libera prætor habet.

Flecti autem *faſtus, faſti*; & *faſtus, us.* Priſcianus annotavit lib. VI Grammat. *Camer.* Nihil huc pertinent dies feſti & profeſti: ſed faſti & nefaſti. Verum de varia dierum apud Romanos diſtinctione jam dudum A. Manutius egit ad vetus Kalendarium Romanum ex marmore deſcriptum.

Tanquam a Chaldæis] Chaldæi gentili appellatione ſunt, qui *genethliaci* a re dicuntur. Quod die notato quo quiſque in lucem prodierit, de vitæ fortuna & exitu prædicere ſoleant. Idem & ad omnes inchoationes quod tempus felix aut contrarium ſit, demonſtrant. *Camerar.* Nihil ſuſcipiebant quidam ſuperſtitioſi, nec iter, nec aliud quid, quin nec cibum capiebant, nec pharmacum, antequam aut Mathematicos, conſuluerant, aut geneſin ab illis factam, cogituri nunc hæc res fauſta eis ſit, nec ne. De quibus Iuvenalis:

Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro.

Et iſtud:

Si prurit frictus ocelli
Angulus inſpecta geneſi collyria poſcit.

Nam conſulebant Mathematicos, quæ hora apta eſſet cibo capiendo, aut pharmaco:

Capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo niſi quem dederit Petoſiris.

Cl. Salmaſius de annis Climactericis.

Inventus eſt ſcriba quidam Cn. Flavius] De *Flavio* Livius lib. IX. & hoc dicit in penetralibus illum Pontificum repoſitum jus civile evulgaſſe. De quo ad Attic. lib. VI Cicero ita: *E quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flavio Annii F. Ille vero ante decemviros non fuit, quippe qui Ædilis curulis fuerit: qui magiſtratus multis annis poſt decemviros inſtitutus eſt. Quid ergo profecit, quod protulit faſtos? occultatam putant quodam tempore iſtam tabulam ut dies agendi peterentur a paucis. Nec vero pauci ſunt auctores Cn. Flavium ſcribam Faſtos protuliſſe, actioneſque compoſuiſſe.* Hoc idem dicit lib. I de orat. *Veteres illi qui huic ſcientiæ præfuerunt, obtinendæ atque augendæ potentiæ ſuæ cauſa pervulgari artem ſuam noluerunt. Deinde poſteaquam eſt editum, expoſitis a Cn. Flavio primum actionibus*, &c. Id igitur hoc loco aliter retulit. *Camer.*

Inventus eſt ſcriba quidam, Cn. Flavius, qui cornicum oculos] Totam hanc hiſtoriam ex Pomponii Enchiridio cognoſcere licet: cujus verba exſtant in Pandectis juris civilis, titulo de origine juris: unde hæc pauca ſumam, atque huc adſcribam, eorum, quibus hæc ignota ſunt, gratia: *Deinde ex his legibus eodem fere tempore actiones compoſitæ ſunt, quibus inter ſe homines diſceptarent, quas actiones, ne populus, ut vellet, inſtitueret, certas, ſollemneſque eſſe voluerunt, & appellabatur hæc pars juris, legis actiones, & ita eodem pæne tempore, tria hæc jura nata ſunt: leges XII tabularum: ex his fluere cœpit jus civile: ex iiſdem, legis actiones compoſitæ ſunt. omnium tamen harum & interpretandi ſcientia, & actiones, apud collegium pontificum erant: ex quibus conſtituebatur, quis quoque anno præeſſet privatis: & populus prope centum annos hac conſuetudine uſus eſt. Poſtea, cum App. Claudius diſpoſuiſſet, & ad formam redegiſſet has actiones, Cn. Flavius, ſcriba ejus, libertini filius, ſurreptum librum populo tradidit: & adeo gratum id munus populo fuit, ut tribunus pleb. fieret, & ſenator, & ædilis curulis. Hinc liber, qui actiones continet, appellatur jus civile Flavianum.* Lambinus.

Qui cornicum oculos] Proverbium eſt de iis, qui callidos & prudentes & circumſpectos, qui cavere & ſcirent & deberent, fallunt ac circumveniunt. Nam cornix cum aliorum animalium oculos potiſſ. appetat, ipſam ſcilicet ſuis maxime proſpicere oportet. Vnde & Teutonici dicunt, *Vnam cornicem alterius oculos*

diebus ediſcendos faſtos populo propoſuerit, & ab ipſis cautis juriſconſultis eorum ſapientiam compilarit. Itaque irati illi, quod ſunt veriti, ne, dierum ratione promulgata & cognita, ſine ſua opera lege poſſet agi, notas quaſdam compoſuerunt, ut omnibus in rebus ipſi in-

non configere. Ita accipiendum proverbium declaratur in orat. pro Flacco: *Hic hercle cornici oculum, ut dicitur. Nam hunc Hermippum hominem eruditum civem ſuum, cui debebat eſſe notiſſ. percuſſit.* Et hoc etiam loco *ab ipſis cautis Iuriſconſultis.* Camerarius.

Cautis Iuriſconſultis] Sic & in contextu P. Manutii, ſed in notis legit *catis.* M S. Franc. & ed. Mediol. *cauſis Iuriſconſultis.*

Compilarit] Involarit, ſuffuratus ſit. vide Non. in *ſuppilare.* Cic. II de orat. *Nihil eſt quod mihi gratias agas,* inquit, *ſi malui compilari, quam venire.* Act. III in Verr. *Ac non apertiſſime Conſulem, exercitum, provinciamque compilarit, & propter impudentiſſimum furtum aufugerit.* In Vatin. *Licet per me parietes in adoleſcentia*

batur. Hæc plerumque ut Cicero ait Rhetor. II in jure verſantur. Ibi enim & exceptiones poſtulantur, & quodammodo agendi poteſtas datur, & omnis conceptio privatorum judiciorum conſtituitur. In ipſis autem judiciis rarius incidunt. Itaque cum de jure quondam reſponderent ii, qui ex eo Iuriſconſulti nominabantur, iis quorum advocati eſſent in demonſtrandis juris formulis inprimis *cavere* ſolebant. Vnde jocatur Trebatio ſcribens Cicero: *Si ſcribere,* inquit, *oblitus es, minus multi jam te advocato cauſa cadent.* De quibus pro Roſc. Comœdo ita, *Sunt jura, ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere injuria aut ratione actionis errare poſſit, expreſſa.* ſunt enim ex uniuſcujuſque damno, dolore, incommodo, calami-

[redacted]

intereſſent. Cum hoc fieri belliſſime poſſet: Fundus Sabinus meus eſt: immo meus: deinde judicium: noluerunt. FVNDVS, inquit, QVI EST IN AGRO, QVI SABINVS VOCATVR. Satis verboſe. cedo, quid poſtea? EVM EGO EX IVRE QVIR. MEVM ESSE AIO. Quid tum? INDE IBI EGO TE EX IVRE MANV CONSERTVM VOCO. Quid huic tam loquaciter litigioſo reſponderet ille unde petebatur non habebat. Tranſit idem juriſconſultus ti- 12

ſcientia apud collegium Pont. ante. fuiſſet) in certam formam redactas eſſe ſcribit, & harum librum ſurreptum evulgaſſe Flavium, unde *Iuri Flaviano* nomen eſſe factum. *Camerar.* Manutius interpretatur obſcura quædam verba, ſed nec actionum ſunt formulæ, nec verba, nec, ut alii volunt, ſiglæ. Siglæ ſunt ſingulæ litteræ verba ſignificanter, ut Senatus Populuſque Romanus, ſiglis ita ſcribitur S. P. Q. R. ſed notæ non erant litteræ, ſed certa ſigna, quibus verbum unum aut plura exprimebantur. Sic Senatus Populuſque Romanus nota ſic exprimebatur,  ut docuit maximus Cujacius Obſervat. XII, cap. 40. De his notis habes librum, qui Tyronis & Senecæ nomen præ ſe fert, ſubjectum Corpori Inſcriptionum Gruteri. Qui notis utebantur, & iis orationes excipiebant, dicebantur Notarii, qui *ſiglis*, *ſingularii*, l. de off. præſ. prætor. Afric. & in notit. imp. Rom. De his Manilius IV Aſtron. loquitur de iis, qui ſub Virginis ſigno naſcuntur:

> *Hic & ſcriptor erit velox, cui littera verbum eſt*
> *Quique notis linguam ſuperet, curſimque loquentis*
> *Excipiat longas nova per compendia voces.*

Cui littera verbum eſt, hoc eſt, qui ſiglis ſcribit: *Quique notis linguam ſuperet*, eſt notarius, qui notis excipit orationes. His notis olim repleti erant libri Iuriſconſultorum, inde eas dicuntur intelligere. Manilius non longe poſt de iis, qui ſub libra naſcuntur, loco a Manutio etiam allato:

> *Hinc etiam legum tabulas, & condita jura*
> *Noverit, atque notis levibus pendentia verba.*

Vetuit tamen poſtea Iuſtinianus uti notis, & ſiglis in deſcribendis Iuris libris, ut docti homines notarunt. *Græv.*

Manu conſertum] Gell. lib. XX, c. IX. expoſuit veterum morem in diſceptandis vindiciis, cum peteretur res, quæ *fundi* eſſet, id eſt, ut nunc loquimur, *immobilis*. Nos poſſumus etiam, ut opinor, ſimpliciter accipere, *ex jure manu conſertum* vocari, qui ad judicium accipiendum, id eſt, in jus vocetur. *Conſerere* enim *manus*, & *conferre manus*, contendere eſt, & pugnare. ut autem intelligatur non belli neque armorum pugna, ſed civilis diſceptatio additur *ex jure*. Hæc autem a priſcis ſine dubio, ut & alia quædam ad talem modum facta & uſurpata fuere, non excogitata a Iuriſconſultis, quemadmodum Cicero ait, ſed quia vere fieri deſiiſſent, & ſpecies tantummodo quædam illorum remaneret, ideo *fictas res* & *commentitias* Cicero appellavit. *Camerar.* Franc. *Inde ibi ego te ex jure manu conſertum voco.* Et ſic quoque vetuſtiores editiones ante Victorianam, niſi quod ſic diſtinguant: *Quid tum inde? Ibi ego te ex jure.* Sed cur hic *ibi* deleverunt, & ſtatim in eadem formula intactum reliquerunt. Sequitur enim reſponſio unde petitur: *Inde ibi ego te revoco. Inde ibi*, eſt in eum locum. & dicitur ut *inante*, *exinante*, *inſimul*, & hujus generis alia. *Græv.*

Tranſit ad eum Iuriſconſultus] Cariſius lib. I legit, *Iureconſultus, ad eum*, autem,

tibicinis Latini modo: VNDE TV ME, inquit, EX IVRE MANV CONSERTVM VOCASTI, INDE IBI EGO TE REVOCO. Praetor interea, ne pulchrum ſe ac bea-

tem, videlicet a quo petebatur, qui ſine Iureconſulto, reſpondere non poſſit. *tranſit*, a dextra ad lævam, & contra. Sed videtur potius legendum, *tranſit eodem*, &c. Lambinus.

Tibicinis Latini] A Latinis enim, ut puto, hunc ritum accepere ſacrorum, ut hæc fierent præcinente *tibicine*. Adhibebant & *tibias* cum privatim rem divinam faciebant. *Tranſit* autem eſt ſpaciatur, ſive in diverſum locum abit. Nunc enim alteram partem etiam Iuriſconſult. inſtituit. Tranſit igitur jam ad eum unde petitur. Sic Fab. lib. VII: *Tranſeat nunc ille idem qui cogitavit, ut Cicero ait, tibicinis Latini modo ad diſertum*, id eſt, *diſerti agat cauſam*, &c. Camer. *Tibicinis Latini modo*] Quintilianus lib. VII ſcribens de duorum fratrum controverſia, quorum unus ruſticus erat, alter diſertus, poſtquam dixit quid pro ruſtico declamator poſſit dicere, dicturus quid quem præſtabant in ſcena hiſtrionibus, cum modos facerent, & modo ſubmiſſius modo contentius canendo ad hunc vel illum hiſtrionem ſe converterent, & dicendi agendique rationem ſuo cantu oſtenderent, & moderarentur, æque ut Iuriſconſulti agendi rationem præſcribebant ſuis formulis, *ite viam, redite viam*. De hoc tibicinum uſu in ſcena Cicero III de orat. *Neque id actores prius viderunt, quam ipſi poëtæ, quam denique illi etiam, qui fecerunt modos, a quibus utriſque ſummittitur aliquid, deinde augetur, extenuatur, inflatur, variatur, diſtinguitur*. Grævius.

Prætor interea] Hoc dicit Prætori etiam ipſi Iuriſconſultos non peperciſſe, quin cogerent ſapere illum non per ſe, ſed a Iuriſconſultis, ut facile intelligere prætor poſſet, ſe etiam nihili eſſe & futilem qui ea quibus opus eſſet eloqui ſuo quaſi Marte neſciret. Sunt autem hæ εἰρωνεῖαι,

[illegible]
notat Donatus. nam ille dati-
n ſubjecit, cum præpoſuiſſet
um. *Lambinus.*
ro nullo uſui: utriſque ſuperſti-
idam emendarunt ſic ut fieret,
ita ſeptimi caſus fuerint, &
tur, ut nullum uſum, ſive in
. Sin vera eſt lectio *nullo uſui*,
ale erit quale, *eſſe bono*, *malo*,
. In Terentius: *Qui alicui rei*
vium lib. III: *Simul peritos le-*
rimarunt ad condenda nova jura
debant. Sed *nullo*, ita factum
rione antiqua & ſimilitudine
adjectivorum in *us*. Cum po-
illa nota nomina VIII ut pro-
ter caſus declinarint. *Camerar.*
bus] Id eſt, ſanis & incolumi-
via re id verbum a veteribus u-
ſuiſſe Nonius Marcellus ſcri-
ſtitibus igitur eſt ſanis, & in-
s, ideoque præſentibus. Nam
o ſontico laborant, ii lege ex-
ne in jus vocari veniant, ut
ſſimus I. C. Dig. 50 de verb. &
Sylv. *Utriſque ſuperſtitibus*]
, vocem, *præſentibus*, quæ
manibus ſequitur deinceps vo-
rſtitibus, delendam cenſet. a
m diſſentio, auctoritate Feſti
qui docens, *ſuperſtites*, teſtes
ſignificare, hoc affert teſtimo-
quod *ſuperſtitibus præſentibus ii*,
controverſia eſt, *vindicias ſumere*
partim ei aſſentior, commo-
verbis Servii ad illum locum
Aeneid. lib. 3: *Superatne*, *& ve-*
ra? Alii dicunt, *ſuperat*, *ſuper-*
Id ſuperſtes, *præſentem ſignificat:*
[illegible]

[illegible] Ego Pantagathum ſecutus,
receptam lectionem retineo: nam Præ-
tor præcinente Iuriſconſulto, utroſque
alloquitur petitorem, & unde petitur,
inire & redire viam: quos frigidum eſſet
vocare viros: ſed illud animadverten-
dum eſt, melius ne legatur, *utriſque*
præſentibus ſuperſtitibus. (voco hic ſuper-
ſtites, non qui ſupervivunt aliis, ſed
litigatores utroſque ſtantes ſupra fun-
dum controverſum) muto autem ordi-
nem, quod qui ſuperſtites ſunt, neceſ-
ſario ſunt & præſentes; non autem qui
præſentes, iidem neceſſario & ſuperſti-
tes: quem ordinem puto obſervatum
ab illis ſcrupuloſis Iuriſconſultis. Alii
delent vocem *præſentibus*, quam ſcho-
lium alicujus putant eſſe, qui declarare
voluerit verbum *ſuperſtitibus*. Cum hæc
ſcripſiſſem, Petrus Ciacconius Hiſpanus,
magni vir ingenii, quid ipſe de hoc loco
ſentiret, mihi indicavit: exiſtimat au-
tem interpunctionis nota poſt verbum
utriſque poſita, ita poſſe locum emen-
dari: *Superſtitibus præſentibus*, *ſumite*
vindicias, *ite viam.* quæ quidem emen-
datio videtur confirmari Feſti teſtimo-
nio, qui ſcribit: *Superſtites præſentes*,
teſtes præſentes ſignificat: cujus rei teſtimo-
nium eſt, *quod ſuperſtitibus præſentibus*, *ii*
inter quos controverſia eſt, *vindicias ſumere*
jubentur. Plautus in Artemone, *Nunc*
mihi licet quidvis loqui, *nemo hic adeſt ſu-*
perſtes. legendum vero eſſe apud Fe-
ſtum: *Superſtites præſentes*, *teſtes præſen-*
tes ſignificat, & locus quem ipſe citat te-
ſtimonio eſt, & alter in voce Pube:
Pube præſente, inquit, *eſt populo præ-*
ſente. F. Urſinus. *Tum vero in illo ſuis*,
UTRISQUE SUPERSTITI-
BUS, *&c.*] Debebunt mihi aliquam gra-

STITIBVS PRAESENTIBVS, ISTAM VIAM DICO INITE VIAM. Praeſto aderat ſapiens ille, qui inire viam doceret: REDITE VIAM. eodem duce redibant. Haec jam tum apud illos barbatos ridicula, credo, videbantur. homines, cum recte atque in loco conſtitiſſent, juberi abire: ut, unde abiſſent, eodem ſtatim redirent. Iiſdem ineptiis fucata ſunt illa omnia, QVANDO TE IN IVRE CONSPICIO. & haec, SED

locum noſter Schottus libro I Nodor. cap. 10. *Gruterus.* Vellem Palatinorum ſuorum ſcripturam explicaſſet Gruterus, quid ſibi vellent illi *ſui utrique ſuperſtites*, quamvis ſic quoque videatur legiſſe Servius ad Virgil. III Æneid. Repoſui ego lectionem, quam Victorius, Lambinus, Manutius in ſuis repererunt libris, *tum vero nullo uſui*, aut, ut P. Manutius, & editiones vetuſtiores, *nullo uſu*. Videtur autem rectiſſime hunc locum diſtinxiſſe Petrus Ciacconius: *Tum vero nullo uſu utriſque*, petitori nimirum & unde petitur. In ceteris adſtipulor Manutio & Hottomanno, qui præſenti-

Ante ſenectam ætatem radere *barbam* ſolitos Gellius docet lib. III, cap. IV. Habet autem antiquitas neſcio quam ſemper ſimplicitatis opinionem, & Græc. *ἀρχαῖον τ' ἐυήθη* vocant. Athenæus libro XIII. ex Chryſippo docet, *radendi barbam* morem temporibus primum Alexandri uſurpatum eſſe: ut in Hadriano Imp. Xiphilinus ex Dione, primum hunc barbam alere cœpiſſe. *Camerar.*

Eodem ſtatim redirent] Atqui ex urbe profecti ſimul in agrum, de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam in jus in urbem ad prætorem deferebant, & in ea tanquam in toto

[redacted]

SED ANNE TV DICIS CAVSA VINDICAVERIS? quae dum erant occulta, neceſſario ab eis, qui ea tenebant, petebantur: poſtea vero pervulgata, atque in manibus jactata & excuſſa, inaniſſima prudentiae reperta ſunt, fraudis autem & ſtultitiae pleniſſima. Nam cum permulta praeclare legibus eſſent conſtituta, ea jureconſultorum ingeniis pleraque corrupta ac depravata ſunt. Mu-

Dicis cauſa vindicaveris] Sic eſt legendum: hoc primum deinde quid ſit, *dicis cauſa*, ſi cui forte ignotum eſt, ex Varrone, & noſtræ ætatis Iuriſconſultis diſcendum: qui docent, *dicis cauſa*, idem fere valere, quod λόγου χάριν, vel ἀφοσιώσεως ἕνεκα, νόμου χάριν, ἀφοσιώσεως ἕνεκα, id eſt, religioni, vel legi ſatisfaciendi cauſa: perfungendi officii cauſa, &c. utitur hoc quaſi proverbio, & in libro IV accuſat. & lib. I epiſt. ad Atticum, epiſt. 17. cujus initium eſt: *Nihil mihi ſcito jam deeſſe*, &c. ibi. ſed *imminuit auctoritatem ſuam, quod habet, dicis cauſa, promulgatum illud de Clodio*, &c. Sic enim edidimus, Pithœi conjecturam ſecuti. Sed, quod ad cetera hujus loci pertinent, malim ſic legi, *Sed anne tu dicis cauſa vindicaveris.* Immo vero totum hunc locum ab illis verbis, *Quando te in*, &c. ſic legendum arbitror, *Quando in jure te conſpicio, poſtulo, an ſuas auctor, anne tu dicis cauſa vindicaveris.* vel ſic, *Quando in jure te conſpicio*, &c. & hæc, *anne tu dicis cauſa vindicaveris.* Hæc enim formula, *Quando in jure te conſpicio*, non eſt integra apud Ciceronem, ut licet intelligere ex Valerio Probo, de notis, ſeu litteris antiquis. Sic enim ille docet hanc actionis formulam ſcribi, & concipi conſueviſſe. Q. I. I. T. C. P. A. F. A. quas litteras ſic explicat, *Quando in jure te conſpicio, poſtulo anne ſuas auctor.* nam credibile eſt, Ciceronem res auditoribus notas referentem, non totas dixiſſe, ſed nonnulla prætermiſiſſe: atque idcirco poſuiſſe id, quod in talibus uſurpari conſuevit, &c. Verum tamen, ut libere, quod ſentio, dicam, videtur apud Probum legendum, aut ſcribendum, Q. I. I. T. C. P. V. F. A. ut ſit, *Quando in jure te conſ. poſt. ut ſuas auctor.* nam poſtula, an ſuas auctor, Latine dici non poſſe exiſtimo. debet enim, & ſolet dici, *Quæro an ſuas auctor. Poſtulo* autem, valet, æquum cenſeo, ἀξιῶ. Lambinus. *Sed an ne tu dicis qui cauſa vindicaveris*] In veteri manuſcripto libro *ain*, pro *an ne*, ſcriptum eſt: quæ lectio non videtur habere locum in hoc more dicendi. utuntur enim eo, qui aliquid audierunt inexpectatum, hic vero videtur *unde petitur* rogare petitorem, ut dicat non ſi vindicaverit (videt enim vindicaſſe) ſed rogat cauſam cur vindicaverit, ut poſſit illam coarguere. Itaque Pantagathus legebat, *Cauſſam ne tu dicis, qui cauſſa vindicaveris.* F. Vrſin. SED ANNE TV DICIS QVI CAVSA VINDICAVERIS] Editio prima, QVIA. Pal. pr. QVI EANDEM VINDICAVERIS. ceteri tres, ut & S. Victoris, præferunt fere, SED ANNE TV DIC IIS QVI CAVSA VIND. Guilielmius annotavit legendum videri: DICIS CVI CAVSA, &c. Lambinus abjecit illud QVI, quod nec in editis ab Victorio. conſulatur inter alios Cujacius libro V Obſervat. cap. 33. *Grut.* Recte Lambinus, & Victorius abjecerunt *qui*. Id intruſerunt ingratiis Muſarum & Tullii, qui ignorarunt, quid eſſet *dicis gratia*. vide Ant. Auguſtini opinionum, lib. II, cap. 2. Recte quoque Cujacius in obſervationibus verba Ciceronis laudat, ut in Victoriana leguntur, oſtenditque ex hoc loco *dicis cauſſa* formulam quoque uſitatam fuiſſe in judiciis. *Gravius.*

Mu-

Mulieres omnes propter infirmitatem conſilii majores in tutorum poteſtate eſſe voluerunt: hi invenerunt genera tutorum, quae poteſtate mulierum continerentur. Sacra interire illi noluerunt: horum ingenio ſenes ad coemtiones faciendas, interimendorum ſacrorum

Mulieres omnes] Mulieres antiquo jure omnes perpetua tutela continebantur, neque ratum habebatur quicquam, quod a muliere ſine auctoritate tutoris geſtum eſſet. Cicero pro Cæcina: *Indica, quod mulier ſine tutore auctore promiſerit deberi, non eſt aditus ad hujuſmodi res*, &c. Idque de legibus Athenienſium & ipſum tranſlatum fuit. Quibus cum muliere ultra medimnum unum hordei contractum nullum valere, conſtitutum eſſet, & ἄκυρα πάντα εἶναι, ὅσα τις συνθέμενος γυναικὶ πράττῃ. ut eſt in oratione Demoſth. κατ᾽ Ὀλυμπιοδ. Quæ autem huic juri fraus, ut Cicero innuit, a Iuriſconſult. allata fuerit, quæramus amplius apud Iuriſconſultos eoſdem. *Camerarius.*

[redacted]

mulieris contineri. Cujacius VII Obſervat. 11. ubi vide plura.

Sacra interire] Veteres Romani privata etiam, id eſt, familiarum & gentium ſacra perpetua eſſe voluerunt. Hoc eſt ita conſervari, ne morte ullius occiderent. Itaque ad quos pervenire quaſi ſucceſſionis jure deberent, diligenter conſtitutum fuit, inprimis ut ſacra iis eſſent adjuncta, ad quod patrisfamilias pecunia perveniſſet. Sed in hoc excogitatum a Iuriſconſ. fuerat, quo pacto pecuniam, qui ſacris liberarentur, retinere tamen poſſent. Quod fiebat ſolutione hæredis *per æs & libram.* Quæ memoratur in lib. II de legibus, & hoc loco innuitur. *Coëmptionis* verbo, unde, ut puto, *coëmptionales ſenes*, in epiſt. Curii.

[redacted]

uſa, reperti ſunt. In omni denique jure civili
item reliquerunt, verba ipſa tenuerunt: ut,
alicujus libris, exempli cauſa, id nomen invenerant,

o. ſed quaero utrum uſu an coëm-
s non potuit, nihil enim poteſt de
ſine omnium tutorum aucto-
inni. Coëmptione? omnibus ergo
Cajas, autem matresfamilia-
inarunt. Vel quod, ut Cicero
ait, ea appellatio introducta
exemplo quopiam, ut ſi litiga-
nes aliquis aut legatarios *Titios*
aut ſervos *Stichos* vocet. Quia
Iuriſconſult. in jure ponunt,
ominibus uti plerumque ſo-
l quod in verbo ſignificatio ali-
: gubernandæ domus & fami-
te ſolemne erat, ut Plutarchus
ρωμαϊκοῖς, pronun-
m nuptam cum domum mariti
tur hæc verba: *Vbi tu Cajus*,
Aliis placuit bono nomine uti
Quod *Caja* quædam Opt. &
foemina fuerit nupta cum uno
Tarquinii, cujus ſtatua poſita
ænea in fano Dei Sancti, cum
& colu; ex quibus illa cuſto-
aſſiduitatem in re domeſtica,
as & laborem ſignificarent.
cit fuiſſe eam uxorem Tar-
iſci nomine *Cajam Cæciliam*,
Tanaquil vocaretur. Vide &
ier. *Senes ad coëmtiones, &c.*]
antur ſenes coëmtionales.
lib. 7. epiſt. ad M. Tull. Cice-
Ergo fructus eſt tuus, mancipium
id quidem ſi inter ſenes coëmtio
le proſcripſerit, egeris non mul-
ibinus. Hos ſenes ad coëm-
ciendas plerique omnes con-
um ſenibus coëmptionalibus,
Plautum & eundem Cicero-
llantur. Sicut & perperam con-
coëmtionem, cujus hic fit
cum coëmtione, qua uxor in
manum convenit. Perperam
uitur per æs & libram fuiſſe
interimendorum ſacrorum, ut
ſtendit ἐν παρόδῳ Gronovius con-
onnanum, Manutium, Scali-

gerum, Gutherium, Salmaſium lib. IV de pecun. vet. 7, qui & ibi primus vere docuit, hæredem, qui a ſacris liberari cupiebat, comparato ad id ſeni mancipaſſe hæreditatem per æs & libram venditione imaginaria, a I. C. reperta. Eam cum velut nactus ſit titulo mancipationis, non ut hereditatem, ſed ut rem emptam, ſacris liberam, interveniente ſtipulatione, reddi hæredi. Hanc hic eſſe coëmtionem interimendorum ſacrorum. Vide locum laudatum, & caput ſequens de ſenibus coëmtionalibus quorum Cicero & Plautus meminit, qui ad hanc coëmtionem plane non pertinent. Hæc cum olim prodita ſint litteris, miror tamen nuperos editores maluiſſe glande veſci, inventis frugibus, ut & paullo ante de tutoribus, qui in poteſtate mulierum eſſent. Qui illi fuerint male Alciatus, optime Cujacius explicavit.

Vt quia in alicujus libris] Pal. pr. *ut Gaja*; neque de nihilo eſt hæc ſcriptura; nam & reliqui Pall. item S. Victor. diſerte habent *cuia*. & vero cum addat, *exempli cauſa*, apparet præceſſiſſe quid hujuſmodi. forte corrupta ſunt verba ſequentia, & reſcribendum, *ut Cajam in alicujus libris, exempli cauſa invenerant, putarunt &c.* Gruterus. Non longe a Palatinis abit Francii: *ut cuja in alicujus libri exempli cauſſa*. Locus utique eſt ſcaber, ſuſpectum mihi eſt iſtud *exempli cauſſa*, cum præceſſiſſet *ut*, quæ vocula idem hoc loco notat, quod *exempli cauſſa*. Deinde mire ſcribitur id *nomen invenerant*. Quod fuit illud nomen? Atqui nullius nominis facta fuit ante mentio. Vereor ne multis centonibus hic locus ſit inquinatus. Forte Cicero ſcripſit: *ut quia Caja in alicujus libri exemplo invenerant, putarunt, omnes mulieres, quæ coëmtionem fecerant, Cajas vocari*. In Francii codice ſcribitur *fecerant*, pro vulgato *facerent*, quamvis hoc poſſit ferri. *Exemplum libri eſt* ἀντίγραφον *libri. Grav.*

Rem

nerant, putarunt, omnes mulieres, quae coemtionem facerent, Cajas vocari. Iam illud mihi quidem mirum videri ſolet, tot homines, tam ingenioſos, per tot annos etiam nunc ſtatuere non potuiſſe, utrum diem tertium an perendinum: judicem an arbitrum: rem an
13 litem dici oporteret. Itaque, ut dixi, dignitas in iſta ſcientia conſularis numquam fuit, quae tota ex rebus fictis commentitiiſque conſtaret: gratiae vero multo etiam minores. Quod enim omnibus patet, & aeque promtum eſt mihi, & adverſario meo, id eſſe gratum nullo pacto poteſt. Itaque non modo beneficii collocandi ſpem, ſed etiam illud, quod aliquando fuit, licet conſulere,

Quæ coëmtionem facerent] Hæc longe alia eſt coëmtio, & multum a priore differt. Illa coëmtione hereditas venditur ſeni cuidam imaginaria quadam negotiatione, quæ ab illo ipſo emtore imaginario redditur heredi, ſed hic coëmtione uxor in manum viri convenit. Eſt enim triplex ratio matrimonium [redacted]

ligentia alicujus excellit, ut peritia rei militaris. Itaque varietas quædam rerum hoc verbo ſignificatur. Præterea eſt in favore labor & induſtria, hæc autem ſuſcipiuntur in iis, quæ non expoſita neque obvia ſunt ſtatim omnibus, ut in ipſa difficultate aliqua laus reperiatur. *Idem.*

ɔerdidiſtis. Sapiens exiſtimari nemo poteſt in tia, quae neque extra Romam uſquam, neæ, rebus prolatis, quidquam valet. peritus ideo

] *Prolatis* ut opinor, in
um. Nam illo non pro-
uriſconſ. ſed eſt oratoris
tio. Vel prolatas dicit
tas & proditas, publica-
notis actionibus. Etſi,
r, peculiaris mihi hæc
onis videtur, qua ſigni-
ra quædam veluti feria-
ti homines verſarentur,
eſt Plautus Capt. *Vbi res*
rus homines eunt. Quod
c loco Iuris civilis ſcien-
er elevare & labefacere
riſconſultorum videtur,
maxime efficitur, qua
ulto artes huic antepo-
per ſe nequaquam con-
deri, parvam & exilem
a hoc cauſſæ ſcilicet inſer-
magnifice Iuriſconſultos
am dicit eſſe eos qui præ-
quod Apollo glorietur
ut qui cum dubitatione
tos ex incertis dimittant
onſilii. Quin etiam qui-
ahendum de iſta ſcientia
ur, ea illic aſſumit quaſi
m artem quandam hu-
hanc neceſſariam oratori
Nam in Partitionibus ſic
uſſarum genus eſt poſitum in
l eſt in privatarum ac pu-
lege aut more poſitum, Cu-
cta ab Oratoribus pleriſque,
ndetur. In orat. quoque
na hoc ſtudium magnifi-
Et quanquam ſane nolit
eſſe cognitionem juris,
temporibus omnino alia
ſa profeſſio ab ea quæ no-
nunc uſurpatur a doctis,
, an non tam aliis quam
illa eſſe omnia ſenſerit,
genio ſuo ſuaque faculta-
timaverit. Conſtat enim
s fuiſſe peritiſſ. & a primo
juri ſtuduiſſe neque ita ſe

dediſſe ad dicendum, ut jus civile contemneret, ut etiam ob hoc videatur Craſſum introducere enuntiantem non eſſe alienum, a viro diſerto propoſitum reſpondendi de jure. Ita enim ille lib. 1 de oratore: *Equidem mihi hoc ſubſidium jam inde ab adoleſcentia comparavi, non ſolum ad cauſſarum uſum forenſem, ſed etiam ad decus atque ornamentum ſenectutis. Vt cum me vires, quod fere jam tempus adventat, deficere cœpiſſent, ab ſolitudine domum meam vindicarem.* Iſtum triduanum igitur Iuriſconſultum nemo admiratus fuerit neque deriſerit. Facile enim certe eſt promere celeriter, quod diu cum magna cura & ſingulari ſtudio collectum ſit, præſertim cum ipſe hoc Cicero non cogniturum ſe jus dicat triduo, ſed hoc tempore profeſſurum eſſe Iuriſconſultum, jampridem nimirum jure cognito & percepto. Sed ſive facilis tum res fuerit, ſeu difficilis, his tamen temporibus multis de cauſſis difficillima eſſe reperitur. Primum enim, ut opinor, multo major eſt rerum earum de quibus Iuriſconſ. reſpondere oportet varietas & copia quam quondam, confuſo nunc *privato, publico, civili atque Pontificio jure.* Deinde externa juris Romani conſtitutio apud gentes & nationes diverſas non ſimiliter neque eodem intellectu accipi potuit. Ex quo & innumerabiles interpretes qui jam pro auctoribus ſunt, extitere. Et non in ſingulis provinciis modo, ſed oppidis etiam & pagis peculiaria jura condita fuerunt. Adde huc quod oratoriam totam, quæcunque tandem illa fuit aut temporibus talibus eſſe potuit, cum juris tractatione commiſſam fuiſſe ſcimus, ut non alius de jure reſponderet, alius cauſſam diceret, ſed unus eſſet atque idem *patronus & advocatus.* Etſi autem neceſſe eſt hæc in neglectu ac ignoratione bonarum artium & ſtudiorum humanitatis, & fuiſſe & eſſe quodammodo obſcuriora, tamen qui in tali juris conſtitutione unquam excelluit, atque hoc eſt conſecutus non ſolum

ideo haberi nemo poteſt, quod in eo, quod ſciunt omnes, nullo modo poſſunt inter ſe diſcrepare. difficilis autem res ideo non putatur, quod & perpaucis, & minime obſcuris litteris continetur. Itaque ſi mihi homini vehementer occupato ſtomachum moveritis, triduo me juriſconſultum eſſe profitebor. Etenim quae de ſcripto aguntur, ſcripta ſunt omnia: neque tamen quid-

ſolum ut vulgo aliquis haberetur, id quod multi inaniſſima oſtentatione ſcientiæ & audacia, non enim dicam impudentia ſua, cum in hujus tum aliarum artium profeſſione, multi leviſſimis quibuſdam rebus, ut malitia & calliditate, aut loquacitate, aut etiam fraudulentia obtinuerunt. Sed qui etiam doctis boniſque viris probavit unquam in ea profeſſione & in hac facultate operam ſuam; Is igitur merito ſummam dignitatem adeptus, maximis honoribus atque ampliſſimis præmiis ſemper digniſſimus eſt habitus. Nec immerito, quippe quem & ingenio divino, & men- [redacted]

ſuis ruinam facere ſolent. Quæ ut paſſim in vitiorum accumulatione urgeri propemodum credi poſſit, ita omnibus bonis & amantibus patriæ a noſtris temporibus deprecanda & abominanda eſt. Nam quicquid hujus accidet, id erit horribile, & non opprimet unum aliquem tantummodo ordinem, ſed reſpublicas & regna quoque concutiet. Quæ mala, ut benigne avertat, & Patriæ ut quietem ac pacem largiatur, Deum miſericordem patrem ſedulo & ardenter per CHRISTVM orare debemus. Sed nos unde diſceſſimus eo revertamur. *Camerar.* *Rebus prolatis* quid ſit docet [redacted]

...m tam anguſte ſcriptum eſt, quo ego non qua de re agitur, addere. Quae conſuluntur minimo periculo reſpondentur. Si id quod opor-

legum & edictorum. Aut ut
ndeant, quod eſt opus pru-
telligentiæ ipſorum, cum de
: ſententia legis, aut omnino
: dubitatur ac quæritur. Cu-
um eſſe poteſt, quod Cicero
ſcribens Trebatio libro ſepti-
at heri inter ſcyphos, quod di-
verſum eſſe, poſſetne heres quod
a factum eſſet recte furti agere.
omnum bene potus ſeroque redie-
id caput, ubi hæc controverſia
& deſcriptum tibi miſi, ut ſci-
d tu neminem ſenſiſſe dicebas,
lium M. Manilium, M. Bru-
Ego tamen Scævola & Teſta
ales nunc multæ ſunt Iuriſc.
Quas quidem non numero,
: valere conveniebat, quod
er fit. Et quoniam *juris civilis*
tio facta eſt, venit mihi in
uæri ab aliquo poſſe quidnam
lo ſignificetur. Recte igitur
licitur *jus civile* ex unaquaque
. Nam diverſarum civitatum
titutis, legibus, obſervatio-
inguitur. Sic igitur & jus quo
populus utitur, *jus civile Ro-*
ppellamus vel *jus Quiritum.*
n nomen non additur, tum
ibidem dicitur *noſtrum*, id
um jus κατ' ἐξοχὴν. Hoc jus
s habeat ibidem exponitur:
morem majorum, leges, plebi
uſconſ. Principum placita, ma-
dicta, reſponſa prudentum. Hæc
lare ad hunc modum in inſtit.
s autem *de origine juris* diſpu-
confuſe atque indiſerte plera-
:, tum hoc falſo, proprie eſſe
quod in ſola prudentium in-
ne ſine ſcripto conſiſtat. Qua-
que fuit neque debet neque
oteſt conſiſtere. Sed hæc alie-
ſſe videantur. *Controverſum jus*
um & indeciſum, ut exem-
a retulimus. Et in Digg. alia

paſſim occurrunt. Vt L. Quod ſi. Digg. de Dolo Malo: *Quod ſi deferente me juraveris & abſolutus ſis, poſtea perjurium fuerit approbatum, Labeo ait de dolo actionem in eum dandam: Pomponius autem per jusjurandum tranſactum videri.* Quam ſententiam & Marcellus lib. ſeptimò Digg. probat, ſtari enim religioni debet. Inde *in jure controverſia*, aut offic. lib. III: *Hæ ſunt quaſi controverſia in jure Stoicorum.* Quem locum in libris tamen Venetæ editionis ita reperimus: *Hac ſunt quaſi controverſa jura Stoicorum.* Camerarius.

Qua de re agitur addere] *Caſus* nunc vocant. Hæc eſt veluti cauſſa quædam in jure, id eſt, rerum perſonarumque accommodatio ad legum & juris præſcripta ac deciſiones. Qualis eſt ſive judicatio ſeu contentio e ſtatu cauſſæ effecta, ſeu diſceptatio illa in qua tota controverſia hæret atque vertitur. Sic enim Cicero in Partitionibus interpretatur, id quod Græci κρινόμενον vocarunt. In Topicis quidem, quod ad Trebatium ſcriberet Iuriſconſultum, *Qua de re agitur*, appellavit. & hoc dicit in Bruto, multis in locis Iuriſconſultorum includi formulis. Neque ut vult Fab. lib. III. Cicero in his a ſe diſſentit. Vt ſi probatum ſit ab Oreſte ea fuiſſe ſcelera materna propter quæ interfici illam oportuerit, cum ſe ultorem eſſe debuiſſe dicat, tota in hoc cauſſa vertitur. Vtrum ita ſceleratam matrem recte filius interemerit. Item, cum profanam rem eſſe e templo a Titio ſublatam conſtet, iſque ſacrilegii accuſetur. Vltima diſceptatio in hoc conſiſtit Sacrilegus ne etiam is dici poſſit, qui rei ſacræ furtum non fecerit. Et pro Cæcina: *Sponſio facta eſt, hac de ſponſione vobis judicandum.* Ad formulæ enim ſponſionis præſcriptum cauſſa Cæcinæ adjungitur. *Idem.* *Qua de re agitur addere*] Pro *addere* legebat Pantagathus *videre*; videbaturque ſibi ea conjectura locum reſtituiſſe. *F. Vrſinus.*

oportet reſponderis, idem videare reſpondiſſe, quod Servius. ſin aliter, etiam controverſum jus noſſe & tractare videare. Quapropter non ſolum illa gloria militaris veſtris formulis atque actionibus anteponenda eſt: verum etiam dicendi conſuetudo longe & multum iſti veſtrae exercitationi ad honorem antecellet. Itaque mihi videntur plerique initio multo hoc maluiſſe. poſt, cum id aſſequi non potuiſſent, iſtuc potiſſimum ſunt delapſi: ut ajunt in Graecis artificibus, eos auloedos eſſe, qui citharoedi fieri non potuerint: ſic nonnullos videmus, qui oratores evadere non potuerunt, eos ad juris ſtudium devenire. Magnus dicendi labor, magna res, magna dignitas, ſumma autem gratia. Etenim a vobis ſalubritas quaedam, ab iis, qui dicunt, ſalus ipſa petitur. Deinde veſtra reſponſa atque decreta & evertuntur ſaepe dicundo, & ſine defenſione oratoris firma eſſe non poſſunt: in qua re ſi ſatis profeciſſem, parcius de ejus laude dicerem: nunc nihil de me dico,

Duae ſunt artes, quae poſſunt locare homines in amplisſimo gradu dignitatis, una imperatoris, altera oratoris boni. ab hoc enim pacis ornamenta retinentur, ab illo belli pericula repelluntur. Ceterae tamen virtutes ipſae per ſe multum valent: juſtitia, fides, pudor, temperantia: quibus te, Servi, excellere omnes intelligunt: ſed nunc de ſtudiis ad honorem diſpoſitis, non de inſita cujuſque virtute diſputo. Omnia iſta nobis ſtudia de manibus excutiuntur, ſimulatque aliquis motus novus bellicum canere coepit. Etenim, ut ait ingenioſus poeta & auctor valde bonus, proeliis pro- 14

Cetera tamen virtutes] Has ſolas in oratione pro Plancio in Candidato requiri dicit, ita enim tum commodum fuit: *Populus Romanus diligit magiſtratus quaſi reipublica villicos, in quibus ſi qua praterea eſt ars facile patitur. Sin minus, virtute eorum & innocentia contentus eſt.* Camer.

De ſtudiis ad honorem diſpoſitis] Sic omnes fere habent editiones: ſed & quia hoc genus loquendi, *diſpoſitis ad honorem*, eſt inuſitatum Latinis, & quia nonnulli libri veteres hanc vocem non habent, locus eſt mihi ſuſpectus. Interea, *appoſitis*, malo quam, *diſpoſitis*. Quod ſi quis neque *diſpoſitis*, neque *appoſitis*, probat: vel aliud melius ſubſtituat, vel *ſtudiis ad honorem*, dictum a Cicerone putet ſine participii, aut nominis adjectivi acceſſione. *Lambinus*. *De ſtudiis ad honorem diſpoſitis*] Pall. omnes, *ab honore depoſitis*, edd. vett. *ad hon. depoſitis*. S. Victoris *depoſſitis*. forſan tres voces a fine, ſunt interpretum. *Gruterus*.

Simulatque aliquis motus novus bellicum canere coepit] Melius, puro, Francii: *ſimulatque aliqui motus bellicum canere cœperunt*.

Bellicum canere] Vocare ad arma. Thucydides de rebus bellicis canit quodammodo bellicum. Canit enim tuba & lituus ſignum belli, & claſſicum canitur. Horat. *Et lituo tuba permiſtus ſonitus, & claſſica jamque ſonant.* Virg. VII & VIII:

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit & rauco ſtrepuerunt cornua cantu.

Et apud Martialem ex Epigrammate Auguſti, *ſigna canant*. Tibul.

Martis cui ſomnos claſſica pulſa fugent.

Videtur autem *claſſicum* ſignum bellicum dictum, quod claſſes ita deſcriptæ eſſent, ut non ſolum pacis, ſed etiam belli munera & functiones præfinitas ac ordinatas haberent, ut oſtendit Livius lib. I. Nam quod aliqui tradidere *claſſicum* ſignificare tubam a ſonitu, nondum mihi quidem probatur. *Camerar*.

Ingenioſus poeta] Ennium ſignificat, cujus hi verſus & a Gellio referuntur lib. XX, cap. IX. quem *ſummum* vocat *poëtam* de orat. lib. I. Hujuſmodi autem verſuum quaſi implexio in oratione ſoluta, amœniorem illam facit & ſuaviorem. Qua veteres & oratores & Philoſophi, inque primis Plato, uſi fuere elegantiſſ. Poſteriores autem modum interdum etiam exceſſiſſe putantur. Quos Cicero & hac in parte ſecutus ipſe quoque in omni genere ſcriptorum iſtam παρεμπλοκὴν (ſic enim a Græcis nominatur) uſurpavit. Nunc autem de eo genere loquor, in quo eſt verſuum talis inſertio, ut cum ſoluta hi oratione continuentur. Nam ſi quaſi ſeparatim recitentur gravitatem etiam teſtimonii habent, & fidem facere ſolent. Viſum autem

fuit paulo plura exempla colligere, quo melius hæc elegantis & floridæ orationis pulcherrima & gratiſſima forma perſpici poſſet. Cicero de orat. lib. I: *Quid eſt enim præclarius? quam honoribus & reipublicæ muneribus perſunctum ſenem, poſſe ſuo jure dicere id quod apud Ennium dicat ille Pythius Apollo Se eſſe eum unde ſibi ſi non populi & reges, at omnes ſui cives conſilium expetant.*

Suarum rerum incerti, quos ego mea ope ex
Incertis certos compoteſque conſilii.
Dimitto ut ne res temere tractent turbidas.

De opt. gen. or. *A me autem, ut cum maximis minima conſeram, gladiatorum par nobiliſſ. inducitur. Æſchines tanquam Æſerninus*, ut ait Lucilius,

Non ſpurcus homo, ſed doctus & acer.
Cum Pacidiano hic componitur optumus longe
Poſt homines natos.

De legibus lib. I: *Quare glandiſera illa quercus ex qua olim evolavit.*

Nuncia fulva Iovis miranda viſa figura,
Nunc ſit hæc.

Offic. lib. I: *Itaque in probris max. in*

terunt, nam inter præcipua eſt hoc epiſtolarum ornamenta. nos quædam & de illis referemus. Trebatio: *Hoc tibi tantum ignoſcemus nos amici quam ignoverunt Medea, quæ Corinthium arcem altam habebant matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypſatiſſ. perſuaſit ne ſibi illa vitio verterent, quod abeſſet a patria. Nam multi ſuam rem bene geſſere & publicam patria procul. Multi qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.* Et paulo poſt: *Et quando Medeam agere cæpi illud ſemper memento: Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit nequicquam ſapit.* Epiſtola ad Cæſarem, ut ipſe Cicero fatetur, novo quodammodo in hoc genere tota belliſſime pertexta eſt. Volumnio: *Vt etiam ſi quando aliquid dignum noſtro nomine emiſimus ingemiſcamus, quod hæc penniſero non armiſero in corpore exerceantur, ut ait Philoctetes apud Accium, abjecta gloria.* Papirio Pæto lib. X: *In eo igitur* inquis *convivio Cicero ille? Quem ſpectabant, cujus ob os Graji ora obvertebant ſua.* Ad Attic. lib. IV: *Ita ſunt res noſtræ, ut in ſecundis ſluxæ, ut in adverſis bonæ.* Lib. XII: *Chreme tantum ne ab re tua eſt otii tibi ut etiam oratorem legas?* Et Attic.

promulgatis, pellitur e medio non ſolum iſta veſtra verboſa ſimulatio prudentiae, ſed etiam ipſa illa domina rerum, ſapientia: vi geritur res. Spernitur orator, non ſolum odioſus in dicendo ac loquax, verum etiam bonus: horridus miles amatur. Veſtrum vero ſtudium totum jacet. Non ex jure manum conſertum, ſed mage ferro, inquit, rem repetunt. Quod ſi ita eſt, cedat, opinor, Sulpici, forum caſtris, otium militiae, ſtilus gladio, umbra ſoli: ſit denique in civitate ea prima res, propter quam ipſa eſt civitas omnium princeps. Verum haec Cato nimium nos noſtris verbis magna

ante dixi, elegantiſſ. uſus fuit. Ex Phædro: *Καί πως ἐδυσωπούμην κατ' Ἴβυκον, μή τι παρὰ θεοῖς ἀμπλακὼν τιμὰν πρὸς ἀνθρώπων ἀμείψω.* Et rurſum, *Ἐάν τέ τινα ἄλλον ἡγήσωμαι δυνατὸν εἰς ἓν ἐπὶ πολλὰ πεφυκότα ὁρᾶν, τοῦτον διώκω κατόπισθε μετ' ἴχνιον ὥστε θεοῖο.* Πολιτεί. β. *τὸ δὲ τοῦ Αἰσχύλου πολὺ ἦν ἄρα ὀρθότερον λέγειν κατὰ τοῦ ἀδίκου. τῷ ὄντι γὰρ φήσουσι τὸν ἄδικον ἅτε ἐπιτηδεύοντα πρᾶγμα ἀληθείας ἐχόμενον καὶ οὐ πρὸς δόξαν ζῶντα, οὐ δοκεῖν ἄδικον ἀλλ' εἶναι ἐθέλειν, βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενον, ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.* Νόμων. α. *προσποιώμεθα γοῦν Τυρταῖον τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον, τῶνδε δὲ πολίτην γενόμενον. ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτα ἐσπούδακεν εἰπὼν, ὅτι οὔτ' ἂν μνησαίμην οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην οὔτ' εἴ τις πλουσιώτατος εἴη φησὶν, οὔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος.* In epiſtola Dionis: *Καί μοι τὸ τοῦ Εὐριπίδου κατὰ καιρόν ἐστιν εἰπεῖν ὅτι σοὶ πραγμάτων ἄλλων ποτὲ ξυμπεσόντων, εὔξῃ τοιοῦτον ἄνδρα σοὶ παραστῆναι.* Plato epiſtola ad neceſſarios & amicos Dionis: *Ἔδοξε δὴ χαλεπαίνειν μὲν οὐ δεῖν ἐμὲ Διονυσίῳ μᾶλλον. ἢ ἐμαυτῷ τε καὶ τοῖς βιασαμένοις ἐλθεῖν τὸ τρίτον εἰς τὸν πορθμὸν τὸν περὶ τὴν Σκύλλαν, ὄφρ' ἔτι τὴν ὀλοὴν ἀναμετρήσαιμι Χάρυβδιν.* In Sympoſio quidem hic *κατὰ κόρον*. Hoc genus nec non Xenophon in ſuo perquam ſcite uſurpavit. Sed hæc retuliſſe ſatis fuerit. *Camerarius.*

TOLLITVR E MEDIO] Liber manuſcr. habet PELLITVR. & ita apud A. Gellium legitur lib. XX, cap. IX. *Lambinus.*

Ea prima res] Lambinus, *ea prima ars*, præter libros tamen. *Gruterus.*

Verum hæc Cato] Si igitur eſt res militaris tanta, magni faciendam quidem omnes fatebuntur, ſed quibus hujus laus debebitur? Nimirum iis qui in bello magnas res virtute ſua geſſere. Obſtat igitur nunc hoc Ciceroni, quod Cato objecerat. Non ejuſmodi cum hoſtibus bellum geſſiſſe Murenam, ut virtus ipſius prædicari mereretur. Sit enim res ſane militaris præclariſſima, ille tamen non magnus imperator, qui armatis copiis nudos & fugaces ceciderit. Vt quamvis divina ars ſit oratoria, non tamen excellens orator habeatur, qui de ſtillicidiis aut tigno immiſſo forte vicerit dicendo. Removet igitur extenuationem belli Mithridatici Cicero & docet ingens illud fuiſſe. In quo tamen brevem ſe futurum ait, quod in eo cauſa non contineatur, quæ potiſſ. in ambitus crimine verſaretur. Hiſtoriæ autem quæ notantur hoc loco, ſunt apud Livium. Ac *Curii* quidem victoria, qua ſuperatum Pyrrhum Italia expulit, indicatur in epitoma lib. XIV. De *Flaminio* libro XXXIV. Triumphus M. Fulvii de Ætolis lib. XXXIX. Triumphus *L. Pauli* annotatur epitoma lib. XLV. & commemoratur luculente in vita Pauli a Plu-

tarcho,

[redacted]

magna facere demonſtrat: & oblitos eſſe, bellum illud omne Mithridaticum cum mulierculis eſſe geſtum. quod ego longe ſecus exiſtimo, judices: deque eo pauca diſſeram. neque enim cauſa in hoc continetur. Nam ſi omnia bella, quae cum Graecis geſſimus, contemnenda ſunt, derideatur de rege Pyrrho triumphus M' Curii: de Philippo T. Flaminini: de Aetolis M. Fulvii: de rege Perſe L. Paulli: de Pſeudophilippo Q. Metelli: de Corinthiis L. Mummii. ſin haec bella, graviſſima, victoriaeque eorum bellorum graviſſimae fuerunt: cur Aſiaticae nationes, atque ille a te hoſtis contemnitur? Atqui ex veterum rerum monumentis, vel maximum bellum populum Romanum cum Antiocho geſſiſſe video; cujus belli victor L. Scipio, parta cum Publio fratre

tarcho. Victoria *Q. Metelli* de Andriſco Pſeudo Philippo epitoma libri L. triumphus LII. unde *ille Macedonicus* cognominatus. *Mummii* victoria & triumphus ibidem. Cujus res geſtæ & a Pauſania in

T. Flaminini] Sic legendum, non *T. Flaminii*, ut habent plerique lib. vulgati. hic enim ille eſt T. Quintius Flamininus, L. Quintii Flaminini minoris frater: de quibus, idem Cicero in Ca-

[redacted]

gloria, quam laudem ille Africa oppreſſa cogno-
ipſo prae ſe ferebat, eandem hic ſibi ex Aſiae no-
aſſumſit. Quo quidem in bello virtus enituit e-
a M. Catonis, proavi tui. quo ille, quum eſſet,
o mihi ſtatuo, talis, qualem te eſſe video, num-
cum Scipione eſſet profectus, ſi cum muliercu-
llandum eſſe arbitraretur. Neque vero cum
icano ſenatus egiſſet, ut legatus fratri proficiſce-
, cum ipſe, paullo ante Hannibale ex Italia ex-
, ex Africa ejecto, Karthagine oppreſſa, maxi-
ericulis rempublicam liberaſſet, niſi illud grave
m & vehemens putaretur. Atqui, ſi diligenter,
Mithridates potuerit, & quid effecerit, & qui vir
, conſideraris, omnibus, quibuſcum regibus po-
Romanus bellum geſſit, hunc regem nimirum
ones. quem L. Sulla maximo & fortiſſimo exer-
citu

iete eſt. Horat. *Idem facit occi-*
ed nihil muto, nec mutari ve-
m talia *ἀνανταπόδοτα* in Tullio
ca occurrant. In prima agraria
Pecuniam enim (nihil ſequitur
ndeat *pecuniam*) *ſi qua poſt nos*
ex novis vectigalibus recipiatur,
cemviros. Act. v in Verr. cap. 26:
maritimi Syracuſis, qui ſæpe iſtius
ten audiſſent, cum eum ſæpe ti-
cum ejus ſupplicio atque cruciatu
alos, animumque exſaturare vel-
es nihil eſſe, ad quod referatur
aritimi. Plura occurrunt exem-
ibi a me notantur. Præterea ob-
tyrones *ille* hic ad propinquius
nimirum *Publio fratre*, *hic* ad re-
. *Scipio* pertinere, contra Gram-
m canones, ut ſæpe alii quoque
, & ad Tullium ipſi alibi anno-
. *Gravius*.

mihi ſtatuo, talis] Cohors mſſ.
itiones exoletæ, *ſtatuam* quæ ve-
. vel ducit ad veram. *Gruterus*.
c *πορίσαι*, ut frequenter apud
& Comicos. *Gravius*.

i, ſi diligenter] Magnum fuiſſe
ile *Mithridaticum bellum* docet.
Quod neque cum natione contemnenda ut exemplis veterum bellorum oſtendit, neque cum rege imbelli geſtum fuerit. Quod apparet utrumque ab adverſariis exprobatum Murenæ fuiſſe. Sunt autem amplificationes hujus belli ductæ a longitudine temporis, crebritate & magnitudine præliorum, inſtauratione & reparatione virium regiarum, imperatorum multitudine. Hujus hiſtoriam & in Maniliana perſtringit. *Camerar.*

Hunc regem nimirum anteponet] Guilielmius mutare cupit *nimirum* in *nimium*. ego ſuſpicor, *regem nimirum*, eſſe gloſſulam ad pronomen *hunc*, quamvis & illud abeſſe item poterat. *Gruterus*. Paullo ante Francii liber pro *quid effecerit* ſcribit *quid egerit*. non male.

Quem L. Sulla] Hæc in Naugeriana editione ita leguntur: *Quem L. Sulla maximo & fortiſſimo exercitu cum acerbaſſet, pugna non rudis imperator, ut aliud nihil dicam, cum bello invectum totam in Aſiam cum pace dimiſit*; quæ ſenſum certe habent quaſi liquidiorem. Hæc autem Cicero de hiſtoria belli Mithridatici ita refert ut cauſam adjuvent. Nam non tam illius regis potentia, quam inimi-

corum

citu pugna excitatum, non rudis imperator, ut nihil aliud dicam, eum bello invectum totam in Aſiam, cum pace dimiſit: quem L. Murena, pater hujuſce, vehementiſſime vigilantiſſimeque vexatum, repreſſum magna ex parte, non oppreſſum reliquit: qui rex, ſibi aliquot annis ſumtis ad confirmandas rationes & copias belli, tantum ipſe opibus conatuque invaluit, ut ſe Oceanum cum Ponto, Sertorii copias cum ſuis conjun-

eorum oppugnatio Sullam ab eo bello in Italiam a republica fuiſſe revocatum. Fecit autem pacem Sulla cum Mithridate his conditionibus, ut Aſia atque Paphlagonia tota cederet, & relinqueret Bithyniam Nicomedi, Cappadociam Ariobarzani. Vtque numeraret Romanis talentorum duo millia, & æratas atque omnibus copiis inſtructas naves mitteret ſeptuaginta. Ita & Sullam ſtabiliturum illius reliquum regnum & curaturum ut *ſocius populi Romani* appellaretur. auctor Plutarchus. *Camerar.*

Pugna excitatum] Liber manuſcr. ha-

ſignificationem inducunt. *Innocens*, id eſt probus. *Inermis*, nudus, *imbellis*, timidus. Minus cum aliqua de cauſa aut dubitantes, aut invidentes, aut moderatione aliqua aſſeverationem cohibemus. Terent. *Hic Geta præterea, ut captus eſt ſervulorum, non malus neque iners.* Eunucho: *Quid videtur hoc tibi mancipium? Non malum hercle.* Virg. lib. VII: *Non erimus regno indecores.* Terent. *Vbi moleſtum non erit.* Plus, cum ex perſona, ex re, ex tempore, atque ſimiliter ſenſus intenditur. Virgil. lib. XI:

—— *Quem non virtutis egentem*

[redacted]

yzicenorum moenia conſtitiſſet, eamque urbem Mithridates Aſiae januam fore putaviſſet, qua ef- & revulſa, tota pateret provincia, perfecta ab allo haec ſunt omnia: ut urbs fideliſſimorum ſo- m defenderetur, & omnes copiae regis diuturni- [illegible] conſumerentur. Quid? illam pugnam [illegible] Tenedum, cum contento curſu, acerri- [illegible]cibus, hoſtium claſſis Italiam ſpe atque animis peteret, mediocri certamine, & parva dimica- commiſſam arbitraris? Mitto proelia, praetereo [o]ppugnationes oppidorum. expulſus regno tandem ali-

[illegible] Alter autem Con- [illegible] ad Bithyniam defendendam [illegible] miſerunt, fuit M. Aurelius [illegible] Rex prælio ad Chalcedo- [illegible], ut eſt in epitoma Liviani li- [illegible] Plutarchus in Lucullo, naves [illegible] cum viris, cæſa au- [illegible] millia peditum, ipſum Cot- [illegible]lcedone incluſum obſeſſumque [illegible]. *Camerar.*

Mithridatem perſequeretur] Imo [illegible], ſi ſtandum mſſ. & edd. vett. [illegible]poſita negatio, *non perſeque-* [illegible]. Sed Franc. *Mithrida-* [illegible] ſine negandi particula.

[illegible] mœnia] Hæc in Lucul- [illegible], ubi & hoc dicitur captum [illegible] ducem Sertorian. Sed

mis obſidionis periculis liberavit. Ab eodem imperatore claſſem magnam & ornatam, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam ſtudio inflammato raperetur, ſuperatam eſſe atque depreſſam, magnas hoſtium præterea copias multis præliis eſſe deletas. Plutarchus ad hanc pugnam navalem ſomnio excitatum & confirmatum Lucullum ſcribit, cum viſus eſſet videre Venerem Ilienſem ad ſe venire & his verbis alloqui:

> Τί καθεύδεις μεγάθυμε Λέων; νεβροὶ δέ τοι ἐγγύς.
>
> *Aſſunt hinnuli, Leo quid fortiſſ. dormis.* Camerar.

Ut omnes copiæ regis] Rectius Francii: *& omnes copiæ regis*, & idem paullo poſt: *Ut ſe, rege Armeniorum adjuncto, novis opibus copiiſque renovaret.* quamvis vulga-

[redacted]

aliquando tantum tamen conſilio atque auctoritate valuit, ut ſe, rege Armeniorum adjuncto, novis opibus
16 copiiſque renovaret. Ac, ſi mihi nunc de rebus geſtis eſſet noſtri exercitus imperatoriſque dicendum, plurima & maxima proelia commemorare poſſem. ſed non id agimus. hoc dico: ſi bellum hoc, ſi hic hoſtis, ſi ille rex contemnendus fuiſſet, neque tanta cura ſenatus & populus Romanus ſuſcipiendum putaſſet, neque tot annos geſſiſſet, neque tanta gloria L. Luculli, neque vero ejus belli conficiendi curam tanto ſtudio populus Romanus ad Cn. Pompejum detuliſſet: cujus ex

Rege Armeniorum] *Tigranem* ſignificat generum Mithridatis, nam habuiſſe hujus illum in matrimonio filiam Cleopatram traditur. Non autem voluerat cum Mithridate ſocietatem jungere rebus ipſius proſperis, ne ſuis viribus auctus nimium creſceret, afflictum vero adjuvit, ut & in Maniliana: *Hunc in illo timore & fuga Tigranes rex Armenius excepit, diffidentemque rebus ſuis confirmavit,* [redacted]

dem pugnata hoc modo. Pompejus aſſecutus Mithridatem juxta Euphratem, veritus ne trajecto fluvio ille effugeret circa noctem mediam copias adverſus eum duxit. Illo tempore ferunt per quietem viſum oblatum Mithridati, quo ſignificata fuerunt ea quæ mox acciderunt. Videri enim ſibi vento ſecundo ferri per mare Ponticum & jam Boſporum habere in conſpectu, ac ſubito ſo- [redacted]

ibus pugnis, quae ſuht innumerabiles, vel acer- ihi videtur illa, quae cum rege commiſſa eſt, na contentione pugnata. qua ex pugna cum ſe uiſſet, & Boſporum confugiſſet, quo exerci- e non poſſet, extrema etiam in fortuna & fu- en tamen retinuit regium. Itaque ipſe Pom- regno poſſeſſo, ex omnibus oris ac notis ſedi- ce pulſo, tamen tantum in unius anima po- , cum omnia, quae ille tenuerat, adierat, ſpe- ictoria poſſideret; tamen non ante, quam illum pulit, bellum confectum judicarit. Hunc tu , Cato, contemnis, quo cum per tot annos, liis, tot imperatores bella geſſerunt? cujus ex- ejecti vita tanti aeſtimata eſt, ut, morte ejus , tum denique bellum confectum arbitraretur? Hoc

ſe inferunt, neque reſiſtere ue fugientes ac perterritos cæ- unt eo prælio hominum in- *M.* & plures, ac caſtra capta. idates, initio cum equitibus perruperat Romanos, & e- n alii diſpergerentur, tribus itatus effugit. *Camerar.*

confugiſſet] Boſporus etiam n eſt in Thracio littore ubi r non excedere latitudine ſua ingentorum paſſuum. Sed loca & gentem ſignificare vi- t alibi: *Vt ille Creta, cum Cli- Lacedæmonio Megillo diſputans.* Ponti Euxini excipit *Propontu* icata, quod ante Pontum ſit, paſſ. ad M. circiter LXVI. ut refert μαλπροσ..ν. Has exci- fauces *Helleſponti*, ubi maris auctor ſcripſit latitudinem nde jam mare mediterraneum ic illo loco *Ægeum* nomina- ylus dictum Boſporum ait in ab Inachi filia verſa in bo- a illa tranaverit. gentile eſt Maniliana. Sunt & Βοσπορη- ... & Βοσπόριοι etiam . Idem.

Etiam in extrema fortuna] Traditum eſt pertæſum vitæ Mithridatem, cum filium etiam ſuſpectum quaſi inſidiare- tur vitæ ſuæ haberet, mori decreviſſe. Cum autem venenis nullis læderetur, ita tandem ad ferri opem confugiſſe. In- credibili autem lætitia exercitum Pom- peji fuiſſe affectum nuntiata morte illius ſcripſit Plutarchus, ὡς ἐν τῷ σώματι Μι- θριδάτου μυρίων τεθνηκότων πολεμίων. Idem.

Hoſte pulſo] Friget hic *hoſte.* Longe verius Francii codex: *hocce pulſo*, nimi- rum Mithridate, de quo loquitur. *Græv.*

Hunc tu hoſtem] Ἐπίλογος μακρός. reſponſionis de bello Mithridatico & di- gnitate Murenæ, & poſuit *arbitraretur* in ſignificatione paſſiva, ut *adipiſcitur.* Plau- tus: *Non ætate verum ingenio adipiſcitur ſapientia.* Camerar.

Tanti æſtimata eſt] Francii codicis le- ctio præferenda eſt vulgatæ: *tanti exiſti- mata eſt.* quamvis non multum interſit utro modo legas. *Gravius.*

Tum denique bellum confectum arbitrare- tur?] Vel *arbitraretur?* παθητικῶς acci- piendum eſt, vel legendum, *arbitrare- mur?* quod in nonnullis libris reperi- tur. *Lambinus.* *Tum denique bellum con- fectum*

Hoc igitur in bello L. Murenam, legatum fortiſſimi animi, ſummi conſilii, maximi laboris cognitum eſſe defendimus: & hanc ejus operam non minus ad conſulatum adipiſcendum, quam hanc noſtram forenſem
17 induſtriam dignitatis habuiſſe. At enim in praeturae petitione prior renuntiatus eſt Servius. Pergitiſne vos tanquam ex ſyngrapha agere cum populo, ut, quem locum ſemel honoris cuipiam dederit, eundem reliquis honoribus debeat? Quod enim fretum, quem Euripum tot

fectum arbitraretur?] Παθητικῶς. nec aliter omnes mſſ. noſtri aut quondam excuſi. Lambinus maluit *arbitraremur*. Gruterus. *Tum* abeſt a Francii codice.

At enim in prætura petitione] Supra idem objectum adverſariorum de Quæſtura, breviter modo perſtrinxit. Sed urgentibus illis ac rurſum de prætura inculcantibus reſpondet nunc verboſius. Ac primum contra Murenæ dignitatem, tanquam teſtimonium, ut ipſi videri vellent, populi, Cicero refutat argu-

Ac veluti in magno populo cum ſæpe coorta eſt
Seditio, ſævitque animis ignobile vulgus.
Iamque faces & ſaxa volant furor arma miniſtrat. Camerar.

Tanquam ex ſyngrapha] Proverbiali figura obligationem indicat certæ & definitæ voluntatis, quam a populo candidatis deberi negat. Sic Trebatio: *Tanquam enim ſyngrapham ad imperatorem non epiſtolam attuliſſes, ſic pecunia ablata domum redire properabas.* Eſt autem *ſyngra-*

motus, tantas, tam varias habere putatis agitatio- ﬂuctuum; quantas perturbationes, & quantos ae- habet ratio comitiorum? Dies intermiſſus unus, nox interpoſita, ſaepe perturbat omnia: & totam ionem parva nonnumquam commutat aura rumo- Saepe etiam ſine ulla aperta cauſa ſit aliud atque timamus, ut nonnumquam ita factum eſſe etiam ulus admiretur: quaſi vero non ipſe fecerit. Nihil ncertius vulgo, nihil obſcurius voluntate hominum, l fallacius ratione tota comitiorum. Quis L. Phi- um ſummo ingenio, opera, gratia, nobilitate, a Herennio ſuperari poſſe arbitratus eſt? quis Qu. Ca- im, humanitate, ſapientia, integritate antecellentem n. Manlio? quis M. Scaurum, hominem graviſſi- m, civem egregium, fortiſſimum ſenatorem, a . Maximo? non modo horum nihil ita fore putatum , ſed ne cum eſſet factum quidem, quare ita factum t intelligi potuit. Nam ut tempeſtates ſaepe certo ali-

ns rapitur. *Fretum* autem eſt πορ-, id eſt, mare coactum intra ter- x. ἰσθμὸς anguſta terra intra maria, ue fauces illæ maris, hæ terræ. s vero fervorem ſignificat, qui & ntis concitato mari & quaſi ebul- dicitur. Vt, *fervere Leucaten*. Et, *ſtus arenis*. Et rurſum: *Exultantque atque æſtu miſcentur arena*. Camer.

Euripum tot motus] Videtur hoc tum ex Æſchinis oratione contra phontem, καὶ πλείους τραπόμενο[illegible] ἐς τοῦ Εὐρίπου. F. Vrſinus. Cau- hujus opinionis, cur ſepties credi- erit reciprocare die ac nocte æſtum, tantum quater ut cetera maria æ-, docet egregie magnus Vir, Iſaacus ius obſerv. ad Melam II, 7.

ies intermiſſus unus aut nox] A Fran- beſt *unus*, & poterat abeſſe ſine ullo endio. *Gravius*.

uaſi vero] Mirabile populum mirari l ipſe fecerit, ut fiat ab hoc, quod ille ſe feciſſe neſciat: quantam r varietatem quam nihil certi in re ineſſe neceſſe eſt? Sed *Scauri*, *Catuli*, *Philippi* mentio ſit in Bruto inter orato- res. *Camerar.*

Summo ingenio, opibus] Sic reſtituit Hottomannus, cum in vulgatis libris legatur, *ingenio, opera*. Lamb. *Summo ingenio, opera, gratia*] Hottomannus li- bro II Obſervat. cap. 13. reponit, *opibus*. ſed præter libros vett. intelligitur autem *forenſi*; quod annotavit ad oram Guiliel- mius. *Gruterus*. Lambinus, & nupera Pariſienſis editio recepit conjecturam Hottomanni. Sed recte codicum ſcriptu- ram tuetur Guilielmius, quamvis utra- que locutio ſit paullo inſolentior, *vir ſummis opibus, & vir ſumma opera*. Græ- vius.

Nam ut tempeſtates ſæpe certo aliquo cæli ſigno commoventur] Sequitur elegans comparatio ſignificationum cæleſtium. *Signa* autem dicuntur ſidera, id eſt, ſtel- læ ita diſpoſitæ, ut effigiem quandam ex- primere videantur, ut Arcturi, qui & Arctophylax & Bootæ. Vel quod ortu occaſuve ſuo ſtellæ ſignificationes dent tem-

aliquo caeli ſigno commoventur, ſaepe improviſo nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa excitantur: ſic in hac comitiorum tempeſtate populari ſaepe intelligas, quo ſigno commota ſit: ſaepe ita obſcura eſt, ut caſu ex-
18 citata eſſe videatur. Sed tamen, ſi eſt reddenda ratio, duae res vehementer in praetura deſideratae ſunt, quae ambae in conſulatu tum Murenae profuerunt, una, exſpectatio muneris, quae & rumore nonnullo, & ſtudiis ſermonibuſque competitorum creverat: altera, quod ii, quos in provincia ac legatione omnis & liberalitatis, & virtutis ſuae teſtes habuerat, nondum deceſſerant. Horum utrumque ei fortuna ad conſulatus petitionem re-

tempeſtatum, ut ait Plautus Rudente: *Nam arcturus ſignum ſum omnium acerr. Vehemens ſum exoriens, cum occido vehementior.* Item Capellæ ſidus pluvias ciet, unde hoc *pluviale* ſignum ab Ovidio dicitur: *Olentis ſignum pluviale Capellæ.* Et Orionis ortus hiemat, ſecundum hoc: *Cum ſubito aſſurgens fluctu* [redacted]

Expectatio muneris] *Munus* populo magiſtratus ſolebant & promittere & oſtendere ſe daturos eſſe. Intelliguntur autem hac appellatione, ludi ſcenici & apparatus illorum magnificentia, ſpectacula gladiatorum, epulæ etiam publicæ. Sed a Murena fruſtra expectatum fuiſſe munus ſignificat, atque hanc ipſam ex- [redacted]

reſervavit. nam & L. Luculli exercitus, qui ad triumphum convenerat, idem comes L. Murenae praeſto fuit: & munus ampliſſimum, quod praeturae petitio deſiderabat, praetura reſtituit. Num tibi haec parva videntur adjumenta & ſubſidia conſulatus? voluntas militum? quae cum per ſe valet multitudine, cum apud ſuos gratia; tum vero in conſule declarando multum etiam apud univerſum populum Romanum auctoritatis habet ſuffragatio militaris. imperatores enim comitiis conſularibus, non verborum interpretes deliguntur. quare gravis eſt illa oratio, me ſaucium recreavit: me praeda donavit: hoc duce caſtra cepimus, ſigna con-

Idem comitiis L. Murena] Libri vulgati habent, *idem comes L. Mur.* plane mendoſe. Nam, comitiis, legendum, ut cenſet Hottomannus. *Lambinus.* *Idem comes L. Murena*] Egregie; comitatus eſt enim exercitus ſuum candidatum. ſic eſt in omnibus noſtris, itaque non eſt quod recipiamus Lambini *comitiis*, ortum a divinatione Hottomanni, cap. 13. *Gruterus.*

Non verborum interpretes deliguntur] Libri ſcripti duo habent, *diligentur.* unde conjicio legendum, *dileguntur:* ut loquebantur olim ſcriptores. *Lamb.*

Quare gravis eſt illa oratio] Elegans inerta hoc loco eſt ἐϑυϖοῖτα militaris factoris. *Omen* autem prærogativum in 2 de divinat. lib. legitur *omen prærogativa.* Erat autem omnium juſtorum comitiorum *centuria* prærogativa, id eſt, quæ antequam ordine ſuffragia ferrentur, rogari ſolebat. Cujus omen in utramque partem quia ſemper Cicero valuiſſe dicit, *prærogativa* etiam quaſi *præjudicii* ſignificationem habet. Et quia hoc veluti eximium tribuebatur candidatis, ut quemadmodum diximus, de ipſorum honore prærogaretur. poſtea in ſignificatione etiam præcipui muneris & ſingularis rationis vocabulo ſunt uſi. Vt in epiſtola Catonis lib. xv: *Supplicatio prærogativa triumphi.* Et apud Livium lib. xxviii: *Ἁ[d]jeciſſe equitum prærogativa auctoritatem* &c. & apud Iuriſc. *Prærogativa votorum.* Rem autem indicat atque oſtendit Cicero pro Plancio his verbis: *An tandem una centuria prærogativa tantum habet auctoritatis, ut nemo unquam prior eam tulerit, quin renunciatus ſit? aut his ipſis comitiis conſularibus, aut certe in illum annum ædilem tu Plancium factum miraris, in quo non unius tribus pars, ſed comitia tota comitiis fuerint prærogata?* Fit & in Piſonem mentio *tabulæ prærogativæ*, & divin. 11. dicitur quendam *in prærogativa referenda concidiſſe*, & eſſe mortuum. Faciunt planiorem rem quæ leguntur in lib. ix Livii: *Papirius D. Iunium Bubulcum magiſtrum equitum dixit, atque ei legem curiatam de imperio ferenti triſte omen diem diffidit, quod Fancia curia fuit principium duabus inſignis cladibus, capta urbis & Caudinæ pacis, quod utroque anno ejuſdem curiæ fuerat principium*, &c. Et vero quæ lib. xxiv: *Inde Romam Comitiorum cauſa veniens in eum quem primum diem comitialem habuit, comitia edixit, atque ex itinere præter urbem in campum deſcendit. Eo die cum ſors prærogativæ ante Iuniorum exiiſſet, eaque T. Octacilium & M. Æmylium Regulum conſules diceret*, &c. Et aliquanto poſt: *Prærogativa Iuniorum in ſuffragium revocata*, &c. Fuit autem hæc ſortu, ut ex hoc loco & Philip. 11. intelligi poteſt. *Camerar.* De prærogativæ tribus, curiæ, centuriæ poteſtate & ratione vide Gronov. Obſervat. lib. iv, cap. 1.

Quam

contulimus: numquam iſte plus militi laboris impoſuit, quam ſibi ſumſit ipſe; cum fortis, tum etiam felix. Hoc quanti putas eſſe ad famam hominum ac voluntatem? etenim, ſi tanta illis comitiis religio eſt, ut adhuc ſemper omen valuerit praerogativum, quid mirum eſt, in hoc felicitatis famam
9 ſermonemque valuiſſe? Sed ſi haec leviora ducis, quae ſunt graviſſima, & hanc urbanam ſuffragationem militari anteponis, noli ludorum hujus elegantiam, & ſcenae magnificentiam valde contemnere: quae huic admodum profuerunt. Nam quid ego dicam, populum ac vulgus imperitorum ludis magnopere delectari? minus eſt mirandum. quamquam huic cauſae id ſatis eſt. ſunt enim populi ac multitudinis comitia. Quare ſi populo ludorum magnificentia voluptati eſt, non eſt mirandum, eam L. Murenae apud populum profuiſſe. Sed ſi noſmetipſi, qui & ab delectatione omni negotiis impedi-
[redacted]

L. Otho, vir fortis, meus neceſſarius, equeſtri ordini reſtituit non ſolum dignitatem, ſed etiam voluptatem. Itaque lex haec, quae ad ludos pertinet, eſt omnium gratiſſima, quod honeſtiſſimo ordini cum ſplendore fructus quoque jucunditatis eſt reſtitutus. Quare delectant homines, mihi crede, ludi, etiam illos, qui diſſimulant, nonſolum eos, qui fatentur: quod ego in mea petitione ſenſi. nam nos quoque habuimus ſcenam competitricem. Quod ſi ego, qui trinos ludos aedilis feceram, tamen Antonii ludis commovebar: tibi, qui caſu nullos feceras, nihil hujus iſtam ipſam, quam irrides, argenteam ſcenam adverſatam putas? Sed

L. Otho] L. Roſcius Otho, ut apud Aſconium & in epitoma Liviani libri XCIX. legitur trib. pl. legem tulit, ut equitibus Romanis in Theatro quatuordecim gradus proximi aſſignarentur. In vita Ciceronis edita a Plutarcho, Marcum Othonem prætorem equites a plebe diſtinxiſſe, traditur minus exquiſite. Ibidem & odium hoc facto multitudinis in illum concitatum, reſtinxiſſe Ciceronem habita concione ad ædem Bellonæ, memoratur. In Dionis libro XXXVII hæc leguntur: Εἰσήνεγκεν ὁ Ῥώσκιος νόμον ὃς τὰς τῶν ἱππέων ἐν τῷ θεάτρῳ ἕδρας ἀκριβῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισε. Hæc igitur *lex Roſcia* fuit *theatralis* dicta, & relata mox ad cenſum equeſtrem Seſtertiorum quadringentorum: quam abolitam reſtituit longo poſt tempore Cenſor Domitianus, ut Martialis indicat lib. V:

Herbarum fueras indutus Baſſe colores,
Iura theatralis dum ſiluere fori.
Quæ poſtquam placidi cenſoris cura renaſci,
Juſſit, &c.

Fuit & *lege Roſcia* decoctoribus certus locus conſtitutus in theatro, ut dicitur in Philip. II. *Cam.* Vid. & Plin. VII, 30.

Scenam competitricem] Significat competitoribus ſuis nou defuiſſe favorem & ſtudium populi, quod obtinuiſſent ludorum apparatu. Poſuit enim ſcenam καθ' ὑπαλλαγὴν cum ſignificentur ludi ſcenici & ſpectaculorum magnificentia, totaque locuno mutata eſt. Nam non petiit cum Cicerone ſcena res ſenſu carens, ſed ii petiere, qui munere & ludis, quæ, ut diximus ſcenæ appellatione notantur, populum deleniviſſent. *Scena* autem in theatro erat hiſtrionum & actorum. Vnde & ὀρχήστρα: patens ante ſcenam ad actionem locus. *Camer.*

Scenam competitricem] Id eſt, Cajum Antonium competitorem, qui ludos fecerat magnificentiſſimos, ut ipſa ejus ſcena ei petere conſulatum videretur. *Sylv.*

Trinos ludos] Ædilitatis ſuæ ſumtum ſane exiguum, ſcilicet pro facultatibus fuiſſe Cicero ſcribit II de offic. *Ludos facere* alibi quoque Cicero dicit. II in Verr. *Decem dies ſunt ante ludos votivos, quos Cn. Pompejus facturus eſt.* Pro Cn. Plancio: *Præneſte feciſſe ludos. Quid? alii Quæſtores non fecerunt?* Pro P. Sextio: *Ex te igitur Scaure potiſſimum quæro, qui ludos apparatiſſimos magnificentiſſimoſque feciſti.* Idem.

Argenteam] Plin. lib. XXXIII. c III. ita: *Cæſar qui poſtea dictator fuit primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu arenæ argenteo uſus eſt, feraſque argenteis vaſis inceſſere tum primum viſum.* Mox: *Quod etiam in municipiis æmulantur. C. Antonius ludos ſcena argentea fecit. Item L. Murena & C. princeps in circo pegma duxit, in quo fuere, argenti pondo C XXIV: Camerarius.*

Sed haec ſane ſint paria omnia: ſit par forenſis opera militari: ſit par militari ſuffragatio urbana: ſit idem, magnificentiſſimos, & nullos umquam feciſſe ludos: quid? in ipſa praetura nihilne exiſtimas inter tuam,& iſtius ſortem interfuiſſe? Hujus ſors ea fuit, quam omnes tui neceſſarii tibi optabamus, juris dicundi: in qua gloriam conciliat magnitudo negotii, gratiam aequitatis largitio: qua in ſorte ſapiens praetor, qualis hic fuit, offenſionem vitat aequabilitate decernendi, benivolentiam adjungit lenitate audiendi. Egregia & ad conſulatum apta provincia, in qua laus aequitatis, integritatis, facilitatis ad extremum ludorum voluptate concluditur. Quid tua ſors? triſtis, atrox, quaeſtio peculatus, ex altera parte lachrymarum & ſqualoris, ex altera plena catenarum atq; indicum.

co-

Sed hac ſane ſint paria omnia] Tranſit ad comparationem Præturæ, eamque ita tractat, ut ſi forte priora non ejuſmodi eſſe videantur, quæ tantum honorem

explicare. Intelligere tamen, ut opinor, hoc licet, quod noſtro etiam ſtudio interea dum certiora comperta fuerint, ſatis eſſe debet, poſt Sullanum

, & conſul probavi. ſed tamen L. Murenae provintas bonas gratias cum optima exiſtimatione attuuit proficiſcens delectum in Vmbria: dedit ei fa-
n reſp. liberalitatis: qua uſus multas ſibi tribus, unicipiis Vmbriae conficiuntur, adjunxit. ipſe

nu-

pars civitatis, &c.] Quidam, *& prope dimidia pars civitatum* nullum eſt hujus vocis anuſcr. veſtigium: deinde partis dimidia intelligitur.

imata] Æſtimatio litis eſt olvere aut quid ſufferre damreat: id quod Græci τίμημα *verar.*

obliviſcitur] Inſignes ἀντι-*ter, dolet: obliviſcitur, memi-* autem ſui emolumenti gratia cupide in provincias profi-. Cicero etiam alibi *de ne-cius* gloriari ſolet. *Idem. Cui* damnatum eſſe & litem ſetam, brevi obliviſcuntur hu-*ed cui dolet*, diu meminit pœer quærit occaſionem prætodamnatus eſt peculatus, ulihil hæc ad provincias, in raſſati erant, repetundarum . *Grævius.*

& prætor & conſul probavi] ſec. *& præſ. conſule prob.* tert. le. oct. *in me ipſo & proconſule* s, *in me ipſo proconſule proba-* verius videtur, niſi potius *ore & conſule prob.* certe comripturæ hic nocuiſſe, prodit

ſignificationis cauſa hæc dictio ad alias addi ſolet, quemadmodum contraria ad infamiam; *fides bona, ſalus bona, dolus malus, peſtis mala*, quamvis in *dolo* & veneno malo aliquid diſtinctionis eſſe Iuriſconſ. placeat. Terentius etiam dixit; *cum bona gratia* potius quam cum mala. Eſt & in hoc verbo ſignificatio copiæ & magnitudinis, ut: *Namque hic bonam magnamque partem ad te attulit.* Et, *bona pars non ungues ponere curat.* Camerar. Recte *bonas gratias*. Nam eſt & *mala gratia*. Senec. ep. 82: *Hoc certe juſtitia convenit ſuum cuique reddere, beneficio gratiam, injuria talionem, aut certe malam gratiam.* Apul. VI Mileſ. *Tuis quidem lacrymoſis precibus commoveor & opitulari cupio: ſed cognata mea malam gratiam ſubire nequeo.* Hinc *gratiam referre*, pro malam gratiam rependere, punire, ulciſci. Senec. I de clem. 7: *Timent cætera contemtum, & non retuliſſe lædentibus gratiam, infirmitas videtur, non clementia.* Id. ep. 47: *Retulit illi gratiam Servius.* Cicero pro Sulla: *Nunc tecum ſic agam, tuliſſe ut potius injuriam, quam retuliſſe gratiam videar*, pro retuliſſe injuriam. Quod hic Cicero dixit *multas bonas gratias* attulit, ſuperius in hac oratione cap. 11: *Plurimas gratias parit.* & contra ea cap. 12: *Gratia multo minores.* Rarius in hoc occurrit numero. *Grav.*

autem in Gallia, ut noſtri homines deſperatas jam pecunias exigerent, aequitate diligentiaque perfecit. Tu interea Romae ſcilicet amicis praeſto fuiſti. fateor: ſed tamen illud cogita, nonnullorum amicorum ſtudia minui ſolere in eos, a quibus provincias contemni intelligant.
21 Et, quoniam oſtendi, judices, parem dignitatem ad conſulatus petitionem, diſparem fortunam provincialium negotiorum in Murena atque in Sulpicio fuiſſe: dicam jam apertius, in quo meus neceſſarius fuerit inferior Servius, & ea dicam, vobis audientibus, amiſſo jam tempore, quae ipſi ſoli, re integra, ſaepe dixi. Petere conſulatum neſcire te, Servi, perſaepe tibi dixi: & in iis rebus ipſis, quas te magno & forti animo & agere & dicere videbam, tibi ſolitus ſum dicere, magis te fortem ſenatorem mihi videri, quam ſapientem candidatum. Primum accuſandi terrores & minae, quibus tu quotidie uti ſolebas, ſunt fortis viri: ſed & populi opinionem a ſpe adipiſcendi avertunt, & amicorum ſtu- [redacted]

m perſequi non placet? imo vehementer placet: ud tempus eſt petendi, aliud perſequendi. Peti- ego, praeſertim conſulatus, magna ſpe, magno , magnis copiis & in forum, & in campum de- olo: non placet mihi inquiſitio candidati, prae- repulſae: non teſtium potius, quam ſuffraga- comparatio: non minae magis, quam blandi- ıon declamatio potius, quam perſalutatio: prae- cum jam hoc novo more omnes fere domos m concurſent, & ex vultu candidatorum con- ım faciant, quantum quiſque animi & facultatis : videatur. Videſne tu illum triſtem, demiſſum? diffidit, abjecit haſtas. Serpit hic rumor: ſcis m accuſationem cogitare? inquirere in competi- teſtes quaerere? alium faciam, quoniam ſibi hic ːſperat. Ejuſmodi candidatorum amici intimi de-

io candidati] Quam facit candi- rei criminibus. Accuſatori e- litimo certum aliquod tempus d inquirenda rei crimina. *Sylv.*

ia magis, quam blanditiæ] Franc. *otius, quam blanditia.* Non ſine r toties *potius.* Græv.

clamatio potius] Hoc verbum uſurpari Ciceronis temporibus cat in Bruto: *Commentabor de- . ſic enim nunc loquuntur.* Et *Vt digeſtio potius quam decla- retur.* Et Seneca hoc ſcripſit. ır autem exercitatio dicendi & ad cauſas agendas. Græcis eſt ſterioribus etiam λαλιά. Nam quamvis ad clamandi ſignifi- alludat, tamen vocis eſſe ma- dictionis exercitatio videtur. *s.*

tatio] Perſalutatio ſuffragato- os etiam nominatim appellare Candidatum enim ſequebatur tor, qui ei hominum nomina r. *Sylvius.* *Declamatio potius, ſalutatio*] Haud aliter Pal. ſec. Victoris, alludebat Pal. oct. in *latio.* vulgato hactenus defuit illud *per.* eſt autem *perſalutare*, obire o- mnium domos ſalutandi cauſa. qua voce utitur Tullius pro Flacco cap. 18. *Grut.*

Videſne tu illum triſtem] Bella μίμησις ſive ἠθοποιία multitudinis ſuffragatricis. *Abjecit* autem *haſtas*, id eſt, deſperavit de victoria, ut videtur, a gladiatorum certamine ducta tranſlatione, vel ceſſit loco, ut ſit quod Græci ajunt λείπειν τὴν τάξιν. nam veteres compoſito verbo λειποταξεῖν uſi eſſe non putantur. Mox *ſerpit rumor*, id eſt creſcit, & procedit & ſpargitur fama. Et, *rem teſtatam*, notam ac manifeſtam. *Camerar.*

Abjecit haſtas] Eſt haſta non id, quod vulgo dicunt, ſed jaculum; quam in ſumma deſperatione poſtremam abjiciebant, ut nunc gladium. *Sylvius.*

Neſcis tu illum accuſationem] Sic legendum eſt, non ut in libris vulg. *Scis tu illum*, &c. atque ita loquitur in Planciana: *Quid? tu neſcis*, inquit, *hunc Syracuſis quæſtorem fuiſſe?* Et paullo poſt, mendoſe eſt in vulgatis, *aut teſtatam rem*, &c. legendumque, *aut totam rem*, &c. Lambinus. *Scis tu illum accuſationem*] Lambinus, *Neſcis tu illum.* ſed fruſtra. ſane præter libros. *Gruterus.*

 Aut

debilitantur, ſtudia deponunt, aut teſtatam rem abjiciunt, aut ſuam operam & gratiam judicio & accuſa-
22 tioni reſervant. Accedit eodem, ut etiam ipſe candidatus, totum animum atque omnem curam, operam, diligentiamque ſuam in petitione non poſſit ponere. adjungitur enim accuſationis cogitatio, non parva res, ſed nimirum omnium maxima. Magnum eſt enim te comparare ea, quibus poſſis hominem e civitate, praeſertim non inopem, neque infirmum, exturbare: qui & per ſe, & per ſuos, & vero etiam per alienos defendatur. Omnes enim ad pericula propulſanda concurrimus. & qui non aperte inimici ſumus, etiam alieniſſimis in capitis periculis amiciſſimorum officia & ſtudia praeſtamus. Quare ego expertus & petendi, & defendendi, & accuſandi moleſtiam, ſic intellexi; in petendo ſtudium eſſe acerrimum: in defendendo officium: in accuſando laborem. Itaque ſic ſtatuo, fieri nullo modo poſſe, ut idem accuſationem, & petitio-

[redacted]

rmaſſet, petitioni vero refragata eſt. Poena gra- n plebem tua voce efflagitata eſt: commoti ani- nt tenuiorum: Exſilium in noſtrum ordinem: eſſit ſenatus poſtulationi tuae: ſed non libenter rem fortunae communi conditionem, te auctore, tuit. Morbi excuſationi poena addita eſt: voluntas

nim dies fuit] Exaggerat nego- ſtudium accuſationis Servianæ, llum minus petitioni vacare po- elligatur. *Camerar.*

rnia] Hanc legem latoris nomi- latam, ut mos erat, apparet mi- ere perſcriptam Servio viſam taque poſtulaſſe ut nova de am- ferretur, atque hujus, ut ante , lator Cicero fuit. Atque nunc ere ipſius etiam accuſationis a- , omnium animos offenderit tendere Cicero, ut nihil minus m ſit, quam hunc Conſulem factum. *Idem.* *Calpurnia*] rnius Piſo, non multis annis ſulatum Ciceronis, tulit ex Se- ſulto legem de ambitu, in qua lias pœnas pecuniaria quoque rat. Hanc legem graviorem, tea fuerat, cum ferret, propter inem diverſorum, qui per vim ntur, e foro ejectus eſt: poſtea ſtipatus in forum deſcen- . Sed cum petente Cice- Cicero Conſul ex Senatuſconſulto legem de ambitu tulit. *Sylvius.* Ante legem Calpurniam idem crimen Petillia & Cornelia Bæbia, poſt eam Tullia, Pompeja & Iulia coërcebatur, notante Ant. Auguſtino de legibus.

Fortuna communi] Omnium ſenatorum. *Sylvius.*

Morbi excuſationi] Excuſabantur morbo & Senatores, quo minus in Senatum venire; excuſabantur & rei ne judicio ſiſti cogerentur. Sed quæ poena & cujuſmodi morbi excuſationi addita fuerit hac lege, de eo nihil adhuc quidem, quod placeret, reperire potui. Ita ſit, ut mihi quidem totus locus obſcurior ſit. Venit autem ſenſus duplex in mentem. Vnus, dici *offenſam voluntatem multorum*, qui aut negligere reſpectum & curam valetudinis ſuæ in neceſſariis laboribus, aut poſtea lapſi in morbum omnem vitæ jucunditatem relinquere cogerentur. Alter, eorum, qui aut laboribus neceſſariis valetudinem ſuam lædere, aut in morbi moleſtia jam alia

luntas offenſa multorum, quibus aut contra valitudinis commodum laborandum eſt, aut incommodo morbi etiam ceteri vitae fructus reliquendi. Quid ergo? haec quis tulit? is, qui auctoritati ſenatus, voluntati tuae paruit: denique is tulit, cui minime proderant. Illa, quae mea ſumma voluntate ſenatus frequens repudiavit, mediocriter adverſata tibi eſſe exiſtimas? confuſionem ſuffragiorum flagitaſti, prorogationem legis Maniliae, aequationem gratiae, dignitatis, ſuffragiorum. Graviter homines honeſti, atque in ſuis civitatibus & municipiis gratioſi tulerunt, a tali viro eſſe pugnatum, ut omnes & dignitatis, & gratiae gradus tollerentur. Idem edititios judices eſſe voluiſti, ut odia occulta civium, quae tacitis nunc diſcordiis continentur,

eſſe, apud A. Gellium eſt cap. 1, lib. 20, Apud T. Livium cap. 38. L. Scipio Publium fratrem excuſans, quod dicto die reus non adeſſet, morbum cauſſam eſſe dicit. Tribuni quoque plebis decreve- [redacted]

nam, Tulit & *C. Manilius* tribunus plebis, haud ſcio an alius poſterior, (nam & illius ſuperioris, ut arbitror, praenomen *Cnei* invenio.) Hic igitur tulit legem ut omnis adminiſtratio belli Mithridatici [redacted]

ma dignitate, & diligentia, & facultate dicendi, ſſus, ego in extremo non partem aliquam age- auſae, ſed de tota re dicerem, quod mihi vide- itaque in iiſdem rebus fere verſor, & quod n, judices, occurro veſtrae ſapientiae. Sed tamen, 24
Servi,

[illegible]] Mirifico artificio [illegible], quibus Servius a [illegible] rejectus eſſe videatur. [illegible] ille offendi graviſſima in [illegible] publici beneficii poſſit & rem [illegible] eſſe, ut vel una etiam [illegible] innocentem Murenam in [illegible] retinere debeat, non tam ho- [illegible] reipublicæ cauſſa. *Plagam &* [illegible], proverbiali poſuit figu- [illegible] *vulnus infligi* dicitur, id eſt, [illegible] vehementer lædi. In Vati- [illegible] *quæro ſi ad cætera vulnera qui-* [illegible] *rempublicam delevi, hanc quo-* [illegible] *plagam inflixiſſes augur* [illegible] Plancio: *Quam enim illi judi-* [illegible] *& non parricida patriæ nomi-* [illegible] *graviorem potuerunt reipublicæ* [illegible], *cum illum e civitate eje-* [illegible] *fortiſſimo, conſul domeſtico* [illegible] *liberarat?* In Catil. *Et* [illegible] *trucidari oportebat eos nondum* [illegible]. De quo loco tranſlatio ma- [illegible] Ex Herod. κλειοῖ. [illegible] [illegible]. Cam. [illegible] *homine*] In quadam elabora- [illegible] quæ prius dicta eſſent ver- [illegible]

troni, tum inter ſe cauſſam dividebant, ut ſuam quiſque partem ageret. Vt pro M. Cœlio adoleſcenti Atracino datum eſt, ut Cœli adoleſcentiam criminare- tur. Pro P. Sulla, Hortenſius de priore conjuratione, Cicero de poſteriore egerunt. Antiquo more populi Romani unum accuſatorem, & unum defenſorem fuiſſe Cic. dicit pro A. Cluentio. *Sylv.*

M. Craſſus] Hic Hortenſii æqualis, in principibus patronis aliquot annos fuit, ut ait Cicero de claris oratoribus. *Id.*

Occurro veſtra ſapientia] Id eſt, anteverto expectationem quantum poſſum eorum, quæ mihi dicenda eſſe intelligitis. Quintil. lib. v: *Contradictionibus occurrens.* Camerar. *Occurro veſtra ſapientati*] Hottomannus, ut eſt [illegible], hunc locum ſine adjumento librorum antiq. ſic emendandum cenſet. (nam vulgati mendoſe habent, *veſtra ſapientia:*) Ego in codice Memmiano, hujus veræ, & rectæ ſcripturæ veſtigia reperi. ita enim in eo ſcriptum eſt, *veſtra ſapietati.* ex qua ſcilicet corrupta ſcriptura, facta eſt hæc vulgata, *ſapientia.* Lambin.

Occurro veſtra ſapientia] Ita Pall. omnes. Hottomannus divinat lib. [illegible]

Servi, quam te ſecurim putas injeciſſe petitioni tuae, cum tu populum Romanum in eum metum adduxiſti, ut pertimeſceret, ne conſul Catilina fieret, dum tu accuſationem comparares, depoſita atque abjecta petitione? Etenim te inquirere videbant triſtem ipſum: maeſtos amicos, obſervationes, teſtificationes, ſeductiones teſtium, ſeceſſionem ſubſcriptorum animadvertebant: quibus rebus certe ipſi candidatorum vultus obſcuriores videri ſolent. Catilinam interea alacrem atque lae-

ſapientia præ ſe ferunt, quamvis & ipſe mallem *ſatietati*, ſi libri ſuffragarentur. *Grævius.*

Dum tu accuſationem comparas] Sic legendum, potius, quam *comparares*. Item pro Milone: *dum ſe uxor, ut fit, comparat.* Lambinus.

Teſtificationes] Aut *teſtificationes* pro teſtationibus, aut *teſtationes* legi debet. Eſt autem *teſtatio* teſtimonium ſignatum ab abſente miſſum. *Sylvius.* Fallitur Sylvius, quod non notaſſem, niſi hanc ejus annotationem adoptaſſe recentiores edi-

ctante ſæpe eum in ſenatu modo ſevere ſeducerent. Grævius.

Subſcriptorum] Subſcribebant accuſationi ii, qui profitebantur ſe auxilio accuſatori & adjumento futuros ad reum peragendum. Aſcon. in Divinationem dicit *ſubſcriptores* eſſe cauſidicos qui adjuvent accuſatorem, quos oporteat agere ſummiſſius. Cælius ſcribit Ciceroni Sempronium quendam ſine *ſubſcriptore* Tuccium accuſaſſe. Itaque ego intelligo amicorum quoddam hoc fuiſſe officium, quamvis aliqui temere facerent, ut ſigni-

mae is? nam de vultu & geſtu
tis intellexerat animo illius a-
idiſſe novi. Virgilius IX:

—— *Tum Niſus & una*
lus confeſtim alacres admittier
orant
magnam preciumque mora fore.
primus Iulus
it trepidos. Camerar.

on. ad illud in II in Verr. *Iſte*
alacri & læto ſic erat humilis at-
ſus, ut non modo populo Romano,
ſibi ipſe condemnatus videretur.
& lætos jungit etiam Cicero pro
: *Eos autem qui omnia divina &*
vexarint, violarint, perturbarint,
, non ſolum alacres lætoſque voli-
etiam voluntarios fortiſſimis at-
is civibus periculum moliri. Syl-

um audacibus atque ſicariis] Per-
ctum eſt. nam, *indicibus*, ad
um quadrare non poteſt. *Lamb.*
indicibus atque ſicariis] Lam-
dacibus atque ſic. ſtulte. *indicum*
multa paſſim apud noſtrum
& nominatim pro Sulla cap. 24.
Verum eſt in oratione pro
memorari *ſocietates cum indici-*
itidem agitur de ſociis Catilinæ.
um explicaſſet Gruterus qui eſ-
indices. Indicum ſane ſæpe fit
pud Tullium, ut & *indicii*, ſed
d nemo ignorat, dicebantur, qui
ionem & ſcelera prodebant &
nt magiſtratibus, ſive illi fue-
ſcelerum, ſive alia qua-

num numerantur indices, ſed latrones, ſicarii, parricidæ, teſtamentorum ſubjectores, circumſcriptores, ganeones, & qui alii ſunt hujus farinæ. P. Manutius exiſtimat indices dici hoc loco illos, quorum indicio ad aliquem circumveniendum & accuſandum uti ſolitus ſit. Sed in aliis accuſandis non ſe jactarit Catilina. Verum licet ſic dici poſſent, qui ad accuſandum ab aliis ſubornantur, quamvis eos calumniatores potius dixiſſet Cicero, ut aliis in locis, quam indices, tamen hoc nomen nimis leve eſſet, ut jungi poſſet ſicariis. Iis ſolent addi latrones, parricidæ, gladiatores. Itaque cenſeo locum hunc, ut & illum pro Sulla, vitiatum eſſe a librariis. Quomodo ſit reſtituendus, id ſane nondum potui pervestigare, nec forte ſine emendatioris codicis ſubſidio perveſtigari poterit. Cogitabam Tullium ſcripſiſſe, *vallatum latronibus atque ſicariis.* Nam ſic & alibi ſatellites Catilinæ vocat latrones, & ipſam conjurationem, *latrocinium civile* pro Sulla cap. 25: *Quis eum contra patriam pugnantem periiſſe miratur, quem ſemper omnes ad civile latrocinium natum putaverunt?* Et in Catilin. *caſtrenſe latrocinium* vocat, cum Catilina ex urbe diſceſſit ad copias, quas collegerat ad patriæ bellum inferendum. Ipſum Catilinam latronem vocat Catil. II: *Neque vero ceteras copias, ornamenta, præſidia cum illius latronis inopia atque egeſtate conferre debeo,* uti in hac oratione in ſequente capite gladiatorem: *Cum illius nefarii gladiatoris voces percrebuiſſent.* Verum nihil definio ſine libris, multo minus audeo ...

circumfluente colonorum Arretinorum, & Feſulanorum exercitu. quam turbam diſſimillimo ex genere diſtinguebant homines perculſi Sullani temporis calamitate. vultus erat ipſius plenus furoris, oculi ſceleris, ſermo arrogantiae; ſiç ut ei jam exploratus & domi conditus con-

jurationis, ideoque & prælio quaſi ægrotaret abſuiſſe pro certo creditum fuit. Sed Cicero tamen eum non voluit lædere. ut ne poſtea quidem unquam accuſare hoc nomine. Itaque & pro Seſtio ſic ait: *Atque ego de Antonio nihil dico præter unum. nunquam illum in illo ſummo timore ac periculo civitatis, neque communem metum omnium neque propriam nonnullorum de ipſo ſuſpicionem, aut inficiando tollere, aut diſſimulando ſedare voluiſſe.* Et pro Cœlio: *Accuſavit C. Antonium collegam meum, cui miſero præclari in rempublicam beneficii memoria nihil profuit, nocuit opinio maleficii cogitati.* Sunt in his ὑποτυπώσεις. Vna Servii apparantis accuſationem, altera Catilinæ petitoris, hominis audacis, ſeditioſi, improbi, turbulenti, &c. *Camerar.*

belli civilis quaſi eſſent ditati, cum illas colonias ibi dictator conſtituiſſet. De his vide cap. 9 Catilin. 11. Alii vero a Sulla bonis erant exuti & poſſeſſionibus, quas aſſignaverat ſuis colonis, qui itidem ſequebantur Catilinam ſpe recuperandi amiſſos fundos & prædia in his turbis.

Percuſſi Sullani temporis calamitate] Tacti, læſi, ut hoc: *Percuſſit illico animum,* Et pro Flacco, *Hermippum percuſſit.* Tranſlatio ab enſibus & ferro, & mox *ſaucios* dicit ſimili tranſlatione. *Camerar.* *Percuſſi Sullani temporis calamitate*] *Percuſſi calamitate* eadem ratione, qua injicere plagam & ſecurim ante dixerat. Et pro L. Flacco: *Nam hunc Hermippum hominem eruditum, civem ſuum, cui debebat eſſe notiſſimus, percuſſit.* Id eſt, damno affecit. Inde eſt illud Terentii in Phor-

conſulatus videretur. Murenam contemnebat: Sulpi-
cium accuſatorem ſuum numerabat, non competitorem:
ei vim denuntiabat, reipublicae minabatur. Quibus re- 25
bus, qui timor bonis omnibus injectus ſit, quantaque
deſperatio reip. ſi ille factus eſſet, nolite a me commo-
neri velle: voſmetipſi vobiſcum recordamini. meminiſtis
enim, cum illius nefarii gladiatoris voces percrebuiſſent,
quas habuiſſe in concione domeſtica dicebatur, cum mi-
ſerorum fidelem defenſorem negaſſet inveniri poſſe, niſi
eum, qui ipſe miſer eſſet: integrorum & fortunatorum
promiſſis ſaucios & miſeros credere non oportere: quare
qui conſumta replere, erepta recuperare vellent, ſpecta-
rent quid ipſe deberet, quid poſſideret, quid auderet:
minime timidum, & valde calamitoſum eſſe oportere
eum, qui eſſet futurus dux & ſignifer calamitoſorum.
Tum igitur, his rebus auditis, meminiſtis fieri ſenatus-
conſultum, referente me, ne poſtero die comitia ha-
berentur, ut de his rebus in ſenatu agere poſſemus.
Itaque poſtridie, frequenti ſenatu, Catilinam excitavi,
atque

omnis a Servio ſpes & omne præſidium eripiatur reipublicæ, & quantus a Catilina terror atque formido incutiatur. ita ſcilicet jam neceſſario animi judicum ad Murenam inclinantur. *Camerar.*

Nolite a me] Παράλειψις, quæ ad diſſimulationem pertinet. ſunt qui *occupationem* dixere. Figura eſt orationis, cum quod præterituros nos eſſe dicimus, neque a nobis volumus expectari, tamen dicimus. *Idem.*

Illius nefarii gladiatoris] Reipublicæ pernicioſos homines tanquam parricidas Cicero appellat gladiatores, ut Philipp. 7. M. & L. Antonios fratres: *Gracchorum*, inquit, *potentiam majorem fuiſſe arbitramini, quam hujus gladiatoris futura ſit? Quem gladiatorem non ita appellavi, ut interdum etiam M. Antonius gladiator appellari ſolet?* Sylvius.

In concione domeſtica] Id eſt, quam domi habuit, cum ad conjurationem univerſos excitaret eos, quos ante ſingulos allocutus fuerat, ut eorum animos pertentaret. In ea tamen concione, quæ eſt apud Salluſtium, hæc ſcripta non ſunt. *Idem.*

Saucios] Id eſt damno aliquo affectos, ut ſaucios integris, quemadmodum miſeros fortunatis opponat. *Sauciam* autem dixit, ut ante *plagam*, & *percuſſum calamitate.* Idem.

Conſumta replere] Id eſt, ſaucii & miſeri, qui bona patria vino, alea, ventre pene diſſipaverant. *Idem.*

Erepta] Sullani temporis calamitate. *Id.*

Dux & ſignifer] Ἀντίθετον. Dux & ſignifer, quem alii ſequerentur & quem ſpectarent, ut milites ducem & eos, qui ſigna portant in acie. Ita alibi, *Dux & auctor nobis opus eſt.* Camerar.

Referente me] Vt *referre ad ſenatum*, ita *ferre ad populum* dicimus. *Sylvius.*

Catilinam excitavi] Surgere juſſi, ut diceret. Catilina autem ſenator erat. Senator autem cum dicebat ſtabat. *Idem.*

Sed

atque eum de his rebus juſſi, ſi quid vellet, qu me allatae eſſent, dicere. Atque ille, ut ſempe apertiſſimus, non ſe purgavit, ſed indicavit atqu duit. tum enim dixit, duo corpora eſſe reipubl unum debile, infirmo capite: alterum firmum, capite: huic, cum ita de ſe meritum eſſet, capu vivo, non defuturum. Congemuit ſenatus freqı neque tamen ſatis ſevere pro rei indignitate decı nam partim ideo fortes in decernendo non erant, nihil timebant: partim, quia timebant. Tum e e ſenatu triumphans gaudio, quem omnino vivu linc exire non oportuerat: praeſertim cum iden in eodem ordine paucis diebus ante Catoni, forti viro, judicium minitanti ac denuntianti, reſpond ſi quod eſſet in ſuas fortunas incendium excitatur
5 ſe non aqua, ſed ruina reſtincturum. His tum ı commotus, & quod homines jam tum conjuratos gladiis in campum deduci a Catilina ſciebam, deſı

[redacted]

...rvi, remiſſiorem in petendo putarent, Catilinam
: & cupiditate inflammatum viderent, omnes,
am ab republica peſtem depellere cupiebant, ad
nam ſe ſtatim contulerunt. Magna eſt autem co-
conſularibus repentina voluntatum inclinatio,
rtim cum incubuit ad virum bonum, & multis
djumentis petitionis ornatum. qui cum honeſtiſſi-
tre atque majoribus, modeſtiſſima adoleſcentia,
ma legatione, praetura probata in jure, grata in
re, ornata in provincia, petiſſet diligenter, & ita
t, ut neque minanti cederet, neque cuiquam
tur: huic mirandum eſt magno adjumento Ca-
ſubitam ſpem conſulatus adipiſcendi fuiſſe?
mihi tertius ille locus eſt orationis de ambitu
ibus, perpurgatus ab iis, qui ante me dixerunt,
a me,

...] Ἀλληγορικῶς rurſum. In-
am enim Catilinam non con-
vim improbitatis ſuæ in infi-
t vulnera infligeret reipublicæ
, ſed ſummos petere & exi-
lædere ſolitum. *Camerar.*

...um te, Servi, remiſſiorem] Epi-
us partis, in quo ea quæ dicta
uſam & ſalutem atque etiam
Murenæ breviter accommo-
... ἐκ τῶν μεριχῶν, unus
... clauſulam habet ſi-
ut ſupra, *ſpe & promiſſis inflatum.* ego
nihil muto. quod ſi quid mutandum ſit,
ſic malim legi, *& ſpe inflatum, & cupi-
ditate inflammatum.* Lambinus.

Grata in munere] Id eſt, in ludis, quos
Prætor Murena edidit. *Sylvius.*

Nunc mihi tertius] Ordinem diviſio-
nis ſervat, ita ad id quod poſtremo loco
propoſitum fuerat nunc tandem execu-
tus alia pervenit. Negat autem teneri
ambitus crimine Murenam. Sed defen-
ſionis multum, ut videris, deſiderant.

a me, quoniam ita Murena voluit, retractandus: quo in loco Poſtumio, familiari meo, ornatiſſimo viro, de diviſorum indiciis, & de deprehenſis pecuniis: adoleſcenti ingenioſo & bono, Ser. Sulpicio, de equitum centuriis: M. Catoni, homini in omni virtute excellenti, de ipſius accuſatione, de ſenatuſconſulto, de republica reſpondebo. Sed pauca, quae meum animum repente moverunt, prius de L. Murenae fortuna conquerar. Nam cum ſaepe antea, judices, & ex aliorum

De diviſorum indiciis] Eos dicit qui ad devincienda ſuffragia largitione comparati a Murena fuiſſent. Nam per decurias in tribus pecunia dividi ab ambitioſis iſtis ſolebat, ea deponebatur apud aliquem ut ſcirent omnes unde pecunia accipienda eſſet, atque is *ſequeſter* appellabatur. ſimiliter ad judicia corrumpenda *ſequeſter & diviſor* comparabatur. Pro Plancio: *Per quem ſequeſtrem quo diviſore corrupta ſit.* Et paulo ante: *Decuriaſſe Plancium, conſcripſiſſe, ſequeſtrem fuiſſe, pronuntiaſſe, diviſiſſe.* Et pro Cluen-

opera utebatur, quos vocat Suetonius operas campeſtres, & diviſores, in Octavio cap. 3: *Octavius pater a principio ætatis & re & æſtimatione magna fuit: ut equidem mirer hunc quoque a nonnullis argentarium, atque etiam inter diviſores operaſque campeſtres proditum.* Nec ſcio cur Camerarius hic meminerit *decuriarum*, quibus in nullo comitiorum genere, ſive curiato, ſive tributo, ſive centuriato locus erat. Lictores, viatores, ſcribæ dividebantur in decurias, non curiæ, non tribus, non centuriæ.

…ujus eventum fortunamque miſerari: qui primum ex honoribus continuis familiae majorumque ſuo… …inum adſcendere gradum dignitatis conatus eſt, in periculum, ne & ea, quae relicta, & haec, ab ipſo parta ſunt, amittat: deinde propter ſtu… …novae ſtudis etiam in veteris fortunae diſcrimen [illegible] quae cum ſunt gravia, judices, tum illud [illegible]ſſimum eſt, quod habet eos accuſatores, non qui inimicitiarum ad accuſandum, ſed qui ſtudio ac… …ſi ad inimicitias deſcenderent. Nam, ut omit… Servium Sulpicium, quem intelligo non injuria … L. Mu-

[illegible] *a ſtudiis [illegible]*] Quos deſcribit & laudat … r de officiis

[illegible] veteris fortunam] …his ambitionis tenemur, aut …um gerimus. *Sylvius.*

…ibus continuis] Id eſt, ex Prae… …ſuus ipſe Muraena, ejus pater, …avus, aliique ejus majores … *Idem.*

…ſcendere] Conſul fieri. Prae… …ſulatus ſequebatur.

[illegible]] A parentibus & majori… …ſit honorem praeturae. *Idem.* …dignitatem & ſplendorem … nominis illis magiſtratibus

…fortunae diſcrimen] Vel hoc …ſua dignitate nunc pericli… …ſ, qui illam augere cupiat. …

dignitatem, quam ei pepererat praetura, & veterem fortunam.

Tum illud acerbiſſimum] De indignitate & perverſitate querimonia creſcit. Contrarium enim fieri oportebat, ut odium accuſatores excitaret, non accuſandi ſtudium pareret odium. Atque haec capita indignitatis & perverſitatis tractat deinceps copioſius. *Camerarius.*

Non qui odio inimicitiarum] Hic locus fuit mihi aliquando ſuſpectus. quid eſt enim, *odio inimicitiarum ad accuſandum deſcendere?* deſiſtet ab accuſatione potius, qui inimicitias oderit, quam accuſabit. quid ſi ſic legamus? *non qui ſtudio inimicitiarum, ſed qui ſtudio accuſ.* Verumtamen nihil mutandum. Sic enim locutus eſt etiam in Miloniana, non longe admodum ab extr. *Non timeo, judices, ne odio inimicitiarum inflamma-*…

L. Murenae, ſed honoris contentione permotum: accuſat paternus amicus, Cn. Poſtumius, vetus, ut ait ipſe, vicinus, ac neceſſarius: qui neceſſitudinis cauſas complures protulit, ſimultatis nullam commemorare potuit: accuſat Ser. Sulpicius, ſodalis filii, cujus ingenio paterni omnes neceſſarii munitiores eſſe debebant: accuſat M. Cato, qui quamquam a Murena nulla re umquam alienus fuit, tamen ea conditione nobis erat in hac civitate natus, ut ejus opes & ingenium praeſidio multis etiam alieniſſimis, vix cuiquam inimico exitio eſſe deberet. Reſpondebo igitur Poſtumio primum, qui neſcio quo pacto mihi videtur praetorius candidatus in conſularem, quaſi deſultorius in

Honoris contentione] Quod cum Murena de conſulatu contenderet. 1 de offic. *Miſerrima eſt omnium ambitio, honorumque contentio.* Sylvius.

Cn. Poſtumius] Si adquieſcendum mſſ. [redacted]

diſcernere ſit interdum difficillimum. ſic autem habet codex Memmianus: *vix cuiquam inimico exmo eſſe deberet.* aliquantiſper hæſi, atque adeo æſtuavi in hoc, *exmo*, fateor. neque primo potui veram [redacted]

n quadrigarum curriculum incurrere. cujus competi-
ores ſi nihil deliquerunt, dignitati eorum conceſſit,
um petere deſtitit. ſin autem eorum aliquis largitus
ſt, expetendus amicus eſt, qui alienam potius inju-
iam, quam ſuam perſequatur.

Ea omnia, quae & Poſtumio, & Ser. Sulpicio, adoleſcenti, reſponſa ſunt, deſiderantur.

'enio nunc ad M. Catonem, quod eſt firmamentum 28
: robur totius accuſationis: qui tamen ita gravis eſt
ccuſator & vehemens, ut multo magis ejus auctorita-
em, quam criminationem pertimeſcam. In quo ego
ccuſatore, judices, primum illud deprecabor, ne quid
. Murenae dignitas illius, ne quid exſpectatio tribuna-
us, ne quid totius vitae ſplendor & gravitas noceat: de-
iique ne ea ſoli huic obſint bona M. Catonis, quae ille
deptus eſt, ut multis prodeſſe poſſet. Bis conſul fuerat
P. Afri-

um Poſthumium audacius ſe de minore ertamine in majus conjicere. Quadri-arum enim certamina, id eſt, τῶν τε-θρίππων erant magni apparatus & in his ræclariſſ. victoriæ. His igitur Conſula-us petitio ſignificatur. *Deſultorii* vero, d eſt κέλητες, multo levior res habeba-ur. Quam deſcripſit Homerus, Ιλ. ό.

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδὼς
Ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πόλεως πίσυρας συναγείρεται ἵππους
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ δίηται
Λαοφόρον καθ' ὁδὸν, πολέες τέ ἑ θηήσαντο
Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται.

Fit & in certaminibus mentio τῶν κελήτων qui μόνιπποι eſſent, de quibus *deſultorii* verbo uſus Cicero hoc loco videtur. *Camerar.* Deſultorii ſunt equi, quos agitabant in circo deſultores. Suet. Jul. 39: *Equos deſultorios agitaverunt nobiliſſimi juvenes.* Vide ibi Torrent. & Onuph. Panvinium de ludis Circenſibus.

In quadrigarum curriculum] *Quadrigarium* habet Pantagathus. *F. Vrſinus.*

Venio nunc ad M. Catonem] In hoc prooemio reſponſionis ad accuſationem Catonis, id Cicero, quo arbitraretur maxime lædi Murenam, removere conatur. Ea erat auctoritas ſumma Catonis. Atque excurrit in quendam locum communem, de auctoritate & potentia, quam in judiciis valere ac reis nocere nequaquam debere ait. *Camerar.*

Quod eſt firmamentum] Liber antiq. habet, *quod eſt fundamentum.* ego tamen nihil muto. *Lambinus.*

Bis conſul fuerat] Exemplo illuſtri utitur Scipionis, contra potentiam accuſatorum. De *Scipione* autem poſteriore ſeu minore, id eſt, Æmiliano loquitur, quem filius ſuperioris a patre Paulo Æmilio adoptaviſſet. Hic & Carthaginem in Africa evertit ac diruit, & Numantiam in Hiſpania cepit cum Numantini max. cladibus populum Romanum affeciſſent, quam & ipſam urbem delevit,

P. Africanus, & duos terrores hujus imperii, Karthaginem Numantiamque deleverat; cum accuſavit L. Cottam. erat in eo ſumma eloquentia, ſumma fides, ſumma integritas, auctoritas tanta, quanta in imperio populi Romani, quod illius opera tenebatur. Saepe hoc majores natu dicere audivi, hanc accuſatoris eximiam dignitatem plurimum L. Cottae profuiſſe. noluerunt ſapientiſſimi homines, qui tum rem illam judicabant, ita quemquam cadere in judicio, ut nimiis adverſarii viribus abjectus videretur. Quid? Serv. Galbam, nam traditum memoriae eſt, nonne proavo tuo, fortiſſimo atque florentiſſimo viro, M. Catoni, incumbenti ad ejus perniciem, populus Romanus eripuit? Sem-

poſt deletam Carthaginem anno XIV. ut in Epitoma dicitur Liviani libri LIX. *Camerarius.*

Cum accuſavit Cottam] Vide omnino Valer. Max. VIII, cap. I. ubi de hoc ju- [redacted]

cadere poſſe ſtante me non putarunt. Idem.

Serv. Galbam] De *Galba* & in Bruto & in primo de oratore hiſtoria verboſe recitatur *Servii* quidem nomine recte non *Sergii.* Vbi quidem ereptum flam- [redacted]

per in hac civitate nimis magnis accuſatorum opi-
ẞ populus univerſus, & ſapientes, ac multum in
rum proſpicientes judices reſtiterunt. Nolo ac-
or in judicium potentiam afferat, non vim majo-
aliquam, non auctoritatem excellentem, non ni-
ı gratiam. valeant haec omnia ad ſalutem inno-
um, ad opem impotentium, ad auxilium calami-
ım: in periculo vero & in pernicie civium repu-
ur. Nam ſi quis hoc forte dicet, Catonem deſ-
ıtum ad accuſandum non fuiſſe, niſi prius de
judicaſſet: iniquam legem, judices, & miſeram
itionem inſtituet periculis hominum, ſi exiſtima-
judicium accuſatoris in reum pro aliquo praeju-
valere oportere. Ego tuum conſilium, Cato, 29
er ſingulare animi mei de tua virtute judicium,
erare non audeo: nonnulla in re forſitan confor-
, & leviter emendare poſſim. Non multa peccas,
t ille fortiſſimo viro ſenior magiſter: ſed, ſi peccas,
te

r in hac civitate] Ἐπεμφαίνεται: addidit in recuſatione iniquitaon cauſſa ſed perſonæ in judicio ctur. *Camerar.*

em impotentium] Id eſt, humi: inopum, ut Terent. *Propter otentiam ſe ſemper credunt negligi, potentes*, & *impotentia animi*, ut de iis qui ex poteſtate exire ſoque iis viribus præditi ſunt ut oërcere animum ſuum. *Idem.*

ſi quis] Ἀντίθεσις. Cujus brevis & habet commemorationem tis. Quantopere autem cavit ne ret defenſione ſua accuſatorem? lle mollis articulus eſt, quo tra- eſſe Catonem Fab. ait, ut ſupra us. *Idem.*

ulla in re forſitan conformare] Vt chia: *Quod ſi hæc vox hujus hortaptiſque conformata*, id eſt, ad forquandam redacta & compoſita. m translatio ab operibus nondum s compoſitione ſua, aut labeatque diſſolutis, quæ vel in formam quandam ſuam, vel in aliam meliorem redigi ſolent. *Idem.*

Nonnulla in re forſitan] Ita editio prima & Victoriana. at Lambinus *in te*; inſulſe. ſi ſequimur Pali. omnes & S. Victoris exemplar, utramque voculam abjiciemus. *Gruterus.* Deeſt *in re* in Francii etiam libro. Eodem ſenſu dicuntur *conformari mores* IV de fin. 2: *Quarum cum una ſit qua mores conformari putantur*, ſc. pars philoſophiæ, quæ dicitur doctrina moralis.

Non multa peccas] Apparet Ciceronem de fabula quapiam hæc inſeruiſſe, in quibus Fabius ἐντωνομαςίαν eſſe notat. Accipio autem, (cum quidem præter conjecturas nihil habeam,) *ſeniorem magiſtrum* dici Phœnicem & fortiſſ. virum Achillem. Talis eſt enim hic apud Homerum, & hujus magiſter apud eundem Phœnix, datus illi a patre, διδασκέμεναι τάδε πάντα μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι πρηκτῆρά τε ἔργων. Niſi forte *ſeniorem magiſtrum* hunc Chironem eſſe accipere aliquis maluerit. *Camerar.*

te regere poſſum. At ego te veriſſime dixerim peccare nihil, neque ulla in re te eſſe hujuſmodi, ut corrigendus potius, quam leviter inflectendus eſſe videare. finxit enim te ipſa natura ad honeſtatem, gravitatem, temperantiam, magnitudinem animi, juſtitiam, ad omnes denique virtutes magnum hominem & excelſum. acceſſit his tot doctrina non moderata, nec mitis, ſed, ut mihi videtur, paullo aſperior & durior, quam veritas aut natura patiatur. Et quoniam non eſt nobis haec oratio habenda aut cum imperita multitudine, aut in aliquo conventu agreſtium, audacius paullo de ſtudiis humanitatis, quae & mihi & vobis nota & jucunda ſunt, diſputabo. In M. Catone, judices, haec bona, quae videmus divina & egregia, ipſius ſcitote eſſe propria. quae nonnumquam requirimus, ea ſunt omnia non a natura, ſed a magiſtro. Fuit enim quidam ſummo ingenio vir, Zeno,
cujus

cujus inventorum aemuli Stoici nominantur. Hujus ſententiae ſunt & praecepta ejuſmodi: ſapientem gratia numquam moveri, numquam cujuſquam delicto ignoſcere: neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum & levem: viri non eſſe, neque exorari, neque placari: ſolos ſapientes eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos: ſi mendiciſſimi, divites: ſi ſervitutem ſerviant, reges: nos autem, qui ſapientes non ſumus, fugitivos, exſules, hoſtes, inſanos denique eſſe dicunt: omnia peccata eſſe paria: omne delictum ſcelus eſſe nefarium: nec minus

ris exornata prælii Marathonii ποικίλη dicta fuit. Ex eo ſectatoribus ipſius nomen factum, ut *Stoici* appellarentur, cum antea eſſent *Ζηνώνειοι*. Fuit & hoc multo antiquior *Zeno Eleates* dialecticus, & alius poſterior Epicureus. De Stoico autem propter ſummam continentiam proverbium uſurpatum fuit *Ζήνωνος ἐγκρατέστερος*. Hunc dicere ſolitum refert Atheneus libro XIII. prævidere ſe quod multi qui dicerent ſe ſectam Zenonis ſequi, male intellecta doctrina ſua evaſuri eſſent in ſordidos & illiberales; ſicut perverſi diſcipuli Ariſtippi reddi ſolerent molles & impudentes. *Camerarius.*

Cujus inventorum æmuli] Hoc eſt, ſectatores, ut bene exponit ὁ πάνυ I. F. Gronovius ad illud Livii in lib. 1, c. 18: *Quem*, (Pythagoram) *juvenum æmulantium ſtudia cœtus habuiſſe conſtat.* Adjicit & hunc Taciti locum: *Studium Philoſophiæ & placita ſtudiorum æmulatus.* Sic & Græcis Ζηλωτὴς apud Ælianum 11, 36. Var. Hiſt. ubi narrat, Socratem, cum graviter cubaret, interrogatum quomodo ſe haberet, reſpondiſſe dicit, καλῶς ἀμφότερα. Ἐὰν μὲν γὰρ ζῶ, ζηλωτὰς ἕξω πλείονας· εἰ δὲ ἀποθάνω, ἐπαινέτας πλείονας. *Recte utroque modo. Nam ſi ſuero ſuperſtes, plures æmulatores habebo, ſin vita exceſſero plures laudatores.* Ζηλωτὴς, hoc eſt, ſectatores. *Gravius.*

Hujus ſententiæ] Παράδοξα dicuntur admirabilia illa Stoicorum dogmata, a communi captu & ſenſu hominum abhorrentia, quæ vix in ſuis ipſi ſcholis probarent. Ea hoc loco ad exquiſitum quendam abſurditatis modum Cicero expoſuit, quo magis læderet opinionem gravitatis & auctoritatem diminueret Catonis. Itaque mirificis hæc & ridiculis exemplis explicat, atque hoc traditur a Plutarcho, Catonem tum dixiſſe ad præſentes vultu hilari, ὦ ἄνδρες, ὡς γελοῖον ὕπατον ἔχομεν. Id eſt, *Quam noſter Conſul ridiculus eſt?* Totus autem hic locus pereſt eruditus & elegans & variis ornamentis exculus, potiſſ. ἀπομνημονευμάτων & μιμήσεων. *Verum* iſta παράδοξα ſemper a pluribus irriſa fuerunt; ut & ab Horatio Satyra III, lib. I. & epiſtola prima, ubi & Stoicum ſapientem dicit *uno eſſe Iove minorem, præcipue ſanum, niſi cum pituita moleſta eſt.* De quibus pleriſque Cicero ad Brutum ſic tamen diſſeruit, ut appareat oratione bona & copioſa quidliber poſſe effici. Sic enim ibi hæc illo diſputante conformantur, atque ita fiunt venuſta, ita ſplendida, ut non magis abſurda neque horrida neque obſcura, ſed plane conſentanea rationi cujuſque, tum vero luculenta & ſpecioſa eſſe videantur. De iiſdem autem preſſius etiam egit & ſubtilius in Tuſc. *Camer.*

Gratia numquam moveri] Explicant, gratiam nulli facere, primo quam Latine non dico. Dein ſententia iſtius loci hæc eſt potius, nihil facere, ut gratiam ab aliquo ineat, ut Phædrus, *nec gratiæ ſubſcribit, nec odio*, nec captat gratiam, nec odii cauſſa aliquid prætermittit. *Gravius.*

nus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam eum, qui patrem ſuffocaverit: ſapientem nihil opinari, nullus rei poenitere, nulla in re falli, ſententiam mutare numquam. Haec homo ingenioſiſſimus, M. Cato, auctoribus eruditiſſimis inductus, arripuit: neque diſputandi cauſa, ut magna pars, ſed ita vivendi. Petunt aliquid publicani? cave quidquam habeat momenti gratia. Supplices aliqui veniunt, miſeri & calamitoſi? ſceleratus & nefarius fueris, ſi quidquam miſericordia adductus feceris. Fatetur aliquis ſe peccaſſe, & ejus delicti veniam petit? nefarium eſt facinus ignoſcere. At leve delictum eſt. omnia peccata ſunt paria. Dixiſti quippiam. fixum & ſtatutum eſt. Non re ductus es, ſed opinione. ſapiens nihil opinatur. Erraſti aliqua in re. male dici putat. Hac ex diſciplina nobis illa ſunt. Dixi in ſenatu me nomen conſularis candidati delaturum. Iratus dixiſti. numquam, inquit, ſapiens iraſci-

[redacted]

ıtebor enim, Cato, me quoque in adoleſcentia, diſ-ſum ingenio meo, quaeſiſſe adjumenta doctrinae, oſtri, inquam, illi a Platone & Ariſtotele moderati omines & temperati ajunt, apud ſapientem valere ali-uando gratiam: viri boni eſſe miſereri: diſtincta ge-era eſſe delictorum, & diſpares poenas: eſſe apud ho-inem conſtantem ignoſcendi locum: ipſum ſapien-m ſaepe aliquid opinari, quod neſciat: iraſci nonnum-uam: exorari eundem, & placari: quod dixerit, inter-um, ſi ita rectius ſit, mutare: de ſententia decedere ali-uando: omnes virtutes mediocritate quadam eſſe moderatas.

Fatebor enim] Non poteſt negare Ci-ro ſe quoque philoſophiæ operam de-ſſe, atque hujus facti invidiæ occurrit c parentheſi. Hæc autem ſua illis Ca-nianis opponit, quo in ſumma horum nitate & moderatione illa multo aſpe-ora atque duriora videantur. *Camerar.* id. Cic. de clar. oratoribus, ubi docet uando & quomodo ſtudiis melioribus cubuerit.

Illi a Platone] Græca figura, οἱ ἀπὸ τοῦ ριπάτου, οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς. Id eſt, *ripatetici & Stoici.* Lucia: λαμπάδα- ι δ' ἀπὸ φιλοσοφίας καὶ λόγων, id eſt, *iloſophi & eruditi.* Dicit igitur Cicero iloſophos *Platonicos & Ariſtotelicos*, id t, æmulatores doctrinæ & præcepto-um illorum. *Camerar.*

Opinari] Stoici qui κατάληψιν, quam a ſimilitudine earum rerum, quæ anibus comprehenduntur, vocarunt, troducerent, ἀκατάληψιν ſuſtulerunt, eque aſſentiri neque opinari ſapientem lacuit: non enim capi neque falli oſſe. Quod prioribus ſecus viſum, qui quærere & repertis aſſentiri, & hæc utare poſſe, imo neceſſe eſſe docuere. aque & ἀκατάληψιν & quæ huic ſubjici-ur δόξας reliquerunt. ſecundum hæc, llam ſententiam Cicero poſuit epiſtol. ib. 1 ad Lent. *Nunquam præſtantibus in epublica gubernanda viris laudata eſt in una ententia perpetua permanſio. Sed in navi-ando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi ortum tenere non queas, cum vero id poſſis mutata veliſicatione aſſequi, ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum, quem ce-peris potius, quam eo commutato, quo velis tandem pervenire, ſic cum omnibus nobis in adminiſtranda republica propoſitum eſſe de-beat, id quod a me ſæpiſſime dictum eſt, cum dignitate otium, non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus.* Idem.

Mediocritate quadam eſſe moderatas] Hanc omnium veterum ſapientum com-munem quandam ſententiam Peripate-tici ſumſerunt explicandam in diſputa-tione de virtute morali & actionibus vir-tutis. Quæ quidem ipſe Ariſtoteles fa-tetur Minerva craſſiore quadam, id eſt, παχυλῶς καὶ τύπῳ τινὶ diſſerenda eſſe. Cum enim exquiri & quaſi enucleari in-cipiuntur, neque magis voluptatem in cognoſcendo retinent, neque in expo-nendo utilitatem ullam habent. Quin etiam in ſubtilitate diſputationum mul-tæ ἐνστάσεις exiſtunt, quas diſſolvere operoſum eſt, quibus dum explicandis tempus teritur, interea fieri aliquid præclare & laudabiliter potuiſſet. Sed hæc exquirere hujus loci non eſt. Pu-tatur autem hujus ſententiæ auctor Ho-merus fuiſſe, apud quem ita Vlyſſes, Ιλ. κ'.

Τυδείδη μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε μήτε τι νείκει.

Et toties laudantur τὰ αἴσιμα, quæ certe ſunt vera ratione & proportione ſua *exæquata*, ut & nimium & parum abſit. Se-cundum hæc illud natum μηδὲν ἄγαν, id

31 deratas. Hos ad magiſtros ſiqua te fortuna, Cato, cum iſta natura detuliſſet: non tu quidem vir melior eſſes, nec fortior, nec temperantior, nec juſtior, neque enim eſſe potes, ſed paullo ad lenitatem propenſior. non accuſares nullis adductus inimicitiis, nulla laceſſitus injuria, pudentiſſimum hominem, ſumma dignitate atque honeſtate praeditum: putares, cum in ejuſdem anni cuſtodia te atque L. Murenam fortuna poſuiſſet, aliquo te, cum hoc, reipublicae vinculo eſſe conjunctum: quod atrociter in ſenatu dixiſti, aut non dixiſſes, aut ſepoſuiſſes, aut mitiorem in partem interpretarere. Ac te ipſum, quantum ego opinione auguror, nunc & animi quodam impetu concitatum, & vi naturae atque ingenii elatum, & recentibus praeceptorum ſtudiis flagrantem jam uſus flectet, dies leniet, aetas mitigabit. Etenim iſti ipſi mihi videntur veſtri praeceptores, & virtutis magiſtri, fines officiorum

paullo

hu-

ır, aut quæ hujus erit uſurpatio
ʻictu & conſuetudine hominum?
igitur hoc conſilium illorum Ci-
ıtat, non quod perveniri ad tan-
rfectionem poſſe crederent, ſed
itentes procederent longius, ut
vum bacillum cupiunt rectum fa-
flectunt atque incurvant in alte-
rtem, ut ita tandem rectum fiat.
m autem placet pleriſque eſſe
fficium mutata una littera, aut
unde. Nam videri poſſit eſſe opi-
, unde & *officina* quæ eſſet *opificina*.
catur autem opus laudabile, id
l quod fieri & rectum eſt & de-
oportet, pro tempore, loco,
a, *Camerarius*.

ad ultimum animo contendiſſemus]
tia eſt, cum ad ultimum finem
um totis animi viribus pervenire
emus, ibi tamen maneremus,
ıra peteretur. *Sylvius*.

amen, ubi oportet, conſiſteremus]
um, aut alterum deſiderari ver-
tat Hottomannus: ego non puto.
; cum negatio omiſſa a librario
rum, *conſiſteremus*, propter ſi-
lineam ſcilicet litterarum. ſenten-
m hæc eſt. Stoici fines officiorum
i, quam natura vellet, protule-
r, ut, cum ad ultimum, id
[illegible] officii a Stoicis conſtitu-
[illegible], ſeu contendiſſe-
[illegible] tamen, ubi oporteret, id
[illegible], non conſiſteremus, ſed
[illegible] fines procurreremus: vel
[illegible]. Atqui ſunt certi offi-
[illegible]. *Quos ultra, citraque nequit*

venda ſeveritate, laus aliqua humanitatis. pro quo libri vulgati habent, *miſericordia commotus ne ſis etiam in diſſolvenda ſeveritate. Sed tamen eſt laus aliqua humanitatis*. Lambinus. *Ubi oportet conſiſteremus*] Apage hinc Lambini negativum *non conſiſteremus*; contra mentem auctoris, contra membranas. neque aliquid deeſt, ut viſum Hottomanno. conſulatur Lipſius, Manuductione ad Stoica. *Gruterus*.

Nihil gratia cauſa feceris] Sic nunc quidem editur. ante annos centum legebatur, *nihil gratia confeceris*; quod & in Pall. & S. Victoris. forte, *conceſſeris*, inquit Guilielmius. *Idem*. Franc. *Non omnia gratia confeceris*. Edit. Mediolanenſis vetuſta: *non omnia. imo gratia confeceris: imo reſiſtit gratia*. Sed a Victoriana & vulgatis non recedo. Eſt id ipſum, quod paullo ante dixit, apud Stoicum nihil momenti habere gratiam, &, ſapientem gratia non moveri. Poſſet tamen legi, ductu codicis Francii, *nihil gratia confeceris*. quod eſt ejuſdem ſententiæ. *Grævius*.

Cum officium & fides poſtulabit] Auctore Cicerone III de offic. neque contra rempublicam, neque contra jusjurandum ac fidem amici cauſſa vir bonus faciet, ne ſi judex quidem erit de ipſo amico. *Sylvius*.

Miſericordia commotus ne ſis. Etiam in diſſolvenda ſeveritate] Interpunctione mutata, forte auctori ſua reddita eſt ſententia; ut velit: ita eſt, abſit miſericordia ea quæ diſſolvat ſeveritatem, &c. Lambinus admiſit Hottomanni divina-

humanitatis. In ſententia permaneto. Vero; niſi ſententiam ſententia alia vicerit melior. Hujuſcemodi Scipio ille fuit, quem non poenitebat facere idem, quod tu: habere eruditiſſimum hominem, & pene divinum domi: cujus oratione & praeceptis, quamquam erant eadem iſta, quae te delectant, tamen aſperior non eſt factus, ſed, ut accepi a ſenibus, leniſſimus. Quis vero C. Laelio comior? quis jucundior eodem ex ſtudio iſto? quis illo gravior? ſapientior? Poſſum de L. Philippo, de C. Gallo dicere haec eadem: ſed te domum jam deducam tuam. Quemquamne exiſtimas Catone, proavo tuo, com-

Humanitatis] Id eſt, φιλανθρωπίας quam ſignificationem hujus nominis cum Gellius, neſcio quo pacto, non admittit. miror, quid illi in mente fuerit. Nam quin & *humanitas* & *humanitatis ſtudium* ſignificare eruditos, & *doctrinam*, id eſt, quam non, παιδείαν, ſed potius φιλοσοφίαν Græci dixere, non eſt dubium, & paulo ante Cicero, & in oratione pro Archia ſæpius ita uſus eſt. tione prima, *divinum* vero in altera, neque habet adeo codex S. Victoris, aut Pal. ſec. tert. oct. extat in primo, ſed is quoque excluſit *domi*. Vult nimirum, Panætium tantum non habitaſſe cum Scipione unis ædibus. poſſet etiam legi *plane*. nam S. Victoris habet *pane*. Grut. Franc. M S. & ed. Victor. recte ſtant pro vulgata, quæ non erat a Grutero ſubmovenda. *Domi* eſt ſecum, in ſuo contuber-



niorem, commodiorem, moderatiorem fuiſſe,
iem rationem humanitatis? de cujus praeſtanti
cum vere graviterque diceres, domeſticum te
dixiſti exemplum ad imitandum. Eſt illud qui-
emplum tibi propoſitum domi: ſed tamen na-
militudo illius ad te magis, qui ab illo ortus es,
i unumquemque noſtrum pervenire potuit: ad
um vero tam mihi propoſitum exemplar illud
im tibi. Sed, ſi illius comitatem & facilitatem
ravitati ſeveritatique adſperſeris, non iſta qui-
unt meliora, quae nunc ſunt optima, ſed certe
jucundius. Quare ut ad id, quod inſtitui, re- 32
tolle mihi e cauſa nomen Catonis: remove ac
nitte auctoritatem, quae in judiciis aut nihil
aut ad ſalutem debet valere: congredere me-
minibus ipſis. Quid accuſas, Cato? quid afferes
ium? quid arguis? Ambitum accuſas? non de-
Me reprehendis, quod idem defendam, quod
nierim. Punivi ambitum, non innocentiam.
m vero ipſum vel tecum accuſabo, ſi voles.
, ſenatuſconſultum, me referente, eſſe factum,
ede corrupti obviam candidatis iſſent, ſi con-
ducti

rem comiorem] S. Victor. *com-* quod & in Pal. ſec. tert. oct. one CCCC LXXXIII. & a- venit quam alterum. *Gruter.* ancii MS. cum aliis, quos udat, *communiorem*, *commo-* pe *communis* mutatum fuit ab nae linguae in *comis*, vide quae r ad famil. cap. 9. & ad Cato- *Graevius.*

n accuſas?] Secunda reſpon- de Senatuſconſ. Ita enim ſu- ierat. Sunt autem elegantes s, &, ut vocarunt Graeci *αν-* Quale hoc:

anceps pugna fuerat fortuna? *fuiſſet.*
ncini moritura?

Et lib. XI:

Nulla ſalus bello? capiti cane talia de-
mens
Dardanio. ——— Camer.

Quod lege paenierim. Paenivi ambitum] Nihil hic meum eſt. quidquid eſt, codicis veteris eſt. *paenire* autem, & *maeri*, & *maenera*, & *immaene*, & multa alia ſimilia, pro *punire*, *uri*, *munera*, *immune*, dixiſſe veteres, & docent grammatici veteres, & ego admonui in commentariis Lucretianis. *Lambin.* *Quod lege punierim. Punivi*] Lambinus hic ſecutus eſt ſcripturam exemplaris S. Victoris, *paenierim. Paenivi.* majora alia ſunt quae erant redonanda Ciceroni, quam vetus ſcribendi ratio. ideoque tanti non habui, ut imitarer. *Gruterus.*

Si

denique ipſe accuſator noſter Poſtumius obviam cum
ne magna caterva ſua venit: quid habet iſta multit
admirationis? omitto clientes, vicinos, tribules, e
citum totum Luculli, qui ad triumphum per eos
venerat. hoc dico, frequentiam in iſto officio gratuit
non modo dignitati ullius umquam, ſed ne volun
quidem defuiſſe. At ſectabantur multi. Doce, me
de: concedam eſſe crimen. hoc quidem remoto, q
34 reprehendis? Quid opus eſt, inquit, ſectatoribus? A
tu id quaeris, quid opus ſit eo, quo ſemper uſi ſum
Homines tenues unum habent in noſtrum ordinem
promerendi, aut proferendi beneficii locum, hanc in
ſtris petitionibus operam, atque aſſectationem. ne
enim fieri poteſt, neque poſtulandum eſt a nobis,
ab equitibus Romanis, ut ſuos neceſſarios candid
ſectentur totos dies: a quibus ſi domus noſtra celebra
ſi interdum ad forum deducimur, ſi uno baſilicae ſp
ho

honeſtamur, diligenter obſervari videmur & coli. Tenuiorum & non occupatorum amicorum eſt iſta aſſiduitas, quorum copia bonis & beneficis deeſſe non ſolet. Noli igitur eripere hunc inferiori generi hominum fructum officii, Cato: ſine eos, qui omnia a nobis ſperant, habere ipſos quoque aliquid, quod nobis tribuere poſſint. Sin nihil erit, praeter ipſorum ſuffragium, tenue eſt: ſi, ut ſuffragantur, nihil valent gratia. Ipſi denique, ut ſolent loqui, non dicere pro nobis, non ſpondere, non vocare domum ſuam poſſunt: atque haec a nobis petunt omnia: neque ulla re alia, quae a nobis conſequuntur, niſi opera ſua compenſari putant poſſe. Itaque & legi Fabiae, quae eſt de numero ſectatorum, & S. C. quod eſt L. Caeſare conſule factum, reſtiterunt. nulla eſt enim poena, quae poſſit obſervantiam tenuiorum ab hoc vetere inſtituto officiorum excludere. At ſpectacula ſunt tributim data, & ad prandium vulgo vocati. Etſi hoc factum a Murena omnino, judices, non eſt: ab ejus amicis autem

more

Tenue eſt niſi ut ſuffragentur] Ita legebat Pantagathus, cum in aliis ſit, *ſi ut ſuffragentur*. F. Vrſinus.

Nihil valent gratia] Apud eos, quibus ſuffragantur. *Sylvius.*

Non vocare domum ſuam poſſunt] Eſt, non invitare ad cœnam, ſeu convivium. Sic & Graecis καλεῖν. Hinc apud Phaedrum lib. 1. *revocare* eſt illum, qui te invitavit, ad tuas quoque epulas invitare. & *vocatores* apud Suetonium ſervi qui invitant. Haec non notaſſem, trita enim ſunt, niſi nuperius etiam impegiſſe hic doctum hominem viderem. *Graevius.*

L. Caeſare] Caeſar & C. Figulus conſules erant eo anno, quo cœpit Catilinae conjuratio, ut eſt apud Salluſt. Iiſdem conſulibus Ciceronem habuiſſe orationem in Senatu in Catilinam & C. Antonium competitores Aſconius dicit. Hi igitur proximi conſules ante Ciceronem fuerunt. Cicerone petente conſulatum, cum indies licentia ambitus augeretur, propter praecipuam Catilinae & C. Antonii audaciam, paucis diebus ante comitia cenſuit ſenatus, ut lex ambitus aucta etiam cum pœna ferretur. Huic S. C. Q. Mutius Oreſtinus trib. pleb. in gratiam Catilinae interceſſit. auctor eſt Aſconius. Hoc S. C. ſectatorum numerus, quantum conjicere licet, definiebatur. Itaque ei per Mutium trib. pl. plebs ipſa reſtitit. *Sylvius.*

At ſpectacula] Alia ἀντίθεσις, de ſpectaculis & prandiis, ubi & factum a Murena, ſed in primis tamen crimen removet. *Camerar.* Spectacula hic ſunt loca in quibus ſpectantur ludi, aut munera. ut paullo poſt: *Haec omnia ſectatorum, ſpectaculorum, prandiorum* [illegible]. Sueton. Neron. 32: [illegible] *cuius* [illegible] *purpurea* [illegible] *procuratoribus ſuis* [illegible]. Grav.

more & modo factum eſt: tamen admonitus re ipſa recordor quantum hae quaeſtiones in ſenatu habitae punctorum nobis, Servi, detraxerint. Quod enim tempus fuit aut noſtra aut patrum noſtrorum memoria, quo haec, ſive ambitio eſt, ſive liberalitas, non fuerit, ut locus & in circo & in foro daretur amicis & tribulibus? haec homines tenuiores primum, nondum qui a ſuis tribulibus vetere inſtituto aſſequebantur.

Deeſt nonnihil.

35 Praefectum fabrum ſemel locum tribulibus ſuis dediſſe: quid ſtatuent in viros primarios, qui in circo totas tabernas, tribulium cauſa, compararunt? Haec omnia ſectatorum, ſpectaculorum, prandiorum item crimina, a multitudine in tuam nimiam diligentiam, Servi, con-

More & modo factum eſt] Id eſt, non repugnante conſuetudine, neque immoderate factum eſt. quod Plautus con-bat, *primumdum*. Gruterus. *Ne dum* eſt in Francii libro.

Praefectum fabrum ſemel] Pro *ſemel*,

eſta ſunt, in quibus tamen Murena ab ſenatus ritate defenditur. Quid enim? Senatus num am prodire crimen putat? non: ſed mercede: ince. num ſectari multos? non, ſed conductos: . num locum ad ſpectandum dare? aut ad pran- invitare? minime. ſed vulgo, paſſim. quid eſt ? univerſos. Non igitur, ſi L. Natta, ſummo adoleſcens, qui, & quo animo jam ſit, & qua- r futurus ſit videmus, in equitum centuriis vo- ſſe & ad hoc officium neceſſitudinis, & ad reli- n tempus gratioſus, id erit ejus vitrico fraudi aut ini: nec, ſi virgo Veſtalis, hujus propinqua & ne- 'ia, locum ſuum gladiatorium conceſſit huic, non a pie fecit, & hic a culpa eſt remotus. omnia ſunt officia neceſſariorum, commoda tenuiorum, munia

enim? Senatus] Diſtinguit con- liberalitatem ab ambitu, & Se- nſultum interpretatur. *Vulgus* multitudinis ſignificationem ha- Terentio, *Vulgo faciunt*, id eſt,

ercede: mercede convince, &c.] hunc locum reſtituit Hotto- . *Lambinus*. *Sed mercede: con- c.*] Lambinus hic, ſecutus Hot- um, voces aliquot repetit. ſed on repetantur? quid ſi ſubintel- non eſſe in mſſ. hoc ſcio: ideo- admitto. *Gruterus*.

itum centuriis] *Centuria* (ita e- ellatæ fuere, ut apparet de nu- [illegible]) *Equitum* inſtitu- nulo. Quæ appellatio aucto nu- ſtea a Tarquinio Priſco retenta : enim Livius lib. 1: *Neque tum us de equitum centuriis, quicquam , numero tantum alterum adjecit*, c c c equites in tribus centuriis oſteriores modo ſub iiſdem no- r, qui additi erant, appellati ꝑuas nunc quia geminatæ ſunt, nt *Centurias*. Camerar.

c officium neceſſitudinis] Ad pran- tici cauſſa dandum. *Sylvius*.

Locum ſuum gladiatorium conceſſit huic] Hic negationem, quæ eſt in vulgatis an- te, & illa, alieno loco poſita, ego in ſuum locum reſtitui, ibi. *non eſt remotus*, *gladiatoribus* præterea, pro, *gladiato- rium*, etiam ex libris veteribus eſt. *gla- diatoribus* autem, id eſt, ludis gladia- toriis, ſeu, iis diebus, quibus produ- cuntur gladiatores, qui ſpectante popu- lo bini decertent. Sic epiſt. ad Atticum lib. 2: *Is quærit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare*. Lambin. *Locum ſuum gladiatorium*] *Gladiatorum* Pantagathus. ſed *gladiat.* hoc eſt, *gla- diatoribus* eſt in antiquo. paullo poſt, Pantagathus pro *munimina candidatorum*, ut erat in vulgatis, emendavit *munia gla- diatorum*: quam lectionem vulgavit Ma- nutius. & infra, *in robore accumbunt*, idem legebat *labore*, pro *robore*. F. Vrſin. *Locum ſuum gladiatorium, &c.*] Lambi- nus iſthæc quoque tranſpoſuit, nolenti- bus mſſ. idem ex membranis reſtituit *gladiatoribus*; quod forte probari queat. ego non inveni in Pall. aut Guilielmius in S. Victore. *Gruter.* In Francii libro clauditur hæc [illegible] nota interroga- tionis.

munia candidatorum. At enim agit mecum auſtere & Stoice Cato. negat verum eſſe, allici benevolentiam cibo: negat judicium hominum in magiſtratibus mandandis corrumpi voluptatibus oportere. Ergo ad cenam petitionis cauſa ſi quis vocat condemnetur. quippe, inquit, tu mihi ſummum imperium, ſummam auctoritatem, tu gubernacula reipublicae petas fovendis hominum ſenſibus, & deliniendis animis, & adhibendis voluptatibus? Vtrum lenocinium, inquit, a grege delicatae juventutis, an orbis terrarum imperium a populo Romano petebas? Horribilis oratio, ſed eam uſus, vita, mores, civitas ipſa reſpuit. Neque tamen Lacedaemonii, auctores iſtius

Munia candidatorum] Quaſi λειτουργίας quaſdam dicit & curationes candidatorum. Propria enim cujuſque & publice privatimve debita *munera* hoc nomine vocata fuerunt. Vnde & *communitas & municipes & immunitas*. Came-

bris omnibus, quos vidi, aberat. *Lambinus.*

Fovendis] Delectandis, deliniendis, viſu & guſtatu. *Sylvius.*

Vtrum lenocinium] *Lenocinii* hic verbo tranſlato utitur. Hoc enim quærit Cato,

iſtius vitae atque orationis, qui quotidianis epulis in robore accumbunt: neque vero Cretes, quorum nemo guſtavit umquam cubans, melius, quam Romani homines, qui tempora voluptatis laboriſque diſpertiunt, reſp. ſuas retinuerunt: quorum alteri, uno adventu noſtri exercitus deleti ſunt: alteri noſtri imperii praeſidio diſciplinam
ſuam legeſque conſervant. Quare noli, Cato, majorum 36
inſtituta, quae res ipſa publica, quae diuturnitas imperii comprobat, nimium ſevera oratione reprehendere. Fuit eodem ex ſtudio vir eruditus apud patres noſtros, & honeſtus homo, & nobilis, Q. Tubero. is, cum epulum Q. Maximus, Africani patrui ſui nomine, populo Romano daret, rogatus eſt a Maximo, ut triclinium ſterneret, cum eſſet Tubero ejuſdem Africani ſororis filius. Atque

Iſtius vita] Durae & aſperae. De Lacedaemoniorum diſciplina multa tradita ſunt, quorum & illa fuere, quae φιδίτια ac φιλίτια commutatis litteris appellarunt, συσσίτια quaedam, id eſt, *publica epula*, quarum & in v Tuſcul. mentio fit. Nihil ibi ſubſternebatur epulantibus, ſed reclinati in cubitos robore aut ſaxo ſubjecto accumbebant. Similiter apud Cretenſes *communes epula* fuere ἀνδρεῖα. Putatur autem & hac in parte vitae ſeveritas & reliqua diſciplina Cretenſium Laconica eſſe. nam Lyctii in Creta fuere coloni Lacedaemoniorum, ut Ariſtoteles quoque ſcripſit lib. II πολιτικῶν. Nec non traditur, ut & ſcripſit Plutarchus, e Creta primum Lycurgum quaſdam leges ad ſuos attuliſſe. *Cam.*

In robore accumbunt] In dura quapiam materia, ac ligno. Per *robur* enim lignum intellexit. P. Victor. Var. lect. III, 15, quem vide.

Qua res ipſa publica] Vox *publica* non eſt in Pall. aut S. Victoris. & videtur ſuperflua; neque comparet in editione anni CCCCLXXXIII. *Gruterus.*

Fuit eodem ex ſtudio] Ejuſdem ſectae homo. Sic & loquitur cap. 31: *Quis vero C. Laelio comior? quis jucundior eodem ex ſtudio iſto?* Graevius.

Q. Tubero] Exemplo Tuberonis confirmat populo Romano nunquam probatam fuiſſe hanc intempeſtivam parſimoniam. Ita *liberalitatis* honeſta appellatione, quaedam etiam fortaſſe profuſior benignitas Murenae defenditur. Apparet enim certe aliquid in hoc genere ab illo fuiſſe uſurpatum. De *Tuberone* etiam in Bruto dicitur fuiſſe nepotem illum L. Pauli. fuit autem Scipio Africanus minor, filius Pauli Æmilii, hujus nepos. Maximus hic habuit patruum Scipionem, id eſt, fratrem patris ſui Pauli. *Camerar.*

Q. Maximus] L. Paullus ex uxore Papyria duos filios ſuſcepit, quorum major natu adoptatus eſt a Q. Fabio Maximo, qui fuit quinquies conſul, iſque Q. Fabius Maximus appellatus eſt. Nam in nomen quoque familiae adoptatio fieri ſolebat. Eam ob rem alter filiorum P. Cornelius Scipio appellatus eſt, quod P. Cornelii Scipionis filio adoptatus ſit. *Sylvius.*

Sororis filius] Idem Paullus ex alia uxore duas quoque filias ſuſcepit, quorum alteram in matrimonio habuit Q. Ælius Tubero, hujuſce pater, ut eſt apud Plutarchum in vita Paulli Æmilii. *Idem.*

Atque ille homo eruditiſſimus ac Stoicus ſtravit pelliculis haedinis lectulos Punicanos, & expoſuit vaſa Samia: quaſi vero eſſet Diogenes Cynicus mortuus, & non divini hominis Africani mors honeſtaretur: quem cum ſupremo ejus die Maximus laudaret, gratias egit diis immortalibus, quod ille vir in hac republica potiſſimum natus eſſet. neceſſe enim fuiſſe, ibi eſſe terrarum imperium, ubi ille eſſet. hujus in morte celebranda graviter tulit populus Romanus, hanc perverſam ſapientiam Tuberonis. Itaque homo integerrimus, civis optimus, cum eſſet L. Paulli nepos, P. Africani, ut dixi, ſororis filius, his haedinis pelliculis praetura dejectus eſt. Odit

Pelliculis hadinis] Solebant olim lecti triclinares ſterni pellibus. Virgil. x Æn. de Ænea ab Evandro accepto:

Hac ubi dicta dapes jubet, & ſublata reponi
Pocula, gramineoque viros locat ipſe

hanc ipſam Tuberonis frugalitatem commendat ep. 96. vide & Valer. Max. lib. VII, cap. . . ubi ex hoc Ciceronis loco eandem commemorat hiſtoriam. P. Ciaccon. de triclinio.

Supremo ejus die] Supremus dies ulti-

[redacted]

Ɔdit populus Romanus privatam luxuriam, publicam nagnificentiam diligit: non amat profuſas epulas, ſordes & inhumanitatem multo minus. diſtinguit ratioıem officiorum ac temporum, viciſſitudinem laboris c voluptatis. Nam, quod ais, nulla re allici hominum nentes oportere ad magiſtratum mandandum niſi ignitate: hoc tu ipſe, in quo ſumma eſt dignitas, on ſervas. cur enim quemquam, ut ſtudeat tibi, ut adjuvet, rogas? Rogas tu me, ut mihi praeſis, ut ommittam ego me tibi. Quid tandem? iſtuc me rogari oportet abs te, an te potius a me, ut pro mea ſalute ıborem periculumque ſuſcipias? Quid, quod habes noıenclatorem? in eo quidem fallis & decipis. nam, ſi noıine appellari abs te cives tuos honeſtum eſt, turpe eſt os notiores eſſe ſervo tuo, quam tibi. ſin etiam noris, tamen

Odit populus Romanus] Similis pæne ntentia eſt in oratione pro Flacco: *ac enim ratio ac magnitudo animorum in ajoribus noſtris fuit, ut cum in privatis bus, ſuiſque ſumptibus minimo contenti niſſiore cultu viverent, in imperio atque publica dignitate omnia ad gloriam ſplenremque revocarent.* Quæritur enim in re meſtica continentiæ laus; in publica gnitatis. *Camerar.* Confirmat hoc am Salluſtius, ubi de antiquis Romarum moribus diſſerit in procemio Catinariæ conjurationis: *In ſuppliciis Deo- magnifici, domi parci, in amicos fideerant* ſc. Romani.

Nam quod ais] Objecta Catonis ipſius tonis exemplo producto refellit, dotque ſi in gratificando & inſerviendo que obſequendo multitudini crimen, eo ipſum etiam Catonem accuſatom teneri. Quam autem hoc turpe eſt cuſare alterum ejus quod tu committere ſoleas. Vt, *ſi ſur diſpliceat Verri, homicida Miloni. Clodius accuſet machos, Catilina Cethegum.* Camerar.

Iſtuc me rogari oportet abs te] Hoc & ato probare vult, verum eſſe rogari agiſtratus vel etiam cogi ut præſint is. Et hæc illius eſt ſententia πολιτ. ζ. ἐν πόλει ᾗ ἥκιστα πρόθυμοι ἄρχειν οἱ μέλλοντες ἄρξειν, ταύτην ἄριστα καὶ ἀστασιαστότατα ἀνάγκη οἰκεῖσθαι. τὴν δ' ἐναντίους ἄρχοντας σχοῦσαν ἐναντίως. *Nomenclatorem* autem Græci dixere ὀνοματολόγον, qui ſubjicerent nomina civium ignotorum appellaturis, quem tamen Catonem habuiſſe Plutarchus negat, cum etiam lege vetitum fuiſſet, ne petitores haberent nomenclatores. Præclara autem eſt hoc loco confutatio, ſi Cato id ipſum committit quod in alio accuſat. Nam in omnibus ineſt ſimulatio, & circumventio quædam, quæ ſunt turpia. Et mos geritur conſuetudini ac voluntati hominum pravæ, quod in Murena maxime ille reprehenderat. Atque ita concluditur hic ambitionis locus. *Idem.*

Sin etiam noris] Obſcurius hæc dicuntur, neque ſane abeſt mendi ſuſpicio, viderique cogitanti poſſit, deeſſe negationem, ut fiat tale, *Sin etiam ut non noris, tamen per mon.* ſic enim ſenſus eſſet ſatis liquidus: *Diſciplinæ* autem *præcepta*, diſputationes de officio ac recto dicit philoſophicas. *Idem.* *Sin etiam ſi noris, tamen, &c.*] Hunc locum ſane feliciter, præfiſcine, reſtitui, aliquantum adjutus a libris veteribus & paullo poſt, ubi vulgati

tamen per monitorem appellandi ſunt? cur ante petis, quam inſuſurravit? aut quid, cum admoneris, tamen quaſi tute noris ita ſalutas? quid, poſteaquam es deſignatus, multo ſalutas negligentius? Haec omnia ad rationem civitatis ſi dirigas, recta ſunt. ſin perpendere ad diſciplinae praecepta velis, reperiantur praviſſima. Quare nec plebi Rom. eripiendi fructus iſti ſunt ludorum, gladiatorum, conviviorum: quae omnia majores noſtri comparaverunt: nec candidatis iſta benignitas adimenda eſt, quae liberalitatem magis ſigni-
37 ficat, quam largitionem. At enim te ad accuſandum reſpublica adduxit. Credo, Cato, te iſto animo atque ea opinione veniſſe: ſed tu imprudentia laberis. Ego quod facio, judices, cum amicitiae dignitatiſque L. Mu-

vulgati habent, *cur autem petis*, iidem veteres, *cur ante pellis*: ego, *cur ante appellas*, repoſui. quæ ſcriptura ita plana & perſpicua eſt, ut ſe ipſa declaret. *Lamb.* Nihil muto ſine libris, *tamen* pro *tamen*

debo. Atque hanc partem totam in epilogum conjecit. Qui eſt magnificus & grandis. Fortunam enim & caſus reipublicæ & civitatis manifeſtum diſcrimen complectitur, hiſque ipſis privata Mu-

L. Murenae gratia facio, tum me pacis, otii, concordiae, libertatis, ſalutis, vitae denique omnium noſtrum cauſa facere clamo atque teſtor. Audite, audite conſulem, judices, nihil dicam arrogantius, tantum dicam, totos dies atque noctes de republica cogitantem. Non uſque eo L. Catilina rempublicam deſpexit atque contemſit, ut ea copia, quam ſecum eduxit, ſe hanc civitatem oppreſſurum arbitraretur. latius patet illius ſceleris contagio, quam quiſquam putat: ad plures pertinet. Intus, intus, inquam, eſt equus Trojanus: a quo numquam, me conſule, dormientes opprimemini. Quaeris a me, quid ego Catilinam metuam. Nihil: & curavi, ne quis metueret: ſed copias illius, quas hic video, dico eſſe metuendas: nec tam timendus eſt nunc exercitus L. Catilinae, quam iſti, qui illum exercitum deſeruiſſe dicuntur. non enim deſeruerunt: ſed ab illo in ſpeculis atque inſidiis relicti, in capite atque in cervicibus noſtris reſtiterunt. Hi & integrum conſulem, & bonum imperatorem, & natura & fortuna cum reipublicae ſalute conjunctum, dejici de urbis praeſidio, & de cuſtodia civitatis veſtris ſententiis deturbari volunt. quorum ego ferrum, & audaciam rejeci in campo, debilitavi in foro, compreſſi etiam domi meae ſaepe, judices. his vos ſi alterum con-

Clamo atque teſtor] Sic habet liber Memmianus, non, *obteſtor*. idem paullo poſt, *nuſque eo L. Catilina*. ex quo feci, *non uſque eo*: quo modo ſine dubio legendum eſt. nam plerique libri vulgati non habent negationis particulam ante, *uſque eo*. Lambinus.

Non uſque eo, &c.] Lambinus ſibi arrogat hanc lectionem. fruſtra. prodita antea fuerat a Victorio. prius vulgati deſtituebantur illo *non*, quod nec in mſſ. noſtris. *Gruterus*.

Equus Trojanus] Δουράτεος eſt equus apud Homer. Od. θ'. & ἵππος ξεστὸς Od. δ'. In Trojadib. Euripid. δούρειος ἵππος χρυσεὸν ἐμπεπλησμένος δόρυ. Sed hiſtoria notior eſt, quam ut in hac referenda immorandum eſſe videatur. *Camerarius*.

Quaeris a me, quid ego] Periculum reipublicae ἐν ἀντιτύποις copioſe indicat. omnia autem de hiſtoria Catilinariae conjurationis nota univerſis, facile intelligi poterunt. ad quam orationes in hunc dictae a Cicerone aſſumentur. *Idem*.

Natura & fortuna] *Natura*, ob probitatem & bonitatem ingenii: *fortuna*, quod ipſi etiam expediret ſalvam & incolumem eſſe rempublicam. ut paullo poſt: *Fortuna conſtitutum ad ocium amplexandum*. Idem.

conſulem tradideritis, plus multo erunt veſtris ſententiis, quam ſuis gladiis conſecuti. Magni intereſt, judices, id quod ego multis repugnantibus egi atque perfeci, eſſe Kalendis Ian. in republica duo conſules. Nolite arbitrari, mediocribus conſiliis, aut uſitatis viis, aut lege improba, aut pernicioſa largitione auditum aliquando aliquod malum reipublicae quaeri. inita ſunt in hac civitate conſilia, judices, urbis delendae, civium trucidandorum, nominis Romani exſtinguendi. Atque haec cives, cives, inquam, ſi eos hoc nomine appellari fas eſt, de patria ſua & cogitant, & cogitaverunt.

Duo conſules] Sic habet liber vetus, *duo*, autem pro, *duos*, interdum dixerunt veteres. Virgil. lib. IX Æneid.

Si duo praterea tales Idaa tuliſſet
Terra viros,

Et item ſæpe M. Tullius, ut alias admonuimus. *Lambinus.* *Eſſe kal. Ian. in rep. duos Coſ.*] Quinctilianus lib. VI legit, *eſſe prid. kal. Ian. in republ. duos Coſ.*

uſitatis viis, aut. non lex improba, non pernicioſa largitio, non auditum aliquando aliquod malum reipub. quaritur] Repræſentavi omnibus apicibus ſcripturam Pall. quatuor, & olim cuſorum. niſi quod ii, *vitis* vel *vitiis*, quod cupiam reformari in *viris*. item *largitionum*. verum alterum eſt a Memmiano. locus eſt ſanus meo judicio. *aut*, illud puncto claudi-

: proſpicis tempeſtatem anni tui? jam enim he- concione intonuit vox pernicioſa deſignati col- tui : contra quem multum tua mens, multum s boni providerunt, qui te ad tribunatus petitio- vocaverunt. Omnia, quae per hoc triennium agi- ſunt jam ab eo tempore, quo a Lucio Catilina, neo Piſone initum conſilium ſenatus interficiendi eſſe; in hos dies, in hos menſes, in hoc tem- rumpunt. Qui locus eſt, judices, quod tempus, qui

iam mea diligentia] Qui ſuccedat republica gerenda cum diligen- ide. Horat. lib. III: *defunctum- ribus, Æquali recreat ſorte vica-* citur & proprie *vicarius ſervi* ſer- ui in peculio eſſe intelligitur. I: *Homines poſtquam reus factus redditi, alii etiam nunc retinen- ulia omnium vicariique retinentur.* tius.

appello, Cato] Ἀποστροφὴ πα- Quanta autem bonitas cauſæ hu- nda, ad quam adverſarii ſenten- judicium non dubitet advocare. r autem omnia gravibus & illu- verbis tranſlatis a ventorum & tum turbulentia. *Deſignatum* ve- *ium* accipi hoc loco video a ple- Metellum, de quo in vita Cato- ibi magis de Clodio dictum vi- qui cum Catone tribunus pl. eo it, quo Cicero in exilium actus

Te, te appello, Cato] Sylla- tita; addita eſt fide Pall. S. Victo-

poſt, *deſignati*, ſuſtuleram, fretus aucto- ritate veteris cod. in quo nullum eſt ejus veſtigium: ſed, mutata poſtea ſententia eam retinui, ne quem nimis religioſum offenderem: teſtatus tamen, eam non eſſe in libris ſcriptis. Illud præterea admonendus eſt lector, in eodem libro ſcriptum eſſe, *deſignavit*, non, *deſignati*, unde ſuſpicor, etiam vocem, *deſignati* eſſe delendam, ut quæ nata ſit ex annotatione, cum adſcripſiſſet aliquis e regione hujus loci, deſignavit Clodium, ſeu, deſignatur Clodius. *Lamb.* *Deſignati tribuni collegæ*] Lambinus ait, *tribuni*, abeſſe mſſ. ejus. at meis omnibus adeſt, item editis vetuſtiss. omiſit Victoriana. *Gruter.* Merito omiſit Victorius. nec legitur in Franc. MS. Credibilius eſt gloſſam eſſe *tribuni*, quam collegæ. Margini enim adſcriptum fuit, in quo magiſtratu eſſet collega Catonis Clodius. *Gravius.*

Quæ per hoc triennium] Hiſtoria a Salluſtio memoratur, & in Sullana defen-

qui dies, quae nox, cum ego non ex iſtorum inſidiis ac mucronibus, non ſolum meo, ſed multo etiam magis divino conſilio eripiar atque evolem? Neque iſti me meo nomine interfici, ſed vigilantem conſulem de reipublicae praeſidio demovere volunt: nec minus vellent, Cato, te quoque aliqua ratione, ſi poſſent, tollere: id quod, mihi crede, & agunt, & moliuntur. vident quantum in te ſit animi, quantum ingenii, quantum auctoritatis, quantum reipublicae praeſidii: ſed cum conſulari auctoritate & auxilio ſpoliatam vim tribunitiam viderint, tum ſe facilius inermem & debilitatum te oppreſſuros arbitrantur. nam ne ſufficiatur conſul non timent. vident in tuorum poteſtate collegarum fore: ſperant ſibi Silanum, clarum virum, ſine collega, te ſine conſule, rempublicam ſine praeſidio objici poſſe. His tantis in rebus tantiſque in periculis eſt tuum, M. Cato, qui non mihi, non tibi, ſed patriae natus es, videre quid agatur, retinere adjutorem, defenſorem, ſocium in republica, conſulem non cupidum,

judicaret? Mihi credite, judices, in hac cauſa
um de L. Murenae, verum etiam de veſtra ſa-
tentiam feretis. In diſcrimen extremum veni-
ihil eſt jam unde nos reficiamus, aut ubi lapſi
us. non ſolum minuenda non ſunt auxilia, quae
[illegible] ſed etiam nova, ſi fieri poſſit, comparanda.
[illegible] non apud Anienem, quod bello Punico
[illegible] eſt, ſed in urbe, in foro: dii im-
[illegible] gemitu hoc dici non poteſt: non nemo
[illegible] ſacrario reipublicae, in ipſa, inquam, cu-
nemo hoſtis eſt. Dii faxint, ut meus colle-
fortiſſimus, hoc Catilinae nefarium latroci-
[illegible] opprimat: ego togatus, vobis boniſque
adjutoribus, hoc, quod conceptum reſpu-
iculum parturit, conſilio diſcutiam & compri-
Sed quid tandem fiet, ſi haec elapſa de manibus
in eum annum, qui conſequitur, redundarint?

Vnus

[illegible]] Ab indignitate argu-
[illegible]. Et nunc deinceps
[illegible] metum & diſcriminis in
[illegible] vocentur, judicibus in-
[illegible] oratione ſua, ut hoc non
[illegible] plane cogere eſſe videatur.
[illegible], immo quis poteſt pro-
[illegible] abjicere? *Camer.*

[illegible] *Anienem*] Hiſtoria eſt ex-
lib. XXVI. Annibalem ſubi-
[illegible] adducendi exerci-
[illegible], in caſtra locaſſe ad Anie-
[illegible] M. P. ab urbe. Quod

Quidam *o dii* legunt, quod non placet: nam hic non invocantur dii, ſed cum gemitu appellantur. quare ita legerem: *Sed in urbe, in foro: dii immortales (ſine gemitu hoc dici non poteſt.)* F. Urſinus.

In illo ſacrario reipublicae] Ipſe interpretatur de curia. Quam quidem conſecrato loco habere ſolebant. Et propter ſanctitatem ſecretorum conſiliorum ſic dictam eſſe, accipi poſſit. *Camerar.*

Redundarint] A fluctibus ut apparet, tranſlato verbo, quod idem in procemio lib. I de orat. uſurpavit, expreſſa ſimili-

Vnus erit conſul, & is non in adminiſtrando bello, ſed in ſufficiendo collega occupatus. hunc jam qui impedituri ſint, * * illa peſtis immanis, importuna Catilinae prorumpet, qua poterit: & jam populo Romano minatur: in agros ſuburbanos repente advolabit: verſabitur in caſtris furor, in curia timor, in foro conjuratio, in campo exercitus, in agris vaſtitas: omni autem in ſede ac loco ferrum flammamque metuemus. quae jamdiu comparantur, eadem iſta omnia, ſi ornata ſuis praeſidiis erit reſpublica, facile & magiſtratuum conſiliis, & privatorum diligentia opprimentur. Quae cum ita ſint, judices, primum reipublicae cauſa, qua nulla res cuiquam potior debet eſſe, vos, pro mea ſumma & vobis cognita in rempublicam diligentia, moneo, pro auctoritate conſulari hortor, pro magnitudine periculi obteſtor, ut otio, ut paci, ut ſaluti, ut vitae veſtrae & ceterorum civium conſulatis: deinde ego fide vel defen-

ſenſoris, & amici officio adductus, oro atque obſecro, judices, ut ne hominis miſeri, & cum corporis morbo, tum animi dolore confecti, L. Murenae recentem gratulationem nova lamentatione obruatis. modo maximo beneficio populi Romani ornatus fortunatus videbatur, quod primus in familiam veterem, primus in municipium antiquiſſimum conſulatum attuliſſet: nunc idem ſqualore ſordidus, confectus morbo, lachrymis ac maerore perditus, veſter eſt ſupplex, judices, veſtram fidem obteſtatur, miſericordiam implorat, veſtram poteſtatem ac veſtras opes intuetur. Nolite, per deos immortales, judices, hac cum re, qua ſe honeſtiorem fore putavit, etiam ceteris ante partis honeſtatibus, atque omni dignitate fortunaque privare. Atque ita vos, Murena, judices, orat atque obſecrat, ſi injuſte neminem laeſit, ſi nullius aures voluntatemve violavit: ſi nemini, ut leviſſime dicam, odio nec domi, nec militiae fuit: ſit apud vos modeſtiae locus, ſit demiſſis hominibus perfugium, ſit auxilium pudori. Miſericordiam

vel. quod ſi liceret recipere, omnes ſalebræ hic eſſent remotæ. *Fide* ſane recepi. Nam, quod bene animadvertit Manutius, *fidem orare & obſecrare*, Latinis auribus eſſe inſolens. *Gravius.*

Recentem gratulationem nova lamentatione obruatis] Quem non miſereat tanti viri in hac fortunæ commutatione, & quis non ſalvum eſſe potius quam perditum velit? præſertim in conſideratione inſtabilitatis & celeris converſionis rerum humanarum. quæ omnium, niſi aut ſtultiſſ. aut ferociſſimorum animos admodum commovere ſolet. *Camerar.* *Recentem gratulationem*] Quæ facta eſt ei a bello Mithridatico redeunti. *Sylvius.* *Lamentatione obruatis*] Quatuor Pall. *obſtruatis.* cogitandum. nam & S. Victor. *obſervatis.* Gruter. Recte *obruatis.* *Obruere gratulationem lamentatione*, eſt ita lamentari, ut gratulatio illa lamentatione vincatur & ſuperetur. Val. Max. lib. 1, cap. 1: *Obruitur tot illuſtribus Conſularibus L. Furius Bibaculus, exemplique locum vix poſt Marcellum invenit.*

Atque ita] Hæc in fiducia cauſa dicuntur, & ſunt uſitatæ [illegible] in precibus & in petendo. Vt illud:

Εἴποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,
Ἢ εἰ δή ποτέ τοι κατὰ πίονα μηρί' ἔκηα
Ταύρων ἠδ' αἰγῶν.

Virgil. *Etſi pietate meremur, Da deinde auxilium.* Et Dido apud eundem: *Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam Dulce meum.* Nam & bene facta ac obſequium merentur gratiam, & innocentiæ ac virtuti præmia debentur, non pœna. *Camerar.*

Miſericordiam] Argumentum & a magnitudine calamitatis & a tempore ducitur. quorum altero miſericordiam commovere, altero invidiam repellere ſtuduit. Et eſt ἀντίθεσις quædam diſcriminis judicii. Nihil eſſe boni in abſolutione, niſi mali vitationem, in damnatione vero extremam calamitatem. *Il.*

Quo

diam ſpoliatio conſulatus magnam habere debet, judices. una enim eripiuntur cum conſulatu omnia. invidiam vero his temporibus habere conſulatus ipſe nullam poteſt. objicitur enim concionibus ſeditioſorum, inſidiis conjuratorum, telis Catilinae: ad omne denique periculum, atque ad omnem invidiam ſolus opponitur. Quare quid invidendum Murenae, aut cuiquam noſtrum ſit in hoc praeclaro conſulatu, non video, judices. quae vero miſeranda ſunt, ea & mihi ante oculos
41 los verſantur, & vos videre & perſpicere poteſtis. Si, quod Iupiter omen avertat, hunc veſtris ſententiis afflixeritis, quo ſe miſer vertet? domumne? ut eam imaginem clariſſimi viri, parentis ſui, quam paucis ante diebus laureatam in ſua gratulatione conſpexit, eandem deformatam ignominia lugentemque videat? an ad matrem, quae miſera modo conſulem oſculata filium ſuum, nunc cruciatur & ſollicita eſt, ne eundem paullo poſt ſpoliatum omni dignitate conſpiciat? Sed quid [redacted]

t? qui hujus dolor? qui illius maeror erit? quae ſque lamentatio? quanta autem perturbatio for- atque ſermonis, quod, quibus in locis paucis ante ıs factum eſſe conſulem Murenam nuntii litterae celebraſſent, & unde hoſpites atque amici gratu- Romam concurrerint, repente eo accedat ipſe us ſuae calamitatis? Quae ſi acerba, ſi miſera, ſi oſa ſunt, ſi alieniſſima a manſuetudine & miſeri- a veſtra, judices, conſervate populi Romani be- ium, reddite reipublicae conſulem: date hoc ipſius ri, date patri mortuo, date generi & familiae, etiam Lanuvio, municipio honeſtiſſimo, quod in hac

um honore deceſſeris] Sic habet co- mmianus, neque dubium cui- ſe debet, quin ita ſit legendum, quædam exempla typis impreſ- *cum honore deceſſeris*. Eſt enim , *deceſſeris*, pro tertia perſona , adjecto nomine infinito, *ali-* oinde ac ſi dixiſſet, habet ma- olorem, eodem cum ignominia *unde cum honore aliquis deceſſerit*. eadem oratione in principio: *grave eſt vere accuſari in amicitia, ſi falſo accuſeris, non eſt negli-* Sic Plautus in Sticho, *nimia eſt, ſi diu abfueris domo, domum ieris, ſi tibi nulla 'ſt ægritudo ob-* Innumerabilia alia ſunt apud bo-

Pall. atque S. Victoris non habent *eo*. omnibuſque ſcribitur *excidet*, legendum *exiſtet* cum Guilielmio, aut aliud quid argutius. *Gruterus*.

Quæ ſi acerba] Ὑποθετικὴ deprecatio, quæ in defenſionibus epilogos claudere plerumque appoſitiſſime ſolet, ut & alibi reperitur apud Ciceronem pro L. Cornelio: *Sed quoniam Cæſar abeſt longiſſime, atque in his eſt nunc locis, quæ regiones orbem terrarum illius geſtis imperium populi Romani definiunt, nolite per Deos immortales jud.* &c. Pro Cluentio: *Quare jud. Si ſcelus odiſtis prohibete aditum matris à filii ſanguine*, &c. Alibi aliter uſus eſt, & pro Milone initio epilogi: *Sed jam ſatis multa de cauſa, extra cau-*

hac tota cauſa frequens moeſtumque vidiſtis. nolite a ſacris patriis Iunonis Soſpitae, cui omnes conſules facere neceſſe eſt, domeſticum & ſuum conſulem potiſſimum avellere. Quem ego vobis, ſi quid habet aut momenti commendatio, aut auctoritatis confirmatio mea, conſul conſulem, judices, ita commendo, ut cupidiſſimum otii, ſtudioſiſſimum bonorum, acerrimum contra ſeditionem, fortiſſimum in bello, inimiciſſimum huic conjurationi, quae nunc rempublicam labefactat, futurum eſſe promittam & ſpondeam.

Iunonis Soſpitæ] Sic quidem libri veteres. Sed in nummis & antiquis inſcriptionibus, non illis veterrimis, ſed quæ poſt tempora Antoninorum ſunt dedicatæ, ſemper *Siſpita Iuno* dicitur, ſicut & *Siſpitis Iovis* fit in antiquis monumentis mentio. Feſtus tamen notavit, vulgo *Soſpitam* dici, quæ appelletur *Siſpita*. vide viri virtute, ingenio & dignitate magni & amici ſummi, Ezech. Spanhemii diſſertat. de præſtantia numiſmatum diſſertat. 11. Siſpitæ imagi- Rom. in nummo Thorii Balbi. *Græv.*

Facere] Repetendum eſt *ſacra*, quod compoſite ſacrificare dixerunt. Nam *facere* & Græcis ἔρδειν ac ῥέζειν, cum accuſativo vel generalis vel etiam peculiaris ſignificationis indicat cultum divinum. ac Græca nota ſunt, ἔρδειν ἱερὰ ἑκατόμβας, στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη, ῥέξειν ἐν μεγάροισι. Latini autem dixere, *rem divinam facere*, & Virgil. *Vitulam facere*, quod Macrobius ſine cauſa emendavit. Ita & hoc loco *ſacra Iunoni facere*.

PRO L. FLACCO.

ORATIO VICESIMA QVARTA.

ARGVMENTVM P. MANVTII.

Accuſatum a P. Laelio L. Flaccum de repetundis ex Aſia, i triennium poſt praeturam praefuerat, Cicero defendit. ota fere defenſio ex confutatione teſtium Aſiaticorum, & raecorum, qui Flaccum oppugnabant, & ex ipſius Flacci periore vita, magniſque erga rempublicam meritis conſtat. git eandem cauſſam & Q. Hortenſius: de quo ſic in oratione: e hoc teſte totoque Mithridatico crimine diſſeruit ſubliter & copioſe Q. Hortenſius. *Et epiſt. ult. lib. 2. ad ttic.* Hortenſius quam plena manu, quam ingenue, quam rnate noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cum de Flacci praeura, & de illo tempore Allobrogum diceret. *Atque ex lla quidem epiſtola accuſatum eſſe Flaccum, Caeſare & Biulo Coſ. ſatis intelligitur. quod hiſtoriae quoque ratio docet. am cum praetor Flaccus fuerit Cicerone conſule, triennium utem Aſiam rexerit, quod ipſa oſtendit oratio: quis non idet, ejus accuſationem in Caeſarem & Bibulum conſules cidere?*

CVm in maximis periculis hujus urbis atque imperii, graviſſimo atque acerbiſſimo reipublicae caſu, ſocio atque adjutore conſiliorum, periculorumque meorum, L. Flacco, caedem a obis, conjugibus, liberis veſtris, vaſtitatem a temlis, delubris, urbe, Italia depellebam: ſperabam, julices, honoris potius L. Flacci me adjutorem futurum, quam 1

HOneris potius L. Flacci] Aliqui libri habent, *honorum.* quod magis opponitur ei quod infra in plurali eſt, *miſeriarum*, & poſt aliqua ubi eſt, *inſtituta adoleſcentiae*, quid ſi *inſtituto* legas? quod in uno exemplari eſt. *Faërnus.*

Honoris potius

quam miſeriarum deprecatorem. Quod enim eſſet praemium dignitatis, quod populus Romanus, cum hujus majoribus ſemper detuliſſet, huic denegaret: cum L. Flaccus veterem Valeriae gentis in liberanda patria laudem prope quingenteſimo anno reipublicae retuliſſet? Sed ſi forte aliquando aut beneficii hujus obtrectator, aut virtutis hoſtis, aut laudis invidus exſtitiſſet, exiſtimabam L. Flacco multitudinis potius imperitae, nullo tamen cum periculo, quam ſapientiſſimorum & lectiſſimorum virorum judicium eſſe ſubeundum. etenim, quibus auctoribus & defenſoribus, omnium tum ſalus eſſet non civium ſolum, verum etiam gentium defenſa ac retenta, neminem umquam putavi per eos ipſos periculum hujus fortunis atque inſidias creaturum. Quod ſi eſſet aliquando futurum, ut aliquis de L. Flacci pernicie cogitaret, numquam tamen exiſtimavi, judices, D. Laelium, optimi viri filium, optima ipſum ſpe praeditum, ſummae dignitatis, eam ſuſcepturum accuſationem, quae ſceleratorum civium [redacted]

ſtatum civitatis, omnem memoriam temporum
:ritorum, ſalutem praeſentium, ſpem reliquorum,
ſtra poteſtate, in veſtris ſententiis, in hoc uno ju-
ɔoſitam eſſe & defixam putetis. Si umquam reſpu-
:onſilium, gravitatem, ſapientiam, providentiam
ım imploravit, hoc tempore, hoc, inquam, tem-
implorat. Non eſtis de Lydorum, aut Myſo- 2
aut Phrygum, qui huc compulſi concitatique
unt, ſed de veſtra republica judicaturi, de civita-
:u, de communi ſalute, de ſpe bonorum omnium,
ı reliqua eſt etiam nunc, quae fortium civium
:s cogitationeſque ſuſtentet. omnia alia perfugia
um, praeſidia innocentium, ſubſidia reipublicae,
a, auxilia, jura ceciderunt. Quem enim alium
em? quem obteſter? quem implorem? ſenatum-
: is ipſe auxilium petit a vobis, & confirmatio-
ıuctoritatis ſuae veſtrae poteſtati permiſſam eſſe
an equites Romanos? judicabitis principes ejus
s quinquaginta, quid cum omnibus ſenſeritis. an
ım Romanum? at is quidem omnem ſuam de bo-
nis

ıderunt] Sic Lambinus & Gru-
:d Francii duo M S S. editiones
es, ut & Victorii, & Manutii,
d cur rejecerint ſine
ntiquorum, equi-

populus enim judicibus per tempora de-
ligendis poteſtatem tradiderat, jam in-
de cum legem judiciariam tulit. Cete-
rum quod praecedit, *de bonis*, non pla-
cet Antonio Auguſtino: nam & de ma-

nis poteſtatem tradidit vobis. Quamobrem, niſi h loco, niſi apud vos, niſi per vos, judices, non auc ritatem, quae amiſſa eſt, ſed ſalutem noſtram, qu ſpe exigua extremaque pendet, tenuerimus; nihil praeterea, quo confugere poſſimus: niſi forte quae hoc judicio tentetur, quid agatur, cui cauſae fun menta jaciantur, judices, non videtis. Damnatus is, qui Catilinam ſigna patriae inferentem interem quid eſt cauſae, cur non is, qui Catilinam ex urbe pulit, pertimeſcat? repetitur ad poenam, qui indi communis exitii excepit: cur ſibi confidat is, qui proferenda & patefacienda curavit? ſocii conſilioru miniſtri comiteſque vexantur: quid auctores, quid ces, quid principes ſibi exſpectent? Atque utinam i mici noſtri ac bonorum omnium mecum potius c tendant, utrum tum omnes boni, duces noſtri, an mites fuerint ad communem conſervandam ſalutem *

Permulta deſunt.

:itatis, qua levitate, qua egeſtate, qua perfi-
ia audacia praeditis; dicam de genere univer-
de conditione omnium noſtrum. Per deos
tales, judices, vos, quomodo is, qui anno an-
nae jus dixerat, anno poſt in Aſia jus dixerit,
bus quaeretis ignotis? ipſi conjectura nihil ju-
s? in tam varia juriſdictione tam multa de-
tot hominum gratioſorum laeſae voluntates.
t umquam jacta non ſuſpicio, quae tamen ſo-
falſa, ſed iracundiae vox, aut doloris? Et is eſt
aritiae, qui in uberrima re turpe compendium,
in

in ſummo & perículoſiſſimo reip.
ero ab inimicis laudatur] Ex
bris pro *ea vero*, lege, *at vero*
udatur hæc duo verba inter-
m pratura. Faërnus. *Ea vero*
&c.] Sic quidem vetuſtius
Pal. ſec. ac tert. ſed ſex alii,
At vero in ſummo & periculo-
blica tempore etiam ab inimicis
ra laudatur. quod forte revo-
niſi reponendum, *ac* quomo-
iber S. Victoris, conſpirans
um vulgata. *Gruterus*. Libris
Palatinis ſubſcribunt duo
t editio prima. Cur ergo non
Summum tempus eſt in quo a-
s totius reipublicæ. Sic *ſum-*
apud Cæſ. lib. VIII de bello
Quod exploratum haberet ſub

ſemper credidi. Sed de hoc loquendi ge-
nere cum ipſe alibi, tum & viri docti
pluribus egerunt. *Gravius*.

At a teſtibus læditur] Pantagathus, *at Aſiatica a teſtibus læditur*: nec male: nam de urbana jam eſt locutus. paullo ſupra, *qui Catilinam ex urbe repulit*, idem legebat *expulit*. F. Vrſinus. *At a teſtibus læditur*] Pantagathus conjicit, *at Aſiatica a teſtibus læditur*, præter mſſ. veroſimilius eſt, aliquam multa deſiderari. *Gruterus*.

Qua ſpe, qua vi] Hæc duo verba *qua vi* abſunt ab omnibus fere libris ſcriptis, & certe ſupervacanea exiſtimo. Sufficit enim *qua ſpe, qua re concitatis*. Faërnus. *Qua vi*] Sic veterrima fere editio, ſic Grut. ſed in nullo Pal. reperitur biga ea verborum. ſolum eſt in tertio a manu

in maledicentiſſima civitate, in ſuſpicioſiſſimo negotio maledictum omne, non modo crimen effugit. Praetereo illa, quae praetereunda non ſunt, nullum hujus in privatis rebus factum avarum, nullam in re pecuniaria contentionem, nullam in re familiari ſordem poſſe proferri. Quibus igitur teſtibus ego hoſce poſſum refutare, niſi vobis? Timolites ille vicanus, homo non modo nobis, ſed ne inter ſuos quidem notus, vos docebit, qualis ſit L. Flaccus? quem vos modeſtiſſimum adoleſcentem, provinciae maximae ſanctiſſimum virum, noſtri exercitus fortiſſimum militem, diligentiſſimum ducem, temperatiſſimum legatum quaeſtoremque cognoverunt? quem vos praeſentes conſtantiſſimum ſenatorem, juſtiſſimum praetorem, & aman-

In maledicentiſſima urbe] Id eſt, Romæ. ut poſtea: *In tam ſuſpicioſa & maledica civitate locum ſermoni obtrectatorum non reliquit.* Et pro M. Cœlio, *At fuit fama. quotuſquiſque iſtam effugere poteſt, in tam maledica civitate?* Sylvius. *In*

ejuſdem nominis ad illum montem ſita, de qua Stephanus & Tacitus 11 annal. 12. incolæ *Timolitæ*, & *Tmolitæ*, & quia in medio monte poſita illa erat urbs, dicti ſunt incolæ etiam *Meſotmolitæ*, teſte Plinio lib. v, 29, qui montem ſic deſcri-

cum plus erat otii, fuiſſe: ſed ſunt in illo nume-
ti boni, docti, pudentes, qui ad hoc judicium de-
non ſunt: multi impudentes, illitterati, leves;
variis de cauſis video concitatos. Verumtamen
co de toto genere Graecorum: tribuo illis litteras,
ltarum artium diſciplinam, non adimo ſermonis
m, ingeniorum acumen, dicendi copiam: deni-
tiam, ſi qua ſibi alia ſumunt, non repugno: te-
niorum religionem & fidem numquam iſta natio
: totiuſque hujuſce rei quae ſit vis, quae aucto-
quod pondus, ignorant. Vnde illud eſt? Da mihi
onium mutuum. num Gallorum, num Hiſpano-
utatur? totum iſtud Graecorum eſt, ut etiam
raece neſciunt, hoc, quibus verbis a Graecis dici
, ſciant. Itaque videte, quo vultu, qua confidentia
di-

mantiſſimum reipublica civem]
certo habeo, quam quod cer-
eſt, *ac*, copulam ita ſitam, ut
o a vocali incipiens ſubſequa-
eſſe Ciceronis, ſed ab aliquo
nendatore inculcatam & aſyn-
roferendum, *quem vos præſen-*
tiſſimum ſenatorem, juſtiſſimum
, amantiſſimum reipublica civem
, aut certe pro, *ac*, legendum,
od minus probo. *Faërn.* Vere
. Recepi ex Francii ſecundo, &
prima, *& amantiſſimum reipu-*
. Grævius.

genere aliquorum hominum dicere, ut liber-
tinorum, vel militum, vel publicanorum,
vel ſimiliter aliorum: in quibus omnibus
commune remedium eſt, ut ea qua lædunt,
non libenter tractare videaris. Si milites cu-
pidos dicas eſſe, non mirum, quod periculo-
rum ac ſanguinis majora ſibi præmia de-
beri putent: eoſdem petulantes, & hoc fie-
ri, quod bellis magis quam paci aſſueverint.
Libertinis detrahenda eſt auctoritas: licet
his teſtimonium reddere induſtria, per quam
exierint de ſervitute. Quod ad nationes ex-
teras pertinet, Cicero varie detracturus Græ-
cis teſtibus fidem, doctrinam iis concedit,

dicant: tum intelligetis, qua religione dicant. numquam nobis ad rogatum reſpondent: ſemper accuſatori plus, quam ad rogatum. numquam laborant, quemadmodum probent quod dicunt: ſed quemadmodum ſe explicent dicendo. Iratus Flacco dixit M. Lurco, quod, ut ipſe ajebat, libertus erat ejus turpi judicio condemnatus. nihil dixit quod laederet, cum cuperet. impediebat enim religio. tamen id, quod dixit, quanto cum pudore, quo tremore & pallore dixit? Quam promtus homo, P. Septimius? quam iratus de judicio & de villico? tamen haeſitabat: tamen ejus iracundiae religio nonnumquam repugnabat. Inimicus M. Caelius, quod, cum in re manifeſta putaſſet nefas eſſe, publicanum judicare contra publicanum, ſublatus erat e numero recuperatorum. tamen tenuit ſe, neque attulit in judicium quidquam ad laedendum, nisi voluntatem.
5 Hi ſi Graeci fuiſſent, ac niſi noſtri mores ac diſciplina plus valerent, quam dolor ac ſimultas, omnes ſe ſpoliatos, vexatos, fortunis everſos eſſe

it, non jurisjurandi, ſed laedendi verba medi-
inci, refelli, coargui putat eſſe turpiſſimum:
: parat: nihil aliud curat. Itaque non optimus
, nec graviſſimus, ſed impudentiſſimus loqua-
que deligitur. Vos autem in privatis minima-
um judiciis teſtem diligenter expenditis. etiam
m hominis, ſi nomen, ſi tribum noſtis, mores
exquirendos putatis. qui autem dicit teſtimo-
x noſtris hominibus, ut ſe ipſe ſuſtentat! ut
verba moderatur! ut timet, ne quid cupide, ne
cunde, ne quid plus minuſve quam ſit neceſſe di-
um illos idem putatis? quibus jusjurandum jocus
imonium ludus, exiſtimatio veſtra tenebrae, laus,
, gratia, gratulatio propoſita eſt omnis in impu-
endacio. Sed non dilatabo orationem meam.
poteſt eſſe infinita, ſi mihi libeat totius gentis in
niis dicendis explicare vanitatem. ſed propius
m: de his veſtris teſtibus dicam. Vehementem
ac-

udiciſſimus] Ex auctoritate
brorum ſcriptorum lege, *im-*
us, quæ vox hic optime ſen-
t: cum contra abſurdiſſima ſit
Faërnus.

dicit teſtimonium] Malui hoc
que Pall. & S. Victoris, quam
um. Gruterus.

ſe ſuſtentat] Id eſt examinat.
it tranſlatio, quæ dum ſuſten-
m in ea aliquid expenditur.
Imo *ſe ſuſtentat*, id eſt ſe te-
et, ut paullo ante dixit, ſe
et & diu cohibet, num jurare
quomodo, ne temere juret.
itur, ne quid dicat, quod ve-
ſpondeat.

Jusjurandum, jocus eſt: teſti-
ludus: exiſtimatio veſtra, tene-
ſt in vulgaris: & male ut vide-
. Auguſtinus putat legendum,
io veſtra trica, vel *exiſtimatio vero*
veſtra ſit gloſſula. Mihi non vi-
a in hoc ſenſu accipi, ſed cum
i & minima contenditur: at in
exiſtimatione nulla eſt contentio. itaque
melius Pantagathus legebat, *Exiſtimatio*
verba: tenebra laus, merces, gratia, gra-
tulatio propoſita eſt omnis in impudenti men-
dacio. F. Urſinus.

Propoſita eſt omnis in impudenti mendacio]
Ciceronem cenſeo ſcripſiſſe, *propoſita eſt*
omnibus in impudenti mendacio. Omnibus
nimirum Græcis. Nihil curant, nihil
reſpiciunt omnes Græci cum in dicendo
teſtimonio impudenter mentiuntur,
quam laudem, mercedem, gratiam gra-
tulationem. *Gravius.*

Etenim poſſet eſſe infinita] Hic quoque
omnes libri habent, *etenim poteſt*. Faërn.
Poteſt eſt quoque in utroque Francii, &
editione prima.

Vehementem accuſatorem] Mos erat
Romæ, ut qui in cauſſa repetundarum
accuſator conſtitutus erat, ei dies ali-
quot darentur, ad inquirenda rei vitia
cum alibi, tum præcipue in provincia
ea, quæ vexata dicebatur, ut Ciceroni
ad inquirenda vitia Verris dati ſunt dies
centum decem. In Flacci vitiorum in-
qui-

accuſatorem nacti ſumus, judices, & inimicum in omni genere odioſum ac moleſtum: quem ſpero his rebus fore magno uſui & amicis & reipublicae, ſed certe inflammatus incredibili cupiditate hanc cauſam accuſationemque ſuſcepit. qui comitatus in inquirendo? comitatum dico? immo vero quantus exercitus? quae jactura? qui ſumtus? quanta largitio? quae quamquam utilia ſunt cauſae, timide tamen dico; quod vereor, ne Laelius ex his rebus, quas ſibi ſuſcepit gloriae cauſa, putet aliquid oratione mea ſermonis in ſeſe, aut invi-
6 diae eſſe quaeſitum. Itaqûe hanc partem totam relin-

quiſitione in Græcia, quam immoderatum, quam vehementem ſe Lælius præſtiterit, Cicero hic docet, ut oſtendat quam levia & vana ſint teſtimonia ea, quæ in Flaccum dicta ſunt. *Sylvius.*

Quem ſpero his rebus fore magno uſui, & amicis & reipublicæ] In omnibus libris pro, *his rebus*, eſt, *his verbis*: ſed neutrum placet. Guido Lolius legit, *aliis*

tis, & melius, ut opinor, quam ut quidam emendarunt, *vobis brevi*: nam judicibus non eſt uſui, ſed amicis & reip. ut dicit: igitur *his rebus*, vehementia, odio, ac moleſtia. *F. Vrſinus.* *Quem ſpero his rebus*] Tuetur hanc lectionem P. Victorius lib. XXVII, Var. lect. cap. 19. ſed deridet Lambinus; qui mavult cum Faërno *moribus*; a quo neque ego abhor-

r tamen cogimur: primum, quod, diſtributis par-
i, ſermo eſt tota Aſia diſſipatus, Cn. Pompejum,
L. Flacco eſt vehementer inimicus, contendiſſe a
io, paterno amico ac perneceſſario, ut hunc hoc
io arceſſeret: omnemque ei ſuam auctoritatem,
am, copias, opes ad hoc negotium conficiendum
iſſe. Id hoc veriſimilius Graecis hominibus vide-
r, qui paullo ante familiarem Laelium in eadem
incia Flacco viderant. Pompeji autem auctoritas
apud omnes tanta eſt, quanta eſſe debet, tum ex-
in iſta provincia, quam nuper & praedonum &
m bello liberavit. Adjunxit illa, ut eos, qui do-
exire nolebant, teſtimonii denuntiatione terreret,
lomi ſtare non poterant, largo & liberali viatico
com-

, de manu] Id eſt, de vi, quam
res tanta comitum multitudine
n vitiis inquirendis facere ſoliti
gnificat autem propter vim &
dinem comitum latam eſſe le-
ia certus comitum numerus con-
tur, ut oſtendat Lælium contra
gem comites multos habuiſſe.

eſt] Putamus legendum, *certus*
mus.

iſſimi comitum] Pantagathus, *in-
comitum*. F. Vrſinus.

ibus, ſermo eſt tota

inferioribus in capite ſequenti, *ſummota
concione, diſtributis partibus, tributim aut
centuriatim deſcriptis ordinibus*. I. Gronov.

Teſtimonii denunciatione] Quintil. lib. 5: *Duo genera ſunt teſtium, aut voluntarium, aut eorum, quibus judex publicis judiciis lege denunciare ſolet. Quorum altero utraque pars utitur, alterum accuſatoribus tantum conceſſum eſt.* Paullus I.C. ff. 22 de teſtibus: *Lege Iulia*, inquit, *judiciorum publicorum cavetur, ne alicui invito denuncietur, ut teſtimonium dicat adverſus ſocerum, generum*, &c. In loco eodem Vlpianus: *Nec pupillis teſtimonium denun-*

commoveret. Sic adoleſcens ingenii plenus, locupletes metu, tenues praemio, ſtultos errore permovit. ſic ſunt expreſſa iſta praeclara, quae recitantur, pſephiſmata, non ſententiis, neque auctoritatibus declarata, nec jurejurando conſtricta, ſed porrigenda manu, pro-
7 fundendoque clamore multitudinis concitatae. O morem praeclarum, diſciplinamque, quam a majoribus accepimus, ſi quidem teneremus! ſed neſcio quo pacto jam de manibus elabitur. nullam illi noſtri ſapientiſſimi & ſanctiſſimi viri vim concionis eſſe voluerunt. quae ſciſceret plebes, aut quae populus juberet, ſummota concione, diſtributis partibus, tributim & centuriatim deſcriptis ordinibus, claſſibus, aetatibus, auditis auctoribus, re multos dies promulgata & cognita, juberi vetarique voluerunt. Graecorum autem totae reſpublicae ſedentis concionis temeritate adminiſtrantur. Itaque, ut hanc Graeciam, quae jamdiu ſuis conſiliis perculſa & afflicta eſt, omittam: illa vetus, quae quondam opibus, imperio, gloria floruit, hoc uno malo concidit,

Graecos non de culpa ſua dixit, ſed de poena que-
ſt. porrexerunt manus: pſephiſma natum eſt. Hoc
nonium eſt? Nuper epulati, paullo ante omni largi-
ſaturati Pergameni, quod Mithridates, qui multi-
nem illam non auctoritate, ſed ſagina tenebat, ſe
dixit, id ſutores & zonarii conclamarunt. Hoc te-
nium eſt civitatis? Ego teſtes a Sicilia publice
verum erant ea teſtimonia non concitatae concio-
ſed jurati ſenatus. Quare jam non eſt mihi conten-
um teſte: vobis videndum eſt, ſintne haec teſti-
monia

prope cunctis gentibus eminebant] ..., quotquot ſunt libri ſcripti ha-... *emitebant* quod non video quare ... non debeat. *Faërnus.* *Cunctis emitebant*] Sic legendum potius, ... *eminebant*, Lambinus.

... conciones] Quæ in eorum pro-... a noſtris Prætoribus habentur.

... eſt virgis Cymicus ille Athenagoras] ... omnes libri ſcripti habent ...: quæ tamen vox per diphton-... ſcribenda eſt, ut ſit, *Cymaus*, id ... Cymis urbe. quam vocem & infra ... ubi loquitur de fundo empto per ... idem: & alioqui placet mihi ut ... describendo nomen patriæ po-... ſcribatur, quam profeſſionis, aut ... erant autem *Cyma* oppidum Aſiæ, ... parte quæ *Æolis* appellatur. *Faërn.* *... ille Athenagoras*] Haud aliter e-... aliter ſcribitur Latinis *Cumanus*, *Cyme* & *Cuma*.

Id ſutores & zonarii conclamarunt] Nonnulli libri manuſcr. habent, *& coriarii conclamarunt*: non probo. *Lambinus.* *Id ſutores & zonarii conclamarunt*] Pantagathus delebat conjunctionis notam, addebatque poſt verbum *zonarii*, *ac coriarii*. F. Vrſinus. *Id ſutores & zonarii conclamarunt*] Eſt in S. Victoris *coriarii*, quod placet Turnebo d. cap. 4. placeret & mihi, niſi noſtri pertinaciter ſtarent pro altero; reſtaretque in omni editione veteri. *Gruterus.* Francii quoque primus liber: *ſutores & coriarii*. Sed ſecundus ut editio prima: *ſutores & icorii*. Mihi arridet emendatio Pantagathi. *Grævius.*

Ego teſtes a Cilicia] Omnes libri ſcripti *a Sicilia*. Faërnus.

Vobis videndum eſt, &c.] Sic ſolum ...

8 monia putanda. Adoleſcens bonus, honeſto loco na-tus, diſertus, cum maximo ornatiſſimoque comitatu venit in oppidum Graecorum: poſtulat concionem: locupletes homines & graves, ne ſibi adverſentur, teſtimonii denuntiatione deterret: egentes & leves ſpe legationis, & viatico publico, privata etiam be-nignitate prolectas. opifices & tabernarios, atque illam omnem faecem civitatum quid eſt negotii concitare, in eum praeſertim, qui nuper ſummo cum imperio fue-rit, ſummo autem in amore eſſe propter nomen ipſum imperii non potuerit? Mirandum vero eſt, homines eos, quibus odio ſunt noſtrae ſecures, nomen acer-bitati: ſcriptura, decumae, portorium morti, liben-ter arripere facultatem laedendi, quaecumque detur. Mementote igitur, cum audietis pſephiſmata, non audire vos teſtimonia; audire temeritatem vulgi, au-dire vocem leviſſimi cujuſque, audire ſtrepitum impe-ritorum, audire concionem concitatam leviſſimae na-tionis. Itaque perſcrutamini penitus naturam, ratio-

nec tabulae creditoris proferuntur, nec tributi o ulla recitatur. Quam vero facile falſas ratio- ꝛrre, & in tabulas, quodcumque commodum rre ſoleant, ex Cn. Pompeji litteris ad Hypſaeum, ſaci ad Pompejum miſſis quaeſo cognoſcite. RAE POMPEII, ET HYPSAEI. Satiſne oarguere his auctoribus diſſolutam Graecorum udinem, licentiamque impudentem videmur? te, qui Cn. Pompejum, qui praeſentem, qui pellente fallebant, eos, urgente Laelio, in ab- , & in L. Flaccum aut timidos fuiſſe, aut reli- utamus. Sed fuerint incorruptae litterae domi: ero quam habere auctoritatem, aut quam fidem ? Triduo lex ad praetorem deferri, judicum bſignari jubet. triceſimo die vix deferuntur. Ne pi tabulae facile poſſint, idcirco lex obſignatas co poni voluit. At obſignantur corruptae. Quid gitur, tanto poſt ad judices deferantur, an omnino

praeter ſpem] Neque hunc lo is emendavit: ſed eum emen- ecte ſcriptum in codice Mem- . nam, *ſpeciem*, quod eſt in orruptum eſt. *Lambinus.*

Pecuniam fœnori ſumentes, m ſumentes ſub uſuris. Nam pe eſt uſura. Aliud eſt *verſura*

ciat tranſitum. Auctore Quintiliano libro VII: *Quaſdam quaeſtiones, executi donare ſolemus & concedere. Neque enim tranſire ad alias poſſimus, niſi omiſſis prioribus. Quod ipſum ita fieri oportet, non ut damnaſſe eas videamus, vel omiſiſſe, quia poſſumus etiam ſine iis vincere.* Sylvius.

Triceſimo die vix deferuntur] Legi Ci-

omnino non deferantur? Quid, ſi teſtium ſtudium c accuſatore ſociatum eſt? tamenne iſti teſtes habeb tur? Vbi eſt igitur illa exſpectatio, quae verſari in diciis ſolet? nam antea, cum dixerat accuſator acr & vehementer, cumque defenſor ſuppliciter demi que reſponderat; tertius ille erat expectatus locus ſtium, qui aut ſine ullo ſtudio dicebant, aut cum d mulatione aliqua cupiditatis. Hoc vero quid eſt? ſedent, ex accuſatorum ſubſelliis ſurgunt, non d mulant, non verentur: de ſubſelliis queror? una ex mo prodeunt. ſi verbo titubarint, quo revertantur habebunt. An quiſquam eſſe teſtis poteſt, quem ac ſator ſine cura interroget; nec metuat, ne ſibi aliq quod ipſe nolit, reſpondeat? Vbi eſt igitur illa oratoris, quae vel in accuſatore antea, vel in patr ſpectari ſolebat? Bene teſtem interrogavit: callid ceſſit: reprehendit: quo voluit, adduxit: convici

[redacted]

;uem reddidit. Quid tu iſtum roges, Laeli, qui, quam hoc, te rogo, dixeris, plura etiam effunquam tu ei domi ante praeſcripſeris? Quid ego n defenſor rogem? nam aut oratio teſtium refelli ; aut vita laedi. Qua diſputatione orationem rei ejus, qui dicit, Dedimus: nihil amplius? In nem dicendum eſt igitur, cum oratio argumeniem non habet. Quid dicam in ignotum? Queım eſt ergo, & deplorandum, id quod jamdu facio, de omni accuſationis iniquitate: primum mmuni genere teſtium. dicit enim natio minime timoniis dicendis religioſa. propius accedo. neſſe iſta teſtimonia, quae tu ipſe pſephiſmata ap-: ſed fremitum egentium, & motum quendam arium Graeculae concionis. Intrabo etiam maqui geſſit, non adeſt: qui numeraſſe dicitur, ſt deductus: privatae litterae nullae proferunpublicae retentae ſunt in accuſatorum poteſtate. ıa eſt in teſtibus. hi vivunt cum inimicis: adcum adverſariis: habitant cum accuſatoribus. n hic tandem diſceptationem & cognitionem ve-, an innocentiae labem aliquam aut ruinam fore is? Multa enim ſunt ejuſmodi, judices, ut etiam homine ipſo, de quo agitur, negligenda ſint, ta-

di] Vita anteacta reprehendi, cognoſcatur, eos ad dicendum ium non admittendos. Quibus eſtimonium dicere non liceat Digeſtorum libro XXII de teſtivus. *Vita laedi*] Vnde apud *Eſne huic credendum Chreme?* ...

fremitum egentium] In nullo lipro eſt dictio, *ſed*, omnes har *fremitum*. Si quis tamen littex praecedentis dictionis fine geit, & cum & copula junxerit, , antiquo more ſcribendi, & ecuti, *ſed*. Faërnus.

Intrabo etiam magis] Adhuc propius accedam ad rem, & interius penetrabo. *Cam*.

Summa eſt in teſtibus] Vis totius cauſſae: *Idem*.

Habitant cum accuſatoribus] Crebro, aut ſemper cum iis verſantur. Sic in lib. de orat. *habitare in ſubſelliis* dicuntur actores cauſſarum, *habitare in culina* apud Petronium, qui in illa multum haeret & moratur. *Graevius*.

Vtrum hic tandem diſceptationem] Sententia eſt: Vtrum putatis hos teſtes produci ad cognoſcendam veritatem, an ad innocentem Flaccum opprimendum. *Sylvius*.

tamen in imitatione, atque in exemplo pertimeſcenda
11 videantur. Si quem infimo loco natum, nullo ſplendore vitae, nulla commendatione famae defenderem: tamen civem a civibus communis humanitatis jure ac miſericordia deprecarer, ne ignotis teſtibus, ne incitatis, ne accuſatoris conſeſſoribus, convivis, contubernalibus: ne hominibus levitate Graecis, crudelitate barbaris, civem ac ſupplicem veſtrum dederetis: ne periculoſam imitationem exempli reliquis in poſterum proderetis. ſed, cum L. Flacci res agatur, cujus ex familia, qui primus conſul factus eſt, primus in hac civitate conſul fuit: cujus virtute regibus exterminatis libertas in rep. conſtituta eſt: quae uſque ad hoc tempus honoribus, imperiis,

Tamen in imitatione, atque in exemplo] Omnes libri ſcripti *in conditione*, quod non video cur iſtis emendatoribus ita diſplicuerit, ut pro eo ſuppoſuerint, *imitatione. conditio* autem hic accipitur pro ſorte communi: & paulo infra ubi eſt

Dederetis] Dedi & tradi hoſtibus dicuntur, qui impune ab iis permittuntur vexari, & cruciari. Tac. XVI ann. *Audiret inſontem, neve Conſulatus ſui quondam collegam dederet liberto.* Vide quae notavi ad orat. pro Cluent. 69.

[redacted]

connivendum eſſe arbitrarentur? Quod quidem non modo non poſtulo, ſed contra, judices, vos & obteſtor, ut totam cauſam quam maxime inten-culis, ut ajunt, acerrime contemplemini. nihil re-ne teſtatum, nihil veritate fundatum, nihil dolore eſſum: contraque omnia corrupta libidine, iracun-ſtudio, pretio, perjurio reperientur. Etenim jam 12
erſa iſtorum cognita cupiditate, accedam ad ſin-s querelas criminationeſque Graecorum. Claſſis ine pecuniam civitatibus imperatam queruntur. d nos factum, judices, confitemur. Sed, ſi hoc cri-men

ceronem ſic ſcripſiſſe omnino o. Vterque Francii, & editio *honoribus, imperii.* In editione anenſi jam refinxerant *imperio.* *honoribus*, *imperii* colore aliquo , ut *honores*, *imperii* dicantur rus, ſicut in orat. de haruſpi-ponſis, *domum qua eſt cum im-*cavit conſulis domum. & ali-ue *imperium* pro honore, ma-accipitur. Sed tamen præfero o conjecturam Faërni fultam ate libri optimi. Nam familia dicitur continuata *honoribus*, eſſit in urbe, *imperiis* in exer-provinciis. & cum de multis r, vix *imperio* hic locum habet.

non ego. reſtat enim vulgata in S. Victoris libro, omnium emendatiſſimo, reſtat in Pal. ſec. a manu prima. *Gruterus.* Si ſeptem Palatinorum, utriuſque Francii, & editionis antiquæ lectionem amplectaris, *in qua maxime ſitum eſt* in qua laude patriæ libertatem vindicandæ. Pro vulgata ſtat Mediolanenſis, quæ ſane non videtur damnanda. *Grævius.*

Patria in libertatem vindicanda] Cum ad pontem Milvium Allobroges cum comitatu deprehendit, ſeque adjutorem C. Antonio Coſ. præbuit in opprimendo Catilinæ exercitu. *Sylvius.*

Nihil religione teſtatum] Nam ante negavit, hæc pſephiſmata jure jurando

men eſt, aut in eo eſt, quod non licuerit imperare: aut in eo, quod non opus fuerit navibus: aut in eo, quod nulla, hoc praetore, claſſis navigarit. Licuiſſe ut intelligas, cognoſce, quid, me conſule, ſenatus decreverit, cum quidem nihil a ſuperioribus continuorum annorum decretis deceſſerit. SENATVSCONSVLTVM. Proximum eſt ergo, ut, opus fuerit claſſe necne, quaeramus. Vtrum igitur hoc Graeci ſtatuent, aut ullae exterae nationes, an veſtri praetores, veſtri duces, veſtri imperatores? Equidem exiſtimo, in ejusmodi regione atque provincia, quae mari cincta, portibus diſtincta, inſulis circumdata eſſet, non ſolum praeſidii, ſed etiam ornandi imperii cauſa, navigandum fuiſſe. Haec enim ratio ac magnitudo animorum in majoribus noſtris fuit: ut cum in privatis rebus ſuisque ſumtibus minimo contenti, tenuiſſimo cultu viverent, in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam ſplendoremque revocarent. Quaeritur enim

im claſſes praedonum, urbes, portus, recepta-
ſtulit: pacem maritimam ſumma virtute atque
bili celeritate confecit: illud vero neque ſuſce-
que ſuſcipere debuit, ut, ſiqua uſpiam navicula
num apparuiſſet, accuſandus videretur. Itaque
Aſia, cum omnia jam bella terra marique con-
, claſſem tamen iiſdem iſtis civitatibus impera-
uod ſi tum ſtatuit opus eſſe, cum ipſius prae-
omine tuta omnia & pacata eſſe poterant: quid,
le deceſſiſſet, Flacco exiſtimatis ſtatuendum &
lum fuiſſe? Quid nos hic? nonne ipſo Pompejo 13
:, Silano & Murena Coss. decrevimus, ut claſſis
ia navigaret? nonne eo ipſo tempore, cum
cus in Aſia remiges imperabat, nos hic in mare
n & inferum ſeſtertium ter & quadragies roga-
? Quid poſtremo anno? nonne M'. Curio &
ilio quaeſtoribus, pecunia in claſſem eſt erogata?
hoc omni tempore equites in ora maritima non
t? *Illa* eſt enim gloria divina Pompeji: primum
nes eos, qui tum, cum illi bellum maritimum
um datum eſt, toto mari diſperſi vagabantur, re-
eſſe omnes in poteſtatem: deinde Syriam eſſe
, Ciliciam teneri, Cyprum per Ptolemaeum
nihil audere: praeterea Cretam Metelli virtute
tram: nihil eſſe, unde proficiſcantur, nihil quo
ntur: omnes ſinus, promontoria, litora, inſu-
es maritimas, clauſtris imperii noſtri contineri.
i, Flacco praetore, nemo in mari praedo fuiſſet,
hujus diligentia reprehendenda non eſſet. id-
nim, quod hic claſſem habuiſſet, exiſtimarem
non

m *ter quadragies rogabamus?*] | & ſeptem millia quingenti coronati, ſeu
ipulum. ideoque non admit- | Philippei.
ambini *erogabamus*, contra li- | *Ptolemaeum*] Natu minori filio a Re-
enim Turnebi conjectaneum | gibus Ægypti dabatur regnum Cypri.
Adverſar. cap. 28. *Gruterus.* | de hoc vide Strab. lib. XIV.
ter & quadragies eſt centum

non fuiſſe. Quid ſi L. Oppii, L. Agrii, C. Ceſtii, equitum Rom. hujus etiam clariſſimi viri, Cn. Domitii, qui in Aſia tum legatus fuit, teſtimonio doceo, eo ipſo tempore, quo tu ipſe negas claſſem habendam fuiſſe, complures a praedonibus eſſe captos, tamen Flacci conſilium in remigibus imperandis reprehendetur? Quid ſi etiam occiſus eſt a piratis Adramytenus, homo nobilis, cujus eſt fere nobis omnibus nomen auditum, Atinas pugil, Olympionices? hoc eſt apud Graecos, quoniam de eorum gravitate dicimus, prope majus & glorioſius, quam Romae triumphaſſe? At neminem cepiſti. Quam multi orae maritimae clariſſimi viri praefuerunt, qui cum praedonem nullum cepiſſent, mare tamen tutum praeſtiterunt? caſus eſt enim in capiendo, locus, eventus, occaſio. defendendi facilis eſt cautio, non ſolum latibulis occultorum locorum, ſed etiam
14 tempeſtatum moderatione & converſione. Reliquum eſt, ut quaeratur, utrum iſta claſſis curſu & remis, an ſumtu tantum & litteris navigarit. Num id igitur negari

itam fuiſſe, ut una pars ſupra Epheſum, altera pheſum navigaret? hac claſſe M. Craſſus, vir imus, ab Aeno in Aſiam, his navibus Flaccus ex Macedoniam navigavit. In quo igitur praetoris gentia requirenda? in numero navium & in de- ne aequabili ſumtus? dimidium ejus, quo Pom- rat uſus, imperavit. num potuit parcius? de- autem pecuniam ad Pompeji rationem, quae commodata L. Sullae deſcriptioni: qui cum omnes civitates pro portione in provincias deſcripſiſſet; illam

in Aſiam] Omnes libri ſcripti aëtcuus. *Ab Æno in Aſiam*] bri manuſc. etiam Memmiani, *b Eno*: unde feci *Æno*, auctore Turnebo. Æcus enim, Thraciæ Stephanum de urbibus. *Lamb.* *in Aſiam*] Sic reſtituit Tur- Adverſar. cap. 28. ex mſſ. te noſtri nulli agnoſcunt illud ptum *Hamo*. Gruterus. *tione*] Κατὰ λόγον. Alibi vide- Cicero compoſita voce, ut fie- rtio. ſed ibi analogiam ſignifi- t, comparationem rationum, duo λόγοι comparantur, in poſſunt pauciores, quam qua- ieri. ſicut 8 ad 4, ita 4 ad duo. ponitur quatuor. *Camerar.* *rtione in provincias deſcripſiſſet*] bri habent, *in provinciis*. unus *ripſiſſet*, *diſcripſiſſet*: quod ver- pat Terentius in Phormione: *go diſcripſi porro illis quibus de-* ita in antiquis legitur, & Do- *irnus*. *Qui cum in omnes Aſiæ pro portione pecuniam deſcripſiſ-* Sic hunc locum reſtituendum ine dubio in vulgatis, & manuſc. m. ſic enim habent, *Qui cum Ea civitates proportione in provin- ipſiſſet*, &c. plane mendoſe. hu- m loci ſententia ita emendati na & facillima eſt. cum olim a editione ſic edidiſſem, qui- uem putabam eſſe & doctum, m, & bonum virum, & mihi, qui tandem contra primum repertus eſt indoctus, deinde levis, & χαμαιζήλος, & infidus, & ἀλαζών, ali- quot annis poſt ex aliena induſtria lau- dem quæſivit, &, ſi in alienam meſſem invaſiſſet, ſperavit ſe eadem opera alie- nam gloriam magno labore partam in ſe tranſlaturum. quæ ſpes eum magnopere fefellit. Nam nullis codicibus antiquis fretus, ſed emendationibus vel meis, vel alienis, quas tamen ſuis auctoribus reddideram, tantum iteratis, atque in- terpolatis, atque ita inſtructus, novam Ciceronis editionem aggreſſus eſt, nihil ſcilicet novi afferens, atque adeo actum agens. hoc tantum aſſecutus eſt, quod ſe ridiculum omnibus ſanis, & gravibus præbuit, &, quo ingenio, quibuſque moribus eſſet, declaravit. is igitur, ut locos alios innumerabiles prætermit- tam, in quibus fuit ſui ſimilis, meam hujus loci emendationem non probavit: receptam dixit ferri poſſe, quod ſecus eſt. nam primum falſum eſt, Sullam Aſiæ civitates in provincias redegiſſe, ſeu deſcripſiſſe, ſi ita loqui licet, ut non licet. nam multo ante, quam Sulla na- tus eſſet, erat Aſia provincia. Deinde ſic, ut hic emendavimus, loquitur pro- xime ſupra, ibi, *deſcripſit autem pecu- niam ad Pompeji rationem, quæ fuit accom- modata L. Sullæ deſcriptioni*, &c. Poſtre- mo conſtat, Sullam deſcripſiſſe pecu- niam in Aſiæ civitates. hoc eſt, conſti- tuiſſe, quantum quæque Aſiæ civitas po- pulo Romano, quotannis tributi nomi- ne penderet. Sic apud Æmilium Pro- bum, ſeu Cornelium Nepotem, Ari-

illam rationem in imperando ſumtu & Pompejus, & Flaccus ſecutus eſt. neque eſt adhuc tamen ea ſumma completa. Non refert vero. Quid lucretur? cum enim onus imperatae pecuniae ſuſcipit, id, quod tu crimen eſſe vis, confitetur. Qui igitur probari poteſt in ea pecunia non referenda crimen ſibi ipſum facere, in qua crimen eſſet nullum, ſi referret? At enim negas fratrem meum, qui L. Flacco ſucceſſerit, pecuniam ullam in remiges imperaſſe. Equidem Q. fratris mei laude delector: ſed aliis magis gravioribus atque majoribus aliud

ſtides delectus eſt, qui conſtitueret, quantum quæque Græciæ civitas ad claſſes ædificandas, exercituſque comparandos, pecuniæ daret. Quod autem Latini dicunt, deſcribere civitatibus tributa, aut pecunias, Græci dicere ſolent, διατάττειν πόλεσι φόρας, aut χρήματα. Omnino ſic, ut edidimus, legendum, quantumvis reclament, atque obſtrepant indocti licet. *Lambinus.* *Pro portione in provincias deſcripſiſſet*] Magnas hic nugas

Sulla deſcripſerat. v ad Verrem: *Pro numero militum pecuniarum ſummas deſcribens.* Cæſar III de bello civili: *Vecturaſque frumenti finitimis civitatibus deſcripſit.* Nunquam aliter optimi quique ſcriptores. Si vulgata lectio quæ in omnibus libris extat, retinenda eſt, contra uſum & ipſius Tullii, & aliorum, qui ſuperſunt, ſcriptorum veterum Cicero *deſcribere civitates* poſuit pro deſcribere vectigal civitatibus. quod tamen non

uiddam ſtatuit, aliud vidit. exiſtimavit, quo- ; tempore auditum quid eſſet de praedonibus, ellet ſubito ſe claſſem comparaturum. denique mus frater meus in Aſia fecit, ut hoc ſumtu m civitates levaret. crimen autem tum videri um aliquis ſumtus inſtituit eos, qui antea non ſtituti, non cum ſucceſſor aliquid immutat de in- priorum. Flaccus, quid alii poſtea facturi eſſent, n poterat: quid feciſſent, videbat. Sed, quoniam munis Aſiae crimine dictum eſt, aggrediar jam ad s civitates: ex quibus ſit ſane nobis prima civitas enſis. Citat praeco voce maxima legatos Acmo- Procedit unus Aſclepiades. prodeant. Etiamne

prae-

s communis Aſiæ crimine] Eſt a is: antea editi, *de communi* ; quod aliam habet ſenten- *uterus*. Sed uterque Francii iones antiquiſſimæ, & omnes Gruterum, ſtant pro vulgata, mihi eſt ſuſpecta. Nam *com- crimen eſt*, quod in ſe omnis iſit, non quod quis in Aſia Aſiam commiſit. Vereor ne ectum ſit ab eo, qui non in- quid ſit *commune Aſiæ*. Ci- it: *De communi totius Aſiæ eſt* inc ſequitur: *aggrediar jam ad itates*, non *ad ſingularum civi- m*. *Commune Aſiæ* eſt commu- tota Aſiæ provincia. ſic *com- 'ia* in Verr. *Cui ſtatua Romæ communi Siciliæ, quemadmodum videmus, data*. Et apud eun- *mmune Miltiadum*. Sin *crimine* ique accipias pro criminatio- atione, ſcribendum eſt ex co- uteri: *communis Aſiæ crimine*. is adjicitur *totius*, eſt interpre- *communis*, quæ ex margine ir- ontextum. Sic *communis reſpu-* at. 1 de lege Agraria: *Conſentite communem rempublicam con- lio defendite*. *Communis patria*, *ſtudia*, & hujus generis alia.

Civitas Æmonenſis] *Acmonenſis*, ſcribendum eſt hic & infra: Ἀκμονέων enim eſt in veteribus numiſmatibus. *F. Urſinus*. Vide de Acmonia urbe Phrygiæ Steph. de Urbibus, & quæ ibi notant viri docti, ut & quæ Cl. Harduinus in nummis antiquis populorum & urbium illuſtratis ad hanc vocem Ἀκμονέων obſervavit. Veræ lectionis veſtigia ſunt in utroque Francii. In primo ſcribitur, *civitas Acinonenſis*, nimirum una littera *m* tranſiit in duas totidem apicum *in*. In ſecundo, & editione prima, *civitas Acrimonenſis*. & ſic in ſequentibus eadem vox in utroque Franc. ſemper ſcribitur, ut paullo ante notavimus. *Grævius*.

Prodeant. Etiamne præconem mentiri coëgiſti] Hic aliquid deeſſe videtur. ut puta vox, *ceteri*, quæ in uno tantum libro eſt. licet judicio meo præpoſtero ordine collocata, nam ut vocem, *etiam*, ſequitur, ſi eam præcedat, melius aliquanto habebit hic locus, quem ad æſtimandum hic totum ſubjiciemus: *Citat præco voce maxima legatos Æmonenſes. Procedit unus Aſclepiades. prodeant ceteri. Etiamne præconem mentiri coëgiſti?* Faërnus. Forte tranſpoſitione verborum hic locus eſt corruptus, quem ſic reſtitues: *Citat præco voce maxima legatos Acmonenſes. prodeant. Procedit unus Aſclepiades. Etiamne præconem mentiri coëgiſti?* Grævius.

n

praeconem mentiri coegiſti? eſt enim credo is vir
ut civitatis nomen ſua auctoritate ſuſtineat: dam
turpiſſimis judiciis domi, notatus litteris publicis
jus de probris, adulteriis, ac ſtupris exſtant Acm
ſium litterae: quas ego non ſolum propter longi
nem, ſed etiam propter turpiſſimam obſcoenitaten
borum praetereundas puto. Dixit publice data d
marum CCVI millia. dixit tantum: nihil oſtendi
hil protulit: ſed adjunxit id, quod certe quonia
domeſticum, docere debuit: ſe privatim drachm
CCVI millia dediſſe. Quantum ſibi ablatum hom
pudentiſſimus dicit, tantum numquam eſt auſus
beret optare. Ab Aulo Sextilio dicit ſe dediſſe,
ſuis fratribus. Potuit dare Sextilius. nam fratre
dem conſortes ſunt mendicitatis. Audiamus igitu
tilium: fratres denique ipſi prodeant: quam vole
pudenter mentiantur: &, quod numquam habu
dediſſe ſe dicant. tamen aliquid fortaſſe coram pr
dicent, in quo reprehendantur. Non deduxi, i
[redacted]

ium teſtimonio Flacci vita & dignitas nititur.
m mihi, quod haec cauſa maxime poſtulat, nul-
ivitatem, nullam conſtantiam, nullum firmum
ecis hominibus conſilium, nullam denique eſſe
nii fidem. niſi vero hactenus iſta formula teſti-
itque orationis tuae deſcribi ac diſtingui poteſt,
eco abſenti aliquid civitates tribuiſſe dicantur:
praeſenti, per ſe agenti, vi legis, jure accuſatio-
ibus praeterea ſuis terrenti ac minanti, nihil tem-
auſa ſcripſiſſe aut obſignaſſe videantur. Equidem 16
imis rebus ſaepe res magnas vidi, judices, depre-
c teneri, ut in hoc Aſclepiade. Haec, quae eſt a
nobis

eræ ſæpe tranſmutantur. *Grut.*
us ipſe non pro vera, ſed pro
emendatione venditat, quia
ur ullius veteris membranæ
lui itaque hic vetuſtorum
odicum, qui adhuc viſi ſunt,
ſequi, quam viri docti con-
Noviſſima editio Gallica re-
agathi conjecturam, *egerit*.
recte interpretatur Camera-
ius cap. 17: *Quæ de tabulis pu-*
e. Grævius.
...mis jactura] Quod Flacco ni-
quod eam ſaltam Aſclepiades
ecem artificioſum eſt, ut quod
ario dictum ſit, id ad utilita-
orator convertat. *Sylvius.*
...s ille auctor ſuæ civitatis] Eſt

*hunc cuſtodem litterarum, ſi hunc teſtem in-
juria, ſi hunc auctorem querelarum.* De
quo ſuperius: *Trallianus Mæandrio cau-
ſam commiſiſſe.* Feſtus: *Cognitor eſt qui li-
tem alterius ſuſcipit coram eo, cui datus
eſt; procurator autem abſentis nomine auctor
eſt.* I. Fr. Gronovius 11 de Seſtert. 3.

Ex tempore] Ἀπροσδοκήτως, id eſt for-
tuito, ſubito, inquit I. Camerarius. Ne-
quaquam *ex tempore*, eſt pro ratione tem-
poris, pro ut diverſitas temporum po-
ſtulat, ſervientes tempori, pro qua ſta-
tim dicit, *temporis cauſſa ſcripſiſſe.* Sic &
act. 3 in Verr. cap. 71: *Nihil dicet ex tem-
pore, nihil ex ſua voluntate.* Vide quæ ibi
notavi. *Grævius.*

Quæ a nobis probata] Poſt vocem, *quæ*,
interpone verbum, *eſt*, ex pleriſque li-

nobis prolata laudatio, obſignata erat creta illa Aſiatica: quae fere eſt omnibus nota nobis: qua utuntur omnes non modo in publicis, ſed etiam in privatis litteris, quas quotidie videmus mitti a publicanis, ſaepe unicuique noſtrum. neque enim teſtis ipſe ſigno inſpecto falſum nos proferre dixit, ſed levitatem totius Aſiae protulit, de qua nos & libenter, & facile concedimus. Noſtra igitur laudatio, quam ille temporis cauſa nobis datam dicit, datam quidem confitetur, conſignata creta eſt: in illo autem teſtimonio, quod accuſatori dicitur datum, ceram eſſe vidimus. Hic ego, judices, ſi vos Acmonenſium decretis, ſi ceterorum Phrygum litteris permoveri putarem, vociferarer, &, quam maxime poſſem, contenderem: teſtarer publicanos, excitarem negotiatores, veſtram etiam conſcientiam implorarem: cera deprehenſa, confiderem totius teſtimonii fictam audaciam manifeſto comprehenſam atque oppreſſam teneri. Nunc vero non inſultabo vehementius, nec

iam ſunt, ut Aſclepiades dicit, leves, horum te-
nium non pertimeſcam. Venio nunc ad Dory- 17
m teſtimonium: qui producti tabulas ſe publicas
eluncas perdidiſſe dixerunt. O paſtores, neſcio
, cupidos litterarum: ſiquidem nihil iſtis praeter
s abſtulerunt. Sed aliud eſſe cauſae ſuſpicamur,
rte iſti parum verſuti eſſe videantur. Poena eſt,
inor, Dorylai gravior, quam apud alios, falſarum
rruptarum litterarum. ſi veras protuliſſent, cri-
nihil erat: ſi falſas, erat poena. belliſſimum pu-
it, dicere amiſſas. Quieſcant igitur, & me hoc in
ponere atque aliud agere patiantur. Non ſinunt,
et enim ille neſcio quis, & privatim dicit ſe dediſſe.
vero ferri nullo modo poteſt. Qui de tabulis pu-
blicis

lenſium] Graecis dicuntur Δορυ-
Hinc legitur Δορυλάων Νεωκόρων
Aurelii nummo, quem laudat
rduinus in nummis illuſtratis.
lenſium gravior] Omnes libri *Do-*
el certe hujus dictionis veſtigia.
, *Dory'enſium gravior*] Vetuſtio-
ylai, neque aliter Pall. & S. Vi-
nam Grut. *Dorylii.* an fuit? *Do-*
Gruterus. Inveni & ego in
: Francii, in prima, in Aſcenſ.
ri, Hervag. edd. *Dorylai*. Cur id
ioribus editionibus eſt rejectum?
eſt in oppido Dorylao, ibi gra-
ena eſt ſancita in corruptores.
m enim, auctore Plinio, Stra-
aliis dicebatur Phrygiae Salutaris
n, cujus incola *Dorylenſes* & *Do-*
e ſane *Dorylenſium* hic vix ferri
Dixit enim Cicero: poena falſa-
: corruptarum litterarum gravior
ilai, quam apud alios. Quam
. eſſet, ſi dixiſſet, poena fal-
litterarum gravior eſt Dorylen-
ut duo diverſa notantes voces rei
iinis pendeant a poena. Nihil cer-
ſt veterum codicum ſcriptura.
s.
rarum. ſi veras protuliſſent] Ab
ois incipit fragmentum hujus ora-
tionis in antiquo libro. cujus poſthac po-
tiſſimum fidem ſequemur. *Faërnus.*

In lucro ponere] Id eſt, in hoc non eſſe ſollicitos. *Camerar.* Imo *in lucro ponere*, eſt praeter ſpem & expectationem ad cauſſae noſtrae utilitatem convertere. Nam in lucro deputare eſt aliquid non habere eo loco, quod indubie tanquam ſibi debitum expectaris, ſed quod praeter expectationem noſtram nobis objicitur inſperatum. Terent. Phorm. II, I: *Quidquid praeter ſpem evenit, id omne deputato eſſe in lucro.* Hecyr. III, I: *Nam nos omnes, quibus eſt alicunde aliquis objectus labor, omne quod eſt interea tempus, priusquam id reſcitum eſt, de lucro eſt.* Graevius.

Supplet enim] Deficientibus iis, qui ſe dediſſe dicerent, ſe dicit privatum dediſſe. Aut *ſupplet*, loco tabularum publicarum ad ſpeluncas perditarum alias tabulas profert. *Sylvius.*

Ille neſcio quis] In antiquo libro ita legitur, *iſte neſcio qui.* Faërnus.

Qui de tabulis publicis, &c.] Pall. fere, *quia de tabulis*, reſtat etiam in ed. veteri. at Henricus Stephanus prodit repertum ſibi in veteri cod. *quia qui de tabulis.* fieri poteſt. ſed non ideo ſollicitaverim receptam. *Gruterus.*

In-

: metuit homo doctus & ſapiens, ne L. Flaccus
ſcelere ſe alliget, cum jam teſtem illum effugere
oſſit: ut, qui ante dictum teſtimonium ſibi tem-
t, cum tamen aliquid aſſequi poſſet, is nunc id
ut ad falſum avaritiae teſtimonium, verum etiam
cii crimen adjungat. Sed de hoc teſte, totoque
idatico diſſeruit & ſubtiliter, & copioſe Q. Hor-
ten-

aliqua parte relevavit] Subla-
s dictionibus legendum, *te*
levavit. *aliqua*, autem adver-
. *Faërnus*. *Cujus mors te aliqua*
] Sic legendum eſt, non ut ha-
i vulgati, *aliqua ex parte*. *ali-*
em, hoc loco, adverbium eſt,
Faërnus. Quod autem noſter
ſſet, hoc loco Faërnum mor-
lla injuria laceſſitus petulanter
quid hoc ſceleratius dici po-
præſertim Faërnus docte hunc
endarit: iſte indocte, & im-
diſſenſerit? *Lamb.* *Aliqua*
eſt adverbium. Sed ſi ita inve-
pectatæ fidei libris, ut Faërnus
m cenſuit, iſtæ tamen vocu-
ſſent ſubaudiendæ. *Grav.*
m demiſſo] Ant. liber, *emiſſo*.
verſu ubi eſt, *at iſtud*, ipſe
iſtud. nos tamen vulgatam
& ſequenti verſu ubi legitur,
duos, ibi, *poſt quam vi dum*,
m biduum. & infra ubi legi-
lenda vox, *etiam*:

Vt iſtud columen actionis] Ita Pal. ſec. tert. quint. oct. nam pr. quart. ſext. *Et*. ſolum erat illud *At*, vulgo receptum, in ſeptimo. *Gruterus*.

Sed de hoc teſte totoque Mithridatico diſſeruit & ſubtiliter, & copioſe] Duabus vocibus additis, & una detracta legendum: *Sed quoniam de hoc teſte totoque Mithridatico crimine diſſeruit ſubtiliter & copioſe*. ſane *ſubtiliter*, ſcriptum eſt per *p*, non *b*. Faërnus. *Totoque Mithridatico crimine*] Sic habent omnes, quos vidi, codices veteres: & item ii, quibus eſt uſus Faërnus: alii tamen reponunt, *teſtimonio*, pro, *crimine*. Lamb. *Totoque Mithridatico*] Lambinus neſcio quæ hic adjicit, ſed præter libros noſtros, in quibus, nec reperimus illud *crimine*, nec Henr. Stephani, *teſtimonio*. Pal. pr. habet, *totoque Mithridate*. ſec. *Sed de hoc teſtimonio Mithridatico*. reliqui ſtant a vulgata. & videtur alludere Tullius ad pharmacum, quod nomen habebat Mithridatis; ut quemadmodum illud conſtabat ex aliquot venenis bonis, ita illud
ex malis. &c. *Gruterus*. De pharmaco

tenſius : nos , ut inſtituimus, ad reliqua perga
18 Caput eſt omnium Graecorum concitandorum, qui
accuſatoribus ſedet , Heraclides ille Temnites, h
ineptus & loquax, ſed, ut ſibi videtur, ita doctus, ut e
magiſtrum aliorum ſe eſſe dicat : & qui ita ſit ambiti
ut omnes vos noſque quotidie perſalutet. Temni u
ad illam aetatem in ſenatum venire non potuit : &,
artem dicendi traditurum etiam ceteris profiteatur
omnibus turpiſſimis judiciis convictus eſt. Pari feli
una legatus venit Nicomedes, qui neque in ſenatum
conditione pervenire potuit, & furti, & pro
damnatus eſt. Nam princeps legationis Lyſanias ad

dem in antiquis libris id ſe reperiſſe dicat, ſed ex conjectura ſic reponat. *Mithridatico* ſubaudi negotio, aut teſtimonio. *Grævius.*

Caput eſt] Princeps, auctor, ut apud Terent. *Te eſſe huic rei caput.* Camerar.

Temnites] Per *m* ſcriptum eſt in prima ſyllaba, & ita ſemper. & ſequenti

Perſalutet] Fuerunt uſitatæ q
Romanorum ſalutationes, & in
cipua officia, ut clientium. *Ca*
Perſalutet] Vel ut multos amico
videatur, vel ut a nobis invicem
tur. *Sylvius.*

In ſenatum venire] Eſt ſenator
ut *in civitatem venire*, eſt civitate

n ſenatorium: ſed cum rempublicam nimium
:tur, peculatus damnatus & bona, & ſenato-
en amiſit. Hi tres etiam aerarii noſtri tabulas
roluerunt. nam ſervos novem ſe profeſſi ſunt
um omnino ſine comite veniſſent. Decreto
primum video affuiſſe Lyſaniam, cujus fra-
quod is populo non ſolvebat, praetore Flacco
enierunt. praeterea Philippus eſt Lyſaniae
Iermobius: cujus frater Poles, item pecuniae
ſt condemnatus. Dicunt ſe Flacco & iis, qui 19
it, drachmarum xv millia dediſſe. Cum civi-
res eſt acerrima & conficiendarum litterarum
ma; in qua nummus commoveri nullus poteſt
ſine

ublicam nimium amplecte-
iimium diligeret. Vt pro
um Sp. Melium, qui an-
jacturaque rei familiaris,
lecti plebem putabatur, in
tis regni appetendi. Sed ita
Lyſanias amplectebatur,
t. *Sylvius.*
iſt furtum pecuniæ publi-
Vide D. ad l. Iul. de pecul.
rarius.

luerunt] Heraclides, Ni-
Lyſanias apud ſcribas æra-
, ſe Romam ad dicendum
cum ſervulis novem ve-
s major pecunia pro via-
umeraretur. *Sylvius.*
olebat præſcribi auctori-
itum adfuiſſent. Sic Ro-
uſulto etiam auctoritatem
docet ergo Cicero, illos
Flacci, & ultos privatas
merar.

o] Lyſaniæ teſtimonio
on eſſe oſtendit, quod
icus fuerit. Inimico teſti
dum. *Sylvius.*

ica] Quia non ſolvit, quod
re. *Camerar.* *Pecuniæ pu-*
m, vel quod pecuniam pu-
æ, & non ſolveret. *Sylv.*
Diligentiſſima, attenta. *Ca-*

Conficiendarum litterarum diligentiſſima] Hujus loci emendatio debetur codici manuſcr. ex cœnobio divi Dionyſii, & Adr. Turnebo. *Lambinus.* *Cum civitate mihi res eſt acerrima, & conficientiſſima litterarum*] Habent iſtud edd. vett. item Pal. ſec. ſed non etiam reliqui ſeptem, aut S. Victor. iis enim ſolum adeſt *cum civitate mihi res eſt acerrima litterarum.* Grut. ſcriptum habet, *& conficientiſſimarum litterarum*, Turnebus libro xxx. Adverſar. cap. 4. conjicit, *& conficiendarum litterarum diligentiſſima*; quod occupavit ſtatim Lambinus, aitque ita legi in codice qui eſt cœnobii D.Dionyſii. *Grut.* Franc. ſecundus & ed. prima: *acerrima litterarum.* Sed Franc. prim. *acerrima & conficiendarum litterarum diligentiſſima.* Vulgatorum librorum ſcriptura, forte defendi poteſt ex v de finibus: *Sed hæc cum corporis bona ſint, eorum conficientia certe in bonis numerabimus.* Sed Francii codicis tamen lectio mirum in modum mihi arridet, æque ut Turnebo, cum illam in veteri libro legiſſet, cum videatur eſſe planior, & auribus Tullianæ copiæ & candori adſuetis gratior. Pro Cœlio: *Q. Pompejus caſtiſſimus vir, atque omnis officii diligentiſſimus.* Grævius.

In qua nummus moveri nullus poteſt] Ant. liber, *commoveri.* ſic & in oratione pro Fontejo: *Nummus in Gallia nullus ſine civium Rom. tabulis commovetur.* Faërn.

ſine quinque praetoribus, tribus quaeſtoribus, quattuor menſariis, qui apud illos a populo creantur. Ex hoc tanto numero deductus eſt nemo: &, cum illam pecuniam nominatim Flacco datam referant, majorem etiam aliquam cum huic iidem darent, in aedem ſacram reficiendam ſe perſcripſiſſe dicunt: quod minime convenit. nam aut omnia occulte referenda fuerunt, aut aperte omnia. cum perſcribunt nominatim Flacco, nihil timent, nihil verentur. cum operi publico referunt, iidem homines ſubito eundem, quem contemſerant, pertimeſcunt. Si praetor dedit, ut eſt ſcriptum, a quaeſtore numeravit, quaeſtor a menſa publica, menſa aut ex vectigali, aut ex tributo. Numquam erit iſtud ſimile criminis, niſi mihi totam rationem omni & perſonarum genere & litterarum explicaris: vel, quod eſt in eodem decreto ſcriptum, homines clariſſimos civitatis, ampliſſimis uſos honoribus, hoc praetore circumventos. cur hi neque in judicio adſunt, neque in decreto nominantur? non enim cre-

is, cognitum atque patefactum eſt: cumque eade re Cn. Lentulus, qui cenſor fuit, Temnitapatronus, litteras miſiſſet, Heraclidem iſtum ani nemo poſtea vidit. Atque, ut ejus impuden- perſpicere poſſitis, cauſam ipſam, quae leviſſimi [illegible] animum in Flaccum incitavit, quaeſo, cogno- [illegible] Cymaeum Romae mercatus eſt de [illegible]. Cum verbis ſe locupletem face- [illegible] haberet nihil praeter illam impudentiam, quam [illegible], pecuniam ſumſit mutuam a Sex. Stola, judice hoc

[illegible]] Ant. liber, *molo:* deinde adlia manu *T. Tmolo*, & poſt duos ubi eſt, *huic uni in vita commiſſa*, ille habet, *huic una*, qua lectionifla, dictio, *ſola*, abundat. *Faërn.*

Tmolo petivit] *Vſque Tmolo*, eſt uſ- Tmolo, niſi *abuſque Tmolo* potius lum ſit, ut ſit uſque a Tmolo, dmodum Virgilius dixit in VII l. *Siculo proſpexit abuſque Pachyno.*

mento publico eſt poſitus] Antiq. li- *frumento.* nec videatur inuſitalicere aliquem poſitum eſſe custo- frumento publico: nam & recte, ate de aliquo diceretur, *impoſitus frumento p.* quæ dictio *impoſitus*, abus his juncta eſt *in*, & *poſitus.* us.

que, ut ejus impudentiam perſpicere pervarum, ſed eleganter diſpoſita. *Camerarius.*

Fundum Cymaeum] In agro Cymæo, qui eſt in Æolide, cujus urbs eſt Cume, ſive Cyme.

De pupillo Meculonio] Latini etiam uſi ſunt præpoſitione *a*, ut Cicero in epiſtolis: *Emit a Cæſare.* Camerar. *De pupillo Meculonio*] *De P. Meculonio* fortaſſe legendum. Pantagathus, *M. Aculeone* corrigebat, neſcio an antiqui libri motus auctoritate. paullo poſt, pro *percuſſit*, idem legebat *perculit.* F. Vrſinus.

Pecuniam ſumpſit mutuam a Sex. Stola] In antiq. lib. pro *mutuam* eſt *tum:* nos tamen *mutuam* malumus, & pro *Stola*, in eo legitur, *Siloga.* & poſt duos verſus, ubi eſt, *credidit Veratii lectiſſimi hominis fidei is cum ſolveret:* in eo ita eſt, *credidit Nerati lectiſſimi hominis fide ei cum*

hoc noſtro, primario viro, qui & rem agnoſcit, neque hominem ignorat: qui tamen credidit P. Fulvii Veratii, lectiſſimi hominis, fide. ei cum ſolveret, ſumſit a C. & M. Fuſiis, equitibus Rom. primariis viris. Hic hercule cornici oculum, ut dicitur. nam hunc Hermippum, hominem eruditum, civem ſuum, cui debebat eſſe notiſſimus, percuſſit. ejus enim fide ſumſit a Fuſiis. Securus Hermippus Temnum proficiſcitur, cum iſte ſeſe pecuniam, quam hujus fide ſumſerat, a diſcipulis ſuis diceret Fuſiis perſoluturum. habebat enim rhetor iſte adoleſcentes quoſdam locupletes, quos dimidio redderet ſtultiores, quam acceperat, ubi nihil poſſent diſcere, niſi ignorantiam litterarum. neminem quidem adeo infatuare potuit, ut ei nummum ullum crederet. Itaque, cum Roma clam eſſet profectus, multoſque minutis mutuationibus fraudaviſſet, in Aſiam venit, Hermippoque percontanti de nomine Fuſiano reſpon-

C. & M. Fuſiis, fidejubente pro ipſo | ſunt, ut Papiſii & Papirii. Camerar

ıdet, ſe omnem pecuniam Fuſiis perſolviſſe. In-
, neque ita longo intervallo, libertus a Fuſiis cum
ı ad Hermippum venit: pecunia petitur ab Her-
ı. Hermippus ab Heraclide petit: ipſe tamen
ſatisfacit abſentibus, & fidem ſuam liberat. Hunc
ıtem, & tergiverſantem judicio ille perſequitur.
peratoribus cauſa cognoſcitur. Nolite exiſtima-
ıdices, non unam & eandem omnibus in locis
audatorum & infitiatorum impudentiam. fecit
ı omnia, quae noſtri debitores ſolent. negavit
nnino verſuram ullam feciſſe Romae: Fuſiorum
:mavit numquam omnino nomen audiſſe: Her-
m vero ipſum, pudentiſſimum atque optimum
, veterem amicum atque hoſpitem meum, ſplen-
num atque ornatiſſimum civitatis ſuae, probris
us maledictiſque vexavit. Sed, cum ſe homo vo-
quadam praecipiti celeritate dicendi illa ora-
jactaret, repente teſtimoniis Fuſiorum, nomi-
ue recitatis, homo audaciſſimus pertimuit, lo-
ſimus obmutuit. Itaque recuperatores contra
rem minime dubiam prima actione judicaverunt.
judicatum non faceret, addictus Hermippo, &
ab

ıtis. Nam, ut dicitur in Inſti-
22 de obligationibus littera-
u *per ſcripturam fiebat obligatio,*
ibus fieri dicebatur: quæ *nomi-*
it Imperator, *hodie in uſu non*
officiis libro III: *Emit inſtru-*
us facit, negotium conficit. Ven-
ur ultimo nomina a Divo Pio
ud. *Camerar.*

m feciſſe] Pecuniam mutuam
ı accepiſſe. Pro Cœlio: *Verſu-*
nam omnino fecit. Verſura eſt æs
Idem.

is] Loquax. *Idem.*

ti] Audace. Subita in utroque
ſignificatio celeritatis, ut *præ-*
us acer agit. Idem.

udicatum non faceret] Auctore
Gellio cap. I, ultimi libri ex lege 12 tabularum confeſſi æris ac debiti judicatis 30 dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſſa, quam diſſolverent, eoſque dies decemviri juſtos appellaverunt, velut quoddam juſtitium, id eſt, juris inter eos quaſi interſtitionem quandam & ceſſationem: quibus diebus nihil cum his agi jure poſſit. Poſt deinde niſi diſſolverent, ad Prætorem vocabantur, & ab eo, quibus erant judicati addicebantur, nervo quoque atque compedibus vinciebantur. Iudicatum non facit is, qui damnatus non facit, quod judices pronunciaverunt. *Sylvius.*

Addictus Hermippo] A Flacco Prætore Hermippo datus eſt, ut ei ſerviret, quod pecunia credita ei diſſoluta eſſet. Ad-

dictus

21 ab hoc ductus eſt. Habetis & honeſtatem hominis, & auctoritatem teſtimonii, & cauſam omnem ſimultatis. Atque is ab Hermippo miſſus, cum ei pauca mancipia vendidiſſet, Romam ſe contulit: deinde in Aſiam rediit, cum jam frater meus Flacco ſucceſſiſſet. ad quem adiit, cauſamque ita detulit; recuperatores vi Flacci coactos & metu falſum invitos judicaviſſe. Frater meus pro ſua aequitate prudentiaque decrevit, ut, ſi judicatum negaret in duplum iret. ſi metu coactos diceret, haberet eoſdem recuperatores. Recuſavit: &, quaſi nihil eſſet actum, nihil judicatum, ab Hermippo ibidem mancipia, quae ipſe ei vendiderat, petere coepit. M. Gratidius legatus, ad quem eſt aditum, actionem ſe daturum negavit: re judicata ſtari oſtendit placere. Iterum iſte, cui nullus eſſet uſquam conſiſtendi locus, Romam ſe retulit: perſequitur Hermippus, qui numquam iſtius impudentiae ceſſit. petit Heraclides a C. Plotio ſenatore, viro primario, qui legatus in Aſia fuerat, mancipia quaedam, quae ſe, cum judicatum

tantummodo cum univerſo genere confingere?
Lyſaniam ejuſdem civitatis, peculiarem tuum,
, teſtem: quem tu cum ephebum Temni co-
quoniam te nudus delectarat, ſemper nudum
iſti. abduxiſti Temno Apollonidem. pecuniam
ado-

ppellamus, ab libera par-
ite dependent. ut ſi actor
qui noluerit, nulla id lege
ur. idcirco Heraclides qui
b eo judice abiit, & cauſam
it. *Faërnus.*
Plotium] Id eſt, pro Plotio,
io Comœdo: *Satis enim ju-*
idetur, cur ſecundum Roſcium
at. IV in Verr. *Nec cogat ante*
m de abſente ſecundum præſen-
Pro A. Cæcinna: *Vt vobis*
tores nulla dubitatio ſit, ſive
rba ſpectare vultis, quin ſe-
dicetis. Sylvius.
ſe dicturum] Dicit ſenten-
nator, quam judex. Iudex
enator, fert ſententiam. *Id.*
tentiam ſecundum Plotium ſe
enderet] Cur non dixit, *ſe*
deret? Erat enim uſitatius
m de judice verba fiant. nam
icit proprie ſenator, & qui
u qui conſulitur. *ſententiam*
dex & a prætore datus, & a
ſumtus. *Lambinus.*
] Significaret, aut diceret.
elio Balbo: *Iudices cum ſæpe*
palamque loquerentur, quid
Papia de M. Craſſo Mamertinis

Sic ſane Faëmi antiquiſſimus liber, qui ſequendus erat, quod editores male neglexerunt. *Grævius.*

Peculiarem tuum, Deciane, teſtem] Sic quondam patres familias dabant ſuis filiis peculiares ſervos. Plautus peculiarem ovem dixit. Decianus autem unus fuit ex accuſatoribus Lælii pluribus. Nam ut plures erant defenſores, ita etiam plures accuſatores. Neſcio an ſit corrupta ſcriptura. Nam ſupra Lælii Decimi mentio facta eſt, accuſatoris acerrimi. Si legitur *Deciane* Læli intelligendum eſt. *Cam.* Lego: *Civitatis peculiarem cum Deciani teſtem.* Muret.

Quoniam te] Antiquus liber, *qua tum te*, nos, *quia tum te.* Faërnus.

Abduxiſti Temno Apollonidem] Neſcio qui Apollonides hic inculcatur, & ſuſpicati quidam fuerunt locum eſſe mutilum, ſed & ſcripturam corruptam eſſe exiſtimari poſſit, ut forte legendum ſit, *abduxiſti Temno Apolloniam*, idem *pecuniam adoleſcentulo.* Fuit enim Apollonia in illis locis, id eſt τῆς μαγνησίας. Niſi forte eſt Α'πολλωνὶς, unde poſtea in editione Veneta leguntur, *Apollonidenſes.* Sed hoc relinquamus in medio. *Camer.*
Abduxiſti Temno Apollonidem] Si hic locus eſt emendatus, Apollonidem & Ly-

adoleſcentulo grandi faenore, fiducia tamen accepta, occupaviſti. hanc fiduciam commiſſam tibi dicis: tene hodie

per habent manuſcr. libri, *Apollonidienſes*: pro quo quidam legi volunt, *Apollonienſes*, & pro *Apollonide*, *Apollonia*. ego etiam olim juſſeram excudi Apollonidem, & *Apollonidienſes*: quemadmodum habent libri omnes, cum præſertim Plinius *Apollonidienſes* commemoret. Sed tum vel errarunt, vel neglexerunt meum imperium operæ. Quare ubique repone, *Apollonidem*, & *Apollonidienſes*. Lambinus.

Fiducia tamen accepta] Fiducia eſt pignus, aut hypotheca, quæ creditori in ſecuritatem crediti oppignoratur Paullus I. C. lib. 2 recept. ſent. tit. 73: *Si creditor rem fiducia datam uni ex heredibus, vel extraneo legaverit, adverſus omnes ſacerdotes actio fiduciæ competit.* hoc eſt, actio pignoratitia, quæ datur debitori adverſus creditorem recuperandæ fiduciæ, ſeu pignoris cauſſâ. *Commiſſæ hypothecæ* ſunt, quæ creditoris ſunt factæ ceſſante ſolutione.

Hanc fiduciam commiſſam tibi dicis] Ad-

ut in orat. pro lege Manilia: *Quorum magna res aguntur in veſtris vectigalibus exercendis occupata.* Nunc de fiducia, Boëtius quarto commentario Topicorum: *Fiduciam*, inquit, *accepiſſe dicitur, cuicumque res aliqua ea lege mancipatur, ut mancipanti aliquando remancipet: veluti ſi quis tempus dubium timens, amico potentiori fundum mancipet, redditurо cum tempus illud dubium præterierit. Hæc mancipatio fiduciam nominatur, idcirco, quod reſtituendi fides interponitur.* Hucuſque Boëtius. quem & Budæus ante nos citavit in annotationibus in Pandectas. Sed intelligere debemus eam fidem, quæ, interponebatur de reſtituenda re fiduciaria, non fuiſſe apertam, neque manifeſtam: ſed tantum ipſis partibus notam, adeoque ſecretam: ut ſi ille qui fiduciam acceperat, fidem frangeret, eam reſtituere noluiſſet, judicio cogi ad id faciendum non poſſet. aliter quæ fiducia, aut quæ fides eſſet? Videamus nunc quid ſit *fiduciam eſſe commiſſam*, verbum *committendi* [illegible]

s: ſed propter alios qui hæc
acti ſumus ea paulo verboſius
quorum omnium deinceps
Cicerone exempla ſubjecimus.
ntio: *Nihilominus enim poteſt,*
multam non commiſerit, accepiſſe
rem judicandam pecuniam. In
ib. v: *Tot Siculi, tot equites Ro-*
omine nequiſſimo, & turpiſſimo
iam octupli ſine ulla dubitatione
, non perſequebantur. Item li-
Eſſe in eo teſtamento quo ille hæres
ptum: ut ſtatuas in palæſtra debe-
faciemus, ut palæſtritæ negent ex
o eſſe poſitas; petant hæreditatem:
n palæſtra commiſſam eſſe dicant.
. III: *Calumniatores ex ſinu ſuo*
qui illam hæreditatem Veneti E-
mmiſſam eſſe dicerent. Libro epi-
ad Memmium: *Præterea Phi-*
bandenſis hypothecas Cluvio dedit,
iſſæ ſunt: velim cures, ut aut de
decedat, eaſque procuratoribus
radat, aut pecuniam ſolvat. In
rema ſignificatione arbitramur
eſt, in oratione pro Flacco,
ſſe ab Cicerone, Decianum di-
ucianis ſibi eſſe commiſſam: Cum
ecianus apud Lyſaniam adole-
, pecuniam, ut diximus, gran-
te collocaſſet, ipſe fundum ab
nte acceperat fiduciaria manci-
loco, ut conjici licet, hypo-
& ut planius hoc dicamus, ſe-
er eos pactione interveniente,
m diem Lyſanias pecu-
fundus pleno jure De-

quem fiduciario nomine acceperat, ſibi applicatus eſſet, propriuſque ipſius effectus, eum fundum tanquam ſuum tenebat & poſſidebat. cujus recuperandi ſpe Lyſaniam venire ad dicendum contra Flaccum teſtimonium induxit. Sane adnotandum eſt, non confiteri Ciceronem fiduciam Deciano eſſe commiſſam; ſed duntaxat Decianum id dicere: ut ſit liberum credere, etiam forte non eſſe commiſſam, & ſic interim eum aliqua ſuſpicione iniquitatis in Lyſaniam, & circumſcriptionis aſpergat. *Faërnus.*

Qui quoniam teſtimonium dixit] Hic videtur deeſſe negotio. infra enim apparet Lyſaniam nondum teſtimonium dixiſſe. Quare legendum puto, *nondum dixit:* eo magis, quia præcedit dictio *teſtimonium*, cujus extrema pars fere eſt *nondum*. Et ideo hæc vox poteſt videri omiſſa a librario, tanquam geminata. *Id.*

Qui quoniam teſtimonium nondum dixit]. Sic etiam olim edidimus, Faërni conjecturam certiſſ. ſecuti: quem ſimiolus quidam ait ſe quoque ſecutum eſſe, quaſi re a nobis non occupata. *Lamb.* *Qui quoniam teſtimonium dixit*] *Flaxit*, pro *dixit*, olim Pantagathus emendarat: poſtea improbata Faërni conjectura, qui *non dixit* legendum affirmabat, quod nimis ei frigidum & indignum Cicerone videretur, ita hunc locum correxit: *Eum tu teſtem ſpe recuperandi fundi paterni, quod jam teſtimonium dixit, venire ad teſtimonium dicendum coëgiſti: qui quidnam ſit dicturus, expecto.* F. Vrſinus. *Nondum* intruſerunt ex conjectura Faërni.

quam dixerit. totum enim convertet, atque alia finget. Quamobrem & ille ſervet, quod paravit: & ego me
22 ad id, quod attulerit, integrum conſervabo. Venio nunc ad eam civitatem, in quam ego multa & magna ſtudia & officia contuli: & quam meus frater in primis colit atque diligit: quae ſi civitas per viros bonos graveſque homines querelas ad vos detuliſſet, paullo commoverer magis. nunc vero quid putem? Trallianos Maeandrio cauſam commiſiſſe, homini egenti, ſordido, ſine honore, ſine exiſtimatione, ſine cenſu? Vbi erant illi, Pythodori, Aetideni, Lepiſones, ceteri homines apud nos noti, inter ſuos nobiles? ubi illa magnifica & glorioſa oſtentatio civitatis? nonne eſſet puditum, ſi hanc cauſam agerent ſevere, non modo legatum, ſed Trallianum omnino dici Maeandrium? huic illi legato, huic publico teſti patronum ſuum jam inde a patre atque majoribus, L. Flaccum mactandum civitatis teſtimonio tradidiſſent? Non eſt ita, judices, non eſt profecto. vidi ego in quodam judicio nuper Philo-

s, ſedent arrogantiam, fateantur in Maeandrii
eſſe expreſſam faciem civitatis. ſin iſtum ſem-
ipſi domi proterendum eſſe, & conculcandum
unt, deſinant putare auctoritatem eſſe in eo te-
, cujus auctor inventus eſt nemo. Sed expo- 23
id in re ſit, ut, quamobrem iſta civitas neque
laccum oppugnarit, neque benigne defende-
e poſſitis. Erat ei Caſtriciano nomine irata: de
reſpondit Hortenſius: invita ſolverat Caſtri-
uniam jamdiu debitam. Hinc totum odium,
hinc

r] Apparet Ciceronem con-
ralliānos tum dixiſſe. *Came-*

] Vel, quod mihi magis
rem: id eſt, qui ageret quaſi
tis, conquerentis de injuria
auctorem civitatis ſua dixit.
e quæ ad illum locum notata
. Gronovii libris de pecunia
i oſtendit *auctores civitatum*
res jurium & commodorum
qui aliter ſyndici, & *ἔκδικοι*

ſpiritus] *Flatuſque remittat*
irgilius, id eſt, deſinat ſu-
eſſe ferox. Nam ſuperbi &
plenius aliquid ſpirant, ut
aulus ſpirans adhuc minas. Ca-

m faciem civitatis] Antiquus
s ſequenti verſu, ubi eſt, *præ-*
ba fuit ab optimatibus illa concio, tu lege, *uſque adeo orba fuit optimatum illa concio.* Faërnus. *Expreſſam faciem*] Quaſi in ſpeculo relucere faciem civitatis in illo legato. *Camerar.* *Expreſſam faciem civitatis*] Lambinus *ſpeciem*, quod etiam in Pal. pr. ſed tert. alterum retinebat, item editio vetus. *Gruterus.*

Proterendum eſſe] Non modo nullo honore afficiendum, ſed ut abjectum conculcandum. *Sylvius.*

Cujus] Teſtimonii Tralliani, quod affert vel dicit homo nihili. *Camerar.*

Erat ei Caſtritiano nomine irata] Caſtritio Tralliana civitas debebat pecuniam. Caſtritius ad Flacci judicium Trallianam civitatem adduxit, ut Tralliani Caſtritio creditam pecuniam ſolverent Flaccus judicavit. Eam ob cauſſam Flacco Tralliani iraſcebantur. *Sylvius.*

Hortenſius] Q. enim Hortenſius cum

hinc omnis offenſio. Quo cum veniſſet Laelius a
tos, & illud Caſtricianum vulnus dicendo refricu
exſiluerunt principes, neque in illa concione adfue
neque ipſius decreti ac teſtimonii auctores eſſe v
runt. uſque eo orba fuit ab optimatibus illa conci
princeps principum eſſet Maeandrius: cujus lingua
flabello ſeditionis, illa tum eſt egentium concio vem
Itaque civitatis pudentis, ut ego ſemper exiſtimav
gravis, ut ipſi exiſtimari volunt, juſtum dolorem q
laſque cognoſcite. Quae pecunia fuerit apud ſe
patris nomine collata a civitatibus, hanc a ſe eſſe ab
queruntur. Alio loco quaeram, quid licuerit Fl
nunc tantum a Trallianis requiro, quam pecunia
ablatam queruntur, ſuamne dicant, ſibi a civitatibu
latam in uſum ſuum. cupio audire. non, inquit, dic

Refricuiſſet] Renovaſſet, exaſperaſſet dolorem Trallianorum, quem acceperat civitas, coacta judicatum ſolvere, id eſt, numerare Caſtritio debitam pe-

quo poëta: *Arce & urbe orba ſ accedam? quo applicem?* Vt autem & probatus, ita & orbus & orb citur, ut in eodem III:

[redacted]

nores L. Flacci poneretur. haec pecunia tota ab ribus tranſlata eſt in quaeſtum & faenerationem:)erata eſt multis poſt annis. Quae civitati facta 24
ijuria? At moleſte fert civitas. Credo avulſum eſt praeter ſpem, quod erat ſpe devoratum lucrum. ueritur. impudenter facit. Non enim omnia quae nus, eadem jure queri poſſumus. At accuſat ver- graviſſimis. Non civitas, ſed imperiti homines, a Macan-

hujus dies feſtos atque ludos] In ho- magiſtratuum populi Romani ſo- inſtitui ludi ac dies feſti a provin- s, *collata* publice pecunia ad im- illorum. Hoc aliquando fiebat udio, aliquando a coactis, ali- ab aſſentatoribus, ut indicatur one IV in Verrem, ubi exagitat ſtum. Deinde in curia Syracuſis, βουλευτήριον vocant. Sed & alibi tola ad Atticum dicit, ſe recuſaſſe & ſtatuas aut fana, & dicit ſe aliis us & ſumtibus civitates liberaſſe. gravabantur certe hoc nomine ciales. Ludi ſunt feſta, qui dicun- ualiter in genere neutro in a, ut llea, id eſt, inſtituta in honorem lli. Sicut omnia nomina Graeca um exeunt in a, ut ſcribit Hero- , quemadmodum dixerunt Py-

hujus dies feſtos atque honorem Mutii Scae-

Iam id videro] Iam hoc explicabo. *Gron.*

Hac pecunia tota] In omnibus libris poſt haec verba ſequitur dictio *tota*, & poſt *tranſlata*, quod ſtatim ſequitur, legitur verbum *eſt*. Faërnus.

In quaeſtum] Id eſt, Tralliani collocarunt hanc pecuniam, non impenderunt in inſtitutionem honorum, ad quos fuit collata, quibus fuit deſtinata: & in quaeſi fuit abalienata a Flacco. *Idem.*

Credo, avulſum eſt enim] Sic habet codex Memmianus, & ita legendum. *Lamb.*

Credo, avulſum eſt enim, &c.] Vulgo *amiſſum.* ſed alterum eſt in Pall. aliorumque ſcriptis. ſic Terentius Eunucho: *ſperat ſe a me avellere.* Gruterus.

Iure queri] Multa ſolent viri prudentes premere, ne faciant rem querendo deteriorem. *Sylvius.*

Non civitas] Non omnes Tralliani, ſed multitudo promiſcua & egens. Negat igitur Cicero accuſationem hanc

a Maeandrio concitati. Quo loco etiam, at
facite ut recordemini, quae ſit temeritas mul
quae levitas propria Graecorum, quid in co
ditioſa valeat oratio. Hic, in hac graviſſima
ratiſſima civitate, cum eſt forum plenum ju
plenum magiſtratuum, plenum optimorum
& civium, cum ſpeculatur atque obſidet roſ
temeritatis, & moderatrix officii curia: tan
tos fluctus excitari concionum videtis? quic
cenſetis Trallibus? an id, quod Pergami? niſ

Facite, ut recordemini] Id eſt, recordemini, ut in libro de ſenectute: *Invitus quidem feci, ut L. Flaminium e ſenatu ejicerem.* Et pro A. Cluentio: *Facite ut non ſolum mores ejus & arrogantiam, ſed etiam vultum & amictum, atque illam ad talos demiſſam purpuram recordemini.* Sylvius.

Obſidet roſtra] Quaſi in ſpecula reſidet & gubernat ſenatus, atque tuetur roſtra, id eſt forum. *Camerar.* *Obſidet roſtra*] Ex comparatione Romanarum concio-

eſſe ſubeundas. Maro aute
populi tranſtulit ad mar
nem. 1 Æneid.

Ac veluti magno in p
coorta eſt
Seditio, ſævitque animi
gus.

Cicero tranſlationes duxit
ad motus populares. Sic
turbis popularibus ad mar
tranſtulit. Hæc copioſius i
eſt crebra tranſlatio

...nere. quos enim hostes haec familia contem-
...am eoſdem teſtes pertimeſcet. Vobis autem
...dum, ſi conſiliis principum veſtrae civita-
...r, non multitudinis temeritate, ſed optima-
...io bellum ab iſtis civitatibus cum populo
...ſſe ſuſceptum. ſin ille tum motus eſt teme-
...ritorum excitatus, patimini me delicta vulgi
...uſa ſeparare. At enim iſtam pecuniam huic 25
... licuit. Vtrum vultis patri Flacci licuiſſe,
necne?

...cipatus & regna. *Camer.*
...quod Pergami] Sic legit
...a legendum videtur.
... non habet negationis
...amquam fortaſſe abeſſe
...rticula, *an*, interdum
...ffirmantem, ſeu ajen-
...alibi notavimus. *Lam-*

...jura omnia officii humani-
... Stephanus producit e
...na officia ſocietatis huma-
...nulli noſtrorum: quo-
...nanitateſque; omnes ve-
... quod & in olim cuſis.

... Puto enim fuiſſe eum
... qui geſſit bellum in Aſia
...thridatico, collega Cin-
...tatur, interfectus eſt a
...m deinde occidit Sulla.

...eſt confitendum] Admo-

cum multitudine. Ita poteritis ſcele-
re liberari belli etiam Mithridatici.
Nam ſi defenditis ſcita & decreta ve-
ſtra, & dicitis illa fieri conſilio & vo-
luntate principum, reperientur jam
hoſtes civitates populi Romani. Non
enim erit crimen vulgi, ſed totius ci-
vitatis. Obiter vult diſtinguere Ci-
cero conſilia principum a temeritate
vulgi. Quod fit in civitatibus veſtris,
hoc geritur aut de conſilio optimatum,
aut ſine conſilio illorum. Si cum conſi-
lio principum, conſulto hoc bellum
ſuſceptum eſt contra populum Roma-
num, quo nullum majus crimen repe-
riri poſſet, &c. Omnino Sophiſtica eſt
argumentatio. Omnia veteratorie ſunt
concluſa & ficta. Neque recte dicitur
aliquid ab uno, aut paucis ad plura.
Idem.

Patiamini me delicta] Plerique libri
patimini, quod probamus. & poſt duos
verſus, pro *patri Flacci*, *patri Flacco*, quod

necne? ſi licuit, ſicuti certe licuit, ad ejus h ono-
res collatam, ex quibus ipſe nihil capiebat; P atri
pecuniam recte abſtulit filius. ſi non licuit: ta men
illo mortuo, non modo filius, ſed quivis heres r ectiſ-
ſime potuit auferre. Ac tum quidem Tralliani, cum
ipſi gravi faenore iſtam pecuniam multos anno s oc-
cupaviſſent, a Flacco tamen omnia, quae volue runt
impetraverunt: neque tam fuerunt impudente s,
id, quod Laelius dixit, dicere auderent, hanc ab
pecuniam abſtuliſſe Mithridatem. Quis enim er
qui non ſciret, in ornandis ſtudioſiorem Mit h ri
tem, quam in ſpoliandis Trallianis fuiſſe? Qua
dem a me ſi, ut dicenda ſunt, dicerentur, g
agerem, judices, quam adhuc egi, quantam
cis teſtibus fidem habere vos conveniret: revo
animos veſtros ad Mitridatici belli memoriam,
lam univerſorum civium Romanorum per tot
uno puncto temporis miſeram crudelemque ca
praetores noſtros deditos, legatos in vincula con j
nominis prope Romani memoriam cum veſtigio
rii non modo ex aedibus Graecorum, verum
ex litteris eſſe deletam. Mithridatem Deum,

... Id eſt, ex omni ...

necat mihi potius de levitate Græcorum
quam de crudelitate. Auctoritatem iſti habeant
, quos eſſe omnino noluerunt? nam, quos-
potuerunt, togatos interemerunt: nomen
ci-

ibus: *Mithridatem demum* Diſtinguendus eſt ſic hic llum jam laudari video a *Mithridatem Deum, illum* *Conſervatorem Aſiæ, il-* *Dionyſum, Bacchum, Li-* *bant.* Extat ſane *Deum* in nſii anni 1511, & Baſileen- is edd. Mithridatem autem dictum eſſe, docet vir ſum- tis & eruditionis Illuſtris nhemius in diſſertatione v ia & uſu numiſmatum ex xandrini Protreptico, ex & Dionis Pruſæi orat. 37.

um, Dionyſum, Nyſium, Bro- ſt legendum, & ita ſcriptum antiquis. delenda autem eſt *m.* Non enim veriſimile eſt, minibus Romanis uſos eſſe, potius. Ad hunc locum illu- pertinent Plutarchi verba li- *...:* quem locum mihi juriſconſultus indicavit: & ... variarum lectionum ...: Μιθριδάτην δ' ἡ πολεμή- ... ὁμοίως, ἐν τοῖς ἀγῶσιν ὡς ἐπι- ... πολυφαγίας ἆθλα θεῖναι & ... φασί, νικῆσαι δ' αὐτὸν ἀμ- ... πιεῖν πλεῖστον τῶν καθ'

& omnino plurimum ſuæ ætatis hominum bi- biſſe. Quapropter & Dionyſum eſſe cogno- mento dictum. Affert aliam cauſam pro- babiliorem illius cognomenti idem Plu- tarchus: nempe quod, cum bis fulmi- ne tactus fuerit, integer & ſalvus, in- columiſque diſceſſerit. ſic Plutarchus: οἱ δ' πολλοὶ αὐτὸν ἀπὸ τῶν κεραυνοβο- λιῶν, ὁμοιότητι τῷ πάθους προσηγόρευ- σαν. Id eſt, vulgus autem a fulminum ictibus propter ſimilitudinem caſus, eum Dionyſum nominavit. Iam *Nyſius*, di- ctus eſt Bacchus, a monte Nyſa. *Lamb.*

Illum Evium, Nyſium, Bacchum, Libe- rum] Hæc eſt conſonans ſcriptura Pall. & S. Victoris, quam & e ſitis eruit Tur- nebus lib. xx Adverſ. cap. 28. Lambinus alia nobis ſubſtituit nomina, ſed non ſane e libris. *Gruterus.* Cum in Francii primo, *illum Evium, Niſium* legatur, nullus dubitavi recipere, quod in ſuo invenerat Faërnus, *Dionyſum.* Hoc enim potiſſimum nomine a Græcis Mithrida- tem fuiſſe dictum teſtes ſunt auctores, quos laudavimus. Ex ultima vero ſyl- laba in *Dionyſum* repetita ortum eſt *Ny- ſium.* Grævius.

Cappadocem] Emphaſis eſt in illo no- mine proprio. *Cappadocem*, id eſt Mi- thridatem barbarum, & futilem homi- nem. Cappadoces enim ſemper habiti

Lacedaemonii. cujus civitatis ſpectata ac nobilitata
ıs, non ſolum natura corroborata, verum etiam diſci-
a putatur: qui ſoli toto orbe terrarum ſeptingentos
annos amplius unis moribus, & numquam mutatis
bus vivunt. Adſunt ex Achaja cuncta multi legati,
otia, Theſſalia: quibus locis nuper legatus L. Flac-
imperatore Metello, praefuit. Neque vero te,
ſilia, praetereo, quae L. Flaccum militem quaeſto-
remque

a appellantur. Fingitur autem hoc,
m ait, quia ante inventum a Cere-
mentum paſſim homines vagaban-
quæ feritas ſupta eſt invento fru-
, propter quod ex diviſione na-
jura, *Sylvius*.
orum urbis poſitione] Omnes libri
, *poſſeſſione*. quæ vox hic pro *tutela*
debet. *Faërnus*. *De quorum urbis*
ne] Omnes libri manuſcr. Ro-
ut teſtatur Faërnus, habent, *poſ-*
, & item Memmiani, & Pariſien-
uod interpretatur idem Faërnus,
& recte, Horat. oda XXVI, lib. 3:
beatam diva, tenes, Cyprum, &c.
ut Græci dicunt, ἀμφιβέβηκας,
ούχος, ἔχεις. Certaſſe autem
num cum Minerva de Athena-
oſſeſſione, & Minervam viciſſe:
πολιοῦχον, & πολιάδα eſſe no-
um, nemo, niſi hoſpes in litte-
gnotat. *Lambinus*. *Vrbis poſſeſ-*
Paius *poſitione*, ſed præter alio-
eſt, item noſtros fere, nam Gri-

deri αὐτόχθονες. Vide Iuſtin. II, 6, & quæ ibi notat Bongarſius.

Septingentos jam annos amplius] Melius eſt dictum, quamquam quomodo vulgus loquitur, *amplius quam ſeptuaginta jam annos*. ut paullo poſt: *Ante pedes Prætoris in foro expenſum eſt auri pondo centum paulo minus*, & *annos jam triginta in foro verſaris*. Ceterum ſcribit T. Livius lib. 38 Lycurgi diſciplinam, cui per octingentos annos Lacedæmonii adſueverant, ab Achæis ſublatam eſſe, eandem a Romanis reſtitutam eſſe, Plutarchus in Philopœmone ſcripſit. *Sylv.*

Nunquam mutatis legibus] Magis oratorie, quam vere dixit Tullius. Nam mutavit Philopœmen, cum ſubacta Lacedæmone & has ſuſtulit, & Achaica inſtituta introduxit. Meurſ. II Miſcell. Laconic. cap. 5, ubi vide pluribus de hac re diſputantem.

Maſſilia] De ejus origine videndus Iuſtinus XIV, 3, de ejus vero diſciplinæ ſeveritate & virtute Strabo lib. III, &

remque cognoſti: cujus ego civitatis diſciplinai
gravitatem non ſolum Graeciae, ſed haud ſcio an
gentibus anteponendam dicam: quae tam p
Graecórum omnium regionibus, diſciplinis, lin
diviſa, cum in ultimis terris cincta Gallorum ge
barbariae fluctibus alluatur, ſic optimatum
gubernatur, ut omnes ejus inſtituta laudare
poſſint, quam aemulari. Hiſce utitur laud
Flaccus, his innocentiae teſtibus, ut Graecor
27 piditati Graecorum auxilio reſiſtamus. Qu
quis ignorat, qui modo umquam mediocriter
ſcire curavit, quin tria Graecorum genera ſi
quorum uni ſunt Athenienſes, quae gens Io
bebatur: Aeoles alteri: Dores tertii nomin

Haut ſcio] Vſitata figura ſermonis Ciceronis, id eſt, exiſtimo, ita mihi videtur omnibus gentibus anteponendam eſſe hanc civitatem. Nam hanc vim habet negatio. *Camerar.*

coloniæ in Aſiam ductæ, a Ionicæ, & regio, quam Ionia. Hæ cum a majorum litie cœli effœminati valde id nomen reſpuerunt Attici

[redacted]

vere recordari voletis, quantum auctoritatis
ıdicium afferatis, voſmetipſi deſcribatis Aſiam:
, quid alienigenae de vobis loqui ſoleant, ſed quid
ıetipſi de genere veſtro ſtatuatis memineritis.
nque, ut opinor, Aſia veſtra conſtat ex Phry-
Myſia, Caria, Lydia. Vtrum igitur noſtrum eſt,
an

Italia & Sicilia, ſed Æoles ere-
igrationibus & erroribus ſuam
ı varie corruperunt & interpola-
le quibus erudite diſputat Salma-
ıa de Helleniſtica.
fama, qua gloria] Videtur ſuffi-
gloria, ex autem voces, *qua*
ınas & aliquis liber non habet,
ıaecx eſſe. *Faernus.*
augeret gentem] In nullo libro
ıvenio eam dictionem *gentem*.
Non ut munitam coloniis illam au-
... , *ſed ut obſeſſam teneret*] Co-
agna ex parte in litoribus ædi-
cbant, ut prædonum & hoſtium
nibus improviſis facilius reſiſte-
ıua ratione regio munitior eſſet.
autem maritima ora Græci colo-
ıeunt, ut in eam, quoties vel-
ex colonias ſuas etiam cum exer-
grederentur, qua ratione Aſiam
perpetuo obſeſſam tenerent. *Sylv.*
gentem augeret, ſed ut obſeſſam tene-
ıalgati libri habent, *illam augeret*
. Faernus teſtatur vocem, *gen-*
ıo ſuis libris antiquis non reperiri,
ı nos in Memmianis reperimus.

levi. *Lambinus.* *Non ut munitam coloniis illam augeret, ſed ut obſeſſam teneret*] Hæc eſt lectio Pal. pr. quint. ſext. ſept. nam ſec. & Grut. *illam gentem*, ſed ſine voce *augeret*, quæ neque in tert. qui tamen a prima manu habuit *generet*; quod ipſum adhuc hæret in quarto & octavo. placuit Guilielmio lectio S. Victoris, *illam generaret*. ſed haud ei adquieverim. potius adhuc ſuſtulerim vocem *illam*; ut fieret, *non ut munitam coloniis augeret*. Gruterus. Veriſſime Francii primus: *non ut munitam coloniis illa augeret*. nimirum Græcia. *Grævius.*

Quantum auctoritatis in judicium afferatis] Aliqui habent, *deferatis*: eodem ſenſu, ſed meliore numero. *Faernus.*

Deſcribatis Aſiam] Sic in oratione pro Cluentio dicit: *Archimedes non potuiſſet melius deſcribere.* Camerar.

Namque] Quaſi appendicem hanc addit exagitationis teſtium, & commemorat ea, quæ trita fuerunt proverbiis, quibus ſolet auctoritas tribui ob communem conſenſum hominum. Nam id fit quod Heſiodus ait: *Non prorſus intereunt ea quæ communiter fiunt.*

an veſtrum hoc proverbium, Phrygem plagis fieri ſolere meliorem? Quid de tota Caria? nonne hoc veſtra voce vulgatum eſt, ſiquid cum periculo experiri velis, in Care id potiſſimum eſſe faciendum? Quid porro in Graeco ſermone tam tritum atque celebratum eſt, quam, ſi quis deſpicatui ducitur, ut Myſorum ultimus eſſe dicatur? Nam quid ego dicam de Lydia? quis umquam Graecus Comoediam ſcripſit, in qua ſervus primarum partium non Lydus eſſet? Quamobrem quae vobis

An veſtrum hoc vetus proverbium] Vox, *vetus*, abeſt a codice Memmiano. quæ tamen neceſſaria videtur. *Lamb.* *An veſtrum hoc proverbium*] Recepta lectio interpoſuerat *vetus*, ſed ejus vocis, nihil eſt reliqui in mſſ. noſtris, in editionibus omnium antiquiſſimis: neque neceſſaria dici poteſt, ut viſum Lambino. *Gruterus.*

Phrygem plagis] Verſus hujus proverbii Græcus hujus eſt ſenſus: *Phryx fit omnis loris caſus melior atque promptior.* Camer.

In Caria id potiſſimum eſſe faciendum] [redacted]

no tribuit, quod ille, ut erat vir bonus, & pudens, & gravis, numquam fecit, neque ut faceret, animum inducere umquam potuiſſet. ſuis enim virtutibus, & laudibus abundabat: non alienis egebat, ut nebulones iſti, qui domi egentiſſimi, bonis alienis manus furaciſſimas afferunt. *Lambinus.* *In Care id potiſſimum eſſe faciendum*] Sic bene conjecit Emmius, probatque P. Victorius lib. v. Var. lect. cap. 12. cum tamen retinerent mſſ. omnium, *in Cariam*, quomodo item Pall. ſeptem. nam ſec. habet in *care*, et [redacted]

injuria, ſi ſtatuimus veſtro nobis judicio ſtan-
: de vobis? Equidem mihi jam ſatis ſuperque
ideor de Aſiatico genere teſtium: ſed tamen
eſt, judices, omnia, quae dici poſſunt in ho-
:vitatem, inconſtantiam, cupiditatem, etiamſi
us dicuntur, veſtris animis & cogitatione com-
:re. Sequitur auri illa invidia Iudaici. Hoc 28
eſt illud, quod non longe a gradibus Aure-
cauſa dicitur. ob hoc crimen hic locus abs te,
Laeli,

:mionis: *Latini Phormionem ia primas partes qui ageret, u* Camer. In comœdiis pri- .tur perſonæ illis, quæ plu- : agerentque, & ſæpius re- n ſcenam, ſecundæ tertiæ- s, quæ minus. I. Fr. Gro- 'ar. in ſcript. eccleſ. cap. 25. : ex Donato aliiſque in hanc rit contra Manutii ſenten- ſt, primarum partium hi- e, cui primæ dentur partes ropter ingenium & artem. ſententia cum multi ſunt a- Fr. Sylvius, qui addit, inde ut *primas* pro principatu & æpe inveniatur. De clar. o- *rimas in cauſſis agebat Horten-* s de oratore: *Huic primas benes dicitur, cum rogaretur, esſet primum: huic ſecundas,* 1 de orat. *Non poſſum equi- io primas concedere.* Idem de ibus: *Erat excellens judicio ilo primas tenebat adoleſcens.* tore ad Brutum: *M. Anto- primas eloquentia patrum no- bas ætas, vir natura peracutus* ylvius.

& cogitatione comprehendere] omnia cogitare animo, quæ homines poſſunt. *Camer.*

ri illa invidia Iudaici] De alio cero nunc deinceps diſſerit, accuſationem ſuam Lælius au- Flaccum diceret avertiſſe au- tum Iudæis, ut Hieroſolyma r, & apparet inſectatos fuiſ- Flaccum, quaſi religionum contemtorem & profanatorem, & turbam congregaſſe, quæ de hac re diſputanti Ciceroni obſtreperet. Collecta autem fuiſſe in diverſis locis ab incolis Iudæis omni tempore, quaſi tributa religionis nomine, notiſſimum eſt, & cum ad inſtructionem templi, tum ut deferri facilius poſſet, aurum collatum fuiſſe intelligere poſſumus. Hoc Cicero defendit ſenatus judiciis, & fraudem omnem Flacci abeſſe docet. *Idem.* Solebant olim Iudæi quotannis aurum conferre & Hieroſolyma mittere, ut conſtat ex hac oratione. Verum Imperatores Romani id aurum Iudaicum poſtea ſibi vindicarunt, quod Græci docent Iuriſconſulti, quorum verba vide apud Cujac. ad x Cod. Iuſtin. 75.

A gradibus Aureliis] Gradus Aurelii, forum Aurelium, & tribunal Aurelium a Cicerone ſæpe dicitur. Eo improborum hominum ad tumultum & cædem faciendam paratorum multitudo conveniebat. Ad hos gradus Aurelios magno tumultu actam fuiſſe cauſſam C. Iunii pro A. Cluentio ſcripſimus. Hunc locum agendæ hujus cauſſæ non longe a gradibus Aureliis Lælius delegit, ut eos gradus Aurelios improbis hominibus & ſeditioſis compleret, qui in Flaccum & Ciceronem incitarentur, cum Cicero invidiam auri Hieroſolymitani a Flacco amoliretur. *Sylvius.*

Ob hoc crimen] Quidam libri habent, *ad hoc crimen*, quod magis probo. *Lamb.*

Ob hoc crimen] Henr. Stephani liber ſcriptus, *ad hoc crimen.* ſicque editio Lugdunenſis. at veterrima quæque, & mſſ. noſtri decem ſtant pro vulgato. *Grut.*

Laeli, atque illa turba quaeſita eſt. ſcis, quanta ſit manus, quanta concordia, quantum valeat in concionibus. ſummiſſa voce agam, tantum ut judices audiant. neque enim deſunt, qui iſtos in me, atque in optimum quemque incitent: quos ego, quo id facilius faciant, non adjuvabo. Cum aurum Iudaeorum nomine quotannis ex Italia, & ex omnibus veſtris provinciis Hieroſolymam exportari ſoleret, Flaccus ſanxit edicto, ne ex Aſia exportari liceret. Quis eſt, judices, qui hoc non vere laudare poſſit? Exportari aurum non oportere, cum ſaepe antea ſenatus, tum me conſule, graviſſime judicavit. Huic autem barbarae ſuperſtitioni reſiſtere, ſeveritatis: multitudinem Iudaeorum, flagrantem nonnumquam in concionibus, pro republica contemnere, gravitatis ſummae fuit. At Cn. Pompejus, captis Hieroſolymis, victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, ut multa alia, ſapienter, quod in tam ſuſpicioſa ac maledica civitate locum ſermoni obtrectatorum non reliquit. non enim, credo, religionem &

ras, actum eſſe per viros primarios res ipſa de-
Apameae manifeſto comprehenſum, ante pe-
toris in foro expenſum eſt auri pondo centum
ninus per Sex. Caeſium, equitem Romanum,
ium hominem atque integerrimum: Laodi-
inti pondo paullo amplius per hunc ipſum L. Pe-
m, judicem noſtrum: Adramyttii per Cn. Do-
, legatum: Pergami non multum. Auri ratio
con-

non probo, & poſt duos ver-
advenis, Romam venis.
Quaeſitum & prolatum] Sic eſſe
n ſuis libris aliquot ſcriptis
Faërn. & nos item in
, reperimus: pro quo vulgati
obatum. Lambinus. *Quaeſi-*
atum] Vulgata *probatum.* ſed
res mſſ. & olim publicatos,
uidam *ploratum.* Gruterus.

] Haec fuit Phrygiae civitas ad
n, quae & Cibotos diceba-
elanae, ſi Plinio credimus &
, quamvis aliter ſentiat Strabo
Vide de hac urbe docte diſſe-
eam Holſteinium in notis ad
Θυιαὶ, & Harduinum in pri-
mmis antiquis populorum &
uſtratis.

pondo auri] Sunt decem millia
a, ut recte notat Manutius.

. Ceſium] Pall. partim *Sex. E-*
rtim *Ceſinium.* S. Victoris *Sex.*
quod forte non improbandum.
anc. ſec. *per Sextum Ceſinium.*

] Notarunt ad hunc locum
Laodicea urbs Caele-Syriae. quod
ed quid Flacco cum Syria? Non
lligit Syriae urbem, ſed illam
d Lycum fluvium, quae ab An-
ondita, & ab uxore ejus Lao-
appellata. Nunc deleta eſt,
cis dicitur Eskihiſſar. De illa
cas Holſteinius ad Stephanum,
inus in libro laudato.

pondo] Sunt duo millia ducato-
u ſcutatorum. Nam una libra
ui quatuor ſunt ſeſtertia, ſeu
mille nummi ſeſtertii, hoc eſt
ucati.

Per hunc ipſum L. Peducaeum, &c.] Pall. & S. Victoris & Grut. ut & antiquitus impreſſi, *per huc C. Lucium Peducaeum.* Guilielmius juſſit quaerere, an *Peducai*, eſſent gentis *Luciliae.* idem annotavit forte tranſlatis verbis reſtituendum, *Laodiceae viginti pondo per hunc C. Peducaeum jud. noſtrum: Adrymeti paullo amplius per Cn. Domitium.* Gruterus.

Hadrumeti] Legendum eſt *Adramytium.* Nam *Adrymetum* urbs in Aphrica. *Adramytium* autem fuit in iſtis locis urbs, de quibus Cicero nunc loquitur. *Camerar.* *Adrymeti*] Legendum *Adramytti.* Strabo libro XIII. & Stephanus in lib. de Vrbibus: Ἀδραμύττειον, inquit, ſive Ἀδραμύτειον, πόλις τῆς κατὰ Καΐκον Μυσίας. F. Vrſin. Vere Camerarius & Vrſinus, quod & Sylvius vidit. Nam Ἀδραμύττειον, fuit urbs Æolidis juxta Caicum fluvium, cujus incolae *Adramyteni*, inde πλοῖον Ἀδραμυττηνὸν Act. Apoſt. XXVII, 2. & in nummis Caracallae Ἀδραμυτηνῶν, quos produxerant Viri illuſtres Ezechiel Spanhemius de uſu antiquorum numiſmatum cap. ult. L. Holſteinius ad Stephanum, & Harduinus in nummis populorum illuſtratis. In primo Francii legitur, *Hadrumenti.* In ſecundo, & editione prima corrupte *admitti* pro *Adramytii*, aut *Adramyttii.* Nam utroque modo ſcribitur auctore Stephano. *Graevius.*

Pergami non multum. Auri ratio conſtat, &c.] Hunc locum, emendata diſtinctione, & interpunctione, planum & illuſtrem olim reddidi. At homo βάσκανος, ut poſtea comperi, cum hanc emendationem ſecutus eſſet, ut mihi acceptam referret, quod eum facere opor-

conſtat, aurum in aerario eſt, furtum non repre
ditur, invidia quaeritur: a judicibus oratio avert
vox in coronam turbamque effunditur. Sua cu
civitati religio, Laeli, eſt, noſtra nobis. Stan
Hieroſolymis, pacatiſque Iudaeis, tamen iſtorum
gio ſacrorum a ſplendore hujus imperii, gravitat

portebat, a ſe impetrare non potuit. Poteſtne fingi quidquam illiberalius, atque injuſtius? paullo poſt, ubi libri vulgati habent, *oratio avertitur*, liber unus Memmian. habet, *convertitur*, non placet. *Lambinus*.

A judicibus oratio avertitur] A judicibus ad turbam, quæ in gradibus Aureliis erat orationem in hac quæſtione auri Hieroſolymitani Lælius advertit. *Sylv.* *Oratio avertitur*] Grut. *advertitur*. Fall. & S. Victoris *convertitur*. ego, ut verum fatear, parum hic video. *Gruterus*.

Sua cuique civitati religio] Quælibet etiam civitas ſeu populus exiſtimat ſuam religionem eſſe omnium optimam. He-

ρ© ποιῆσαι, νόμον πάντων βασι
αὐτὰς εἶναι. *Si quis omnibus hominib*
poteſtatem optimos ex omnibus ritus
profecto quilibet cum ſingulos exp
ſuos eligeret. &: *Ita autem de ſu*
quemque ſentire, licet cum multis
gumentis oſtendere, tum etiam ex b
rius arceſſerat, qui in ſuæ ditionis ter
Græcos, & ex iis percunctabatur,
vellent mereri pecuniam, ut mortuis
bus veſcerentur. Illi cum negarent ſe
cunia adduci poſſe, ut hoc facerent.
poſtea Græcis præſentibus, & qua
tur per interpretem diſcentibus, in
vit eos Indos, qui Callatiæ nominant
veſcuntur parentibus, quantum ar

ad civium Romanorum querelas. Ex qui-
prima Deciani. Quid tibi tandem, Decia-
e factum eſt? negotiaris in libera civitate:
atere me eſſe curioſum. quouſque negotia-
eſertim cum ſis iſto loco natus. annos jam
foro verſaris; ſed tamen in Pergameno. lon-
llo, ſi quando tibi peregrinari commodum
m venis: affers faciem novam, nomen vetus,
pur-

] Pal. ſec. & oct. *vincta*. Victor. *unta*, forſan *do-* uilielmius. *Gruterus*.

, *quod ſervata*] Facta tri- *atum fundum*, qui locatus in Verrem quinta appel- *ſe pertinere negabat*, *fun- ſe dicebat*. Sylvius. *Quod rvata*] Pro *ſervata* reſti- s *enervata*, quo nihil excogitari poſſe opinor. M.S. Francii primo legi- *icta*, *quod eſt locata*, *quod* bantur provinciæ a Cenſo- rum tributa conducebant ſocietates publicanorum. tem potuerit Iudæa tum in provinciæ formulam cta, id non ſane video. icta fuit quidem a Pom- ectigalis fuit reddita, ut ti illi fuerit extortum, non tamen erat in pro- ta, ſed libera & ſuis legi- nſtituto Rege Hyrcano, buta a ſociis & fœderatis populis exigerent Romani, Reges & ſupremos illorum magiſtratus compellabant, non vero ea publicanis elocabant. Itaque ſi *elocata* dixit Cicero, oratorie dixit, nulla veri ratione habita, quaſi quæ victa ſit & in provinciam fuerit redacta, cujus vectigalia elocentur; aut mendum aliquod latet, quod ſine melioris libri auctoritate non poſſum eluere. Forte, quod ſcripſit Cicero, *quod eſt pacata*. In *ſervata* non video tantam difficultatem, quam hic movet Manutius: docuit illam eſſe victam & ſubactam, ſed Romanorum miſeratione & bonitate ſervatam, cum potuiſſet deleri, aut in ſervitutem redigi. Plus eſt autem *pacare*, quam *vincere*. Eſt enim *pacare* ſubigere. Flor. procem. *Ducenti quinquaginta anni, quibus totum orbem pacavit*. & ſæpe in hac notione accipitur *pacare* cum apud hunc tum apud alios ſcriptores. *Gravius*.

Curioſum] Curioſi dicuntur, qui in alienas res & negotia inquirunt. Græcis

fraude a Dione, hujus ipſius tutelae nomine. Q
curſus ex oppidis finitimis undique? qui dolor
rum? quae querela? Condemnatus eſt Polem
ſententiis omnibus. irritae venditiones, irrit
ſcriptiones. Non reſtituis. defers ad Pergamen
illi reciperent in ſuas litteras publicas praeclar
ſcriptiones & emtiones tuas. repudiant, rejiciu
qui homines? Pergameni, laudatores tui. I
mihi gloriari viſus es laudatione Pergamenorum
honorem majorum tuorum aſſecutus eſſes: &
ſuperiorem putabas eſſe, quam Laelium, quo
vitas Pergamena laudaret. Num honeſtior eſt
Pergamena, quam Smyrnae? At ne ipſi quic
31 cunt. Vellem tantum habere otii, ut poſſem

Irrita venditiones, irrita proſcriptiones] Aliquot mſſ. noſtri numero ſingulari, *venditionis, irrita praſcriptionis*; ſive per-

leguntur, quæ in poſt excuſ periuntur; Ex veteribus men poſita quidem fuerunt, ſed

[redacted]

! decus patriae, ornamentum populi Romani,
uventutis appellant! Quare, Deciane, ſi cupi-
gloriae, alia ornamenta cenſeo, quaeras Per-
te deriſerunt. Quid? tu ludi te non intellige-
n tibi haec recitabant, clariſſimum virum, prae-
na ſapientia, ſingulari ingenio: mihi crede,
t. cum vero coronam aurcam litteris impone-
e vera non plus aurum tibi, quam monedulae
com-

ta Smyrnaeorum, quae fecerunt]
libris ſingulari numero legi-
ſma Smyrnaeorum, quod fece-
n illis ſcriptum perperam ſit,
emus. *Pſephiſma Smyrnaeo-*
fecerunt] Haud aliter Pall. &
equentes, *Pſephiſmata Smyr.*
rucerus.

non concederetur] Nam legibus
quis fuit hoc vetitum, com-
netari intra urbem. hujus le-
it Cicero in libro ſuo de legi-
ddit cauſſam, quod veteres
m periculum timuerint. *Ca-*

Latinis poſſet dici, qui acce-
dolescentiam. Ætas enim
n eſt media inter pueritiam &
tiam. Graeci enim haec & re &
tinxerunt accuratius. Vnde
dixerunt, id eſt, acce-
nnos pubertatis, ab ἐπὶ &
eſt juventa. ἐπὶ habet ſignifi-
icinitatis. *Idem.*

matronarum deliciis frui, dignus ſolus coronam aurcam geſtare. Dabantur etiam ducibus & regibus ob res praeclare geſtas, & iis iidem mortui honeſtabantur. Vide Kirchman. de fun. I, 11. de prioribus Curtium IV, 5. & ibi Freinshemium, ac Bernecc. ad Iuſtin. XI, 10.

Recitabant] Fuiſſe hoc in laudatione Pergamenorum intelligendum eſt. *Camerarius.*

Ludebant] Sic Terent. in Eunucho: *Ludis nunc tu me.* Idem. *Mihi crede, ludebant*] Legendum fortaſſis eſt, *illudebant*, verumtamen nihil muto. *Lambinus.*

Litteris] Id eſt, ſcripto & decreto, ut ponatur contra rem, ſicut alibi ſaepe ponitur verbum. *Camerar.*

Non plus] Non magis. *Idem.*

Quam monedula] Monedula eſt furaciſſima avis, & inprimis auri argentique, quae mira calliditate aufert ereptam pecuniam, & condit. qui ergo perdere vellet, committeret aurum monedulae,

committebant. Ne tum quidem hominum venuſtatem & facetias perſpicere potuiſti? Iſti igitur, iſti Pergameni proſcriptiones, quas tu afferebas, repudiaverunt. P. Orbius, homo & prudens, & innocens, contra te
32 omnia decrevit. * In P. Globulum, meum neceſſarium, fuiſti gratioſior. Vtinam neque ipſum, neque me poeniteret. Flaccum in curia decreviſſent. Ve-

Flaccum de manifeſtiſſimis criminibus exemerit, non puto, propterea quod Macrobius in libro Saturnalium 2, negat hunc jocum in Ciceronis oratione extare. Prius enim Cicero ſolebat orationes in foro pronunciare, quam ſcribere. Itaque nonnulla ſcribebat, quæ non dixerat: nonnulla dixerat, quæ non ſcribebat. Hunc jocum ab eo de induſtria omiſſum arbitror, ne ejus joci opportunitate potius, quam innocentia Flaccus abſolutus eſſe videatur. nec veriſimile eſt, hanc Ciceronis orationem Macrobii ætate integram non fuiſſe: quem jocum ſibi notum eſſe dicit ex Furii Bibaculi libro. *Sylvius.* Præclare

In P. Globulum] Forte: *Apud P. Globulum.* Lamb. * *In P. Globulum, &c.*] Inſignivi locum aſteriſco, alios ſecutus. Henr. Stephanus linea ſequenti producit quædam e mſ. ſed ea pedibus trahit Lambinus; neque tamen ſubſtituit meliora. Mſſ. noſtri omnes hic mutilantur integro folio; etiam ille qui eſt S. Victoris. deſunt hæc etiam tribus editionibus veterrimis. tempus perdere laudandis aliorum conjecturis, non putavi operæ pretium. *Gruterus.*

Fuit gratioſior] Hoc eſt, valuit gratia apud illum. *Camerar.*

Pæniteret] Illius gratiæ. *Idem.*

Flaccum in curia decreviſſent.] Hic ma-

dixit, non potuerit privatus in civitate conſiſtere.
ſi juſtas inimicitias putabas, cur, cum tribunus
ım Flaccus eſſet, in ejus legione miles fuiſti, cum
er leges militares effugere liceret iniquitatem tri-
? Cur autem praetor te inimicum paternum in
con-

mis odiis, veteque adjungis cau-
in quo, præter alia, offendit
, *vi & injuria decrevit.* Nam
quid eſt, *vi decrevit?* deinde
loquitur, *injuria decrevit*, niſi
aliquis, & linguæ Latinæ im-
injuriam diceremus potius, at-
M. Tullius loquitur in orat. pro
ctio. *Omnino ſcripturam illam*,
m eſſe puto, eamque nullo mo-
are poſſum. *Lambin.* *Flaccum*
crevissent, veridicas adjungis cau-
citiarum] Locum aperte cor-
antagathus ita corrigebat: *Flac-*
ria decreviſſe injuriam dicis; ad-
ſas inimicitiarum. Videtur au-
ns habuiſſe in conſilio ſenatum
um, de cujus ſententia adju-
myntæ mancipia, quæ ad De-
m uxore transfugerant, atque
ut liberi ſe gerebant, de qui-
dixerat, *membra, manus, di-*
vos male a Deciano habita. &
ra: *in liberos*, ac multo etiam
ſus et mancipia Amyntæ. Quod
curia legendum ſit; oſtendunt
inferius, *num aliter ac cenſuit*
uod *injuriam*, illa alia: *num*
ue oportuit. Tum vero illud,

Diem dixerit] Vocaverit ad populum in jus. *Idem.*

Cur autem per te] Pro *per*, Antonius Auguſtinus legit, *Pr.* id eſt, *Prætor.* & certe totum locum legenti liquebit hanc rectam lectionem eſſe, quam & ſubjecimus: *Cur autem Prætor te inimicum paternum in conſilium vocavit?* Ex hoc enim probat non fuiſſe Decianum inimicum paternum Flacci, ut ipſe exiſtimari volebat, quia cum Flaccus prætor eſſet, eum in conſilium vocavit. quod proculdubio non feciſſet, ſi inimicus ejus fuiſſet. Hoc etiam ex eo confirmatur, quod infra dicit: *accuſamur ab iis, qui in conſilio nobis fuerunt.* quo in loco licet vulgata lectio habeat *faverunt*, tamen certiſſima conjectura, conducta ex more ſermonis Latini, legendum apparet, ut diximus, ut & alibi infra: *cui tu in conſilio faviſſes*, omnino legendum *fuiſſes.* Faern. *Cur autem prætor te*] Sic reſtituit Ant. Auguſtinus, Hiſpanus, & recte. *prætor* autem, nempe hic Flaccus, filius, olim tribunus militum, poſtea prætor factus. Ita refellentur levia argumenta quorumdam, qui hanc lectionem oppugnaverunt: & fruſtra: mirorque hoc illis in mentem veniſſe, cum aperte dicat poſtea Cic.

conſilium vocavit? quae quidem quam ſanƈte ſolita ſint obſervari ſcitis omnes. Nunc accuſamur ab iis, qui in conſilio nobis fuerunt. Decrevit Flaccus. Num aliud atque oportuit? In liberos. Num aliter ac cenſuit ſenatus? In abſentem decrevit. Cum ibidem eſſes, cum prodire nolles. non eſt hoc in abſentem reum. SENATVSCONSVLTVM, ET DECRETVM FLACCI. Quid, ſi non decreviſſet, ſed edixiſſet? quis poſſet vere reprehendere? Num etiam fratris mei litteras pleniſſimas humanitatis & aequitatis reprehenſurus es? quas eaſdem mulieri a me datas, apud Pataranos requiſivit.

Recita

minibus 1553, cum tamen hæ Camerarii notæ diu ante ſeparatim fuerint editæ, nimirum 1548, cum notæ Faërni in iſtam orationem, in quibus hanc Antonini emendationem publicavit, prodierint Romæ primum anno 1563. Sic autem notavit Camerarius: *Credo* le-

rium dici de debitoribus convictis, qui non ſunt ſolvendo. *dicere* autem alterum verbum prætorium convenire optime huic rei, in qua non erat controverſia de poſſeſſione mancipiorum, neque de ære alieno, ſed de jure mancipi inter Amyntam, & Decianum: unde non opor-

ia etiam in cenſu dedicaviſti. Mitto, quod aliena: , quod poſſeſſa per vim: mitto, quod convicta ollonidienſibus: mitto, quod a Pergamenis repu- : mitto etiam, quod a noſtris magiſtratibus in in- m reſtituta: mitto, quod nullo jure, neque in re, neque

d Stephanum de urbibus, ubi rata. Sed incolæ dicebantur ab *rei*, non *Patarani*, hinc *Apollo* Horatio. Verum promiſcue vi- ppellari eſſe *Patarei* & *Patarani*. .

nidienſes occaſione facta] Adno- uilielmius forte legendum *con- facta*. Gruterus.

erunt] Intelligendum eſt, hoc fuiſſe, nimirum petierunt a ſe- t propulſaret injuriam illam a . *Camerar.*

, Globulum] Apparet illos fuiſſe in Aſia. *Idem.*

prædia in cenſu dedicaviſti] Sic legendum, approbata docto- rumdam conjectura. nam vul- ptura, *Ad hæc prædia*, &c. inex- eſt, & præterea a Ciceronis iena. *dicaſti* autem mox legen- on, ut vulgo, *dedicaſti*. Ita ſen- na, & expedita eſt. At hæc præ- es, in cenſu dicaſti, id eſt, pro- , ſeu edidiſti, quaſi tua. Reſpon- *Mitto*, &c. Lambinus. *Prædia cenſu dedicaviſti*] Pantagathus: . F. Vrſinus. *Adhæc prædia cenſu dedicaviſti*] Lipſius lib. III bet Lipſio, qui diu ante in Variis lectio- nibus eum obſervarat, ubi quoque le- gendum cenſet *in cenſum*, pro vulgato *in cenſu*, & multis rejicit Lambini conje- cturam *incenſa* legentis. Vſum etiam hoc loquendi genere Vlpianum olim fuiſſe, cenſet ὁ πάνυ I. Fr. Gronovius, niſi in- terceſſiſſent librarii, aut ipſe Triboni- nus. Nam ubi hac tempeſtate legitur in l. LXIV. D. de acquir. rer. dominio: *Quæ quiſque aliena in cenſum deducit, nihilo ma- gis ejus fiunt*, exiſtimat Vlpianum vete- ris elegantiæ ſcripſiſſe, *in cenſum dedicat*. Pro hoc aliter communius dicunt *deferre in cenſum*, ut multis oſtendit idem Gro- novius lib. IV de pecunia vetere cap. I. Sed cenſores cum in tabulis notant, quæ detulerunt Quirites, dicuntur *referre in cenſum*, quod perperam hic confundit cum *deferre in cenſum*, quod erat civium. Manutius. Lambini conjecturam. *At hæc* emendantis pro vulgato *adhæc* certa eſt. *Grævius.*

In integrum reſtituta] Id eſt, reſciſſa acta omnia. Notanda autem eſt hæc fi- gura ſermonis, *in integrum reſtituta præ- dia*. Vſitatum enim eſt hominem in in- tegrum reſtitui, ſi eſt vera lectio. Nam ſcatent omnia mendis. *Camerar.*

neque in poſſeſſione tua. Illud quaero, ſintne iſta p
dia cenſui cenſendo : habeant jus civile: ſint, n
ſint mancipi: ſubſignari apud aerarium, apud c
rem poſſint: in qua tribu denique iſta praedia cenſ
Commiſiſti, ſi tempus aliquod gravius accidiſſet,
iiſdem praediis & Apollonide, & Romae imper
eſſet tributum. Verum eſto. glorioſus fuiſti. vo
magnum agri modum cenſeri, & ejus agri, qui d
plebi Romanae non poteſt. Cenſus es praeterea n
ratae pecuniae centum triginta H-S millia. Eam o
tibi numeratam non eſſe abs te. Sed haec on
Cenſus es mancipia Amyntae. neque huic ullam
feciſti injuriam. poſſidet enim ea mancipia Am

nullo in jure, neque in re, neque poſſeſſione tua] Totum hunc locum ita Pantagathus legebat: *Mitto, quod nullo more, neque jure, neque poſſeſſione tua*: & paullo poſt, pro *commiſiſti* emendabat *num caviſti*. & pro *accidiſſet*, *incideret*. F. Vrſinus.

ſignific. ad L. CXI. qui porro
verba hic, *ſintne iſta prædia cenſui*
ita mox declarari, *habeant jus ci*
nec ne ſint mancipi? in qua tribu i
cenſuiſti? De cæteris, quæ hic
tur, vide notas Manutii. Græv.

caufam inimicitiarum, qua cauſa inflammatus
s ad Laelium detulerit hanc opimam accuſa-
Nam ita queſtus eſt Laelius, cum de perfidia
diceret: Qui mihi auctor fuit, qui cauſam ad
lit, quem ego ſum ſecutus, is a Flacco cor-
ſt, is me deſeruit ac prodidit. Siccine tu auctor
cum, cui tu in conſilio fuiſſes, apud quem
gradus dignitatis tuae retinuiſſes, pudentiſſi-
minem, nobiliſſima familia natum, optime de
a meritum, in diſcrimen omnium fortunarum
i? Scilicet defendam Decianum, qui tibi in
ſuſpi-

cenſendo Decianus ſua facere
ter hic Cicero, quod ad jus
rtinet, quæ quis aliena in
licat quaſi ſua, non ideo ejus
ſus auctoritatem non immi-
tatem: quod congruit cum
de acquiſ. in rer. domin. l. ſor-
ego de cenſibus. Erit igitur do-
vindicatio rei ſuæ, etiamſi
il ſit adſcripta: ſicut ſi quis
enſus quaſi liber homo ſine
domini, non ideo fit liber.
Cod. de liber. cauſſa. Falſa ſimu-
it ea lex, *veritatem non minuit.*
legendum, *non falſa ſimula-*
Baſilicis προσποιηθεῖσα non
, ſed repetendum eſt *pro-*
profeſſio, cenſualis vide-
ulata non minuit veritatem,

quo aliena manu e regione hujus lacunæ adſcripta, quæ quamvis dubium mihi eſſet, utrum ſint Ciceronis, necne, probavi tamen, & appingenda curavi, ut hic locus ſaltem ſententiam aliquam probabilem, & minus interruptam contineret. *Lambin.* *Eum maxima habiturum eſſe*] Poſt vocem *maxima* Pantagathus addebat *peculia*: alii ex veteribus libris *prædia*. F. Vrſinus. *Eum* [*maximam habiturum, &c.*] Hæc uncis circumſepta, Lambinus invenit in veteri codice, editionibus aliis abſunt: neque nos habemus pro germanis, cum tamen conſtaret locum defectum eſſe, nemini ſic nocere poſſe putabamus. *Gruterus.*

Sed defendam Decianum] Conjectura P. Fabri Toloſani, conſiliarii regii probata, & Err. Stephani, ſic repoſui, cum

ſuſpicionem nullo ſuo delicto venit. Non eſt,
de, corruptus. Quid enim fuit, quod ab eo r
tur? ut duceret judicium? cui ſex horas om
dedit. Quantum tandem ex his horis detraher
morem gerere voluiſſet? Nimirum illud eſt,
ſuſpicatur. Invidiſti ingenio ſubſcriptoris tui,
nabat facile locum, quem prehenderat, & ac
interrogabat, aut circumveniebat: fortaſſe fec
& populi ſermo, ne exciperes. Idcirco Deci
que ad coronam applicuiſti. Sed ut hoc verif
ita haud veriſimile, Decianum a Flacco eſſe co
Ita ſcitote, judices, eſſe cetera: vel quod ait
L. Flaccum ſibi dare cupiſſe, ut a fide ſe abduc
ſtertium vicies. Et eum tu accuſas avaritiae, q
ſeſtertium vicies voluiſſe perdere? nam quid
cum te emebat? ut ad ſe tranſires? quam parte

Vt duceret judicium?] Hoc eſt, ut pro- | Ant. Auguſtinus *ad coronid*

daremus? an ut enuntiares conſilia Laelii? qui te- ab eo prodirent? quid? nos non videbamus habi- una? quis hoc neſcit? tabulas in Laelii poteſtate e, num dubium eſt? an ne vehementer, ne copioſe ſares? Nunc facis ſuſpicionem. ita enim dixiſti, eſcio quid abs te impetratum eſſe videatur. At 34
Androni Sextilio gravis injuria facta eſt & non ida: quod, cum eſſet uxor ejus Valeria inteſtata :ua, ſic egit eam rem Flaccus, quaſi ad ipſum he- tas pertineret. In quo quid reprehendas ſcire cupio. d falſum intenderit? qui doces? Ingenua, inquit, O peritum juris hominem! Quid? ab ingenuis ieribus hereditates lege non veniunt? In manum, iit, convenerat. Nunc audio. ſed quaero, uſu; an mtione. uſu non potuit. nihil enim poteſt de tutela itima ſine omnium tutorum auctoritate deminui. coem-

abitare tua] Scilicet teſtes. id eſt, manifeſtum eſt, ut omnibus ſit no- n. *Camerar.*

Nunc facis ſuſpicionem] Fortaſſe legen- , *jacis ſuſpicionem.* Lamb. Quaſi *facere ſuſpicionem* non æque bene at, ac *jacere ſuſpicionem.* Auctor ad Herenn. lib. IV: *Vt utilius ſit ſe feciſſe ſuſpicionem, quam hujuſmodi ... rationem, qua redarguatur.* Pro in II de orat. dixit Tullius, *ſuſpi- ... efficere.* Grævius.

Quod cum eſſet uxor Valeria inteſtata ...] Ex omnibus libris ſcriptis reſti- ... eſt pronomen *ejus*, ut ſit, *ejus* ...: quod in impreſſis intercidit & ... pro *inteſtata*, legendum *inte- ...*. Faërn. *Inteſtata* tamen in primo ..., & edd. vett. ſed *inteſtato* in ſe- ... Francii, & ed. prima. Vtrum ... alteri digitum non verterim. ...

In quo] Ad hoc nunc Cicero reſpon- ..., & ſic defendit Flaccum, ut neget ... feciſſe injuriam Sextilio: Vale- ... autem illum fuiſſe propinquam, ... gentilem Flacci. Fuit enim Flaccus Valerius. Hæc propinquitas fuit agnatio. *Camerarius.*

Quid?] Id eſt, nihil illum adjuvat hoc, quod ſit ingenua. *Idem.*

Vtrum uſu, an coëmptione] Hæc dictio *utrum*, ab omnibus libris ſcriptis abeſt, etiam alioqui non neſſaria. & infra pro *non deſiſtit*, ex iiſdem legendum *deſtitit.* Faërnus. De his matrimoniis, quæ aut uſu, aut coëmtione contrahuntur, multis egerunt Briſſonius & Hottomannus de nuptiis & viri docti ad Top. Cic. c. 3.

De tutela legitima] Tutela eſt poteſtas in capite libero, ad tuendum eum, qui propter ætatem ſe defendere nequit, jure civili data ac permiſſa. Datur autem tutor teſtamento: vel ſi teſtamento da- tus non eſt, tutela legibus ad agnatos defertur, quæ dicitur tutela legitima. Fiduciaria autem eorum, qui emanci- pati eſſent agnati. Præterea dabantur etiam tutores a magiſtratibus. Sed & mulieres omnes jure civili Romanorum perpetua tutela continebantur: & par in illis propter ſexus infirmitatem auctori- tas tutorum requirebatur ei, quæ in pu- pillis propter ætatem. *Camerar.*

Eodem

coemtione? omnibus ergo auctoribus. in quibus c
Flaccum fuiſſe non dices. Relinquitur illud, quod
ciferari non deſtitit, non debuiſſe, cum praetor e
ſuum negotium agere, aut mentionem facere he
tatis. Maximas audio tibi, L. Luculle, qui de L. Fl
ſententiam laturus es, pro tua eximia liberalitate,
ximiſque beneficiis in tuos, veniſſe hereditates, cum
ſiam provinciam conſulari imperio obtineres. ſi qui
ſuas eſſe dixiſſet, conceſſiſſes? Tu, T. Vecti, ſiqua
in Africa venerit hereditas, uſu amittes? an tu
nulla avaritia, ſalva dignitate, retinebis? At iſtius
reditatis, jam Globulo praetore, Flacci nomine p
poſſeſſio eſt. non igitur impreſſio, non occaſio,
vis, non tempus, non imperium, non ſecures ad i
riam faciendam Flacci animum impulerunt. Ita
eodem etiam M. Lurco, vir optimus, meus famili
convertit aculeum teſtimonii ſui negavit a privato
cuniam in provincia praetorem petere oportere. (

in teſtimonio dicendo religioni ſuae, tamen ira-
acco eſſe vidiſtis. neque enim occultavit cauſam
iae ſuae, neque reticendam putavit. queſtus eſt,
m ſuum, Flacco praetore, eſſe damnatum. O con-
s miſeras adminiſtrandarum provinciarum! in
diligentia plena ſimultatum eſt: negligentia vi-
ionum: ubi ſeveritas periculoſa eſt, liberali-
grata: ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa:
mnium familiaris, multorum animus iratus: ira-
cundiae

Palatinis octo, in omnibus de-
itionibus avorum patrumque
s. Lambinus primum; quod
t librum in quo non compare-
tiva, divinavit, *in provincia cre-*
uod omnibus ſtatim viſum fuit
n, etiam Guilielmio. Sed ce-
eum, quæſo, codicem, qui
in provincia reliquerit; deſcen-
te in ſententiam aliorum. in-
dhærebo vulgatæ; admodum
icio argutæ. *Gruterus.* In no-
oque omnibus *non reliquerit* ſcri-
oc eſt ſi, cum prætor, eſt illam
tem in provincia non relique-
o attigerit, quamdiu prætura
, putas condemnandum. Si non
t intactam & quaſi ad ſe non
, quia Prætor eſt. In tanto
consenſu non auſus ſum ſane
io Lambinianam conjectu-
ingenioſam, recipere. *Gru-*

ſuum omne patrimonium adferre ad maritum. *Idem.*

Nihil doti iſtorum explicari poteſt] *Doti* quidem habetur in utroque Francii, edit. prima, aliiſque. Sed nullus dubito, quin ex præcedente verſu hic male repetitum aut margini appoſitum irrepſerit. Delevi id cum Victorio, Manutio, Lambino, Carolo Stephano, à quorum editionibus iſta vox abeſt. *Id.*

Si fuit] Vterque Franc. Dreſd. edit. prim. Mediolan. *ſi ſit*. Quod non reſpuendum. Si ſit ſub tutela mulier, quæ non in viri manum convenit auctoribus tutoribus. *Idem.*

Moderatus eſt religioni] Eleganter dictum eſt, pro religione ſibi modum ſtatuit; vel modum tenuit propter religionem ſcilicet jurisjurandi. Nam jurati dicebant teſtimonium. *Camerar.*

Plena ſimultatum eſt] Excitat & commovet ſimultates, ſi ſint diligentes. *Idem.*

Quomodo igitur dicit? Epiſtolam mater ejus prof
alteram ſoror: ſcriptum ad ſe dicunt eſſe ab illo, t
pecuniam Flacco datam. Ergo is, qui ſi aram ten
raret, crederet nemo, per epiſtolam, quod volet,
tus probabit? At qui vir? quam non amicus ſuis ci
qui patrimonium ſatis lautum, quod hic nobiſcum
cere potuit, Graecorum conviviis maluit diſſipare.
attinuit relinquere hanc urbem? libertate tam pr
carere? adire periculum navigandi? quaſi bona c
Romae non liceret. nunc denique materculae ſua
vus filius, aniculae minime ſuſpicioſae, purgat
epiſtolam, ut eam pecuniam, quacum trajeceral

Quomodo igitur dicet] Ex eiſdem pro *dicet*, *dicit* emenda. Nam cum præcedat in ſequenti, *dicit dediſſe:* ſequi etiam debet in præſenti, *quomodo dicit*. Faërn.

Epiſtolam mater] Nunc illud crimen Cicero plane, non tam argumentando, quam eludendo refutat, & ipſum Falci-

Vide quæ ibi notavit vir inſig
thias Berneccerus. *Grævius*.

Injuratus] Ducitur argume
loco ab abſurdo, & a majori.
derem jurato, multo minus
Alibi Cicero convertit hoc arg
ab inferiori: Qui audet men

ſed Flacco dediſſe videatur. At fructus 37
ſum Globulo Praetore venierunt: Falci-
ꝯs nongentis millibus. Si dat tantam pecu-
nempe idcirco dat, ut rata ſit emtio. emit
, quod certe multo pluris eſſet: dat de
etrahit de vivo. minus igitur lucri facit.
venire jubet? cur matri praeterea blandi-
:olis & ſororis, & matris imbecillitatem
oſtremo cur non audimus ipſum? Reti-
, in provincia: mater negat. veniſſet,
et denuntiatum. Tu certe coegiſſes, ſi
ıentum in illo teſte poſuiſſes. ſed homi-
io abducere noluiſti. magnum erat ei cer-
ſitum, magna cum Graecis contentio:
qui

ꝯ, alium, *trajecerat*.
:*erat*, probabit, non
a probabilis ſcriptu-
:aërnus. hinc autem
pecunia. licet etiam
ſſe illam quidem ve-
ed aliud ſignificare,
t Faërnus, qui *tra-*
:, ab Italia in A-
m curarat. Quam-
tationem non repre-
Vt eam pecuniam,
c.] Auſus ſum reci-
n Palatini tertii in
qua contrajecerat:
ſcit ejus veritas: a
liſtabant ceteri Pall.
aliorumque, *quam*
us Guilielmius alio-
divinarat. *Gruterus*.
am trajecerat. ſed ſe-
na, *quam contrajece-*
m conjecerat, ut nihil
tione Guilielmii &

paret emiſſe fructus
lligendum ergo eſt,
ı redierit de his. *Cam.*
llibus] Aliqui libri
ſed illud rectius.
ginti duobus millibus

& quingentis coronatis, ſeu ſcutatis.

Si dat] Incipit argumentari, quæ quidem argumentatio eſt obſcura nobis, quibus negotium non eſt notum. *Cam.*

Vt rata ſit emptio] Probante Flacco Prætore, qui Globulo ſucceſſerat. *Sylv.*

Quod certe multo pluris eſſet] Quam pretium, aut data pecunia. *Camerarius*. *Pluris eſſet*, eſt pluris æſtimaretur, ut ſupra vidimus. *Grævius*.

Dat de lucro] Quorum eſt emere exiguo pretio. Martialis *lucriſecit; tam bene emit*, & alio loco: *Lucrifieri bombycina poſſunt*. id eſt, exiguo pretio emi. Cujacius tractatu IIX ad Africanum.

Nihil detrahit de vivo] De eo quanti eſt, quod emiſti. *Camerar.* Lucrum & vivum in emptione ſunt ad hunc modum: ſi quis rem valentem triginta ſcutatos viginti ſcutatis emat, *vivum* eſt viginti ſcutati, *lucrum* decem. *Sylvius*.

Cur Albanum venire jubet] Oſtendit falſum eſſe, quod fructus Trallianos emerit, quod de lucro aliquid Flacco dederit. Nam ſi Trallianos fructus minoris, quam eſſent, emit, & ſi quid de lucro Flacco dedit, opus non fuit ut Albanum venderet. *Idem*.

Si eſſet denuntiatum] Denunciabat accuſator teſtibus, ut teſtimonium dicerent. *Camerar.*

qui tamen, ut opinor, jacent victi. nam iſte u
tam Aſiam magnitudine poculorum bibendoqu
ravit. Sed tamen quis tibi, Laeli, de epiſtolis
dicavit? mulieres negant ſe ſcire. Qui is eſt
Ille ipſe tibi ſe ad matrem & ſororem ſcripſiſſ
vit ? an etiam ſcripſit oratu tuo ? At vero M
tium, & conſtantiſſimum & pudentiſſimum ho

Quis? is ipſe? igitur ille tibi] Ego ex aliquot libris ſic lego atque diſtinguo: *Quis is eſt igitur? ille tibi*, &c. Faërnus. *Negant ſe ſcire qui ſis. ipſe igitur ille tibi, ſe, &c.*] Secutus ſum mſſ. noſtros, imo vero litteras lectionis receptæ. tantummodo cum Guilielmio, illud, *ſcire. quis? is ipſe? igitur*, &c. nullius ſenſus, coëgi in alias voces. ſententia aperta eſt. *Grut.* Magis arridet, & ſententiæ hujus loci convenientior eſt ſcriptura primi Francii, ut & in ſuis, Faërnus invenit: *Negant ſe ſcire. quis is eſt igitur? Ille tibi ſe ad matrem.* In ſecundo, & editione pri-

batur) immutabant: quis ig
det, illos ex, *oratu*, feciſſe
centa ſunt ſimilia, & in hoc
in aliis auctoribus linguæ
Latinæ, hoc modo deprava
tem quid aliud agimus, &
mus, quam & nunc Cicer
licentia fœde corruptum, i
ex manuſcr. codicibus reſti
olim Horatium, & maxime
eadem arrogantia contamina
priſtinum decorem vindica
que hæc pluribus verbis pr
interpoſui, propter quoru

a judicium feceris, plus falſam epiſtolam onderis, quam ipſius praeſentis fictam volatum dolorem? Sed quid ego de epiſtolis de Androne Sextilio, aut de Deciani cenſu ito, poſtulo? de ſalute omnium noſtrum, civitatis, de ſumma reipublicae taceo? 38

quam

[illegible] *Manilium.*

[illegible]] Aliqui libri *non* [illegible] referatur. Æbu- [illegible] Manilium. *Idem.*

[illegible]] Id eſt, neceſſe [illegible] ſe audiſſe. *Came-*

[illegible] adducendo ex

Id eſt, judicaveris. [illegible] *judicia pro reipu-* [illegible] *de conjuratorum ſce-* [illegible] Manilia: *De quo* [illegible] *maxime facit auctori-* [illegible] *praeclara judicia fe-* [illegible] primo Francii eſt *indi-* hic magis probem. [illegible] icaveris, ut ſuperius [illegible] *tamen indicium fieri* [illegible] *illa ipſa*, *cujuſce-* [illegible]. Sane *judicium fa-* [illegible] recte dicitur, ſed [illegible] *facere*, pro judicare videntur. *Grev.*

[illegible] eſt quaſi abruptio quae- [illegible] ita ad alia pergit.

que eorum animos a conſpectu periculi hominis privati, ad reipublicæ formam & ſtatum. Denique illas etiam tragoedias miſerationum, ut vocat in libro primo de oratore, producto puero adhibuit. Et ita undique quaſi machinis, admotis voluntaribus judicum, præclara oratione defendit reum ſuum. *Camerarius.*

Diſputo, poſtremo? de ſalute] Omnes libri ſcripti pro *poſtremo* habent *poſtulo*. quod vel ſupervacaneum eſt, vel aliter mendoſum. & infra ubi eſt, *converſam eſſe*, in ſcriptis exemplaribus non eſt verbum *eſſe*. Faërnus. *Diſputo, & expoſtulo?*] Sic reſtitui ex auctoritate codicum Memmian. cum in vulgatis legeretur, *diſputo? poſtremo*, plane mendoſe. a quibus non longe diſcrepant ii, quibus eſt uſus Faërnus, qui teſtatur ſe in eis reperiſſe ſcriptum *diſputo*, *poſtulo?* quo modo & in quibuſdam impreſſis reperi. *Lambinus.* *Diſputo, poſtulo?*] Ita & Pall. noſtri Lambinus edidit ex Memmiano, *diſputo & expoſtulo?* Grut. In Victorii editione non legitur *poſtulo*. Si conſentirent codices, ipſe quoque

quam vos univerſam in hoc judicio veſtris hume
veſtris, inquam, humeris, judices, ſuſtinetis. vide
in quo motu temporum, quanta in converſione rer
ac perturbatione verſemur. Cum alia multa certi
mines, tum hoc vel maxime moliuntur, ut veſ
quoque mentes, veſtra judicia, veſtrae ſententi
optimo cuique infeſtiſſimae atque inimiciſſimae re
riantur. gravia judicia pro reipublicae dignitate,
ta de conjuratorum ſcelere feciſtis. non putant
converſam rempublicam, niſi in eandem impio
poenam optime meritos cives detruſerint. Oppre
eſt C. Antonius. eſto: habuit quandam ille infami
ſuam: neque tamen ille ipſe, pro meo jure dico,
bis judicibus damnatus eſſet: cujus damnatio
pulchrum L. Catilinae floribus ornatum, homi
audaciſſimorum ac domeſticorum hoſtium conv
epuliſque celebratum eſt: juſta Catilinae facta
Nunc a Flacco Lentuli poenae per vos expetun

a mente ac virtute genuerunt, harum res, duces, principes ſpoliari omnibus forcivitate expelli poſſe arbitrantur. Etenim iani perſpiciunt jam mentem & voluntaous rebus, quibus poteſt, populus Romat, quid ſentiat: nulla varietas eſt inter nionis, nulla voluntatis, nulla ſermonis. is illuc me vocat, venio: populum Rom. n non modo non recuſo, ſed etiam depoſco. errum ac lapides removeantur, operae tvitia ſileant. nemo erit tam injuſtus, qui me

Mendoſe in libris *ta dius placet*. nos voeſt a libris manuſcrimbinus.

virtute] Omnes libri r. infra vero ubi eſt, *e e civitate*. licet alinon habeant. & ſeegitur, *etenim populi um mentem*, ex libri iterpono poſt *etenim* omen vero *eam* deunt lego *proſpiciunt*: et *reſpiciunt*. Vt ſic : : *Etenim ſi populi ventem, & voluntana mente*] Conſenpræſentibus. *Camebus* eam ſe invenire poſſe putarunt. *Sylvius*. *Etenim populi Romani perſpiciunt*] Sic nunc edendum curavi, libros omnes vulgatos ſecutus: quamvis olim auctoritate Faërni adductus, qui teſtatur ſe in ſuis lib. manuſcr. ſcriptum reperiſſe, *Etenim ſi populi Romani perſpiciunt mentem, ac voluntatem*. interpoſuerim particulam, *ſi*, inter, *Etenim*, &, *populi*. Nam videtur nunc mihi particula, *ſi*, ſententiam corrumpere. In hoc libros illos ſecutus ſum, quod pronomen, *eam*, delevi. *Lambinus*. *Etenim populi Romani perſpiciunt eam mentem*] Ita noſtri. Lambinus *eam* delet. Guilielmius mutat in *eandem*. Gruteri liber habet: *Etenim ſi perſpiciunt eam mentem*. Gruter. Optime Victorius: *Etenim populi Romani perſpiciunt jam voluntatem*.

me audierit, ſit modo liber & civis, quin pot
praemiis meis, quam de poena cogitandum
39 O dii immortales! quid hoc miſerius? nos, qui P
tulo ferrum & flammam de manibus extorſimus
peritae multitudinis judicio confidimus: lectiſſi
civium, & ampliſſimorum ſententias pertime
M'. Aquilium patres noſtri multis avaritiae crim
teſtimoniiſque convictum, quia cum fugitivis f
bellum geſſerat, judicio liberaverunt. Conſul ego
defendi C. Piſonem: qui quia conſul fortis co
que fuerat, incolumis eſt reipublicae conſervat
fendi item conſul L. Murenam, conſulem d
tum. nemo illorum judicum, clariſſimis viris ac
tibus, audiendum ſibi de ambitu putavit, cum
lum jam gerente Catilina, omnes, me auctore
conſules Kalendis Ianuariis ſcirent eſſe oporter
nocens & bonus vir, & omnibus rebus ornat
hoc anno, me defendente, abſolutus eſt A. Th

ſque conſervandae civitatis: dabitur de omni-
s civibus : dabitur de vobiſmetipſis : dabitur
s veſtris, de vita, de patria, de ſalute com-
on judicatis in hac cauſa de exteris nationi-
n de ſociis: de vobis ac veſtra republica ju-
Quod ſi provinciarum vos ratio magis mo-
m veſtra, ego vero non modo non recuſo,
n poſtulo, ut provinciarum auctoritate mo-
Etenim opponemus Aſiae provinciae pri-
gnam partem ejuſdem provinciae, quae pro
ericulis legatos laudatoreſque miſit : deinde
am Galliam, provinciam Ciliciam, provin-
iſpaniam, provinciam Cretam. Graecis au-
ydis & Phrygibus, & Myſis obſiſtent Maſſi-
Rhodii, Lacedaemonii, Athenienſes, cuncta
Theſſalia, Boeotia. Septimio & Caelio teſti-
bus,

publica cauſa latitia populi
na gratulatio, &c.] Nihil
tur enim mihi hæc lectio
& ferenda. Verumtamen
us, non eſt negligenda,
Quanta reipublica cauſa la-
mani, quanta gratulatione
? quam ſic paullum inmu-
ta reipublica latitia, quanta
i gratulatione conſervatus eſt?
Gratulatio eſt gratiarum
iis gratias agunt, quod ille

de quibus alibi notatum. *Camerarius.*

Non de Flacco dabitur] Hæc dicuntur grandem in modum, ut magis moreant judices. *Idem.*

Dabitur de omnibus bonis civibus] Varie legitur hic locus, quæ varietas nos in hanc ſententiam attraxit, ut putemus dictionem *civibus* abundare, & ſine ea legendum: *Dabitur de bonis omnibus.* & paulo poſt, ubi eſt, *ac veſtra republica*, alii habent *ac de*, alii *& de*, quod probamus. *Faërnus.*

bus, P. Servilius & A. Metellus hujus pudoris i
gritatiſque teſtes repugnabunt. Aſiaticae juriſdict
ni urbana juriſdictio reſpondebit. annui temporis
minationem omnis aetas L. Flacci, & perpetua
defendet. Et, ſi prodeſſe L. Flacco, judices, del
quod ſe tribunum militum, quod quaeſtorem, q
legatum imperatoribus clariſſimis, exercitibus o
tiſſimis, provinciis graviſſimis, dignum ſuis major
praeſtitit: proſit, quod hic, vobis videntibus, in
riculis communibus omnium veſtrum, ſua peri
cum meis conjunxit: proſint honeſtiſſimorum m
cipiorum coloniarumque laudationes: proſit etiam
natus populique Romani praeclara & vera laud
O nox illa, quae paene aeternas huic urbi tene
attuliſti, cum Galli ad bellum, Catilina ad urb
conjurati ad ferrum & flammam vocabantur: cum
te, Flacce, caelum noctemque conteſtans flens f
tem obteſtabar: cum tuae fidei optimae & ſpectat

nobis. Qui tum animus L. Flacci? nihil di-
nim de me, qui amor in patriam? quae virtus?
gravitas exſtitit? Sed quid ea commemoro, quae
cum agebantur, uno conſenſu omnium, una
populi Romani, uno orbis terrae teſtimonio in
n laudibus efferebantur? nunc vereor, ne non
non proſint, verum etiam aliquid obſint. Ete-
nulto acriorem improborum interdum memo-
eſſe ſentio, quam bonorum. Ego te, ſi quid
is acciderit, ego te, inquam, Flacce, pro-
o: mea dextera illa, mea fides, mea pro-
, cum te, ſi rempublicam conſervaremus,
um bonorum praeſidio, quoad viveres, non mo-
unitum, ſed etiam ornatum fore pollicebar.
i, ſperavi, etiam ſi honos noſter vobis vilior
fuiſſet,

dicam enim de me] Vox *enim* in
s libris eſt. & certe abundat, &
nulla ubi eſt, *Flacce perdidero:*
ere libri ſcripti habent *prodidero.*

, inquam Flacce, prodidero]
iſtud fide mſſ. noſtrorum,
ius vulgarum *perdidero*; quod
io antea diſplicuerat. *Gruterus.*
: & Faërni libri, & Dreſ-
& Franc. ſecundus. *Prodide-*
fflixero, perdidero. *Prodere*
t deſtituere Latinis, non
cum poſſis, ut multis exem-
et Gronovius III Obſervat.

*in eam diem vixiſſe, quoniam velit vi-
vere, ſed ne hos, quibus nefanda lues
pepercerat, inter hoſtium exercitus re-
lictos morte ſua proderet*, eſt perderet.
Gravius.

Mea dextera illa] Hæc enim eſt fidei
ſacra, ideo in fide junguntur dexteræ.
id fit etiam in congreſſu amicorum, &
benevolentia. *Accipe daque fidem*, in-
quit Virgil. id eſt, jungamus dex-
tras. Apud Homerum ubi ſunt δεξιαὶ
& fœdera, quibus fiſi ſumus? *Came-
rarius.*

Putavi] Iam mutatur forma oratio-
nis, ita ut fit cum affectus moventur.

fuiſſet, ſalutem certe caram futuram. At, L. Flaccum quidem, judices, ſi, quod dii immortales omen avertant, gravis injuria afflixerit, numquam tamen proſpexiſſe veſtrae ſaluti, conſuluiſſe vobis, liberis, conjugibus, fortunis veſtris, poenitebit. ſemper ita ſentiet, talem ſe animum & generis dignitati, & pietati ſuae, & patriae debuiſſe: vos ne poeniteat tali civi non peperciſſe, per deos immortales, judices, providete. quotus enim quiſque eſt, qui hanc in republica ſectam ſequatur? qui vobis, qui veſtri ſimilibus placere cupiat? qui optimi, atque ampliſſimi cujuſque hominis atque ordinis auctoritatem magni putet; cum illam viam ſibi videant expeditiorem ad honores, & ad omnia,
42 quae concupiverunt? Sed cetera ſint eorum: ſibi habeant potentiam, ſibi honores, ſibi ceterorum commodorum ſummas facultates. Liceat iis, qui haec ſalva eſſe voluerunt, ipſis eſſe ſalvis. nolite, ju-

, declarabitis hoc judicio quid ſentiatis. huic, miſero puero, veſtro ac liberorum veſtrorum ci, judices, hoc judicio vivendi praecepta da- cui ſi patrem conſervatis; qualis ipſe debeat eſſe praeſcribetis. ſin eripitis; oſtendetis, bonae ra- & conſtanti & gravi nullum a vobis fructum eſſe ſitum. qui vos, quoniam eſt id aetatis, ut ſen- um percipere poſſit ex moerore patrio, auxilium am patri ferre poſſit, orat, ne ſuum luctum pa- acrymis, patris moerorem ſuo fletu augeatis.

qui

] Delectabili, populari, qua ra captari popularis. *Camer.*

jam progreſſi ſumus] Longius in eo uſque penetrarimus, ut jam integrum convenere hoc iter.

e animo] Amante reipublicæ, ſus in rempublicam eſt & fuit.

huic miſero puero] In primo li- oratore, ita fuiſſe Galbam de- Cicero ſcribit: & ſimilibus qui- , ut Cicero vocat, Tragœdiis um eſſe defenſum ab Aquilio. odi quiddam nunc etiam Cicero it. Produxit enim filium Flacci um puerum, cujus lachrymis conatur judices ad commiſera- rei. Sunt igitur hæc omnia . Cicero autem arte & ingenio e. *Idem.* *Quid ſentiatis. Præclara ſitum.* Lambinus. *Quid ſentiatis. huic, huic, &c.*] Sic Pal. ſec. ſext. Grut. editioneſque exoletæ, nam ceteri non habent illud, *quid ſentiatis*, aut ſequentia, uſque ad *vivendi præcepta.* quæ tamen hic prorſus requiruntur. Victoriana editio iſthæc omnia habet, ac præterea, *ſentiatis. præclara illa hæc pratio quidem, ſi huic, huic, &c.* inepte. *Grut.* Quæ Victorius & Lambinus inſeruere, deſiderantur etiam in Francii primo & ſecundo, & editione prima, ut a Gruteriana minime diſcedendum exiſtimem editione. *Gravius.*

Liberorum veſtrorum] Æqualium ſuorum. *Camerar.*

Eripitis] Condemnatione. *Idem.*

Bonæ rationi] Qualem ſecutum eſſe Flaccum oſtendit, & nunc vult. *Idem.*

Ut ſenſum jam percipere] Videlicet periculi ſui, in quo & pater & ipſe verſa-

qui etiam me intuetur, me vultu appellat, meam quodammodo flens fidem implorat, ac repetit eam, q ego patri ſuo quondam pro ſalute patriae ſpoſpo rim, dignitatem. Miſeremini familiae, judices, r remini fortiſſimi patris, miſeremini filii: nomen riſſimum & fortiſſimum, vel generis, vel vetuſtatis, hominis cauſa, reipublicae reſervate.

Vultu] Triſti. Apparet enim in vultu animus. *Camerar*,

Nomen clariſſimum] *Hominem clariſſimum* amicus meus legit conjectura ductus. *F. Vrſinus*. In Dreſd. legitur: *notum*, *clariſſimum*. Sed ceteri adſtipulantur vulgatis.

Reipublica reſervare] Condemnat aut exulabant, aut ita affligebant quaſi de republica ſublati viderent

PRO
V L L A.
'IO VICESIMA QVINTA.

ꝫVMENTVM P. MANVTII.

ꝫ Sulla, L. Sullae dictatoris propinquus, con- cum P. Autronio Paeto, damnatus erat cum bitu, & in eorum locum accuſatores L. Cotta, tus legis beneficio ſucceſſerant. Eundem Sullam 'uanto poſt de conjuratione L. Torquatus filius. :enſius primum, deinde Cicero. abſolutum eſſe, ıſtat, quia Gabinium accuſavit. qua de re ſic I I. *ad Q. frat.* Gabinium de ambitu reum ı, ſubſcribente privigno Memmio, fratre ulla filio. *Hic eſt P. Sulla, a quo reo ſeſter- mpturus Cicero Palatinam domum mutuo acce- 'ellius lib.* XII. *cap.* 12. *De eodem lib.* 2. *Offic.* ıquam bellorum civilium ſemen & cauſſa dec- mines perditi haſtam illam cruentam & me- : ſperabunt, quam P. Sulla cum vibraſſet, ıpinquo ſuo, idem ſexto & triceſimo anno poſt : haſta eadem non receſſit. *Mortem ejus ep.* 10. *ro Dolabellae ſignificat his verbis:* Te tamen o, vehementer populum ſollicitum fuiſſe de ırte antequam certum ſcierit. nunc quaerere ıomodo perierit. ſatis putant ſe ſcire, quod :etera qui animo aequo fero, unum vereor, āris refrixerit. *Et in epiſt. ad Caſſium, lib.* XV. Sullam patrem mortuum habebamus. alii, a latro-

ictor. & Lamb. editio ˈ alia, ut & nummi & *ılla.* Et ſic quoque ra- n enim eſt haec vox a *Sibylla*, ut Plutarchus aliique volunt: ſed a *Sura* eſt ὑποκοριστικὸν *Sulla*, quae mei doctoris I. F. Gronovii eſt ſenten- tia. *Gravius.*

latronibus, alii, cruditate dicebant. populus non curabat. combuſtum enim eſſe conſtabat. hoc tu pro ſapientia tua feres aequo animo. quamquam πρόσωπον πόλεως amiſimus. Caeſarem putabant moleſte laturum, verentem ne haſta refrixiſſet. *Habita videtur oratio anno proximo poſt Ciceronem conſulem. quod illa verba ſignificant orationis extremae:* Severitatem judiciorum, quae per hos menſes in homines audaciſſimos facta eſt, lenitate, ac miſericordia mitigate. *nam a conjuratorum nece, id eſt a menſe ultimo conſulatus Ciceronis, longius diſtare accuſationem ceterorum veriſimile non eſt. Suffragari videntur huic opinioni illa quoque verba, a Cicerone in accuſatorem Sullae Torquatum conjecta.* Nihil eſt tam alienum ab eo, qui alterum conjurationis accuſet, quam videri conjuratorum poenam mortemque lugere. quod cum is tribunus pl. facit, qui unus videtur ex illis ad lugendos conjuratos relictus: nec mirum eſt: te, ſi quid ejuſmodi facis, vehementer miror. *Quibus verbis*

[redacted]

peregrinum Regem eum appellavit. Negat Cicero
n conjuratis fuiſſe, quem ſi Q. Hortenſius defendit,
viri boni defenſum volunt, qui alium nullum ex
s defenderunt, ſibi licere dicit, ut defendat. Autro-
nm, quia conjuraverat, deſeruit. Se nec peregrinum,
m eſſe oſtendit. Caſtigat Torquatum, quod conjura-
nam mortemque lugeat: eumque hortatur ut male-
ſinat, ne ſe cogat reſpondere. Nec iraſcendum eſſe
micos defendant, oſtendit. L. Caſſium Allobrogi-
s in conjurationis ſocietatem ſollicitabat, cum aliis
s P. Sullam nominaſſe Torquatus dixit. Id negat Ci-
l eum, quum Allobroges de Sulla quaeſiſſent, reſpon-
eſcire. Probat falſum Cicero, quod dixerat Torqua-
s in tabulas publicas aliter retuliſſe atque indicatum
rnelii filius dixit, Sullam emiſſe gladiatores ad cae-
tumultum faciendum. Oſtendit Cicero Sullam eos
ropterea quod ab eo Fauſtus Sulla ita petiverit litte-
munus gladiatorium debitum patri praeſtandum.
m in Hiſpaniam ulteriorem a P. Sulla miſſum, ut
aret: ab eodem Sulla impulſos Pompeianos, ut ad
jurationem accederent: L. Caecilium Trib. pleb. vo-
m ferre, qua P. Sullae fratris judicium de ambitu
et, Torquatus dixit. Haec omnia Cicero refutat,
ſignificaſſe ſe in epiſtola ad Cn. Pompejum, Sullam
conjuratione fuiſſe, quod adverſarius objecerat. Con-

ſulatum Ciceronis acta eſt. P. Sullam in priore conjura fuiſſe, Suetonius ſcribit in Caeſare Dictatore. Idem ſign T. Livius libro centeſimoprimo. Eum Salluſtius non cum iis, qui fuerunt in poſteriore.

1 MAxime vellem, judices, ut P. Sulla & a dignitatis ſuae ſplendorem obtineret, & calamitatem acceptam modeſtiae fructum quem potuiſſet percipere. ſed, quoniam tulit caſus infeſtus, ut ampliſſimo in honore cum c muni ambitionis invidia, tum ſingulari Autronii c

c

M*Axime vellem*] P. Sulla & P. Autronius deſignati Conſules, ambitus damnati ſunt anno poſt R. cond. ƆƆ C XXCVIII. P. Sulla, ut hanc calamitatem ferret modeſtius, Neapolim ſe contulit, ibique aliquantulum commoratus eſt: Autronius vero cum Catilina & Piſone conjuravit de L. Torquato & L. Cotta deſignatis Conſulibus

tamen, eum vivere poſſe. Cicero ep Atricum 1: *Ille locus inductus eſt a vinitus, ne una plaga accepta Patr ſcripti conciderent.* Et libro ſecund *Protogenes Hialyſium illum ſuum cu tum videret, magnum credo acciper rem.* Idem.

Modeſtia fructum aliquem] Quia deſte calamitatem tulit, vellem m

pus, in quo boni viri lenitatem meam miseri-
ue notam omnibus quondam, nunc quaſi
m agnoſcerent: improbi ac perditi cives,
atque victi, praecipitante republica vehemen-
fuiſſe atque fortem, conſervata, mitem ac
miſe-

] Id eſt, ſpoliaretur. ut
n 4: *An hujuſmodi judicium*
...io, indicta cauſa fortunis
...viſſe ſit. Sylvius.

...ma] Quum eſſet Conſul.

...ſtam] Vt C. Cornelium,
...um. *Idem.*

...quo] Id eſt, doleo. Cape-
...um, dolorem, lætitiam,
idem dicit, Invectiva in
...ius: *Decrevit quondam Se-*
...pimius Coſ. videret, ne quid
...menti caperet. In lib. de
...s: *Quum e Cicilia decedens*
..., & eo mihi de Q. Horten-
...tum, opinione omnium ma-
...i dolorem. Pro M. Cælio:
...em capiet, qui iſtam non vi-
...iſt. famil. 3: *Ego & ſi ipſe*
& ſiebam crebro a meis per
tamen maximam lætitiam
...ris de ſpe minime dubia, &
triumphi tui. Item: *Hoc*
...adeas, ſi rationibus meis a
... intellexero, magnam te ex
... voluptatem eſſe capturum.

...la] Id eſt, inter cætera

Agnoſcerent] Id eſt, recognoſcerent. Nova enim cognoſcimus, agnoſcimus vetera. *Idem.*

Improbi ac perditi cives] Ii præſertim qui in conjuratis fuerunt, aut cum iis ſenſerunt, aut eorum familiares fuerunt. *Idem.*

Redomiti atque victi] Scribatur melius *edomiti*, una voce, quam duabus *re domiti.* Idem. *Redomiti atque victi*] Hæc eſt ſcriptura veterum impreſſionum, hæc Palatinorum octo, novem, decem, hæc codicis S. Victoris, Busbequii, ac Gruteri. recentius cuſi, *edomiti.* Grut. Sic & omnes libri veteres, quos ego vidi, Dreſdenſis, (quem frater meus Gothofredus Gravius evolvit) uterque Francii, Pithœi, (nam is hanc orationem cum veteribus membranis commiſit, quarum excerpta penes me ſunt) prima & Mediolanenſis editio. *Redomiti* autem pro *domiti* ponitur, ut *recubo* pro cubo, *redimo* pro emo, *refero* pro fero, *ut refero ad ſenatum*; *reformido*, pro formido, *refugio* pro fugio, & hujus generis alia. *Gravius.*

Præcipitante republica] Id eſt, ruente. Vt: *Nox humida cœlo præcipitat.* Sylv.

Vehemens] Eſt ſeverus, & opponitur *miti*, ut *fortis miſericordi.* Merito tam

miſericordem faterentur. Et quoniam L. Tor
meus familiaris ac neceſſarius, judices, exiſtimav
ſtram in accuſatione ſua neceſſitatem familiarit
violaſſet, aliquid ſe de auctoritate meae defenſio
detrahere: cum hujus periculi propulſatione
gam defenſionem officii mei. Quo quidem ge
uterer orationis, judices, hoc tempore, ſi me
intereſſet multis enim mihi locis & data facu
& ſaepe dabitur de mea laude dicendi. Sed

Miſericordem] Eſt & hoc viri inſignis, tempore lenem eſſe ac mitem, quibus maxime hominum animi conciliantur, & omnium benevolentia. Miſericordia vero quanti ſit facienda, docet egregie Caſſiodorus, qui primum ei inter virtutes locum tribuit. Var. 11, ep. 9: *Benignum Principis ad clementiae commodum tranſilire inter terminos aequitatis, quando ſola eſt miſericordia, cui omnes virtutes*

quaeris eſt. Quanquam qui ob aſſinitatis familiaritatisve co neceſſarii dicuntur. reperi tam C. Caeſaris, qua Plautiam roga neceſſitatem dictam pro neceſſit jure affinitatis. Verba ſunt h mihi videor pro noſtra neceſſit. rare, non opera, non indu
Haec ille. Cato major, ejuſ
Salluſtius neceſſitudinem

iate, quaero. cur me a ceteris clariſſimis viris
pibus civitatis, in hoc officio atque in defen-
e ſecernas. quid enim eſt, quamobrem abs te
enſii factum, clariſſimi atque ornatiſſimi viri,
ehendatur, reprehendatur meum? nam ſi ini-
conſilium a P. Sulla inflammandae civitatis,
ſtinguendi imperii, delendae urbis, mihi ma-
e res dolorem, quam Q. Hortenſio, mihi ma-
n afferre debent? meum denique gravius eſſe
, qui adjuvandus in his cauſis, qui oppugnan-
dus,

[...]tate deripuiſſet] Sic eſt
& ita habet codex unus
manuſcr. *deripere* autem
uod illud, ſupra poſitum,
n *diripere*, quod eſt in vul-
hic non habet. *Lambinus.*
[...]s apud Ovid. VI Metam.
in nonnullis libris legitur
de hac voce magni viri &
cum ſupereſſet, Nicolai
ad I Ovid. amor. el. 5,
n modo confunduntur in
[...]re ac *diſtringere.* ut multis
udite ampliſſimus Vir
rus Obſerv. IV, 5. *Græv.*
[...]e hujus præſidiis deminutu-
de Sullæ defenſione. *Sylv.*
[...]tutum: ſic hoc ego ſentio]
xcludere ſcripturam Pall.
em, item olim cuſorum,
ævi editiones, *diminutu-*

Palatinis ſubſcribit Francii ſecundus, Pith. & editio prima. Sed primus Francii ac Dreſd. retinet *putat.* Mediolanenſis, Victorii, Lambini, Aſcenſii, Bruti editiones *ſperavit.* Sententia ſane hanc aut ſimilem vocem neceſſario requirit; niſi dicas ſubaudiendum eſſe *ſenſit*, ex poſteriore hujus περικοπῆς parte, *ſic ſentio.* Grævius.

Probavero] Id eſt, fecero ut approbetis. *Sylvius.*

A ceteris clariſſimis viris] Q. Hortenſio, aliiſque, qui P. Sullam defendunt. Cum multis Cicero cauſam ſuam conjungit, ut oſtendat quod illi multi non reprehenduntur, factum ſuum reprehenſione indignum eſſe. Ciceronem autem reprehendebat Torquatus, quod P. Sullam de conjuratione defenderet, quum ejus conjurationis vindex fuiſſet. *Idem.*

Q. Hortenſii factum] Id eſt, defenſio. *Id.*

dus, qui defendendus, qui deſerendus eſſe videat
2 Ita, inquit. tu enim inveſtigaſti, tu patefeciſti conju
tionem. Quod cum dicit, non attendit, eum, qui pa
fecerit, hoc curaſſe, ut id omnes viderent, quod an
fuiſſet occultum. Quare iſta conjuratio, ſi patefacta
me eſt, tam patet Hortenſio, quam mihi. quem cum
deas hoc honore, auctoritate, virtute, conſilio praedit
non dubitaſſe, quin innocentem P. Sullam defend
quaero, cur, qui aditus ad cauſam Hortenſio pat
mihi intercluſus eſſe debuerit. quaero illud etiam,
qui defendo, reprehendendum putas eſſe, quid ta
de his exiſtimes ſummis viris & clariſſimis civibus,
rum ſtudio & dignitate celebrari hoc judicium,
cauſam, defendi hujus innocentiam vides? non
una eſt ratio defenſionis ea, quae poſita eſt in orat
omnes, qui adſunt, qui laborant, qui ſalvum volunt
ſua parte atque auctoritate defendunt. An vero, in

ccuſes, ſi te id offendit, quod ego, qui hoc quaeſtionis defenderim neminem, non deſim e. recordare de ceteris, quos adeſſe huic vi- elliges & de hoc, & de ceteris judicium meum m par atque unum fuiſſe. Quis noſtrum adfuit tejo? nemo: ne hic quidem Q. Hortenſius, ui qui illum ſolus antea de ambitu defendiſſet. m jam ſe ullo officio cum illo conjunctum ar- tir, cum ille, tanto ſcelere commiſſo, omnium m ſocietatem diremiſſet. Quis noſtrum Ser. , quis P. Lentulum? quis M. Laecam? quis Cor- defendendum putavit? quis his horum adfuit? uid ita? quia ceteris in cauſis, etiam nocentes

viri

ure quaeſtionis] Id eſt, in ſi- conjurationis ſcilicet. *Syl-*

P. Sulla] Id eſt, P. Sullam *Adeſſe* pro defendere, *abeſſe* deſerere, id eſt, non defen- pe loco ſæpe dici invenias.

jo] L. Vargunrejus Senator ione fuit. Is eſt qui cum Ciceronem domi occidere *dem.*

qui illum] Magnam apud clientis & patroni neceſſi- eque clientes ſine ſumma onis deſeri poſſe, eſt apud b. 5. Cliens autem dicitur uſam patronus defendit.

or neceſſitudo ſignificatur. cauſarum multi aliquando , *ut L. Murenæ tres*, *L. Cor- idem*, *Scauri ſex*, ut ait *em.*

llam] Servius Sulla Publii ex conjuratis fuit, ut eſt m. *Idem.*

m] Legendum arbitror, *m?* P. enim Lentulus Sura juravit. *Idem.* *Servium* *? quis M. Leccam? &c.*] omen omnium mſſ. Pall. item S. Victor. Grut. & Busb. atque edi- tionum veterum. poſt impreſſi, ridicule nobis immiſerant, *quis P. Lentulum.* qui numquam accuſatus fuit, ſed deprehen- ſus, ſtatimque interemptus. nimirum nominantur a Salluſtio inter conjuratos Serv. & P. Sullæ Servii filii, hos indicat Tullius noſter. *Gruterus.* Dreſdenſis & Pithoeanus conſentiunt Palatinis. Sed in Francii ſecundo legitur, *Quis Publium? quis M. Lecam?* Verum in primo Fran- cii clare ſcribitur: *Quis P. Lentulum? quis M. Leccam?* quod merito recepe- runt Victorius, Manutius, Lambinus. *Grævius.*

Quis M. Leccam] Per M. Porcium Lec- cam Senatorem conjurationis principes intempeſta nocte rurſus convocatos, Salluſt. ſcribit. De conſilio conjuratio- nis in domo ejus habito, poſtea Cicero dicet. *Sylvius.* M. Lecca ſcribitur in pleriſque editionibus. Sed rectius Ma- nutiana *M. Lecam.* Sic enim in antiquo denario legitur: *P. Laca.* Græv.

Quis Cornelium] C. Cornelius ex e- queſtri ordine. *Sylvius.*

Ceteris in cauſis] Negat Cicero in libro de offic. 2: *habendum eſſe religioni contra- rium, nocentem aliquando & nefarium im- piumque defendere: Vult inquit hoc multi- tudo, patitur conſuetudo, fert etiam huma- nitas.* Idem.

viri boni, ſi neceſſarii ſunt, deſerendos eſſe non put…
in hoc crimine non ſolum levitatis eſt culpa, ver…
etiam quaedam contagio ſceleris, ſi defendas eu…
quem obſtrictum eſſe patriae parricidio ſuſpic…
Quid Autronio? nonne ſodales, non collegae ſui,
veteres amici, quorum ille copia quondam abund…
non hi omnes, qui ſunt in republica principes, d…
runt? immo etiam teſtimonio plerique laeſerunt?
tuerant tantum illud eſſe maleficium, quod non…
non occultari per ſe, ſed etiam aperiri illuſtra…

Si neceſſarii ſunt, deſerendos eſſe non putant] Id eſt, defendendos putant. *Sylv.* *Si neceſſarii ſunt, deſerendos eſſe non putant*] Gemma hujus lectionis nata e Palatino illo nono. alii enim noſtri, *ſi neceſſarii ſunt, defendendos eſſe non putant*; contra mentem auctoris: itaque Critici correctores, vulgatis alterum adhuc interſeruerant negativum, *non defendendos*

patriae, quamvis eo qui ſe obſtrinx… preſſis cri… bus parens nominetur. … lipp. *Qui nefario ſe patriae parr… ſtrinxit.* Zinzerlingius. *Quem … ctum eſſe patriae parricidio ſuſpicere* … in Turingico codice nuper pr… promuſſide ſua meus Zinzerlin… notaratque e Suffridi ſchedis … ſuum Guilielmius. quod ip…

nis in omni vita mea perſonam, Torqua-
ter erras. me natura miſericordem, patria
rudelem nec patria nec natura eſſe voluit.
n ipſam perſonam vehementem & acrem,
um tempus, & reſpublica impoſuit, jam
natura ipſa detraxit. illa enim ad breve
itatem poſtulavit: haec in omni vita mi-
lenitatemque deſiderat. Quare nihil eſt,
to comitatu virorum ampliſſimorum me
has. ſimplex officium atque una eſt bono-
a cauſa. nihil erit, quod admirere poſthac,
e, in qua hos animadverteris, me videbis.
m in rep. cauſa mea propria. tempus agendi
ihi proprium, quam ceteris: doloris vero
periculi fuit illa cauſa communis. neque e-
tunc ad ſalutem eſſe potuiſſem, ſi eſſe alii
iſſent. Quare neceſſe eſt, quod mihi conſuli
fuit praeter alios, id jam privato cum cete-
une. Neque ego hoc partiendae invidiae,
ſed

] Sic edendum cu-
manuſcript. admoni-
, *aſfuiſſe*, *afuiſſe* au-
teres, non *abſuiſſe*,
mus, quod ſcioli iſti
non poſſunt. *Lam-*

Cauſa mea propria] Id eſt, quam ego ſolus ſuſcipiam. *Idem.*

Tempus agendi] In inveſtiganda conjuratione. *Idem.*

Neque enim princeps tam ad ſalutem eſſe potuiſſem] Forte: *Neque enim princeps tam ad ſalutem aliis eſſe potuiſſem.* Lam-

ſed communicandae laudis cauſa loquor. Oneris mei partem nemini impertio, gloriae bonis omnibus. In Autronium teſtimonium dixiſti, inquit: Sullam defendis. Hoc totum ejuſmodi eſt, judices, ut, ſi ego ſim inconſtans ac levis, nec teſtimonio fidem tribui convenerit, nec defenſioni auctoritatem. ſin eſt in me ratio reipublicae religio, privati officii, ſtudium retinendae voluntatis bonorum, nihil minus accuſator debet dicere, quam a me defendi Sullam, teſtimonio lae... eſſe Autronium. videor enim non ſolum ſtudium... defendendas cauſas, verum opinionis aliquid & au... ritatis afferre: qua & moderate ego utar, judices,

4 omnino non uterer, ſi ille me non coegiſſet. D... conjurationes abs te, Torquate, conſtituuntur: ... quae Lepido & L. Volcatio Coss. patre tuo conſul... ſignato, facta eſſe dicitur: altera, quae me con... Harum in utraque Sullam dicis fuiſſe. Patris tui, ...tiſſimi viri atque optimi conſulis ſcis me conſiliis

tum propter ſummam familiaritatem, ſum-
norem in patrem tuum, tum communibus,
uis patris tui periculis commovebatur. Er-
onjurationis crimen defenſum ab eo eſt,
it, qui cognovit, qui particeps & conſilii ve-
timoris. cujus in hoc crimine propulſando
opioſiſſima atque ornatiſſima oratio, tamen
inerat auctoritatis in ea, quam facultatis.
conjurationis, quae facta contra vos, de-
, a vobis prolata eſſe dicitur, ego teſtis eſſe
non modo enim nihil comperi, ſed vix ad
iſtius ſuſpicionis fama pervenit. Qui vo-
onſilio fuerunt, qui vobiſcum illa cogno-
us ipſis periculum tum conflari putabatur,
io non adfuerunt, qui in illum teſtimonia
runt, hunc defendunt, huic adſunt, in hu-
declarant ſe non crimine conjurationis, ne
teris, ſed hominum maleficio deterritos eſſe.
latus autem tempus, & crimen maximae
con-

mihi finem honoris] Id
latum, quem bien-
m ſe dicit adeptum, in
llum ad Quirites. *Syl-*

Id eſt, Conſulatus pe-
uod mea ſine ambitio]

Defenſum ab eo eſt] Propulſatum eſt ab eo. ut ſtatim: *Mei conſulatus autem tempus & crimen maximae conjurationis a me defendetur.* & in III de officiis: *Etenim ſi is, qui non defendit injuriam, neque propulſat a ſuis, cum poteſt, injuſte facit.* Graevius.

miſit? cum interim Sulla cum eiſdem illis non modo
noctem ſolitudinemque non quaereret, ſed ne mediocri
quidem ſermone & congreſſu conjungeretur. Illum
Allobroges, maximarum rerum veriſſimi indices, illum
multorum litterae ac nuntii coarguerunt: Sullam in-
terea nemo inſimulavit, nemo nominavit. Poſtremo
ejecto, ſive emiſſo jam ex urbe Catilina, ille arma mi-
ſit, cornua, tubas, falces, ſigna, legiones: ille re-
lictus intus, exſpectatus foris, Lentuli poena compreſ-
ſus, convertit ſe aliquando ad timorem, numquam ad
ſanitatem. hic contra ita quievit, ut eo tempore omni
Neapoli fuerit, ubi neque homines fuiſſe putantur hu-
jus affines ſuſpicionis; & locus eſt ipſe non tam ad in-
flammandos calamitoſorum animos, quam ad conſolan-
6 dos accommodatus. Propter hanc igitur tantam diſſi-
militudinem hominum atque cauſarum diſſimilem me
in utroque praebui. Veniebat enim ad me, & ſaepe ve-
niebat Autronius multis cum lachrymis, ſupplex, ut

eſtebar animo atque frangebar, ut etiam ex me-
ia quas mihi ipſi fecerat inſidias deponerem : ut
immiſſum eſſe ab eo C. Cornelium, qui me in ſe-
s meis, in conſpectu uxoris meae ac liberorum
rum trucidaret, oblivíſcerer. quae ſi de uno me co-
ſet, qua mollitia ſum animi ac lenitate, numquam
ercule illius lachrymis ac precibus reſtitiſſem. Sed,
mihi patriae, cum veſtrorum periculorum, cum
s urbis, cum illorum delubrorum atque templo-
, cum puerorum infantium, cum matronarum ac
inum veniebat in mentem : & cum illae infeſtae
meſtae faces, univerſumque totius urbis incendium,
tela, cum caedes, cum civium cruor, cum cinis
iae verſari ante oculos, atque animum memoria re-
re coeperat : tum denique ei reſiſtebam, neque ſo-
illi hoſti ac parricidae, ſed his etiam propinquis
is Marcellis, patri & filio, quorum alter apud me
entis gravitatem, alter filii ſuavitatem obtinebat :
ue me arbitrabar ſine ſummo ſcelere poſſe, quod
eficium in aliis vindicaſſem, idem in illorum ſocio,
cum

ſedibus meis] Id eſt, in domo mea.
us. *In ſedibus meis*] Lamb. *edibus.*
vitis manuſcriptis noſtris aliiſque
nibus. *Gruterus.*
a mollitie ſum animi] Molle quum
imum refertur, putant in malam
m accipi. Hoc tamen in loco Cice-
olliciem animi pro miſericordia &
te dicit. Sed tamen in Partitioni-
atoriis, molliciem animi vitium
, quod lenitatem imitetur, dicit.
verba ſunt : *Atque hae quidem vir-*
s, vitiorum autem ſunt genera contra-
Cavenda autem ſunt diligenter, ne
nt ea nos vitia, quae virtutem videntur
ari. Nam & prudentiam malitia, &
erantiam immanitas in voluptatibus
mendis, & magnitudinem animi ſuper-
in animis extollendis, & deſpicientia in
mnendis honoribus, & liberalitatem &
o, & fortitudinem audacia imitatur,
atientiam duritia immani, & juſti-
tiam acerbitas: & religionem ſuperſtitio, &
lenitatem mollitia animi, & verecundiam
timiditas, &c. Mollitudo quoque dici-
tur, ut apud Ciceronem libro Tuſcula-
narum 5. quidam poëta : *Lenitudo ora-*
tionis, mollitudo corporis. Idem Cicero
libro de oratore tertio : *Ordo urbanitatis,*
& mollitudo humanitatis, & murmur ma-
ris, & dulcedo orationis ſunt ducta a certis
ſenſibus. Sylv. *Mollitiem animi,* quam
hic dicit, Senec. vocat *infirmitatem frontis.*
11 de benef. 1 : *Multi ſunt, quos libera-*
les facit frontis imbecillitas. Graev.

Puerorum infantium] Pueritia durat
uſque ad annum 17. completum, quo
toto tempore pueri infantes non ſunt.
Sylvius.

Marcellis, patri & filio] Marcellum
patrem arbitror eſſe eum, quem poſt
civilem victoriam Senatu rogante Caeſar
reſtituit. *Idem.*

Mar-

quod tibi neceſſe minime fuit, facetus eſſe voluiſti,
Tarquinium, & Numam, & me, tertium peregri
regem eſſe dixiſti. Mitto jam de rege quaerere:
quaero, peregrinum cur me eſſe dixeris. nam ſi ita
non tam eſt admirandum, regem eſſe me, quia,
vis, etiam peregrini reges Romae fuerunt, quam
ſulem Romae fuiſſe peregrinum. Hoc dico, inqui
eſſe ex municipio. Fateor, & addo etiam ex eo mu
pio, unde iterum jam ſalus huic urbi imperioque
eſt. Sed ſcire ex te pervelim, quamobrem, qui ex
nicipiis veniant, peregrini tibi eſſe videantur. nemo
iſtuc M. illi Catoni ſeni, cum plurimos haberet inim
nemo Ti. Coruncanio, nemo Curio, nemo huic ip
ſtro C. Mario, cum ei multi inviderent, objecit umq

Equi

Tarquinium & Numam] Numam Pompilium Sabinum, & Tarquinium Priſcum Etruſcum Corinthio patre natum, eſt apud T. Livium lib. 1. *Syl-*

patrias: unam natura, alteram civit ille Cato quum eſſet Tuſculi natus, puli Romani civitatem ſuſceptus eſt. quum ortu Tuſculanus eſſet, civitate

ıidem vehementer laetor, eum eſſe me, in quem
cum cuperes, nullam contumeliam jacere potue-
quae non ad maximam partem civium conveniret.
tamen te a me pro magnis cauſis noſtrae neceſſi- 8
nis monendum eſſe etiam atque etiam puto. non
int omnes eſſe patricii. ſi verum quaeris, ne curant
em: nec ſe aequales tui propter iſtam cauſam abs
nteiri putant. Ac, ſi tibi nos peregrini videmur,
rum jam & nomen, & honos inveteravit & huic ur-
& hominum famae ac ſermonibus: quam tibi illos
ıpetitores tuos peregrinos videri neceſſe erit, qui
ex tota Italia delecti tecum de honore & de omni
nitate contendunt? quorum cave tu quemquam
egrinum appelles, ne peregrinorum ſuffragiis ob-
re. qui ſi attulerint nervos & induſtriam, mihi cre-
, excutient tibi iſtam verborum jactationem, &
ex ſomno ſaepe excitabunt: nec patientur ſe abs
, niſi virtute vincentur, honore ſuperari. Ac ſi,
lices, ceteris patriciis me & vos peregrinos videri
xteret, a Torquato tamen hoc vitium ſileretur.
eſt

magnis cauſſis noſtra neceſſitudinis] ... no noſtra conjunctione arctiore, ... itia, quæ inter nos interceſſit. ... pe eſt conjunctio, amicitia, ne- ... do. vide quæ notantur ad orat. ... m. cap. 15. *Gravius.*

... ſunt omnes eſſe patricii] Aucto- ... Livio libro 1. centum Senato- ... a Romulo conſtituti ſunt, *Pa- ... tres, eorumque progenies patri- ... ci ſunt.* Quibus verbis ſigni- ... ficat, eos patricios eſſe, qui ... primis ſenatoribus originem ... Per adoptiones tamen fie- ... eſſe deſinebant patricii. *Sylv.*

...] Gloria ſuperari. *Idem.*

... inveteravit & huic urbi] In hac ... planatus eſt, & altas ..., ut non facile evelli poſſit.

...] Id eſt, municipum, ... s peregrinos. *Idem.*

Ne ſuffragiis obruare] Id eſt, ne pauca habeas pro te ſuffragia, & ideo contra te plurima. Vt Act. in Verr. 4: *Obruitur enim aratorum teſtimoniis.* Idem.

Te ex ſomno ſæpe excitabunt] Te diligentiorem in magiſtratus petitione facient, quia tibi metum inferent. *Idem.*

Ne & vos] Cum judicum cauſa ſuam conjungit, ut Torquatum in odium adducat. *Idem.*

A Torquato tamen hoc vitium ſileretur] Guilielmius inclinat legere, *convitium*, quod ipſum quoque in mentem venit Rubenio lib. 1 Elector. c. 3. ſed neceſſarium non eſt ut quid mutemus. *Gruter.* Vere tamen Rubenius dicto loco peregrinitatem, inquit, vitium niſi valde ἀκύρως haud dixeris.

Sileretur] Id eſt, ſileri deberet. *Sylvius.*

eſt enim ipſe a materno genere municipalis, ho
mi ac nobiliſſimi generis, ſed tamen Aſculani
igitur doceat, Picentes ſolos non eſſe peregrin
gaudeat ſuo generi me meum ante non ponere.
neque me peregrinum poſthac dixeris, ne gravi
tere: neque regem, ne derideare. niſi forte
tibi videtur, ita vivere, ut non modo homini nem
ne cupiditati quidem ulli ſervias: contemnere
libidines: non auri, non argenti, non ceterarun
indigere: in ſenatu ſentire libere: populi utili
gis conſulere, quam voluntati: nemini cedere,
obſiſtere. ſi hoc putas eſſe regium; me regem e
fiteor. ſin te potentia mea, ſi dominatio, ſi c
aliquod dictum arrogans aut ſuperbum movet
tu id potius proferas, quam verbi invidiam, co
9 liamque maledicti? Ego tantis a me beneficiis i
blica poſitis, ſi nullum aliud mihi praemium a S. P

[redacted]

oneſtum otium poſtularem, quis non concede-
ibi haberent honores, ſibi imperia, ſibi provin-
ſibi triumphos, ſibi alia praeclarae laudis in-
: mihi liceret ejus urbis, quam conſervaſſem,
:ctu tranquillo animo & quieto frui? Quid, ſi
ın poſtulo? ſi ille labor meus priſtinus, ſi ſolli-
, ſi officia, ſi operae, ſi vigiliae deſerviunt ami-
raeſto ſunt omnibus? ſi neque amici in foro re-
ıt ſtudium meum, neque reſpublica in curia? ſi
ın modo rerum geſtarum vacatio, ſed neque ho-
, neque aetatis excuſatio vindicat a labore? ſi
:as mea, ſi induſtria, ſi domus, ſi animus, ſi au-
tent omnibus? ſi mihi ne ad ea quidem, quae
lute omnium geſſi, recordanda, & cogitanda
tam relinquitur temporis? tamen hoc regnum
ıbitur? cujus vicarius qui velit eſſe, inveniri ne-
ıteſt. Longe abeſt a me regni ſuſpicio. Si quae-
ui ſint Romae regnum occupare conati, ut ne
repli-

m otium] Id eſt, immunita-
z ſexagenariis jure dabatur.
autem ſenex Cicero erat. *Syl-*

erent honores] Quid ſi legere
iberent alii honores. Idem.
ſtarum vacatio] Id eſt, immu
s geſtas, vel a rebus gerendis.
vium lib. 24: *Nomina omnium*
u tabulis excerpſerunt, qui qua-
t militaſſent, quibus neque va-
militiae, neque morbus cauſa
m.
hoc regnum appellabitur] Hoc
ione vivendi regum alieniſſi-
qui otium quietemque labori
t. *Idem.*
] Id eſt, ſucceſſor, & ut vul-
, locum tenens. *Idem.*
eſt ab eo regni ſuſpicio] Sic hunc
imi, conjectura ductus, par-
: diſtinctione, partim hoc ad-
: quod ſcilicet a librario fue-
m, propter ſimilitudinem
:ntis. Quod ſi quis legi ma-
lit, *longe abeſt is a regni ſuſpicione*, aeque
probabo. Quod autem ille, quem ſaepe
deſcripſi, putat ſic legi poſſe, *longe ab eo
eſt*, &c. nugas agit. neque hoc ſecunda
hac editione, quo demum tempore a-
nimus hominis mihi perſpectus & co-
gnitus eſt, id potui diſſimulare, quod
animadverti, & miratus ſum, illum ibi
mutum, ubi aliquid dicere debe-
bat: loquacem, ubi eum ſilere oporte-
bit. Quod ſi feciſſet, minus reprehen-
dendus eſſet. Nam omnino rectius fe-
ciſſet, ſi hoc negotium, quod ab altero
occupatum & confectum eſſet, num-
quam ſuſcepiſſet, neque actum agere,
ut dicitur, conatus eſſet, praeſertim cum
nihil de ſuo adderet, neque libros ullos
veteres conſuluiſſet, ſed tanquam puer
a magiſtris dictata redderet. *Lambinus.*
Longe abeſt a me regni ſuſpicio] Lambinus
fruſtra laboravit in conſtituenda ſenten-
tia, diſtinctione alia, verbiſque inter-
poſitis. veterem ſcripturam repoſui ve-
ramque, e Turingicis & Pal. nono.
Gruterus.

replices annalium memoriam, ex domeſticis imaginibus invenies. Res enim geſtae, credo, meae, me nimis extulerunt, ac mihi neſcio quos ſpiritus attulerunt. quibus de rebus tam claris, tam immortalibus, judices, hoc poſſum dicere, me, qui e ſummis eripuerim periculis urbem hanc, & vitam omnium civium; ſatis adeptum fore, ſi ex hoc tanto in omnes mortales beneficio nullum in me periculum redundarit. Etenim in qua civitate res tantas geſſerim memini, & in qua urbe verſer intelligo. plenum forum eſt eorum hominum, quos ego a veſtris cervicibus depuli, judices, a meis non removi. niſi vero paucos fuiſſe arbitramini, qui conari, aut ſperare poſſent, ſe tantum imperium poſſe delere. Horum ego faces eripere de manibus, & gladios extorquere potui, ſicut feci: voluntates vero

con-

Replices] Id eſt, revolvas. Tranſtulit autem ex more veterum, qui quum in

nales erant, quum M. Manlius affectati regni damnatus de ſaxo Tarpejo in Ti-

ordinum ſuam ſalutem cum mea conjungunt, are te, quod omnium mentes improborum mihi axime ſunt infenſae & adverſae. qui me non ſo- dcirco oderunt, quod eorum conatus impios & em conſceleratum repreſſi: ſed eo etiam magis, nihil jam ſe ſimile, me vivo, conari poſſe arbi- ır. At vero quid ego miror, ſi quid ab improbis improbe dicitur; cum L. Torquatus, primum is fundamentis adoleſcentiae jactis, ea ſpe propo- npliſſimae dignitatis, deinde L. Torquati, for- i conſulis, conſtantiſſimi ſenatoris, ſemper opti- is, filius, interdum efferatur immoderatione ver- n? qui cum ſuppreſſa voce de ſcelere P. Lentuli, dacia conjuratorum omnium dixiſſet, tantum- ut vos, qui ea probatis, exaudire poſſetis: de cio P. Lentuli, de carcere, magna & queribun- e dicebat. in quo primum illud erat abſurdum, quod,

alutem cum mea conjungunt] Id nt vivere & mori mecum, nec uo ſe vivere poſſe arbitrantur.

m conſceleratum] Hoc dicitur an- ntates conſceleratae. Idem.

quid ego miror] Pantagathus le- F. Vrſinus.

Torquatus] A minore ad ma-

Suppreſſa voce] Id eſt, ſubmiſſa. Nam *preſſa voce*, & *ſuppreſſa*, & *preſſe*, & *leniter* loqui dicimus: *Submiſſa*, aut *parva*, aut quod vulgus dicit baſſa voce, non dicimus. uti contra, *magna & clara voce* dicere, aut clare loqui dicimus, non *alta voce*. Idem.

De ſcelere] Id eſt, de conjuratione. *Idem*.

quod, cum ea, quae leviter dixerat, vobis probare volebat: eos autem, qui circum judicium ſtabant, audire nolebat: non intelligebat, ea, quae clare diceret, ita illos audituros, quibus ſe venditabat, ut vos quoque audiretis, qui id non probatis. Deinde alterum jam oratoris vitium, non videre, quid quaeque cauſa poſtulet. Nihil eſt enim tam alienum ab eo, qui alterum conjurationis accuſet, quam videri conjuratorum poenam mortemque lugere. Quod cum is tribunus plebis facit, qui unus videtur ex illis ad lugendos conjuratos relictus, non mirum eſt. difficile eſt enim tacere, cum doleas. te, ſi quid ejuſmodi facis, non modo talem adoleſcentem, ſed in ea cauſa, in qua te vindicem con-

Qua leviter dixerat] Legendum eſſe *leniter*, ſatis doceri poteſt etiam illo Cic. ex lib. de offic. 1: *In voce duo ſequamur, ut clara ſit & ſuavis. Vtrumque* [redacted]

que lugeat, conjurationem probare videtur, quod accuſationi contrarium eſt. P. enim Sullam accuſat, quod in conjuratione fuerit. *Idem.*

[redacted]

tionis velis eſſe, vehementer admiror. ſed re-
lo tamen illud maxime, quod iſto ingenio &
ia praeditus cauſam reipublicae non tenes, qui
e, plebi Romanae res eas non probari, quas,
ſule, omnes boni pro ſalute communi geſſerunt.
n tu horum, qui adſunt, quibus te contra ipſo- 11
untatem venditabas, aut tam ſceleratum ſtatuis
ut haec omnia perire voluerit, aut tam miſe-
it & ſe perire cuperet & nihil haberet, quod
eſſe vellet? An vero clariſſimum virum generis
nominis nemo reprehendit, qui filium ſuum
avit, ut in ceteris firmaret imperium: tu rem-
n reprehendis, quae domeſticos hoſtes, ne ab
ecaretur, necavit? Itaque attende jam, Tor-
quam ego defugiam auctoritatem conſulatus
xima voce, ut omnes exaudire poſſint, dico,
ue dicam: adeſtote omnes animis, qui adeſtis
ous, quorum ego frequentia magnopere laetor:
mentes aureſque veſtras, & me de invidioſis re-
ille putat, dicentem attendite. Ego conſul,
cum

ipublica non tenes] Ignoras
t reipublicæ ratio & utilitas.
de legibus 10: *Senator cau-
tto.* vide quæ notavi ad orat.
il. 2. *Grævius.*
virum] T. Manlium Tor-
ū filium ſecuri percuſſit,
ſuo cum hoſte pugnaſſet.
*ſa cervice fuſus eſt cruor, tum
coorta voces ſunt, ut neque
execrationibus parceretur*,
. lib. 8. Nec Torquato Ro-
enti juventus obviam pro-
: igitur fuerunt qui præcla-
ris tui factum reprehende-
reprehendis factum reipu-
hoſtes ſuos necavit, ne ab
Sylvius.
non defugiam auctoritatem]
ibri vulg. manuſc. autem.
igiam. concinnior vero eſt
antiqua, cum ſit eadem ſententia. ſigni-
ficat enim ſe non defugere auctoritatem
conſulatus ſui: id eſt, non negare ſe
auctorem eſſe earum rerum, quæ in con-
ſulatu ipſius geſtæ ſunt. *defugere enim au-
ctoritatem*: eſt negare, ſe auctorem
fuiſſe. Nos Galli dicimus, *deſavoüer.*
Lambinus. *Quam ego defugiam auctori-
tatem conſulatus mei*] Vere & erudite ſic
Lambinus correxit e mſſ. ſuis, neque
aliter Pall. Busb. S. Victor. Grut. imo
edd. tres quatuor antiquæ. recentiores
enim, *quam ego non defugiam.* Gruterus.
Adſtipulantur his quoque libris, quibus
negatio abeſt, Francii uterque, Pithœi,
& ed. prima, & Mediol.

De invidioſis rebus] Quibus me invi-
diam Torquatus adducere conatus eſt,
quæ mihi improborum omnium odia
conciliarunt. *Sylvius.*

cum exercitus perditorum civium clandeſtino ... conflatus crudeliſſimum & luctuoſiſſimum exitiu... triae comparaſſet: cum ad occaſum interitumqu... publicae Catilina in caſtris, in his autem templ... que tectis dux Lentulus eſſet conſtitutus, meis c... liis, meis laboribus, mei capitis periculis ſine tum... ſine delectu, ſine armis, ſine exercitu, quinque h... nibus comprehenſis atque confoſſis, incenſione urb... interemtione cives, vaſtitate Italiam, interitu re... bl...

Ad occaſum interitumque] Auctore Donato in Commentariis in librum Æn. 1: *Caſus parva rei eſt, vel perſonæ inferioris: occaſus magnæ rei, vel perſonæ ſuperioris. Nam ſolem lunamque occidere, & viros præclaros occidiſſe dicimus.* Virgil. *Hoc equidem occaſum Trojæ, triſteſque ruinas Solabar, fatis contraria fata rependens.* Sylvius.

Sine tumultu] *Bellum Gallicum aut Italicum appellari tumultum, quod in eo timor*

neribus necare, hoc tamen in ... cit, pro eo quod eſt laqueo gulæ ... gere. Hoc enim genere mortis ... que conjuratos interiiſſe Salluſti... bit. *Idem.* *Comprehenſis atque* ... Quidam legi volunt, *atque* ... Lambinus. *Quinque hominibus* ... *henſis atque confoſſis*] Neſcio an ... vox pura. meliores enim Pall. ... *feſſis.* quod minus fuerit invidio... ita certe ſcripſit Cicero; ut de...

in maxima concione dixiſſem? Atque etiam il- 12
dam, nequi forte incipiat improbus ſubito te a-
Torquate, & aliquid ſperare de te: atque, ut
omnes exaudiant, clariſſima voce dicam. Harum
um rerum, quas ego in conſulatu pro ſalute com-
ſuſcepi & geſſi; L. ille Torquatus, cum eſſet meus
bernalis in conſulatu, atque etiam in praetura
fuiſſet,

m regum ac nationum] Regum e-
populorum, & nationum portus
perfugium Senatus Rom. ut eſt
ic. lib. de offic. 2. *Sylvius.*
axima concione] Id eſt, in concio-
Rom. *Idem.*
e te amare] Propterea quod in-
, quod conjuratorum pœnam
aque lugere videare. *Idem.*
Torquatus] De hoc Torquato
na tertia loquitur. *Idem.* *L. ille*
s cum eſſet] Totum hunc locum
t apparet) depravatum, ita re-
ntagathus: *L. iſte Torquatus cum*
s contubernalis in conſulatu, atque
a fuiſſet: cum princeps, cum ſigni-
juventutis, auctor, adjutor, par-
itit: parens, &c. F. Vrſinus.
eſſet meus contubernalis] Vt Ro-
entus inſtitueretur melius, cla-
um virorum filii adoleſcentes
onſulibus in provinciam profi-
atur, aut cum iiſdem Romæ ma-
Id ſignificat Cicero pro M. Cæ-
, inquit, *paulum jam roboris*

do & adoleſcentuli modeſtiſſimi pudor poſtu-
labat. Sylvius.
Atque in prætura fuiſſet] Aſſenſus ſum
Errico Stephano, qui hæc verba loco
ſuo mota judicavit, eaque in ſuum lo-
cum reſtituit. Præterea verba aliquot a
librario errante bis ſcripta ſuſtuli. ſic
autem habent libri vulgati: *cum eſſet*
meus contubernalis in conſulatu, cum ſigni-
fer eſſet juventutis, atque in prætura fuiſ-
ſet, auctor, adjutor, princeps exſtitit, cum
auctor, cum princeps, cum ſignifer eſſet ci-
vitatis, parens ejus, &c. Quis non videt,
hæc verba, *cum auctor, cum princeps, cum*
ſignifer eſſet juventutis. eſſe ſupervacanea,
& temere iterata. *Lambinus.* *In conſu-*
latu, atque etiam in prætura fuiſſet auctor]
Coactus ſum obtemperare ſcripturæ Pal.
noni, deletis intermediis, *cum ſignifer*
eſſet juventutis. aliter hæc conſtituit
Lambinus, ſed ex conjectura Henrici
Stephani. *Gruterus.* Cujus nam rei au-
ctor & adjutor & particeps fuit in prætu-
ra Ciceronis Torquatus? Sic enim hæc
accipienda ſunt, ſi interpungas, ut in-

fuiſſet, auctor, adjutor, particeps exſtitit, cu
ceps, cum auctor, cum ſignifer eſſet juventutis
ejus, homo amantiſſimus patriae, maximi anim
mi conſilii, ſingularis conſtantiae, cum eſſe
tamen omnibus rebus illis interfuit: numquam
digreſſus, ſtudio, conſilio, auctoritate unus
plurimum, cum infirmitatem corporis animi
ſuperaret. Videſne, ut eripiam te ex improbor
ta gratia, & reconciliem bonis omnibus? qui
ligunt, & retinent, retinebuntque ſemper: r
me forte deſciveris, idcirco te a ſe, & a repu
a tua dignitate deficere patientur. Sed jam r
cauſam: atque hoc vos, judices, teſtor: mihi
metipſo tam multa dicendi neceſſitas quaedam
ſita eſt ab illo. Nam, ſi Torquatus Sullam ſo
cuſaſſet, ego quoque hoc tempore nihil aliud a
niſi eum, qui accuſatus eſſet, defenderem: ſ
ille tota illa oratione in me eſſet invectus,

inatus ſit. L. Caſſium dixerunt commemo-
ı ceteris Autronium ſecum facere. Quaero,
:m dixerit Caſſius? nuſquam. ſeſe ajunt quae-
ıſſio quid Sulla ſentiret. Videte diligentiam
: qui vitam hominum naturamque non noſ-
ıntum audiſſent eos pari calamitate eſſe, quae-
:ſſentne eadem voluntate? Quid tum? Caſ-
ıondiſſet idem ſentire, & ſecum facere Sul-
:n mihi non videretur in hunc id criminoſum
eſſe

ſuſtuleram, ac deleve-
icum Stephanum in vete-
reperiſſe poſtea cognovi.
uis negat? *Sullæ indicium*]
nabet gloſſema eſſe duo
: itaque delebat *Sullæ in-*
ıgationis nota ad verbum
. Mihi Faërni conjectura
ı vulgata etiam lectio de-
nodo poſſit: nam hic *in-*
r pro nominatione Sullæ
rogibus in indicio conju-
non qualiſcunque nomi-
eſt indicium conjurati, ut
oſtendit, quod Allobro-
:ſierint a Caſſio, Caſſium
neſcire, non tamen inter
icatum, aut nominatum,
neque ab hoc. *F. Urſinus.*
d lege indicium, & vide]
nſtituta lectione vera ex
co, eſt planiſſima. Iubet
arum adire & evolvere ta-
, in quas, uti paullo poſt
:ium Allobrogum erat re-
:rlingius, *Quis negat? ſed*
& vide, &c.] Correxi e-
uringicis, accedebatque
ne Pal. nonus. ne emen-
c ſibi adſcriberet Guiliel-
andum Zinzerlingio no-
dem ipſam oſtentavit in
ı. *Gruterus.*
ſe ajunt quaeſiſſe] Ex Pal.
ıgico conſtitui etiam hujus
ıtiam; cum antea falſo &
etur: *numquam ſeſe*, &c.
fuerant, eſſe in eadem vo-
luntate. Idem. Recte quidem Gruterus. Sed hujus loci tamen reſtitutio debetur Zinzerlingio, qui in Promulſide vulgatæ lectionis abſurditatem his verbis oſtendit: Id vero eſt falſiſſimum, nunquam Allobroges quæſiviſſe ex Caſſio, an inter conjurationis populares ſit quoque P. Sulla. Retundit enim hoc paullo poſt ipſe Cicero, quando ait abſurdum fuiſſe, cum ſponte reliquos nominarit Caſſius, de Sulla, utpote non e plebe homine, ſi & hic ex ſociis fuiſſet, uſque dum rogaretur, ſilere: mirum etiam in Gallis, cum de Autronio, qui in eadem cum Sulla calamitate verſaretur, audiſſent, in mentem venire potuiſſe, ut quærerent adhuc de Sulla: a Caſſio Sullam ejuſdem ſceleris ſatellitem, Autronio nominato, oblivione fuiſſe prætcritum. Bene igitur diſtinxeris & emendaris totum hunc locum ex membranis. Sequitur diſtinctio & emendatio, quam recepit Gruterus.

Eſſentne eadem voluntate] Adſcribendum eſſe verbum arbitrabantur, aliudve quod ejuſdem ſignificationis puto, ad hanc ſententiam. Videte diligentiam Gallorum, qui Autronium & Sullam nunquam viderant, de iis tantum audiverant: eos autem arbitrabantur in eadem voluntate eſſe, propterea quod fuerant pari calamitate, id eſt, ſimul de ambitu damnati. *Sylvius.*

Secum facere Sullam] Id eſt, conjuratione ſecum eſſe. *Idem.*

Criminoſum] Criminoſum, non criminale dici, alio loco ſcripſimus. *Idem.*

Non

eſſe debere. Quid ita? quia qui barbaros homines ad bellum impelleret, non debebat minuere illorum ſuſpicionem, & purgare eos, de quibus illi aliquid ſuſpicari viderentur. Non reſpondit tamen una facere Sullam. Etenim eſſet abſurdum, cum ceteros ſua ſponte nominaſſet, mentionem Sullae facere nullam, niſi admonitum & interrogatum. niſi forte veriſimile eſt, P. Sullae nomen in memoria Caſſio non fuiſſe. ſi nobilitas hominis, ſi afflicta fortuna, ſi reliquiae priſtinae dignitatis, non tam illuſtres fuiſſent, tamen Autronii commemoratio memoriam Sullae retuliſſet. etiam, ut arbitror, cum auctoritates principum conjurationis ad incitandos animos Allobrogum colligeret Caſſius, & cum ſciret exteras nationes maxime nobilitate moveri, non prius Autronium, quam Sullam nominaſſet. Jam vero illud probari minime poteſt, Gallos, Autronio nominato, putaſſe, propter calamitatis ſimilitudinem ſibi aliquid de Sulla eſſe quaerendum: Caſſio, ſi hic

:de Sulla Caſſius? Se neſcire certum. Non
t. Dixi antea: ne ſi argueret quidem tum
ı eſſet interrogatus, id mihi criminoſum
:d ego in judiciis & in quaeſtionibus non
ım arbitror, num purgetur aliquis, ſed
. etenim cum negat ſe ſcire Caſſius, utrum
m, an ſatis probat ſe neſcire? Sublevat
Quid ita? ne indicent? Quid? ſi peri-
taſſet, ne ulli umquam indicarent, de ſe
eſſet? Neſcivit. Credo, judices, celatum
le Sulla uno. nam de ceteris certe ſciebat,
us pleraque conflata eſſe conſtabat. Qui
eſſe in eo numero Sullam, quo plus ſpei
licere autem falſum non auſus eſt, neſcire
oc perſpicuum eſt, cum is, qui de omnibus
la ſe ſcire negarit: eandem vim eſſe nega-
tionis

Certe ſcio, certo, &
rtum habeo, & *pro*
citur. *Sylvius.*
quaeſtionibus] Erri-
mat legendum, *in*
ı, quod item mihi
in mentem: cum
s impreſſum ſit, *in*
teaquam & in uno
nonnullis Lugduni
ipsum vidi: nullum
n relictum eſſe exi-
tim hic de indiciis
:atur. infra non lon-
atis eſt, contra Sullam
k minus longe: *ſi*
·, ne illi umquam in-
per quæſtiones, ſa-
ıca judicia. *Lambin.*
in quaeſtionibus] Ita
liorum. Lambinus
bene. nam quæſtio-
:xercentur. *Gruter.*
. S S. duo Franc. pri-
que vetuſtiores edi-
ȷuoque flagitet ſen-
ionibus recte jun-
æſtiones enim ſunt
judicia publica de criminibus. *Grævius.*

Non purgetur aliquis, &c.] Purgare & arguere contraria ſunt. Quum quis cujuſquam dicto vel facto aliquid feciſſe vel non feciſſe probari poteſt, is arguitur vel purgatur. Arguere hoc in loco eſt, quod dicunt ornare: & purgare, quod dicunt deornare. *Sylvius.*

Vtrum ſublevat Sullam, an ſatis probat ſe neſcire] Argumentum a remotione eſt. *Id.*

Sublevat] Id eſt, ut vulgo loquuntur, ſupportat. *Idem.*

Ne indicent] Galli Sullam. *Idem.*

Neſcivit] Altera disjunctionis pars eſt. Ante enim quæſivit, *utrum ſublevat Sullam, an ſatis probat ſe neſcire?* Sed non ſublevat, igitur neſcivit. Sed ne hoc quidem. *Idem.*

Celatum eſſe Caſſium] Ab aliis conjuratis, aut a Catilina. *Celare*, ut ait Cicero in lib. de officiis 3, *eſt, quum quid tu ſcias, id ignorare emolumenti tui cauſa velis eos, quorum interſit id ſcire.* Id.

Eandem vim eſſe negationis hujus, quam ſi, &c.] Malim legi, *eandem vim eſſe negationis hujus, atque ſi,* &c. Verumtamen tutius fortaſſis eſt nihil mutare. *Lambinus.*

En-

tionis hujus, quam ſi extra conjurationem hu
ſe ſcire dixiſſet. nam, cujus ſcientiam de omnib
ſtat fuiſſe, ejus ignoratio de aliquo purgatio debet
Sed jam non quaero, purgetne Caſſius Sullam
mihi tantum ſatis eſt, contra Sullam nihil eſſe in i
14 Excluſus hac criminatione Torquatus rurſus in
ruit, me accuſat. ait me aliter ac dictum eſt in t
publicas retuliſſe. O dii immortales! vobis eni
buam, quae veſtra ſunt: nec vero poſſum tantum
nio dare, ut tot res, tantas, tam varias, tam repen
in illa turbulentiſſima tempeſtate reipublicae me
te diſpexerim: vos profecto animum meum tum c
vandae patriae cupiditate incendiſtis: vos me ab
bus ceteris cogitationibus ad unam ſalutem reipu
convertiſtis: vos denique in tantis tenebris erro

Extra conjurationem] Vt in lib. Invectivarum 1: *Quid enim Catilina eſt, quod te jam in hac urbe poſſit retinere, in qua nemo eſt extra iſtam conjurationem perditorum hominum, qui te non metuat, nemo qui te non oderit*, Sylvius.

Ait me aliter ac dictum eſt] Fortaſſe legendum, *ait me aliter atque indicatum eſt*: ut infra novem poſt verſibus: *aliter indicata hac eſſe diceret.* nihil tamen mutare auſus ſum: & in hoc *dictum* eſt, ſubintelligo, ab indicibus. ſic enim infra loquitur, ...

de, quoniam in malam dicitu ... Idem.

Ab omnibus ceteris cogitationi ... *pluribus intentus minor eſt ad* ... *ſus.* Et ut ait Cicero pro ... lio Balbo: *Aſſiduus uſus* ... *tus, & ingenium & artem* ... Idem.

Ab omnibus ceteris cogitationib ... *ſalutem reipublica contuliſtis*] Qu ... auctoritate ullius libri veteris, ... lunt, *compuliſtis.* quod probo, ...

clariſſimum lumen praetuliſtis menti meae.
hoc, judices, niſi recenti memoria ſenatus
:m hujus indicii monumentis publicis teſta-
, fore, ut aliquando non Torquatus, neque
quiſpiam ſimilis, nam id me multum fefellit,
uis patrimonio naufragus, inimicus otii, bo-
tis, aliter indicata haec eſſe diceret, quo fa-
:o aliquo in optimum quemque excitato,
malis reipublicae portum ſuorum malorum
venire. Itaque introductis in ſenatum indici-
itui ſenatores, qui omnia indicum dicta, in-
, reſponſa perſcriberent. At quos viros? non
ıma virtute & fide, cujus generis in ſenatu
fa-

men praetuliſtis menti meae] ...xis mens mea veſtro lu-...ur. *Sylvius.*

...ltum fefellit] Nunquam ...fore, ut viri boni, qualis ...; dicerent aliter indicata ...m in literas publicas re-...*w.*

...fragus] Id eſt, patrimo-...ui ex toto patrimonio ni-...tum eſt, quam naufrago ...*lem.*

...pacis. *Idem.*

...in optimum quemque exci-...ı aliquem excitare, eſt alı-...ceſſere, periculum crea-...ortunam excitare. *Idem.*

...o facilius bonis, qui recte ...ntirent, eamque ſalvam ...ı invidiam & diſcrimen ...ultus, ſeditio, & bel-...:etur, ubi rapiendi, & ...ndi aliorum opibus, aut ...k judicum pœnas a ſuis ...tunis avertendi facultas ...ı opus eſt bellis civilibus, ...ud Suetonium. His bel-...iorum portus eſt. Illo e-...on poſſunt in jus vocari a ...dos homines, & eorum ...deſideria pulchre de-...:les v Polit. 6; *Fiunt in republica mutationes cum homines per luxum ſua prodigunt, atque conſumunt.* (hi ſunt quos naufragos patrimonio dixit Cicero:) *tales enim res novas quaerunt: & aut ipſi dominationem affectant, aut ad eam alios vocant.* Hæc non tam copioſe proſecutus eſſem, niſi alios hic ceſpitaſſe vidiſſem. *Grævius.*

Portum] Id eſt, requiem & finem. Sententia autem eſt: Vidi fore, ut improbi aliqui hæc indicata aliter eſſe dicerent, quo facilius in malis reipublicæ optimum quemque ex conjuratione eſſe, poſſent dicere, ut malorum ſuorum aliquem portum invenirent. Nam in iis reipublicæ malis præmium aliquod indicibus conſtitui poſſet, aut ſatis magnum ſibi præmium eſſe improbi homines putarent, ſi bonis civibus negotium exhiberent. *Sylvius.*

Conſtitui Senatores] Id factum Plutarchus in vita Catonis ſcribit, quum in Senatu de conjuratorum comprehenſorum pœna ageretur: *Conſul*, inquit, *Cicero velociſſimos ſcriptores diſpoſuit, atque docuit, ut per ſingula quaedam & parvas breveſque notas multarum litterarum vim habentes dicta colligerent. Nondum enim reperti erant ii qui notarii appellantur, ſed tum demum ejus rei veſtigium extitiſſe ferunt.* Idem Catonis ſententiam tum excerptam atque ſervatam putat. *Idem.*

Me-

facultas maxima: ſed etiam quos ſciebam mer
ſcientia, conſuetudine & celeritate ſcribendi faci
quae dicerentur, perſequi poſſe: C. Coſconium
tunc erat praetor, M. Meſſallam, qui tum prae
petebat, P. Nigidium, App. Claudium. credo e
minem, qui his hominibus, ad vere referendur
fidem putet, aut ingenium deſuiſſe. Quid d
quid feci? cum ſcirem, ita indicium in tabulas p
relatum, ut illae tabulae privata tamen cuſtodia,
majorum, continerentur: non occultavi, non co
domi, ſed deſcribi ab omnibus ſtatim librariis, divi
ſim & pervulgari, atque edi populo Romano im

Memoria, ſcientia] Hæc quatuor quæ notariis neceſſaria ſunt, ad faciendam fidem tabularum ab iis Senatoribus excerptarum dicit. *Sylvius.*

C. Coſconium] Qui poſtea Proconſul Hiſpaniam adminiſtravit. *Idem.*

M. Meſſallam] Hujus & Appii Clau-

[redacted]

Fulvius inſpexit, lectionem pr
retus. Sed longe verius Palati
& Turingicus. Cur autem, c
abeſſet, *aut etiam ad ſcribendu*
punxit? *Vere* enim *referre* nimi
bulas, ut paullo ante loquitur,
bere. Hæc igitur inſerta ſunt,

[redacted]

nitus, ita ut dixi, non mea ſponte providi: ne qui poſſet tantum aut de reipublicae, aut s periculo meminiſſe, quantum vellet: deinni liceret umquam reprehendere illud indi- temere creditum criminari: poſtremo, ne a me, ne quid ex meis commentariis quaene aut oblivio mea, aut memoria videretur denique aut negligentia turpis, aut diligens putaretur. Sed tamen abs te, Torquate, am indicatus tuus inimicus eſſet, & eſſet ejus as ſenatus, & recens memoria teſtis, tibi, meo contubernali, prius etiam edituri indicium ribae mei, ſi voluiſſes, quam in codicem retum videres aliter fieri, cur tacuiſti? paſſus es? n, aut cum familiari meo queſtus es? aut, quoacile inveheris in amicos, iracundius, aut vehemen-

ei provincias] Placuit mi njectura, arbitrantis le- *i in omnes provincias*, pro es habent, *diviſi in omnes* one mihi quoque venit in non longe pro, *dividi lgari*, quod reperitur in legendum *didi paſſim*, &c præſenti *didor*, valet di. de quo plura in com- t. & Lucretianis. *Lamb.*

Id eſt, ne quis plus aut minus de periculo reipublicæ aut alicujus cogitaret, quam res fuiſſet. *Sylvius.*

Aut de alicujus periculo meminiſſet quantum vellet] Pantagathus poſt verbum *vellet* addebat, *ſed quantum eſſet in re.* F. Vrſinus.

Temere] Id eſt, ſine cauſa, &, ut vulgo dicunt, leviter, & re non bene examinata. *Sylvius.*

Aut oblivio] Si quid in meis commen-

hementius expoſtulaſti? Tu, cum tua vox nu ſit audita, cum, indicio lecto, deſcripto, divulgat veris, tacueris, repente tantam rem enuntiare & in eum locum te deducas, ut antequam me tati indicii coargueris, te ſummae negligentiae t
16 cio convictum eſſe fateare? Mihi cujuſquam ſ fuiſſet, ut meam negligerem? per me ego verit tefactam contaminarem aliquo mendacio? qu denique ego juvarem, a quo & crudeles inſidia publicam factas, & in me potiſſimum conſule rem? Quod ſi jam eſſem oblitus ſeveritatis & tiae meae, tamne amens eram, ut, cum litter ritatis cauſa repertae ſint, quae ſubſidio obliv poſſent, ego recentem putarem memoriam cur tus commentario meo poſſe ſuperari? Fero Torquate, jamdudum fero, & nonnumquam incitatum ad ulciſcendam orationem tuam rev & reflecto, permitto aliquid iracundiae tuae,

ıe eſſe amiſſum, ſi quid eſt tibi remiſſum atque
ſum. cum illae valent apud me excuſationes in-
uae, iratus animus tuus, aetas, amicitia noſtra:
ondum ſtatuo, te virium ſatis habere, ut ego
luctari & congredi debeam. quod ſi eſſes uſu
aetate robuſtior, eſſem idem, qui ſoleo, cum
ceſſitus. nunc tecum ſic agam, tuliſſe ut potius
m, quam retuliſſe gratiam videar. Neque vero, 17
quid

rim] Id eſt, reſpondendo ſu-
. Prævertere enim eſt tranſire
e. ut apud Virgilium: *Volu-*
ga prævertitur Hebrum. Nam
e & *reverti*, ita *prævertere* &
eadem re dicimus. *Sylvius.*
am me tenuiſſima ſuſpicione per-
nem non prævertérim] Quidam
verterim: ſed non ſatis recte.
eſſet neque boni neque pru-
m qui ſe tenuiſſima ſuſpicio-
xiſſet, pervertere, id eſt pe-
ere: prævertere autem bonus
t non modo poteſt, ſed etiam
quo honeſte gloriatur Cice-
m, *Quem non prævertérim*]
t illud mutari cum Lambino,
perverterim. prævertit qui oc-
pinantemque antevenit ever-
ingicus hic etiam auctior vo-
egerim, forte *peregerim*. Ru-
it e ſuis, *non pertulerim*, ac
quod primum mutat in *per-*
nterus.

Omnino eſſe a me amiſſum, &c.] Vulgo *omiſſum*. ſed Guilielmius ſequitur Turingicum. *Gruterus.*

Retuliſſe gratiam] Id eſt, repoſuiſſe injuriam. *Sylvius.* *Quam retuliſſe gratiam videar*] Quid, ſi dicamus vocem, *gratiam*, eſſe alienam, & ſupervacaneam? nam vox, *injuriam*, quæ antecedit, facile ſubintelligi poteſt. *Lamb.* *Quam retuliſſe gratiam*] Lambinus vere in eo fuit, ut expungeret *gratiam*, minus gratioſe. nam in eo lepos totius ſententiæ. *Gruterus.* *Referre gratiam* ulciſci. Senec. 1 de clem. 7: *Timent præterea contemtum; & non retuliſſe lædentibus gratiam infirmitas videtur non clementia.* Id. ep. 47: *Stare ante limen Calliſti dominum ſuum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter rejicula mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi. Retulit illi gratiam ſervus*, &c. *ipſe non judicavit ſua domo dignum.* Eſt enim gratia vox μέσον quia eſt bona & mala gratia. Terent. Phorm. IV, 3: *Cur non inquam Phormio vides inter vos*,

quid mihi iraſcare intelligere poſſum. ſi, quod defendo, quem tu accuſas: cur tibi quoque ipſ ſuccenſeo, qui accuſes eum, quem ego defendo i micum, inquis, accuſo meum. Et amicum ego c do meum. Non debes tamen quemquam in co tionis quaeſtione defendere. Immo nemo magis de quo nihil eſt unquam ſuſpicatus, quam is, c aliis multa cogitavit. Cur dixiſti teſtimonium in Quia coactus. Cur damnati ſunt? Quia creditu Regnum eſt dicere in quem velis, ac defendere velis. Immo ſervitus eſt non dicere in quem veli defendere quem velis. Ac, ſi conſiderare co utrum magis mihi hoc neceſſe fuerit facere, a tibi, intelliges, honeſtius te inimicitiarum modu tuere potuiſſe, quam me humanitatis. At vero cu

Hoc certe juſtitiæ convenit ſuum cuique red- | *Ac defendere*] Legi oportet,

[redacted]

gebatur ampliſſimus familiae veſtrae, hoc eſt, con-
is parentis tui, ſapientiſſimus vir familiariſſimis
on ſuccenſuit pater tuus, cum Sullam & defende-
& laudarent. Intelligebat, hanc nobis a majori-
e traditam diſciplinam, ut nullius amicitia ad pro-
da pericula impediremur. Et erat huic judicio
diſſimilis illa contentio. tum, afflicto P. Sulla,
atus vobis pariebatur, ſicuti partus eſt: honoris
ertamen: ereptum repetere vos clamitabatis, ut
n campo in foro vinceretis. tum qui contra vos
ujus ſalute pugnabant, amiciſſimi veſtri, quibus
ſcebamini, conſulatum vobis eripiebant, honori
repugnabant, & tamen id inviolata veſtra ami-
integro officio, veteri exemplo atque inſtituto
i cujuſque faciebant. Ego vero quibus orna- 18
s adverſor tuis? aut cui dignitati veſtrae repugno?
eſt, quod jam ab hoc expetas? honor ad patrem,
ia honoris ad te delata ſunt. Tu ornatus exuviis
venis ad eum lacerandum, quem interemiſti:
ego

nullae editiones. aliae vero ſic, non recte. niſi tollatur nega-ticula ante verbum, *ſuccenſuit*, ndo legatur, *An vero cum honos luſſ. famil. veſtra, hoc eſt, conſ. vir famil. ſ. ſuccenſ. p. t. c. S. & larent?* Lambinus.

riſſimis ſuis] Qui P. Sullam de-. *Sylvius*.

riſſimis ſuis non ſuccenſuit] Par-m expungendam arbitror. *I-*

pulſanda pericula] Id eſt, ad ndendos. *Idem*.

…tio] De conſulatu. *Idem*.

] Id eſt, damnato. *Idem*.

] Id eſt, conſulatus. *Idem*.

] Id eſt, conſulatum vobis Sullae largitione. *Idem*.

campo] Martio ſcilicet, ſuffra-multitudine. *Idem*.

… vobis eripiebant] Id eſt, e probare Sullam non admi-ſiſſe ambitum, & ita conſulem jure factum eſſe. *Idem*.

Quod jam ab hoc expetas?] Sic MSS. & editiones vetuſtiores, niſi quod Dreſd. & Pith. codices pro *expetas* ſcribunt *expectas*. Graevius.

Tu ornatus exuviis hujus venis, &c.] Eſt a Turingico, invenitque item in ſuis Rubenius, Electorum cap. 9. vulgata, *tu orn. aerumnis venis*. in ſpeciem bona; non etiam ſi excutias. *Gruterus*. In MS. eſt *tu ornatus eximus*, liquet ſcribendum *exuviis*. Imago ab iis eſt, qui in bello hoſtem peremtum armis & ornamentis ſpoliant, eaque ſibi circumponunt. Tale paene hoc Taciti: *Cum ex funere reipublicae raptis Conſularibus ſpoliis, innoxios pueros, illuſtres ſenes, conſpicuas faeminas eadem ruina proſterneres*. Philipp. Rubenius.

Quem interemiſti] Id eſt, quem afflixiſti, qui te accuſante de ambitu damnatus eſt. *Sylvius*.

ego jacentem & ſpoliatum defendo & protego. Atque hic tu & reprehendis me, quia defendam, & iraſceris. Ego autem non modo tibi non iraſcor, ſed ne reprehendo quidem factum tuum. Te enim exiſtimo tibi ſtatuiſſe, quid faciendum putares, & ſatis idoneum officii judicem poſuiſſe. At accuſat C. Cornelii filius, idemque valere debet, ac ſi pater indicaret. O patrem Cornelium ſapientem! qui, quod praemii ſolet eſſe indicio, reliquerit: quod turpitudinis in confeſſione, id per accuſationem filii ſuſceperit. Sed quid eſt tandem, quod indicat per iſtum puerum Cornelius? Si eſt cauſa mihi ignota, cum Hortenſio communicata, reſpondeat Hortenſius. ſin tu ais illum comitatum Autronii & Catilinae, cum in campo, conſularibus comitiis, quae a me habita ſunt, caedem facere voluerunt: Autro-

Satis idoneum officii judicem poſui te] gati, *quod præmii ſolet eſſe in indicio*, pe-

[redacted]

cietate ſceleris conjunxerat, cur ab eo diſce- cur cum Autronio non erat? cur in pari cau- paria ſigna reperiuntur criminis? Sed quoniam ius ipſe etiam nunc de indicando dubitat, ut , informat adhoc adumbratum indicium filii: quid

t. Si autem uterque conſu- lis bellis ita occupati erant, orum Romam comitiorum m cauſa venire liceret, tum ve eorum, Dictatorem co- cauſa dicebat, qui Conſuli- toribus declaratis abibat ma- t amplius ſcripſimus in Cato- tonis. Quum Cicero haberet nſularia, L. Catilina in cam- ium magno improborum ho- mitatu deſcendit, ut ipſe ſie- . Cicero vero lata illa lorica le qua diximus in Invectivis, rena, magna juventutis Ro- va ſtipatus, Catilinæ conatus ecitque ut conſulatu Catilina *Sylvius.*

rmo] Firmum præſidium a dici alias admonuimus. bo- lium ſolent dicere. *Idem.*

m adſpiraſſe Sullam] Id eſt, Actio in Verrem 4: *Quando o tanta luxuria atque deſidia io menſe aſpirabat in Curiam? iat ſane*, &c. Idem libro *Subinvideo tibi, ultro te etiam ab eo, ad quem cæteri, non*

Informat adhoc adumbratum indicium filium] Id eſt, inſtruit ad hanc rem, ad hanc cauſam, veriſimile, coloratum, & ut vulgo dicunt, palliatum indicium. *Idem.* Pith. & Franc. prim. *informat adhoc adumbratum indicium filii*, & ſic vetuſtiores editiones. quod perperam interpolarunt recentiores. *adhoc* ἀρχαϊκῶς ſcribitur pro *adhuc*. *Informat adumbratum indicium filii*, hoc eſt in filii illo ficto indicio inſtruendo & componendo adhuc laborat. Vtrumque vocabulum *adumbratus* & *informo* eſt a pictorum arte petitum. *Adumbratio* eſt σκιαγραφία, cum lineæ modo extremæ umbræ, quam corpore in ſole faciunt, circumſcribuntur, ut Quintilianus ait. Vnde Cicero 1 de Nat. Deorum: *Cedo mihi iſtorum adumbratorum Deorum lineamenta atque formas*. Hinc *adumbratus* & *expreſſus* opponuntur. Vt in Tuſcul. III: *Gloria eſt ſolida quadam res expreſſa, non adumbrata*. Sic & *deformare* & *informare* eſt lineis in tabula formare & adumbrare rudiiter ejus rei effigiem, quam expreſſuri, & accurate deſcripturi aut facturi ſumus. Cicero 1 de orat. *At ego in ſummo oratore fingendo talem informabo*,

quid tandem de illa nocte dicit, cum inter falcarios
M. Laecam nocte ea, quae conſecuta eſt poſterum diem
nonarum Novembris me conſule, Catilinae denuntiatione
tione convenit? quae nox omnium temporum conjurationis
rationis acerrima fuit atque acerbiſſima. Tum Catilinae
nae dies exeundi, tum ceteris manendi conditio,
deſcriptio totam per urbem caedis atque incendiorum
conſtituta eſt: tunc tuus pater, Corneli, id quod
dem aliquando confitetur, illam ſibi officioſam pro-
ciam depopoſcit: ut, cum prima luce conſulem
tatum veniret, intromiſſus meo more, & jure amicitiae,
19 me in meo lectulo trucidaret. Hoc tempore, cum
deret acerrime conjuratio, cum Catilina egrederetur
ad exercitum, Lentulus in urbe relinqueretur,
ſius incendiis, Cethegus caedi praeponeretur,
tronio, ut occuparet Etruriam, praeſcriberetur:
omnia ordinarentur, inſtituerentur, pararentur,
fuit Sulla, Corneli? num Romae? Immo longe

ius: num in agro Camerti, Piceno,
is maxime quaſi morbus quidam illius
? nihil vero minus. fuit enim, ut jam
li: fuit in ea parte Italiae, quae maxi-
caruit. Quid ergo indicat, aut quid
ornelius, aut vos, qui ab eo haec man-
ladiatores emtos eſſe, Fauſti ſimula-
ac tumultum. Ita prorſus: interpoſiti
quos teſtamento patris videmus deberi.
x: quae ſi eſſet praetermiſſa, poſſet alia
nos praebere. Vtinam quidem haec ipſa
non

hærebat illud
quo malui al-
in in libris a-
us. *Inſerebat*
nt. Sed *regio-*
, nec in edito
onem legitur.
Gameriana *re-*
x Mediceo co-
lura, non lau-
ſcripſit, Cice-
na coëgerat de
ex omni copia,
Mallius habue-
. Inſolentior
quo ſe Catilina
ius, ſive *legio-*
non minues.

æ enim legio-
ero Sulla Nea-
argumentum,
juratione non
cum conjura-
ngiſſime. *Syl-*

allia ulteriore
Piceno, Bru-
tarum fuiſſe ab
rat: exque Se-
m Celerem in
tellum Creti-
in Gallia lega-
ſos, Salluſtius

Qua maxime ea ſuſpicione caruit] Capua tamen (quæ huic vicina eſt) non caruit. itaque Q. Pompejus Rufus a Senatu eo dimiſſus eſt. *Idem.*

Fauſti ſimulatione] Id eſt, ſimulando Fauſtum Sullam Lucii filium ſcripſiſſe, ut gladiatores P. Sulla emeret, quos ipſe Fauſtus teſtamento patris deberet. *Idem.*

Patris] L. Sullæ. *Idem,*

Arrepta eſt] In aliis codicibus melius ſcriptum eſt, *At empta eſt*. Idem. *At emta eſt familia*] Sic repoſui, reclamantibus libris omnibus, quos quidem viderim, qui habent, *arrepta eſt familia*. objiciebant enim adverſarii P. Sullæ emtam eſſe gladiatorum familiam per ſimulationem munerum, quæ L. Sulla Fauſtus populo daturus eſſet. Sic infra paullo poſt: *Nec opinante Fauſto, cum is neque ſciret, neque vellet, familia eſt comparata.* Sed quid eam confirmare opus eſt, cum Erricus Stephanus ſe ita ſcriptum reperiſſe in codice manuſcr. aſſeveret? *Lambinus.* *Arrepta eſt familia*] Lambinus, *At empta eſt familia*. invitis libris. magiſque ſignificatur cupiditas emendi, arripiendi verbo. *Gruterus.* Vide & Manutium de his & ſequentibus.

Familia] Gladiatorum. *Sylvius.*

Prætermiſſa] Id eſt, non empta. *Id.*

Munus] Gladiatorium. *Idem.*

Hæc ipſa] Familia gladiatorum empta. *Idem.*

non modo iniquorum invidiae, ſed & aequo
ſpectationi ſatisfacere poſſet. Properatum vehe
cum longe tempus muneris abeſſet. Quaſi vero
dandi muneris non valde appropinquaret.
nante Fauſto, cum is neque ſciret, neque v
milia eſt comparata. At litterae ſunt Fauſti,
ille precibus a P. Sulla petit, ut emat gladiat
ut hos ipſos emat: neque ſolum ad Sullam mi
ad L. Caeſarem, Quintum Pompejum, C. Me
quorum de ſententia tota res geſta eſt. At pr
miliae Cornelius. Iam ſi in comparanda famil
cio eſt nulla, quod praefuit, nihil ad rem pertin
tamen munere ſervili obtulit ſe ad ferrame
ſpicienda: praefuit vero numquam: eaque res
bum Fauſti libertum omni tempore adminiſt
At enim Cincius eſt ab hoc in ulteriorem Hi

Non modo inimicorum invidiae, ſed & ... *expectationi*] Significat hanc ... ejuſmodi fuiſſe, ... ris veſtigiis, videtur ita le... *quorum invidia, ſed aequo*... copulatione, &, quae eſt ... ego tamen nihil mut...

ſam, ſed etiam neceſſariam cauſam, magna Mauritaniae rege contracta. Tum autem, o, Sulla procurante ejus rem & gerente, pulcherrimis P. Cincii praediis venditis, ejuſdem diſſolutum eſt: ut, quae cauſa acinus impulit, cupiditas retinendae poſſeſ-Cincio non fuerit praediis deminutis. Iam uam incredibile, quam abſurdum, qui Ro-facere, qui hanc urbem inflammare vellet, ariſſimum ſuum dimittere ab ſe, & man-mas terras? utrum quo facilius Romae ca-atur, efficeret, ſi in Hiſpania turbatum eſſet?

At

ius; ſive quis alius eſt, Sane *Sirius* legitur in primo, *Cicius*, cui ta-, ſed antiqua adſcripſe-

igulo Conſulibus] L. Iu-. Martius Figulus Con-anno proximo poſt & L. Cottam. Iiſdem ronem Conſulem de-Aſconius ſignificat.

urorem Catilinæ] *L. enim lo Coſſ. circiter Kalendas natio Catilina*, ut Sallu-.

] In codicibus aliis ſcri-*ratione pecuniæ*. Idem.

magna ratione pecuniæ; neque ea vox re-perta in mſſ. melioribus. *Gruterus*.

Cum Mauritaniæ rege] Mauritania A-fricæ regio eſt extrema, verſus Gaditanum mare. *Sylvius*.

Sulla procurante ejus rem] Id eſt, quum P. Sulla ejus procurator eſſet. *Idem*.

Ad facinus] Id eſt, ad conjurationem. *Idem*.

Diminutis] Id eſt, a P. Sulla venditis. Removet itaque cauſam Cicero, ut P. Cincium non fuiſſe ex conjuratione oſtendat. *Idem*.

Mandare] Id eſt, mittere. *Idem*.

In ultimas terras] Id eſt, in ulteriorem Hiſpaniam. *Idem*.

Si in Hiſpania turbatum eſſet?] *Turbatum iſſet?* habent libri veteres, præclare

At haec ipſa per ſe ſine ulla conjunctione agebantur. At in tantis rebus, tam novis conſiliis, tam periculoſis, tam turbulentis, hominem amantiſſimum ſui, familiariſſimum, conjunctiſſimum officiis, uſu, conſuetudine, dimittendum eſſe arbitraretur? veriſimile non eſt, ut, quem in ſecundis rebus, quem in otio ſecum ſemper habuiſſet, hunc in adverſis, & in eo tumultu, quem ipſe comparabat, ab ſe dimitteret. Ipſe autem Cincius, non enim mihi deſerenda eſt cauſa amici veteris atque hoſpitis, is homo eſt, aut ea familia ac diſciplina, ut hoc credi poſſit, eum bellum reipublicae facere voluiſſe?

At hæc ipſa] Objectio eſt. *Sylv.*

Hæc ipſa] Quæ P. Sulla conabatur. *Idem.*

Sine ulla conjunctione] Etiam Cincii. *Id.*
Sine ulla conjunctione agebantur] Quid ſibi hæc velint, *ſine ulla conjunctione*, non video. quid ſi legendum dicamus, *ſine ulla coitione?* quid ſi, *ſine ulla concitatio-*

Veriſimile non eſt, ut, quem in ſecundis rebus, &c.] Dii malefaciant ſemidoctis iſtis, qui quæ non intelligunt, inquinant, & ſincera vaſa, ut ajunt, incruſtant: quod cum ſæpe, & multis locis factitarunt, tum hoc loco. Nam hæc verba, *veriſimile non eſt*, quæ reperiuntur hic in libris omnibus, ex com…

…is maximae ei pecuniae deberentur: quas …et, non commiſit, ut ſui procuratores quid- …ris, abſente ſe, ſuſtinerent: venire omnes …ſiones, & patrimonio ſe ornatiſſimo ſpoliari …uam ullam moram cuiquam fieri creditorum. …A quo quidem genere, judices, ego numquam …n in illa reipublicae tempeſtate verſarer. il- …enus hominum horribile & pertimeſcendum, …amore ſuas poſſeſſiones amplexi tenebant, …membra divelli citius ac diſtrahi poſſe di- …ncius numquam ſibi cognationem cum prae- …xiſtimavit ſuis, itaque ſe non modo ex ſuſpi- …ti ſceleris, verum etiam ex omni hominum …non armis, ſed patrimonio ſuo vindicavit.

Iam

…*deſecerent*] In bello Itali-

…*di*] In Hiſpania enim & …itaniæ negotiatus eſt: vel … id eſt, mercaturæ exer-

…*neris ſuſtinerent*] A credi-

…] Vltra diem præſcri-

…*omni hominum*] Cicero in …tivarum, conjuratorum …a eorum eſſe dicit, qui …alieno majores etiam poſ- …bent: quarum amore ad- …nullo modo poſſunt. Sed …nis eſt in lib. de offic. 2: *Nunquam*, inquit, *vehementius actum eſt, quam me Conſule, ne ſolveretur. Armis & caſtris tentata res eſt ab omni genere hominum & ordine. Quibus ita reſtiti, ut hoc tantum malum de republica tolleretur. Nunquam nec majus æs alienum fuit, nec melius, nec facilius diſſolutum ſit. Fraudandi enim ſpe ſublata, ſolvendi neceſſitas conſecuta eſt.* Id. Imo illud genus maxime pertimeſcendum putabat Cicero, qui poſſeſſiones magnas habebant, & ex iis nihil vendere volebant ad æs alienum expungendum. Illi enim ut poſſeſſiones ſuas retinerent, conjurabant. *Græv.*

Nunquam ſibi cognationem cum prædiis

21 Iam vero, quod ſubjicit, Pompejanos eſſe a S
pulſos, ut ad iſtam conjurationem, & ad hoc n
facinus accederent: id cujuſmodi ſit, intellig
poſſum. An tibi Pompejani conjuraſſe videntu
hoc umquam dixit? aut quae fuit iſtius rei vel
ſuſpicio? disjunxit, inquit, eos a colonis, ut ho
dio ac diſſenſione facta, oppidum in ſua poteſt
ſet & Pompejanos habere. Primum omnis Pomp
rum colonorumque diſſenſio delata ad patronos e
jam inveteraſſet, ac multos annos eſſet exagitata:
de ita a patronis res cognita eſt, ut nulla in re a
rum ſententiis Sulla diſſenſerit: poſtremo coloni
intelligunt, non Pompejanos a Sulla magis, quam ſ
defenſos. Atque hoc, judices, ex hac frequenti
norum, honeſtiſſimorum hominum, intelligere po
qui adſunt, laborant: hunc patronum, defenſore
ſtodem illius coloniae, ſi in omni fortuna atque i
honore incolumem habere non potuerunt, in hoc

fortunis Pompejanorum reipublicae fortuna
, ita carus utriſque eſt atque jucundus, ut
s demoviſſe, ſed utroſque conſtituiſſe videa-
enim & gladiatores, & omnis iſta vis roga- 22
ciliae cauſa comparabantur. atque in hoc lo-
Caecilium pudentiſſimum atque ornatiſſimum
ementer invectus eſt: cujus ego de virtute
tia, judices, tantum dico, talem hunc in iſta
ro-

Colonis. *Sylvius.*
] Id eſt, de magiſtratuum
m. *Qui ita de ambitione*
ſuis] Idem liber habet,
latione, quod quid ſibi ve-
bimus. *Qui ita de ambu-*
ffragiis ſuis] Antea lege-
one; non fide mſſ. aut
mum, ſed Critici alicujus.
ſcripturam inveni in
reperitque in Busb. &
lmius, ut etiam in Mem-
us; qui tamen quærit,
bi velit? Guilielmius in-
ticum; ut in ipſo Cicero-
& Catullo: *In Magni ſi-*
. De porticu ergo diſſen-
onis Pompejani. qua de
oſt Turingicum libenter
Palatinoſque omnes, in
a fortuna, non *populi Ro-*
e quidem in antiquitus
daque reſpublica Pom-

res a me conſulti & editio prima. *Grav.*

Populi Romani fortuna diviſerit] Nam populi Romani fortuna fecit, ut Romani victores eſſent, ideoque Pompejanos agri parte mulctarent. *Sylvius.* *Reipublicæ fortuna dijunxerit*] Ita libuit ſcribere, cum animadvertiſſem hærere in Turing. *disjunxerit*, haberentque quidam noſtrum *dimiſerit*, quidam *dijuſſerit*, vulgata *diviſerit*. quod natum ex *divixerit*, in quam vocem degeneraret *dijunxerit*. Gruterus. *Reipublicæ* legitur in omnibus MSS. quatuor, ſed & *diviſerit*. aſſentior tamen Grutero. *Grav.*

Alteros] Id eſt, Pompejanos. *Sylv.*

Demoviſſe] Id eſt, agri parte abire coëgiſſe. *Idem.*

At enim & gladiatores] L. Cæcilius tribunus plebis legem ferre conatus eſt, qua pœnam ambitus aliis legibus conſtitutam diminueret, in gratiam fratris P. Sullæ de ambitu damnati. L. Torquatus dixit Cælium ea lege voluiſſe re-

[redacted]

rogatione, quam promulgavit, non de tollend
de levanda calamitate fratris ſui fuiſſe, ut co
voluerit fratri, cum republica pugnare nol
promulgarit impulſus amore fraterno, deſtite
tris auctoritate deductus. Atque in ea re per I
cilium Sulla accuſatur, in qua re eſt uterqu
dandus. primum Caecilius, * qui id promul
in quo res judicatas videbatur voluiſſe reſci

Fratris ſui] P. Sullæ. Sulla Cæcilii frater fuit, vel quia ex eadem matre nati ſunt. Servius in libro Commentariorum in Æneida Virgilii, ex Varrone ſcribit, *Fratres germanos appellari eos, qui ſint ex eadem matre, quamvis ex eodem patre non ſint:* ut fuſius pro A. Cluentio ſcribimus. Vel quia alter alterius ſororem in matrimonium habuit. Vt Cicero pro Domo ſua, & de Reſponſis aruſpicum, Q. Metellum P. Clodii fratrem appellat. quod ſororis ejus maritus fuerit. *Sylvius.*

Vt conſultum eſſe voluerit: cum republica [redacted] mſſ. noſtros [redacted]

tim ab antiquis libris adjutus, [redacted] tavi. errans ſcilicet librarius [redacted] bus, *Cæcilius*, &, *Cæcilium*, [redacted] *Cæcilium* tranſilierat: & ita [redacted] num integrum omiſerat, qu[redacted] mus. *Lambinus.* *In qua re* [redacted] *laudandus. primum Cæcilius*, [redacted] *mulgarit, in quo res judicat*[redacted] *voluiſſe reſcindere, ut ſtatuer*[redacted] *recte reſpondit, ſtatus enim*] L[redacted] te corruptum ita Pantagath[redacted] bat: *In qua re eſt utique la*[redacted] *cum Cæcilius, qui ſi promulg*[redacted] *res judicatas videbatur volu*[redacted] *ut reſtitueretur Sulla, recte* [redacted] *ſtatus enim*, &c. F. Vrſinus. [redacted]

: Sulla recte reprehendit. Status enim
axime judicatis rebus continetur. neque
:aterno amori dandum arbitror, ut quiſ-
te ſuorum conſulat, communem relin-
le judicio ferebat. Sed poenam ambitus
quae fuerat nuper ſuperioribus legibus
ıque hac rogatione non judicum ſenten-
s vitium corrigebat. Nemo judicium re-
ım de poena queritur, ſed legem. damna-
judicum, quae manebat: poena legis,
r. Noli igitur animos eorum ordinum,
judiciis ſumma cum gravitate & dignita-
cauſa. nemo labefactare judicium eſt co-
ſt ejuſmodi promulgatum. Semper Cae-
ıitate fratris ſui judicum poteſtatem per-
legis acerbitatem mitigandam putavit.
ɔ de hoc plura diſputem? Dicerem for- 23
le, & libenter dicerem. Si paullo etiam
m finis quotidiani officii poſtulat, pietas &
fra-

ılla reprehendit] Pro
peus liber, *tueretur*:
od nimis recedit a-
:a, eo mihi minus
legendum eſſe, *In*
ı de ſe reprehenderit.
iſquam ſaluti ſuorum
Auguſtinus pro, *de*

lute ſuorum conſulat]
ı fuiſſe dicturus, *ut*
orum conſulat, &c.

ıs auferebat] Sic ha-
Memmiani, & item
ıricus Stephanus. *Id.*
eam ferebat] La:ubi-
ı quibus *ambitus auſe-*
ſtris. itaque ſuſtineo
ɔ. *Gruterus.* Noſtri
litiones antiquæ *fere-*
rre pœnam vix Latinas
ſ.
r.

Superioribus legibus] Non multo ante lex Calpurnia lata fuerat, quæ damnatis de ambitu pœnam pecuniariam addebat. *Sylvius.*

Eorum ordinum] Id eſt, Senatus & equitum. *Idem.*

Perpetuandam] Id eſt, perpetuo ſervandam. *Perpetuare* quamvis raro dicatur, eo tamen verbo Cicero uſus eſt etiam in libro de oratore tertio: *Clauſulas*, inquit, *atque interpuncta verborum, animæ interclusio, atque anguſtia ſpiritus attulerunt. Id inventum eſt ita ſuave, ut ſi cui eſt infinitus ſpiritus datus, tamen eum perpetuare verba nolimus.* Idem.

Iudicum poteſtatem perpetuandam, legis acerbitatem, &c.] Pal. ſecund. *perpetuam quandam legis acerbitatem*, &c. Grut.

Si paulo etiam longius, &c.] Id eſt, ſi Cæcilius fratris cauſa aliquantulum peccaſſet. *Sylvius.*

Finis quotidiani officii] Id eſt, honeſtas. *Idem.*

honoris, tum etiam calamitatis ſocio atque comi
ſecundas fortunas amittere coactus eſt, & in a
24 ſine ullo remedio atque allevamento permanere
tu epiſtolam meam ſaepe recitas, quam ego
Pompejum de meis rebus geſtis, & de ſumma
blicae miſi, & ex ea crimen aliquod in P. Sulla
ris: &, ſi furorem incredibilem biennio ante
ptum erupiſſe in meo conſulatu ſcripſi, me
monſtraſſe dicis, Sullam in illa fuiſſe ſuperiore
ratione. Scilicet is ſum, qui exiſtimem, Cn. P
& Catilinam, & Varguntejum, & Autroniu
ſcelerate, nihil audacter ipſos per ſeſe ſine P.
cere potuiſſe. de quo etiamſi quis dubitaſſe
num, id quod tu arguis, cogitaſſet, interfecto p
conſule, deſcendere Kalendis Ianuariis cum
bus, ſuſtuliſti hanc ſuſpicionem, cum dixiſti, h
Catilinam conſulem efficeret, contra patre

ınıbus omnıbus fere diſſolutis , contra, ris cauſis fieri ſolet , ut nunc denique de ac de moribus dicam. Etenim de principinimus occurrere magnitudini criminis , ſpectationi hominum; de me aliquid ipſo, eram, dicere. nunc jam revocandi eſtis eo, uſa, etiam tacente me, cogit animos mentesque

ia & miniſteria , *in* '*i pro ſervis & mini-* 4 ſcribit, ita apud venire licet *operas* di- os conducere ſole- quam moliebantur. m: *An erit hac optio num Clodianas operas num manum videris* , *ribus & beſtiariis ob-* Et pro Domo ſua: *dius everſa republica* '*uit* , *concilio advo-* *is non ſolum egen-* *rum*. Et pro P. Se- *liſſimos adoleſcentes* , *Romanos deprecatores* '*eſque operarum ſua-* *libus objecerit*. Syl-

facinorum] Probat cta crimen: de quo i poſſe aut refutari.

refutatis. *Idem*.

ciſa, ubi *de* per ellipſin omittitur *principio*.

Studuit animus] Id eſt, volui. *Sylv*.

Occurrere magnitudini criminis] Id eſt, probare P. Sullam ex conjuratione non fuiſſe, & quæ ab adverſario dicta ſunt refutare. *Sylvius*.

De me aliquid & de ipſo, qui accuſatus erat] Oportet Ciceronem hic valde madida fuiſſe memoria, qui ait, a principio ſibi & de ſe, & de Sulla dictum, cum vix verſu interjecto antea dixerit, ſeſe a conſuetudine judiciorum abiiſſe in hoc, quod crimina ante diluerit, quam de perſona rei quicquam diceret, id quod jam demum ſit facturus. Lege igitur ex fide libri Thuringici: *De me aliquid ipſo, qui accuſatus eram, dicere*. Sane Cicero ſuperius ſe fidemque ſuam accuſatam ſignatis verbis notat ibi: *Excluſus hac criminatione Torquatus, rurſus in me irruit, me accuſat: ait me aliter ac dictum ſit, in tabulas publicas retuliſſe*. I. Zinzerlingius. In depravata lectione mire ſe torſit Guilielmius, dum indul-

quem in ſtuprorum defenſionibus non ſolum verbis uti improbiſſimis ſolitum eſſe ſcimus, verum etiam pugnis & calcibus: quem exturbare homines e poſſeſſionibus, caedem facere vicinorum, ſpoliare fana ſociorum, vi conatum & armis diſturbare judicia, in bonis rebus omnes contemnere, in malis pugnare contra bonos, non reipublicae cedere, non fortunae ipſi ſuccumbere, hujus ſi cauſa non manifeſtiſſimis rebus teneretur, ta-
26 men eum mores ipſius ac vita convincerent. Agedum, conferte nunc cum illis vitam P. Sullae, vobis populoque

Quem in ſtuprorum defenſionibus] Id eſt, quum in foro ſtupra aliena, aut ſua defenderet. cum enim oratorem fuiſſe ſignificat. *Sylvius.* *Quem in ſtuprorum defenſionibus*] *Deterſionibus*, Pantagathus. *F. Vrſinus.*

Verbis improbiſſimis] Id eſt, maxime impudicis. *Sylvius.* Sic contra *probæ* Salluſtio, Ciceroni, Melæ, Propertio, ſunt caſtæ mulieres, ut dudum annota-

Non fortunæ ipſi ſuccumbere] Id eſt, de ambitu damnatum non quieſcere, ſed conjurare. Nam fortunæ ſuccumbit, qui victus quieſcit, nec contra fortunam reluctatur. In libro de officiis primo, ſuccumbere fortunæ dixit, pro eo quod eſt a fortuna vinci, & jacere, atque abjectum habere animum: *Quum perſuaſum ſit, nihil hominem niſi quod honeſtum decorumque ſit, aut admirari, aut

ſulentaque, quis P. Sulla mitior? quis mi-
ıventus eſt? quam multorum hic vitam eſt
:precatus! quam multi ſunt ſummi homi-
.iſſimi, & noſtri, & equeſtris ordinis, quo-
ıte ſe hic Sullae obligavit! quos ego nomi-
narem:

Catilina, Lentulo,
o, intelligatur. Nam
t, ſententia ſit, cum
m P. Sullæ conferte.
t ed. Mediolan. *Cum*
. Sed uterque Francii
lane, uti in ſuis repe-
Cum illu vitam P. Sullæ.

***cius*] Ordo eſt: Quæ-**
atæ commiſſum hujus
ı factum, non dicam
d cuiquam paulo mi-
videretur. Vt conſi-
pium, & factum no-

nullo minus conſideratæ
***quam*] Vel ſic legen-**
ce, *factum, quod cui-*
***conſideratum videretur*.**
ta ſcriptura, *quod cui-*
conſideratum videretur
non poteſt. *Lambinus.*
nterpunxit Gruterus,
hus legitur in Francii

, imprudenter lapſum

& cauſa decrit, dum homines perditi haſtam illam cruentam meminerint & ſperabunt, quam P. Sulla quum vibraſſet Dictatore propinquo ſuo, idem ſexto & trigeſimo anno poſt a ſceleratiore haſta non receſſit. Idem. Vide quæ ad illum locum qui eſt in 11 cap. 8 de officiis notavit Langius.

Quis miſericordior inventus eſt?] Clauſulam quoque hanc enotavit e Turingicis Guilielmius. hactenus nobis defuit. nam Ciceronis eſſe, nemo ſpero negabit. *Gruterus.*

Multorum hic vitam] A. Gellius cap. 16, libri ſexti, ſcribens de ſignificatione verbi *deprecor*, hoc in loco legit, *quam multorum*. quæ lectio magis placet, ut continuetur interrogatio. *Sylvius.*

Quam multorum hic] L. Sulla quum multos cives Romanos proſcriberet & trucidaret, multis pro his deprecante P. Sulla ignovit. *Idem.*

Vitam eſt a L. Sulla deprecatus] Vt in oratione pro Scauro, Aſconio auctore, Cicero dixit: *L. ipſe Metellus avus hujus ſanctiſſimos Deos illo conſtituiſſe in templo videtur, in veſtro conſpectu judices, ut ſalutem a vobis nepotis ſui deprecaretur.*

narem: neque enim ipſi nolunt, & huic animo g
mo adſunt: ſed quia majus eſt beneficium, quam
debet civis civi dare, ideo a vobis peto, ut, qu
tuit, tempori tribuatis, quod fecit, ipſi. Quid reli
conſtantiam vitae commemorem, dignitatem, li
litatem, moderationem in privatis rebus, ſpl
rem in publicis? quae ita a fortuna deformata
ut tamen a natura inchoata compareant. Qu
mus? quae celebratio quotidiana? quae familiaris
tas? quae ſtudia amicorum? quae ex quoque ordin
titudo? Haec diu multumque & multo labore q

teres pro aliis ſe obligare. ut Cicero in Philippica quinta, fidem ſuam pro Octavio Cæſare Senatui populoque Romano obligat, fore ut nihil ei republica charius ſit. Hujus obligationis pœnitere ſe ſcripſit ad Brutum: *Maximo*, inquit, *quum hac ſcribebam afficiebar dolore, quod quum me pro adoleſcentulo ac pene puero reſpublica accepiſſet vadem, vix videbar*

conditioni, quo ita P. Sullæ c
in cives Romanos debacchare

Quod fecit] Id eſt, quod civi
ſtitit. *Idem.*

Ipſi] Id eſt, ipſius naturæ &
Idem.

Conſtantiam] Id eſt, honeſtate
conſtanter retinuit. *Idem.*

Moderationem in privatis reb

m in aliis hominibus fuit hic cumulatus amor, in hoc fuit fortaſſe gravior, quam in ceteris. vero quis P. Sullam, niſi moerentem, demiſ- fflictumque vidit? quis umquam eſt ſuſpicatus, nagis odio, quam pudore hominum adſpectum que vitare? Qui cum multa haberet invitamenta t fori, propter ſumma ſtudia amicorum, quae ei ſola in malis reſtiterunt, afuit ab oculis ve- t, cum lege retineretur, ipſe ſe exilio paene it. In hoc vos pudore judicii, & in hac vita, tanto

] Qua damnatus eſt. *Sylv.*

...vulnus] Quum damnatus eſt. ...cendi genere, & de vulnere ..., alibi ſcripſimus. *Idem.*

...] Vulgo mortale appella- ...mortale, id eſt, quod ali- ...iferum eſt: mortiferum ve- ...mortem affert. unde etiam ...peccata, non mortalia appel- *...dem.*

...ra, &c.] Nam accepto eo ...uram retinuit. *Idem.*

...s & dignitatis habuiſſe nimis ...dicatus eſt cupiditatem] Nimis ...biiſſe conſulatum.

...mmo alius] Minuit Sullæ am- ..., quod alii quoque eam con- ...pidatem habuerint. ſed quod ...fit, alii incolumes, ea ejus ...tuna fuit. *Sylvius.*

...fori] Ne aſpectum hominum

Quum lege retineretur] Lex enim Cal- purnia, quæ paullo ante damnatum Sullam lata fuerat, pecunia, non exilio damnatum reum multabat. Non multo poſt eum damnatum ſecuta eſt lex Tul- lia, quæ de ambitu damnatos exilio multaret, ut pro L. Murena ſcripſimus. *Idem.*

Se exilio pæne multavit] Vel quum ho- minum conſpectum evitavit, vel quum Neapolim profectus eſt. *Idem.*

In hoc vos pudore judicii] Cum illum puderet hujus judicii quo damnatus erat. Sic poteſt exponi, ſed puto tamen Tul- lium ſcripſiſſe, *In hoc vos pudore, judices, & in hac vita.* Loquitur de eodem pudo- re, de quo paullo ante: *Quis unquam eſt ſuſpicatus, hunc magis odio, quam pudore hominum adſpectum lucemque vitare?* Et paullo poſt: *Non cadit, non, inquam, cadit in hos mores, non in hunc pudorem,*

27 tanto ſceleri locum fuiſſe creditis? Adſpicite i contuemini os, conferte crimen cum vita: vi initio ad hoc tempus explicatam cum crimine re ſcite. mitto rempublicam, quae fuit ſemper Su riſſima: hoſne amicos, tales viros, tam cupid per quos res ejus ſecundae quondam erant o nunc ſublevantur adverſae, crudeliſſime perire ut cum Lentulo, & Catilina, & Cethego foedi vitam ac miſerrimam, turpiſſima morte propoſi geret? Non cadit, non inquam cadit in hos non in hunc pudorem, non in hanc vitam, hunc hominem iſta ſuſpicio. nova quaedam illa nitas exorta eſt: incredibilis fuit ac ſingularis ex multis ab adoleſcentia collectis perditorur num vitiis repente tanta iſta importunitas inau

In hunc igitur gregem vos hunc P. Sullam, judices, ex his & quæ ſequuntur. Græ- [redacted]

lius appellat, lib. 12 de A Latini, quæ ipſa ſe ſuſpendit [redacted]

carſit. Nolite, judices, arbitrari, hominum illum um & conatum fuiſſe. neque enim ulla gens tam a, aut tam immanis umquam fuit, in qua non tot, ſed unus tam crudelis hoſtis patriae ſit in- i. belluae quaedam illae ex portentis immanes, ae forma hominum indutae exſtiterunt. perſpi- iam atque etiam, judices. nihil enim eſt, quod : cauſa dici poſſit vehementius. penitus introſpi- atilinae, Autronii, Cethegi, Lentuli, cetero- ae mentes. quas vos in his libidines, quae flagi- uas turpitudines, quantas audacias, quam incre- s furores, quas notas ſcelerum, quae indicia par- orum, quantos acervos facinorum reperietis? ex is, & diuturnis, & jam deſperatis reipublicae is iſta repente vis erupit, ut, ea confecta & ejecta, con-

, *judices, arbitrari, &c.*] Am- conjurationis atrocitatem, ut fa- dibilius in ea Sullam non fuiſſe. dmodum pro Sexto Roſcio, ut redibile ab eo Roſcio patrem oc- ugeat parricidii gravitatem. *Sylv.*

non modo tot, &c.] Præter ea quæ indicibus propoſita fuiſſe , Senatus multitudini conjura- diem ſtatuit, ante quam ſine iceret ab armis diſcedere. *Ea* , inquit Salluſtius, *mihi impe- uli Romani multo maxime miſera- s eſt, cui quum ad occaſum ab omnia domita armis parerent, do- atque divitiæ, quæ prima morta- s, affluerent: fuere tamen cives, mque publicam obſtinatis animis irent. Namque duobus Senatus ex tanta multitudine, neque præ- ductus conjurationem patefecerat, x caſtris Catilinæ quiſquam omnium it. Tanta vis morbi, atque uti ta- ſque civium animos invaſerat.* Qui- bis magna conjuratorum multi- orumque obſtinatus in patriam ſignificatur. *Idem.*

ortentis immanes] In prodigiis ha- animalia ea, quæ cæteris ſui ge- neris ſimilia non ſunt. Ut T. Livius li- bro 27. inter prodigia enumerat infan- tem quendam, ambiguo inter marem & fœminam ſexu natum: itemque a- lium, cum elephanti capite natum. Hu- juſmodi animalia ex portentis immania ſunt. *Idem.*

Forma hominum indutæ] Cicero dicere ſolet, perditos & profligatos homines eſſe belluas quaſdam in figura hominis: Cacodæmones forma hominis indutos vulgo appellant. *Idem.*

Quantas audacias] In numero plurali dixit. ut Actione in Verrem 5: *Vultis autem iſtorum audacias ac libidines aliqua ex parte reſecare:* Et libro epiſtolarum ad Atticum nono: *Noli putare tolerabiles horum inſanias, nec unius modi fore. Ea ſi quid te horum fugit, legibus judiciis Sena- tu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates tot egentiſſimorum hominum. nec privatas poſſe res, nec rempublicam ſuſti- nere.* Idem.

Deſperatis reipublicæ morbis] Id eſt, graviſſimis. ut deſperatam rempublicam idem dicit in Divinatione: *Hoc reme- dium eſt ægrotæ & prope deſperatæ reipublicæ.* Deſperatum hominem pro improbo di- ci, alio loco docebimus. *Idem.*

Peſti-

armis ſuis ſpoliatam atque nudatam objicere inv
dedere ſuſpicioni. munite communem arcem
rum, obſtruite perfugia improborum. valeat ad
nam, & ad ſalutem plurimum, quam ſolam
ipſam ex vi ſua naturaque facillime perſpici,
29 flecti fingique non poſſe. Quid vero haec auct
ſemper enim de ea dicendum eſt: quamquam
mide modiceque dicetur, quid, inquam, haec
ritas noſtra? qui a ceteris conjurationis cauſis a
mus, P. Sullam defendimus: nihil hunc tand
bit? Grave eſt hoc dictum fortaſſe, judices, ſi
mus aliquid: ſi, cum ceteri de nobis ſilent, n
noſmetipſi tacemus, grave. ſed, ſi laedimur, ſ
mur, ſi in invidiam vocamur, profecto conced
dices, ut nobis libertatem retinere liceat, ſi n
ceat dignitatem. Accuſati ſunt uno nomine con

Armis ſuis ſpoliatam] Id eſt, armis | bus alium nullum defendi

conſul reo de pecuniis repetundis Catili-
vocatus: Improbo homini, at ſupplici:
laci, at aliquando amico. Cui cum ad-
atam ad eum primam illam conjurationem,
audiſſe aliquid, non credidiſſe. At idem
alio in judicio, cum adeſſent ceteri. Si
orat ipſe aliquid, quod in conſulatu igno-
ſcendum eſt iis, qui poſtea nihil audierunt.

ſin

n, quod fuerit in prio-
. Hunc enim alioſque
icium vocatos & con-
tilinæ affuiſſe, cæteris
ue Catilinam laudatum
Id objecit L. Torqua-
am invidiam Ciceroni
e quoque conſularis
t. *Sylvius.*
ui] id eſt, conſulatus.

iri conſulares. *Idem.*
linam. *Idem.*
libenti] Quæ flagitiis,
taminata erat. *Idem.*
Id eſt, non reprehen-

tis tuus] Si jure conſu-
ntur, qui Catilinæ in
iis affuerunt, L. Tor-
te poſſe reprehendi o
Catilinæ repetundarum
, dixit ſe aliquid au-
redidiſſe. Quod ſi re-

illo, queſti ſunt. Multæ graveſque ſententiæ in Senatu de eo dictæ ſunt. Iſque L. Torquato & L. Cotta Coſſ. a P. Clodio repetundarum accuſatus eſt. Eum a Cicerone defenſum Feneſtella tradit, cujus ſententia Aſconio non placet. Hoc quoque in loco a Torquato Coſ. defenſum enim fuiſſe, Cicero ſcribit. *Idem.*

Reo de pecuniis repetundis] Vt libro epiſtolarum Ciceronis ad Quintum fratrem tertio, *Gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla, ſubſcribente privigno Memmio Caelio Sulla filio.* Et ad Atticum libro 1: *Nunc reus erat apud Craſſum divitem Vettius de vi.* Idem.

Primam illam conjurationem] Primum de duobus dici, attendendum eſt. *Id.*

Alio in judicio] Id eſt, in cauſa conjurationis. *Idem.*

Ceteri] Conſulares qui affuerant ei in cauſa de repetundis. Id autem proponit Cicero tanquam dictum a Torquato, ut Cicero ipſe conſulares purget. *Idem.*

Si poſtea cognorat] Sententia eſt: Si

ſin illa res prima valuit, non inveterata, qua
cens, debuit eſſe gravior. Sed, ſi tuus parens
in illa ſuſpicione periculi ſui, tamen humanita
ductus advocationem hominis improbiſſimi ſcel
ruli, atque ornamentis & ſuis, & conſulatus h
vit, quid eſt, quamobrem conſulares, qui Ca
adſuerunt, reprehendantur? At iidem iis, qui ant

Sin illa res prima valuit] In codicibus aliis ſcriptum eſt: *Sin illa res de pecuniis repetundis prima valuit.* Ea autem ſententia eſt: Si illa prima cauſa Catilinæ de pecuniis repetundis quamvis non recens, ſed tamen nec inveterata valuit, ut ei Torquatus adeſſet, cauſa de conjuratione magis valere debuit, ut eam viri conſulares ſuſciperent, quia recens erat, ideo ipſis minus cognita. *Sylvius.* *Sin illa res de pecuniis repetundis prima*] Hoc totum, *de pecuniis repetundis*, abeſt a codicibus manuſcr. & vero abeſſe debet. ſatis enim ſubintelligitur crimen repetunda-

blica, ob primam illam conju
accuſato, non de repetundis.
hanc rationem id, quod paull
citur, *cui cum adfuit poſt dela*
primam illam conjurationem, &
cant enim perſpicue hæc verba,
tum Catilinæ cauſam dicenti
ratione, & de vi publica, ob
tionem illam, adſuiſſe. Poſtr
firmat eandem rationem id, qu
dixi, in codicibus manuſcr. non
hæc verba, *de pecuniis repetund*
ſin illa res. Ex quo effici volo, no
re aliquem ſuſpicari poſſe, illa

tione dixerunt, non adfuerunt. tanto
ıominibus ſtatuerunt nihil a ſe adju-
ı, nihil auxilii ferri oportere. At-
m conſtantia atque animo in rem-
, quorum tacita gravitas & fides de
tur, neque cujuſquam ornamenta
t, poteſt quiſquam dicere umquam
es, conſtantiores conſulares fuiſſe,
bus & periculis, quibus paene op-
ica? Quis non de communi ſalute
non fortiſſime, quis non conſtan-
Ieque ego praecipue de conſulari-
haec & hominum ornatiſſimorum,
unt, & univerſi ſenatus communis
:t, poſt hominum memoriam num-
ıe plus virtutis, plus amoris in rem-
ravitatis fuiſſe. Sed quia ſunt de-
de his tantum mihi dicendum putavi,
quod

rum] Vt an-
ndis Catilina
onjuratione.
, qui Catili-
dem.
m.
a poſteriore
n in Senatu.
L. Valerius
ores, conſi-
vio per inſi-
deprehen-
d ſignificat,
one mundi,
t hominum
Cicero, de
loco ſcripſi-
dicit, poſt
ro C. Rabi-

rio perduellionis reo: *Sic enim exiſtimare debetis Quirites, poſt hominum memoriam rem nullam majorem, magis periculoſam, magis ab omnibus vobis providendam, neque a trib. pleb. ſuſceptam, neque a Conſule defenſam, neque a populo Romano eſſe delatam.* Cum ſuperlativo Cicero adjunxit in ſecunda Invectiva: *Atque hac omnia ſic agentur Quirites, ut res maxima minimo motu, pericula ſumma nullo tumultu, bellum inteſtinum ac domeſticum poſt hominum memoriam crudeliſſimum & maximum, me uno togato duce & Imperatore ſedetur.* In tertia: *In hoc autem uno poſt hominum memoriam maximo crudeliſſimoque bello, quale bellum unquam Barbaria cum ſua gente geſſit.* Idem.

Sunt deſcripti conſulares] Id eſt, oratione Torquati deſignati, denotati, reprehenſi. ut pro Milone: *Scitis judices fuiſſe, qui in hac rogatione ſuadenda dicerent, Milonis manu cadem eſſe factam, conſilio vero majoris alicujus: videlicet, me latronem ac ſicarium abjecti homines & perditi deſcribebant.* Idem.

 Quod

quod ſatis eſſet, atteſtante memoria omnium ... nem eſſe ex illo honoris gradu, qui non omni... virtute, auctoritate incubuerit ad rempublic... ſervandam. Sed quid? ego, qui Catilinam ... davi, qui reo Catilinae conſul non adfui, qu... nium de conjuratione dixi in alios, adeone vob... a ſanitate, adeo oblitus conſtantiae meae, ad... mor rerum a me geſtarum eſſe videor, ut, cu... bellum geſſerim cum conjuratis, nunc eoru... ſervare cupiam & in animum inducam, cujus ... rum retuderim, flammamque reſtinxerim, nunc cauſam vitamque defendere? Si medi... judices, non me ipſa reſpublica meis laboribus ... culis conſervata, ad gravitatem animi & conſta... dignitate revocaret; tamen hoc natura eſt inſi... quem timueris, quicum de vita fortuniſque co...

Quod ſatis eſſet, ad teſtandam memoriam omnium. Itaque cum non fec...

ex inſidiis evaſeris, hunc ſemper oderis. Sed, agitur honos meus ampliſſimus, gloria rerum ge- n ſingularis: cum, quoties quiſquam eſt in hoc e convictus, toties renovetur memoria per me in- ſalutis: ego ſim tam demens, ego committam, quae pro ſalute omnium geſſi, caſu magis & fe- a me, quam virtute & conſilio geſta eſſe vi- ar? Quid ergo? hoc tibi ſumis, dicet fortaſſe am, ut, quia tu defenderis, innocens judicetur? ero, judices, non modo nihil mihi aſſumo, in uiſpiam repugnet: ſed etiam ſi quid ab omnibus ditur, id reddo ac remitto. non in ea republica , non iis temporibus caput meum obtuli pro pa- riculis omnibus, non aut ita ſunt exſtincti, quos ut ita grati, quos ſervavi, ut ego mihi plus ap- coner, quam quantum omnes inimici invidi- atiantur. Grave eſſe videretur, eum, qui inveſti- conjurationem, qui patefecerit, qui oppreſſerit, natus ſingularibus verbis gratias egerit, cui uni to-

ſerpens ille Æſopicus, qui nere potuit reconciliari agri- qui eum occidere conatus cau- tum abſciderat. *Sylvius.*
dere] Conjurationis. *Idem.*
dere convictus] Rarum dicen- di. Sæpius enim dicitur con- etis, vel ſcelere, vel de ſce- .
gis & felicitate] Quæ fortuna re fiunt, ea minore gloria t, quam quæ virtute & conſi- e Timotheus Athenienſis Co- ns ferebat graviter ab obtrecta- ici, eo in caſtris dormiente circum urbes tendere retia, in s ipſæ ultro incurrerent. Erat r admodum in capiendis urbi- a felicitate tandem deſtitutus, ectus eſt. Fortuna enim unde as eſt, mutabilis eſt. Virtus ortalis eſt, quam a natura eſſe dixerunt. Si igitur P. Sulla ex conjuratione fuiſſet, quum eum Ci- cero defendat, qui ipſe conjurationem oppreſſit, eam oppreſſiſſe magis caſu & felicitate videretur, quam virtute & conſilio, propterea quod non ſervaret conſtantiam. *Idem.*

Hoc tibi ſumis] Id eſt, arrogas. & ut vulgo dicunt, hoc de te præſumis. Su- mere & aſſumere hac in re ſæpe dicun- tur. ut pro Planco: *Mihi non ſumo tantum judices, neque arrogo, ut Cn. Plancum ſuis erga me meritis impunitatem conſecuturum putem.* Idem.

Grave] Id eſt, efficax. *Idem.*

Cui Senatus ſingularibus verbis gratias egerit] Id fecit Senatus in æde concordiæ tum habitus, quum Allobroges. & Vmbrenus ad pontem Milvium depre- henſi, Romam ad Ciceronem reducti ſunt. Id dicit Cicero in tertia Invectiva: *Mihi, inquit, gratiæ verbis ampliſſimis a- guntur, quod virtute, conſilio, prudentia mea reſpublica periculis ſit maximis liberata.*

ogato ſupplicationem decreverit, dicere in judicio non defenderem, ſi conjuraſſet. non dico id, quod grave eſt: dico illud, quod in his cauſis conjurationis non auctoritati aſſumam, ſed pudori meo: Ego conjurationis inveſtigator atque ultor, certe non defenderem Sullam, ſi conjuraſſe arbitrarer. Ego, j ces, de tantis omnium periculis cum quærerem om multa audirem, non crederem omnia, caverem om dico hoc, quod initio dixi, nullius indicio, nu ſuſpicione, nullis litteris de re P. Sullae rem ullam ad
31 me eſſe delatam. Quamobrem vos, dii patrii ac penates, qui

Ab eodem Senatu, ad omnia pulvinaria ſupplicatio Ciceroni decreta eſt. Quirites hortatur Cicero, ut celebrent illos dies cum conjugibus ac liberis, ut idem n eadem Invectiva ſcribit. *Sylvius.*

De re P. Sullæ, rem ullam] Hic locus per ſe non videtur mendo vacare. auget ſuſpicionem vetus codex, in quo ſcriptum eſt, *de reatu P. Sullæ.* quidam doctus arbitratur legendum eſſe, *de conjuratione P. Sullæ.* quod ego probarem, ſi tam longe non abeſſet ab antiqua ſcriptura. Ego putabam, &, *re*, in vulgatis libris, &, *reatu*, in antiquis, eſſe delendum, ut adventitium: atque ita ſimpliciter legendum, *de P. Sulla.* quo ... habent nonnulli libri vulg. Veteris codicis

ab aliquibus indoctis contaminata ... ita, ut nunc habemus, repoſui ... P. *Sullæ.* Quæ ſcriptura mihi nullo ... probatur. *Lambinus.*

Quamobrem vos dii patrii] Conc... in qua primum jurejurando P. Sullam ... conjurationis ſcelere liberat. dei... fectum miſericordiæ judicibus ... *Sylvius.*

Vos dii patrii ac Penates] Servius ... Commentariorum in Æneidos ... lii 3: *Ex Varronis ſententia eoſdem* ... *cit Penates & magnos Deos.* ... *Deos eſſe dicit Iovem*, *Minervam* ... *curium.* Macrobius in libro Sat... ex P. Nigidii, & Cor. Labeonis ... tia, *Trojanorum Penates eſſe dicit* ... *nem & Neptunum, qui muros* ... *cuntur, quos in Italiam Æneas* ... Dionyſius ... libro ...

[redacted]

urbi atque huic imperio praeſidetis, qui hoc
n, qui hanc libertatem populumque Roma-
ii haec tecta atque templa, me conſule, veſtro
auxilioque ſervaſtis, teſtor, integro me animo
› P. Sullae cauſam defendere: nullum a me
ıcinus occultari, nullum ſcelus ſuſceptum con-
:m omnium defendi ac tegi. nihil de hoc con-
ıeri, nihil ſuſpicatus ſum, nihil audivi. Itaque
o ille, qui vehemens in alios, qui inexorabilis
s eſſe viſus ſum, perſolvi patriae quod debui:
jam a me meae perpetuae conſuetudini natu-
lebentur. tam ſum miſericors, judices, quam
ı mitis, quam qui leniſſimus. In quo vehemens
cum, nihil feci niſi coactus: reipublicae prae-
ſubveni: patriam demerſam extuli: miſericor-
ım adducti tunc fuimus tam vehementes, quam
fuit. ſalus eſſet omnium amiſſa una nocte, niſi
ritas illa ſuſcepta. Sed ut ad ſceleratorum poe-
ore reipublicae ſum adductus, ſic ad ſalutem in-
um voluntate deducor. Nihil video eſſe in hoc
judices, odio dignum, miſericordia digna multa.
Neque

ac. Nam poſtquam Iovem
ı, Iunonem reginam, & ur-
n Minervam obteſtatus eſt:
, *patrii Penates familiareſque,*
ac reipublica praeſides eſtis, vos
Sylv. Sine dubio Cicero
x Deos patrios ac Penates lo-
linum, Veſtam, Palladem,
nem, & magnam praeterea
m Romulum. Κατ' ἐξοχὴν
lii Romanorum erant Veſta
n. I. Fr. Gronov. Diatribe in
.44, quod vide, ubi de Diis
atibus diſputat.

e animo ac libero] Id eſt, me
ere Sullam, eumque ex con-
iſſe negare cauſa amoris. A-
animum integrum atque li-
lerumque non ſinit. Itaque
Salluſt. *Omnes homines*, in-
quit, *qui de rebus dubiis conſultant, ab odio, amicitia, ira, atque miſericordia vacuos eſſe decet. Haud facile animus verum providet, ubi illa officiunt.* Sylvius.

Vehemens in alios] Id eſt, ſeverus. *Idem.*

Miſericordia civium adducti] Cicero ut in cauſa Verris ſe potius Siculos defendere, quam Verrem accuſare dicit, ita hoc loco ſe miſericordia civium adductum dicit, ut de conjuratis ſupplicium ſumeret, ut in hoc naturam, in illo morem ſuum retineret. *Idem.*

Miſericordia digna multa] Ea quae fuerint poſtea enumerat. Auctore Quintil. lib. 6: *plurimum valet miſeratio, quae judicem flecti non tantum cogit, ſed motum quoque animi ſui lachrymis confiteri. Haec petentur aut ex iis quae paſſus eſt reus, aut ex iis quae tum maxime patitur, aut ex iis*

Neque enim nunc propulſandae calamitatis ſuae cauſa ſupplex ad vos, judices, confugit: ſed ne qua generi ac nomini ſuo nota nefariae turpitudinis inuratur. Nam ipſe quidem, ſi erit veſtro judicio liberatus, quae habet ornamenta, quae ſolatia reliquae vitae, quibus laetari & perfrui poſſit? domus erit, credo, exornata: aperientur majorum imagines: ipſe ornatum ac veſtitum recuperabit. omnia, judices, haec amiſſa ſunt: omnia generis, nominis, honoris inſignia atque ornamenta unius judicii calamitate occiderunt. ſed ne exſtinctor patriae, ne proditor, ne hoſtis appelletur, ne hanc labem tanti generis in familia relinquat, id laborat, id metuit; ne denique hic miſer conjurati & conſcelerati & proditoris filius nominetur: huic puero, qui eſt ei vita ſua multo charior, metuit cui honoris integros fructus non ſit traditurus, ne aeternam memoriam dedecoris relinquat. hic vos orat, judices, par-

it ſe aliquando, ſi non integra fortuna, at afflicta,
uo gratulari ſinatis. huic miſero notiora ſunt judi-
a itinera & fori, quam campi & diſciplinarum.
am de vita P. Sullae, judices, ſed de ſepultura con-
ur. vita erepta eſt ſuperiore judicio: nuncne cor-
iciatur laboramus. Quid enim eſt huic reliqui,
cum in vita hac teneat? aut quid eſt, quamobrem
uiquam vita videatur? Nuper is homo fuit in ci- 32
P. Sulla, ut nemo ei ſe neque honore, neque gra-
ec fortunis anteferret. nunc ſpoliatus omni digni-
quae erepta ſunt non repetit: quod fortuna in
reliqui fecit, ut cum parente, cum liberis, cum
, cum his neceſſariis lugere ſuam calamitatem li-
id ſibi ne eripiatis, judices, vos obteſtatur. Te
jam, Torquate, expletum eſſe hujus miſeriis par
erat.

uno flens commendaverit. Quo em ita mitigavit, ut qui omnium a periturus erat, pene nullum ffragium habuerit. Auctor eſt b. 8. tit. Infames rei quibus ex ſoluti aut damnati ſint. *Sylv.*

inarum] Id eſt, ſcholarum. *Id.*

mpi & diſciplinarum] Egregie & rdienſis ille. nam vulgata tan-*um diſciplinarum*. Lambinus ex mſ. *quam ſchola & diſcipl.* Grut. Martio corpus equitando, ar-nda natando, in diſciplinis, ſi-, ubi imbuebantur diſciplinis, xercebatur.

epta eſt] Vita enim Sullæ tam t, ut mors potius quam vita vi-*Sylvius.*

pus ejiciatur] Id eſt, ne damna-a exilio multetur: vis enim exi-abatur. *Idem.*

quid eſt, quamobrem hac cuiquam latur] Ex inſtituto rhetorico onem movet, primo ex gene-aſlibet exilii calamitate: quæ t, ut vitam adimere videatur. ex peculiari Sullæ depreſſio-i ex ſumma fortuna ſic ad in-decidit, ut luctus ſpacium & locum imploret, non gaudii. *Idem.*

Nuper is homo fuit] Ex fortuna in qua fuit P. Sulla, majorem fortunæ acerbitatem, quam fert, oſtendit. Ex hac itidem oſtendit fortunam graviorem, in quam P. Sullæ recidendum ſit, ſi condemnetur. *Nuper*, id eſt, antequam de ambitu Sulla damnatus eſſet. Erat autem plus triennium. *Idem.*

Gratia] Qua valeret apud multos. Multis enim Sulla gratioſus erat. *Id.*

Quod fortuna in malis reliqui fecit] Ordo eſt, Sulla obteſtatur vos judices, ne eripiatis ſibi id, quod reliqui fortuna fecit in malis. Id autem eſt, ut liceat lugere calamitatem ſuam, &c. *Idem.*

Cum fratre] L. Cæcilio. *Idem.*

Te ipſum jam, Torquate] Accuſatoris odia mitigat, ſimul judicum movet miſericordiam ex Sullæ miſeria. *Idem.*

Expletum eſſe] Id eſt, ſaturatum. *Idem.*

Expletum eſſe hujus miſeriis par erat] Divinam plane Errici Stephani in hoc loco reſtituendo conjecturam ſecutus ſum. *Lambinus.* *Expletum eſſe par erat*] Ita quoque Erfurdienſe exemplar, ut deinceps nemo dubitare debeat de lectionis veritate. vulgo, *pateat*. Gruterus.

erat. etſi nihil aliud Sullae niſi conſulatur tis, tamen eo vos contentos eſſe oportet enim contentio vos ad cauſam, non inimi xerunt. Sed cum huic omnia cum honore d cum in hac fortuna miſera ac luctuoſiſſima d quid eſt, quod expetas amplius? luciſne h eripere vis, plenam lacrymarum atque m qua cum maximo cruciatu atque dolore r benter reddiderit, ademta ignominia foed nis. an vero inimicum ut expellas? cujus ſi eſſes crudeliſſimus, videndo fructum ca rem, quam audiendo. O miſerum & infe diem, quo conſul omnibus centuriis P. S tiatus eſt! o falſam ſpem! o volucrem o caecam cupiditatem! o praepoſteram gra

Honoris enim contentio] Id eſt, ambitio. Vt in 1 de offic. *Miſerrima eſt omnino ambitio, honoriſque contentio.* Eodem

O volucrem fortuna lib. 2. hoc in loco leg *cremque fortunam.* Ide

, quae coepit: reperit novum moerorem: non hominem calamitoſum uno modo afflictum uno perire. Sed jam impedior egomet, judices, nimi, ne de hujus miſeria plura dicam. veſtrae t partes, judices: in veſtra manſuetudine atque tate cauſam totam repono. vos & rejectione in- a, nihil ſuſpicantibus nobis, repentini in nos conſediſtis, ab accuſatoribus delecti ad ſpem tis, a fortuna nobis ad praeſidium innocentiae iti. Vt ego, quid de me populus Romanus exi- ſti-

ito illa omnia] Guilielmius n cuperet *omnia*, Gruterus.

im erat mali] Amplificat mi- Sullæ, quæ eo de ambitu ta magna erat, ut fieri major videretur. Modo vero facta quum de conjuratione accu- quæ maxima erit, ſi damna- *nus*.

novum mærorem] Sic eſt in li- ſcr. non, ut in vulgatis, *repe-* ra, ubi vulgati habent, *delecti* *orbitatis*, idem ille habet, *di-* *m*, &c. Lambinus. Vterque &ed. prim. quoque adſtruit τὸ

lior egomet, judices, do- *eorum quos aut rejiciebant aut retinebant*, *ſolebat populus Romanus conjecturam facere qui cauſa ſuæ conſideret, aut qui vellet ju- dices corrumpere: deinde fiebat ſubſortitio aliorum judicum, in locum eorum qui re- jecti fuerant.* Vt ait Aſconius in 2 Act. in Verrem, L. Torquatus multos ex judi- cibus rejecit, quos ſibi commodos fore non putabat. Eorum in locum facta eſt ſubſortitio. Hos ſubſortitos judices ap- pellat repentinos. *Rejectione*, id eſt, ut vulgo dicunt, recuſatione judicum. *Idem*.

Nihil ſuſpicantibus nobis] Nullos enim judices rejicimus, quia cauſam noſtram deſperabamus. *Idem*.

Ab accuſatoribus] Id eſt, a Torquato,

ſtimaret, quia ſeverus in improbos fueram, laboravi, &, quae prima innocentis mihi defenſio eſt oblata, ſuſcepi: ſic vos ſeveritatem judiciorum, quae per hos menſes in homines audaciſſimos facta eſt, lenitate ac miſericordia mitigate. Hoc cum impetrare a vobis ipſa cauſa debet: tum eſt veſtri animi atque virtutis declarare, non eſſe eos vos, ad quos potiſſimum, interpoſita rejectione, devenire convenerit. In quo ego, judices, vos, quantum meus amor in vos poſtulat, tantum hortor, ut communi ſtudio, quoniam in rebus conjuncti ſumus, manſuetudine & miſericordia veſtra falſam a nobis crudelitatis famam repellamus.

In improbos] Conjuratos. *Sylvius.*

Innocentis] Sullæ. *Idem.*

Quæ per hos menſes] Id eſt, paucis his menſibus. Significat autem hanc Sullæ cauſam paucis menſibus poſt Ciceronis conſulatum actam fuiſſe. *Idem.*

Facta eſt] Malim legi, *facta ſunt.* ut ſit, quæ judicia, facta ſunt, &c. *Lam-*

Virtutis] Id eſt, magnanimitatis. *Id.*

Non eſſe eos vos] Vos non eſſe tales. *Idem.*

Ad quos devenire convenerit] Id eſt, ut vulgo dicunt, ad quos ſe dirigere debuerint. Eſt autem convenerit imperſonale. *Idem.*

In republica conjuncti ſumus] Id eſt,

ꟾRATIO VICESIMA SEXTA.

ARGVMENTVM P. MANVTII.

rbem Romam eximia primorum regum, primorumque lum virtus, quam poſteritas imitata eſt, ab humili prin- ad ſummam amplitudinem gloriamque perduxit. Ac quidem in eas cauſſas, unde opes tantae manarunt, in- , cum aliae nequaquam leves occurrunt, tum illa non minimi videtur eſſe ponderis, quod gentibus bello victis, modo locus in civitate, verum etiam paria cum ceteris bus jura concedebantur. tranſiit ea benignitas in ſingulos : & primum ii, qui ſtrenuam in proeliis operam na- nt, mox etiam, ſi qui doctrina praeſtantes ad ornandas li Romani res geſtas ingenium contuliſſent, civitatis jura quebantur. atque alii quidem aliis temporibus, Archias , Antiochiae in Syria natus, Ciceronis aetate hunc rem ſingulari principum civium ſtudio eſt adeptus, qui poëtica laude floreret, ubique jam in Italia clarus, ab bus fere populis expetitus, primum a Tarentinis, Rhe- , Locrenſibus, Neapolitanis, deinde ab Heraclienſibus civi-

hia] Nomen Græcum. Nam fuit as quidam apud Pollucem Hyblæus , qui ter Olympia vicit & Pythia. quintus Ariſtæchmi filius, quem ab Æſculapio ſanatum ſcribit Pauſanias in Corinthiacis. Hujus autem noſtri Ar-

civitate donatus, poſtremo in civium etiam Romanorum numerum adſcitus eſt. verum, ut multi ſaepe reperiuntur non modo artium optimarum expertes, verum etiam inimici, exſtitit quidam Gracchus, qui, quod Archiae beneficium virtus pepererat, in dubium revocaret, eique litem de civitate, ex lege, quam Silvanus & Carbo tribuni pl. tulerant, intenderet. Reſpondit ei Cicero: cauſſam probavit: merita hominis extulit: dignum oſtendit, non modo qui civitatem non amitteret, quam jure optimo teneret, verum etiam, qui, niſi eam haberet, in illam adoptaretur. Eſt autem haec omnis in quattuor diſtributa partes oratio. Primum ab officio ſuo, quo adductus Archiae defenſionem ſuſceperit, Cicero exorditur. Deinde, quorum ille civium amicitia, & familiaritate ſloruerit, & quibus tamquam gradibus ad Romanae civitatis honorem adſcenderit, magna cum ejus laude narrat. Tum, accuſatori reſpondens, Archiam neganti civem Romanum eſſe, argumenta, quibus ille utebatur, diluit, ac refellit. Quar-

tis reipublicae, ita eſt de conjuratione Catilinae dicun- id ſi & poſt Ciceronem conſulem, & ante cenſores, eum fuere, habita eſt: neceſſario, ut mihi videtur, ni & Murenae conſulatum incidit.

RGVMENTVM FR. HOTTOMANNI.

Puppio, M. Valerio Coſſ. Gracchus quidam Archiam m hominem Antiochiae natum, lege Plautia Papiria itate reum fecit, quod falſo ſe pro cive Rom. gereret. Cicero ita defendit, quaſi eadem lege civis eſſet. Nam a lege cautum eſſet, ut qui foederatis civitatibus ad- erant, ſi tum, cum lex ferebatur in Italia domici- aberent, & LX diebus apud Praetorem eſſent profeſſi, dit eum in civitatem Heracleam, de cujus foedere con- adſcriptum fuiſſe, domicilium in Italia habuiſſe, & Q. Metellum Praetorem profeſſum eſſe. Ad Gracchi objectionem qui Heracleinſium tabulas adſcriptionis oſtulabat, reſpondet eas Italico bello interiiſſe. ſed de lſo leviter admodum & perfunctorie reſpondet: pro- s tamen tabulas edit. Reſtabat de Cenſu: nam qui a ibus in luſtro condendo cenſi non erant, cives dici non nt. Reſpondet igitur Archiam eo tempore in bello Aſia- m L. Lucullo adfuiſſe. Denique ſatis patet, maximam n non tam in aequitate cauſae, quam in Ar-

1 SI quid eſt in me ingenii, judices, quod ... tio quam ſit exiguum: aut ſi qua exercitatio dicendi, in qua me non infitior mediocriter eſſe verſatum: aut, ſi hujuſce rei ratio aliqua, ab optimarum artium ſtudiis, ac diſciplina profecta, a qua ego nullum confiteor aetatis meae tempus abhorruiſſe: earum rerum omnium vel in primis hic A. Licinius fructum a me repetere prope ſuo jure debet. Nam quoad longiſſime poteſt mens mea reſpicere ſpatium praeteriti temporis, & pueritiae memoriam recordari ultimam, inde uſque repetens, hunc video mihi principem & ad ſuſcipiendam, & ad ingrediendam rationem horum ſtudiorum extitiſſe. Quod ſi haec

IN *qua me non infitior*] Mirum eſt ſtatim in ipſo exorſu hexametrum imprudenti excidiſſe. Sed hoc magis notandum eſt, moris fuiſſe, ut qui peregrini in civitatem Rom. recipiebantur, ...

rem, & libera poteſtate, unde ... apud Gellium, *digito te non ... tingere, neque jus eſt.* & in formulis ... gationum: *ſi quid jus non eſt* ... pro re ipſa. Plautus Rudente: ...

hujus hortatu, praeceptiſque conformata,
iquando ſaluti fuit: a quo id accepimus,
opitulari, & alios ſervare poſſemus, huic
, quantum eſt ſitum in nobis, & opem &
e debemus. Ac, ne quis a nobis hoc ita
iretur, quod alia quaedam in hoc facultas
neque haec dicendi ratio, aut diſciplina:
em huic cuncti ſtudio penitus umquam dediti

E virtutibus beata vita *liſſi Ilias extitiſſet illa.* *i ex illo municipio duos* *lina.* Pellerat.

raeceptiſque conformata] diſciplina formata. Eſt eluti formam & figuro Mur. *Conformare &* ... Sic infra: *Confor-mentem.* Item, *confor-* 1 de Nat. Deor. *Con-*... Vnde lumen oratio- dicitur ..., h IV de fin. *Pars philo-* ... *conformari putantur.* Pro m Horatius ep. 1, li-... Horatius ipſe vi- m qui verſus ſuos reci- Carmine conformaſſe.

s: Ego dis amicum,
ſerente luces,
docilis modorum
'atis Horati.

puerique claris
'atribus orti, &c.
te pedem, meique
'ollicis ictum.

abant verſus ſuos olim pſi canebant in ſcena. one, ἐθείσατο τὸν Θέ- ...γενόμενον, ὥσπερ ἔθ@ Ariſtot. 3 Rhet. ὕστε-... τὰς τραγῳδίας οἱ ... Horat. de arte poë-

agrestemque perunctis fa-
na.

n autem hanc vocis an- *ll.*

ctor Rhetor. ad Herennium lib 3 figuram vocis appellat: *Figura vocis eſt ea, quae ſuum quendam poſſidet habitum ratione & induſtria comparatum. Ea dividitur in magnitudinem, firmitudinem & mollitudinem.* Vide & de vocis conformatione lib. 3, de orat. ſub fine, & nonnulla etiam traduntur lib. 1 de officiis. Plutarchus in Cicerone ſcribit ei fuiſſe vocem ſatis firmam, & bonam, ſed paullo aſperiorem, nec ſatis conformatam, ideoque poſt cauſſam Sex. Roſcii in Graeciam ſeceſſiſſe ad eam quaſi formandam. Hic id ait ab Archia factum. Nam ut ait Horatius ep. 1, lib. 2:

Os tenerum pueri balbumque poëta figurat. Idem.

Quantum eſt ſitum in nobis] Quoad poſſumus, pro virili parte. 1 de fin. *Eſt ſitum in nobis, ut adverſa oblivione obruamus, ſecunda meminerimus.* In Academ. *Vbi eſt virtus, ſi nihil eſt ſitum in nobis.* Idem.

Facultas ſit ingenii] Vis quaedam inſita adverſus faciendos. Horat. *At fides & ingenii benigna vena eſt.* Idem.

Ne nos quidem huic cuncti ſtudio penitus] Bis idem dixit: ut aliquis de gloſſa ſuſpicari poſſit. Alii *uni* pro *cuncti* reponunt. *Hottom.* *Ne nos quidem huic uni ſtudio*] Sic nunc edidi, rejecta vulgata ſcriptura, *ne nos quidem huic cuncti ſtudio*, Cl. Puteani conjecturam ſecutus. *Lambinus.* *Nec nos quidem huic cuncti ſtudio*] Pantagathus pro *cuncti*, legebat *juncti*: & *fuerimus*, pro *fuimus*. F. Vrſinus. *Ne nos quidem huic uni ſtudio penitus*] Τὸ *cuncti* magnas hic turbas dat. Quid enim eſt *cuncti*? an omnes? At Feſtus cunctos negat dici niſi omnes conjunctos. Ma-

 nutius

iti fuimus. Etenim omnes artes, quae ad humani[illegible] tem pertinent, habent quoddam commune vin[illegible] lum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continen[illegible]

murius exponit *cuncti* toti, ut ſit, ne nos quidem toti huic ſtudio eloquentiæ dediti ſumus. Sed ne Carneades quidem mihi perſuaſerit cunctos totos dici, & de uno homine. Putabam legendum, *ne nos quidem uni cuncti ſtudio*, ut ſit, nos quotquot hic ſumus variis ſtudiis delectamur, nec unum tantum ampleƈtimur, qua de re Horat. lib. 1, carm. 1. ut ſit *cuncti* univerſi. Virgil. 1 Æneid.

— quibus tot funera paſſis
Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.

Sed valeant iſta ſomnia, & ſub ulmo Virgiliana lateant. Nam libri Err. Memmii habent partim *cuncto*, quod reſpuo, partim *cura &*, quod perſpicue verum eſt. Nam *cura & ſtudium* eſt eloquentia, quæ maxima cura, diligentia & exercitatione conſtat. 11 de orat. *Ars demonſtrat tantum ubi quaras, quod ſtudeas invenire, reliqua ſunt in cura, attentione animi, vigilantia, aſſiduitate, labore, complectar uno verbo diligentia.* Sententia eſt. Atqui Archias eſt poëta, tu orator. quid [illegible] commune? Reſpondet, ne ego [illegible] non aliquan-

cile cum Paſſeratio præferremus [illegible] to, quod ferri non poteſt, ſi [illegible] lior codex Memmiano [illegible] *Gravius.*

Etenim omnes artes, &c.] [illegible] Guilielmius legendum. *Set* [illegible] male. *Gruterus.*

Ad humanitatem pertinent] [illegible] humanitatis nomine intelligit [illegible] tiam, poëticam, hiſtoricam. [illegible] tantum finibus contineatur [illegible] videbimus, ſi prius de nomine [illegible] mus. Humanum eſt quicquid ad [illegible] nem pertinet, ut apud Terent. [illegible] *ſum, humani nihil a me alienum* [illegible] *manum ſacrificium* Feſto eſt, [illegible] *nis mortui cauſſa fit.* Vnde [illegible] etiam clementia, manſuetudo [illegible] litteræ & politior doctrina [illegible] decent, ideo humanitas dicta. [illegible] Quintum Fratrem, humanitate [illegible] cis ad ceteros homines perve[illegible] bit, hoc eſt, leges & litteras [illegible] lio, *ſtudium doctrina & h*[illegible] 11 de orat. *Politior humanitas* [illegible] ne pro Murena apertiſſime ſtud[illegible] nitatis vocat philoſophiam [illegible] verbis: *Audacius paullo de ſt*[illegible] *[illegible] diſputabo. Fuit quidam* [illegible]

veniam, accommodatam huic reo, vobis, ut tum ſpero, non moleſtam: ut me pro ſummo atque eruditiſſimo homine, dicentem, hoc hominum litteratiſſimorum, hac veſtra humanitate, hoc denique praetore exercente judicium, de ſtudiis humanitatis ac litterarum paullo loqui

...θεῖν ἀλλήλοις, καὶ τὸν ...ως ἔχειν. quod etiam ...s ſenſiſſe probabile eſt, ...tiam virtutem eſſe dixe... oſtendit III de oratore.

...rum mirum] Opportuna ...ria excuſatio, cum in ...t tractare locum com... ...phiæ περὶ ἐγκυκλοπαι...

[illegible]] Legibus con... ...publicorum judicio... [illegible] *Me in quaeſtione le...* ...judicium, cum quis ...r. Fabius declam. 383. ...io *quaeſtio de facto*, & ...legitimis legibus conſti... [illegible], & *legitima par...* ...Commodo, *legiti...* ...lege 12 tabularum defi... ...

[illegible]] [illegible]. Nam ...judicium quoque pu... ...[illegible], eam veniſſe ...[illegible], cum

ſermo. Nam forenſe dicendi genus concitatum eſt, ideoque opponitur quieto generi diſputandi I de officiis. & forenſis ſermo, quo homines in foro inter ſe colloquendo utuntur de litibus, de re nummaria. In Bruto dixit *forenſe, concertatorium, & judiciale genus dicendi; quod Thucydides non tractavit.* Paſſeratius.

Accommodatam huic reo] Utilem, aptam, idoneam ad ſalutem Licinii. III Tuſcul. *Accommodata ad conſolandum oratio.* III ad fam. *Confido te ea eſſe facturum, quae mihi intelligis eſſe accommodata*, hoc eſt, meis rationibus conveniunt. *Idem.*

Non moleſtam] Quaſi dicat non gravis nec injucunda haec erit de humanitate diſputatio. *Idem.*

Praetore exercente judicium] Notanda locutio judiciorum publicorum propria. nam in privatis cauſis judex cognoſcere dicitur, & ejus judicium, *cognitio*. In publicis judicium exercere & quaerere. *Hottom.* *Exercente judicium*] Cicero pro Coelio: *Omnibus negotiis intermiſſis*

loqui liberius : & in ejuſmodi perſona, quae pro-
otium ac ſtudium minime in judiciis periculiſque tra-
ta eſt, uti prope novo quodam & inuſitato genere
cendi. Quod ſi mihi a vobis tribui concedique
tiam, perficiam profecto, ut hunc A. Licinium
modo non ſegregandum, cum ſit civis, a numero
vium: verum etiam, ſi non eſſet, putetis aſciſcen-
3 fuiſſe. Nam ut primum ex pueris exceſſit Archi-
atque ab iis artibus, quibus aetas puerilis ad huma-
tem informari ſolet, ſe ad ſcribendi ſtudium contu-
primum Antiochiae, nam ibi natus eſt, loco no-
celebri quondam urbe & copioſa, atque eruditiſ-
hominibus liberaliſſimiſque ſtudiis affluenti, cel-
antecellere omnibus ingenii gloria contigit. poſt
teris Aſiae partibus, cunctaeque Graeciae, ſic ej-
ventus celebrabantur, ut famam ingenii exſpe-

Neapolitani civitate ceteriſque praemiis do-

tioque ſuperaret] Pal.
mque, quaſi dicat au-
iam, contra quam
elmiis argutius exi-
m ingenii exſpectatio;
i ipſius adventus, &c.
que *admirationemque*.
icue *Latium* ab *Italia*
tſa *Italia* ſic dividi-
oprie *Latium* dicatur
illium paſſ. longitu-
Roma fuit. *tam tenues*
re radices (ait Plin.)
ale nomen retinuit
Hinc alii *Latini*, alii
a citerior in provin-
Hinc jura quatuor,
icorum, *Latinorum*,
ium Romanorum.
ulis quidam bellum
io geſſiſſent, alii in
ctor populus Roma
im conditionem ju-
ermiſit. Hinc juris
int. Optima condi-
ncommodior Lati-
os Italicorum, du-
i, deterior etiam
erorum. At anno
lo Italico confecto
civitatem Rom. &
ſt. Tum autem ea-
tas exteris populis
s civitas, aliis jus
um concederetur.

Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera
dicent.

Horat.

Grajis ingenium, Grajis dedit ore ro-
tunda
Muſa loqui.

Cicero 11 de orat. *Referta quondam Italia Pythagoraorum fuit.* Paſſerat.

In Latio] Horat. ep. 1, lib. 2:

Græcia capta ferum victorem cepit, &
artes
Intulit agreſti Latio.

Cicero tamen epiſt. 15, lib. 9 ad famil. oblitas Latio facetias dixit, hoc eſt inquinatas, & infacetas. Sed Ciceronis ætate Roma Latio eripuerat omnem Latinitatem. *Idem.*

Iiſdem in oppidis] Latii municipiis & colonis. *Idem.*

Propter tranquillitatem] Quia nondum erat ſociale bellum, neque de Cimbris erat adhuc auditum. Recte autem adjecit propter tranquillitatem, quia humanitatis ſtudia ſunt alumnæ pacis & otii, ideoque oliva ſacra dicitur Minervæ. *Id.* In quinque libris M S S. Erfurt. utroque Franc. Dreſd. Pith. ed. prima: *propter tranquillitatem populi Romani.*

Civitate donarunt] Nota, licuiſſe quidem in aliis gentibus plurium civitatum civem eſſe. at de civitate Rom. Cicero in ea pro Cæcina ſic ſcribit: *Nam cum ex noſtro jure nemo duarum eſſe civitatum poſſit, tum amittitur hæc civitas cum is qui profugit receptus eſt in aliam civitatem.* Item in

donarunt: & omnes, qui aliquid de ingeniis
rant judicare, cognitione atque hoſpitio dig
exiſtimarunt. Hac tanta celebritate famae cu
ſet jam abſentibus notus, Romam venit,
conſule & Catulo. nactus eſt primum conſule
quorum alter res ad ſcribendum maximas, alter
res geſtas, tum etiam ſtudium atque aures ad
re poſſet. Statim Luculli, cum praetextatus
tum Archias eſſet, cum in domum ſuam re
runt. ſed etiam hoc non ſolum ingenii ac li
rum, verum etiam naturae atque virtutis, ut do
quae hujus adoleſcentiae prima fuerit, eadem e
miliariſſima ſenectuti. Erat temporibus illius juc
Q. Metello illi Numidico, & ejus Pio filio. audieb

M

Cognitione atque hoſpitio] Moris fuit veterum, ut quos amicitia dignos judicarent, cum iis jus privati hoſpitii contraherent. *Hott.* *Cognitione atque hoſpitio*]

ſuos, & recipit clientem patron
ſartum tectum præſtare debet.
applicationis lib. 1 de orat.
Reſcripſi ex utroque Franc. D

ii qui forte ſimulabant. Interim ſatis longo in- 4
cum eſſet cum L. Lucullo in Siciliam pro-
, & cum ex ea provincia cum eodem Lucullo
ret, venit Heracleam: quae cum eſſet civitas
ſimo jure ac foedere, adſcribi ſe in eam civita-
oluit. idque, cum ipſe per ſe dignus putaretur,
uctoritate & gratia Luculli ab Heracleenſibus
avit. Data eſt civitas Silvani lege & Carbonis,

Si

milis] Pythagoræ filius dictus ius primus a ſermonis lepore. millo Æmilio. *Paſſerat.*

cum Q. Catulo] Ejus familiaris ctor erat. In Piſon. *Eſt quidam qui cum iſto vivit.* In Lucullo: *vivit tot annos.* In Lælio: *Vi- eo conjunctiſſime.* Inde dicta eſt accubatio epularis convi- od habet vitæ conjunctionem, in Catone majore. *Idem.*

iam conſuetudine cum teneret] nctam. Conſuetudo vinculum netur amicitia. Sic pro Cluen- *teſtamenti devinctus*, & 13 ad *vincere officio & obſervantia.* I-

te ſimulabant] Cum revera a us litteris abhorrerent; tamen ti haberentur diſſimulabant.

Qui forte ſimulabant] Multi t tantum, ut opinioni homi- ut ingenio ſuo ſerviant. Ve- i contra eſſe malunt, quam vi- *rat.*

Erfurd. quos citat Guilielmius. *Gruter.* Sic & quatuor noſtri.

Heracleam] In orat. pro Balbo ſcribit, cum hac civitate prope ſingulare fœdus Pyrrhi temporibus C. Fabricio Cos. ictum fuiſſe. *Hottom.* *Heracleam*] Heraclea fuit in magna Græcia inter Metapontum & Tarentum. *Paſſerat.*

Cum eſſet civitas] Valde animadvertendum ſexies τὸ *cum* in eadem comprehenſione. *Idem.*

Cum eſſet æquiſſimo jure fœdere] Cum eſſet meliore jure & conditione, quam cæteri quos nominat. Fortaſſe propter Trojanam originem. Nam Heraclea prius Troja dicebatur. Strab. lib. 6. Ceterum ut hic ſic Cicero 1 de offic. *Æquo & pari cum civibus jure peregrinus vivat.* Idem.

Ab Heracleenſibus] *Heracleenſibus* ſcribendum ex auctoritate veterum numiſmatum, in quibus eſt, ΗΡΑΚΛΕΕΩΝ. Intelligendum autem de Heraclea, quæ in Sicilia erat. Itaque ſupra, *Siciliam* legendum, pro *Ciliciam*.

SI QVI FOEDERATIS CIVITATIBVS ADSCRIPTI FVISSENT: SI TVM, CVM LEX FEREBATVR, IN ITALIA DOMICILIVM HABVISSENT: &c, ſi SEXAGINTA DIEBVS APVD PRAETOREM ESSENT PROFESSI. Cum hic domicilium Romae multos jam annos haberet, profeſſus eſt apud praetorem Q. Metellum, familiariſſimum ſuum. Si nihil aliud, niſi de civitate ac lege dicimus, nihil dico

loco *Silvani* reſtituendum ſit. Hi autem fuerunt tribuni pl. Cn. Pompejo, L. Catone Coss. anno DCLXIV. Sed quaeri poteſt, cur non lege Iulia potius quae biennio ante lata eſt, civis Rom. factus dicatur. nam in ea pro Balbo ita ſcribit: *Lege Iulia, qua civitas ſociis & Latinis data eſt, magna contentio Heracliensium & Neapolitanorum fuit, cum magna pars in iis civitatibus juris ſui libertatem civitati anteferrent.* Reſpondendum igitur, Archiam nondum illo tempore in eam civitatem adſcriptum fuiſſe. *Hottomannus.* *Silvani lege & Carbonis*] Sic legendum, *ſexaginta poſt diebus.* quamquam nihil muto. *Lambinus.* Nihil opus hac conjectura. Non aſſequitur Lambinus loquendi genus. *Sexaginta diebus profiteri* non eſt per ſexaginta dies continuos profiteri, quo quid abſurdius, nec poſt ſexaginta dies, ut Lambinus conatur exponere, ſed intra ſexaginta dies. Nam vetus eſt loquendi genus, ut ad Atticum epiſt. 15, lib. VII: *Sed haec paucis diebus intelligentur,* quo evaluta ſunt. Catullus:

Canabis bene mi Fabulle
Paucis ſi tibi di favent diebus.

T FVISSENT: SI
FEREBATVR, IN
ILIVM HABVIS-
EXAGINTA DIE-
EGEM LATAM A-
FESSI ESSENT.
ille, domicilium in
ud prætorem profeſ-
neque de eo contro-
iquum eſt, ut doceat
alicui civitati adſcri-
igitur tota hæc cauſa
ubjicit Cicero: *Si ni-*
civitate hac lege dici-
loqui bonos ſcripto-
his exemplis. Cicero
Quis me unquam ulla le-
s poſtulavit? quis diem
l. ad Brutum: *C. Ma-*
lecta eſſet, lege Domitia
dem Philip. 2: *Homi-*
ſſ. qui non dubitaret vel
lege, quæ eſt de alea,
Cœlius ad Cicero-
ea lege me voluerunt,
unt. Hæc Puteanus, a-
huc non retuliſſem,
andaſſet: quoniam ea
primum quod ille di-
a eſſe tantum de eo,
itati adſcriptus ſit Ar-
ceteris duobus con-
chiam in Italia domici-
LX diebus poſt legem
ofeſſum eſſe: non ita
m omnia hæc tria, æ-
troverſa, vel contro-
ſingillatim probat Ci-
ita, quaſi in promtu

nim horum, Grache, infirmari poteſt? Fefellit autem amicum meum, quod exiſtimat fortaſſe, illud de civitate, intelligendum de civitate, in quam olim ſcriptus ſit Archias. quod longe aliter eſt. nam de civitate Romana intelligendum eſt, quæ ſit data lege Plautia Papiria, ſi qui fœderatis civitatibus adſcripti ſint, & cujus ſi civem dicit eſſe Archias beneficio legis. Itaque horum verborum, *ſi nihil aliud, niſi de civitate ac lege dicimus*, hæc ſententia eſt: ſi nihil mihi aliud in hac mea defenſione pro Archia ſuſcepta, niſi de civitate Romana, qua donatus eſt Archias beneficio legis, & de lege, cujus beneficio civis Rom. factus eſt, dicendum eſt: cauſa dicta eſt, neque mihi oratio longior habenda eſt. *Lambinus.* *De civitate ac lege*] Cl. Puteanus vir doctiſſ. cenſet legendum, *hac civitate.* quod Lambinus improbat, ego probo: nam hac lege reus erat Archias, deinde non de Heracleinſi, ſed de Rom. civitate loquitur. *Hottom.*

Cauſſa dicta eſt] A me perorata. Pro Sex. Roſc. *Accuſant ii, cauſſam dicit is.* Pro Quint. *Cauſſam priore loco dicere*, id eſt, ante defendere, quam accuſationem audieris. *Paſſerat.*

Quid enim horum infirmari, Grati, poteſt?] Eſt ab Erfurdiano. cui alludunt noſtri, aliorumque, in quibus *gratis.* prius cuſi, *Gracche.* ſed ævo illi recentiori. quippe in antiquioribus viſitur item illud *gratis.* Gulielmius putabat intelligi poſſe de *Gratio* illo qui poëtica ſcripſit. *Gruterus.* Franc. prim. *infirmari a Gracchis.* Sed ceteri, ut & vett. edd. *infirmari gratis poteſt.*

negabis? Adeſt vir ſumma auctoritate, & religione, & fide M. Lucullus, qui ſe non opinari, ſed ſcire: non audiviſſe, ſed vidiſſe: non interfuiſſe, ſed egiſſe dicit. Adſunt Heraclienſes legati, nobiliſſimi homines: hujus judicii cauſa cum mandatis, & cum publico teſtimonio venerunt; qui hunc adſcriptum Heracleenſem dicunt. Hic tu tabulas deſideras Heraclienſium publicas, quas

in, *i*, longum. Itaque ab hoc loco quattuor fere poſt verſibus, ubi vulgati libri habent, *qui hunc adſcriptum Heraclienſem dicunt*, ego, *qui hunc adſcriptum Heracliæ eſſe dicunt*, repoſui. *Lambinus.*

Eſſe tum adſcriptum negabis?] Vulgo *eum.* ſed, non ſcripti modo, ſed etiam cuſi majorum ſæculo alterum ſervant. intellige, cum e Sicilia decederet cum Lucullo. *Gruterus.* Dreſdenſis liber: *Heraclia non eſſe tum adſcriptum negabis?*

Vir ſumma auctoritate, & religione, & fide] Perſona non qualiſcunque teſtimonii pondus habet, inquit in Topicis. Ad fidem enim faciendam auctoritas quæritur.

Clio, ὦτα ἀπιςότερα ὀφθαλμῶν … ratius.

Non interfuiſſe, ſed egiſſe] … eſſe tanquam teſtem vel ſpe… Sic I de legibus: *Vt ea comple… hiſtoria) quibus interfuit.* & … *I. C. omnibus rebus intereſſe volu…* epiſt. ad fam. *Non interfuit ſo… etiam præfuit.* Item intereſſe … bello. *Idem.*

Hujus judicii cauſſa cum man… … gati enim ſine mandatis ridicul… leg. *Quid turpius eſt quam …* *mandatis.* In IV Verrina: … *cum litteris, veniunt cum ma…*

erare. At domicilium Romae non habuit:
.nis ante civitatem datam, ſedem omnium
unarum ſuarum Romae collocavit. At non
Immo vero vero iis tabulis profeſſus, quae
profeſſione collegioque praetorum obti-
:um tabularum auctoritatem. Nam cum
: negligentius aſſervatae dicerentur, Ga-
u incolumis fuit levitas, poſt damnatio-
nem

s in quo tabulæ pu-
r. Iuriſconſulti *Ar-*
. 9. §. nonnunquam,
. *Tabularu*] Gram-
ræca voce I. C. vocat
Vlpianus quoque *ἀρ-*
s ad Virgilium ait ta-
iſſe, ubi tabulæ &
rentur, idque fuiſſe
Aliud eſt tablinum.
ium in privatis ædi-
us tabulas rationum
s ædificandi ratione

...us, nihil dicere] Ad-
...ro Cæc. *quid ad hac*

...ria dicere] Ea quæ
...iſſe, egiſſe teſtan-

...iam flagitare] Tabu-
e poſcere.

chiam domicilium in Italia non habuiſ-
ſe, cum multis annis ante civitatem da-
tam, ſedem omnium rerum ac fortuna-
rum ſuarum Romæ collocarit? Nam ſi
Romæ domicilium ſuarum rerum col-
locavit: ergo in Italia, &c. Licet tamen
legere, *At domicilium in Italia*, &c.
ſine interrogationis nota, ut ſit ironia.
Lambinus.

Sedem fortunarum] Sic I. C. *Domici-
lium ibi quis habere intelligitur, ubi larem
rerumque ac fortunarum ſuarum ſummam
conſtituit.* l. 7. C. de incol. l. in lege,
203. De verb. ſig. *Hottom.*

Iis tabulis] Q. Metelli Prætoris, ut ſup.
dixit. *Idem.*

Appii, Gabinii] Hi Prætores fuerunt,
apud quos incolæ domicilium profite-
bantur. *Idem.* *Gabinii*] Veteres libri
habent *Gabii:* unde *Gavii*, legendum
quiſpiam exiſtimarit, de quo mentio eſt
in oratione pro P. Sextio. *Fulv. Vrſinus.*

nem calamitas omnem tabularum fidem reſign
Metellus, homo ſanctiſſimus modeſtiſſimuſque om
tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum praetore
ad judices venerit, & unius nominis litura ſe comm
eſſe dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in no
A. Licinii videtis. Quae cum ita ſint, quid eſt, qu
ejus civitate dubitetis, praeſertim cum aliis quoque
vitatibus fuerit adſcriptus? Etenim cum medioc
multis, & aut nulla, aut humili aliqua arte praediti
tuito civitatem in Graecia homines impertieb
Rheginos credo, aut Locrenſes, aut Neapolitano
Tarentinos, quod ſcenicis artificibus largiri ſoleb
huic, ſumma ingenii praedito gloria, noluiſſe.
cum ceteri non modo poſt civitatem datam, ſed

Fidem reſignaſſet] Auctoritatem corrupiſſet. Reſignari tabulæ & litteræ dicuntur, cum ſignum impreſſum tollitur, ut aperiantur. Horat. *adducit febres & teſtamenta reſignat.* Et quia fures ac fal-

Præditus aliqua re dicitur, qui ptus eſt. *Præditus audacia* IV V *ditus culpa* Lucretius. *Præd* v Tuſcul. *Præditus egeſtate & p* Flacco. *Idem.*

poſt legem Papiam, aliquo modo in eorum m
rum tabulas irrepſerint: hic, qui nec utitur quic
in quibus eſt ſcriptus, quod ſemper ſe Heraclie
voluit, rejicietur? Cenſus noſtros requiris ſcil
enim obſcurum, proximis cenſoribus, hunc cu
ſimo imperatore, L. Lucullo, apud exercitum
ſuperioribus, cum eodem quaeſtore fuiſſe in Aſi
mis Iulio & Craſſo nullam populi partem eſſe c

Legem Papiam] Quam C. Papius tribu-nis pl. tulit, ut peregrini urbe expelle-rentur. *Hottom.* *Legem Papiam*] Lata eſt anno V. 618. Cotta & Torquato Coſſ. ut peregrini urbe pellerentur, & ſocii Latini nominis in ſuas civitates redige-rentur. Auctor Cicero ipſe pro Corne-lio Balbo, III de offic. & ep. 14, lib. IV ad Attic. cujus initium eſt *occupationum*. Manutius ex Valerio (cap. 4, lib. 3.) pu-tat alteram legem Papiam fuiſſe multo ante hanc latam, ſed refellitur ipſius Valerii verbis, qui M. illum Perpernam ait ultum eſſe Craſſi cladem, quæ poſtea accidit. Meminit hujus legis Papiæ Dio lib. 37. *Paſſerat.* *Poſt legem Papiam*] De peregrinis urbe pellendis. nam Ant. Auguſtinus male corrigit *Papiriam*. Grut.

Irrepſerint] Pro furtim eo pervene-rint. I. C. ſæpe utuntur verbo *obrependi*, & *obreptionis* cum circumventionem ſignificant. De aruſp. reſponſ. *irrepere in opinionem gratia.* III de orat. *Irrepit in hominum mentes diſſimulatio.* Paſſerat.

Se Heracleinſem eſſe voluit] Ἀρχαϊσμὸς pro voluit eſſe Heracleinſis. Plaut. Aſin. *Vult placere ſeſe amicæ.* Salluſt. *Omnes homines qui ſeſe ſtudent præſtare.* Cicero 2 Tuſcul. *Qui ſe philoſophos appellari vo-lunt.* Liv. 22: *Qui ſe bene mori, quam turpiter vivere maluit.* Terent. Eunuch. *Eſt genus hominum qui eſſe primos ſe rerum omnium volunt.* Idem.

Cenſus noſtros] *Cenſores a cenſu agendo,* Livius dictos ſcribit. Varro, *Cenſorem dictum ad cujus cenſionem, id eſt, arbitrium populus cenſebatur.* Hottom. *Cenſus no-ſtros*] Tabulas cenſorias. *Cenſus* numero multitudinis, ut IV Verr. *Cenſus habere, cenſus qui iſto prætore ſunt habiti non ſerva-turum ſe Metellus oſtenderat.* Et
cipere apud Liv. lib. 39: *In cenſ*
piendis triſtis & aſpera cenſura fuit.
Cenſus ſæpe notant tabulas cenſo
docuit I. Fr. Gronovius cap. 1, lib
pecunia vetere, quem vide.

Proximis cenſoribus] Proprie dic
& de præterito, & de futuro. P
præterito, ut pro Q. Roſcio: *Dec*
proximis diebus. Paſſerat.

Apud exercitum] Manutii ſenten
multa loca veterum convellunt. Ci
pro Murena: *Apud exercitum abſ*
tamdiu, ut cum longo intervallo vene
cum iis qui in foro habitarunt, de digni
contendas. Cæſar III de bell. civil. *ap*
exercitum cari erant. Plaut. Amphitr. *q*
apud legiones voce vovi. Idem.

Superioribus] L. Marcius Philippus
M. Perpenna tertio poſt anno luſtru
LXVI fecerunt. quo tempore in Aſi
fuit Archias cum Lucullo quæſtore
Cenſura deinde intermiſſa fuit uſque ad annum DCLXXIII. quo L. Gellius Cn. Lentulus Ceſs. luſtrum LXVII fece-runt. cum Lucullus in Aſia bellum con-tra Mithridatem adminiſtrabat. Hi ſunt quos Cicero proximos appellat. *Hottom.*

Cum eodem quæſtore fuiſſe in Aſia] In Lucullo Cicero de hac re: *L. Lucullus admodum adoleſcens, cum M. fratre pari pietate & induſtria prædito, paternas inimi-citias magna cum gloria eſt perſecutus. In Aſiam quæſtor profectus, ibi per multos an-nos admirabili quadam laude provinciæ præ-fuit.* Vide Plut. in Lucullo. *Paſſerat.*

Iulio & Craſſo] L. Iulius Cæſar, P. Li-cinius Craſſus cenſores fuerunt Cn. Pompejo, L. Porcio Catone Coſs. an-no DCLXIV. *Hottom.*

Cenſu;

Cenſus non jus civitatis confirmat] Si quis irrepſit in cenſum, licet ante pro cive ſe gereret, non ideo tamen civis eſt: ſed ſi magiſtratum geſſit, eo jus civitatis confirmatur. ut in M. Perperna, qui conſul fuit antequam civis. Valerius cap. 4, lib. 3. & in Barbarico Philippo, qui ſervus præturam geſſit. Lib. 3 de officio prætorum. Servi autem cenſu fiebant liberi. Cic. Top. *Paſſerat.*

Ac tantummodo indicat] Paullus l. conjunctionem, & l. ſæpe de verb. ſig. docet conjunctionem pro disjunctione interdum ſumi. *Idem.*

Geſſiſſe pro cive] Tanquam civem haberi voluiſſe III de offic. *Eſſe pro cive qui civis non ſit rectum eſt non licere.* Sic apud I. C. gerere ſe pro herede dicitur, qui animo agnoſcit ſucceſſionem, licet nihil attingat hereditarium. L. gerit D. de arg. hered. Sic iidem I. C. pro herede poſſidere, & pro legato, & pro re poſſeſſa. Suet. in Tib. *Nec quidquam pro patreſam. egit.* Idem Aug. *Pro libero eſſe ſivit.* Sic Plautus: *Pro cerrito circumferri, pro inſano reſpondere.* Idem.

Iis temporibus, quæ tu criminaris, ne ipſius quidem judicio in civium Romanorum jure eſſe verſatum] Hæc mihi perobſcura videntur & ἀνακόλουθα. Quomodo enim Archias teſtamentum fecit Romanorum legibus, & adiit hereditates civium Romanorum, ſi ne ſuo quidem judicio tum in civium Romanorum jure

præ ſe tuliſſe ſe civem eſſe, …
cive geſſit, teſtamentum fec…
ſequuntur. Igitur falſum eſt, …
criminaris. *Grævius.*

Teſtamentum fecit] Teſtam…
civium Romanorum propria e…
neque teſtamentum quiſqu…
neque teſtamento capere pote…
qui civis Rom. eſſet, peregr…
poterat. l. 8. D. de teſtam. …
quoque in legione Rom. non …
civibus licebat. Ideoque ſolic…
rarium in beneficio deferri …
beneficiarii milites fieri pote…
enim cum imperio e provinc…
bant, ſi cujus militis fortis e…
opera in bello aut prælio uſi e…
nomen ad ærarium deferebo…
præda beneficium ei aliquod …
tur. Porro cum de teſtamento …
jus Quiritium ſignificat, quod …
de re ruſt. II. Sex hiſce partib…
re ſcribit: aditione hæreditat…
patione, in jure ceſſione, …
emptione e præda ſub coron…
ptione in bonis ſectioneve. …
teſtamenta per æs & libram fie…
eſt per nexum & mancipation…
teſtamentum illo ritu faciebat, …
Rom. eſſe oſtendebat. *Hotom.*

Noſtris legibus] Eſt jure civ…
Romano. *Paſſerat.*

Adiit hereditates]
Nam Romano civi le…

ad aerarium delatus eſt a L. Lucullo
ille. Quaere argumenta, ſiqua potes. 6
hic neque ſuo, neque amicorum judi-
Quaerès a nobis, Grati, cur tantopere
ectemur. Quia ſuppeditat nobis, ubi
oc forenſi ſtrepitu reficiatur, & aures
e conquieſcant. An tu exiſtimas aut
poſſe, quod quotidie dicamus in tanta
, niſi animos noſtros doctrina excola-
e animos tantam poſſe contentionem,
eadem relaxemus? Ego vero fateor,
ſſe deditum. ceteros pudeat, ſiqui ita
erunt, ut nihil poſſint ex his neque
ad

eſt delatus] Lo-
de verb. jur. ſub
aci ſummus. *Hott.*
iarium non erat
imerus honor &
perſonarum apud
roſtura illis vel
b republica con-
ſa, ſi quæ exſti-
quam olim me-
ficio principum
rchiam a Lucul-
ſtum a Pompejo
in delatum eſſe
enſione Cicero.
et. III, 17. ubi

Conſule] In Pith.
ule. forte Cicero
conſule. Græv.
Pal. non. *Gratti*.
aci ſane *Gracce*.
n Pith. & Erfurt.

] Cic. Brut. *Con-
ſtrepitus*. Ideo
e de foro, ut de
*um eſt, alcedonia
Inſanientve forum*.

tonante foro,

*Quod vita ſectabor iter, ſi plena tumultu
Sunt fora.* Paſſerat.

Convitio defeſſa conquieſcant] Patet igitur *convitium* a vocum multitudine dictum eſſe. qua de re dictum in cod. comm. de verb. jur. *Hotom.* *Convitio defeſſa conquieſcant*] Maledictis exagitatæ recreentur. *Paſſerat.* *Convitio* hic non eſt maledictis, ſed clamore cauſſidicorum, ut apud Phædrum fab. 2, lib. I:

*Clamorem ranæ ſuſtulere ad ſydera,
Convitio permotus Iupiter.*

Et ſæpius apud alios ſcriptores. *Græv.*

Quotidie dicamus] Nullus enim dies fuit, quo non dixit pro reo. *Paſſerat.*

Niſi animos noſtros doctrina excolamus] Niſi animos noſtros tanquam agros doctrina expoliamus. Lib. I ad Quintum Fratrem: *Excolit doctrina vel vitioſiſſimam naturam.* Tuſcul. II: *Vt ager, quamvis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt, ſic ſine doctrina animus.* Ibid. *Philoſophia eſt cultura animi.* Idem.

Relaxemus] Remittamus. Philipp. 2: *Homines, quamvis in turbidis rebus ſint, tamen, ſi modo homines ſunt, interdum animis relaxantur.* Idem.

Se litteris abdiderunt] Se litteris involverunt, in litteris delituerunt. Lib. VII ad famil. *Se totum in litteras abdere.* Et lib. IX: *Vbi ſalutatio defluxit, litteris me involvo, aut ſcribo, aut lego.* Idem.

Ad

ad communem afferre fructum, neque in adſpectum lucemque proferre. me autem quid pudeat, qui tot annos ita vivo, judices, ut ab nullius umquam me tempore aut commodum, aut otium meum abſtraxerit, aut voluptas avocarit, aut denique ſomnus retardarit? Quare quis tandem me reprehendat, aut quis mihi jure ſuccenſeat, ſi, quantum ceteris ad ſuas res obeundas, quantum ad feſtos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates, & ad ipſam requiem animi & corporis conceditur temporum: quantum alii tribuunt tempeſtivis conviviis: qua-

Ad communem afferre fructum] In lucem proferre ad communem utilitatem. Artes enim ad vitam juvandam inventæ. Vnde Virgil. eos in Elyſio collocat:

Inventas aut qui vitam excoluere per artes.

Hinc vetus Græcorum verbum: Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀποῤῥήτου & ἀφανοῦς τῆς Μα-

cap. 9. *tempus* notare etiam *personam*, jam notum eſt. *Gruterus.* *Commodum* eſt quidem in Pith. & Franc. prim. *Sed in* ſecundo & Dreſdenſi, eſt *commodum*, ut & in Victor. & Lambini editione. quo nihil certius. *A nullius tempore*, hoc eſt a nullius afflicta fortuna, ſive ejus capite, ſive res ageretur, me avocarit aut ...

raeceptis, multiſque litteris mihi ab ado-
ſiſſem, nihil eſſe in vita magnopere expe-
ſi laudem atque honeſtatem: in ea autem
omnes cruciatus corporis, omnia pericula
e exſilii parvi eſſe ducenda: numquam me
eſtra in tot ac tantas dimicationes, atque
gatorum hominum quotidianos impetus ob-
jeciſſem.

alea] Non fruſtra in
ibitur: *quartum deni-*
olum vocat tabulam a-
nibus: *Et cum re nulla*
ra, aut alveolum poſce-
mpiam ludum. Alveo-
r tabula, ut apud Iuve-

culis comitantibus itur
ula, poſita ſed luditur

ex dicitur *forus*, & *fo-*
ibi notavimus. Puto
S. & edd. interpreta-
Grævius.

ſcat oratio] Poëtarum
ibus conferre docet
ap. 1. *Hottom.* *Hæc*
] Alias *creſcit*. Sed Bu-
agnoſcit *cenſetur*, &
& æſtimationem, &
r. Sic Græcis *δοκεῖν*,
1. l. 1. D. de juſtit. &
& animalia iſtius juris
ad. 6: *Si cenſenda nobis*

vulgata. inepte, certe nullo lepore; ut multis exemplis firmat Guilielmius, hic odioſe producendis. *cenſeri* enim eſt æſtimari, in pretio haberi. *Grut.* Ceterum aut eſt *ἓν διὰ δυοῖν*, *oratio & facultas*, pro orationis ſeu orandi, aut dicendi facultas, aut legendum *ratio* & *facultas*, ut in initio ſupra: *Si hujuſce rei ratio aliqua ab optimarum artium ſtudiis & diſciplinis profecta.* *Oratio* non dicitur in aliquo eſſe, ſed *ratio & facultas*. Grævius.

Quæ ſi cui levior] *Lautior* Pantagathus. *F. Urſinus.* Vide Manut.

In ea autem perſequenda] In ea laude captanda. Atqui ſequentem fugit, & fugientem ſequitur gloria, ut Salluſtius de Catone: *Quo minus ſectabatur gloriam, eo magis aſſequebatur.* Sed ille loquitur de gloria & fama populari, hic de virtute & ſolida laude. *Paſſerat.*

Pericula exilii] Omen de calamitate quam paucis poſt diebus accepit. *Hottomannus.*

Profligatorum] Intelligit Catilinarios.

querunt ; quas ego mihi ſemper in
publica proponens , animum , & mentem
cogitatione hominum excellentium conf
7 Quaeret quiſpiam , quid ? illi ipſi ſummi vir
virtutes litteris proditae ſunt , iſtane doctrina
laudibus effers , eruditi fuerunt ? Difficile
omnibus confirmare. ſed tamen eſt certum q
deam. Ego multos homines excellenti
tute fuiſſe , & ſine doctrina , naturae ipſius h

in impetus , & *hominibus*. At *impetibus* dicere non potuit. Pro domo ſua : *Objeci meum caput pro veſtris ceremoniis atque templis perditiſſimorum civium furori atque ferro*. Paſſerat.

Iacerent in tenebris omnia , niſi litterarum lumen accederet] Oblivione ſempiterna ſepulta eſſent , niſi litteris illuſtrarentur. Tenebras & lucem pari translatione conjunxit Lucret.

E tenebris tantis tam clarum extollere lumen.

Horat. IV , 8 :

Dignum laude virum Muſa vetat mori.

Et paullo ante 8 :

——— *neque*
Si chartæ ſileant , quod bene feceris
Mercedem tuleris.

Vide ibi plura. *Idem*. Præclare codex Erfurtenſis : *niſi litterarum lumen accende-*

ſolidam & expreſſam effig
mus , *umbra & ima*
III Tuſcul. *Conſectatur*
tem effigiem virtutis , *ſed a*
ginem gloriæ. *Eſt enim glo*
res & expreſſa , *non adum*
lio : *Habet ille multa*
ſed adumbrata virtutum.

Ipſa cogitatione homin
conformabam] Nota ex
rum præſtantium ſingul
bam , & expoliebam me
pulcherrimam adjungeb
Pectus præceptis format ami

Iſtane doctrina eruditi ;
doctrina , eloquentia
loſophia inſtructi &
Recte *eruditi doctrina* ,
bus erudimur. Pro
artificio ſimulationis. Pro

er ſeipſos & moderatos & graves exſtitiſſe
illud adjungo, ſaepius ad laudem atque
utam ſine doctrina, quam ſine natura va-
iam. Atque idem ego contendo, cum ad
niam atque illuſtrem acceſſerit ratio quae-
natioque doctrinae: tum illud neſcio quid
ic ſingulare ſolere exſiſtere. Ex hoc eſſe
, quem patres noſtri viderunt, divinum
fricanum: ex hoc C. Laelium, L. Furium,
os homines & continentiſſimos: ex hoc
virum, & illis temporibus doctiſſimum,
illum ſenem: qui profecto ſi nihil ad per-
lendamque virtutem, litteris adjuvaren-
n ſe ad earum ſtudium contuliſſent. Quod
ntus fructus oſtenderetur, & ſi ex his ſtu-
diis

um. *Et ſine doctrina*
] In 1 & 2 de Divin.
imi & corporis con-
iqua in re perfectio,
erceptio. Topicis:
ile & cito iraſcamur.

rina] Dubitarunt

paret, naturane do-

em tamen recte IV,

tibus, &c.
promovet inſitam
bora roborat.
Doctrina, qua bona
nt. Legendus Plato
agora. *Idem.*
rmatioque doctrina]
habet, *confirmatio-*
il mutandum cen-
Manutii, Lambini,
iones hunc librum
ue doctrina, edide-
binus ſe facturum
aſis. Male negligit
s. *Confirmatio*, quia
ingit quaſi animum

& naturae habitum. Sic paullo ante: *Mentem meam ipſa cogitatione hominum excellentium conformabam.* Graev.

Africanum] Africanus hic Xenophontis libros de Cyro ponere de manibus non ſolebat, 1 ad Quintum Fratrem, & Tuſcul. II. Ideo cum Laelio Cicero de republica diſputantem induxerat. 2 de leg. Laelius autem Diogenem Stoicum & Panaetium audiverat. 2 de fin. cognomento Sophos Lucillio. Horat. *Virtus Scipiadae, mitis ſapientia Laelii.* De Furio ep. 18, lib. II ad Attic. *In his epiſtolis me Furium, te Laelium faciam.* Paſſeratius.

M. Catonem illum ſenem] II de offic. *Cato ille ſenior.* Quater & quadragies cauſſam dixit & ſemper fuit abſolutus teſte Plinio VII, 27. Optimus fuit orator, optimus Imperator, optimus ſenator. Scripſerat originum libros, & orationes amplius centum quinquaginta. Cicero in Bruto. *Idem.*

Ad percipiendam colendamque virtutem] Sic & Cicero 1 de legibus: *Cum animus cognitis perceptiſque virtutibus a corporis obſequio diſceſſerat.* Idem.

Tantus fructus oſtenderetur] Tanta utilitas ex virtutis perceptione demonſtraretur,

diis delectatio ſola peteretur, tamen, ut opinor
animadverſionem humaniſſimam ac liberaliſſim
dicaretis. Nam ceterae neque temporum ſunt,
aetatum omnium, neque locorum. at haec ſtudi
ſcentiam agunt, ſenectutem oblectant, ſecun

retur, aut tanta ſpes utilitatis. Virgil. *ſedes ubi fata quietas oſtendunt.* Livius lib. 37: *Dare pacem potius, quam oſtendere.* Paſſerat.

Hanc animadverſionem] Reſpondet *animadverſionem* ſuperiori illi *ſtudiis*, non ei, quod ſequitur, *delectatio*, ut falſo ipſi putarunt. Cum igitur idem pœne Cicero exprimere vellet, variandæ orationis cauſa inquit infra pro *ſtudia*, *animadverſionem*. Cujus nominis eadem fere vis notioque eſt, quin autem id a M. Cicerone alias hoc ſenſu uſurpatum ſit, dubium non eſt. Valet autem θεωρία, cui ψυχ. *P. Victorius.* *Hanc animi adverſionem*] *Animadverſionem* retinendum puto, quia, ut ex definitione ſtudii intelligitur, in eo ineſt adverſio animi.

Neque locorum] Alia ſtudi
campi, alia Curiæ, alia urbi
ris, alia caſtrorum, alia ſpect
Idem.

At hac ſtudia] Particulam
ex Erfurtenſi, quæ in vulgat
tur. *Grævius.*

Adoleſcentiam alunt] Idem
bet, *adoleſcentiam agunt.* quo
cio, & interpretor, dicunt,
γῶσιν, inſtituunt. *Lambin*
ſcentiam alunt] Fortaſſe *agunt*
erudiunt, inſtituunt. Quin
apud Græcos hoc ſignifica
non poteſt. Vnde vocata ab
rum inſtitutio, ἡ τῶν παίδων
tuit igitur exprimere M. Ci
bum, atque id ſane mihi adm

dverſis perfugium ac ſolatium praebent, de-
mi, non impediunt foris, pernoctant nobis-
egrinantur, ruſticantur. Quod ſi ipſi haec
ngere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſemus,
nirari deberemus, etiam cum in aliis videre-
is noſtrum tam animo agreſti ac duro fuit, 8
morte nuper non commoveretur? qui cum
x mortuus, tamen propter excellentem ar-
enuſtatem videbatur omnino mori non de-
rgo ille corporis motu tantum amorem ſibi
t a nobis omnibus: nos animorum incredibi-
i celeritatemque ingeniorum negligemus?
go hunc Archiam vidi, judices, utar enim
ugnitate, quoniam me in hoc novo genere
m diligenter attenditis, quoties ego hunc
litteram ſcripſiſſet nullam, magnum nume-
rum

ſt ſenectuti diſcere. Imo
ctus ſtipata ſtudiis juven-
e. Horat. 1, od. 31:
& valido mihi
at precor integra
, nec turpem ſenectam
nec cithara carentem.
miſeri. *Paſſerat.*
gium ac ſolatium] Horat.
carmine cura. Idem: *O la-*
men! Idem.
loc eſt, delibare diſcen
o: *Guſtare genus vitæ &*
ttingere. Virgil *nec gra-*
am. Idem: *Primaque li*
attigit ore. Idem.
uſtare] Percipere, & ju-
di ſit. *Guſtare vitæ ſuavi-*
. *Hanc cenſes primis, ut*
guſtaſſe phyſiologiam?
corpore ad animum, ut
me ſermonem, ſapere. I.

greſti ac duro] Tam fero
pud Plautum: *rus merum.*
it ordinem. Dixit enim
me agreſtis. Et in orat.
um agreſtemque præberet.

Virgil. utrumque conjunxit: *Duros con-*
clamat agreſtes. Idem.

Ut Roſcii morte nuper non commoveretur] Quem Q. Catulus etſi eſſet oculis perverſiſſimis, tamen oriente ſole pulchriorem eſſe judicabat. Porro Macrobius ſcribit, Ciceronem Roſcio hiſtrione tam familiariter uti ſolitum, ut res rationesque ipſius ſua ſolertia tueretur: *Satis conſtat*, inquit, *eum contendere cum illo ſolitum, utrum ille ſæpius eandem ſententiam variis geſtibus efferret, an ipſe per eloquentiæ copiam ſermone diverſo pronunciaret.* Hottom.

Qui cum eſſet ſenex mortuus] Maluiſſem, *qui etſi ſenex*, duabus aliis vocibus remotis. *Gruterus.*

Venuſtatem] Decentem motum & geſtum. Donatus in Andriam: *Modeſtia ad vultum & mores, venuſtas ad naturam corporis refertur.* Cicero 1 de orat. *Cum ab eo nihil niſi perfecte, nihil niſi ſumma cum voluptate fiat, & ut deceat.* Paſſerat.

Incredibiles motus celeritatemque ingeniorum] Cicero 1 de orat. *Animi & ingenii celeres motus eſſe debent.* 1 de legibus: *Celeritate mentis ornavit hominem natura.* Idem.

rum optimorum verſuum de his ipſis rebus, quae tum agerentur, dicere ex tempore? quoties revocatum eandem rem dicere, commutatis verbis, atque ſententiis? Quae vero accurate cogitateque ſcripſiſſet: ea ſic vidi probari, ut ad veterum ſcriptorum laudem pervenirent. Hunc ego non diligam? non admirer? non omni ratione defendendum putem? Atqui ſic a ſummis hominibus eruditiſſimiſque accepimus, ceterarum rerum ſtudia & doctrina, & praeceptis, & arte conſtare: poetam natura ipſa valere, & mentis viribus excitari, & quaſi divino quodam ſpiritu inflari. Quare ſuo jure noſter

Quoties revocatum eandem rem dicere] Vetus liber *revocatam*, pro *revocatum*. F. Vrſinus. *Revocatum eandem rem dicere*] Revocatum eſt oratum, ut ſemel dicta iterum diceret, cum qui aliquid confecit, alio properet. Tuſcul. 1: *Cum Oreſtem fabulam Euripides doceret, primos tres verſus revocaſſe dicitur*

aliud ea qua dicat ratione & arte diſſignet. Paſſeratius.

Mentis viribus excitari] Ingenii facultate erigi cum languet. Horat.

Non uſitata nec tenui ferar. —
Penna biformis per liquidum aethera,
Vates.

Et de Pindaro:

Multa dircaeum levat aura cygnum
Tendit, Antoni, quoties in altos
Idem.

: Ennius ſanctos appellat poetas, quod quaſi deo- quo dono atque munere commendati nobis eſſe ur. Sit igitur, judices, ſanctum apud vos hu- nos homines hoc poetae nomen, quod nulla n barbaria violavit. Saxa & ſolitudines voci ent, beſtiae ſaepe immanes cantu flectuntur onſiſtunt: nos inſtituti rebus optimis non poe- oce moveamur? Homerum Colophonii civem unt ſuum: Chii ſuum vendicant, Salaminii re- , Smyrnaei vero ſuum eſſe confirmant, itaque elubrum ejus in oppido dedicaverunt. permulti alii

…ctos] Inviolabiles & colen- Ovid.

vates & divum cura vocamur,
etiam qui nos Numen habere putant.

otes dicuntur. Propert. III,

ego ingredior puro de fonte ſa- cerdos
… per Grajos orgia ferre choros.

Georg.

… primum dulces ante omnia Muſæ,
… ſacra fero ingenti perculſus amore
…t, cœlique vias & ſydera mon- ſtrent. Paſſerat.

…ne munere] Sic III de Nat. …onum divinum rationis & …, quod homines a Diis acce- …nelius Fronto: *Munus quod cliens vel libertus officii cauſſa: …diis datur.* Donat. in Eunuch. *… munus præmium eſt: ſed do- …diis, munus præmium homi- …*, & Nonium & Varronem v…

…ti nobis eſſe videantur] Acce- … conjecturæ, *commodati.* …ius migravit in alteram, ut …ndi ante XXIV fere annos, …verſionibus meis ad Senecam …. *Gruterus.*

…ſanctos homines] Doctiſſimos & …, *Paſſerat.*

Poëta nomen] Notum illud Πινδάρου τῦ μουσοποιῦ τὴν ϛέγαν μὴ καίετε, quod ſanctas ætas Pindari reddidit. *Idem.*

Saxa & ſolitudines voci reſpondent] Sic citat Victorius lib. XIII, cap. 16. ubi hunc locum tuetur contra Quintilia- num: ſed edd. vett. & mſſ. noſtri (ſic & Erfurt.) *voce.* Gruterus.

Conſiſtunt] Si de feris intelligimus, erit, comprimitur & cohibetur earum impetus, ſi de ſerpentibus torpeſcent, nec ulterius prorepere poterunt. Tibull. lib. I, el. 7:

Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.

Horat. II, od. 12:

Quid mirum, ubi illis carminibus ſtupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures, & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

idem III, od. 11:

Tu potes tigres, comiteſque ſylvas
Ducere, & rivos celeres morari.

Paſſeratius.

Homerum Colophonii] Vide Agell. li- bro III, cap. 11. *Hottom.* Et de his & ceteris de Homero certantibus præter multos alios conſule Leonis Allatii commentarium de patria Homeri.

Delubrum ejus] Inſania hæc Græcorum fuit, ut delubra viris inſignibus ædifica- rent. non tantum, verum etiam Roma- nis magiſtratibus, qui provincias admi- niſtrabant, feſtumque diem illis conſe- crarent. Unde *Verrea* feſtus dies in Ver- ris

praeterea pugnant inter ſe atque contendunt. Ergo alienum, quia poeta fuit, poſt mortem etiam expetunt: nos hunc vivum, qui & voluntate, & legibus noſter eſt, repudiamus? praeſertim cum omne olim ſtudium atque omne ingenium contulerit Archias ad populi Romani gloriam laudemque celebrandam? nam & Cimbricas res adoleſcens attigit, & ipſi illi C. Mario, qui durior ad haec ſtudia videbatur, jucundus fuit. Neque

ris honorem, ſæpe in Verrin. *Hottom.*
Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt] Octavius Pantagathus homo divini ingenii, correxerat olim Varronis verſiculum, qui eſt apud Agellium in lib. XIII, cap. XI. in quo male legebatur *ariete*, pro *Ieta*: ea vero correctio occaſionem dedit Ant. Auguſtino mutandi hoc loco adverbium *itaque*, in nomen *Ietaque*, quæ lectio & probata a Pantagatho olim fuit, & a Paulo Manutio nuper vulgata in eo commentario, quem in hanc ipſam pro Archia oratio-

verbum *Ietaque* non plane congruit ſuperioribus membris, quæ incopulata poſita ſunt; neque per *que* hoc ultimum membrum probe illis conjungitur. Verſiculos autem Varronis, quos ſupra diximus a Pantagatho fuiſſe emendatos, libet hic adſcribere, ut & doctiſſimi viri memoriæ conſulamus, & ſtudioſorum etiam utilitati:

Capella Homeri candida hæc tumulum indicat,
Quod hac Ietæ mortuo faciunt ſacra.

In priore verſu *hoc*, in *hac*: in poſteriore *ariete* in *hac Ietæ* mutatum a Pantagatho fuit: cujus emendatio confirmatur cum

ium dilexit: cujus ingenio putabat ea, quae
oſſe celebrari. Mithridaticum vero bellum
tque difficile, & in multa varietate terra mari-
um, totum ab hoc expreſſum eſt: qui libri non
Lucullum, fortiſſimum & clariſſimum virum,
am populi Romani nomen illuſtrant. Populus
anus aperuit, Lucullo imperante, Pontum, &
dam opibus, & ipſa natura regionis vallatum:
mani exercitus, eodem duce, non maxima
umerabiles Armeniorum copias fudit: populi
us eſt, urbem amiciſſimam Cyzicenorum ejuſ-
lio, ex omni impetu regio ac totius belli ore ac
fau-

it lib. 1 ad Attic. epiſt. 14: *ad accipiendum & ad depo-*
nem. Durus autem Marius
ut *durus miles*. Virgil. &
orat. *dura belli*. Ipſe C. Ma-
uſtium in Jugurth. ſic ad
n ſunt compoſita verba mea,
neque litteras Graecas didici,
illas diſcere, quippe quae ad
ribus nihil profuiſſent. At
ma rei publicae doctus ſum,
nihil metuere. Paſſerat.

] Fuit in eo ardentiſſi
gloriae. Nam & noctu in-
publico, qui ſomnum ca-

ratione margini adſcripta, qua voluit ſignificare, quid illa verba ſibi velint, *quod acroama*. Graevius.

L. Plotium dilexit] Lambinus *Plautius*, idem id quidem, ſed libri, ut edidi. *Gruterus*. In Franc. utroque & Pith. *item* non reperitur.

Pontum aperuit] Vi & armis eo aditum ſibi patefecit. Pro lege Manilia: *Patefactumque noſtris legionibus eſſe pontum, qui ante populo Romano ex omni aditu clauſus eſſet*. Paſſerat.

Lucullo imperante] Haec omnia late expoſita ſunt in Maniliana. *Hotton*.

Totius belli ore ac faucibus] Bellum enim tanquam importuna & inſatiabilis

faucibus ereptam eſſe atque ſervatam: noſtra ſemper feretur & praedicabitur, L. Lucullo dimicante, cum interfectis ducibus depreſſa hoſtium claſſis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa navalis: noſtra ſunt tropaea, noſtra monumenta, noſtri triumphi; qui quorum ingeniis haec feruntur, ab iis populi Romani fama celebratur. Carus fuit Africano ſuperiori noſter Ennius. itaque etiam in ſepulchro Scipionum putatur is eſſe conſtitutus e marmore. At iis laudibus certe non ſolum ipſi, qui laudantur, ſed etiam populi Romani nomen ornatur. In coelum hujus proavus Cato tollitur. magnus honos populi Romani rebus adjungitur. omnes de-

Cum ducibus depreſſa claſſis] P. Victorius cap. 8, lib. 25 Var. Lect. admonet ita a Latinis captas, aut depreſſas cum hominibus naves dici, ut a Graecis αὐτάνδρους conjuncte, vel disjunctim σὺν αὐτοῖς ἀνδράσιν. Paſſerat.

Incredibilis] Tam atrox, ut vix credi [illegible]

conſentiunt, mendoſi ſunt, mea quidem ſententia: in quibus legitur, *eſſe conſtitutus & marmoratis laudibus*, &c. quidam hoc totum, *e marmore*, ſeu, *& marmoratis*, delendum cenſent, tanquam alienum & adventitium. *Laudem*, [illegible] *ſtitutus e marmore*. *At iis laudibus*] [illegible]

... gloriae fructum putat ex Graecis versibus
, quam ex Latinis, vehementer errat, propterea
Graeca leguntur in omnibus fere gentibus: Latina
bus, exiguis ſane, continentur. Quare ſi res hae,
eſſimus, orbis terrae regionibus definiuntur: cu-
ebemus, quo minus manuum noſtrarum tela per-
ve-

...minem] *Rudia*, vetus Cala-
...um. Silius Ital.
— *Rudia genuere vetuſta*,
Rudia ſolo memorabile nomen
alumno. Hottom.
...minem] Ant. Auguſtinus Au-
...tus auctoritatem legit *Rudi-*
...d valde placet: nec enim du-
...in de Ennio dictum ſit hoc a
, quem conſtat a Meſapo rege
...duxiſſe, fuiſſeque centurio-
...ecinit Silius:
...dernabat dextra decus: hiſpida
tellus
...nt Calabri, Rudia genuere ve-
tuſta.
...us:
Rudia ſolo memorabile nomen in
...aevo,
...diniae ait: Divum domus alti-
ſonum cael.
...n Chronicis Ennii oſſa ex Ia-
...diam tranſlata fuiſſe apud
...ſcriptores ſe legiſſe ſcribit.
...bo Ῥωδίων πόλιν appellat:
...alluſit fortaſſe Ovidius cum

linguas ſermonis commercio contraxit, col-
loquia & humanitatem homini dedit; bre-
viterque una cunctarum gentium in toto orbe
patria facta eſt. Hottom.

Quare ſi res ea, quas geſſimus] Aliter Pantagathus hunc locum legebat; nempe ita: *Quare ſi res hae, quas geſſimus, orbis terrae regionibus definiuntur, cupere debemus, quo minus manuum noſtrarum tela pervenerint, eo ſaltem gloriam famamque penetrare*. F. Vrſinus.

Quo manuum noſtrarum tela] Vocem, *minus*, quae antecedebat vocabulum, *manuum*, fretus codicum veterum auctoritate, ſuſtuli, ac delevi. *Lambinus*.

Manuum noſtrarum tela] Pro arma noſtra, quae noſtris manibus vibrantur. An *manuum* copiarum, exercituum ſignificat, ut ſupra *non magnam manum?* Et Plaut. Amphitr. *Denique ut voluimus noſtra ſuperat manus*. Quamvis autem tela ſunt arma, quibus procul praeliamur, & arma, quae ſub armis & humeris dependent, ut ſcribit Feſtus, teli tamen nomine omne genus armorum notatur, vide l. ſi calvitur D. de verb. ſignif. *Paſſ.*
Quo minus manuum noſtrarum tela perve-

venerint, eodem gloriam famamque penetrare: quod cum ipſis populis, de quorum rebus ſcribitur, haec ampla ſunt: tum iis certe, qui de vita gloriae cauſa dimicant, hoc maximum & periculorum incitamentum eſt, & laborum. Quam multos ſcriptores rerum ſuarum magnus ille Alexander ſecum habuiſſe dicitur? Atque is tamen, cum in Sigeo ad Achillis tumulum adſtitiſſet, o fortunate, inquit, adoleſcens, qui tuae virtutis Homerum praeconem inveneris. Et vere. nam niſi Ilias illa exſtitiſſet, idem tumulus, qui corpus ejus contexerat, nomen etiam obruiſſet. Quid? noſter hic Magnus, qui cum virtute fortunam adaequavit, nonne Theophanem Mitylenaeum, ſcriptorem rerum ſuarum, in concione militum civitate donavit? & noſtri illi fortes viri, ſed ruſtici ac milites, dulcedine quadam gloriae commoti, quaſi participes ejuſdem laudis, magno illud clamore approbaverunt? Itaque, credo, ſi civis Romanus Archias legibus non eſſet, ut

imperatore civitate donaretur perficere non
ulla, cum Hiſpanos & Gallos donaret, credo,
entem repudiaſſet: quem nos in concione vi-
:um ei libellum malus poeta de populo ſub-
quod epigramma in eum feciſſet tantummo-
is verſibus longiuſculis, ſtatim ex iis rebus,
: vendebat, jubere ei praemium tribui ſub ea
e, nequid poſtea ſcriberet. Qui ſedulitatem
tae duxerit aliquo tamen praemio dignam,
genium & virtutem in ſcribendo & copiam
non

imperatore] Imperatoribus
s beneficiorum tribuendo-
deferebatur, ut ſcribit in
Balbo. *Paſſerat.*
us] In oratione pro Balbo
itanos a Sulla civitate Do-
Idem.
ſſilienſem Ariſtonem Sulla
rit. Cic. pro Balbo. *Id.*
bjeciſſet] Scriptum quo ali-
ecebat clam porrexiſſet, &
s.
de populo] Ἐκ τῶν πολλῶν.
populo ſubſcriptor addatur.
uſator de plebe. Horat.
lam tibi de ſceleſta plebe
Idem.
de populo] Dictio *malus*
:elmio e gloſſa irrepſiſſe,
t ſequuntur. *Gruterus.*
ſibus longiuſculis] Impari-
egiis. Nam *alternum* ſæpe
us II Æneid.
a nitentem cuſpide greſſus.
ido ex vulnere. & Valer.

cunctantem poplite greſſus.
eb. V Adverſ. c. 3. *Paſſerat.*
ronovii diatriben ad Statii

hac ſcriberet] Satis magna
oëtæ, quem tenet inſana-
ibendi cacoëthes. qui ne-
men fingere audet, ſecun-
. Nam
indocti doctique poëmata
ſim.

Alia pœna urendorum, mergendorum carminum, vel lingua ſua aut ſpongia delendorum. Catullus ſcripta tardipedi Deo daturum de Voluſi annalibus. Tibullus:

Illa velim rapida Vulcanus carmina flamma,
Torreat, aut liquida deleat amnis aqua.

Natum de Alexandro, qui Chœrilo pro ſingulis bonis verſibus ſingulos aureos Philippeos dabat, pro ſingulis malis ſingulos colaphos. Contra Horatius II, ep. 1:

Chœrilus incultis qui verſibus & male natis
Retulit acceptos, regale numiſma, Philippos.

Sueton. Calig. 20: *Eos, qui maxime diſpliçuiſſent, ſcripta ſua ſpongia linguave delere juſſos, niſi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi voluiſſent.* Paſſerat.

Cujus ingenium & virtutem in ſcribendo] *Virtutem*, eximiam facultatem. I de orat. *virtus dicendi.* Et Horat. *Ordinis hæc virtus.* Idem: *Eſt in equis patrum virtus.* Cicero I de legibus: *Nam nec arboris, nec equi virtus quæ dicitur (in quo abutimur nomine) in opinione ſita eſt, ſed in natura.* Sic apud Ariſtot. VI Eth. ἀρετὴ ὀφθαλμοῦ, καὶ τοῦ ἵππου ἀρετή. Idem. *Cujus ingenium & virtutem*] Haud aliter Pall. & aliorum ſcripti. vulgo, *hujus.* ſed γνησιώτερον & aptius alterum. notandumque Pal. præterea nonum habere, *tantum non expetiſſet?* quod habuerim pro auctoris genuino. *Grut.* Palatinis codi-

non expetiſſet? Quid? a Q. Metello Pio, familiariſſimo ſuo, qui civitate multos donavit, neque per ſe, neque per Lucullos impetraviſſet? qui praeſertim uſque eo de ſuis rebus ſcribi cuperet, ut etiam Cordubae natis poetis, pingue quiddam ſonantibus

11 atque peregrinum, tamen aures ſuas dederet. Neque enim eſt hoc diſſimulandum, quod obſcurari non poteſt: ſed prae nobis ferendum: trahimur omnes laudis ſtudio: & optimus quiſque maxime gloria ducitur. Ipſi illi Philoſophi, etiam in illis libellis, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen

codicibus ſolus adſentit Pith. reliqui tres, uterque Francii & Dreſd. nec non editiones antiquiores ſtant pro vulgata, quam nequam puto repudiendam eſſe. Si malum poëtam, dignum præmio duxit, num hujus Archiæ tam boni & copioſi poëtæ ingenium non expetiiſſet. *Grævius.*

tamen Hipparchi ſubtilitas pinguitudine, ut ajunt, ruſticorum litteris [illegible] Horat.

Ruſticus, abnormis ſapiens, craſſaque Minerva.

Pinguius ſonare Gellio cap. 1. lib. 15 [illegible]. Straboni lib. XIV [illegible] dixit pingue loqui. Cic. in orat. [illegible]

ſecrare. Quare, in qua urbe imperatores prope poetarum nomen & Muſarum delubra colue- n ea non debent togati judices a Muſarum honore, oetarum ſalute abhorrere. Atque, ut id libentius s, jam me vobis, judices, indicabo, & de meo n amore gloriae, nimis acri fortaſſe, verumtamen o vobis confitebor. Nam, quas res nos in conſu- oſtro vobiſcum ſimul pro ſalute hujus urbis at- que

ſuum inſcribunt] Sic Tuſcul. 1: *ri philoſophi? nonne iis ipſis libris, unt de contemnenda gloria, ſua ſcribunt.* Hottom.

atemque] Celebritatem nomi- rat.

s quidem Brutus] D. Iunius os. cum Scipione anno DCXVI niam cum imperio profectus Galleciorum millia oppreſſit, *lecius* dictus eſt. Oroſius, Pa- Strabo. *Hottom.*

micissimi ſui carminibus templo- monumentorum aditus exornavit Valerius lib. 8, cap. 1, hac de as, *templa ſua* interpretatur, anubiis ſuis conſecraverat. *Id.* o vide G. Voſſium de Latinis p. 1. Scripſerat hic Attius Bru- ediam, ejus nomine, qui re- ir, ex qua verſus complures de itat Cicero primo de

duxiſſet. duxerat autem Conſul ille in Ætoliam, ut ſcimus, Ennium. Item in libro de claris oratoribus: *Q. Nobiliorem M. F. jam patrio inſtituto deditum ſtudio litterarum, qui etiam Q. Ennium, qui cum patre ejus in Ætolia militaverat, civitate donavit.* Hottom.

Martis manubias Muſis conſecrare] Vide Eumenii panegyricum de reſtaurandis ſcholis cap. 7, ubi de hoc Fulvii facto diſputat.

Iam me vobis indicabo] Aperiam, prodam Terent. Prolog. in Adelph.

Indicio de ſe ipſe erit, vos eritis judices.

Vbi Donatus: *Indicat qui de ſe volens aut etiam de aliis aliquid prodit; ſed confitetur, qui de ſe tantum, & qui invitus.* Hic tamen Cicero utrumque confundit. Cicero 1 de fin. *Multi te Conſule ipſi ſe indicaverunt.* Pro Murena: *Atque ille ut ſemper fuit apertiſſimus, non ſe purgavit, ſed*

vitae curriculo, & tam brevi, tantis nos in
exerceamus? Certe, ſi nihil animus praeſenti
ſterum, &, ſi, quibus regionibus vitae ſpatium
ſcriptum eſt, eiſdem omnes cogitationes termin

in Francii ſecundo, & editione prima, ſed τὸ *urbis* in utriſque non reperiebatur, nec in Franc. primo, nec in Dreſd. nec in Pith. nec in Erfurt. *Gravius.*

Attigit his verſibus] Perſtrinxit, vel delibavit. Superius: *Nam & Cimbricas res adoleſcens attigit.* Paſſerat.

Quod mihi magna res & jucunda viſa eſt] Quod mihi grave carmen & opus, & quod ſuave auditu, ac juvat ſenſus meos, cum ob ſuavitatem vocis poëtæ, tum ob laudes meas, quas libenter audio. Eſt enim illud jucundiſſimum omnium acroama, ut ſupra dixit Themiſtocles. *Idem.*

Hunc ad perficiendum hortatus ſum] Meliores mſſ. *adhortavi.* alii *hortavi*; ita quidem, ut membranæ unæ Cujacii cum prius alterum perſcripſiſſent, id deleverint, expreſſo poſteriore. *Grut.* Franc. primus, ac Dreſd. tuetur vulgatam lectionem, ſed ſecundus & Pith. & editio prima conſentiunt illis qui ſcribunt *hortavi.* Erfurt. *adhortatus.*

Nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculorumque deſiderat] Nullum præmium rerum geſtarum cum labore & periculo capeat & requirit. Quod rerum eſt. Ariſtoteles lib. IV Eth. cap. 3: Τῆς ἀρετῆς γὰρ ἆθλον ἡ τιμή, καὶ ἀπο-

Ariſtoteles ibidem
ἣ αὕτη ὁ τοῖς θεοῖς
v Phil. *Neque enim*
virtus præter hanc
rat: qua etiamſi careat
contenta. Hoc præmium
ſoli labores & pericula
φαίνεται ἐκ λαμπρῶν
ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἀγαθῶν
ψυχῆς γίνεται φαῦλον.
& inerti otio, ſed ex
& corporis exiſtere ſolet
tas fama. Paſſerat.

Quo quidem detracta]
Vix inveniri qui labori
riculiſque aditis, non
rum geſtarum deſideret
mannus.

Si nihil animus præſentiret
firmat in Catone: *Nemo*
Paullum aut Africanum
qua ad poſteritatis memoriam
niſi animo cernerent poſteri
nere. Pro C. Rabirio
quiſquam noſtrum in
cum laude ac virtute verſatur
ſteritatis fructuque
multis aliis de cauſſis
tes divina mihi atque
tum maxime quod animi

omnes, qui in republica atque in his vi- laboribuſque verſamur, ut, cum uſque n ſpatium, nullum tranquillum atque otio- n duxerimus, nobiſcum ſimul moritura remur? An, cum ſtatuas & imagines, non imulacra, ſed corporum, ſtudioſe multi ines reliquerunt, conſiliorum relinquere noſtrarum effigiem nonne multo malle de- mmis ingeniis expreſſam & politam? Ego , quae gerebam, jam tum in gerendo ſpar-

boribus frangeret] Fati- . Horat. *Multo jam re.* Virgil. *fracta vires.*

que] Curas ſequuntur

membris dat cura quie

t ſomnos minus invida

liis. Virg. VI Æneid. *curis ſomnoque grava-* . codex: *curis vigiliis-* a vulgata non eſt rece- III ad Q. fratr. *angit* nt. Phorm. *At non quo- animum angeret.* Græ-

Non cum vita tempore eſſe dimetiendam] Sic repoſui, ſcripturæ veteris veſtigia ſecutus, pro eo, quod eſt in vulgatis libris, *dimittendam.* Lambinus. Repugnant omnes veteres libri, quamvis P. Manutius hanc conjecturam Lambini receperit.

An cum ſtatuas & imagines] Locus ſumptus ex Iſocrate, cujus verba ſunt in Euagora: Ἐγὼ δὲ ὦ Νικόκλεις ἡγοῦμαι μὲν εἶναι καλὰ μνημεῖα, καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας, πολὺ μέντοι πλείονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων, καὶ τῆς διανοίας, ἃς ἐν τοῖς λόγοις ἄν τις μόνον τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρήσειε. F. Urſinus.

Conſiliorum relinquere ac virtutem] Mentis, prudentiæ & rerum fortiter geſtarum. *Conſiliorum* τῆς διανοίας, *virtutum*

ſpargere me ac diſſeminare arbitrabar in orbis terr
moriam ſempiternam. Haec vero ſive a meo ſen
mortem afutura eſt, ſive, ut ſapientiſſimi
putaverunt, ad aliquam animi mei partem per
nunc quidem certe cogitatione quadam ſpe
lector. Quare conſervate, judices, hominem
eo, quem amicorum videtis comprobari cum di

Spargere me at diſſeminare arbitrabor in orbis terra memoriam ſempiternam] Longe lateque propagare, ita ut nulla poſteritas eorum obliviſceretur. In Catil. *Latius opinione diſſeminatum eſt malum.* Pro Plancio: *Ne diſſeminato diſperſoque ſermoni fortunas innocentium ſubjiciendas putetis.* Paſſerat.

Hac vero, ſive a meo ſenſu poſt mortem afutura eſt, &c.] Sic legendum, & infra non longe, *pertinebit:* ſubintelligitur enim nomen proximum, *memoria.* Quod non intelligentes ii, qui Ciceronem contaminarunt, cum ſe eum emen-

reliquam mei partem: de quo
deatur amicus noſter Schon
Nodor. cap. 11. *Gruter.* In
mo tamen Pith. & Dreſd. *ab*
& *pertinebunt* legitur. Sed in
Erfurtenſi, & editione prim
ut emendarunt recte viri doct
in Erfurt. corrupte ſcribat
pro *afutura.*

Quem amicorum videtis com
dignitate] Sic eſt legendum,
ptum eſt in libris manuſcr.
ſtudiis, quæ interjecta fuere
corum, &, *videtis*, in eis no

. in tantis negotiis commendatio debet eſſe : ros, qui veſtros imperatores, qui populi Ro- tas ſemper ornavit : qui etiam his recentibus ſque domeſticis periculis aeternum ſe teſti- dum daturum eſſe profitetur : quique eſt eo i ſemper apud omnes ſancti ſunt habiti ita- in veſtram accipiatis fidem, ut humanitate potius, quam acerbitate violatus eſſe videatur.

venuſtas, homines
ut apud Catullum :
minum venuſtiorum.
belli, *elegantes*, culti
diis & ingenio Archiæ
em *ſtudiis* in contextu
, cum tamen in notis
, librariorum negli-
um. *Grævius.*
is] Erfurt. *Cauſa ve-*
Victotii, *cauſa vero*
ex libris eſt hauſtum
t.
cipii] Amplitudine
eracleinſium. *Paſſ.*
mana] *Si* affirmantis
eſt cœlo pietas. Item :
numina. Non modo
m divina, non modo
l & a Diis profecta
ninibus commenda-
m laudes commen-
vina, quod divino
ētæ, unde quoque

teſtimonium dignitati. Pro Flacco : *Da mihi mutuum teſtimonium.* Idem.

Quique eſt eo numero, &c.] Videtur legendum, *quique eo hominum numero eſt*, vel, *quique eorum numero eſt*, ſi rationem ſpectes. verumtamen nihil mutandum cenſeo. *Lambinus.* *Iſque eſt eo numero*] Vulgata, *quique eſt eo numero*, ſed contra omnes ſcriptos, & vetuſte cuſos, imo & Victorianam. *Gruterus.* *Quique* tamen retinuerunt librarii in contextu, & id quidem recte : Nam ſententia hanc poſtulat vocem, eamque aſſerit primus Francii & Pithœi, quamvis pro *iſque* ſtent Erfurt. Franc. ſec. & Dreſdenſis. Paullo poſt arridet, quod legimus in Erfurt. Pithœano, Dreſdenſi & Franc. ſec. *qui ſemper apud omnes ſancti ſunt habiti*, *itaque dicti*, pro vulgato *atque dicti.* Grævius.

Sic in veſtram accipiatis fidem] Quidam legi volunt. *ſic in veſtram recipiatis fidem*, quod & ego olim exiſtimavi : ſed nunc nihil mutandum cenſeo. *Lamb.* *Sic in*

deatur. Quae de cauſa pro mea conſuetudine b ſimpliciterque dixi, judices, ea confido prob omnibus: quae non fori, neque judiciali conſ ne, & de hominis ingenio, & communiter d ſtudio locutus ſum, ea, judices, a vobis ſp in bonam partem accepta: ab eo, qui judiciu cet, certe ſcio.

Qua non fori, neque judiciali conſuetudine] Malim legi, *qua non forenſi, neque*, &c. verumtamen nihil muto. *Lamb.* *Qua non fori, neque judiciali conſuetudine*] Editio princeps, *qua firme a me judiciali conſ.* neque ſecus Pall. & Gul niſi quod ii *judicialique.* (ſic Habui ego aliquando mſ. exem illud *a me* mutatum erat in non improbem. *Gruterus.*

AD QVIRITES POST
EDITVM.

ORATIO VICESIMA SEPTIMA.

ARGVMENTVM FR. HOTTOMANNI.

Haec oratio ejuſdem fere argumenti eſt, cujus & ſequens: … ut in illa gratias agit in Senatu Patribus conſcriptis, pro … reditu: ſic in hac gratias agit populo Romano in foro ex … ſtris de re eadem. Eſt autem tripartita. Nam poſt exor… um, inſtitutionis ſuae beneficium triplici comparatione am… ificat, ut ejus magnitudinem verbis augeat: ſiquidem cu… ſque rei magnitudo ex aliarum inferiorum collatione depre… nditur. Ergo primo loco ſuperiorem ſuam fortunam cum ea … nparat, quam hoc tempore recuperavit: & hanc longe … eſtabiliorem illa eſſe diſputat, propterea quod ut valetudo, etiam dignitas reſtituta, magis quam adſidue percepta, … ctat. altero, comparat ea beneficia quae antea vel ab iis, … a parentibus, vel ab ipſo populo Romano ſingulatim acce… erit, cum eo quod jam adeptus eſt: & hoc unum illis omni… ea re anteponit, quod illa ſingulatim & diverſis tem… ibus acceperat: hoc vero uno ſuperiora omnia univerſe uno … tempore receperit. Poſtremo ſuum reditum confert cum … m aliorum Conſularium, qui olim fortunam eandem ſubie… nt, reditu: & ſuum ea re praeſtantiorem ac magnificentio… s eſſe diſputat, quod illi aut multorum propinquorum adſi… is precibus, aut oppreſſo ſenatu, ac nullis conſulibus deprecan… us, reſtituti fuerint: pro ſe vero nulli propinqui, praeter unum … erum & Q. Fratrem, ſed ipſe ſenatus & magiſtratus prope … res, Italiaque univerſa deprecata ſit. Hac amplificatione

abſoluta, ut diſceſſus ſui ignominiam elevet, quem ignav
timiditate tanquam fugam ſuſcepiſſe videri poterat, qua
reipublicae tempus fuerit exponit: & quemadmodum
dianorum armis oppreſſa civitate, obſiſtere illis niſi gr
mo excitato civili motu non potuerit. itaque tantiſper
nandum fuiſſe, dum novis magiſtratibus rempublicam
pientibus, ipſe una cum illa reſtitueretur: quo loco l
Conſulis, caeterorumque hujus anni magiſtratuum, ac
cipue Cn. Pompeji ſingulare in ipſo reſtituendo ſtudi
laudibus in coelum tollit, ut in ſuperioris etiam an
ſules, & Clodium ipſum acerrime vehementiſſimeque
hatur. Ad extremum, poſteaquam quantum a pop.
acceperit oſtendit, deinceps quantum ejus cauſſa praeſ
ſit, commemorat: idque ſe primum in ipſius numine co
deinde in republica bene ac fortiter gerenda, poſtremo
ferenda populo Romano gratia, potius quam ulciſcendi
micorum injuriis declaraturum pollicetur.

ARGUMENTUM P. MANUTII

…onem : Cvm popvlo gratias egit. *In … Francii etiam ſequenti praeponitur, cum hac inſcriptio-* …Oratio qua populo gratias agit pro ſui reſtitutione in …am. *Sed in Erfurt.* Incipit oratio M. T. Ciceṙ cum …itu ſuo P. R. gratias egit. *Illi etiam praeponitur oratio …atum.*

Qvod precatus a Iove Optimo, Maximo, ceteriſque diis immortalibus ſum, Quirites, eo tempore, cum me fortunaſque meas pro veſtra incolumitate, otio, concordiaque devovi, … meas rationes umquam veſtrae ſaluti antepoſuiſ… ſempiternam poenam ſuſtinerem mea voluntate …ptam. ſin & ea, quae ante geſſeram, conſervandae …tis cauſa geſſiſſem, & illam miſeram profectionem …e ſalutis gratia ſuſcepiſſem: ut, quod odium ſce… homines, & audaces in rempub. & in omnes bonos con- 1

…e Optimo, Maximo] Quem pro… …t beneficia populus Romanus …m, propter vim *Maximum* nomi… …ut in ea pro Domo, & lib. de … Deor. 11. *Hottomannus.*

…] Diſcedens in exilium. Nam …pore dicit ſe votum diis nuncu… …ut ſi ſua commoda reipublicæ ſa… …reponeret, in exilio periret: ſin …

…tionibus. Itaque in orat. pro domo dixit: *Commodis omnibus, emolumentis, præmiis prætermiſſis.* Idem.

Mea voluntate] Lubenter, non coactus. *Idem.* *Mea voluntate ſuſceptam.*] *In ea voluntate* habet liber manuſcriptus & recte, ut opinor. *F. Vrſinus.*

Quæ ante geſſeram] In conjuratione opprimenda. *Hottom.*

Miſeram profectionem] Sic maluit quam …

conceptum jamdiu continerent, id in me uno potius quam in optimo quoque, & in univerſa civitate deficeret: hoc ſi animo in vos liberoſque veſtros fuiſſem, ut aliquando vos, patres conſcriptos, Italiamque univerſam memoria mei, miſericordia deſideriumque teneret, ejus devotionis me eſſe convictum judicio deorum immortalium, teſtimonio ſenatus, conſenſu Ita-

Deflecterent] Antiqui omnes libri, *deficerent*: quod ſine dubio vitioſum eſt. Magis placet, *deflecterent*. Videndum tamen an, *defigerent*, admitti poſſit. *Hott.*
Id in me unum potius, quam in optimo quemque, &c.] Veteres cod. duo habent, *id in me uno potius, quam in optimo quoque in univerſa republica deficeret*, quæ ſcriptura quid ſibi velit, quæro. Plane nonnihil ſubeſt ulceris in verbo, *deficeret*. quid ſi dicamus Ciceronem ſcripſiſſe, *id in me uno potius, quam in optimo quoque & in univerſa republica defigerent?* ſic enim [illegible]cutus eſt in prima Catil. *qua qui-* [illegible] recepit conjecturam Lambini: *in me unum potius*, &c. *& in univerſam rempubl. defigerent*. Nimis audacter ſane. [illegible] quoque quis *rempublicam*, aut [illegible] invexerit in editiones. Vetuſtiores [illegible] omnes uſque ad P. Victorii, ut & [illegible] exarati ſcribunt, *in univerſa civitate*. Sed *deficeret* eſt menda. Latinos dixiſſe, [illegible] *in hoc deficit*, pro omne odium [illegible] mitur in hoc, credat Apella, non ego. Quomodo Cicero ſcripſerit ſine meliore codice vix invenies. Sententia poſtulat *ſatiaret*, aut *expleret*, aut tale quid. *Grav.*
Hoc ſi animo] Subaudiendum, [illegible]

[illegible]
dulcius hominum generi a natura datum eſt,
ſui cuique liberi? mihi vero & propter indul-
m meam, & propter excellens eorum ingenium,
nt mea cariores. tamen non tanta voluptate erant
ti, quanta nunc ſunt reſtituti. Nihil cuiquam
nquam jucundius, quam mihi meus frater. non
ſentiebam, cum fruebar, quam tunc, cum care-
& poſteaquam vos me illi, & mihi eum reddidiſtis.
miliaris ſua quemque delectat: reliquae meae for-
tunae

...mini] Videtur legendum, *etſi*
...ini. Eſt enim argumentum ex
tione minoris: ex quo tantæ
uſam oſtendit. Oiditur autem
beneficii accepti magnitudinem
gere: quem locum compara-
ora idcirco perſequitur, quia
o cujuſque rei ex aliarum infe-
ollatione oſtenditur. Compa-
hoc principio præſentem hanc
ſuam cum ea, quam ante exi-
ait: quam hæc multo inferio-
diſputat ex eo, quod minus,
e percepta ſint, quam quæ ſunt
electant. Hic porro locus eſt
mmianus Marcellinus lib. 15.
oria ita extulit: *Mirabamur il-*
tiam Tullianam ex æternis veri-
adytis promulgatam, quæ eſt ta-
[illegible] *eſt, perpe-*
...am perma-

Vulgatam tuentur noſtri MSS. & edd. vett.

Indulgentiam] Verbum in parentibus proprium, quo præcipue illorum in liberos caritas ſignificatur. *Hottom.*

Excellens ingenium] Hoc amori paterno facile conceditur: & præſertim ejus, cui reſtituti ſunt liberi, vel potius qui liberis reſtitutus eſt. *Idem.*

Meus frater] Conjugis mentionem prætermittit, vel propter eam cauſam, quam in commentariis orationis ad Senatum expoſui. Vel potius, quod illa aut ſe domi in luctu & tenebris continebat, aut neceſſariis itineribus detinebatur: ſolus frater in urbe & foro populo ſupplicabat: ut poſterius oſtendit. *Idem.*

Reliqua meæ fortunæ recuperatæ] Non enim omnes, ſed partem duntaxat ex Clodii præda & direptione recuperarat.

tunae recuperatae, plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam tunc incolumi afferebant. Amicitiae conſuetudines, vicinitates, clientelae, ludi denique & dies feſti quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quam fruendo. Iam vero honos, dignitas, locus, ordo, beneficia veſtra, quamquam mihi ſemper clariſſima viſa ſunt, tamen ea nunc renovata illuſtriora videntur, quam ſi obſcurata non eſſent. Ipſa autem patria, dii immortales, dici vix poteſt, quid caritatis, quid voluptatis habet! quae ſpecies Italiae! quae celebritas oppidorum! quae forma] regionum! qui agri! quae fruges! quae pulchritudo urbis! quae humanitas civium! quae reipublicae dignitas! quae veſtra majeſtas! quibus ego omnibus antea rebus ſic fruebar, ut nemo

Quam tunc incolumi afferebant] Vt paria paribus referantur, videndum an non poſtea vox *incolumes* requiratur, ut ſit quam tunc incolumes incolumi afferebant. niſi forte ſola vox precor retinen- *columitatis*, quod etiam [illegible] in Pall. noſtris. locum bene explicat Turnebus lib. XXIII Adverſ. cap. 4. [illegible], *tunc incolumi affereb*. Gruterus. Libri omnes, ut & edd. vett. [illegible],

...o atque incredibili genere dicendi, qui vestrorum
...itudinem multitudinemque beneficiorum, quae
... fratremque meum, & liberos noſtros contuliſtis,
...modo augere aut ornare oratione, ſed enumerare
...onſequi poſſit. A parentibus, id quod neceſſe erat,
parvus

...*nquam bona valitudo*] Prim. Franc. ...*na valitudo*, Erfurt. *Sic tanquam* ...*litudo*. Ed. prima: *Sed ſicut tan*-...*ma valitudo*, dele *tanquam* & le-...*d ſicut bona valitudo*, Græv.

...*inem unquam tanta eloquentia fuiſſe*] ...eandem ſententiam aliis verbis in-... commutatam, vide initio orat. ad ...m. *Hott*. Prim. Francii, Dreſd. ...tio prima: *neminem unquam tanta* ...*tia fuiſſe*, non improbo, quamvis ...ur *incredibili genere dicendi*. Nam ...les caſus in hujus generis oratio-... infrequens Tullio. Mox in Dreſ-...beſt *oratione*, in quo ſcribitur, *non* ...*gere aut ornare, ſed enumerare, aut* ...*poſſit*. Sane *ornare* ſæpe ſimplici-...pitur pro illuſtrare luminibus o-...s. Cicero III de orat. *Sunt enim* ...*tes, qui ornare nondum poterant ea,* ...*bant, omnes prope præclare locuti*.

...*ari res ipſa negat, contenta doceri*. ...bi apud noſtrum *ornata oratio, or*-...*ribere*, & *loqui*. Vereor itaque hic ...co excidiſſe *oratione* & Tullium ...ſle: *non modo augere, aut ornare,* ...*merare, aut conſequi oratione poſſit*. ...ro lege Manilia: *Si quid etiam di*-

A parentibus] Sequitur altera comparatio, in qua ſuperiora, Deorum, parentum, & populi Romani beneficia cum hoc beneficio conferens, recens hoc multo præſtantius eſſe oſtendit ex eo, quod illa ſingulatim & cum aliquo intervallo acceperat: in hoc vero omnia illa univerſe & uno tempore adeptus eſt. *Hottom*.

Id quod neceſſe erat, parvus ſum procreatus] Refertur ad vocem, *parvus*, quaſi diceret, ab illis parvus a vobis magnus ſum natus. *Idem*. Non reſpicit vocem *parvus*, ſed naturalem illam & fatalem neceſſitatem, qua homines ex parentibus naſcuntur, de qua Phædrus:

Facit parentes bonitas, non neceſſitas.

Nam ut Statius dicit, *natos genuiſſe neceſſe eſt*. Nimirum *neceſſitas* eſt naturæ ille ordo, quo animal procreat aliud animal. Senecæ ad Helviam cap. 6, dicitur, *lex & naturæ neceſſitas*. De cujus vocis notione vide plura exempla in obſervationum I. Fr. Gronovii lib. II, cap. 2. Tantum abeſt ut pertineat ad *parvus* hæc locutio, ut *parvus* delendum exiſtimem. Nunquam in animum inducere poſſum ex Tullii ore ineptiſſimam hanc vocem hoc quidem in loco profectam eſſe, ſed ab

parvus ſum procreatus: a vobis natus ſum conſularis. Illi mihi fratrem, incognitum, qualis futurus eſſet, dederunt: vos ſpectatum, & incredibili pietate cognitum reddidiſtis. Rempublicam illis accepi temporibus eam, quae paene amiſſa eſt: a vobis jam recuperavi, quam aliquando omnes unius opere ſervatam judicaverunt. Dii immortales mihi liberos dederunt: vos reddidiſtis. Multa praeterea a diis immortalibus optata conſecuti ſumus. niſi veſtra voluntas fuiſſet, omnibus divinis

naturæ ordinem ut alii homines a ſuis procreantur parentibus, ſum procreatus, ſed a vobis natus Conſularis, hoc eſt Conſul ſum creatus. *Gravius.*

Natus ſum conſularis] Nam ab exilio in civitatem reſtitutus, quaſi a morte ad vitam revocatus videor. *Hottomannus.*

Natus ſum conſularis] Non ſolum ſe naſci veteres eo die credebant, quo in lucem exibant, vitamque accipiebant, ſed etiam cum in republica honores ampliſſimos ut conſulatum conſequebantur, brorum conſenſus me movit, ut opera pro vulgato *opera* receperim. *Gravius.*

Veſtra voluntas] In me reſtituendo. *Hottom.*

Niſi veſtra voluntas fuiſſet] Legendum fortaſſe eſt, *affuiſſet*: ſed, ut quidam malunt, *faviſſet*. ego tamen nihil muto. Sed infra proxime, *caruimus*, omnino, pro, *caruiſſemus*, reponendum cenſeo, ex vet. librorum auctoritate. Quod autem ſupra proxime, pro, *divinis muneribus*, quidam [illegible], ſcribit legendum

…, ut cum complecti oratione non possim, tum
… vestris tanta animorum declarata est volun-
… non ſolum calamitatem mihi detraxiſſe, ſed
etiam

…, οὐδ' ἔνι ἀγαθὸν μεῖζον ἐκ θεῶν
… & Homerus, θεῶν ἐρικύδεα
… diſcant igitur iſti ſcioli prius,
… cere alios poſtulent. *Lamb.*
…mus] Pall. partim *careremus*,
Lambinus; partim *caruerimus*;
in S. Victor. libro. *Gruterus.*
… furt. quod non eſt reſpuendum.

…tim ſingulos] Omnes honores
… ſuo quemque anno ſeſe ade-
… 2 de offic. teſtat. *Hottom.*
…ſo cuncta populo] Sic in omnibus
…, quæ quidem adhuc legere con-
… go niſi vox *cuncta*, tollatur, fa-
… ocum non intelligere. Ac meo
… & *univerſe* adverbialiter legen-
…, & vox *cuncta*, ut gloſſa ſub
… bio ſubjecta, expungenda, in
… pto legitur *ita*. Idem. *Tan-*
…tempore univerſum cuncto populo
… In hoc loco reſtituendo ſecutus
… gioſiſſime libros manuſcr. niſi
… is eſt, *univerſum*, ex quo feci,
… quod ſi quis mallet legi, *uni-*
… n repugnabo, ſed longius ab-
… tiqua ſcriptura. Vulgata autem,
…ncta populo Romano, ferri non
… Ne diſſimulandum quidem eſt,
… , *cuncta*, ſi-
…univerſum, rejeci,

Quod autem is, quem nutu ſignificare, quam nominatim appellare malo, & qui nihil fere umquam affert de ſuo, quin aliqua vel malevolentiæ, atque invidiæ, vel inſcitiæ, atque inſcientiæ nota ſe ipſe adſpergat, exiſtimat, legi poſſe, *tantum hoc tempore cuncta univerſo*, &c. in idem vitium revolvitur, quod vitium in vulgata ſcriptura antea hærebat. nam ſi Latine dici non poteſt, *tantum cuncta*, ut non poteſt, & nullus, quantumvis indoctus, dixerit: ſive quis ita ſcribat, *tantum hoc tempore univerſo cuncta*, &c. ſive ſic, *tantum hoc tempore cuncta univerſo*, &c. vitioſam orationem faciet, & plane ſolœcam. *Lambinus.* *Vniverſim cuncto populo Romano debeamus*] Ita prodidit primum Lambinus, firmatque omnino codex Erfurdianus, videturque item fuiſſe in Pal. pr. *Gruterus.* In Erfurtenſi, quem jam in manibus habeo, *univerſum* eſt ut in Lambino, non *univerſim*. Non tamen recedo a Gruteri editione. Verum opinor & certe ſcio, *cuncta*, aut, ut in Erfurtenſi eſt, *cuncto*, eſſe magiſtri interpretationem, quam margini adſcripſit, exponentis *univerſo*, quod eſt in vulgatis libris, & editione prima. *Cuncta* ſane & *cuncto* abeſt a primo Francii, & alio, quem Lambinus conſuluit. Quin & ſic legendum eſſe

3 etiam dignitatem auxiſſe videamini. Non enim pro meo reditu, ut pro P. Popillii, nobiliſſimi hominis, adoleſcentes filii, & multi praeterea cognati atque affines deprecati ſunt: non, ut pro Qu. Metello, clariſſimo viro, jam ſpectata aetate filius L. Diadematus conſu-

rem, ut voces illæ ſoleant uſurpari. Sed nunc aſſentio codici, ex quo tot loca cum a Guilielmio ac Grutero, tum a me ſunt reſtituta. *Gravius.*

P. Popilii] Quæ ad hunc totum locum pertinent dixi in orat. ad Senatum, unde quæ neceſſaria videbuntur, adſumi poterunt. *Hottom.*

Qu. Metello] Qui cum L. Saturninum Cenſor notaſſet, cumque inſitivum Gracchum contra vim multitudinis incitatæ cenſu prohibuiſſet, cumque in eam legem, quam non jure rogatam judicarat, jurare unus noluiſſet, de civitate maluit, quam de ſententia dimoveri. Pro Sextio. Et plura diximus orat. ſuperiore. *Idem.* Hic fuit Q. Cæcilius L. F. Q. N. Metellus Numidicus, qui anno

dæ, aut Gemblacenſes: quibus accedunt S. Victor. & Pall. ſed ii non omittunt negativam, quæ fuerat in hactenus vulgatis, ſic: *non L. Dalmaticus conſ. ſumma auct. vir; non Q. Metellus.* Pal. nonus exhibet, *filius Lucius; non Diadematus,* quod excutient faſtis intenti, conferantque cum ſequentis orationis cap. 11. & Turnebianis libro XXIII Adverſar. cap. 4. *Gruterus.* Francii primus non abit longe a ceteris. Sic enim habet, *non Lucius Diademater*, ut recte omnino hunc locum emendarint viri docti. L. Metellus Diadematus fuit L. Metelli Macedonici filius, qui quatuor filios habuit, omnes ſummis dignitatibus illuſtres, quorum humeris eſt elatus, teſte Plinio, Valer. Maximo, & Velleio P. ...

is maximaeque res geſtae non ſatis valerent,
i pietas, propinquorum preces, adoleſcen-
lor, majorum natu lacrymae populorum Ro-
novere potuerunt. Nam C. Marii, qui poſt
res clariſſimos conſulares, veſtra patrumque
, tertius ante me conſularis, ſubiit indigniſſi-
unam praeſtantiſſima ſua gloria, diſſimilis fuit
n enim ille deprecatione rediit, ſed in diſſenſu
ci-

enſorius] *C. Metellus* ſcri-
toria, & ex collatione al-
entis orationis poſt Redi-
, in qua ſcriptum eſt *L.* &
lares. F. Vrſinus. *C. Me-*
Pall. & Erfurd. Gembl.
ujacii codice, requiritque
n perſequitur egregie Pi-
ib. XIV Annal. Rom. ad
C L I. *Gruterus.* Hic fuit
etellus, Caprarius, Q. Ma-
, patruelis exulis Metelli
nſor fuit cum Q. Cæcilio
dico. Vide annales Pighii

Luculli, Servilii, Scipio-
int ab earum maritis, qui
rant.
Metellarum liberi] Legen-
m Metelli tum Metellarum
oſque & in hac & in ſu-
ne conjunxit. *Hottomann.*
etellorum liberi] Libri ve-
bent, *Metellarum*: & ita

Lambinus. Metellæ ſæpe dicuntur tres ſorores, cum tamen duæ tantum fuerint germanæ ſorores Macedonici filiæ, tertia vero eſſet patruelis filia Calvi, ut obſervavit Cl. & doctiſſimus Perizonius Animadverſ. Hiſt. cap. 9.

Tertius ante me conſularis] Poſt Popillium & Metellum. *Hottom.*

Indigniſſimam fortunam] Cum poſt ſextum conſulatum a Sulla in exilium una cum filio ejectus eſt. *Idem.*

Sed in diſſenſu civium] Recte cum in aliis legatur *diſceſſu*. Bellum enim illud civile ſæpe leniore vocabulo *diſſenſionem* appellat. *Idem.* *Sed in diſſenſu civium*] Codices manuſcr. habent, *in diſceſſu civium.* unde ſuſpicari poſſit aliquis legendum, *diſciſſu. diſciſſum* autem interpretaret, *diſcidium*, χωρισμὸν, a verbo *diſcindo.* judicent eruditi. Ego hæc quærendi, non aſſeverandi cauſa poſui. paullo poſt, ubi eſt, *me autem nudum*, iidem lib. non habent, *autem*, quæ tamen particula videtur neceſſaria, ſed pro

civium, exercitu ſe armiſque revocavit. At me nudum a propinquis, nulla cognatione munitum, nullo armorum ac tumultus metu, C. Piſonis, generi mei, divina quaedam & inaudita auctoritas atque virtus, fratriſque miſerrimi atque optimi quotidianae lacrymae ſordeſque lugubres a vobis deprecatae ſunt. Frater erat unus, qui ſuo ſqualore veſtros oculos inflecteret, qui ſuo fletu deſiderium mei memoriamque renovaret, qui ſtatuerat, Quirites, ſi vos me ſibi non reddidiſſetis, eandem ſubire fortunam. Tanto in me amore exſtitit, ut negaret fas eſſe non modo domicilio, ſed ne ſepulchro quidem ſe a me eſſe ſejunctum. Pro me praeſente ſenatus, hominumque praeterea viginti milia veſtem mutaverunt: pro me abſente unius ſqualorem ſordeſque

pro conjugum divortio apud Terentium Andria. vulgata, *in diſſenſu civium*. Infra etiam reſcripſi, membranis omnibus

Gruterus. In Franc. prim. Dreſd. & editione prima non habetur *maxima*, ſed in Mediol. & omnibus ſequentibus reperitur.

: vidiſtis. Vnus hic qui in foro poſſet eſſe, mihi
: filius inventus eſt, beneficio parens, amore
qui ſemper fuit, frater. Nam conjugis miſerae
n & luctus, atque optimae filiae maeror aſſiduus,
; parvi deſiderium mei, lacrymaeque pueri-
nt itineribus neceſſariis, aut magnam partem
tectis,

foro poſſet eſſe] Manutius recte
m diſtinxit, cum aliis in libris
longe diſſimilem propter in-
tem ſententiam haberet. Sed
iore oratione, in qua eadem
ba reperiuntur, facile eſt, utra
r; judicare. Ergo verba hæc,
qui in foro poſſet eſſe, cum alte-
a ſententia comparanda ſunt,
: ſolus frater inventus eſt, *qui*
eſt in urbe Roma, *quique in*
dicando & orando meam cau-
t. Nam uxor & liberi vel pere-
cauſa proficiſcebantur, vel pa-
ſe in luctu & lacrymis incluſos
ant. ut verbum *eſſe* per ſe po-
telligatur, pro filii, parentis,
unus obire: non autem ad vo-
s referatur. *Hottom.* *Vnus hic*,
domi poſſet eſſe] Hic locus par-
ratione, habita in ſenatu poſt
quæ deinceps ſequitur, ubi
re locus eſt, partim ex conje-
ndatus eſt. qui in libris vulga-
tiſſimus eſt. *Lambinus.* *Vnus*
mi, qui in foro poſſet, &c.] Le-
. non improbo conjecturam
; ſed ſic nulli ſcripti, in qui-
s hic quidem in foro poſſet, &c.
unus hic qui deinde in foro. Grut.
nus quidem hic in foro. Ed. prin-
us hic quidem in foro. Sed opti-
il primus: *Vnus qui in foro.* quæ
ima hujus loci ſcriptura, quam
itatione recepi, deletis *quidem*
, quibus hic nullus locus eſt, in
s. Sententiam vidit Manutius, &
bavit Hottomannus. Nihil li-
Præcedentia verba aliis expli-
oſtendat unicum fratrem fuiſſe,
ſe populo fuerit ſupplex. Nam
um fuiſſe, qui potuerit in foro
cum id officium ei nec uxor,

nec filia, nec filiolus poſſet præſtare. Domeſtica officia & negotia hic inepte commemorarentur. Itaque delevi *qui domi*, præſidio munitus antiquorum codicum. *Gravius.*

Filiique parvi deſiderium mei, lacrymaque pueriles] Opinor locum mancum eſſe: nam non a deſiderio primum illius dolorem oſtenderet, cum de fratre dixerit, *Lacryma, ſordes, ſqualor, fletus*: de uxore, *ſqualor, luctus*: de filia, *mœror*: qui omnes eum deſiderabant. Ant. Auguſtinus legit, *Filiique parvi vagi ſingultus deſiderio mei*, cum liber vetus habeat corrupte, *Parvi vulgi ſingulatus deſiderii mei.* Ego quia ſingultus, aut non fere, aut non ſemper ſequuntur dolorem, lacrymas, deſideriumve, & quia qui ſint vagi ſingultus, non intelligo, ita legerim, *Filiique parvi vagiens ejulatus deſiderio mei, lacrymaque pueriles.* F. Vrſin. Mei libri non recedunt a vulgata. nec recedendum eſt. puero non poterat tribuere mœrorem & ſqualorem, deſiderium patris, cum is in memoriam a matre illi revocaretur, tribuere poterat & lacrymas. *Gravius.*

Aut itineribus neceſſariis, aut magna parte tectis] Omnes antiqui, *magnam partem*: in accuſandi caſu, quod ſine dubio rectum eſt: & ab iis qui veterem locutionem non intelligebant, immutatum. Figura eſt e Græcorum fontibus derivata, qui vocem [illegible] crebro ſubaudiunt. *Hottom.* *Aut magnam partem tectis*] Sic legendum eſt, approbantibus libris manuſcr. quod genus loquendi non intelligentes ſemidocti, neſcio qui, paſſim depravarunt. *magnam partem* autem, id eſt, magna ex parte. *Lambinus.* *Aut magnam partem tectis*] Ita & vetuſtior editio, niſi quod ea *lectis*, quomodo & mſſ. noſtri. recepta ſcriptura.

fuerunt, ut longe ſuperiores omnis hac digni
piaque ſuperarem. Numquam de P. Popillio, c
mo atque fortiſſimo viro: numquam de Q. M
nobiliſſimo & conſtantiſſimo cive: numquam de C
rio, cuſtode civitatis atque imperii veſtri, in
mentio facta eſt. Tribunitiis ſuperiores illi roga
bus, nulla auctoritate ſenatus ſunt reſtituti. N
vero non modo a ſenatu, ſed etiam oppreſſo
eſt reſtitutus: nec rerum geſtarum memoria in
C. Marii, ſed exercitus atque arma valuerunt.

magna parte. ad captum vulgi. *Gruterus.* *Aut* non reperitur in primis verbis in Franc. Dresd. ed. prima. Quin & in Dresd. ſcribitur: *Lacrymaque pueriles, itineribus neceſſariis antinebantur.*

Quos ego parare non potui] Significare videtur ſibi perpaucos ac fere nullos propinquos fuiſſe: ut paullo ante dictum eſt. *Hottom.*

Mihi ad deprecandam calamitatem meam non affuerunt] Quomodo poterant *adeſſe*, quod alioqui proprium verbum eſt, & de iis uſurpatur, qui in rebus adverſis & luctu amicis officium præſtant, qui non ſunt. Dicit enim parare ſe amicos non poſſe. Revocanda eſt vera Tullii manus, quam retinuerunt prim. Franc. Dresd. & editio prima: *Mihi ad deprecan-*

non inveniuntur hæc verba, *au*
tatoreſque, & ſane videntur eſſe
ta interpretis, qui margini ea
ſcripſit, quibus expoſuit, quo
gat adjutores, quæ poſt in c
irrepſerunt. *Gravius.*

Cuſtode civitatis atque impe
Cum alias res fortiter geſtas,
cipue propter innumerabiles
rum Teutonorumque copias
peratas. Livius in epit. lib.
Primores, inquit, *civitatis qui*
lum ut novo homini ad tantos h
inviderant, conſervatam ab eo re
fatebantur. Hottom.

Non modo non a ſenatu] In
edit. prima: *non modo a*
non interpoſuerunt ſe

a quibus ejectus ſum, provincias obtinentibus, co autem optimo viro & mitiſſimo, altero con- referente reductus ſum: cum is inimicus, qui ad n perniciem vocem ſuam communibus hoſtibus prae-

primum licuit] Per vim Clodia-
: quæ tandem ſummo magi-
n conſenſu ſuperata eſt. *Hottom.*
entia atque auctoritate perfecit]
nio placebat S. Victoris lectio,
, & id habet quoque Pal. ſec. ac
tam totum gregem excutere,
otium. *Gruterus.*
us in eorum reditu] Manuſcripti
abent, *Nullius in eorum*, &c.
nus.
r municipiorum] Omnibus enim
cipiis & coloniis cives ad comitia
erone revocando concurrerunt.
ecnus.
is interfectis] Graccho & Satur-
dem.
s civium cæde facta] Prim. Franc.
nagiſtratuum cæde facta. Non im-
Sane non longe abit ab hac ſcri-
litio princeps: *Magnatum cæde*
ullo poſt prim. Franc. *ego a qui-*
us ſum, provincias obtinentibus.
t abeſſe commode, quod vereor
carint, quibus hæc ellipſis inſo-
viſa, cum tamen illa ſit uſu tri-
Grævius.
ncias obtinentibus] Piſone Ma-
m, Gabinio Syriam. *Hottom.*
co autem optimo viro] Q. Metello
, qui cum prius ſummas cum

illum ad Senatum retuliſſe. Totum hoc igitur ad Q. Metellum pertinet. *Idem.*

Inimico autem altero conſule, optimo viro, & mitiſſ. altero conſ. ref. red.] Sic hunc locum reſtitui, in lib. vulgatis, & manuſcr. depravatum, in quibus ſic legitur, *inimico autem optimo viro, & mitiſſ. altero conſ. ref. red.* omiſerat ſcilicet librarius ſcriptor vocem *altero* poſt *autem*, propterea quod infra proxime iteratur, exiſtimans eſſe ſupervacaneam. per alterum conſulem autem, inimicum, & eundem mitiſſimum virum, ſignificatur Q. Cæcilius Metellus Nepos, qui cum Cicerone illo tempore in gratiam rediit, cum eſſet ejus inimicus propter Clodium. de quo iterum infra eadem oratione fit mentio: per alterum conſulem referentem P. Cornelius Lentulus Spinther. ad quem ſcripta eſt prima epiſt. libri 1. epiſt. ad familiares. *Lamb.*

Inimico autem optimo viro, &c.] Lambinus hic ſibi aliiſque negotium fruſtra facit, & præter libros, in quibus tamen hæret non, *autem*, ſed ejus loco *hoc*, aut adeo *h* ſolum. & vero *hoc* item reſtat in primis edd. *Gruterus.* Sane Dreſdenſ. prim. Franc. & ed. prima: *inimico hoc optimo viro*, nec hoc male. *Grævius.*

Cum is inimicus] P. Clodius. *Hottom.*

præbuiſſet, ſpiritu duntaxat viveret, re quid omnes mortuos amandatus eſſet. Numquam pillio L. Opimius, fortiſſimus conſul, num Qu. Metello non modo C. Marius, qui erat ſed ne is quidem, qui ſecutus eſt, M. Antoni eloquentiſſimus, cum A. Albino collega ſena populum eſt cohortatus. At pro me ſuperio les ſemper ut referrent efflagitati ſunt: ſed v ne gratiae cauſa facere viderentur, quod alte finis erat: alterius cauſam capitis receperam: vinciarum foedere irretiti, totum illum ann

Spiritu duntaxat viveret] Alibi ſemper duo hæc apponit, *nomine & reipſa* profecto autem revera vivit qui ſpiritu vivit. Vtrum igitur *ſpecie* legendum ſit ut nota *ſpu* ſumta ſit pro *ſpe*, an potius ſignificat Clodium debilitatione & abjectione animi conſternatum nihil præter ſpiritum reliqui habuiſſe. ſic opinor. *Hott.*

L. Opimius] Qui conſul cum Q. Fabio

Alter mihi adfinis] C. C. Piſonis Ciceronis gen rat. *Adfinis* autem nome pat. *Idem.* Omnes M S ſpexi, & edit. prima: *affinis erat.* Nimirum non nunquam pro *alter* Captiv. argum.

Captus fuit in pugna

ne agendum judicavit. Atque eo die con-
ſet, niſi is tribunus plebis, quem ego maxi-
iis quaeſtorem conſul ornaveram, cum &
do, & multi eum ſummi viri orarent, &
s ſocer, optimus vir, ad pedes ejus flens ja-
ctem ſibi ad deliberandum poſtulaſſet: quae
de-

] Cum P. Lentulus,
vi conſules magiſtratum
,
ima tutoris] *Legitimi tu-*
proximi lege XII tab.
nem potius, quam teſta-
navit, quia propter ejuſ-
communionem & fide-
s pupillorum rationibus
imantur. Quod contra
didit, ut alio loco dixi-
n eſt orbos pueros agna-
rum opem potiſſimum
.
ſalus noſtra vita] Legen-
parens, deus ſalutis no-
na, memoria, &c. ve-
mutandum exiſtimavi:
mutare auſus ſum. ita
untur boni ſcriptores,
pro, tu ſervator meus
Non bellum moveo
, quæ poteſt cum Lam-
qui ſervavit noſtram vi-
ut ſalus ſit Diva, ut pro

ta, fortuna, memoria, nominis. Sic igitur Tullium ſcripſiſſe & diſtinxiſſe Lambino aſſentior, *parens, Deus ſalutis noſtra, vita, fortuna, memoria.* Grævius.

Simul ac de ſolemni religione retulit] Patet etiam ex Livio primam Conſulum relationem de religionibus fuiſſe. *Hott.* Nimirum prima relatio fuit de Latinis feriis, quæ indicebantur a Conſulibus ſimulac magiſtratum inierant, ad renovandum fœdus in Albano monte cum populis Latinis quadraginta ſeptem, de quibus dudum plura viri docti. Hanc religionem hic intelligit Cicero. In primo Francii non legitur *ſollemni*, ſed tantum *ſimul ac de religione retulit.* Græv.

Tribunus plebis] Sex. Atilius quem in Sextiana ſcribit, cum omnes in ſenatu, aliuſque alio gravius & ornatius de ſua ſalute dixiſſent, fieretque ſine ulla varietate diſceſſio, ſurrexiſſe; nec auſum eſſe, cum eſſet emtus intercedere: ſed noctem ſibi ad deliberandum poſtulaſſe. *Hottom.* *Niſi is tribunus plebis*]

conſcribi, centuriarique vidiſſem: cum intelli
veteres ad ſpem caedis Catilinae copias eſſe re
cum viderem ex ea parte homines, cui parti
principes numerabamur, partim quod mihi invi
partim quod ſibi timerent, aut proditores eſ
deſertores ſalutis meae: cum duo conſules, emti
ne provinciarum auctores ſe inimicis reipublica

In augenda mercede] In Sextiana dixit in duplicanda. *Hottom.*

Cum variis rationibus] Omni mora, ludificatione, calumnia. *Idem.*

Et voluntate tamen perfecta Senatus cauſa, &c.] Ita P. Victorii editio, neque devertunt noſtri. vulgata copulam & hoc loco non habebat, ſed verbis quatuor prioribus; retinebatque *perſpecta.* Grut. *Perfecta* firmat prim. Franc. Dreſd. & ed. prim. Sed recentiores omnes cum Gruteriana male interpungunt, *voluntate tamen perfecta ſenatus cauſa, ad vos.* Grævius.

Cauſa ad vos] Significat autem diem VIII Kal. Febr. quo die in forum ventum eſt, ad legem de Cicerone revocando rogandam, id quod in ſenatu Cn. Pompejus ſuaſerat: cum diceret, ſeſe otii ipſius cauſa, ut omni populari concitatione defungeretur, cenſere, ut ad Senatus auctoritatem populi quoque beneficium adjungeretur. *Hottom.*

Hic tantum interfuit inter me] Sequitur ſecunda pars orationis in qua diſceſſus ſui cauſas exponens, ne videretur igna-

dio, Cn. vero Pompeji vim
nique Italia incumbente,
ſimul reſtitutus eſt. *Idem.*

In tribunali Aurelio centuri
tiana hoc ſic extulit: *pro trib*
lio decuriari: ex quo intelli
idem valere quod *in* & *de*
quod *centuriari.* Idem.

Centuriari viciſſim] Anno
cum in exilium ejectus ſum.

Copias eſſe revocatas] *Re*
liber. *F. Urſinus.* *Renovat*
in Franc. prim. Dreſd. & ed
cipe, nec reſpuerem niſi ve
brorum auctoritas obniteret

Ex ea parte] Qui pro
bant. *Hottom.*

Cujus partis nos vel princ
Franc. Dreſd. & ed. princep
nos vel principes. Epiſt. lib.
cum 6: *Talem igitur te eſſe*
primum te ab impiorum civium
liſſimorum ſocietate ſejungas:
natui boniſque omnibus auctor
pem, ducem præbeas.
ficium epiſt. 24 ... M

liationes gratiarum, ſanguine meo ſancirentur: omnes boni non recuſarent, quin vel pro me, necum perirent: armis decertare pro mea ſalute , quod potui, quod & vincere, & vinci luctuoſum blicae fore putavi. At inimici mei menſe Ian. de me ageretur, corporibus civium trucidatis, ine ſanguinis meum reditum intercludendum puunt. Itaque cum ego afui, eam rempublicam 6
iſtis, ut aeque me atque illam reſtituendam putarego autem, in qua civitate nihil valeret ſenatus, s eſſet impunitas, nulla judicia, vis & ferrum in verſarentur, cum privati ſe parietum praeſidio, legum tuerentur, tribuni pl. vobis inſpectantibus crarentur, ad magiſtratuum domos cum ferro & fa-

e conſtrictum domeſticis hoſtibus de- Hoſtibus reipublicæ qui domi & ſſebantur. *Hott.* Vterque co- quo uſus ſum, editio princeps, Mediolan. *niſi conflictum dome-ibus dediſſent*, quod poſſit expo- domeſticam diſcordiam, qua m civibus committebantur & bantur, excitaſſent. *Dare con-*ti *dare pugnam* apud Comicum, *bellum* apud Tullium. Verum eius videtur Ciceronem ſcripſiſ- *flictum domeſticis hoſtibus dediſ-* niſi me perditum & de digni- tuniſque omnibus deturbatum bus domeſticis impune vexari ſi-

vinci, &c. F. Vrſinus. Primus Francii: *Pro mea ſalute nolui, quod potui, cum vincere.* Dreſd. *Pro mea ſalute nolui, quod potui, quod vincere.* Editio prima & omnes ante Victorianam: *Pro mea ſalute nolui, quod potui, quoniam & vincere & vinci.* Quibus auctoribus extruſerunt Victorius ac recentiores, *quod potui?* Ciceronem enim potuiſſe vi ſe tueri, ſi voluiſſet, toties ipſe jactat. Vide librum 1, ep. 9 ad Lentulum. Repoſiti a recentioribus ſpectum *quod potui*. Grævius.

Vt aeque me atque illam]. Neque enim ea reſpublica eſt ubi non jus valet, quo inter cives æquitas conſervatur, ſed vis,

facibus iretur, conſulis faſces frangerentur, deorum immortalium templa incenderentur, rempublicam eſſe nullam putavi. itaque neque republica exterminata, mihi locum in hac urbe eſſe duxi: nec, ſi illa reſtitueretur, dubitavi quin me ſecum ipſa reduceret. An ego, cum mihi eſſet exploratiſſimum, P. Lentulum proximo anno conſulem futurum, qui illis ipſis reipublicae periculoſiſſimis temporibus aedilis curulis, me conſule, omnium meorum conſiliorum particeps, periculorumque ſocius fuiſſet, dubitarem, quin is me confectum conſularibus vulneribus conſulari medicina ad ſalutem reduceret? Hoc duce, collega ejus, & clementiſſimo atque optimo viro, primo non adverſante, poſt etiam adjuvante, reliqui magiſtratus paene omnes, fuerunt defenſores ſalutis meae. ex quibus excellenti animo, virtute, auctoritate, praeſidio, copiis, T. Annius, & P. Sextius, praeſtanti in me benivolentia & divino ſtudio extiterunt. eodemque P. Lentulo auctore, & pariter referente collega, frequentiſſimus ſena-

conſervandum vos cohortati ſunt, ſed etiam rerum
um geſtarum auctores, teſtes, laudatores fuerunt.
rum princeps ad cohortandos vos, & ad rogandos 7
Cn. Pompejus, vir omnium, qui ſunt, fuerunt, erunt,
ceps virtute, ſapientia, ac gloria: qui mihi unus
privato amico eadem omnia dedit, quae univerſae
blicae, ſalutem, otium, dignitatem. cujus oratio
, quemadmodum accepi, tripartita. primum vos
it, meis conſiliis rempublicam eſſe ſervatam, cau-
que meam cum communi ſalute conjunxit, horta-

tuſque

dum a propinquis] Superius his iiſ-
erbis eſt uſus. *Hottom.*
ducti ad vos] Conſules enim, quos
ratis volebant, ad populum in ro-
ſuadendæ aut diſſuadendæ legis
producebant. *Idem.* *Producti ad
eodem*] Lentulo: quamquam li-
ms manuſc. habet, *ab eodem*. Lamb.
ti ad vos ab eodem] Pal. nou. item
S. Victor. *ab eadem*, Italia ſcilicet,
tque in ſuis Lambinus. & ita le-
m conjecerat Henricus Stephanus.
us. *Ab eadem* eſt & in ed. prima
dice Dreſdenſi, ſed non probo,
Hottomannus.
ctores, teſtes] Verſus hexameter,
nprudenti excidit. In Sextiana mi-
a ſyllaba ſimile quiddam vidimus.
ter fluctus tempeſtatemque fugiſſe. In
m v : *Cum inquies tanti fluctus ge-
que ſideant*. Hottom.
laudatores fuerunt] Sic neceſſario le-
ctio, *laudatoreſque fuerunt*, ferri non
poſſit, ſi quis forte non videt, cauſſa
eſt, quod in oratione ſoluta eſſet verſus
hexameter integer, quod vel Cicerone
ipſo auctore, vitioſiſſimum eſt. *Lamb.*
Atqui multos tales verſus excidiſſe Ci-
ceroni dudum obſervarunt viri docti,
ut, ſi cauſſa nulla ſit alia, delendam copu-
lam non exiſtimem. Extat ſane in primo
Franc. Dreſd. & editione prima. *Gre- 8
vius.*

Cn. Pompejus] Qui unus ex productis fuit, ut in Sextiana oſtendit. Tum enim ſine ullo magiſtratu erat. *Productus eſt ab eo*, inquit. *Cn. Pompejus qui ſe non ſolum auctorem meæ ſalutis, ſed etiam ſupplicem populo Romano exhibuit*. Hottom.

Princeps virtute, ſapientia ac gloria] Sic prim. Franc. & editio prima. vulgo *prin- ceps* ultimo loco ponitur, minus apte & venuſte. *Gravius.*

Qua univerſa reipublica] Iis bellis, quæ

tuſque eſt, ut auctoritatem ſenatus, ſtatum civitatis, fortunas civis bene meriti defenderetis: tum in perrando poſuit, vos rogari a ſenatu, rogari ab equitibus Rom. rogari ab Italia cuncta: denique ipſe ad extremum pro mea vos ſalute non rogavit ſolum, verum etiam obſecravit. Huic ego homini, Quirites, tantum debeo, quantum hominem homini debere vix fas eſt. Hujus conſilia, P. Lentuli ſententiam, ſenatus auctoritatem vos ſecuti, in eo me loco, in quo veſtris beneficiis fueram, iiſdem centuriis, quibus collocaratis, repoſuiſtis. Eodem tempore audiſtis eodem ex loco ſummos viros, ornatiſſimos atque ampliſſimos homines, principes civitatis, omnes conſulares, omnes praetorios, eadem dicere, ut omnium teſtimonio per me unum rempublicam conſervatam eſſe conſtaret. Itaque cum P. Servilius, graviſſimus vir, & ornatiſſimus civis, dixiſſet, opera mea rempublicam incolumem magiſtratibus deinceps traditam, dixerunt in eandem ſen-

pollicebor. Primum, qua ſanctiſſimi homines pie- erga deos immortales eſſe ſolent, me eadem erga alum Romanum ſemper fore: numenque veſtrum e mihi grave & ſanctum, ac deorum immortalium mni vita futurum. Deinde, quoniam me in civi- n reſpublica ipſa reduxit, nullo me loco reipubli- defuturum. Quod ſi quis exiſtimat, me aut volun- eſſe mutata, aut debilitata virtute, aut animo fra- , vehementer errat. mihi, quod potuit vis & inju- , & ſceleratorum hominum furor detrahere; eri- , abſtulit, diſſipavit: quod viro forti adimi non eſt, id manet & permanebit. Vidi ego fortiſſimum m, municipem meum, C. Marium, quoniam no- quaſi aliqua fatali neceſſitate, non ſolum cum his, qui

m quantum a populo Romano ac- , expoſuit, quemadmodum dein- lli gratiam relaturus ſit, & majo- n remuneranda gratia quam ulci- s inimicorum injuriis operam po- , oſtendit. *Hottom.*

gue ubertate] Reverſo Cicerone, eſſet annonæ ſumma caritas S. C. s ſententiam factum, lexque lata ut Pompejo per quinquennium s poteſtas rei frumentariæ toto or- rrarum daretur. Eo prope mo- o frumenti vilitas conſecuta eſt, e in ea pro domo, *Cum de mea*, in-

Mihi, quod potuit vis & injuria] Prim. Franc. Dreſd. ed. princeps: *Mihi, quod potuit injuria.* Non eſt improbabile *vis &* ex margine irrepſiſſe. *Gravius.*

Et ſceleratorum hominum furor] Nihil videtur hac lectione ſincerius, nihil re- ctius. Verumtamen libri manuſcripti habent, *& ſceleratus hominum furor.* de qua ſcriptura judicet lector ingenioſus, atque eruditus. *Lambinus.* *Et ſcelerato- rum furor*] Lambinus teſtatur ſuos ſcri- ptos habere *ſceleratus.* quatuor Pall. meliores ſtant a vulgato (nam cete- ros examinare non libet) idemque te-

qui haec delere voluiſſent, ſed etiam cum fortuna belligerandum fuit: cum tamen vidi, cum eſſet ſumma ſenectute, non modo non infracto animo propter magnitudinem calamitatis, ſed confirmato atque renovato, quem egomet audivi dicere, tum ſe fuiſſe miſerum, cum careret patria, quam obſidione liberaſſet, cum ſua bona poſſideri ab inimicis ac diripi audiret, cum adoleſcentem filium videret ejuſdem ſocium calamitatis, cum in paludibus demerſus concurſu ac miſericordia Minturnenſium corpus ac vitam ſuam conſervaſſet. cum parva navicula trajectus in Africam, quibus regna ipſe

Qui hæc delere voluiſſent] L. Sullam, qui ſemper a populi partibus alieniſſimus fuerat, apud Quirites grata oratione exagitat. *Hottom.*

Cum fortuna] A qua victi patria expulſi fuimus. *Idem.*

Non modo non infracto animo] Notavit hic Guilielmius, *infractum*, poni pro

menti, tam minus invenio in hac vulgata. *Gruterus.*

Quam obſidione liberaſſet] Oratone. Significat enim tempus illud cum ipſe Quinctius Conſul Cimbros, & qui jam in Italiam pervenerant ingenti prælio cecidit, in quo cæſa traduntur [illegible] centum xc millia, capta lx. Livii

ſſerat, ſed eos inops ſupplexque veniſſet. Re-
s vero ſua dignitate ſe non commiſſurum, ut,
, quae amiſerat, ſibi reſtituta eſſent, virtutem
non haberet, quam numquam perdidiſſet. Sed
er me atque illum intereſt: quod ille, qua re
um potuit, ea ipſa re inimicos ſuos ultus eſt,
ego, qua conſuevi, utar: quoniam illi arti in
c ſeditione locus eſt, huic in pace atque otio.
uam ille animo irato nihil niſi de inimicis ulci-
agebat: ego de ipſis inimicis tantum, quantum
eſpublica permittet, cogitabo. Denique, Qui- 9
quoniam me quatuor omnino genera hominum
nt: unum eorum, qui odio reipublicae, quod
pſis invitis conſervaram, mihi inimiciſſimi fue-
alterum, qui per ſimulationem amicitiae nefarie
erunt: tertium, qui cum propter inertiam ſuam,
aſſequi non poſſent, inviderunt laudi & digni-
ieae: quartum, qui cum cuſtodes reipublicae eſſe
de-

...m perdidiſſet] Quod certe non
ſi ſe in illa calamitate miſerum
retur. *Hotom.*

] Quidam vocem, *armis*, ex
ne natam eſſe ſuſpicantur, ne-
Ciceronis. Ego vocem, *pietate*,
tiore de cauſa ſuſpectam habeo,
. quod eam in libris manuſcri-
reperi. Omnino, *pietate*, hic
ffendit. malim legi, *lenitate*.
...ate, hic locum mihi habere
tur. Quid ſi nihil deeſt, ut in-
s, cum ſignificare artem di-
m eloquentiam? *Lambinus.*

...o conſuevi utar: quoniam] Vul-
...it, *pietate*, ſed ea & Pall. &
...is abeſt: meo animo recte.
... enim *re* quod praeceſſit. &
...tate non minus eſt belli virtus
...is. adeatur Lambinus, qui hic
...ent. *Gruterus.*

...or omnino genera hominum] Plura
...a, ſed minus ſubtiliter & ac-
...umerat: *Cum*, inquit, *alii me
periculi ſui non defenderent, alii
vetere odio bonorum incitarentur, alii invi-
derent, alii obſtare ſibi me arbitrarentur,
alii ulciſci dolorem ſuum aliquem vellent,
alii rem ipſam publicam atque hunc bonorum
ſtatum otiumque odiſſent*. Hottom.

Vnum eorum] Qui Catilinae latenter &
obſcure faverant, ejuſque conatus op-
preſſos dolebant. *Idem.*

Conſervaram] Patefacta & oppreſſa
conjuratione. *Idem.*

Per ſimulationem] Q. Hortenſium ut
ſuperius dixi deſignat. *Idem.*

Propter inertiam ſuam] Franc. prim. *per
inertiam ſuam*. quod non improbem, ſi
plures libri conſentiant. *Grav.*

Quartum] Piſonem & Gabinium
Conſules ſignificat. *Hottom.*

Cum cuſtodes reipublica eſſe debuerunt]
Sic in pulcherrimo Cenotaphio Lucii
Caeſaris Piſano, Auguſtus dicitur, *Cuſtos
Romani imperii, totiuſque orbis terrarum
praeſes*. & ab Horatio IV, 5:

*Divis orte bonis, optime Romulae
Cuſtos gentis.* Graev.

Quod

debuerunt, ſalutem meam, ſtatum civitatis, dignitatem ejus imperii, quod erat penes ipſos, vendiderunt: ſic ulciſcar facinorum ſingula, quemadmodum a quibuſque ſum provocatus: malos cives, rempublicam bene gerendo: perfidos amicos, nihil credendo atque omnia cavendo: invidos, virtuti & gloriae ſerviendo: mercatores provinciarum, revocando domum, atque ab iis provinciarum rationem repetendo. Quamquam mihi majori curae eſt, quemadmodum vobis, qui de me eſtis optime meriti, gratiam referam, quam quemadmodum inimicorum injurias crudelitatemque perſequar. Etenim ulciſcendae injuriae facilior ratio eſt, quam beneficii remunerandi, propterea quod ſuperiorem eſſe contra improbos minus eſt negotii, quam bonis exaequari: tum etiam nec tam neceſſarium quidem eſt, male meritis, quam optime meritis,

Quod erat] Quippe cum conſulatum [*Quamquam mihi majori curae eſt*

ore & die memoriam beneficii definire. Poſtre-
in ulciſcendo remiſſior fuit, mox aperte laudatur:

le meritis, & *optime meritis*,
ſcholaſticum præ ſe fert, &
majeſtate Tulliana. Vereor
s offenderit, *male meritis re-*
beat. Eſt vero idem quod *re-*
apud Comicos pro ulciſci,
tem. Eunucho:
, *qui referam ſacrilego illi*
ratiam
appoſuit nobis.
: *Retulit illi gratiam Servius.*
ementia 7: *Timent cetera con-*
non retuliſſe lædentibus gra-
itas videtur non clementia. qui
ſite huc affertur. Cicero pro
tecum ſic agam, tuliſſe ut po-
, *quam retuliſſe gratiam vi-*
men quia in Dreſdenſi veſti-
Victorio invectæ lectionis,
ſidet editiones, in eo enim
tam neceſſarium quidem eſt,
, *quam optime referre quod de-*
vel precibus: ipſe quoque il-
donec vetuſtiores codices
dabitur aut mihi, aut aliis
tinam Erfurtenſis hic non
s! *Gravius.*
precibus mitigari poteſt] S. Vi-
ari. ex quo Guilielmius con-
icari. Gruterus.
republica, ut cumque neceſſe
id ſit, divinare nunquam po-
tem paria paribus referat, &
odio, quod temporibus rei-

manno, Paullo Manutio hæc viſa ſunt corrupta. Quam enim ex iſtis verbis elicias ſententiam. Non improbo Paulli conjecturam. Ego quoque ſine libris emendatioribus meliora non promitto. Cogitabam legendum eſſe, *nec id reip. dare*, hoc eſt facere propter remp. ut bene meritum non colas. *Dare reip.* eſt aliquid in reip. gratiam facere. Scriptum forte fuit *reipubl. repdare*, repetita voce *reip.* negligentia librarii, unde poſtea natum *reip. repetere*. Nam reip. tempora neminem cogunt bene meritum non colere. Egregie id præſtitit Atticus, ut C. Nepos in ejus vita oſtendit. *Grav.*

Mox aperte laudatur] Quid hoc loco videri poſſit integrius homini quantumvis acuto, & ſagaci? Verumtamen, ſi idem ille libros veteres conſulat, & in eis ſcriptum reperiat, ut ego reperi, pro, *mox aperte laudatur*, &c. *in eorum aperte utitur*, aut *graviſſime*, &c. puto eum multo aliter de hoc loco, quam antea, ſenſurum, &, quod prius non fecerat de eo dubitare incepturum. Nam quid ſibi vult, *mox aperte laudatur?* Res nunc ipſa loquitur, aliquid hic ſubeſſe ulceris. Quid ſi ſic legamus? *in eo partim reprehenditur, partim laudatur. At graviſſime vitup.* &c. Lambinus. *Mox aperte laudatur*] Pal. pr. *in os aperte laudatur*, quod & in tert. ſed is præterea habet, *in os eum aperte laudatur*. at ceteri ſervant, *in eorum aperte utitur*, quod & repetit in ſuis

datur: at graviſſime vituperatur, qui in ta neficiis, quanta vos in me contuliſtis, remu eſt tardior: neque ſolum ingratus, quod ipſ ve eſt, verum etiam impius appelletur ne Atque in officio perſolvendo diſſimilis eſt n pecuniae debitae: propterea quod pecuniam net, non diſſolvit: qui reddidit, non habet: & qui retulit, habet: & qui habet, diſſolvit propter memoriam veſtri beneficii colam ben ſempiterna, non ſolum dum anima ſpirabo n etiam cum mortuo monumenta veſtri in me

Atque in officio perſolvendo diſſimilis eſt ratio] Hoc idem & in orat. pro Plancio & lib. de offic. II. ubi alterius cujuſdam dictum hoc eſſe ſignificat. *Commode*, inquit, *quicumque dixit, pecuniam qui habeat non reddidiſſe, & qui reddiderit, non habere: gratiam autem & qui reddiderit habere, & qui habeat retuliſſe*. Hottom.

Non ſolum dum anima ſpi... legendum, & ita fere ſemp... bris Memm. & in nonulli... doſi autem ſunt vulgati, in... tur, partim *anima ſuperab*... *anima ſuperero mea*. quamqu... hanc, Manutius illam tue... libros autem veteres, qui

:rrerendo laborem industriam, nec in veteris com-
ugendis gratam animi benivolentiam defutu-
.tque haec cura, Quirites, erit infixa animo
pitcrna, ut, cum vobis, qui apud me deorum
alium vim & numen tenetis, tum poſteris ve-
unctiſque gentibus digniſſimus ea civitate vi-
uae ſuam dignitatem non poſſe tenere ſe, niſi
peraſſet, cunctis ſuffragiis judicavit.

cto ſcriptum animadvertam, is quædam exiſtimo, qui- planius explicaretur. *Hotto-*

tia ſimpliciter referenda] Quid *um referre* non intelligo. Et :i Verrina IV. *ferri* quoque in *entiam* dictum pro *dici*. *Reti- e hominem in civitate judices, nſervate, ut ſit qui vobiſcum qui in ſenatu ſine ulla cupidi- & pace ſententiam ferat.* Idem. rit etiam Manutius, quid *ntentiam?* Nam conſulum e- *ad ſenatum*, ſenatorum au- , *ſententiam dicere*, *ſenten-* Nam non ſoli judices ſe- entiam, ſed & ii, qui cen- Hottomannus quoque vidit. *Conſtituendi autem ſunt, qui ſint fines, & quaſi termini diligentia: de quibus tres video ſententias ferri, quarum nullam probo.* Pro C. Balbo: *De quo fœdere populus Rom. ſententiam non tulit.* Exiſtimo itaque in Tullianis libris ultimam ſyllabam ex præcedente voce inverſis litteris perperam eſſe repetitam, ſcriptumque olim manu Tulliana fuiſſe, *in ſententia ſimpliciter ferenda*, ſive in ſenatu, ſive in judiciis, quod Hottomanno etiam animadverſum. *Simpliciter* eſt nulla habita ratione hominis aut potentis, aut inviſi, ſed ut jus, utilitas & tempus reipublicæ poſtulabit? *Grævius.*

Cunctis ſuffragiis judicavit] Sic legendum videtur potius, quam *indicavit*: & ita habent nonnulli libri vulgati. ego tamen, *indicavit*, non damno. Nam declarare quippiam ſuffragiis dicimus. librorum autem veterum ſcriptura eſt varia. habent enim partim, *judicavit*, partim, *indicavit*. Lambinus.

POST REDITVM IN SENATV.

ORATIO VICESIMA OCTAVA.

ARGVMENTVM FR. HOTTOMANNI.

M. Tullius poſtridie quam ab exilio in patriam reverſus eſt, hoc eſt Nonis Septemb. in Senatum profectus, orationem hanc habuit, qua nominatim utrique Conſuli, dein, octo Tribunis pl. poſt ſeptem Praetoribus, dein Cn. Pompeio tum temporis privato poſtremo Senatui univerſo pro reditu impetrato gratias agit. Conſules ſunt P. Lentulus Q. Metellus: quorum ita beneficia commemorat, ut illis reſtitutionis ſuae laudem attribuit. huic quod adverſatus non ſit ſimpliciter gra-

utem hanc orationem habitam eſſe. Non. Septem-
ridie quam reverſus eſt. Cujus rei auctorem habemus
ipſum, qui in epiſt. 1. lib. ad Attic. IV. *his ſcribit*
oſtridie in ſenatu, qui fuit dies Non. Septemb.
atias egimus. *Unde perſpicue intelligitur, primam*
, quam poſt reditum ſuum habuit, ac propterea ora-
Quirites poſteriore loco collocandam fuiſſe. Quod
ulli diſputant, de altera quadam oratione locum
lae accipiendum eſſe, qua ſingulis Senatoribus gra-
, ridiculum eſt, nam illa hujus orationis verba,
c illorum conjectura nititur: Vobis vero P. C. ſin-
gi & ago gratias univerſis: ego initio quantum
c. Haec, inquam verba, non ad aliam orationem,
us ipſius exordium referenda ſunt: & ſtultum eſt
Ciceronem in Senatu prius egiſſe gratias ſingulis
, id eſt privatis, quam conſulibus & magiſtratibus
o ſenatui. Praeterea, cum ſatis conſtet, ipſe etiam
oratione pluribus verbis teſtificetur, Senatum prin-
pſius reditu conficiendo fuiſſe, ac prius in Senatu
populum actum ea de re fuiſſe. imo vero Senatum
uiſſe, ut ea de re cum populo ageretur, nemo non
ionem poſtulaſſe ut prius ſenatui quam populo gra-
ntur.

RGUMENTUM P. MANUTII.

ſi habita eſſet, ita videtur mentionem facturus fuiſſe in ep. 1. lib. IV. ad Attic. ut mentionem fecit orationis in ſenatu habitae, his verbis: Poſtridie in ſenatu, qui fuit dies non. Septemb. ſenatui gratias agimus. *In hac igitur, qua ſenatui gratias egit, commemorat, atque amplificat ejus ordinis erga ſe merita: laudat conſules P. Lentulum, & Q. Metellum: tribunos pl. octo, & in iis praecipue Milonem, & Sextium: ſeptem praetores, & Cn. Pompejum. Habita Lentulo, & Metello Coſ.*

Sane in Erfurt. & primo Francii codice haec oratio praecedit illam, quae ad populum eſt habita.

1 SI, patres conſcripti, pro veſtris immortalibus in me fratremque meum, liberoſque noſtros meritis parum vobis cumulate gratias egero; quaeſo obteſtorque, ne meae naturae potius, quam magnitudini veſtrorum beneficiorum id

les, quorum beneficio & haec tenuimus, & rebus aucti ſumus: ſi populum Romanum cu- ribus in ampliſſimo conſilio, & in altiſſimo gra- itatis, atque in hac omnium terrarum arce col- lo-

ſerendum videtur. *Ornare* copioſe & diſerte explica- *Ornari res ipſa negat contenta* ila in procemio ex emenda- m doctorum: *ope ornantis* etiam male *orantis*. de quo *Gravius*.

tris parentes] Nam etſi fratris orbati ſuo parente non eſ- ille propter luctum & mœ- ris erga illos officium præ- erat. *Hottom.*

rem, qui ordinem] *Dignita-* eam amplitudinem, quam s præclare geſtis ſibi in civi- m pepererat: *ordinem* vero tu locum: nam una cum illi reſtitutus fuit. *Idem.*

s] Omnia enim per ſuos a, per conſules æſtimata & Vide epiſt. 2. lib. ad Att. 4.

oteſt eſſe jucundius] Quippe omnium caritate, patria tatur: ut idem in 1 de offic. . In Erſurt. & prim. Fran- *cundius*, ut in pleriſque ve- S. & lapidibus.

quit, *non mea ſolum, neque meos, ſed me ipſum, quid enim ſim.* Hottom.

Liberis, civitas] Hoc de ingenuis, & civium liberis dici ſatis intelligitur. *Idem.*

Ceteris rebus] Opibus & honoribus. *Idem.*

Cujus honoribus] Notandum *honoris* verbum in eo poni, qui honeſtat, non qui honeſtatur: ut paucis poſt verſibus *pop. Rom. honores.* Ergo *cujus honoribus*, id eſt cujus muneribus, in quibus ſummi honores ſunt, nam *honores*, id eſt procurationes adminiſtrandæ reipublicæ omnes a populo mandabantur. *Idem.*

In ampliſſimo conſilio] Senatu. Quæri tamen poſſet, cum ſenatores non a populo crearentur, ſed a cenſoribus legerentur, quid eſt, quod populi beneficio ſe in ſenatu collatum dicit? poſſet autem ſubtiliter reſponderi, nonnullos qui magiſtratum adepti eſſent, quamvis ſenatores non eſſent, tamen jus in Senatu dicendæ ſententiæ habuiſſe. Qua de re diximus in libello de ſenatu, cap. 1. ſed hæc pinguius & quaſi oratorio more dicta accipienda ſunt. *Idem.*

In altiſſimo gradu dignitatis] Conſula-

locati ſumus: ſi hunc ipſum ordinem, a quo ſaepe magnificentiſſimis decretis ſumus honeſtati, immenſum quiddam & infinitum eſt, quod vobis debeamus, qui veſtro ſingulari ſtudio atque conſenſu parentum beneficia, deorum immortalium munera, populi Romani honores, veſtra de me multa judicia, nobis uno tempore omnia reddidiſtis: ut, cum multa vobis, magna populo Romano innumerabilia parentibus, omnia diis immortalibus debeamus, haec antea ſingula per illos habuerimus: nunc univerſa per vos recuperarimus.

2 Itaque, P. C. quod ne optandum quidem eſt homini, immortalitatem quandam per vos adepti eſſe videmur. quod enim tempus erit unquam, quo veſtrorum in nos beneficiorum memoria ac fama moriatur, qui illo ipſo tempore, cum vi, ferro, metu, minis obſeſſi teneremini, non

ad ſummam ſenatus poteſtatem referebant, reges etiam & liberi populi com-

Quod haec antea ſingula] Subeſt membrum. neque enim plena ſententia eſt,

o poſt diſceſſum meum me univerſi revocavi-
ente L. Ninnio, fortiſſimo atque optimo viro?
›uit ille peſtifer annus & maxime fidelem, &
midum, ſi dimicare placuiſſet, defenſorem ſa-
:. poſtea vero quam vobis poteſtas decernendi
rmiſſa per eum tribunum plebis, qui, cum per
›licam lacerare non poſſet, ſub alieno ſcelere
umquam de me ſiluiſtis, numquam meam ſalu-
b his conſulibus, qui vendiderant, flagitaviſtis.
Ita-

poſt diſceſſum] Paucis poſt
Sextiana tamen cum de to-
im menſibus loqueretur,
emporis dolore interjecto.

Ninnio] Quadrato tribuno
nii ad Senatum de Cicero-
retulit:. viro incredibili
udine animi, conſtantia:
. perſuaſit (ut in Sextiana
cat) & populo (ut Dio li-
ır) ut tanquam in publica
ceronis cauſa veſtitus mu-
. *Referente L. Ninnio*] Ita
ı. hic enim ille eſt L. Nin-
s, quo modo eum appellat
ı ita perſpicue ſcriptum eſt
antiquis, ubi vulgati ha-
nio. neque hoc loco tan-
tis aliis, ut alibi cognoſce-
us. *Referente L. Niunio*]
d hanc ſcripturam Palatini.
litteras conceperint, ut
ſit *Numio*, *Minuo*, aut ſi-
ıde & natum vulgare *Mu*
r Turnebus libro XXIIX.
rus. Franc. prim. *refe-*
. Munio. Non eſt *de me*
cum faciat ad hujus loci
ravius.
idum] Itaque in Sextiana:
, *in mea cauſa nunquam ſi-*
utremuit. Hottom.
vobis poteſtas decernendi] Se-
faciendi. *Idem.* Franc.
vero quam vobis poteſtas de-
permiſſa. Sed Pith. *Poſtea-*
teſtas facta decernendi non eſt.
recipiendum duco. *Grav.*

Per eum tribunum plebis] Ælium Ligurem, qui interceſſit. Pro Sext. *Interceſſit Ligur iſti neſcio quis, additamentum*, &c. Hottomannus.

Sub alieno ſcelere delevit] Amborum conſulum Piſonis & Gabinii: quorum opibus & auctoritate ad quærendam mihi perniciem eſt uſus P. Clodius. *Idem.* *Sub alieno ſcelere delevit*] Libri manuſcr. habent partim, *delevit*, partim, *delituit*, de quo judicet lector. ego interea nihil muto. *delituit* tamen non improbo. *Lambinus.* *Poſſet, ſub alieno ſcelere delevit*] Alii aliter. Guilielmius tentabat, *poſſet ſuo, alieno ſcelere delevit.* Gruterus.

Poteſtas decernendi non eſt permiſſa per eum] Erfurt. & Colian. *decernendi poteſtas non eſt per eum.* Poteſt ſane abeſſe haut incommode *permiſſa.* Grævius.

Nunquam meam ſalutem non ab his conſulibus qui vendiderunt flagitaviſtis] Ita habent vulgati libri: manuſcriptus autem rectius mihi videtur tranſtuliſſe illud *non*: habet enim, *Nunquam non meam ſalutem*, &c. F. Vrſinus.

Qui vendiderant] Acceptis a P. Clodio provinciis, Piſo Macedonia, Gabinius Syria. *Hottom.* Non male Pith. *qui rempublicam venditaverant.* pactis provinciis vendiderant rempublicam Clodio, cum eam impune paterentur a nequiſſimo homine lacerari, & deleri. Poteſt tamen vulgata ferri repetito ἀπὸ κοινοῦ *ſalutem.* Grævius.

Flagitaviſtis] Tanquam veſtro jure, & debitam: nam *flagitare* proprie eſt debitorem acrius & vehementius appellare. *Hottom.*

Itaque veſtro ſtudio atque auctoritate perfectum eſt, ut ipſe ille annus, quem ego mihi, quam patriae malueram eſſe fatalem, hos tribunos haberet, qui & promulgarent de ſalute mea, & ad vos ſaepenumero referrent. Nam conſules modeſti, legumque metuentes, impediebantur lege, non ea, quae de me, ſed quae de ipſis lata erat, cum meus inimicus promulgavit, ut, ſi revixiſſent ii, qui haec paene delerunt, tum ego redirem: quo facto utrumque confeſſus eſt, & ſe illorum vitam deſiderare, & magno in periculo rempublicam futuram, ſi aut hoſtes atque interfectores reipublicae re-

Ille ipſe annus] Quo Piſo & Gabinius conſules fuerunt. *Hottom.* *Illo ipſo anno*] Sic & ſcribitur in prim. Franc. & Dreſd. ed. prim. ſed rectius tamen alii: *ille ipſe annus.*

Fatalem] *Fatalis* & in bona & in mala re dicitur: quaſi fato & certo Dei decreto vel ſalutaris vel exitioſus. Itaque in Catilin. IV: *Meus*, inquit, *conſulatus* [illegible] bit: *Qui cum in Senatu privatim ut de me ſententias dicerent, flagitabantur, legem illi ſe Clodiam timere dicebant.* Sed in ea pro domo apertius: *Homines legum metuentes, tum frequentiſſimus ſenatus rem ut de me referrent, quotidie flagitaret, non ſe rem improbare dicebant, ſed lege ipſius impediri.* Hottom.

Impediebantur lege] Quam Clodius [illegible]

am tum communi ſalute conjungere. Poſtea
iam ſingulari & praeſtantiſſima virtute P. Len-
ıſulis, ex ſuperioris anni caligine & tenebris lu-
republica Kal. Ian. reſpicere coepiſtis: cum
Q. Me-

llo ipſo tamen anno, cum ego ceſ-
nc. Pith. Dreſd. princeps edi-
Stephani: *Itaque illo tum ipſo*
tum merito reſpuit, ut & *ta-*
l dicuntur alii libri præ ſe fer-
ius, Manutius, alii. Cur ta-
uit Gruterus invita ſententia?
Mediol. ed. *cecidiſſem*, quod
unt vetuſtiores codices proba-
ut *ſtare* dicuntur Cic. quorum
gnitas, & fortuna, ſic *cadere*,
vantur. *Grævius.*

autem civitatis, non legum præ-
parietum vitam ſuam tueretur]
ejus, de quo ſic in Sextiana:
llium de interitu Cn. Pompeji,
lo ferroque deprehenſo, ille in-
tam diu fuit, quam diu ini-
in tribunatu. Item in ea pro
Comprehenſus eſt in templo Caſto-
P. Clodii; quem ille ad Cn. Pom-
ficiendum collocarat, extorta eſt
ca de manibus: Caruit foro poſtea
caruit ſenatu, caruit publico,
parietibus, non jure legum ju-
texit. Hottom. Sic cod. Erf.
l. Vict. C. Steph. Lambini edd.
ditio princeps, Franc. prim.
P. Manut. *Principes au-*
... *præſidia. Sed parie-*

quibus inſidiabatur Clodius. Pithœi tamen excerpta vulgatam tuentur. *Græv.*

Reſpublica ſine conſulibus eſſet] Sic in Sextiana: *Quid dicam conſules? hoccine & ego appellem nomine everſores hujus imperii? proditores veſtræ dignitatis? hoſtes bonorum omnium?* & alibi: *Si appellandi ſunt conſules, quos nemo eſt qui non modo ex memoria, ſed ex faſtis evellendos non putet.* Hottom. *Reſpublica ſine conſulibus eſſet*] Liber manuſcr. habet, *reſp. ſine rep. ſine conſulibus eſſet:* quæ ſcriptura non eſt fortaſſe rejicienda. *Lambinus.* Hanc ſcripturam ex S. Victor. produxit quoque Guilielmius.

Tutoribus annuis] Minus eſt tutorem quam parentem habere: ille tanquam alienam, hic quaſi communem adminiſtrat, qua de cauſa liberi ſui hæredes a Iuriſconſultis appellantur. Et Terent. dixit, *Meus particeps.* Ergo plus eſt cum rempublicam dixit, non modo parentes, ſed ne tutores quidem habuiſſe. *Hottomannus.*

Caput meæ proſcriptionis] *Caput* illud legis, ne quis referret, neve ſententiam de Cicerone revocando diceret. Cur autem *proſcriptionem* hanc, non legem nominet, poſterius exponet. *Idem.*

P. Lentuli conſulis] Qui poſt annum

Q. Metelli, nobiliſſimi hominis, atque optimi viri, ſumma dignitas, cum praetorum, tribunorum pleb. paene omnium virtus & fides reipublicae ſubveniſſet: cum virtute, gloria, rebus geſtis Cn. Pompejus, omnium gentium, omnium ſaeculorum, omnis memoriae facile princeps, tuto ſe in ſenatum venire arbitraretur: tantus veſter conſenſus de ſalute mea fuit, ut corpus abeſſet meum, dignitas jam in patriam revertiſſet. Quo quidem menſe, quid inter me & meos inimicos intereſſet exiſtimare potuiſtis. ego meam ſalutem deſerui, ne propter me civium vulneribus reſpublica cruentaretur: illi meum reditum non populi Romani ſuffragiis,

ra, ex *deſpicere*, feci, *diſpicere*. vulgatam autem, *reſpicere*, rejeci. *Lambinus*. *Lucem diſpicere cœpiſtis*] Lambinus admiſit fide libri veteris, reſtatque in Pall. in Pithœano, in S. Victoris; ſed littera una diverſum: hi enim *deſpicere*: quod & in edd. vett. nam recentiores *reſpicere*. Gruterus. Sic quidem in notis

Vt corpus abeſſet meum, &c.] Hic locus fuerat ab aliquo ſemidocto corruptus, addita voce, *licet*, quæ nullo in codice manuſcr. reperitur. quod cum in hac ſecunda nova editione animadvertiſſem, ſine ulla religione ſic nunc edidi, deleta voce ſupervacanea, & ſubdita, *ut corpus abeſſet meum*, &c. hac ſententia, ...

n ferro & facibus homines tota urbe volitan-
giſtratuum tecta impugnata, deorum templa
ata, ſummi viri & clariſſimi conſulis faſces fra-
rtiſſimi atque optimi viri, tribuni pleb. ſanctiſ-
orpus non tactum ac violatum manu, ſed vul-
ferro confectumque vidiſtis. Qua ſtrage non-
moti magiſtratus, partim metu mortis, par-
eratione reipublicae, paullum a mea cauſa re-
. reliqui fuerunt, quos neque terror, neque
ſpes, nec metus, nec promiſſa, nec minae,
, nec faces a veſtra auctoritate, a populi Ro-
mani

ſanguinis] Significat eam quae in foro VIII Kalend. ...: cum corporibus civium ...leretur, cloacae referciren- ...ſpongiis ſanguis effingere- ...a Sextiana loquitur: & hoc ...m verbis in orat. ad Quiri- *Hottom.*

..., *nihil regibus*] Qui lega- ...nnum pro conſuetudine *Idem.*

...s ſententiis] Non exerce- ..., comitia non habebantur, ... ſenatus. *Idem.*

...iſſet] De ſe loquitur, cum ...abiiſſet, qui non privato ...auctore ſenatu ſupplicium ...ſumpſerat. *Idem.*

...mata] Eſt a Pall. & aliis,

patet ex Piſoniana & ſeq. *Hottomannus.*

Tribuni plebis] P. Sextii, qui omnem magiſtratus ſui vim ad conficiendum Ciceronis reditum contulit: ut ſaepe jam dictum eſt. *Idem.*

Sanctiſſimum corpus] Corpora tribunorum pl. legibus ſacratis ſacroſancta fuiſſe, nemo neſcit. *Idem.*

Non tactum ac violatum manu, &c.] Etiam hic locus a ſemidocto aliquo fuerat depravatus, qui addiderat de ſuo vocem, *ſolum.* ſic enim habent lib. vulgati. *non ſolum tactum*, &c. Eſt autem hoc ſic dictum, ut illud, *non furem, ſed raptorem, non adulterum, ſed oppugnatorem pudicitiae*, &c. Lambinus. *Non tactum ac violatum manu*] Recepta lectio, *non ſolum tactum*, &c. ſed contra mſſ. eoſdem. *Gruterus.*

4 mani dignitate, a mea ſalute depellerent. Princeps P. Lentulus, parens ac deus noſtrae vitae, fortunae, memoriae, nominis, hoc ſpecimen virtutis, hoc indicium animi, hoc lumen conſulatus ſui fore putavit, ſi me mihi, ſi meis, ſi vobis, ſi reipublicae reddidiſſet. qui ut eſt deſignatus, numquam dubitavit ſententiam de ſalute mea ſe & republica dignam dicere. Cum a tribuno plebis vetaretur, cum praeclarum caput recitaretur, ne quis ad vos referret, ne quis decerneret, ne diſputaret, ne loqueretur, ne pedibus iret, ne ſcribendo adeſſet: totam illam, ut ante dixi, proſcriptionem non legem putavit, qua civis optime de rep. meritus nominatim

Deus noſtræ vitæ] Quippe, qui me a morte ad vitam, a deſperatione ad ſpem, ab exilio ad ſalutem revocavit: ut ipſe poſterius loquitur. Sic in ea pro Sextio: *Quem ego Deum ac parentem ſtatuo fortunæ ac nominis mei, & fratris rerumque noſtrarum.* Hottom.

Hoc lumen conſulatus ſui] Hoc facinus

periores, emendari & purgari poteſt. Eſſe autem corruptum clamat vetus codex unus, & alter, in quibus non comparet vox, *clauſulam*, neque ut habent alii *cauſam*: deſideratur tamen aliqua. quæ ſit illa, incertum. Quid, ſi dicamus, ſic legendum? *totam illam rogationem, proſcriptionem, ut ante dixi, non legem,* &c.

consul est ? quo quanto majus dediſſetis, ſi ſu-
re anno fuiſſet ? nec enim eguiſſem medicina
lari, niſi conſulari vulnere concidiſſem. Audie-
ex ſapientiſſimo homine, atque optimo civi & vi-
Q. Catulo, non ſaepe unum conſulem improbum,
vero numquam poſt Romam conditam, excepto
innano tempore, fuiſſe. quare meam cauſam ſem-
re firmiſſimam dicere ſolebat, dum vel unus in
lica conſul eſſet. Quod vere dixerat, ſi illud de
s conſulibus, quod ante in republica non fuerat,
ne ac proprium manere potuiſſet. Quod ſi Q. Me-
illo tempore conſul fuiſſet unicus, dubitatis,
nimo fuerit in me conſervando futurus, cum in
uendo auctorem fuiſſe adſcriptoremque videatis ?
ſed

er] Confirmaret. Nam quae Ci-
etſus conjuratos geſſerat, aucto-
geſſerat. Violata igitur erat Se-
ctoritas, cum ob eam cauſam,
atui paruerat, ipſe violatus eſt.
tter.

tuius conſul eſt] Vulgo *fuit*, ſed
ullis eſt ſcriptis, imo neque in
praeterquam in Pal. nono, aut
Gruterus.

ri vulnere] Piſonis & Gabinii.
mus.

ilio ejus, qui cum
uit, nam hoc ipſum

Cinnano tempore] Cum L. Cinna & C. Octavius conſules rempublicam mutuis diſcordiis, belloque civili labefactarunt. Nota eſt hiſtoria ex Appiano, Plutarcho, Floro & aliis. *Hottom.*

Q. Metellus] Hoc addit ad objectionem tacitam. Nam cum Q. Metellus P. Clodii frater adfinis eſſet, & cum Cicerone inimicitias exercuiſſet, videbatur, ſi ſolus conſul fuiſſet, Ciceronem non admodum adjuturus. Hic eſt Q. Metellus Nepos ad Q. Metellum Celerem Galliae proconſulem, ipſius fratrem extant epiſt. Cic. lib. fam. v. *Idem.*

quo inſpectante ac ſedente, legem tribunus plebis tulit, ne auſpiciis obtemperaretur: ne obnuntiare concilio aut comitiis: ne legi intercedere liceret: ut lex Aelia & Fuſia ne valerent: quae noſtri majores certiſſima ſubſidia reipublicae contra tribunitios furores eſſe voluerunt. Idemque poſtea, cum innumerabilis multitudo bonorum de Capitolio ſupplex ad eum ſordidata veniſſet, cumque adoleſcentes nobiliſſimi, cunctique equites Rom. ſe ad lenonis impuriſſimi pedes abjeciſſent: quo vultu cincinnatus ganeo non ſolum civium lacrymas, verum etiam patriae preces repudiavit? Neque contentus eo fuit, ſed etiam in concionem adſcendit: eaque dixit, quae, ſi ejus vir *Catilina* revixiſſet, dicere non eſſet auſus: ſe nonarum Decembr.

quae,

Legem tribunus plebis tulit] P. Clodius. *Hottomannus.*

Ne auſpiciis obtemperaretur] Tulit, nequis per eos dies, quibus cum populo agi

ſoniana leges illas appellat, *propugnacula murosque tranquillitatis & otii*, ut paulo ante dictum eſt. *Idem.*

De Capitolio veniſſet] Hominum enim

ue mutaſſetis, atque idem omnes boni jam ante
t: ille unguentis oblitus, cum toga praetexta,
mnes praetores aedileſque tum abjecerant, ir-
alorem veſtrum, & luctum gratiſſimae civitatis:
e quod nemo umquam tyrannus, ut quo minus
oc-

b. fam. 1 in epiſtola, *perju-*
pplicium de iis ſumtum, un-
orat. pro Flacco: *O Nona illa*
qua me conſule fuiſtis: quem
re natalem hujus urbis aut certe
appellare poſſum. Hinc illud
Cæſarem occidit ad Atticum:
on omnibus horis jactamus idus
ſimiliter atque ille nonas Decem-
ore habet, & meliore conditio-
rant autem illo die, item ut
ullis antea fuerant, armati e-
n. in clivo Capitolino, circa
oncordiæ. Qua de re Sallu-
ribit: *Nonnulli equites Romani*
cauſa cum telis erant circum æ-
ia, ſeu animi mobilitate, &c.
m eadem de re Cicero in Sex-
Phil. III. Et Suetonius præ-
Cæſare. *Hottom.*
tibus Romanis] Erfurt. *Ab e-*
R. quod eſt, populi Romani.
occurrit. *Grævius.*
vit] Acrius objurgavit, in-
nale accepit verbis. ſic infra:
alis compellabantur. Hottom.
iam] Sic in Sextiana:
ſione relegavit; edixit-

Lambinus. *Saluti mea, pro familiaritate, rei publica pro fortunis, &c.*] Quid ſibi hæc velint, quæro; ait Lambinus. offecerat ei ſcilicet interpunctio vitioſior. eam ſanavimus, immiſſo commate, quod & in aliis editis. *Gruterus.*

Conſuiſſetis] Senatuſconſulto proprie de ea re facto, quod pro me uno poſt hominum memoriam publico conſilio ſuſceptum eſt: ut ipſe ſcribit in oratione pro Cn. Plancio. *Hottom.*

Cum toga prætexta] Qua majores magiſtratus utebantur; & quam tum quaſi in publica calamitate ob veſtis mutationem abjecerant. *Idem.*

Graviſſima civitatis] Rectius in manuſcripto libro: *Gratiſſima.* magis enim amici luctus ad grati animi memoriam, quam ad gravitatem pertinet. *Idem.*
Gratiſſima civitatis] Sic S. Victoris, & plerique Pall. item edd. vett. dictum autem reſpectu Ciceronis. id ipſum Lambinus, admiſſum priore editione, altera ejecit, reducto, *graviſſima.* conſule Turnebum lib. XXIIX, cap. 17. *Grut.*

Nemo unquam tyrannus] Sic in Sextiana: *Quis unquam conſul Senatum ipſius decretis parere prohibuit: quis tyrannus miſe-*

occulte veſtrum malum gemeretis, nihil diceret, ne
6 aperte incommoda patriae lugeretis, ediceret. Cum vero in Circo Flaminio, non a tribuno plebis conſul in concionem, ſed a latrone archipirata productus eſſet: primum proceſſit, qua auctoritate vir? vini, ſomni, ſtupri plenus, madenti coma, compoſito capillo, gravibus oculis, fluentibus buccis, preſſa voce & temulenta, quod in cives indemnatos eſſet animadverſum, id ſibi dixit gravis auctor vehementiſſime diſplicere. Vbi nobis haec auctoritas tamdiu tanta latuit? cur in luſtris & helluationibus hujus calamiſtrati ſaltatoris tam eximia virtus tamdiu ceſſavit? Nam ille alter Caeſoninus Calventius, ab adoleſcentia verſatus eſt in foro, cum eum, praeter ſimulatam verſutam-

luctu adficeret, lugere non ſineret? Hottom. *Vt nihil diceret*, eſt ut nullam afferret cauſſam, cur non gemeretis occulte, & doleretis meo exilio, quaſi id e re eſſet

eſſent, ſe interceſſuros, animadverſis vitiis legis ex ratione diſſuadentium intercederent, & qui ad intercedendum veniſſent, deſiſterent, victi auctorita-

æ huic loco fraudi fuit. Ea
Cicero ſcripſit : *ſimulatam*
Hujus vocis *mimicam* τὸ
in Pithœano & Erfurt. le-
erpretatio. Orat. in Piſon.
montana porta introiſſe dixiſ-
ne me mimica Exquiliana in-
mptiſſimus laceſſivit. Petron.
riſu exſonuerant. Idem ali-
c mercenarius ad raptum fer-
verat, nec Eumolpus inter-
em mimicam. Sic & *mimus*
e ficta, pro qualibet ſimu-
. epiſt. 26 : *Numquid ſimu-*
imus, quicquid contra for-
i verborum contumacium.
ia eſt cum vultu præ me fe-
ſeveritatem quandam, qui
us ſum. *Gravius.*

ſtudium] Hoc quid ſit non
m. Cogitandum ecquid
lius quadraret. nam ado-
ad Iuriſconſultos juris
conferre ſolitos, nemo
Denique hoc ipſum ſigni-
, cum in Piſo. ſic loqui-
erat audita vox in foro,
lum factum conſilii. Hott.
non dicendi facultas, non
taris, non ſtud. cogn. hom.]
artim a veteribus lib. ad-
conjectura ductus in inte-
non eſt autem, quod
c, *cognoſcendorum homi-*
. Nam hoc idem objicit
e in eundem. *Quid eſt a-*
m cognoſcere homines? non

lium, non ſcientia rei militaris, &c. Lamb.

Non conſulis ſtudium, non diſcendi initia rei militaris non cognoſcendorum hominum] Locum fœde depravatum corrigi poſſe aliquando putavi, ſi ita legeretur, *Non conſilium, non ſcientia rei militaris, non ſtudium cognoſcendorum hominum.* nam de eodem Piſone dixit in oratione, quam in eum ſcripſit : *Nunquam erat audita vox in foro, nunquam periculum factum conſilii, nullum non modo illuſtre, ſed ne notum quidem factum aut militia, aut domi.* & paullo poſt, *Quid eſt aliud furere, niſi non cognoſcere homines, non cognoſcere leges?* Eodem fere modo in epiſtola ad Thermium lib. XIII de M. Annejo legato dixit : *Nam ejus opera, conſilio, ſcientia rei militaris vel maxime intelligo me & rempublicam adjuvari poſſe.* F. Vrſinus.

Non juris ſtudium, non dicendi, non rei militaris, non &c.] Miſerabiliter hic multa mutarat Lambinus, nos expreſſimus quod erat in Pall. illo nono, de quorum verborum ſinceritate, neminem dubitare patietur veritas ac ratio. antea inepte legebamus, *non conſulis ſtudium, non diſcendi initia rei militaris, non* &c. Turnebus conjecerat, *non conſulendi ſtudium, non dicendi.* admodum dextre. *Gruterus.* Vti Gruterus edidit, ſic & invenitur in Francii primo & Pithœano. In editione prima tota hæc ἀκολουθία non legitur. In Erfurt. vero ſic ſcribitur : *ſtudium non diſcendi viciari militaris.* puncta τῷ *viciari* alia manus adſcripſerat, quæ & ſuper illam vocem poſuerat *non rei.*

Non diſcendi initia rei militaris] Nihil

cognoſcendorum hominum, non liberalitas. quem praeteriens cum incultum, horridum, maeſtumque vidiſſes; etiam ſi agreſtem & inhumanum exiſtimares, tamen libidinoſum & perditum non putares. Cum hoc homine, an cum ſtipite Aethiope ſi in foro conſtitiſſes, nihil crederes intereſſe. ſine ſenſu, ſine ſapore, elinguem, tardum, inhumanum negotium, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres. Idem domi quam libidinoſus? quam impurus? quam intemperans, non janua receptis, ſed pſeudothyro intromiſſis voluptatibus? cum

Cognoſcendorum hominum] Inſinuandi ſe in hominum notitiam & familiaritatem. *Hortom.*

Et perditum non dubitares] *Non putaſſes*, vetus liber. *F. Urſinus.* *Non putares*] Scripti noſtri fere omnes, *putares*, aut *putaſti*; non ut hactenus editi, *dubitares*. vult enim eo frontis fuiſſe ſupercilio, ut ignotis facile imponeret. noſtram lectionem probavit & Turnebus d. cap. 17. ſcripturam, firmatam ab editione principe, item Ahalæ libro. recentiores exhibent, *neglectum Capp.* ſine omni gratia; quæ pluſculum habitat in altero noſtro; ſed non item cuivis obvia eſt. *Grae.* Sane *negotium* legitur etiam in Erf. Pith. & Dreſd. ſed Franc. primus, vulgata retinet. *Inhumanum negotium*, ſi ita ſcripſit Cicero, *inhumanum negotium* eſt, qui nihil humani præ ſe fert, qui beſtiæ ſimilis

vero etiam litteris ſtudere incipit, & helluo imis cum Graeculis philoſophari, tum eſt Epicureus, penitus illi diſciplinae, quaecumque eſt, deditus, aptus uno verbo voluptatis. Habet autem maginon ex iſtis ineptis, qui dies totos de officio ac rtute diſſerunt: qui ad laborem, ad induſtriam, ricula pro patria ſubeunda adhortantur: ſed eos, iiſputent, horam nullam vacuam voluptate eſſe re: in omni parte corporis ſemper oportere ali- gaudium delectationemque verſari. His utitur praefectis libidinum ſuarum: hi voluptates omnes gant atque odorantur: hi ſunt conditores inſtructo- ie convivii: iidem expendunt atque aeſtimant votes, ſententiamque dicunt, & judicant, quancuique libidini tribuendum eſſe videatur, hoille artibus eruditus, ita contemſit hanc pudeniam civitatem, ut omnes ſuas libidines, omnia tia latere poſſe arbitraretur, ſi modo vultum impor-

at, quod adverſus & averſus fueidicus. *Gravius.*

vero etiam litteras ſtudere] Palatini neliores, item editio prima *lit-* nod mallem, quamvis ſciam altiam habere ſcriptorum auctori- *Gruterus.* In editione prima le- *eras*, non *litteris*. Sed in Erfurt. *litteris*, & in ultimo eſt *incepit*, *it*, quod rectius. *Grav.*

lluo immanis cum Graeculis philoſo- idem fere & in Sextiana & in Picommemorat. *Hottom.* *Et bel- anis cum Graeculis philoſophari*] Sic , cum in cod. antiquo ſcriptum im, *bellus imm.* & paullo ante, qui habent, *neglectum*, manuſcr. *egotium*, partim *vegotium*, ego, , reponendum putavi, quamnulli malint, *ignavum*. Lambin. ienſi eſt *belluus immanis*, ſed in ianc. & edit. prima hæc vere non extant. Erfurt. *belluus* , ſed al. man. ſuper illam vopſerat *vel beluam*, ut reſtituerat Lambinus non inepte. *Gravius.*

Penitus illi diſciplinæ] Epicuri enim quædam ſunt dogmata a recto philoſophandi genere non aliena, quæ Piſo contemnebat. *Hottom.* *Diſciplinæ* ſunt Philoſophorum ſectæ.

Non ex iſtis ineptis] Εἰρωνικῶς. nam quaſi in Piſonis perſona loquitur. *Hottomannus.*

Hi voluptates omnes veſtigant] Si ſic optimi codices, non reprehendo. Nam & alibi hac voce uſus eſt. Primus tamen Francii, & edit. prima: *Hi voluptates omnes inveſtigant*. Sed Erfurt. & Colin. ſtant a vulgata. *Grævius.*

Hanc prudentiſſimam civitatem] Quam qui primi fundarunt, alieniſſimi ab otio & voluptatibus. virtuti autem & induſtriæ deditiſſimi fuerunt. *Hottom.*

Latere poſſe] Populum enim ſuis rugis & ſupercilio decepit: ut mox inferet. *Idem.*

Vultum importunum] In Sextiana & Piſoniana copioſe vultus iſte Piſonis ſuis coloribus depingitur. *Idem.*

7 portunum in forum detuliſſet. Is me quidem minime, cognoram enim propter Piſonum affinitatem, quamquam longe hunc ab hoc genere cognatio materna tranſalpini ſanguinis abſtuliſſet, ſed vos populumque Romanum non conſilio, neque eloquentia, quod in multis ſaepe

Piſonum affinitatem] Senſus hic videtur: Ne quidem ille nunquam fefellit, quamquam cum nobiliſſimæ gentis nomen ferret, & ex iis eſſet, qui Frugi cognomen haberent, non ſtatim hominem penitus cognovit. Dixit autem *adfinitatem* κτ̓ μείωσιν, κτ̓ χρηστικῶς: ne ſi cognationem dixiſſet, omnino videretur illi Piſonum familiæ gentilitatem concedere. *Hottom.* *Namque equidem cognoram, propter*] Hunc locum antea obſcurum, atque impeditum, ſic emendavi, conjectura ductus: cujus ſententia nunc planiſſima eſt. Quod autem negationem ſuſtuli ante verbum, *cognoram*, id feci, & ſententia poſtulante, & inſtituto eorum, qui ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis odore ſuſpicionis ad veram duperam *quanquam* hic eſt repetitum, & in aliis codicibus poſtea ſemel deletum, ſed alterum alieno loco relictum. In Erfurt. eſt; *Is me quanquam equidem non cognora propter*, ſed alia antiqua tamen manus *e* in equidem notarat puncto, & *minime* adſcripſerat, & in *non cognora* itidem ultimam ſyllabam delendam notarat, adſcripſeratque *cognoſcatur a me*, Genuina fuit manus Tullii: *Is me quidem minime, cognoram enim propter Piſonum affinitatem, quanquam longe hunc ab hoc genere cognatio materna tranſalpini ſanguinis abſtuliſſet, ſed vos*, &c. Vides liquida eſſe omnia. Nec dubitavi, ſic in mea reponere editione, & quod omnia ex manu exaratis codicibus ſint hauſta, & quod editionum magna ſit diſcrepantia.

ontis tibi integumento ad occultanda tanta fla- liutius uti non liceret? cum hoc tu coire auſus conſularem dignitatem, ut reipublicae ſtatum, atus auctoritatem, ut civis optime meriti fortu- ovinciarum foedere addiceres? te conſule, tuis , & imperiis, ſenatui populoque Romano non tum, non modo ſententiis atque auctoritate ſua, vultu quidem ac veſtitu reipublicae ſubvenire.

Ca-

ebus geſtis] *Rebus* ex Manutiana niana Gruterus adoptavit, con- um tam manu exaratorum, itorum fidem. Non enim id t editiones priſcæ, nec Victo- c Baſileenſes & Argentoraten- nes, nec *MSS.* Franc. Pith. egitur tamen in Erfurtenſi ab , verum antiqua adſcriptum.

i notata veſtigiis] Cum forte dentiam ab eo qui capillos in- attingitur. *Hottom.* *Non frons otata veſtigiis*] Sic optimi fere am quidam *torta*. Guilielmius um Lugdunenſi editione *in-* itus culi *calamiſtrimis torta ve-* ſter nonus, *calamiſtri non otata* erus. Noſtri libri & ed. pri- ro vulgata.

c tu coire] Semper fere in ma- ipitur *coire* pro ſocietatem m, tumultuum excitan-

Provinciarum fœdere addiceres] Syria & Macedonia, ut ſuperius dictum eſt. *Hott.* *Addicere* nimirum Clodio, hoc eſt Clodium patereris impune pro libitu Ciceronem vexare, affligere, perdere. Eleganter enim Latinis hi dicuntur *addici*, *adſignari*, *dedi*, *tradi*, *donari hoſtibus*. Superius vide quæ notavi ad Cluent. c. 69. & pro Flacco cap. 11. Sic paullo poſt; *Me conſtrictum inimicis reipublica tradidiſti.* & mox: *Duobus impiis nefariiſque conſulibus ærarium, provincia, legiones imperia donabantur.* Grævius.

Senatui populoque] Nam ante ſenatum ordines reliqui jam fecerant. In Piſonian. *Hottom.*

Sententiis] Nam ſenatus veſtem mutandam cenſuerat. Conſules autem contra quam ſenatus cenſuiſſet, ut cives ad veſtitum redirent, edixerunt. *Idem.*

Sed ne luctu quidem ac veſtitu] Optime Pith. *ſed ne vultu quidem ac veſtitu*, In Erfurtenſi alia manus, ſed peranti-

Capuaene te eſſe putabas, in qua urbe domicilium quondam ſuperbiae fuit, conſulem eſſe, ſicut eras eo tempore: an Romae, in qua civitate omnes ante vos conſules ſenatui paruerunt? tu es auſus in Circo Flaminio productus cum tuo illo pari dicere, te ſemper miſericordem fuiſſe? quo verbo ſenatum, atque omnes bonos tum, cum a patria peſtem depuliſſem, crudeles demonſtrabas fuiſſe. Tu miſericors me affinem tuum, quem tuis comitiis praerogativae primum cuſtodem prae-

notantur & puniuntur. Tacit. 1 ann. 7: *Cognitum eſt ad introſpiciendas etiam procerum voluntates indutam dubitationem. Nam verba, vultus in crimen detorquens recondebat.* Hiſt. 11, 52: *Milites ut falſum rumorem aſpernantes, quod infenſum Othoni ſenatum arbitrabantur, cuſtodire ſermones, vultum habitumque trahere in deterius.* Vides hic *vultum habitumque*, ut apud noſtrum, *vultu ac veſtitu*. Eadem eſt tranſpoſitio litterarum in *luctu* pro *vultu*, ut ſtatim ante in *cornatio* & *conta-*

Quo duumviratum gerebas. Nam Capuae duumvir Piſo fuit. Sed nihil hujuſmodi adfirmo. *Hottom.*

Cum tuo illo pari] Sic in Piſoniana: *Cum illo ſuo pari, quem tamen omnibus vitiis ſuperare cupiebat.* Idem.

Semper miſericordem] Sic in Piſoniana: *Productus in concionem cum eſſes interrogatus, quid ſentires de conſulatu meo, reſpondes crudelitatem tibi non placere.* Idem.

Peſtem depuliſſem] Conjuratos Catilinarios. *Idem.* *Cum a patria peſtem* [illegible]

ntaque intemperantia fuiſti, ut ne unam quidem
ı intereſſe paterere inter meam peſtem, & tuam
am; ſaltem dum conticeſceret illa lamentatio &
tus urbis. Nondum palam factum erat occidiſſe
ublicam, cum tibi arbitria funeris ſolvebantur.
odemque tempore domus mea diripiebatur, ar-
: bona ad vicinum conſulem de Palatio, de Tuſ-
culano

aſi ſinguli candidati ſingulis ami-
tabulam darent, in qua numerum
orum, quibus a prærogativa creati
didati eſſent, punctis notarent,
am maximi momenti eſſet, mu-
cuſtodiendi, id eſt ſuffragiorum
am obſervandi, non niſi fideliſ-
t certiſſimo amico mandabatur,
m autem eum dici, qui quid ob-
emini ignotum eſt. *Hottom.*

loco] Nam & honori & amicitiæ
atur, inter primos ſententiam
Idem in Piſon. *Idem.*

ntiam rogaras] Erfurt. *ſententiam*
Grævius.

n generum] L. Calpurnium Piſo-
t in Sext. *Gener & Piſo gener a Pi-*
ſulis pedibus ſupplex rejiciebantur.
n.

unam quidem horam intereſſe] Hoc
us verbis in Sext. exponit. ubi ait,
s ne noctem quidem inter ſuum diſcri-
m prædam intereſſe paſſos fuiſſe.
lo, inquam, ipſo die, die di-

Liber manuſcr. habet, *occidiſſe rempubli-*
cam, quod magis probo. *occidiſſe* autem,
id eſt, interiiſſe, a verbo occido, ſe-
cunda brevi. *Lambinus.* *Nondum palam*
factum erat occidiſſe rempublicam] Meta-
phora funebris; de qua diximus in Suſpi-
cionum libellis. ideoque malui *occidiſſe*,
cum libris potioribus, quam ut erat in
vulgata *concidiſſe*. Gruterus. *Occidiſſe* eſt
etiam in Franc. prim. & Dreſd.

Arbitria funeris] Sic in Piſoniana:
Eodem & loci veſtigio & temporis, arbitria,
non mei ſolum, ſed patriæ funeris abſtuliſti.
Et in ea pro domo: *Videre prætextatos*
inimicos, nondum morte complorata arbitria
petentis funeris. Vt facile appareat, arbi-
tria in funeribus dici ſolita, pro merce-
de libitinariorum veſpillonum, pollin-
ctorum: eorum denique omnium qui
mercede funera juvabant. *Hottom.* *Ar-*
bitria dicebatur pecunia vectigalis, quæ
a ſociis pendebatur reipublicæ, pro jure
monopolii, ut docuit Gronovius ad
Liv. 11, 9. quem vide. Peſſime legitur

culano ad item vicinum alterum conſulem deferebantur: cum, iiſdem operis ſuffragium ferentibus, eodem gladiatore latore, vacuo non modo a bonis, ſed etiam a liberis atque inani foro, ignaro populo Romano quid ageretur, ſenatu vero oppreſſo & afflicto, duobus impiis nefariiſque conſulibus aerarium, provinciae, le-
8 giones, imperia donabantur. Horum conſulum ruinas vos conſules veſtra virtute fulſiſtis; ſumma tribunorum plebis, praetorumque fide & diligentia ſublevati. Quid ego de praeſtantiſſimo viro, T. Annio, dicam? aut quis de tali cive ſatis digne umquam loquetur? qui cum videret ſceleratum civem, aut domeſticum potius hoſtem, ſi legibus uti liceret, judicio eſſe frangendum: ſin ipſa judicia vis impediret ac tolleret, audaciam virtute, furorem fortitudine, temeritatem conſilio, manum manu, vim vi eſſe ſuperandam: primo de vi poſtulavit. poſteaquam ab eodem judicia ſublata eſſe vidit, ne ille omnia vi poſſet efficere curavit: qui

it, neque tecta, neque templa, neque forum, ne-
:uriam, ſine virtute ſumma, ac maximis opibus
ıpiis ab inteſtino latrocinio poſſe defendi: qui pri-
poſt meum diſceſſum metum bonis, ſpem au-
ıus, timorem huic ordini, ſervitutem depulit ci-
. Quam rationem pari virtute, animo, fide,
xtius ſecutus, pro mea ſalute, pro veſtra auctori-
pro ſtatu civitatis, nullas ſibi inimicitias, nullam
nullos impetus, nullum vitae diſcrimen vitandum
ıam putavit: qui cauſam ſenatus exagitatam con-
bus improborum ſic ſua diligentia multitudini
nendavit, ut nihil tam populare, quam veſtrum no-
: nihil tam omnibus carum aliquando quam veſtra
ıritas videretur: qui me cum omnibus rebus, qui-
:ribunus pl. potuit, defendit, tum reliquis officiis
., ac ſi meus frater eſſet, ſuſtentavit: cujus ego
tibus, libertis, familia, copiis, litteris ita ſum ſu-
atus, ut meae calamitatis non adjutor ſolum, ve-
etiam ſocius videretur. Iam ceterorum officia ſtu-
ıe vidiſtis: quam cupidus mei C. Ceſtilius, quam
oſus veſtri, quam non varius fuerit in cauſa. Quid
:iſpius? cui ego ipſi, parenti, fratrique ejus ſentio
quan-

*m bonis, ſpem audacibus, timo-
r.*] Hoc *καμμα ſpem audacibus*,
νόμιον ſit nemo dubitabit. exſtat
in Pal. nono & Turing. nec rece-
tio vetus; niſi quod loco *ſpe* ſer
Grut. Confirmat hanc lectio
odex Pithoei, ac editio prima,
tamen *ſpem* non habetur, ſed
audacibus. In prim. Franc. &
aeque ut in editis ante Gruterum
ba non extant. In Erfurt. ad-
tiam. Sic enim ille: *ſpem etiam
bus*.

ıtius] Alter tribunus pleb. pro
ſtat Ciceronis oratio, in qua haec
xplicantur. *Hottom.*

l tam populare] Cum Senatores
timates ſint. *Idem.*

C. Ceſtilius] Sic Pall. Gembl. S. Victor. vulgo, *Seſtilius*, alias *Sextilius*. Grut. Erfurt. *Ceſtillius*.

Quid M. Ciſpius?] Secutus ſum editionem Manutianam, mea ſententia, hoc loco emendatam: quamquam quidam ſubſtituunt. *M. Olbius*, ſecuti ſcripturae veteris veſtigia, quae eſt, *Molpius*. quibus propemodum aſſentior. *Lambin.*

Quid M. Ciſpius?] Eſt a Pal. nono, nam ceteri, *M. Opſius*; aut vero *Mopſius*. *Ciſpii* mentio in Planciana cap. 31. cujus loci memoria editioni ſuae iſtud intulerat P. Manutius, ejecto vulgato, *Moſopius*; quod & damnat Pighius noſter ad annum V. C. DCXCVI. *Grut.* Erfurt. *M. Oſpius*.

Cum

quantum debeam : qui cum a me voluntas eorum in privato judicio eſſet offenſa, publici mei beneficii memoria privatam offenſionem oblitterarunt. Iam T. Fadius, qui mihi quaeſtor fuit, M'. Curius, cujus ego patri queſtor fui, ſtudio, amore, animo huic neceſſitudini non defuerunt. Multa de me C. Meſſius, & amicitiae, & reipublicae cauſa dixit : legem ſpeciatim initio de ſalute mea promulgavit. Q. Fabricius, ſi, quae de me agere conatus eſt, ea contra vim & ferrum perficere potuiſſet: menſe Ianuario noſtrum ſtatum recuperaſſemus. quem ad ſalutem meam voluntas impulit, vis retardavit, auctoritas veſtra revocavit. Iam

Cum a me voluntas eorum in privato judicio eſſet offenſa] Cum Cicero judex eſſet in judicio quodam additus, in quo de re ipſorum ageretur. *Hottom.* Prim. Franc. & Dreſd. *cum mihi voluntas eorum*, &c. *eſſet offenſa.* ut Tacitus 1, 1: *Veteris populi Romani proſpera vel adverſa claris*

netæ cudendæ fuit, ut ex denariorum inſcriptionibus intelligimus. *F. Vrſinus.*
C. Meſſius] Haud ſecus Pall. noſtri, & Gembl. S. Victor. Erfurd. non *Meſſinius*, ut vulgo. quem item rejecerat d. loco Pighius. *Gruterus.* Pith. ſane & Dreſd. *Meſſius*, non *Meſſinius*. Eſt ille Meſſius,

ia, quam eſſet cara nobis mea ſalus, declaravit.
officia C. Septimii, Q. Valerii, P. Craſſi, Sex.
ii, C. Cornuti, ſumma & in me, & in rempu-
conſtiterunt. quae cum libenter commemoro,
n invitus nonnullorum in me nefarie commiſſa
eo. non eſt mei temporis injurias meminiſſe:
etiam ſi ulciſci poſſem, tamen oblivisci mallem.
sferenda tota mea vita eſt, ut bene de me me-
ram gratiam, amicitias igne perſpectas tuear,
ertis hoſtibus bellum geram, timidis amicis
m, proditores meos non indicem, dolorem pro-
fectio-

praetorem] Hactenus octo tri- . . . numeravit, qui ipſius redi- . . ., duo reliqui non con- . . . Numerius Quintius & Sex. . . ., non intercesserunt . . . & Senatus & omnium ma- . . . conſenſum viderent. *Hott.*

. . .] Praetor urbanus. *Idem.*

. . .] Praeter unum App. Clau- . . . dii fratrem. *Idem.*

. . . *potestatem*] Indicio diſ- . . . praetoris urbani poteſtas . . . dare, vel denegare. Puto . . . Ciceronis bonis contro- . . . nam de aliis rebus acti- . . . denegaſſet. *Idem.*

etiam ſi ulciſci poſſem] *Etiam* . . . nec in Dreſd. nec in edi- . . . legitur. Extat tamen in Er- . . . noſter libro II de officiis *igne ſpectatus*; qui nulla re ab honeſto deducitur. *Grut.* *Igne ſpectatus* non eſt, ut Gruterus vult; qui nulla re ab honeſto deducitur; ſed cujus fides & amicitia in rebus adverſis multis documentis eſt probata. Tuetur haec verba, quae in editis ante Gruterum non leguntur, Pithoei excerpta, in quibus tamen nonnihil corrupte, *amicitias dignas perſpectas tuear.* Graevius.

Proditoribus meis non indicem] Vetus liber *vindicem*: quod meo quidem judicio multo rectius eſt. *Hottom.* *Proditoribus meis, &c.*] Sic ſolus Pal. ſec. ac tert. nam Erfurd. item Pal. non. & pr. *proditores meos non indicem: dolorem profectionis meae reditus dignitate conſoler.* neque aliter quart. aut oct. niſi quod ii *vindicem.* ſententiae ſunt bellae: haud ta-

fectionis meae reditus dignitate conſoler. Quod ſi mihi nullum aliud eſſet officium in omni vita reliquum, niſi ut erga duces ipſos, & principes atque auctores ſalutis meae ſatis gratus judicarer: tamen exiguum reliquae vitae tempus non modo ad referendam, verum etiam ad commemorandam gratiam mihi relictum putarem. Quando enim ego huic homini ac liberis ejus, quando omnes mei gratiam referent: quae memoria, quae vis ingenii, quae magnitudo obſervantiae, tot tantiſque beneficiis reſpondere poterit? qui mihi primus afflicto & jacenti conſularem fidem dexteramque porrexit: qui me a morte ad vitam, a deſperatione ad ſpem, ab exitio ad ſalutem revocavit. qui tanto amore in me, ſtudio in rempublicam fuit, ut excogitaret, quemadmodum calamitatem meam non modo levaret, ſed etiam honeſtaret. quid enim magnificentius, quid praeclarius mihi accidere potuit, quam quod illo referente [redacted]

, atque ex me quæreret,
eum in libris manuſcript.
eriſſem, reſpondiſſemque,
meminiſſe: ille autem di-
videri legendum, *qua voce*
&c. Ego domum reverſus
ſem a me eſſe editum, *ſe-*
idque ducibus libris duobus
non contentus duorum li-
oritate, alium quendam per-
uem unum habebam domi
iam ceteros dominis reddi-
ſului: in quo ita ſcriptum
qua voce te Romanino poſt, &c.
on videt, molli brachio, &
dmodum vi fieri poſſe, *qua*
no, &c. quo modo conjecit
um Briſſonius? Quare ſi
ſtoria cognoſcimus, non ſe-
hac voce uſum eſſe conſu-
æpius, nihil eſt, quod le-
emel omnino, probare de-
imum igitur novem circiter
quam hanc orationem habe-
hac voce erat uſus. C. Cal-
, ut teſtatur ipſe M. Tullius
pro C. Cornelio, majeſtatis
ſtat hæc verba apud Aſco-
: *animo extremi ac difficillimi*
m illam, C. Corneli, conſulem
li. Qui rempublicam ſalvam
nt ad legem accipiendam adeſ-
n anno ab urbe condita
C. Marius, & L. Valerius
teſtatur idem M. Tullius in
o C. Rabirio, perduellionis
n vocem miſerant. Sic au-
is & C. *ut C. Marius, L. Vale-*
ius, ut ſi conſul eſſet, qui rempublicam ſalvam eſſe vellet, ſe ſequi juſſit. Quod ſic refert Appianus lib. I civilium: Κρίναντες δ᾽ ὅσα ἔκριναν, ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνῄεσαν, καὶ προέστη αὐτοῖς ὁ μέγιστος ἀρχιερεὺς λεγόμενος, ἐξῆρχε τῆς ὁδοῦ Κορνήλιος Σκιπίων ὁ Νασικᾶς, ἐβόα τε μέγιστον, ἕπεσθαί οἱ τοὺς ἐθέλοντας σώζεσθαι τὴν πατρίδα. Id eſt, *Iis autem decretis, quæ decreverant, in Capitolium aſcenderunt: & primus eis præibat, & ducem ſe præbebat pontifex maximus, Cornelius Scipio Naſica, clamabatque voce maxima, ut, qui ſalvam rempublicam eſſe vellent, ſe ſequerentur.* Et Plutarchus in vita Gracchorum, quamquam paullo aliter: Ἀναπηδήσας ὁ Νασικᾶς· ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη, προδίδωσιν ὁ ἄρχων τὴν πόλιν, οἱ βουλόμενοι τοῖς νόμοις βοηθεῖν, ἀκολουθεῖτε. Id eſt, *Exſiliit Naſica, &, quoniam* (inquit) *urbem prodit conſul, qui vultis legibus opitulari, me ſequimini.* & anno CCXCIII. ab urbe condita, Sex. Tempanus, decurio, apud Livium lib. 4. eandem vocem ejecit. Sic Livius: *Dataque mox terga hoſtibus forent, ni Sex. Tempanus decurio equitum, labente jam re, præſenti animo ſubveniſſet: qui cum magna voce exclamaſſet, ut equites, qui ſalvam rempublicam eſſe vellent, ex equis deſilirent: omnium turmarum equitibus, velut ad conſulis imperium motis, Niſi hac,* inquit, *armata cohors ſiſtat impetum hoſtium, actum de imperio eſt. ſequimini pro vexillo cuſpidem meam*, &c. Ex his locis primum hoc intelligere licet, in difficillimis temporibus, & ſummo reipublicæ diſcrimine hunc morem fuiſſe, ut vel

tam conſul uſus eſſet pro univerſa republica apud eos ſolum, qui ejus vocem exaudire poſſent: eadem voce ſenatus omnis omnibus agris atque oppidis cives, totamque Italiam ad unius ſalutem defendendam excitaret. Quid ego glorioſius meis poſteris potui relinquere,

Saturninus occiſus eſt: iterum in C. Cornelii tribunatu. Nam duo illa tempora, & id, quo Sex. Tempanus, & id, quo Naſica eandem vocem privati uſurparunt, non numero. dilucide enim hic dicitur, conſul. Quare ſi conſules illi non erant, ut non erant, numerum ternarium non explent, quod requiritur, ut, quod hic a Cicerone dicitur, ſcriptura, *ter omnino*, comprobata, verum ſit. Quid igitur dicendum? Veriorem lectionem eſſe puto, *ter omnino*, quam *ſemel omnino*: quamvis duo tantum exempla hujus vocis a conſule poſt urbem conditam miſſæ, mihi ſuppetant. Nam cum jam conſules hac voce poſt urbem conditam bis reperiantur eſſe uſi: falſum eſt, conſulem ſemel omnino cum in C. Gracchum invectus eſt, quæ tamen nullius ſcriptoris teſtimonio comprobatur. Quid ſi de C. Mario intelligendum ſit? de eo enim ita ſcriptum eſt in oratione poſt reditum ad Quirites: *Nam C. Marii qui poſt illos veteres clariſſimos conſulares, veſtra patrumque memoria tertius ante me conſularis ſubiit indigniſſimam fortunam*, &c. Fulv. Vrſinus. *Te omnino poſt Romam conditam*] Ingenioſe ſic quidem Barn. Briſſonius, de qua emendatione, ne quis ultra dubitet; ſciat exſtare in Erfurd. in Pal. nouo, & codice Ahalæ. & ita quoque conjecerat Turnebus lib. xxv, cap. 25. *Gruterus.* Plane firmat emendationem virorum doctorum præterquam a Grutero laudati etiam Pithœi codex, in quo, ut qua vox in

venisset, vos frequentiſſimos in Capitolium
t. quo tempore quantam vim naturae boni-
t, aut vera nobilitas, intelligere potuiſtis.
Metellus, & inimicus, & frater inimici, per-
tra voluntate, omnia privata odia depoſuit:
Servilius, vir cum clariſſimus, tum vero opti-
micíſſimus, & auctoritatis, & ora-
quadam gravitate ad ſui generis
ſanguinis facta virtuteſque revocavit,
ut

[illegible] *ſi committere puta-* [illegible]ctura ductus, [illegible] commu-rit, *Vt* [illegible] *flagitium ſe* [illegible]. Quæ ſane corre-[illegible] manuſcripti co-[illegible] auctoritate. *F. Vrſinus.* *flagitium ſi committere* [illegible] hujus loci debita [illegible] S. Victor. in quo [illegible] *reus flagitium*, ha-[illegible] *omnis flagitium*, &c. [illegible] Pithoei codex, *& flagitium.* Erfurt. [illegible]. ſed illa manus [illegible] voci *reus* vel [illegible] copula in illo deſit.

natura bonitas haberet] *bonitas haberet*, contra [illegible], editoſque antiqui-*Vera bonitas* eſt in pri-

Frater inimici] Sic in oratione pro Cælio fratrem patruelem Clodii Metellum hunc appellat, oratorie potius, quam ex Iuriſconſultorum ſubtilitate: qui conſobrinum potius dixiſſent, quia P. Clodius Cæciliæ filius erat, quæ hujus Metelli Nepotis amita fuerat. *Idem.*

Omnia privata odia] Sic in Sextiana ſcribit, ex magnis contentionibus reipublicæ maxime ſibi inimicum fuiſſe. Et de provinc. Conſul. *Quid? Q. Metellus Nepos nonne conſul in templo Iovis Opt. Max. permotus cum auctoritate veſtra, tum illius P. Servilii incredibili gravitate dicendi, abſens mecum ſummo ſuo beneficio rediit in gratiam.* Idem.

P. Servilius] Iſauricus, qui & conſulatum & cenſuram geſſit, & de Iſauris, quos in Cilicia domuit, triumphavit. Flor. lib. 3. Eut. lib. 6. Vellejus lib. 2. *Idem.*

ut haberet in conſilio & fratrem ab inferis, ſocium rerum mearum, & omnes Metellos, praeſtantiſſimos cives, paene ex Acheronte excitatos: in quibus Numidicum illum, cujus quondam de patria diſceſſus moleſtus omnibus ſane, ipſi ne luctuoſus quidem viſus eſt. Itaque extitit non modo ſalutis defenſor, qui ante

Fratrem ab inferis] Significat Q. Metellum Celerem, qui Cicerone conſule Prætor cum eſſet, ei in opprimenda conjuratione adjutor ac ſocius exſtitit. *Hott.*

Vt haberet in conſilio & fratrem ab inferis] Quid, ſi dicamus legendum eſſe, *ut adhiberet in conſilium*, &c. Omnino ſic placet magis. Verum tamen nihil mutare auſim ſine libris manuſcr. Nam ſi Latine dicere licet, *fuit ille mihi in conſilio*: cur non etiam licet dicere, *habui illum in conſilio?* Iam quod ſequitur, *& fratrem ab inferis, ſocium rerum mearum*. hoc, *ab inferis*, mendoſum eſt, & adulterinum, putoque initio fuiſſe interpretationem ejus, quod infra poſitum eſt, *ab* [redacted]

Numidicum illum] Qui poſt conſulatum Numidiam ſortitus, duobus præliis Iugurtham fudit & Numidiam univerſam domuit. Salluſt. in Iugurtha. Epit. Livii LXV. & plene auctor libelli de viris illuſtribus. *Hottom.*

De patria diſceſſus] C. Saturninus tribunus pl. cum legem Agrariam per vim tuliſſet, Numidico jurare in illam recuſanti diem dixit, qui cum a bonis civibus defenderetur, ne cauſa malorum certaminum eſſet, in voluntarium exilium Rhodum profectus eſt. Qua de re multa Cicero in Sextiana, in Piſonem pro Balbo. & Liv. Epit. 69. Appian. lib. 1. Plut. in Mario, auctor lib. de viris illu- [redacted]

gravillimis verbis, & plurimis judicaſſetis,
ſul curavit, ut eadem a principibus civita-
ncione poſtero die dicerentur: cum qui-
egit ornatiſſime cauſam meam, perfecit-
ante atque audiente Italia tota, ut nemo
a conducti aut perditi vocem acerbam at-
nam bonis poſſet audire. Ad haec non modo 11
a ſalutis, ſed etiam ornamenta dignitatis
liqua vos iidem addidiſtis: decreviſtis, ne
ratione rem impediret: qui id impediſſet,
vos

lii ſolum Senatu, quem
ominibus, & quo Metel-
venerat. mſſ. noſtri *di*-
d Pal. nonnis *extitit*. Grut.
pue in Erfurt. a correctrice
in contextu ſit *dimittit*.
extitit, intelligitur enim
de quo hic loquitur.
um beneficium] Melius Er-
hoc ſtatum. Sic emendavit
. *Gravius*.
dignitatis] Nam ſcripto
minum nomina, quorum
actum fuerat, adſcribe-
ribendo etiam adeſſe ſo-
libello de ſenatu docui-

:x *ſenatores eſſetis*] Anti-
te: *cum quadringenti nona*-
una littera, C. in fine de-
vox *Senatores*, gloſſam

bant enim in ſenatum, non ſenatores
tantum, ſed & ii quibus ſententiæ di-
cendæ jus. *Gruterus*. Addidi particu-
lam *vos* ex Erfurtenſi, quæ in aliis deſi-
derabatur. *Gravius*.

Diſſenſit unus] P. Clodius. Nam in ea
pro domo: *Cum*, inquit, *de mea digni-
tate in templo Iovis Opt. Max. ſenatus fre-
quentiſſimus, uno iſto diſſentiente, decreviſſet*.
Hottomannus.

Atque illo die, quo rempublicam] Ma-
lim ſic legi, & fortaſſe ita a Cicerone
ſcriptum eſt, *Atque illo die, quo die rem-
publicam meis conſ.* ſic enim loqui ſolet.
Lambinus.

In concione] Paulo poſt de oratione
quam Pompejus ad populum habuit
commemorat. *Hottom*.

Vocem acerbam] Nam populus, ſi quid
ab eo qui concionem habebat, dictum
eſſet, quod improbaret, admurmurare

vos graviter moleſteque laturos: illum contra remp. ſalutemque bonorum concordiamque civium facturum: & ut ad vos de eo ſtatim referretur: meque etiam, ſi diutius calumniarentur, redirè juſſiſtis. Quid? ut agerentur gratiae, qui e municipiis veniſſent? quid? ut ad illam diem, res cum rediſſent, rogarentur, ut pari ſtudio

Vos graviter moleſteque] Sic ex Erfurt. edidi, cum *vos* in vulgatis non habeatur. *Gravius.*

Vt ad vos de eo ſtatim referretur] Vſitatius iſtud, tueturque ſe fide cod. Pal. noni, Erfurd. & Gembl. editi antea, *ut ad vos ea ſtatim referrentur.* Grut. Sic & Pith, *ut ad vos de eo referretur.*

Si diutius calumniarentur] Malitioſe moras nectèrent. Sic in epiſt. ad Lentulum: *Res ab adverſariis noſtris extracta eſt variis calumniis.* Hottom.

Res cum rediſſet] Legendum ut in antiquis: *Ad res cum rediſſent.* Nam in Sext. *Atque*, inquit, *ut iidem ad res redeuntes*, [redacted]

municipia, ut pari ſtudio Romam convenirent ad illam diem, id eſt, ad illud tempus, cum res rediiſſent, id eſt, quo tempore res intermiſſæ ac prolatæ, repeterentur? Venio nunc ad illa verba Sextiana: *Decrevit eodem tempore ſenatus, ut iis, qui ex tota Italia ſalutis meæ cauſa convenerant, agerentur gratiæ: atque ut iidem ad res redeuntes, ut venirent, rogarentur.* Dico igitur in his verbis, *atque ut iidem, ad res redeuntes*, &c. ſubeſſe mendum: idque ſic eſſe purgandum, ac tollendum, *atque ut iidem ad illam diem, cum res rediſſent, ut venirent, rogarentur.* ut idem dicatur in Sextiana, quod hic [redacted]

ſtudio convenirent? Quid denique ille dies, quem P. Lentulus mihi, fratrique meo, liberiſque noſtris natalem conſtituit, non modo ad noſtram, verum etiam ad ſempiterni memoriam temporis? quo die nos comitiis centuriatis, quae maxime majores comitia juſta dici haberique voluerunt, arceſſivit in patriam: ut eaedem centuriae, quae me conſulem fecerant, conſulatum meum comprobarent. Quo die quis civis fuit, qui non nefas eſſe putaret, quacumque aut aetate aut valitudine eſſet, non ſe de ſalute mea ſententiam ferre? Quando tantam frequentiam in campo, tantum ſplendorem Italiae totius ordinumque omnium: quando illa dignitate

...die] Pal. nonus, *illo die*. Gruter. ... & Pithœi, & Erfurt. quos ſequor. *Grævius*.

Natalem conſtituit] Alio quoque loco ...dem dicit. *Natalem* appellat quia eo die ... morte ad vitam revocatus eſt. *Hottom.* ...cuti qui in exilio erant, dicebantur ...ortui, & exilium vocabant exequias, ... Ovid. III de triſt. 3:

Cum patriam amiſi, tunc me periiſſe putato,
Et prior & gravior mors fuit illa mihi.

...naſci & renaſci dicebantur, cum re...erentur. Cic. VI ad Attic. 6. reſtitu...em ſuam vocat παλιγγενεσίαν. Idem ...tticum: *Alterius vitæ quoddam ini...ordimur*. I. Fr. Gronov.

...itiis centuriatis] Quæ extra pomœ... in Campo Martio a populo per ...m centurias diviſo ſic habebantur, ...enturiatim ſuffragia colligerentur, ...d plures centuriæ juſſiſſent, id ra...aberetur. Hoc autem ipſum de ſe ... Lentulum ſcribens. Lib. famil. I ...nat his verbis: *Me univerſa reſpu...ice ſenatu, comitante Italia, reſe...ſule, comitiis centuriatis, cunctis ...hominibuſque incumbentibus, ... denique ſuis viribus recuperavit.* ...nnus.

...e juſta] Id eſt, ſumma & ma...ant enim & populi univerſi, & ...us tantum magiſtratibus & ...uſpiciis habebantur. *Idem.*

Conſulem fecerant] *Conſul* enim utpote ex majoribus magiſtratibus comitiis centuriatis creabatur. *Idem.*

Qui fas eſſe putaret] Prim. Franc. Dresd. & ed. prima: *qui non nefas eſſe putaret*. quod huic loco eſt convenientius & gravius, quamvis edita redeant eodem, quæ comprobat Erfurtenſis. *Grævius.*

In Campo] Martio, ubi centuriata comitia habebantur: & lex de Cicerone revocando a Lentulo Cos. lata eſt: quemadmodum in ea pro domo legimus: *Ille vero dies quis fuit, cum te P. Lentule, legem de me ferentem populus Romanus ipſe vidit, ſenſitque quantus & quanta dignitate eſſes: conſtat enim nullis unquam comitiis Campum Martium tanta celebritate, tanto ſplendore omnis generis hominum, ætatum, ordinum floruiſſe.* Hottomannus.

Illa dignitate] Hi fere Senatores erant, ejus amici, de quo in comitiis agebatur. Ergo, ut quiſque ſumma dignitate amicum habebat, ab eo iſto munere obeundo ornabatur. Itaque hac ipſa de re in Piſoniana ſic ſcribit: *Qua lex quemadmodum accepta ſit, quid me attinet dicere? ex vobis audio, nemini civi ullam quo minus adeſſet, juſtam excuſationem eſſe viſam, nullis comitiis unquam multitudinem hominum tantam, neque ſplendidiorem fuiſſe. hoc certe video quod indicant tabulæ publicæ, vos rogatores, vos diribitores, vos cuſtodes fuiſſe tabularum, & quod in honoribus veſtro-*

tate rogatores, diribitores, cuſtodeſque vidiſtis? Itaque P. Lentuli beneficio excellenti atque divino non reducti ſumus in patriam, ſicut nonnulli clariſſimi cives; ſed equis inſignibus & curru aurato reportati. Poſſum ego ſatis in Cn. Pompejum umquam gratus videri, qui non ſolum apud vos, qui omnes idem ſentiebatis, ſed etiam apud univerſum populum populi Romani ſalutem & conſervatam per me, & conjunctam eſſe cum mea dixerit? qui cauſam meam prudentibus commendarit, imperitos edocuerit, eodemque tempore improbos auctoritate ſua compreſſerit? bonos excitarit? qui populum Romanum pro me, tanquam pro fratre, aut pro parente, non ſolum hortatus ſit, verum etiam obſecrarit? qui ipſe cum propter metum dimicationis & ſanguinis domo ſe teneret, etiam a ſuperioribus tribunis petierit, ut de ſalute mea & promulgarent & referrent?

[redacted]

... etiam ut ſuos neceſſarios mi-
redderet elaboravit ? Quibus autem officiis 12
beneficia remunerabo? cujus omnis actio, ra-
:atio, totus denique tribunatus nihil aliud fuit,
ans, perpetua, fortis, invicta defenſio ſalutis
[...] de P. Sextio loquar? qui ſuam erga me
[...] & fidem non ſolum animi dolore, ſed
potius vulneribus oſtendit? Vobis vero, P.C.
ſin-

[...]] Capuam ſigni-. Cæſar in primo conſula-[...]. [...]] Cæſar de-[...] duumviros præ-[...] & Cneum [...] Piſon. *Id.*] Legendum videtur, *in-*[...], inquit, repertus eſt [...] Capuæ, ſicuti [...] Ligur, qui Senatus de-[...] me, referente L. Mum-[...], intercesſit, ut in legimus, nam illum hoc [...]. *Idem.* *In qua nemo erat* [...]] Quidam legi vo-[...] quibus aſſentior. quam-[...] intereſt, utro modo [...] autem Sex. Atilium Ser-[...] merium Quinctium, qui [...] ſenatuſconſulto, quo [...] ocabatur. *Lamb.* *Nemo* [...]] Habent iſtud Pal. no-[...]. non *intercesſorum*, quod

Conſignavit] Subobſcurus locus. videtur autem ſignificare Campanos in decreto, quod de Cicerone adjuvando fecerunt, legem Clodiam & privilegium appellaſſe; & tamquam violentam & crudelem notaſſe. Nam in ea pro Milone, de Pompejo loquens: *Qui cum de me*, inquit, *decretum Capua feciſſet, ipſe cuncta Italia cupienti & ejus fidem imploranti ſignum dedit, ut ad me reſtituendum Romam concurrerent.* Idem.

Princepſque] Id eſt primus. *Idem.*

Italia totius præſidium] Sic in ea pro domo: *Hic municipia coloniaſque adiit, hic Italia totius auxilium cupientis implora-vit.* Idem.

Elaboravit] Sic prim. Franc. & multi editi recte. Sic enim reſpondet præcedentibus *putavit*, *conſignavit.* quamvis & ibi, ut hic vulgati *elaborarit*, nonnulli *conſignarit*, *putarit.* Grævius.

Beneficia remunerabor?] Erfurt. *remunerabo?* Et ſic vetuſtiores edd. *Idem.*

Omnis actio, ratio] Abeſt a libris ali-

ſingulis & egi & agam gratias. univerſis egi ab initio, quantum potui: ſatis ornate agere nullo modo poſſum. Et quamquam ſunt in me praecipua merita multorum, quae non ſileri ullo modo poſſunt, tamen hujus temporis ac timoris mei non eſt, conari commemorare beneficia in me ſingulorum. nam difficile eſt, non aliquem; nefas, quemquam praeterire. Ego vos univerſos, patres conſcripti, deorum numero colere debeo. Sed ut in ipſis diis immortalibus non ſemper eoſdem, atque alias alios ſolemus & venerari, & precari: ſic in hominibus de me divinitus meritis omnis erit aetas mihi ad eorum erga me merita praedicanda atque recolenda. Hodierno autem die nominatim a me magiſtratibus ſtatui gratias eſſe agendas, & de privatis uni, qui pro ſalute mea municipia coloniaſque adiſſet, populum Romanum ſupplex obſecraſſet, ſententiam dixiſſet eam, quam vos ſecuti mihi dignitatem meam reddidiſtis. vos me florentem ſemper ornaſtis: laborantem mutatione

at. Erat alius ad portas cum imperio in multos magnoque exercitu: quem ego mihi inimicum fuiſſe

conſul] Gabinius. *Hottom.*
apitolini] De hoc ſuperius eſt
dem.
bantur] Acerbius objurga-
lem.
ur] Rei, ut in Sextiana. *Id.*
ntur] L. Lamiam ſignificat.

templorum] Significat gradus
aſtoris, quos Clodius poſtea-
illud aſcendit, ut legem per
t; evellendos tollendoſque cu-
, ſi qui ei adverſarentur, in-
templum & eum deturbare
ut ex Sextiana intelligitur &
ſonianæ verbis: *Id autem tem-*
m aditu, revulſis gradibus, a
ro reliquis armis teneretur. Pro
tus vero gradus Caſtoris convelliſti
li, tum ut auderes tibi agere li-
ines audaces ab ejus templi aditu
ipſe repuliſti. Idem.
nſules, ut me, &c.] Sic ne-
gendum eſt, non, ut vulgo,
, non enim ſignificatur, aut
alter conſul Gabinius, ſed
s, qui ambos conſules pro-
rovinciarum obligarat, ut Ci-
inimicis proderent. Per alium
qui ad portas erat cum imperio,
m, Cæſar ſignificatur. *Lambin.*
ſules] Ant. Auguſtinus legit
& deinceps deſererent. & pra-

præmiorum obligarat. Forte ſcripſit Cicero: *Alterum conſulem, ut me & rempublicam non modo deſereret, ſed etiam hoſtibus reipublicæ proderet, pactionibus Clodius ſuorum præmiorum obligarat.* Nam *eos* quo referas, quamcumque lectionem amplecteris, non habebis. Nam ſi legas cum Hottomanno & Auguſtino *conſules*, delendum eſt *eos*. Dicendum enim erat, Alter conſules pactionibus obligarat. Sin vero legas, *Alter conſul*, qui ſint, quos pactionibus obligarit non invenies. Quamvis autem utroſque Clodius obligarit conſules, quia tamen in præcedente *ἀφελκυστῷ* dixerat, alterum conſulem gradus clivi Capitolini demolitum eſſe, ne equites poſſent ejus inſtitutum inhibere, in hac addit, alterum conſulem pactionibus Clodii inductum ſe & rempublicam prodidiſſe. *Gravius.*

Erat alius ad portas] C. Cæſarem ſignificat, qui (teſte Plutarcho) cum Galliam utramque cum imperio & exercitu obtineret, tamen non prius ad bellum profectus eſt, quam Cicero ex Italia pulſus eſſet. Clodii enim benevolentiam ſibi retinere voluit, ne ea quæ conſul contra leges & auſpicia geſſerat, a tribuno pl. reſcinderentur: ut in Piſoniana Cicero ſignificat. *Hottom.*

In multos annos] In quinquennium lege Vatinia & contra legem Semproniam

fuiſſe non dico: tacuiſſe, cum diceretur eſſe inimicus, ſcio. Duae partes eſſe in republica cum putarentur: altera me depoſcere propter inimicitias: altera timide defendere, propter ſuſpicionem caedis putabatur. Qui autem me depoſcere dicebantur, in hoc auxerunt dimicationis metum, quod numquam inficiando ſuſpicionem hominum curamque minuerunt. Quare cum viderem ſenatum ducibus orbatum, me a magiſtratibus partim oppugnatum, partim proditum, partim derelictum: ſervos ſimulatione collegiorum nominatim eſſe conſcriptos, copias omnes Catilinae paene iiſdem ducibus ad ſpem caedis & incendiorum eſſe revocatas: Equites Romanos proſcriptionis, municipia *vaſtitatis*, omnes caedis metu eſſe permotos: potui, potui, P. C. multis auctoribus fortiſſimis viris, me vi armiſque defendere: nec mihi ipſe ille animus idem meus, vobis non incognitus, defuit. ſed videbam, ſi viciſſem praeſentem adverſarium, nimium multos mihi alios eſſe

m diutius, quam ipſam rempublicam ex hac urbe
um: neque ego illa exterminata mihi remanen-
amplius putavi: & illa, ſimulatque revocata eſt,
ecum pariter revocavit. Mecum leges, mecum
tiones, mecum jura magiſtratuum, mecum ſena-
ctoritas, mecum libertas, mecum etiam frugum
tas, mecum deorum & hominum ſanctitates omnes
igiones afuerunt. Quae ſi ſemper abeſſent, ma-
ſtris fortunas lugerem, quam deſiderarem meas.
quando revocarentur, intelligebam, mihi cum
na eſſe redeundum. Cujus mei ſenſus certiſſimus
eſt hic idem, qui cuſtos capitis fuit, Cn. Plancius,
omnibus provincialibus ornamentis commodiſque
ſitis, totam ſuam quaeſturam in me ſuſtentando
aſervando collocavit. qui ſi mihi quaeſtor impe-
fuiſſet, in filii loco fuiſſet. nunc certe erit in
tis, cum fuerit quaeſtor non imperii, ſed do-
mei. Quapropter, patres conſcripti, quoniam
in

ipſam remp. ex hac urbe afuturam] ...eciſſem ſcriptum in libris ma... *ex hac urbe afuerunt*, facile con... *...urum*, perverſe a librario, pro ... eſſe ſcriptum. Nam infra qui... ...

...ctiunculam *putavi*. Gruterus. Pithoeanus conſentit Palatino nono. Dein ſtatim idem Pith. & Erfurt. correctus, *& illa ſimul ac revocata eſt, me ſecum pariter revocavit*. elegantius ſane quam vulgatum *reportavit*. Graevius.

in rempublicam ſum pariter cum republica reſtitutus, non modo in ea defendenda nihil minuam de libertate mea priſtina, ſed etiam adaugebo. Etenim, ſi eam tum defendebam, cum mihi aliquid illa debebat, quid me nunc facere oportet, cum ego illi plurimum debeo? nam quid eſt, quod animum meum frangere, aut debilitare poſſit, cujus ipſam calamitatem non modo nullius delicti, ſed etiam divinorum in rempublicam beneficiorum teſtem eſſe videatis? nam & importata eſt, quia defenderam civitatem: & mea voluntate ſuſcepta eſt, ne a me defenſa reſpublica per eundem me extremum in diſcrimen vocaretur. Pro me non, ut pro P. Popilio, nobiliſſimo homine, adoleſcentes filii, non propinquorum multitudo populum Romanum eſt deprecata, non, ut pro Q. Metello, ſummo & clariſſimo viro, ſpectata jam adoleſcentia filius: non L. & C. Metelli, conſulares, non eorum liberi, non Q. Metellus Nepos, qui tum conſulatum petebat, non Luculli, ... Scipiones, Metellorum filii, flentes ac ſordi- ... ſupplicaverunt: ſed unus frater, ... amore, ...

a & defenſor aſſiduus, ſumma virtute & pieta- Piſo, gener: qui minas inimicorum meorum: aicitias affinis mei, propinqui ſui, conſulis: qui a & Bithyniam quaeſtor pro mea ſalute neglexit. mquam ſenatus de P. Popillio decrevit, num- n hoc ordine Q. Metelli mentio facta eſt. Tri- ſunt illi rogationibus, interfectis inimicis, de- ulla auctoritate ſenatus reſtituti; cum alter eo- natui paruiſſet, alter vim caedemque fugiſſet. . quidem Marius, qui hac hominum memoria ante me conſularis, tempeſtate civili expulſus n modo a ſenatu non eſt reſtitutus: ſed reditu atum cunctum paene delevit. nulla de illis ma- rum conſenſio, nulla ad rempublicam defenden- opuli Romani convocatio, nullus Italiae motus, ecreta municipiorum & coloniarum exſtiterunt. cum me veſtra auctoritas arceſſierit, populus us revocarit, reſpublica implorarit, Italia cuncta uis humeris reportarit, non committam, P. C.

ut,

m & Bithyniam quaeſtor] Cum oconſuli, ut in Pontum & iter obveniſſet. *Hotom.*

ir ſunt illi rogationibus] Po- ptione L. Beſtiae. Haec eadem tibis in oratione pro domo.

Senatus paruiſſet] Popillius. Conſuli ſenatus mandarat, ut in eos, qui cum Ti. Graccho conſenſerant, more majorum animadverteret. Valerius lib. 4, cap. 7. *Idem.*

Vim cademque] Dictum eſt ſuperius de Numidici diceſſu. *Idem.*

ut, cum ea mihi ſint reſtituta, quae in poteſtate mea non fuerunt, ea non habeam, quae ipſe praeſtare poſſim, praeſertim cum illa amiſſa recuperarim, virtutem & fidem numquam amiſerim.

per varices. ſic enim legendum, non, unde. Plutarchus autem hac de re ita loquitur: Καὶ τοσούτῳ τὰς πόλεις χαίρειν καὶ σπουδῇ τοὺς ἀνθρώπους ἀπαντᾶν [illegible] ἄχρι, ὥς τι τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κικέρωνος ὕστερον ἐνδεέστερον εἶναι τῆς ἀληθείας. ἔφη γὰρ αὐτὸν [illegible] Ἰταλίαν φέρουσαν εἰς τὴν Ῥώμην εἰσεληλυθέναι. Id.

Praeſtare poſſim] Virtutem & fidem. Idem.

TIO VICESIMA NONA.

ʒVMENTVM P. MANVTII.

in patriam Cicero, Lentuli praecipue conſulis ... ſe, poſtquam in exſulium iniquiſſima lege ... erat, ſtatim habuit hanc orationem ad Ponti... nervos omnes intendit, ut domum ſuam, eadem ... & everſam, deinde, ne profana umquam ... bertati conſecratam, neque publicari, neque con... ſe oſtenderet. qua de re ſic in epiſt. I, *lib.* IV *ad* ... tacemus, & eo magis, quod de domo noſtra pontifices reſponderant: qui ſi ſuſtulerint re... ream praeclaram habebimus. *Et in* 2. *ejuſdem* ... illas datas litteras ſecuta eſt ſumma contentio ... iximus apud Pontifices I Kal. Oct. acta res eſt nobis: & ſi umquam in dicendo fuimus ali... tiam ſi numquam alias fuimus, tum profecto gnitudo vim quandam nobis dicendi dedit. ... *m de domo recuperanda laborabat, ut, cum eſſet ... ta ſcripſerit ad uxorem:* Quod de domo ſcri... de area: ego vero tum denique mihi vide... is, ſi illa nobis erit reſtituta. *Ac domum qui... utam eſſe, ſatis conſtat ex eadem ad Attic. epi... ſunt haec:* Cum pontifices decreſſent, ita,

diceret, nominatim ei rei praefectus eſſet; videri poſſe ſine religione jam partem areae mihi reſtitui; mihi facta ſtatim eſt gratulatio: nemo enim dubitat, quin domus nobis eſſet adjudicata. *Sed planiſſime in oratione de Haruſp. reſp.* Meam domum P. Lentulus conſul, M. Lucullus, Q. Metellus, M. Glabrio, M. Meſſalla, L. Lentulus Flamen Martialis, P. Galba, Q. Scipio, C. Fannius, M. Lepidus, L. Claudius rex ſacrorum, M. Scaurus, M. Craſſus, C. Curio, Sex. Caeſar, flamen Quirinalis, Q. Cornelius, P. Albinovanus, Q. Terentius, pontifices minores, cauſſa cognita, duobus locis dicta, maxima frequentia ampliſſimorum ac ſapientiſſimorum civium adſtante, omni religione, una mente omnes, liberaverunt. *Eſt autem omnis haec in ſeptem partes diſtributa oratio. Prima reſpondet Clodio, qui apud pontifices ea vituperaverat, quae per eos dies Cicero in ſenatu de republica, id eſt de Cn. Pompejo rei frumentariae praeficiendo ſenſerat. Secunda de jure publico agit, & in ea oſtenditur, legibus iis, quibus Ro-*

antum abeſt, ut ſervatum ſit, ut eam legem Cae-
vix per tres horas promulgatam tulerit. Ter-
vel ſi tribunus pl. & per auſpicia, & per leges
ſe potuerit, quod utrumque jam negatum eſt, ab
legem nominatim de capite civis indemnati ferri
demonſtrat. id enim privilegium eſt: quod ſi-
s, & XII tabulae vetant. Neque vero hoc tan-
leges, ſed illud etiam, quod de ejus capite fer-
mnibus, qui neque adeſſe ſit juſſus, neque citatus,
uſatus, legem illam Clodius tulerit: cum judicia
moderata eſſent a majoribus conſtituta, pri-
ne poena capitis cum pecuniâ conjungeretur: dein-
niſi prodicta die, quis accuſaretur: tum, ut ante
s accuſaret intermiſſa die, quam multam irroga-
dicaret: poſtremo, ut eſſet accuſatio trinum nun-
id eſt ab eo die, quo quis ad populum accuſari
it, ad diem judicii trinae nundinae interceda-
dicta die, qua die judicium eſſet futurum: eam-
ſi qua res auſpiciis, aut excuſatione ſuſtuliſſet,
judiciumque tolleretur. Nec verba legis vitio
ut enim haec: Velitis, jubeatis, ut M. Tul-
& igni interdictum ſit. *Cum ferri debuerit,*
catur, *non*, ut interdictum ſit. *quo modo enim,*
non eſt, id ut ſit factum ferri ad populum,

tulus conſul in lege vidit, quam de Ciceronis [illegible]
non enim tulit, ut & venire Romam liceret, [illegible]
niret. Quarta pars Clodii maledictum, exſulem
nem appellantis refellit duabus cauſſis, vel quod [illegible]
vel quod ex damnatione ſubeatur exſulis nomen. [illegible]
me, inquit, negant omnes: optime de patria [illegible]
natus, equeſtris ordinis, ſcribarum, plebis [illegible]
paganorum, & montanorum, denique etiam [illegible]
coloniarum, & totius Italiae de meo reditu [illegible]
rant. In ferenda vero lege, quae celebritas [illegible]
populi Romani, quantus omnis generis hominum
tum ordinumque ſplendor? Quod ad damnationem
exſul non ſum. indemnatus enim diſceſſi, nemo [illegible]
quam lege interrogavit, nemo poſtulavit, nemo [illegible]
libertatem vero, aut civitatem amittere civis Ro[illegible]
mo poteſt, niſi auctor ipſe factus ſit. Infirmatur C[illegible]
ledictum ea quoque ratione, quod in ipſa rogation[illegible]
lerat, quo minus Cicero eſſet non modo in civ[illegible]
etiam in ſenatorum numero: & quod in lege illa [illegible]
tulerit non populus Romanus, ſed multitudo [illegible]
ſervis conductis, & facinoroſis, & egentibus [illegible]
Quincta, primum eidem Clodio reſpondet, accuſ[illegible]
ronem, quod de ſe ipſo glorioſius praedicaret: [illegible]
qui objicerent ei diſceſſum e patria. Sexta de [illegible]
veranda quantum laboret, quamque improbe Clod[illegible]

us; novus ſacerdos, ſororis precibus, matris minis
e, mente & lingua titubante. In extrema parte
d Jovem, Iunonem, Minervam, ad patrios pena-
familiares, ad Veſtam continentur: ut, ſi nefa-
mmum ab eorum templis ac delubris depulerit; ſi
pus pro eorum caerimoniis atque templis perditiſſi-
civium furori ferroque objecerit; ſi nihil umquam
quam de reipublicae ſalute laboraverit; hunc fru-
eat, ut ſibi redire in ſuas ſedes liceat. Iiſdemque pre-
orverſus ad pontifices, utitur, ut ab ipſis jam in pa-
eſtitutus, nunc, auctore ſenatu, manibus eorum in
ibus collocetur. Habita eſt oratio iiſdem conſulibus,
n patriam rediit, id eſt Lentulo, & Metello. De
de ſtatu, de partibus orationis, quae nonnulli oſten-
potius, quam utilitatis publicae cauſſa, ſedulo per-
r, nihil addam: vel quia ſunt in promptu, ſatiſque
ex rhetorum libris: vel quod a veterum interpretum
dine non libenter diſcedo.

Vm multa divinitus, pontifices, a majoribus I
noſtris inventa atque inſtituta ſunt, tum ni-
hil praeclarius, quam quod vos eoſdem & re-
ligionibus deorum immortalium, & ſummae
icae praeeſſe voluerunt: ut ampliſſimi & cla-
riſſimi

ibus noſtris inventa] Duo v. c.
mbere praepoſ. *a* Lambinus in
otavit. & probatur Torrentio
Iul. 19. Probarem & ego,
codices & editiones priſcae
. De hoc ipſo loquendi ge-
non nihil ad rationem praece-
onius.
reipublica] Nam qui pontifi
plerique etiam Senatores, at-
publici conſilii principes erant.
s autem pontifices ſenatores
ſu hic ex lib. ad Attic. IV de-
Kal. Oct. habetur ſenatus fre-
ibantur omnes pontifices qui erant
ſenatores. Et hanc ipſam illorum cogni-
tionem bipartitam quoque fuiſſe, infra
demonſtrat: *Qua cum ſit in jus religionis*
& in jus reipublica diſtributa, &c. Hottom.
Antiquiſſimis temporibus iidem ſa-
cerdotes erant, qui & Reges. Vir-
gilius:

Rex Anio, rex idem hominum, divum-
que ſacerdos.

Vide ibi Servium. Inde omnes legiſlato-
res non tantum de civilibus rebus, ſed
& de cultu divino leges praſcripſerunt,
quoniam, ut Ariſtoteles VII Pol. 8 di-
cit, ἡ περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλεια, omnium
eſt in republica antiquiſſima. Apud Ro-
manos

riſſimi cives rempublicam bene gerendo; pontifices religiones ſapienter interpretando, rempublicam conſervarent. Quod ſi ullo tempore magna cauſa in ſacerdotum populi Romani judicio ac poteſtate verſata eſt, haec profecto tanta eſt, ut omnis reipublicae dignitas, omnium civium ſalus, vita, libertas, arae, foci, dii penates, bona, fortunae, domicilia, veſtrae ſapientiae, fidei, poteſtatique commiſſa creditaque eſſe videantur. Vobis hodierno die conſtituendum eſt, utrum poſthac amentes ac perditos magiſtratus improborum ac ſceleratorum civium praeſidio nudare, an etiam deorum im-

manos XII tabulæ de divinis plurima præceperunt:

Ius triplex tabulæ quod ter ſanxere quaterna

Sacrum privatum, & populi commune quod uſquam eſt.

Inde & Vlpianus juriſprudentiam defi-

habent *religiones religionibus*, omiſſo eo *pontifices*. vett. edd. *pontifices religiones religiones*. Pantagathus conjecit, *religioſiſſimi religiones*, quod invaſit Lambinus. *Grut.*

Magna cauſſa ſacerdotum populi Romani judicio ac poteſtate verſata eſt] In Pall. & Ahalæ liber nec non S. Victoris, atque

ralium religione armare malitis. Nam ſi illa la-
flamma reipublicae ſuum illum peſtiferum &
m tribunatum, quem aequitate humana tueri
eſt, divina religione defenderit, aliae caere-
nobis erunt, alii antiſtites deorum immorta-
lii interpretes religionum requirendi. ſin autem
uctoritate ſapientiaque, pontifices, ea, quae
mproborum in republica ab aliis oppreſſa, ab
erta, ab aliis prodita, geſta ſunt reſcinduntur,
ſa, cur conſilium majorum in ampliſſimis viris ad
tia deligendis jure ac merito laudare poſſimus.
ioniam ille demens, ſi ea, quae ego per hos dies
u de republica ſenſi, vituperaſſet, aliquem ſe
ad aures veſtras eſſe habiturum putavit, non
ordinem dicendi meum: reſpondebo hominis
on orationi, qua ille uti non poteſt, ſed con-
ujus exercitationem cum intolerabili petulan-
a etiam diuturna impunitate munivit. Ac pri- 2
lud a te, homine veſano ac furioſo requiro,
tanta poena tuorum ſcelerum flagitiorumque
ut hos tales viros, qui non ſolum conſiliis ſuis,
n ſpecie ipſa dignitatem reipublicae ſuſtinent,
go in ſententia dicenda ſalutem civium cum
ho-

a ab aliis oppreſſa] Parti-
t in libris manuſcriptis &
poſt, *reſcindentur*, lege-
ius pro *reſcinduntur*. F. Vr-

ta ſenſi] Quo tempore Ci-
lio rediit hoc eſt prid. non
& Metel. Coss. cum eſſet
ma caritas, & ad eam pro-
bonorum omnium ſermo-

toto orbe terrarum daretur. *Hottomannus.*

Sed convicio] *Convicium* dicitur de multis vocibus aut multorum ſimul, aut unius frequentatis. *Idem.*

Specie ipſa] Non ſolum dignitate formæ, & oris majeſtate, ſed etiam inſignibus honoris & ſplendore vitæ & dignitatis. Nam *ſpecies* notat omnem apparatum exteriorem, qui in oculos

honore Cn. Pompeji conjunxerim, mihi eſſe iratos, &
aliud de ſumma hoc tempore religione ſenſuros, ac
me abſente ſenſerint, arbitrere. Fuiſti tu, inquit, a-
pud pontifices ſuperior: ſed jam, quoniam te ad po-
pulum contuliſti, ſis inferior neceſſe eſt. Itane vero?
quod in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varie-
tas & inconſtantia, & crebra, tanquam tempeſtatum,
ſic ſententiarum commutatio, hoc tu ad hos transfe-
ras, quos ab inconſtantia gravitas, a libidinoſa ſenten-
tia certum & definitum jus religionum, vetuſtas exem-
plorum, auctoritas litterarum monumentorumque de-
terret? Tune es ille, inquit, quo ſenatus carere non
potuit? quem boni luxerunt? quem reſp. *deſideravit?*
quo reſtituto, ſenatus auctoritatem reſtitutam putaba-
mus? quam primum adveniens prodidiſti? Nondum de
mea ſententia dico. impudentiae primum reſpondebo
3 tuae. Hunc igitur, funeſta reipublicae peſtis, hunc tu
civem ferro & armis, & exercitus terrore, & conſulum

u, obſeſſione templorum, occupatione fori, op-
ine curiae, domo & patria, ne cum improbis
ſerro dimicarent, cedere curaſti, quem a ſenatu,
a bonis omnibus, quem a cuncta Italia deſide-
, arceſſitum, revocatum, conſervandae reipubli-
uſa, confiteris? At enim in ſenatum venire, in
lium intrare turbulento illo die non debuiſti.
ero neque veni, & domo me tenui, quamdiu
entum tempus fuit: cum ſervos tuos ad rapinam,
norum caedem paratos, cum illa tua conſcele-
m ac perditorum manu, armatos etiam in Ca-
im tecum veniſſe conſtabat, quod cum mihi nun-
ır, ſcio me domi manſiſſe, & tibi, & gladiato-
tuis inſtaurandae caedis poteſtatem non feciſſe.
quam mihi nuntiatum eſt, populum Romanum
ıitolium propter metum atque inopiam rei fru-
riae conveniſſe, miniſtros autem ſcelerum tuo-
erterritos, partim amiſſis gladiis, partim ereptis,
iſſe: veni non ſolum ſine ullis copiis ac manu, ve-
iam cum paucis amicis. An ego, cum P. Lentulus
con-

ie templorum] Hæc omnia Clo-
extriana & aliis locis innumeris
ur. *Hottom.*

uraſti] Pro *coëgiſti*, non me-
imilem apud hunc locutionem
rtiſſe. *Idem.*

nto die] *Eo biduo* (inquit ad
um eſſet annona ſumma caritas,
*t ad theatrum primo, deinde ad
ncurriſſent impulſu Clodii, mea
venti inopiam eſſe clamarent, ac-
tentiam dixi*, &c. Idem.

ie tenui] Vulgo *domi*, ſed con-
a membranas & antiquitus im-
Gruterus.

eſt, ut omnes qui in theatro ſpectandi
gratia conſiderant pellerentur. Hæc Pæ-
dianus in Milon. in qua ipſa Cicero ſcri-
bit, hujus Cæcilii prætoris domum ob
eandem cauſam oppugnatam fuiſſe. *Hot-
tomannus.*

*A te jampridem ad bonorum cædem pa-
ratos*] In manuſcripto eſt, *ad rapinam,
ad bonorum cædem paratos.* Fulv. Vrſinus.
Ad rapinam, ad bonorum cædem] Pal. non.
atque Erfurd. *ad impiam prædam.* Gru-
terus.

Armatos in Capitolium] Non reſpuen-
dam duxi voculam *etiam*, quam in duo-
bus codicibus Dreſdenſi & Francii re-

conſul optime de me ac de republica meritus, cum Q. Metellus, qui, cum meus inimicus eſſet, frater tuus, & diſſenſioni noſtrae, & precibus tuis ſalutem ac dignitatem meam praetuliſſet, me arceſſerent in ſenatum: cum tanta multitudo civium tam recenti officio ſuo me ad referendam gratiam nominatim vocarent, non venirem, cum praeſertim te jam illinc cum tua fugitivorum manu diſceſſiſſe conſtaret? Hic tu me etiam cuſtodem defenſoremque Capitolii templorumque omnium, hoſtem Capitolinum appellare auſus es, quod, cum in Capitolio ſenatum duo conſules haberent, eo venirem? Vtrumne eſt tempus aliquod, quo in ſenatum veniſſe turpe ſit? an res illa talis erat, de qua agebatur, ut rem ipſam repudiare, & eos, qui agebant,
4 condemnare deberem? Primum dico ſenatoris eſſe boni, ſemper in ſenatum venire: nec cum his ſentio, qui ſtatuunt minus bonis temporibus in ſenatum ipſi non venire: non intelligentes, hanc ſuam nimiam perſeve-

[illegible]
ri ſententia mea duo conſules, ſum reprehen-
? eos igitur ego potiſſimum damnare debui,
a lege perfectum eſt, ne ego indemnatus, at-
time de republica meritus, damnatorum poenam
rem? quorum etiam delicta propter eorum egre-
n me conſervando voluntatem non modo me,
nes bonos ferre oporteret, eorum optimum con-
ego potiſſimum, per eos in meam priſtinam
tem reſtitutus, conſilio repudiarem meo? At
ſententiam dixi? Primum eam, quam populi
n animis noſtris jam ante defixerat: deinde eam,
rat ſuperioribus diebus agitata in ſenatu: dein-
, quam ſenatus frequens, tum, cum mihi eſt
s, ſecutus eſt: ut neque allata ſit a me res in-
ac recens, nec, ſi quod in ſententia vitium eſt,
t ejus, qui dixerit, quam omnium, qui probarint.
n liberum ſenatus judicium propter metum non
i timuiſſe eos facis, qui diſceſſerunt, concede,
uiſſe eos, qui remanſerunt: ſin autem ſine iis,
n afuerunt, nihil decerni libere potuit: cum
omnes

, *illuc irem?*] P. Manutius e
illi non item? Erfurd. habet,
, quod & in Pal. nono; ſed
[illegible] loco [illegible], [illegible]

Populi ſermo in animis noſtris] Cum per
eos dies ſenatus de annona haberetur,
& ad ejus procurationem ſermone non
ſolum plebis, verumetiam bonorum
Pompeius vocaretur, multitudoque a

omnes adeſſent, coeptum eſt referri de inducendo S.C.
5 Ab univerſo ſenatu reclamatum eſt. Sed quaero, in ipſa ſententia, quoniam princeps ego ſum ejus atque auctor, quid reprehendatur. Vtrum cauſa novi capiendi conſilii non fuit? an meae partes in ea cauſa non praecipuae fuerunt? an alio potius confugiendum fuit? quae res, quae cauſa major, quam fames eſſe potuit? quam ſeditio? quam conſilia tua tuorumque: qui, facultate oblata, ad imperitorum animos incitandos, renovaturum te tua illa funeſta latrocinia ob annonae cauſam putaviſti? Frumentum provinciae frumentariae partim non habebant; partim in alias terras, credo, propter varietatem venditorum miſerant, *partim*, quo gratius eſſet tum, cum in ipſa fame ſubveniſſent, cuſtodiis ſuis clauſum continebant, ut ſubito novum mitterent. Res erat non in opinione dubia, ſed in praeſentia atque ante

Quae res, quae cauſa major eſſe] Pall. codicis lectionem, *qui* [illegible]

[illegible] capere potuit. ſin cauſa fuit annona, ſeditio-
[illegible]lem inſtimulator & concitator tu fuiſti: nonne
[illegible]dum nobis omnibus fuit, ut materiem ſubtra-
[illegible]s [illegible]tuo? Quid ſi utrumque fuit, & ut fa-
[illegible] homines, & tu in hoc ulcere tanquam
[illegible] fuit eo major adhibenda me-
[illegible] nativum, & hoc delatum ma[illegible]
[illegible] igitur & praeſens caritas, & futura
[illegible] fames.

[illegible] illud *poſito*, illa *præſenti*. at [illegible] *in præſentia atque ante oculos* [illegible]uod idem in mſſ. Pall. *Gru-*

[illegible]*lum Concordiæ*] Guilielmius [illegible]um *templum* pro ſpurio. *I-*

[illegible]*ſa fuit annona*] Vulgus ſic di-[illegible]lis, hoc eſt rationativa cauſa [illegible], impulſiva, Clodius. Re-[illegible], *ſin caſſa*. Poteſt etiam ſic [illegible]t *cauſam* pro ſpeciem & præ-[illegible]erpretemur: ut paulo ante, [illegible]*ſam*. Hottom. *Sin in cauſa* [illegible] Lib. manuſcr. non habent [illegible]em, *in*. & paullo ante do-[illegible]dam viri, *capere debuit*, le-[illegible]ntendunt, ubi & vulgati li-[illegible]nuſcr. habent, *potuit*. infra [illegible]o poſt, ubi vulgati habent, [illegible] liber manuſcr. habet, *inſti-*[illegible]mbinus. Nullus dubito ve-[illegible] Manutium τὸ *in* delendum lib. 1 ad famil. *In cauſſa hac ſunt*, ſubaudi acta, ſeu geſta, ut ex ſequentibus patet. Τὸ *in* ortum eſt aut ex repetitione præcedentis vocula *ſin*, cui intruſum eſt a librario, aut [illegible]; qui in [illegible] habuit ſuæ potius, quam ætatis Tullianæ uſum. Hæc ſcripſeram, antequam conſuluerem annotationes Lambini. [illegible] ſpectis, cum in M S. τὸ *in* non conſpici intellexerim; & poſtea nec id in editione prima invenirem, tuto id delendum exiſtimavi, quippe quod contaminat candorem Ciceronianæ dictionis. *Grævius*.

Seditionis quidem inſtimulator] Cur excluderem iſtud? inventum in Pall. pluribus (nam omnes excutere nimis operoſum) & codice S. Victoris. vulgo *ſtimulator*. Gruterus. Approbat Francii primus *inſtimulator*.

In ulcere inguis] S. Victoris, *in viſtere inguen*, quod *inguen* deprehendi item in Pal. nono. nam ceteri fere *unguen*. *Gru-*

fames. non eſt ſatis: facta lapidatio eſt. Si ex dol… plebei, nullo incitante, magnum malum. ſi P. Clo… impulſu, uſitatum hominis facinoroſi ſcelus. ſi utrumque, ut & res eſſet ea, quae ſua ſponte multitudinis animos incitaret, & parati atque armati ſeditionis duces, videturne ipſa reſpublica & conſulis auxilium imploraſſe, & ſenatus fidem? Atqui utrumque fuiſſe perſpicuum eſt, difficultatem annonae, ſummamque inopiam rei frumentariae, ut homines non jam diuturnam caritatem, ſed ut famem plane timerent. nemo negat. hanc iſtum otii & pacis hoſtem cauſam arrepturum fuiſſe ad incendia, caedem, rapinas, nolo, pontifices, ſuſpicemini, niſi videritis. Qui ſunt homines a Q. Metello, fratre tuo, conſule, in ſenatu palam nominati, a quibus ille ſe lapidibus appetitum, etiam percuſſum eſſe dixit? L. Sergium, & M. Lollium nominavit. Quis eſt iſte Lollius? qui ſine ferro ne nunc quidem tecum eſt: qui, te tribuno plebis, nihil de me dicam, ſed qui Cn. Pompeium interficiendum depopoſcit. Quis

llus eſſe in otio nulla poſſet: cum deſperatis du-
decuriatos, ac deſcriptos haberes exercitus per-
im: nonne providendum ſenatui fuit, ne in hanc
n materiem ſeditionis iſta funeſta fax adhaereſce-
Fuit igitur cauſa capiendi novi conſilii. Videte 6
fuerintne partes meae paene praecipuae. Quem
Sergius ille tuus, quem Lollius, quem ceterae
in lapidatione illa nominabant? quem annonam
are oportere dicebant? nonne me? quid? pue-
illa concurſatio nocturna? num a te ipſo inſti-
ne frumentum flagitabant? Quaſi vero ego aut
mentariae praefuiſſem, aut compreſſum aliquod
ntum tenerem, aut in iſto genere omnino quid-
aut curatione, aut poteſtate valuiſſem. Sed ho-
l caedem imminens meum nomen operis edide-
mperitis injecerat. Cum de mea dignitate in
o Iovis Optimi Maximi ſenatus frequentiſſimus,
to diſſentiente, decreviſſet, ſubito illo ipſo die
nam annonam nec opinata vilitas conſecuta eſt.
qui deos immortales, id quod ego ſentio, nu-
ſuo reditum meum dicerent comprobaſſe. non-
utem illam rem ad illam rationem conjecturam-
que

os] Decuriare & centuriare
rpatur pro conſcribere. *Hott.*
anc tantam materiem ſeditionis
fax adhaereſceret] Franc. & ed.
leſceret. non fruſtra. Sed hoc
us legendum eſt: *ne in hac tan-*
ſeditionis iſta funeſta fax adole-
: eſt illam magis incenderet,
m ſeditionis augeret. Virgil.

& periculum in ſe recipere. *Hottomannus.*

Puerorum illa concurſatio] Adpoſita puerorum multitudo fuerat, qui de caritate quiritarentur, & Ciceroni invidiam crearent. *Idem.*

Operis] Conductis ad cædem tanquam operariis. Ediderat autem quia tanta undique multitudo ad comitia & legem de Cicerone revocando jubendam conflu-

que revocabant, qui, quod in meo reditu ſpes otii & concordiae ſita videbatur, in diſceſſu autem quotidianus ſeditionis timor, jam paene belli depulſo metu, commutatam annonam dicebant: quae quia rurſus in meo reditu facta erat durior, a me, cujus adventu fore vilitatem boni viri dictitabant, annona flagitabatur.
7 Ego denique non ſolum ab operis tuis, impulſu tuo, nominabar, ſed etiam depulſis ac diſſipatis tuis copiis, a populo Romano univerſo, qui tum in Capitolium convenerat, cum illo die minus valerem, nominatim in ſenatum vocabar. Veni exſpectatus. multis jam ſententiis dictis, rogatus ſum ſententiam. dixi reipublicae ſaluberrimam, mihi neceſſariam. Petebatur a me frumenti copia, annonae vilitas; quaſi poſſem aliquid in ea re gerenda: non habebatur. flagitabar bonorum ex-

Qui, quod in meo reditu] Prius relativum ſuſpectum video patri meo fuiſſe. *Iac. Gronovius.*

huic loco conſentaneum. nam, *mei ratio non habebatur*, interpretor, meae valetudinis, vel meae perſonae, vel mei

ulatione. improborum convicia ſuſtinere non po-
delegavi amico locupletiori, non quo illi, ita
merito, onus illud imponerem, ſuccubuiſſem
potius ipſe, ſed quia videbam id quod omnes:
nos de Cn. Pompejo polliceremur, id illum fide,
o, virtute, auctoritate, felicitate denique ſua
ne perfecturum. Itaque, ſive hunc dii immorta-
ctum mei reditus populo Romano tribuunt, ut,
dmodum diſceſſu meo frugum inopia, fames,
s, caedes, incendia, rapinae, ſcelerum impuni-
uga, formido, diſcordia fuiſſet: ſic reditu meo
as agrorum, frugum copia, ſpes otii, tranquilli-
imorum, judicia, leges, concordia populi, ſena-
ctoritas, mecum ſimul reducta videantur: ſive
t aliquid adventu meo, conſilio, auctoritate, di-
a pro tanto beneficio populo Romano praeſtare
, praeſto, promitto, ſpondeo: nihil dico am-
hoc, quod ſatis eſt huic tempori, dico, rempu-
n annonae nomine in id diſcrimen, quo vocaba-
ion eſſe venturam. Num igitur in hoc officio, 8
fuit praecipue meum, ſententia mea reprehen-
Rem maximam eripui a peſte ſummi periculi,
non

recedit Pal. nonus, in quo ſine
: *poſſem aliquod mea regere accu-*
ebatur. S. Victor. item, *poſſem*
ea re generatio non habebatur. in
ro extat vulgata, ſed a recenti
endatum, *harebatur*, adnota-
dubitabatur. Gruter. Locum
doſum ipſa varietas codicum ar-
eſt. In primo Francii ſcribitur,
ſtavo Palatino, *non harebatur*.
ne præferendum eſt vulgato, in
lus eſt ſenſus. Sed ex S. Victor.
cenſeo ſcripſiſſe Tullium: *num*
quid in ea re gerenda ratio non ha-
quaſi vulgatum nec in nono Pa-
betur. *num* puto librariorum
iiſſe, & pro illo poſtea ſubſti-
aſi, duo vero vocabula *gerenda*
iſſe & degeneraſſe in *generatio*.
inde nata monſtroſa hæc lectio. *Gravius*.

Convicia] Clamores annonam flagitantium. Phædrus: *Convicio permotus Juppiter*, h. e. clamore ranarum.

Amico locupletiori] Cn. Pompejo: & adludit ad verbum juris. nam *delegare* dicuntur debitores, qui præſentem pecuniam non habent, cum alium debitorem quendam ſuum a pecunia paratiorem creditori ſuo adſignat. *Hottom*.

Videbam id quod omnes] Abundat pronomen *id*. Idem.

Pro tanto beneficio populi Romani præſtare debui] Præſtat ſcriptura libri Francii, *pro tanto beneficio populo Romano præſtare debui*. Grævius.

Rem maximam] Rem frumentariam. ſic infra: *Nos quod rei maxima ſummum virum præfecimus*, &c. Hottom. *Rem ma-*

non ſolum eam, ſed etiam vos a caede, incendiis, va-ſtitate: nemo negat: cum ad cauſam caritatis accederet iſte ſpeculator communium miſeriarum, qui ſemper in reipublicae malis ſceleris ſui faces inflammarit. Negat oportuiſſe quidquam uni extra ordinem decerni. Non jam tibi ſic reſpondebo, ut ceteris: Cn. Pompejo plurima, periculoſiſſima, maxima terra marique bella extra ordinem eſſe commiſſa: quarum rerum ſi quem poeniteat, cum victoriae populi Romani neceſſe eſt poenitere. non ita tecum ago. cum his haec a me haberi oratio poteſt, qui ita diſputant, ſe, ſi qua res ad unum deferenda ſit, ad Cn. Pompejum delaturos potiſſimum: ſed ſe extra ordinem nihil cuiquam dare: cum Pompejo datum ſit, id ſe pro dignitate hominis ornare ac tueri ſolere. Horum ego ſententiam ne laudem impedior Cn. Pompeji triumphis: quibus ille, cum eſſet extra ordinem ad patriam defendendam vocatus, auxit nomen populi Romani imperiumque honeſtavit:

onſtantiam probo, qua mihi quoque utendum fuit, uo ille auctore extra ordinem bellum cum Mithrida- e Tigraneque geſſit. Sed cum illis tamen poſſum ali- uid diſputare. Tua vero quae tanta impudentia eſt, t audeas dicere, extra ordinem dari nihil cuiquam portere? qui cum lege nefaria Ptolemaeum regem ypri, fratrem regis Alexandrini, eodem jure regnan- m, cauſa incognita, publicaſſes, populumque Ro- anum ſcelere obligaſſes: cum in ejus regnum bona, rtunas latrocinium hujus imperii immiſiſſes, cujus m patre, avo, majoribus ſocietas nobis & amicitia iſſet: hujus pecuniae deportandae, &, ſi quis ſuum jus

ua mihi quoque utendum fuit] Tum in Lucullum & alios complures mpeji obtrectatores habuit. *Hottom.*

uo ille auctore] Cum enim lex Ma- ia de bello Mithridatico ferretur, Ci- o eam ſuaſit. Hi proprie *auctores le-* dicebantur, & extat oratio. *Idem.*

ille auctore] Cur non dixit, quo ille ore? nam Manilio auctore potius, t factum. Reſpondeo, Manilium m legis auctorem fuiſſe, Cicero- utem, ſuaſorem: ſed Ciceronem o auctorem fuiſſe, ut Pompejo bel- lud cum Mithridate & Tigrane ge- a extra ordinem traderet. *Lamb.* Manilium auctorem legis vocat m. Ille fuit legis iſtius lator, Ci- o auctor, qui ſuaſit. Sic enim ur, qui legem ſuadebant pro- n populo. Cic. III de legibus: *i rationi neque lator quiſquam in- , nec auctor unquam bonus.* Suet. *Cæcilio Metello trib. plebis turbu- leges adverſus collegarum inter- uti, auctorem propugnatoremque ſe præſtitit.* Grævius.

amen poſſum aliquid diſputare] qui probabiles & ſpecioſas tiones adferunt, diſputare dii vero impudentiam ferre *Hottom.*

] Hæreditario, ex paterna ſocius autem a ſenatu non- llatus. *Idem.*

Publicaſſes] Clodius legem tulerat, ut Cypri regnum univerſaque gaza regia publicaretur: in Sextian. & apud Dion. lib. XXXVIII. *Idem.* De hac ipſa re, ut & de Ptolemæo vide Plutarch. in Catone Vticenſi.

Patrocinium hujus imperii] Fortaſſe deeſt, *nomine.* Hottom. *Patrocinium hujus imperii, &c.*] Reduxi lectionem veterum editionum, & omnium Pall. item Gembl. & S. Victoris, recentior e- nim *latrocinium.* voce duriore forſan quam uti debuerit Cicero Romæ ad Se- natores populi Romani. *Grut.* Vellem docuiſſet etiam Gruterus, quid ſit *patroci- nium imperii immittere in regnum, & for- tunas.* Retineo lectionem, quam Victo- rius, Manutius, Lambinus retinuit. *Latrocinium imperii* vocat ſcelus illud, quod commiſit imperium Romanum contra jus & fas invadens, ſine ulla cauſſa bona ſocii regis. Ciceroni *latroci- nia* dici graviſſima ſcelera, præcipue in cædibus & rapinis quis poteſt, qui illum legit, ignorare. Itaque non dubitavi optimarum editionem ſcripturam repo- nere, quia quam libri veteres retinent nullius eſt ſententiæ. *Gravius.*

Si quis jus ſuum defenderet] Prim. Franc. Dreſd. princeps & Mediol. edd. *ſi quis ſuum defenderet.* non vulgatæ bel- lum denuncio, ſi profecta eſt a veteri- bus libris. Nam & alibi, ut in actione II in Verr. Ciceronem ſic loqui novi, ſed

jus defenderet, bello gerendo M. Catonem praefeciſti.
Dices, Quem virum? Sanctiſſimum, prudentiſſimum,
fortiſſimum, amiciſſimum reipublicae virtute, conſilio,
ratione vitae mirabili ad laudem, & prope ſingulari.
Sed quid ad te, qui negas eſſe verum, quemquam ulli
9 reipublicae extra ordinem praefici? Atque in hoc ſo-
lum inconſtantiam redarguo tuam: qui in ipſo Cato-
ne, quem tu non pro illius dignitate produxeras, ſed
pro tuo ſcelere ſubduxeras; quem tuis Sergiis, Lol-
liis, Titiis, ceteriſque caedis & incendiorum ducibus
objeceras: quem carnificem civium, quem indemna-
torum necis principem, quem crudelitatis auctorem
fuiſſe dixeras, ad hunc honorem & imperium extra
or-

ſed nec illos libros damno, in quibus *jus* deſideratur. Poteſt enim abeſſe ſine ullo detrimento. *Gravius.*

Ratione vita mirabili ad laudem] Sic Franc. prim. ed. & Mediolanenſis. Sed Dreſdenſis, P. Victor. Manut. Lambini,

ſtris, non puto hic intelligi. Fortaſſe *producere* nunc dixit, pro evehere, promovere, ornare, augere illo extraordinario imperio. Sic de finib. III: *Ut nemo dicit in regia regem ipſum quaſi productum eſſe ad dignitatem*, &c. Hottom.

ordinem nominatim rogatione tua detuliſti: & tanta fuiſti intemperantia, ut illius tui ſceleris rationem occultare non poſſes. Litteras in concione recitaſti, quas tibi a C. Caeſare miſſas diceres. Caeſar Pulchro: cum etiam es argumentatus, amoris eſſe hoc ſignum, cum nominibus tantum uteretur, neque adſcriberet proconſule aut tribuno pl. deinde gratulari tibi, quod idem in poſterum M. Catonem tribunatu tuo removiſſes, & quod idem in poſterum de extraordinariis poteſtatibus libertatem ademiſſes. quas aut numquam tibi ille litteras miſit: aut, ſi miſit, in concione recitari noluit: aut ſive ille miſit, ſive tu finxiſti, certe conſilium tuum de Catonis honore illarum litterarum recitatione patefactum eſt. Sed omitto Catonem, cujus eximia virtus, dignitas, & in eo negotio, quod geſſit, fides & continentia tegere videntur improbitatem & legis, & actionis tuae. quis homini poſt ho-

Nominibus] Abuſive, pro *cognominibus*. Idem. *Quod cognominibus tantum*; Sic reſtitui, conjectura certiſſima ductus. nam *Cæſar*, *Pulcher*, cognomina ſunt, non nomina. natum erratum eſt ex ſimilitudine vocum, cum librarius ſcripſiſſet, *cum nominibus*, pro, *cognominibus*: quod facto poſtea alius ſuſtulit, *quod*: quanquam appellatione nominis cognomen quoque & ſignificatur, & intelligitur. Quod autem quidam reponunt, *Cæſar Clodio*, inſcientiam, atque inſcitiam ſuam arguunt. nam *Cæſar*, cognomen eſt: *Clodius*, nomen. *Lamb.*

Neque adſcriberetur Proconſul] Prim. Franck, *neque adſcriberetur Proconſule*. Sic tempore Ciceronis loquebantur. Prim. edit. & multæ aliæ, *Proconſuli*, quod eſt ævi poſterioris. *Græv.*

Quod idem in poſterum M. Catonem] Illud, *idem in poſterum* irreptitium arbitratur Guilielmius, ex membro ſtatim ſequenti, ubi præterea cuperet legi, *&* *quod eidem in poſterum*. Gruterus.

Quod idem in poſterum de extraordinariis poteſtatibus libertatem ademiſſes] Non intelligo, niſi aut ſubaudiatur aut addatur *removendi*. nam Cæſarem extraordinaria imperia concupiſſe notum eſt. *Hott.*

Et quod idem in poſterum de extraordinariis poteſtatibus libertatem ademiſſes] *Eidem* legendum eſſe ſuſpicor, ex loco ſimili orationis Sextianæ: *Non illi* (inquit) *ornandum M. Catonem, ſed relegandum: nec illi committendum illud negotium, ſed imponendum putaverunt: qui in concione palam dixerint, linguam ſe evelliſſe M. Catoni, qua ſemper contra extraordinarias poteſtates libera fuiſſet, ſentient ut ſpero brevi tempore manere libertatem illam*, &c. F. Vrſ. Interpretationem Vrſini ſibi quoque vindicat P. Manutius, emendationem vero Guilielmius.

Conſilium] De Catone per honoris ſpeciem relegando. *Hottom.*

Quis provinciam homini poſt homines natos] Lectio minus proba: neque enim dictio *provinciam*, viſitur in olim excuſis, in quibus: *Quid homini poſt*, neque aliter Pall. niſi quod ii, *quod homini*, iſthæc annectentes ſuperioribus. ſolus tertius habet: *Quis hominum poſt*, &c. Gruterus. Nec *provinciam* invenitur in Franc. Dreſd. editione prima, Mediol. aliiſque omnibus ante Victorianam. Et recte abeſt. Vide quæ vis ſit hujus vocis

hominès natos turpiſſimo, ſceleratiſſimo, contaminatiſſimo, quis illam opimam fertilemque Syriam, quis bellum pacatiſſimis gentibus, quis pecuniam ad emendos agros conſtitutam, ereptam vi ex Caeſaris rebus actis, quis imperium infinitum dedit? Cui quidem cum Ciliciam dediſſes, mutaſti pactionem & Ciliciam ad praetorem item extra ordinem tranſtuliſti: Gabinio, pretio amplificato, Syriam nominatim dediſti. Quid? homini taeterrimo, crudeliſſimo, fallaciſſimo, omnium ſcelerum libidinumque maculis notatiſſimo, L. Piſoni, nonne nominatim populos liberos, multis ſenatuſconſultis, etiam recenti lege ſoceri ipſius liberatos, vinctos & conſtrictos tradidiſti? *nonne*, cum ab eo merces tui beneficii pretiumque provinciae meo ſanguine tibi eſſet perſolutum, tamen aerarium cum eo partitus es? Itane vero? tu provincias conſulares, quas C. Gracchus, qui unus maxime popularis fuit, non modo non abſtulit ab ſenatu, ſed etiam ut neceſſe eſſet

eas lege Sempronia per ſenatum decretas reſcidiſti, extra ordinem, ſine ſorte nominatim dediſti non conſulibus, ſed reipublicae peſtibus, nos, quod nominatim rei maximae paene jam deſperatae, ſummum virum ſaepe ad extrema reipublicae diſcrimina delectum praefecimus, a te reprehendemur? Quid tandem? ſi, quae tum illis reipublicae tenebris, caeciſque nubibus & procellis, cum ſenatum a gubernaculis dejeciſſes, populum e navi exturbaſſes, ipſe archipirata cum grege praedonum impuriſſimo pleniſſimis velis navigares: ſi, quae tum promulgaſti, conſtituiſti, promiſiſti, vendidiſti, perferre potuiſſes, qui locus in orbe terrarum vacuus extraordinariis faſcibus atque imperio Clodiano fuiſſet? Sed excitatus aliquando Cn. Pompeji, dicam ipſo audiente, quod ſenſi, & ſentio, quoquo animo me auditurus eſt, excitatus, inquam, aliquando Cn. Pompeji nimium diu reconditus, & penitus abſtruſus animi dolor, ſubvenit ſubito reipublicae civitatemque fractam malis, mutam, debilitatam, abjectam metu,

Eas lege Sempronia per ſenatum decretas reſcidiſti?] Franc. Dreſdenſ. ed. prim. Mediol. *Eas leges Sempronias per ſenatum decretas reſcidiſti?* niſi quod pro *Sempronias* ſcribatur *ſempiternas* in editione principe. Vulgata lectio hic quoque laborat & merito aſteriſcum appoſuit Paullus ſuæ editionis margini. Auſit ne quis affirmare Latine dici *reſcindere provinciam?* Lex, decretum, teſtamentum dicitur reſcindi, non vero provincia. Ex præcedente verſu videtur *per ſenatum*, huc tranſlatum & perperam repetitum irrepſiſſe, & Tullium dixiſſe: *Eas leges Sempronias tu reſcidiſti?* Præterea male interpungitur tota hæc περικοπή, quam ſic conſtituendam decrevi: *Itane vero? tu provincias conſulares, quas C. Gracchus, qui unus maxime popularis fuit, non modo non abſtulit a ſenatu, ſed etiam ut neceſſe eſſet quotannis conſtitui per ſenatum lege ſanxit: eas leges Sempronias tu reſcidiſti: extra ordinem, ſine ſorte nominatim dediſti, non conſulibus, ſed reipublica peſtibus, nos, quod nominatim*, & quæ ſequuntur. *Leges Sempronias* pro *legem Semproniam* Cicero dixit, ut ſæpe hoc numero utuntur priſci ſcriptores. Sic *legibus ſolvi* apud Suetonium & Tullium, qui una tantum lege ſolvitur. *Idem.*

Perferre potuiſſet] Sic eſt legendum, non, ut in libris vulgatis, *perficere.* ſupra autem non longe admodum, ubi libri vulgati habent, *recenti lege ſacri ipſius*, repoſui, *recenti lege generi*, Io. Paſſeratii conjecturam ſecutus. *Lambinus.*

Fractam malis, mutam, debilitatam] Quid hic poteſt eſſe *muta civitas?* Aliter veteres libri. Franc. & prim. & Mediolanenſis ed. *fractam malis, mutatam, ac debilitatam.* Dreſd. *fractam malis, mutam ac debilitatam.* Cicero ſcripſit: *fractam malis, nudatam, debilitatam.* ut Plancius ad Ciceronem ep. x, 17: *Quod acerbiſſimo interitu conſulum rempublicam*

tu, ad aliquam ſpem libertatis & priſtinae dignitatis erexit. Hic vir extra ordinem rei frumentariae praeficiendus non fuit? Scilicet tu heluoni ſpurciſſimo, praegustatori libidinum tuarum, homini egentiſſimo & facinoroſiſſimo Sex. Clodio, ſocio tui ſanguinis, qui ſua lingua etiam ſororem tuam a te abalienavit, omne frumentum privatum & publicum, omnes provincias frumentarias, omnes mancipes, omnes horreorum claves lege tua tradidiſti. qua ex re primum caritas nata eſt, deinde inopia: impendebat fames, incendia, caedes, direptio: imminebat tuus furor omnium fortunis & bonis. Queritur etiam importuna peſtis, ex ore impuriſſimo Sex. Clodii rem frumentariam eſſe ereptam, ſummiſque in periculis ejus viri auxilium imploraſſe rempublicam, a quo ſaepe ſe & ſervatam & amplificatam eſſe meminiſſet. Extra ordinem ferri nihil placet Clodio. Quid? de me quod tuliſſe te dicis, patricida,

demnati, ſed ne accuſati quidem, licuit tibi ferre non legem, ſed nefarium privilegium, lugente ſenatu, moerentibus bonis omnibus, totius Italiae precibus repudiatis, oppreſſa, captaque republica: mihi, populo Romano implorante, ſenatu poſcente, temporibus reipublicae flagitantibus, non licuit de ſalute populi Romani ſententiam dicere? Qua quidem in ſententia, ſi Cn. Pompeji dignitas aucta eſt, conjuncta cum utilitate communi, certe laudandus eſſem, ſi ejus dignitati ſuffragatus viderer, qui meae ſaluti opem & auxilium tuliſſet. Deſinant, deſinant homines iiſdem machinis 11
ſperare me reſtitutum poſſe labefactari, quibus antea ſtantem perculerunt. Quod enim par amicitiae conſularis fuit umquam in hac civitate conjunctius, quam fuimus inter nos, ego & Cn. Pompejus? quis apud populum Romanum de illius dignitate induſtrius, quis ſenatui ſaepius dixit? qui tantus fuit labor, quae ſimultas, quae contentio, quam ego non pro illius dignitate ſuſceperim? qui ab illo in me honos, quae praedicatio de mea laude, quae remuneratio benivolentiae praetermiſſa eſt? Hanc noſtram conjunctionem, hanc conſpirationem in republica bene gerenda, hanc jucundiſſimam vitae atque officiorum omnium ſocietatem, certi homines fictis ſermonibus & falſis criminibus diremerunt: cum iidem illum, ut me metueret, me caveret, mo-

ilegium] Contra XII tab. & ſacrata. *Hotom.*

licuit de ſalute populi Romani dicere ...] Gemblacenſis *ſalute publi* ... *ſint*. ut appareat reſcribendum, ... littera, *publica*. Gruterus.

... *machinis*] Serendis inter me & ... inimicitiis, excitandis apud ... ſpicionibus. Satis enim conſtat ... a Pompejo deſertum fuiſſe. ... *nus*.

... *par amicitia conſularis fuit in hac civitate conjunctius*] Τὸ *Conſularis* in editis ante Victorium non reperitur. Num ex antiquis membranis hanc vocem hauſerit, ignoro. Ego in iis, quos evolvi, non inveni, nec in editione prima & Mediolanenſi. Poterat abeſſe. Sin ex MSS. revocata eſt, non improbo. *Graevius.*

De illius dignitate induſtrius] P. Manutius ac Lambinus *illuſtrius*, ſed non ſuffragantur libri editi ſcriptive. *Grut.*

Quis ſenatui] Pro, *Quis apud ſenatum*, ſimile loquendi genus non memini. *Hottomannus.*

 Satis

monerent: iidem apud me, mihi illum uni eſſe inimiciſſimum, dicerent: ut neque ab illo ego, quae mihi petenda eſſent, ſatis audaciter petere poſſem: neque ille, tot ſuſpicionibus certorum hominum, & ſcelere exulceratus, quae meum tempus poſtularet, ſatis prolixe mihi polliceretur. Data merces eſt erroris mei magna, pontifices, ut me non ſolum pigeat ſtultitiae meae, ſed etiam pudeat: qui, cum me non repentinum aliquod meum tempus, ſed veteres multo ante ſuſcepti & proviſi labores cum viro fortiſſimo & clariſſimo conjunxiſſent, ſim paſſus a tali amicitia diſtrahi, neque intellexerim, quibus aut ut apertis inimicis obſiſterem, aut ut inſidioſis amicis non crederem. *Proinde deſinant aliquando me iiſdem inflammare verbis: Quid ſibi iſte vult? neſcit quantum auctoritate valeat, quas res geſſerit, qua dignitate ſit reſtitutus. cur ornat eum, a quo deſertus eſt?* Ego vero neque me tum deſertum puto, ſed paene deditum: nec, quae ſint in

ritate aeque ut unumquemque veſtrum, opi-
ntentione, precibus, periculis denique praeci-
ſalute mea laboraſſe. Hic tuis, P. Lentule, 12
nihil aliud dies & noctes niſi de ſalute mea co-
conſiliis omnibus interfuit: hic tibi graviſſi-
tor ad inſtituendam, fideliſſimus ſocius ad com-
n, fortiſſimus adjutor ad rem perficiendam
: municipia coloniaſque adiit: hic Italiae totius
eupientis imploravit: hic in ſenatu princeps
ae fuit: idemque cum dixiſſet, tum etiam pro
nea populum Romanum obſecravit. Quare
ationem, qua es uſus, omittas licet: poſt illam
am, quam dixeram de annona, pontificum ani-
: mutatos: perinde quaſi iſti aut de Cn. Pom-
er atque ego exiſtimo ſentiant: aut quid mihi
ectatione populi Romani, pro Cn. Pompeji me-
a me, pro ratione mei temporis faciendum fue-
orent: aut etiam, ſi cujus forte pontificis ani-
juod certo ſcio aliter eſſe, mea ſententia oſten-
modo ſit conſtituturus aut de religione pon-
, aut de republica, quam eum aut caeremonia-
, aut civitatis ſalus coegerit. Intelligo, pon-
me plura extra cauſam dixiſſe, quam aut opi-
rat, aut voluntas mea: ſed cum me purgatum
ſe cuperem, tum etiam veſtra in me attente
o benignitas provexit orationem meam. Sed
npenſabo brevitate ejus orationis, quae pertinet
cognitionem veſtram: quae cum ſit in jus re-
, & in jus reipublicae diſtributa, religionis par-
tem,

dixiſſet] Quidam legi vo-
cum dixit. Lambinus.
, *aut de republica, quam*
Locus minime integer. nam
& Pall. *pontificis, aut de repu-*
. neque aliter S. Victor.
is *pontifices*, quod etiam in
ut videatur reſcribendum

cum Guilielmio, *aut de religione ponti-*
fex, aut de republica civis. ſententia ſi-
millima illi, quam initio ſtatim libri
poſuit. *Gruterus.*
Quam aut opinio tulerit] Rectius Fran-
cii primus, *quam aut opinio tulerat*,
quem ſequor, quamvis perperam addat
noſtra. Graevius.

tem, quae multo eſt verboſior, praetermittens, de jure reipublicae dicam. Quid eſt enim aut tam arrogans, quam de religione, de rebus divinis, de caeremoniis, ſacris, pontificum collegium docere conari: aut tam ſtultum, quam, ſi quis quid in veſtris libris invenerit id narrare vobis: aut tam curioſum, quam ea ſcire velle, de quibus majores noſtri vos ſolos & *conſuli*, &
13 ſcire voluerunt? Nego potuiſſe jure publico, *legibus* iis, quibus haec civitas utitur, quemquam civem ulla ejuſmodi calamitate affici ſine judicio: hoc juris in hac civitate etiam tum, cum reges eſſent, dico fuiſſe: hoc nobis eſſe a majoribus traditum: hoc eſſe denique proprium liberae civitatis, ut nihil de capite *civis*, aut de bonis, ſine judicio ſenatus, aut populi, aut eorum, qui de quaque re conſtituti judices ſint, detrahi poſſit. Videſne me non radicitus evellere omnes actiones tuas? neque illud agere, quod apertum eſt, te omnino nihil geſſiſſe jure, non fuiſſe tribunum plebis? hoc dico, eſſe patricium:

ꝛod pontifices: augures adſunt: verſor in medio
ublico. Quod jus eſt adoptionis pontifices?
ut is adoptet, qui neque procreare jam liberos
&c, cum potuerit, ſit expertus. Quae deinde
uique adoptionis, quae ratio generum, ac di-
s, quae ſacrorum, quaeri a pontificum collegio
Quid eſt horum in iſta adoptione quaeſitum?
it annos viginti natus, etiam minor, ſenatorem.
rumne cauſa? At procreare poteſt. habet uxo-
ſuſcepit etiam liberos. exheredabit igitur pater
Quid? ſacra Clodiae gentis cur intereunt,
in te eſt? quae omnis notio pontificum, cum
rere, eſſe debuit. Niſi forte ex te ita quaeſitum
eſt,

m pertinere, quam *eſſe parri-*
ꝛtom. *Hoc dico, te eſſe parri-*
eſt legendum, & ita igitur in
uſcript. non, ut in vulgatis,
ſe parricidium. Conſtat autem,
on licuiſſe per leges tribunum
Lambinus. Non fuiſſe tribunum
te eſſe parricidium] Ita ſcriptum
gatis libris. Ant. Auguſtinus
dico eſſe pontificium. ſed non id
Cicero, ut probet cauſam hanc
iciam, quæ profecto erat, &
pud pontifices, ſed opponit
quod demonſtrat Clodii pri-
in Tullium ſine judicio) ad
actiones tuas, quas poſſum ge-
k communiter coarguere, non
mas, quia ſpecie, non re tri-
egiſti: ſed nunc non ago id,
um illas omnes: hoc ago, ut
egibus, & re vera eſſes tribu-
men hoc tuum de me privile-
ra leges, contra jura, mores,
sem latum ſit; atque ideo par-
neceſſe ſit fateare tu te ipſe.
: vulgatam lectionem *parrici-*
eamus, neceſſe eſt; vel pro
gis placet, *parricidam* repona-
modo alibi appellat Clodium.

Hoc dico eſſe parricidium] Pla-
quod habet Pal. nonus; *eſſe pa-*
fecto illo, *hoc dico.* Grut.

Quæ ratio generum] Agell. v, cap. XIX. Sed adrogationes non temere nec inexplorate committuntur. nam comitia arbitris etiam pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur. *Hottom.*

Exheredabit] *Exheredare* poſuit pro *emancipare*, propterea quod emancipatio jus omne & ſuitatis & agnationis, id eſt (ut paulo poſt loquitur) jus omne legitimum & hereditatum & tutelarum exſtinguit. Reſponſio eſt Clodii, q. d. non diu illum in filiorum numero retinebit, ſtatim emancipabit. *Id.* *Suſcepit etiam liberos. exheredabit*] Ed. vet. item Pall. oct. *exheredavit.* quod reſpondet priori clauſulæ: quæ tamen ſic habetur in Pal. nono atque Erfurd. *ſuſcipiet ex ea liberos.* quod forſan verius. *Gruterus.*

Cur intereunt] Sacra patriciæ gentis propria ab homine nunc plebejo facto, retineri non poterant. *Hottom.*

Cum adoptarere, eſſe debuit] Sic eſt legendum vincit ratio & ipſa veritas: non, ut habent libri vulg. *adoptaret.* Clodium enim nunc alloquitur. At Clodius adoptatus eſt, nempe ut fieret plebejus, & ita tribunatum gerere poſſet. hanc meam conjecturam adjuvat codex manuſcr. in quo ſic ſcriptum eſt, *adoptare, re*, ſcilicet poſtremum a librario omiſſum eſt. Iam vero Fontejus erat is, qui adoptabat. *Lambinus.*

Ado-

eſt, num perturbare rempublicam ſeditionibus velles,
& ob eam cauſam adoptari, non ut filius eſſes, ſed ut
tribunus plebis fieres, & funditus everteres civitatem.
Reſpondiſti, credo, te ita velle. Pontificibus bona
cauſa viſa eſt: approbaverunt. non aetas ejus, qui ado-
ptabat, quaeſita eſt, ut in Cn. Aufidio, M. Pupio:
quorum uterque noſtra memoria, ſumma ſenectute,
alter Oreſtem, alter Piſonem adoptavit. quas adoptio-
nes, ſicut alias innumerabiles hereditates nominis, pe-
cuniae, ſacrorum ſecutae ſunt. Tu neque Fontejus es,
qui eſſe debebas: neque patris heres: neque amiſſis
ſacris paternis in haec adoptiva veniſti. Ita perturbatis
ſacris, contaminatis gentibus, & quam *deſeruiſti*, &
quam polluiſti, jure Quiritium legitimo tutelarum &
hereditatum relicto, factus es ejus filius contra fas,
14 cujus per aetatem pater eſſe potuiſti. Dico apud pon-
tifices. nego, iſtam adoptionem pontificio jure eſſe fa-
ctam: primum, quod hae veſtrae ſint aetates, ut is,

potuerit, vel eo quo fuit. deinde quod cauſa
leat adoptandi, ut & is adoptet, qui, quod
m aſſequi non poteſt, legitimo & pontificio
rat: & ita adoptet, ut nequid aut de digni-
:rum, aut de ſacrorum religione minuatur.
rimis, nequa calumnia, nequa fraus, nequis
ibeatur: ut haec ſimulata adoptio filii, quam
veritatem illam ſuſcipiendorum liberorum imi-
videatur. Quae major calumnia eſt, quam
nberbem adoleſcentulum, bene valentem, ac
: dicere, filium ſenatorem populi Romani
: adoptare: id autem ſcire & videre omnes,
le filius inſtituatur, ſed ut e patriciis exeat,
us plebis fieri poſſit, idcirco adoptari? neque
:e. nam adoptatum emancipari ſtatim, ne ſit
s, qui adoptarit. Cur ergo adoptatur? pro-
bate

fuit] Quadrigulam hanc dono Ciceronianis, aucto- m librorum, antiquitus e- aſſ. niſi quod illi habebant, ificat ſane iſtis, loco Gany- Clodio Fontejum. *Gruter.* Dreſdenſis & editio prima, *ir.* Primus autem Francii, . Forte Cicero ſcripſit, *vel* Nam *ſolere* rem obſcœnam uiſquam ignorat, & multis rmerunt politiores homines m in Ciſt. l. 1: *ſinis prædicant nos ſolere: es eſſe ajunt.* Græv.

pontificio jure] Sic Franc. & Vulgo geminatur copula *& ificio jure.* Idem.

ulata adoptio filii] Pantaga- *adoptio*, pro *adoptio*: quæ us vera ſit, ingenioſam eſſe it. *F. Vrſinus.* *Vt hæc ſimu- filii*] Pal. nonus & Gembl. toris *adjectio.* quod eſſet *ad-* aque præponendum vulga- . In prim. Franc. eſt, *ut adoptatio.*

rbem adoleſcentulum] Hunc ipſum locum eſſe arbitror, quem teſtem producit Soſipater Cariſius lib. 1. ubi docet, *imberbos*, dici, non, *imberbeis*, his verbis: *Sic & Cicero imberbum protulit, non imberbem.* Quare hoc loco legendum eſſet, *imberbum*, quod mihi videtur. *Lambinus.* *Venire imberbum*] Ita laudat Cariſius libro 1. non ut hodie vulgatur *imberbem.* ſed tamen an de hoc loco Tullii ſenſerit neſcio. itaque viderit Lambinus, an iſtud hic potiſſimum intrudi debuerit. *Gruterus.* Cur ergo ipſe admiſit in editionem ſuam?

Emancipari ſtatim] *Emancipatio*, ut modo dictum eſt, & ſuitatis & agnationis jus exſtinguit. quo modo ergo plebejus manebat, cum adgnatio nihil aliud eſſe videatur, quam gens? Patet nimirum aliud eſſe gentem, aliud adgnationem: ut gens ad patriciorum & plebejorum qualitatem referatur: Adgnatio ad propinquitatem. *Hottom.*

Cur ergo optatur?] Codex manuſcr. habet, *cur ergo adoptabat?* Ego nihil muto. *Lambinus.* *Cur ergo adoptatur?*] Videntur a gloſſa. certe nihil habent quo firment ſententiam. variantque libri. nam Pal. nonus legit *adoptabatur?* S. Vict.

bate genus adoptionis. jam omnium ſacra interierint, quorum cuſtodes vos eſſe debetis, patricius nemo relinquetur. cur enim quiſquam vellet tribunum plebis ſe fieri non licere? anguſtiorem ſibi eſſe petitionem conſulatus? in ſacerdotium cum poſſit venire, quia patricio non ſit is locus, non venire? Vt cuique aliquid acciderit, quare commodius ſit eſſe plebejum, ſimili ratione adoptabitur. ita populus Romanus brevi tempore, neque regem ſacrorum, neque flamines, nec ſalios habebit, nec ex parte dimidia reliquos ſacerdotes: neque auctores centuriatorum & curiatorum comitiorum: auſpiciaque populi Romani, ſi magiſtratus patricii creati non ſint, intereant neceſſe eſt, cum interrex nullus ſit, quod & ipſum patricium eſſe, & a patricio prodi neceſſe eſt. Dixi apud pontifices, *iſtam* adoptionem nullo decreto hujus collegii probatam, contra omne pontificium jus factam, pro nihilo eſſe habendam: qua ſublata, intelligis, totum tribunatum

cum populo didici, quae ſaepe in concionibus reſponſa ſunt, novi. Negant fas eſſe agi cum populo, cum de caelo ſervatum ſit. Quo die de te lex curiata lata eſſe dicatur, audes negare de caelo eſſe ſervatum? Adeſt praeſens vir ſingulari virtute, conſtantia, gravitate praeditus, M. Bibulus. hunc conſulem illo ipſo die contendo ſervaſſe de caelo. Infirma ſunt igitur, tua ſententia, acta C. Caeſaris, viri fortiſſimi? Minime. neque enim mea jam quidquam intereſt, exceptis his telis, quae ex illius auctionibus in meum corpus immiſſa ſunt. Sed haec de auſpiciis, quae ego nunc perbreviter attingo, acta ſunt a te. Tu tuo praecipitante jam & debilitato tribunatu, auſpiciorum patronus ſubito exſtitiſti: tu M. Bibulum in concione, tu augures produxiſti. te interrogante augures reſponderunt, cum de caelo ſervatum ſit, cum populo agi non poſſe. tibi M. Bibulus quaerenti, ſe de caelo ſervaſſe reſpondit: idemque in concione dixit ab Appio fratre tuo productus, te omnino, quod contra auſpicia adoptatus eſſes, tribunum plebis non fuiſſe. Tua denique omnis actio poſterioribus menſibus fuit: omnia, quae C. Caeſar egiſſet,

Quæ ſæpe in concionibus reſponſa ſunt] Moris fuit, ut qui quid per auſpicia improbare vellet, is augures & eum qui cum auguribus de cœlo ſervarat, in concionem productos interrogaret, ecquid ſigni animadvertiſſent. *Hottom.*

Lex curiata] Iulius Cæſar legem comitiis curiatis tulerat, ut Clodium a plebejo adoptari liceret. Sic de provinc. conſular. *Oblitine erant tum, cum ille qui id egerat, plebejus eſt lege curiata factus, dici de cœlo eſſe ſervatum.* Idem.

Adeſt præſens] Prim. Franc. *At eſt præſens.*

Infirma ſunt igitur] Objectio Clodii, qua Ciceroni Cæſaris invidiam conciliat. *Hott.* *Infirma ſunt igitur tua ſententia, acta C. Cæſaris*] Vox *ſententia*, non [illegible] libris vetuſte cuſis, nedum plutea[illegible]tris. itaque vide num tollendum veniat pronomen, *tua*, an aliud quid ſub eo lateat. *Gruterus.*

Exceptis his telis] Id eſt, cum jam exceperim, cum jam mihi impoſita ſint vulnera. *Hottom.*

Auſpiciorum patronus] Vt quæ Cæſar contra auſpicia egiſſet, reſcinderes. Hujus autem rei cauſam exponit in ea de aruſp. reſp. cum Senatus ſeſe nimiæ Cæſaris potentiæ opponere cœpiſſet, tum Clodium ſubito ſe ei venditaſſe, & in concionibus leges Iulias oppugnare cœpiſſe. *Idem.* *Sententia* nec ego reperi in editione principe & M S. Dreſdenſi, ſed in primo Francii legitur, nec poteſt abeſſe ſine ſententiæ damno. *Græv.*

Tu M. Bibulum in concionem, tu augures produxiſti] M S S. quos inſpexi, ed. prima, Victor. & vetuſtiores, *in concione*, hoc eſt dum concio eſt populi. *Idem.*

Quod

egiſſet, quae cnntra auſpicia eſſent acta, per ſenatum reſcindi oportere. quod ſi fieret, dicebas te tuis humeris me cuſtodem urbis in urbem relaturum. Videte hominis amentiam, ubi per ſuum tribunatum Caeſaris actis illigatus teneretur. Si & ſacrorum jure pontifices, & auſpiciorum religione augures totum evertunt tribunatum tuum, quid quaeris amplius? an etiam apertius aliquod jus populi
16 atque legum? Hora fortaſſe ſexta diei queſtus ſum in judicio, cum C. Antonium collegam meum defenderem, quaedam de republica, quae mihi viſa ſunt ad illius miſeri cauſam pertinere. haec homines improbi ad quoſdam viros fortes longe aliter atque a me dicta erant detulerunt. Hora nona, illo ipſo die, tu es adoptatus. Si, quod in ceteris legibus trinum nundinum eſſe oportet, id in adoptione ſatis eſt trium eſſe horarum, nihil reprehendo. ſin eadem obſervanda ſunt: ſi de-

ſi decrevit ſenatus, M. Druſi legibus, quae contra legem Caeciliam & Didiam latae eſſent, populum non teneri, jam intelligis omni generi juris, quod in ſacris, quod in auſpiciis, quod in legibus ſit, te tribunum plebis non fuiſſe. Atque ego hoc totum non ſine cauſa relinquo. video enim quoſdam clariſſimos viros, principes civitatis, aliquot locis judicaſſe, te cum plebe jure agere potuiſſe: qui etiam de me ipſo, cum tua rogatione funere elatam rempublicam eſſe dicerent, tamen id funus, etſi miſerum atque acerbum fuiſſet, jure indictum eſſe dicebant. quod de me cive, ac de republica bene merito tuliſſes, funeſtum funus te indixiſſe reipublicae: quod ſalvis auſpiciis tuliſſes, jure egiſſe dicebant. Quare licebit, ut opinor, nobis eas actiones non infirmare, quibus illi actionibus conſtitutum tribunatum tuum comprobaverunt. Fueris ſane tribunus plebis tam jure, quam lege, quam fuit hic ipſe Rul-

libris, cum ſic immutata interpunctione: *Sin eadem obſervanda ſunt: ſi decrevit Senatus, M. Druſi legibus, quæ contra legem Cæciliam & Didiam latæ eſſent, populum non teneri, jam intelligis omni genere juris*, &c. *te tribunum pl. non fuiſſe.* Si trinundinum, inquit, obſervandum eſt in lege curiata ferenda ad adoptionem, ſi ſtatuit ſenatus Druſi leges non pro legibus eſſe habendas, quia contra legem Cæciliam & Didiam, quæ trinundinum in legibus ferendis ſanxerant, latæ erant, ſatis per te cognoſcis te tribunum non fuiſſe. Nam licet Druſi leges dicantur ab Aſconio latæ fuiſſe contra auſpicia, poterant tamen etiam latæ eſſe contra legem Cæciliam & Didiam, non ſervato trinundino. Delevi τελείαν ϛιγμὴν *poſt teneri*, & notam interrogationis poſt *tribunum plebis non fuiſſe*, & huic loco ſuam integritatem reſtitui. Vidi poſtea Pantagathum quoque in eadem fere fuiſſe ſententia, & conſenſu viri acuti lætatus ſum. *Gravius.*

Decrevit ſenatus] MSS. libri habent, *Judicavit ſenatus*. Lambinus.

M. Druſi legibus] M. Livius Druſus tribunus pl. multas leges tulerat. Philippus Cos. qui ei inimicus erat, obtinuit a ſenatu ut leges ejus omnes uno S. C. tollerentur. decretum eſt enim contra auſpicia eſſe latas, neque iis teneri populum. Hæc Pædianus in Cornel. Cic. de legibus II: *Quid leges non jure rogatas tollere? ut etiam decreto collegii, ut Livius conſilio Philippi Conſulis & Auguris?* Hottom.

Cæciliam & Didiam] In hac caput hoc fuiſſe apparet, ut in legibus ferendis trinundinum ſervaretur. ut Philipp. V: *Quid promulgata fuit? nonne ante lata quam ſcripta? nonne ante factam vidimus, quam futuram quiſquam eſt ſuſpicatus? ubi lex Cæcilia & Didia? ubi promulgatio trinundinum?* Idem.

Cum plebe jure agere] Quaſi tum de cœlo ſervatum non fuiſſet. *Idem.* *Iure* non habetur in primo Francii.

Tua rogatione] De me in exilium ejiciendo. *Hottom.*

Tam jure, quam lege] Adludit ad formulam adrogationis. *Idem.*

De

Rullus, vir omnibus rebus clariſſimus atque ampliſſimus: quo jure, quo more, quo exemplo legem no-
17 minatim de capite civis indemnati tuliſti? Vetant leges ſacratae, vetant XII tabulae, leges privatis hominibus irrogari. Id eſt enim privilegium. nemo umquam tulit. Nihil eſt crudelius, nihil perniciosius, nihil, quod minus haec civitas ferre poſſit. Proſcriptionis miſerrimum nomen illud, & omnis acerbitas Sullani temporis quid habet, quod maxime ſit inſigne ad memoriam crudelitatis? opinor, poenam in civis Romanos nominatim ſine judicio conſtitutam. Hanc vos igitur, pontifices, judicio atque auctoritate veſtra tribuno plebis poteſtatem dabitis, ut proſcribere poſſit, quos velit? quaero enim, quid ſit aliud proſcribere. VELITIS, IVBEATIS, VT M. TVLLIVS IN CIVITATE NE SIT, BONAQVE EIVS VT MEA SINT. Ita enim fecit, etſi aliis verbis tulit. Hoc plebiſcitum eſt? haec lex? haec rogatio eſt? hoc vos

ne, niſi prodicta die, quis accuſetur: ut ter ante magiſtratus accuſet, intermiſſa die, quam multam irroget, aut judicet: quarta ſit accuſatio trinum nundinum prodicta die, qua die judicium ſit futurum: tum multa etiam ad placandum atque ad miſericordiam reis conceſſa ſunt: deinde exorabilis populus, facilis ſuffragatio pro ſalute: denique etiam ſiqua res illum diem aut auſpiciis, aut excuſatione ſuſtulit, tota cauſa judi-

Pradicta die] Videtur idem eſſe, *diem dicere*, & *diem prodicere*. Magiſtratus diem dicere dicuntur reo, cum ei certam diem præſtituunt, qua die eum ad populum accuſaturum denunciant. *Hott.* *Ne, niſi prodicta die*] Liber vetus habet, *pradicta die.* verum tamen nihil muto. *Lambinus.* *Ne, niſi prodicta die*] Victorina, *pradicta:* quod eodem redit, at enim vetus editio, & Pall. plures. *ne proindicta die.* nonus ſolum. deinde *proindicta die.* S. Vict. *ne in pradicta die.* Grut. *Prodicta* legitur in melioribus libris tam ſcriptis, quam editis. Et eſt hoc proprium in hac re verbum. vide Feſtum. *Grævius.*

Vt ante magiſtratus accuſet] Recte in aliis, *ut ter ante.* nam accuſatio trinundinum durabat: id eſt accuſator primo nundino, ſemel: altero, iterum: tertio, poſtremum. Ergo intermiſſam diem, pro intermiſſum tempus poſuit: id eſt, intermiſſis atque interpoſitis aliquot diebus. *Hottom.* *Vt ter ante magiſtratus citet*] Sic repoſui, libris omnibus invitis, in quibus legitur, *accuſet*, pro, *citet*, ratione & veritate approbante. qua ratione? qua veritate? ipſo Cicerone infra paucis poſt verſibus, *neque adeſſe juſſus, neque citatus*, &c. idem ſeptem circiter poſt paginis, *qui reus non fui, qui numquam ſum a tribuno plebis citatus.* Poſtremo, *magiſtratus* eſt *citare*, non, *accuſare.* Lambinus. *Vt ter ante magiſtratus accuſet*] Lambinus; *mag. citet*, tanquam id ratio & veritas probet. contra omnes libros; ideoque inepte. Ald. Nepos edidit: *tertio ut ante mag. accuſet.* nimis profecto licentioſe. *Gruterus.*

Quarta ſit accuſatio trinum nundinum] Cum magiſtratus reum ter accuſavit, tum rogationem per trinas nundinas promulgatam habuit, in qua crimen & pœnam criminis comprehendit, tertiis nundinis quartam accuſationem infert, ac reo cauſſam dicendi facit poteſtatem inde diem prædicit, qua die ad populum de pœna certandum eſt. C. Sigon. III de judiciis, cap. 6. quem & vide in ſequentibus capitibus.

Illum diem] Vltimum trinundini. *Hott.* *Si qua res illum diem*] Legendum fortaſſe eſt, *illam diem.* Lambinus.

Aut auſpiciis] *Auſpicia* populi judicium tollebant, ſi quis obnunciaſſet: quia ſic quoque cum populo agebatur. *Hottom.*

Aut excuſatione] Pædianus ſcribit, moris fuiſſe, ut reis ſæpe vel morbi vel alterius rei excuſatio permitteretur. ſed difficile dictu eſt hoc loco tales excuſationes intelligi, cum tantum in iſta poſtremo die momenti ſit: niſi forte de morbo ſontico plane conſtet. Erat autem etiam excuſationis genus aliud, de quo Liv. lib. III: *Cæſo Quinctius judicii die cum excuſaretur ſolum vertiſſe exſulii cauſa, nihilominus Virginio comitia habente, collegæ appellati diviſere concilium.* Id. Excuſatio Iuriſconſultis eſt, cum cauſſa affertur, per quam quis præſtare non potuit, quod præſtandum erat, ut ſi latrones, aut flumina, aut morbus ſonticus, aut alia vis major impediret, ne quis prædicto die in judicio eſſet præſto.

Tota cauſa] Id eſt, nihil eo judicio & illa tota accuſatione actum videbatur, ſi accuſatori novum de integro judicium altero trinundino inſtituendum erat. *Hottom.*

18 diciumque ſublatum eſt. Haec cum ita ſint in re, ubi crimen eſt? ubi accuſator? ubi teſtes? quid indignius, quam, qui neque adeſſe ſit juſſus, neque citatus, neque accuſatus, de ejus capite, liberis, fortunis omnibus conductos ſicarios egentes & perditos ſuffragium ferre, & eam legem putare? At, ſi hoc de me potuit, quem honos, quem dignitas, quem cauſa, quem reſpublica tuebatur, cujus denique pecunia non expetebatur, cui nihil oberat praeter converſionem ſtatus, & inclinationem communium temporum: quid tandem futurum eſt iis, quorum vita remota ab honore populari, & ab hac illuſtri gratia eſt: pecuniae autem tantae ſunt, ut eas nimium multi egentes, ſumtuoſi, nobiles concupiſcant? Date hanc tribuno plebis licentiam, & intuemini animis juventutem, & eos maxime, qui imminere jam cupiditate videntur in tribunitiam poteſtatem: collegia, medius fidius, tribunorum plebis tota reperientur, hoc jure firmato, quae coeant de

civi ſine judicio ferundum. Non tulit, ut interdicatur. quid ergo? ut interdictum ſit. O coenum, o portentum, o ſcelus! hanc tibi legem Clodius ſcripſit, ſpurciorem lingua ſua, ut interdictum ſit, cui non ſit interdictum? Sexte noſter, bona venia, quoniam jam dialecticus es, & hoc quoque liguris, quod factum non eſt, ut ſit factum, ferri ad populum, aut verbis ullis ſanciri, aut ſuffragiis confirmari poteſt? Hoc tu ſcriptore, hoc conſiliario, hoc miniſtro, omnium non bipedum ſolum, ſed etiam quadrupedum impuriſſimo rempublicam perdidiſti. neque tu eras tam excors, tamque demens, ut neſcires hunc Clodium eſſe, qui contra leges faceret: alios, qui leges ſcribere ſolerent. ſed neque eorum, neque ceterorum, in quibus eſſet aliquid modeſtiae, cujuſquam tibi poteſtas fuit: neque tu legum ſcriptoribus iiſdem potuiſti uti, quibus ceteri, neque operum architectis: ne-

Spurciorem lingua ſua] Offendi in aliquot mſſ. *ſpurciciorem*, quod antiquariis forte non diſplicebit. *Gruterus.*

Sexte noſter: bona venia: dic, quoniam d.] Verbum, *dic*, ſemper mihi ſuſpectum fuit. itaque ſic olim edideram, eo deleto, *Sexte noſter, bona venia: quoniam*, &c. hæc enim ſententia eſt, *Sexte noſter, bona venia abs te quæro:* cum tua bona gratia te interrogo: *quoniam*, &c. Sic autem loquuntur Latini, *bona tua venia dixerim*, non, *bona venia dic*, niſi fallor. Itaque retento verbo, *dic*, ſic nunc edidi: *bona venia: dic, quoniam*, &c. *Lambinus.* *Bona venia, quoniam jam dialecticus, & hoc quoque ligurris*] Ita Palatini ſex, non ut vulgata, *bona venia dic, quoniam dial. es, & hoc quoque liguris.* & vero binas illas voculas eſſe a Criticis, produnt & edd. primæ, quæ eas non habent. *Gruterus.* In primo Francii *dic* invenitur. Sed *es* non quidem extat in meis libris, & editione prima: Extat tamen in Mediol. Victor. Manut. Lambini, & non poteſt abeſſe. Nam durione illa ellipſi non utitur Tullius. Abſorptum fuit *es* a ſequente vocula *&*. Si *es* reſpuimus, abjicienda quoque eſt copula. *Grævius.*

Liguris] Deguſtas. *Ligurire* dicuntur, qui non uno ſe cibo ſatiant, ſed ex variis paululum delibant. Significatur Sex. Clodium varias diſciplinas primoribus labris deguſtaſſe. *Hottom.* Vide Manutium, qui hæc verius exponit.

Quadrupedum impuriſſimo] Et hic quoque fœditatem illius ſignificat. *Hottomannus.*

Alios, qui leges ſcribere] Sic habent libri veteres, non, ut vulg. *& alios eſſe, qui*, &c. præterea paullo poſt, ubi vulgati habent, *ſcriptoribus iiſdem.* in illis ſcriptum eſt, *ſcriptoribus iſdem*, unico *i.* & ita ſæpenumero ſcriptum reperi in veteribus libris: quod ſemel dixiſſe ſatis ſit, ne toties idem ſit iterandum, hac autem de re Cicero ſcripſit in oratore perf. *Lambinus.*

Neque operum architectis] *Architectum* habet vetus liber, quod magis placet. *F. Urſinus.*

neque pontificem adhibere quem velles: poſtremo ne in praedae quidem ſocietate mancipem, aut praedae ſocium, extra tuorum gladiatorum numerum: aut denique ſuffragii latorem in iſta tua proſcriptione quemquam, niſi furem ac ſicarium reperire potuiſti.
19 Itaque cum tu florens ac potens per medium cohortis popularis volitares, amici illi tui, te uno amico tecti & beati, qui ſe populo commiſerant, ita repellebantur, ut etiam Palatinam tuam perderent. qui in judicium venerant, ſive accuſatores erant, ſive rei, te deprecante damnabantur. denique etiam ille novitius Ligur, venalis adſcriptor, & ſubſcriptor tuus, cum *M. Pa-*

In præda quidem ſocietate] Non adhibere potuiſti in prædæ ſocietate prædæ ſocium abſurde dicitur, non equidem ore Tulliano. Pro *ſocietate* ſcribendum cenſeo *ſectione*, quod & Pithœo in mentem veniſſe deprehendo. Cum bona mea diriperes, nullum potuiſti inveni-

vera. nam Pall. & S. Victor. *per medium ſcortum populare volitares*. quod admiſit Lambinus, ſed præterea recepit illud *ſorum*, præter ullos libros. nam & editi vetuſte, *per medium ſortitum popularem vol.* Gruterus. Dreſd. *per medium ſortiis*, ſed vera lectio eſt ſervata in Francii

M. Papirii, ſui fratris, eſſet teſtamento & judicio improbatus, mortem ejus ſe velle perſequi dixit, nomen Sexti Propertii detulit. accuſare alienae damnationis ſceleriſque ſocios propter calumniae metum non eſt auſus. De hac igitur lege dicimus, quae jure rogata videatur? cujus quam quiſque partem tetigit digito, voce, praeda, ſuffragio, quocumque venit, repudiatus convictuſque diſceſſit. Quid, ſi iis verbis ſcripta eſt iſta proſcriptio, ut ſe ipſa diſſolvat? eſt enim, quod M. Tullius falſum ſenatuſconſultum retulerit. Si igitur retulit falſum ſenatuſconſultum, tum eſt rogatio: ſi non retulit, nulla eſt. Satiſne tibi videtur a ſenatu judicatum, me non modo non ementitum eſſe auctoritatem ejus ordinis, ſed etiam unum poſt urbem conditam diligentiſſime ſenatui paruiſſe? Quot modis doceo, legem iſtam, quam vocas, non eſſe legem? Quid, ſi etiam pluribus de rebus uno ſortitu retuliſti? tamenne arbitraris, id, quod M. Druſus in legibus ſuis pleriſque, bonus ille vir, M. Scaurus, & L. Craſſus con-

Judicio improbatus] Non ſubſtitutus heres, exheredatus inter cæteros. Pro hoc habetur fratribus præſertim, cum propoſiti in teſtamentis fuiſſent. *Hottomannus.*

Alienæ damnationis ſceleriſque ſocios] Significat illum cædis fraternæ conſcium & participem fuiſſe. *Idem.*

Vt ſe ipſa diſſolvat] Ipſo jure nulla ſit. non aliunde reſcindatur, ſed in ipſa vitium inſit. *Idem.*

Eſt enim, quod M. Tullius falſum S. C. retulerit] Franc. & ed. prima: *Etenim, quod M. Tullius falſum ſenatuſconſultum retulit.* In Dreſd. eſt etiam *retulit.*

Satiſne tibi videtur] Puto quædam deeſſe, ex quibus iſtud quod jam infert, conſequebatur. Fortaſſe autem hoc deeſt, *recita S. C.* quod quia notis ſcriptum erat, effluxit. *Hottom.*

Vno ſortitu] Contra legem Cæciliam Didiam, ne una rogatione diverſis de rebus ad populum ferretur. *Idem.*

Bonus ille vir, M. Scaurus] Quidam libri veteres habent, *in bonis ille vir.* locus ſuſpectus. legendum forte magnus ille vir. *Lambinus.* *M. Druſus in legibus ſuis pleriſque, bonus ille vir M. Scaurus, & L. Craſſus conſularis non obtinuerint*] Examinet quæſo critica natio ſcripturam hanc. Pal. pr. & ſec. *tuis pleriſque in bonis ille vir M. Scauro, & L. Craſſo Coſſ. non obtinuerit.* ſenſus ſane inde reſultat egregius, reformato *tuis* in *ſuis* rejectoque *ille vir.* ut bina faciat legum genera Druſi; bona, & mala. ne in bonis quidem inquit obtinuit quæ voluit, anno quo conſul erat Scaurus, anno quo Craſſus. inſpexi obiter Faſtos; ſed nihil ſtatim ultro occurrit. ſedere ad calculos, non libuit, neque adeo licuit; flagitatus nimium ab eis, qui jamdudum prodire Ciceronem debuiſſe, clamitant. & vero dum in ejus mari naviculor; naufragium vitæ fecerunt Bongarſius, Rittershuſius, Caſaubonus, Velſerus, Freherus,

conſularis non obtinuerint, id te poſſe, omnium facinorum & ſtuprorum omnium Decumis & Clodiis auctoribus obtinere? Tuliſti de me, ne reciperer, non ut exirem: quem tu ipſe non poteras dicere non licere eſſe Romae. Quid enim diceres? damnatum? certe non. expulſum? qui licuit? ſed tamen ne id quidem eſt ſcriptum, ut exirem. poena eſt, qui receperit: quam omnes neglexerunt. ejectio nuſquam eſt. Verum ſit. quid operum publicorum exactio? quid nominis inſcriptio? tibi num aliud videtur eſſe, ac meorum bonorum direptio: praeterquam quod ne id quidem per legem Liciniam, ut ipſe tibi curationem ferres, facere potuiſti? Quid hoc ipſum, quod nunc apud pontifices agis, te meam domum conſecraſſe, te monumentum feciſſe, in meis aedibus te ſignum dedicaſſe, eaque te ex una rogatiuncula feciſſe: unum & idem videtur eſſe atque id, quod de me ipſo nominatim tuliſti? Tam hercule eſt unum, quam quod idem tu lege una tuliſti, ut Cyprius rex, cujus majores huic

ıbus ſub praecone ſubjiceretur, & exſules Byzan-
ı reducerentur. Eidem, inquit, utraque de re nego-
ı dedi. ſed quid, ſi eidem negotium dediſſes, ut in
ciſtophorum flagitaret, inde iret in Hiſpaniam: cum
na deceſſiſſet, conſulatum ei petere liceret: cum
ıs eſſet, provinciam Syriam obtineret? quoniam de
homine ſcriberes, una res eſſet? Quod ſi jam populus
ıanus de iſta re conſultus eſſet, & non omnia per ſer-
ıtroneſque geſſiſſes, nonne fieri poterat, ut populo
yprio rege placeret, de exſulibus Byzantinis diſpli-
:? Quae eſt quaſi alia vis, quae ſententia Caeciliae
& Didiae, niſi haec, ne populo neceſſe ſit in con-
:is rebus compluribus, aut id quod nolit accipere,
d quod velit repudiare? Quid ſi per vim tuliſti?
nne lex eſt? aut quidquam jure geſtum videri
poteſt,

les Byzantium] Byzantini cives
capitalium a ſuis condemnati, per
legatos reducti ſunt. *Hottom.*
m, inquit, utraque de re negotium
M. Catoni cujus nominis auctori-
nus iſtud tegebat. *Idem.*
Aſia ciſtophorum] Ciſtophorus,
Aſiaticus. Patet hæc omnia de
dici, non quo Clodius iſtis de
gem tulerit: ſed oſtendit quam
m ſit dici una de re populum ro-
nia uno de homine multæ res ro-
Idem. *Vt in Aſia ciſtophorum*
t] Ant. Auguſtinus interponit
nter verba *ciſtophorum* & *flagita-*
d facit ad elegantiam, non ad
entiam; quando enim unquam
Romanus aut ſenatus, cuiquam
atui ſive Vrbano ſive Provinciali
m dedit flagitandi quicquam?
voluerimus ſanare hunc locum,
rſus remedio opus eſt: aliud e-
bis verbum erit recipiendum,
gitaret, vel *factitaret*, vel aliud
eponendum. Paullo poſt, *Cum*
ceſſiſſet, rectiſſime *Roma* legit
guſtinus. ſed Pantagathus to-
nc locum ita legebat, *Vt in Aſia*
m exaquaret. inde iret in Hiſpa-
niam, cum Roma deceſſiſſet, &c. F. Vrſin.
Vt ciſtophorum flagitaret, hoc eſt ut juberet in vectigalibus & tributis pendendis non alia pecunia, uti Aſiaticos, quam ciſtophoris. ſic hunc locum intelligo. Ciſtophoros dictos eſſe, nummos quod ciſta myſtica fuerint inſigniti, docet ampliſſimus Cuperus obſervat. IV, 16. Æquat fere pretio ciſtophorus victoriatum Romanorum, ſeu denarii ſemiſſem, ut viri docti præceperunt. *Grævius.*

De iſta lege conſultus eſſet] Sic legendum eſſe indicant ſcripturæ veteris veſtigia: & paullo ante, *cum inde deceſſiſſet*, ubi libri vulgati habent, *cum Roma deceſſiſſet*. paullo poſt, ubi vulgati habent, *de exſulibus Byzantiis*, in antiquis ſcriptum eſt, *Byzantinis*. nihil muto tamen. Βυζάντιος enim dicitur a Græcis, qui Byzantii natus eſt. *Lambinus.*

Et non omnia per ſervos] Copulam *non* agnoſcit prim. Franc. & prim. ed. MS. Dreſd. *ne omnia per ſervos* poteſt abeſſe *&*, quod infultum fuit ab iis, qui putabant ſine hac particula non conſtare ſententiam, aut legendum eſt addita unica littera ex Dreſdenſi, *nec omnia per ſervos*, Grævius.

tabernas claudi jubebas, non vim imperitae m
nis: ſed hominum honeſtorum modeſtiam pru
que quaerebas. cum arma in aedem Caſtoris
tabas, nihil aliud, niſi uti ne quid per vim ag
machinabare. cum vero gradus Caſtoris con
removiſti: tum, ut modeſte tibi agere licere
nes audaces ab ejus templi aditu atque adſcen
liſti. cum eos, qui conventu virorum bonoru
de ſalute mea fecerant, adeſſe juſſiſti, eorumq
cationem manibus, ferro, lapidibus diſcuſſi
profecto oſtendiſti, vim tibi maxime diſplic
rum haec furioſa vis veſani tribuni plebis fac
rari frangique potuit virorum bonorum vel
vel multitudine. Quid? cum Gabinio Syria
Macedonia Piſoni, utrique infinitum imperi
gens pecunia, ut tibi omnia permitterent, t
rent, tibi manum, copias, tibi ſuos paratos cen

Gradus Caſtoris] Quos ligneos & exemtitios fuiſſe multis ex locis intelligitur. *Hotom.*

Qui in conventu virorum bonorum] MSS. & edd. vett. quas vidi, *qui conventu virorum*, hoc eſt cum conveniſſent. Amant veteres nomina hujus inflexionis, ſic adhibere omiſſis præponendi particulis. Cic. 1 de orat. 1: *Conſulatu devenimus*

Verba de ſalute mea fecer
ber *facerent*. F. Vrſinus.

Advocationem] Amicos
mitati eo venerant. *Hotom*

Tibi ſperatos centuriones]
ptum in libris manuſcriptis
dubium eſt, quin ita ſit le
rati, autem, ſu...
porro teli genus.

cunias, tibi familias compararent: te ſuis ſcele-
oncionibus ſublevarent, ſenatus auctoritatem ir-
it, equitibus Romanis mortem proſcriptionem-
initarentur: me terrerent minis: mihi caedem
icationem denuntiarent: meam domum refertam
onis per amicos ſuos complerent: proſcriptionis
ne frequentia nudarent virorum bonorum, me
io ſpoliarent: ſenatum pro me non modo pu-
ampliſſimum ordinem; ſed etiam plorare & ſup-
, mutata veſte, prohiberent: ne tum quidem
it? Quid igitur ego geſſi, aut qui timor fuit? 22
icam in me: fac me timidum eſſe natura: quid
virorum fortiſſimorum millia? quid noſtri equi-
mani? quid ſenatus? quid denique omnes boni,
a erat vis? Cur me flentes potius proſecuti ſunt,
aut increpantes retinuerunt, aut irati reliquerunt?

An

ſparus. mendoſe autem habent
g. tibi ſuos paratos, &c. Dein-
m iidem libri vet. habent, *tibi*
, tibi familiam. Lamb. *Tibi*
os centuriones, &c.] Eſt a Gem-
. Victor. & Pal. nono, fatetur-
modo ſcriptum in ſuis Lambi-
ridicule inde facit *ſparatos.* eos
uit quos ſe in Syriam eductu-
abat, aves concolores ſcili-
rus. Nihil ineptius *ſperatis*
us. An illi ſint ſperati tribuni,
ūl legit, & ſecum abducere in
m conſtituit. Si ſperati poſſunt
itiones illi ſunt, quos quis ſe
& paraturum ſperat: ſed hos
lectos non poterant præſtare
onſulis. Non interpolanda eſt
riptura, quam tuetur uterque
ditio prima. Vitium, quod
bros, in quibus legitur *ſperatos*
atum eſſe ex eo, quod librarii
litteram in *ſuos* iterarint, quæ
ſparatos, pro quo in MSS. non-
itur *patos*, quod tam *peratos*,
itos notat. *Grævius.*
domum, refertam viris bonis per
s complerent] Locus ſuſpectus.

putabam legendum, *compilarent.* & vocem, *viris*, delendam. verumtamen judicet lector. *Lambinus.* *Per amicos ſuos complerent*] *Compilarent* habet vetus liber. *F. Vrſinus.* *Per amicos ſuos complerent*] Vti fieret, quod de domo Anci, ut diſpari plane habitaretur domino; ego nihil muto, ſecutus mſſ. Pall. meliores. *Gruterus.* Dreſd. & ed. prim. *per amicos ſuos compellerent.* Forte vocula excidit, & Cicero ſcripſit: *per amicos ſuos terrore complerent.* videntur id ſuadere ſequentia. *Grævius.*

Ampliſſimum ordinem] Similem iterationem nuſquam me animadvertiſſe memini. Itaque ſi quis vetus codex reperiretur, in quo ſic legeretur, *Ampliſſimum ordinem pro me non modo*, &c. eam ſcripturam lubenter cum hac commutarem: ut vox *Senatus* ex gloſſa aſcita videatur. *Hottom.*

Quid igitur ego geſſi] *Ceſſi* Pantagathus, a quo accepit Manutius. *F. Vrſinus.*

Quid noſtri equites Romani] Haud aliter quoque S. Victor. & Pall. primores, recepta lectio, *quid? illi equi, illi equites Romani*, ridicule, & præter edd. vett. *Gruterus.*

Vt

An hoc timebam, ſi mecum ageretur more inſtitutoque majorum, ut poſſem praeſens ſuſtinere? Vtrum ſi dies dicta eſſet, judicium mihi fuit pertimeſcendum? an ſine judicio privilegium? judicium in cauſa tam turpi? ſcilicet is homo ſum, qui etiam ſi cauſa eſſet ignota, dicendo non poſſem explicare. an eam cauſam probare non poteram, cujus tanta bonitas eſt, ut ea ipſa non modo ſe, ſed etiam me abſentem per ſe probarit? an ſenatus, an ordines, an ii, qui cuncta ex Italia ad me revocandum convolaverunt, ſegniores me praeſente ad me retinendum & conſervandum fuiſſent in ea cauſa, quam ipſe jam parricida talem dicat fuiſſe, ut me ab omnibus ad meam priſtinam dignitatem expetitum atque revocatum queratur? An vero in judicio peri-

Vt ea ipſa non modo ſe, ſed etiam me abſentem probarit?] Forte: *Vt ea ipſa ſe non modo praſente me, ſed etiam abſente, per ſe probarit?* Lambinus. *Sed etiam me*

larunt, ſunt cives Romani, qui habitabant in municipiis, coloniis, præfecturis, qui per ſe non ordines conſtituebant, ſed Romæ aut equeſtri ordini,

…culi nihil fuit, privilegium pertimui, ne, mihi …ſenti ſi multa irrogaretur, nemo intercederet? Tam …s autem ego eram ab amicis, aut tam nuda reſpu… …a magiſtratibus? Quid ſi vocatae tribus eſſent, …criptionem non dicam in me, ita de ſua ſalute me… …ſed omnino in ullo civi comprobaviſſent? An, ſi …praeſens fuiſſem, veteres illae copiae conjurato… …, tuique perditi milites, atque egentes, & nova …us ſceleratiſſimorum conſulum corpori meo peper… …it? qui cum eorum omnium crudelitati ceſſiſſem, …bſens quidem luctu meo mentes illorum ſatiare po…

Quid enim vos uxor mea miſera violarat? quam 23 …viſtis, raptaviſtis, omni crudelitate laceraviſtis. … mea filia? cujus fletus aſſiduus ſordeſque lugubres …s erant jucundae, ceterorum omnium mentes ocu… …e flectebant, quid parvus filius? quem, quamdiu …, nemo niſi lacrymantem confectumque vidit: … fecerat, quod eum toties per inſidias interficere …iſtis? Quid frater meus? qui cum aliquanto poſt …m diſceſſum ex provincia veniſſet, neque ſibi vi… …lum, niſi me reſtituto, putaret, cum ejus moeror, …lor incredibilis & inauditus omnibus mortalibus …rabilis videretur: quoties ex veſtro ferro ac mani-bus

…o intercederet] Magiſtratibus mul… …rogantibus alios intercedere po… …patet ex aliis Ciceronis locis.

…a vis ſceleratiſſimorum conſulum] …, quid ſit non intelli… … Magna vis hominum ſæpe … Flor. I: & ſtatim mira … quos collegerant conſules ad vim facien-dam cum veteribus copiis conjurato-rum. Flor. II, 10: *Iam diebus, jam noctibus nova aliqua moles, nova machina, nova perditorum hominum manus* &c. *pro-dibat.* Grævius.

Cum eorum omnium crudelitati ſcelerique ceſſiſſem] *Scelerique* puto primum a vi…

bus eſt elapſus? Sed quid ego veſtram crudelitatem expromo, quam in ipſum me ac meos adhibuiſtis: qui parietibus, qui tectis, qui columnis, ac poſtibus meis horrificum quoddam & nefarium, omni imbutum odio bellum intuliſtis? non enim te arbitror, cum poſt meum diſceſſum, omnium locupletium fortunas, omnium provinciarum fructus; tetrarcharum ac regum bona ſpe & avaritia devoraſſes, argenti & ſupellectilis meae cupiditate eſſe caecatum: non exiſtimo, Campanum illum conſulem cum ſaltatore collega, cum alteri totam Achajam, Theſſaliam, Boeotiam, Graeciam, Macedoniam, omnemque barbariam, bona civium Rom. condonaſſes: alteri Syriam, Babylonem, Perſas, integerrimas pacatiſſimaſque gentes ad diripiendum tradidiſſes: illos tam cupidos liminum meorum, & columnarum, & valvarum fuiſſe. Neque porro illa manus copiaeque Catilinae caementis ac teſtis tectorum meorum ſe famem ſuam expleturas putaverunt. Sed, ut hoſtium urbes, nec omnium

[illegible] adducti, ſed odio ſolemus excipere, [illegible] propter eorum crudelitatem inflammatae [illegible]ſtrae fuerunt, cum horum etiam tectis ac ſe[illegible]dere aliquod bellum ſemper videtur: * * [illegible] latum de me; non adeſſe eram juſſus; non 24 [illegible]fueram: eram etiam tuo judicio civis incolu[illegible] domus in Palatio, villa in Tuſculano, altera ad [c]onſulem transferebatur: ſenatuſconſulta volabant:

[illegible], eventiunt, nobis ipſis [illegible]imus. Securus igitur ſum [illegible] ex quo tot bonas [illegible]. Si addice[illegible] legendum cen[illegible]ionem arri[illegible] ſic Ciceronem ſcripſiſſe [illegible]iſſimum. *Gravius.*

[illegible]] Repoſui quod erat [illegible], & edd. vett. Vulgata *exci*[illegible] *[illegible]ſcindere.* Gruterus.

[aliq]uod bellum ſemper videtur] [Ni] fallor, [illegible], quæ [illegible], id eſt, priori parti [illegible] quæ [illegible] talem [ſe]ntentiam complectatur. ſic [illegible] in me crudele, & imma[illegible] meam domum profudi[illegible]. *Reſidere aliquando bellum* [illegible]] Vnde profectum eſt iſtud Gruterianam? Quomodo eadem re eodem tempore *[aliqu]ando & ſemper.* Atqui omnes & editi *aliquod* ſcribunt [illegible].

[illegible] *[illegible]*] Sic diſtinguen[illegible] [illegible] ex S. Victoris, in quo [illegible]od ab aliis male mutatum in [illegible]modo edd. vett. & mſſ. [illegible]ores enim, *non citatus* [illegible].

[illegible] alterum conſulem transfereba[illegible] ſive culpa, ſive errore [illegible] & mutilum redintegra[illegible] habita in ſenatu poſt redi[illegible] poſita ſunt, *uno eodemque* [illegible] *diripiebatur, ardebat.* [illegible] *conſulem de palatio: de* [illegible] *item vicinum alterum conſu*[illegible]. nam in libris vulgatis ſic legitur, *villa in Tuſculano altera ad alterum conſulem transferebatur: ſen.* Licet etiam ſic reſtituere, *cum domus in palatio ad alterum, villa in Tuſculano ad alterum conſulem transferebatur.* Lamb.

Senatum conſules vetabant] Hoc quid ſit, non intelligo: niſi verbum *haberi*, aut ſubaudiendum ſit, aut potius adhibendum. *Hottom.* *Senatum conſules pro me deprecari edictis, atque imperio vetabant*] Cum ita ſcriptum olim reperiſſem in codicibus manuſcr. *ſenatus conſules vocabant:* videremque hic aliquid deeſſe, ſic enim vulgo legitur, *ſenatum conſules vetabant,* nihil me temere facturum exiſtimavi, ſi hunc locum ex ipſo Cicerone ſublevissem. itaque feci. ſupplevi autem ex princip. orat. de Haruſp. reſp. ubi hæc leguntur: *cumque ad conſulare off. ipſ. inſign. ill. imp. ad meam ſalutem non ſolum auct. ſed etiam pr. veſtr. voc.* Itaque ſic olim edideram: *ſenatus conſules ad meam ſalutem non ſolum auctoritate, verum etiam precibus vocabat.* Quod ſi quis malit ſequi libros vulgatos, qui ſic habent, *ſenatum conſules vetebant,* ut diximus, licebit item probabilem ſententiam exprimere, paucis additis ex loco huic ſimillimo, qui eſt novem circiter poſt paginis hac eadem oratione, ibi, *qui pro me patres conſcriptos deprecari, & populo ſupplices eſſe, edictis atque imperio vetarent.* ex illo igitur loco ſic hunc licebit legere: *ſenatum conſules pro me deprecari, edictis atque imperio vetabant.* Lamb.

Senatum conſules vetabant] *Vocabant* habet manuſcriptus liber. pro Sextio, *Senatum conſules credo vocaſſent.* F. Vrſinus.

Senatuſconſulta volabant] Exhibui quod erat in Erfurd. neque abit Pal. nonus, quam

bant: columnae marmoreae ex aedibus meis, inſpectante populo Romano, ad ſocerum conſulis portabantur: in fundum autem vicini conſulis non inſtrumentum, aut ornamenta villae, ſed etiam arbores transferebantur: cum ipſa villa non praedae cupiditate, quid enim erat praedae? ſed odio & crudelitate funditus everteretur. Domus ardebat in palatio non fortuito, ſed oblato incendio. Conſules epulabantur, & in conjuratorum gratulatione verſabantur, cum alter ſe Catilinae delicias, alter Cethegi conſobrinum fuiſſe diceret. Hanc ego vim, pontifices, hoc ſcelus, hunc furorem meo corpore oppoſito, ab bonorum omnium cervicibus depuli, omnemque impetum diſcordiarum, omnem diu collectam vim improborum, quae inveterata, compreſſo odio atque tacito, jam erumpebat, nacta tam audaces duces, excepi meo corpore. in me uno conſulares faces jactae manibus tribunitiis: in me omnia, quae ego quondam retuderam, conjurationis nefaria [redacted]

tatiſſimum erat, una cum republica concidiſſem. im vivo ſenatu populoque Romano celerem mima cum dignitate reditum: nec intelligebam atius poſſe, ut mihi non liceret eſſe in ea repuquam ipſe ſervaſſem. quod ſi non liceret: au- & legeram, clariſſimos noſtrae civitatis viros edios hoſtes ad perſpicuum mortem pro ſalute is injeciſſe. ego pro ſalute reipublicae univeritarem? hoc meliore conditione, quam Decii, li ne auditores quidem ſuae gloriae, ego etiam or meae laudis eſſe potuiſſem. Itaque infractus nus inanes faciebat impetus. omnem enim vim n ſceleratorum acerbitas mei caſus exceperat. t in tam immani injuria, tantiſque ruinis novae ati locus. Cato fuerat proximus. quid ageres? it, ut qui modus moribus fuerat, idem eſſet in-

s noſtros] Vtrumque Decium.

m hoc meliore conditione eſſe ?] Diſtinctio a me eſt. Lamſe expediit ſine mutatione *m.* Diſtinctionem Gruteri, ſed illam quam Francii lires editiones retinent. *Dubimeliore conditione, quam Decii,* l. ed. prima, & ceteræ omnes tionem: *Dubitarem? hoc meus quam Decius, quod ille ne em ſua gloria, ego etiam ſpelaudis eſſe potuiſſem.* Spero ſcripturæ auctores eſſe vetuos, præſertim cum nihil de n varietate moneat Grutee nihil muto, niſi quod priinctionem reſtituerim, & τὸ tim, quod in nullo eſt vetuſententia, cum abeſt, venuo judicio. *Grævius.*

fractus furor tuus inanes facie-] Sic Pall. omn. ſententia non a. ſed cum in veterrima ex*uror tuus immanis, faciebat ipſe* mabat id Guilielmius in, *faimpetus.* Gruterus.

Cato fuerat proximus] Adhæſimus mſſ. noſtris Pall. quibus paria fere faciebant vetuſtius cuſa exemplaria, Lambinus multa admiſcuit quorum nihil exſtat in noſtris. ſed & Henrici Stephani mſ. mihi hic nimium quam ſuſpectus eſt. *Idem.*

Vt qui modus moribus fuerat, idem eſſet injuria] Vetus liber: *Quid ageres, non erat: niſi ut qui mihi dux in omnibus meis rebus fuerat, ſocius idem eſſet injuria, quid? ejicere poſſes? non, quid ergo? extrudere ad Cypriam pecuniam? præda perierit. alia non deerit. hic modo amandatus ſit.* Hottom. *Quod ageres, non erat, niſi, ut, qui mihi dux omnibus in rebus fuerat, idem eſſet injuria ſocius, &c.*] Errici Stephani fidem ſecutus, qui hunc locum ita ſcriptum eſſe in veteri codice teſtatur, ſic edendum curavi. Ego autem, ante quam hanc emendationem vidiſſem, hunc eundem locum ſic purgare conabar: *Cato mihi in conſiliis capiendis, rebuſque gerendis fuerat proximus. quid ageres? non erat ut, qui modus omnium moribus fuerat, idem tibi eſſet adjutor injuria. non erat, ut,* id eſt, non poterat fieri, ut. Sed quid conjecturas comme-

ſemper fuiſſe, me expulſo, Catone amandato
ipſum ſe convertit, quo auctore, quo adjutore
cionibus, ea, quae gerebat, omnia, quaeque
ſe feciſſe & facere dicebat. Cn. Pompejum
omnium judicio longe principem eſſe civium
diutius furori ſuo veniam daturum non
qui ex ejus cuſtodia per inſidias regis
ſtem captivum ſurripuiſſet, & ea injuria
mum laceſſiſſet: ſperavit iiſdem ſe copiis
confligere, quibuſcum ego noluiſſem boni
culo dimicare: & primo quidem, adjutoribu
bus: poſtea fregit foedus Gabinius: Piſo tam
manſit. Quas iſte tum caedes, quas lapidatio
fugas fecerit: quam facile ferro, quotidianiſqu

morare, aut proferre, attinet, ubi exſtat librorum antiquorum auctoritas? *Lambinus.* Si in meis codicibus, aut Gruterus & Guilielmius in ſuis reperiſſent, quæ in antiquo codice legi teſtantur Hotromannus, & Stephanus, nullus dubitarem illa recipere. ſed nunc omnes refragantur. Quamvis vero vulgata ſint mendoſa, non auſim tamen ſine meliorum librorum ſubſidio quicquam refingere. *Grævius.*

Sic M. Cato invifus] Fortaſſe legendum eſt, *invitus.* nam hoc, *invifus*, niſi addatur, *perditis hominibus*, aut aliquid ſimile, non placet. *Lambinus.*

Ejiciuntur duo] Cato &

Quo auctore] Sic multi
ſertim in Sextiana: *omni*
bus illa furia clamabat,
contra ſalutem meam facere
pejo. Idem.

Se feciſſe & facere] Pal.
liber (ſic & prim. Franc.)
cit inde Guilielmius *ſe*
cere. Gruterus.

Cn. Pompejum, quate
cio, &c. veniam daturum
Non male Francii, &
Pompejus, quem omnium ju

ſitmiſſimo robore copiarum ſuarum relictus
'ompejum foro curiaque privarit, domum-
rit vidiſtis. ex quo judicare potuiſtis, quan-
ıerit oriens & congregata, cum haec Cn.
terruerit jam diſtracta & exſtincta. Hoc 26
ıtentia dicenda Kalendis Ianuariis vir pru-
, & cum reipublicae, tum mihi, tum etiam
ciſſimus, L. Cotta, qui legem de meo re-
ım non cenſuit: qui me conſuluiſſe reipu-
iſſe tempeſtati, amiciorem vobis ceteriſque
m mihi ac meis exſtitiſſe: vi, armis, diſſen-
ıum ad caedem inſtituta, novoque domina-
:ſſe dixit: nihil de meo capite potuiſſe fer-
ſe inſcriptum, aut poſſe valere: omnia con-
oreſque majorum temere, turbulente, per
ırorem eſſe geſta. quod ſi illa lex eſſet, nec
enatum conſules, nec ſententiam ſibi dicere
ɪrum utrumque cum fieret, non oportere,
ex ferretur, decerni: ne illa, quae nulla eſ-
x judicaretur. Sententia gravior, verior,
me-

iecerit vidiſtis] *Incluſus quamdiu inimicus meus* ɛxt. *Hottom.*

e poteſtis] Videtur me-ıo, *potuiſtis.* F. Vrſinus. ɪmat prim. Franc. & e-quibus cum Vrſino ſub-

*ı fuerit oriens & congre-*ɪna: *quanta vis illa fuerit* ɪ, quod cum ſine dubio le illa eſt expreſſa, ſit ı eſt contemnendum. ıinus trito ſuppoſuerunt ſive ſcioli pervulgatum ııtem *aggregata*, con-ɪatil. *Si ſecum ſuos edu-ı ceteros undique collectos* ɪverit. Alibi Cicero quo-ɪitur. Non tamen alio-ɪipturam damno. *Idem.*

Dicenda Kal. Ianuariis] Pal. nonus & Erfurd. *dicenda* III *Kal. Ianuar.* & verum videtur. *Gruterus.*

Nihil eſſe inſcriptum] Hoc quid ſit, non intelligo: niſi forte *jure ſcriptum* potius legendum ſit, ut in Sextian. ubi hac ipſa de re loquens: *Ita de me*, inquit, *ſcripſiſſe illum quæ ſcripſerat, iis verbis, rebus, ſententiis, ut etiam ſi jure eſſet rogatum, tamen vim habere non poſſet.* Hott. *Nihil eſſe inſcriptum*] *Iure ſcitum* Pantagathus. Infra dixit, *jure actum.* F. Vrſin. *Nihil eſſe inſcriptum, &c.*] Potior forſan ſcriptura Pal. noni & Erfurd. *proſcriptum.* nam Lambiniani *jure ſcriptum*, non eſt a libris. *Gruterus.*

Nec referre ad ſenatum] Nam quoddam legis caput Clodius in curiæ poſte fixerat, ne referri neve dici liceret. ad Attic. III, epiſt. xv. & in ea poſt redit. in ſenatu. *Hottom.*

melior, utilior, reipublicae nulla eſſe potuit. hominis enim ſcelere & furore notato, ſimilis a republica labes in poſterum demovebatur. Neque hoc Cn. Pompejus, qui ornatiſſimam de me ſententiam dixit, voſque, pontifices, qui me veſtris ſententiis auctoritatibuſque defendiſtis, non vidiſtis, illam eſſe nullam, atque eſſe potius flammam temporis, interdictum ſceleris, vocem furoris: ſed proſpexiſtis, nequa popularis in vos aliquando invidia redundaret, ſi ſine populi judicio reſtituti videremur. eodemque conſilio, M. Bibuli, fortiſſimi viri, ſenatus ſententiam ſecutus eſt, ut vos de mea domo ſtatueretis: non quod dubitaret, quin ab iſto nihil legibus, nihil religionibus, nihil jure eſſet actum: ſed nequis oriretur aliquando in tanta ubertate improborum, qui in meis aedibus aliquam religionem reſidere diceret. nam legem quidem iſtam, nullam eſſe, quotieſcumque de me ſenatus ſententiam dixit, toties judicavit: quoniam quidem ſcripto illo iſtius ſenten-

neque privatus, neque conſul legem eſſe umquam ti. nam tribunis plebis referentibus ſententiam de eſignatus conſul ſaepe dixiſti. Ex Kalendis Ianua- quoad perfecta res eſt, de me retuliſti, legem ulgaſti, tuliſti: quorum tibi, ſi eſſet illa lex, ni- ceret. At etiam Q. Metellus, collega tuus, vir imus, quam legem eſſe homines alieniſſimi a odio judicarant Piſo & Gabinius, eam nullam eſſe P. Clodii, cum de me ad ſenatum tecum una t, judicavit. Sed iſti, qui Clodii leges timue- quemadmodum ceteras obſervarunt? Senatus qui- , cujus eſt graviſſimum judicium de jure legum, eſcumque de me conſultus eſt, toties eam nullam udicavit. quod idem tu, Lentule, vidiſti in ea le- quam de me tuliſti. nam non eſt ita latum, ut mi- omam venire liceret, ſed ut venirem. Non enim ſti, id, quod licebat, ferre, ut liceret: ſed me ita in republica, magis ut arceſſitus imperio populi ani viderer, quam ad adminiſtrandam civitatem utus. Hunc tu etiam, portentoſa peſtis, exſulem llare auſus es, cum tantis ſceleribus eſſes notatus, nnem locum, quo adiſſes, exſilii ſimillimum red- ? quid eſt enim exſul? ipſum per ſe nomen ca- atis, non turpitudinis. Quando igitur eſt turpe? ra quando eſt poena peccati: opinione autem ho- m, etiam ſi eſt poena damnati. Vtrum igitur pec- meo exſulis nomen ſubeo, an re judicata? Pec- ? Iam neque tu id dicere audes, quem iſti ſatellites tui

unis plebis] Poſt IV Id. Decembr. T. Annius, P. Sextius, & alii tum inierunt. *Hottom.*

tu etiam, pernicioſa peſtis] Libri habent, *portentoſa peſtis*. Lamb.

u etiam, pernicioſa peſtis] Liber riptus habet *portentoſa*, pro *per-* F. Vrſinus. Prim. Franc. *porten-* ed Dreſd. & ed. prim. *portentoſa*.

Cum tantis ſceleribus eſſes & factis notatus] Quid hic *facta* poſt *ſcelera*? Merito iſta verba *& factis* ignorant Franç. Dreſd. editio prima: quorum ſubſidio illa minime huc apta delevi. *Græv.*

Ipſum per ſe nomen calamitatis, non turpitudinis] Vide Senecæ Conſolationem ad Helviam matrem cap. 6. & ſequentia.

tui felicem Catilinam nominant, neque quiſquam eorum, qui ſolebant. non modo jam nemo eſt tam imperitus, qui ea, quae geſſi in conſulatu, peccata eſſe dicat: ſed nemo eſt tam inimicus patriae, qui non meis
28 conſiliis patriam conſervatam eſſe fateatur. Quod enim eſt in terris commune tantum tantulumve conſilium, quod non de meis rebus geſtis ea, quae mihi eſſent optatiſſima & pulcherrima, judicarit? Summum eſt populi Romani populorumque & gentium omnium ac regum conſilium ſenatus. Decrevit, ut omnes, qui rempublicam ſalvam eſſe vellent, ad me unum defendendum venirent: oſtenditque, nec ſtare potuiſſe rempublicam, ſi ego non fuiſſem reſtitutus, nec futuram eſſe ullam, ſi non rediiſſem. Proximus eſt huic dignitati ordo equeſter. omnes omnium publicanorum ſocie-

Felicem Catilinam] Qui quod Catilina non potuit, Ciceronem ejecerit. *Hott.*
Neque quiſquam eorum qui ſolebant]

tutur, abeſt a libris manuſcriptis. Et vero, ſi quis attente leget, intelliget, eam eſſe ab aliquo

de meo conſulatu, ac de meis rebus geſtis am-
atque ornatiſſima decreta fecerunt. Scribae,
iſcum in rationibus monumentiſque publicis
r, non obſcurum de meis in rempublicam be-
ſuum judicium decretumque eſſe voluerunt.
eſt in hac urbe collegium, nulli pagani, aut
, quoniam plebei quoque urbanae majores no-
enticula, & quaſi conſilia quaedam eſſe volue-
i non ampliſſime non modo de ſalute mea, ſed
: dignitate decreverint. Nam quid ego illa di-
ue immortalia municipiorum, & coloniarum,
; Italiae decreta commemorem, quibus, tan-
quam

ns Truculento: *Metuit pu-* qui redemerunt opera pu-*us.* Publicanos dictos eſſe puto ullo poſſe declarari cebantur ii publicum *condu-*ſt vectigal. Locus Plauti, Gruterus non loquitur de ſed de ædilibus plebis, ut ixi obſervarunt. Dreſdenſis vulgatis. In editione prima bitur, *populorum ſocietates.* imo: *publicorum ſocietates*, adem, atque tamen vetuſta ibus litteris adſcripſerat. um. quod reducendum du-amvis *publica* pro vectigali-, ut apud Senecam ep. 101: *a quoque, nullum relinquens nus quaeſtus, acceſſerat.* hoc licanus fuerat, & apud Ci-o in loco, tamen quis ferat ur, quod idem eſt, *publi-nes*, pro publicanorum. t ac ſi quis diceret *vini* aut pium, pro vinariorum aut m collegium. Iam vero in-is Cicero commemorat *ſo-anorum*, cur hic vocet *pu-tates?* Eſt librariorum hal-uam non debebat Gruterus *rvius.*

: ſcribis vide Sigon. de an-ivium Romanorum 11, 9. m tamen cum minus hone-ſtum eſſe putat, ex hoc loco revincitur, ubi ſtatim equeſtri ordini ſubjiciuntur.

Nulli pagani] Plebs urbana in pagos eſt a Ser. Tullio teſte Dionyſio tributa. Vnde & Q. Frater in libello de petitione: *Deinde habe oratores urbes totius, collegium omnium pagorum, vicinitatum. ex iis principes ad amicitiam tuam ſi adjunxeris, per eos reliquam multitudinem facile tenebis.* C. Sigon. 11 de jure antiquo civium cap. 7.

Aut montani] Qui illi ex plebe Romana montani, diſtincti a paganis? Romæ in montibus habitabant plerumque propter aëris ſalubritatem cives beatiores, unde dicebantur deſcendere, cum prodirent, ut alibi notavimus. populus vero degebat in plano, & vallibus, qui inter illos erant montes. Cogitabam viliores cives forte habitaſſe in Ianiculo, Vaticano, aut in Aventino, qui tum erat extra pomœrium urbis, eoſque dictos eſſe montanos, ſed qui illorum meminerit præter Tullium hoc in loco non invenio, nec ſatis cauſſæ video, cur illi præcipue commemorentur. Ampliandum itaque cenſeo. *Gravius.*

Conventicula] A Numa rege inſtituta, ut Plutarchus, Plinius & Florus teſtantur. *Hottom.* Vide de his collegiis & conventiculis opificum & artificum Sigon. de antiquo jure civium Romanorum lib. 11, cap. 12.

quam gradibus, mihi videor in caelum adſcendiſſe, non ſolum in patriam revertiſſe? Ille vero dies quis fuit, cum te, P. Lentule, legem de me ferentem populus Romanus vidit ſenſitque, quantus & quanta dignitate esſes? Conſtat enim nullis umquam comitiis, campum Martium tanta celebritate, tanto ſplendore omnis generis hominum, aetatum, ordinum floruiſſe. Omitto civitatum, nationum, provinciarum, regum, orbis denique terrarum de meis in omnes mortales meritis unum judicium, unumque conſenſum. Adventus meus atque introitus in urbem qui fuit? utrum me patria ſic accepit, ut lucem ſalutemque redditam ſibi ac reſtitutam accipere debuit? an ut crudelem tyrannum? quod vos Catilinae gregales de me dicere ſolebatis. Itaque ille unus dies, quo die me populus Romanus a porta in Capitolium, atque inde domum ſua celebritate laetitiaque comitatum honeſtavit, tantae mihi jucunditati fuit, ut tua mihi conſcelerata illa vis non modo non

ſieri, aut fingi dementius poteſt? uno enim ma-
, bis a me patriam ſervatam eſſe concedis: ſemel,
l feci, quod omnes non negent immortalitati,
poteſt, mandandum, tu ſupplicio puniendum
; iterum, cum tuum, multorumque propter te
ıatum in bonos omnes impetum meo corpore
, ne eam civitatem, quam ſervaſſem inermis, ar-
n diſcrimen adducerem. Eſto, non fuit in me
ılla peccati. at fuit judicii. Cujus? quis me um-
ulla lege interrogavit? quis poſtulavit? quis
lixit? poteſt igitur damnati poenam ſuſtinere in-
tus? hoc tribunitium eſt? hoc populare? quam-
ıbi tu te popularem, niſi cum pro populo fe-
otes dicere? Scilicet cum hoc juris a majoribus
ım ſit, ut nemo civis Romanus aut libertatem,
itatem poſſit amittere, niſi ipſe auctor factus ſit?
u ipſe potuiſti in tua cauſa diſcere. credo enim,
uam in illa adoptione legitime factum eſt nihil,
te eſſe interrogatum, auctorne eſſes, ut in te
:ejus vitae neciſque poteſtatem haberet, ut in filio.
Quaero,

non adducerem] Franc. *in diſ-
crimen. Sic *in invidiam, in odium*
noſtrum. *Gravius.*

interrogavit] *Interrogare legi-*
, expoſui in Comment. verb.
n.

nitium eſt? hoc populare eſt]
ıt videtur, legebat Pantaga-
tribunitium? hoc populare eſt?
Franc. Dreſd. & ed. prim.
ium eſt populare. forte: *hoc tri-*
& populare? Græv.

pro populo feciſti] In arcanum
t muliebri habitu ingreſſus
t. *Niſi cum pro populo feciſti*]
ı ſcripta exemplaria, tollenda
, in nullo enim noſtrorum vi-
ıntecedenti proxime quædam
ıadam delevi; ſed membra-
uctoribus. *Gruterus.*

ac juris a majoribus proditum ſit]
m, abſit verbo invidia, valde
εὐτόχως emendavi, a ſententia ipſa ad hanc conjecturam quaſi manu ductus. ſic enim lego: *Poteſt deſinere civis eſſe, cum hoc juris a majoribus*, &c. inductus autem fuit librarius in fraudem a ſimilitudine vocum, *potes dicere, poteſt deſinere.* deinde ex, *civis eſſe*, factum poſtea eſt, *ſcilicet.* ita totus locus miſerabilem in modum depravatus, nobis per manus traditus eſt. referenda autem ſunt hæc ad illa ſuperiora: *Poteſt igitur, damnati pœnam ſuſtinere indemnatus?* &c. Lamb. Hanc audacem conjecturam in contextum recepit Lambinus.

Niſi ipſe auctor factus ſit] Locum hunc in Comment. orat. pro Cæcina interpretati ſumus. *Hottom.*

Vt in filio] *Vti patri endo filio eſt:* ut in formula quam Agellius prodit lib. 5, cap. 19. *Idem.* *Poteſtatem haberet, ut in filium*] Hoc totum, *ut in filium*, alienum eſſe puto, non Ciceronis. *Lamb.*

Quaero, ſi aut negaſſes, aut tacuiſſes, ſi tamen id xxx curiae juſſiſſent, num id juſſum eſſet ratum? certe non. quid ita? quia jus a majoribus noſtris, qui non ficte & fallaciter populares, ſed vere & ſapienter fuerunt, ita comparatum eſt, ut civis Romanus libertatem nemo poſſit invitus amittere. Quinetiam ſi decemviri ſacramentum in libertatem injuſtum judicaſſent, tamen, quotieſcumque vellet quis, in hoc genere ſolo rem judicatam referre poſſe voluerunt. Civitatem vero nemo umquam ullo populi juſſu amittet invitus.
30 Qui cives Romani in colonias Latinas proficiſcebantur, fieri non poterant Latini, qui non erant auctores facti, nomenque dederant. qui erant rerum capitalium condemnati, non prius hanc civitatem amittebant, quam

xxx *Curiæ*] Curiata lex quemadmodum ferretur vide in Indice, *Lex curiata*. Hottom. In prim. Franc. ſcribitur xxx *cives*. quod non improbem. Nam loco xxx curiarum, tum xxx lictores ferant, *reſcindere poſſe voluerunt*: quam operarii, meo injuſſu, olim ſecuti ſunt. reſtituatur igitur lectio recepta, quamvis ſit obſcura, & pæne inaudita potius, quam noſtro jure quidquam immut-

:ant in eam recepti, quo vertendi, hoc eſt,
ſoli cauſa venerant. id autem ut eſſet faciun-
on ademtione civitatis, ſed tecti, & aquae &
:rdictione faciebant. Populus Romanus, L. Sul-
re ferente, comitiis centuriatis, municipiis
ı ademit: ademit iiſdem agros. de agris ratum
enim populi poteſtas, de civitate ne tamdiu
valuit, quamdiu illa Sullani temporis arma va-
Hanc vero Volaterranis, cum etiam tum eſ-
rmis, L. Sulla victor, republica recuperata,
centuriatis, civitatem eripere non potuit: ho-
Volaterrani non modo cives, ſed etiam optimi
uuntur nobiſcum ſimul hac civitate. Conſu-
ni P. Clodius, everſa republica, civitatem adi-
:uit, concilio advocato, conductis operis non
entium, ſed etiam ſervorum, Sedulio princi-
e illo die confirmat Romae non fuiſſe? Quod
t, quid te audacius, qui in ejus nomen incideris?
quid

Vide, *lex Cornelia de civita-*
:. pro Cæcin. quam nos ex-
Appianus quoque Civ. 2.
poſteaquam in ſingulis ho-
elitatem exercuiſſet. oppi-
ea aut mœnibus nudaſſe,
iſlixiſſe, aut civitatem pau-
atu datam eripuiſſe. Hinc
. in Catilinario: *Etruriam*
m cupidam conſule Cicerone
ulla dominatione agros bona-
ſerat. Hottom.
Volaterranis] Cum in libris
me offendiſſet hic locus,
legitur, *hanc vero*, &c. le-
ne facta, pro, *hanc*, *an*,
facto totum locum, faci-
n reddidi. Eſt autem argu-
ajori. Sulla non potuit Vo-
itatem adimere, &c. Clo-
i conſulari, potuit? Ad-
tem lector eſt, ubi libri
, *ſe illo die confirmavit Roma*
anuſcriptos habere, *ſe illo*
d. confirmat R. n. f. Et infra, ubi illi, *pernoctans:* hos habere *pernoctaſſe.* Lambinus.

Concilio advocato] *Concilium* ſolius plebis eſſe, ſæpe a nobis dictum eſt. Itaque centuriata comitia concilio advocato nunc opponit. *Hottom.*

Sedulio principe qui ſe illo die confirmavit] Gembl. & Turing. *Fidulio principe, Quaſtoris filio, qui ſe.* ex quo fingit Guilielmius, *Q. F.* ſed ego putavi illud *filio*, natum ex *ſe illo*, ſane Pal. nonus tantum habet, *Fiduli principe filio illo diem confirmat*, & vero *Fidulius* iſte poſtea recipitur ab omnibus Pall. & S. Vict. ut excludendus hinc non videatur. *Gruter.* Noſtri libri & ed. prim. *Sidulio principe*, non *Fidulio.* & ſic quoque paullo poſt. iidem cum aliis *confirmat*, quos ſequor. *Grævius.*

Qui in ejus nomen incideris] Vtrum hoc ſignificat, qui eum imprudens & incautus nominaris: an fortaſſe ſic legendum: *Qui in tabulis ejus nomen incideris;*

quid deſperatius, qui ne ementiendo quidem potueris auctorem adumbrare meliorem? ſin autem is primus ſcivit, quod facile potuit, propter inopiam tecti in foro pernoctans, cur non juret ſe Gadibus fuiſſe, cum tu te fuiſſe Interamnae probaveris? Hoc tu igitur homo popularis jure munitam civitatem, & libertatem noſtram putas eſſe oportere, ut, ſi, tribuno plebis rogante, velitis, jubeatiſne, Sedulii centum ſe velle & jubere dixerint, poſſit unuſquiſque noſtrum amittere? Tum igitur majores noſtri populares non fuerunt, qui de civitate & libertate ea jura ſanxerunt, quae nec vis temporum, nec potentia magiſtratuum, nec res judicata, nec denique univerſi populi Romani poteſtas, quae ceteris in rebus eſt maxima, labefactare poſſit. At tu etiam, ereptor civitatis, legem de injuriis publicis tuliſti

deris: ut tabulas æreas ſignificet, in quibus ſuam legem Clodius auctore laudato inciderat. *Hottom.* *Quid te audacius,* rant ad ædem Caſtoris, diſtabant a comitio tota fori longitudine. *F. Urſin.* Prim. Franc. & ed. prim. *Cur non juret*

Anagnino neſcio cui Menulae per gratiam, qui
› eam legem ſtatuam in meis aedibus poſuit; ut
ipſe in tua tanta injuria legem & inſcriptionem
: refelleret. quae res municipibus Anagninis or-
nis. multo majori dolori fuit, quam quae idem
ıdiator ſcelera Anagniae fecerat. Quid, ſi ne 31
m quidem umquam eſt in iſta ipſa rogatione,
e Sedulius negat ſciviſſe, tu hujus, ut acta tui
ıri tribunatus hominis dignitate honeſtes, aucto-
ı amplecteris? Sed, tametſi nihil de me tuliſti,
ıinus eſſem non modo in civium numero, ſed
in eo loco, in quo me honores populi Romani
ırunt, tamenne eum tua voce violabis, quem
:farium ſcelus conſulum ſuperiorum tot vides ju-
ēnatus, populi Romani, totius Italiae honeſta-
quem ne tum quidem, cum aberam, negare po-
:ſſe tua lege ſenatorem? Vbi enim tuleras, ut
ıqua & igni interdiceretur? quod Gracchus de
›illio, Saturninus de Metello tulit. homines ſc-
ſſimi de optimis ac fortiſſimis civibus, non, ut eſſet
ictum, quod ferre non poterant, tulerunt, ſed
:rdiceretur. Vbi caviſti, ne meo me loco cenſor
tum legeret? quod de omnibus, etiam quibuſdam
damna-

ꝑibus *Anagninis ornatiſſimis*] *ıtiſſimis*, abeſt a codicibus an- vero ſi non ſit, *viris*, aut, *ho- ornatiſſimis*, non videtur eſſe e line Ciceronis poſita. admo- æterea lector eſt, ubicumque ıi habent, *Sedulius*, antiquos *·idulus*. Lambinus.

ſ ne ſcriptum quidem unquam eſt] ꝑ. inſequenti negat pœnam in- is in ipſa rogatione perſcri- ē. *Hottom.* *Ne ſcriptum qui- m eſt*] Fortean, inquit, Gui- ıam, h. e. ulla parte privilegii *Gruterus.*

s dignitate honeſtes] Sic re- Franc. Dreſdenſi & editio- ne prima. Vulgati *cohoneſtes*. Grævius.

Gracchus de P. Popillio] Vide, *Lex Sempronia de jure civitatis*, in Indice. Item, *Apuleja & Metello*. Hottom.

Non, ut eſſet interdictum, quod fieri non poterat, tulerunt] Franc. Dreſd. ed. prim. *Non, ut eſſet interdictum, quod ferre non poterant, tulerunt.* Hoc nemo ſani judicii non probet præ vulgato. *Grævius.*

Quod de omnibus, etiam quibus damnatis interdictum eſt] Placuit mihi Petri Fabri Toloſani conjectura, arbitrantis, hic eſſe legendum, *quibus damnatis*, pro, *quibuſdam damnatis*, deleta una ſyllaba ſupervacanea, *dam*. Quin aliquanto poſt tempore, quam ille mihi ſuam conjecturam expoſuiſſet, ita impreſſum reperi

damnatis interdictum eſt, ſcriptum eſt in legibus. Quaere hoc e Sex. Clodio ſcriptore legum tuarum: jube adeſſe: latitat omnino: ſed ſi requiri juſſeris, invenient hominem apud ſororem tuam, occultantem ſe capite demiſſo. Sed ſi patrem tuum, civem medius fidius egregium, diſſimilemque veſtri, nemo umquam ſanus exſulem appellavit, qui, cum de eo tribunus plebis promulgaſſet, adeſſe propter iniquitatem illius Cinnani temporis noluit, eique imperium eſt abrogatum: ſi in illo poena legitima turpitudinem non habuit propter vim temporum, in me, cui dies dicta numquam eſt, qui reus non fui, qui numquam ſum a tribuno plebis citatus, damnati poena eſſe potuit, ea praeſertim, quae
32 ne in ipſa quidem rogatione perſcripta eſt? *At vide*, quid interſit inter illum iniquiſſimum patris tui caſum, & hanc fortunam conditionemque noſtram. patrem tuum, civem optimum, clariſſimi viri filium, qui ſi viveret, qua ſeveritate fuit, tu profecto non viveres,

ypus cenſor avunculum ſuum praeteriit in re-
ſenatu. nihil enim poterat dicere, quare rata
ar, quae erant acta in ea republica, in qua ſe
temporibus cenſorem eſſe voluiſſet. me L. Cot-
o cenſorius, in ſenatu juratus dixit, ſe, ſi cen-
ſſet, cum ego aberam, meo loco ſenatorem
um fuiſſe. Quis in meum locum judicem ſub-
uis meorum amicorum teſtamentum diſceſſu
it, qui mihi non idem tribuerit, quod & ſi
quis me non modo civis, ſed ſocius recipere
nam legem, & juvare dubitavit? Denique uni-
natus multo ante, quam eſt lata lex, de me
gendas cenſuit civitatibus iis, quae M. Tul-
ntumne? immo etiam, civem optime de re-
neritum recepiſſent. Et tu unus peſtifer ci-
a reſtitutum negas eſſe civem, quem ejectum
s ſenatus non modo civem, ſed etiam egre-
vem ſemper putavit? At vero, ut annales po-
mani, & monumenta vetuſtatis loquuntur,
le Quintius, & M. Furius Camillus, & M. Ser-
hala, cum eſſent optime de republica meriti,
opuli incitati vim iracundiamque ſubierunt:
damna-

bdidit] Erant judicum de-
pta ex ſenatorum numero.
autem locum alter ſufficie-
u.
us] Notanda locutio pro,
dem. De hujus generis
, vide quæ ſupra notavi ad
orationis. *Grav.*
i adeſſem] Conſentiunt, fa-
s libri. Sed vide num ſen-
ec verba. & an non Tullius
uam ſi adeſſem, aut *adſuiſſem*.
lliana manus eſt, quæ in li-
x præcedentibus ſic eſt in-
& ſupplenda, *quod & mihi*
adeſſem. Sed Ciceronis faci-
ſpicue videtur id non ſatis
Idem.

Caſo ille Quinctius] Sic legendum, non, ut vulgo, *Cenſor ille Quinctius*. Significatur enim Cæſo Quinctius, L. Quinctii Cincinnati filius, qui, populo clamoribus tribunitiis concitato, juvenis optime de republica meritus ad Tuſcos exſulatum abiit. T. Livius libro III annalium. *Lambinus.* *Cenſor ille Quinctius*] Ita ſcriptum eſt in omnibus vulgatis codicibus. Ant. Auguſtinus, pro *Cenſor* legit *Kaſo*, & optime quidem: quod præter Dionyſium & Livium, ſequentia etiam prænomina oſtendunt. *F. Vrſinus.* *Caſo ille Quintius*] Haud aliter Erfurd. atque Pal. nonus. P. Manutius maluit *Kaſo*. vulgata, *Cenſor ille* inepte. *Gruterus.*

Mihi

tum, mihi ſine ullo judicio populi profect
pliſſimis omnium judiciis reſtituto, maledi
criminis obtinebit? Fortis & conſtans in c
ne civis, P. Popillius, ſemper fuit. tamen
vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, quam ca
quis enim jam meminiſſet, cum bene de re
ritum, niſi & ab improbis expulſus eſſet, &
reſtitutus? Qu. Metelli praeclarum imperi
litari fuit, egregia cenſura, omnis vita pl
tis: tamen hujus viri laudem ad ſempiter
33 riam temporis calamitas propagavit. Q
lis, qui expulſi ſunt inique, ſed tamen
ducti, inimicis interfectis, rogationibus
non auctoritate ſenatus, non comitiis cent
decretis Italiae, non deſiderio civitatis, ini
juria probro non fuit: in me, qui profe
teger, afui ſimul cum republica, redii c

Mihi ſine ullo judicio] Mihi pro, *in me* poſitum videtur. *Hottom.*

P. Popillius] Et de Popillio & de Metello dictum eſt in extremo orat. poſt red. in ſenatu. *Idem.*

Abſui ſimul cum republica, redii cum maxima dignitate te vivo] Ita hunc locum olim emendavit Pantagathus, a quo accepit Manutius. poſtea *vivo*, mutavit in,

cum republica, cum
Dreſd. & ed. prima:
publica dicam maxima
prim. niſi quod pro re
Corrupte *aſui* pro *abſu*
quiores codices. Sed
rei eſt & loci? Mihi
emendatio Pantagathi
probavit P. Manutius

te vivo, fratre tuo altero conſule reducente,
ætore petente, tuum ſcelus meum probrum
oportere? Ac ſi me populus Romanus inci-
undia aut invidia e civitate ejeciſſet, idem-
a mea in rempublicam beneficia recordatus
ſſet, temeritatem atque injuriam ſuam re-
mea reprehendiſſet, tamen profecto nemo
amens, qui mihi populi tale judicium non
potius, quam dedecori putaret eſſe oporte-
ic vero, cum me in judicium populi nemo
ocarit, condemnari non potuerim, qui ac-
on ſim: denique ne expulſus quidem ita
i contenderem, ſuperare non poſſem, con-
populo Romano ſemper ſim defenſus, am-
ornatus, quid eſt, quare quiſquam mihi ſe
lari ratione anteponat? An tu populum Ro-
ſe illum putas, qui conſtat ex iis, qui mer-
ducuntur? qui impelluntur ut vim afferant
ibus? ut obſideant ſenatum? optent quoti-
m, incendia, rapinas? quem tu tamen popu-
tabernis clauſis, frequentare non poteras:
lo· duces Lentidios, Plagulejos, Lollios,
raefeceras. O ſpeciem dignitatemque po-
ıani, quam reges, quam nationes exterae,
quam

em litteram, *redii*, dein
:um remanſiſſet *dii* muta-
unde ortum *dicam*, quod
legitur, τὸ *cum* autem,
ſyntaxeos ratio, poſitum
ibus poſt *maxima* contra
um fidem. Nos cum Ma-
ſcripturam repoſuimus.

petente] Aldus Nepos e-
habebat Pal. nonus, *di-
ducente*, quod ultimum
ſt. *Gruterus.*

*are quiſquam mihi ſe in ipſa
anteponatur*] Ita legebat
rs II.

Pantagathus. F. *Urſinus.* Deleſo ex ſeg-
tentia Pantagathi. Id irrepſit, aut non
deletum eſt in Ciceronis contextu vitio
librarii.

Frequentare] Cogere, congregare.
Hottom.

Lentidios] Hunc nominat in Sextiana:
Accuſa Lentidium, non percuſſit locum.
Idem.

Plagulejos] Erfurd. *Placulejos.* & ſic
quoque Pal. nonus, niſi quod etiam eſſe
poſſet *Placulejos.* editionibus vulgatis,
totum iſtud nomen deeſt. *Grut.* Puto
Gruterum ſcripſiſſe *Plagulejos* ultimo
loco.

quam gentes ultimae pertimeſcant, multitudinem ho-
minum ex ſervis, ex conductis, ex facinoroſis, ex e-
gentibus congregatam! Illa fuit pulchritudo populi
Romani, illa forma, quam in campo vidiſti tum, cum
etiam tibi contra ſenatus totiuſque Italiae auctorita-
tem & ſtudium dicendi poteſtas fuit. Ille, ille populus
eſt dominus regum, victor atque imperator omnium
gentium, quem illo clariſſimo die, ſcelerate, vidiſti
tum, cum omnes principes civitatis, omnes ordinum
atque aetatum omnium ſuffragium ſe non de civis, ſed
de civitatis ſalute ferre cenſebant: cum denique homi-
nes in campum non tabernis, ſed municipiis clauſis
34 venerunt. Hoc ego populo, ſi tum conſules aut fuiſ-
ſent in republica, aut omnino non fuiſſent, *nullo la-
bore tuo* praecipiti furori atque impio ſceleri reſtitiſ-
ſem. ſed publicam cauſam contra vim armatam ſine po-
puli praeſidio ſuſcipere nolui: non quo mihi P. Scipio-
nis, fortiſſimi viri, vis intima, privati hominis, diſpli-

...us: negas eſſe ferenda, quae ſoleam de me ... : & homo facetus inducis etiam ſermonem ... c venuſtum: me dicere ſolere, eſſe me Io... demque dictitare, Minervam eſſe ſororem ... on tam inſolens ſum, quod Iovem eſſe me ... tam ineruditus, quod Minervam ſororem ... xiſtimo. ſed tamen, ego mihi ſororem vir... co: tu ſororem tuam virginem eſſe non ſi... vide, ne tu te debeas Iovem dicere, quod ... ndem ſororem & uxorem appellare poſſis. ... n hoc reprehendis, quod ſolere me dicas de me

...s *filiam, Iovis ſororem*]
...jectura ductus. ſed Io.
... : *qui Minervam Iovis*,
... . In, *Minervam Iovis*,
...pit, *filiam*. Lambinus.
...s, *qui Minervam Io-*
... *eſſe ſororem exiſtimem*]
...ſcripto quodam libro
...i) Ant. Auguſtini; bis
... quod aſſerat Minervam
...n; iterum, quod neget
...i Minervam eſſe ſoro-
... infra dicat, *Ego mihi*
...*ſciſco*. Victorius ita ha-
...*olens ſum, quod Iovem*
...*eruditus, quod Miner-*
... *eſſe exiſtimo*: & hic bis
..., quod velit Tullium
...vem, quod nemo niſi
... iterum, quod putet
...e eruditum, aſſeren-
...ororem Iovis, cum ſit
...a, *Non tam inſolens ſum*
...*licam, non tam inerudi-*
...*m Iovis ſororem meam*
...*m*: hic in primo mem-
... quod Cicero neget ſe
... Iovem eſſe: in altero
...at; primum, quod
... putare Minervam eſſe
...erum, quod inducat
...nervam eſſe ſororem
... dicat ſibi aſciſcere ſo-
..., nempe Minervam.
...egit, *Non tam inerudi-*
...*Iovis eſſe ſororem exi-*
ſtimem: in quo recte ſentit; qui videat Ciceronem erudite negare Minervam, eſſe Iovis ſororem: ſed cum tollit ab eo, quod non aſciſcat ſibi Minervam ſororem, videat quam recte id faciat. Ego Pantagathum ſecutus, rectiſſime legi exiſtimo, *Non tam inſolens ſum, qui Iovem eſſe me dicam: nec tam ineruditus, qui Minervam ſororem meam, Iovis ſororem exiſtimem*: & ita poſtea ſcriptum animadverti in manuſcripto apud me libro, qui fuit Nicolai Perotti. *Fulv. Vrſinus.*

Quod Iovem eſſe me dico, quam ineruditus, quod Minervam ſororem Iovis eſſe exiſtimo] Exhibui ſcripturam Gemblacenſis ſcripti, cui adſtipulatur liber S. Victoris; niſi quod is, *eruditus*, quomodo & Pal. nonus: qui tamen, *me dicam tam eruditus quod Minerv. ſororem Iov. eſſe exiſtimo.* Ineptiſſime vulgata, *qui Iovem eſſe me dicam: non tam ineruditus qui Minervam Iovis ſororem, meam eſſe ſororem exiſtimem.* neque adſtipulantur ei meliores Palatini. *Gruterus.* Franc. Dreſd. edit. prima, & multæ vetuſtiores: *Non tam ineruditus quod Minervam Iovis ſororem, meam eſſe ſororem exiſtimem.* Gruterus, *meam eſſe ſororem*, ex ſuis codicibus recte delevit, ſed *non tam* retineo ex illis, quos ego conſului, & vetuſtis editionibus. *Grævius.*

Ne tu te debeas Iovem dicere] Pal. nonus, Gembl. Victor. *ſoleas*. quod ſi recipimus reſcribendum præterea *ducere*. *Gruterus.*

me ipſo glorioſius praedicare: quis umquam audivit, cum ego de me niſi coactus ac neceſſario dicerem? nam ſi, cum mihi furta, largitiones, libidines objiciuntur, ego reſpondere ſoleo, meis conſiliis, periculis, laboribus patriam eſſe conſervatam, non tam ſum exiſtimandus de geſtis rebus gloriari, quam de objectis non confiteri. ſed ſi mihi ante haec duriſſima reipublicae tempora nihil umquam aliud objectum eſt, niſi crudelitas illius temporis, cum a patria perniciem depuli: quid? me huic maledicto utrum non reſpondere, an demiſſe reſpondere decuit? Ego vero etiam reipublicae ſemper intereſſe putavi, me illius pulcherrimi facti, quod ex auctoritate ſenatus, conſenſu bonorum omnium, pro ſalute patriae geſſiſſem, ſplendorem verbis dignitatemque retinere: praeſertim cum mihi uni in hac republica audiente populo Romano, opera mea hanc urbem, & hanc rempublicam eſſe ſalvam jurato dicere fas fuiſſet. Exſtinctum eſt jam illud maledictum

ſſe? Falſum eſt. Me mortem tenuiſſe? Turpe eſt.
ndum igitur eſt id, quod non dicerem niſi coactus: 36
enim umquam de me dixi ſublatius aſciſcendae
causa potius, quam criminis depellendi: dico
, & quam poſſum maxima voce dico: Cum
um perditorum & conjuratorum incitata vis, duce
o plebis, conſulibus auctoribus, afflicto ſenatu,
ritis equitibus Romanis, ſollicita ac ſuſpenſa tota
te, non tam in me impetum faceret, quam per
omnes bonos: me vidiſſe, ſi viciſſem, tenues
blicae reliquias: ſi victus eſſem, nullas futuras.
l cum judicaſſem, deflevi conjugis miſerae diſci-
, liberorum cariſſimorum ſolitudinem, fratris ab-
amantiſſimi atque optimi caſum, ſubitas funda-
ae familiae ruinas. ſed his omnibus rebus vi-
ntepoſui meorum civium: remque publicam con-
: unius diſceſſu, quam omnium interitu occidere
ma-

dixi ſublatius] Forte *ſufflatius*,
ir reſcribendum Guilielmius;
l ejus aves addicunt. h. e. libri
Gruter. Miror Guilielmium.
meminit Ciceronem ſic locu-
m eſſe in Bruto: *Quoniam ergo*
honorum (hos enim quærimus) duo
ut unum attenuate preſſeque, al-
late ampleque dicentium. Græ-

mnium perditorum & conjurato-
a vis] Sic Pal. nonus & S. Vict.
cur hic æque ferri non poſſet,
lgatum *incitata*; quod non com-
oquin in Pal. tertio, quarto,
Gruterus. Ego vero *incita* in
ferrem, non in Tullio. Recte
teſd. editio prima cum vulgatis,
quod non erat refingendum ex
, in quibus ultima ſyllaba for-
olentia librarii exciderat. Sic
e: *Populi incitati vim & iracun-*
ſtatim: *Populus Romanus inci-*
ndia aut invidia. Grævius.
miſeræ diſcidium] Sic eſt le-
non ut vulgo, *conjugis miſeræ*
diſſidium. Non enim fuit inter M. Tul-
lium & Terentiam diſſidium, ſed,
M. Tullio in exſulium pulſo, factum eſt
viri & uxoris diſcidium. *Diſcidium* au-
tem, id eſt, diſtractio, divulſio, di-
ſciſſio, a verbo diſcindo, ut ſæpius jam
diximus, & pluribus verbis docuimus
in commentar. Lucretianis. *Lamb.*

Concidere, quam occidere] Plus ergo
hoc quam illud eſt: quaſi *concidere*, ca-
dere ſit cum dolore: *occidere*, cum in-
teritu. *Hottom.* *Remque publicam conci-*
dere unius diſceſſu] Libri manuſcripti ha-
bent, *remque publicam concedere*, ubi
vulgati, *condere*: ex quo feci, *concidere*.
ſignificat autem Cicero, rempublicam
ſuo diſceſſu concidiſſe: ſin autem omnes
interiiſſent, funditus occaſuram fuiſſe.
Lambinus. *Remque publicam condere u-*
nius diſceſſu] Ita ſcriptum eſt in veteri-
bus libris, & recte, ſi verba Ciceronis
attente inſpiciantur; nam gloriatur ſe
patriam diſcedendo ſervaſſe, quam re-
ſiſtendo deleviſſet. *F. Urſinus.* *Conce-*
dere unius diſceſſu, quam omnium interitu
occidere] Ita Pal. pr. non. S. Victor. alio-
rumque

malui. ſperavi, id quod accidit, me jacentem poſſe a vivis viris fortibus excitari: ſi una cum bonis interiiſſem, nullo modo poſſe recreari. Accepi, pontifices, magnum atque incredibilem dolorem: non nego: neque iſtam mihi aſciſco ſapientiam, quam nonnulli in me requirebant, qui me animo nimis fracto eſſe atque afflicto loquebantur. An ego poteram, cum a tot rerum tanta varietate divellerer, quas idcirco praetereo, quod ne nunc quidem ſine fletu commemorare poſſum, infitiari me eſſe hominem, & communem naturae ſenſum repudiare? Tum vero neque illud meum factum laudabile, nec beneficium ullum a me in rempublicam profectum dicerem, ſi quidem ea *reipublicae* cauſa reliquiſſem, quibus aequo animo carerem: eamque animi duritiam, ſicut corporis, quod cum uritur, non ſentit, ſtuporem potius, quam virtutem putarem.
37 Suſcipere tantos animi dolores, atque ea, quae, capta urbe accidunt victis, ſtante urbe unum perpeti, &

[illegible] causa deserit, nullam benevolentiam in- in rempublicam declarat. qui autem ea relin- [illegible] reipublicae cauſa, a quibus cum ſummo dolore di- [illegible]r, ei patria cara eſt: cujus ſalutem caritati ante- [illegible] ſuorum. Quare diſrumpatur licet iſta furia, at- [illegible] diat haec ex me, quoniam laceſſivit. bis ſerva- [illegible] conſul, togatus armatos vicerim: privatus con- [illegible] armatis ceſſerim. Vtriuſque temporis fructum [illegible] maximum: ſuperioris, quod ex ſenatus auctori-

tate,

[illegible] pietatis ſuneris] Dixi in ea [illegible], [illegible] aliquot locis dici, [illegible] libidinoſiorum. *Hottom.* [illegible] notandum ad cap. 7.

[illegible] ut dolenter abſis] Francii: [illegible], *cum dolenter abſis*. quod ve- [illegible] legitur etiam *cum*, ſed [illegible] *ut*, in editione prima utra- [illegible] deeſt. Vides in aliis libris [illegible], in aliis utramque, quam [illegible] flagitat, excidiſſe particulam. [illegible] aliud verbum deſiderari, [illegible] librorum, quos docti ex- [illegible], nimirum *videaris*, [illegible] in his verbis, *ut cum do-* [illegible] *tam ſapiens* ſcilicet *duca-* [illegible] addo invitis libris. *Græv.*

[illegible] ea relinquit reip. cauſſa, a [illegible] ſummo dolore divellitur] Nam [illegible] *placitis abſtinuiſſe rebus.*

pter ſimilitudinem vocis ſuperioris, re- ſtitui: quo facto totum hunc locum, cujus antea ſententia erat perobſcura, & inexplicabilis, planum reddidi. Tum verſus duos, qui deinceps ſequuntur, in libris vulgatis foede depravatos, & aliquot vocibus ſpoliatos ac deformatos, in integrum reſtitui. ſic enim vulgo le- guntur, *bis ſervavi, ut conſul togatus ar- matos vicerim. privatus conſulibus armatis ceſſerim.* Ego autem ſic reſtituo: *bis ſer- vavi, & cum conſul togatus armatos vici, & cum privatus conſulibus armatis ceſſi.* Na- tum autem utrumque mendum eſt ex copulatione, *&*, verſa in *ut* a ſcriptore, & particula, *cum*, praetermiſſa propter ſylla- bam primam vocis deinceps ſequentis *conſul*. quibus admiſſis, verſa ſunt jam a conjectoribus, *vici*, & *ceſſi*, in, *vicerim*, & *ceſſerim*. Quod autem paullo plenius,

tate, & ſenatum, & omnes bonos meae ſalutis cauſa mutata veſte vidi; poſterioris, quod & ſenatus, & populus Romanus, & omnes mortales, & privatim, & publice judicarunt, ſine meo reditu remp. ſalvam eſſe non poſſe. Sed hic meus reditus, pontifices, veſtro judicio continetur. nam, ſi vos me in meis aedibus collocatis, id quod in omni mea cauſa ſemper ſtudiis, conſiliis, auctoritatibus ſententiiſque feciſtis, video me plane ac ſentio reſtitutum. ſin mea domus non modo mihi non redditur, ſed etiam monumentum praebet inimico doloris mei, ſceleris ſui, publicae calamitatis, quis erit, qui hunc reditum potius, quam poenam ſempiternam putet? In conſpectu praeterea totius urbis domus eſt mea, pontifices: in qua ſi manet illud non monumentum urbis, ſed ſepulchrum inimico nomine inſcriptum, demigrandum potius aliquo eſt, quam habitandum in ea urbe, in qua tropaea & de me, & de republica videam
38 conſtituta. An ego tantam aut animi duritiem habere,

itam in oculis civitatis, ne umquam conquieſcere
fletus bonorum? Sp. Melii regnum appetentis
s eſt complanata. ecquid aliud? aequum accidiſſe
populus Romanus judicavit, nomine ipſo Aequi-
ſtultitia poena comprobata eſt. Sp. Caſſii domus
idem cauſam everſa: atque in eodem loco aedes
Telluris. In Vacci pratis domus fuit M. Vacci,
ublicata eſt & everſa, ut illius facinus memoria
nine loci notaretur. M. Manlius, cum ab adſcen-
pitolii Gallorum impetum repuliſſet, non fuit
ntus beneficii ſui gloria, regnum appetiſſe eſt ju-
is. ergo ejus domum everſam, duobus lucis con-
m videtis. Quam igitur majores noſtri ſceleratis
fariis civibus maximam poenam conſtitui poſſe
iti ſunt, eandem ego ſubibo ac ſuſtinebo, ut a-
oſteros noſtros non exſtinctor conjurationis, &
is, ſed auctor & dux fuiſſe videar? Hanc vero,
fices, labem turpitudinis & inconſtantiae poterit
li Romani dignitas ſuſtinere, vivo ſenatu, vobis
prin-

elii] Nota eſt hiſtoria ex Livii
& Valer. lib. 6, cap. 3. ubi hæc
commemorantur. *Hottomannus.*
Flori lib. 1, cap. ult. & quæ ibi
arunt.

aliud aequum] Puto *aequum* di-
planiciem, ut hic noſter alibi
quora camporum. & prius *aequum*
o *planiciem & aream Melii* di-
poſt vero conjuncte *Æquime-*
lium.

ne ipſo Æquimelii] *Domum dein-*
ait Livius, *ut monumento area*
preſſæ nefariæ ſpei, dirui extemplo
Æquimelium appellatum eſt. I-

is pœna] Puto legendum *ſtul-*
ſecundo caſu. *Idem.* Locus eſt
s. Franc. & Dreſd. ed. *nomine*
Melii ſtultitia pœna. Ed. prima:
ipſo aeque quantum Melii ſtultitia
ihi videtur *ſtultitia* neſcio quo
diſſe, & *Melii*, ex veſtigiis ve-
terum codicum colligo excidiſſe. Num
Cicero ſcelus & flagitium Melii regnum
affectantis ſtultitiam vocet? Cæcina a-
pud Cic. VI ad famil. epiſt. 7. ſtultitiam
vocat, cum quis contra potentes ſcribit:
*Cum mendum ſcripturæ litura tollatur,
ſtultitia famæ multetur, meus error exilio
corrigitur, cujus ſumma criminis, quod
armatus adverſario maledixi.* Sed affecta-
tionem tyrannidis nemo ſanæ mentis,
nedum Tullius, ſtultitiam dixerit. Ci-
ceronis manus fuit? *Nomine ipſo Æqui-
melii Melii pœna eſt comprobata?* Græ-
vius.

Duobus lucis conveſtitam videtis] Inter
duos lucos ſitam. Videntur fuiſſe illi duo
luci, qui erant extra portam Capenam,
ubi erat Camœnarum ædes luco ornata
a Fulvio Nobiliore, & alter lucus in quo
fons erat Egeriæ, & ipſe Camœnis ſa-
cer. Fuerunt enim luci duo Camœna-
rum. *Idem.*

principibus publici conſilii, ut domus M. Tullii Ciceronis cum domo Fulvii Flacci ad memoriam poenae publice conſtitutae conjuncta eſſe videatur? M. Flaccus, quia cum C. Graccho contra ſalutem reipublicae fecerat, & ſenatus ſententia eſt interfectus, & ejus domus everſa & publicata eſt: in qua porticum poſt aliquanto Q. Catulus de manubiis Cimbricis fecit. Iſta autem fax ac furia patriae, cum urbem, Piſone & Gabinio ducibus, cepiſſet, occupaſſet, teneret, uno eodemque tempore & clariſſimi viri mortui monumenta delebat, & meam domum cum M. Flacci domo conjungebat: ut, qua poena ſenatus affecerat everſorem civitatis, eadem iſte, oppreſſo ſenatu, afficeret eum,
39 quem P.C. cuſtodem patriae judicaſſent. Hanc vero in Palatio, atque in pulcherrimo urbis loco porticum eſſe patiemini, furoris tribunitii, ſceleris conſularis, crudelitatis conjuratorum, calamitatis reipublicae, doloris mei defixum indicium ad memoriam omnium gen-

giſtrum publicae religionis ? O dii immortales! im haec audire cupio. P. Clodius veſtra ſacra cu- eſtrum numen horret? res omnes humanas reli- veſtra contineri putat? hic non illudit auctori- rum omnium, qui adſunt, ſummorum virorum? ſtra, pontifices, gravitate abutitur? ex iſto ore nis verbum excidere aut elabi poteſt? cum tu ore, accuſando ſenatum, quod ſevere de reli- decerneret, impuriſſime teterrimeque violaſti. ite, adſpicite, pontifices, hominem religioſum, vobis videtur, quod eſt bonorum pontificum, e eum, modum quendam eſſe religionis: nimium perſtitioſum non oportere. Quid tibi neceſſe ili ſuperſtitione, homo fanatice, ſacrificium, lienae domi fieret, inviſere? quae autem te tanta imbecillitas tenuit, ut non putares, deos ſatis placari, niſi etiam muliebribus religionibus te im- ſes? quem umquam audiſti majorum tuorum, ſacra privata coluerunt, & publicis ſacerdotiis erunt, cum ſacrificium bonae Deae fieret, inter- neminem, ne illum quidem, qui caecus eſt factus.

Ex

eodem ore] Pudenter, & vere- c locum emendavi. nam ex, od erat in vulgatis & antiquis, *quam*. ad religionem autem m eſt. *Lambinus.*

eſſe ſuperſtitioſum non oportere] mihi locus. nam quid eſt hoc, *ſuperſtitioſum?* quale eſt, *ni-* , & *nimis intemperantem eſſe*, quo modo ſi quis loquatur, vitium horum habituum naſci od eſt nimium, non ex rebus , qui ſit avarus, aut intem- modo non ſit nimis avarus, aut mperans, non eſſe vituperan- d abſurdum dictu eſt. At, ut & intemperantia, vitiorum a, ita & ſuperſtitio, vitii no- Vt igitur aliquis reprehenda- s ſuperſtitioſum eſſe non ne- ceſſe eſt, ſed quiſquis ſuperſtitioſus eſt, eo ipſo vituperandus eſt. *Idem.* Hæc ſi in ſchola Stoica Lambinus diſputaret, faciles ei præberemus aures. Sed in oratore qui cum vulgo loquitur, nemo hæc reprehendat. Sunt homines avari, ſed ſunt Eucliones, qui modum omnem excedunt. Tullius hic ſalſe exagitat Clodium, quaſi nimis fuiſſet ſuperſtitioſus, qui voluerit videre myſteria, quæ nulli viro videre fas ſit. Quamvis extra jocum verum ſit quod vetus poëta cecinit apud Gellium IV, 9:

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas. Grævius.

Anili ſuperſtitione] Iterum ejus in opertum bonæ deæ ingreſſum ſignificat. *Hottom.*

Qui cæcus eſt factus] Appius Claudius, qui annos quamplurimos luminibus orbatus,

Ex quo intelligitur, multa in vita falſo homines opinari, cum ille, qui nihil viderat ſciens quod nefas eſſet, lumina amiſit: iſtius, qui non ſolum adſpectu, ſed etiam inceſto flagitio & ſtupro polluit caeremonias, poena omnis oculorum ad caecitatem mentis eſt converſa. Hoc auctore tam caſto, tam religioſo, tam ſancto, tam pio, poteſtis, pontifices, non commoveri, cum ſuis dicat ſe manibus domum civis optimi evertiſſe, & eam iiſdem manibus conſecraſſe? Quae tua fuit conſecratio? Tuleram, inquit, ut mihi liceret. Quid? non exceperas, ut, ſi quod jus non eſſet rogare, ne eſſet rogatum? Ius igitur ſtatuetis eſſe, uniuſcujuſque veſtrum ſedes, aras, focos, deos penates ſubjectos eſſe libidini tribunitiae? in quem quiſque per homines concitatos irruerit, quem impetu perculerit, hujus domum non ſolum affligere, quod eſt praeſentis inſaniae, quaſi tempeſtatis repentinae, ſed etiam in poſterum tem-

ıs religione ſempiterna obligare? Equidem ſic 41
i, pontifices, in religionibus ſuſcipiendis caput
interpretari, quae voluntas deorum immortalium
ideatur: nec eſt ulla erga deos pietas, niſi hone-
numine eorum ac mente opinio, cum expeti ni-
iis, quod ſit injuſtum atque inhoneſtum arbi-
Hominem invenire iſta labes tum, cum omnia
ıt, neminem potuit, cui meas aedes addiceret,
ıderet, cui donaret. Ipſe cum loci illius, cum
n cupiditate flagraret, ob eamque cauſam unam
uſta illa rogatione ſua vir bonus dominum ſe in
ıonis eſſe voluiſſet, tamen illo ipſo in furore ſuo
ſt auſus meam domum, cujus cupiditate inflam-
erat, poſſidere. deos immortales exiſtimatis, cu-
ıore & conſilio ſua ipſi templa tenuerunt, in ejus
m, afflictam & everſam per unius hominis ſcele-
ni nefarium latrocinium, immigrare voluiſſe?
Civis

ı ulla erga Deos pietas, niſi honeſta ıe eorum ac mente opinio] Vere ıs lib. 1 de lib. arb. cap. 2: *De ıe exiſtimare, pietatis eſt exor- ım* ex illa recta & honeſta opi- tas & cultus oritur. Quæ ſit illa ıpinio, & illa pariat virtutem primis pulcherrime Arrianus ıetum lib. 11, 14: Μαθεῖν δεῖ ῦτο, ὅτι ἐςὶ θεὸς, καὶ προ- ῖλαον, &c. Latina tantum ad- quia locus eſt prolixior: *Pri- ı eſſe diſcendum, eſſe Deum, & ıebus univerſis, ac non modo facta, ıtationes quidem ac motus animo- latere poſſe. Deinde cujuſmodi ? Nam quales illi reperirentur, ſit etiam is, qui illis placere ac ıer, opera neceſſario danda erit, ıe proxime ad eorum ſimilitudi- ıat. Si numen fidele eſt, illum ıdelem eſſe oportet. Si liberum, ıe liberum. Si beneficum, illum ıficum. Si magnanimum, illum gnanimum eſſe oportebit.* Græ-

Cum expeti nihil ab iis, quod ſit injuſtum atque inhoneſtum] Itaque Plato & alii philoſophi ſentiunt non niſi ſapientem tenere artem orandi. Hinc Perſius Sat. II. & Iuvenalis Satyra decima exagitarunt illos, qui vana & inania, & ſibi noxia petebant a Diis, quod plerique faciunt homines. *Idem.*

Ipſe cum loci illius, cum edium cupiditate] Franc. *Ipſe cum loci illius, tum ædium cupiditate.*

Ob eamque cauſam unam, una juſta illa rogatione] Forte, *unam, iſta illa rogat.* Gruterus.

Et everſam per vim hominis] Eſt a Pal. nono & S. Victor. editi *per unius hominis*. Idem. Sed ſi ſic legas, ut ex ſuis correxit Gruterus, quid facias ſequentibus, *nefarium latrocinium?* aut copula eſt interponenda, aut ſcribendum *nefario latrocinio*. Sed non addicunt libri. Reſtitui itaque neceſſario priorum editionum lectionem firmatam Francii, Dreſd. & editionis primæ præſidio: *Everſam per unius hominis ſceleratiſſimi nefarium latrocinium.* Grævius.

Deus

Civis eſt nemo in tanto populo, extra contaminatam illam & cruentam P. Clodii manum, qui rem ullam de meis bonis attigerit, qui non pro ſuis opibus in illa tempeſtate defenderit. at, qui aliqua ſe contagione praedae, ſocietatis, emtionis contaminaverunt, nullius neque privati, neque publici judicii poenam effugere potuerunt. Ex his igitur bonis, quorum nemo rem ullam attigit, qui non omnium judicio ſceleratiſſimus haberetur, dii immortales domum meam concupiverunt? Iſta tua pulchra Libertas deos penates, & familiares meos Lares expulit, ut a te ipſa tanquam in captivis ſedi-

Deos penates & familiares meos Lares expulit] Cornelia Gracchorum mater in epiſtola ad filium, quam princeps publicavit And. Schottus inter fragmenta Corn. Nepotis: *Ubi mortua ero, parentabis mihi & invocabis Deos manes parentis. In eo temporene pudebit te eorum Deum preces expetere, quos vivos atque praeſentes re-* lib. IV in Verr. *Quaerendum eſt, credo, Heius iſte num aes alienum habuerit, num auctionem fecerit: ſi fecit, num tanta difficultas eum rei nummariae tenuerit, tanta egeſtas, ut Deos patrios venderet.* Dicebantur enim penates ab aliis quoque ſcriptoribus Dii patrii. Qui nam fuerint illi penates in eadem oratione docet Tullius: *Erat a-*

us collocaretur? Quid eſt ſanctius, quid omni one munitius, quam domus uniuſcujuſque ci-? hic arae ſunt, hic foci, hic dii penates, hic ſa-eligiones, caeremoniae, continentur: hoc perfu-eſt ita ſanctum omnibus, ut inde abripi neminem . Quo magis eſt furor iſtius ab auribus veſtris re- 42
idus, qui, quae majores noſtri religionibus tuta & ſancta eſſe voluerunt, ea iſte non ſolum con-ligionem labefactavit, ſed etiam ipſius religionis ne evertit. At quae dea eſt? Bonam eſſe oportet, loquidem eſt abs te dedicata. Libertas, inquit, Eam tu igitur domi meae collocaſti, quam ex ur-ta ſuſtuliſti? Tu, cum collegas tuos, ſumma po-e praeditos, negares liberos eſſe: cum in tem-Caſtoris aditus eſſet apertus nemini: cum hunc imum virum, ſummo genere natum, ſummis po-eneficiis uſum, pontificem, & conſularem, & lari bonitate & modeſtia praeditum, quem ſatis i quibus oculis adſpicere audeas non queo, au-e populo Romano a pediſequis conculcari juberes: ndemnatum exturbares, privilegiis tyrannicis ir-is: cum principem orbis terrae virum incluſum domi

ipſe Clodius domum Ciceronis er, cujus cupiditate inflamma-ut ſupra a Cicerone dictum eſt. diſſimulabo, quibuſdam pla-, *in captivis aedibus*, non, ut ibris omnibus, *in captivis ſedi-*mbium. *Vt te ipſa tanquam, &c.* ſt] Sic quoque Pal. nonus & ris, exhibuitque item ex ſuis um. Vulgata; *ut a te ipſa*, &c. tur. minus nervoſe. *Gruterus.* Clodium Libertas collacavit in is domum? Si ipſa ibi eſſet de-lique locus illarum aedium con-, ut ex hac patet oratione, quo-ollocare poterat in illo Clodium, ganter illius loci cupiditate? Re-ue ſcripturam veterum codicum & editionum male a Lambino & Grute-ro repudiatam, ſed quam ſtabilit Franc. & ed. prima. *Graevius.*

Quandoquidem eſt ab te dedicata] Franc. & ed. prima: *quoniam quidem eſt abs te dedicata.* Dreſd. *quin quidem eſt abs te dedicata.* Exiſtimo Tullium ſcripſiſſe, *qua quidem eſt abs te dedicata.* Idem.

Negares liberos eſſe] Elatorie, pro negares intercedendi jus habere. *Hottomannus.*

Cum principem orbis terra virum] Non damno hanc ſcripturam. Magis tamen blanditur, quae in Francii reperitur, quia numeroſior eſt lectio: *Cum principem orbis terrarum.* Nam ſic ſaepe loquitur Tullius. Pro Sexto Roſcio: *Africa pars tertia orbis terrarum.* Graev.

Cum

ſivi enim diligenter. Tanagraea quaedam
fuiſſe dicitur. ejus non longe a Tanagris ſimi
marmore in ſepulcro poſitum fuit. Hoc quid
nobilis, non alienus ab hoc religioſo Libert
dote, ad ornatum aedilitatis ſuae deportavi
cogitarat omnes ſuperiores muneris ſplendore
Itaque omnia ſigna, tabulas, ornamentorum
perſuit in fanis & communibus locis, tota c
atque inſulis omnibus, honoris populi Roma
ſane frugaliter domum ſuam deportavit. Is po
intellexit, poſſe ſe, interverſa aedilitate, a

Cum forum armatis catervis perditorum hominum poſſideres] Nihil hic movent MSS. Mihi tamen hæc ſunt ſuſpecta. Quia auſim affirmare vetus ulcus hic latere. Num quis legit apud ullum ſcriptorem probatum, *poſſidere urbem*, aut *locum armis*, aut *hominibus*. Novi Ciceronem alibi dicere, *Cum calumnia licentiam auctoritate ſua poſſideret*. ſed hoc eſt per auctoritatem ſuam. Poſſes dicere, *poſſidere forum armatis*, eſſe per armatos, aut cum armatis. Sed hoc inſolens eſt, ut puro Latinis auribus. Credo itaque litteras eſſe tranſpoſitas, & Ciceronem ſcripſiſſe: *Cum forum armatis catervis obſediſſet*, ut nulli pateret aditus ad reprimendos ejus ſceleratos conatus. In Rullum: *Totam Italiam ſuis præſidiis obſidere & occupare cogitat*. Idem XI Philip. *adi-*

videtur eſſe aptius & a
Grævius.

Tanagris] Tanagra Bœo
non ignobilis.

Homo nobilis] Is fuit A
P. Clodii frater, qui pr
tate, L. Piſonis conſulis
gatione præturam eſt ad
docuit St. Pighius ad
DCXCVI, quem vide.

Ad ornatum ædilitatis ſ
Ædiles ad ludorum ſ
ſigna in provinciis co
mam deportare ſolitos.
bant ſigna & alia orna
& Aſia conquirere Ædile
forum, cum ludos da
Suet. Iul. 10: *Ædilis pr*
forum baſilicaſque, etiam C

conſule praetorem renuntiari, ſi modo eadem prima littera competitorem habuiſſet aliquem, aedilitatem duobus in locis, partim in arca, partim in hortis ſuis collocavit: ſignum de buſto meretricis ablatum iſti dedit, quod eſſet ſignum magis iſtorum, quam publicae libertatis. Hanc deam quiſquam violare audeat, imaginem meretricis, ornamentum ſepulcri, a fure ſublatam, a ſacrilego collocatam? haec me domo mea pellet? haec ultrix afflictae civitatis reipublicae ſpoliis ornabitur? haec erit in eo monumento, quod poſitum eſt, ut eſſet indicium oppreſſi ſenatus ad memoriam ſempiternam turpitudinis? O Q. Catule, appellem ne patrem, an filium? recentior memoria filii eſt, & cum rebus meis geſtis conjunctior: tantumne te fefellit, cum mihi ſumma, & quotidie majora praemia in republica fore putabas? negabas fas eſſe, duo conſules eſſe in hac civitate inimicos reipublicae. Duo ſunt inventi, qui

Si modo eadem prima littera competitorem habuiſſet aliquem] Ita habent manuſcripti & vulgati libri. Pantagathus autem legebat, *Si modo eadem praematuritate competitorem*, &c. F. Vrſinus. *Eadem prima litura competitorem, &c.*] Pluribus modis velificatur ad hujus loci emendationem And. Schottus noſter, qui videatur lib. 1 Nodor. cap. 18. *Gruterus.* Schottus pro *eadem prima littera*, conjicit, aut legendum eſſe, *eadem prima lege*, aut *eadem prima licentia*, vel ſic, *ſi modo ea adempta alterum competitorem habuiſſet aliquem*, aut, *prima littera* delendum, & ſcribendum, *praetura*. Haec omnia rejicit Sam. Petitus Miſcel. III, 6, & cenſet, *eadem prima littera competitorem*, a Cicerone dici, qui ejuſdem ſit praenominis cum Piſone conſule, id eſt, Lucius vocetur, quod praenomen prima tantum littera L. ſcriberetur vulgo. Itaque recte dixiſſe Ciceronem *eadem* cum Piſone conſule *prima littera competitorem*, qui non minus, quam Piſo Lucius appellatus ſit, atque eadem prima littera L. deſignaretur. Ludere autem M. Tullium in varia hujus praenominis Lucii acceptione, dataque occaſione Piſonem conſulem, hoſtem ſuum carpere, & notare. Lucium igitur dici hominem vilem & improbum, id liquidum eſſe e Tertulliani verbis Apologet. III: *Alii, quos retro ante hoc nomen vagos, viles, improbos noverant, ex ipſo denotant: caecitate odii in ſuffragium impingunt. Qui juvenis, quam Lucius, quam amaſius facti ſunt Chriſtiani.* Dicere igitur Ciceronem nobilem illum virum potuiſſe a Lucio Piſone praetorem renunciari, ſi modo Lucium aliquem, hoc eſt, vilem & improbum non minus, quam erat Lucius Piſo conſul, competitorem habuiſſet. Haec Samuel Petitus. Sed ſunt argutae nugae.

Ad memoriam ſempiternam turpitudinis] S. Victor. & Pal. non. *ſempiterna turp.* forſan recte. *Gruterus.*

Duos conſules] Plura in ea poſt redit. in ſenat. *Hottom.* Rectius quidam MSS. *duo conſules*, quod ſaepe corruperunt librarii, qui neſciebant veteres *duo* & *duos* dixiſſe, de quo ad epiſtolas. *Grav.*

ſocer fuiſſet, monumentum tuarum manubi
voluiſti, ut ejus, qui pernicioſa reipublicae co
piſſet, omnis memoria funditus ex oculis hon
mentibus tolleretur. Hoc ſi quis tibi aedific
porticum diceret, fore tempus, cum is tribun
qui auctoritatem ſenatus, judicium bo[illegible]
neglexiſſet, tuum monumentum, co[illegible]
do inſpectantibus, verum adjuvant[illegible]
everteret, idque cum ejus civis, qui [illegible]
ſenatus auctoritate conſul defendiſſet, domo c
ret: nonne reſponderes, id niſi everſa civitat
44 non poſſe? At videte hominis intolerabilem
cum projecta quadam & effrenata cupiditat
mentum iſte numquam, aut religionem ull
gitavit: habitare laxe & magnifice voluit:
magnas & nobiles domos conjungere. eode
temporis, quo meus diſceſſus iſti cauſam caed
a Q. Sejo contendit, ut ſibi domum vend

M. Fulvii domum] Fuit is M. Fulvius Flaccus, Gracchi collega in triumviratu agrario, & ſeditionis praecipuus ſatelles. Cum a conſulibus expellerentur ex urbe, M. Fulvius cum majore filio e latebris balnei cujuſdam extractus, occiſus eſt, ejus caput fuit ad conſulem relatum, & quo penſabatur auro, domus ejus di-

excogitavit? Non male. [illegible]
terrogatio orationi. *Gra*[illegible]
A Q. Sejo contendit, [illegible]
Qui aedes co[illegible]
A Q. Sejo co[illegible] *per* [illegible]
ſibi domum venderet] In [illegible]
Pantagathus, & recte ut [illegible]
lo poſt rectiſſime: [illegible]

ille id negaret, primo ſe luminibus ejus eſſe obſtructurum minabatur. Affirmabat Poſtumus, ſe vivo, illam domum iſtius numquam futuram. Acutus adoleſcens ex ipſius ſermone intellexit, quid fieri oporteret: hominem veneno apertiſſime ſuſtulit: emit domum, licitatoribus defatigatis, prope dimidio carius, quam aeſtimabat. Quorſum igitur haec oratio pertinet? domus mea illa prope tota vacua eſt: vix pars aedium mearum decima ad Catuli porticum acceſſit. cauſa fuit ambulatio, & monumentum, & iſta Tanagraea, oppreſſa libertate, Libertas. In Palatio, pulcherrimo proſpectu, porticum cum conclavibus pavimentatam trecentum pedum concupierat, ampliſſimum periſtylum; cetera ejuſmodi, facile ut omnium domos & laxitate & dignitate ſuperaret. Et homo religioſus, cum aedes meas idem emeret & venderet, tamen illis tantis tenebris non eſt auſus ſuum nomen emtioni illi aſcribere. poſuit ſcilicet Scatonem illum, hominem ſua virtute egentem, ut is, qui in Marſis, ubi natus eſt, tectum, quo imbris vitandi cauſa ſuccederet, nullum haberet, aedes in Palatio nobiliſſimas emiſſe ſe diceret. Inferiorem

dri, nec P. Manutii, nec ulla editione ante Victorianam. Si *Poſtumius*, quod ſequentia innuunt, fuit cognomen Seji, delenda utique ſunt, & veterum codicum ſcriptura ſequenda. *Poſtumius* inſertum fuit a ſciolo ex ſequentibus verbis, qui alium credidit eſſe Poſtumium, alium Q. Sejum. Pro *Poſtumius* ſcribit P. Manutius, *Poſtumus*, cum editione prima, procul dubio rectius. *Græv.*

Litigatoribus defatigatis] Optime Pantagathus *licitatoribus*: atque hæc mihi lectio eo placet magis, quod Ant. quoque Auguſtino in mentem veniſſe video, qui quovis pignore ita legendum eſſe contendit. *F. Vrſinus.* *Licitatoribus defatigatis*] Ita conjecit Anton. Auguſtinus. libri enim *litigatoribus*. Grut.

Domus mea illa] Vide num rectius legat Pantagathus, *domus vicina illa.* paullo poſt, *cauſa fuit ambulatio: conſuta*, idem legit pro *cauſſa.* F. Vrſinus.

Illis tantis tenebris] Pantagathus, *illis tantis in tenebris.* Sed *tenebras* ſic explicat Manutius, cum nec umbram honeſti cerneret. Imo illis temporibus miſeris, cum vi omnia gererentur, cum nec leges, nec judicia valerent, cum omnia tanquam in tenebris miſcerentur & turbarentur. ut ſuperius in hac oratione: *Qua tu in illis reipublica tenebris, cæciſque nubibus & procellis conſtituiſti.* Ipſe quid ſit explicat in orat. pro Sexto Roſcio: *Qui tanquam ſi offuſa reipublica ſempiterna nox eſſet, ita ruebant in tenebris, omnia miſcebant.* Grævius.

Scatonem illum] Vulgo *Statonem.* ſed alterum reſtat in Exfurd. in S. Victor. & Pal. nono. *Gruterus.* In Dreſd. & ed. prim. *poſuit eſſe Catonem.*

rem aedium partem aſſignavit non ſuae genti Fontejae, ſed Clodiae, quam reliquit. quem in numerum ex multis Clodiis nemo nomen dedit, niſi aut egeſtate
45 aut ſcelere perditus. Hanc vos, pontifices, tam variam, tam novam in omni genere voluntatem, impudentiam, audaciam, cupiditatem, comprobabitis? Pontifex, inquit, affuit. Non te pudet, cum apud pontifices res agatur, pontificem dicere, non collegium pontificum affuiſſe: praeſertim cum tribunus plebis vel denuntiare potueris, vel etiam cogere? Eſto: collegium non adhibuiſti. quid? de collegio quis tandem affuit? poſuerat enim auctoritatem in uno, quae eſt in his omnibus: ſed tamen auget & honos & aetas dignitatem. Opus erat etiam ſcientia, quam etſi omnes conſecuti ſunt, tamen certe peritiores vetuſtas facit. Quis ergo affuit? Frater, inquit, uxoris meae. Si auctoritatem quaerimus, etſi id eſt aetatis, ut nondum conſecutus ſit, tamen quanta eſt in adoleſcente auctoritas,

nti, cum ſe fratrem uxoris tuae fratri tuo
ıtelatum videbat. Etſi in eo providiſti, ne
:uſare poſſet. Hanc tu igitur dedicationem
quam non collegium, non honoribus po-
ii ornatum pontificem, non denique ado-
ıemquam, cum haberes in collegio familia-
hibere potuiſti? Affuit is, ſi modo affuit;
puliſti: ſoror rogavit, mater coegit. Vi-
pontifices, quid ſtatuatis in mea cauſa de
tunis. Ergone, pontifices, putatis, ſi is
ıerit, & aliquid dixerit, domum uniuſcu-
ıcrari poſſe? An iſtae dedicationes & tem-
delubrorum religiones ad honorem deo-
:alium, ſine ulla civium calamitate a majo-
ribus

ıur ſignificare veneno
.
ıolaſcentem quemquam,
ıpendum videtur: *non*
ıı ſcientem quemquam,
ıimus.

putatis] Ita eſt in vul-
ı. Auguſtinus optime
ıd ſuperiore verſu ap-
ı, tum quod ſtatim
ıem temuerit. Qui, *is?*
. F. Vrſinus. Sic du-
ſini notæ prodierunt,
ıus ille Antonius Cau-
eſſe: *Verbone pontificis*
ndatio venit etiam in
Gronovio, qui tamen
alii non viderunt, le-
:*conſecrari*, quod etiam
habetur. Sed filius la-
Ciceronem forte ſcri-
ificem. Ego vero exi-
ı eſſe veterum libro-
quam reperi in Fran-
editione prima, quam
runt poſteriores edi-
*ntifices, putatis, ſi is
aliquid dixerit, domum
crari poſſe?* Credo ta-
eram hæc irrepſiſſe ex
præcedente verſu. *Is* nimirum frater tuæ
uxoris. ut paullo ante: *Affuit is, ſi modo
affuit*. In Paulli Manutii editione, quam
Aldus filius procuravit, legitur, *Vero ne
pontifices*. Si *verbone* profectum ex bonæ
notæ libro, probo Vrſini, Gauchii &
Gronovii opinionem. *Grævius.*

An iſta dedicationes] Συνέχοντα, & ra-
tiocinandi genus, quo hic Cicero uti-
tur, innuit legendum eſſe: *At iſta reli-
giones, ad honorem Deorum immortalium,
ſine ulla civium calamitate a majoribus no-
ſtris ſunt conſtituta*. An putatis, inquit,
ſi quis pontifex conſecrationis formu-
lam dixerit, ideo cujuſlibet domum con-
ſecrari. Nequaquam majores noſtri illa
tantum loca conſecrarunt, & dedica-
runt Dii, quæ ſine ullo ullius civis
damno conſecrari poterant. Sane inter-
rogandi nota poſt *conſtituta ſunt*, non eſt
in primo Francii. Si interrogaſſet Tul-
lius, dixiſſet. An illæ conſecrationes
templorum cum ulla civium calamitate
conſtitutæ ſunt a majoribus? In Dreſ-
denſi eſt: *Majoribus noſtris conſtituta ſunt*,
quod, ſi plures & antiquiores libri ſuf-
fragarentur, non rejicerem, ut apud
Sueton. Iul. *Eandem ob cauſſam opera
optimatibus data eſt*, & quæ ſunt hujus
generis alia exempla. *Idem.*

ribus noſtris conſtitutae ſunt? Eſt inventus tribunus plebis, qui conſularibus copiis inſtructus, omni impetu furoris in eum civem irruerit: quem perculſum ipſa
46 reſpublica ſuis manibus extolleret. Quid, ſiquis ſimilis iſtius, neque enim jam deerunt, qui imitari velint, aliquem mei diſſimilem, cui reſpublica non tantum debeat, per vim afflixerit, domum ejus per pontificem dedicarit, id vos iſta auctoritate conſtituetis ratum eſſe oportere? Dicetis, quem reperiet pontificem? Quid? & tribunus plebis idem eſſe non poteſt pontifex? M. Druſus ille clariſſimus tribunus plebis pontifex fuit. ergo, ſi is Q. Caepionis, inimici ſui, poſtem *aedium* tenuiſſet, & pauca verba feciſſet, aedes *Caepionis* eſſent dedicatae? Nihil loquor de pontificio jure, nihil de ipſius verbis dedicationis, nihil de religione, caeremoniis: non diſſimulo me neſcire ea, quae etiam ſi ſcirem, diſſimularem, ne aliis moleſtus, vobis etiam curioſus [redacted]

bus & priſcis inſtitutis acta eſſe dicerem: tamen ipublicae jure defenderem. An, cum tu ejus ciſceſſu, cujus unius opera ſenatus, atque omnes ivitatem eſſe incolumem toties judicaſſent, opm taeterrimo latrocinio cum duobus ſceleratiſſiaſulibus rempublicam teneres, domum ejus, qui m a ſe ſervatam perire ſuo nomine noluiſſet, per icem aliquem dedicaſſes, poſſet recreata reſpubliineret? Date huic religioni aditum, pontifices, ullum fortunis communibus exitum reperietis. ſi poſtem tenuerit pontifex, & verba ad religionem m immortalium compoſita, ad perniciem civium alerit, valebit ad injuriam nomen ſanctiſſimum reis: ſi tribunus plebis verbis non minus priſcis, & ſollemnibus bona civis cujuſpiam conſecrarit, non it? Atqui C. Atinius, patrum memoria, bona etelli, qui eum ex ſenatu cenſor ejecerat, avi tui, etelle, & tui, P. Servili, & proavi tui, P. Scipio, conrit, foculo poſito in roſtris, adhibitoque tibicine. tum? num ille furor tribuni pl. ductus ex nonnulerum temporum exemplis, fraudi Metello fuit, o illi & clariſſimo viro? Certe non fuit. Vidimus dem Cn. Lentulo cenſori tribunum plebis facere. Num-

us & priſcis inſtitutis] Dreſd. & nenſis editio: *veteribus & pra-* d Franc. & ed. prima: *veteribus* i. *Inſtituta publica* ſunt, quibus communiter pontifices in talitationibus. ut *publicum jus* apud Octav. 10: *Ne publicum quidem* *jus ulla in re ſibi ſine pa-* *iſſima mercedis impertiente.* ut *urbis* apud Ovid. III am. *blanditias dixit, dominumque vocavit.* *que praeterea publica verba ſonant.* oſt, dixit Cicero *verba ſollemnia*, niſſet dicere *publica*. Graev.

cum tu ejus civis diſceſſu] Franc. ed. prima: *An tu ejus diſceſſu.* Sane poterat *civis* abeſſe ſine ullo ſententiae diſpendio. *Idem.*

Date huic religioni aditum pontifices] Longe melius ſic Pal. nonus, Erfurd. Gembl. quam vulgatum: *Date de hac religione aditum.* Gruterus.

Valebit ad injuriam nomen] Pal. nonus & S. Victor. *valebit injuria*; forte *in injuria*. Idem. Francii codex: *valebit in injuriam.* Dreſd. *valebit injuriam.* Ed. prim. *valebit injuria.*

Et pane ſollemnibus] Legendum videtur, *nec minus ſollemnibus*: vel, *& plane ſollemnibus.* Lambinus.

Ductus ex nonnullis veterum temporum] Nihilo pejus iidem libri *perveterum*. Gruterus.

caelum tamen exſtruxit villam in Tuſculano
aerarii; mihi meas ruinas, quarum ego ſimil
urbem eſſe paſſus non ſum, adſpicere no
48 Omitto Gabinium: Quid? exemplo tuo
nonne L. Mummius, vir omnium fortiſſim
optimus, conſecravit? quod ſi, quia ad te
ratum eſſe negas oportere: ea jura conſti
praeclaro tribunatu tuo, quibus in te converſi
ſares, alios everteres? ſin iſta conſecratio legi
quid eſt, quod profanum in tuis bonis eſſe po
conſecratio nullum habet jus, dedicatio eſt r

Bona Lentuli religioni obligavit] Franc. Dreſd. & ed. prima: *bona Lentuli religionibus religavit.* Non repudio *religionibus.* In orat. in Piſonem: *C. ipſi Pontino, neceſſario meo, jam non eſt integrum. religionibus enim ſuſceptis impeditur.* II de leg. *Plures autem deorum omnium, ſingulis ſingulorum ſacerdotes, & reſpondendi juris, & confitendarum religionum facultatem afferunt.* Graevius.

Ad caelum tamen exſtruxit villam] Franc. & ed. prim. *Ad caelum tamen exſtruit villam*, tanquam in illa exſtruenda etiam nunc eſſet occupatus. *Idem.*

Quarum ego ſimilem totam urbem eſſe paſſus non ſum] Hoc eſt, ego in conſulatu meo obſtiti, & impedii ne tota urbs in tales ruinas converteretur, quales nunc ſunt rudera meae domus.

An conſecratio nullam
nem, &c.] Cum animadve
teribus libris abeſſe vocen
eſt in vulgatis ante verbun
in illis iiſdem veteribus p
habet, eſſe lacunulam,
deſiderari nomen, *religion*
An conſecratio nullum habet
eſt religioſa? hoc eſt conſec
cit ut locus habeatur religi
dicatio. Conſecratio loci e
norem cultumque Dei De
quis ſacratur, aut a republi
vato. Hoc modo conſecra
non nunquam a republica
aut privati loca in poenam,
mebantur uſu humano. Si
thaginem de conſilii ſente
vit, ut nulli liceret in illo

id ergo illa tua tum obteſtatio tibicinis? quid fo-us? quid preces? quid priſca verba voluerunt? e-ntiri, fallere, abuti deorum immortalium numine hominum timorem quid voluiſti? Nam ſi eſt illud am: mitto Gabinium: tua domus certe, &, quic-d habes aliud, eſt Cereri conſecratum. ſin ille tibi us fuit, quid te impurius, qui religiones omnes pol-is aut ementiendo, aut ſtuprando? Iam fateor, in-, in Gabinio me nefarium fuiſſe. Quippe vides, nam illam a te in alium inſtitutam in te ipſum eſſe con-

ani, adſentiente collegio pontifi-, locus is dicebatur ſacer, & reli-s, & tunc ab omnibus pro ſacro ha-ur. Aggenus Vrbicus de contro-s agrorum: *Locorum ſacrorum ſe-um legem populi Romani magna reli-e cuſtodia haberi debet. Nihil enim in mandatis etiam legati provinciarum re ſolent, quam ut hæc loca, quæ ſa-unt, cuſtodiantur.* Idem in comment. Frontinum diſtinguit inter *ſanctum*, um, & *religioſum. Sanctum eſt plerum-* inquit, *ut incorruptum & a ſancien-ſanctum, dicitur. religioſum a religando s, ne male agant homines, vel a re-ndo. Sacrum autem proprie Dei eſt, ſtum hominum.* Recte diſtinguit in-*ſanctum* & *ſacrum. Sanctum* enim eſt propter ſanctionem legi adjectam e non licebat, qua ſanctione pœna plicatores decernebatur, licet Deo eſſet conſecratum. Sic ſancti erant e. ſancti legati, non vero ſacri pro-Sacri vero erant luci, areæ, tem-e alia Diis dicata. Ælius apud Fe-is *Sacrum eſt quocunque modo atque ato civitatis conſecratum ſit, ſive a-ſive ara, ſive ſignum, ſive locus, pecunia, ſive quid aliud Diis dedica-atque conſecratum ſit.* Qua re autem rebat *dedicatio a conſecratione?* Locus ur ſacer eſſe, in quo nihil erat ali-Deo dicatum, ita ut in loco ſacro e, area, & ſtatua Deo alii dedi-Sic apud Liv. lib. IX: *Ædes Con-a in area Vulcani ſumma invidia nobi-dedicant.* Area illa Vulcani erant ante ſacra, ſed in area Vulcani Concordiæ ædes fuit dedicata. Sic hic Clodius ædes & bona Ciceronis conſecrarat non modo, ſed etiam aream libertati dedicarat, quam tum religioſum reddidiſſe locum exiſtimabat, ac aliis perſuadere volebat, ut perpetuo hominum uſu eſſet exemtus. In dedicatione requirebatur, ut poſtem teneret pontifex, aliiſque uteretur ritibus ſollemnibus, qui in conſecratione non requirebantur, & ut dedicatio fieret populi juſſu aut plebiſcitu, ut hic Cicero oſtendit? Itaque loca ſacra non poterunt in privatum uſum converti iterum, niſi reſacrarentur, multo minus, quæ dedicata erat ſollemnibus verbis Diis. Sed & hanc conſecrationem & dedicationem tanquam vanam, & inanem exagitat Cicero. De utraque & antiquis illis verbis, quibus res dedicabantur, vide quæ notavit Iac. Guther. de Iure Pontificio III, II, & IV, 21. nec non Briſſon. de formulis lib. I. *Gravius.*

Obteſtatio] Feſtus: *Obteſtatio eſt, cum Deus teſtis in meliorem partem vocatur: deteſtatio cum in deteriorem.*

Quid priſca verba voluerunt?] Legendum fortaſſe eſt, *valuerunt?* addendum, *ſibi:* ut ſit, *ſibi voluerunt?* Verumtamen nihil muto. *Lambinus.* Priſca illa verba, quibus utebantur in dedicationibus, vide ex inſcriptionibus antiquis collecta apud Briſſonium lib. I de formulis.

Sin ille tibi ludus fuit] Pronomen *tibi* adjectum ex Turingico ac Pal. nono. *Gruterus.*

converſam. Sed homo omnium ſcelerum
que documentum, quod in Gabinio fueri
pudicitiam pueritiae, libidines adoleſcenti
& egeſtatem reliquae vitae, latrocinium c
dimus, cui ne iſta quidem ipſa calamitas
accidere: id in me infirmas? & gravius eſſe
uno adoleſcente, quam quod concione to
ſti? Dedicatio magnam, inquit, habet
49 Nonne vobis Numa Pompilius videtur lo
orationem, pontifices & vos flamines: eti
diſce a gentili tuo: quamquam ille genter
quit: ſed tamen diſce ab homine religioni
juſto, tum omnium religionum perito. Q
dicatione nonne & quis dicit, & quid, &
quaeritur? An tu haec ita confundis & pert
quicumque velit, quod velit, quomodo veli
dicare? quis eras tu, qui dedicabas? quo ju
ge? quo exemplo? qua poteſtate? ubi te

[illegible] agri, non ita ut noſtra praedia, ſi quis veli[t] [illegible] ut imperator agros de hoſtibus captos conſe[crarit] [illegible] ſtatuebantur arae, quae religionem afferrent, loco eſſent conſecratae: haec, niſi plebs juſſiſſet, [illegible], quae ſi tu interpretaris de noſtris aedibus agris ſcripta eſſe, non repugno. ſed quaero, [illegible] lata ſit, ut tu aedes meas conſecrares: ubi ti[bi] [illegible] poteſtas data ſit: quo jure feceris. Neque ego [de] [illegible] religione, ſed de bonis omnium noſtrum, nec [de] [illegible]ificio, ſed de jure publico diſputo. Lex Papi[ria ve]tat, aedes injuſſu plebis conſecrari. Sit ſane hoc [de] [illegible] aedibus, ac non de publicis templis. Vnum [illegible] verbum conſecrationis in ipſa tua lege, ſi illa [illegible], ac non vox ſceleris & crudelitatis tuae. Quod tum in illo reipublicae naufragio omnia in men[tem v]enire potuiſſent, aut ſi tuus ſcriptor in illo incen[dio c]ivitatis non ſyngraphas cum Byzantiis exſulibus, [et c]um legatis regiis faceret, ſed vacuo animo tibi iſta [non ſcr]ipta, ſed portenta conſcriberet, eſſes omnia, ſi [non] re, at verbis legitimis conſecutus. Sed uno tem[pore c]autiones fiebant pecuniarum, foedera feriebantur, pro-

[illegible] *loco eſſent conſecrata*] Mendoſus [illegible] veteri aliqua ſcriptura reſti-[tuit] *Hottom.* Franc. Dreſd. & ed. [illegible] *ſi loco eſſent conſecrata.* Nec [illegible], quid hic notet video. Mi-[hi] [illegible] delenda eſſe iſta vox. Senten-[tia] horum verborum: *Statueban-[tur arae] quae religionem afferrent, ſi loco [conſec]rata*, eſt, ſtatuebantur arae, [quae re]ligioſum reddebant id, ubi erant [poſit]ae, ſi loco, hoc eſt ſuo, ſeu [legitimo], loco, jure & legitime eſ-[ſent con]ſecratae. Hanc enim vim *loco con-[ſecrata ha]bet*. Terent. Adelph. 11, 2: [illegible] *loco negligere, maximum inter-[dum eſt] lucrum.* Cicero pro Milone: [illegible], *quem loco, quem tempore,* [illegible] *non eſt auſus; hunc injuria,* [illegible], *alieno tempore, periculo capitis* [illegible] *occidere.* Act. v in Verrem:

Vt hac ipſa aedilitas, &c. *recte collocata, & judicio populi, & loco poſita eſſe videatur.* Vide quae ibi notavi. *Gravius.*

De jure publico] Eſt hoc loco jus commune, quod pertinet ad omnes cives, ut ſuperius notatum.

Faedera feriebantur, provinciarum] Sic omnes editi, quos inſpexi. Sed quid ſit, *faedera provinciarum ferire* non ego intelligo. Si qui ſit, qui me docere velit, erit mihi Apollo. Cum Piſone & Gabinio Coss. jam ante hoc tempus tranſegerat de provinciis Macedonia & Syria Clodius. Sed licet tum demum cum illis decidiſſet, tamen hoc non eſſet, *faedera provinciarum ferire.* Prava diſtinctione laborat hic locus, qui leviſſima tranſpoſitione virgulae poſt *faedera* reſtituetur ſanitati: ſic enim ſcripſit Cicero, *faedera feriebantur, provinciarum, re-*

gum

ca conſulum proditione, vi tribunitia tenere
cum tot tantaque agerentur, non mirum e
tim in furore animi & caecitate, multa ill
felliſſe. At videte, quanta vis ſit hujus Pa
in re tali, non qualem tu affers ſceleris ple
roris. Q. Marcius censor ſignum Concordia
idque in publico collocarat, hoc ſignum C. C
ſor cum in curiam tranſtuliſſet, collegium ve
ſuluit, numquid eſſe cauſae videretur, quin
51 curiamque Concordiae dedicaret. Quaeſc
ces, & hominem cum homine, & tempus

gum appellationes venales erant. Pretio feriebat cum exteris populis fœdera de ſocietate, provincias addicebat Romanis magiſtratibus, qui maximam offerebant ei pecuniam, aut partibus ejus ſe addictiſſimos fore promittebant, regum quoque nomen & inſignia conferebat iis, qui ejus gratiam ſibi argento conciliarant. Nimirum idem fecit, quod fere circa illa tempora fecerat quoque Iulius Cæſar, qui, ut Suetonius ait, *ſocietates & regna pretio dedit*. Quod Suetonio eſt *ſocietates dare*, hoc Ciceroni hic dicitur *fœdera ferire*. Grævius.

Imperia ſcribebantur nova] Sic habent vulgati codices, *imperia adſcribebantur nova juventuti*. manuſcr. ſic, *imperia adſcribebantur nova*, *juventuſque ſe juve-*

te perſcriptum? poſ
tur, pro, *ſcribebantur*,
propter, *a*, ultimam vo
imperia? Lambinus.
bantur nova juventuti]
mendabat. *Imperia adſ*
nebantur. quam lectione
apud me manuſcriptus,
confirmat: nam nova
ſcriptum eſt. Quid ſi
legatur *preſcribebantur*?
rege intelligatur & Bri
bus dixit in oratione
reſponſis: *Reges qui er*
non erant appellavit. F. V
adſcribebantur nova juven
pro imperio, delevit
ſyllabam praeterea dem

m cum re comparate. Ille erat ſumma mo-
ſeveritate cenſor: hic tribunus plebis ſcelere
ſingulari. Tempus illud erat tranquillum,
ate populi, & gubernatione poſitum ſena-
porro tempus, libertate populi Romani op-
itus auctoritate deleta. res illa plena juſti-
tiae, dignitatis. cenſor enim, penes quem
tri, id quod tu ſuſtuliſti, judicium ſenatus
e eſſe voluerunt, Concordiae ſignum vole-
a, curiamque ei deae dedicare. Praeclara
atque omni laude digna. praeſcribere enim
itur, ut ſine ſtudiis diſſenſionis ſententiae
ſi ſedem ipſam ac templum publici conſilii
Concordiae devinxiſſet. Tu cum ferro, cum
edictis, cum privilegiis, cum praeſentibus
torum, abſentis exercitus terrore & minis,
ocietate & nefario foedere, ſervitute op-
itatem teneres, Libertatis ſignum poſuiſti
udibrium impudentiae, quam ad ſimulatio-
nis. Ille in curia, quae poterat ſine cujus-
modo, dedicabat: tu in civis optime de
eriti cruore ac paene oſſibus ſimulacrum
is publicae, ſed licentiae collocaſti. Atque
d collegium retulit: tu ad quem retuliſti?
berares, ſiquid tibi aut piandum, aut in-
fuiſſet religione domeſtica, tamen inſtituto
vetere ad pontificem detuliſſes. novum de-
n in urbis clariſſimo loco nefando quodam
ito inſtituto inchoares, referendum ad ſa-
blicos non putaſti? At, ſi collegium pon-
ibendum non videbatur, nemone horum
tibi

u terrore] Caeſaris, cu-
tem imperitis objicie-

ium pudicitiae] Ita alias legi adnotatum aliis, placetque prae vulgato, *impudentiae*; quod tamen in pleriſque Pal. nam nonus *impudicitiae*, Gruterus.

Ex

caſſet, ſacrum non videri eſſe. Quam q
quanta ſeveritate, quantaque diligentia ſen
lerit, ex ipſo S. C. facile cognoſcetis. R
SENATVS CONSVLTVM. Videtiſne, p
bano negotium datum, ut curaret, ne id ſac
& ut, ſi quae eſſent inciſae aut inſcripta
tollerentur? O tempora, o mores! Tum
hominem ſanctiſſimum, ſimulacrum Concor

Virgo Veſtalis, ſummo loco nata] In Franc. Dreſd. & ed. prima *nata* non legitur. poteſt abeſſe. *Virgo Veſtalis, ſummo loco*, ut *vir ſumma nobilitate, vir magna ſapientia & doctrina*. Grævius.

Sub ſaxo ſacro] Sacrum ſaxum, ait I. Guther. III de Vet. Iur. Pontif. 5, eſſe ædem in ſaxo excavatam, quam Appulejus I Florid. vocarit ſpeluncam frondibus inumbratam. Nihil poterat dici alienius. Non in ſaxo, ſed ſub ſaxo fuit illa ædes, quam dedicavit Licinia. Per ſacrum ſaxum intelligitur credo, rupes Aventini montis, quæ ſaxum dicebatur, ad quod fuit etiam Bonæ Deæ ſubſummæ templum, cujus meminit P. Victor. regione XII, & deſcribit Ovidius V Faſt.

Eſt moles nativa loco, res nomina fecit.
Appellant ſaxum. Pars bona montis ea eſt.

Hoc ſaxum dictum eſt ſacrum propter hoc Bonæ Deæ templum, ut & templum

Loco publico] Modo lo
quoties appellavit. Her
Sacrum non videri eſſe]
eſſe. codex S. Victoris e
netque tantum *viderier*.
lendum utique. Nam i
lemni formula ſemper
Cicero 2 ad Q. Fratren
multitudine reduci peric
videri. Vide Briſſon. de
Grævius.

Quantaque diligentia ſ
Verbum, *ſuſtulerit*, abe
bris manuſcr. unde ſuſ
quis, hoc verbum eſſe
Ciceronis, cum verum
omiſſum, falſum ab eo
deret, ſuppoſitum. om
lerit, parum quadrare
videtur: putaverimque
potius, aut aliud ſimi
eſſe poſitum. nam quo
ge verbo illo utitur,

re pontifices in templo inaugurato prohibuerunt : oſt autem ſenatus in loco auguſto conſecratam eam ram tollendam ex auctoritate pontificum cenſuit, neue ullum eſt paſſus ex ea dedicatione litterarum exre monumentum. tu procella patriae, turbo ac mpeſtas pacis atque otii, quod in naufragio reipuicae tenebris offuſis, demerſo populo Romano, everatque ejecto ſenatu, dirueris, aedificaris, religio: omni violata, reipublicae tamen nomine contamiris, in civis hujuſce aedibus, & in urbe, quam is laboribus ac periculis conſervaſſet, monumentum eletae reipublicae collocaris ad equitum notam, ad olorem bonorum omnium, ſublatoque Q. Catuli noine incideris: id ſperaſti rempublicam diutius, quam, quod mecum ſimul expulſa careret his moenibus, ſe laturam? At ſi, pontifices, neque is, cui licuit, que id, quod fas fuit, dedicavit: quid me attinet n illud tertium, quod propoſueram, docere, non his

templo inaugurato] Notum eſt ſenanisi in *inaugurato loco* haberi fas non . *Hotom.*

publica tantum nomine] Ed. prim. *lica tam nomine*. Sed Franc. & , editio Mediolanenſis, ut cenlegendum P. Manutius, *reipublica nomine*, quod ſequor. *Græv.*

n ſuis laboribus & periculis con.] Quia toties in hac & aliis oraurbem a ſe conſervatam gloriaro, vereor ne hic locus ſit intera ſciolis, ut interpolatum eſſe ii primo hiſce meis vidi. Nam ed. prim. & Mediolan. legi, *quam ſuis laboribus & periculis* . In Francii ſic quoque primo uit, ſed eraſis litteris, & aliis eam vocem refinxerunt in . At hic Cicero videtur *conſe*ſe, quo innuit, intollerabile ædibus aream fuiſſe conſecraari, qui civitatem conſecraulis, hoc eſt ſacram & inviolabilem reddiderit, ſeu æternam, quia effugerit illud excidium, quod ei machinabatur Catilina cum ſociis; quod potiſſimum ſuo ſit acceptum ferendum labori. Vides quam argute hic Cicero *conſecraſſet* acceperit. Sic Florus, ſed magis declamatorie dixit, Romulum fratris *ſui ſanguine conſecraſſe munitionem novæ urbis*. Idem.

Ad equitum notam, ad dolorem bonorum] Hic locus mihi valde ſuſpectus eſt: neque nos quidquam hic libri veteres adjuvant, immo ſuſpicionem augent. ita enim ſcriptum in duobus eſt, *ab equitum nota doloris bonorum*, &c. in aliis quomodo in vulgatis. ego putabam legi poſſe, *ad ejus ignominiam, ad dolorem*, &c. vel, *ad ignominiam, ac dolorem bonorum omnium*. Lambinus.

Sublatoque Q. Catuli nomine incideris] Quid incidit? Credo *tuum* excidiſſe, & ſic olim fuiſſe: *ſublatoque Q. Catuli nomine tuum incideris*. quod & Manutio in mentem veniſſe video. *Gravius.*

his inſtitutis ac verbis, quibus caeremoniae poſtulant,
54 dedicaſſe? Dixi a principio, nihil me de ſcientia veſtra, nihil de ſacris, nihil de abſcondito pontificum jure dicturum. quae ſunt adhuc a me de jure dedicandi diſputata, non ſunt quaeſita ex occulto aliquo genere litterarum, ſed ſumta de medio, ex rebus palam per magiſtratus actis, ad collegiumque delatis, ex ſenatuſconſulto, ex lege. Illa interiora jam *veſtra* ſunt, quid dici, quid praecipere, quid tangi, *quid* teneri jus fuerit. quae ſi omnia ex Coruncanii ſcientia, qui peritiſſimus pontifex fuiſſe dicitur, acta eſſe conſtarent: aut ſi M. Horatius ille Pulvillus, *qui*, cum ejus dedicationem multi propter invidiam *fictis* religionibus impedirent, reſtitit, & conſtantiſſima mente Capitolium dedicavit, hujuſmodi alicui dedicationi praefuiſſet, tamen in ſcelere religio non valeret: nedum valeat id, quod imperitus adoleſcens, novus ſacerdos, ſororis precibus, matris minis adductus, ignarus,

, mente ac lingua titubante feciſſe dicatur: tim cum iſte impurus atque impius hoſtis reli- omnium, qui contra fas inter viros ſaepe mu- inter mulieres vir fuiſſet, ageret illam rem ita & turbulente, ut neque mens, neque vox, lingua conſiſteret. Delatum tum eſt ad vos 55 es, & poſt omnium ſermone celebratum, quem- im iſte praepoſteris verbis, ominibus obſcoe- matidem ſe ipſe revocando, dubitans, timens, is, omnia aliter, ac vos in monumentis habe- pronuntiarit, & fecerit. Quod quidem mi- irum eſt, in tanto ſcelere, tantaque demen- audaciae quidem locum ad timorem compri- n fuiſſe. Etenim, ſi nemo umquam praedo barus atque immanis fuit, qui cum fana ſpo- leinde aram aliquam in litore deſerto, ſomnis us, aut religione aliqua, conſecraret, non : animo, cum divinum numen ſcelere viola- icare precibus cogeretur: qua tandem iſtum atione mentis, omnium templorum atque te- , totiuſque urbis praedonem, fuiſſe cenſetis, o deteſtatione tot ſcelerum unam aram nefarie ret? Non potuit ullo modo, quamquam & a dominatus extulerat animos, & erat incre- natus audacia, non in agendo ruere, ac ſae- re, praeſertim illo pontifice & magiſtro, qui ir docere, antequam ipſe didiciſſet. Magna m in deorum immortalium numine, tum ve- a republica. Dii immortales ſuorum templo- todem ac praeſidem ſceleratiſſime pulſum cum vide-

lib. VI de L. L. quae *libandi* Hinc & conjunguntur cum Ennium, quod & Argei Erant autem Argei ſimula- ex virgultis ſcirpeciis, quae omne ſublicia a ſacerdotibus publice jactari ſolebant, teſte eod. Varrone. Hos fictores adhibebant pontifices in dedicationibus & aliis ſactis. *Grav.*

Nec potuit ullo modo] Efficacius iſtud omnium ſcriptorum, quam quod in editis *poterat*. Gruterus.

Ante

viderent, ex ſuis templis in ejus aedes immigrare nolebant. itaque iſtius vecordiſſimi mentem cura metuque terrebant. Res vero publica, quamquam erat exterminata mecum, tamen obverſabatur ante oculos exſtinctoris ſui, & ab iſtius inflammato atque ignito furore jam tum me ſeque repetebat. Quare quid eſt mirum, ſi ille metus furore inſtinctus, ſcelere praeceps, neque inſtitutas caeremonias perſequi, neque
56 verbum ullum ſollemne potuit effari? Quae cum ita ſint, pontifices, revocate jam animos veſtros ab hac ſubtili noſtra diſputatione ad univerſam rempublicam, quam antea cum viris fortibus multis, in hac vero cauſa ſolis veſtris cervicibus ſuſtinetis. Vobis univerſi ſenatus perpetua auctoritas, cui vosmetipſi praeſtantiſſimi ſemper in mea cauſa praefuiſtis: vobis Italiae magnificentiſſimus ille motus, municipiorumque concurſus, vobis campus, centuriarumque una vox omnium, quarum vos principes atque auctores fuiſtis, vobis

ı ſtudium & judicium non modo commiſ-
um etiam commendatum eſſe arbitrabun-
ue, ipſi dii immortales, qui hanc urbem,
imperium tuentur, ut eſſet omnibus gen-
ritatique perſpicuum, divino me numine
licae redditum, idcirco mihi videntur fru-
n reditus & gratulationis meae ad ſuorum
ı poteſtatem judiciumque revocaſſe. Hic
editus, pontifices, haec reſtitutio in do-
dibus, in aris, in focis, in diis penatibus
lis. quorum ſi iſte ſuis ſceleratiſſimis mani-
ſedeſque convellit, ducibuſque conſulibus,
rbe capta, hanc unam domum, quaſi acer-
gnatoris, ſibi delendam putavit: tamen illi
ac familiares mei per vos in meam domum
unt reſtituti. Quocirca te, Capitoline, 57
ter beneficia populus Romanus optimum,
n, maximum nominavit, teque, Iuno regi-
cuſtos urbis, Minerva, quae ſemper adju-
iorum meorum, teſtis laborum exſtitiſti,
uaeſo: voſque, qui maxime me repetiſtis
aſtis, quorum de ſedibus haec mihi propo-
ıtentio, patrii penates familiareſque, qui
& reipublicae praeſidetis, vos obteſtor,
quo-

uitatem ſtudium ac judi- ? Cujus ſtudium com- d eſt, *omne ſtudium & mmittum?* Ed. prima, n aliæ vetuſtiores ante *mnes tum vobis erga meam* n. Franc. *Omnes hi tum tem ſtudium.* Tullii ma- *i ſuum erga meam digni- judicium non modo com- etiam commendatum eſſe udium ſuum*, quod illi ı fecerunt, cum tanto- ut reſtitueret, & judi- ne exiſtimarent, cum tanta benevolentia & applauſu reſtitutum exciperent, de quibus in verbis præcedentibus. Pro *arbitrabuntur*, legitur in Franc. & ed. prima, *arbitrabantur*. Mallem, *arbitrantur*, ſi annuerent codices. *Grævius.*

Quorum ſi iſti ſuis] Videtur legendum, *quorum etſi iſte ſuis*, &c. hic operæ omiſerant particulam, *ſi*, ante pronomen; *iſte*, in priore editione. *Lamb.*

Te Capitoline] Deeſſe poteſt vox, *Iupiter*. Hottom.

Præſidetis] Ediderat ſic Lambinus, non addito an e libris. ſed ſic reperit in Erfurdiano Suffridus, ego autem in Pa-

 latino

caput pro veſtris caeremoniis atque tem
tiſſimorum civium furori atque ferro:
rum, cum ex mea contentione interitu
omnium quaereretur, vos ſum teſtatus,
ac meos commendavi, meque ac meum
conditione devovi, ut, ſi & eo ipſo tempo
te, & in conſulatu meo, commodis meis
emolumentis, praemiis praetermiſſis, cur
tione, vigiliis omnibus, nihil niſi de ſalut
civium laboraſſem, tum mihi republica ali
ſtituta liceret frui: ſin autem mea con
non profuiſſent, ut perpetuum dolorem
meis, ſuſtinerem. hanc ego devotionem c
cum ero in ſedes meas reſtitutus, tum de
victam eſſe & commiſſam putabo. Nam
dem, pontifices, non ſolum domo, de qu
tis, ſed tota urbe careo, in quam videor

latino nomo. vulgata, *praeſides eſſe*. Gruterus.

Vt ſi in illo paene fato reipublica] Pantagathus delebat particulam, *ut*. Fulv. Vrſinus.

Ea conditione devovi] De hac ipſa devotione dicit etiam in exorſu orationis ad Quir. poſt red. *Hotom.*

vel eſt ἀνακόλουθον, ut
dum, *putem*. Lambinus
eſt ἀνακόλουθον. Nam
ut ſi, &c. pendent iſta
quando reſtituta liceret fru
dolorem ſuſtinerem. Tum
ego devotionem &c. *putab*
commiſſam eſſe, hoc

tus. Vrbis enim celeberrimae & maximae partes verſum illud non monumentum, ſed vulnus paiae contuentur. quem cum mihi conſpectum mormagis vitandum fugiendumque eſſe videatis, noe, quaeſo, eum, cujus reditu reſtitutam rempucam fore putaſtis, non ſolum dignitatis ornamen-, ſed etiam urbis partibus velle eſſe privatum. m me bonorum direptio, non tectorum exciſio, 58
a depopulatio praediorum, non praeda conſulum meis fortunis crudeliſſime capta permovet: caca ſemper & mobilia haec eſſe duxi: non virtuatque ingenii, ſed fortunae & temporum mura: quorum ego non tam facultatem umquam & piam extendendam putavi, quam & in utendo ionem, & in carendo patientiam. Etenim ad ſtrum uſum propemodum jam eſt definita mode-io rei familiaris: liberis autem noſtris ſatis amum patrimonium paterni nominis ac noſtrae meoriae relinquemus: domo per ſcelus erepta, per trocinium occupata, per religionis vim ſceleratius iam aedificata, quam everſa, carere ſine maxima iominia reipublicae meo dedecore ac dolore non ſſum. Quapropter, ſi diis immortalibus, ſi ſena-, ſi populo Romano, ſi cunctae Italiae, ſi proiciis, ſi exteris nationibus, ſi vobiſmetipſis, qui mea ſalute principem ſemper locum auctoritateme tenuiſtis, gratum & jucundum meum reditum in-

...ſſe] Sic legendum, non, ut vul-...ſſe. eſt enim verbale a verbo *ex-*... Virgil. lib. VI Æneid. *Vis ut nulla*..., ...*ipſi exſcindere ferro Cælicolæ va-*... Idem 7: *At licet amborum populos*...*dere regum*. Lambinus.

...*endendam putavi*] Irrepſerat *expe-*..., ſed invitis Pall. noſtris omni-... veruſte impreſſis. hujuſmodi ... mutationes emeret, qui olim cu-ſos, qui membranas bibliothecarum non raptim & carptim legeret, ſed verbatim imo ſyllabatim perſequeretur. quod quis facere capiatur, hoc ſæculo noſtro, cujus pompa tota conſumitur in parergis? *Gruterus*. *Extendendam* eſt etiam in Franc. Dreſdenſ. & editione prima. *Expetendam* tamen magis conveniret ſequentibus vocibus *rationem* & *patientiam*. Grævius.

intelligitis eſſe, quaeſo obteſtorque vos, pontiſ ut me, quem auctoritate, ſtudio, ſententiis reſ ſtis, nunc, quoniam ſenatus ita vult, manibus qu veſtris in ſedibus meis collocetis.

Auctoritate, ſtudio] Similis locus ſupra, ex quo intelligitur, Pontifices extra collegium, cum in ſenatu ſententias dicebant, Ciceroni ſuffragatos fuiſſe. Ad Attic. epiſt. 11. cum Pontifices decreſſent ita: *Si neque populi juſſu, neque plebiſcito qui ſe dedicaſſe diceret, nominatim ei rei praefectus eſſet, videri religione eam partem areae mihi reſti* factum eſt S. C. Videri Cicero mum judicio Pontificum religio ratam: & ut magiſtratus curarem ſine vi aedificare liceret. in ea de reſponſ. *Hotom.*

DE IARVSPICVM RESPONSIS,

In Senatu.

ORATIO TRICESIMA.

ARGVMENTVM P. MANVTII.

Exaudito in agro propinquo, & ſuburbano, qui Latienſis vocabatur, ſtrepitu quodam recondito, & horribili morum fremitu, perterrita tam novo, tantoque motu civite, ſenatus, ut ſolebat in ſimilibus prodigiis, atque oſtenis, haruſpices, Etruſca vetere diſciplina inſtructos, & inerpretandi peritos, conſulendos cenſuit, haruſpices haec reſponlerunt, ſcriptaque ſenatui dederunt: Poſtulationes debitas eſſe ovi, Saturno, Neptuno, diis caeleſtibus:

Ludos minus diligenter factos, pollutoſque
Loca ſacra, & religioſa, profana haberi:
Oratores contra jus, faſque interfectos:
Fidem, & jusjurandum neglectum:
Sacrificia vetuſta, occultaque minus diligenter facta,
pollutaque.

onere deos immortales, ne per optimatum diſcor-
m, diſſenſionemque patribus, principibuſque caedes,
riculaque creentur, auxilioque deminuti deficiantur,
are ad unum imperium provinciae redeant, exercitus-
e pulſus, deminutioque accedat:
Ne deterioribus, repulſiſque honos augeatur.

o ſunt haec haruſpicum reſponſa: quorum ex illo, loca ra, & religioſa profana haberi, Clodius aedilis cur. in ciene dixit, in ea cauſſa domum eſſe Ciceronis; quam a

ſum attinet, unde commota ſit ira deorum i
Ludos minus diligenter factos pollutoſq
ludos ullos, niſi Megaleſia ſignificari, quae Cl
fecerat, pollueratque ſervorum multitudine in ſc
ſa; cum ad eos ludos liberi tantum homines acce
De locis ſacris, religioſis, quod ſecundum reſ
quod in eum Clodius contulerat, in ipſum retor
que ſuam domum tribus judiciis eſſe liberatam;
domum Clodius, vetere domino Q. Sejo interfe
in ea ſacellum, aras fuiſſe. in eadem cauſſa ponit
dii, L. Piſonem, qui Dianae ſacellum in Caeli
rat, & Sex. Serranum, qui ſacella ſuffoderat,
inaedificarat, oppreſſerat. In tertio reſponſo, Or
tra jus, faſque interfectos, *notari ait ſcelus*
Piſonis: quorum ille Theodoſium Chium, legat
civitate miſſum, ſic ad percutiendum curaverit,
nem ex Oreſtide, libera Macedoniae parte, c
gatus veniſſet, crudeliſſima nece affecerit. Quart
& jusjurandum neglectum, *deſignari judice*
manifeſto inceſtus crimine Clodium contra fiden
randum abſolverent. In quincto, Sacrificia vetuſ
[...]que minus diligenter facta, pollutaque, *f*
culpam agnoſci, qui ſacra Bonae deae, omnium
ma, & occultiſſima, ſtupro nefario polluiſſet. Sex
nere Deos immortales, ne per optimatum di

polſus, deminutioque accedat. *ad Clodium ex par-*
te ſpectare; quia diſcordiam optimatium molitetur;
partes ad optimates ipſos inter ſe diſſidentes. Septi-
Ne deterioribus, repulſisque honos augeatur,
tur in Vatinium, & Clodium. repulſam enim tu-
atinius in petitione aedilitatis: deterrimus autem
mortalium Clodius videbatur, qui parentes, deos im-
s, patriam laeſiſſit. Habita eſt haec oratio Marcel-
Philippo Coſ.

RGVMENTVM FR. FABRITII.

c orationem Cicero dixit, Cn. Lentulo, & L. Phi-
ſſ. anno aetatis ſuae quinquageſimo primo, qui fuit
C. DCXCVII. *Vide in hiſtoria Ciceronis. Ad*
ium orationis pertinet locus Dionis lib. 39. Vbi ita
Τεράτων δέ τινων ἐν τούτῳ γενομένων. ἔν τε γὰρ τῷ Ἀλβανῷ
ς βραχὺς ἐπὶ τραπέζης τινὸς πρὸς ἀνατολὴν ἱδρυμένος
ὺ ἄρκτον μετεστράφη, καὶ λαμπὰς ἀπὸ τῆς μεσημβρίας
πρὸς βορέαν διῆξε, λύκος τέ ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθε,
μὸς ἐγένετο. τῶν τε πολιτῶν τινες κεραυνοῖς ἐφθάρησαν.
ος ἐν τῷ Λατίνῳ ὑπὸ γῆς ἐξηκούσθη. καὶ αὐτὰ οἱ μάν-
κεσθαι θελήσαντες, ὀργίζεσθαι σφίσι δαιμόνιόν τι, ὡς καὶ ἱε-
ῆ χωρίων οὐχ ὁσίων ἐποικουμένων, ἔφασαν ἐν ταῦθα ὁ
τὸν Κικέρωνα μεταλαβὼν, τῷ τε λόγῳ πολὺ ἐνεκείκετο,
ος τῆς οἰκίας ἱερωμένον τῇ ἐλευθερίᾳ κατῳκοδόμησε,
ὁπότε ἐπ' αὐτὸ ὡς καὶ ἐκ θεμελίων αὐτῆς αὐτὴν ἀναιρήσων.
nterim prodigia facta eſſent. (nam in Albano
ſacellum Iunonis, quod in menſa quadam dedi-
orientem ſolem ſpectabat, ad ſeptentriones con-
tuſt, fax a meridie ad Aquilonem porrigi viſa,
urbem intravit, terra movit, cives quidam ful-
cti ſunt, & in agro Latinienſi auditus fuit ſtre-
ub terra cum fremitu: cumque haruſpices ea ex-
llent, numen quoddam ipſis iraſci, quod in lo-
is & religioſis inaedificaretur, reſponderunt.)
tum

tem haruſpices, poſtulationes deberi Iovi, Saturn
no, Telluri, Diis caeleſtibus: Quod ludi pu
diligenter facti, pollutique eſſent. Quod loca ſa
ligioſa profana haberentur. Quod oratores contr
interfecti eſſent. Quod fides & jusjurandum neg
Quod ſacrificia vetuſta, occultaque minus dilige
pollutaque eſſent. Haec ſunt quae haruſpices co
reſponderunt, monerique a Diis immortalibus
Ne, per optimatum diſcordiam diſſenſionemque
principibuſque caedès, periculaque creentur, au
minuti deficiantur, quare ad unum imperium
redeant, exercituſque pulſus diminutioque acc
reſponſa Clodius Aedilis pro concione in Cicer
pretatus fuerat: cui Cicero in Senatu ἀντικατη
oratione reſpondit, cuncta in Clodium retorqu
dium προκαταληπτικὸν eſt contra eos, qui Cicero
cum Clodium publicanos oppugnantem repreſſer
dius feciſſe, quam ſapientem decet, putabant.
propoſitio de concione, in qua Clodius haruſp
ſum recitaverat. docetque Cicero primum, dom
omni religione vacuam & puram eſſe. Inde in
haruſpicum reſponſa contra Clodium interpretari
tionem vero pluribus perſequens, totam vitam
minando percurris. Ad extremum in perorati
quod tam gravi & triſti oratione ſit uſus, &

ſterno die, P. C. cum me & veſtra digni- 1
is, & frequentia equitum Romanorum, qui-
us ſenatus dabatur, magnopere commoſſet,
utavi mihi reprimendam eſſe P. Clodii im-
pudentiam, cum is publicanorum cauſam
nterrogationibus impediret, & P. Tullioni
t operam, atque ei ſeſe, qui totus venie-
vobis inſpectantibus, venditaret. Itaque
rentem exſultantemque continui, ſimul-
m judicii intendi: duobus inceptis verbis
petum gladiatoris ferociamque compreſſi.
narus ille, qui conſules eſſent, exſanguis
ns ſe ex curia repente proripuit, cum qui-
ctis jam atque inanibus minis, & cum il-
i temporis Gabinianique terroribus. Quem
entem inſequi coepiſſem, cepi equidem fru-
num & ex conſurrectione omnium veſtrum,
atu publicanorum. ſed vecors repente ſine
ſine colore, ſine voce conſtitit: deinde re-
imul ad Cn. Lentulum Cos. adſpexit, con-
e paene limine, recordatione, credo, Gabi-
derioque Piſonis: cujus ego de effrenato &
rore quid dicam? haud poteſt gravioribus
a me

...orum, quibus ſenatus ...il homini Syro cum a-...aque probabilius vide-...*blicanis* (quorum me-...ſt. 12, lib. 2 ad Q. fra-...uiſſe datum intelliga-...am libris, *equitum Ro-...m*, legitur. *Fr. Fabri-*

...oſſet] Ita Pall. omnes, ...ictor. ac Toſanus. vul-...od eodem quidem re-...oſtrum augere ſyllabis ...

...entulum Coſ. adſpexit] ...nſis & omnes ante Vi-...P. Manutii edd. *ſimul* *ad Cn. Lentulum.* quod ſane non erat im-mutandum. *Simul* frequenter accipi pro *ſimulac* quis tam tyro eſt, qui ignoret? *Grævius.*

Quid dicam? haud poteſt gravioribus a me verbis, &c.] Negatio, *haud*, quæ eſt in libris vulgatis ante verbum, *poteſt*, abeſt a manuſcr. eam ſcilicet addiderant ſemidocti, ſeu indocti potius homines, non intelligentes, hæc legi interrogando, non enuntiando, idque longe eſſe acrius, gravius, ornatius. *Lambinus.* *Quid dicam? haud poteſt*] Scripti fere, *quid dicam? aut poteſt*, &c. *trucidatur.* Lambinus *aut* expunxit, & vero abeſt libro S. Victoris. *Gruterus.*

Cujus

io, qui heſterno die dolore me elatum, ...
longius prope digreſſum arbitrabantur, q
hominis cogitata ratio poſtularet. Nihil fe
hil impotenti animo, nihil non diu con
multo ante meditatum. Ego enim, P. C
me ſemper eſſe profeſſus ſum duobus, q
rempublicam cum defendere deberent, ſerv
cumque ad conſulare officium ipſis inſignib
perii, ad meam ſalutem non ſolum aucto
etiam precibus veſtris vocarentur, primo r
deinde prodiderunt, poſtremo oppugnarun
que nefariae pactionis funditus una cum r

Cujus ſi etiam vim] Guilielmius putabat *ſi etiam* poſitum pro *etiamſi*. non repugno. Pal. tamen habent tantum, *cujus ſi jam vim*. editio princeps, *cujus deſi jam vim*. Grut. Sic & Franc. *cujus etſi jam vim*.

Quae collega patris] P. Clodii pater fuit *Ap. Claudius pulcher*: qui cum P. Servilio Iſaurico fuit conſul, anno urbis DCLXXIV. vide hiſtoriam Ciceronis. Fr. Fabricius.

Et iracundiae longius progreſſum] Sic emendaveram decem abhinc annos in meo codice, conjectura adductus: quam comprobavit poſtea liber optimus manuſcriptus Memm. mendoſi autem ſunt vulgati, & qui habent, *prope digreſſum*, & qui, *prope progreſſum*. Lamb. Lon-

retinent, lectione. N
tam ſcripti, quam editi
Si recte dicitur volupta
cauſſa digredi a curſu,
alibi loquitur Tullio,
catur, ira inflammatur
ne ab officio longius? C

Qui me, qui republic... deberent] Lib. manuſcr.
qui rem, cum def. voce
habent, quae eſt in vulg
catus ſum legendum,
meam conjecturam con
ſequuntur. *Lambinus
rempublicam cum defend*
longe melius Pal. no
quam vulgatum, *qui r*
hanc lectionem duxit

ſtinctumque voluerunt: quique ſuo ductu
cruento illo atque funeſto ſupplicia neque a
oenibus prohibere, neque hoſtium urbibus
erunt, excisionem, inflammationem, ever-
opulationem, vaſtitatem eam ſua cum prae-
libus tectis atque agris intulerunt. cum his
bus, cum his, inquam, exitioſis prodigiis,
jus imperii peſtibus, bellum mihi inexpia-
e ſuſceptum: neque id tamen ipſum tan-
um meus ac meorum, ſed tantum, quan-
atque omnium bonorum dolor poſtulavit.
ı vero non eſt hodie meum majus odium, 3
ie fuit, cum illum ambuſtum religioſiſſimis
gnovi muliebri ornatu, ex inceſto ſtupro,
mo pontificis maximi emiſſum. tum, in-
vidi, ac multo ante proſpexi, quanta tem-
aretur, quanta impenderet procella reipu-
lebam, illud ſcelus tam importunum, au-
ı immanem adoleſcentis furentis, nobilis,
on poſſe arceri otii finibus: erupturum il-
aliquando, ſi impunitum fuiſſet, ad perni-
tis. non multum mihi ſane poſt ad odium
il enim contra me fecit odio mei, ſed odio
odio dignitatis, odio reipublicae. non me
vit, quam ſenatum, quam equites Rom.
quam

Sic legendum, non,
g. *excisionem*. Eſt e-
ale, a verbo, *exſcin-*
m longe oſtendimus.
, *exſcidium*. ſic enim
a ſcribi debet, non,
, *excidium*. Lam-

ſtatem cum præda, &c.]
ſa nimis eſt exertatio,
vaſtitatem, auſſi præda,
hil mutare, quam quod
uidam *mea*, quidam *ea*.
Guilielmius tentabat, *vaſtitate mea*.
Gruterus.

Ex domo pontificis maximi] C. Iulii Cæſaris: cujus domum P. Clodius muliebri ornatu ingreſſus ſacra Bonæ Deæ polluit ut ſcripſi in hiſtor. Ciceronis. Sic pro domo: *P. ne Clodius, qui ex pontificis maximi domo religionem eripuit, is in meam intulit*. Fr. Fabritius.

Odio ſeveritatis] Franc. & ed. prima: *odio veritatis*. Si ſic Cicero ſcripſit *veritas* eſt juſtitia, ut ſæpe. vide quæ notavi ad Heſiodum. *Grævius*.

Sti-

quam omnes bonos, quam Italiam cunctam.
nique in me ſceleratior fuit, quam in ipſos
mortales. Etenim illos eo ſcelere violavit, q
antea. in me fuit eodem animo, quo etiam e
liaris Catilina, ſi viciſſet, fuiſſet. Itaque eum n
a me eſſe accuſandum putavi, non plus, qu
tem illum, qui quorum hominum eſſet neſ
niſi ſe Ligurem ipſe eſſe diceret. Quid enim h
ſequar, pecudem ac belluam, pabulo inimicor
rum & glande corruptum? qui ſi ſenſit, quo
lere devinxerit, non dubito, quin ſit miſerri
autem id non videt, periculum eſt, ne ſe ſtu
cuſatione defendat. Accedit etiam, quod ex
ne omnium fortiſſimo & clariſſimo viro, T
devota & conſtituta iſta hoſtia eſſe videtur:
praeripere deſponſam jam & deſtinatam laud
ipſe ejus opera & dignitatem, & ſalutem recu
4 valde eſt iniquum. Etenim, ut P. ille Scipi

[illegible]
nequam mea voluntate praeripiam eum prae-
am, cujus ille inimicitias non ſolum ſuſcepit
lutem meam, verum etiam appetivit. Sed ſi
nc illaqueatus jam omnium legum periculis,
dio bonorum omnium, exſpectatione ſuppli-
n diuturna implicatus, feretur tamen haeſi-
n me impetum impeditus facere conabitur:
& aut concedente, aut etiam adjuvante Mi-
conatum refutabo: velut heſterno die, cum
i tacens minaretur, voce tantum attigi legum
ini-

ncire, verum etiam vincere] tis eſt, ſi non modo, quomodo hoſtis
ri manuſcr. longe melius, reipublicæ ſuperandus, verum etiam
vincere, verum etiam vin- quibus artibus irretiendus & illaquean-
enim fuit P. Clodius a Mi- dus ſit, cognitum habeat. *Fr. Fabritius.*
m tempore, ex quo eum *Non modo vincere, verum etiam vincire*
& legibus irretivit Milo: *oporteret*] Lambinus, *non modo vincire,*
m erit victus, cum ab eo- *verum etiam vincere oporteret.* meo judicio
interfectus in via Appia ja- ineptiſſime. longe enim plus artis vin-
obat hanc ſcripturam id, cere, quam vincire belluam indomitam.
ſequitur: *Sed ſi etiam nunc* vincitur mortua, vincitur viva. quo ipſo
omnium legum periculis ir- jucundius ſane nobis aliiſque praebet
En tibi Clodius, vinctus ſpectaculum. ait idem ita eſſe in mſſ. de
ed nondum victus. Mina- ſuis ſcire ipſe poteſt. at Pall. noſtri *vinci*
uc Ciceroni, & cum con- *verum etiam vincere.* Pal. nonus, totum
alentis, & ſeditioſis inſe- iſtud omiſit. *Gruter.* In Erfurt. Franc.
lacerat. *Lambinus.* *Non* & ed. prima, *non modo vinci, verum etiam*
um etiam vinciri] Elegans *vincere.* Sed Mediolanenſis adſtipulatur
eſt, cum incremento ma- lectioni a Grutero probatæ.
in priore Manutii lectione *Expectatione ſupplicii jam non diuturna*
vincere, verum etiam vin- *implicatus*] Codex Francii, & editio
ius tamen probat, *non modo* prima, *expectatione ſupplicii jam diutur-*
tiam vincere, ut hoc dicat *na non implicatus, feretur tamen haſitans.*
voluiſſe atque egiſſe Milo- In Erfurtenſi tamen legitur ut in vul-
s ut vinceretur, ſed ut ii gatis.
m egregie vincerent. Mea *Cum mihi ſtanti tacens minaretur*] Quo
i longe major laus viri for- modo poteſt quis *tacens alteri minari?* niſi
ars II. Kk forte

buit, quae eſt ad me tota delata: cujus ſu… mum univerſum argumentum ſententiam… cum riſeritis impudentiam hominis, tum a… concione audietis. De religionibus ſacris… niis eſt concionatus, Patres Conſcripti, Clo… quam, Clodius ſacra & religiones negligi… lui queſtus eſt. non mirum, ſi hoc … detur. etiam ſua concio riſit hominem, … gloriari ſolet, ducentis confixum ſenatus… ſunt omnia contra illum pro religionibus… nemque eum, qui pulvinaribus Bonae deae … tulerit, eaque ſacra, quae viri oculis, ne in…

forte nutu, aut alio aliquo corporis geſtu. Omnino malim legi, *ſtanti jacens minaretur*, cum propterea quod hic, *tacens*, frigidum eſt, tum quia, ſi *ſtanti jacens*, legatur, efficiatur non inconcinna antitheſis. *Lambinus.* Sic Manutius mallet *jacens*, quia cum minaretur, non tacuerit. Et ſic Francii codex *ſtanti jacens*. ſed alia manus, vetuſta tamen minoribus litteris adſcripſerat al. *tacens.* Etſi quomodo in ſenatu potuerit jacere Clodius, non intelligam, videtur tamen *jacens* probare quod ſtatim ſequitur *confodit*. Sed Ciceronem ſcripſiſſe cenſeo, *Cum mihi tacenti ſtans minaretur.* Cum conſurrexiſſet & mihi tacenti minaretur: ac meae domui, ſimul ac ver-

venire: quomodo … dici minari, non … minatum eſſe Clodi… quens *conticuit* docet, … oſtendi, ſed ſtans. *Gr…*

Diem dixiſſe; ut ſu… mihi ſuſpectus eſt. … litudinis in libris vete… terea paullo poſt, ubi … bent, *ſic moderetur*, quid… *ſic meditetur*. Lambinus.

Si quod in me telum i… iſtud cum Pal. nono, … quam cum vulg. … ctoribus antea ſcripſi, … *tum*. Gruterus. … prim. *interſiſcis…*

adſpici fas eſt, non ſolum adſpectu virili, ſed
uproque violarit, in concione de religionibus
conqueri. Itaque nunc proxima concio ejus
ur de pudicitia. Quid enim intereſt, utrum
us religioſiſſimis fugatus de ſacris, & religio-
queratur, an ex ſororum cubiculo egreſſus
pudicitiamque defendat? Reſponſum Ha-
hoc recens de fremitu in concione recitavit:
um aliis multis ſcriptum etiam illud eſt, id
iſtis, loca ſacra & religioſa profana haberi.
ſa dixit eſſe domum meam, a religioſiſſimo
P. Clodio conſecratam. Gaudeo mihi de toto
ito, quod haud ſcio, an graviſſimum multis
huic ordini nuntiatum ſit, datam non modó
ſed etiam neceſſariam cauſam eſſe dicendi.
is enim ex hoc toto prodigio atque reſponſo,
ſtius ſcelere ac furore, ac de impendentibus
maximis, prope jam voce Iovis optimi maxi-
noneri. Sed primum expiabo religionem ae-
arum, ſi id facere vere ac ſine cujuſquam du-
potero. ſin ſcrupulus tenuiſſimus reſidere ali-
bitur, non modo patienti, ſed etiam libenti
ortentis deorum immortalium religionique pa-
ed quae tandem eſt in hac urbe tanta domus 6
eligionis ſuſpicione tam vacua atque pura?
am veſtrae domus, P. C. ceterorumque civium,
axima ex parte ſunt liberae religione, tamen
una

ibus neglectis conqueri] Hoc
lum ſit id crimen ſceluſve
, cui ipſe ſis obnoxius,
yrici traducunt. Notus eſt
is Sat. 11:
rit Gracchos de ſeditione que-
ntes?
um terris non miſceat, & mare
lo,
liceat Verri, homicida Miloni,
Clodius accuſet mœchos, Catilina Ce-
thegum?
Sed & de his graviter diſputat Tullius ipſe libro tertio in Verrem capite primo & ſequente.

Multo maxima ex parte] Abſunt a cod. vet. haec *ex parte:* unde ſuſpicor legendum, *multo maximam partem:* quomodo ſæpe loqui ſolent boni ſcriptores. *Lambinus.*

nocte reipublicae, cum cetera ſcelera
Sex. Clodii ore tincto conſcripſiſſet, ne
attigit littera religionis. deinde eandem
pulus Romanus, cujus eſt ſumma poteſtas
rum, comitiis centuriatis, omnium ae
que ſuffragiis, eodem jure eſſe juſſit, qu
vos, P.C. non quod dubia res eſſet, ſed
ſi diutius in hac urbe, quam delere cup
vox interdiceretur, decreviſtis, ut de
religione ad pontificum collegium ref
tanta religio eſt, qua non in noſtris dub
que in maximis ſuperſtitionibus, unius P.
M. Luculli reſponſo ac verbo liberemur? D
blicis, de ludis maximis, de deorum Pe
ſtaeque matris caeremoniis, de illo ipſo ſacri
fit pro ſalute populi Romani, quod poſt R
ditam, hujus unius caſti tutoris religionum
latum eſt, quod tres pontifices ſtatuiſſent,
populo Romano, ſemper ſenatui, ſemper ip

Stilo impuro Sex. Clodius conſcripſiſſet] Nihil muto, quamvis liber quidam manuſcr. habeat, *ſtilo illo impuro Sex. Clodii ore tincto conſcripſiſſet*. Neque tamen aut librorum manuſcr. auctoritatem contemno, aut hanc ipſam ſcripturam

conſcripſiſſet] Amariſſim
at illud *ore tincto* haſten
noſtris. extat tamen i
Toſano, in Gemblacen
ris, meminique etiam
gata, *Sex. Clodius conſcri*

ilibus ſatis ſanctum, ſatis auguſtum, ſatis religio-
:ſſe viſum eſt. At vero meam domum P. Lentu-
'os. & pontifex, P. Servilius, M. Lucullus, Q. Me-
, M'. Glabrio, M. Meſſala, L. Lentulus, flamen
alis: P. Galba, Q. Metellus Scipio, C. Fannius,
:pidus, L. Claudius, rex ſacrorum: M. Scaurus,
aſſus, C. Curio, Sex. Caeſar, flamen Quirinalis:
rnelius, P. Albinovanus, Q. Terentius, pontifi-
inores, cauſa cognita, duobus locis dicta, maxi-
equentia ampliſſimorum ac ſapientiſſimorum ci-
adſtante, omni religione una mente omnes libe-
int. Nego umquam poſt ſacra conſtituta, quo- 7
:adem eſt antiquitas, quae ipſius urbis, ulla de
: de capite quidem virginum Veſtalium, tam fre-
collegium judicaſſe. quamquam ad facinoris diſ-
onem intereſt adeſſe quamplurimos. Ita eſt e-
ıterpretatio illa pontificum, ut iidem poteſtatem
nt judicum. Religionis expiatio vel ab uno
pon-

io] *P. Scipio* videtur legendum
ne pro domo. *Fulvius Vrſinus.*
us *Scipio*] Vox *Metellus*, nunc
accepit vulgato, ſuadentibus
Toſ. Erfurd. S. Victor. ac Palat.
nuerus.

s *minores*] Male in Francii le-
ifices majores. Hi fuerunt quos
ampinavit, ſubjiciuntur mino-
t autem pontifices majores &
. de quorum diſcrimine, vide
de vet. Iure Pontific. libro 1,

tatio] Sic dicitur ſententia
m lata de re dubia, ad religio-
nente, de qua apud illos diſce-
quam Conſulibus referenti-
a Senatuſconſultum ſequeba-
um ad pontifices rejectum de
ceronis frequens collegium
a religione liberavit. Quod
natum relatum eſſet, cenſuit
llam religione liberatam vide-
um interpretationem M. Tul-
lius reſponſionem vocat: *De domo noſtra,* inquit, *nihil adhuc pontifices, reſponderunt.* Iac. Guther. de vet. Iure Pontific. lib. 1, cap. 24. Paucis verſibus poſt, vocat *collegii*, nimirum pontificum, *judicium.*

Religionis expiatio] In libris omnibus legitur, *religionis explanatio.* quidam docti legi volunt, *religionis expiatio.* quibus aſſenſus ſum, nam ex iis, quæ ſequuntur, perſpicuum eſt ita eſſe legendum. quid enim aliud eſt, *expiare religionem*, quam religione liberare? At ſequitur paullo poſt, *domum meam judicio pontificum religione liberatam videri*: id eſt, religionem in domo mea expiatam. *Lamb.*
Religione expiatio] Cum vulgo hic *explanatio* legeretur primum Io. Sturmius deinde Car. Sigonius viri doctiſſimi *expiatio* legendum eſſe admonuerunt, ad cujus confirmationem Sigonius, id quod eſt ſupra: *Primum expiabo religionem aedium mearum.* Et Philip. 1: *Vt inexpiabiles religiones in rempublicam inducerentur*: adducit.

hujus ordinis, adeſſent: cumque alii, qu
populi Romani antecedebant, multa de c
cio verba feciſſent, omneſque iidem ſcriben
domum meam judicio pontificum relig
tam videri. De hoc igitur loco ſacro pot
dentur haruſpices dicere, qui locus ſolus
locis omnibus hoc praecipue juris habet,
qui ſacris praeſunt, ſacer non eſſe judicatu
rum referte, quod ex S. C. facere debetis
cognitio dabitur, qui primi de hac domo
dixiſtis, & eam religione omni liberaſtis:
ipſe judicabit, qui, uno illo ſolo antiſtite ſa
ſentiente, frequentiſſimus antea judicavi
quod certe fiet, ad pontifices rejicietur, qu
ritati, fidei, prudentiae majores noſtri ſac
neſque & privatas, & publicas commenda
ergo hi poſſunt aliud judicare, ac judicaver
tae ſunt domus in hac urbe, P. C. atque ha
paene cunctae jure optimo: ſed tamen ju
jure hereditario, jure auctoritatis, jure m

ducit. *Fr. Fabritius.* Certam eſſe hanc emendationem Sturmii, quam poſt arripuerunt Sigonius & Lambinus, convincit optimus Francii, in quo ſic cla-

recepit Manutius, quo
res editores neglexerunt
Loco ſacro potiſſimum
abeſt *ſacro.*

. nego eſſe ullam domum aliam aeque privato ju-
que optima lege, publico vero omni praecipuo,
umano, & divino jure munitam. quae primum
ficatur ex auctoritate ſenatus pecunia publica:
de contra vim nefariam hujus gladiatoris tot ſena-
nſultis munita atque ſepta eſt. Primum nego- 8
iiſdem magiſtratibus eſt datum anno ſuperiore,
rarent, ut ſine vi mihi aedificare liceret, quibus
aximis periculis univerſa reſpublica commendari
: deinde, cum ille ſaxis & ignibus, & ferro va-
em meis ſedibus intuliſſet, decrevit ſenatus, eos,
id feciſſent, lege de vi, quae eſt in eos, qui uni-
m rempublicam oppugnaſſent, teneri. Vobis ve-
ferentibus, o poſt hominum memoriam fortiſſimi,
e optimi conſules, decrevit idem ſenatus frequen-
ius, qui meam domum violaſſet, contra rempubli-
eſſe facturum. Nego ullo de opere publico, de
umento, de templo, tot ſenatus extare conſulta,
: de mea domo, quam ſenatus unam, poſt hanc
m conſtitutam, ex aerario aedificandam, a pon-
bus liberandam, a magiſtratibus defendendam,
licibus puniendam putaret. P. Valerio, pro maxi-
mis

s nexi, pro obligatione aliqua, gratia pro oppigneratione uſur- Turnebus Adverſar. libro 20, . ubi oratio pro domo per men- ... prae hac de Haruſp. reſpon- . *Fabrit.* Vide quae notata ſunt de de Quiritium acquirendi modis d epiſtolas ad familiares, & ad m, tum ad libros de officiis fuit m.

... privato jure, atque optima lege] locum turbatum eſſe varietas ſcri- oſtendit. Erfurt. MS. ed. prim. iolan. *domum aliam privato, eodem optima lege.* Sic quoque Francii, d pro *eodem*, *eadem quoque*. Pla- ... ſum hic plus vidiſſe P. Ma- , ac Tullium ſcripſiſſe: *quo qua optima lege*, quam formulam cum non intelligerent librarii, varie illam interpolarunt. *Gravius.*

Vaſtitatem meis ſedibus intuliſſet] Prius erat *adibus*. ſed contra Pal. omnes, & S. Victor. *Gruterus.* Sic in orat. praeced. cap. 55, ubi legitur in editis, *ex ſuis templis in ejus ædes immigrare nolebant*, in Francii & Dreſdenſi ſcribitur: *in ejus ſedes immigrare nolebant.* Graevius.

A judicibus puniendam] *Muniendam* reſtitueram in meo codice annis ante multis; idemque poſtea venit in mentem P. Fabro Tololano, conſiliario regio, viro doctiſſ. *Lambinus.* *A judicibus puniendam*, &c.] Petrus Faber, conjicit *muniendam*, quod arripuit Lambinus. *Gruter.* Vellem docuiſſet, quid ſit

mis in rempublicam beneficiis, data domus eſt in villa publica:

ſit *punire domum.* Num punitur domus, cujus violatores puniuntur? Munitur vero domus a judicibus, cum qui illam lædunt judicum ſententiis ſunt puniendi. Itaque probo Fabri emendationem, quamvis contra libros eam recipere in contextum mihi ſit religio. *Gravius.*

Data domus eſt in villa publica] Quidam legi volunt, *in via publica.* Lamb. *P. Valerio data domus eſt in villa publica*] Ita ſcriptum eſt in vulgatis codicibus; & male. Ant. Auguſtinus, *in via ſacra,* propius quidem accedit, ſed non intrat domum: nam Poplicola habuit domum in ſumma Velia, quam diruit, & ædificavit in ima Velia. Quidam *via publica* legendum putant: quia vero nunquam, neque Velia, neque ulla alia via, publica dicta eſt: nec in Villa Publica, quæ in campo Martio erat, Valerio datam fuiſſe domum legimus, ſed in Vico Publico; Pantagathi conjecturam ſecutus, libenter *Vico Publico* legerim. Livius cap. 7. & verum dicunt, quod ad locum. ſed diſpiciant quæſo Critici, num non & ibidem fuerit *villa publica.* ſi fuit nihil profecto mutandum. mihi otium non eſt excutiendi antiquitates meas. *Gruterus.* Nulla eſt villa publica, niſi in campo, ſed etiā eſſet villa publica præter illam alia, quomodo tamen domus in domo ædificabitur, ut bene monuit Philippus Rubenius, politiſſimi ingenii vir, cujus rationes ſunt firmiſſimæ. En ejus verba ex Elect. 1. 7. cum locum hunc Ciceronis adſcripſiſſet, ait: ſunt hæc a ratione & veritate longe averſa. Nam quomodo domus in domo ſit? Cum ipſa Villa publica ædificium fuerit, quemadmodum in nummis videre eſt: atque adeo in campo Martio, procul ſane loco, ubi Valerios conſenſu omnium habitavit. Corrigebat Pantagathus *in vico publico.* Anton. Auguſtinus *in via ſacra.* Utrumque ἀπροσ... Neque enim de vico illo poteſt verum eſſe, qui eſt in regione ea Palatii, ſed *alte Semita*...

: at mihi in Palatio reſtituta. illi locus: at mihi parietes atque tectum. illi, quam ipſe privato ſeretur: mihi, quam publice magiſtratus omnes erent. Quae quidem ego ſi aut per me, aut ab iberem, non praedicarem apud vos, ne nimis viderer. ſed, cum ſint mihi data a vobis, cum ntentur ejus lingua, cujus antea manu everſa hi & liberis meis manibus veſtris reddidiſtis: o de meis, ſed de veſtris factis loquor: nec vene haec mea veſtrorum beneficiorum praedicain grata potius, quam arrogans videatur. Quamſi me tantis laboribus pro communi ſalute perm efferret aliquando ad gloriam in refutandis ctis improborum hominum animi quidam dolor, n ignoſceret? Vidi enim heſterno die quendam irantem, quem ajebant negare ferre me poſſe, cum ab hoc eodem impuriſſimo parricida rogajus eſſem civitatis, reſpondi, me, probantibus is, & equitibus Rom. ejus eſſe, quae carere me tuiſſet. Ille, ut opinor, ingemuit. Quid igitur derem? quaero ex eo ipſo, qui ferre me non me civem eſſe Romanum? litterate reſpondiſ-Tacuiſſem? deſertum negotium. Poteſt quisvir in rebus magnis cum invidia verſatus, ſatis r contra inimici contumeliam, ſine ſua laude dere? At ipſe non modo reſpondet quidquid , cum eſt laceſſitus: ſed etiam gaudet ſe ab amicis quid

notis in ludum Senecæ, atque [illegible], diſerte ſcribens, *Viciam* [illegible], quæ nunc *Victoria* eſt: *Viciam* reſcribamus, habemus [illegible]. Hæc mihi ſunt liquida. cum Palmerio & Rubenio, *eſt in Velia publica.* Publica do- eſt in Velia, quamvis mal- [illegible] legi cum Palmerio *publi-*, ſenatus auctoritate & po- *Grævius.*

Litterate reſpondiſſem] Scite & eleganter, ſic per εἰρωνείαν loquitur. Nihil enim in his litterati: *civis Romanus ſum*, ſed per quam ſcitum eſt, *ejus civitatis ſum, qua carere me non potuit*. Idem.

At ipſe non modo reſpondet quidquid poteſt] Significat, eum, quiſquis ſit, non ſolum eſſe malevolum, ſed etiam tardum atque hebetem, quippe cui nihil in mentem veniat, quod laceſſitus reſpondeat. *Lambinus.*

haruſpicum vocem admovete: QVOD I
LATINIENSI AVDITVS EST STREP
FREMITV. Mitto haruſpices, mitto illam
ipſis diis immortalibus, ut hominum fama
riae datam diſciplinam: nos nonne haruſpi
ſumus? EXAVDITVS IN AGRO PR
ET SVBVRBANO EST STREPITVS QVI
CONDITVS ET HORRIBILIS FREM
MORVM. Quis eſt ex gigantibus illis, quo
runt bellum diis immortalibus intuliſſe, t
qui hoc tam novo tantoque motu non magn
deos populo Romano praemonſtrare & pr
teatur? De ea re ſcriptum eſt, poſtulation

Hoc ipſo hujus gentis ac terra domeſtico nativoque ſenſu] Hac Italorum indole & ingenio de rebus humanis ſubtiliter ſentiendi & judicandi. *Gentis ac terra* eſt ἐν διὰ δυοῖν, gentis hujus terræ. *Grav.*

In agro Latinienſi] Vetus editio, S. Victor. & Pall. *Latienſi*. Gruterus. Erfurt. quoque *Latienſi*. Franc. *in agro Latinenſi*. quod valde probo. Sicut enim a *Romanus Romanenſis* non *Romanienſis*; ſic a *Latinus Latinenſis*; ſin vero *Latienſis* Cic. ſcripſit, id eſt a *Latium*. Grævius.

Poſtulationes eſſe Iovi, &c.] Suaſu Pall. omnium abjeci vocem quæ in hactenus editis, *poſtul. decretas eſſe*, &c. Gruterus.

quebatur, ſi Diis ſatiſ
expiatio, ſed non eſt po
ſit docet Varro IV de L.
Latum in eo loco dehiſſe ter
tuſconſulto ad haruſpices re
ſum, Deum Manium p
lare, civem fortiſſimum
recte legitur ex Scalige
Nam *id eſt* perperam int
le vulgo ſcribitur *eodem*
monet *poſtulionem* dici
& id veteres gloſſæ do
exponunt *poſtulatio*. Eſt
prium Etruſcorum diſ
bius IV adverſus gente

Neptuno, Telluri, diis caeleſtibus. Audio,
ı violatis expiatio debeatur: ſed hominum
:liĉta quaero. Lvdos minvs diligen-
ıtos pollvtosqve. Quos ludos? te
,entule, tui ſacerdotii ſunt thenſae, curri-
entio, ludi, libationes, epulaeque ludorum
ı, voſque pontifices, ad quos epulones Iovis
c. ſi quid eſt praetermiſſum, aut commiſ-
ınt: quorum de ſententia illa eadem reno-
inſtaurata celebrantur: qui ſunt ludi minus
facti? quanto, aut quo ſcelere polluti?
s & pro te, & pro collegis tuis, & pro pon-
llegio, nihil cujuſquam aut negligentia con-
tem-

ſed & quæ indicabant
lutum, aut quocunque
mmiſſum eſſe, propter
placandi & crimen ex-
t hoc loco Ciceronis ap-
ı, quem ex Varrone ad-
ationes enim erant, cum
uid fieri poſtularent, ad
quæ oſtenta minabantur.
e Iure Pontificio cap. 15.
s poſtulionem, ſuperis
actam. quod diſcrimen
iceronis oſtendit oratio.
um eſt inter *poſtulionem*
niſi quod illud fuerit an-
m, cujus uſus remanſit
Nam antiquorum ver-
onum retinentiſſimi e-
augures, haruſpices,
lente oratione pro do-
:orum ſollemnium ver-
o, videre licet, ne alia
ı enim hoc docet. *Grav.*
ı Diis violatis expiatio de-
, audio qui Dii irritati
t, ut id, quo violati
non quod *expiatio* ſit po-
hoc loco colligit Manu-

ua ob deliĉta quaro. Lv-
diligenter fa-
ſyllabam unam excidiſ-
ſe, aut ab ultima vocis præcedentis lit-
tera abſorptam eſſe, & Ciceronem ſibi
ipſi reſpondiſſe: Ob lvdos minvs
diligenter factos. Scio ut
vulgata poſſit defendi. *Idem.*

Thenſa, curricula] Thenſæ ſunt ſacra
vehicula, quibus Deorum ſtatuæ in Cir-
cenſi pompa circumferebantur, ut no-
tatum ad Verrinas ex Aſconio, de quibus
præ ceteris vide I. Schefferum lib. II,
cap. 24, de re vehiculari. *Curricula* ſunt,
aurigarum, bigariorum, trigariorum,
quadrigariorum currus, quibus in ludis
illis certabant. Hinc *bijuge curriculum*
apud Sueton. in Cajo: *Poſtridie quadriga-
rio habitu, curriculoque bijugi famoſorum
equorum per eum pontem commeavit.* Id.

Pracentio] Eſt tibicinum, qui in lu-
dis, cum ſacrificarent, tibiis canebant.
Hinc inferius: *Si ludius conſtitit, aut ti-
bicen repente conticuit.* Idem.

Ludorum publicorum] Vox, *publicorum*,
abeſt a libris manuſcr. aliquot. *Lambin.*
Abeſt etiam ab Erfurt. & merito.

Si quid eſt pratermiſſum, aut commiſſum, afferunt] Franc. *Si quid eſt pratermiſſum afferunt.*

Reſpondebis & pro te, & pro collegis tuis, & pro pontificum collegio] Franc. *reſpondebis pro te, pro collegis tuis & pro collegio pontifi-
cum.* Sic & editio prima, niſi quod
pro ultimo & ſcribat *etiam.*

Omnia

ἀναβάτον μεῖζον ἐνταῦθα. Sed hanc conjecturam ipſe poſt damnavit, & in poſterioribus editionibus omiſit. Deſid. Heraldus ad lib. IV Arnob. æque ut Ant. Auguſtinus emendandum judicat, *ſi tenſam non tenuit*. Sed non eſt veroſimile lectum hunc tum in Arnobio, quam in Cicerone in vocabulo noto & trito eſſe corruptum. Hæc enim ipſa fere verba Ciceronis in librum IV adverſus gentes Arnobius tranſtulit: *In cærimoniis veſtris rebuſque divinis poſtulionibus locus eſt, & piaculi dicitur contracta eſſe commiſſio, ſi per imprudentia lapſum, aut in verbo quippiam, aut ſimpuvio deerrarit, aut ſi curſu in ſollemnibus ludis, curriculiſque divinis: commiſſionem omnes ſtatim in religiones clamatis ſacras, ſi ludius conſtitit, aut tibicen repente conticuit: aut ſi patrimus ille qui vocatur puer omiſit per ignorantiam lorum, aut terram tenere non potuit*. Ad hunc ritum pertinet illud Macrobii III Sympos. 9: *Cum tellurem dicit, manibus terram tangit*. Varro de R. R. I, 2. *Hoc ter novies cantare jubet, terram tangere*, quæ loca Turnebo debentur. Iam ſi manibus terram tenuere, eſt enim hic *tenere*, quod Macrobio & Varroni *tangere*, non pedibus, ut Vrſinus conjiciebat, id factum eſt. *Grævius*.

Aut thenſam, aut lorum omiſit] Erf. & Pal. nonus, *ſi lorum amiſit*. S. Victor. *ſi lorum omiſit*. Grut. Hujus loci interpres eſt Aſconius in III Verr. *Thenſas alii a divitate dici putant, quod ante ipſa lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere, & tangere qui eas deducunt*. Quod viri docti putant Aſconium a Virgilio accepiſſe.

pueri, qui ſingulari[…]
quod hic eſt comitaba[…]
tur tenuiſſe, ſique ſu[…]
miſiſſet id lorum, gl[…]
batur. *Grævius*.

Si ædilis verbo, aut […]
Vbi vulgati habent, […]
vit, ſine ulla litura, *li*[…]
aut ſymbolo aberravit. […]
cur rejiceremus, nulla[…]
viſa eſt. verumtamen[…]
poſſum, ſuſpicionem[…]
ex Arnobio lib. IV adve[…]
hanc lectionem quid[…]
tam, aut rectam. Ver[…]
ſunt hæc, non longe […]
dicitur contracta eſſe com[…]
prudentiæ lapſum, aut […]
aut in ſympinio deerrari[…]
Arnobii verbis ſuſpi[…]
dum, *ſympinio* potius[…]
Eſt autem, *ſympinium*[…]
quo utebantur in ſacris[…]
ces. Quamquam hanc […]
dis video a ſcriptoribus[…]
nim reperitur ſcriptum[…]
apud Arnob. alibi, *ſym*[…]
Nonium, & Iuvenal. S[…]
pulum, ut apud Plin. Fe[…]
quod poſtremum, cu[…]
ni, quod olim repoſui[…]
teribus libris a me re[…]
nunc mihi perſuadeo o[…]
eſſe, *ſympulo*, & ita […]
ptum eſſe. *Lambinus*.
[…]*ravit*] Repræſentavi […]
ni, quomodo diu eſt[…]
Lambinus, & Lipſius […]

que ſublati ſunt: ſi civitati univerſae ſcelere ejus, ai ludos ad luctum conferre voluit, exſtiterunt dies li feſti paene funeſti, dubitabimus, quos ille fremitus untiet ludos eſſe pollutos? Ac, ſi volumus ea, quae e quoque deo nobis tradita ſunt, recordari, hanc Iatrem magnam, cujus ludi violati, polluti, paene l caedem & ad funus civitatis converſi ſunt, hanc, quam, accepimus, agros, & nemora cum quodam repitu fremituque peragrare. Haec igitur vobis, 12 aec populo Romano & ſcelerum indicia oſtendit, & ericulorum ſigna patefecit. nam quid ego de illis luis loquar, quos in Palatio noſtri majores ante temlum in ipſo Matris magnae conſpectu, Megalenſibus eri celebrarique voluerunt? qui ſunt more inſtitutiste maxime caſti, ſollemnes, religioſi: quibus ludis mum ante populi conſeſſum ſenatui locum P. Africanus

ies illi feſti pene funeſti] Libri manuti habent, *dies illi pro feſtis pane funeſti* quod probo. quamquam nonnulli gi velint, *dies illi feſti pro feſtis pane* i. alii, *dies illi feſti prope funeſti.* itmus. *Feſti pene funeſti*] Legitur *pro feſtis pene funeſti* de quo Carolus anus. *Fr. Fabritius.* *Dies illi feſti funeſti*] Vetuſtior editio, *profeſti*; e ſecus Pall. plerique. nam nonus ; de quo cogitabunt acutiores. iſci Fabricii liber, ac S. Victoris unt, *pro feſtis*, vocibus diviſis. *Grut.* Fr. Fabritii liber ſic legit, ut ex nota vides, ſed ex variis lectio-, quas Carolus Stephanus ſuæ adeditioni, hanc diverſitatem pro- In Franc. ſcribitur ut in Palatinis i.

quod ego de illis] In hunc locum Aſconii commentarium in Corne- ad hæc verba Ciceronis: *P. Africa ille ſuperior, ut dicitur, non ſolum a iſſimis hominibus qui tum erant, vetiam a ſe ipſo ſæpe accuſatus eſt, quod ſul eſſet cum T. Longo, paſſus eſſet rvorum a populari conſeſſu ſenatoria ſeparari.* Fr. Fabritius.

Megaleſiis fieri] Vocem *Megaleſiis* delendam cenſeo. nam hi ludi ſunt ipſa Megaleſia. Quod autem libri vulg. habent, *Megalenſibus*, jam ante alii docuerunt, & nos quoque alibi admonuimus, hanc vocem, neque Græcam eſſe, neque Latinam, ſed barbaram, aut ſolœcam. *Lambinus.* Manutius ait recte, *Megalenſibus* eſſe Megalenſibus diebus. Sic *ludis* eſt ludorum die. Paullo poſt: *Si examen apum ludis in ſcenam veniſſet.* Sueton. Iul. 39: *Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum ſuum egit.* Sicut ibidem *munere*, pro *muneris die*: *Munere in foro depugnavit Furius Leptinus.* Et *Circenſibus. Circenſibus, ſpatio circi ab utraque parte producto* &c. *quadrigas* &c. *agitaverunt nobiliſſimi juvenes.* Sic & Cic. *feriis*, eſt feriarum die. de leg. *feriis jurgia amovento.* Ante Lambinum, Muretus etiam ad Terentium *Megalenſibus*, ex gloſſemate ortum eſſe putat, & expungendum. Quod vero Lambinus negat *Megalenſes* nec Græcam eſſe, nec Latinam vocem fallitur. Vide Muretum in vitam Terentii, ubi etiam refellit Goveanum, qui Megalenſes & Megaleſia diverſos eſſe ludos putavit. *Grævius.*

canus iterum conſul ille Major dedit: ut
haec lues impura pollueret: quo ſiqui liber a
di, aut etiam religionis cauſa acceſſerat, m
rebantur. quo matrona nulla adiit, propter
ſeſſumque ſervorum. Ita ludos eos, quorum
tanta eſt, ut ex ultimis terris arceſſita in hac
ſederit: qui uni ludi ne verbo quidem appel
tino, ut vocabulo ipſo & appetita religio ex
Matris magnae nomine ſuſcepta declaretur:
ſervi fecerunt, ſervi ſpectaverunt: tota deni
aedile, ſervorum Megaleſia fuerunt. Pro di
tales! qui magis nobiſcum loqui poſſetis, ſi eſſ
reminique nobiſcum? ludos publicos eſſe pollu
ficatis, ac plane dicitis. Quid magis inquinat
formatum, perverſum, conturbatum dici pote
omne ſervitium permiſſu magiſtratus liberatum
teram ſcenam immiſſum, alteri praepoſitum,
conſeſſus poteſtati ſervorum objiceretur, alt

truſcorum ſcriptis haruſpices ut a ſervitio
onerent. Quod igitur ex aliquo disjuncto
onſtro ſignificatum caveremus, id cum
ſtrum eſt, & cum in eo ipſo periculum
periculum portenditur, non pertimeſco-
odi Megaleſia fecit pater tuus? iſtiuſmo-
s mihi etiam generis ſui mentionem facit,
nis, aut Spartaci exemplo ludos facere
m Caji, aut Appii Claudiorum? Illi cum
 ſervos de cavea exire jubebant: tu in
 immiſiſti, ex altera liberos ejeciſti. ita-
 voce praeconis a liberis ſemovebantur,
 voce, ſed manu liberos a ſe ſegregabant.
dem tibi in mentem veniebat, Sibyllino 13
c ſacra majores noſtros ex veſtris libris ex-
i ſunt veſtri, quos tu impia mente con-
is oculis legis, contaminatis manibus at-
 igitur vate ſuadente quondam, defeſſa
 bello, atque ab Annibale vexata, ſacra
noſtri aſcita ex Phrygia Romae collocavo-
 is accepit, qui eſt optimus populi Romani
Scipio: faemina autem, quae matronarum
abatur, Q. Claudia: cujus priſcam illam ſe-
ificii mirifice tua ſoror exiſtimatur imitata.
r neque majores tui, conjuncti cum his
 neque ſacerdotium ipſum, quo eſt haec
tota

] Nullam hic Iro-
a verba quae ſequun-
larunt, P. Clodium
 Sibyllinis fuiſſe de
p. 19. *Fr. Fabrit.*
noſtros ex veſtris li-
gere hinc poſſumus
tum fuiſſe ſacris fa-
tem loci intelligen-
 ſcribit Strabo li-
 δ' ἐστὶν ἐμπορεῖον
 μέγιστον, ἱερὸν ἔχον
 σέβασμα μεγάλως

τυγχάνον, &c. [illegible] Ῥωμαῖοι τὸ ἱερὸν, ἀφίδρυμα αὐτόθι τῆς θεοῦ μεταπεμψάμενοι κατὰ τοὺς τῆς Σιβύλλης χρησμούς. F. Vrſinus.

Qui eſt optimus populi Romani judicatus] Sic Erfurt. Gembl, & S. Victoris, neque aliter puto Pall. in quibus omnibus *P. R.* nam editi, *optimus a populo Romano*, Gruterus.

Mirifice tua ſoror] Sic collecat voces Pal. nonus & S. Victor. qui iidem prae-terea exhibent, *mirifice*; quod & in ce-teris Pall. *Idem.* Vt & Erfurt.

te tribuno, dividere in aede Caſtoris tuis
mos ſolebant, totum illum locum fanum
ris? ſacerdotem ab ipſis aris pulvinaribuſ
ris? omina illa, quae vetuſtas, quae Perſa
quae reges omnes, qui Europam Aſiamqu
ſemper ſumma religione coluerunt, perve
denique noſtri majores tam ſancta duxerun
refertam urbem atque Italiam fanorum hab
men noſtri imperatores maximis & pericu
lis huic deae vota facerent, eaque in ipſo
illam ipſam principem aram, & in illo
perſolverent. Quod cum Dejotarus reli
ſtiſſime tueretur, quem unum habemus
rum fideliſſimum huic imperio, atque a
noſtri nominis, Brogitaro, ut ante dix
pecunia tradidiſti. Atque hunc tamen
ſaepe a ſenatu regali nomine dignum exiſt
riſſimorum imperatorum teſtimoniis ornat
regem appellari cum Brogitaro jubes. ſe

Peſſinuntem ipſum] Pro Sextio: *Lege tribunitia matris magnae Peſſinuntius ille ſacerdos expulſus eſt & ſpoliatus ſacerdotio fanumque ſanctiſſimarum atque antiquiſſimarum religionum venditum pecunia grandi* [...]

eſſe petita. Sane ego
Erfurtenſi, quamvis
cujus legate tribuno d
tui operis nummos ſoleb
Totum illum loci

o ſenatus per nos: pecunia Brogitarus per te ap-
us: alterum putabo regem, ſi habuerit. unde
ſolvat, quod ei per ſyngrapham crediſti. nam
multa regia ſunt in Dejotaro, tum illa maxime,
tibi nummum nullum dedit: quod eam partem
nae, quae congruebat cum judicio ſenatus, ut
x eſſet, non repudiavit: quod Peſſinuntem per
a te violatum, & ſacerdote ſacriſque ſpoliatum
ravit, ut in priſtina religione ſervaret: quod
ionias ab omni vetuſtate acceptas a Brogitaro
non ſinit, mavultque generum ſuum munere
quam illud fanum antiquitate religionis carere.
ut ad haec haruſpicum reſponſa redeam, ex qui-
: primum de ludis: quis eſt, qui id non totum
s ludos praedictum & reſponſum eſſe fateatur?
ur de locis ſacris, religioſis. O impudentiam 14
! de mea domo dicere audes? Committe vel
ibus, vel ſenatui, vel collegio pontificum tuam.
ea quidem his tribus omnibus judiciis, ut dixi
liberata eſt. At in iis aedibus, quas tu, Qu. Sejo,
Romano, viro optimo, per te apertiſſime in-
o, tenes, ſacellum dico fuiſſe & aras. tabulis
nſorum, memoriam multorum firmabo ac do-
agatur modo haec res; quod ex eo S. C. quod
eſt factum, referri ad vos neceſſe eſt: habeo
e locis religioſis velim dicere, cum de domo tua
: in qua tamen ita eſt inaedificatum ſacellum,
is fecerit, tibi tantummodo ſit demoliendum:
idebo, num mihi neceſſe ſit de aliis etiam ali-
quid

putabo regem ſi habuerit] Lo-
ſt integer: poteſt autem ſup-
ita legatur, *Alterum ſemper;*
putabo regem, ſi habuerit, &c.
Alterum ſemper putabo regem,
abuerit, &c. F. Vrſinus.

rex eſſet non repudiavit] Patri
ſa fuit vocula negativa; quae
deleta certe majorem Clodii contem-
ptum, quem in eo Dejotarus habebat,
declarat. *Iacob. Gronovius.*

Vt in priſtina religione ſervaret] Legen-
dum putant quidam, *ut priſtinam religio-
nem ſervaret*. Lambinus. Erfurt. *ut in
priſtinas religiones ſervares.* forte, *ut pri-
ſtinas religiones ſervares.*

ſecundum fratrem ſuum judicatam eſſe
vet me etiam in hac caritate annonae, ſ
rum, inopia frugum, religio Telluris,
quod eodem oſtento Telluri poſtulatio
Vetera fortaſſe loquimur: quamquam ſi
vili jure perſcriptum eſt, lege tamen
muni jure gentium ſancitum eſt, ut
diis immortalibus uſu capere poſſint.
antiqua negligimus: etiamne ea negli
fiunt cum maxime? quae videmus? L

Armamentarium Telluris] Multa fuerunt armamentaria Romæ. Herodian. lib. VII: Τάς τε γὰρ δημοσίας ἀποθήκας τῶν ὅπλων, εἴτινες ἦσαν πρὸς πομπὴν μᾶλλον, ἢ μάχην ἐπιτήδειοι, ἀναῤῥῆξαι τοὺς ὄχλους ἐποίησεν. Vertit Politianus: *Quippe juſſis effringi publicis armamentariis, in quibus pompa magis inſtrumenta, quam belli aſſervabantur.* hoc eſt, in quibus arma erant, quæ magis inſerviebant ſollemnibus pompis, in quibus cives armati pyrrichas ſaltabant, quam bellis. Tale etiam fuiſſe armamentarium ad Telluris ædem, in ſolo ei ſacrata ſitam. Hoc armamentarium fuit converſum in veſtibulum domus privatæ. *Gravius.*

Nuper id patuiſſe dicunt, & ego recorder] Erfurt. *Nuper id patuiſſe & ego recorder.* Commode ſane poteſt abeſſe *dicunt.* Idem.

conſentiunt nonnul
dam habent, *poſtul*
doctus probat: a
victimam ſignificar
comparatam, ut
quem, exiſtimat.
ſet apud Varronem
na, ibi, *eſſe reſpon*
poſtulionem poſtulare
poſtulionem. Sed Ad
ni fallor, *Deum* Ꝺ
poſtulare. Lambinu
deberi dicitur] Ita
ille *poſtilio.* quod
de quo videtur ip
Conjectanea libro
ling. Lat. illud *poſt*
ma manu in cod.
Guilielmius. *Grut.*
ante dictum eſt

is temporibus ipſis, maximum & ſanctiſſimum
cellum in Coeliculo ſuſtuliſſe? adſunt vicini
: multi ſunt etiam in hoc ordine, qui ſacrificia
llo ipſo in ſacello, ſtatuto loco, anniverſarii
:. Et conquirimus, dii immortales quae loca
t, quid ſignificent, de quo loquantur? A Sex.
nctiſſima ſacella ſuffoſſa, incenſa, inaedifica-
ſſa, ſumma denique turpitudine eſſe foedata
? Tu meam domum religioſam facere potui-
ua mente? quam amiſeras. qua manu? qua
s. qua voce? qua incendi juſſeras. qua lege?
in illa quidem impunitate tua ſcripſeras. quo
? quod ſtupraras. quo ſimulacro? quod ere-
meretricis ſepulcho in imperatoris monumen-
ras. Quid habet mea domus religioſi, niſi
uri & ſacrilegi parietem tangit? Itaque ne
rum imprudens introſpicere poſſit tuam do-
te ſacra illa tua facientem videre, tollam al-
m: non ut ego te deſpiciam, ſed ne tu ad-
ſpicias

ime in præſenti, hoc tem-
.dictum. vide Zinzerling.
Criticum.
| Roſcius ſcribitur *Caliolo*,
bris omnibus *Caliculo* le-
lus ſcribitur apud Varro-
Rufum & Victorem, fuit
zur, humilior Cœlio ad-
catur a Martiale XII, 18:
vide præter Marlianum,
s, inprimis Famiani Nar-
Romam II, 2. *Grav.*
) *anniverſarii factitarunt*]
ura edd. vett. & Pall. item
: cuſi, *anniverſaria*. quæ-
ea, num locum hic ha-
eat *feco*, quod video ad
riantem poni ſcripturam.

] Scribendum *Serano* uni-
veteribus denariis SARA-
ſit pro *Seranus*. F. Vrſinus.
ibus tamen antiquis legi-
tur *Serranus*, vid. Grut. LXIX, 10. *Gravius.*

Suffoſſa, incenſa, inædificata] Erfurt. & Franc. non legit *incenſa*, videtur delendum. Non enim credibile eſt incendiſſe illos ſacrilegos ſacella, quod tamen fieri quoque potuiſſe non nego, ut videantur igne fortuito conſumta eſſe. Itaque hæc tantum annotavi, ut teſtata ſit omnibus diverſitas ſcripturæ. *Idem.*

Oppreſſa] Quorum religio fuit oppreſſa, ut in profanum uſum fuerint loca, in quibus erant ſita, converſa.

Quam amiſeras] Præclare hic locus reſtitutus eſt, codicibus veteribus ducibus, atque auctoribus: cum legatur in vulgatis, *qua invaſeras.* Lamb. *Ecqua mente? quam amiſeras?*] Eſt & iſtud ex priſca lectione cuſorum ſcriptorumque, in cujus locum ſæculi poſterioris homines ſuppoſuerant, *qua invaſeras?* Grut. Erfurt. etiam *amiſeras.*

16 ſpicias urbem eam, quam delere voluiſti. Sed jam haruſpicum reliqua reſponſa videamus. ORATORES CONTRA IVS FASQVE INTERFECTOS. Quid eſt hoc? de Alexandrinis eſſe video ſermonem: quem ego non refuto. ſic enim ſentio, jus legatorum cum hominum praeſidio munitum ſit, tum etiam divino jure eſſe vallatum. Sed quaero ab illo, qui omnes judices tribunus e carcere in forum effudit, cujus arbitrio ſicae nunc omnes, atque omnia venena tractantur, qui cum Hermacho Chio ſyngraphas fecit ecquid ſciat, unum acerrimum adverſarium Hermachi, Theodoſium, legatum ad ſenatum a civitate libera miſſum, ſica percuſſum? quod non minus, quam de Alexandrinis, indignum diis immortalibus eſſe viſum certo ſcio. Nec confero nunc in te unum omnia. ſpes major eſſet ſalutis, ſi, praeter te, nemo eſſet impurus. plures ſunt. hoc & tu tibi confidis magis, & nos prope jure diffidimus. Quis Platorem ex Oreſtide, quae pars Macedoniae libera eſt,

a medicis ſuis non ad ſalutem, ſed ad necem uta-
Sed recitemus, quid ſequatur. FIDEM ET IVS- 17
ANDVM NEGLECTVM. Hoc quid ſit, per ſe
n non facile interpretor: ſed ex eo, quod ſequi-
ſuſpicor de tuorum judicum manifeſto perjurio
quibus olim erepti eſſent nummi, niſi a ſenatu
idium poſtulaſſent. quare autem de his dici ſuſpi-
haec cauſa eſt, quod ſic ſtatuo, & illud in hac ci-
: eſſe maxime illuſtre atque inſigne perjurium,
ipſum tamen in perjurii poenam ab iis, quibus-
conjuraſti, non vocari. Et video, in haruſpicum
nſis haec eſſe ſubjecta, SACRIFICIA VETV-
, OCCVLTAQVE, MINVS DILIGENTER
TA POLLVTAQVE. Haruſpices haec loquun-
an patrii penateſque dii? multi enim ſunt, cre-
n quos hujus maleficii ſuſpicio cadat. Quis prae-
unc unum? obſcure dicitur, quae ſacra polluta
quid planius, quid gravius, quid religioſius dici
ſt? VETVSTA OCCVLTAQVE. nego ulla ver-
entulum, gravem oratorem ac diſertum, ſaepius,
te accuſaret, uſurpaſſe, quam haec, quae nunc
truſcis libris in te converſa atque interpretata di-
ur. Etenim quod ſacrificium tam vetuſtum eſt,
hoc, quod a regibus aequale huic urbi accepi-
quod autem tam occultum, quam id, quod non
curioſos oculos excludit, ſed etiam errantes?
non modo improbitas, ſed ne imprudentia qui-
dem

s olim erepti eſſent nummi] Cic. . lib. I, XXXI: *Iudices fuerunt, magis, quam ſaxa commove- Catulus cum vidiſſet quen- vos* (inquit) *praeſidium a no- latis? an, ne nummi vobis eri-* ? Lambinus. *Quibus olim erepti mmi*] Hinc Catulus cum e Clo- dicibus quendam vidiſſet, *Quid uit, praeſidium a nobis poſtulabitis? nobis nummi eriperentur.* Cicero epiſt. 14, lib. I ad Atticum. vide Plutarchum in Cicero. de Lentulo Clodii accuſatore, lege hiſt. Cicero. *Franc. Fabritius.*

Hac eſſe ſubjuncta] Optime Erfurt. *hac eſt ſubjecta.* Hoc interpolarunt, qui neſcierunt, *ſubjici* pro *ſubjungi* veteribus non eſſe infrequens. Phaedrus: *Verſus ſubjecti monent.* Alia exempla parco adſcribere. *Graevius.*

dem poſſit intrare? quod quidem ſacrificium nemo ante P. Clodium omni memoria violavit, nemo umquam adiit, nemo neglexit, nemo vir adſpicere non horruit: quod fit per virgines Veſtales, fit pro populo Romano, fit in ea domo, quae eſt in imperio; fit incredibili caeremonia; fit ei deae, cujus ne nomen quidem viros ſcire fas eſt: quam iſte idcirco Bonam dicit,
18 quod in tanto ſibi ſcelere ignoverit. Non *ignovit*, mihi crede, non. niſi forte tibi ignotum putas, quod te judices dimiſerunt excuſſum & exhauſtum: ſuo judicio abſolutum, omnium condemnatum: aut quod oculos, ut opinio illius religionis eſt, *non perdidiſti*. Quis enim ante te ſacra illa vir ſciens *viderat*, ut quiſquam poenam, quae ſequeretur illud ſcelus, ſcire poſſet? An tibi luminis obeſſet caecitas plus, quam libidinis? ne id quidem ſentis, conniventes illos oculos abavi tui magis optandos fuiſſe, quam hos flagrantes ſororis? Tibi vero, ſi diligenter attenderis, intelliges hominum

iberaverunt: hominibus injuria tui ſtupri illata in
dolori non fuit: homines tibi arma alii in me,
oſt in illum invictum civem dederunt: hominum
ficia prorſus concedo tibi; ac majora non eſſe quae-
. A diis quidem immortalibus quae poteſt ho-
major eſſe poena furore atque dementia? niſi for-
tragoediis, quos vulnere ac dolore corporis cru-
ac conſumi vides, graviores deorum immorta-
iras ſubire, quam illos, qui furentes inducun-
putas. Non ſunt illi ejulatus & gemitus Phi-
tae tam miſeri, quamquam ſunt acerbi, quam
xſultatio Athamantis, & quam ſomnium matrici-
da-

viderim, deſiderantur, repo-
ſuavi. videntur autem, ſi ab-
ultum de orationis concinnitate
e. Nam, ut paullo ante dixit,
num, nocentiſſimumque lauda-
ſic nunc congruenter & conve-
, *prope confitentem pr. pec. jud. li-*
. credibile autem eſt, librarium
es omiſiſſe, dum deerat a vo-
, advocem, *propter*. Lambinus.
confitentem judicio liberarunt] Eſt
nono. neque aliter S. Victoris,
uod is *prope confitentem*, qua voce
t opus. & videtur nata a gloſſa-
i adſcripſerant *pro. pe.* volebant-
elligi *pro pecunia*. & vero editio
s habet *prope pecunia*; ex quo Cri-
beriores nobis fecerunt, *propter*
. ſed invitis mſſ. certe Pall.
quidam, *homines quippe judi-*
homines prope judicio. quod ul-
ferre poſſem. *Gruterus*. Quid
quando confeſſus eſt in illo ju-
quo pollutorum ſacrorum po-
us? Imo negabat & pernegabat
teſtatus ſe Romae tum non fuiſſe.
. Franc. & ed. prima non legitur
, in aliis omiſſum eſt *prope*.
er Victorio, qui edidit *prope con-*
. hoc eſt, tam certis & manife-
mentis convictum, ut prope co-
confiteri. *Gravius*.
inibus injuria tui ſtupri illata in
lori non fuit] Intelligit Iulium
Caeſarem, qui quamvis uxorem ſuam
propter hoc factum repudiaret, cita-
tus tamen teſtis in judicio, dixit ni-
hil ſibi compertum eſſe. vide Sueton. in
Iulio.

Tibi arma, alii in me, &c.] Trigam
verborum ultimam poſtliminio quaſi
reſtituo Ciceroni. abfuerunt auctori,
quamdiu regnum poſſedit editio Lam-
biniana. *Gruterus*.

Et quam ſomnium matricidarum] Le-
ctio ſi non minus vera; at damnata ſane
ab omni antiquiore libro edito, ab
omnibus Pall. item S. Victoris, qui pla-
ne praeferunt, *ſenium*. Idem. Si *ſomnia*
eſſet in membranis bonae fidei, aut
ſomnium matricida non eſſet reſpuendum.
Somnia enim intelligerentur illa, qui-
bus terrent manes & umbrae matrum
parricidas. Sed cur reſpuimus, quod
Erfurt. Pall. & S. Victoris oſtentat, *ſe-
nium matricidarum*. Eſt enim *ſenium*
moeſtitia, angor & cruciatus animi, quo
conficiuntur, qui nec ſe nec alios pati
poſſunt. Senec. Hippol.

Vbi vultus ille & ficta majeſtas viri, &c.

Morumque ſenium triſte & adſpectu grave.

Plaut. Trucul. II, 5:

Male quod mulier facere incepit, niſi id efficere perpetrat,

Id illi morbo, id illi ſenio eſt, ea illi miſera miſeria eſt. Graev.

darum. Tu, cum furiales in concionibus voces mit-
tis, cum domos civium evertis, cum lapidibus opti-
mos viros foro pellis, cum ardentes faces in vicinorum
tecta jactas, cum aedes ſacras inflammas, cum ſervos
concitas: cum ſacra ludoſque conturbas: cum uxo-
rem ſororemque non diſcernis: cum quod ineas cu-
bile non ſentis: cum baccharis: cum furis: tum
das eas poenas, quae ſolae ſunt hominum ſceleri a
diis immortalibus conſtitutae. Nam corporis qui-
dem noſtri infirmitas multos ſubit caſus per ſe: deni-
que ipſum corpus tenuiſſima ſaepe de cauſa conficī-
tur: deorum tela in impiorum mentibus figuntur.
quare miſerior es, cum in omnem *fraudem raperis*
19 oculis, quam ſi omnino oculos non haberes. Sed,
quoniam de iis omnibus, quae haruſpices commiſſa eſſe
dicunt, ſatis eſt dictum, videamus, quid iidem haru-
ſpices a diis jam immortalibus dicant moneri. Monent:
NE PER OPTIMATIVM DISCORDIAM DISSEN-

VNVM IMPERIVM PROVINCIAE REDEANT, EXERCITVSQVE PVLSVS DEMINVTIOQVE ACCEDAT. Haruſpicum verba ſunt haec omnia: nihil addo de meo. Quis igitur hanc optimatium diſcordiam molitur? idem iſte: nec ulla vi ingenii, aut conſilii ſui, ſed quodam errore noſtro: quem quidem ille, quod obſcurus non erat, facile perſpexit. hoc enim etiam turpius afflictatur reſpublica, quod ne ab eo quidem vexatur, ut tanquam fortis in pugna vir, acceptis a forti adverſario vulneribus adverſis honeſte cadere videatur. Ti. Gracchus convellit ſtatum civitatis. qua gravitate vir! qua eloquentia! qua dignitate! nihil ut a patris avique Africani praeſtabili inſignique virtute, praeterquam quod a ſenatu deſciverat, deflexiſſet. Secutus eſt C. Gracchus. quo ingenio! quanta vi! quanta gravitate dicendi! ut dolerent boni omnes, non illa tanta ornamenta ad meliorem mentem voluntatemque eſſe converſa. Ipſe L. Saturninus ita fuit effrenatus, & paene demens, ut auctor eſſet egregius, & ad animos imperitorum excitandos inflammandoſque perfectus. Nam quid ego de P. Sulpicio loquar? cujus tanta

[illegible]; quorum ne quidem variantes lectiones exhibere operæ videtur pretium; adeo diſcrepant. *Gruter.* Franc. [illegible] *deficiant.* Sed vulgatam, pro qua eſt quoque Erfurt. non [illegible] mutandam. Deficiantur patres au[illegible] deminuti, ſi per diſcordiam fuerit [illegible] potentia & auctoritas fracta, ut [illegible] factum eſſe toties queritur Cicero. [illegible], ut *defici viribus, annis,* [illegible], *ſtudiis*, apud Phædrum, & [illegible]. Hic XII, 8: *Tandem orare, [illegible] ſaltem ſuas paternis ſepulchris [illegible], quorum non ſtudiis deficiatur, quam* [illegible]. Grævius.

Exercituſque pulſus ad deminutionem accedat] Sic legendum, & hanc lectionem [illegible] antiquæ ſcripturæ veſtigia. [illegible] libri vulg. habent, *exercituſque pulſus ac diminutio accedat.* Lambinus.

Vt tanquam fortis in pugna vir, acceptis a forti adverſario vulneribus adverſis & honeſtis cadere videatur] Ita habent vulgati: in manuſcripto *honeſte cadere* legitur; quod magis placet: nam vulnera adverſa, quis neſcit honeſta eſſe? & adverbium ad verbum elegantius jungitur. *F. Vrſinus.* *Vulneribus adverſis cadere videatur*] Vulgata adjicit, *adverſis & honeſtis*, quod quidem eſt in nono. verum non etiam in ceteris ſcriptis editiſque, quibus adeſt ejus loco, *homines.* Gruter. Veriſſima eſt Vrſini conjectura. *Homines* quidem legitur etiam in Francii & edit. prima, corrupte pro *honeſte*, quod non erat omittendum. Sane & *honeſtis* eſt in Erfurt. in Victorii, Manutii, Lambini, C. Stephani edd. nec *homines* fruſtra eſt in antiquioribus omnibus. *Grævius.*

Pro

nunc dico, pro dii immortales, quid eſt?
quid affert, ut tanta civitas, ſi cadet, quo
obruant a viro tamen confecta videatur? q
tris mortem, primam illam aetatulam ſuam
rum locupletium libidines detulit: quorun
rantia expleta, in domeſticis eſt germanit
volutatus: deinde jam robuſtus provincia
militari dedit, atque ibi piratarum contumel
ſus, etiam Cilicum libidines Barbarorumqu
poſt, exercitu L. Luculli ſollicitato per neſ
lus, fugit illinc, Romaeque, recenti advent
propinquis ſuis decidit, ne reos faceret: a C

Pro dii immortales] Erfurt. *per Deos immortales*. Mox ab eodem codice *quid affert* abeſt. & ſtatim: *quod dii omnes obruant*, pro vulgato, *quod dii omen obruant*.

In domeſticis eſt germanitatis ſtupris volutatus] Non poteſt mihi perſuaderi, hunc locum eſſe emendatum. nam quid hoc ſibi vult, *germanitatis ſtupris?* ſcio, quid mihi dicturus ſit aliquis. cum Clodia ſorore, & ceteris ſororibus Clodium rem habuiſſe ſignificat. audio. itane vero? his verbis hanc ſententiam exprimi oportuit? quis umquam hoc modo locutus eſt? dixiſſet potius, *in domeſticis eſt cum germanis ſororibus ſtupris*, &c. conſiderent igitur hunc locum, qui ſe Ci-

Piratarum contumelias
tumelias, ὕβρεις id e
gitioſas, & contumelio
nim libidines quaedam a
humanae, & ut ita dica
Lambinus. *Atque ibi*
qui hoc ad bellum piratic
geſtum referant. Atqui S
ſulatu, quo anno D C LX
in Ciliciam profectus be
geſſit, de quo vide quae i
Oroſii annotavi. P. vero
urbis D C XXCVI. relicto L
cium in Ciliciam veniſſ
praefectum a piratis cap
ſcribit. *Fr. Fabricius*.
Fugit illinc] Erfurt. *fu*

im accepit, ut turpiſſime praevaricaretur. Inde
Murena ſe in Galliam contulit, in qua provincia
norum teſtamenta conſcripſit, pupillos necavit,
ias cum multis ſcelerum pactiones ſocietateſque
avit. unde ut rediit, quaeſtum illum maxime fae-
um uberemque campeſtrem totum ad ſe ita re-
:, ut homo popularis fraudaret improbiſſime po-
n, idemque vir clemens diviſores omnium tribuum
ipſe ſuae crudeliſſima morte mactaret. Exorta eſt
eipublicae ſacris, religionibus, auctoritati veſtrae,
iis publicis funeſta quaeſtura: in qua idem iſte deos
ineſque, pudorem, pudicitiam, ſenatus auctorita-
jus, fas, leges, judicia, violavit. Atque hic ei
is, o miſera tempora, ſtultaſque noſtras diſcordias!
odio gradus ad rempublicam, hic primus eſt aditus
pularem jactationem atque adſcenſus. Nam Ti.
cho invidia Numantini foederis, cui feriendo, quae-
C. Mancini Cos. cum eſſet, interfuerat, & in eo foe-
improbando ſenatus ſeveritas dolori & timori fuit:
ac *res* illum fortem & clarum virum a gravitate pa-
deſciſcere coegit. C. autem Gracchum mors fra-
, pietas, dolor, magnitudo animi ad expetendas
eſtici ſanguinis poenas excitavit. Saturninum, quod
nonae caritate quaeſtorem a ſua frumentaria procu-
ne ſenatus amovit, eique rei M. Scaurum praefecit,
as, dolore factum eſſe popularem. Sulpicium ab
na cauſa profectum, Cajoque Iulio conſulatum con-
tra

ac res illum fortem, &c.] S. Vi-
itaque res illum fortem. ſed me-
illuc nonus, *itaque illum for-*
tem. Gemerus. Nono ſubſcribit
...

ſua frumentaria] Errant qui pro-
, *ſua*, delendum cenſent. fue-
im hic Saturninus quaeſtor Oſtien-
& rei frumentariae praefuerat.
ll. pro Sextio: *Nec mihi res erat*
cum Saturnino, qui, quod a ſe, quaeſtore
Oſtienſi, per ignominiam ad principem &
ſenatus & civitatis, M. Scaurum, rem
frumentariam tranſlatam ſciebat, dolorem
ſuum magna contentione animi perſeque-
batur. Lambinus.

Cajoque Iulio] Sic recte emendavit
Hieron Ferrarius, cum in impreſſis le-
geretur *Cajoque Thuſcio*, emendationem
adjuvat lectio vetus, *Cajoque Tutio*; In
Bruto

deprehendiſſent : niſi ex eo loco, quo eu
non erat, ancillarum beneficio emiſſus eſſe
homine populus Romanus, reſpublica cive

Bruto recte legitur, *Contra C. Iulii illam conſulatus petitionem extraordinariam.* Vide Aſconium in orationem pro Scauro. *Fr. Fabritius.* *Cajoque Iulio conſulatum*] Sic quidem editiones neotericæ, ſed a conjectura Faërni. vett. enim & mſſ. noſtri *Tuccio*, ſive *Tutio*, aut denique *Thuſcio*. Gruterus.

Male de republica merendi] Quia patriæ ac parentibus non eſt iraſcendum : nec ulla ſatis juſta cauſſa parricidio prætexi poteſt.

A crocota] Fuit veſtis muliebris. Poëta :

Tenui ſuccincta crocota.

Illa ſunt uſi hiſtriones, cum mulieris perſonam agerent, & bacchantes. vide Salmaſ. ad Tertull. de pallio.

Mitra] Erat faſcia, qua mulieres caput tegebant. Virgilius IX Æneid. v. 616 :

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Vbi Servius : *Pilea ſunt virorum, mitra fœminarum, quas calanticas dicunt.* vide eundem ad v. 215, V Æneid.

Et nunc ille Paris cum ſemiviro comitatu,

tur, & viri molles. *La*
erant, quæ Græcis dice
quibus apud Romanos u
res, non viri, quorum
calceus, qui totum t
cum ſoleæ imam cal
gerent, adſtrictæ ſuper
aut loris, ut dudum
docti. vide Cl. Salmaſiu
pallio.

Purpureiſque faſciolis
modo crura, ſed & b
fœmina tegebant. Hin
faſciolæ; *cubitalia*, *fæ*
de quibus multa erudite
Plin. Caſaub. ad Sueton.

Strophium] Recte M
lus de nuptiis Pelei & Th

Non tereti ſtrophio la
pillas.

Pſaltrio] Qui nuper u
& pſaltriæ perſonam in
erat inſtrumentum Mu
obductum, ad quod ca
vocabant *pſallere*, & mu
dulata voce canebant, f
rium feriebant, dicebant
verſabantur in gane
Terentii Adelpho

ob amentiam in diſcordiis noſtris, de quibus ipſis his
giis recentibus a diis immortalibus admonemur,
:us eſt unus ex patriciis, cui tribuno plebis fieri non
t. quod anno ante frater Metellus, & concors etiam
enatus principi Cn. Pompejo ſententiam dicenti
erat, acerrimeque una voce ac mente reſtiterat, id
iſſidium optimatium, de quo ipſo nunc monemur,
turbatum, itaque permutatum eſt, ut quod frater
ne fieret obſtiterat, quod affinis & ſodalis, clariſſi-
ir, qui illum reum non laudarat, excluſerat, id is
. efficeret in diſcordiis principum, qui illi unus ini-
imus eſſe debuerat: & eo feciſſe auctore ſe diceret,
auctoritatis neminem poſſet poenitere. Injecta eſt
:da ac luctuoſa reipubl. petita eſt auctoritas veſtra,
as ampliſſimorum ordinum, conſenſio bonorum
ım, totus denique civitatis ſtatus. haec enim certe
ıtur, cum in me, cognitorem harum omnium re-
illa flamma illorum temporum conjiciebatur. Ex-
& pro patria ſolus exarſi: ſic tamen, ut vos iiſdem
us circumſepti, me primum ictum pro vobis & fu-
em videretis. Non ſedabantur diſcordiae: ſed etiam 22
:bat in eos odium, a quibus nos defendi putabamur.
Ecce,

anno ante frater Metellus] Q. Me-
eler. Qua autem ratione Clodii
etellus dicatur, invenies in com-
o in orat. pro domo. *Fr. Fa-*

s etiam tum ſenatus principi Cn.
] Libri manuſcr. habent *ſena-
tus principi*. quam ſcripturam
probabit, intelligemus, Pom-
dici principem ſenatus, ſin reji-
incipi, conjungetur cum voce, *di-*
r ſit, *ſententiam principi dicenti:* id
mo dicenti. licebit etiam legere,
, per ſe. *Lambinus.*

etiam dicenti excluſerat] Libris
m, hoc quidem loco, reclaman-
. legendum putabam olim, *ex-*
. ſic enim Philipp. 2: *Itaque ex-
nis vocibus, & ad te, & ad prades
tuos, milites miſit.* idem ibidem: *ex-
cuſſa ſunt tua illa voces*, &c. Vbi tamen
libri vulgati habebant, *excluſis, & excluſa.*
Nunc nihil mutare ſum auſus. Neque
me tamen ſententiæ, aut conjecturæ hu-
jus pœnitet. *Idem.*

Gravitas ampliſſimorum ordinum] Erf.
gravitas ampliſſimorum hominum. Vulga-
tam tamen tuetur Ioannes Fridericus
Gronovius in notis ad Suetonii Veſpa-
nium, quas in editione mea invenies in
obſervat. ad cap. 9. Veſpaſiani. *Grav.*

A quibus nos defenſi putabamur] Hæc
lectio profecta eſt a Victorio. Edd. prim.
Mediol. Aſcenſ. Cratandri, omnes ante
Victorianam: *A quibus defendi putaba-
mur.* Franc. primus ſic quoque ſcribit,
niſi quod pro *putabamur* corrupte in illo
ſit, *putabam*. Erfurt. *a quibus nos defendi
puta-*

ut ſe quiſquam, ſi ab iſto laudatus ſit, laudat
ſed ut eos, quos non amant, ab eodem gaud
rari. Atque ego hunc non miror. quid enim

putabamus. Cur receſſerint ab antiquiorum librorum ſcriptura cauſſæ nihil video, niſi meliorum librorum auſpiciis id fecerint. Non tantum de iis loquitur, a quibus defenſus ſit, ſed & a quibus etiam nunc defendatur contra injurias Clodii. In præcedentibus verbis, *creſcebat in eos odium.* Erfurt. *creſcebat in conſules odium.* Grævius.

Eas habet conciones] Hæc quoque manarunt ex officina Victorii. Nam ante ejus editionem omnes vetuſtiores cum Francii primo: *ea facit conciones.* Sed editio prima: *ea fecit contentiones.* In Aſcenſiana ſtellula eſt appicta huic verſui, corruptionis index. In Erfurt. MS. *eas habet* non legitur. Si, quod credere lubet, Victorius, ex priſcis membranis corruptum emendavit, laudo, & applaudo. Sin, poſſes tueri priſcarum lectionem, ſi *ea* referas ad *labem*, & *facere concionem*, pro convocare populum ad concionem, facere ut conveniat populus, ut *exercitum*, *populum*, *rem facere.* De quo loquendi genere dixi ad Flori I, cap. I. Sed non recedo a vulgaris. *Idem.*

i Ea miſcet ac turbat, ut modo vendat illis] Lege: *Ut ſe modo his, modo vendat illis.* Errans librarius in voce *modo* bis a Cicerone poſita, ſemel eam duntaxat ſcripſerat, eademque opera pronomen *hu*

Manutius & Victori
uterque. libri manuſc
ditet illis; quod eade
implet ſententiam, q
eſſe, ut alios vitupera
Pantagathus legebat, *V*
modo illis. F. Urſin. I
Lambinus, *ut ſe mod*
illis. ſed præter Pall. (
jactat tamen neſcio q
tum codicem, unde
ſed quis eſt? cujus eſt,
Primo repoſui ex Fran
ea miſcet, ea turbat. D
ſinus invenit in manu
tur, *ut modo ſe vendi*
tius eſt, id reponend
ſine libris ſic legendu
ſit ſine libris in co
collocandum. Quid e
Sed *venditare ſe alicui*, e
captare, ſive oſtende
offerendo officia, vel
reri, ac ſibi devincire
cum: *Quomodo autem*
C. Nep. *Non florentib*
ſed afflictis ſemper ſucc
c. 23: *Vobis ſe capit ſtu*
ditare. Mihi itaque per
nem ſcripſiſſe, *ut modo*
illis, ut etiam Manutius

s ſapientiſſimos graviſſimoſque miror: pri-
clarum hominem atque optime de republica
puriſſimi voce hominis violari facile patiun-
quod exiſtimant, perditi hominis profligati-
is poſſe, id quod minime conducit ipſis, cu-
iam dignitatemque violari: poſtremo, quod
id, quod tamen mihi jam ſuſpicari videntur,
s ac volaticos impetus in ſe ipſos poſſe con-
que ex hac nimia nonnullorum alienatione,
n haerentia tela in republica, quae quamdiu
uno me, graviter equidem, ſed aliquanto le-
. An iſte, niſi primo ſe dediſſet iis, quorum
ani-

ientiſſimos] Bibulum, um Servilium filium, carpebatur: epiſt. 3, *Fr. Fabritius.*

umquam clarum homi- le republica ſæpe meri- d. prim. *Primum quod qui optime de republica* ni ſane illis vocibus, (quæ ultima nec in ſcenſ. & Cratandri le- e ſententiæ detrimen- *deinde ſi ſic exiſtimant. exiſtimant.* quod nec *Gravius.*

t violentos impetus] Li- abent, *ac volaticos im-* (Sic & ed. prima.) *Furentes* & *violenti im-* guntur, ſicut vis ſu- Quidam tamen libri *volaticos*, habent, id eſt, irmius interpretatur, , quos modo in hunc ciebat, bene volatici ad Atticum lib. 13, *mniam volaticum, & ſui , modo illuc.* Fr. Fabrit.

s impetus] Pall. qui- s. ſed meliores tamen *oſ. impetus.* nonus ve- *ati quos impetus.* Gui- *r ac fanaticos.* Gruter. Erfurtenſis *volaticos*, quod merito probat Franciſcus Fabritius. Hos volaticos impetus multis probat in ſequentibus, cum modo in ſenatum & optimates, ut a Pompejo gratiam ineat & Cæſar, modo in Cæſarem & Pompejum, ut optimatibus ſe venditet, Pompejum inveni oſtendit. vide inprimis cap. 25. *Gravius.*

Atque ex hac nimia nonnullorum alienatione, & quibuſdam hærentia tela in republica] Hunc locum conjectura ductus, ſententiam ipſam ſubſecutus, veſtigia ſcripturæ & veteris, & vulgatæ perſecutus, ſane quam feliciter reſtitui: *Atque ex hac a me nonnullorum alienatione & quibuſdam occultis odiis hærent etiam tela in republica.* Quis enim non videt hanc ſcripturam eſſe corruptam? *Atque ex hac nimia nonnullorum alienatione, & quibuſdam hærentia tela in republica*, &c. Lambinus. Locum eſſe corruptum nemo non videt. Si ſic ſanari poſſit, ut ſanandum cenſuit Lambinus, nihil tam inquinatum eſt, quod non facile poſſit a quovis non imperitiſſimo purgari. In Franc. primo, pro *& quibuſdam*, legitur *a quibuſdam.* Erfurt. *alienatio ne res quibuſdam.* Videant acutiores. Nihil extrico, nec quiſquam credo aliquid extricabit ſine melioris libri ſubſidio. *Gravius.*

Niſi primo ſe dediſſet iis] Quidam legi volunt, *ſe vendidiſſet iis*, &c. quibus aſſentior. *Lambinus.* Peſſime Lambinus. Nam Latinis *vendere ſe alicui* nihil notat,

quo uno non mentiebatur, confirmaret, tar
23 tam ſceleratus reipublicae vexator eſſe po
poſteaquam reſpirare vos a metu caedis, en
ritatem veſtram e fluctibus illius ſervitu
memoriam ac deſiderium mei vidit, vobis
fallaciſſime venditare. Tum leges Iulias
latas, & hic & in concionibus dicere:
inerat curiata illa lex, quae totum ejus

tat, niſi, ſi quis ſic loquitur, pati ſe corrumpi. Sed *dare ſe alicui*, eſt ita ſe in alicujus poteſtatem tradere, ut totus quaſi ab eo pendeas, omnia dicas faciasque, quæ illi grata eſſe intelligas. IX ad Attic epiſt. 5: *Optimatibus vero tuis nihil confido. video enim ut ſe huic dent, ut daturi ſint.* Pro quo in libro ſuperiore epiſt. 10. dicit de iiſdem optimatibus, *quomodo autem ſe venditant Cæſari*, eodem modo ut paullo ante in hac oratione, *ut modo his, ut modo illis, ſe venditet*, ut ibi legendum eſſe oſtendimus. Pro *dare ſe* dicit etiam alibi *dedere ſe alicui* eadem ſententia: Quint. Cic. de petitione conſulatus: *Cum vident unum eſſe aliquem, qui hac officia maxime animadvertat, ei ſe dedunt, deſerunt ceteros.* Grævius.

Seiunctos eſſe arbitrabatur] Eſt hoc ex conjectura P. Manutii, quam tamen ipſe non auſus eſt recipere in contextum. Sed receperunt Car. Stephanus, Lambinus, Gruterus, & qui eum ſecuuti ſunt.

In quo fallebat]
fallebat multos. Vo
liquot libris ma
fallebat] Patern
multos, ſed cujus
preſſis, & in mſſ.
Erfurt. *multos* agno
fallebat, in quo me
ne offendat Cæſa
ſentiebat. vide o
cap. 16, & ſequen
Grævius.

E fluctibus illis ſ
tutis habet manuſ
lius, ut videtur. *F.*
& Francii & editi
merito ſequor. Er

Reviviſcere mem
vidit] Libri aliquo
viveſcere. unde co
legendum *reviveſc*
nim in hoc peccab
viſcere, pro *revi*

nebat: quam caecus amentia non videbat: producebat [illegible]rtiſſimum virum, M. Bibulum: quaerebat ex eo, [illegible] Caeſare leges ferente, de caelo ſemperne ſervaſſet? [illegible]mper ſe ille ſervaſſe dicebat. Augures interrogabat, [illegible]ae ita lata eſſent, rectene lata eſſent? illi vitio lata eſſe [illegible]ebant. Ferebant in oculis hominem quidam boni viri, [illegible]e me optime meriti: ſed illius, ut ego arbitror, furoris [illegible]ari. Longius proceſſit: in ipſum Cn. Pompejum, au-[illegible]orem, ut praedicare eſt ſolitus, conſiliorum ſuorum in-[illegible]hi coepit: inibat gratiam a nonnullis. Tum vero elatus [illegible]e, poſſe ſe, quo modo togatum domeſtici belli exſtin-[illegible]orem nefario ſcelere foedaſſet, illum etiam, illum exter-[illegible]rum bellorum hoſtiumque victorem affligere. tum eſt [illegible] in templo Caſtoris ſcelerata & paene deletrix hujus [illegible]mperii ſica deprehenſa. tum ille, cui nulla hoſtium diu-[illegible]s urbs umquam fuit clauſa, qui omnes anguſtias, [illegible]nes altitudines, omnium objecta tela ſemper vi & vir-[illegible]te perfregit, obſeſſus eſt ipſe domi; meque nonnulla im-[illegible]toritorum vituperatione timiditatis meae, conſilio & [illegible]o ſuo liberavit. nam, ſi Cn. Pompejo, viro uni omnium [illegible]rtiſſimo, quicumque nati ſunt, miſerum magis fuit, [illegible]m turpe, quamdiu ille tribunus plebis fuit, lucem non [illegible]ſpicere, carere publico, minas ejus perferre: cum in [illegible]ncionibus diceret, velle ſe in Carinis aedificare alteram por-

[illegible] *vero eſt ratus ſe poſſe, quoniam to-*[illegible]] Melius Erfurtenſis: *Tum vero* [illegible]*ſe, poſſe ſe, quo modo togatum.* quod [illegible] præferendum eſſe quis paullo [illegible] non videt? *Gravius.*

[illegible] *altitudines, omnium objecta tela*] [illegible] animadverterem, in libris manuſc. [illegible] eſſe vocem, *tela*, atque ita legi, [illegible] *altitudines omnium objecta ſem-*[illegible] &c. in vulgatis autem ſic, *omnes* [illegible]*dines, omnium objecta tela ſemper.* &c. [illegible]e conjeci, *tela*, eſſe adventitium, [illegible]em, *omnium*, aut certe corruptum: [illegible] autem eſſe ſcribendum, ut cohæ-[illegible] cum, *altitudines.* de voce, *omnium*, amplius deliberandum cenſebam. ſed mihi in mentem venit totidem eſſe litteras in *omnium*, quot in *montium*, *t*, addito. quod ſi *o*, & *m*, transponas, erit *montium.* ita & erit ſententia huic loco conſentanea, & loquendi genus elegans & ornatum, *qui omnes anguſtias, omnes altitudines montium objectas ſemper vi & virtute perfregit.* Lambinus.

In Carinis aedificare] In *Carinis* erat domus Cn. Pompeji, quam M. Antonius poſtea, victo & interfecto Pompejo, poſſedit; auctor Dio lib. 48. *Fr. Fabric.* Carinæ erant in valle inter Cælium & Eſquilias circa ædem S. Clementis, ad ipſum

etiam post tribunatum obtrectatores eorum
verſarii defenderunt : ne a rep. reip. peſtis re
reſtiterunt : etiam, ne cauſam diceret: etiam,
eſſet. Etiamne in ſinu atque in deliciis quidam
ri viperam illam venenatam ac peſtiferam ha
runt ? quo tandem decepti munere? Volo, *inq*
qui in concione detrahat de Pompejo. Detrah
perando? Velim ſic hoc vir ſummus, atque opti
ſalute meritus accipiat, ut a me dicitur : dic
certe, quod ſentio. Mihi, mediusfidius, tu
ampliſſima dignitate detrahere, cum maxim
efferre videbatur. Vtrum tandem C. Marius
cum eum C. Glaucia laudabat, an cum eu
poſtea vituperabat ? an ille demens & jamprid
nam exitiumque præceps, foedior atque in
Cn. Pompejo accuſando, quam in univerſo ſen
rando fuit ? quod quidem miror, cum alterum
iratis, alterum eſſe tam bonis civibus non acer
ne id viros optimos diutius delectet, legant han
cionem, de qua loquor : in qua Pompejum orn
tius deformat ? Certe laudat, & unum eſſe in h
dignum hujus imperii gloria dicit : & ſignif

ipſum Amphitheatrum, ubi erat initium ſacræ viæ. Dictæ ſunt Carinæ, quod o-lim domus ibi fuerint inſtar carinarum

Dignum hujus imperi Franc. M S. ed. prim. M Cratandri. & omnes

:iſſimum eſſe, & reconciliationem eſſe gratiae factam. id ego quamquam quid ſit neſcio: tamen hoc ſtatuo, ;, ſi amicus eſſet Pompejo, laudaturum illum non :. Quid enim, ſi illi inimiciſſimus eſſet, amplius ad laudem minuendam facere potuiſſet? Videant ii, qui Cn. Pompejo inimicum eſſe gaudebant, ob eamque m in tot tantiſque ſceleribus connivebant, & nonquam ejus indomitos atque effrenatos furores plauſu ſuo proſequebantur, quam ſe cito inverterit. nunc jam laudat illum: in eos invehitur, quibus ſe antea itabat. Quid exiſtimatis, eum, ſi reditus ei gratiae erit, eſſe facturum, qui tam libenter in opinionem ae irrepat? Quas ego alias optimatium diſcordias a mmortalibus definiri putem? nam hoc quidem verque P. Clodius, neque quiſquam de gregalibus ejus, e conſiliariis deſignatur. Habent Etruſci libri certa ina, quae in id genus civium cadere poſſunt. DEIORES, REPVLSOS, quod jam audietis, hos apunt, quorum & mentes, & res ſunt perditae, longeque ... ſalute disjunctae. Quare, cum dii immortales mo-

icum: *Obſtare, te, Cicero, ſuſcipe & cogitationem digniſſimam tua virtute Caſarem & Pompejum perfidia diſtractos, rurſus in priſtinam con- reducas.* G. Ioann. Voſſius de actione cap. 11, hunc locum Cia nonnullis afferi. ait, ad oſtenm, Ciceronem quoque *dignus*, ecundo caſu junxiſſe, ſed omnes habere, *dignum hujus imperii glo-* mirum omnes qui poſt Victorium unt, nam omnes antiquiores gnorant. Sed nec verba Ciceronis ſed Clodii, quæ procul dubio ipſa it ad majorem invidiam ei con-. Nam *dignus hujus imperii*, eſt qui ur, qui huic imperio præficiatur, ſolus regat & adminiſtret. Sed *gloria* in Erfurt. extat, quamvis non extet, non auſus immutare. ur.

laudaturum illum non fuiſſe] Cur non laudaret Pompejum, ſi ejus amicus ſit? Puto excidiſſe particulam, *ſic*, ſine qua non conſtat huic loco ſententia, etſi libri omnes repugnent; Ciceroniſque manum fuiſſe: *Hoc ſtatuo hunc ſic, ſi amicus eſſet Pompejo, laudaturum illum non fuiſſe*; nimirum quod ſit hoc imperio dignus, qua laus Pompeji valde ſit imminuta, ut ex ſequentibus patet, quaſi affectet Romanum imperium, & unus dignus ſit, qui ei a Senatu populoque præficiatur. *Idem.*

In tot tantiſque ſceleribus connivebant] Erfurt. *contuebantur.*

Quos jam audietis] Vnde fœda iſta menda in Lambini & Gruteri editiones, & quæ illas ſequuntur, cum non modo in Erfurt. Franc. ed. prima, & aliis antiquioribus, ſed & Victorii, P. Manutii, & ceteris recte legatur, *quod jam audietis?* In Franc. pro *audietis* ſcribitur *audiſtis*. Idem.

quod interitum optimatium ſequi neceſſe
etiam: ne in unius imperium res recidat ac
quem metum ſi deorum monitis non duce
ipſi noſtro ſenſu conjecturaque raperemur
ullus alius diſcordiarum ſolet eſſe exitus
potentes viros, niſi aut univerſus interi
ris dominatus, aut regnum. Diſſenſit cu
riſſimo cive, conſul nobiliſſimus & forti
Horum uterque ita cecidit victus, ut vi
gnaverit. Cum Octavio collega Cinna d
que horum ſecunda fortuna regnum eſt la
mortem. Idem iterum Sulla ſuperavit: t
habuit regalem poteſtatem, quamquam
recuperavit. Ineſt hoc tempore haud obſc
atque id inſitum penitus, & inuſtum ani
ampliſſimorum: diſſident principes, cap
qui non tantum opibus valent, neſcio quam

Id, quod interitum optimatium ſequi neceſſe eſt] Hæc verba nec in Francii optimo, nec in editione prima habentur. Credo tamen eſſe Tullii, & ex vetuſtis libris promta. Sed quid id eſt, quod interitum optimatium ſequitur? Sequentia ſi ſic interpungas, uti interpun-

in unius. aut etiam de
tenſi, in quo ſcribit
tum optimatium ſequi
ne in unius imperium
mur. quæ ſunt clariſ
Etiam, ne in unius
libris veteribus abeſt

tempus exſpectant. qui ſine controverſia plus
, hi fortaſſe nonnumquam conſilia ac ſententias
rum ſuorum extimeſcunt. Tollatur haec e civi-
ordia. jam omnes iſti, qui portenduntur metus,
aentur: jam iſta ſerpens, quae tum hic deliteſcit,
mergit & fertur illuc, compreſſa atque illiſa mo-
Monent enim iidem, ne occultis conſiliis reſpu-
datur. Quae ſunt occultiora, quam ejus, qui in 26
e auſus eſt dicere, juſtitium edici oportere, ju-
mem intermitti, claudi aerarium, judicia tolli?
e exiſtimatis, hanc tantam colluvionem illi, tan-
everſionem civitatis, in mentem ſubito in roſtris
gitanti venire potuiſſe. Eſt quidem ille plenus
upri, ſomni, plenuſque inconſideratiſſimae ac
iſſimae temeritatis. verumtamen nocturnis vigi-
m coitione hominum, juſtitium illud concoctum
tatum eſt. Mementote, patres conſcripti, verbo
ario tentatas aures veſtras, & pernicioſam viam
li conſuetudine eſſe munitam. Sequitur illud,
ETERIORIBVS, REPVLSISQVE HONOS
ATVR. Repulſos videamus: nam deteriores qui
ſint,

mergit & fertur illuc, compreſſa moritur] Nullus dubito hæc
ſa. Nihil in priſcis codicibus
præſidii. Exiſtimo Tullium
*tum ſe emergit & effert, illico
que eliſa morietur.* Græv.

nec cogitanti] In libris veteri-
t, *nec.* unde ſuſpicatus ali-
n legendum; *in roſtris contio-
nino* ſiquis attentius conſide-
ur ridiculum dictu, *venire cui-
id in mentem nec cogitanti:* niſi
, ea dici alicui in mentem ve-
gitanti, quæ cujuſpiam animo
: ex tempore, & aliud agen-
e ſine magna animi adverſio-
attentione. Omnino *in roſtris*
eſt ſimplicius: atque idcirco
. *Lambinus.*

tione hominum] Vulgo legitur *& coactione hominum.* In aliis etiam *con-
tione hominum.* Sic paradoxo ultimo *in
concionibus candidatorum,* pro *in coitioni-
bus* legitur. Sic lib. 4 ad Attic. epiſt. 15.
Sed coitio conſulum, & Pompejus obſiſtunt.
& epiſt. ultima: *Memmius dirempta coi-
tione invito Calvino, plane refrixerat.* Qui
loci ab obſervatoribus prætermiſſi, non
ſunt negligendi. *Fr. Fabritius.*

*Iuſtitium illud conceptum ac meditatum
eſt*] Hunc locum interpolarunt ſcioli.
Erfurt. Franc. & ed. prima: *Iuſtitium illud
concoctum ac meditatum eſt.* Hoc eſt longa
& crebra deliberatione in conventiculis
gregalium agitatum. Cicero pro Q. Roſc.
Comœdo: *Tibi vero Piſo diu deliberandum
& concoquendum eſt, utrum potius Chereæ
injurato in ſua lite, an Manlio & Luſcio
juratis in alieno judicio credas.* Sic *coquere
conſilia* apud Liv. *Grævius.*

ſint, poſt docebo. ſed tamen in eum cadere hoc verbum maxime, qui ſit unus omnium mortalium ſine ulla dubitatione deterrimus, concedendum eſt. Qui ſunt igitur repulſi? non, ut opinor, ii, qui aliquando honorem vitio civitatis, non ſuo, non ſunt aſſecuti. nam id quidem multis ſaepe optimis civibus atque honeſtiſſimis viris accidit. Repulſi ſunt ii, quos ad omnia progredientes, quos munera contra leges gladiatoria parantes, quos apertiſſime largientes, non ſolum alieni, ſed etiam ſui, vicini, tribules, urbani, ruſtici repulerunt. Hi ne honore augeantur monemur. Debet eſſe gratum, quod praedicunt: ſed tamen huic malo populus Romanus ipſe nullo haruſpicum admonitu, ſua ſponte proſpexit. Deteriores cavete: quorum quidem magna eſt natio: ſed tamen eorum omnium hic dux eſt, atque princeps. Etenim, ſi unum hominem deterrimum poeta praeſtanti aliquis ingenio fictis conquiſitiſque vitiis deformatum vellet inducere, nullum profecto dedecus reperire poſſet, quod in hoc non ineſſet: multaque in eo penitus defi[illegible]

oditos ac penetrales focos, occulta & maribus
ſolum, ſed etiam inaudita ſacra inexpiabili ſce-
rit. idemque earum templum inflammavit
juarum ope: etiam aliis incendiis ſubvenitur.
tria loquar? qui primum eum civem vi, ferro,
rbe, omnibus patriae praeſidiis depulit, quem
conſervatorem eſſe ſaepiſſime judicaveratis:
rſo ſenatus, ut ego ſemper dixi, comite; du-
dicebat; ſenatum ipſum, principem ſalutis
publicae vi, caede, incendiiſque pervertit:
s leges, Aeliam & Fufiam, maxime reipubli-
es: cenſuram exſtinxit: interceſſionem re-
picia delevit: conſules, ſceleris ſui ſocios, ae-
rinciis, exercitu armavit: reges, qui erant,
qui non erant, appellavit: Cn. Pompejum vi,
mum compulit: imperatorum monumenta
nimicorum domos diſturbavit: veſtris mo-
nomen ſuum inſcripſit. Infinita ſunt ſcelera,
o in patriam ſunt edita. Quid, quae in ſingu-
quos necavit? ſocios, quos diripuit? impera-
tores,

licit ſoliſternia. *Solia*, in-
tione Scaligeri, *appellan-*
quibus non plures ſingulis
denque ſolia ſternere di un-
um habent. Inprimis *ſo-*
tribuebantur Deabus, ut
er. Max. 11, 1: *Feminae*
bus ſedentes cenitabant, quae
minum convictu ad divina
Iovis epulo ipſe in lectu-
Minerva in ſellas ad cœnam
ſolia, nihil aliud ſunt
quae ſternebantur Diis,
detur etiam habuiſſe *Bona*

ibus in ſacris utebantur,
iicienda, ſive ad proſecan-
ilium uſum, quem ſacra
Feſtus: *Anclabris menſa*
is apta; Vaſa quoque anea,
utuntur anclabria appel-

Earum templum inflammavit Dearum] Nympharum. Unde Cicero paradoxo 4 in Clodium: *Ædis Nympharum tu tua manu deflagravit.* & pro Milone de eodem: *Qui ædem Nympharum incendit, ut memoriam publicam recenſionis tabulis publicis impreſſam extingueret.* Fr. Fabritius.

Vi, ferro, periculo] Guilielmius tentabat *terriculis*. Gruterus.

Deinde everſo ſenatus, ut ego ſemper dixi, comite; duce, ut ille dicebat; ſenatum] Sic interpunge cum melioribus. Erfurt. Franc. editio prima, Mediol. aliæ: *Deinde everſo ſenatu, ut ego ſemper dixi, comite*, &c. quod miror retinuiſſe Pariſienſes nuperos editores, cum nulla his verbis ſubſit ſententia, & dudum recte a Victorio hic locus ſit reſtitutus, cui Manutius, Lambinus, Gruterus aſſenſerunt. Per *ſenatus comitem*, quem invidioſe *ſenatus ducem* dixit Clodius, ipſe Tullius intelligitur. *Grævius.*

By-

mere potuerunt, quae tantos exhaurire gur
quantas iſte Byzantiorum, Brogitarorumque
ſorbuit? aut tam eminentibus canibus Scylla
jejunis, quam, quibus iſtum videtis, *Gelli*
Titiis roſtra ipſa mandentem? Quare, *id*
mum eſt in Haruſpicum reſponſis, Provi
Reipublicae status commvtetv
vix haec, ſi undique fulciamus jam labefact
quam, innixa in omnium noſtrum humeris
28 Fuit quondam ita firma haec civitas & valen
gentiam ſenatus, vel etiam injurias civium
Iam non poteſt. aerarium nullum eſt: vect
fruuntur, qui redemerunt: auctoritas prin
dit: conſenſus ordinum eſt divulſus: judici
ſuffragia deſcripta tenentur a paucis: bono

Byzantiorum, Brogitatorumque prædas] Pal. nonus *Largitanorumque*, de quo cogitandum eſt. quippe ſic quoque Gemblacenſe exemplar, ſic Turingicum. *Gruterus.*

Gelliis, Clodiis, Titiis] Iam ſemel dixi, mſſ. fere. ſemper *Sextum* hunc appellare *Clælium*. itaque viderint Critici an non queat revocari in uſum. nam &

Suffragia deſcripta tenen
cum ſuum reduxi le
omnibus vett. edd. ſu
Pall. & S. Victor. niſi
diſcriptus. vulgata *di*
conſulatur noſter pro
Gruterus. Rectiſſim
deſcripta. Male r
ſienſes *diſtricta*. S

a noſtri ordinis expeditus jam non erit: civem, patriae ſalute opponat invidiae, fruſtra poſthac ı. Quare hunc ſtatum, qui nunc eſt, qualiſcum- nulla alia re, niſi concordia retinere poſſumus, eliore ſimus loco ne optandum quidem eſt, illo : deteriore autem ſtatu ut ſimus, unus eſt in- dus, aut interitus, aut ſervitutis. quo ne tru- ii immortales nos admonent, quoniam jampri- ana conſilia ceciderunt. Atque ego hanc ora- P.C. tam triſtem, tam gravem non ſuſcepiſ- ., inquam, niſi hanc perſonam, & has partes ı populi Romani, veſtris plurimis ornamentis ıtis deberem, & poſſem ſuſtinere: ſed tamen ſa- tibus ceteris reticuiſſem: ſed haec oratio omnis ıuctoritatis meae, ſed publicae religionis. mea erba fortaſſe plura: ſententiae quidem omnes m: ad quos aut referri nuntiata oſtenta non aut eorum reſponſis commoveri neceſſe eſt. :etera magis pervulgata nos ſaepe, & leviora :, vox ipſa deorum immortalium non mentes permovebit? nolite enim id putare accidere poſſe,

ıutorum, militum ſingu- ierre. Cæſar. II de bell. *uras deſcribens civitatibus.* petitione conſulatus: *Etſi oſis noſtri gratiæſiſque ſuum ſcribimus.* Sic Græcis κα- :alibi notamus. *Grav.*

ne orationem] Vetus liber , pro *orationem*. Fulv. Vr-

nc perſonam, &c.] Libri ɔent, *non, inquam, niſi* :es autem ſic, ut edendum *hanc*, &c. & recte. *quin*, , quod non. *Lambinus.*

non, inquam, niſi hanc, &c.] avit, *non quin hanc.* & ſic oris & Pal. nonus. *Grut.*

puli Romani, veſtris pluri- mis ornamentis] Nihil hic varii in libris eſt, nec quicquam illis invitis tento. Vereor tamen ne *honoribus populi Romani*, ſit interpretatio magiſtri, qui interpre- tatus eſt illis verbis hæc: *veſtris plurimis ornamentis*: Hæc gloſſa margini adſcripta poſt in contextum irrepſit. Nam ſæpiſſi- me Cicero honores & dignitates populi Romani, vocat *beneficia & ornamenta po- puli in ſe collata.* Grævius.

Sed tamen tacentibus ceteris reticuiſſem] Suſpectus mihi hic locus eſt. nihil tamen varietatis in libris manuſcript. reperi. Quod ſi quis hic conjecturæ locus eſt, putem ſic legi debere: *ſed quia facile ta- centibus ceteris reticuiſſem.* Lambinus.

Mea fuerunt verba fortaſſe plura] Franc. & editio prima non agnoſcunt *mea*. nec id deſiderem, ſi alii libri aſſentiunt. *Grævius.*

Vt

Nunc autem veſter, judices, conſpect
iſte reficit & recreat mentem meam, c
contemplor unumquemque veſtrum. V
in numero neminem, cui mea ſalus n
cujus non exſtet in me ſummum meritu
obſtrictus memoria beneficii ſempiterna.
timeſco, ne Cn. Plancio cuſtodia meae ſa
obſit, qui meipſum maxime ſalvum vid
Saepiuſque, judices, mihi venit in ment
dum eſſe, M. Laterenſem, hominem ſt
& dignitatis, & ſalutis meae, reum ſibi hu

HVic *accuſationi eſſe fauturos*] Omnes lib. manuſcr. quos quidem viderim, habent eſſe *fautores*. ſed, ut dicam quod ſentio, mihi placet magis vulgata lectio, *fautores*: primum quia ſupra, ubi eſt eadem vox *fautores*, poſuit verbum *viderem*, quod ſignificat quiddam præſens: hic autem, ubi eſt, *fauturos*, junxit ei verbum, *audirem*, quod hoc loco videtur aliquid futurum ſignificare. Deinde non eſt veriſimile, M. Tullium, eandem vocem, præſertim inſignem, tam brevi intervallo bis poſuiſſe. hæc me perpulerunt, ut lectionem vulgatam retinerem. *Lambinus*. *Huic accuſationi eſſe fauturos*] Vetus liber *fautores* habet, ut videtur, rectius. *Fulv. Vrſinus*. *Accuſationi eſſe fauturos*] Pall. octo, *fautores*. Lambinus tamen, non

vox repetitur a Ci
hujus honori eſſe fa
debam: cum vero
tioni eſſe fautores
Non futuros eos,
accuſatori uti illa
in judicio adverſari
adjutrix, audierat
Cujus non exſtet i
Editio Lambini, *ſu*
gratia, ac præter o
calamoque exaratos
nihil eſt, & aut del
dum in *ſummum*, ut
tius, & in optimo E
Qui meipſum max
luerunt] Guilielmi
videre ſup
gis quam

:, quam metuendum, ne vobis id ille magna feciſſe videatur. Quamquam mihi non ſumo , judices, neque arrogo, ut Cn. Plancium ſuis : meritis impunitatem conſecuturum putem. ; integerrimam vitam, modeſtiſſimos mores, fidem, continentiam, pietatem, innocentiam o, nihil de poena recuſabo. ſin omnia praeſti-e ſunt a bonis viris expectanda, petam a vo-ices, ut, cujus miſericordia ſalus mea cuſtodita os miſericordiam veſtram, me deprecante, tri- Equidem ad reliquos labores, quos in hac cauſa ſuſcipio, quam in ceteris, etiam hanc mole-ſſumo, quod mihi non ſolum pro Cn. Plancio m eſt, cujus ego ſalutem non ſecus, ac meam beo: ſed etiam pro me ipſo, de quo accuſato-a paene, quam de re reoque dixerunt. Quam- 2
judices, ſi quid eſt in me ipſo ita reprehenſum, hoc ſejunctum ſit, non me id magnopere con-non enim timeo, ne, quia perraro grati homi-periantur, idcirco, cum me nimium gratum dicant, id mihi criminoſum eſſe poſſit. quae i ſunt agitata ab illis, ut aut merita Cn. Plancii e minora eſſe dicerent, quam a me ipſo praedi-ir, aut, ſi eſſent ſumma, negarent ea tamen ita , ut ego putarem, ponderis apud vos eſſe debe-c mihi ſunt tractanda, judices, & modice, ne ſe offendam: & tum denique, cum reſpondero is, ne non tam innocentia reus ſua, quam re-cor-

a bonis viris expetenda] Erſurt. n. & Dreſd. *quæ ſunt a bonis lenda*. quod non repudiem, ri ſint ſubſidio. *Gravius.*

hoc ſejunctum ſit] Eſt & iſtud ino libro. vulgati enim nu- *ſit*. nam primitus cuſi *ut id ſit*, quomodo & Pall. ali-, *ab hoc dictum*. at plures tan-*ſit*, ſine alia voce. *Grut.*

Conturbat] Sic Erſurt. & multi editi, vulgati *conturbet*.

Explicata] In qua nihil eſt tricarum & obſcuritatis. Huic opponitur *impedita cauſſa*.

Cum reſpondero criminibus] Non erant *crimina*, quibus reſpondebat. Rectius igitur Erſurtenſis: *cum reſpondero omnibus*, nimirum accuſatoribus, qui plura pæne de me, quam de reo dicunt. *Grav.*

ut idem amici ſemper velint. neque eſ
amicitiae vinculum, quam conſenſus &
liorum & voluntatum. Mihi autem no
in hac re moleſtiſſimum contra illum dic
illud magis, quod in ea cauſa contra dic
qua quaedam hominum ipſorum videtu
contentio. Quaerit enim Laterenſis, a
maxime urget, qua ſe virtute, qua li
qua dignitate ſuperarit. Ita, ſi cedo illi
quae multa & magna ſunt, non ſolum l
tis jactura facienda eſt, ſed etiam largiti
da ſuſpicio eſt. ſin hunc illi antepono,
habenda eſt oratio, & dicendum eſt id,
flagitat, Laterenſem a Plancio dignitat
tum. Ita aut amiciſſimi hominis exiſtima
da eſt, ſi illam accuſationis conditionem
3 optime de me meriti ſalus deſerenda eſ
Laterenſis, caecum me & praecipitem ſ
in cauſa, ſi te aut a Plancio, aut ab ullo
tuiſſe ſuperari dixero. Itaque diſcedam a
tione, ad quam tu me vocas, & veniam
quam me cauſa ipſa deducit. Quid? tu

ſ eſſe populum? Fortaſſe non nunquam
vero ſemper eſſet: ſed eſt perraro, &
, in iis magiſtratibus eſt mandandis, qui-
ſuam committi putat, his levioribus co-
tia & gratia petitorum honos paritur,
nentis, quae eſſe in te videmus. Nam,
llum pertinet, ſemper dignitatis iniquus
ui aut invidet, aut favet. Quamquam
n te, Laterenſis, conſtituere, quod ſit
dis tuae, quin id tibi ſit commune cum
hoc totum agetur alio loco: nunc tan-
tum

ique duo eundem
, qui ſuperior eſt al-
agiſtratum obtineat
lus æquus eſt digni-
non obtineat, lar-
uiſſe competitorem
populus ſemper eſt
lex: & ego, qui
i ſuperior ſum, ni-
ſi in campo ſupera-
igitur me ſuperavit
ius Laterenſis argu-
firmat, negando,
uum eſſe dignitatis
uit) æquum digni-
tum ſemper eſſe pu-
tat, non ſemper eſt.
untur Latini, *judex*
eſt iniquus, quo mo-
oquitur: neque *ju-*
judex æquus, aut *non*
olim notaſſem, ho-
d gravius eſt κα.νον-
ionem improbavit,
m vulg. quam com-
inanem, tutari cona-
me rejectam, & ju-
tavis auctor ſcripſit,
n, ad vocem, *ina-*
n, non ad verbum,
intellexerim, aut
mortalis intelligat.
aliquid ſapere videa-
n docere poſtulat.
c edendum curavi,

Mihi autem non id eſt in hac re moleſtiſſimum, &c. in eo codices antiquos, Memmianos & Clericanum, ſecutus ſum, qui plane ſic habent. *Lambinus. Quid? tu non inanem, &c.*] Lambinus habet, *tun æquum*. ſed ita nulli libri, in quibus tantum, *tu inanem*, aut *tune inanem*. ut forte fuerit, *tu ne-inanem*. Gruterus. Franc. uterque & ed. prima, ut multi alii: *Quid? tu inanem dignitatis judicem putas eſſe populum?* Non nego *inanem* mihi quoque ſuſpectum eſſe, ut & fuit Fulvio & Lambino, qui vere dicit, *inanis judex* a Latine loquentium conſuetudine abhorrere. Ex ſolo Erfurtenſi hic locus eſt refingendus, in quo legitur: *Quid tum? an dignitatis judicem putas eſſe populum?* Sed pro *tum* lego ex aliis libris *tu*. A Francii utroque & editione prima *non* quoque abeſt. In *tum*, quod eſt in Erfurt. *m* in aliis libris mutatum fuit in *in*, quod cum *an* poſtea coaluit, quibus alii ſyllabam *em* adjecerunt. Hinc nata eſt corrupta, quæ libros obſidet, ſcriptura. *tu an*, pro *an tu*. Grævius.

Vtinam vero ſemper eſſet] Amicus meus homo doctus pro *vero*, legebat *verus*, exponebatque æquus: quam vocem *inani*, & ut infra idem Cicero loquitur, *iniquo* opponi hoc loco debere dicebat. Paullo ſupra, *Quid? tu non inanem dignitatis judicem putas eſſe populum*, legendum ex antiquo, *Quid tu gravem dignitatis*, &c. F. Vrſinus.

Honos paritur] Erfurt. *honos paratur*.

magiſtratum non gerebat is, qui cepe
auctores non erant facti: nunc poſtulat
ejus exſilio, qui creatus ſit, judicium p
reprehendatis. Itaque quamquam, qu
ſim ingreſſus in cauſam, ſperare video
turam eſſe orationem meam a minima
ſionis tuae, te ut potius objurgem,
diſcrimen adducas dignitatem tuam,
4 ulla contumelia coner attingere. Tu
tu induſtriam, tu animum in rempubl
tem, tu innocentiam, tu fidem, tu labo
aedilis non ſis factus, fractos eſſe & abje
diatos putas? Vide tandem, Laterenſis, q
te diſſentiam. Si medius fidius decem ſoli
tate viri boni, ſapientes, juſti, graves, q
aedilitate judicaſſent, gravius de te jud
rem, quam eſt hoc, quod tu metuis, ne
dicatum eſſe videatur. Non enim comiti
per populus, ſed movetur plerumque

Reprehenſores eſſent comitiorum] Corrigerent quæ perperam in comitiis erant facta.

Quamquam, qua nolui, janua ſim ingreſſus] Sic legendum, & ita eſt in uno

tentia ipſa flagitit
ma, ibi, *ſed ut ſ*
Vt, autem, id eſt,
Qua nolui, janua]
& meliores mſſ. Pa

ſacit eos, a quibus eſt maxime ambitus. de-
judicat, non delectu aliquo, aut ſapientia
judicandum, ſed impetu nonnumquam, &
iam temeritate. Non eſt enim conſilium in
ratio, non diſcrimen, non diligentia: ſem-
ientes ea, quae populus feciſſet, ferenda,
r laudanda duxerunt. Quare cum te aedi-
portuiſſe dicis, populi culpam, non com-
xcuſas. Vt fueris dignior, quam Plancius:
ſo ita tecum contendam paullo poſt, ut
dignitatem tuam: ſed, ut fueris dignior,
ttitor, a quo es victus, ſed populus, a quo
tus, in culpa eſt. In quo primum illud de-
, comitiis, praeſertim aedilitiis, ſtudium eſſe
on judicium. eblandita illa, non enucleata
gia: eos, qui ſuffragium ferant, quid cui-
beant conſiderare ſaepius, quam, quid cui-
blica videatur deberi. Sin autem mavis eſſe
non tibi id reſcindendum eſt, ſed ferendum.
Male

at illos magiſtratus. In-
, *quotieſcunque præteritus*
buerit præteriri, toties opor-
tibus erit, condemnari. Et
ırſæpe accidit, ut & ſactos
ctos eſſe miremur. Cicero
25: *Optimus quiſque eum*
famil. 9: *Cum gratulor,*
verbis tibi gratias agam
ta factus ſis, ut dederis no-
um ſcripſeras ad me, quem
mus. Grævius.
iurt. *etſi judicat, non di-*

, *non diligentia*] Vulgus
lis, nulla diſcretio eſt,
od enim nunc nonnulli
veterum conſuetudinem
ır, hoc veteres vocarunt
ntiam, dilectum, judi-
ionuit Scioppius.
or] Sic eſt legendum ex
x repetione horum ver-
borum patet: *ſed, ut fueris dignior.* Vul-
gati: *At fueris dignior.* *Vt* accipitur pro
ut ut, quamvis Cic. 1 de nat. Deorum:
Quorum utrumvis ut ſit, ſequitur natura
mundum adminiſtrari. vide I. Fr. Gronov.
obſervat. III, 6. de hac particula. *Gra-*
vius.

Quid denique ipſi debeant, &c.] Lam-
binus, *quid cuique ipſi debeant*, &c. ſic
liber Turing. idemque codex poſtea,
ubi habemus, *a republica videatur deberi,*
ſolum exhibet, *a republica debeatur.* Grut.
Cuique omnino recipiendum, ſententia
id flagitante. *Grævius.*

Conſiderare ſæpius] Libri manuſcr. ha-
bent, *deliberare ſæpius.* Iidem libri vett.
habent aliquot poſt verſibus: *Venio jam*
ad ipſius, &c. pro quo vulgati, *Venio nunc*
ad ipſius. Iam non multo poſt, *ſemper*
ſibi ſupplicari voluiſſe edendum curavi,
partim obſcura ſcripturæ veteris veſtigia
ſecutus, partim conjectura ductus. *Lam-*
binus.

bus, ferre modice populi voluntates, [illegible]
retinere partas, placare turbatas: hono[illegible]
putemus, non ſervire populo: ſin eos ex
defatigari ſupplicando. Venio jam a[illegible]
partes, ut illius contra te oratione potiu[illegible]
diſputem. qui ſi tecum congrediatur, [illegible]
voce poſſit, haec dicat: Ego tibi, La[illegible]
cium non antepoſui: ſed, cum effeciſ[illegible]
meum beneficium potius ad eum detuli,
tenderat, quam ad eum, qui mihi non [illegible]
ſupplicarat. Reſpondebis, credo, te ſpl[illegible]
tuſtate familiae fretum, non valde ambi[illegible]
at vero te ille ad ſua inſtituta ſuorum[illegible]
exempla revocabit: ſemper ſe dicet rog[illegible]
ſemper ſibi ſupplicari. M. Sejum, qui
quidem ſplendorem incolumem a calamita[illegible]
nere potuiſſet, homini nobiliſſimo, in[illegible]
eloquentiſſimo, M. Piſoni, praetuliſſe: p[illegible]
Q. Catulo, ſumma in familia nato, ſa[illegible]
ſanctiſſimo viro, non dico C. Seranum no[illegible]

Eſt enim hic conditio] Interpoſui parti-
culam *hac*, ſuaſu Erfurd. & ſupra *ipſe*,
quæ multum ſdferunt venuſtatis. *Gra-*

amans quippe ſui po[illegible]
patitur poteſtatem [illegible]
gantia candidatorum [illegible]

nem, fuit enim & animi ſatis magni, & conſilii,
n. Manlium, non ſolum ignobilem, verum ſine
e; ſine ingenio, vita etiam contemta ac ſordida.
erarunt te, inquit, oculi mei, cum tu eſſes Cy-
me enim, quam ſocios, tua frui virtute male-
&, quo plus intererat, eo plus aberas a me:
non videbam. deinde ſitientem me virtutis tuae
iſti ac dereliquiſti. coeperas enim petere tribu-
plebis temporibus iis, quae iſtam eloquentiam
tutem requirebant: quam petitionem cum reli-
s, ſi hoc judicaſti, tanta in tempeſtate te guber-
nare

nes & vulgati & manuſcr. præ-
Clericanum, qui (ridebit for-
ſpiam) habent, *ſtultiſſimum.*
dam amicus meus, addita ne-
facit, *non ſtultiſſimum.* adjuvat
o, quæ ſequitur, *fuit enim &*
is magni, & conſilii. adde quod
: eſt negationem omiſſam eſſe a
poſt nomen, *Serenum*, propter
m ſimilitudinem, *num*, non.
o, *ſubtilis*, non ſolet eſſe epi-
perſonarum, ſed rerum potius:
dicimus, *genus dicendi ſubtile*,
ratio, judicium ſubtile. quod ſi
perſonis addatur. hoc fit cum
ceſſione, ut *vir ſubtilis in diſſe-*
btilis in docendo, ſubtilis oratio-
lis ſcriptor Lyſias. his rationibus
ſum, ut illi amico meo aſſen-
putarimque jam olim omnino
dum, *non ſtultiſſimum.* Lamb.
m ſubtiliſſimum hominem] *Te-*
magis placet, ut eſt in margi-
emendari a viro doctiſſimo.
. *C. Serenum ſubtiliſſimum ho-*
Pall. fere omnes, item Erfurd.
boris, denique editio vetus,
m. quod admiſit Lambinus ad-
tiva. recte profecto ſi cui tan-
t in opere alterius. ceterum
idem ut & Gruterianus, præfe-
ranum, quod oppido placuiſſet
io, proditum ſe vivo. is enim
reponendum omnino puta-
terus. Sed an non æque ſibi

multum licere in alieno opere ii crediderunt, qui contra præſtantiſſimorum librorum fidem, quibus accedunt etiam, quos ego conſului, omnes præter primum Francii, in queis ſcribitur *ſtultiſſimum*, ſubſtituerunt ex paucis *ſubtiliſſimum*, quod plane ferri non poteſt, ut vere docuit Lambinus? Quam facile potuit, ut idem monet, præcedens ſyllaba *num* abſorpſiſſe *non*. Itaque nullus dubitavi reponere *ſtultiſſimum*, quod eſt in vetuſtiſſimis & probatiſſimis codicibus. Sed cum ſententia hanc ſolam vocem reſpuat, admiſi quoque conjecturam Lambini *non* reponentis, cum nullus ſit ſenſus hujus periodi, ſine illa. Hæc neceſſitas me ſubegit, ut hoc loco recederem a libris, quod æque mihi licere putavi, ac non uno in loco licere ſibi putavit Gruterus, qui Manutii aut aliorum eruditorum conjecturas nullis libris ſubnixas, flagitante ratione, recepit, quod tamen parce faciendum eſt, ut ipſe quoque fecit parciſſime. Præterea cum libri optimi præ ſe ferant *Seranum*, cur id negligitur? Serani Atiliæ gentis a ſerendo dicti, ut auctor eſt Plinius quos poſtea *Serranos* Poëtæ inprimis dixerunt, ut producerent ſyllabam. Virgil.

Et te ſulco Serrane ſerentem. GRÆV.

Si hoc indicaſti, &c.] Quis ita legendum eſſe non videt? Eſt enim hujus dilemmatis vis hujuſmodi. cum reliquiſti petitionem tribunatus pl. indicaſti horum duorum alterutrum: vel te in tanta

 tem-

qui sint. quare aut redde mihi quod osten[illegible]
ſi quod mea minus intereſt, id te magis for
reddam tibi iſtam aedilitatem etiam negl
tenti. Sed ampliſſimos honores ut pro di
conſequare, condiſcas cenſeo mihi paullo
6 ſupplicare. Haec populi oratio eſt: mea v
renſis, haec: Quare victus ſis, non debe

tempeſtate non poſſe rempublicam gubernare, vel te nolle. ſi indicaſti te non poſſe: de virtute tua dubitavi: ſi te nolle, de voluntate. At ſi legatur, *judicaſti:* vide, quæſo, lector, quam ſit abſurda tota hæc oratio, & ſententia futura. ſi judicaſti te non poſſe rempublicam gubernare, de virtute tua dubitavi. poteſt enim aliquis judicare ſe quippiam efficere non poſſe, & tamen ita occulte, atque obſcure, ut alios celet. ſed demus hoc membrum tolerabile eſſe. id, quod deinceps ſequitur, quis feret? ſi judicaſti te nolle, &c. quid hoc eſt, judicare ſe nolle? quis ita loquitur? nonne ſimile eſt, ut ſi quis diceret, arbitror me nolle hoc, vel illud facere? quo quid abſurdius dictu? Quare ſic legendum eſſe contendo, non libris ſolum omnibus, verum etiam malevolis, & ſciolis omnibus reclamantibus atque invitis. *Lambinus.* *Si hoc indicaſti*] Eſt a Lambino, ſed jam firmatum uno alteroque Palatino, item codice Grut. prius editi *judicaſti*; quod non video cur tanto-

ciſa eſt. ſubintelligend
ſtabunt, aut aliquid ſi
dicat omiſſum eſſe, &
Ædiles quicunque erant
oſtenderas] Pantagath
dabat, *tu des:* & adjeć
poſt verbum *ædiles*, t
ita legebat, *Ædiles q*
des mihi quod oſtenderas
libro quem ipſe vidi
ſcriptum eſt *id da mihi*,
cet. *F. Urſinus.* *Idem*
parati: tribuni plebis
qui ſint. quare aut redd
ras, &c.] Integrat h
clauſula Turingicus li
cibus quatuordecim.
habebamus, *idem m*
ras. Gruterus. Pulc
tenſis; ſed illa verba
idem mihi ſunt judices
quot. Forte ſcripſit C
ſunt, judices, grati. h
beo, quicunque crea
illorum procuratio ſit

, modo ne largitione ſis victus. nam, ſi, quo-
ue praeteritus erit is, qui non debuerit prae-
otiet oportebit eum, qui factus erit, con-
nihil jam eſt quod populo ſupplicetur: ni-
liribitio, nihil quod ſupplicatio magiſtratuum,
io ſuffragiorum exſpectetur: ſimul ut qui ſint
idero, dicam. Hic familia conſulari eſt, ille
: reliquos video eſſe ex equeſtri loco: ſunt
ne macula, ſunt aeque boni viri atque inte-
ervari neceſſe eſt gradus. cedat conſulari generi
im, ne contendat cum praetorio nomine eque-
ſter

direptio] Ita omnes vulga-
rſus: aut ego nihil in hac re
acchius habet *diribitio*: quæ
n ſenſum facit illa quidem,
loco: prius enim ſupplica-
quam diribantur tabellæ:
um eſt inſolens Ciceroni,
eſt a ſimilitudine verbi *di-*
vero oportuit ſubjungere
cum modo dixiſſet, *Nihil*
populo ſupplicetur? quare
mmodo medendo, ita cum
legerim: *Nihil quod direm-*
nod ſuppuratio: adde quod
atur magiſtratibus: quin-
ppurationem addebat Panta-
giorum: ad renuntiationem,
: ut ita totus hic locus le-
hil jam eſt, quod populo ſup-
il quod diremptio; nihil quod
iffragiorum; renuntiatio ma-
xpectetur: ſed ut Grucchio
non negetur (quanquam
ur ejus verbi ſignificatio, nec
mus ſummis viris) cetera
pta, ſed neceſſaria mihi qui-
r eſſe. *Fulv. Vrſinus.* *Nihil*
] Reduxi editionum priſca-
mque mſſ. vocem, ejectis
diribitio, *diremptio*, aliiſque;
Criticus conſulto ſuo firma-
a potiſſimum admittere ha-
ipi hic eſt, prenſari, ambiri
cujus vocis exempla plura,
x aliquot annos in Animad-
ad Senecam lib. III de Ira
cap. 23. uſus & Tullius noſter diſerte lib. II epiſt. ad Q. Fratrem: *Direptum iri te a tuis*, &c. Gruterus. *Diripi* dicitur qui a multis amatur, vide quæ Albertus Rubenius, vir politiſſimi ingenii notavit ad Senecæ III de ira cap. 23, locum apud I. Fr. Gronovium. Sed iſti direptioni hic nullus eſt locus. Sagaciter & vere ex conjectura, hunc locum reſtituiſſe Grucchium, qui I de Comitiis ſcribendum cenſuit *diribitio* oſtendit præſtantiſſimus Erfurtenſis, in quo *diribitio*. Non ordinem Comitiorum in his Cicero ſibi obſervandum duxit, ſed voluit tantum recenſere, quid in comitiis ſoleret fieri, quæ inutilia eſſent, ſi populo non relinqueretur libertas ferendi ſuffragia. *Gravius.*

Simul ut qui ſint profeſſi video quid dicam] Longe venuſtius Erfurtenſis: *Simul ut qui ſint profeſſi videro, dicam.* Male & præcedit, *ut* in illo libro. *Idem.*

Reliquos video eſſe ex equeſtri loco] Dreſd. *Reliquos video eſſe equeſtri loco.* quod conſuetudini Latine loquentium magis reſpondet, quamvis *ex* ſubaudiatur ſemper. *Idem.*

Servari neceſſe eſt gradus] Hoc repoſui ex Erfurtenſi. In editis *gradum*. Idem.

Nec contendat cum pratorio equeſter locus] Erfurt. *ne contendat cum pratorio nomine equeſter locus.* *Nomen* hic eſt, quod in præcedente *genus*. Cap. 7: *Eſt tuum nomen utraque familia conſulare.* Hinc *nomen* & *nomina* pro nobilitate, ibidem. *Idem.*

dam quaſi aeſtu, ut ad alios accedant, ab
recedant: in tanto nos impetu ſtudiorum,
meritatis, modum aliquem, & conſilium,
requiremus? Quare noli me ad contentio
vocare, Laterenſis. Etenim, ſi populo gr
la, quae frontes aperit hominum, mentes
que eam libertatem, ut quod velint faciant
autem, quod rogentur: cur tu id in judicio
mis, quod non ſit in campo? hic quam i
perquam grave eſt dictu. Quomodo igitur
Sic credo; quod agitur, quod ſatis eſt
factus eſt. Cur iſte potius, quam ego? Ve
non dico, vel denique, quod mihi gravi
ſic dicere, ſed impune tamen deberem d
recte. nam quid aſſequerer, ſi illa extrem

Modum requiremus] Ex Erfurt. pro vulgato *requiramus*. Grævius.

Noli me ad contentionem veſtram revocare] Erfurt. uterque Franc. Pith. & ed. prima melius, *vocare*. A Franc. & ed. prima etiam *veſtram* abeſt. *Idem.*

Cur tu in judicio exprimis, quod non ſit in campo] Melius & hic Erfurt. *Cur tu id in judicio ut fiat exprimis, quod non ſit in campo.* Mallem autem pro *exprimis* ſcribi *exigis*. Idem.

Quomodo igitur eſt aequum? Sic credo,

ris, qui legit: *Quod*
eſſet, ſi dicerem. ut
Grævius.

Nam quid aſſequere
habent, *Nam quid.*
mihi graviſſimum eſſet
ci, *ſi dicerem.* & pau
curavi, *patuerit homin*
bro manuſcripto, pr
libris vulg. *patuerit* a
Vnde hoc *aſſequerere?*
dices, quos inſpexi,

opulum quod voluiſſet feciſſe, non quod de-
Quid ſi populi quoque factum defendo, La- 7
& doceo, Cn. Plancium non obrepſiſſe ad ho-
ed eo veniſſe curſu, qui ſemper patuerit ho-
rtis hoc noſtro equeſtri loco? poſſumne eripere
uae contentionem veſtram, quae tractari ſine
ia non poteſt, & te ad cauſam aliquando cri-
leducere? Si, quod equitis Romani filius eſt,
ſſe debuit, omnes tecum equitum Romano-
petiverunt. nihil dico amplius. hoc tamen mi-
tu huic potiſſimum iraſcare, qui longiſſime a
Equidem ſi quando, ut ſit, jactor in turba,
accuſo, qui eſt in ſumma ſacra via, cum ego
m fornicem impellor: ſed eum, qui in me
currit atque incidit. Tu neque Q. Pedio,
, ſuccenſes, neque huic A. Plotio, ornatiſſimo
familiari meo: & ab eo, qui hos dimovit,
quam ab iis, qui in te ipſum incubuerunt, te
putas. Sed tamen haec tibi eſt prima cum
generis veſtri familiaeque contentio, qua abs te
Cur enim non confitear, quod neceſſe eſt?
hic magis, quam ego a meis competitoribus
& in conſulatus petitione vincebar. Sed vide,
ipſa, quae deſpicis, huic ſuffragata ſint. Sic
fferamus. Eſt tuum nomen utraque familia
:. Num dubitas igitur, quin omnes, qui fa-
ilitati, qui id putant eſſe pulcherrimum, qui
us, qui nominibus veſtris ducuntur, te aedi-
lem

patuerit hominibus ortis hoc loco] Hanc ſcripturam re-
rtenſi. In editis deſidera-
mvis id ſubaudiri ſæpe non
iis.

m veſtram] In Erfurt. &
onibus eſt *contentionem ve-*
in præcedentibus tulerint,
entionem veſtram vocare, cur
Idem.

Et te ad cauſam aliquando crimenque deducere?] Vox ultima immiſſa, ſuaſu Turingici codicis. editionibus aliis omnibus defuit. *Gruterus.*

Hoc tamen miror] Pantagathus, *hoc tantum miror*: & ita habet antiquus liber. *F. Urſinus.*

Hos dimovit] Erfurt. *demovit.*

Qui nominibus ducuntur] Qui plurimum tribuunt nobilitati. *Nomina* enim

La-

tereſſe vis ad rationem petendi? Primum
favere putas Atinates, an Tuſculanos ſuis
re enim hoc propter vicinitatem facile
hujus ornatiſſimi atque optimi viri, Cn.
trem aedilem, cum praetorem viderunt,
ille non modo in eam familiam, ſed
ram illam ſellam curulem attuliſſet,
dum laetati ſunt. alteros, credo, quia
nicipium conſularibus, nam malevolos
ſcio, numquam intellexi vehementius
rum honore laetari. Habemus hoc nos:
municipia. Quid ego de me, de fratre

Latinis nobilitas. vid. ad Cic. ad famil. III, 8: *Iſta veſtra nomina numquam ſum admiratus.* Vide ibi notas.

Ex quo plurima familia] *Plures* Ant. Auguſtinus. & infra, *Num de tot aliis gloriari?* pro *tot Fabiis gloriari?* F. Vrſinus. *Ex quo plurima familia ſunt*] Anton. Auguſtinus *plures* malebat; Guilielmius *prima*. Gruterus.

Iuventia] Hinc videtur Vellejo Paterculo dici *M. Iuventius Laterenſis.*

Quot e reliquis municipiis] Si ex MSS. nihil moveo. Erfurt. uterque tamen, & Francii, Pithoei, Dreſdenſis, editio prima: *tot a reliquis municipiis*, niſi quod Erfurt. *ex reliquis municipiis*. Græv.

E praefectura Atinati] Præfectura erat

Atina vero eſt urbs
in monte ad Lirim
retinet antiquam
quam *Atino* dicitur.
liam antiquam III,

Hoſpitum fuerunt
hominum fuerunt
Vehementius hoſpitum
furd. *municipum* Pall
ferri poterat vulgata
Guilielmius in
Vrſini mſ. *Gruterus.*
dice multa vulnera
ſunt ſanata. Cur no
lectionem ejus, cu
ferri non poſſit. No
rum civitatum

oribus agri prope dicam ipſi monteſque
m quando vides Tuſculanum aliquem de
illo in omni virtute principe, num de Ti.
municipe ſuo, num de tot Fulviis gloriari?
ɔ facit. At, in quemcumque Arpinatem
ım ſi nolis, erit tamen tibi fortaſſe etiam de
, aliquid ſed certe de C. Mario audiendum.
ur hic habuit ſtudia ſuorum ardentia: tu
tanta,

id ſemel excidiſſe, &
ɔ *de me, quid de fratre*
s.
ı *Coruncanio municipe*
us Pighius adeundus
utat enim excidiſſe,
mox loco illi *Fabiis*,
t, *Fulviis Tiburtem*
itrabar, faciliore me-
n poſſe; ſi inquam,
ıcanio, *municipes ſuos*,
gloriari. Grut. Hæ
ıtur eo, quod mani-
lo Tuſculano munici-
tis, contra quem di-
adeoque illud unum
um & refe.tum jam
ris ignobilioribus op-
d in oratione pro Sulla
ex municipiis ortos,
ominans, Catoni Tuſ-
r item ſubjungit hunc
, tanquam ejuſdem
m. Nec cuiquam mi-
ariare auctores in me-
ıominis antiquiſſimi,
nera ſint in veteri hi-
lli inter ſe diſcrepent.
madverſ. Hiſtor. 5.
viis gloriari] Fabii non
, ſed ante ipſam Vr-
:jus ſede inter Romuli
agitarunt, immo eo
ut nonnulli volunt,
rocreati, & poſtea ex-
ater primos patricios
, Conſulatibus florue-
us quod de *Fulviis* ple-
rigine ſua, non *Fabiis*
illuſtribus & patriciis loqui Ciceronem autumat: ideoque id quod unum recte tentavit Pighius, accipere debuiſſet Gruterus, non autem repudiare, præferendo *Fabiis*, de quibus ut ex nullo municipio, adeoque nec Tuſculo ortis, nulli municipes gloriari poterant. Reponendum omnino *Fulviis*, qui tamen non Tiburtes, ſed Tuſculani origine fuerunt. Etenim primus Fulviorum in urbe Roma L. Fulvius Curvus, Coſ. A. V. C. 431, a Tuſculanis rebellantibus, quorum Conſul erat, tranſiit ad Romanos, & ab his eodem anno, quo hoſtis fuerat, Conſul Romanus triumphavit de ſuis popularibus. Diſerte hæc Plinius Hiſt. Nat. VII, 43. Atque hinc Cicero Philip. III, 6, Antonio Fulviam uxorem habenti, quum is Octaviano *Aricinam matrem exprobraſſet*, objicit viciſſim uxorem *Tuſculanam*. *Tuſculana* hæc non alia eſt quam Fulvia, quæ Antonii tunc uxor, & filia erat Fulvii Bambalionis, ac Semproniæ Tuditani filiæ. Anton. Perizonius dicto loco. Proxime ad veram lectionem accedit Dreſdenſis, qui pro *Fabiis* legit *filiis*. Sed in Erfurtenſi eſt ipſum *Fulviis*, unde merito id arripuimus. *Grævius.*

Erit tamen tibi fortaſſe de nobis aliquid, aliquid certe de C. Mario audiendum] Ita optime Erfurdiana membrana. antea erat inſulſe, *aliquid & de C. Mario.* Grut. Erfurtenſem codicem firmat editio prima, in qua: *Erit tamen tibi fortaſſe de nobis aliquid: aliquid & de C. Mario audiendum.* Adjeci ex Erfurtenſi *etiam*, quod in aliis deſideratur, & poſt *ſed*. Sic enim ille *aliquid ſed certe.* Grævius.

equites Romani, tot tribuni
judicio dimiſimus, quae cuncta comitiis
roboris, quid dignitatis hujus petitioni
non enim tribum Terentinam, de qua dic
ſed dignitatem, ſed oculorum conjectu
dam, & robuſtam, & aſſiduam frequentiam
Iam municipia conjunctione etiam vicin
9 menter moventur. Omnia, quae dico
dico expertus in nobis. ſumus enim finit
bus. laudanda eſt enim, vel etiam amar
retinens veterem illum officii morem,
malevolentia, non aſſueta mendaciis, no
fallax, non erudita artificio ſimulationis v
vel etiam urbano. Nemo Arpinas non Pla
nemo Soranus, nemo Caſinas, nemo Aqui
tractus celeberrimus, Venafranus, Alliſa
nique noſtra illa aſpera & montuoſa, & fi
plex, & fautrix ſuorum regio, ſe hujus h
ſe augeri dignitate arbitrabatur: iiſdem

Iam municipia conjunctione] Erfurt. *Noſtra municipia conjunctione.*
Non aſſueta mendaciis] Locus mihi ſuſpectus. *Lambinus.*
Non fucata] Erfurt. *non fucoſa.* Cicero

Aquinas] Aquin
finibus Samnitium, p
natia.
Venafranus] Venafi
ad dextram Volturn

iis adſunt equites Romani publice cum lega- ſtimonio: nec minore nunc ſunt ſollicitudi- im tum erant ſtudio. etenim eſt gravius ſpo- unis, quam non augeri dignitate. Ergo ut alia int illuſtriora, Laterenſis, quae tibi majores tui int: ſic te Plancius hoc non ſolum municipii, tiam vicinitatis genere vincebat. niſi forte te i, aut Bovillana, aut Gabina vicinitas adjuva- bus e municipiis vix jam, qui carnem Latinis inveniuntur. Adjungam, ſi vis, id, quod tu ic obeſſe putas, patrem publicanum: qui or- to adjumento ſit in honore, quis neſcit? flos uitum Romanorum, ornamentum civitatis, ntum reipublicae, publicanorum ordine conti- Quis eſt igitur qui neget, ordinis ejus ſtudium honore Plancii ſingulare? neque injuria: vel it pater is, qui eſt princeps jam diu publica- vel quod is ab ſociis unice diligebatur: vel quod ſſime rogabat: vel quia pro filio ſupplicabat, hujus ipſius in illum ordinem ſumma officia ae tribunatuſque conſtabant: vel quod illi in ando ordinem ſe ornare, & conſulere liberis itrabantur. Aliquid praeterea, timide dico, n dicendum eſt: non enim opibus, non invi- tia, non potentia vix ferenda, ſed commemo- beneficii, ſed miſericordia, ſed precibus ali- quid

aut Bovillana, aut Gabina vicum, Gabii, & Bovillæ : in Latio oppida fuerunt, ma. Locus, ubi Lavicum ocatur *Zagaruolo*. *Gabii* ho- *le Finocbio*.

Latinis petant] Qui carnem petat e bove, qui diſtribue- s populi Latini nominis.

Quod perquam rarum, in- us, ut ab ſociis publicani bi enim vectigalia exigun- tur, ibi fere contentiones odiaque na- ſcuntur. Mirum qui hoc viro doctiſſimo potuerit in mentem venire. Non intel- liguntur hic ſocii, ſive vectigales, qui in provinciis degunt, quibus nullus lo- cus Romæ in comitiis, ſed ſocii publi- canorum, qui & ipſi erant equites Ro- mani. Quis ignorat publicanorum ſo- cietates, de quibus ipſe Manutius ad e- piſtolas ad familiares? *Gravius*.

In hoc ornando ordinem ſe ornare] Erfurt. *In hoc ornando ordine ſe ornare*.

Tri-

eo laborabam, qui valebat ipse per
per ipſa eſt gratioſiſſima, quae eſt offici
nis conjuncta maxime. Neque enim e
bam, ut petere viderer, quia familiaris
quia vicinus, quia hujus parente ſemp
eſſem uſus: ſed ut quaſi parenti & cuſtodi
non potentia mea, ſed cauſa rogationis
Nemo mea reſtitutione laetatus eſt, nem
luit, cui non hujus in me miſericordia
Etenim, ſi ante reditum meum Cn. Pl
viri boni, cum hic tribunatum petere
rebant: cui nomen meum abſentis hon
meas praeſentis preces non putas profuit
turnenſis coloni, quod C. Marium civ
que ex impiis manibus eripuerunt, qu

Tribubus ſubmiſi me] Turingicus liber *tributim*. non diſplicet. *Gruterus*.

Quod me valuiſſe dico] Sic uterque Franc. Erfurt. Pith. Dreſd. ed. prima, nec non Grut. Lambin. aliæque recentiores editiones. Sed Victor. & nonnullæ poſt eum proditæ, *qui me valuiſſe dico*, quod priori præferrem, ſi addicerent libri. *Gravius*.

Neque enim ego ſic rogavi] Particula *enim* venuſte accedit ex Turing. exemplari. *Gruterus*.

Parenti & cuſtodi meo] Scite Erfurt.

nunc ſervatur ille
deatur Zinzerlin
Criticæ cap. xxxv.
illum librum le
in baſilica ſerva
ex qua ad me
jus editionis,
pliſſimi Carpzovi
vius.

Quod C. Mari
cruore, pro *erro*
F. Urſinus. *Ex*
mus *civili cruore*,

feſſum inedia fluctibuſque recrearunt: quod
geſſerunt: quod navigium dederunt: quod
tem terram eam, quam ſervaverat, votis,
crymiſque proſecuti ſunt, aeterna in laude
lancio, quod me vel vi pulſum, vel ratione
:eperit, juverit, cuſtodierit, his, & ſenatui
omano, ut haberent quem reducerent, con-
ori hanc fidem, miſericordiam, virtutem
i? Vitia mehercule, Cn. Plancii, eae res, 11
xi, tegere potuerunt: ne tu in ea vita, de
n, tot & tanta adjumenta huic honori fuiſſe
eſt enim, qui adoleſcentulus cum A. Tor-
ctus in Africam, ſic ab illo graviſſimo &
atque omni laude & honore digniſſimo viro
ut & contubernii neceſſitudo, & adoleſcen-
ſimi pudor poſtulabat. qui ſi adeſſet, non
clararet, quam hic illius frater patruelis, &
rquatus, illi omni virtute & laude par: qui
:um illo maximis vinculis & propinquitatis,
conjunctus, ſed ita magni amoris, ut illae
ne-

dia fluctibuſque recrea- hendo hanc ſcriptu- primo tamen legitur: *uſque confectum recrea-* :. Sic *confici lacrymis*, *ra*, Ciceroni dici quis

, *omnibuſque proſecuti* n, non, *votiſque omni-* , lib. 4: *Votis*, *omni-* *s vocat.* Quod ſi quis *utis*, *boniſque ominibus*, ſed longius diſceſſerit ra. Paullo ante, qui- *e civili terrore.* ego ni- *us.* *Votiſque omnibus* nus, *votis ominibuſque.* .bri; neque opus eſt. *votis*, *ominibus*, *lacry-* nor. *Gravius.*

tem] Vocem, *tempori*, odicibus manuſcriptis, *ll.*

neque Memm. neque Cleric. delendam curavi. ſupervacanea enim eſt, & ab aliquo ſemidocto addita. *Lambin.* *Vel ratione cedentem receperit*] Ejeci dictionem *tempore*, inculcatam patrum aevo. nam in vetuſte cuſis in Pall. in aliorum ſcriptis non comparet. *Gruterus.*

Vt haberent, quem reducerent] Sine mora hanc lectionem, quam in Erfurtenſi inveni, recepi. Vulgati libri: *Vt haberent, quod reducerent.* Graevius.

Quod ſi adeſſet] Melius, ut opinor, Ant. Auguſtinus, *qui*, pro, *quod*. Fulv. Vrſinus. *Qui ſi adeſſet*] Ita aliquot Pall. quomodo conjecerat Ant. Auguſtinus. vulgo, *quod*. Gruterus. Confirmat *qui* primus Francii.

Illi omni virtute & laude par] Erfurt. *Omni illi & virtute & laude par.*

Sed ita magni amoris] Videtur legendum *magnis*, pro *magni*, quomodo correxiſſe olim Pantagathum animadverti. *F. Vrſin.*

nia tribunus militum fuit ; in eadem
quaeſtor. Primum Macedonia ſic eum d
hi principes civitatum ſuarum: qui cum
cauſam, tamen hujus repentino pericu
aſſident, pro hoc laborant: huic ſi praeſ
ſe civitatibus ſuis facturos putant, quam
mandata ſua confecerint. L. vero Apul
cit, ut morem illum majorum, qui prae
tum loco quaeſtoribus ſuis praetores eſſ
ciis benevolentiaque ſuperarit. Tribun
fortaſſe tam vehemens, quam iſti, qu
ſed certe talis, quales ſi omnes ſemper ſui
12 deſideratu, eſſet vehemens tribunus. O
minus in ſcena ſunt, at certe, cum ſunt
tur: ut vivat cum ſuis: primum cum pare

Aſſiduitate] Hoc eſt quotidiana praeſentia, quod ei ſemper ſunt praeſto. vide Gronov. de pecunia vetere IV, cap. 9.

Quam ſi legationem & mandata ſua confecerint] Erfurt. *quam ſi legationem ſuam, ſi mandata confecerint.*

Quos tu jure laudas] Quidam legendum putant; *quos tu dilaudas.* Quo verbo utitur cum alibi, tum in epiſt. quadam ad Atticum, lib. IV: *Et ego audebo legere unquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, ſi quid tale fecero?* Lamb.

Quod tu jure laudas] Alii conjiciunt di-

promtu, & in co
Quae ſi minus in
etiam ſcripti noſ
cuſi: *minus neceſſ*
in ſcena Erfurt. *ſi*
minus in oculo
Eſſe in ſcena dicitu
num in ſe conver
ſit & laudatum.
Scena manus dare
XII ad fam. ep. 6
bet iſta provincia.
quid in illa provi

ietas fundamentum eſt omnium virtutum, quem ut deum, neque enim eſt multo ſecus parens liberis, amat vero ut ſodalem, ut fratrem, ut aequalem. tam cum patruo? cum affinibus? cum propinquis? c Cn. Saturnino, ornatiſſimo viro? cujus quantam hujus cupiditatem fuiſſe creditis, cum videatis ocietatem? Quid de me dicam? qui mihi in hujus reus eſſe videor? quid de his tot viris talibus, detis veſte mutata? Atqui haec ſunt indicia ſolida, & expreſſa; haec ſigna probitatis, non fucata ſpecie, ſed domeſticis inuſta notis veritatis. facilis occurſatio, & blanditia popularis: adſpicitur, non atur: procul apparet, non excutitur, non in manus r. Omnibus igitur rebus ornatum hominem, tam is, quam domeſticis: nonnullis rebus inferiorem, e, generis & nominis, dico: ſuperiorem aliis, mun, vicinorum, ſocietatum ſtudio, temporum meoemoria: parem virtute, integritate, modeſtia; n factum eſſe miraris? Hunc tu vitae ſplendorem s adſpergis iſtis? Iacis adulteria, quae nemo non nomine, ſed ne ſuſpicione quidem poſſit agnoſcere. itum appellas, ut verba etiam fingas, non ſolum cri-

enim eſt multo ſecus parens liberis] Erfurt. *eſt*, quod perperam in itur. *Graevius.*

haec ſunt indicia ſolida judices, & Magis placet, ut eſt in manu. *Atqui haec ſunt indicia ſolida ju- expreſſa ſigna*, &c. infra legen- *& modeſtia aedilem factum*, lgatis deſit *ſua &*. F. Vrſinus.

externis, qua domeſticis] Sic le- non, *quem ext. quem dom.* & loquitur, ut libro 15. epiſt. ad : *Intelligo te diſſentiſſimum eſſe floruerit, qua de Bruto.* Lambin.

nis, qua domeſticis] Eſt a Lamb. a conjectura Puteani; cui acmque Pal. ſec. in quo *quam ext.* namque ceteris adhaerent vulga- *ext. quem dom.* Gruter. Cum *qua externis, qua domeſticis* non legitur in ullo vetere codice, amplexus ſum, quod eſt in optimo Erfurtenſi, *tam externis, quam domeſticis.* Graevius.

Parem virtute, &c.] Debetur iſtud Erfurdienſi. nam editi inepte, *patris, virtute*, &c. Gruterus.

Non modo nomine] Legendum videtur, *non modo crimine.* Lambinus. *Non modo nomine, ſed ne &c.*] Conjicit Lambinus *crimine*; ſed fruſtra. *nomen* enim idem quod *crimen*, ut pluribus oſtendi in ſuſpicionibus ad Senecae epiſtolam c i v. *Gruterus.*

Maritum appellas, ut verba fingas] Ita Manutius. *ut verba etiam fingas*, Victorius. Faërnus *Marimaritum.* Ant. Auguſtinus *maritam*, adductus verbo *fingas.* At Pennaghus putabat Ciceronem re-

 ſpe-

re, & quidem emiſſus per imprudentiam, e
gnoſtis, neceſſarii hominis, optimique adole
tu: idem poſtea praemandatis requiſitus. At

ſpexiſſe ad Laterenſis maledictum, quod alienis uxoribus uteretur, quaſi juſtus vir: non enim objicit illi pathicam libidinem. F. *Vrſinus*. *Bimaritum appellas*] Acute: neque aliter Turingicus. minus recte hactenus impreſſi, *Maritum appellas*, &c. Gruterus. In eodem Turingico eſt quoque, quod Victorius in ſuis reperit, *ut verba etiam fingas*. *Bimaritus* eſt duarum mulierum vir; ut *bivira* Catoni apud Nonium, quæ duas habuit viros. Male explicat Nonius. *Grav*.

Sed impunitum in maledico mendacium] Sic legendum, & ita impreſſum eſt in nonnullis libris vulgatis. nam mendoſe habent alii, *ſed impunitum in maleficio mendacium*. Quod autem homo blennus, lectionem vulgatam tuetur, & hanc emendationem improbat: ita eſt, ut ſæpe jam dixi. nihil tam ineptum fingi poteſt, quod ei non in mentem veniat. Et lectorem ſcio videre, quantus ſit dormitator, atque adeo ſomniator. Quis enim non videt, hoc, quod a Cicerone dicitur, in maledico, non ad Laterenſem proprie pertinere, ſed ad omnes accuſatores? Præterea ſupra proxime deeſt in vulgatis omnibus, *in reo*, poſt, *crimen eſt*. ſic enim debet legi: *quod non crimen eſt in reo, ſed impunitum*, &c. Lamb.

Impunitum in maledico mendacium] Sic

gnificat: *Atque hæc,*
conjecta maledicta in

Atinæ] Vrbs Volſc
tiquum etiam nunc
non nunquam Atino
tinates.

Emiſſus aliquis e
miſſus, ut cognoſtis] Hi
eſt codex Erfurtenſi
liis in quo ſcribitur:
cere, & quidem emiſſ
emiſſus, ut cognoſtis.

Præmandatis requ
Prætoris mandatu req
cum reſtituit Adrian
cus in omnibus libr
datis. Cum hæc in p
taſſem, & hanc em
Turnebo, meo m
homo πολυπραγμ
quot poſt annis, n
cum eſſe ab Adr. T
Quid eſt aliud, obſ
gari, & actum agere
poſtea præmandatis]
præmandato, ſive *ma*
tem verba ita leg
nec ulla alia, ſint c
de hujus vos pudore,
dubitatis? neque ve
quia ita legi debeat

, ſunt conjecta maledicta in ejus vitam, de cujus
re, religione, integritate dubitetis. Pater vero, 13
etiam obeſſe filio debet. O vocem duram atque
n tua probitate, Laterenſis! Pater ut in judicio
pater ut in dimicatione fortunarum, pater ut
es viros obeſſe filio debeat? qui ſi eſſet turpiſſi-
ordidiſſimus, tamen ipſo nomine patrio valeret
mentes judices & miſericordes: valeret, inquam,
i ſenſu omnium, & dulciſſima commendatione
Sed cum ſit Cn. Plancius is eques Romanus, ea
vetuſtate equeſtris ordinis, ut pater, ut avus, ut
ejus omnes equites Romani fuerint, ſummum in
ura florentiſſima gradum tenuerint & dignitatis
e: deinde, ut ipſe in legionibus P. Craſſi impera-
ter ornatiſſimos homines, equites Romanos,
plendore fuerit: ut poſtea princeps inter ſuos
um rerum ſanctiſſimus & juſtiſſimus judex, ma-
ı ſocietatum auctor: plurimarum magiſter: ſi
o in eo nihil umquam reprehenſum, ſed laudata
ia: tamen is oberit honeſtiſſimo filio pater, qui
s honeſtum, & alienum tueri vel auctoritate
gratia poſſit? Aſperius, inquit, locutus eſt ali-
uando. Immo fortaſſe liberius. At id ipſum,
non eſt ferendum. Ergo hi ferendi ſunt, qui
r, libertatem equitis Romani ſe ferre non
binam ille mos? ubi illa aequitas juris? ubi illa
ibertas, quae malis oppreſſa civilibus extollere
jam

lii IV. probat Turnebi con-
jecta Manutii correctione.
n hanc emendationem cer-
h. Brutus. *Grævius.*
turpiſſimus, ſi ſordidiſſimus]
eferat hanc Erfurtenſis le-
ctæ, in qua alterum *ſi* omit-

s ſocietatum auctor] *Auctor*
qui pro ſocietatibus publi-
ks ſumma fide geſſit. Pro
Seſt. cap. ult. *auctor publicæ cauſſa.* Pro
Flacco: *Si hunc habent auctorem Tralliani
doloris ſui, ſi hunc cuſtodem litterarum, ſi
hunc teſtem injuriæ, ſi hunc auctorem quere-
larum.* De *magiſtris ſocietatum* ſuperius
dictum eſt & explicatum.

Qui queruntur, libertatem equitis] Erf.
qui queruntur hoc, libertatem equitis. non
male. *Grævius.*

Malis oppreſſa civilibus] Nam tempore
bellorum civilium, & ſub tyrannis ne-

 mini

inquit, quod legationes. Idem tribuno pleb
mo homini, M. Druſo, ſed multa in
cum ille eum ſalutaſſet, ut fit, dixiſſetque
Grani? Reſpondit, Immo vero, tu Dru
ille L. Craſſi, ille M. Antonii voluntate
facetiis ſaepe perſtrinxit impune. nunc
preſſa veſtra arrogantia civitas, ut, quae
coni in ridendo, nunc equiti Romano in
conceſſa libertas. Quae enim umquam
contumeliae potius, quam doloris? quid
quam queſtus, niſi cum a ſociis, & a ſe inju
ſaret? Cum ſenatus impediretur, quo mi

mini libere loqui & queri licet. Sæpe de hac dominatione tyrannorum conqueritur Tacitus.

An quod auctiones eſſent] Faërnus pro *eſſent*, reponebat *ceſſent*, ſed non ſatis Pantagatho ſatisfaciebat; cui non videbatur poſſe hic habere locum Faërni correctio, cum quod ad rem attinet, tum quod ad dictionem. Nam neque juſtitio dierum profeſtorum auctiones rerum privatarū ceſſant, neque ad legiones certe referri poteſt verbum *ceſſent*. Videntur enim legiones conſcribi in illo edicto, earumque cauſa edictum juſtitium: neque ad *regaſſet* attuliſſet *eſſent*, ſed *ceſſarent*: quæ nullo pacto ceſſabant, ſed calebant, ut & auctiones. *Quid triſtis eſſet*, quoque id ipſum po-

liore libro, quem ex
bis obtulit fortuna. I
rejecta auctiones eſſent
quod legationes. quod
juſtitium auctiones,
imo vero quod legati
hoc eſt non auditæ.
rejicere, quod eſt diffe
rere. Atque male eſſe
legiones, quam *ceſſent*

Tu Druſe quid agis?
formula eſt, qua non
bantur. nam & obvio
quaſi quærerent, *ſaeɩ*
reprehenderent iiſdem
bant. Terentius Adel
ſæpe clamitans, *quid*

mper erat tributum, reſponſum equitibus edderetur: omnibus illa injuria dolori publi- ſed eum ipſum dolorem hic tulit paullo aper- munis ille ſenſus in aliis fortaſſe latuit: hic, ceteris animo ſentiebat, id magis quam ceteri mptum habuit & lingua. Quamquam, judi- o enim ex me, permulta in Plancium, quae uam dicta ſunt, conferuntur. Ego quia dico uando, non ſtudio adductus, ſed contentio- , aut laceſſitus, & quia, ut fit in multis, exit aliquid, ſi non perfacetum, attamen fortaſſe m: quod quiſque dixit, me id dixiſſe dicunt. , ſi quid eſt, quod mihi ſcitum eſſe videatur, ingenuo dignum atque docto, non aſpernor. vero, cum aliorum non me digna in me con- Nam quod primus ſcivit legem de publicanis, vir ampliſſimus conſul id illi ordini per popu- quod per ſenatum, ſi licuiſſet, dediſſet: ſi in eo , quia ſuffragium tulit, quis non tulit publica- a primus ſcivit, utrum id ſortis eſſe vis, an ejus, gem ferebat? ſi ſortis, nullum crimen eſt in ca- lis, ſplendor etiam Plancii, hunc a ſummo viro eſſe ordinis judicatum. Sed aliquando venia- 15
ſam. in qua tu nomine legis Liciniae, quae eſt s, omnes ambitus leges complexus es. neque uam aliud in hac lege, niſi edititios judices es od genus judiciorum ſi eſt aequum ulla in re,

ex me] Novi id, quin

, *cum aliorum non me* *natur*] Vid. Ciceronem olumnium, quæ eſt in . 32.

rdinis judicatum] Acceſ- nſi, quod male deſide- *Grævius.*

leges] Sic quidam docti legendum putant, *omnes ambitus leges*, ubi libri complures vulgati habent *omnes ambitus legis*: quibus aſſentior. multæ enim fuerunt leges de ambitu, neque ab uno latæ. *Lambinus.*

Si eſt aequum nulla in re] Vterque Franc. Erfurt. Dreſd. ed. prim. Mediol. Manut. & multæ aliæ: *Si eſt aequum ulla in re, niſi hac tribuaria.* Grævius.

re, niſi hac tribuaria, non intelligo, quamobrem ſenatus hoc uno in genere tribus edi voluerit ab accuſatore, neque eandem editionem tranſtulerit in ceteras cauſas: de ipſo denique ambitu rejectionem fieri voluerit judicum alternorum: cumque nullum genus acerbitatis praetermitteret, hoc tamen unum praetereundum putarit. Quid? hujus rei obſcura cauſa eſt? an & agitata, cum iſta in ſenatu res agebatur, & diſputata heſterno die copioſius a Q. Hortenſio? cui tum eſt ſenatus aſſenſus. hoc igitur ſenſimus: cujuſcumque tribus largitor eſſet, & per hanc conſenſionem, quae honeſte magis, quam vere ſodali-

Niſi hac tribuaria] Codices veteres omnes habent, *tributaria*: quod probant docti quidam viri: ut dicta intelligatur a tributis comitiis, ego vulgatam lectionem retineo: & rem tribuariam accipio, quæ ad tribus pertinet, vel quæ per tribus geritur. Quod autem ad hujus loci ſententiam attinet, hanc eſſe puto. Laterenſis accuſavit Plancium lege Licinia de ſodalitiis: cujus nomine

gatis, *de ipſo denique ambitu, de rejectione fieri voluerit judicum alternorum*, conjecturam meam adjuvant aliquot veteres cod. qui habent, *rejectionem*. &, *de ambitu*. Ex quo poſteriore apparet, propoſitionem, *de*, ex ſuo loco, in [illegible] eſſe tranſlatam ſupra, ante, *ipſo denique*, & ita ejectam propoſitionem [illegible], cum legi debeat, *in ipſo denique judicio*, &c. non, *de ipſo denique*, &c. Lamb.

ıaretur, quam quiſque tribum turpi largi-
ıeret, cum maxime iis hominibus, qui ejus
eſſe notum. Ita putavit ſenatus, cum reo
ur, eae, quas is largitione devinctas habe-
ıre teſtes & judices. Acerbum omnino ge-
ıd tamen, ſi vel ſua, vel ea, quae maxime
ınjuncta, tribus ederetur, vix recuſandum.
ıterenſis, quas tribus edidiſti? Terentinam, 16
:erte id aequum, & certe expectatum eſt,
n conſtantia tua. cujus tu tribus vendito-
ıtorem, & ſequeſtrem Plancium fuiſſe cla-
bum profecto, ſeveriſſimorum praeſertim
graviſſimorum edere debuiſti. at Volti-
:nim tibi neſcio quid etiam de illa tri-
hanc igitur ipſam cur non edidiſti? quid
Lemonia? quid cum Vejentina? quid
ıina? nam Metiam, non quae judicaret,
:ceretur, eſſe voluiſti. Dubitatis igitur,
judi-

ſt iſta magiſtratuum

] Suffridus adnotat
:xtare *Teretinam*. al-
Gruterus.

ditorem] Sic habent
›, iis invitis, legen-
. nam, qui corrum-
dit: niſi quis dicat,
:o emtore uſurpari.
torem eſſe poſitum,
ım hanc tribum ſuis
rio accepto, conceſ-
us eſt. Huc fortaſſe
ra dicitur, *ne reſicere*
ibum poſſint: ſive, ut
ere, &c. Lamb.
s] Tribus hæc plane
l mſſ. & olim cuſos.
ıcant, quomodo &
iſti nominant vel
tinam. S. vero Vict.
arbitrer reſcriben-
Vſentinam. Grut.

Nam Metiam, non qua judicaret] Cum in libro manuſcr. Clericano ita ſcriptum reperiſſem. *M. etiam*, ubi vulgati habent, *tertiam etiam*, facile conjeci, *Metiam*, eſſe legendum, cum Metia ſit una ex xxxv tribubus civitatis Romanæ. quam Feſtus docet, a quodam caſtro eſſe appellatam. Malim autem ſcribi, *Metiam*, ſine diphthongo, & cum *t*. quam cum diphth. &c. *Lambin*. *Nam tertiam, non qua judicaret*] Ant. Auguſtinus, *Nam Maciam, non qua judicaret*: quam lectionem retinuit Lambinus. In manuſcripto quodam libro, *Nam tres, non qua judicarent, ſed qua rejicerentur eſſe voluiſti*, ſcriptum eſt, & fortaſſe non male. *F. Vrſinus*. *Nam tertiam etiam, non qua judicaret*] Inclinaverim in Lamb. conjecturam, *nam Metiam, non qua judicaret*. cum invenerim in mſſ. noſtris, *nam vi etiam*; aut *iii etiam*. Gruter. In Erfurt. clare: *Nam Meciam, non qua judicaret*. Non dubitandum ſic debere reponi. *Etiam* natum ex *Metiam*. Græv.

in decernendo ſ[illegible] tui ſumus. Tu deligas
pulo aut amicos tuos, aut inimicos meos
eos, quos inexorabiles, quos inhumanos
les exiſtimes? Tu, me ignaro, nec opin
notes & tuos, & tuorum neceſſarios, vel ii
vel etiam defenſorum meorum? eodemq
quos natura putes aſperos atque omnibus ii
de effundas repente, ut ante confeſſum ec
videam, quam potuerim, qui eſſent futu
apud eoſque me, ne quinque quidem rej
proximo reo de conſilii ſententia conſtitut

[illegible]

ortunis omnibus dicere? Non enim, ſi aut
vixit, ut offenderet ſciens neminem, aut
i, ut eos ederes imprudens, ut nos, invito
d judices, non ad carnifices veniremus, id-
litio per ſe non acerba eſt. An vero nuper 17
ves nomen editi judicis non tulerunt, cum
dicibus, principibus equeſtris ordinis, quin-
: reus rejiceret, ʟ. referret, omniaque po-
uerunt, quam ei legi conditionique pare-
eque ex delectis judicibus, ſed ex omni po-
e editos ad rejiciendum, ſed ab accuſatore
judices ita feremus, ut neminem rejiciamus?
nunc legis iniquitatem queror, ſed factum
tentia legis doceo diſcrepare: & illud acer-
um, ſi, quemadmodum ſenatus cenſuit,
juſſit, ita feciſſes, ut in hunc & ſuam, & ab
tas tribus ederes; non modo non quererer,
dicibus editis, qui teſtes iidem eſſe poſſent,
putarem: neque nunc multo ſecus exiſtimo.
has tribus edidiſti, ignotis te judicibus uti
n notis indicaviſti. fugiſti ſententiam legis,
omnem rejeciſti, in tenebris, quam in luce,
ſari maluiſti. Voltinia tribus ab hoc corrupta:
n habuerat venalem. Quid diceret apud
s, aut tribules ſuos judices? immo vero tu
s? quem judicem ex illis aut tacitum teſtem
t vero etiam excitares? Etenim, ſi reus tri-
bum

udicis non tulerunt] Tu-
s quemadmodum ite-
o, ubi vulgata *editos.*
ibus ſene idem Turingi-
ti. Nam & ſic in capi-

referret] Forte legen-
t pateretur ſine ſorti-
, quoſcunque vellet ac-
anequum, quem ex le-
rer, Vide Manutium.

Non tulerunt advocati, ſed ex his quo-
que voluerant forte eum numerum du-
ci. I. Frid. Gronovius, prodente Iacobo
filio.

Et ab hoc obſervatas ederent] *Ederes* Pantagathus: & ita videtur legendum. *F. Urſinus.* *Obſervatas tribus ederes*] Immiſi vocem *tribus*, volente Erfurdiano, quæ plane requirebatur. *Gruterus.*

Si reus tribus ederet] Melius Erfurt. *tribum.* Grævius.

Si

fuiſſe fugiendum tribulem huic judicem
18 rem tribulum exoptandum fuiſſe videati
nunc conſilium reprehendo tuum, quod
quibus hic maxime notus erat, edideris
conſilium non ſervatum ſenatus, etc
diret illorum? aut quid diceres?
cium? reſpuerent aures, nemo agnoſc
an gratioſum? illi libenter audirent;
confiteremur. noli enim putare, Late
iſtis, quas ſenatus de ambitu ſancire
actum, ut ſuffragatio, ut obſervantia,
retur. Semper fuerunt boni viri, qui ap
gratioſi eſſe vellent. Neque vero tam
noſter ordo fuit, ut eam coli noſtra mo
noluerit: neque hoc liberis noſtris interd
obſervent tribules ſuos, ne diligant, ne c

Si quæſitor edendus fuiſſet] Vterque Franc. & ed. prima: *Si quæſtor edendus fuiſſet.* Sic & paullo poſt iidem *quæſtorem.* Quis ignorat quæſitores in judiciis, ſæpe quæſtores dici? *Gravius.*

C. Alfium] Victorius, *C. Alphium*: Ant. Auguſtinus ex loco inferiori, *C. Flavium.* ſed cur illum locum non

Quibus hic m
mendam Gruter
legitur. *erat*, q
fuit propagata,
Iac. Gronovius.

Repudiaretur]
Ne reſecare neq
ne reſecare neceſſ

tribum poſſint, ne par ab iis munus in ſua ...eſtent: haec enim plena ſunt officii, plena ... plena etiam antiquitatis. Iſto in genere ..., cum ambitionis noſtrae tempora poſtula... ...iſſimos viros eſſe vidimus, & hodie eſſe vi... plurimos gratioſos. Decuriatio tribulium, ...puli, ſuffragia largitione devincta, ſeveri... ..., & bonorum omnium vim ac dolorem ex... ...doce, haec profer, huc incumbe, Late... ...riaſſe Plancium, conſcripſiſſe, ſequeſtrem ...tinaſſe, diviſiſſe: tum mirabor, te iis armis ... lex dabat, noluiſſe. tribulibus enim judici... ...do ſeveritatem illorum, ſi iſta vera ſunt, ſed ...dem ferre poſſemus. Hanc tu rationem cum ...que eos judices habere nolueris, quorum in ... cum ſcientia certiſſima, tum dolor graviſſi-mus

...ariis tribum eſt paupe-
...ſocillare iis, quibus
Pro quo paullo ante
...ro modica liberalitate.
...licat capite ſequente:
..., *pro multis ſpondere*,
...mittere. Eſt autem re-
...in hac oratione: *Con-*
...viſcis & recreat meam
...um intelliguntur pau-
Martialis:
... gratus eques, dat
...natus,
...u tertia dona tribus.
...a apud Horatium, eſt
...ena plebe. Sic olim
...am ad me delatus erat
...um in illo legiſſem, ne
... *ſuis ſuam tribum poſ-*
..., non diutius hæren-
...cere ſuis neceſſariis ſuam
...re ſuam tribum ſuis a-
...ut apud Terent. *confi-*
...u, nuptias argentum.

...reſpectent] Vel legen-
vel, *reſpectent*, idem
...uod, *exſpectent*. Re-
ſpectamus enim proprie a tergo, & quæ retro ſunt. At, quæ præterierunt, retro ſunt. Præterita igitur reſpectare aliquando dicimur. Ex quo per tranſlationem reſpectare interdum uſurpatur, pro ab alio *exſpectare*, & in alio ſpem ſuam poſitam habere. *Lambinus*. *In ſua petitione reſpectent*] Lambinus hic mallet *exſpectent*, & neſcio quas reſpectandi fingit interpretationes: cum ſimpliciter velit noſter quod verſus Catulli:

Nec meum reſpectat, ut ante, amorem. Guilielmius.

Plena antiquitatis] Plena morum antiquorum, quos majores noſtri obſervarunt. Plin. lib. II, ep. 2: *Iam hoc ipſum pulchrum & antiquum, ſenatum nocte dimitti.* Et in Paneg. 76: *Iam quam antiquum, quam conſulare, quod triduum totum ſenatus ſub exemplo tui ſedit!* Grævius.

Pronuntiaſſe] Id eſt, promiſiſſe. hoc eo adſcripſi, quia hic nonnulli mutare aliquid conati ſunt. ſed falluntur. Vtitur eodem verbo hoc eodem modo in Cluentiana. utitur & Suetonius in Iulio Cæſare, ibi, ut *de ſuo nummos pronuntiaret*. Lambinus.

Gra-

tua dignitas poſtularit, repudiandis gratio
tiis non eſſe aſſecutum. Iam ut ego doceo g
tribulibus Plancium, quod multis benigne
multis ſpoponderit, in operas plurimos patr
& gratia miſerit: quod denique omnibus o
per patrem, per majores ſuos totam Atinate
ram comprehenderit: ſic tu doce, ſeque
largitum eſſe, conſcripſiſſe, tribules decu
ſi non potes: noli tollere ex ordine noſtro li
noli maleficium putare eſſe gratiam, noli
ſancire poena. Itaque haeſitantem te in hoc
tribuario crimine, ad communem ambitu
tuliſti, in qua deſinamus aliquando, ſi vide
& pervagata declamatione contendere. ſi
ago. Quam tibi commodum eſt, unam t
tu: doce id, quod debes, per quem ſequ
diviſore corrupta ſit. ego, ſi id facere non po
ut opinio mea fert, ne incipies quidem, p
rit, docebo. Eſtne haec vera contentio?
agi? non poſſum magis pedem conferre,
propius accedere. Quid taces? quid diſſi
tergiverſaris? etiam atque etiam inſto atqu

oſco, atque adeo flagito crimen: quamcum-
um, inquam, delegeris, quam tulerit Plancius,
lito, ſi poteris, vitium: ego, qua ratione tu-
cebo. Nec erit haec alia ratio Plancio, ac tibi
is. nam ut, quas tribus tu tuliſti, ſi jam ex te
, poſſis, quorum ſtudio tuleris, explicare: ſic
contendo, me tibi ipſi adverſario, cujuſcum-
us rationem popoſceris, redditurum. Sed cur 20
quaſi non comitiis jam ſuperioribus ſit Plancius
as aedilis. quae comitia primum habere coepit
cum omnibus in rebus ſumma auctoritate, tum
ſarum legum ambitus auctor: deinde habere
bito, praeter opinionem omnium: ut ne ſi co-
uidem quiſpiam largiri, daretur ſpacium com-
Vocatae tribus: latum ſuffragium: deſcriptae,
tae. longe plurimum valuit Plancius. nulla lar-
nec fuit, nec eſſe potuit ſuſpicio. An tandem
uria praerogativa, tantum habet auctoritatis,
umquam prior eam tulerit, quin renunciatus
ut his ipſis comitiis conſularibus, aut certe in
um aedilem Plancium factum miraris, in quo
ua pars populi, ſed univerſus populus volunta-
n declararit? cujus in honore non unius tribus
l comitia tota comitiis fuerint praerogativa?
lem tempore, ſi id Laterenſis, facere voluiſſes,
aut

lia ratio Plancio ac Laterenſi] urenſis: *Nec erit hac alia ac tibi, Laterenſis.* Græv.

e ego] Hic *ego* nullam habet alias. Itaque auctore Er-, *Idem.*

ia primum habere cœpit] s: *Quæ comitia habere cœpit.* onſul, ut bene Gruchius mitiis obſervavit, novo comitia. Simul enim cum comitiis, quæ centuriata orum magiſtratuum habuit ito & præter opinionem omnium, idque ad reprimendum ambitum. Nihilominus tamen poſtea habita ſunt & alia comitia ædilium, ut ex hac oratione patet, quæ fuerunt, ut erant ſemper ædilitia, tributa. *Græv.*

Deſcripta, renuntiata] Erfurt. *diribita, renuntiata.*

Comitiis fuerint prærogata] Vetus liber habet *prærogativa*, non male, pro *prærogata.* F. Vrſinus. Pithœi liber: *Sed comitia tota fuerint prærogativa.* Sic & Erf. niſi quod *fuerit* pro *fuerint* in illo conſpiciatur. *Comitiis* videtur delendum. In vulgata nulla eſt ſana ſententia. *Græv.*

Nam-

repudiata fuit. Sed, ſi tibi gravitas tu
animi pluris fuit, ſicut eſſe debuit, quam
cum habeas id, quod malueris, deſidera
noris putaris. Equidem primum ut ho
ſem maxime ſemper laboravi: ſecundo
tertium mihi fuit illud, quod pleriſque p
honos: qui iis denique debet eſſe jucu
dignitati populus Romanus teſtimoniu
21 civium ambitioni dedit. Quaeris etiam, l
imaginibus tuis, quid ornatiſſimo atq
patri tuo, reſpondeas mortuo. Noli iſt
que illud potius cave, ne tua iſta quere
mius, ab illis ſapientiſſimis viris repre
enim pater tuus Appium Clodium, n
minem, vivo patre ſuo, potentiſſimo &
C. Clodio, aedilem non eſſe factum, &
pulſa factum eſſe conſulem: vidit homin
conjunctum, egregium virum, L. V
M. Piſonem in iſta aedilitate, offenſi
ſummos a populo Romano eſſe honore
vero tuus & P. Naſicae tibi aedilitiam pr
ſam, quo cive neminem ego ſtatuo in h
tiorem: & C. Marii, qui duabus aedili

s eſſe factos. Sed quid ego aedilitias repulſas
ae ſaepe ejuſmodi habitae ſunt, ut iis, qui
ſent, benigne a populo factum videretur.
ilitum, L. Philippus, ſumma nobilitate &
quaeſtor C. Coelius, clariſſimus ac fortiſſi-
ens: tribuni pl. P. Rutilius Rufus, C. Fim-
ius, Cn. Oreſtes, facti non ſunt: quos tamen
iles factos ſcimus eſſe. Quae tibi ultro pater,
ui non conſolandi tui gratia dicerent; neque
liberent aliqua culpa, quam tu vereris, ne a
videatur: ſed ut te ad curſum iſtum tenen-
a prima aetate ſuſcepiſti, cohortentur. nihil
ihi crede, Laterenſis, de te detractum: de-
o? ſi mehercules vere quod accidit interpre-
ſt aliquid etiam de virtute ſignificatum tua.
exiſtimare, non magnum quendam motum 22
etitionis tuae, de qua ne aliquid jurares deſti-
ntiaſti, homo adoleſcens, quid de ſumma re-
ires. fortius tu quidem, quam nonnulli de-
ribus, ſed apertius, quam vel ambitionis, vel
ratio poſtulabat. Quamobrem in diſſentien-
oli putare nullos fuiſſe, quorum animos tuus
ille

gendum eſt, non, ut vul-
enim eſt ille C. Cœlius
iſſimi tulit in quæſtura:
n obtinuit anno ab ur-
xix. collegam nactus
enobardum. *Lamb.*
c legendum, non, ut
C. Oreſtes. hic eſt enim
s Oreſtes, qui conſul
b V. C. I Ↄ C LXXXII.
Lentulo Sura. *Idem.*
?] In antiquioribus e-
eperitur *detractum*, id-
ſe repoſuiſſe primum
tius. Equidem non ſo-
& ſequentes editores
lexi, idque merito, ſed
: vocem inveni in primo
a in Erfurtenſi. *Græv.*

Non magnum quendam motum illius petitionis tuæ] Loquitur de petitione tribunatus: quem cum peteret Laterenſis, & eodem tempore C. Cæſar legem agrariam ferret, reclamantibus nobilibus; cumque reliqui candidati in legem illam agrariam juraſſent, Laterenſis deſtitit a petitione ſua, ne juraret. auctor Cicero lib. 2 epiſt. ad Attic. epiſtola, cujus principium eſt, *Accepi aliquot epiſt.* Lamb.

Quid de ſumma republica ſentires] Mavult fere Cicero, *quid de ſumma republica ſentires*, quamvis vulgatum invitis libris non repudiem, cum nec illud loquendi genus ſit inſolens. Sic ſcripſeram, antequam videram Erfurtenſem, in quo, dum nunc illum conſulo, cum clare invenerim *de re p.* nullius dubitavi id amplecti. *Grævius.*

quamquam ne id quidem ſuſpicionem coi
neque enim umquam majores noſtri ſort
tuiſſent aedilitiam, niſi viderent accidere
petitores pares ſuffragiis eſſent. Et ais,
tiis Anienſem a Plotio, Terentinam a
conceſſam: nunc ab utroque eas avulſas,
venirent. Quam convenit, nondum cog
luntate, hos, quos jam tum conjunctos fu
ram ſuarum tribuum, quo vos adjuvarem
dem, cum jam eſſent experti, quid vale
& tenaces fuiſſe? Etenim verebantur,
ſtias. quaſi res in contentionem, aut in
quod poſſet venire. Sed tamen tu an
rum ornatiſſimum, in idem crimen voc

Dubitabitis, inquit, quin coitio facta ſit] Duobus argumentis probare conabatur Laterenſis, coitionem eſſe factam inter Plotium, & Laterenſem. primum illud eſt. cum tribus pleraſque cum Plotio, &c. cui ita reſpondet M. Tull. an una fieri potuerunt, ſi una tribus non tuliſſent? proinde quaſi dicat, ſi tribus una non tuliſſent, una ædiles non eſſe potuiſſent. ridicule igitur objicis, eos una tribus tuliſſe. nam eadem opera objicere

terenſis, ut dixi
nunc quarundam
exempla, in quib
ſum eſt. Olim ve
nonnullas totidem
legantur hæc inte
Erfurt. *an nonnull*
Prioribus comiti
magiſtratus, ſic
ſte

te arripuiſſe, a quo non ſis rogatus? Nam
s es, plures te teſtes habere de Voltinia,
n ea tribu puncta tuleris, indicas, aut eos
icere, qui, quia nummos acceperint, te prae-
it, te ne gratuita quidem eorum ſuffragia
vero crimen de nummis, quos in circo Fla- 23
ienſos eſſe dixiſti, caluit re recenti, nunc in
: neque enim qui illi nummi fuerint, nec
nec qui diviſor, oſtenderis. Atque is quidem
onſules, qui tum in crimen vocabatur, ſe ini-
tatum graviter querebatur. qui ſi erat divi-
im ejus, quem tu habebas reum, cur abs te
factus? cur non ejus damnatione aliquid ad
praejudicii comparaſti? Sed neque tu habes
eis confidis. alia te ratio, alia cogitatio ad
opprimendi excitavit. magnae ſunt in te o-
t gratia, multi amici, multi cupidi tui, multi
lis tuae. Multi huic invident, multis etiam
us vir, nimium retinens equeſtris juris & li-
tur: multi etiam communes inimici reorum
i ita ſemper teſtimonium de ambitu dicunt,
oveant animos judicum ſuis teſtimoniis, aut
gra-

bi eripuiſſe, a quo non ſis
endavi, conjectura du-
igia ſcripturæ veteris &
partim ſententiam Ci-
Cum hæc olim ſcri-
εαυτοῦ, & πλεονέκτης,
ani, quæ nullo modo
te ſuo, ut aliquis eſſe
lere conatus eſt, pro-
is ex Miloniana, ubi
vit in quæſtionem ar-
l magis ἀπροςδιόνυσον
Quis autem negat, *ar-*
ſe Latinum, aut *arri-*
, Latine dici? Sed quid
s refellendis contero?
genioſus hanc meam
um verbis Ciceronis,
; & eum ſententia ipſa.

nihil hac lectione certius eſſe reperiet. *Lambinus.* Peſſime. *Arripi* eſt *accuſari.* Suet. Iul. 23: *Et ſtatim quæſtor ejus in præjudicium aliquot criminibus arreptus eſt.* Vitell. 2: *Poſt præturæ honorem inter Sejani conſcios arreptus.* Vide quoque Manut. *Grævius.*

Aut eos teſtes te adducere] Rectius Erf. *aut eos teſtes te producere.* Idem.

Atque is quidem adductus ad conſules] Libri veteres habent, *eductus.* Lambin: *Atque is quidem eductus ad conſulem*] Hæc eſt concors librorum omnium lectio. itaque abjeci *adductus*, nuper natum. *Gruterus.* Sic & Erfurt.

Quaſi aut moveant animos judicum, &c.] Verbum *judicum*; jam modo primum accedit Tullio ex Turingicis ſchedis. *Gruterus.*

eorum reprehensionem vos vestrae prude
meae modeſtiae remittere debeatis. Illuc
gnopere oro atque obſecro, judices, cur
defendo, tum communis periculi cauſa, n
nibus, ne diſſeminato diſperſoque ſermon
nocentium ſubjiciendas putetis. Multi am
nonnulli etiam noſtri iniqui, multi comm
tores atque omnium invidi multa finxerun
tem tam volucre quam maledictum: nihil
tur, nihil citius excipitur, nihil latius diſſ
ego, ſi fontem maledicti reperietis, ut aut
diſſimuletis, umquam poſtulabo. ſed, ſi
manabit, aut ſi quid erit ejuſmodi, ut no
qui audierit: aut ita negligens vobis eſſ
unde audierit oblitus ſit: aut ita levem hab
ut memoria dignum non putarit: hujus i
24 audivi ne quid reo innocenti noceat oram
jam ad L. Caſſium, familiarem meum, cu
ne illum quidem Iuventium tecum expo

Aut ab eo facilius ob eam cauſſam] Primus Francii: *aut eo facilius ob eam cauſſam.* non ſperno. eſt aut tanto facilius. *Grævius.*

Quidquam deſugere] Sic hab

mii, clariſſ. viri,
poſui. nam libri c
totidem litteris.

x virtute & humanitate ornatus adoleſcens, e plebe edilem curulem factum eſſe dixit. In i, ſi ita tibi reſpondeam, neſciſſe id populum , neque fuiſſe qui id nobis narraret, praeſertim ngino, non, ut opinor, admirere, cum ego ipſe tens a ſtudio antiquitatis, me hic id ex te pri- ſe confitear. Et, quoniam tua fuit perelegans lis oratio, digna equitis Romani vel ſtudio, vel oniamque ſic ab his es auditus, ut magnus ho- nio, & humanitati tuae tribueretur, reſpon- i, quae dixiſti, quae pleraque de ipſo me fue- nibus ipſi aculei, ſi quos habuiſti in me repre- tamen mihi non ingrati acciderunt. Quaeſiſti, arem mihi, equitis Romani filio, faciliorem ipiſcendos honores viam, an futuram eſſe filio ſſet familia conſulari. Ego vero, quamquam nalo, quam mihi, tamen illi honorum aditus faciliores optavi, quam mihi fuerunt. quin- orte ille ſibi me potius peperiſſe jam honores, demonſtraſſe adipiſcendorum putet, haec illi ipere, quamquam ad praecepta aetas non eſt ae ille a Iove ortus ſuis praecipit filiis:

'andum eſt ſemper: multae inſidiae ſunt bonis.

No-

in orat. pro Sextio inte- ddnctus eſt. *F. Vrſinus.*
o] Erfurt. *mortuo longe.*
pſo me fuerunt] Sic reſti- ductus, veritate appro- ex his, quæ ſequuntur, , & ex ipſo procemio, d reliquos labores, quos jores ſuſcipio, quam in *nbinus. Pleraque de ipſo* mbinus conjecit *de ipſo* ti libri non favent. *Grut.* tenſis Lambino, in quo oſtulat id ſententia hujus vius.
tas non eſt nati] Libri ve- *n eſt ætas generatus.* quod aliquid ſubeſſe ulceris. hoc igitur ſanet lector eruditus. quidam ſic legunt, *ætas apta nati, ſeu gnati.* ego autem ſic potius, *ad præcepta apta ætas non eſt nati.* credibile eſt enim vocem, *apta*, omiſſam eſſe a librario errante propter ſimilitudinem ultimarum litterarum vocis, præcepta. *Lamb.* Erfurt. *ætas non eſt gravis.* non ad illam gravem ætatem venit, quæ poſſit hæc præcepta intelli- gere. Cic. de ſeneɛt. *Vt enim infirmitas puerorum, & ferocitas juvenum, & gravitas jam conſtantis ætatis: ſic ſenectutis maturi- tas naturale quoddam habet, quod ſuo tem- pore percipi debeat.* Grævius.
Multa inſidia ſunt bonis] Hi verſus ſunt Attii poëtæ, quos paullò integriores le- ges in Sextiana: hoc modo, *Non te id, quod multi invideant, multique expetant,* in-

Noſtis cetera:

Non te id quod multi invideant,

quae ſcripſit gravis ille & ingenioſus poeta: ſcripſit, non
ut illos regios pueros, qui jam nuſquam erant, ſed ut nos
& noſtros liberos ad laborem & laudem excitaret? Quae-
ris, quid potuerit amplius aſſequi Plancius, ſi Cn. Scipio-
nis fuiſſet filius. Magis aedilis fieri non potuiſſet: ſed hoc
praeſtare, quod ei minus invideretur. Etenim honorum
gradus ſummis hominibus & infimis ſunt pares, gloriae
25 diſpares. Quis noſtrum ſe dicit M'. Curio, quis C. Fabri-
cio, quis P. Duellio parem? quis Atilio Calatino? quis
Cn. & P. Scipionibus? quis Africano, Marcello, Maxi-
mo? tamen eoſdem ſumus honorum gradus, quos illi
aſſecuti. Eſt enim in virtute multis adſcenſus, ut is gloria
maxime excellat, qui virtute plurimum praeſtet. hono-
rum populi finis eſt conſulatus: quem magiſtratum jam
octingenti fere conſecuti ſunt. horum, ſi diligenter

quae-

, vix decimam partem reperis gloria dignam. ſed nquam ſic egit, ut tu: Cur iſte ſit conſul? quid mplius, ſi L. Brutus eſſet, qui civitatem dominatu eravit? honore nihil amplius, laude multum. Sic lancius nihilominus quaeſtor eſt factus, & trilebis, & aedilis, quam ſi eſſet ſummo loco natus: : pari loco orti ſunt innumerabiles alii conſecuti. riumphos T. Didii, & C. Marii: & quaeris, quid a Plancio. Quaſi vero iſti, quos commemoras, ea magiſtratus ceperint, quod triumpharunt, & ia commiſſi ſunt iis magiſtratus, in quibus re bene iumpharent. Rogas, quae caſtra viderit, qui & Creta, Metello hoc imperatore, & tribunus in nia militum fuerit, & quaeſtor tantum ex re mitraxerit temporis, quantum in me cuſtodiendum re maluerit. Quaeris, num diſertus ſit. Immo, id cundum eſt, ne ſibi quidem videtur. Num juriſcon-

nam partem reperis, &c.] Ita eis edd. & Pall. noſtris. *Grut.* Erfurtenſis, ſed in eo quoque legitur *quares*. Grævius.

magis laude fuerint digni] Toas in manuſcripto ita legitur: *agiſtratibus fuerint digni, quod* [illegible], *& non quia commiſſi ſunt iis, in iis re bene geſta triumpharint.*

, *Metello hoc imperatore*, in manon eſt, *Metello*. F. Urſinus. ei omnino requirit tale quid, in Urſini libro. Nam Lateraat. T. Gracchus & C. Marius unt, & ideo ad ſummos hoelati, ſed quid ſimile Plancius honores committantur. Reullius: Non ideo illi magicreati, quod triumpharunt, eati ſunt magiſtratus, ideo, magiſtratus eſſent, bene rem triumpharunt. Propius accedit es & alios libros Erfurtenſis: *iſti quos commemoras, propterea* [illegible], *quod triumpharunt*. Legengiſtratus ceperint. [illegible] oſtendit liquido ſic ſcripſiſſe Tullium. Hi non ceperunt magiſtratus quod triumpharent, ſed quia ceperunt magiſtratus, ſive, ut loquitur, quia iis commiſſi ſunt magiſtratus re bene geſta triumpharunt. Præterea in Erfurt. pro *Ti. Gracchi* legitur *T. Didi* pro Didii videtur illum Didium intelligere, qui de ſcordiſcis triumphavit, anno V. C. 640, cujus meminit Cic. in orat. in Piſonem. Nam quamvis Didia gens fuerit Conſularis, non tamen fuit inter gentes illuſtriores. Ideoque conjungit cum Mario, T. Didius & C. Marius, inquit Lateranenſis, quamvis & hi non eſſent ſummo loco nati, triumpharunt, & propterea magiſtratus ſunt conſecuti, ſed quid ſimile fecit Plancius. *Grav.*

Qui & miles in Creta Metello hoc imperatore] Vox *Metello*, non viſitur in edd. vett. ut nec in Pall. aut S. Victor. aut Gruteriano. *Gruterus*. Nec in utroque Francii, nec in Erfurt. habetur *Metello*.

Quaris num diſertus ſit] Addidi *ſit* ex Erfurt. ſicut paullo poſt *ſe*, quæ ab editis male. Sic enim Erf. idem, *qui ſe abſuiſſe ab iſtis ſtudiis confitentur.*

conſultus. Quaſi quiſquam ſit, qui ſibi hunc falſum de jure reſpondiſſe dicat. Omnes enim iſtiuſmodi artes in iis reprehenduntur, qui cum profeſſi fuerint, ſatisfacere non poſſunt: non in iis, qui ſe abfuiſſe ab iſtis ſtudiis confitentur. Virtus, probitas, integritas in candidato, non linguae volubilitas, non ars, non ſcientia requiri ſolet. Vt nos in mancipiis parandis, quamvis frugi hominem ſi pro fabro, aut pro textore emimus, ferre moleſte ſolemus, ſi eas artes, quas in emendo ſecuti ſumus, forte neſciverit: ſin autem emimus, quem villicum imponeremus, quem pecori praeficeremus, nihil in eo, niſi frugalitatem, laborem, vigilantiam eſſe curamus: ſic populus Romanus deligit magiſtratus, quaſi reipublicae *villicos*: in quibus ſiqua praeterea eſt ars, facile patitur. ſin minus, virtute eorum & innocentia contentus eſt. quotus enim quiſque diſertus, quotus quiſque juris peritus eſt, ut eos numeres, qui volunt eſſe? quod ſi praeterea honore dignus nemo, quidnam tot optimis & ornatiſſimis civi-
26 bus eſt futurum? Iubes Plancium de vitiis Laterenſis

Idem efferſ Laterenſem laudibus. Fa-
te agere multis verbis, quod ad judicium
: & id te accuſantem tamdiu dicere, quod
ſine periculo poſſim confiteri. Atqui non
por ſumma in Laterenſe ornamenta eſſe,
reprehendo, quod ea non enumeres, alia
nia & levia conquiras. Praeneſte feciſſe
? alii quaeſtores nonne fecerunt? Cyrenis
publicanos, juſtum in ſocios fuiſſe. Quis
a multa Romae geruntur, ut vix ea, quae
incipiis, audiantur. Non vereor, ne mihi
ces, videar arrogaſſe, ſi de quaeſtura mea
mvis enim illa floruerit, tamen eum me
maximis imperiis arbitror, ut non ita mihi
quaeſturae laude repetendum: ſed tamen
ne quis audeat dicere, ullius in Sicilia quae-
ratiorem, aut clariorem fuiſſe. Vere me-
licam: ſic tum exiſtimabam, nihil homi-
mae niſi de quaeſtura mea loqui. Frumenti
itate maximum numerum miſeram: ne-
comis, mercatoribus juſtus, municipibus
is abſtinens, omnibus eram viſus in omni
officio

ego, *anquirendum*, *...irendum*, edendum utem plana eſt. Ne rem celabo, mihi, veteres incidiſſem, ſe, *niſi eum nimis ad ſuum putabis fuiſſe. ... nimis in ſe iracun-* al. ſec. *putabit*. quod ito. ceteri nihil va- s mirari nequeam ea Lambinus; qui ta- onibus ſuis proficit. conſtitui poſſe puta- *is*. Gruterus.

rebus arbitror] Vox, manuſcr. unde ſuſpi- nd deſiderari, verbi gratia, *honoribus*, *magiſtratibus*, aut quippiam tale. *Lambinus.* Deſideratur *rebus* etiam in omnibus manuſcriptis, & antiquitus editis, quos inſpexi. Sed in optimo Erfurtenſi rectiſſime legitur *imperiis*. ſic vocat magiſtratus, quos poſt quæſturam geſſit. *Gravius.*

Mehercule] Sic Erfurt. vulgati, *mehercules*.

Nihil homines aliud Roma] Vulgata, *unquam aliud Roma*. ſed id vocis non eſt in vetuſtius cuſis aut mſſ. noſtris. *Grut.* Iſta vox *unquam* deeſt quoque in noſtris libris, & merito deeſt, cum hic ſit abſurda, ſed præterea in primo Francii *aliud* quoque non legitur, quod & ipſum ſine ullo damno poterat abeſſe. Sed in Erfurt. exſtat. *Gravius.*

exiſſem, & numquid in ea eſſet novi.
diſſem, me e provincia decedere: eti
27 inquit, ut opinor, ex Africa. Huic ego
faſtidioſe, immo ex Sicilia, inquam.
quaſi qui omnia ſciret, quid? tu neſci
Syracuſis quaeſtorem fuiſſe? Quid mu
machari, & me unum ex iis feci, qui ad
Sed ea res, judices, haud ſcio an plus
quam ſi mihi tum eſſent omnes congrat
eaquam ſenſi, populum Rom. aures he
autem acres atque acutos habere, deſ
audituri eſſent homines, cogitare: feci
tidie me praeſentem viderent, habitav
forum, neminem a congreſſu meo nec
neque ſomnus abſterruit. Ecquid ego
patis meis temporibus, cui fuerit ne ot
quam otioſum? nam, quas tu commemo
re te ſolere orationes, cum otioſus ſis,
dis & feriis, ne omnino umquam eſſem
M. Catonis illud, quod in principio ſc
ſuarum, ſemper magnificum & pra
CLARORVM HOMINVM

ı otii, qvam negotii ratio-
re oportere. Ita, ſi quam habeo
quanta ſit neſcio, parta Romae eſt, quae-
neaque privata conſilia publici quoque ca-
verunt, ut etiam ſumma reſpublica mihi
erenda, & urbs in urbe ſervanda. Eadem
via munita Laterenſi eſt, idem virtutis
iam: hoc facilior fortaſſe, quod ego huc a
er me nixus adſcendi: iſtius egregia virtus
mmendatione majorum. Sed, ut redeam
numquam ex urbe afuit, niſi ſorte, lege,
on valuit rebus iiſdem, quibus fortaſſe
luit aſſiduitate, valuit ſervandis amicis,
ate: fuit in oculis, petivit, ea eſt uſus ra-
nima invidia novi homines plurimi eoſdem
cuti ſunt. Nam, quod ais, Caſſi, non 28
io debere, quam bonis omnibus, quod iis
us cara fuerit, ego me debere bonis omni-
d etiam hi, quibus ego debeo, boni viri
& ci-

ſitate] Prim. Franc.
te. Ead. manus his
t: "al' *ſorte lege.*"
e Manutio, & legi-
im Ciceroni eſt ad-
lis ſive Prætoris, ſi-
r. 19: *In ipſa pratura*
tuam & iſtius ſortem
quentia, & quæ ibi
afuit cum fuit Quæ-
cum miles fuit ſcri-
jus res familiaris in
ater conduxerat in
at aliquando domo
ro ſcripſiſſet, quod
ntentia, ſcripſiſſet
& vel *aut neceſſitate.*

icis] Recentius ex-
contra antiquitus e-
Gruterus. Noſtri
io prima, nec non
torianam *ſervandis*

tuentur. Sententia tamen videtur poſtu-
lare *obſervandis*, quod poſt Victorium
omnes receperunt editiones. Nam
quamvis in Cicerone & fortaſſe aliis a-
micis ſervandis multum ſtudii collocarit
Plancius, tamen iſta res non multum
faciebat ad id oſtendendum, quod hic
volebat judicibus eſſe teſtatum, nimi-
rum Plancium perpetua præſentia, & a-
micorum obſervantia ac liberalitate præ-
valuiſſe in comitiis. *Servare* autem pro
obſervare uſurparunt quidem in certis
loquendi generibus, ut *ſervare de cælo*,
ſervare domi, *ſervare vigilias*, ſed *ſervare
amicos*, pro obſervare nemo veterum
dixit. Quia tamen veteres codices omnes
ſervandis retinent, niſi quod in Erfurt.
eſt *adſervandis*. nihil auſus ſum cum
Grutero immutare. *Gravius.*

Sed etiam hi quibus ego debeo] Iidem
neoterici, *iis quibus*, invitis libris vetu-
ſtis, in quibus alterum, aut *ii*. Gru-
terus.

Virum

tem debet, aes retinet alienum. gratia[illegible]
refert, habet: & qui habet, in eo ipſo, q[illegible]
fert. neque ego nunc Plancio deſinam d[illegible]
ſolvero: nec minus ei redderem volunta[illegible]
moleſtiae non accidiſſet. Quaeris a me
pro fratre meo, qui mihi eſt cariſſimus,
liberis, quibus nihil poteſt eſſe jucundi[illegible]

Verſuram igitur me conturbare oportet] *Conturbare* ſubaudi rationes, eſt decoquere, non poſſe ſolvere quod debes, foro cedere. Martialis IX, 4:

Grandis in atherio licet auctio fiat Olympo,
Coganturque Dei vendere quicquid habent.
Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
Decidat tecum qua pater ipſe Deum.

Cum cujuſque dies venerit] Cum venerit dies ſolutionis, quo cuique ſolvendum eſt, quod debetur. Phædrus I, 16:

Ubi vos requiram cum dies advenerit.

Vide D. de verb. ſignif. l. 213. §. cedere diem.

Quanquam diſſimilis eſt pecunia debitio] Hæc eadem ſententia jam ſupra poſita eſt in oratione poſt reditum ad Quirites, in extr. ad quem locum plura. *Lamb.*

Qui autem habet, is retinet alienum] Sic legendum eſt, *non qui autem debet*, quidquid apud A. Gell. lib. I, cap. IV. [illegible]

bo, *habere:* vel
habere gratiam, [illegible]
hac re inter ſe diff[illegible]
gratiam animo, [illegible]
Et tamen qui ha[illegible]
plius non poteſt[illegible]
ac ſi retuliſſet: [illegible]
qui retulit, hab[illegible]
cus eſt. nam pecu[illegible]
niam habet, no[illegible]
manet. qui red[illegible]
eſt, pecuniam ha[illegible]
jus loci ſententi[illegible]
Antonius, ſive [illegible]
quo vitioſo, in[illegible]
bet, pro *habet*. [illegible]
lector, hoc præ[illegible]
codice Gellii, q[illegible]
retinet alienum, [illegible]
quarum lection[illegible]
eſt. *Lambinus.*
pro *is*, ſcriptum [illegible]

pro Plancio facio, facere poſſim: nec vides,
ſorum caritate ad hujus ſalutem defendendam
mulari me atque excitari. Nam neque illis hu-
a quo meam ſciunt eſſe defenſam, quidquam
s: & ego ipſe numquam illos adſpicio, quin
nc me his conſervatum eſſe meminerim, hujus
ne recorder. Opimium damnatum eſſe com-
ſervatorem ipſum reip. Calidium adjungis,
Q. Metellus in civitatem ſit reſtitutus: repre-
as pro Plancio preces, quod nec Opimius ſuo
eratus ſit, nec Q. Metelli Calidius. De Ca- 29
itum reſpondeo, quod ipſe vidi: Q. Metel-
, conſulem, praetoriis comitiis, petente Q. Ca-
ulo Romano ſupplicaſſe, cum quidem non
t conſul, & homo nobiliſſimus, patronum il-
um & familiae ſuae nobiliſſimae dicere. Quo
o ex te, num id in judicio Calidii putes, quod
cii facio, aut Metellum Pium, ſi Romae eſſe
aut patrem ejus, ſi vixiſſet, non fuiſſe factu-
n Opimii quidem calamitas utinam ex homi-
oria poſſet evelli. vulnus illud reipublicae de-
us imperii, turpitudo populi Romani non
putandum eſt. Quam enim illi judices, ſi
t non parricidae patriae nominandi ſunt, gra-
tuerunt reipublicae infligere ſecurim, quam,
e civitate ejecerunt, qui praetor finitimo,
neſtico bello rempublicam liberarat? At enim
magnum beneficium Plancio facio, &, ut ais,
id

cio] Videtur legendum, *lancio*. Lamb. Sic plane quo hanc voculam repo-

me his conſervatum eſſe me-ue meriti in me recorder] tegrior eſt ceteris Erfur-*n per hunc me his conſerva-, hujus meritum in me re-*

Et familia ſua nobiliſſima] *Sua* non eſt in Erfurtenſi.

At enim nimis ego magnum beneficium Plancio] *Sancio* legebat Pantagathus pro *Plancio*: ſed non diſplicet Lambini lectio, qui corrigit *Plancii facio*. F. Vrſin.

At enim nimis ego magnum beneficium Plancio, & ut ais] Sic Victorii editio & antiquior; neque ſecus Pall. noſtri, item Grut. Erfurd. S. Victoris, niſi quod qui-dam

corum fuiſſe. quod fuit ullorum umqua
tam immane ac tam crudele in hoſtem? an
quem aut famae metum, aut poenae: quor
illo anno ferrum in foro, flammam in delub
urbe verſari. niſi forte exiſtimas, eos idci
pepercisse, quod de reditu meo non timer
quam putas fuiſſe tam excordem, qui, v
urbe & curia, rediturum me, ſi viverem
Quamobrem non debet is homo & is ci
vitam meam, quae fidelitate amicorum
inimicorum modeſtia non eſſe appetitam.

dam ad oram, quidam in contextum, *jacto ſcilicet me debere.* vulgata recentius, *beneficium Plancii facio, & ut ais.* Grut. In Erf. legitur, *magnum beneficium Plancio facio.* leg. *Plancii.* hoc eſt nimis extollo beneficium, & fingo longe majus eſſe, quam fuit re ipſa. Cic. pro Flacco: *Cum vero ſe locupletem faceret, haberet, nihil præter illam impudentiam, quam vides.* Plaut. Mil. 53: *Magnum me faciam nunc.* Græv.

Odium in me mediocre inimicorum fuiſſe, quod fuit, ullorum tantum? requiro] Iſthæc omnia verba non invenias in Pal. ſec. ſexto, S. Victoris aut Gruteriano. & poterant abeſſe. *Gruter.* Itaque illa

utrum putes, teſtan
Niſi forte exiſtim
eſt ab Erfurdienſi
eodem eſt de redit
pro vulgato *non tim*
Et quenquam pu
Sic omnes MSS.
ter Lambinianam
quitur Gruterus,
quaſi vero & *quiſ*
apud Ciceronem i
& frequentius in v
Inimicorum mode

e, Laterenſis, minus fortaſſe vehementer, quam ſum provocatus: ſed profecto nec conſiderate nec minus amice. nam primum illud fuit aſpe-e, quae de Plancio dicerem, mentiri, & tempo-a fingere. ſcilicet homo ſapiens excogitavi, rem viderer maximis beneficii vinculis obſtri-m liber eſſem & ſolutus. Quid enim? mihi ad ndum Plancium parum multae, parum juſtae adines erant familiaritatis, vicinitatis, patris a-:? quae ſi non eſſent, vererer, credo, ne turpi-rem, ſi hoc ſplendore, & hac dignitate hominem rem. ſingenda fuit mihi videlicet, cauſa pera-:ei, quem mihi debere oporteret, ego me omnia licerem. At id etiam gregarii milites faciunt in-coronam dent civicam, & ſe ab aliquo ſervatos antur: non quo turpe ſit, protectum in acie ho-anibus eripi: nam id accidere, niſi forti viro, anti cominus, non poteſt: ſed onus beneficii lant, quod permagnum eſt, alieno debere idem arenti. Ego, cum ceteri vera beneficia, etiam diſſimulent, ne obligati eſſe videantur, eo me o obſtrictum eſſe ementiar, cui ne referri qui-atia poſſe videatur? An hoc tu, Laterenſis, igno-i, cum mihi eſſes amiciſſimus, cum vel pericu-ae tuae mecum ſociare voluiſſes: cum me in illo acerbo luctu atque diſceſſu, non lacrymis ſolum l animo, corpore, copiis proſecutus eſſes: cum eros & uxorem, me abſente, tuis opibus auxi-lefendiſſes; ſic mecum ſemper egiſti, te mihi e atque concedere, ut omne ſtudium meum in Cn. Plan-

neficii vinculis] Sic legendum bent omnes editiones. Nam editio noſtra, *habebat beneficii* erratum eſt operarum. *Lamb.*

eſſent, vereor, credo] Optime n *eſſent, vererer, credo.* Graev.

Fingenda fuit mihi, judices, cauſſa] Repone ex eodem libro: *Fingenda fuit mihi videlicet, cauſſa peracuta.* Idem.

Cauſa peracuta, ut ei] Legendum cenſeo, *cur ei.* Lambinus.

Tibi

Plancio gratias egi. Recitetur oratio, q
magnitudinem dicta de ſcripto eſt: in qua
tus ei me dedebam, cui nihil magnopere d
jus tanti officii ſervitutem adſtringebam t
piterno. Nolo cetera, quae a me mand
recitare: praetermitto illa, ne aut proferre

Tibi etiam ipſi] *Ipſi* adjeci juſſu Erfurtenſis. *Gravius*.

Qua propter ejus magnitudinem] Atqui non ita prolixa oratio illa eſt, ut memoriæ ſuæ diffidere Cicero debeat. Recte igitur liber vetus in Guillelmii ſchedis, & Erfurt. *propter rei magnitudinem*, & ita repone, quod res permagna eſſet, accurateque explicanda. Unde liquet hanc orationem domi meditatum eſſe Tullium, non vero illam derepente in ſenatu natam eſſe, ut ſolebant in gravioribus cauſſis de periculo, ſeu ſcripto ſententiam ferre. *Idem*.

Et me dedam] Vetus liber habet, *ei me debere dicam*. F. Urſinus. *Ei me dedam*] Ita quidem hodie vulgati. ſed enim olim impreſſi ac Pall. aliique, *debeam*, nihilo deterius. *Gruterus*. Noſtri quoque nonnulli codices, aut *debebam* aut *debeam*. Lambinus edidit: *Ei me debebam, cui nihil magnopere deberem*. Sed melius Erfurt. *ei me dedebam, cui nihil*

Idem Heautont.
Dedam patri
ſim qu
Hinc ad alios tr
Cajo, eſt facere
quæque grata ei
micus in Eunuch
Quid ca
Egone ut me
beat.
Et hujus ſervi
etiam reſtitui e
gatur perperam
Prætermitto illa
tempus] Sic legen
proferre ad tempu
antiqua depravat
vet. non habent
pus, autem, fuit
poſtea in contex
vera ejecta. *Lam*
Erfurt. utroque
thœano, edition

o genere uti litterarum, quod meis ſtudiis
am conſuetudini judiciorum eſſe videatur.
n clamitas, Laterenſis: *Quouſque iſta dicis?* 31
io profeciſti. abſolutae jam ſunt preces tuae. De
ine tu objicies, quem ego de me bene meri-
 teſte cognoveram, te eodem auctore de-
i dices, *Quouſque*, quem negas, quod pro
tenderit; impetrare potuiſſe? Nam iſtius
uſque, haec poterat eſſe invidia. datus eſt tibi
natus ille: non facis finem: ferre non poſſu-
uidem, qui pro uno laborarit, & ipſum id
erit, dici, *Quouſque*, irridentis magis eſt,
hendentis. niſi forte ego unus ita me geſſi in
& cum his, & inter hos vixi, is in cauſis pa-
n republica civis & ſum, & ſemper fui, ſolus
ituar, qui nihil a judicibus debeam umquam
Et mihi lacrymulam Ciſpiani judicii objectas.
iſti: *Vidi ego tuam lacrymulam.* Vide, quam
poeniteat. non modo lacrymulam, ſed mul-
, & fletum cum ſingultu videre potuiſti. An
eorum lacrymis, me abſente, commotus,
quas mecum habebat, depoſuiſſet, meae-
non modo non oppugnator, ut inimici mei
pu-

oris cauſſa, quia res &
t Tacit. 1 ann. 1: *Dicta-*
ebantur. eſt pro condi-
e temporis. Plancus ad
Si itineri meo ſe oppoſue-
ſilium capiam. Pro quo
tempore XXX, 16: *Hu*
inſtructiu. Graevius.
ſunt preces tua] Novi
abſolvere, ſed quid ſit
teor me ignorare. Sic
S. & omnes editi, quos
amtii, qui edidit ex
anter, *obſoleta jam ſunt*
otas ejus. non ego de-
abus amplecti, ſi libri
libile enim eſt Tul-
le, ſententia ſane aut
U.

hanc aut ſimilem vocem flagitat. *Idem.*

Et ei dices, Quouſque, quem negas, quod pro Ciſpio contenderit, impetrare potuiſſe] Erfurt. uterque Francii, editio prima & Mediolanenſis, *contenderim.* Vnde ſtatuo Tullium ſcripſiſſe: *Et mihi dices, Quouſque, quem negas quod pro Ciſpio contenderim, impetrare potuiſſe*, non ſolum propter conſenſum tot codicum, in quibus *contenderim* ſcribitur, ſed & propter commodam horum verborum cum praecedentibus connexionem. Quomodo enim cohaerent, *tu mihi objicies*, & *ei dices*, cum de eodem homine loquatur, nimirum de ſe ipſo? *Idem.*

Et ipſum id non obtinuerit, &c.] Nihil equidem mutare auſim: ſed legi tamen malim, *& id ipſum non*, &c. Lamb.

 Sicut

cui quidem ego, ſicut in Plancio, numq
me plurimum debere, ſemperque prae
enim ſibi ille neque contentiones, neque
que vitae dimicationes, nec pro republ
defugiendas putavit. Atque utinam,
illum gratus, tam licuiſſet per hominum
populi Rom. ei gratiam referri. Sed, ſi
tendit in tribunatu Plancius, exiſtimare
voluntatem defuiſſe, ſed me, cum ta
deberem, Racilii beneficiis fuiſſe conc
putas, judices idcirco minus mea cauſa f
eſſe gratum crimineris? an, cum popul
ſenatusconſulto, quod in monumento
quo mea ſalus omnibus eſt gentibus c
Cn. Plancio gratias egerit, unus enim fu
bus, aut pro magiſtratibus, defenſor
ſenatus pro me gratias agendas putavit,
rendam gratiam non putem? Atqui

Sicut in Plancio] Præpoſitio deſit editionibus hodiernis, ſed reſtat in antiquis ac mſſ. noſtris. *Gruterus*.

Et injuriam populi Romani] Aliquot mſſ. *P. R.* unde fieri poſſet *Prætoris*, aut

dum. *F. Urſin*
jam Plancio deb
paullo poſt ide
idcirco minus
facturos. Græv

tandem animo in te putas eſſe, Laterenſis? ullum
tum periculum, tantum laborem, tantam con-
:m, quam ego non modo pro ſalute tua, ſed etiam
nitate defugerem? Quo quidem etiam magis
n dicam miſer, nam hoc quidem abhorret a vir-
)um, ſed certe exercitus: non quia multis debeo,
n onus beneficii gratia, ſed quia ſaepe concurrit
aliquorum de me meritorum inter ipſos conten-
ut eodem tempore in omnes verear ne vix poſſim
ideri. Sed ego hoc meis ponderibus examinabo,
m quid cuique debeam, ſed etiam quid cujuſque
, & quid a me cujuſque tempus poſcat. Agitur 33
tuum, vel etiam, ſi vis, exiſtimatio, laus, aedi-
Cn. Plantii ſalus, patria, fortunae. Salvum tu
cupiſti: hic fecit etiam ut eſſe poſſem. diſtineor
c divellor dolore, & in cauſa diſpari offendi te a
o: ſed medius fidius multo citius meam ſalutem
jecero, quam Cn. Plancii ſalutem tradidero con-
uae. Etenim, judices, cum omnibus virtutibus
ſtum eſſe cupiam, tamen nihil eſt, quod malim,
e & gratum eſſe, & videri. Eſt enim haec una
on ſolum maxima, ſed etiam mater virtutum
reliquarum. Quid eſt pietas, niſi voluntas grata
tes? qui ſunt boni cives? qui belli, qui domi de
pa-

uidem abhorret a virtute verbi] m ex fide veteris libri, *Nam abhorret a virtute verbum.*

Nam hoc quidem abhorret a um] Eſt a Turingico libro. a cuſi; *natura quidem abhorret bi.* Gruterus.

io. laus, adilitas] Erfurt. *laus, adilitatis.*

ro te objecero] Erſurd. *abie-* Sic utique legendum. Nam *tem pro aliquo* non addito cui ut diſcriminibus, hoſtibus, ibus, Latinum os reſpuit. ro *ſalutem* hic dixit, ut in . IX ad Pœtum, *famam inge Effugere autem ſi velim non nullorum acute aut facete dictorum offenſionem, fama ingenii mihi eſt abjicienda.* Pro *abjicere* frequentius dicitur *projicere* in hac notione. Virgil. VI Æneid.

——— lucemque peroſi
Projecere animas. Gi. XV.

Qui ſunt boni cives? qui belli, qui domi de patria bene merentes, niſi qui patria beneficia meminerunt?] Nihil hic juvant libri. Vereor ne *niſi* exciderit ſuo loco, & *qui* perperam fuerit ultimo loco inculcatum. Nam Ciceronis manus videtur fuiſſe: *Qui ſunt boni cives? niſi qui belli, qui domi de patria bene merentes patria beneficia meminerunt?* ut in præcedentibus, *quid eſt pietas, niſi voluntas*, &c. & in ſequentibus: *Qui ſancti, qui religionum colentes,*

 niſi

non locus ipſe ille mutus, ubi ipſe altus
cum grata recordatione in mente verſet
tantae eſſe poſſunt, aut umquam fuerunt
torum amicorum officiis ſtare poſſint? qu
memoria & gratia, nullae exſtare poſſunt
tam proprium hominis exiſtimo, quam
ficio, ſed etiam benivolentiae ſignificati
hil porro tam inhumanum, tam immar
quam committere, ut beneficio non dic
victus eſſe videare. Quae cum ita ſint, j
Laterenſis, iſti tuo crimini meque in
nihil poteſt eſſe nimium, quoniam ita
gratum eſſe concedam: petamque a vo
eum beneficio complectamini, quem qu
eo reprehendit, quod gratum praeter m
Neque enim illud ad negligendam mea

niſi qui meritam, &c. Aut diſtinguendum: *Qui ſunt boni cives, qui belli, qui domi de patria bene merentes? niſi qui* &c. Grav.

Qua poteſt eſſe jucunditas vita] De hoc multis agit in libro de amicitia, quem conſule.

Vbi ipſe altus, aut doctus eſt] Libri manuſcr. tres habent, *alitus, aut doctus eſt*. Lambinus. *Vbi ipſe altius, aut doctus*

Iam ſuccumba
orationi, in eo ipſ
betque Victoriu
quior, *iſti tuo c*
modo & Pall. de
ris, niſi quod in
mique. Grut.
hujus loci lectio
legitur: *iſti tuo*

›d dixit idem, vos nec nocentes, nec litigio-
o minus me apud vos valere oporteret. Quaſi
:itia mea non haec praeſidia, ſi quae forte ſunt
ıta ſemper amicis eſſe maluerim, quam ne-
:enim ego de me tantum audeo dicere, ami-
n voluptati pluribus, quam praeſidio fuiſſe:
ementer vitae meae poeniteret, ſi in mea fa-
ocus eſſe nemini, niſi litigioſo, aut nocenti.
:ſcio quomodo frequenter in me congeſſiſti, 34
eo creber fuiſti, te idcirco in ludos cauſam
oluiſſe, ne ego mea conſuetudine aliquid de
ericordiae cauſa dicerem, quod in aliis aedi-
:ciſſem. Nonnihil egiſti hoc loco. nam mihi
ıamentum orationis meae. deridebor, ſi men-
nſarum fecero, cum tu id praedixeris. ſine
:m quid potero dicere? Hic etiam addidiſti,
nea lege ex iſto ambitu traxiſſe, ut miſerabi-
gos poſſem dicere. Non vobis videor cum
ali-

communes cauſam conji-
ntagathus ex libro ma-
inor. ſed ego vocem
t gloſſema eſſe in con-
ı a librario receptum.
s, & is quidem peran-
bet *ludos*. paullo poſt,
; poſt vocem *lege* adde-
ntagathus. & infra le-
icaa, inquit, putabam
. F. Vrſinus. *In locos*
voluiſſe] Fulvii liber,
. Grut. *illuſos*. quod
ſexto: ſed is præterea
omen convincere noluiſti.
dam illud *ludos*. ſed tu
rene, onus illud ſubi-
n nimis quam feſtino.
lubitet *ludos* legendum
irum, in quibus then-
amvis res ipſa, quæ in
ſt, ut hic a Laterenſi
, ſit obſcura. *Gra-*

li, addidiſſe me iccirco
] Hic locus ex oratio-
ne in Vatinium reſtitutus eſt, ubi hæc dicuntur, *Cum mea lex dilucide vetet, biennio, quo quis petat, petiturusve ſit, gladiatores dare, niſi ex teſtamento præſtituta die.* Tulerat autem etiam M. Tullius legem de ambitu. Objecerat igitur Caſſius M. Tullio, iccirco eum addidiſſe hæc ſuæ legi de ambitu, qua ſancitum erat, ne quis biennio, quo peteret, petiturusve eſſet gladiatores daret, addidiſſe, inquam, hæc. niſi ex teſtamento præſtituta die: ut inde epilogos miſerabiliores elicere poſſet. commemoraret enim ſcilicet M. Tullius voluntatem mortuorum, mortuos ab inferis excitaret, ex quibus miſericordiam judicibus commoveret. mortuorum enim cauſa, & oratio de mortuorum voluntate, miſerabilis eſt. hoc diluit M. Tullius, propemodum nihil reſpondendo, hoc eſt, eludendo. *Non vobis videor cum aliquo*, &c. Lambinus. *Me idcirco mea lege ex iſto*] Carnificem hic agit Lambinus non medicum. ego contentus eſſe malo iſtis, quam abuti impotenti ingenio. *Gruterus*. Vide Manut.

aliquo declamatore, non cum laboris & fori diſcipulo diſputare? Rhodi enim, inquit, non fui. Me vult fuiſſe: ſed fui, inquit: putabam in Vacceis dicturum: bis in Bithynia. Si locus habet reprehenſionis anſam aliquam, neſcio cur ſeveriorem Nicaeam putes, quam Rhodum. ſi ſpectanda cauſa eſt: & tu in Bithynia ſumma cum dignitate fuiſti, & ego Rhodi non minore. Nam, quod in eo me reprehendiſti, quod nimium multos defenderim: utinam & tu, qui potes, & ceteri, qui defugiunt, vellent me labore hoc levare. ſed fit veſtra diligentia, qui in cauſis ponderandis omnes fere repudiatis, ut ad nos pleraeque confluant, qui miſeris & laborantibus nihil negare poſſumus. Admonuiſti etiam, quod in Creta fuiſſes, dictum aliquod in petitione tua dici

Non cum oratore diſp.] Sic hunc locum reſtitui, conjectura ductus. nam neque antiqua ſcriptura, quæ talis eſt, *non cum*

Sine melioribus libris non poterit ſanari conjecturis. *Grævius.*

Putabam in Vacceis dicturum] Sic eſt

… me id perdidiſſe. Vter igitur noſtrum eſt i? egone, qui, quod dici potuit, non dixe- qui etiam ipſe in te dixeris? Te ajebas de … nullas litteras miſiſſe, quod mihi meae, …m miſiſſem, obfuiſſent. quas ego mihi ob- …lligo: reipublicae video prodeſſe potuiſſe. … leviora: illa vero graviora atque magna, 35 …diſceſſum, quem ſaepe defleras, nunc quaſi …, & ſubaccuſare voluiſti. dixiſti enim, non …, ſed me auxilio defuiſſe. Ego vero fateor …uod viderim mihi auxilium non deeſſe, id- …auxilio pepercisse. qui enim ſtatus, quod …ae fuerit in republica tempeſtas: illa quis …unitius me terror, an conſularis furor mo- …e mihi ferro magnum fuit cum reliquiis eo- …o florentes atque integros ſine ferro vice- …es poſt hominum memoriam taeterrimi at- …i, ſicut & illa principia, & hi recentes rerum …arunt: quorum alter exercitum perdidit, …, emtis provinciis, a ſenatu, a republica, …us defecerant: qui exercitibus, qui armis, …rimum poterant, cum, quid ſentirent, ne- …alis illa vox nefariis ſtupris, religioſis altari- …ata, ſecum & illos, & conſules facere acer- …nabat. egentes in locupletes, perditi in bo- …lominos armabantur. Aderat mecum ſena- …m veſte mutata: quod pro me uno poſt ho- …oriam publico conſilio ſuſceptum eſt. Sed …ui tum fuerint conſulum nomine hoſtes, …c urbe ſenatum ſenatui parere non ſiverint: …o non luctum patribus conſcriptis, ſed indi- cia

miſiſſem] Intelligit ad …, in quibus ſe Laelium, …acit. *Guilielmius.* Conjicit Guilielmius … : *empti provinciis*, ubi … Gnit.

Secum & illos, & conſules] Illue & ante *conſules*, non exſtat in poſterioribus edd. aut mſſ. noſtris. *Idem.*

Acerbiſſime perſonabat] Lege: *acerrime*. Lambinus.

quo ceteri ſaepe abundarunt, id mihi ipſi a
defuiſſet. Armis fuit, armis, inquam, fui
quibus a ſervis, atque a ſervorum ducib
ſenatus & bonorum, reipublicae exitioſu
autem improbos a bonis, fateor fuiſſe
finem cum vincendi viderem: quem pro
bam. Ubi enim praeſto fuiſſet mihi aut ta
quam L. Opimius? quam C. Marius? qu
quibus ducibus improbos cives reſpublic
aut, ſi minus fortes, attamen tam juſti
cius, qui arma, quae privatus P. Scipic
Ti. Graccho interemto, jure optimo ſu
dit? Eſſet igitur pugnandum cum conſu
plius dico, niſi illud, Victoriae noſtrae
rios paratos: interitus nullos ultores eſſe
ego auxiliis ſalutis meae ſi idcirco defui
micare, fatebor, id quod vis, non mihi a
auxilio defuiſſe. ſin autem, quo majora
norum fuerunt, hoc iis magis conſulen
dum putavi: tu id in me reprehendis, qu

Saltator ille Catenae] Gabinium intel-
ligi Manutius vere docet. Nullus dubi-

At tota Italia]
...paulus, & recte.

t, hodieque eſt, & ſemper erit maximae
, ut potes ex multis audire, qui tum affue-
invitiſſimis viris bonis ceſſiſſe: nec fuiſſe
contentione & armis ſuperior poſſet eſſe.
ſuum, non cum ſenatus factum defende-
everantiam ſententiae ſuae, non ſalutem
inuiſſet: tamen ob illam, quod illud vo-
ius accepit, juſtiſſimos omnium Metel-
iſſimos triumphos gloriae laude ſupera-
los ipſos improbiſſimos cives interfici no-
s bonus interiret in eadem caede providit:
iculis propoſitis, cum, ſi victus eſſem, in-
ſi viciſſem, infinita dimicatio pararetur:
, ut idem perditor reipublicae nominarer,
uiſſem? Mortem me timuiſſe dicis. Ego 37
talitatem quidem contra rempublicam ac-
arem, nedum emori cum pernicie reipu-
nam, qui pro republica vitam ediderunt,
licet

nis, conſtet ceſſiſſe]
on, ut habent libri
ſimis viris, conſtat
us tamen legit, *in-*
ribunis ceſſiſſe. Paul-
, & mendum ma-
at in omnibus li-
heroico integro,
ltores eſſe videbam,
vocum ordine re-
n librorum aucto-
ime codex Erfurt.
bonis ceſſiſſe. Græv.
illud voluntarium]
e vulgata integrius:
b illam conſtantiam,
vulnus accepit, ju-
tamen ex antiqua
licet ulcus aliquod
abent libri veteres
quod illud volunta-
ſſiſſimos, &c. unus
lum excudendum
Tamen ob illam con-
re.] Pall. S. Victor.
, *quo illud*, &c. o-

miſſa voce *conſtantiam*. ſed nec habent edd. vett. hoc loco. iidem tamen collocant infra, *Metellorum conſtantiam & clariſſimos triumphos*, quomodo tamen nulli mſſ. noſtri. *Gruterus*. *Conſtantiam* nec ego in nullo MS. nec in Erfurt. nec Francii utroque, nec in Pith. nec in Dreſd. nec in edit. prima, nec Mediolanenſi, nec Aſcenſ. nec Cratandri reperi. Princeps hanc vocem interpoſuit Victorius, quem omnes ſunt ſecuti, cum tamen facile ex præcedente verſu ſubaudiri poſſet *perſeverantiam*. Pro *qua illud* libri tam ſcripti, quam editi, *quod illud*. Græv.

Pro republica vitam dediderunt] Neceſſe habui iſtud recipere, abjecto *reddiderunt*, quod reſtaret in editionibus vetuſtioribus, firmaretque tota cohors codicum Pall. item S. Vict. & Grut. *Grut.* Lectionem, quam edidit Gruterus, adſtruit Franc. ſecundus, Dreſd. & editio prima. Sed vere Erfurt. *vitam ediderunt*, ſic alibi Cicero, *ſpiritum*, *animam edere* dixit. Francii & Pithœanus codex: *pro republica vitam dederunt*. Quod poſſit forte ferri. Virgilius IX:

exemplum, qualis futurus in me retiner
tus populuſque Romanus. An, ſi umq
cupiditas fuiſſet, ego menſe Decembri
omnium parricidarum tela commoſſem?
quieſſem dies, in aliorum conſulum jugu
Quamobrem, ſi vitae cupiditas contra re
turpis, certe multo mortis cupiditas me
cum pernicie civitatis. Nam quod te in
rum eſſe gloriatus es, id ego & fateor,
etiam in hoc gratulor. quod me autem n
38 que te, neque quemquam diutius patiar
ſi quis idcirco aliquid de libertate mea de
quod non ab omnibus eiſdem, a quibus a
diſſentire, diſſentiam: primum, ſi ben
gratum me praebeo, non deſino incurre
minis nimium memoris nimiumque grat
ullo reipublicae detrimento reſpicio etia
lutem tum meam, tum meorum, cert

Non jaculo, *neque enim jaculo vitam illo dediſſet.* Et Iuſtin. XXXIX, 5: *Spiritumque non fato, ſed parricidio dedit.* Grævius.

In aliorum jugulum conſulum] Libri

ſingulis mutaban
Munit *vigiliam* Pi
ſec. editio prima.
bus profectum
Francii primo,

ıdendus, ſed etiam, ſi ruere vellem, boni viri icerem, rogarent. res vero ipſa publica, ſi lo- ẹret mecum, ut, quoniam ſibi ſerviſſem ſem- m mihi: fructus autem ex ſeſe non, ut opor- s & uberes, ſed magna acerbitate permixtos am mihi ſervirem, conſulerem meis: ſe non bere a me, ſed etiam vereri, ne parum mihi d tum a me haberet, reddidiſſet. Quid, ſi ihil cogito? & idem ſum in rep. qui fui ſem- e tu libertatem requires meam? quam tu po- mper cum iis, quibuſcum aliquando conten- ignemus. quod eſt longe ſecus. Stare enim nos tanquam in orbe aliquo reip. qui quo- r., eam deligere partem, ad quam nos illius ue converterit. Ego autem Cn. Pompejum, 39 torem, ducem, defenſorem ſalutis meae, nam a fortaſſe officiorum memoriam, & gratiam ed dico hoc, quod ad ſalutem reip pertinet: n tuear, quem omnes in rep. principem eſſe go C. Caeſaris laudibus deſim, quas primum . nunc etiam ſenatus, cui me ſemper addixi, ue ampliſſimis judiciis videam eſſe celebra- ercule me confitear non judicium aliquod reip. utilitate, ſed hominibus amicum, aut iſſe. An, cum videam navem ſecundis ventis ntem ſuum, ſi non eum petat portum, quem lo probavi, ſed alium non minus tutum atque , cum tempeſtate pugnem periculoſe potius, alute praeſertim propoſita, obtemperem & que enim inconſtantis puto, ſententiam, tan- d navigium atque curſum ex reip. tempe- ſtate

beret] Guilielmius non *m a me haberet*. Grut. *mus tanquam in orbe ali-* : hoc argumento docte ex Philoſophorum li- lib. 1 ad Lentulum. In ſequentibus Erfurt. rectius: *qui quomodo verſatur*, pro vulgato, *qui quoniam ver- ſetur*. Graevius.

Si non ea eum petat portum] Delevi *ea*, quam non agnoſcit uterque Franc. Erf. Pith. ed. prima. *Idem*.

Eo

quam in me requiris, quam ego neque d neque dimittam, non in pertinacia, ſed in ratione poſitam putabo. Nunc venio ad il quod dixiſti, dum Plancii in me meritu lerem, me arcem facere ex cloaca, lapid chro venerari pro deo. neque enim mihi i culum ullum, neque mortis fuiſſe. Cuj rationem explicabo brevi, neque invitu meis eſt temporibus, quod minus pervag minus aut mea commemoratione celebr minibus auditum atque notum. Ego en ex illo incendio legum, juris, ſenatus, bo cedens, cum mea domus ardore ſuo defl atque Italiae toti minaretur, niſi quieviſſ tivi animo, quae & ipſa erat mihi, ſicut junɗta: & obtinebatur a C. Virgilio: quo maxime tum vetuſta amicitia, tum me

Et in aliis civitatibus monumenta nobis littera prodiderunt] Pro *littera*, legebat Pantagathus *litterarum*, & ita omnino ſcribendum eſſe arbitror. *Fulv. Urſinus.* *Monumenta nobis littera prodiderunt*] Nihil variant mſſ. Pantagathus tamen malebat, *litterarum*, in cujus item ſententiam ibat Guilielmius. *Gruterus.*

Siciliam petivi ... *Vibone* olim Pant... *me*, nullo pacto ... Poſtea mutata ſe... *Siciliam petii ea* ... peullo poſt lege... *mutato terra Vib*...

ſciarat. Vide nunc caliginem temporum illo-
ipſa paene inſula mihi ſeſe obviam ferre vellet,
e ejuſdem tribuni plebis concionibus propter
ipublicae cauſam ſaepe vexatus, nihil amplius
me in Siciliam venire noluit. Quid dicam?
o, tali civi & viro, benivolentiam in me, me-
mmunium temporum, pietatem, humanita-
ndefuiſſe? nihil, judices, eſt eorum: ſed, quam
em nos vobiſcum non tuliſſemus, metuit ut
poſſet opibus ſuis ſuſtinere. Tum conſilio re-
tato, iter a Vibone Brundiſium terra petere
nam maritimos curſus praecludebat hiemis
o. Cum omnia illa municipia, quae ſunt a Vi- 41
idiſium, in fide mea, judices, eſſent, iter mihi
ultis minitantibus, magno cum ſuo metu prae-
Brundiſium veni, vel potius ad moenia acceſſi.
am mihi amiciſſimam declinavi, quae ſe vel po-
idi, quam e ſuo complexu ut eriperer facile pa-
n hortos me M. Lenii Flacci contuli: cui cum
tus, publicatio bonorum, exſilium, mors propo-
aec perpeti, ſi acciderent, maluit, quam cuſto-
capitis dimittere. Hujus ego, & parentis ejus
ſimi atque optimi ſenis, & fratris, & utriuſque
nanibus in navi tuta ac fideli collocatus, eorum-
s & vota de meo reditu exaudiens, Dyrrha-
od erat in fide mea, petere contendi. Quo cum
ognovi, id quod audieram, refertam eſſe Grae-
ratiſſimorum hominum ac nefariorum: quo-
um ferrum igneſque peſtiferos meus ille conſu-
nibus extorſerat: qui antequam de meo adven-
potuiſſent, cum tantum abeſſent alioquot die-
rum

s, *eſt eorum*] Quanto iſtud
lgato; *nihil videlicet eſt eo-*
tem id e Turingicis Suffri-
rejus. *Gruterus.*

& utriuſque filiorum] Hic
voculas ex optimo Erfurt. in omnibus edd. omiſſas Tullio reddidi: *Optimi ſenis, & fratris, & utriuſque filii.* Paullo inferius idem: *cum tantum abeſſent, aliquot dierum.* Graev.

Cum tum abeſſent aliquorum dierum viam] Deleto virgulam poſt verbum ab-

lictoribus dimiſſis, inſignibus abjectis, v
fectus eſt. O acerbam mihi, judices, me
illius & loci, cum hic in me incidit, cu
conſperſitque lacrymis, nec loqui prae
o rem cum auditu crudelem, tum viſu
quos omnes dies noctesque eas, quibu
cedens, Theſſalonicam me, in quaeſtori
Hic ego nunc de praetore Macedonia
plius, niſi eum & civem optimum ſem
cum fuiſſe, ſed eadem timuiſſe, quae e
cium fuiſſe unum, non qui minus time
rent ea quae timerentur, mecum ea
vellet. Qui, cum ad me L. Tubero,
qui fratri meo legatus fuiſſet, decedens
eaſque inſidias, quas mihi paratas ab ex
audierat, animo amiciſſimo detuliſſet:
propter ejus provinciae mecum, & cu

abeſſent, quæ erant in priore editione. *Lambinus.*

Cum hic in me incidit, cum complexus eſt] Recepi alterum *cum*, quod abſorpſerat ſequentis vocis prima ſyllaba, ex Erf. primo Francii & Dreſdenſi pro *conſperſit* primus Francii legit, *adſperſit*. Græv.

me ire parant
illud *mecum* ta
Pal. pr. nam
merum &c. *co*
tam etſi affirm
omnibus Lam
noſtrum ſane c

nem, comparantem, non eſt paſſus: vi me,
r Plancius & complexu ſuo retinuit, multoſque
capite meo non diſceſſit, abjecta quaeſtoria per-
mitiſque ſumta. O excubias tuas, Cn. Planci, 42
o flebiles vigilias! o noctes acerbas! o cuſtodiam
ei capitis infelicem! ſi quidem ego tibi vivus non
, qui fortaſſe mortuus profuiſſem. memini enim,
, neque unquam obliviſcar noctis illius, cum tibi
, aſſidenti, moerenti vana quaedam miſer atque
lſa ſpe inductus pollicebar: me, ſi eſſem in pa-
ſtitutus, praeſentem tibi gratias relaturum; ſin
itum mihi ſors ademiſſet, aut vis aliqua major
peremiſſet: hos, hos, quos enim ego tum alios
tuebar? omnia tibi illorum laborum praemia pro
luturos. Quid me adſpectas? quid mea promiſſa
quid meam fidem imploras? nihil tibi ego tum
opibus pollicebar, ſed de horum erga me beni-
promittebam: hos pro me lugere, hos gemere,
rtare pro meo capite vel vitae periculo velle vi-
de eorum deſiderio, luctu, querelis quotidie ali-
um ſimul audiebam: nunc timeo ne nihil tibi
lacrymas queam reddere, quas tu in meis acer-
s plurimas effudiſti. Quid enim poſſum aliud,
rere? niſi flere? niſi te cum mea ſalute complecti?
tibi iidem dare poſſunt, qui mihi reddiderunt.
en, exſurge quaeſo, retinebo & complectar:

nec

uam] Optime primus Fran-
ens *inquam* declarat, has vo-
Vi me, vi me, inquam. Graev.

tibi gratiam relaturum] Am-
ſtructionis omnino tolle-
nus cum Erfurdienſi *gratias*.

aliqua major reditum peremiſſet]
, aut irritum reddidiſſet.
m eſt *perimere*. III de off. -:
gitur res Panatium perſecutu-
niſi aliqui caſus, aut occupatio
s peremiſſet. Alia ſunt apud
empla. *Graevius*.

Sed horum ego benevolentiam promitte-
bam] Erfurt. *Sed de horum ego benevolen-*
tia promittebam, longe melius, quam vul-
gata, ut reſpondeat praecedentibus, *nihil*
ego tum de meis opibus pollicebar. Idem.

Tibi iidem dari poſſunt] Sic legendum eſt,
nam, quod olim editum eſt, *tibi idem dare*
poſſunt, erratum eſt operarum. *Lam-*
binus.

Huc exurge tamen] Quid *huc* ſibi velit
non video, Erfurt. *te. Tamen exurge qua-*
ſo, retinebo. Scribe & interpunge: *Te*
tamen, exurge quaſo, retinebo. Graev.

Mo-

nec me ſolum deprecatorem fortunarum tuar comitem ſociumque profitebor. Atque, ut ſper erit tam crudeli animo, tamque inhumano, nec memor non dicam meorum in bonos meritorum norum in me, qui a me mei ſervatorem capitis d diſtrahat. Non ego meis ornatum beneficiis a precor, judices, ſed cuſtodem ſalutis meae: no contendo, non auctoritate, non gratia; ſed prec lacrymis, ſed miſericordia: mecumque vos ſimu ſerrimus & optimus obteſtatur parens, & pro duo patres deprecamur. Nolite, judices, per vos, tunas per liberos veſtros, inimicis meis, *his prae* quos ego pro veſtra ſalute ſuſcepi, dare *laetitian* riantibus vos jam oblitos mei ſalutiſque ejus, a qu ſalus conſervata eſt, hoſtes exſtitiſſe. nolite an meum debilitare tum luctu, tum etiam metu co tatae veſtrae voluntatis erga me: ſinite me, quo fretus huic ſaepe promiſi, id a vobis ei perſolvere que, C. Flavi, oro & obteſtor, qui meorum conſi

PAVLLI MANVTII
COMMENTARIVS
IN
M. T. CICERONIS
ORATIONES.

TOMI II. PARS II.

?AVLLI MANVTII
ƆMMENTARIVS
IN
ORATIONEM XXIII.

PRo L. *Murena*] Sic
lapides Capitolini :
Murena, tamen ratio
poſtulat, cum a piſce
deducatur : cujus no-
ꝛti ſcribunt *Μύραινα*.

Capvt I.

. *Auſpicato*] Non enim ſine au-
:omitia in campo habebantur :
npus ipſe & in oratione pro Ra-
cus *auſpicatus*, & in Catilin. 4.
bus auſpiciis conſecratus appellatur.
ciavi] Cur non ejus collega An-
quia conſul priore loco creatus,
habebat conſularia.
'. *Me rogante*] Non, precante,
:rrogante : ut cum diceret : *Rogo*
uirites, velitis ne L. Licinium Mu-
nſulem fieri: *quod ſi populus proba-*
ffragiorum tabellas ferebat ita in-
V. R. id eſt uti rogas.

Capvt II.

: *Ad certam rationis normam diri-*
Stoica diſciplina.
o. *Quæ mancipi ſunt*] Quæ man-
enatæ ſunt.
1. *Is periculum judicii præſtare de-*
icere, ut alienatio illa, & ven-
ta ſit : ne quid is, qui emit,
aciatur.
è nexu obligavit] Qui pro rebus
o alienatis ita promiſit, ut cor-
m obligaret. Varro de L. L. li-
. & in ep. Curii : *Cujus proprium*
ibis mancipio, & nexu. Nexus au-
ebatur, quod per æs, & libram
r.

Pag. 12. *Ex magna jactatione*] Poſt magna pericula.

Terram videntem] Ad finem conſulatus, tamquam ad portum accedentem.

Duos conſules] Silanum, & Murenam: unus enim eſſet, Murena condemnato. Decembri menſe, & poſt nonas habita videtur ratio, conjuratis interfectis: cum dixerit ſupra, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediantur.

Capvt III.

Legem de ambitu tuli] In qua erat, ut condemnatis decem annorum exſulium, præter veteres pœnas irrogaretur.

Non abrogarem] Ferre & abrogare legem, contraria: ex contrariis autem ſententia leporem aſſumit: Putas, inquit, me tuliſſe civibus omnibus legem de ambitu, quam vero mihimetipſi de civibus defendendis jampridem tulerim, eam abrogaſſe? Argute, ſibi ipſi legem ferre de civibus defendendis, pro, ſtatuere ſibi cives eſſe defendendos.

Pag. 13. *Ab republica mihi impoſitam*] Pro ſalute ſua.

Hujus imperii] Conſularis.

Pag. 16. *Etiam alieniſſimos*] Nedum Murenam, qui cum & vetus, & magna mihi amicitia eſt.

Capvt IV.

Non icc irco obruetur] Non icc irco fructum amico nullum feret.

Ab eodem] A Sulpicio.

Superata eſt] Quia Sulpitio potius, quam Murenæ, in petitione conſulatus adjutor fui. in quo amicitia, quæ mihi cum Murena eſt ab ea, quæ cum Sulpi-

cio, ſuperata eſt. ſupra: *Sic exiſtimo, ſic mihi perſuadeo, me tibi contra honorem L. Murenæ, quantum tu a me poſtulare auſus ſis, tantum debuiſſe; contra ſalutem, nihil debere.*

Qua ſi cauſſa non eſſet] Amicitia cum Murena.

Tanti periculi] In qua ſummus ejus honos agitur: nam damnatus conſulatum amitteret.

Pag. 17. *Te advocato*] Hic, advocatus, non eſt is qui ad judicium venit, ut ſuam præſentiam commodet reo, quemadmodum ait Aſconius: verum is, qui de jure conſulenti reſponſum dedit & cujus conſilio litigatur. quo item ſenſu ſcripſit ad Trebatium: *Quod ſi ſcribere oblitus es, minus multi jam te advocato cauſſa cadent.*

Illum ipſum, quem contra veneris] Adverſarium amici tui, contra quem alio tempore, in alio judicio, veneris. Argumentum eſt: Si tu ne inimicis quidem tuis deeſſe vis: cur ego deſim amicis meis? quamquam ego in arte mea parum, tu in tua vales plurimum: ut, ſi ego tecum conferar rivuli cum fontibus conferri videantur.

CAPVT V.

Pag. 20. *Donis militaribus*] Ob virtutem a patre acceptis.

Patre imperatore] Murenæ pater, Sullæ legatus, de Mithridate triumphavit.

CAPVT VI.

Pag. 21. *Tempeſtivi convivii*] Vide, quæ diximus lib. III. in Verrem, ad illud: *Statuitur Lollius in illo tempeſtivo gladiatorum convivio.*

CAPVT VII.

Pag. 23. *Hominibus litteratis, & hiſtoricis*] Iis, qui veterem legunt. nam a patre, & avo nobilis non eſt.

Pag. 24. *Pater enim fuit, equeſtri loco*] Animadverte patricii generis equitem Romanum eſſe. nam Sulpicia gens patricia. equeſtri autem loco is eſt, qui ab equeſtri ordine in ſenatorium non tranſiit.

Avus nulla illuſtri laude celebratus] Hic videtur ſenator quidem fuiſſe, ſed ho-

ne, inter antiquos re-
præſertim recentes ap-
is, T. Didius, C. Cœ-
ante illum conſules
um recentiſſimus ipſe
fortaſſe legi poſſet, ut
ille Claudius, qui ex
Regillo Romam pro-
adſcriptus eſt. Sed
rſatur illa ratio, quod
Catonem utroque ve-
is fuit. veteres igitur

is Caldus eſt, de quo
& de petitione conſu-

modeſtiſſimo, atque opti-
ii P. Sulpicius Galba,
conſulatum cum Ci-
Galbam Aſconius So-
virum appellat.
quod renunciatio gradus
ium eſt unum primo
iari, alterum ſecun-
inferiore quemque

r] Nullum enim ſors
quo excurrere virtus

eſſe mendum num-
imum quia Murena
ſorte, non lege;
rinciam Murenæ no-
t Sulpicii nominatur
lum fortaſſe *Lautia:*
t, Legatis exterarum
a, & ad quæſtores
ic ego tamen conje-
antibus antiquis li-

s] De re frumenta-
Oſtienſi quæſtore L. Sa-
rum tranſtulit ſena-
imatum partibus alie-
impulit ſeditionis con-

r IX.

um] In urbano otio
idetur, cum dicit,
iſio quædam: ſicuti
: urbanam militiam.
nilitia? aut quis eas

res, quas vel peritiſſimus, & diligentiſſimus juriſconſultus in urbe agit, cum iis conferat, quas fortiſſimus in bello dux contra hoſtes pro republica gerit? ille reſpondet, ſcribit, cavet: hic exercitum ducit: ſigna confert: manum conſerit: hoſtium copias fundit: urbes capit.

Reſpondendi, ſcribendi, cavendi] Tribus verbis juriſconſultorum conſuetudinem expreſſit. reſpondent enim de jure conſulentibus, cum dicunt: hoc in lege ſcriptum eſt, hoc jus poſtulat. id reſponſum vel voce tantum, vel ſi rudior, & imperitior eſſet is, qui conſulebat, ſcriptum dabatur. inde natus eſt jocus ille in ep. ad Valerium juriſconſultum: *Qui iſtinc nunc veniunt, partim te ſuperbum eſſe dicunt, quod nihil reſpondeas partim contumelioſum, quod male reſpondeas.* Et ad Trebatium: *Qui iſtinc veniunt ſuperbiam tuam accuſant, quod negent te percunctantibus reſpondere. Scribere* autem dicuntur, cum formulas ſcribunt litigantibus. quo ſpectat illud ad Trebatium: *Quod ſi ſcribere oblitus es; minus multi jam te advocato cauſſa cadent.* Cavere, de iiſdem proprie uſurpatur. cavent enim cum aliquem conſilio juvant, atque inſtruunt, ſive is litiget, ſive contrahat. ad Appium ep. 1. lib. III. *L. Valerium juriſconſultum valde tibi commendo, ſed ita etiam, ſi non eſt juriſconſultus. melius enim ei cavere volo, quam ipſe aliis ſolet.* & ad Trebatium: *Tu, qui ceteris cavere ſoles, in Britannia ne ab eſſedariis decipiaris, caveto.* & in proœmio Topicorum ad eundem: *Cum tu mihi, meiſque ſæpe caviſſes.*

Pag. 30. *Aſiam iſtam*] Cujus nomen Murenæ objicitur.

Refertam] Opibus: ut, in ea nullum avaritiæ veſtigium reliquiſſe, laus Murenæ magna ſit.

Delicatam] Luxui deditam. quo majore laude Murena dignus videtur, cujus in ea provincia ſignum luxuriæ nullum appareat.

In bello] Mithridatico.

L. Lucullo] Vel judice, vel advocato, ſed advocato potius: nam judicem Servius, ut Murenæ amantiſſimum, rejeciſſet.

Publicis] A Lucullo publice miſſis.

Aſſiduitatis] Qua ipſe utitur: aſſiduus enim in foro eſt. Hæc aſſiduitas his etiam declaratur ſequentibus verbis, *Qui in foro habitarunt.*

Operarum harum quotidianarum] Trium verborum ſimiliter deſinentium ſonitum ad irriſionem quæſivit, ut in Catil. orat. I. Illam præclaram tuam patientiam.

Putat eſſe conſulatum] Mercedem & præmium putat, non rebus in bello geſtis, verum aſſiduitati, & operis his quotidianis deberi conſulatum.

CAPUT X.

Pag. 33. *Magno meo labore*] Defenſionibus amicorum.

Idem fortaſſe] Quia Servius & ipſe cauſſas, nec ſine laude, agebat: ſed minime cum Cicerone conferendus.

Utrique noſtrum deſiderium nihil obfuiſſet] Si abfuiſſemus, ut abfuit Murena, nobis non obfuiſſet: id eſt, fortaſſe magis expediiſſet.

Actionem] Formulam de modo litigandi. nam actio, & formula idem ſunt.

Ut aqua pluviæ arceantur] Ne noceant. nocent enim aut loci vitio, aut manu. Cicero in Topic. & L. I. §. I. D. de aq. pluvia arc.

In regendis] Agrorum: ne quis de alieno detrahat. Murena vero fines imperii propagare ſolitus eſt. quanto igitur publica privatis, tanto ille tibi præſtat.

inde juriſconſu[...]
terpretationes co[...]
ex minimo fit, i[...]
eſſe neceſſe eſt. [...]
diligentiæ ſignif[...]
Pag. 36. *Poſſe*[...]
eſt, ſuum jus i[...]
bus petere. Lib[...]
quam iſto pratore[...]
agere potuit? Le[...]
ſed faſtis tantum[...]
tem dies non o[...]
ſed a pontificibu[...]
blicati ſunt ab [...]
ad Attic. lib. v[...]
protulit faſtos? [...]
tempore iſtam ta[...]
terentur a paucis.[...]
res Cn. Flavium[...]
actioneſque comp[...]
Civile jus, repoſ[...]
ficum, evulgavit[...]
albo propoſuit, [...]
ſciretur. Ovid. [...]
erit, per quem tr[...]
Faſtus erit, [...]
Pag. 37. *Qui*[...]
qui tum pontific[...]
Dies] Quibu[...]
Tanquam a [...]
obſervatione, [...]
& quo quiſque [...]
bant. petebant[...]
pontificibus, ta[...]
quam Chaldæi, [...]

ſ enim fide ſumpſit

is, prudentibus:
at. & Tuſcul. 1.
, *catus Ælius*

eronem ſcripſiſ-
, *juriſconſultus*,
Ciceronem eo ſe-
c ab aliis quoque
ʋerro. eſt enim
tricii ornatiſſimi
qua inſcriptio :
. E C O N S V L-

bſcura quædam
ilius in lib. A-

ulas, *& condita*

levibus pendentia

etitum qua pœna

vato in limine

uam earum no-

X I I.

consertum] Sic
tigandum. ver-
ellium libro xx.

ertum, ſed mage

uque petunt, va-
.
odus loquendi,
libentius uſur-
t, debitor, aut
n: *Ego omnibus*,
ederim, ut a ſin-
lvocationes poſtu-
Homo ex diſerto-
t illi unde petere-
exceptio daretur,

ltus] Tranſit ab
unde petitur, &
componit, hoc
iure manu conſer-
revoco.

Pag. 40. *Tibicinis Latini modo*] Vt Latinus tibicen tranſire ſolitus eſt: quem ignotum nobis eſſe morem, cogimur fateri.

Ne pulchrum ſe, ac beatum putaret] Ne condicione ſe eſſe putaret optima.

Pag. 41. *Vtriſque ſuperſtitibus præſentibus*] Vtriſque litigantibus. *Superſtitibus* autem valet, præſentibus. itaque neceſſe non fuit addere, *præſentibus*: quod additum ab aliquo fortaſſe eſt interpretandi gratia. Plautus: *Superſtitem utrumque monui, ne injuſſi abeant.*

Pag. 42. *Inite viam*] Quid ſit, *inire viam*, & *redire viam*, quod prætor jubebat, explanatur ſequentibus illis verbis: *Homines, cum recte, atque in loco conſtitiſſent juberi abire, ut, unde abiſſent, eodem ſtatim redirent.* Id enim fiebat in judicio ante prætorem, docente jurisconſulto.

Sapiens ille] Iuriſconſultus: cujus in his ineptiis poſita ſapientia erat.

Iam tum] Priſcis illis temporibus.

Apud illos barbatos] Homines minime malos, ut illis temporibus erant, qui tamen hæc fortaſſe ridebant. Triplex in barbis mos fuit: ante minorem Africanum, ut nemo raderetur: poſt Africanum, ut juvenes tantum: poſtremis reipublicæ temporibus, ut omnes, exceptis quibuſdam adoleſcentulis laſciviæ deditis: de quibus ad Attic. 16. 1. *Concurſabant barbatuli juvenes, duce filiola Curionis.* Et pro Cœlio: *Aliquis mihi ab inferis excitandus eſt ex barbatis illis, non hac barbula, qua iſta delectatur, ſed illa horrida, quam in ſtatuis antiquis, & imaginibus videmus.* Quibus ex verbis priſcorum quoque temporum mos de non raſa barba demonſtratur. de more autem, qui fuit minoris Africani ætate, lib. III. cap. 4. auctor eſt Gellius. Hic Cicero cum ait, *apud illos barbatos*, perſpicue morem ſignificat priſcorum temporum, exempli gratia, cum viveret Appius Cæcus; cujus exemplum ſubjecit in oratione pro Cœlio, cum dixiſſet: *Aliquis mihi ab inferis excitandus eſt ex barbatis illis.*

Pag. 43. *Dicis qui cauſſa*] Alii obiter diſtinguunt, micantes videlicet, ut dici ſolet, in tenebris. ego hæc, & ipſius ætate Ciceronis obſcura, & breviter hic

ab eo pronunciata, vix arbitror eſſe, qui intelligat. antiquum eſſe, *dicis cauſſa*, ait Varro id quale ſit, quove ſenſu accipiatur, explanavimus in Verrem lib. IV.

Pag. 44. *In tutorum poteſtate*] Quod etiam in oratione pro Cæcina cognoſcitur: ex ea vero pro Flacco, morem eundem apud Græcos fuiſſe.

Quæ poteſtatem mulierum continerentur] Vidit ante nos hujus loci difficultatem, civilis juris illuſtrator, ſummæque doctrinæ vir Andreas Alciatus, & aliquid tamen attulit, quod æquus lector, mea quidem ſententia, probare poſſit. Ejus opinionem iiſdem verbis, quibus ille ſcriptam reliquit, ſubjiciam. loco enim Ciceronis recitato, hæc adſcripſit. Quale id ſit, vix poſſim invenire, niſi dicamus, mulieres ſervos ſuos actori publico conceſſiſſe, & poſtquam publici effecti eſſent, procuraſſe, uti ſibi in tutores darentur. etenim tales hodie quoque non plane ſervi ſunt, nec magis a tutela rejici, quam ceteri tabularii, poſſunt, & tamen nec omnino liberi videntur & propter reliquias prioris dominii, aliquo modo poſſunt dici poteſtate mulierum contineri. Non abſimilis fraudis mentio eſt & apud Cornelium Tacitum lib. 2. *Ne-*

nem: *Sum, inquit,* χρήσ
κλήσεως *Attici noſtri. ergo*
tuus, mancipium illius. quod qu
ter ſenes coëmptionales venale p
egerit non multum. Coëmptio
illa tota dicebatur, cum, ſe
eam partem bonorum, quæ
noxia eſſet, coëmentibus, reliq
mulieris in mariti poteſtatem
mine tranſibant. pro Flacco:
inquit, *convenerat. nunc audio*
ro, uſu, an coëmptione, uſu
nihil enim poteſt tutela legitima
tutorum auctoritate diminui,
omnibus ergo auctoribus.

Interimendorum] Tollendo
interimerent, neque iis mu
ſtringerentur.

Pag. 46. *Iudicem, an arbitru*
Ciceronem ipſum hæc nomin
duntur, ut alibi docuimus.

Rem, an litem] Propterea
judicare dicebantur. ſupra: G
illa eſt, & plena dignitatis dicen
quæ ſæpe valuit in conſule del
conſilio, atque oratione & ſen
puli, & eorum, qui res judi
permovere.

eam ſtultam verecun-
rine ante res prolatas,
rerum tumorem. Et
Q. fratrem : *Res pro-*
comitia adducta.
ſ] Nemo juriſcon-

unes] Quod ſe ſcire
rofitentur, id ſciunt
eo controverſia oriri

tteris] Loquitur de
cum & breve ſit, &
ognoſci ab omnibus
altare, quaſi diffici-
onſecuti, juriſcon-

er occupato] Argu-
ſconſultos; ne, tam-
gnita, glorientur:
l homo vehementer
ſſit percipere.
tis] Et hoc ludibrio
tomachum moveri-
ſcientiam non attin-
s ut ſim, non labo-

, tamquam rem ma-
m adepti, profite-

] In judiciis.
] A ſuperioribus ju-
oſſe cuivis liceat.
e agitur, addere] *Vi-*
ponendum credide-
his adducor exem-
. *Omnis in quærendo*,
r ratione habetur oratio
debet, ut quibuſdam in
gatur: ut, inter quos
, *quid ſit id, de quo*
que de Epicuro : *Ne-*
re: ſine quo fieri inter-
inter eos, qui ambi-
id ſit id, de quo agatur.
iſquam, qui acute in
qua res agatur. Et de
, *qua de re agatur*, &
lat, non videt. Et in
agitur, illud, quod
conſultorum includitur
, *videbat*.
ideare reſpondiſſe, quod
, & recte reſpondiſſe

videare. Eximit Servium ex imperitorum numero.

Controverſum jus] Quod interpretationis eſt dubiæ, & de quo diſputare licet in utramque partem.

Formulis, atque actionibus] Idem eſt actio, quod formula, modus enim & certa ratio a juriſconſultis excogitata, ut privatæ res in judicio caute agerentur, actiones & formulæ dicebantur. Notæ ſunt Aquillii formulæ, de dolo malo, de acceptilatione, de poſtumis: Formula eſt illa quoque petitoris: *Fundus, qui eſt in agro, qui Sabinus vocatur, meus eſt, eum ego ex jure Quiritium meum eſſe ajo.* Formula ejus, unde petitur: *Vnde tu me ex jure manu conſertum vocaſti, inde ibi ego te revoco.* Formula prætoris, *Vtriſque ſuperſtitibus iſtam viam dico: inite viam.* *Formularum* autem libri actiones vocabantur: unde Manilianæ, Hoſtilianæque actiones ita pervulgatæ Ciceronis ætate, ut eas etiam ruſticis in manibus fuiſſe Varro dicat.

Hoc] Dicendi facultatem.

Iſtuc] Ad veſtram ſcientiam.

Delapſi] Caſus potius, quam voluntas indicantur. nam quod voluntatis erat, ut eloquentiam adipiſcerentur, id non ſucceſſit. ita, quod initio minime placuit, eo ſunt delapſi, non ſponte devenerunt, non judicio ſe contulerunt.

Auletæ] Auletes cognomen fuit regis Ægyptii Ptolemæi, Cleopatræ patris notiſſimæ feminæ, quia tibiis maximæ delectaretur. Sed quo nobilior cithara, quam tibia, eo nobiliores citharedi, quam auletæ. In Græcis artificibus, dixit quia Romæ ars muſica, & genus illud oblectationis, ut indignum Romana gravitate contemneretur.

Salubritas quædam] Non omnino ſalus ipſa, quæ petitur ab oratoribus, ſed quædam ſalubritas, ut ſalubriter agatur; ne quid committatur, quo ſalus ipſa periclitetur. eſt enim ſalubritas quaſi quoddam ſalutis inſtrumentum. quod autem propter aliud fit, non eſt cum eo conferendum, cujus cauſſa fit: quemadmodum artes iis, quibus illæ utuntur, inſtrumentis nobiliores eſſe nemo negabit.

Veſtra reſponſa, atque decreta] Nam quæ reſpondetis, & decernitis, ea defe-

 runtur

ſumuntur in judicio. ibi ſubjecta ſunt eloquentiæ: aut enim evertuntur dicendo, aut confirmantur.

Firma eſſe] Contrarium contrario opponitur, *evertuntur, firma eſſe.*

Parcius de ejus laude dicerem] Nam ſi copioſe dicerem, ideo laudare viderer eloquentiam, ut me ipſum laudarem.

Nunc nihil de me dico] *Nunc*, pro, *ſed*, ut pro Archia: *Nunc inſidet quadam in optimo quoque virtus.* & alibi ſæpe.

CAPVT XIV.

Pag. 51. *Pacis ornamenta*] Pacem ornat dignitas: dignitatem pariunt magiſtratus: ad magiſtratus eloquentia duce pervenitur.

Ipſa per ſe] Separatim ſingulæ, etiam ſine eloquentia.

Iuſtitia] Ne cui fiat injuria.

Fides] Non ſolum, ne quid fiat, ultra quam promiſimus, ſed etiam contra quam *debemus, vel propinquitatis, vel amicitiæ cauſſa.* unde illud ad Cœlium: *Te tamen oramus, quibuſcumque erimus in terris, ut nos, liberoſque noſtros ita tueare ut amicitia noſtra, & tua fides poſtulabit.*

Pudor] In conſuetudine, & convictu: [redacted]

conſulibus reprehendit, in c
hoc fieri belliſſime poſſet; fu
meus eſt, immo meus: dei
noluerunt. fundus, inquit, q
qui Sabinus vocatur. ſatis verb

Domina rerum] Quæ res t
amplectitur, verba reſpuit.

Pag. 54. *De rege Pyrrho*]
rege, qui anno urbis CDLX
rentinis vocatus, in Italiam
manos venit. de eo triumph
nos quinque M. Curius Den
omnis hiſtoria.

De Philippo] Perſei patre,
cedoniæ regis: de quo, & de
capta triumphavit L. Æmili
de Philippo autem T. Quinct
ninus, Livius, Plutarchus,

De Ætolis] De quibus tr
M. Fulvius Nobilior, anno urbi
Livius, Eutropius, alii.

De Pſeudophilippo] De quo,
cedonia devicta triumphavit Q.
proprætor: unde Macedonici
quod Livius Pauſanias, alii pr
diderunt.

De Corinthiis] De quibus, &
Mummius triumphavit, Achai
gnomen eſt adeptus. cum
[redacted]

...dimicandum, quam cum eo, du-... pugnandum.

...nihil dicam] Major enim in eo ...ſus & ſcientia fuit, quam ut ...ſit, non rudis imperator.

...cum Ponto] Oceanum tenebat ..., in Ponto regnabat Mithrida-... pro lege Manilia: ut hiſtorias ...

...57. *Alterius res*] M. Aurelii Cot-... Mithridates, irruptione in ... facta, terra fudit, mari claſſe ...rima exuit. Salluſtius.

Cyzicenorum mœnia] Pro Archia, ... Plutarchum.

...curſu] Raperetur, dixit in ...ana.

...rrimis ducibus] Sertorianis. in ea-

...ducibus atque animis inflata] Stu-...lemmato. ibidem.

58. *Rege Armeniorum*] Tigrane, ... Mithridatis.

CAPVT XVI.

...tus, & populus Romanus] Bellum Mithridaticum Lucullo manda-... & S. C. & lege.

...lus Romanus] Legem ferente ...llio. ſenatus hic nulla mentio: ...rinceps optimatum Q. Catulus, ...Hortenſius adverſati ſunt.

59. *Vita expulit*] Expulſum jam ...omnibus.

CAPVT XVII.

60. *Quod enim fretum*] Anguſtum ...fretum eſt. ibi crebri fluctuum ...

...Euripum] Fretum eſt inter Au-...Bœotiæ portum, & Eubœam in-... horis XXIIII. magno impetu ...currens.

...Mallio?] Et hic dejecto Catu-...conſul factus eſt: ut in orat. pro ... legendum autem, *Mallio*, non ...docuimus in ea pro Sex. Roſcio.

...Scaurum] Qui poſtea ſenatus prin-..., patrem ejus, pro quo exſtant ... quædam orationis apud Pe-...

...hominem graviſſimum] Gravitatem, & conſtantiam, in ep. ad Lentulum tribuit illi Cicero his verbis: *In quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum ſingularem virum conſtantia, & gravitate ſuperaſſet.* Et in Verrem: *Si ſequeris Scauri conſtantiam, ut ne quis te de vera & certa poſſit ſententia dimovere.*

A Q. Maximo] Cui *Eburno* cognomen fuit propter candorem.

CAPVT XVIII.

Pag. 62. *Duæ res*] Vna, quod, cum præturam petiit Murena, exercitus Luculli, qui teſtis in Aſia provincia, & liberalitatis ejus, & virtutis fuerat, nondum ex provincia deceſſerat: qui ſi affuiſſet, ita prior in præturæ petitione Murena renunciatus eſſet, ut eorum ſuffragiis, te repulſo, conſul creatus eſt. affuit enim hoc anno cum ad Luculli triumphum veniſſet. Triumphaſſe autem Lucullum quo anno conſulatum Murena petiit, id eſt Cicerone, & Antonio Cos. Cicero ipſe Acad, libro, qui Lucullus inſcribitur, auctor eſt. Altera res, quæ Murenæ profuit in conſulatu, munus illud fuit, quod prætor populo ampliſſimum dedit.

Exſpectatio muneris] Exſpectatio ludorum Apollinarium, quos prætor urbanus dabat, ut oſtendit Cicero Phil. 5. Livius lib. XXVII. prætorem autem urbanum fuiſſe Murenam, infra patet.

Ad conſulatus petitionem reſervavit] Vt ei prodeſſet: primum exercitus Luculli, deinde memoria muneris in prætura dati.

Pag. 63. *Quod petitio præturæ deſiderabat*] Quod jam tum deſiderabatur, cum prætura peteretur.

Prætura reſtituit] Vt promiſſum ac debitum: non quia dari non ſoleret, ſed quia Murena dedit ampliſſimum.

Pag. 64. *Omen prærogativum*] Prærogativa centuria: cujus voluntatem, & judicium centuriatis comitiis reliquæ centuriæ ſequebantur: ut omen ea comitiorum fuerit.

CAPVT XIX.

Ludorum hujus elegantia] De Apollinaribus loquitur.

Scena magnificentiam] Argenteam ſcenam dediſſe Murenam infra cognoſce: de qua Plinius lib. XXXIII. cap. 3. *L. Murena, & Cajus in circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondo* CXXIIII.

Pag. 65. *L. Otho*] L. Roſcius Otho, tribunus plebis Cicerone conſule, legem tulit, ut in theatro equitibus Romanis quattuordecim gradus proximi ſpectandi cauſſà, darentur qua lege reſtitutam ait Cicero equeſtri ordini cum dignitate voluptatem. Livius, Aſconius, Plutarchus.

CAPVT XX.

Antonii ludis commovebar] Qui ſcenam totam argento prætexuerat. Valerius Max. lib. 2. & Plinius lib. XXXIII. c. 3.

Caſu nullos feceras] Verbum, *caſu*, ad ſortem ſpectat, quæ Sulpicio non dedit, ſed Murenæ, ut prætor urbanus eſſet, ad quem ludorum Apollinarium cura pertinuit.

Pag. 66. *Æquitatis largitio*] Recte largitionis nomen ad æquitatem adjunxit. nam ſæpe quod jus negat æquitas largitur.

Catenarum] Oratorie. non enim cate-

Multi viri fortes] Qui pro
verant, & quibus ille poſt vi
tificatus erat.

Lites ſevere æſtimata] Da
vel de repetundis, vel de p
tes æſtimari ſolebant: cum
men interdum benignius a
verius autem actum eſſe Se
in cauſſa peculatus, hic locu

Cui places] Placet autem a

L. Murena provincia] Gal
na, quam poſt præturam re

CAPVT XX

Pag. 68. *Amiſſo jam tem*
præterierit occaſio.

Accuſandi terrores] Accuſ
bitu, ut nunc accuſas Mure
terrores jam tum candidatus

Populi opinionem a ſpe adipi
tunt] Efficiunt, ut populus
eum qui terroribus ejuſmodi
piſci conſulatum non poſſe.
candidatus competitoribus
tur, is parum ſperare conſ
tur. quod cum populus a
deſperantem deſerit, & a
dia debilitantur.

, *& vero eo magis,*
s ingenioſa aliqua de-
confeſſio comparatur.
ſaverat C. Verrem.
di denunciationem]
lenunciavit Servius
mbitu.

XXIII.

gitaſti] Petiiſti a ſe-
mbitu lex ferretur:
ege præſertim ſeve-
entus eſſe poſſes.
m flagitaſti, & quæ

ordinem] A te flagi-
lpurnia lex non irro-

pœna addita eſt] Vi-
iſſe a ſenatu, & ob-
retur de cogendis
a conſularia, pœna
um excuſaret.
tum eſt] Eundum ad

rbi ceteri vitæ fructus
propter morbum ad
t, poteſtate ſuffra-
privarentur. Sic e-
ceteri vitæ fructus re-

ti ſenatus, voluntati
i, ſed invitus: nam
neceſſario meo, pa-

rant] Non enim ideo
uia mihi prodeſſet.
quæ lata ſunt in lege,
nunc ea narrat, quæ
mma ſua voluntate.
ificat Servio nocuiſſe.
giorum flagitaſti] Pe-
ut, latis ſuffragiis,
ntur, quod fieri ſole-
enturiarum omnium
entur: iiſque nume-
actus eſſet, qui reje-
r. ita fiebat, ut am-
um nullius centuriæ
et.
s Manilia] Vt lex Ma-
um confuſione, quæ
, in poſterum valeret.

Æquationem gratiæ, dignitatis, ſuffragiorum] Confuſis ſuffragiis hoc ſequebatur, ut eorum, qui ſuffragia ferebant, non gratia, non dignitas exſtaret.

In ſuis civitatibus, & municipiis] Civitatum nomine colonias, & præfecturas deſignat, quæ, præter municipia ferendi ſuffragii jus habebant.

Et dignitatis, & gratiæ gradus] Acquirit enim dignitatem, & gratiam municipium illud, & illa colonia, & præfectura, cujus aliquem ſuffragiis conſulem creatum eſſe conſtat. quod ſi ſuffragia confunduntur ſuffragatorum omnium gratia, & dignitas æquatur: beneficium enim unde fit, non apparet.

Editicios judices] Vt accuſator ipſe ederet, quos de ambitu judicare vellet, quod ſenatus repudiavit. vidit enim fore, ut ederentur judices ii tantum, qui reo quacumque de cauſſa infenſi eſſent. hoc poſtea latum eſt in crimine ſodalitii, quod ad ambitum pertinuit. id ex oratione pro Plancio perſpicuum fit.

Pag. 73. *Illa plaga eſt injecta*] Id maxime nocuit. infra: *Quam te ſecurim putas injeciſſe petitioni tuæ:* tranſlatis ut verbis rem augeret.

Non tacente me] Monente me, ne accuſationem, depoſita petitione, comparares.

CAPVT XXIV.

Pag. 74. *Obſervationes*] Quis largiretur, quis acciperet.

Teſtificationes] Comparationes teſtium.

Subſcriptorum] Qui ſubſcriberent accuſationi.

Vultus obſcuriores] Non, ut candidatorum bene ſperantium ſolent eſſe, alacres, atque læti. Sibi autem diffidentibus populus non favet.

Pag. 75. *Choro juventutis*] Quæ facile ad res novas impellitur. Chorum pro comitatu poſuit, in quo ſpecies quædam eſſet.

Indicibus] Iis, quorum indicio ad aliquem circumveniendum, atque accuſandum uti ſolitus eſſet.

Spe militum] Qui ad triumphum Luculli convenerant.

Promiſſis] Cum Catilina C. Antonium conſulem conſenſiſſe, opinio multorum fuit. teſtes Salluſtius, & Cicero.

Pag. 76.

Pag. 76. *Colonorum Arretinorum, & Fæſulanorum*] Hos numerabat amicos ſuos Catilina, quia, cum illas colonias Sulla miſiſſet, cujus in partibus fuerat, jure quodam iis ſuffragantibus, bene ſperare poſſe videbatur.

Exercitu] Per ſimilitudinem erant enim multi.

Diſſimillimo ex genere] Quid enim diſſimilius, quam qui Sulla victore beneficia acceperunt, & qui ſuas fortunas amiſerunt? hoc autem genus hominum ideo libenter Catilinam conſulem expetebat, ut, eo duce, rep. perturbata, amiſſas fortunas in tumultu recuperare poſſent.

CAPVT XXV.

Pag. 78. *Vnum debile, infirmo capite*] Si contrariis contraria referenda legendum videtur, *firmo capite:* ut unius corporis debilitas cum alterius firmitate, & ejuſdem firmum caput cum nullo capite conferatur. Vnum autem debile corpus firmo capite, ſunt partes optimatum, quarum caput eſt ſenatus, conſul, prætor, & reliqui magiſtratus. alterum vero corpus firmum ſine capite, plebs eſt,

liſſe. Mihi Ciceronis verb
videntur oſtendere, & ape
eum petiiſſe dicit.

Ruina reſtincturum] Sall
linam ait ſimiliter dixiſſe,
Cato ei judicium minitam
nunciavit, ſed quo Cicero
oratione illa eſt invectus,
ma inter quattuor legitur.
quit, *maledicta alia cum*
pere omnes, hoſtem atque pa
Tum ille furibundus, Qu
circumventus, inquit, ab i
agor; incendium meum ruin

CAPVT XX

Pag. 79. *Cum illa læta, inſ*
De qua etiam Plutarchus.

Caput & collum ſolere pete
hoc in Sullanam proſcriptio
tempore qui proſcriptorum
pita ad Sullam afferebant,
nabantur: in quibus Catil
documento ſunt illa verba
contra competitores: *Popul*
in ſpectante populo, collum
maxime popularis, quanti

atque abjecta peti-

rum] A quibus pecu-
Murena diviſas eſſe,

is non intelligit, Ser.
gnificari? qui & ipſe
Catone, patri, Mu-
ſubſcripſerat.
riis] A L. Natta, Mu-
d prandium invitatis.
ur: *Equitum centurias*
ges XIIX fuiſſe, Livius,
t, eas e cenſu in prima
aliſſe, nemo ambiget,
s cenſum fuiſſe ſupra
queſtris autem ordinis
gnorabit quod & Dio-
atur. propterea, cum
n præturam petentem,
commendaret, *Quan-*
tum centurias tenes, in
te ad Lupum, ut eas no-
t.
a: *Dixiſti, S. C. me re-*
, ſi mercede corrupti ob-
iſſent; ſi conducti ſecta-

Quia dixerat Cato, ſe
a republica eſſe addu-

[C A P V] T XXVII.

rius veteris fortuna diſcri-
Primum eſt ei timen-
tem, & quam habet re-
ro, majoribuſque ſuis,
tus eſt, amittat; dein-
idet novæ laudi veteris
cturam faciat. Dividit
tarum in dignitatem, &

i filii] Honeſtæ ſodali-
nt. exemplum occurrit
Haruſp. reſponſ. *Quod*
fieret, obſtiterat, quod
, clariſſimus vir. Et pro
vero illud me commovet,
rcis ſodalem eſſe Cælium

Nemini creari pericu-
jus ingenio, ſed ſalus
paternorum amicorum.

Tale illud infra: *Primum illud deprecabor, ne ea ſoli huic obſint bona M. Catonis, quæ ille adeptus eſt, ut multis prodeſſe poſſet.*

Prætorius candidatus] Prætorius candidatus Poſtumius præturam petere deſtiterat, ut candidatum conſularem accuſaret Murenam. quod mirari jure licuit. cur enim ſuos potius competitores non accuſaret? an exſpectabat, ut amicus aliquis alienam perſequeretur injuriam? nimirum, ait Cicero, ejuſmodi hoc eſt, ut ſi deſultorius in quadrigarum curriculum incurrat. quid enim deſultorio cum quadrigis? Deſultorii dicebantur, qui ex uno equo in alterum, non intermiſſo curſu, celerrime deſiliebant. Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 7. *Aliter quadrigarius, ac deſultor.* Livius lib. XXIII. *Deſultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam ſæpe pugnam in recentem equum ex feſſo armatis tranſultare moris erat.*

Pag. 83. *Si nihil deliquerunt*] Si largiti non ſunt, ut præturam adipiſcerentur.

C A P V T XXVIII.

Exſpectatio tribunatus] Erat enim tribunus pleb. deſignatus. Plutarchus, & alii.

Pag. 84. *Accuſavit L. Cottam*] Vide in Divinatione, in extremo.

Ser. Galbam] Ser. Sulpicium Galbam, hominem eloquentiſſimum, accuſavit ad populum L. Libo tribunus pl. rogatione in eum lata, quod Luſitanos contra interpoſitam fidem prætor occidiſſet. eam rogationem M. Cato Cenſorius paullo ante mortem ſuaſit. non enim ipſe Galbam in judicium vocavit: & ſuaſionem illam hic Cicero ſignificat ſubjungens, *incumbenti ad ejus perniciem.* vide in Bruto.

Pag. 85. *Deſcenſurum ad accuſandum non fuiſſe*] Proprie, ad accuſandum deſcendere, ut in Divin. *Subito nunc mutata voluntate ad accuſandum deſcendere.*

Iniquam legem] Simile abſurdum illud eſt, & ſimiliter inducitur, in ep. ad Appium: *Sin autem eo genere delectaris, ut, quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas: genus ſermonis inducis in amicitiam minime liberale.*

CA-

CAPVT XXIX.

Inquit ille fortiſſimo viro ſenior magiſter] Ex aliqua fortaſſe tragœdia ſumptum, de Chirone Achillem cujus magiſter fuit, inſtruente.

Pag. 87. *Hujus ſententiæ ſunt, & præcepta ejuſmodi*] Expedit Laërtium videre, & Paradoxa Ciceronis.

CAPVT XXX.

Pag. 88. *Petunt aliquid publicani*] A ſenatu: ut cum petiere non multo poſt, de minuenda vectigalium mercede, quoniam quidem cupiditate prolapſi nimium magno conduxiſſent. quibus reſtitit unus, & pervicit Cato ad Att. libro 1.

Male dici putat] Errare enim ſapientis non eſt.

Iratus dixiſti] *Dixi*, legerem: ut conſentiat cum ſuperiore verbo, *dixi in ſenatu*.

CAPVT XXXI.

Pag. 90. *Te, atque L. Murenam*] Te tribunum pl. Murenam conſulem.

in Rullum: *Catones, Phil*
L. Philippo, tamquam ſa
cto, quæ loquitur hiſtori

De C. Gallo] C. Sulpici
riſſimo viro, aſtrologiæ pe
de Liguribus triumphavit
Mori videbamus ſtudio pæ
di cæli C. Gallum. Plinius l
Rationem defectus utriu
Romani generis in vulgus
cius Gallus. Livius lib. xl
cius Gallus, conſulis perm
cionem militibus vocatis, p
nocte proxima, ne quis id p
acciperet, ab hora ſecund
quartam horam noctis Luna
ram eſſe.

Pag. 93. *Condita*] Tranſlatum
reddidit: dixerat enim, *Adj*

CAPVT XXXII

Pag. 94. *Gladiatoribus*] Cu
tores populo dantur.

CAPVT XXXII

Pag. 95. *Rogator*] Vt in cam
tium advenienti ex provinc
obviam prodirent.

] Circenſibus ludis in Circo, ribus in foro.

98. *Modo*] Modice.

lorum] Suffragiorum. quorum s poſt comitia punctis excipieba- o Plancio: *Nonnullas tribus punctis idem tulerunt.* quod imitatus di- atius: *Omne tulit punctum, qui tile dulci.*

CAPVT XXXV.

abernas] Vt ex iis ludos ſpectare

titudine] Ab iis, qui ſuffragia centuriatis tulerunt.

am nimiam diligentiam conjecta n in Murenæ culpam. Videt pò- nimium re diligentem in his cri- fuiſſe, Murenam tamen exper- æ putat.

s. *Ab ſenatus auctoritate*] Qui evit crimen eſſe, cum obviam , aut cum ſectantur multi, ſed ditur mercede, & mercede antur multi.

ulgo, paſſim] Quod a Murena um non eſt. tantum enim , Murenæ privignus, equitum prandium dedit, non tam, ut ere vitrico ſuo Murenæ prodeſ- am ut ipſe ad reliquum tempus s eſſe poſſet. in quo munere ſi eſſet, non id Murenæ, qui non audi, aut crimini deberet eſſe.

atta] Nattæ, Pinarii ſunt: u e Divin. Tacitus lib. IV. Faſti Ca- anno urbis CCCXC. Hic eſt , qui poſtea pontifex fuit, quo- eunte, & poſtem tenente P. Clo- bunus pl. ejecti Ciceronis do- nſecravit. de quo ſic in oratione mo: *Quem ego tamen credo, ſi eſt illis, quos, memoriæ proditum eſt, Hercule, perfuncto jam laboribus, ciſſe, in viri fortis ærumnis non ita fuiſſe, ut in vivi, & jam ſpirantis ſtum ſuis manibus imponeret.* Sub- ue paullo poſt: *Viderat ille Mu- vitricum ſuum, conſulem deſigna- ad me conſulem cum Allobrogibus tis exitii indicia afferre.*

leſcens] Non ſenator, ſed adhuc omanus, ideo centurias equitum dium invitavit.

Ad hoc officium neceſſitudinis] Ad populum pro vitrico ſuo Murena rogandum: quod neceſſitudinis, & propinquitatis officium eſt.

Fraudi] Damno.

Aut criminis] Quod eſt gravius.

Virgo Veſtalis] Cum aliis privilegiis tum hoc Veſtales Virgines fruebantur, ut, cum gladiatores pugnarent, ſpectare poſſent.

Pag. 100. *Verum eſſe*] Pro æquum eſſe, de quo jam diximus.

Delicatæ juventutis] Ad cœnam vocatæ.

Pag. 101. *In robore accumbunt*] Cum nos accumbamus in lectis.

Tempora voluptatis] Malunt enim cum voluptate, quam, ut Lacedæmonii, & Cretes, cum labore cibum capere.

Vno adventu noſtri exercitus] De Cretibus loquitur: quos Q. Metellus, qui cum Q. Hortenſio conſul fuit, ingentibus præliis intra triennium, ut ait Eutropius, debellavit, & ex ea inſula triumphum duxit, Cretici cognomen adeptus. Oratorie minuit rem Cicero, cum ait, uno adventu noſtri exercitus deleti ſunt. nam & diu, nec ſine diſcrimine pugnatum eſt. Poſſit tamen aliquis interpretari, uno adventu, quod exercitus Metelli bellum confecit: ut in eam inſulam alios poſtea exercitus mittere, quod Mithridatico bello contigit, neceſſe non fuerit. In qua re non eſt omittendum, nondum triumphaſſe Metellum, cum hæc Cicero diceret, impeditum paucorum invidia: triumphaſſe autem anno ſequenti, Silano, & Murena Cos. quod Vellejus, Eutropiuſque docent.

Diſciplinam ſuam] Antiquiſſimam, a Lycurgo cum legibus acceptam.

Conſervant] Vt ſocii noſtri, quibus inferre bellum nemo audet.

CAPVT XXXVI.

Eodem ex ſtudio] E Stoica diſciplina.

Et honeſtus homo, & nobilis] Non ſolum honeſto loco natus, verum etiam nobilis.

Q. Tubero] Æliæ gentis.

Q. Maximus] Q. Fabius Maximus, Paulli Æmilii nepos, qui poſtea Allobrogicus appellatus eſt.

[redacted]

Vt triclinium ſterneret] Vt epulum populo daret in Capitolio, ante cellam Iovis. Triclinium poſuit pro lectis in triclinio poni ſolitis, infert enim: ſtravit pelliculis hædinis lectulos Punicanos. Sic & Plinius triclinia ærata, pro lectos æratos appellavit lib. XXXIV. cap. 3.

Pag. 102. *Lectulos Punicanos*] Similes iis, quibus olim Phœnices utebantur. ii lignei erant, ut lib. XV. ep. ad Lucilium docet Seneca. Plinius infra, *Deliacam ſpeciem Punicam* ponit lib. XXXIII. c. 2.

Vaſa Samia] Fictilia: ut idem Seneca. Offendit populum Romanum Tubero, dum e Stoicorum inſtituto ſplendorem, & magnificentiam contemnit, in tribus rebus, lectulis ligneis, pellibus hædinis, vaſibus fictilibus: cum alii lectos æratos, eburneos, argenteos etiam pretioſa veſte ſternere ſolerent, exponere autem non fictilia vaſa, ſed Corinthia, vel Deliaca, ad gratiam populi colligendam.

His hædinis pelliculis] Cum ludibrio dictum: ut ſimul Stoicum Catonem irrideret.

Pag. 103. *Voluptatis*] Voluptas autem populi quærenda fuit in illo epulo, quo divini hominis Africani mors honeſtabatur.

Quid ego Catilinæ ...
greſſum. Cur ideo vis abſo...
ajebat Cato, quia bonus i...
Catilinam, cum paucis egre...

Integrum conſulem] Malis...
infectum.

Natura, & fortuna] Qui ...
bene animatus in republic...
ut ſit, fortuna etiam adducin...
novas quærunt, qui mala fo...
tur. infra: *Conſulem, quod* ...
pus hoc poſtulat, fortuna conſtitu...
plexandum otium.

In campo] Catilina conſula...
te. Supra: *His tamen rebus* ...
quod homines jam tum conjura...
diis in campum deduci a Catili...
deſcendi in campum cum firmiſ...
fortiſſimorum virorum, & cum ...
ſignique lorica. Et orat. I. in C...
proximis comitiis conſularibus ...
in campo, & competitores tuos in...
luiſti; compreſſi tuos neſarios cona...
rum præſidio & copiis.

In foro] Ab iiſdem petitu...

Etiam domi meæ] Cum ad ...
Catilina, venerunt, ut ſpe...
nis me interficerent. orat. I...

Pag. 106. *Id quod ego,* ...

[redacted]

: poteſtate privavit,
ei fieri negans opor-
imadvertiſſet indicta
in Piſonem, & apud

Ab extremo die con-
illi. orat. I. in Catil.
vita lux Catilina, aut
e jucundus, cum ſcias
qui neſciat, te pridie
r Tullo Coſ. ſtetiſſe in
manum conſulum &
interficiendorum cauſſa

um inſidiis, ac mucro-
clamatio orat. 4. in
conſul, P. C. cui non
æquitas continetur; non
s auſpiciis conſecratus;
auxilium omnium gen-
mmune perfugium, non
latus; non denique hæc
rulis, umquam vacua
ne inſidiis fuit.
n poteſtate collegarum
at non optime ſpera
uno Catone excepto.
mero, ne conſul ſuf
int, id fore videntes
poteſtate: nimirum
n habent cognitam:
ilanus comitia conſu-
it, obſiſtent, vel in-
ſpiciis, vel quacum-
inet ad hanc ſenten-
ante dictum eſt: Iam
e intonuit vox pernicioſa
llega tui. Et quod in-
jicitur: Pereunt illius
auxilio reſpublica, ut
um furorem imperato-
ſtabulum tribunis pl. de-
rio, ſeditionis ac diſcor-
liud: Unus erit conſul,
ando bello, ſed in ſuffi-
us. hunc jam qui im-

Cato, ſororis ſuæ
de ambitu noluit,
comitia in concione
nium qui largitionem
torem fore Plutar-

rerum novarum.

Quamquam hujuſce rei poteſtas omnis in vobis ſita eſt] Correctio: quia nimium Catoni tribuere viſus eſt.

CAPVT XXXIX.

Pag. 110. *In campo exercitus*] Catilinæ ſocii, cum Silanus collegæ ſufficiendo comitia habebit.

Ornata] Inſtructa: ut *ornare claſſem, provinciam.*

Privatorum] In quibus ipſe erit. nam de ſe potiſſimum, non dubito, quin hoc dicat.

CAPVT XL.

Fidem veſtram vel defenſoris] Hic mihi ſuſpicionem mendi varietas affert antiquorum exemplarium. in duobus, *veſtram*, abeſt: in altero legitur, *Fide in vos defenſoris*: unum cum pervulgatis libris conſentit. placeret, *Fide defenſoris, & amici officio adductus*. fides enim propriè defenſoris eſt, officium amici. Quid porro fidem hic judicum orare opus eſt? quale autem videtur, (ut verba quoque conſideremus) *fidem veſtram oro?* Quæ ſi parum aut nihil habent momenti, diſſenſio certe veterum librorum contemnenda non videtur.

Pag. 111. *In municipium antiquiſſimum*] Lanuvium: ut in extrema oratione.

Demiſſis] Qui efferri ſuperbia non ſolent, qualem ſe Murena præbuit in omni vita.

Pag. 112. *In hoc præclaro conſulatu*] Quem præclarum eſſe quiddam homines opinantur: cum tamen plena res laboribus, curis, periculiſque ſit.

CAPVT XLI.

Quo ſe vertet? domum ne?] Locus ad commovendam miſericordiam aptiſſimus, ut ille C. Gracchi lib. III. de orat. *Quo me miſer conferam? in Capitolium ne? at fratris ſanguine redundat. an domum? matrem ne ut miſeram, lamentantemque videam, & abjectam?* Hoc de genere plura diximus lib. v. in Verr. in eo loco: *Quo confugient ſocii? quem implorabunt? qua ſpe denique, ut vivere velint, tenebuntur, ſi vos eos deſeritis? ad ſenatum devenient,*

nient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt uſitatum, non ſenatorium. Ad populum Romanum confugient? facilior eſt cauſſa populi.

Lugentemque] Pro, lugenti ſimilem. Oratoria licentia, imago enim non luget.

Nova pœna legis] Decem annorum exſulium irrogabat lex, hoc anno ab ipſo lata Cicerone conſule.

Pag. 113. *Legatus*] L. Luculli, bello Mithridatico.

In contrariam partem terrarum] Occidentem verſus.

C. Murenam] Quem decedens Lucullus provinciæ præpoſuit, ut Cicero Ciliciæ C. Cœlium Caldum.

Fortunæ] Paucis diebus a ſumma lætitia ad ſummam miſeriam converſa.

Sermonis?] Inter homines provinciales.

Celebraſſent] Pervulgaſſent, multis notum feciſſent. nam, celebrare, frequentiam ſignificat. itaque *celebris locus* opponitur deſerto: &, *domus celebratur*, ob conventum multorum, alibi Cicero dixit.

Pudori] Quem ſupra quoque in Murena laudavit: *Sit apud vos modeſtia locus:*

alloquitur enim judices in
cum ſententias de reo latur

Patriis] Quæ in ejus pa
Iunoni Soſpitæ fiunt.

Iunonis Soſpita] Non La
verum etiam Romæ delub
Iunonis fuit, auctore P. Vić
nuvina autem Iunone Livi
& XL. Ovidius lib. 1. Faſt. Si
Simulacrum ejus fingi ſolit
caprina, & haſta, & ſcuto,
pandis, oſtendit Cicero lil
Deor.

Facere] Sacra facere: ve
more.

Neceſſe eſt] More a majori

Avellere] Ab invita. grat
ſi ſacra ſua facientem vide
cum, ſuumque conſulem,
teros omnes conſules, qui
facere conſueverunt.

Momenti] Tenuiter dixit:
commendatio cujuſquam val
ratos judices? auxit igitur
auctoritatis. æquum eſt enim
tatis habere aliquid conſule
lis innocentia confirmanten

Cupidiſſimum otii] Et nat

PAVLLI MANVTII
OMMENTARIVS
IN
ORATIONEM XXIV.

Capvt I.

H*Vjus majoribus*] Propter memoriam P. Valerii Poplicolæ qui pro libera civi-
tra Tarquinium Regem proſpe-
avit, legeſque populo Romano
lit.

quingenteſimo anno] Anni vere
atur a Valerio Poplicola, patriæ
re, ad conſulatum Ciceronis,
tor Valerius Flaccus patriam a
ione Catilinæ incolumen ſerva-
LXVI. ſed Ciceroni mos eſt non
t annos interdum numerare.

raditum ſummæ dignitatis] Ita
e, ut in ep. ad Lentulum, *exi-
ſummæ virtutis adoleſcentem.*

Capvt II.

17. *Senatum ne?*] De hac figu-
multa diximus lib. ultimo in
in eo loco: *Quo confugient ſo-
implorabunt? qua ſpe denique,
velint, tenebuntur, ſi vos eos de-
d ſenatum devenient, qui de Ver-
ium ſumat? non eſt uſitatum,
rium. Ad populum Romanum
? facilis eſt cauſſa populi. Legem
rum cauſſa juſſiſſe & ei legi vos
vindices prepoſuiſſe dicet.*

ationem auctoritatis ſuæ] Vt ſe-
ntem de L. Flacci ſalute veſtræ
confirment.

es ejus ordinis quinquaginta] Se-
equites, tribuni ærarii lege Au-
abant.

18. *Damnatus eſt is*] C. Anto-
L. Cœlio accuſatus, a Cicerone defenſus. infra: *Oppreſſus eſt C. Antonius, eſto. habuit quandam ille infamiam ſuam, neque tamen ille ipſe (pro meo jure dico) vobis judicibus damnatus eſſet: cujus damnatione ſepulcrum L. Catilinæ floribus ornatum hominum audaciſſimorum, ac domeſticorum hoſtium conventu epuliſque celebratum eſt, juſta Catilinæ facta ſunt: nunc a Flacco Lentuli pœnæ per vos expetuntur.*

Cur non is] Flaccus.

Repulit] Adempto ei ſubſidio conjuratorum, qui ad urbem illum vocabant.

Rapitur ad pœnam] Antonius.

Excepit] Tradita a Flacco, qui ea protulit, & patefecit: infra: *Tu, tu Flacce prætor communis exitii nuncios cepiſti: tu periculorum indicia, tu ſalutis auxilia ad me, & ad ſenatum attuliſti.*

Vtrum tamen] Imperfecta ſententia: cum nonnulla deſiderentur.

Capvt III.

P. Servilio] Iſaurico, qui de Cilicia, & Iſauris triumphavit, unde cognomen.

M. Piſoni] Pupio, Hiſpaniam, ex qua Hortenſio, & Metello Cos. triumphavit, poſt præturam adminiſtranti. nam cum Flaccus Cicerone conſule prætor fuerit, non potuit M. Piſoni poſt ejus conſulatum, quem biennio poſt Ciceronem conſulem geſſit, quæſtor eſſe.

Pag. 119. *Geſſit*] Legatus cum Q. Metello, qui de Creta triumphavit, & Creticus dictus eſt. infra: Prodeſſe Flacco debet, quod ſe tribunum mil. quod quæſtorem, quod legatum imperatoribus clariſſimis, exercitibus ornatiſſimis, provinciis graviſſimis dignum ſuis majoribus præſtitit.

Muta eſt hujus temporis accuſatio] Silet prorſus accuſator de Cretici belli tempore.

Prætura] Fuit Flaccus prætor urbanus, ut jam dixi. Cicerone conſule: deinde in Aſiam ivit. infra: *Aſiaticæ jurisdictioni urbana juriſdictio reſpondebit.*

At vero] Malim, *Et vero*, notiſſimo, & in primis venuſto loquendi genere.

In ſummo, & periculoſiſſimo reipublicæ tempore] Quod fuit prætore Flacco, & quo multorum hominum gratioſorum voluntates lædere, cum jus diceret, coactus eſt.

Pag. 120. *Tmolites*] A Tmolo, vel, ut putat Stephanus, a Tymolo, Lydiæ urbe: ut Tmolus per ſyncopen factum ſit.

Provinciæ maxima] Ciliciæ, in qua tribunus mil.

Temperatiſſimum legatum] In Creta, ubi legatus fuit.

Quæſtorem] In Hiſpania, ubi quæſtor fuit.

CAPVT IV.

Pag. 122. *Iratus*] Ira autem teſtimo- [redacted]

cuſatoris contra reum ap cile fidem facit accuſatio.

Gloriæ cauſſa] Quam c demnatione ſperavit.

CAPVT V

Pag. 125. *De vi, de ma de copiis*] Quæ, quod inquiſi fieri ſoleant, vel etiam quod lio accuſatore inquirente fact lata lex eſt, quæ lata numq ut certus inquiſitioni comitu conſtitueretur. Hæc propte Lælium, indicant illa verba quuntur: *Vt hanc vim* *illa ſunt? quæ quoniam* *niore facta ſunt, reprehender* Cum enim Cicero ita loquit dit, vim illam accuſatori juri non fuiſſe, a Lælio tamen gl ditate eſſe factam.

Recenti, ac nova] Recenti, quum tempus, *nova*, ad u fertur. proxime: *Iniqua lata lata numquam fuerat*, ſic in e tum: *Segulium negligamus* *quærit: non quo veterem* [redacted]

uriatim] Tributim, centuriatim, cum beret.
qui plebiſcitum, po-ent.
omana concio ſtaret. ſtrato ad Philippum, non amplius an-

*cives e civitate ejicie-*lem, Ariſtidem Co-

virgis] Quod Ro-gem, & Sempro- Cæſus autem juſſu

Aſiæ urbe. in caritate. ſic pro *ne inopia, ac fames,*

] Non Lælius, ve-oncionatus eſt: ut e quare legendum pu-ionandi facultatem

] Cymææ civitatis, tra Flaccum in judi-

pulo accepto a Mi-

ipſi pſephiſma con-

em C. Verrem.

VIII.

nis] Sunt, qui le-d non probo ſuper-od ſubjungitur, *Pri-proleḉtat.* hic autem lico, quod eos Læ-volebat, cum fore es, verum ut legati

, *portorium*] Vecti-iales inviti pende-lum publicanis exi-

IX.

tur] Ab accuſatore. et. non enim com-oſtenditur: ut in-

fra: *Si quando tibi peregrinari commodum eſt.*

Hypſæum] Qui Pompeji Mithridatico bello quæſtor fuit.

His auctoribus] Pompejo, & Hypſæo.

CAPUT X.

Pag. 131. *Qui numeraſſe dicitur*] Pecuniam Flacco.

Pag. 132. *In condicione*] In communi ſorte, fortuna, ſtatu: unde infimæ condicionis homo.

CAPUT XIII.

Pag. 135. H-S. *ter & quadragies*] CXXIX millia ſcutatorum.

Ptolemæum regem] Anno ſequenti, Piſone & Gabinio Coss. lege Clodia regno privatum.

Pag. 136. *Cn. Domitii*] Calvini, qui poſtea conſul fuit cum Meſſalla.

CAPUT XIV.

Pag. 137. *Ab Hemo in Aſiam*] *Hemo*, depravatum eſt. maritimum enim hujus nominis locum, unde Craſſus cum claſſe diſceſſerit, invenire non licet. veteres libri, *Eno*, mendoſe.

Pag. 138. *Non refert vero, quid lucretur*] Dixerat Lælius, non debuiſſe Flaccum pecuniam imperaſſe, ut lucraretur: lucratum autem eſſe, ex eo conſtare, quia pecuniam illam in publicas rationes non retulerit. Reſpondet Cicero: *Quid ad rem? ſive retulerit, ſive non retulerit*, tu enim in eo crimen ponis, quod pecuniam imperaverit. & ille ſe non negat imperaſſe: crimen tamen eſſe negat: quia, quod fecit, aliorum exemplo fecit, quod ſi fatetur id, quod tu crimen eſſe vis, de pecunia imperata: quid eſt, cur objicias de non relata? in quo crimen eſſe, qui probas? At, ſi retuliſſet, lucratus non eſſet. itaque crimine careret. Satis habeas, inquit Cicero, confiteri de imperata pecunia, unde crimen intendis. non enim refert, quid lucretur.

Onus imperatæ pecuniæ ſuſcipit] Malo, *onus*, ex Maſſæjorum libris, quam *genus*, ut eſt in aliis. congruit enim cum verbo, *ſuſci-*

ſuſcipit. ideo autem *onus*, quia crimen in eo ſtatuebat accuſator: ut, id confiteri, onus eſſe videretur.

Fratris mei laude] Malim, *hac laude*: cum ſequatur, *aliis*.

CAPVT XV.

Pag. 140. *Præconem mentiri*] Qui unum citaverit Aſclepiadem, ceteros omiſerit.

Drachmarum CCVI *millia*] Maffæjorum liber, CCVI. Fulvii Vrſini, & M. mendoſe uterque: quod ſi legas cum vulgatis libris, CCVI *millia*: ſcutatorum erunt XXIV millia DCCXX. ut drachmæ Atticæ pro Romanis denariis accipiantur: quod Græcis uſitatum: quia nullum Græcæ monetæ genus denario ſimilius.

Drachmas CCVI *dediſſe*] Sic veteres libri: ſed mendoſa ſumma. quis enim credat, privatum hominem auſum eſſe dicere, Flacco ſe tot drachmas dediſſe, quot civitatem publice? quare velim ex hac ſumma centum drachmarum millia detrahere: nam etſi hoc quoque modo mendacium erit impudens; quod ſequentibus verbis Cicero ipſe demonſtrat: longius tamen aberit ab impuden-

Noſtro periculo vivere] Id
vant, accuſari nos poſſe ut
rum auctores.

Præſertim quod] Eleganter
quod: alii ſine cauſſa mutant
Qui arborem fici numqua
Fortaſſe quod arida nimis re
in aliquot etiam Italiæ parti
nec uvæ naſcuntur.

Pag. 145. *Cujus mors te ex*
relevavit] Aperta ſententia
in iis quos vidimus, antiqu
liis placet, *te aliqua relevavit*
hi quoque placet, ſi modo
dicunt, in vetere libro. Et
pro, ex aliqua parte.

Aculeo jam emiſſo] Cum
quæ voluit, dixiſſet.

Homo doctus, & ſapiens]
cit, & ſtulte.

Cum jam teſtem illum
Quia teſtimonium jam in Fla

CAPVT XVI

Pag. 146. *Ad illam*
ctutem, ad illam, quam vi
Pari felicitate] A contr
eſt, æque infelix: quia ne

…cerrima, & con-
…civitate nummus
… quinque præto-
…ibus, quattuor
…vero eidem Flac-
…iendam data, oc-
… retulerunt, ſed
… datam a cunctis
…, menſariis. Cur
…ero, non eodem
…?
… datam ei ab uno
… pecuniam auda-
… ſcilicet ac male-

…*runt*] Cum per-
…aniam eidem da-
…ficiendam, eun-
…ſt, ita ſcribunt,
…tibus, quæſtori-
… timeant, ne ab
… datam neget.
… ſcriptum in de-

… hoc omittunt in
…itur crimen pro-

…um quinque, qui
…orum trium, qui
…, menſariorum
…tores acceperint.
… ſint, totum hoc,
…decim millibus,
… conſtat.
… loquendi in au-
…n ep. ad Gallum,
… alibi. Eſt autem
…um contra decre-

… Hermippo debi-
… cum judicatum
…po addictus eſt,
…ejus ſcilicet pote-
…erat creditoris in
…um non ſolveret.
…*non ſolveret, ad-*
…*hoc ductus eſt*. De
…2. in Verrem, in

…detur Hermippus
… in judicio affuiſ-
…men, *hic*.
… Temnitibus, a-
…atum venire po-

tuit, & omnibus turpiſſimis judiciis convictus eſt.

Pag. 149. *Vſque Tmolo petivit*] Non accepit præſens, ſed uſque a monte Tmolo petivit.

In ſua civitate] Nam legatio eſt extra civitatem.

Vna in vita commiſſa ſola eſt] Nulla omnino præter hanc unam, auget, *ſola*. nam, *una*, ſufficere videbatur. & utrumque alibi quoque Cicero conjungit.

Vltroque iis ſumptum intulit] Immo hoc amplius: iis ſumptum intulit. tantum abeſt, ut exactam pro frumento pecuniam ſuis civibus retulerit, ut etiam, ſumptum a ſe factum eorum nomine, in rationes contulerit. Et eſt, *intulit*, hic, ut alibi, *induxit*: de quo verbo jam diximus: cum ſubauditur, *in rationes*.

CAPVT XX.

Pag. 150. *P. Fulvii*] Qui pro Heraclide ſpopondit.

Is] Heraclides.

A C. & M. Fufiis] Qui nec ipſi crediderunt Heraclidi, ſed Hermippo ſpondente, ſolverunt.

Cornici oculum] Qui callidum hominem fallit, cornici oculum confixiſſe dicitur. pro Murena: *Inventus eſt ſcriba quidam Cn. Flavius, qui cornicum oculos confixit*. Ductum ab eo, quia mortuorum oculos avide erunt cornices. cornicum autem qui oculos configunt, eas quodam modo fallere, & in eo ipſo, quo illæ excellunt, ſuperare prudentia videntur. ut jureconſultos Flavius ille ſcriba, faſtis publice propoſitis, fefellit.

Percuſſit] Fefellit, damno affecit.

Crederet] Quiſquam. etſi anteceſſit, *nemini*, ſed unde non minus elici poteſt affirmatio, quam negatio: eſt enim ex utraque compoſitum: ut alibi docuimus.

Pag. 151. *Ille*] Otioſa vox.

Pag. 152. *Ab hoc ductus eſt*] In hujus poteſtatem traditus.

CAPVT XXI.

Pag. 153. *Iudex ſumitur*] Iudex, pro arbitro.

Quod judicium lege non erat] Non erat judicium illud lege, ſed partium voluntate conſtitutum. itaque licuit actori Heraclidi ab eo judice abire, & cauſſam totam relinquere.

Deciane] Vnus erat ex accuſatoribus Flacci.

Nudum eſſe voluiſti] Nudum, bis dixit, primum Deciani turpem libidinem, deinde avaritiam carpens.

Pag. 154. *Pecuniam adoleſcentulo, grandi fenore, fiducia tamen accepta, occupaviſti*] Occupare pecuniam, eſt, in quæſtu collocare, ut hic infra: *Cum ipſi gravi fenore iſtam pecuniam multos annos occupaviſſent*. Lib. 1. in Verrem: *Pecunias apud populos occupaverant*. Pro lege Manilia: *Quorum magnæ res aguntur, in veſtris vectigalibus, exercendis occupatæ*. Et apud Nonium. Fiduciam autem, auctore Boëtio quarto commentario Topicorum, is dicitur accepiſſe, cui res aliqua ea lege mancipatur, ut mancipanti aliquando remancipet, fide utrinque data ſine teſtibus, aut litteris: ideoque fiduciaria mancipatio dicitur: Nunc de fiducia commiſſa. *Committere multam*, vel pœnam, eſt, multam, vel pœnam eſſe commeritum, in multam, vel pœnam in-

tibi dicis, hoc valent: huc fu[...] eſſe dicis, tenes hodie. [...] Carpit autem Cicero Decian[...] quiorem in Lyſaniam, cui [...] ternum ademerit: ſimul ob[...] fundi recuperandi ſpe veniſ[...] ad dicendum teſtimonium i[...]

P. 155. *Qui quoniam teſtim*[...] Teſtimonium a Lyſania non [...] ctum, oſtendunt ea, quæ [...] itaque negationem deſidero.

CAPVT XXI[...]

Pag. 156. *Ad eam civitat*[...] dicit.

Sine cenſu?] Sine re dome[...]

Pag. 157. *Cujus auctor in*[...] *mo*] Quis enim Mæandro c[...] ctori leviſſimo?

CAPVT XXII[...]

Neque ſevere] Quia miſe[...] jus in teſtimonio auctoritas [...]

Pag. 158. *Siluerunt*] Co[...] de pecunia Caſtricio ſoluta [...] runt

Ablatam] A Flacco filio.

T XXIV.

, *quod Pergami?*] Id
uod Pergami: quod

iſtola] Significat id,
expoſuit his verbis.
t in civitatibus, uno
litterarum ſignifica-
os necandos, truci-
t.
ti regis.
landis civibus Ro-

l.
ur ille motus ex Mi-
nſilio principum eſt
emeritate multitudi-
incipum, ita delicta
mperitorum, quos
'ir, inſector, ut ea
uſſa, & civitatem hac
liberem.

T XXV.

bus ipſe nihil capiebat]
uem enim illi hono-
ebant.
] Eos dixiſſe.
Cum Flaccus filius
m peteret.
Fingit ſe parcere
atriſque amicitia: &
quibus acerbiora re-

m] Quaſi alterum
t Aſiatici Mithrida-
iinibus, quibus ipſe
olebat. Euhyus au-
ius filius.

T XXVI.

a, atque integra Græ-
contra Flaccum ve-
t Aſiatici corruptis

Triptolemo qui ara-
n invenit.
lone, ſapientiſſimo

mes terras diſtributa]
omani petendas exi-

Metello] Cretico: de quo ſupra, & infra.

Quæſtoremque] Prætore M. Pupio Piſone, de quo ſupra.

P. 166. *Tam procul a Græcorum omnium regionibus*] Nam ſi propinqua eſſet, ſapientiam a Græcis accepiſſe videretur.

CAPVT XXVII.

Pag. 167. *Vt obſeſſam teneret*] Tamquam infidam & male animatam.

Pag. 168. *Cum periculo*] Quia Carum fidei committendum nihil ſit.

Primarum partium] Non, ut putatur, qui ſæpius in ſcenam redit, ſed, ut, arbitror, cui primæ partes dantur in agendo propter ingenium, & artem.

CAPVT XXVIII.

Pag. 169. *A gradibus Aureliis*] Circa quos Iudæa gens verſari ſolebat.

Pag. 170. *Illa turba*] Iudæorum.

Non adjuvabo] Summiſſa voce agam, ne magis in me incitentur.

Barbaræ ſuperſtitioni] Opinor quia Iudæi aurum illud, vel ſaltem ejus partem, quod ubique colligerent, in Iudæam mitterent, ut in Solomonis fano reponeretur: quæ illis religio videbatur: quam Cicero ſuperſtitionem vocat. hinc illud infra: *At Cn. Pompejus ex illo fano nihil attigit.*

Flagrantem] Tumultuantem, turbas commoventem, quia exportare aurum vetaretur.

Edictum] Flacci prætoris, ne exportaretur aurum ex Aſia.

Iudicatum] A ſenatu.

Prolatum] Aurum, quod exportabant Iudæi.

Pag. 171. *Pondo centum*] Scutatorum decem millia.

Pag. 172. *Vox in coronam, turbamque effunditur*] Vt Iudæi concitentur.

Sua cuique civitati religio, Læli, eſt, noſtra nobis] Reprehendit illam Iudæorum religionem in auro in Solomonis fanum inferendo.

Pag. 173. *Elocata*] Pretio locata, ut *elocare fundum*, apud Ciceronem, *boves* apud Columellam.

Ser-

Servata] Multos hic locus torquet: nec ſane mihi conſtat, quæ ſententia poſſit elici ſatis apta ſi ſic legatur. opem autem veteres libri nullam afferunt. nam quod, *ſerva facta*, quidam legunt, longe diſtat ab antiquis litterarum veſtigiis, & idem tamen eſſet, quod *elocata*. Videndum igitur (ut aliquid tamen dicam) an, *ſervata*, fortaſſe valeat, *obſervata*, in cuſtodias tradita, & quaſi obſeſſa, ne quid rerum novarum moliri poſſit.

CAPVT XXIX.

Deciani] Vnius e ſubſcriptoribus Lælii.

In libera civitate] Apud Apollonidenſes, populi Romani ſocios.

Sed tamen Pergameno] Feſtiva correctio. nam illud, *annos jam triginta in foro verſaris*, dictum cum laude videbatur: ſed, ne de foro Romano locutus eſſe videretur, in quo diu verſari, laudem habet; addidit, *ſed tamen Pergameno*, Romani diſſimillimo.

Commodum eſt] Pro libet, ut ſupra: *purpuram Tyriam*. vel in lato clavo, ſi ſenator erat: quod non arbitror; cum annos triginta Pergami fuiſſet: vel in angu-

νεωτέρων ἱστορίᾳ τῇ λεγόμ
τα ὅτι στρατεύσαντες τῇ Τρ
ἡμάρτον τῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν
εἰς Τιμωρίαν προσπλέοντ
ἡ δὲ ἦν ἡ ὑπὸ τῷ Τηλέφῳ μ
λευθ· αὐτίκα κατασχὼν, ἐπεὶ
καὶ ἔπαθε. τέτρωθε μὲν
ὑπ᾽ Ἀχιλλέως, ἀμπέλῳ
διαθέντος αὐτῷ τοῦ ἵππ
προνοίας, καὶ πεσόντος εἰς
γὰρ, τὸ ἀπορῆσαι ὑποχωρῆσ
νας, ὡς γὰρ τὸ τραῦμα εἶχεν
χρᾶται. καὶ ὁ χρησμὸς, ἀνη
μένον, ὡς ἄρα ὁ τρώσας, ἰ
γοῦν τὴν ταχίστην ἐπ᾽ Ἀχ
συμβαίνει τὸ μῦθ, ἰάσασθαι
τὸν γὰρ, δύναι μαθεῖν τὰς ὁ
Τροίαν ὁδηγίαν.

Emiſſes] Emere debebas

CAPVT XXX.

Pag. 177. *Tutor*] Ejus muli
ſe prædia emiſſe Decianus fing
Græcorum legibus] Romani
ideo pro Cæcina: *Quod muli*
promiſerit deberi. Pro Muren
omnes propter infirmitatem conſ
tutorum poteſtate eſſe volueru

rnamenta cenſeo quærat] Noli
quod te Pergameni laudave-
i illa te laudatio non ornat.
ræſenti.
nt] E pſephiſmate.
] Verbo: ſcriptis quidem lit-
a revera.
ant] Nolim hoc verbo ali-
: non enim hoc dicit, Decia-
tis capiti coronam auream vere
gamenis impoſitam. nam im-
on eſſe, ex verbo, *litteris*, in-
Sed, *imponebant litteris*, va-
nendam pſephiſmate decerne-
ad eſt autem, litteris, aliud,
ponere. Sed cum litteris, tum
, ludebant. nam revera tibi non
m committebant, quam mo-
cui ſi quis committeret, amiſ-
t: avis enim illa aurum & ar-
vide furatur, auctore Plinio.
x duabus partibus ſententia,
orona, altera de venuſtate, &
Cum tibi coronam, inquit, lit-
onebant; ſed revera cum tibi
aurum, quam monedulæ, com-
t, ne tum quidem venuſtatem
& facetias perſpexiſti?
o. *Proſcriptiones*] Prædiorum,
anus a ſe empta dicebat.
us] Tres Aſiæ prætores nomi-
Orbium, P. Globulum, L. Flac-
rbius, inquit, contra te decre-
Globulum fuiſti gratioſior, id
era contuliſti: ideo nihil contra
rit. Flaccum decreviſſe fateris,
nimicitiis & iracundia incita-

CAPVT XXXII.

ulum] Serviliæ gentis qui tri-
obſtitit C. Cornelio collegæ,
tea Cicero defendit, invito ſe-
m ferenti, ne quis, niſi per po-
gibus ſolveretur. Hic ſi prætor
Flaccum, ædilitatem omiſerit
: cum tribunus pl. fuerit, au-
diano, C. Piſone M. Glabrio-

r. *Conſul*] Bis conſul fuit, ſe-
C. Mario, iterum cum L. Cin-
ctus in Marii mortui locum.
uerit privatus in civitate conſiſtere]

Eo judicio damnatus, quo in exſulium ire coactus eſt.

Tribunus militum] In Cilicia, imperatore P. Servilio.

In ejus legione] Non quod ſolus in ea legione tribunus mil. eſſet: nam, ut apud Polybium legimus, quattuor in ſingulis legionibus tribuni mil. erant: ſed quod in ea, tribunus mil. cum eſſet, plurimum poſſet.

Prætor] Flaccus, Romæ.

Pag. 182. *In conſilium*] Vt judex eſſes. in quo tibi honorem habuit, oblitus inimicitiarum, quæ patri tuo cum illius patre fuerant.

Quæ quidem quam ſancte ſolita ſint obſervari] Quænam? fuiſſe militem in ejus legione, vocatum ab eo eſſe in conſilium: quæ tu Deciane non obſervas: Flaccum enim accuſas.

Decrevit Flaccus] Cum prætor Aſiæ præeſſet.

In liberos] Quod querebatur Decianus.

Num aliter, ac cenſuit ſenatus?] Cenſuerat ſenatus, ut prætor Aſiæ non modo in ſocios, verum etiam in liberos, quorum in numero cives Romani, & in iis Decianus erat, jus diceret.

Senatuſconſultum, edixiſſet] Vt in liberos a prætore Aſiæ jus dici poſſet.

Sed edixiſſet] Quod pro imperio fit: eum decernatur jure, cauſſa cum conſilio cognita.

Num etiam fratris mei] Qui Flacco ſucceſſit.

Quas eaſdem mulieres] Locus depravatus: quem alii ſi, *mulieribus*, legatur, corrigi putant poſſe. mihi & apertior, & melior ſententia videtur, ſi legatur, *Queis eaſdem mulieres amandatas apud Pataranos requiſivit.* Quas enim mulieres, id eſt Amyntæ uxorem, & filiam reddendas eſſe Flaccus decreverit, eas cum Decianus, ne redderet, apud Pataranos amandaſſet, Q. Cicero litteris requiſivit. nondum tamen, cum hæc haberetur oratio, redditas eſſe, dictum eſt ſupra: *Hodie*, inquit, *apud Decianum eſt & uxor Amyntæ, & filia.*

Pag. 183. *Ad Globulum delata non ſunt?* Non acta, ut apud Orbium, qui contra Decianum omnia decrevit, ſed delata tantum, quia Globulus nihil decrevit, corruptus a Deciano. unde

Convicta ab Apollonidensibus] Iudicio tibi adempta ab Apollonidenſibus, condemnatione Polemocratis.

A noſtris magiſtratibus] A duobus prætoribus Aſiæ, P. Orbio, & L. Flacco. nam Globulus nihil contra Flaccum videtur decreviſſe.

Mitto, quod nullo in jure, neque in re, neque poſſeſſione tua] Alii, *nullo jure, neque in re, neque in poſſeſſione tua.* ego nihil muto, & ſic interpretor: Mitto quod nullo tuo in jure, neque tua re, neque in tua poſſeſſione. i. neque juris tui, neque rei, neque poſſeſſionis illa prædia ſiunt. nam poſſeſſione noſtra multa ſiunt, jure ſcilicet uſucapionis.

Pag. 184. *Sint ne iſta prædia cenſui cenſendo?*] Opinor hoc dici: ejuſmodi ne ſint, ut cenſeri poſſint? ut cenſeri cenſus dicatur, pro, fieri. fiebat autem, cum bona cenſebantur.

Habeant jus civiles] Quod habent omnia, quæ cenſentur. nam ſi non habent, quo modo cenſentur?

Sunt, necne ſint, mancipi] Ita tui juris, ut abalienari poſſint. pro Murena.

Subſignari] Cum probatum erat ab eo, qui profitebatur, ſive fundum, ſive domum, ſive aliud quid, eſſe cenſui cenſendo habere jus civile, eſſe mancipi, tum ſubſignabatur apud ærarium, & apud cenſorem, id eſt in tabulas publicas referebatur.

In quo tribu denique iſta prædia cenſuiſti?] Quo modo enim, quæ apud ſocios præ-

Magnum agr… animadverſion… quis magnum … tur. ſic infra: … *eſſe cenſum.* Et … cianus ſua facer…

Qui dividi pl… majoris copiæ … tem ideo non p… Apollonidenſi… ſuiſque legibus… tur iis verbis: … *turba, prætor* … tate gaudes. A… mihi hoc loco, … minanti, in m… non fidenter, … cam: fortaſſe, … eſſet cenſui cen… haberet, qui n… ſum retuliſſet, … plebi Romanæ … multa ſe tutun… bat, cum is ag…

cxxx.] Seſt… millia: quæ n… tatorum tria n… omnino ſumm… nus glorioſus … centies tricies … Deciani gloria… tatorum trece… quo Cicero jo… cianum oſten… tu pecuniam…

APVT XXXIII.

leſendam Decianum] *Sed*, ma-
ſcilicet, aliis placet. mihi plus
habere ſententia videtur, cum
enim quædam ironia, ſcili-
dam Decianum; pergitque
n joco: Non eſt, mihi, cre-
ptus.
6. *Quod ab eo redimeretur?*]
o Flaccus emeret.
s] Tres accuſatori, totidem
, in cauſſa repetundarum.
i] Propter ea fidem illius in
ocaſti.
eniebat] De hac laude ſupra
: *Bene teſtes interrogavit: callide*
eprehendit: quo voluit, adduxit:
& elinguem reddidit.
r tu & populi ſermo ne exciperes]
: mutatione turpis ex hoc loco
acula. nam ſi legatur, *feciſſet*
uli ſermone excideres: vitii nihil
Si locum, inquit, illi tamquam
ri tuo ejuſdem agendæ cauſſæ
fortaſſe tuam laudem obſcu-
ciſſet, ut de ipſo populi, nihil
nullas enim ei dicendi partes,
perfidia queſtus reliquiſti.
le ſe abduceret] Et hæc, & quæ
t verba, unum de ſubſcriptori-
Luccejum fuiſſe, planiſſime
tant.
um vicies] Sexaginta ſcutato-
ia.
tu accuſas avaritia] Cum Luc-
git, non cum Lælio.
7. *Qui teſtes ab eo prodirent?*]
indicares.
re una?] Supra Lælii contuber-
ellavit.
in poteſtate Lælii fuiſſe] Tabu-
cas. quod non licebat. nam
Qui de tabulis, inquit, *publi-*
, iis, quæ accuſatoris poteſtate
non debet habere auctoritatem.
facis ſuſpicionem] Te a Flacco
ptum.
a diviſiſti] Ita frigide, ita jejune
accuſaſti, ut corruptus ab eo vi-
s.
quid] Hoc ipſum, ne vehemen-
copioſe accuſarer. Infantiam

Lucceji, non Flacci corruptionem, quæ nulla fuerit, frigidæ jejunæque accuſationis cauſſam fuiſſe oſtendit.

CAPVT XXXIV.

Ad ipſum] Quod Valeriæ propinquus eſſet, & illa inteſtato eſſet mortua. infra: *Communem hæreditatem, quæ æqualiter ad utrumque lege veniſſet, conceſſit adoleſcenti, propinquo ſuo.*

Quod falſum intenderit] Quod actione falſa hæreditatem illam petiverit.

Ingenua, inquit, fuit] Significare volebat accuſator, a libertinis mulieribus, inteſtato mortuis, non ab ingenuis, ad eandem gentem hæreditates venire.

In manum, inquit, convenerat] Docto viro, & in primis ingenioſo, legenti, *in matrimonium*, ut aſſentiar, a me non impetro. Cum enim in manum viri mulier convenerat, ejus bona dotis nomine viro ſubjecta erant. auctor Cicero in Topicis. *In matrimonium* autem *convenire*, eſt, ſimpliciter matrimonium contrahere.

Vſu] Annua poſſeſſione. Vlpianus Inſt. XXI.

An coëmptione] Hic locus, & alter pro Murena, quid ſit coëmptio, videtur oſtendere. eſt autem actio quædam, qua mulier in alienam poteſtatem, atque adeo in aliena ſacra, ſuis interemptis, auctoribus omnibus tutoribus, cum tota re domeſtica tranſit.

Pag. 188. *Flaccum fuiſſe non dices*] Qui eſſe debuit, cum tutor eſſet. quod ſi non fuit, coëmptio fieri non potuit. ergo nec uſu, nec coëmptione Valeria in manum convenit. potuit igitur hæreditatem illam, ut ſibi jure debitam, Flaccus prætor petere.

Vſu amittes] Vſu res & acquiruntur, & amittuntur. eſt igitur, *uſu amittes*, non adibis illam hæreditatem, ſed, ut alius eam uſucapiat, permittes.

Impreſſio] Impetus.

Occaſio] Inter impreſſionem, & vim, occaſionem nominari non placet, ſed conjungi malim cum eo, quod ſequitur, *non tempus*, hoc ordine: *Non impreſſio, non vis, non occaſio, non tempus.*

Legationes liberas] Quæ ſenatoribus dabantur.

Pag. 189. *Moderatus eſt religioni ſuæ*] Quia juratus teſtimonium dicebat, rationem aliquam ſuæ religionis habuit.

Sermo inſidioſus] Superiora de prætoribus dixit, hac de provincialibus: quorum ſermo inſidias tendit, aſſentatio ad perniciem ſpectat.

Pag. 190. *In prætermittendis provinciis*] De ſe ipſo dicit, qui poſt conſulatum ire in provinciam noluit: cum poſtea conſilium mutaverit, & in Ciliciam iverit.

Litteras miſit] Flaccus Aſiæ prætor, ut Septimii villicus, qui eadem fecerat, comprehenderetur.

Ardentem iracundia] In teſtimonio dicendo. ſupra: *Quam promptus homo P. Septimius quam iratus de judicio, & de villico?*

Lurconis libertum] Supra: *Iratus Flacco dixit M. Lurco, quod, ut ipſe ajebat, libertus erat ejus turpi judicio condemnatus.*

Ex edicto] Aliter facere non potuit, ſi ſuum edictum ſervare voluit.

Flaccus exercuit?] An credat aliquis, ideo veſtros libertos Flacco damnatos eſſe, quia ſimultates cum iis exerceret?

CAPUT XXXVI.

Iſte Andro] Valeriæ vir.

Deciſionis arbiter] Inter Andronem & Flaccum, ut decideret & ſtatueret.

Obſignator] Valerianæ pecuniæ. Hoc ideo dicit, ne quid Flaccus de Valeria-

tamen. quod
fundum vendi
niam illam Fl
fecit.

Ab negotio]
rat Falcidio in
pergræcaretur
Græco more b

Pag. 195.

Laudato] C
mo homine,
tum pergræca

CAP

Poſtulo] Ta
unde homine
non percipiant
conſuetudo,
que non ſit,
Latini ſermo
verborum co
nihil probat.
no videtur, *p*
in eo libri on
non audeo.

Pag. 196. *I*
tare jam cœpe
re, & Bibulo
nique omniu
cauſſa & origo

Oppreſſus eſt]
accuſante M. C

Infamiam]
ſenſiſſet. culp

atonii. nam Catilinæ ſepulcrum non fuit, cum hoſtis a republica , procul ab urbe in Etruria pu- cubuiſſet.

eco Lentuli pœnæ expetuntur] Vt a Antonius interemit, ſic Len- irum conſularem, & tum præ- entem, conjuratorum, qui linæ diſceſſum in urbe reman- rincipem, Flaccus in urbe op-

] C. Cornelio Cethego, qui ulo in carcere necatus.

97. *Si populi Romani perſpiciunt* Rectius, quam *proſpiciunt*: quod uit, utriuſque verbi vi parum erſa. nam, *proſpicere*, de futu- s, *perſpicere*, de præſentibus . hic autem de præſenti re ſer- eſſe, quis non intelligit ex iis *Omnibus rebus; quibus poteſt, po- anus ſignificat, quid ſentiat.*

CAPVT XXXIX.

8. *M. Aquilium*] De quo lib.v. n, & alibi.

mis viris] Ser. Sulpicio, M. Ca-

ore] Monente, & hortante.

nſules] Qui non fuiſſent, ſi Mu- lemnatus eſſet.

CAPVT XL.

99. *Provinciam Galliam*] De qua *eque vero te Maſſilia prætereo, laccum militem prætoremque co-*

] In qua fuit tribunus mil.

am] In qua quæſtor.

Cretam] In qua legatus.

Pag. 200. *P. Servilius & Q. Metellus*] Servilius Iſauricus, Metellus Creticus.

O nox illa] Qua Flaccus & Pontinius prætores in tranſitu pontis Mulvii legatos Allobrogum, cum litteris mandatiſque ad ſuos cives, & eodem itinere ad Catilinam miſſos, comprehenderunt. orat. 3. in Catil. & Salluſtius.

Pag. 201. *O nonæ illæ Decembres*] Quo die expoſitis in ſenatu, atque editis conjurationis indiciis, conſule Cicerone, quid fieri placeret, conſulente, ſenatus cenſuit, ut P. Lentulus, cum ſe prætura abdicaſſet, itemque alii octo qui cum eo conjuraverant, in cuſtodiam traderentur.

CAPVT XLI.

O nox illa] Qua Flaccus legatos Allobrogum cum litteris comprehendit.

Vobis vilior fuiſſet] Si de honore noſtro parum laboraſſetis.

Pag. 202. *Illam viam*] Civium improborum, diverſam ab ea, quam ſecutus eſt Flaccus.

CAPVT XLII.

Præcipitem, & lubricam] Ejuſmodi, ut ea perveniri ad honores non poſſet.

Pag. 203. *Huic planæ, & ſtabili*] Quæ bonos antea viros recto itinere ad honores duxit.

Pag. 204. *Nomen clariſſimum & fortiſſimum*] *Nomen*, hic locum non habet: nec apte, & proprie, *nomen fortiſſimum*, dici, recte intelligens quiſpiam putaverit. quod ſi, *civem*, reponatur, congruent omnia.

PAVLLI MANVTI
COMMENTARI
IN
ORATIONEM XXV

Capvt I.

Pag. 208. DIgnitatis ſuæ ſplendorem obtinere] Vt conſul deſignatus erat, ita conſulatum adminiſtrare. quod cum ei non licuerit, amiſſo conſulatu, ſplendorem ſimul amiſit ſuæ dignitatis.

Poſt calamitatem acceptam] Poſt damnationem.

Modeſtiæ fructum aliquem potuiſſet percipere] Vt, quia calamitatem modeſte tulit, propterea fructum aliquem ſuæ modeſtiæ ferret: quem autem fructum?

conſul in cives impios
hujus poniendi criminis
me, quam ad quemq
tinet.

Capvt II.

Pag. 212. *Celebrati*
nerant non ut patroni
ut advocati reum
auctoritate ſublevarem.

In quibus ſubſelliis]

Illum in locum]
in illam honeſtatem,
planatur ſequentibus verbis

In hanc celſiſſimam ſedem

ſ. Auctoritatis] Quæ eſſe de-
qui interfuit, qui cognovit,
& conſilii fuit, & timoris.
ejuſmodi, ut ei fides ha-
beatur.

Capvt IV.

, & Tullo Coſ.] Vt ſequentis an-
Cotta & Torquatus Kalendis
pitolio occiderentur, ſtatim-
lina & Autronius, correptis
deſcenderent. id autem conſi-
linæ, cum ejus ratio, quia re-
quærebatur: habita non
cum Piſone, & Autronio,
non. Decembr. De die cædis
, id eſt de Kalendis Ian. ſic
quo etiam ſi quis dubitaſſet antea,
quod tu arguis, cogitaſſet, inter-
conſule deſcendere Kalendis
libus? E Salluſtio autem
n de die cædis, verum etiam
te, quo Catilina cum Piſone,
io conſilium communicavit,
cum enim de Cn. Piſone,
, & malos mores nova-
cupido, locutus eſſet, cum
Catilina, & Autronius, cir-
Decembr. conſilio communi-
in Capitolio Kalendis
rquatum, & L. Cottam con-
ficere, ipſi, faſcibus correptis,
cum exercitu ad obtinendas
nias mittere.
. Defenſus ab eo eſt] Crimen
a Sulla removit.
conjurationis, ne adeſſent
mine conjurationis accuſatur
onis tamen viris defenditur:
nine accuſati alii ſunt, nec
: quia de hoc bene exiſti-
non item. qui igitur huic
mine conjurationis, oſten-
ceteris non affuerunt, non
jurationis, ſed hominum
territos eſſe.

Capvt V.

Non prodeſſet] Quæ non

] Damnati de ambitu in
ibant ante Ciceronem
conſulem. ille damnatis exſulium lege lata irrogavit. pro Murena.

Pag. 220. *Locus eſt ipſe*] Ignobile municipium, exigua frequentia, nullis opibus fuiſſe conſtat: ſiquidem conſolari potius calamitoſorum animos, quam inflammare poterat.

Capvt VI.

Pag. 221. *Marcellis, patri, & filio*] Cajo prænomen uterque fuit. ii ſunt, ad quos Cicero ſcribit lib. xv.

Pag. 222. *Cauſſa*] Cum bona cauſſa eſſet P. Sullæ, non ut Autronii. ad lenitatem igitur, & miſericordiam ipſa me natura, cauſſa non adverſante, hortata eſt.

Capvt VII.

Pag. 223. *In quos teſtimonium dixiſti*] Vt in Autronium.

Te in eos dixiſſe] Vterque igitur falſum diximus.

Is ne] Tu ſcilicet.

Pag. 224. *Iterum*] A C. Mario primum, deinde ab ipſo Cicerone, liberata conjurationis periculo republica.

Ti. Coruncanio] Qui de Vulſinienſibus, & Vulcientibus triumphavit.

Curioni] *M. Curio*, legendum. ſermo enim eſt de veteribus, quos virtus potius quam patria nobilitaverit. nec inter eos referri Curio quiſquam poteſt. at M. Curius, cui Dentato cognomen fuit, quia cum dentibus natus eſt, Coruncanii æqualis, honoribus, & rebus geſtis clarus fuit. ter enim conſulatum eſt adeptus: de Samnitibus, de Sabinis, de Lucanis, de Pyrrho rege triumphavit: hi omnes a Cicerone nominati, ex municipiis in urbem venerunt; honoresque ſummos, quamquam plebeji generis, adepti ſunt.

Capvt IX.

Pag. 227. *Sibi haberent alii honores*] Similiter in Catone: *Habeant igitur alii ſibi arma.*

Pag. 228. *Ex domeſticis imaginibus*] M. Manlium ſignificat, qui, dejectis ex Capitolio Gallis, poſtea, cum in ſuſpicionem

cionem regni veniſſet, de rupe Tarpeja deturbatus eſt.

CAPVT X.

Pag. 229. *Illis meis præſidiis*] Bonorum omnium ſtudiis.

Conſolare te] Si meis invides bonis, conſolare te odio improborum omnium contra me unum. Cum Torquatum videatur accuſare, ſe ipſum laudat.

Fortiſſimi conſulis] Qui fortiſſimus anno ſuo conſul fuit.

Tantummodo ut vos] Non ut eos, qui circum judicium ſtabant.

Qui ea probatis] Qui vera eſſe dicitis.

Pag. 230. *Leviter*] *Suppreſſa voce*, carpit Torquatum, ita de conjuratis agentem, ut eorum cauſſæ favere videretur: cum tamen Sullam conjurationis accuſaret.

Quibus ſe venditabat] Iis, qui circum judicium ſtabant.

Is tribunus pl.] Fortaſſe Metellus Nepos, qui Ciceronem abeuntem conſulatu concionis habendæ poteſtate privavit, cum diceret, ei, qui in alios animadvertiſſet indicta cauſſa, dicendi ipſi poteſtatem fieri non oportere. quod ſi

Pag. 233. *Quæ juratus i*[...] *cione dixiſſes?*] Ultimo c[...] juravit, a ſe ſervatam eſſe[...] id ipſe narrat in orat. in Pi[...] ea pro Domo.

CAPVT XI

Te amare] Tamquam fi[...]

L. ille Torquatus] Hic ip[...] accuſat.

Meus contubernalis in [...] tunc mos erat: ut adoleſ[...] diano convictu & ſermone[...] rorum, adminiſtrandæ reip[...] tiam perciperent. Sic L. G[...] bonis in conſulatu contube[...] in Bruto. Sic M. Cœlius[...] proconſuli contubernalis [...] profectus: ut in orat. pro [...]

Pag. 234. *Cum ſemper* [...] Fortaſſe hoc abundat: [...] *Cum princeps, cum auctor*, [...] *juventutis*.

Omnibus rebus illis interſ[...] cedonia reverti ſſet. primi[...] bus conſulatus Ciceroni[...] illa orat. in Piſonem ve[...] *Ex qua provincia modo*, [...]

n. nam Ciceronis com-
conſulatu. plebeji ge-
men, Pedianus fuiſſe
orat. 3. in Catil.
levat] Excuſat. quod
r enim excuſet: ne illi
at ipſe Caſſius, quia
, ut illi quemquam in-
o confeſſus jam erat.
erſona Torquati: ut
ius neſcire ſe, purga-
m oſtenderet.

VT XIV.

er, ac dictum eſt] Ab

u] Cum eſſem conſul.

VT XV.

tua vox numquam ſit
gendis cauſſis.

VT XVI.

liſſe gratiam] Par pari

T XVII.

coactus] Veritate, &

T XVIII.

ad patrem] Sullæ con-
atum patrem delatus

d te] Te enim ornat
Sullæ ademptus.
n tuum] Quod Sullam

fficii judicem poſuiſſe]
judice te uti exiſtimo
neo parente tuo: id
quid te facere deceat,
x accuſationis aucto-
oneus autem filio pa-
Vel ideo, ſatis ido-
aſi Sullæ inimicum,
emerat. quis autem,
officii judex eſt?
itis Romani, quem
onio ad Ciceronem
ndum, ſupra dixit.

Sapientem] Ironia. ſtultum enim ſignificat.

Reliquerit] Nam ſi indicaret ipſe, indicii præmium, id eſt abſolutionem, conſequeretur. cum vero per filium indicat præmium reliquit.

In confeſſione] Culpam enim fatetur, cum Sullæ conſilia ſibi nota fuiſſe dicit, qui gladiatores Fauſti ſimulatione ad cædem, ac tumultum emerit.

Cum Hortenſio] Ipſo quoque Sullæ patrono.

Illum comitatum Autronii & Catilinæ] Sic muta: *Illo comitati Autronius & Catilina:* nihil vitii ſupererit. alioqui non explicabitur ſententia.

Pag. 248. *Inter Falcarios*] Vicus hoc nomine Romæ fuit, ita dictus quod ibi erant falcarii: ut Priſcianus interpretatur. Orat. 1. in Catil. *Dico te priori nocte veniſſe inter Falcarios in M. Lecæ domum.*

Quæ conſecuta eſt poſterum diem nonarum Novembris] Quæ fuit inter non. Nov. & IIX. id. nam, *poſterum diem*, valet, ſequentem diem.

Officioſam] Quia ſpecies quædam officii erat in eo, cum prima luce ſalutatum veniret.

CAPVT XIX.

Pag. 249. *In agro Camerti*] Camers a Camerino, quod eſt in Vmbria, deducitur: Camerinus a Camerio, quod in Latio deletum a Romulo eſt: Camarinenſis, a Camarina, urbe Siciliæ.

Emptos eſſe] A P. Sulla.

Arrepta eſt familia] Objectio accuſatoris, repente gladiatores illos eſſe emptos, ad cædem ſcilicet, ac tumultum. Solutio: At ii ſi empti non eſſent, alios emere potuit, quibus Fauſti munus præberet. Eſt autem brevi cum objectione brevis item conjuncta ſolutio: ut objectionis infirmitatem ſolutionis brevitas oſtendat. infertur enim ſolutio per prænomen, *quæ*, nam cum dici poſſet: *At ea ſi eſſet prætermiſſa:* dicitur, *Quæ ſi eſſet prætermiſſa.* Sic pro Archia: *At domicilium Romæ non habuit, is, qui, tot annis ante civitatem datam, ſedem omnium rerum, ac fortunarum ſuarum Romæ collocavit.* Familia *ſervos* hic deſignat. ſervi autem gladiatores, ideoque emuntur,

Arrepta, properationem Sullæ ementis oſtendit: quod infra quoque confirmatur iis verbis: *Properatum vehementer eſt, cum longe tempus muneris abeſſet.* Ex quo miror, cum nec obſcuritatis, nec vitii ſententia quidquam habeat, cur nonnullis, locum mutare, & pro, *Arrepta*, reponere, *At empta*, in mentem venerit.

Hæc ipſa] Quam vos reprehenditis, &c, unde argumentum ducitis, de cæde ac tumultu Sullam cogitaſſe.

Pag. 250. *Iniquorum invidia*] Qui Fauſto invident propter opes ei a Sulla patre relictas: quibus non ſatisfacit hæc familia, ut exigua, parum reſpondens ejus honoribus, cui mortuo dabatur.

Exſpectationi] Majorem enim familiam, & magnificentiorem apparatum a Fauſto exſpectabant.

Properatum vehementer] A P. Sulla in emendis gladiatoribus, ut iis non ad Fauſti munus, cujus longe tempus aberat, ſed ad cædem, ac tumultum uteretur. Objectio accuſatoris eſt.

Nec opinante] Pro non opinante. numquam enim hoc participium cum, *non*, Cicero conjungit. in epiſt. ad Sulpicium:

Si in Hiſpania turbatum … apertius? cur igitur placet … *in Hiſpaniam turbatum iſſe.*

Pag. 253. *Cum ceteri* … bello.

Qui tanto amore ſuas poſſ… *tenebant*] Orat. 2. in Catil. … *eſt eorum, qui magno in ae*… *res etiam poſſeſſiones habent:* … *more adducti, diſſolvi nullo m*…

Cognationem] Quæ disjung… aliena duxit, non cognata: … eſt adductus, ut ea ab ſeſe …

CAPVT XXI

Pag. 254. *Pompejani*] Ab … pejis.

Exagitata] Inter ipſos …

Sulla diſſenſerit] Qui … rum unus erat.

In omni fortuna, … Sullæ damnatio de …

Pag. 255. *Ab illis*] … ribus.

Cum ab hoc illa colonia … minante L. Sulla.

Populi Romani fortuna] …

a conſtituta erat. ut,
valeat, iis, quæ an-
erant. *Nuper* autem
e ultimam.
nium gravi.

XXIII.

Apparet, conſulem
uo anno Cœlius tri-

r] Metellus Celer,
legitimo intervallo,
fuit.

a legi] A Rullo pro-
uam exſtant Cicero-

eſtici officii] Omiſſo
is, quam promulga-
e fraterno.

geretur] Reſpondet
n, de qua ſupra: *At
& omnis iſta vis, ro-
abantur.*

ipſe de ambitu da-
amiſerat.
ia ſimul conſules de-

iam calamitatis] Quia
nnati.

] Conſulatum.
Autronii enim odio

XXIV.

i Cotta & Torquato
& Autronio conju-
lluſtius, Pedianus.
rum. Sic enim lo-
biliores in collibus
ud Phil. 14. *Scitis e-
errimum fuiſſe ſermo-
inct. qui dies hodie eſt,
ſurum.* Et ad Attic.
ia deſcenderem.
t conſulem: quia de-
at.

tationi hominum] Iis,
orationem exſpecta-

] Ad mores, vitam-

s cogit animis, vereor
ne cuiquam paullo durius eſſe videatur. nec vero magis placet ita diſtinctum, *cogit, animis*: ut, *animis*, non ad, *cogit*, ſed ad, *revocandi eſtis*, referatur. nimis enim longe disjunctum.

CAPVT XXV.

Pag. 262. *Conatum eſſe*] Quid? non, ut arbitror conjurare, ſed remp. perdere: quod eorum, qui conjurant, conſilium eſt. Vnus Fulvii Vrſini liber habet, *contaminatum eſſe*, ceteri omnes, *conatum eſſe*. mihi, *conatum eſſe*, placet: ut e ſuperiore vita nefarii conatus oriantur, nec eos reſpuant cujus quam aures, qui Catilinam noverit. eſt autem, conari, de re, quam non aſſequimur. quod Catilinæ contigit. inde illud in oratore: *Nos conamur, ille perficit.*

Pag. 263. *Ad civile latrocinium*] Ad cives occidendos.

Cum indicibus] Quos in bona, fortunaſque civium innocentium immitteret. ſic de Catilina in orat. pro Mur. *Vallatum indicibus, atque ſicariis.*

Inſaniam libidinum] Qui modum in cupiditatibus ignorat, recte de eo dicitur, *inſania libidinum.*

Perverſam, atque impiam religionem] Non rectam, neque cum reipublicæ ſalute conſentientem. Significat, opinor, illud, quod orat. 3. in Catil. ſcripſit, quod & Salluſtius memoriæ tradidit: *Lentulum dicere ſolitum, ex libris Sibyllinis, haruſpicumque reſponſis ſe eſſe tertium illum Cornelium, ad quem regnum hujus urbis, atque imperium pervenire eſſet neceſſe: Cinnam ante ſe & Sullam fuiſſe.*

Aut nefarie, aut ſtulte] Nefarie contra patriam, ſtulte de regno.

Aut ſtulte] Hoc ad illud ſpectat, *inſaniam libidinum.*

Finitimum] Quia, cum ſimul uterque de ambitu, poſtea vero de conjuratione etiam Autronius damnatus eſſet, quo de crimine reus erat Sulla: videbatur ejus nomen Sullæ periculo & crimini finitimum eſſe.

Pag. 264. *In ſtuprorum defenſionibus*] Cum objecta ſtupra defenderet.

CAPVT XXVI.

Pag. 266. *Deformata*] Propter condemnationem de ambitu.

A natura inchoata] Principia illarum rerum a natura data adhuc remanent.

Celebratio quotidiana] Celebratur quotidie Sullæ domus civium honeſtiſſimorum conventu.

Familiaris dignitas?] Pro, familiarium dignitas. infra: *Ex hoc hominum numero, ex hac familiari dignitate, in impiorum partem, atque in parricidarum cœtum ac numerum transferetis?*

Pag. 267. *Fortuna in hoc fuit fortaſſe gravior, quam in ceteris*] Quia, cum in pari culpa alii fuerint, ſolus tamen Sulla damnatus eſt.

Cum lege retineretur] Lege Calpurnia, quæ de ambitu damnatis exſulium non irrogabat. poſtea decem annorum exſulium addidit Tullia lex, a conſule Cicerone lata.

CAPVT XXVII.

Pag. 268. *Turpiſſima morte*] Cum ſumma infamia.

Pag. 272. *Dedere*

propter quorundam

Sullæ condemnare.

Munite

Quam arcem? ut ante

fidem in judicio faciat.

Obſtruite perfugia

ſunt perfugia improborum?

vita ne ſpectetur, ſed

norum ſalus oppugnetur.

Valeat ad pœnam, & ad

mum] Subaudi, *vita:* de

dictum eſt.

CAPVT XX[illegible]

Pag. 273. *Illumque*

& Torquato Cos. cum de

accuſante P. Clodio,

ſequitur: *Nulla tum*

cognita conjuratio. quæ

tuit, & cognita eſt.

principes Cn. Piſo,

tejus, Autronius,

Alio in judicio] Cum

tilina inter ſicarios,

Cos. poſt effecta comitia

repulſam paſſus eſſet.

de quæ diximus in argum

[illegible]] Eadem ſententia in ep. ad [illegible] lib. v. *Hujus ego temeritati ſi [illegible] animo non reſtitiſſem, quis [illegible] in conſulatu non caſu potius [illegible] conſilio, fortem fuiſſe?*

[illegible] *etiam videretur*] Ironia. quaſi [illegible] nequaquam videri deberet. [illegible] eſt, hoc omittam, quod in [illegible] conjurationis pudori meo tri- [illegible] auctoritati. pudor enim eſt [illegible], non defenderem Sullam, ſi [illegible] arbitrarer: auctoritas eſſet, [illegible] enderem, ſi conjuraſſet.

[illegible] *togato Supplicationem decrevit*] [illegible] ad Catonem lib. XIV. his [illegible] *Tu idem mihi ſupplicationem de-* [illegible], [illegible], *ut multis, republica* [illegible], *ſed, ut nemini, republica con-* [illegible] Et in Piſonem: *Mihi togato ſe-* [illegible], *ut multis, bene geſta, ſed,* [illegible] *reipublica ſingulari ge-* [illegible], *deorum immortalium* [illegible]. Et Phil. 14. *Mihi con-* [illegible], *nullis armis ſumptis, non* [illegible], *ſed ob conſervationem ci-* [illegible] *& inaudito genere decreta eſt.*

[illegible] *De re P. Sulla rem ullam ad* [illegible]] Vitium apparet: itaque [illegible], *de re*, tamquam ſupervaca- [illegible] cuncendum putarunt. in quibuſ- [illegible] libris, *de reatu*, legitur, [illegible] vitioſam eſſe conſtat. Nobis [illegible], *de crimine*. non enim longe *crimine a re*, ſi, *crimine*, con- [illegible].

CAPVT XXXI.

[illegible] 279. *Perſolvi patriæ, quod debui*] [illegible] conjuratorum.

[illegible] 280. *Amiſſa ſunt*] Cum de am[illegible] eſt.

[illegible] *Honoris integros fructus*] Inſignia [illegible], quæ, niſi Sulla damnatus [illegible] ad filium perveniſſent. ſupra: *Ad patrem, inſignia honoris ad te de-* [illegible].

Pag. 281. *Si non integra*] Iam enim conſulatum amiſit.

Gratulari] Abſoluto a vobis.

CAPVT XXXIII.

Pag. 283. *Rejectione interpoſita*] Facile eſt intelligere, unius accuſatoris in crimine conjurationis rejectionem judicum fuiſſe. veriſimile eſt autem in rejectorum locum eos deligi ſolitos ab accuſatore, quos putaret de reo ſeveriſſime judicaturos, quam Cicero ex accuſatoris mente, *acerbitatem* appellat: judicum autem gratiam & clementiam aucupatur in eo, quod ſubjungit: *A fortuna nobis ad præſidium innocentiæ conſtituti.* Et infra: *Eſt veſtri animi, atque virtutis, declarare non eos eſſe vos, ad quos potiſſimum, interpoſita rejectione, devenire convenerit.* Quo loco ſignificat, ſi crudeles judices accuſator quæſierit, erraſſe in delectu: quos enim delegit, a crudelitate longe abeſſe.

Quid de me populus Romanus exiſtimaret] Quem intelligere cupiebam, non me natura, ſed reipublicæ cauſſa ſeverum in improbos fuiſſe: itaque Sullæ innocentis defenſionem libenter ſuſcepi.

Pag. 284. *Per hos menſes*] Licet conjicere, Sullam a Cicerone defenſum ſtatim poſt ejus conſulatum, id eſt Silano, & Murena Coſ. nam, *per hos menſes*, præſentem annum oſtendit.

Ipſa cauſſa] Quam a me jam plane cognoviſtis.

Devenire] Spes accuſatorem fefellit, vos enim delegit potiſſimum ad ſpem acerbitatis: ego autem, cum ipſam cauſſam conſidero, cum veſtrum animum, veſtram virtutem intueor, non a vobis crudelitatem, ſed lenitatem potius ac miſericordiam exſpecto.

A nobis] A me, propter conſulatus mei ſeveritatem: a vobis, abſolutione P. Sullæ.

Pag. 288. S*I quid eſt in me ingenii, judices, quod ſentio quam ſit exiguum*] Grata judicibus defenſio eſt, quæ ab officio naſcitur, patrono, quantum reo debeat, & quibus rebus debeat, oſtendente. Tria Cicero proponit, ingenium, exercitationem dicendi, rationem, id eſt naturam, uſum, artem. φύσις, ἐμπειρία, τέχνη, ab Ariſtotele nominantur. quæ ad acquirendam eloquentiæ laudem æque omnia requiruntur: quis enim naturæ fructus eſt, niſi accedat exercitatio? quæ porro exercitationis utilitas niſi eam ars moderetur, ac regat? in his omnibus ſi quid profecerit, hoc eſt ſi quid eloquentia valeat, (in hæc enim tria per amplificationem eloquentiam diviſit) id Archiæ in primis acceptum a ſe referri debere, ingenue fatetur. Vitat autem ſuſpicionem arrogantiæ, cum ſubjungit: *Quod ſentio quam ſit exiguum:* & cum exercitationem fuiſſe mediocrem fatetur. & cum in ratione non ſe dicit ſemper eſſe verſatum, ſed ab ea nullum ætatis ſuæ tempus abhorruiſſe. illud affirmantis erat hoc non negantis: in quo major modeſtiæ laus. Illa quoque non eſt inutilis animadverſio, cum dubitatio antecedit,

excipit definitio
teor ætatis meæ te
que colligit c
omnium. Quæ ſi
ſtola ad Lentul
bitatione, *Regi*
velint: ſequitur
& poſt definiti
rem ad Pompejum
tenti ſimus exe
tem pariat: ſatis
hujus generis oc
tentia, elocutio
paucis verbis, &
digitum ad font

Earum rerum
citationis, ratio

Vel in primis]
(ne uni Archiæ
tur) cum & ora
loſophis multa
quia jam inde
principe compl
rum ope multor
modeſte ait, n
atque ſervarit.

Hic A. Licini
pue beneficio civ
nomen Liciniæ
vetere ſervato c
prænomen, a qu
ſatis conſtat, n
amicos ac famil

loptionem, Marcus au-
lopatum: quod ſi verum
hias ab eo, nondum
omen accipere.

repetere] Vt optime de
am referam; poteſt e-
uæ dedit, jure quodam
m, quidquid ingenio,
atione mihi videor præ-

memoriam recordari ulti-
imam, id eſt ultimos
ſed quæ longiſſime a vi-
, quæque cadere in me-
: quæ vel media, vel
modo in memoriam ca-
ſe pueritiæ pars.

m] Quæ infra vocat ſtu-

d alia quadam in hoc fa-
Differt enim poëta ab

dio] *Cunctis* toti: ut ſit,
il. Studio autem, elo-

us artes, qua ad huma-
] Ars oratoria, poëti-

P V T II.

in quaſtione] Prætorum
, unus inter cives, qui
dicebatur, alter inter
ui de criminibus quæ-
ſitores ideo vocaban-
tio. quærebatur autem
civis Romanus necne,
prætore judicium exer-

qua lex eſt, & quæ lege

ico] Iudicium publicum
uſare cuivis licet. priva-
vata lis agitur, & priva-
inter ſe, juldicente præ-
ır peregrino, qui recu-
onſueverant. De præto-
ıinctio; De judicio pu-
ıtione ſatis multa dixi-

is Romani] Additur, po-
ıggerandi gratia: ut cum
r populi Romani, nam

& prætor, & ſenator, per ſe appellantur.

Severiſſimos judices] Apud quos extra cauſſam ſi quid affertur, locum habere non videtur. qui ſunt hi judices? trium ordinum, ſenatorum, equitum, tribunorum ærariorum, qui de plebe erant. hi omnes hoc tempore ſimul judicabant, ex lege Aurelia quam prætor L. Cotta, Pompejo & Craſſo Cos. tulerat. judicabant autem, quod ex Pediano licet intelligere impari nuro, equites uno pauciores ſenatoribus, tribuni ærarii uno pauciores equitibus, habita ſcilicet cujuſque ordinis dignitate. & quamquam ſinguli ordines ſeparatim ſententias ferrent, numerus tamen omnium plane judicum, non ordinis, in abſolutione, aut condemnatione ſpectabatur, cujus moris documento eſt epiſtola Cœlii, in qua ſunt hæc legis verba: *Quod eorum judicum major pars judicarit, id jus ratumque eſto.*

Tanto conventu hominum, ac frequentia] Magna populi corona. nam ad audiendos oratores, præſertim ubi cauſſa illuſtris aliqua ageretur, populus convenire conſueverat.

Hoc uti genere dicendi] De ſtudiis, quæ ad humanitatem pertinent.

A forenſi ſermone] Sermo enim in foro de hujuſmodi ſtudiis eſſe non ſolet.

Accommodatam huic reo] Qui excellit eo ſtudiorum genere, de quo ſum dicturus.

Non moleſtam] Pro veſtra humanitate, cum de ſtudiis loquar humanitatis.

Eruditiſſimo homine] Summus enim poëta, etſi magnam vim atque facultatem a natura ſumit, eruditione tamen ornatur vehementer, atque expolitur.

Hoc concurſu hominum litteratiſſimorum] Audiendi ſtudium non in populo tantum rudi, & litterarum experte, ſed in doctiſſimis etiam hominibus reus Archias, poëta ſummus, & homo eruditiſſimus, defendente præſertim Cicerone, commoverat.

Hac veſtra humanitate] Litterarum illarum ſcientia, de quibus mihi ſermo futurus eſt. Hoc ſenſu interdum accipitur humanitas: quod cum exempla declarant, tum Gellius quoque docuit.

Hac

Hoc denique prætore exercente judicium] A rebus quattuor argumentum ſumit, cur ſibi liceat. de ſtudiis humanitatis, ac litterarum paullo loqui liberius: ab ipſo reo, ab iis, qui ad audiendum convenerant, a judicum humanitate, & prætore lectiſſimo viro, eſt enim emphaſis quædam in pronomine, *hoc.*

De ſtudiis humanitatis] Quæ ad humanitatem informant, quæ animos humanitate excolunt. ſignificatur autem hiſtoria in primis, & poëtice. nam utraque infra laudatur. Gellius alias quoque diſciplinas humanitatis nomine comprehendit, cum eam eruditionem vocat, & ait propemodum eſſe, quam *παιδίαν* Græci dicunt: exemplis tamen valde probantibus non utitur. & in hac ipſa oratione cum ait Cicero: *Ab iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari ſolet:* quid putemus? mathematicane, & phyſica ſignificari? ad hæc Romæ tum non colebantur: aut virili certe ætate, non puerili: & omnino a perquam paucis. quare, quod ad Gellii opinionem attinet, nec probare poſſum, nec improbare audeo: aſſenſum libenter ſuſtineo.

Pag. 292. *Minime in judiciis, periculis-*

CAPVT III

Ex pueris exceſſit] Ex p
nis: quod Terentius dixit
exceſſit.

Ab iis artibus] A cognitio
ticæ, rhetoricæ, hiſtoriæ.

Ad humanitatem] Iis enim
mi rudes ad humanitatem,
legantiam excoluntur.

Informari] Quaſi formæ
teris accipiat puerilis ætas, c
formis eſſet. Informare
ſolutam formam, ſed ind
ficat: ut ſit, in formam in
illud epiſt. 1. ad Attic. *P*
adhuc informata cogitatio. Et
Ne tu haud multum requir
rum, qui in ſexto libro

Loco nobili] Honeſtis par
obſcura familia.

Celebri quondam urbe] Ce
fertus, opponuntur. frequ
civium ſignificat: addit
artium liberalium ſtudia,
tria ſunt, nihil illa urbe co
hil nobilius.

Ingenii gloria] Scriptis p

ita, nihil jam timens ab
is.
eventius tum colebantur]
o Sociali bello, quo lit-
itur intermiſſa.
ilitatem reipublicæ] Sub-
ellis.
atur] Majorem Latio
, quam Romæ. nam de
bantur : de urbe Roma,
.
Rhegini, & Neapolitani]
s in Italia, extra Latium.
te Archiam civitate dona-
i erant, & ſuis legibus,
tebantur; poſtea lege Iu-
lis anno primo lata, mu-
t. nam quod ait Vellejus
oniam eſſe deductam poſt
Fabrateriam, id eſt Cn.
annio Cos. anno urbis
detur eſſe falſum; cum
nis tamquam in fœdera-
deſcribatur Archias. Rhe-
s enim fuiſſe, eadem ra-
nicipes, poſtea, id eſt
, docet hic noſter lib. IV.
arbitramini Rheginos, qui
unt, mereri velle, ut ab iis
s illa ne auferatur ? De
dico, poſt legem Iuliam
iſſe argumento illud eſt
um: *L. Manlius eſt Soſis.*
, ſed eſt una cum reliquis
is Rom. factus decurioque
im adſcriptus in id muni-
vitatem ſociis, & Latinis
vero exſules Romanos
nam in fœderata civitate
ybius ait lib. VI.
m abſentibus notos] Non
tare, & pro, *jam*, re-
quod Faërno placebat,
jungo enim, *jam notus*,
ibus.
Mario conſule, & Catulo]
videbatur, Mario & Ca-
in Bruto quoque ita lo-
raſſo conſule & Scævola uſ-
& Marcellum fuit.
uod fortunæ fuit.
] Marius.
] Triumphaverat enim
mbris, Marius autem de

iiſdem, de Ambronibus, de Teutonis, præterea triennio ante de Numidis.

Tum etiam ſtudium] Studium legendo, aures audiendo. Catulus enim Græcas diſciplinas videtur noviſſe: cum dicat Cicero lib. 2. de orat. *Ariſtoteles, Catule, veſter.* Et in Bruto: *Iamque Q. Catulus, non antiquo illo more, ſed hoc noſtro, niſi quid fieri poteſt perfectius, eruditus, multa littera: ſumma non vita ſolum atque natura, ſed orationis etiam comitas.*

Aures] Quæ quod audirent judicare poſſent.

Luculli] Lucius, & Marcus, fratres: quorum Lucius de Mithridate, & Tigrane, Marcus ex Macedonia triumphavit.

Prætextatus] Nondum natus annos XVII. ea enim ætate, prætexta depoſita, virilem togam ſumebant. Hic tamen eſt, cur mirer, prætextatum Archiam dici, cum de eodem ſupra dictum ſit, *Vt primum ex pueris exceſſit Archias.* quo tempore adhuc erat Antiochiæ: nec potuit, niſi multis poſt menſibus, Romam pervenire: cum præſertim Tarenti, Rhegii, Neapoli aliquandiu eum fuiſſe, ut ingenii ſui ſpecimen daret, quo civitatum illarum honorem obtinuit, veriſimile ſit; quem nodum, ſi quis velit, ita ſolvat, ex pueris exceſſiſſe Archiam, dici, id eſt, ex ætate puerili, non cum annos XVII natus eſſet: quod prætextæ deponendæ tempus erat.

Non ſolum ingenii, ac litterarum] Multi enim ingenio litteriſque præſtantes amicitiam ad ſenectutem naturæ vitio non perducunt.

Natura, atque virtutis] Humanitatis, & probitatis.

Q. Metello illi Numidico] Et hic, & filius propter nobilitatem ac virtutem ita noti ſunt, ut longior de iis oratio minime requiratur.

Audiebatur] Recitabant, atque adeo muſice canebant poëtæ ſuos verſus, nec ſolum in cœtu familiari, ſed etiam in foro, audiente populo. unde illud Catulli:

Riſi neſcio quem modo in corona :
Qui cum mirifice Vatiniana,
Meus crimina Calvus explicaſſet,
Admirans, ait, hæc, manuſque tollens,
Dii magni, ſalicippium diſertum.

Sic

Sic enim adoleſcentulus, examinatis diligenter in quatuor Controverſiarum Senecæ verbis, olim emendavi. Iuvenalis quoque:

Semper ego auditor tantum? numquam ne reponam,
Vexatus toties rauci Theſeide Codri?

Pag. 295. *M. Æmilio*] Scauro, principe ſenatus, patre ejus, quem poſtea Cicero defendit.

L. Craſſo] Oratore ſummo.

Druſum] M. Livium Druſum, M. Catonis Vticenſis avunculum, qui tribunus pl. initio belli ſocialis a neſcio quo domi ſuæ eſt interemptus. Vellejus, & alii.

Octavios] Tres Octavios, unum Cnæum, qui conſul fuit cum Cinna: alterum Cnæum, non eodem patre natum, C. Curionis in conſulatu collegam: tertium Lucium, fratrem Cnæi, quem primum nominavimus, qui cum C. Cotta conſulatum geſſit.

Catonem] Marcum fortaſſe, patrem Catonis Vticenſis, nominatum lib. 2. Offic. qui præturam petens deceſſit. fuit & alter Cato, Lucii prænomine, qui cum Cn. Pompejo Strabone, anno ſecundo Socialis belli, conſul in prœlio

rum etiam tabulis Archiam non [illegible] quod ſemper ſe Heraclienſem eſſe [illegible] luerit, infra dicit.

Auctoritate] Viri conſularis.

Data eſt civitas, Silvani lege, & Carbonis] Tranſitus eſt ab Heraclea [illegible] data, ad urbem Romam, ut [illegible] dari poſſet; qui fœderatis civitatibus adſcripti fuiſſent; ſi tum, cum lex [illegible] batur, in Italia domicilium habuiſſent, & ſi ſexaginta diebus apud prætorem eſſent profeſſi. M. Plautius Silvanus, & C. Papirius Carbo, ejus Carbonis, qui eloquentia excelluit, filius, eam legem tulere, cum tribuni plebis eſſent. Cn. Pompejo Strabone, L. Porcio Catone Cos.

Pag. 296. *Q. Metellum*] Eum, qui poſt biennium cum Q. Hortenſio conſul fuit, &, in Creta re bene geſta, Cretici cognomen obtinuit.

Pag. 297. *Cauſſa dicta eſt*] Nam legi ſatisfecit Archias. ergo civis eſt. ſi negas, hæc infirma.

Gracche] Arbitror hunc eſſe Numerium Quinctium Gracchum, qui tribunus pl. fuit quo anno Cicero reſtitutus eſt: &, cum de reditu ejus magiſtratus omnes promulgaſſent, ſolus cum collega

Quod exortum eſt an-
II. ſociis indignanti-
Licinia & Mucia ſuas in
ſſi eſſent. Triplex no-
it, Italicum, Sociale,

ſo tabulario] Quo tabu-
um omnium nomina
odiebantur. id videtur
cenſorum & Heracleæ,
itatibus, ſicuti Romæ
lib. XLIII. *Cenſores,*
in atrium Libertatis ad-
ſignatis tabellis publicis,
, & dimiſſis ſervis publi-
prius quidquam publici
nem judicium populi de
oratione pro Milone,
tatis, ſed in æde Nym-
itaſſe mutato, tabula-
t. ibi enim de Clodio:
ympharum incendit, ut
recenſionis, tabulis pu-
linqueret.
emoria tacere] Qui Ar-
dſcriptum dicebant, &
ublicoque teſtimonio

] L. Luculli.
ſtimonium cum jure-
ſupra: *Adeſt vir ſum-*
religione, & fide, L. Lu-

Quod corrumpi non

c dicente Tullio muni-
fuit; antea, cum in
cribi voluit, libera ci-
ta. dixit enim ſupra:
m æquiſſimo jure, ac fœ-
in eam civitatem voluit.
nicipium appellat.
onſio ad objectionem,
: ut irrideatur accuſa-
it imperite, quod re-
io poſſit. Similiter in
a diluitur objectio cum
, ratione non ſepara-
l ſtatim illata. *Arrepta,*
lia: quæ ſi eſſet præter-
amilia Fauſti munus præ-

datam] Silvani lege,
e civitatem non dabat,

niſi qui domicilium in Italia, cum lex ferretur, habuiſſet.

Romæ collocavit] Relicta Heraclea, in quam adſcriptus erat.

CAPUT V.

Appii] Prætoris.

Gabinii] Prætoris.

Quamdiu incolumis fuit] Antequam condemnaretur.

Pag. 300. *Omnem tabularum fidem reſignaſſet*] Omnem ejus tabulis, in quibus profeſſorum erant nomina, fidem abrogaſſet. Reſignaſſet, inquit, quia tabulæ obſignabantur annulo prætoris.

Et ad judices] Vt de litura illa, quam in ſuis tabulis deprehenderat, judicarent.

In nomen A. Licinii] Erunt fortaſſe, qui legendum exiſtiment, *in nomine*: ſed nihil mutandum: eſt enim, *in nomen*, pro, contra nomen, ad depravationem nominis.

Humili aliqua arte præditis] Vt ſcenicis artificibus. hos enim paullo poſt ad exemplum nominat. Romæ quoque nec a civibus, præſertim nobilioribus, muſice colebatur, ut Æmilius Probus in Epaminonda ſcriptum reliquit: & hiſtriones omnes, præter actores Atellanarum, tribu movebantur, & ſtipendiis ut infames repellebantur. Livius lib. IIX. Valerius lib. 2. cap. 4.

Gratuito] Nullo eorum merito, nulla, aut humili arte.

In Græcia] Partem illam Italiæ ſignificat, quæ magna Græcia vocabatur, cujus a Latii finibus initium erat. Latium autem amne Liri terminabatur: ut docet Plinius lib. III. cap. 5.

Homines] Populi, ut Rhegini, Locrenſes, Neapolitani, Tarentini, qui extra Latium erant in Græcia.

Locrenſes] Hos ſupra non nominavit: cum tamen a reliquis, hic nominatis, civitate donatum eſſe Archiam diceret.

Summa ingenii prædito gloria] Summis ingenii meritis, non gratuito: quod de ſcenicis artificibus dixit.

Poſt civitatem datam] Duabus legibus, Iulia, & Plautia Papiria. leges enim de civitate biennio duæ latæ ſunt, una conſularis, altera tribunicia: conſularis,

L. Iulii

proicini eſſent.

Pag. 301. *Poſt legem Papiam*] Duæ leges Papiæ diverſis temporibus latæ ſunt, una ante annum urbis conditæ DCXXIII: quod ex Valerio Max. perſpicuum fit: altera anno DCLXXXVIII. Dione teſte. prior videtur fuiſſe non modo de ſociis nominis Latini, de quibus antea C. Claudius conſul lege lata ſanxerat, verum etiam de peregrinis omnibus in ſuas civitates rejiciendis: poſterior de omnibus peregrinis, Italis exceptis. quibus Iulia lex Italico bello civitatem dederat. de qua nunc lege Cicero loquitur.

In tabulas municipiorum irrepſerint] Vt civitatem, quam peregrinis Papia lex poſterior ademiſſet, adſcripti municipii tanquam Itali conſequerentur. Municipia, cum hæc Cicero diceret, erant Rhegium, Locri, Neapolis, Tarentum legis Iuliæ beneficio, antea civitates fœderatæ fuerant, ſine jure civitatis. ad quam ſententiam quia pertinet id, quod ſcriptum eſt epiſt. ad Acilium, locum iiſdem verbis recitabo: *L. Manilius eſt Soſis. is fuit Catinenſis: ſed eſt una cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli: erat enim adſcriptus in id municipium ante civitatem ſociis & Latinis datam.* Quo loco municipium appellat Neapolim, habita ratione ſui temporis, jure civitatis lege Iulia ſociis & Latinis jam donato, non ejus temporis, quo Soſis ille Catinenſis (nam L. Manlius non ante dictus eſt, quam

Archiæ data co
Scilicet] Sub
re, ironia: ut
cet is ſuperis la
populus curat ſ
rioribus diſtin
ſtinctione, le
quiris ſcilicet.
Proximis cenſ
diano, & L.
fuere, Catulu
qui vero poſt
Servilius, Iſa
runt: qui actu
expectato legi
ribus Dione,
ad Attic. Præt
ſo, neque Co
tulo, & Gel
cum Mithrid
Craſſo Cos.
in Verrem his
Calatino, qui
L. Lucullo eſt,
nes autem in
ſcriptæ potius
Craſſo: quo
Lentulum, &
Aſconio, Plu
autem anno
Cotta, & Ser
cullus ad urbe
ne triumphar
niſi Cicerone
L. Lucullo]

Ciberino, homini nobili, Luculli, ac perfamiliari, qui nunc a- mu cum L. Lucullo eſt, non idem thias autem non miles erat, n virtute contubernalis impe-

bus] Philippo, & Perperna.

Iulio, & Craſſo] Fortaſſe, *Iuſ-*, gloſſema eſt: cum cete- orum nomina ſint omiſſa.

populi partem eſſe cenſum] Pro- :nnio poſt Philippus & Per- ä ſunt ante legitimum tem-

. *In beneficiis ad ærarium dela-* nc ego morem deferendi ad ſi qui bene de republica me- ſidici olim ex epiſt. 20. lib. v. qua ſic eſt: *Quod ſcribis de be- ro a me tribunos militares, & r contubernales dumtaxat meos*

Qui enim utilem reipublicæ bello quacumque ratione na- eorum nomina, ex eo bello :l prætores, vel imperatores ı deferebant: quæ beneficia : quia beneficium erat erga rum nomina deferebantur.

CAPVT VI.

ſio, neque amicorum iudicio] legi ſatisfecit. nam & fœde- ri adſcriptus eſt: & domici- næ multos annos ante legem oit: & apud prætorem Q. Me- ofeſſus eſt. Reſpondet ad il- *mperibus, qua tu criminaris, ne ius judicio in civium Romanorum nſcitum. Amicorum:* quia in ad ærarium delatus eſt a L. Lu- ore, & conſule.

ur] Convincetur, coarguetur.

4. *Tempeſtivis conviviis*] Si , & cum pila conjunguntur; rpibus rebus eſſe habita, dicet e, de quo plura diximus li- n Verrem, in eo loco: *Statui- e in illo tempeſtivo gladiatorum*

5. *Alea*] Alea dicitur, ſi quid ommittitur, ſive joco agitur, , ut alea certaminis apud Li- quoniam aleæ ludus proprie in jactu teſſerarum eſt, quarum incertus eventus; propterea Cæſar belli civilis initio, cum Rubiconem amnem tranſiret, *jacta*, inquit, *est alea*: ut dubio Marte de jure publico dimicandum oſtenderet.

Recolenda] Ex intervallo repetenda, proprie enim intermiſſa recoluntur.

Mihi concedendum eſt magis] Qui præter ceteros in eloquentia, & dicendi facultate operam, curamque pono.

Numquam amicorum periculis defuit] Dixerat glorioſe, *Mihi concedendum eſt magis*: &, *Quantacumque in me eſt*: nunc utrumque corrigit, benignitatem ſuam oſtendens in amicis adjuvandis.

Quæ ſi cui levior videtur] Ego quoque, inquit, graviora, & præſtantiora eſſe alia, quam hæc eſt oratio, & facultas, eaque ex alio fonte ſumi, non ignoro. ac me quidem ita ſentire, & ita ab adoleſcentia conformatum fuiſſe, indicat illud tempus, cum veſtra mihi ſalus ita cara fuit, ut pro ea me in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objecerim. Significat autem eas litteras, quæ præſtantiore quodam ſcientiæ genere animos ad laudem, & ad honeſtatem excitant: quæ philoſophiæ pars eſt nobiliſſima. atque huc pertinent illa verba, *Niſi multorum præceptis, multiſque litteris mihi ab adoleſcentia ſuaſiſſem, nihil eſſe in vita magnopere expetendum, niſi laudem, atque honeſtatem.* Delector, inquit, hac oratione, & facultate: quæ ſi cui levior videtur, me ſciat graviora ſimul ſtudia jam inde ab adoleſcentia coluiſſe. Sententia non videtur obſcura: nonnullis tamen in mentem venit, *lautior*, reponere pro, *levior*: qui quam recte ſentiant, ex iis, quæ diximus, conjicere cuivis licet.

Multiſque litteris] Magno doctrinarum ſtudio.

Niſi laudem, atque honeſtatem] Eadem ſententia in oratione pro Sextio, de Piſone laudi atque honeſtati voluptatem præferente, *Eos*, inquit, *qui dicerent dignitati eſſe ſerviendum, reip. conſulendum, officii rationem in omni vita, non commodi, eſſe ducendam, ſubeunda pro patria pericula, vulnera excipienda, mortem oppetendam, vaticinari, atque inſanire dicebat.*

cap. 15. *Superior Africanus*, inquit, *Ennii poetæ effigiem in monumentis Corneliæ gentis collocari voluit, quod ingenio ejus opera ſua illuſtrata judicaret, non quidem ignarus quam diu Romanum imperium floreret, & Africa Italiæ pedibus eſſet ſubjecta, totiuſque terrarum orbis ſummum culmen arx Capitolina poſſideret, eorum extingui memoriam non poſſe, ſi tamen illis litterarum quoque lumen acceſſiſſet, magni æſtimans.*

Non ſolum ad intuendum, verum etiam ad imitandum] Ad intuendum, voluptatis gratia: Ad imitandum, ut eorum exemplo laudabiliter vivamus. Eandem utilitatem, comparatione quadam æneorum ſignorum, vultus hominum artificis ingenium exprimentium, ſignificat Horatius ep. 2. lib. II. in iis verſibus:

> *Nec magis expreſſi vultus per ahenea*
> *ſigna,*
> *Quam per vatis opus mores, animique*
> *virorum*
> *Clarorum apparent.*

Propterea Spartanorum rex, multis excellens virtutibus, Ageſilaus, nec, ut pingeretur, nec, ut fingeretur: laboravit, ſufficere Xenophontis libellum, qui laudes ejus complectitur, ad æternam ſui memoriam arbitratus.

Ipſa cogitatione] Librorum lectio cogitationem, cogitatio actionem parit. ita, quales libri, tales hominum actiones exſiſtunt.

tertium Punica
ſtudiis egregia
eſt. poſt eum A
lius, L. Furius,
ſra nominantur.

Pag. 307. *Per*
graves exſtitiſſe]
moderatio ſumi
a natura datur,
tingit, magnæ
dignæ nulla do
tioſam autem h
doctrina ſæpe ex

Africanum]
qui minor Afri
ratione tempori
fuiſſe nemo ver
tem hic ſignific
mum ex eo liqu
minatur, qui f
de, quia majo
rior ſcientiæ de
majore dicatur,
runt, hiſtoriæ r

L. Furium] P
tilio Serrano c
loqui putabatur
teri: ut in Brut
induxit Cicero i
admodum hic
mis viris, natu
inſtructis, Afri
ſic in orat. pro A
jungitur, ut in l
quam in omnib

ne animadverſionem] Sic
nes : ut *animadverſio* pro
:. quod in ſtudiis anim-
diis operam dare, nihil
nimadvertere, & con-
ſequitur, eodem ſenſu :
temporum ſunt, neque
quod ſine dubio de ſtu-
veor equidem inuſitato
enſum tueor, quantum
um librorum : præſer-
urïat melius.
] Dignam in primis ho-
educato.
o, judicare deberetis.
Quæ remiſſiones animi
etis diverſæ : ſunt enim
atum, locorum o-
non item.
alunt] Recte, *alunt*, de
:. libri veteres in men-
habent enim omnes,
m neceſſaria conjectura

que attingere] Neque

ore guſtare] In iis, qui

loremius] Tacite ad am-
hiam invitat eos judi-
a, quibus ille excelle-
gere, neque ſuo ſenſu

v r VIII.

hiſtrionica principis :
d in proverbium abiit,
e, qui geſtum ageret
& ut quiſque arte ali-
oſcius in illa arte voca-

motu corporis.
motu] Argumentum
Roſcium propter cor-
antopere dileximus :
rchiam propter animi
ii celeritatem diligere

rum rerum ſtudia] Mi-
laude conferenda. ſi-
ominibus adjuvantur :
um valet, totum id a
ccipere videtur.

Quaſi divino quodam ſpiritu afflari] Scripſit idem lib. 11. de Orat. *Bonus poëta nemo ſine inflammatione animorum exſiſtere poteſt & ſine quodam afflatu quaſi furoris.* Et lib. 1. de Divin. *Magnum poëtam quemquam ſine furore eſſe poſſe negat Democritus.* Idem Plato tradidit in Ione, & Phædro.

Pag. 311. *Sanctos*] Propterea dixit Horatius in ep. ad Piſones :

Silveſtres homines ſacer, interpreſque deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres.

Et Tacitus in dialogo de oratoribus, creditum eſſe, ait, poëtas deorum reſponſa proferre, & eorum epulis intereſſe. Princeps autem philoſophorum Plato modo deorum filios, modo interpretes appellat.

Dono, atque munere] Differre videntur donum, & munus : cum dicat etiam pro Cluentio, *Tantum donis datis, muneribuſque profecerat.* Et lib. 2. de Orat. *M. Cincium legem tuliſſe de donis, & muneribus.* Vlpianus ita diſtinguit, ut donum genus eſſe dicat, munus autem ſpeciem : quia donum a donando dictum ſit : munus cum cauſſa donetur, tot puta, natalitium nuptalitium. ideo veteribus placuit utrumque conjungere : non quia doni nomen, ſiquidem genus eſt, non ſufficeret : ſed quo magis, quidquid donatur, duobus nominibus comprehenderetur, & omnino mihi, utrumque diligenter conſideranti, donum a voluntate potius, quam ab officio, proficiſci, munus cum aliquo officio conjunctum videtur eſſe : ut omitti donum ſine ulla reprehenſione poſſit, munus omnino non poſſit.

Sit igitur, judices, ſanctum apud vos, humaniſſimos homines, hoc poëta nomen] Contraria poſuit, *humaniſſimos homines, barbaria.* quod enim barbaria non violat, id ſanctum ducit : & quod barbariæ ſanctum eſt, id eſſe multo magis debet humaniſſimis hominibus. Argumentum pro poëta ſumpſit a barbaria, a rebus inanimis, a beſtiis immanibus.

Saxa, & ſolitudines voci reſpondent] Poëticum quiddam habet hæc oratio : nec vitioſum : cum de poëta ſermo ſit,

Nota Orphei, & Arionis fabula, terreſtres, maritimaſque beſtias cantu flectentium.

Rebus optimis] Quibus ad humanitatem informamur.

Poëtarum voce] Suos verſus canentium.

Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt] Delubri mentio locum oſtendit vacare mendo. nam Homero Smyrnæi, tanquam civi ſuo, templum condiderunt. Id Strabonis hiſtoria libro XIV. docet his verbis: Στοὰ τετράγωνος ἔχουσα νεὼν Ὁμήρου καὶ ξόανον. ἀντιποιοῦνται γὰρ καὶ οὗτοι διαφερόντως τοῦ ποιητοῦ. καὶ δὴ καὶ νόμισμά τι χαλκοῦν παρ' αὐτοῖς Ὁμήρειον λέγεται. Latine ſic: *Porticus quadrata eſt in ea, quæ templum, & ſtatuam habet Homeri. nam & hi præcipue poëtam ſibi vindicant, atque etiam nummus quidam æreus apud ipſos, Homerus dicitur.* Ita Fulvio Vrſino, perelegantis ingenio viro, magnæque doctrinæ, placebat: ita nobis quoque, teſtimonio Strabonis commotis, videbatur.

Permulti alii] Argivi, Athenienſes, Rhodii, hic omiſſi, in Græco autem epigrammate nominati. rurſus, qui a Cicerone Chii nominantur, eos Græcum non habet epigramma. ſe quidem Chium eſſe, Homerus ipſe tradidit in illo verſu in Appollinem: Τυφλὸς ἀνὴρ, οἰκεῖ δὲ Χίῳ ἐνὶ παιπαλοέσσῃ.

CAPUT IX.

dam. ad quem
ſtudioſiſſimus q
tur; dolebam,
timebar autem
ctoritate, qui
tationibus ali
eundem (nam
in oratione,
ſignificabat diſ
actionem: ſub
rhetorem appel
ac levem, &

Magnum,
nem, atque
præter Plutar
duabus oratio
& pro Muren

Totum ab h
totum, ſed
ut ſequentib
Luculli ſucce
attigit: opin
mo ſuo Lu
Pompejus an
rum ſuarum

Non maxim
meniorum
tis, cum Ro
tis partibus
nientem vid
veniunt, m
Plutarchus.

Cyzicenoru
reliquit Plu
id, quod id

[illegible] *ut urbs fideliſſ-* [illegible] *defenderetur*; *ut omnes* [illegible] *diſſidentis conſtitue-* [illegible] lib. IV. *Objecta*, in- [illegible] *cæremonia-* [illegible], *additis violentia crimi-* [illegible] *Romanos*: *amiſere li-* *bello Mithridatis inerne-* [illegible] *ſua conſtantia*, [illegible], *pulſo rege.*

[illegible]] Multorum ſermo- [illegible] eſt in hoc verbo: ut *At hujus vitæ ſtudium* [illegible] *qui ſeruntur, labores* [illegible].

[illegible] Idem in orat. pro [illegible] *pugnam navalem ad* [illegible] *curſu acerrimis* [illegible] *Italiam ſpe*, *atque* [illegible], *mediocri certami-* [illegible] *commiſſam arbi-*

[illegible] *ſuperiori noſter En-* [illegible] lib. IIX. cap. 15. ſic [illegible] *Superior Africanus* [illegible] *in monumentis Cornelia* [illegible]; *quod ingenio ejus* [illegible] *judicaret*; *non quidem* [illegible] *Romanum imperium flo-* [illegible] *Italia pedibus eſſet ſub-* [illegible] *orbis ſummum* [illegible] *poſſideret*; *eorum ex-* [illegible] *poſſe*; *ſi tamen illis* [illegible] *accesſiſſet magni* [illegible], *quam rudi*, *at-* [illegible]. Et Ovidius [illegible] *Calabris in* [illegible] *poni Scipio magne*

[illegible]] Ad portam Ca- [illegible] an Africanus ille, [illegible] fuit, ſepultus ipſe ſit, [illegible] enim a multis credi- [illegible] vico Literno, ibique [illegible] in monumento in- [illegible] *patria ne oſſa mea qui-* [illegible] quidem Strabo diſerte Poſt Sinueſſam Linter- [illegible], ubi prioris Africani [illegible] ultimam conſumpſit [illegible], propter quorundam [illegible] cura. Alii autem, Romæ mortuum, ela- [illegible], auctore Livio. apud quem hæc lib. XXXIIX. ſcripta ſunt: *Alii Romæ, alii Literni & mortuum, & ſepultum. utrobique monumenta oſtenduntur, & ſtatuæ. nam & Literni monumentum, monumentoque ſtatua ſuperimpoſita fuit: quam tempeſtate disjectam, nuper vidimus ipſi: & Romæ extra portam Capenam in Scipionum monumento tres ſtatuæ ſunt: quarum duæ P. & L. Scipionum dicuntur eſſe, tertia poëtæ Q. Ennii.* Nam quod idem ait lib. XXV. *Literni domicilium & ſedem fuiſſe domitoris Africæ, Literni domicilium oſtendi*: non loquitur ex perſona ſua, ſed ingratum Romanis animum exprobrantis. Nec certior Plutarchi ſententia. quamquam, ubi Hannibalem & Scipionem comparat, mortuum Literni, non Romæ videtur credere: in quo ei cum Strabone convenit: quorum auctoritatem in re dubia libenter ſequor. verſibus tamen illis, quos Plutarchus recitat, fidem abrogo:

Devicto Hannibale, capta Carthagine, & aucto
Imperio hos cineres marmore tectus habes.
Cui non Europa, non obſtitit Africa quondam,
Reſpicere hominum, quam brevis urna premit.

Quid enim attinet cineres, & urnam nominare, cum Africanum crematum non eſſe, ſatis conſtat. erat enim Corneliæ gentis patriciæ: Cornelii autem patricii non cremabantur, ſed eorum corpora terræ mandabantur. primus autem ex Corneliis patriciis, L. Sulla igni voluit cremari. id quod de bono auctore Cicerone accepimus. qui etiam de ipſo Africano teſtimonium adducit ex illo Ennii verſu, *Hic eſt ille ſitus.* Et ſubjungit: *Vere: nam ſiti dicuntur ii, qui conditi ſunt.* Atque ego (ut aliud ex alio) iis Ennii verbis adducor, ut Valerium quoque Max. inſcitiæ aut negligentiæ condemnem, qui ſcripſerit: *Superior Africanus Ennii poëtæ effigiem in monumentis Corneliæ gentis collocari voluit*: cum Ennius poſt Africanum vixerit, & de mortuo ſcripſerit: *Hic eſt ille ſitus.*

Conſtitutus e marmore] Tale illud in ea pro Domo: *Ejus non longe a Tanagris ſimulacrum e marmore poſitum fuit.* Et lib. IV. in Verrem: *Qui acceſſiſſis Ennam, vi-*

Proavus] Ille Cenſorius, quem ſupra cum Africano minore, C. Lælio, L. Furio conjunxit. ejus filius fuit M. Cato Salonianus, Saloniani Marcus, qui præturam petens deceſſit: ex quo natus eſt Marcus, qui ſe bello civili Uticæ interemit. qua de re diligenter diſſeruit Gellius lib. XIII. cap. 18.

Pag. 315. *Maximi, Marcelli, Fulvii*] Militari laude clari, qui ſecundo Punico bello contra Hannibalem egregie pro republica pugnarunt. ſunt autem hi, Q. Fabius Maximus Cunctator; M. Claudius Marcellus, qui ducum Romanorum primus Hannibalem docuit poſſe vinci; Q. Fulvius Flaccus, qui Capuam recepit.

CAPUT X.

Illum] Ennium.

Qui hæc fecerat] Qui res geſtas Catonis, Maximi, Marcelli, Fulvii verſibus perſecutus erat.

Rudium hominem] Rudiæ opidum Apuliæ, fœderata civitas, quo tempore Ennius in civitatem eſt receptus: quæ poſtea colonia fuit, a Q. Fulvio Nobiliore deducta, cujus beneficio civis R. factus eſt Ennius; ut in Bruto legimus.

Heracliensem] Nobiliorem, quam Ennium, non enim Rudiæ cum Heraclea conferendæ.

Multis civitatibus expetitum] Donaverant enim eum civitate Rhegini, Lo-

...lla mundis & nostra sunt
...onumenta, nostri triumphi.
...ingeniis hac feruntur, ab
...ium celebratur. Iam de
...ibus certe non solum ipsi,
...sed etiam populi Romani
D... eodem: *In calum hu-*
... tollitur: magnus honos
...us adjungitur. Nec diſſi-
...mini. *Marcelli, Fulvii*
... omnium nostrum laude

... Secum habuit Calli-
... Trogus lib. XII. Ari-
...que Arrianus: Clitar-
... lib. VI. cap. 31.
... qui res ab illo geſtas
...memoria tradiderunt;
...quidem nominat, non
...fuiſſe oſtendit.
...] ...ſi, quæ ſcripſit
...rius Vopiſcus, atten-
... Alexander non no-
...ulor, ait, *Magnus Ma-*
...illis ſepulcrum veniſſet,
...Felicem te, inquit,
... praconem tuarum vir-
Homerum intelligi volens,
... in virtutum ſtudio ſin-
...valebat ingenio. Invidit
... propter Homerum A-
...ter ejus virtutem, quo
... rerum ſuarum
... conferendos. ha-
..., ut dixi, Calliſthe-
..., Clitarchum, præ-
..., qui poſtea Ægyptiis

...fortunam adaquavit?]
...atione pro Balbo: *An*
... ipſe caſus, eventus-
...tes, ſed comites ejus conſi-
...quo uno ita ſumma fortu-
...te certavit, ut omnium
...poſſit, minus, quam de-

...itylenaum] Cujus gratia
...itylenen, cum ad eam
...eniſſet, liberavit. is eſt,
...albam adoptavit: ut in
...bo.
... habitabant, agroſque
... de quibus Cato in li-
...: *Quod igitur adoleſcen-*

tia, & ii quidem non ſolum indocti, ſed etiam ruſtici, contemnunt, id docti ſenes extimeſcent? Et in epiſt. ad D. Brutum: *Denique homines ruſticos, ſed fortiſſimos viros, civeſque optimos, dementes fuiſſe judices, primum milites veteranos, deinde legionem Martiam.*

Pag. 317. *In eum*] In, & laudandi vim habet, & vituperandi: hic ad laudem ſpectat.

Tantummodo] Nihil habebat præterea, quod jucunde legi poſſet: omni lepore, omni carens poëtica venuſtate.

Alternis] Vt prior ſex, poſterior quinque pedibus conſtaret.

Pag. 318. *Per Lucullos*] Metelli Pii cognatos, Lucium, & Marcum: ſic enim Plutarchus, L. Luculli matrem Q. Metello Numidico, Pii patri ſororem fuiſſe. quod etiam lib. IV. in Verrem Cicero confirmat.

Peregrinum] Latino quidem ſermone, ſed ut in eo peregrinitas quædam agnoſceretur.

Aures ſuas dederet] Cum Hiſpaniæ præeſſet.

CAPVT XI.

Pag. 319. *Decimus quidem Brutus*] Is, qui de Luſitanis, & Gallæcis triumphavit. de quo Valerius Max. lib. IIX. c. 15. *Honoratus animus erga poëtam Attium Decimi Bruti, ſuis temporibus clari ducis, exſtitit: cujus familiari cultu, & prompta laudatione delectatus, ejus verſibus templorum aditus, qua ex manubiis conſecraverat, adornavit.*

Fulvius] M. Fulvius Nobilior: de quo ſic in Tuſcul. I. *Honorem huic generi non fuiſſe, declarat oratio M. Catonis: in qua objecit ut probrum M. Nobiliori, quod is in provinciam poëtas duxiſſet. duxerat autem conſul ille in Ætoliam, ut ſcimus, Ennium.*

Poëtarum nomen] Vt Brutus qui Attii carminibus templorum ac monumentorum aditus exornavit ſuorum.

Muſarum delubra] Vt Fulvius, qui, devictis Ætolis, Martis manubias Muſis conſecravit.

A poëtarum ſalute] Quod civitatis honorem Archias tanti faceret, ut in eo ſalutem ſitam eſſe ſuam exiſtimaret.

perſuadebit, aut patrem tuum Paullum, aut duos avos Paullum, & Africanum, aut Africani patrem, aut patruum, aut multos præſtantes viros, quos enumerare non eſt neceſſe, tanta eſſe conatos, quæ ad poſteritatis memoriam pertinerent, niſi animo cernerent, poſteritatem ad ſe pertinere.

Pag. 321. *Nunc*] *Nunc*, pro, *ſed*: ut alibi, & apud Græcos [illegible].

In optimo quoque] Immortalis glotiæ cupiditatem optimorum virorum eſſe propriam, in Catone quoque oſtendit his verbis: *Quod quidem ni ita ſe haberet, ut animi immortales eſſent: haud optimi cujuſquè animus maxime ad immortalitatis gloriam niteretur.*

Gloria ſtimulis] Pro, gloriæ cupiditate: ſed quia tranſlatis verbis propria vincuntur, *ſtimulis*, maluit quidam, cupiditate.

Concitat] Ne langueat, ne umquam conſiſtat, ſed uſque eo moveatur, donec eam gloriam, cui nulla dies finem afferat, aſſequatur.

Non cum vita tempore dimetiendam commemorationem nominis noſtri] Non ita vivendum, ut, quibus vita finibus, iiſdem noſtri nominis fama terminetur.

Capvt XII.

Tam parvi animi] Qui tam exiguo vitæ curriculo, tamque brevi contentus eſſe velit.

clari viri, nec m
geſilaus ille perbi
neque fictam im
quam qui in eo
nim Xenophontis
do facile omnes
que ſuperavit.
mihi ab inferis
lis, non hac ba
ſed illa horrida,
& imaginibus v
imagine, & ſi
dictum intellig
eadem ſubjecta
Conſiliorum,
Mentis conſili
exſiſtunt.
Expreſſam,
ut nihil deſit:
culos offendat.
Ego vero] N
dat, eſſe vide
ſe ipſo, & flag
more ſempiter
Quæ gerebam
Pag. 322. *Sp*
Mirus eſt in
exornanda pro
politam: infra,
que: hic, *ſparg*
gitur enim ſe
ut ejus comp
ferat.
Vt ſapientiſſim

[illegible] ſententia; & [illegible] quibus utor, omnium teſtimonio [illegible] iſque ſatis an-[illegible], vocem, animi non [illegible] non improbo: nam, [illegible] vales, ad meum hominis aliqua ſenſus [illegible]; *ſive a meo ſenſu poſt* [illegible].

[illegible], ſpeque delector] [illegible] ſpero futurum, ut [illegible] [illegible].

[illegible], judices, hominem [illegible] jam cauſſa, [illegible] ipſo, digreſ-[illegible], *judices, ho-* [illegible] pro [illegible], *non judiciali con-* [illegible] *ingenio & commu-* [illegible] *ſum, ea, ju-* [illegible] *eſſe in bonam partem* [illegible], *certe* [illegible], interdum [illegible] de ordine [illegible] enim petitur a ju-[illegible] conſervent; dein-[illegible]: cum in fidem [illegible] conſervari debeat. [illegible], cum extra cauſ-[illegible] artis poëticæ ſtu-[illegible] extulerit, non [illegible] proxime comme-[illegible] ſubjici, de [illegible] enio, de cauſſa; [illegible] commendationem [illegible] am, ductam ab [illegible] ere ſtudiorum: [illegible], *qui veſtros im-*[illegible] *Romani res geſtas ſem-*[illegible] ere ſtudiorum, cum [illegible] *eſt eo numero, qui ſancti ſunt habiti, at-*[illegible] ctor attendat; non du-[illegible] concluſio potius arri-[illegible] *te, judices, homi-* [illegible] *Quæ cum ita ſint; peti-* [illegible].

[illegible] tum etiam venuſtate] [illegible] bri, quibus utor, nec [illegible]: & ſane non requi-[illegible] remanet ſcrupulus in [illegible] quod jam antea men-[illegible] mavi idemque nunc

exiſtimo. [illegible], tamen-da librorum antiquorum auctoritati [illegible] æquo deditus; ita didere, *in amicorum dignitate* viros, *in venuſtate* adoleſcentes indicari; mihi tamen hæc opinio ponderis habere parum, minimeque cum M. Antonii Mureti, præſtantis ingenio viri, conjectura videtur eſſe conferenda. is unius literæ mutatione, pro, *venuſtate*, reponit, *vetuſtate*, ſententia comprobante. floruiſſe enim Archiam jam inde ab adoleſcentia clarorum virorum amicitiis, quorum adhuc vivebant multi, & aderant advocati, ipſa docet oratio.

Pag. 323. *Beneficio legis*] A Silvano & Carbone latæ.

Municipii] Heracleæ, quam ſupra quoque municipium vocavit.

Teſtimonio Luculli] Supra: *Adeſt L. Lucullus; qui ſe non opinari, ſed ſcire, non audiviſſe, ſed vidiſſe, non interfuiſſe, ſed egiſſe dicit.*

Tabulis] In quas referebantur eorum nomina, qui civitatis adipiſcendæ gratia apud prætorem ex lege profitebantur.

Metelli] Q. Metelli prætoris, apud quem profeſſus eſt Archias.

Si qua non modo humana, verum etiam divina in tantis negotiis commendatio debet eſſe] Particula, *ſi*, quæ dubitandi vim habet, hic affirmat: eſt enim ſenſus: Quandoquidem Archias is, qui vos, qui veſtros imperatores, qui populi Romani res geſtas ſemper ornavit, ob tanta negotia dignus eſt, quem vobis non homines modo, verum etiam dii commendent; petimus a vobis, ut eum ſic in veſtram accipiatis fidem, ut humanitate veſtra levatus potius, quam acerbitate violatus eſſe videatur. Tale illud pro Rabirio perduellionis reo. Si eſt boni conſulis, cum cuncta auxilia reipublicæ labefactari convellique videat, ferre opem patriæ, ſuccurrere ſaluti, fortunisque communibus, implorare civium fidem, ſuam ſalutem poſteriorem ſalute communi ducere: eſt etiam bonorum, & fortium civium, &c. In Catilinam orat. I. Si poſt hominum memoriam contigit nemini, vocis exſpectas contumeliam, cum ſis graviſſimo judicio taciturnitatis oppreſſus?

Humana] Cum ingenium Archiæ ornamentum hominibus afferat, tradendis immortalitati rebus eorum memoria dignis: quod ſubjungitur: *Qui vos, qui veſtros imperatores, qui populi Romani res geſtas ſemper ornavit.*

Divina] Hoc ſupra explanavit his verbis: *Suo jure noſter ille Ennius ſanctos appellat poëtas.* Paullo poſt: *Qui eſt eo numero, qui ſemper apud omnes ſancti ſunt habiti, atque dicti.*

In tantis negotiis] Meritis ipſius Archiæ: non quia proprie negotia ſint merita: ſed ea, quæ Archias verſibus perſecutus erat, tum negotia fuerant maxima, quia non facile quivis eadem præſtare potuiſſet; tum etiam merita, quod ad populi Romani gloriam pertinerent. *Negotiis* igitur dixit potius, quam rebus; quia majus quiddam in negotio, quam in re.

Domeſticis periculis] Ob conjurationem Catilinæ.

Violatus] Is, qui ſanctus eſt. ſimiliter ſupra: Sit igitur, judices, ſanctum apud vos, humaniſſimos homine[s] … te nomen, quod nulla unq[uam] … ria violavit.

Pag. 324. *Breviter, ſimplici…* vobis aut oratione ſupervacan[ea] … tificio moleſtus eſſem.

Non fori, neque judiciali… De quo veniam in exordio p… bis: *Ne cui veſtrum mirum ſi… me in quaeſtione legitima, & in … blico, cum res agatur apud p… Romani lectiſſimum virum; & q… riſſimos judices, tanto conventu h… ac frequentia, hoc uti genere dic… non modo a conſuetudine judicium, … etiam a forenſi ſermone abhorret: … vobis, ut in hac cauſa mihi detis … niam*, &c.

Communiter] De ipſo politi… dio.

Ab eo, qui judicium exercet] A … tore.

Certe ſcio] Propterea quod … tiſſimum delectant humanit… quibus excellit Archias.

AVLLI MANVTII
OMMENTARIVS
IN
ORATIONEM XXVII.

Capvt I.

D*Evovi*] Devovet ſe, qui, ut alterum ſervet, ſponte calamitatem, vel periculum ſubiit: ut periret exercitus, ipſi ſe de- Sic Cicero, ne cædes bono- , armis dimicare cum trib. lio, & cum conſulibus no- o communi ſalute ſe devovit, um abiit.

geſſeram] Cum nefariam Ca- jurationem conſul patefecit, exſtinxit.

8. *Ejus devotionis me eſſe con-* devotione votum ineſt, ut ii , quorum cauſſâ ſe aliquis de- videtur dicere; Ejus devotio- ompotem eſſe factum; id eſt, la devotione fructum petivi, le me.

9. *Lætitia voluptate*] Volupta- oritur ex lætitia.

mea fortuna] Præter liberos, , reliquæ fortunæ.

o. *Ludi denique*] Quos etiam viri ſpectare conſueverant. Sed fortaſſe temporis cauſſâ. nam lies ludis dabant, ipſe vel in orationibus, vel in ſtudiis . unde in illa pro Plancio: *ommemoras, Caſſi, legere te ſo- , cum otioſus ſis, has ego ſcripſi feriis, ne omnino umquam eſſem* & pro Archia: *Quis mihi jure , ſi, quantum ceteris ad ſuas res quantum ob feſtos dies ludorum , quantum ad alias voluptates, ſam requiem animi, & corporis conceditur temporis, tantum mihi egomet ad hæc ſtudia recolenda ſumpſero?* Aut hæc ipſa quoque tempori tributa ſunt.

Locus] Exiſtimatio. ad Terentiam: *Videte, quid alia faciant iſto loco feminæ.*

Caritatis] Quæ caritas eſt, quæ non illi debeatur? Offic. lib. 1. *omnes caritates patria vincit.*

Capvt II.

Pag. 332. *Illis accepi temporibus*] Belli enim ſocialis initio ſumpſit virilem togam: nec multo poſt ſecutum eſt Marianum civile bellum: & in utroque reſp. bello verſata eſt in ſummo diſcrimine. ideo ſubjungit, *quæ pæne amiſſa eſt.*

Vnius opera] De ſe ipſo loquitur, propter exſtinctam conſilio ac virtute ſua conjurationem.

Capvt III.

Pag. 334. *P. Popilii*] Quem C. Gracchus tribunus pl. expulit. poſt redit. in ſen.

Q. Metello] Numidico.

Filius] Pius poſtea dictus.

Pag. 335. *Non Q. Metellus cenſorius*] Legendum, *C.* non *Q.* ut ex faſtis, & in orat. poſt red. in ſen. eſt autem C. Metellus Caprarius, qui cum Numidico cenſor fuit.

Non ſororum filii, Luculli, Servilii, Scipiones] Sororum Metellorum. nam L. Lucullus Q. Metelli Numidici ſorore natus eſt, auctore Plutarcho: P. Servilius Iſauricus Q. Metelli Macedonici filia, ſorore Metellorum quattuor, filiorum Macedonici. quod his verbis oſtendit Cicero in ea pro Domo: *C. Atinius*

patrum

ſuo Cn. Pompejo conſulatum geſſit: cujus proavum Macedonicum in orat. pro Domo Cicero vocat.

Res geſta] Numidico bello.

Illos veteres] Popillium, & Metellum jam nominatos, idem poſt reditum in ſenatu.

Subiit indigniſſimam fortunam] Inimicorum arma fugiens nullo comite.

Præſtantiſſima ſua gloria] Quia virtutem animi numquam perdidit. infra.

In diſſenſu civium] Pro in diſſenſione: ut conſenſus, & conſenſio: aſſenſus, & aſſenſio.

Pag. 336. *Exercitu ſe, armiſque revocavit*] Iratus ſenatui, quem pæne cunctum delevit.

Pag. 337. *Qui domi, qui in foro poſſet eſſe*] Nam uxor, filia, & filius parvus in foro eſſe non poterant, nec a vobis meam ſalutem deprecari.

Itineribus neceſſariis] Cum ad amicorum domos irent.

CAPUT IV.

Pag. 338. *Non modo non a ſenatu, ſed etiam oppreſſo ſenatu eſt reſtitutus*] Poſt red. in ſen. *Non modo a ſenatu non eſt reſtitutus, ſed reditu ſuo ſenatum cunctum pæne delevit.*

Pag. 339. *Semper ſenatus flagitavit*] Etiam Piſone & Gabinio Cos.

Cum primum licuit] Lentulo & Metello Cos.

hoſtibus præbu
poteſt. qui ſu
Clodii comm
tius, qui hoſ
cus; & qui
Clodii. itaqu
tilium illum
lo conſule de
rem diſtulit.
vero Ian. poſt
lis fidem tam
ravit, P. Len
ſalus noſtræ vi
nis, ſimul ac
nihil humana
de me, agen
confecta res e
ego maximis
naveram, cu
cum ſummi
ſocer, optim
ceret, noctem
laſſet. quæ
quemadmodu
ut patefactum
ſumpta eſt. E
tatim aliuſqu
de mea ſalu
varietate diſce
hic Gavianus
emptus, inte
randam poſtul
rela, preces,
affirmare poſt
ſturum credit

Capvt V.

L. Opimius] Quo conſule ... qui Popillium ejecerat, Popillius reſtitutus eſt.

... *eſt*] Qui conſul poſt Ma-...

... *conſules*] Piſo & Gabinius.

...] Ironia. non enim id ..., pactione provinciarum ... mei funeris merces fuit, ... referre voluerunt.

... *erat*] Piſo, quia ..., C. Piſonis uxor erat.

...] Quia, cum ... bonos Italiam ... nec tamen referre

... *plebis*] Atilius ille de quo ... ſumus.

... *patefactum eſt*] Quia po-... : cum ſe moram nul-... diniſſet.

... *impediretur*] Pro ... *omni mora, ludificatione, ... auctoritas impediretur.*

...] Per Q. Fabricium tribu-...

... *in tribunali Aurelio palam ... vidiſſem*] Quo an-... hoc eſt, quod ait in ea ... in ſen. *Servos ſimulatione colle-... eſſe conſcriptos, copias ... iiſdem ducibus ad ſpem ... eſſe revocatas.* Et pro ... *in tribunali Aurelio conſcri-... non modo liberos, ſed etiam* ... pro Sextio, & in Piſo-...

... *parte homines*] Ex parte optima-...

...] Quod mihi inviderent.

... *ſalutis meæ*] Quod ſibi ti-...

... *Egeſtatem*] De Gabinio di-... egeſtatem in orat. pro Sextio, ... memorat.

...] In Piſonem confertur.

... *ſuas*] In utrumque conſu-...

...] Gravius quam, *edictis*.

... *ſanguinis*] VIII Kalend. Febr. ... Fabricius, templo occupato, le-gem ferre vellet. vide pro Sextio. in ea vero poſt redit. in ſenat. *Ego*, inquit, *meam ſalutem deſerui, ne propter me civium vulneribus reſpublica cruentaretur. illi meum reditum non populi Romani ſuffragiis, ſed flumine ſanguinis intercludendum putaverunt,*

Capvt VI.

Privati] Cn. Pompejus, metu inſidiarum Clodii tribuni pl.

Tribuni pl.] P. Sextius: ut in oratione pro ipſo.

Pag. 344. *Conſulis faſces*] Q. Metelli: ut in ea poſt red. in ſen.

Deorum immortalium] Nympharum: ut in ea pro Milone, in Paradoxis, poſt red. in ſen.

Pene omnes] Excepto uno prætore Appio, P. Clodii fratre; duobus tribunis pl. Sex. Atilio Serrano, Numerio Quinctio. in Piſonem, pro Milone.

Vno diſſentiente] P. Clodio. poſt reditum in ſenatu.

Capvt VII.

Pag. 345. *Qui ſunt, fuerunt, erunt*] Vſitata ſententia vel laudanti, vel vituperanti? ut in ep. ad D. Brutum: *Dii iſti Segulio maleſaciant, homini nequiſſimo omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt.*

Pag. 346. *In eo me loco*] In ea dignitate: ut enim centuriatis comitiis conſul factus ſum, ſic lege centuriatis comitiis lata reſtitutus.

Deinceps] Iis, qui poſt meum conſulatum magiſtratum geſſerunt: cum reſpublica me conſule graviter periclitata eſſet.

Eo tempore] Cum lata de meo reditu lex eſt.

Suam claſſem] Cujus cuſtos erat, dum ferrentur ſuffragia. Centuriatis autem comitiis claſſes, in quas Ser. Tullius rex populum deſcripſerat, ad ſuffragia vocari ſolitas, ex Livio, Dionyſio, Cicerone cognoſcitur.

Attentatam] A Clodianis corrumpere conantibus.

Magno dum ſuo periculo] Orta contentione ipſo præſente.

In

tium, Ambrorum, Teutonum, Cimbrorum, ad urbem irruentium.

Capvt IX.

Pag. 250. *Ejus imperii, quod erat penes ipſos*] Quis non videt, conſules Gabinium & Piſonem ſignificari? de quibus etiam ſubjungit, mercatores provinciarum, revocando domum, atque ab iis provinciarum rationem repetendo.

Pag. 351. *Precibus*] Eorum, qui nos offenderunt.

Repetere] Malim, *petere:* ut ſit petere, ne colas bene meritos. reſpondet autem ad illud, temporibus reipublicæ communique utilitate deponi.

Pag. 352. *Verum etiam impius*] Vt pius eſt, qui, cum acceperit maxima beneficia, gratiam refert: ſic impius, qui non refert. nam qui, mediocribus acceptis

dixit; pecunia

C

Pag. 353. …
promitto: v…
meritis viciſſi…
In ſententia …
eſt, *referre ſ*…
ſenatu. nam …
neque hoc po…
tendum. aut i…
id eſt, pronu…
cet: ut ſit, ſ…
ſu: aut interp…
ſenatu ſimplic…
referre ad po…
quid actum eſ…
Animi bene…
animi voluntas …
Cunctis ſuffra…
nemine diſſen…

PAVLLI MANVTII COMMENTARIVS IN ORATIONEM XXVIII.

CAPVT I.

NE mea natura potius] Deprecatur naturæ culpam: ne quis eum noluiſſe putet; quod præ[illegible]erit.

[illegible] *Hac tantum*] Quæ ſunt a [illegible].

[illegible]] Populi Romani ſuf[illegible]bantur honores ii, quibus [illegible] patebat.

[illegible] *conſilio, & in altiſſimo* [illegible], *atque in hac omnium ter*[illegible] Officium ſenatoris ab am[illegible], de quibus deliberat; [illegible], quia nulla dignitas in [illegible]ior; curiam ipſam ab [illegible] perfugio deſcribit.

[illegible] *Quod hac antea*] Niſi delea[illegible], implicabitur ſententia. de[illegible] cur dubitem, cum antiquus [illegible] doctiſſimique viri Latini conjecturam meam confirmet?

[illegible]] Per populum Romanum, [illegible], per deos immortales.

CAPVT II.

[illegible] *Referente*] Kal. Iun. ut docet [illegible] Sextio.

[illegible] Quadrato, tribuno pl. ex [illegible].

[illegible] *fidelem, & minime timi*[illegible] *dimicare placuiſſet, defenſorem* [illegible]] Eundem laudat his verbis in [illegible]tio: *Cujus in mea cauſſa num*[illegible], *virtuſque contremuit.*

[illegible] *placuiſſet*] Non placuit Ci[illegible] ſuos cives, olim a ſe ſervatos, & ſe ſervare cupientes, ſervis armatis objiceret.

Per eum tribunum plebis] Ælium Ligurem, quia intercesſit. pro Sextio: *Interceſſit Ligus iſte, neſcio qui, additamentum inimicorum meorum.*

Per ſe] Homo ignobilis, nullis opibus.

Sub alieno ſcelere] P. Clodii quem ſecutus eſt in delenda republica.

Ab iis conſulibus] Piſone & Gabinio.

Vendiderant] Clodio, pactione provinciarum qua ſceleris merces fuit.

Pag. 360. *Malueram*] Quia cedere malui, quam dimicatione ſuſcepta, patriam in diſcrimen adducere.

Octo tribunos] Nam duo reliqui, Sex. Atilius Serranus, Num. Quinctius Gracchus, promulgare noluerunt.

Promulgavit] Non dixit tulit, ſed promulgavit: ne legem Clodiam agnoſcere videatur, quam ſæpe legem eſſe negat.

Si revixiſſent ii] Socii Catilinæ.

Vtrumque confeſſus eſt] Quorum in altero ſuam improbitatem ſignificat, quia vitam illorum deſiderat: in altero periculum reipublicæ ex illorum vita, ſalutem ex meo reditu demonſtrat.

Magno in periculo rempublicam futuram] Nam ſi hoſtes, atque interfectores reipublicæ reviviſcunt, qui poteſt non in magno reſpublica periculo verſari?

Pag. 361. *Aut ego non revertiſſem*] Ipſis reviviſcentibus: ut rempublicam iterum contra perditos eorum conatus mea vigilantia tueri, & ſervare poſſem. Non gravabor idem aperire pluribus verbis adoleſcentulorum gratia. Cum promulgaſſet Clodius tribunus pl. ut ſi revixiſſent ii, quos conjurationis crimine con-

victos

magno rempublicam in periculo futuram, ſi aut hoſtes reipublicæ revixiſſent, aut ego, ipſis reviviſcentibus, non reverriſſem. Cum enim conjunxit hæc, *Vt ego tum redirem, cum ii revixiſſent*; id plane confiteri viſus eſt, meum reditum, iis reviviſcentibus, eſſe neceſſarium; ne ſcilicet vulneri medicina deeſſet: ſiquidem ego rempublicam contra perditos eorum conatus meo more defenderem.

CAPVT III.

Principes civitatis] Pompejum ſignificat: quia Clodii petitus inſidiis, domi tamdiu ſe tenuit quamdiu ille in tribunatu fuit.

Parentibus perpetuis] Quales eſſe conſules debent. plus autem præſtare ſolet pater, quam tutor.

Pag. 362. *Pene omnium*] Duobus exceptis, Sex. Atilio Serrano, Num. Quinctio Graecho.

Quo quidem menſe] Kal. Febr. Q. Fabricius, princeps rogationis de Cicerone promulgatæ, *Roſtra, aliquanto ante lucem occupavit, ut rogationem perferret. tum Clodiani, cum forum, comitium curiam, multa de nocte armatis hominibus occupaſſent, impetu in Fabricium facto, manus attulerunt: occiderunt nonnullos, vulneraverunt multos, cædem in foro maximam fecerunt, ſic, ut ſpongiis e foro ſanguis effingeretur.* pro Sextio.

lore, ſed etiam
Nonnulli m
quos defenſo
omnes, uno c
pio, ut infra
ædile. igitur

C

Pag. 364.
tes: *Parens,*
tuna, memor
noſtraque inj
Pag. 365.
probum, dua
Cinnano tempo
Cinna ipſe,
biſſimi conſ
recitat in ea c
tale, tantum
ma & quoti
fore putabas?
les eſſe in h
duo ſunt inve
renti conſtricti
Conſul fuiſ
micus erat. i
cus, & frater
luntate, omni
doſe ante pro
cus; quod in
bro, in eo,
num, legitur
ſentiunt Ma
in quo eſt

…] Vnum ex conjurationis …, qui decreto ſenatus cum a… in carcere ſtrangulatus eſt.

… *ſuum*] Pro domo: *Con…, & in conjuratorum gra… verſabantur: cum alter ſe Cati…, alter Cethegi conſobrinum fuiſſe*

…] Ad ipſos enim conſules de… maxime ſalutis meæ pertinebat: …onſul res illas pro ſalute patriæ, quarum cauſſa vexari me ini… & oppugnari a tribuno plebis. In Piſonem: *Cum enim eſſet … illa mea conſularis, & ſenato… mihi opus fuerat, & conſulis*, …

… *Quorum alter*] Gabinius.

CAPVT V.

… *lenocinio*] Egreſſus ætate pue… ſe jam ad alienas libidines di… poſſet, domi ſuæ lenoci… …

… *tribunatus confugiſſet*] Ad … confugiunt, ſervantur. por… …tus, dixit pro Sextio. Qui … Scyllaco illo æris alieni in fre… … adhæreſceret, in tribu… … perfugerat.

… *bello*] Quod Pompejo man… lege Manilia.

… *ipſe fuiſſet*] Subvenit enim …, cum Pompeji legatus pira… eſſet. pro lege Manilia.

… *eſt*] Conſul.

… *Ne auſpiciis obtemperaretur*] …temperari lex Ælia jubebat. in Piſonem.

…] Obnunciabat magiſtratus, … ſervaverat. Clodius autem, … arbitratu ſuo, quandocum…, exitioſas reipublicæ leges … auſpicia, obnunciatio… interceſſionem, quam rem Cice… in ea de provinciis, & in Pi…

…] Concilium dicitur, cum pars … coit. comitiis autem coit …

…Ælia, & Fuſia] Quæ auſpi… …unciationem, interceſſionem …bant: ne pernicioſis legibus

improbi tribuni plebis reipublicæ nocere poſſent.

Ad eum veniſſet] In forum.

Eaque dixit, quæ, ſi ejus vir Catilina revixiſſet, dicere non eſſet auſus] Pro Sextio: *Habet orationem talem conſul, qualem nunquam Catilina victor habuiſſet.*

Nonarum Decembr.] Quo die contra conjuratos actum eſt in ſenatu.

Pag. 369. *Clivi Capitolini*] Equeſter ordo, cum in templo Concordiæ ſententiæ dicerentur de ſupplicio conjuratorum, clivum Capitolinum præſidii cauſſa cum gladiis occupavit. infra: *Dixerat in concione conſul, ſe clivi Capitolini pœnas ab equitibus Romanis repetiturum.* Pro Sextio: *Equites Romanos daturos illius diei pœnas, quo me conſule cum gladiis in clivo Capitolino fuiſſent.*

Quos ei commodum fuit] Quos ei libuit. hoc enim ſenſu ſæpe ita loquitur Cicero.

Compellavit] Nominatim appellavit, & ſermone deterruit. infra: *Alii compellabantur, alii citabantur, alii relegabantur.*

L. Lamiam] Pro Sextio: *L. Lamiam in concione relegavit: edixitque, ut ab urbe abeſſet millia paſſuum ducenta, quod eſſet auſus pro cive, pro bene merito cive, pro amico, pro republica deprecari.*

Præſtanti dignitate hominem] Hoc addit, quia non ſolum eques Romanus, ſed princeps etiam erat equeſtris ordinis: ut in ep. ad D. Brutum: *Clodianis temporibus, cum equeſtris ordinis princeps eſſet, proque mea ſalute acerrime propugnaret, a Gabinio conſule relegatus eſt.*

Pro fortunis ſuis] Quorum amplæ fortunæ ſunt, ii præſentem reipublicæ ſtatum amant, novari nihil volunt: qui vero ſunt a fortunis, rebuſque domeſticis imparati, iis reſpublica cara non eſt: quærunt enim novitatem rerum vel cum publica pernicie; ut ſuis privatis vulneribus medeantur.

Vt, quo minus occulte veſtrum malum gemeretis, nihil diceret] Vt pro republica, & pro ſalute mea nihil diceret. ſic enim effeciſſet, ne veſtrum malum occulte gemeretis. quod efficere non potuit, quamquam edixerit, ne palam, veſte mutata, incommoda patriæ lugeretis.

Romæ turpe erat, ſæpe objicit Gabinio. Æmilius Probus in Epaminonda: *Scimus muſicen noſtris moribus abeſſe a principis perſona, ſaltare etiam in vitiis poni.*

Cæſoninus Calventius] L. Piſo: qui Cæſonini cognomen a patre, Calventii autem nomen a patris ſocero accepit: ut ei Cicero per ignorantiam objicit. nam revera Calpurniæ gentis erat Piſo. vide Pedianum.

Pag. 371. *Non conſulis ſtudium*] Non caret vitio locus. quo enim pertinet *conſulis* mentio? quid prodeſt agentibus in foro cauſſas conſulis ſtudium? legerem *conſulendi:* ut ſubandiatur, juriſconſultos. ad eos enim ventitare ſolebant adoleſcentes: ut, cognito jure civili, cauſſis prudenter ac perite agendis, bonorum oratorum nomen adipiſcerentur. Antiquus liber habet, *Non conſ. ſtudium, non rei militaris.*

Pag. 372. *Cum ſtipite Æthiope*] In, *ſtipite*, ſtuporem Piſonis, in, *Æthiope*, deformitatem notat, coloremque ſervilem. Sic in oratione: *Non enim nos color iſte ſervilis, non piloſa gena, non dentes putridi deceperunt.* Et ibidem: *Obrepſiſti ad honores errore hominum, commendatione fumoſarum imaginum, quarum ſimile habes nihil, præter colorem.* Et: *Colore ipſo patriam aſpernaris, moribus nomen.*

Neglectum] Mendi ſuſpicionem afferunt duo veteres libri, in quibus eſt, *negotium.*

Cappadocem] Servum ex iis unum,

C. Piſoni coll
cognoram, q
ſonum moribu
materna, tran
tris autem Piſ
tranſalpinus I
Italiam Placen

Longe hinc]
Galliam ſcilic

Pag. 375.
Piſonis oculo
dicat, tum i
Tanta erat gr
contractio.

Cum illius n
mea.

Frontis tibi
tibi ſeveritat
frons affereb
Gab. peſtis m
tebas. ejus
vini anhelitu
veſtigiis cum
congruebant
flagitiis eſſe,
ſtendebant.

Ad occulta
cultare antea
tus eras.

Addiceres?

Ne luctu q
nim Piſo cum
tus, qui S. C.
ſtitum rediret

Pag. 376.

s] A P. Clodio tribuno pl.

[illegible] *pari*] Cum Gabinio col-
millimo. Sic in orat. in Piſo-
re eſt auſus cum illo ſuo pari,
omnibus vitiis ſuperare cupie-
[illegible], contra quam ipſe con-
[illegible] rediret.

[illegible] miſericordem fuiſſe?] Dixit
e, crudelitatem ſibi non pla-
[illegible] in oratione contra ipſum:
hoc addidit, ſe miſericor-
[illegible] fuiſſe: quod quidem ex hoc
intelligere.

[illegible] poſſent depellerent] Cum
[illegible] animadverterent.

[illegible]] [illegible] filiam C. Piſoni

[illegible] [illegible]rum Piſo pe-

Proſcriptio] Vt primus cu-
[illegible] prærogativa centuria, ne
[illegible]. Judicium e-
[illegible] toti comitia ſeque-

] Primum fortaſſe, abſente
[illegible] ſuo, Cn. Pompejum
Craſſum, tertium Cicero-
[illegible] in Piſonem: *Cui primam*
dederas tabulam prærogativa,
[illegible] ſententiam rogabas tertium.
[illegible] *miſericordia ſingulari*]
[illegible] Piſo in concione,
[illegible] ſemper fuiſſe.

[illegible] forum] Clodius e-
[illegible] de Cicerone tu-
[illegible] de provinciis tulit, ut Ma-
[illegible], Syriam Gabinius admi-
[illegible] illud in Piſonem: *Eo-*
[illegible], eodem & loci veſtigio, &
[illegible] non mei ſolum, ſed pa-
[illegible]. Et pro Sextio: *Illo*
[illegible] immo hora, atque etiam
[illegible] mihi reique pub. per-
[illegible] & Piſoni provincia rogata eſt.
[illegible]] De me expulſo.
[illegible]] Lata de Cicerone roga-

Præmia: ut pro domo, *ar-*
[illegible] funeris. Et in Piſonem:
[illegible], eodem & loci veſtigio, &
[illegible] non mei ſolum, ſed patriæ
[illegible].
[illegible] reipublicæ, dixit enim, *con-*
[illegible].

Ad vicinum conſulem] Piſonem. vide orationem in ipſum.

Pag. 378. *Ad item vicinum alterum conſulem*] Gabinium, qui fundum habebat in Tuſculano, ubi poſtea villam ingentem exſtruxit, de qua in orat. pro domo, pro Sextio, in Piſonem.

CAPVT VIII.

Judicia ſublata eſſe] Significat illud, quod eſt in ea pro Sextio: *Ecce tibi conſul prætor, tribunus plebis nova novi generis edicta proponunt: ne reus adſit, ne citetur: ne quæ ratur: ne mentionem omnino cuiquam judicum, aut judiciorum facere liceat.*

Ne ille omnia vi poſſet efficere, curavit] Suam enim vim aliquanto firmiorem oppoſuit. pro Sextio.

Pag. 379. *M. Ciſpius?*] Sic repoſui, cum legeretur, *Meſopius*: quam mihi conjecturam attulit ejuſdem, ut arbitror, Ciſpii mentio in oratione pro Plancio.

Pag. 380. *Publici beneficii memoria privatam offenſionem oblitteraverunt*] Hoc eſt, quod ait de eodem Ciſpio in orat. pro Plancio: *An ego, qui meorum lacrimis, me abſente, commotus, ſimultates, quas mecum habebat, depoſuiſſet, meæque ſalutis non modo non oppugnator, ut inimici mei putarant, ſed etiam defenſor fuiſſet, hujus in periculo non dolorem meum ſignificarem?*

Qui mihi quæſtor fuit] In conſulatu.

M. Curtius] Quidam libri, *Curius*, utrum rectius, quis dixerit? ſed ſi, *Curius*; Marci prænomen in Manii mutarem, proprium Curiæ gentis: & a M. minimum differt M.

Cujus ego patri quæſtor fui] Valde hic hæreo. huic enim Curio, neque conſuli, qui conſulatum numquam geſſit, neque provinciam aliquam poſt præturam adminiſtranti quæſtor eſſe Cicero potuit, quem ſcimus quæſtorem Sex. Peducæo in Sicilia fuiſſe.

Separatim] A collegis.

Initio] Cum primum tribunatum iniit.

Quæ de me agere conatus eſt] Legem enim promulgavit: ne perferret, Clodianus vis obſtitit.

tores, octo tribuni pl. illius adverſarii, defenſores mei. Hic quoque ſeptem prætores nominantur. Quibus locis de toto prætorum numero admonemur.

M. Callidius] Orator optimus, niſi vis ei dicendi abfuiſſet. vide in Bruto.

Pag. 382. *Huic homini*] Patet ex iis, quæ ſequuntur, ſignificari P. Lentulum conſulem.

Qui rempublicam ſalvam vellent] In Piſonem: *Ad meam unius hominis ſalutem ſenatus auxilium omnium, cuncta ex Italia, qui rempublicam ſalvam eſſe vellent, conſulis voce & litteris implorandum putavit.* Et pro domo.

Qua voce a te Romule poſt Romam conditam conſul uſus eſſet pro univerſa rep.] Quid opus eſt, *a te Romule*, cum ſequatur, *poſt urbem conditam?* vidit mendum Vbaldinus Bandinellus, cujus in hac emendandi ratione excelluit induſtria: vident, opinor, omnes, qui judicio aliquid valent. Sed profecto, quod ſincerum non eſt, id videre multo proclivius eſt, quam corrigere. legebat Vbaldinus, *qua voce antea ſemel*: alii, *qua voce ter omnino*, ſatis longe, ut mihi videtur, uterque a vetere ſcriptura: veruntamen concedamus aliis, quod ipſi nobis non concedimus, ut conjectura liberior eſſe poſſit: rem ipſam ponderemus. Videtur Vbaldinus, cum, ſemel, reponendum putavit, de uno conſule P. Valerio Poplicola cogitaſſe: qui, cum Ap. Herdonius noctu Capitolium ar-

Mihi de uno
quam de Opi
qui Cicero v
laus, ut, cu
poſt urbem
exaudire poſ
ad arma voc
lutem defen
cis, opibus
citaret: ut
pro uno ci
facto pro u
quod ſingul
conditam.
tione pro Se

Pag. 385.
Frater in
tellus Clodi
natus eſſet.
Attic. fratre
Divina q
in ea pro d
gravitatem
nam aſſequi p
Pag. 386.
lerem ep. 1,
Pag. 387.
de Haruſp. r
Is qui ſua
excitandos p
ge, vel cert
ſcripſit Sex

ſtris extincta eſt variis
ratio: Cum omni mo-
mmnia ſenatus auctori-

Legendum videtur,
id eſt, ad ſua nego-
a pro Sextio, in qua
rbis: *Decrevit eodem*
iis, qui ex tota Italia
nvenerant, agerentur
ad res redeuntes, ut

itate] Qui ſenatores
nem.
us] Eos, qui roga-
anum pro ſalute Ci-

ſuffragiorum tabulas

atum. Locum huic
in Piſonem recitare
bis, inquit, audio,
quo minus adeſſet,
tionem eſſe viſam;
am neque multitu-
tam, neque ſplen-
certe video, quod
liæ, vos rogatores,
s cuſtodes fuiſſe ta-

Quamdiu Clodius

u: quod lex Clodia
innius: ut in ea pro

] Capuæ.
C. Cæſare conſule

mviratum, collega
de illud ſupra: *Ca-*
mpore conſulem eſſe,
Et in ea pro domo,

intercesſorum] Hoc
ribunum pl. conji-
referente L. Nin-
ocando, emptus a

legem qua pul-
a privilegium vo-
ant leges ſacratæ,
ges privatis homi-
ſt enim privile-

Conſignavit] Teſtatam eſſe voluit, ad Clodiani ſceleris memoriam.

CAPVT XII.

Pag. 392. *Recolenda*] Memoria repetenda, animo recognoſcenda. Phil. 13. *Quæ ſi tecum ipſe recolis.*

Vni] Cn. Pompejo.

Quoad licuit] Nam per conſules, Piſonem, & Gabinium, diu non licuit.

Conſul] Gabinius. ſupra.

CAPVT XIII.

Pag. 393. *Compellabantur*] Appellabantur: & cum iis, ne pro Cicerone deprecarentur, agebatur.

Relegabantur] L. Lamiam ſignificat, ſupra.

Templorum] Templi Caſtoris. pro domo: *Cum vero gradus Caſtoris convelliſti, ac removiſti; tum, ut modeſte tibi agere liceret, homines audaces ab ejus templi aditu, atque adſcenſu repuliſti.* Et pro Sextio.

Demolitione] Convulſis remotiſque gradibus.

Suorum præmiorum] Provinciæ Macedoniæ.

Erat alius] C. Cæſar, qui extra urbem erat.

Cum imperio in multos annos] Cum imperio quinque annorum, lege Vatinia dato.

Magnoque exercitu] Quattuor legionibus: cum quibus profectus eſt ad Gallicum bellum.

Pag. 394. *Altera*] Clodius, & conſules.

Altera] Boni viri.

Auxerunt dimicationis metum] Effecerunt, ut viri boni dimicationem eo magis timerent: quia Cæſar in primis, cum inimicus mihi eſſe diceretur, tacebat, Craſſo, & Pompejo conniventibus.

Infitiando] Hoc referri neceſſe eſt non ad eos, qui Ciceronem depoſcebant, ſed ad eos, qui ab iis Ciceronis inimici eſſe dicebantur: qui cum non infitiarentur, ſed tacerent, hominum ſuſpicio, & cura non minuebatur, ſed augebatur bonis viris dimicandi metus. Traduxit in hunc locum mutatione aliqua ſenarium illum, qui eſt in oratione in Piſonem: *Num-*

c 3 *quam*

quædam ex omni urbis fæce, ac ſervitio conſtituit. ad Quirites: *Cum homines in tribunali Aurelio palam conſcribi, centuriarique vidiſſem.* Pro domo: *Cum in tribunali Aurelio conſcribebat palam non modo liberos, ſed etiam ſervos, ex omnibus vicis concitatos; vim tum videlicet non parabat.* Pro Sextio: *Iiſdem conſulibus inſpectantibus, ſervorum delectus habebatur in tribunali Aurelio, nomine collegiorum.* Et in Piſonem.

Proſcriptionis] Exemplo L. Lamiæ relegati.

Capvt XIV.

Pag. 395. *Revocata eſt*] Mutatis conſulibus.

Cn. Plancius] Cum in Macedonia quæſtor eſſet.

Provincialibus ornamentis] In orat. pro ipſo Plancio: *Simul ac me Dyrrhachium attigiſſe audivit, ſtatim ad me, lictoribus dimiſſis, inſignibus abjectis, veſte mutata, profectus eſt.*

Commodiſque] Sua commoda, dum me ſuſtentaret, & conſervaret, neglexit omnia.

Capvt XV.

Pag. 396. *P. Popilio*] C. Gracchi lege pulſo, deinde reſtituto. ad Quirites, pro domo.

Nobiliſſimo homine] Conſulari.

Q. Metello] Numidico, de quo L. Ap-

dictus Macedo
Scipiones] P.
donici filia ſuſc
nis, qui Pomp
de, quæ dixim
Qui in una p
Quir. *Mihi pi*
neſcio parum, a
frater.
Pag. 397. Pr
gationem de
in Bruto: de
pro Plancio.
Interfectis in
C. Graccho, .
Alter eorum
invito quidem
natu.
Vim] Saturn
C. Marii VI co
partes adjuvab
tello inimicitia
Qui hac hom
conſularis autop
Primus Popilli
C. Gracchi, b
expulſus: terti
victoris arma ſ
Pag. 398. *E*
& fidem.
Qua ipſe pra
ſtate mea ſunt
micorum injuri
Illa] Patient

PAVLLI MANVTII COMMENTARIVS IN ORATIONEM XXIX.

CAPVT I.

I. D*Ivinitus*] Divina ſæpe transferuntur ad humana per ſimilitudinem; cum in ſingulari laude ... ia vocabula ſufficere non vi... lic, *divinus ſenatus*, *divina S. C.* ... *noſter*. Plato eadem ratione eſt ... *itus*, pro præclare: ideoque ... ur, *tum nihil præclarius*.

...] Minores, abſente pontifi... C. Cæſare, qui tum in Gallia ... erat. eorum nomina poſui... ...nto.

... *s*, *& religionibus deorum im...* *& ſumma republica præeſſe*] ... eos, qui tum pontifices erant, ... abeſſent a majorum ætate, ... periores omnes pontifices; ut ... præeſſet nemo, qui ſummam ... ſimul non adminiſtraret, ... nor non eſſet infra: *Conſilium* ... *amplisſimis viris ad ſacerdotia*

4. *Amentes, ac perditos magi...* ...lis in tribunatu Clodius fuit. ... *um, ac ſceleratorum civium præ...* ... nquam enim deerunt, qui o... s ferant in oppreſſione bono... ſi mihi mea domus, Clodii tri... furore adempta, & Libertati ... a, veſtris hodierno die ſenten... ...ur.

... *deorum immortalium religione*] Armavit Clodius, ac munivit ... em ſuam religione deorum ... lium, cum domum Ciceronis, ... icatam atque everſam dedican... n curavit.

Pag. 405. *Labes, ac flamma reipublicæ*] Quia ſuis rempublicam ſceleribus deformavit, atque incendit.

Quem æquitate humana tueri non poteſt] Quia reſciſſa ſunt, & reſcindentur a ſenatu, populoque Romano ea, quæ geſſit in tribunatu. quod præcipue, reſtituto Cicerone, cognitum eſt.

Interpretes religionum] Pontifices, de quibus dixit jam: *Pontifices religiones ſapienter interpretando*.

Requirendi] Vobis, & religiones, & rempublicam deſerentibus.

Ab aliis oppreſſa] Oppreſſit rempublicam Clodius, deſeruerunt Pompejus, Cæſar, Craſſus, prodiderunt conſules Piſo Gabinius.

Per hos dies] IIX Id. Sept. ut opinor, i. biduo poſt quam in urbem rediit. Significat ſententiam a ſe dictam in ſenatu de Pompejo, cum eſſet annonæ ſumma caritas, rei frumentariæ præponendo. qua de re ſic epiſt. I. lib. IV. ad Attic. *Eo biduo, cum eſſet annona ſumma caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad ſenatum concurriſſent, impulſu Clodii; mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent; cum per eos dies ſenatus de annona haberetur, & ad ejus procurationem ſermone non ſolum plebis, verum etiam bonorum Pompejus vocaretur; idque ipſe cuperet; multitudoque a me nominatim, ut id decernerem, poſtularet: feci, & accurate ſententiam dixi, cum abeſſent conſulares, quod tuto ſe negarent poſſe ſententiam dicere, præter Meſſallam, & Afranium. factum eſt S. C. in meam ſententiam, ut cum Pompejo ageretur, ut eam rem ſuſciperet, lexque ferretur.*

Vituperaſſet] Apud vos. Videtur Clodius apud pontifices verba feciſſe, prius-

 quam

eſſe arbitraretur, quod S. C. illud de re frumentaria Pompejo mandanda, vobis abſentibus, factum eſſet. Non affuerunt eo die conſulares, quod tuto ſe negarent poſſe ſententiam dicere. De conſularium autem numero pontifices aliquot erant, ut P. Servilius, M. Lucullus, C. Curio, M. Craſſus, Q. Metellus, M' Glabrio.

Qua ille uti non poteſt] Quia prudentiam ac mentem requirit oratio.

Munivit] Confirmavit atque auxit, naturalem petulantiam nulla pœna coërcente.

C A P U T II.

Qua te tanta pœna tuorum ſcelerum, flagitiorumque vexat, ut arbitrere] Scelera enim, & flagitia in malas opiniones, tamquam in pœnam, homines impellunt.

Specie ipſa] Majeſtate quadam oris, & corporis.

Suſtinent] Tuentur, atque conſervant.

Salutem civium] Annonæ caritate periclitantium.

Pag. 406. *Cum honore Cn. Pompeji*] Quem rei frumentariæ, mea ſententia præfeci.

Mihi eſſe iratos] Quod iis abſentibus eam de honore Cn. Pompeji ſententiam dixerim, in quam S. C. factum eſt. Id aliquanto clarius non multo poſt. At enim, inquit, liberum ſenatus judicium

tifices ipſos, …
quam ſenator…
riis abhorrent…
populum defe…
Superior] C…
actum eſt.
Inferior] A…
A libidini…
tia, quam lib…
Certum, d…
Libidini con…
Vetuſtas au…
ſam probant.
Auctoritas…
pta ſunt, de…
ne vel inferre…
Monumenta…
ſtant, conſer…
Tune es ill…
non potuit?] …
dii, ſed plan…
natum carere…
rem illum ac…
quo majorem…
ſtatim adven…
tem optime…
S. C. cum…
propter mei…
tem ſummi…
ſulares.

C…

Fano, & …

mperio, erat in Italia ejus

mis, & Gabinii.

w] Collegiorum nomi- *in tribunali Aurelio con- liberos, ſed etiam ſervos. lem conſulibus inſpectanti- lectus habebatur pro tri- ollegiorum nomine*. In Pi- . ad Quir.

ſſione templorum] Tem- ſignificat. pro, Sextio: *arma in templum Caſtoris mtur*. Et in Piſonem.

is] Hoc ad Ciceronem, . refertur. Se enim patria cauſſa nes ad arma dedu- s in orationibus, & in ur.

dir] Commota plebe caritatem.

, In quo ſenatus habe-

ſtitiſſet] Cum me in pa-

ga ſalutem meam.

ſtramque] Catilinæ tem-

a.

ndicio meo, ſi in ſena- m. infra: *An, quia non ſententia duos conſules, lus?*

. P V T IV.

æſertim conſulares, qui non venerunt, exceptis tanio.

u omnino in civitate eſſe non armis ceſſi.

Non item exiſtimarunt: nte, ipſi non timuerunt. , nec ſine mendo, lege- reſtitui ex antiquo libro doctiſſimi hominis, a- Petri Angelii Bargæi.

aliorum vicem] Et mea, à.

avi] Quos condemnare b iis in ſenatum arceſſitus

Ejectus nullo judicio. o Milone: *Diem, mihi credo, dixerat, multam irrogarat, actionem perduellionis intenderat.*

Damnatorum pœnam ſuſtinerem?] Ne exſularem, ut damnati.

Optimum conſilium] Cum ideo ſenatum haberent, ut annonæ difficultatem opportuno remedio tollerent.

Quam populi ſermo] Senſimus id, quod ſentire populum, atque expoſcere vidèbamus, ut curandi frumenti munus Pompejo mandaretur.

In animis noſtris] In ſenatorum animis.

Superioribus diebus] Ante meum adventum.

Propter metum] Plebis, circa curiam adſtantis.

Qui remanſerunt] Qui ſi timuiſſent, non remanſiſſent.

Pag. 410. *Ab univerſo ſenatu reclamatum eſt*] Patet igitur, eos, qui tum abfuerunt, ſi affuiſſent, idem ſenſuros fuiſſe, quod ii, qui affuerunt.

C A P V T V.

An alio potius confugiendum fuit?] Non ad Pompejum. infra: *Negat oportuiſſe quidquam uni extra ordinem decerni.*

Conſilia tua] De renovandis ob annonæ cauſſam latrociniis.

Ob annona cauſſam] Occaſione præſentis annonæ: ob annonam ſpecie, revera improbo conſilio.

Pag. 411. *Concurſus ad templum Concordia factus*] Ad Attic. epiſt. 1. lib. IV. *Eo biduo cum eſſet annona ſumma caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad ſenatum concurriſſent impulſu Clodii; mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent.*

Capere potuit] Pro debuit, ut ad Attic. lib. 2. *Feſtive, mihi crede, & minore ſonitu, quam putaram, orbis in republica eſt converſus, citius omnino, quam potuit.*

In cauſſa fuit annona] Malim, *cauſſa fuit*, ſublata, *in*, præpoſitione.

Hoc delatum malum] Seditionem a te concitatam.

Pag. 412. *Nihil de me dicam*] Se quoque inſidiis a Lollio petitum ſignificat.

Cn. Pompejum] Damnianum quendam Pedianus, locum interpretans pro Milone; inſidiatorem Pompeji nominat præter eum, potuit & hic Lollius de tollendo Pompejo, impulſus a Clodio cogitare.

Per cauſſam inopum, atque imperitorum] Quaſi defenderet inopes atque imperitos. nam, *per cauſſam*, eſt per ſpeciem, ſignificatione falſa.

Pag. 413. *Decuriatos*] In decurias diſtributos. Sic pro Sextio: *Cum vicatim homines conſcriberentur, decuriarentur.*

Materiam ſeditionis] Annonæ difficultatem.

Iſta funeſta fax] Clodius cum ſua ſeditioſorum ad cædem, ad direptionem parata manu. Tribus verbis inducta tranſlatio, *materiam*, *fax*, *adhæreſceret*.

CAPVT VI.

Annonam præſtare] Annonæ ſubvenire, inopiæ mederi.

Imperitis injecerat] Apte, *injecerat*, verbum temeritatis, cum, *imperiti*, dixiſſet.

In templo Iovis Opt. Max.] Recitabo verba pro Sextio quibus eadem ſententia continetur: *Quid ego*, inquit, *illa de me divina S. C. commemorem? vel quod in templo Iovis Opt. Max. factum eſt: cum vir is, qui tripartitas orbis terrarum oras, atque regiones tribus triumphis, adjunctas huic imperio, notavit, de ſcripto ſententia dicta*,

Pompejo nihil dant:
omnibus negant. ego quo
tea feceram in bello Mith
ordinem Pompejo manda
ci nunc in rei frumentari
eidem extra ordinem de
quam in illis conſtantiam
in me ipſo delector.

Quo ille auctore] Prætor C
nem habuit pro lege Mani
pejus cum Mithridate, ac
ordinem bellum gereret.

Poſſum aliquid
quandam rationem habent
in uno homine potentiam
tu vero cur id non probas
quod in Catone antea
nam hæc impudentia eſt,
non ſimiliter ſentias?

Populumque Romanum
Inductum a te,
cando Ptolomæi
comprobaret. Non

enim vere dici poteſt illa
Si quis] Malim, *ſi*
Pag. 418. *Quid ad is?*]
tuum factum non excuſat.
non eſt, ulli rei quemq

ines mente turpiſſimo]
ti conſtat.
ellum pacatiſſimis gen-
n contra pacatiſſimas
gerrimas; pacatiſſimas-
dum tradidiſſes.
ario.
os, qui lege C. Cæ-
rentur.
s] Vt de Syria.
] Majore, quam pro

Vide orationem in
de provinciis.
Cæſaris.
fortaſſe: aut
le, *conſtitui:* cum ſe-
domitas.
ſti?] Tua lege, adem-
as lege Sempronia ſe-

enim provincias, vel
ſolebant.
ti frumentariæ.

PVT X.

ſopitus aliquandiu
Ciceronem ipſum,
eicere, ejici patria ſit
re pro Sextio: *Hic ali-*
ipſe vellet, Cn. Pom-
is, qui mentem optimi,
conſiliis, ac fictis terro-
mea ſalutis averterant,
ſopitam, ſed ſuſpi-
confuetudinem rei-
a.
ilatam, vel *mutilam*,
cum ſequentibus enim
videtur.
luoni ſpurciſſimo] Quia
retur. infra: *Hanc tibi*
ſit ſpurciorem lingua ſua,
, cui non ſit interdictum?
idinum tuarum] Quia
t ſororis Clodii, cum
rem habuiſſe diceretur.
is] Qui tibi ſocius eſſet
dine ſororis tuæ.
Dixi jam, cunnilingum

Effecit, ut ipſa magis
quam te.

Mancipes] Publicanorum principes, qui publica ſuo periculo redimebant.

Impuriſſimo] Et hoc ad illud refertur, *heluoni ſpurciſſimo.*

Parricida, fratricida, ſororicida] Qui in patrem, fratrem, ſororem impius fuiſti.

CAPVT XI.

Pag. 423. *Iiſdem machinis*] Fictis ſermonibus, & falſis criminibus.

Illuſtrius] Sic malo, quam, ut antea, *induſtrius* mendi origo fuit litterarum ſimilitudo, quia ſcribebant veteres, *inluſtris.*

Fictis ſermonibus] Pro Sextio: *Quem virum, ſtudioſum mei, cupidiſſimum reipublicæ conſervandæ, domi meæ certi homines, ad eam rem compoſiti, monuerunt, ut eſſet cautior; ejuſque vitæ a me inſidias apud me domi poſitas eſſe dixerunt.* Et in Piſonem: *Veſtræ fraudes, veſtrum ſcelus, veſtræ criminationes inſidiarum mearum, illius periculorum, nefarie ficta, ſimul eorum, qui, familiaritatis licentia ſuorum improbiſſimorum ſermonum domicilium in auribus ejus impulſu veſtro collocaverant veſtræ cupiditates provinciarum effecerant, ut ego excluderer, omneſque, qui me, qui illius gloriam, qui rempublicam ſalvam eſſe cupiebant, ſermone, atque aditu prohiberentur.*

Pag. 424. *Meum tempus*] Et hic, & paullo poſt, tempus accipe pro adverſo tempore, ut in proœmio Manilianæ, *amicorum temporibus.*

Proviſi] Cogitati, a ratione profecti.

Sim paſſus] Fictis ſermonibus, & falſis criminibus.

Quid ſibi iſte vult?] Cur tantopere Pompejum ornat? quid ſpectat?

Pæne deditum] Gravius eſt, *deditum*, quam deſertum.

CAPVT XII.

Pag. 425. *Cum dixiſſet*] Cum peroraſſet: vide duas poſt reditum orationes: ex quibus ea patent, quæ dixit Pompejus, antequam obſecravi.

Aut de republica] Subjungit, cognitionem pontificum in jus religionis, & in jus reipublicæ fuiſſe diſtributam.

CA-

eſſent. ſed ii tantum, qui pontifices iidem erant. hac enim in cauſſa non augurum, ſed pontificum judicium erat. itaque domum ſuam a pontificibus religione liberatam, dicit in ea de Haruſpic. reſp. Et ad Attic. ſcribens, religionis judices pontifices appellat, apud eos ait ſe dixiſſe, eos de ſua domo decreviſſe mentionem augurum nullam facit.

Quod eſt, pontifices jus adoptionis?] De jure adoptionis vide Gellium lib. v. cap. 19.

Generum, ac dignitatis] Ne ſcilicet a genere clariſſimo ad obſcuriſſimum, a ſumma dignitate ad infimam condicionem adoptione transfeatur. infra: *Ita adoptet, ne quid aut de dignitate generum, aut de ſacrorum religione minuatur.*

Sacrorum] Ne ſacra intereant. adoptati autem in aliena ſacra tranſibant. Valerius Max. lib. VII. cap. 7. *M. Annejus filius in Suffenatis familiam, ac ſacra transferat.* Pro Murena: *Sacra interire illi noluerunt.*

Filium] Clodium: ne adoptivus naturales hereditatis parte privet. infra: *Neque patris heres.*

Intereunt] Quia, cum adopteris a Fontejo, ad Fontejæ gentis ſacra tranſis.

Quæſitum eſt] *Cum adoptareris.*

Pag. 428. *Ejus*] Fonteji.

Qui adoptabat] Annos viginti natus.

Alter Oreſtem, alter Piſonem adoptavit] Oreſtem Aufidius, Piſonem Pupius. conſuli autem cum M. Meſſalla

maximo, qui
dentur in trib
medius fidius
tur, hoc jure
num locuplet
tim populari,
quanto poſt
tum, pontifi
minibus exiſt
orat. 2. in Ru
Quirites, hi
odorari hunc d
parietis partem
dum, partem
hil ſatis eſſe v
Non licere
ciis.
Anguſtiore
triciis, quan
cii ſimul eſſ
poſſunt, pl
In ſacerdo
ſolis plebeji
Neque re
ſacerdotes,
rant.
Auctores]
curiatis curi
quos ex ant
ſolis patricii
porrebat.
Curiatorum
quaedam, t
præſentanci

interrex nullus ſit] Nullus autem patricii ſenatores, a quibus pronon erit.

patricium eſſe] Aſconius pro

CAPVT XV.

431. *Reſponſa ſunt*] Ab augurim de ſuo jure a magiſtratibus intentur. itaque cum populo ea ſcere.

de cælo ſervatum ſit] Servare de id eſt impedimento eſſe, quolex ferretur cunctis plane magias, tam plebejis, quam patricius,

eſſe dicatur] Non dicit, *lata ſit*, *lata eſſe dicatur*: ne legem appelam contra auſpicia latam oſtenlerat autem eam C. Cæſar conſul, collega de cælo ſervante.

ne enim mea iam quidquam intereſt] d me, ſi Cæſaris acta firma ſint? functus jam ſim, nec mali quidamplius ex illius actionibus exm.

miſſa ſunt] A Clodio tribuno pl. dverſante Cæſare, quia tribunum tem a ſe alienare nolebat, mene acta ſua ſuperioris anni a prætonimicis, atque a ſenatu infirma. excepit igitur Cicero ea tela, & calamitatem ſubire propter actioſaris coactus eſt: cum vero in parestiturus jam eſſet nihil ejus in, ſi Cæſaris acta rata eſſent.

picorum patronus] Vt Cæſaris acta ferentur: quod eum nihil ſalvis is egiſſe diceres.

ro] Prætore, anno poſt Clodii um proximo.

432. *Vbi*] Qua in re. amentiæ ummæ fuit, cum ejus tribunaet acta eſſet Cæſaris, iiſque ins nullus eſſet, ea ipſa acta reconari.

CAPVT XVI.

ntopium] A M. Cœlio de majecuſatum, & damnatum.

miſeri] Miſerum vocat, quia us exſulabat.

Viros fortes] C. Cæſarem ſignificat, qui legem curiatam de Clodii adoptione conſul tulit, ut tribunus plebis, deinde factus Ciceronem in exſulium pelleret. Suetonius.

Trinundinum] Ne qua lex feratur, niſi promulgata per tres nundinas populo patuerit. Cæſar autem legem curiatam de adoptione Clodii tribus horis pertulit. nam cum hora ſexta, quæ ego in Antonii cauſſa dixeram, cognoviſſet, hora nona legem pertulit.

Eadem obſervanda] Videtur omnino de trinundino non obſervato aliquid ſubjungere debuiſſe: & ſane lex Cæcilia & Didia, quod ex Phil. 5. liceat colligere ad trinundinum pertinent: verumtamen Druſi leges a ſenatu ſublatas eſſe, non quia ſervatum in iis trinundinum non eſſet, verum quia contra auſpicia latæ, Cicero ipſe lib. III. de leg. auctor eſt. Ego de trinundino in lege curiata non obſervato prorſus accipiendum arbitror. jam enim Cicero diſputationem de auſpiciis abſolverat: nunc agit de trinundino: quod & ea, quæ ſupra dicta ſunt, & quæ ſequuntur, ſatis probant.

Pag. 433. *Decrevit ſenatus*] Referente Philippo conſule, Druſi inimico.

M. Druſi] Ejus filii qui, ſuſcepto ſenatus patrocinio, C. Gracchi tribuni pl. potentiam fregerat.

Hoc totum] Te tribunum plebis non fuiſſe.

Quoſdam] M. Catonem ſignificat.

Te cum plebe jure agere potuiſſe] Te tribunum plebis fuiſſe. Id autem ideo ſentiebat Cato, quia, ſi, Clodium tribunum pl. non fuiſſe probaretur, infirmabantur ea, quæ ipſe in Cypro inſula, lege Clodia miſſus, egiſſet.

Iure indictum] Idem in ea de provinciis: *Iidem illam proſcriptionem capitis mei contra reipublicæ ſalutem, ſed ſalvis auſpiciis rogatam eſſe dicebant. itaque vir ſumma auctoritate, ſumma eloquentia dixit graviter, caſum illum meum funus eſſe reipublicæ, ſed funus juſtum, & indictum.*

Quod ſalvis auſpiciis egiſſes] Id ſi negaſſet Cato, legem Clodiam de Cicerone latam ſuſtuliſſet.

Eas actiones] Leges a Cæſare conſule latas, inter quas curiata fuit.

Com-

vilius Vatia, Iſauricus. hic autem Rullus fortaſſe is eſt, contra quem Ciceronis exſtant orationes.

Capvt XVII.

Sacrata] In ſacro Monte, in quem plebs irata patribus ſeceſſerat, latæ.

Pag. 435. *Prodicta die*] Conſtituta ante die.

Auſpiciis] Adverſis: ut illo die agi per auſpicia non liceret.

Excuſatione] A reo allata, cum adeſſe non poſſet.

Capvt XVIII.

Pag. 436. *Vbi crimen eſt, ubi accuſator, ubi teſtes*] Quæ in mea cauſſa non fuerunt.

Liberis] Otioſum hoc videtur.

Præda præſertim populari] Grata propter ſpem largitionis.

Pag. 437. *Clodius*] Sex. Clodius ſcriba: qui poſtea, Clodii cadavere in curia illato, & incenſo, quo incendio curia ipſa conflagravit, in exſulium miſſus eſt, & a M. Antonio conſule, poſt Cæſaris interitum, reſtitutus.

Spurciorem lingua ſua] Nam cunnilingus putabatur, ideo ſequitur, *hoc quoque ligurit*. Et aliquanto poſt: *Quare hoc ex Clodio, ſcriptore legum tuarum: jube, adeſt: latitat omnino: ſed ſi requiri juſſeris, invenies hominem apud uxorem tuam occultantem ſe capite demiſſo.* Et ſupra: *He-*

pro actione
monis eleg
dixit, Lib
Clodio in
ſtructam. e
publicorum e
Pag. 438.
tatis conſecr
ennes conſec
Quam ·
id eſt, quem
buiſſi cultur
novam ſacer
matris mini
vitum: ut in
rat ullo modo
peccare, præſ
ſtro, quod cog
didiciſſet.
In præda ſt
rum meorum
Mancipum]
nimi ſunt, q
mant aut com
Præda ſacim
idque arbitre

C A

Amici illi tui
net, qui, ædi
tulerat.
Te uno amico
enim uno amic
reſt, præſertin

ivit cum hominibus primis, *ſimis opibus & gratia: tri- ulis, Palatinam denique, s illa peſtes vexare popu- icebantur, perdidit.*

] Accuſatores de calum- æ aliis criminibus: cum lebis Clodius pro iis de- Sextio: *Quiſquis erat, rtem in meo luctu ſceleris le, quocumque venerat, cumque ſubierat, damna-*

Ligur] Novus in urbe ci- Liguria profectus. Notat bilem, & Ligurem. nam ie gentis, ut ab Æliis no- inem ducere videretur, men ex Æliorum imagi- : quo tamen cognomine, ris eſſet, ſed cujus natio- ius eſt. eam ignobilitatem o Sextio oſtendit his ver- *Ligus iſte neſcio qui, addi- torum meorum.* De patria ianto poſt: *Ex novem tri- s habueram, unus me ab- qui cognomen ſibi ex Ælio- arripuit, quo magis natio- n generis, videretur.*

& ſubſcriptor tuus] Ad- ecunia emptus ad amicos ripſerat, quia ſecutus eſt ii voluntatem, cum, Ci- in exſulium profecto, uno pl. de ejus reditu re- oeſſit. pro Sextio. *ſtrum ejus ſe velle perſequi* emeno ſublatus eſſet.

n eſt auſus] Nominis dela- tio ſequebatur, ſed legi- nen jam detuliſſet accuſa- t, veritus, ne calumniæ ui accuſaret eum, in quo ie, cum in ipſo potius cri- , qui Papirium, fratrem itatis cupiditate & ſpe tol- Iet. ideo ſubjungitur: *A- mis, ſceleriſque ſocius.* quia o vere poſſet, niſi ſimul lem ſocius Ligur damna-

us] Qui eam ſcripſit, & qui opulum.

Quocumque venit] Ad quodcumque judicium. ſic pro Sextio: *Qui aliquam partem in meo luctu ſceleris Clodiani attigiſſet, quocumque venerat, quod judicium cumque ſubierat, damnabatur.*

Repudiatus convictuſque] Repudiati accuſatores, rei convicti.

Falſum S. C.] De afficiendis ultimo ſupplicio conjuratis.

Retulerit] Quo, & unde? ad ærarium e ſenatu Phil. 5. *Senatus etiam conſulta, pecunia accepta, referebas: ſyngrapha obſignabantur: S. C. numquam facta, ad ærarium deferebantur.*

A ſenatu judicatum] Qui me decretis honorificentiſſimis in patriam revocavit.

Vno ſortitu retuliſti] Non refert ad populum, ſed fert tribunus pl. refert autem vel ipſe, vel ceteri magiſtratus ad ſenatum. itaque pro, *retuliſti*, malim *tuliſti.* Nec in *ſortitu*, ſatis acquieſco. ſorte enim tribunus pl. in ferenda lege non utitur. quare *ſcitu*, puto eſſe rectius: ut, quod ſcivit plebs, intelligatur.

M. Druſus] Tribunus pl. pater tamen, an filius, non omnino conſtat, ſed de patre dictum ideo videtur, quia nominatur ante M. Scaurum, & L. Craſſum qui & poſt M. Druſum patrem, C. Graccho æqualem, & ante filium, qui L. Philippo conſule tribunus pl. fuit, in republica floruerunt. Movet me illa quoque ratio, quod filii non pleræque leges, ut hic ait Cicero, ſed omnes plane uno S. C. referente conſule, Philippo, ſublatæ ſunt.

Bonus ille vir M. Scaurus] Cujus in tuenda republica conſtantiam vehementer Cicero laudat in ea pro Sextio, & alibi.

L. Craſſus] Oratorum ætate ſua princeps.

Pag. 440. *Conſularis*] Lego, *conſulares.* nam tribunus plebis eſſe non potuit Scaurus, cum patricius fuerit, ex Æmilia gente.

Decumis] Opinor hunc eſſe Decimum illum, de quo ſic epiſt. 3. lib. IV. ad Attic. *Vix jam Decimum deſignatorem, vix Gellium retinet.*

Clodiis] Sex. Clodio ſcriba, quem paullo ante dixit legem illam P. Clodio de Ciceronis exitio tuliſſe.

C a-

ſcurum eſt, quid dicat: dici tamen hoc arbitror: cum id, quod in publicata & everſa Ciceronis domo ædificatum fuerat, (id autem quid eſſet ſatis infra oſtenditur) Clodius a conductoribus exegiſſet, id ei facere non licuiſſe: cum opera publica ab iis exigi ſolerent, qui ei muneri publice præpoſiti eſſent.

Quid nominis inſcriptio tibi?] Homini privato in opere publico?

Per legem Liciniam] In Rull. 2. *Licinia eſt lex, atque altera Æbutia quæ non modo eum qui tulerit de aliqua curatione, ac poteſtate, ſed etiam collegas ejus, cognatos affines excipit, ne eis ea poteſtas, curatiove mandetur.*

Monumentum feciſſe in meis ædibus] Diſtinguit monumentum ab ædibus: quia monumentum eſt id, quod ad memoriam exſtruitur: propterea dicit infra: *In conſpectu totius urbis domus eſt mea, pontifices: in qua ſi manet illud non monumentum urbis, ſed ſepulcrum inimico nomine inſcriptum; demigrandum potius aliquo eſt.*

Signum] Libertatis.

Cyprius rex] Ptolomæi regis Alexandrini frater: qui, cognita regni ſui publicatione ſe ipſe veneno necavit. hanc hiſtoriam & in oratione pro Sextio Cicero attigit.

Pag. 441. *Exſules Byzantium reducerentur*] Quod iniquum fuit: cum præſertim libera civitas Byzantium, & ſui juris eſſet. pro Sextio: *Reducti exſules*

Didia de tri
ſervando;
non ſolere
iis autem e
bus rebus
tres nundin
re populo
ut ſpatium
ret, ſi quic
moremve
poſtea ſuff
pi oportere
lex Cæcilia
bus de rebu
ſervari trin
alterum qu
verba Cice
derare. nem
ſed, *quæ e*
quaſi, oſte
ſententiam
Pag. 442.
ſed negat.
illud. quo
mus collata
non ſane,
fuiſſe enim
bus, manuq
Clodiam le
ſe. nam ſi la
& Didiam,
jacti, nec n
eſt. Subjung
cogitans eſſ
ferretur. au

pecunia] Supra: *Quis pecuniam, ... agros conſtitutam, ereptam vi ... rebus actis, quis imperium infini- ...*

... ratos centuriones] Pro, *ſuos pa-* ... tenit aliis, *ſparatos*, quod pro- ... poſſum: cum nec centurio- ... c legionariorum militum, ſed ... n ſparus telum ſit.

3. *Familias*] Servos.

... us Romanus] L. Lamiam, pro ... ceronis deprecantem, a Gabi- ... ale relegatum, ſignificat. poſt ... n. & pro Sex.

C A P V T XXII.

44. *Si dies dicta eſſet*] Idem pro ... *Diem mihi credo, dixerat.*

... judicio privilegium?] Neutrum ... timeſcere, nec ut judices, nec ... s me condemnaret.

...] Me enim cauſſæ bonitas reſti- ...

... ab omnibus ad meam priſtinam ... experitum, atque revocatum ...] Huc illa ſuperiora pertinent: *... ille*, inquit, *quo ſenatus carere ... ? quem boni luxerunt? quem ... deſideravit? uno reſtituto ſena- ... oritatem reſtitutam putabamus, ... num adveniens prodidiſti?*

45. *Multa irrogaretur*] Populi ..., agente tribuno pl. pro Milo- ... *m mihi, credo, dixerat, multam*

... giſtratibus] A tribuni pl. cum lex ...

C A P V T XXIII.

... per inſidias interficere voluiſtis? ...: ut in Clodium judices incen- ...

.6. *Campanum conſulem*] Piſo- ...i, quo anno conſul Romæ co- ...uæ, quam ſuperiore anno co- ... C. Cæſar conſul ſecerat, duum- ... Pompejo fuit, unde in oratione ... ſum: *Seplaſia mehercule, ut dici ..., te ut primum adſpexit, Cam- ... nſulem repudiavit.* Et poſt red. *... Capuæ ne te putabas, in qua urbe ... n quondam ſuperbia fuit, conſu- ...*

lem eſſe ſicut eras eo tempore, an Romæ, in qua civitate omnes ante vos conſules ſenatui paruerunt?

Saltatore] Poſt red. in ſen. *Cur in luſtris, & helluationibus hujus calamiſtrati ſaltatoris tam eximia virtus tam diu ceſſavit?* In Piſonem: *Tu ex tenebricoſa popina conſul extractus cum illa ſaltatrice tonſa ſenatum reipublica occaſum, atque interitum lugere vetuiſti.*

Cum alteri] Piſoni.

Achajam, Theſſaliam, Bœotiam, Græciam] Populos liberos. in Piſonem: *Lege Cæſaris juſtiſſima atque optima populi liberi plane & vere erant liberi: lege autem ea, quam nemo legem præter te, & collegam tuum putavit, omnis erat tibi Achaja, Theſſalia, Athenæ, cuncta Græcia addicta.* In quo animadvertendum, proprie Græciam vocari, quæ ab Iſthmi anguſtiis inciperet, Hellas Græcis dicta: cujus in prima parte Atticam Plinius ponit.

Liminum meorum, & columnarum, & valvarum] Quæ abſtulerunt. quo modo igitur non cupidi? aut, ſi non cupidi, cur abſtulerunt? Subjungitur ratio: odium illud fuit non prædæ cupiditas: ut hoſtium urbes nec omnium hoſtium, verum eorum, quibus cum acerbum bellum inteſtinumque ſuſcepimus, non præda adducti, ſed odio ſolemus excidere: quod, in quos propter eorum crudelitatem inflammatæ mentes noſtræ fuerunt, cum horum etiam tectis ac ſedibus reſidere aliquod bellum ſemper videretur.

C A P V T XXIV.

Pag. 447. *Etiam tuo judicio*] Hominis inimiciſſimi, nedum aliorum.

Civis incolumis] Quia condemnatus non eram: & mea tamen, quaſi condemnatus eſſem, domus in Palatio, villa in Tuſculano, altera ad alterum conſulem transferebatur.

Altera ad alterum conſulem] Domus ad Piſonem, villa ad Gabinium.

Pag. 448. *Ad ſocerum conſulis*] Errorem vetuſtate jam confirmatum ante multos annos ex hoc loco ſuſtulimus. legebatur enim, *ſocerum*. at in Piſonem: *Apud ſocrum tuam, prope a meis ædibus, cujus domum ad meam exhauriendam pate-*

fecerat,

mus ardebat in Palatio conſules epulabantur.

Cum alter ſe Catilinæ delicias] Gabinium ſignificat. *Delicias* appellat, quaſi eum Catilina turpiter amaſſet. poſt red. in ſen. *Quorum alter a me Catilinam, amatorem ſuum, multis audientibus, alter Cethegum, conſobrinum ſuum, repoſcebat.*

Pag. 449. *Decii*] Pater, & filius.

Ne auditores quidem] Quia mortem oppetentes, gloriam ſunt adepti.

CAPUT XXV.

Infractus] Fractus: ut apud Virgil. *Turnus ut infractos adverſo Marte Latinos Vidit.*

Pag. 450. *Extrudere ad Cypriam pecuniam*] Ad vendenda Ptolomæi Cyprii regis bona: ex quibus pecuniam exactam Romam retulit.

Præda perierit] Verba Clodii: ſi Catonem virum optimum, ad Cypriam pecuniam mitto, hæc mihi præda omnino peribit.

Hunc modo amandandum eſſe] Subaudi, ſtet, fixum ſit: deinde aliam prædam quæremus.

Regis amici] Tigranis hiſtoriam narrat Pedianus pro Milone.

Pag. 451. *Foro curiaque privarit*] Sæpe hoc dicit: nec interpretatione opus eſt.

Vis illa] Contra me.

Cn. Pompejum] In maximis bellis ab ineunte ætate verſatum.

Diſtracta] Cum Gabinius conſul a Clodio Pompeji cauſſa defeciſſet.

CAPUT XXVI.

reditu non c

C A

Hanc] N

Syria, ſed q

Pag. 453.

proxime di

Iſti] Gabi

Quid eſt

Paradoxis.

Pœna dam

An rejud

rim. Refe

damnati.

Iam] Cu

Romano ſi

Pag. 454.

non puniri

cum penitu

Qui ſoleb

tutus.

C

Societates

provincia,

erant atten

P. 455.

Collegium

quæ nomin

Pagani]

agro tamen

que plebs

ſeretur in

ruſtica, qu

to nobilio

CAPVT XXIX.

17. *Cum id feci*] Cum patriam a
onis peſte liberavi.
te] Cujus auctor fuiſti.
us pro populo feciſti] Pro populo non ſolum eſt, populi rem, ue tueri, ſed etiam, pro popu- facere: quod ſacerdotum eſt. cur Cicero in ambigua ſenten- evera pungit acerbe Clodium, llius temporis memoria, cum, Cæſaris pont. Max. uxoris, agrans, ad ſacra Bonæ deæ, omo pontificis max. a mulieri- ſalute populi fiebant, muliebri quaſi & ipſe pro populo facere ceeſſit.
] Hoc a ſequentibus diſtinxi: ententia penderet. eſt autem in ronia: ut dicatur: ſcilicet hoc um eſt, hoc populare eſt. illud *Quamquam ubi tute popularem, populo feciſti, potes dicere?* pa- ncludatur.
auctor factus ſit] Niſi ipſe con-
cauſa] Cum es adoptatus a
ciſque poteſtatem haberet, ut in pedit Gellii verba recitare ex p. 19. *Cum in alienam familiam, inque liberorum locum extranei ſu- aut per prætorem fit, aut per po- uod per prætorem fit, adoptio dici- d per populum, arrogatio.* Idem *rrogatio dicta, quia genus hoc in amiliam tranſitus per populi roga-, ejus rogationis verba hæc ſunt: ubeatis, uti L. Valerius L. Titio legeque filius ſiet, quam ſi ex eo reque familias ejus natus eſſet: vitæ neciſque in eum poteſtas ſiet, do filio eſt. Hoc ita, ut dixi, ita es rogo.*
8. *Libertatem*] Quam amitti- per arrogationem in alienam n tranſit.
] Invitus autem videtur, qui, aut tacet.
entum in libertatem injuſtum ju- Aliquem de libertate litigan- rum non eſſe judicaſſent. ſic in pro Cæcina, *ſacramentum no- ſtrum juſtum judicaverunt*, pro [illegible] eſſe mulierem Arretinam judicaverunt. nam ejus mulieris libertatem Cicero defendebat. ita locus locum [illegible] & quamquam vetuſti moris [illegible] omnino patet, ſententiam tamen ipſam perſpicue videmus.

Tamen] Subaudiri videtur: *Quam- quam cætera a decemviris judicata referri non ſolerent.*

Hoc in genere ſi] Mendum eſt in *ſi*: veritatis autem in Vaticano libro veſtigia exſtant: ſic enim in eo legitur: *Hoc in genere ſororem*, ut ſi legas: *Hoc in genere ſolo rem*, unius litteræ mutatione locus emendetur.

CAPVT XXX.

Pag. 459. *Sedulio principe?*] Primo ſuffragium ferente. pro Plancio: Primus ſcivit legem de publicanis.

In ejus nomen incideris?] Mihi legen- dum videtur, *In æs ejus nomen incideris?* æneis enim tabulis incidebantur leges, & cum iis eorum nomina, qui primi ſciviſſent.

Pag. 460. *Probiveris?*] Cum de ince- ſtu es accuſatus pro Milone, & ad Attic. lib. 2. ep. 1.

Ereptor civitatis] Quem minime decet legem ferre de publicis injuriis: cum tamen lex ipſa bona ſit.

Pag. 461. *Angulino neſcio cui Menula per gratiam*] Non tulit eam legem Clo- dius, ut civitati caveret, ſed ut Menu- læ gratificaretur: cujus intererat eam le- gem ferri: credo, ut exciperetur ipſe, aut aliqua ei ratione caveretur, qui mul- ta ſcelera in ſuos municipes commi- ſiſſet.

In tua tanta injuria] Ereptis mihi ædi- bus meis.

Inſcriptionem ſtatuæ] Inſcripſerat Me- nula P. Clodio, ob latam legem de pu- blicis injuriis.

CAPVT XXXI.

Hominis dignitate] Ironia.

In eo loco] In ſenatu: ad quem, vel ſine cenſoria lectione, aditus erat iis, qui magiſtratus curules geſſiſſent.

Gracchus] Cajus tribunus pl. cujus o- rationes in Popillium a veteribus nomi- nantur. exulavit autem Popillius judicio

Iſaurico conſul fuit.

Diſſimilemque veſtri] Cum dicat, *veſtri*, pungit ſimul Appium, P. Clodii fratrem.

Imperium] Conſulare.

Pœna legitima] A tribuno pl. irrogata: cum a te irrogata legitima non ſit: eum tu tribunus pl. eſſe non potueris.

Ea præſertim] Exſulium.

Ne in ipſa quidem rogatione] In qua ſcriptum non erat, ut mihi aqua & ignis interdiceretur. ſupra.

Capvt XXXII.

Pag. 463. *L. Philippus*] Tertius in oratoria laude poſt Craſſum, & Antonium, pater ejus Philippi, qui Octaviani vitricus fuit.

Meo loco] *Meo me loco*, erat apertius.

Iudicem] Iudicum prima decuria initio anni ex ordine ſenatorio Aurelia lege ſumebatur.

Kaſo ille Quintius] Defenſor nobilitatis acerrimus contra plebem.

Camillus] Qui urbem Romam a Gallis liberavit.

Servilius] Qui Sp. Melium, regnum appetentem, juſſu L. Quinctii Cincinnati dictatoris magiſter equitum ſua manu obtruncavit.

Capvt XXXIII.

Pag. 464. *Inimicis interfectis*] C. Grac-

Sine populi
tribuno pleb
que conſulib
P. Scipionis
chum occidit
Vis intima
cet, *ultima*,
nem, cæder
lib. 2. *Non*
lationem agra
batur. Et lib
bat futuram,
Segnior]
arma capere
ctor fuiſſe vi
Non modo
juſti, *quam*
privatus P. S
cho interempt
fendit.
Ad ſervos
arma cepiſſe
Odium ret.
uſitatius.
Pag. 467.
fuit Q. Met
pro Clodio.
tres a Clod
epiſtola ad I
Eandem ſ
vi Iuno fuit.
C
Pag. 468

ta gloria] Vna pulcherrimi
ra judiciis populi factum com-

ſem] Ex judicio : abſolutus

APVT XXXVII.

I. *Arbitria*] Præmia. ut in
Arbitria non mei ſolum, ſed
ris abſtuliſti. Et poſt reditum
n.

dutem] Diſceſſit enim reipu-
a, ne, ſi armis tueri ſe contra
vellet. reipublicæ ſalutem in
, adduceret. ſupra: *Rempubli-*
re unius diſceſſu, quam omnium
cidere malui.

2. *In omni mea cauſſa*] Cum eſt
atu.

ctu totius urbis] In Palatio.
m inimico nomine inſcriptum]
at id, quod in ea de Haruſpic.
micorum domos diſturbavit: ve-
mentis nomen ſuum inſcripſit.

APVT XXXVIII.

dem exſtructam] Exſtruxit e-
dius in everſa Ciceronis domo
ædem. Alio loco: *Mea do-*
ratius etiam ædificata, quam e-

73. *Sp. Melii*] Quem occidit
ius Ahala, ſupra nominatus.
melii] Quo nomine complana-
ſt appellata.
ſii] Vuſcelini, qui ter conſul
vius, Dionyſius, Cicero, Va-

ci] M. Vitruvii Vacci: qui Fun-
dux contra Romanos pugna-
ædes in Palatio dirutæ Vacci
appellata. Livius.

CAPVT XXXIX.

4. *Niſi quem forte*] Apparet,
ius partem, in qua nova porti-
ſta eſt a Clodio, dedicatam,
pſe uti cogitaret. infra: *Porti-*
nclavibus, pavimentatam, tre-
lum concupierat.
i ſacerdotis] Acerba in Clo-
nia: qui, tamquam ſacerdos,
idinis cauſſa domum C. Cæ-
t. max. in qua mulieres pro

populo faciebant, muliebri veſtitu introivit.

Pontificis maximi] C. Cæſaris: cujus domum cum eſt ingreſſus, eripuiſſe religionem videtur. ingredi enim, cum mulieres ſacra facerent, viris non licebat.

Is in meam intulit?] Exſtructa Libertatis æde.

Hunc, inquam] Malim, *hunc hunc, inquam.*

Pag. 475. *Quod ſevere de religione decerneret*] Cum de inceſtu Clodius eſt accuſatus qui ſpe corrumpendi judicii, contendit, & obtinuit, adjuvante in primis M. Pupio Piſone conſule, ne ſuam cauſſam ſenatus judicaret. ep. 14. lib. 1. ad Atticum.

CAPVT XL.

Nimium eſſe ſuperſtitioſum] Nimium eſſe cupidum ea videndi, quæ viris videre non licet. Pungit eum non ſine feſtivitate, quod, cum viris adſpicere ſacra Bonæ deæ non liceret, ipſe tamen, ubi ea fiebant, in domum pontificis max. eſſet ingreſſus. eademque feſtivitate ſubjungit: *Quid tibi neceſſe fuit, anili ſuperſtitione, homo fanatice ſacrificium, quod aliena domui fieret, inviſere?*

Qui cæcus factus eſt] Senectute: cui tamen ut cæco licuit intereſſe. Ap. Claudium Cæcum, qui diſſuaſit Pyrrhi pacem, ſignificat.

Pag. 476. *Falſo homines opinari*] Vt cum opinantur, fabulam eſſe de luminibus amittendis, ſi quis vir Bonæ deæ ſacra viderit. nam, ut Clodius, qui non ſolum adſpectu, verum etiam inceſto flagitio & ſtupro cærimonias ejus deæ polluit, lumina non amiſerit, cæcus tamen, quod ad mentem attinet, factus eſt. nihil enim rectum videt, nihil juſtum, nihil pium: præceps in ſcelera ruit tamquam cæcus.

Ille] Ap. Claudius Cæcus.

Nihil viderat ſciens] Tu autem vidiſti ſciens, quod non licebat. ille, cum auctor fuiſſet Potitiæ genti, ut, quæ olim ſacra ab Hercule didicerat, eorum ſollemnia ſervos publicos doceret, poſt aliquot annos memori deum ira luminibus captus eſt. Livius lib. IX.

quod infra legitur. *Domus mea propè tota vacua eſt.*

Sua ipſi templa tenuerunt] Vrbe a me ſervata Catilinæ temporibus.

Immigrare voluiſſe?] Libertatem quis credat in meas ædes immigraſſe? cum ego libertatem in urbe conſervaverim.

CAPVT XLII.

Pag. 479. *Bonam eſſe oportet*] Renovat memoriam Bonæ deæ, cujus cærimonias nefario ſtupro Clodius polluerat.

Negares liberos eſſe] Intercedentes, aut obnunciantes contemneres.

In templum Caſtoris] In quo legem Clodius, revulſis gradibus, ne quis introire poſſet, contra Ciceronem tulit.

Hunc] M. Lucullum ut opinor.

Indemnatum] Se ipſum ſignificat.

Principem urbis terræ virum] Cn. Pompejum.

CAPVT XLIII.

Pag. 480. *Quidam homo nobilis*] Deſcribit Ap. Claudium, P. Clodii fratrem.

Non alienus] Jocus quidam eſt, Loquitur enim de P. Clodii fratre.

Tota è Græcia] In qua legatus, aut quæſtor fuerat.

Sane frugaliter] Appii rapinas notat.

A L. Piſone conſule] Vt eſſet prætor, ſicuti fuit, Appius Lentulo & Metello Coſ.

Romanus,
tem Rufus
Quid fie
no eſſe toll
Litigatori
victis; ſed
Prope tota
Clodius,
quod ſupra
Ad Catu
deleverat
exſtruxera
monumenta
Clodii po
atque in p
patiemini?
cum, no
ex qua,
porticum
cerat.
Cauſſa f
ambulario
cum vix p
ceſſerit.
Monum
Tanagra
meretricis
Oppreſſa
varia ſignif
Periſtyla
ſum.
Illis tam
honeſti ee
Sua viri
gute ſignif

[illegible]dit : *Quem ego*, inquit, *cre-* [illegible] *ab illis, quos memoria prodi-* [illegible] *ipſo Hercule, perfuncto jam la-* [illegible] *didiciſſe, in viri fortis a-* [illegible] *crudelem fuiſſe, ut in vivi,* [illegible] *caput buſtum ſuis manibus* Ab Hercule autem ſacra didi- [illegible] & Potitios, auctor eſt Li- [illegible]ociorum, eodem auctore, [illegible] : Pinarii ſuperfuerunt. [illegible] : *Viderat ille Murenam, vi-* [illegible] At in oratione pro Mure- [illegible] appellat, L. Nattæ. [illegible] gentis cognomen [illegible] noſtrum lib. 2. de [illegible] lib. IV. vel faſtos [illegible] 390 legerit, ignorare [illegible].

. *Fratri tuo germano*] Appio. Clodio germanus frater non

[illegible]] Te tribuno pl. ei comitiis [illegible].

[illegible] *frater te accuſare poſſet*] [illegible]viderit, obſcurum. niſi Clodius de creando pontifice [illegible] ad populum tulit, ſed a- [illegible], qui ferret : ne frater eum [illegible].

[illegible] *adoleſcentem quemquam*] [illegible] fratrem.

[illegible], *verbo ne*, quod men- [illegible] autem, *vero* : ut, [illegible]. Totus hic locus [illegible]batur : ego ſic in- [illegible] *pontifices putatis, ſi* [illegible] *& aliquid dixerit, do-* [illegible] *conſecrare poſſe? an* [illegible], *& templorum, & delu-* [illegible] *ad honorem deorum im-* [illegible] *ulla civium calamitate a* [illegible] *conſtituta ſunt : eſt in-* [illegible] *pl. qui conſularibus copiis* [illegible] *impetu furoris in eum ci-* [illegible] *perculſum ipſa reſpublica* *[illegible]ſceret?* Quod etiam le- [illegible] *tenuerit*, malim, *ſi* [illegible]liter dicatur : in quo cer- [illegible].

CAPVT XLVI.

[illegible] *ſui*] Exortas inter [illegible] ex occaſione annuli aurei [illegible], Plinius ait.

Nemo umquam tenuit] Ambulatio enim templum non eſt, neque templi pars.

Sine religione loco moveri poteſt] Auferatur ſimulacrum, aut ara Libertatis : ſi modo ea ſunt a te per pontificem dedicata. poteſt enim id fieri religione ſalva : ædes autem meas, non jure, non more dedicatæ, mihi reddantur : ſiquidem ambulationis poſtes nemo umquam tenuit in dedicando.

Hoc dicere tibi non licebit] Simulacrum, aut aram te per pontificem dedicaſſe : cum jam dixeris, ipſum pontificem non ſimulacrum, aut aram, ſed ambulationis poſtem in mearum ædium dedicatione tenuiſſe.

Dixiſti] Supra : *Pontifex, inquit, affuit.*

Loquar?] Magis placeret, *loquor* : &, *diſputo*, pro diſputabo.

CAPVT XLVII.

Pag. 487. *Acta eſſe dicerem*] Quæ acta eſſe nego.

Perire ſuo nomine noluiſſet] Diſceſſi enim, ne patriam in diſcrimen adducerem : quod tu cum tuis ſatellitibus optabas. in ep. ad Lentulum : *Qui meos cives, a me ſervatos, & me ſervare cupientes, ſervis armatis objici noluerim.*

Date de hac religione aditum] Ad ſimilem religionem, ſi hanc dedicandi rationem fertis, aditus hic erit ad commune exitium. ubi enim tribunus plebis alicui erit inimicus, ejus bona conſecrabit.

Pæne ſolemnibus] Pæne iiſdem, quibus utuntur pontifices ad conſecrandum.

Non valebit?] Oſtendit eſſe timendum, ne valeat : quamquam, valere non debere, probat ſequentibus exemplis.

C. Atinius] Labeo, tribunus pl. Liv. epitome lib. LIX.

Q. Metelli] Macedonici. Plinius hiſtoriam narrat lib. VII. cap. 44.

Avi tui, Q. Metelle] Nepotem appellat, non Celerem qui jam perierat : ut ex oratione in Vatinium colligitur, ſed Nepoti proavus, non avus, Macedonicus fuit, duobus inter utrumque interjectis Metellis, Balearico Macedonici filio, & Nepote Balearici, hujus Q. Metelli Nepotis patre. eſt igitur μνημονικὸν ἁμάρτημα.

P. Servili] Hauricus eſt: cui ſi Macedonicus avus, maternus fuit.

Proavi tui, P. Scipio] Hic eſt Scipio ille, quem Q. Metellus Pius, Numidici filius adoptavit: itaque Scipio Metellus interdum appellatur. pronepos Macedonici eſſe potuit, matre natus, cui pater fuerit aliquis ex Macedonici filiis, aut mater ex filiabus aliqua. in oratione poſt redit. ad Quir. & in ſen. Metellarum filii Luculli, Servilii, Scipiones.

Foculo poſito in Roſtris, adhibitoque tibicine] Quod ſolemne erat in ſacrificiis. conſecratio autem ſine ſacrificio non erat. Plinius lib. XXII. cap. 6. *Invenio apud auctores, eundem, praeter hunc honorem, adſtantibus Mario, & Catulo Coſ. praetextatum immolaſſe ad tibicinem, foculo poſito.*

Fraudi fuit?] Nocuit?

Non fuit] Quia conſecratio illa non valuit; & bona ſua Metellus quamquam conſecrata poſſedit.

Cn. Lentulo cenſori] Cenſor fuit cum L. Gellio, ſex annis ante Ciceronem conſulem.

Pag. 488. *Capite velato*] Tamquam eſſet pontifex.

Mitto Gabinium] Cujus …
ſecrata ſunt: nec tamen …
valuit.

Ceteri] Alicui deo bo…
bantur.

Emancipando] Qui valere …
nem debere, modo iis, …

Stuprando] Cum Bonae de…
que ſtuprum intuleris.

In Gabinio] In conſecra…
bonis.

In alium] In Gabinium.

In te ipſum] A L. Ninnio.

Pag. 490. *Quod in Gabin…*
nefarium fuiſſe, cum …
craſti.

Id in me infirmas] …
mearum aedium conſecratione…

Graviùs eſſe] …

Uno adoleſcente] …
hibuiſti ad meae domus …

Concione tota teſte] …
conſecraſti.

Magnam religionem] …
conſecratio: itaque …

CAPUT …

Vos flamines] Duo flamine…
qui cum collegio pontificum…

CAPVT LI.

Id quod tu ſuſtuliſti] In Pi-
ab eodem homine, in ſtupris
ariiſque verſato, vetus illa ma-
, & modeſtia, ſeveritas cenſoria
De quo vide Pedianum.
ſenatus eſſe voluerunt] De
delegendo ſenatu, aut eji-
ui a cenſore non probarentur.
exercitus] C. Cæſaris, pro

CAPVT LII.

. *Qui ſua dignitate perſonam*
nam, atque auctoritatem imperii
] Similiter ſupra: *Qui non ſo-*
is ſuis, ſed etiam ſpecie ipſa di-
eipublicæ ſuſtinent.
m affinem] Ad fratrem uxoris
icem.
ur] Quod ejus nomen indicat.
] A Pinariis: de quibus ſupra

fortis ærumnis] In meis æ-
cum & Hercules ipſe, vir for-
ærumnas tulerit: cui quaſi gra-
ſacra ab illo cognita, referre
e Clodii, id eſt L. Pinarius
leretur, ſi viri fortis ærumnoſi
diam caperet.
, *& jam ſpirantis caput*] In
s me vivo & adhuc ſpirante.
] Signum de buſto meretricis

ret] Tamquam ſignum liber-

5. *Aut nihil dixit*] Cum pri-
nniaque verba dici oporteret.
] Si dedicavit ſine ullis verbis.
temeritatis] Mater enim coë-
ſupra legitur. infra vero: *No-*
os, ſororis precibus, matris mi-
us.
im ſemel] Cum de ambitu, Ci-
efendente, eſt abſolutus. quæ
tio.
iverſis] Catilinæ temporibus.
] In tenendo poſte.
] Solus enim dedicavit.
ſceleris] Clodiani.
ur] A matre.
tris] Quod frater eſſet uxoris

Impuriſſima] Propter Clodium, hominem impuriſſimum.

CAPVT LIII.

Ad jus publicum vindicandum] Nemo eſt paullo humanior, qui, *dedicandi*, quanto ſi rectius, quam, *vindicandum*, non intelligat: cum præſertim haud ita multo poſt dicatur: *Quæ ſunt adhuc a me de jure dedicandi diſputata.*

M. Æmilium pont. max.] Opinor eum eſſe, qui anno V. C. DXC. cum C. Popillio conſul fuit, quinquennio ante cenſores M. Valerium Meſſallam, & C. Caſſium Longinum, qui hic nominatur. Si quis tamen ejus patrem, qui ſexies princeps ſenatus fuit, ſignificari malit, quem iis cenſoribus extrema ſenectute fuiſſe neceſſe eſt: non contendam. nam ſi ſexies, ut hiſtoriæ narrant, princeps ſenatus, fuit, quo eum honore affectum, niſi poſt conſulatum, veriſimile non videtur: ad cenſores Meſſallam & Longinum vitam perduxit.

Ea recte] Cum loquatur de uno Concordiæ ſigno; quem locum habeat *ea*, non video. tollerem ſi cum opinione mea vel unus conſentiret antiquus liber. Sed omnes in menda conſentiunt: unus Fulvii Vrſini habet, *eo* pro *ea*.

Pag. 497. *In templo inaugurato*] In curia Hoſtilia: quæ templum erat, licet non ſacra. Eſt autem templum locus in cælo, vel in terra, conceptis verbis ab augure definitus. ideo *auguratum* vel *inauguratum* dicebatur. Varro lib. VI. de ling. Lat.

In loco auguſto] Non in curia Hoſtilia: in qua ſimulacrum illud dedicari pontifices prohibuerunt.

Conſecratam] Non modo *conſecratam*, verum etiam *dedicatam*: ſequitur enim, *Neque ullum eſt paſſus ex ea dedicatione litterarum exſtare monumentum.* A quo autem conſecratam, & dedicatam? ab eo ſcilicet, cui non liceret, ut a tribuno plebis, aut a prætore, nullo adhibito pontifice. ideo ſenatus ex auctoritate pontificum aram eam tollendam cenſuit.

Republica tantum nomine] Pro, *tantum*, ſi, *tamen*, legatur, fortaſſe rectius.

Hujuſce] Se ipſum hoc dicens indicabat.

Capvt LIV.

Pag. 498. *Coruncanii*] Tiberii: quem de plebe pontificem primum eſſe factum Livius lib. XII. prodidit.

Fictis religionibus] Allato de morte filii nuncio: cum dicerent, funeſta familia dedicari templum non poſſe. Livius lib. 2.

In ſcelere] Cum nec is, cui liceret, nec id, quod fas eſſet, dedicaret.

Religio] Scientia pontificis, quæ in adoleſcente imperito, novo ſacerdote, eſſe non potuit.

Sine auctore] Nam ſi erat imperitus, auctorem ſaltem peritum, quem ſequeretur, adhibere debuit.

Pag. 499. *Qui contra fas inter viros ſæpe mulier, & inter mulieres vir fuiſſet*] Simile illud in Verrem lib. 2. *Homo inertior, magis vir inter mulieres nequam, impura inter viros muliercula, proferri nemo poteſt.*

Capvt LV.

Pro deteſtatione tot ſcelerum] Quaſi divinum numen tot ſceleribus violatum placare vellet.

Capvt LVI.

Pag. 500. *Senatus*] Qui decreta de me fecit honorificentiſſima.

Præſtantiſſimi] Subolet mendum: aut, ſincerum ſi eſt, dic additum eſſe, ut afferretur cauſſa, cur præfuerint: ideo

licet intelli
adjutriceme
quas pro ſ
ideo ſubjun
conſiliorum
tiſti. Simul
tribuno pl.
Iovis Capito
de Leg. no
Nos, qui il
ereptis noſtri
impiis paſſi
ſtra domo in
judicia ſenat
omnium conſ
Idem oſten
cerone con
patet, quia
tulit eam i
diſcedens po

Pag. 502.
ſam] Ad e
comprobata
rites poſt re
victum lator.

Pag. 503,
mo: quæ or

C

Satis amp
minis, ac m
filio meo, ſi
plum patrim
nominis mei.

AVLLI MANVTII

COMMENTARIVS

IN

ORATIONEM XXX.

De *haruſpicum reſponſis*] Aſconius in Corneliana, de haruſpicum reſponſo appellat: Cicero ...ue modo.

Capvt I.

... *Veſtra dignitas*] Cujus ratio... re nullam Clodius videbatur, ...tes Romanos, quibus ſenatus ... impudenter exagitans vendi... homini Syro vobis inſpectan...

...ſenatus dabatur] Vt audirentur ...ſiæ, quæ erant inter Syros, & ...canorum ſocietatem, quæ Sy... ...igalia de cenſoribus redeme... ...enſiones autem inter provin... ...publicanos numquam fere non ...otius eſt, quam ut exemplis in... ...a eſſe videatur.

...ret] Eſt quidam lepor, *ei ſeſe, ...nierat, etiam venditaret.*

...nceptis verbis] Initio legis reci...a: *Voce tantum attigi legum ini... judicii: concidit ille.* Accuſare ... de vi poterat Cicero, quia ſa...s, ferro vaſtitatem ſuis ædibus ... quod qui feciſſent, eos de...atus lege de vi quæ eſſet in eos ...ſam rempublicam oppugnaſ...tri. infra.

...ſules eſſent] Non enim erant ii, ...ut ipſo tribuno plebis Piſo, & ..., ſed Cn. Cornelius Lentulus ...us, L. Marcius Philippus, be...blica ſentientes.

...ia repente proripuit] Valvæ igi...tur: quod etiam conjicitur ex iis verbis Phil. 1. *Cur valvæ Concordiæ non patent?*

Fractis jam, atque inanibus] Mutata ratione temporum: cum nec ipſe tribunus plebis eſſet, nec Piſo Gabiniuſque conſules.

Terroribus] Ita terrores jaciebat ut Piſone Gabinioque Coſ.

Pag. 510. *In facto ipſo*] Cum egrediens minaretur.

Gravitatem illam ſingularem, ac pæne divinam] De eodem in orat. poſt red. in ſen. *Orationis ſuæ divina quadam gravitate.*

Inimicus] Ipſe Cicero.

Collega patris] Cum patre P. Clodii conſulatum geſſerat P. Servilius Iſauricus.

Capvt II.

Duobus] Conſulibus, Piſoni & Gabinio.

Nefariæ pactionis] Acceptis a Clodio provinciis, prodita ſalute mea.

Pag. 511. *A ſociorum mænibus*] Hoc ad Piſonem pertinet: de quo in ea de Provinciis: *Macedonia ſic a barbaris, quibus eſt propter avaritiam pax erepta, vexatur, ut Theſſalonicenſes, poſiti in gremio imperii noſtri, relinquere oppidum, & arcem munire cogantur.* Et in Piſonem.

Veſter] Æque enim, atque ipſemet, de mea calamitate doluiſtis.

Capvt III.

Illo die] Cauſſam odii a privata injuria removere & ad publica delicta transferre, oratoriæ artis eſt: habet enim id auctoritatis aliquanto plus apud eos, qui audiunt.

An-

nientis.

Dignitatis] Cui qui ſtudet, bonus eſt.

Pag. 512. *In ipſos deos immortales*] Inceſtum Clodii ſignificat.

Stipitem illum] Ælium Ligurem, P. Clodii collegam in tribunatu: qui referente L. Ninnio de Ciceronis reditu, interceſſit.

Quorum hominum eſſet] Cujus nationis. pro Sextio: *Ex novem tribunis, quos tunc habueram, unus me abſente deſluxit qui cognomen ſibi ex Æliorum imaginibus arripuit, quo magis nationis ejus eſſe, quam generis videretur.*

Quo ſe ſcelere devinxerit] Cum ſe Clodio adjunxit, meque oppugnavit.

Accedit] Hoc ad Clodium, non ad Ligurem, pertinet.

Devota] Promiſſa, debita, aſſignata.

Iſta hoſtia] Accuſatorem habebit Milonem, & ab eo tamquam hoſtia mactabitur.

CAPUT IV.

Pag. 513. *Alios fugaret*] Ciceronem.

Alios domi contineret] Pompejum.

Stanti tacens] *Stanti jacens*, aptius videtur. non enim tacebat Clodius, cum minaretur.

Voce tantum attigi] Supra: *Duobus inceptis verbis omnem impetum gladiatoris ferociamque compreſſi.*

Pag. 514. *Diem dixiſſet*] *Diem dicere*, magiſtratus eſt, non privati hominis. e-

ctor tuus provi
pulvinaribus in

Pag. 515.
prum ſororib
ſtans fama fui

De fremitu]
ſupra.

Scriptum]
erat. infra:

A religioſiſſ
ſacrum &
quod Clodi
conſecravit.

C

Pag. 516.
ſcribere P. C
dius ſolitus e

Ne una qu
Ne una quide

Vox interdi
dicere, mea
ſecraſſet, reli

Quod ſit p
operto Bonæ

Pag. 517.
non eſſe ſtati
natum, & c
dem miror.

M' Glabrio
Glabrio gent

Galba] Sul
petitor fuera

Duobus loci

nſuros, *ac me abſente ſenſerunt*,

Caput VII.

tatio] Diſquiſitio & explana-
oris, quod a virgine Veſtali
am dicatur.
tum judicum] Poteſtatem con-

ũs expiatio] Vt in privatis ædi-
one liberandis.
8. *Sententiæ principe*] Primus
ntentiam dicebat conſul deſi-

do adeſſent] Cum ſcriberetur

referte] Ad ſenatum, de haru-
eſponſo.
Conſulibus: qui cum eſſent
deſignati, primi ſententiam di-

ſolo] P. Clodio.
te ſacrorum] Ironia. Sæpe enim
m appellat, quia tamquam ſa-
ſacra Bonæ deæ acceſſerat.
ente] Pro Sextio: *Cuius ſen-
ta frequentiſſimus ſenatus ſecutus
mus diſſentiret hoſtis.*
timo] Iure illæ quidem optimo,
men privato: mea vero & pri-
publico, nec publico tantum
, ſed etiam divino.
ctoritatis] Vſucapionis jure. un-
ex XII tabulis: *Vſus, & aucto-
ndi, biennium eſto.* pro Cæcina,
picis, & Vlpianus titulo de do-

ancipii] Ius mancipii eſt, cum
a obligatur, ut auferri non poſ-
Lucretius lib. III. *Vitaque
nulli datur, omnibus uſu.*
xi] Cum aliquid per æs, & li-
natur.
19. *Atque optima lege*] Cum in
& nonnullis etiam impreſſis
quoque, legatur, pro, *atque*; fa-
am opinionem delabor, ut le-
putem, *quo qua optima lege:*
cit in Rull. II. *Decem viri eo-
ſint, quo qui optima lege.* Et
*Id eo jure teneret, quo opti-
num.* Recte etiam ſic: *Nego
m domum aliam privato eodem*

optimo quo qua optima lege. Vel: *Villam, domum aliam æque privato jure, ut qua optima lege.* Cum dixerit in Rullum orat. III: *Ea omnia eo jure ſint, ut quæ optimo jure privata ſint.*

Ædificatur] Nondum erat abſoluta, cum ædificari cœpta eſſet anno ſuperiore.

Caput VIII.

P. Valerio] Poplicolæ. vide Plutarchum.

Pag. 521. *Ajebant*] Qui prope illum ſedebant: nam ego murmurantem ſolum vidi, quid diceret longe ſedens intelligere non potui.

Ille] Non Clodius, ſed is, quem murmurantem vidit.

Litterate reſpondiſſem] Eleganter & magnifice. nobilis enim ſermo eſt, civis Romanus ſum: ſed quia communis eſt omnium civium Romanorum, minus affeciſſet eorum animos, qui Ciceronis gloriam ferre non poterant, propterea igitur de ſua laude reſpondit.

Caput IX.

Pag. 522. *Expedita eſt*] Facilem defenſionem habet.

Oſtenti] Fremitus auditi.

Gravitate reſponſi] Reſponderunt haruſpices, loca ſacra & religioſa profana haberi.

Qui ſtatas, ſollemneſque cærimonias pontificatu] *Pontificatu*, pro *pontificum ſcientia*, dixit. Sic etiam legitur apud Valerium Max. lib. I. cap. I. &, quod hic, *augurio*, apud illum, *augurum obſervatione*.

Rerum bene gerendarum auctoritates] Vt ea bene geri putarentur, quæ augures probaſſent.

Fatorum] Fata, quæ olim Apollo, vatum ore prædixiſſet.

Vatum] Sibyllarum: quarum libros dubiis rebus, temporibuſque difficillimis Romani conſulebant.

Pag. 523. *Hanc recentem*] Catilina duce. quæ vero oſtenta apparuerint, cognoſce ex orat. III. in Catil.

Paullo ante] Cotta & Torquato Cos. Dio lib. XXXVII.

Præ-

cap. 5.

Fremitus armorum] Vt antea C. Mario, L. Valerio Coſ. vide Obſequentem.

Scriptum eſt] In haruſpicum reſponſo ſupra: *Reſponſum haruſpicum hoc recens de fremitu in concione recitavit: in quo cum aliis multis ſcriptum etiam illud eſt*, &c.

Poſtulationes] *Procurationes* appellat in extrema oratione: quod eſt, *expiationes*. nam hic ſequitur: *Audio, quibus diis violatis expiatio debeatur.* Quod ſi hoc *poſtulatio* valet, malim legere, *debitas*, quam, *decretas*: cum aliquanto poſt dicat: *Eodem oſtento, Telluri poſtulatio deberi dicitur.*

Pag. 525. *Ludos minus diligenter factos, pollutoſque*] Verba ſcripta in haruſpicum reſponſo.

Lentule] Marcellinum appellat, qui conſul erat.

Tui ſacerdotii] Pontifex non erat, ut e ſequentibus conſtat: erat autem, opinor, epulo Iovis Opt. Max.

Praetermiſſum] Infra: *Aut negligentia contemptum, aut ſcelere pollutum.*

CAPVT XI.

Pag. 526. *Cujus abavi manibus*] P. Scipionis Naſicæ; qui vir optimus in tota civitate a ſenatu judicatus, Idæam matrem, advectam e Phrygia, ſuis manibus accepit, feminarum autem caſtiſſi-

Cicerone ura
Tua, tum, t
tus fuit, qua
Proavum app
Serapionem,
at is pater ſine
conſul mortu
thini belli.

Megaleſia]
matris ab ædi
dit autem eo
Marcellino co

Pag. 527.
Scipione, N
Gracchum re
conſule P. M
vatus interfec
majorem lau
quod Muciu
Sic in ea pr
P. Scipionis,
ma, privati
pro Plancio:
privatus P. S
Graccho inter
pta eſſe defen

Nomen] Q
gine ab eo
qui cum in v
natibus Q. M
rem videret
vam rempubl
optimatibus
mit.

Imperium]

v. ita ſcriptum reliquit: *Com-
munes ſtatim in religiones damnatis
ludius conſtitit; aut tibicen re-
ticuit; aut ſi patrimus ille, qui
puer omiſit per ignorantiam lo-
terram tenere non potuit.* Nam
am tenere, quid ſit, ignorare
, & plane ſuſpicor de men-
tre tamen cum duobus in lo-
a modo ſcriptum videam non
eque hanc difficultatem tollit
s, quamquam hoc de genere
aperte agat in Coriolano.

CAPVT XII.

. 9. *Nam quid ego de illis ludis*
liorum ludorum mentionem
inducere, ſed loquitur tamen
enſibus, verum illis vetuſtis,
uos proxime Clodius fecerat.
gitur ſunt tempora, non di-

emplum] Ædem Matris ma-
ores Livius & Clodius eo
, quo devecta eſt, facien-
verunt. ante vero quam pro-
em haberet, in æde Victoriæ
am ejus locatum eſt. Livius

nſibus] Diebus.
populi conceſſum] Livius li-
v. non Africanum iterum con-
natui locum ante populi con-
it dediſſe, ſed auctorem fuiſſe,
erent ædiles cur. ejus anni Ser-
& Libo: idque etiam illis im-
enſores Pætum, & Cethegum.
o pro C. Cornelio, nec dediſſe
cipionem ſenatui ante popu-
c auctorem fuiſſe, ſed paſſum
. Quam varietatem ſic excuſat
: *In ea de haruſpicum reſponſo,
ſenatu habebatur, cujus auribus
endum, & magnopere illum lau-
non auctorem fuiſſe dandi, (nam
rius) ſed ipſum etiam dediſſe dicit.*
quoque inter veteres controver-
d hic Cicero factum id eſſe ludis
ſibus plane narrat, Livius au-
ntiatem ſecutus non Megalenſi-
l Romanis, alii nec Megalenſi-
c Romanis, ſed votivis: quod
ii verbis licet conjicere.

Pag. 530. *Quæ*] Redit ad ea Megalenſia, quæ Clodius dederat.

Manus afferebantur] A ſervis.

Pag. 531. *Id cum ſibi ipſum monſtrum eſt*] Ipſi ſervi, in ſcenam immiſſi, monſtrum eſt.

In eo ipſo] In ſervis ipſis.

Portenditur] Denunciatur in apium examine.

Pater tuus?] Ap. Claudius, cum eſſet ædilis cur.

Patruus?] P. Claudius, Appii frater major.

Athenionis, aut Spartaci] Qui Servile bellum excitarunt.

CAPVT XIII.

Sibyllino ſacerdoti] Vnus erat Clodius ex decemviris, qui Sibyllinis libris præerant: quod ſequentibus intelligitur.

Hac igitur vate] Sibylla.

Suadente quodam] Suis verſibus. Livius lib. XXIX.

Tua ſoror] Carpit impudentiam ſororis Clodii: quam & in orat. pro Cœlio vehementer exagitat.

Majores tui] Quincta Claudia.

Conjuncti cum his religionibus] Quia Quincta Claudia Matrem magnam ſuis manibus accepit, eademque ſacra fecit.

Sacerdotium ipſum] Cum ſis decemvir.

Quo eſt hac tota religio conſtituta] E Sibyllinorum librorum doctrina, quibus decemviri præerant.

Pag. 532. *Brogitaro*] Dejotari regis genero.

Atque hunc tamen Dejotarum] Fortaſſe, *Dejotarum*, abundat, ut inepta a neſcio quo addita interpretatio ad verbum, *hunc*.

CAPVT XIV.

Pag. 533. *Q. Sejo*] Poſtumo. pro domo.

Alius] Q. Sejus.

Pag. 534. *Aperire*] Sublato privato veſtibulo.

Is, qui] Appium, P. Clodium fratrem, ſignificat. ſubjungit enim: *Meam domum, pontificum judicio liberatam, ſecundum fratrem ſuum judicatam eſſe dicebat.*

Poſtu-

in ſacris & religioſis locis.

Quod ſtupraras] Ab ædibus ſuis ad Bonam deam ſermonem convertit: in Piſonem: *Emiſſus ille auctor tuus provinciæ, cum ſtuprum Bonæ deæ pulvinaribus intuliſſet.*

Meretricis] Tanagrææ. pro domo.

Imperatoris] Q. Catuli.

Monumento] Porticu, quam Clodius cum Ciceronis domo everſam Libertati conſecrarat.

Quid habet mea domus religioſi] Quædam domus meæ pars, quia P. Clodii, hominis impuri, & ſacrilegi, parietem tangit, religionis habere quid dam videtur; ut in ea habitare nefas eſſe videatur.

Capvt XVI.

Pag. 536. *De Alexandrinis*] Quos Romam miſſos Ptolomæus rex inſidiis pleroſque ſuſtulit. Dio.

Ab illo] Ab ipſo Clodio.

E carcere] Iudices fecit, quo anno tribunus pl. fuit, eos, qui propter ſcelera in carcerem conjecti erant.

Platorem ex Oreſtide] Eadem res narratur in orat. in Piſonem.

Vt ſe ipſe appellavit] Nam a militibus ob victoriam imperator appellatus eſt. L. Piſonem ſignificat. in oratione tamen contra ipſum, *Appellatus eſt*, inquit, *hic vulturius illius provinciæ, ſi diis placet, imperator.*

Pag. 538.
pontificis m
crificium illu

C

Non, mil
cula, *non*, v
ticum: Non
non: ſuas rad
diximus,
exemplis.
Abavi tu
abavum, ſed
la ad Appium
rem enim h
ro negligit.
atavus, nec
pius Cæcus,
Flagrantes
telli Celeris
culorum trib
Pag. 539.
Pompejum,
morum Clo
fuit.
Ejulatus,
culis vulner
diam ſcripſi
quæ exſtat,
periit.
Exultatio,
læſa Iunone
Ovidius Met

CAPVT XX.

...2. *L. Luculli*] Cujus uxor erat ...xor.

...*tio*] Bello Mithridatico. Plu-

...*propinquis suis decidit, ut reos fa-*... omnes plane veteres libri. mi... historia hæc nota eſt, nec ſatis ... menda ne locus vacet.

...*ulliis*] Quem cum accuſaſſet, ...atoris infamiam ſubiit. in Piſo... Aſconius.

...43. *Quæſtum illum*] Quem po... ere ſoleret, diviſoribus in cam... nos diſtribuentibus.

...*mentis*] Ironia. clementem enim ...ebatur, eamque ſui contra Ci... odii cauſſam afferebat, quod ...manos occidiſſet.

hominesque] Deos, quia viola... quæſtor eſſet, ſacra Bonæ deæ: ..., quia Pompejæ, Cæſaris pont. ...ci, pro populo ſacra facienti, ſtuprum intulit.

...*m, pudicitiamque*] Pudor eſt a... pudicitia corporis.

... *auctoritatem*] Quia cauſſam ... noluit a ſenatu judicari.

...*violatis*] Quia, corruptis ju... abſolutus eſt.

...*gradibus*] Quæſtura, in qua Deos ... ſenatum, leges, judicia ...

...*diſſidia*] Quarum cauſſa tan... improbitas.

...*popularem jactationem*] Vt ſe po...ret, quaſi res præclaras in quæ... feciſſet.

...*gſtus*] Poſt ejuſmodi quæſturam ... ad honores. nam & tribuna... & ædilitatem eſt adeptus. Quo ...ea, quæ paullo poſt cum in... quadam inferuntur: *P. Clo... crocota, a mitra, a muliebribus ... purpureiſque faſciolis, a ſtrophio, ..., a flagitio, a ſtupro eſt factus ... popularis.*

... *Numantini fœderis*] Plutar-

...

...*minum, quod*] Nonnulli vete... , Saturniniumque habent: a... turninum quidem: utrique mendoſe. placeret, Saturninum, quod eum.

Ab optima cauſſa profectum] Hoc eſt, quod ait Aſconius, *Ab initiis bonarum actionum ad perditas progreſſus.* primum enim pro rep. deinde contra pugnavit: unde Sulla victore eſt interfectus.

Cajoque Iulio] Cæſari Straboni, qui de ridiculis lib. de orat. diſputat.

Conſulatum contra leges petenti] Pertinent ad hunc locum Aſconii verba: *C. Cæſar*, inquit, *adilicius quidem mortuus eſt, ſed tantum in civitate potuit, ut cauſſa belli civilis contentio ejus cum Sulpicio tribuno fuerit. nam & ſperabat, & id agebat Cæſar, ut, omiſſa prætura, conſul fieret. cui cum primis temporibus jure Sulpicius reſiſteret, poſtea nimis contentione ad ferrum & ad arma proceſſit.*

CAPVT XXI.

Pag. 544. *Crocota*] Crocei coloris veſte muliebri. Plautus in Epid. & Aul.

Mitra] Capitis muliebre tegumentum.

Muliebribus ſoleis] Soleis mulieres, calceis viri in publico utebantur, iidem tamen ſoleis domi: unde Horatius: *Et ſoleas poſcit.*

Purpureiſque faſciolis] Faſciis quidem crura viri tegebant, non tamen purpureis, ſed albis, quibus cum Pompejus Magnus cretatis uteretur, novum morem laſcivia quadam inductum carpens Cicero in quadam ad Atticum epiſtola, *Cretata*, inquit, *ejus faſcia mihi non placebant.*

Strophio] Faſcia pectorali, qua papillæ cohibebantur.

Pſaltria] Pſaltriæ veſtitu, quo ingreſſus eſt in eam domum, ubi Bonæ deæ ſacra fiebant.

Flagitio, & ſtupro] Bonæ deæ pulvinaribus illato.

Popularis] Populo gratus, cum eſſe deberet odioſus.

Ancillarum] Non matronarum.

Emiſſus] Ex domo pontificis max. quo ſtuprum intulerat.

Pag. 545. *Arreptus*] Non delectus cum ratione aliqua, ſed improbo conſilio temere arreptus, qui rempublicam perturbaret.

Vnus ex patriciis] P. Clodius.

Non liceret] Nam patriciis tribunatus plebis non dabatur, & Clodio tamen in diſcordiis civium datus eſt.

Anno ante] Ante Cæſarem conſulem, qui Clodium ad plebem traduxit.

Frater] P. Clodii non germanus, ſed conſobrinus.

Metellus] Celer conſul.

Concors etiam tum ſenatus] Qui diſſidere cœpit anno ſequenti, aliis Cæſarem, aliis collegam Bibulum ſequentibus.

Principi Cn. Pompejo ſententiam dicenti] Si ſic legatur videbitur Pompejus pro Clodio ad plebem traducendo ſententiam dixiſſe: cum tamen, contra eum dixiſſe, infra cognoſcatur, ubi & de conſule Metello, & de ipſo Pompejo idem iteratur his verbis: *Quod frater conſul, ne fieret obſtiterat, quod affinis, & ſodalis clariſſimus vir, qui illum reum non laudarat, excluſerat.* Non igitur Metellus, & ſenatus Pompejo excluſit, id eſt negavit, ſed eum Pompejo, ſententiam contra Clodium dicente, excluſit. quare omnino legendum ſtatuo, *principe*, non *principi*, *dicente*, non *dicenti*: adjuvante Maffejano libro, in quo

Diceret] Ad excuſatione

Cognitorem] Defenſorem

CAPVT XI

In eos] In bonos viros, Pompejum: cui Clodius, rone, ita inimicus eſſe vitæ inſidias fecerit. quibu tamdiu Pompejus domi ſe diu Clodius in tribunatu fui

Nos defenſi] Cum, a C reſtituti ſumus in patriam.

Pag. 546. *Iiſdem* [illegible] abſentem defenderant.

Vt modo vendat illis] [illegible] qui fortaſſe ſic reſtitui poſ *bus ſeſe venditet*, [illegible] veteres libri.

Vituperari] Vt Pompejus, bulus, Cato, Domitius, Ca tem, non amabat.

Pag. 547. *Ex hac nimis*] [illegible] cus obſcuratur mendo. [illegible] tia, ſi ſic legeretur, de quo affirmo: *Ex hac nimia* [illegible] *tione a quibuſdam hæret* [illegible]

An iſte] Deſcribit illud pulſus eſt a Clodio tribuno

...ſpiciis] De cælo ſervante, im-
...aria, Bibulo collega.
] De adoptione Clodii.
...ejus tribunatum continebat]
...riata lex vitio lata, plebejus
...non potuit, ergo nec tri-
...bis.
Quidam boni viri] Cæſaris
...bulus Cato, alii bene de repu-
...entes.
...] Qui Pompejum oderant,
...re conjunctum.
...] Ipſum Ciceronem, qui Ca-
...njurationem in urbe oppreſ-

...ro Milone: *Comprehenſus eſt in ...ſtris ſervus P. Clodii, quem ille ...pejum interficiendum collocarat. ...ſica de manibus: caruit Pompejus, caruit ſenatu, caruit ...ſe, ac parietibus, non jure ...diciorumque texit.*
...magis fuit, quam turpe]
...carere culpa poteſt, turpi-
...poteſt. *Miſerum*, placeret ma-
..., *miſerrimum*.
...] In Pompeji domo, quæ
...is, unde illud Sex. Pom-
...*in Carinis*.
...alteram porticum] Everſa
...domo; ſtatui, everſa mea, por-
...in Palatio.
...*Palatio reſponderet*] Quæ
...referret, quam in Pala-
...domo ædificaverat.
...republica] Pompejus e-
...exire domo noluit, uni ſibi
..., cum exivi domo mea, rei-
...ſului.

C A P U T XXIV.

...itia furoris] Prima tribunatus

...Cæſaris, Pompeji, Craſſi,
...b optimatibus diſſentiebant.
...ipitantis tribunatus] Tria po-
..., incipientis, deſinentis,
...unatus. nam *præcipitantis*, va-
...tium accedentis. & Marius in
... *Ætate præcipitata*, dixit,
...d exitum vitæ perveniſſet.
...ores eorum] Ii, quos jam ſæpe
..., Bibulus, Cato, Domitius.

Ne cauſſam diceret] Ne judicium fieret, cum accuſaretur a Milone de vi. ad Lentulum: *Impunitatem eſt eorum ſententiis aſſecutus, qui, cum tribunus pl. pœnas a ſeditioſo cive per bonos viros judicio perſequi vellet, exemplum præclariſſimum in poſterum vindicandæ ſeditionis de republica ſuſtulerunt.* Pro Sextio: *Ecce tibi conſul, prætor, tribunus pl. nova novi generis edicta proponunt: ne reus adſit: ne citetur: ne quæratur.*

Ne privatus eſſet] Nam cum ante Clodii judicium comitia ædilicia fieri voluerunt, ædilis cur. ut crearetur, effecerunt.

In ſinu atque in deliciis] Ad Lentulum: *Inimicum meum, meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium, ſic amplexabantur, ſic in manibus habebant, ſic fovebant, ſic in me præſente oſculabantur, non illi quidem ut mihi ſtomachum facerent, ſed certe ut facere ſe arbitrarentur.*

C. Glaucia] Prætor, primum amicus C. Marii conſulis, deinde & illius, & reipublicæ inimicus, interfectus eſt, ut hoſtis publicus, cum Saturnino.

Alterum gratum ſit iratis] Vituperatio Pompeji.

Alterum] Vituperatio ſenatus.

Tam bonis civibus] Qui Pompejum oderunt.

Ne id viros optimos diutius delectet] Pompejum a Clodio vituperari.

Ornat, an potius deformat?] Perſiſtit in hoc; ſi quem Clodius laudet eum deformari potius, quam ornari.

Pag. 551. *Quid ſit, neſcio*] Reconciliationem gratiæ non eſſe factam ſignificat.

Ad ejus laudem minuendam] Valde minuit ejus laudem, cum eum laudavit.

Videant illi] Qui dicunt: *Volo eſſe, qui in concione detrahat de Pompejo.*

Si reditus ei gratiæ patuerit] Si vere cum Pompejo in gratiam rediret: quod nunc, quamquam ſit falſum, in concione tamen prædicat.

Eſſe facturum] Pro Pompejo contra eos, qui eum in concionibus vituperari volebant.

CAPVT XXV.

Quas ego alias] Niſi quorundam bonorum viiorum cum Pompejo?

Pag. 552. *In tuto collocant Clodium*] Nihil ei portendunt mali.

Rempublicam recuperavit] De manibus improborum civium ereptam, optimatibus reſtituit.

Qui non tantum opibus valent] Vt Bibulus, Cato, Domitius, inimici Cæſaris, & Pompeji.

Pag. 553. *Plus poſſunt*] Plus poterant Cæſar, & Pompejus.

Sententias] In ſenatu.

Se emergit] Antique dictum. Nepos in Attici vita: *Quibus ex malis ut ſe emerſerat*, ſic *erumpere*, & *ſe erumpere*, veteres dicebant.

Fertur illuc] Deliteſcit hic, in ſenatu, ſuam enim hic mentem occultat. *Fertur illuc*, ad populum: nam ibi aperit conſilia ſua, *illuc* autem. Cicero cum dicebat, digito forum, apertis curiæ valvis oſtendebat.

CAPVT XXVI.

Deorum ignes] Loquitu[...]
næ deæ à Clodio pollutis.

Pag. 555. *Earum templo*[...]
rum, quæ ſubvenire incen[...]
tur. pro Milone.

Ælium, & Fufium] De [...]
libi diximus.

Cenſuram exſtinxit] T[...]
quem cenſores in ſenatu [...]
terirent, neve qua ignomini[...]
niſi qui apud eos accuſatus, [...]
cenſoris ſententia damnatus [...]
ſionem.

Interceſſionem removit: [...]
Quod utrumque lege Æli[...]
confirmabatur. de Provinciis, [...]
Dio lib. XXXIX.

Appellavit] Vt Brogitarum [...]
cum, ſupra: *Deorum ign*[...]
cum Brogitaro jubet.

Imperatorum monumenta] [...]
porticum.

Inimicorum domus] [...]

Veſtris monumentis] D[...]
monumentum eſt veſtrum: [...]
nim diruta publico ſumptu [...]
Ad Lentulum: *Idemque* [...]
monumentum, (*non cum* [...]
mea, *ſed operis locatio mea* [...]

... *intermitti, ærarium claudi,* ... *illi?* Enumerat enim ea, quæ ſi ... permiſceri omnia, & convelli ... reipublicæ neceſſe erat. Hoc igi... ærarium ſæpe exhauriebatur ... quo dixit in ea de provinciis: ... *videtis vos, in his anguſtiis ærarii,* ... *nominatis, neceſſe eſt.*

...] Cur? nam bellum hoc ..., quo vectigalia impedirentur, ..., avaritiam, & rapinas eo... provinciis præeſſent, ſignifi... nam in orat. de provinciis illa in Gabinium: *Publicanos tradi... ſervitutem Iudæis, & Syris, ſta... & in eo perſeveravit, jus ... dicere: pactiones, ſine ulla ... reſcidit: cuſtodias ſuſtulit: ... ac ſtipendiarios libera... quidem ipſe eſſet, antequam ... publicanum, aut publicani ſer... ...*

...] Publicani, ex eque...

... Diſſenſionibus.

...] Senatus, & equitum. Ad ...: *Qui a ſenatu & ordinem con... & hominem clariſſimum ab...*

Pag. 557. *Opponat invidiæ*] Improborum inſenſæ voluntati.

Ne optandum quidem eſt, illo impunito] Ne optare quidem licet, non modo ſperare, niſi Clodius pœnas det. Tres hic Cicero ſtatus nominat, præſentem, qui nec optimus eſt, nec deterrimus, qui nulla alia re, niſi concordia, retineri poteſt: meliorem, quem, Clodio impunito, non modo ſperare, ſed ne optare quidem licet: deteriorem, ex interitu, aut ſervitute.

Triſtem] Severam: ut pro Cœlio, *Huic triſti ac decrepito ſeni.*

Pag. 558. *Latinienſes*] Qui eam agri ſuburbani partem incolunt, unde ſonitus inſolitus eſt auditus.

Quod nondum eſt relatum] Ad ſenatum.

Quæ futura proſpicimus] Ex monitis haruſpicum.

Impendentia] Propinqua.

Mundus] Hoc nomine totum id ſignificatur, quod cæli ambitu continetur.

Procurationes] Expiationes; placationes: ſupra, poſtulationes vocavit.

Viam ſalutis oſtendunt] Voce ſua. nam hic fremitus, & hic terræ motus, vox Deorum, quæ noſtra pericula prædicit, eſt putanda.

ſuffragiis dicitur. nam cum, poſtea quam lata ſunt, enumerantur, ut ex numero, quid juſſerit, aut quid noluerit populus, cognoſcatur: dirimi tunc dicuntur. unde Horatius: *Et non admiſſa dirimit ſuffragia plebis.* Quod cum ita ſit: quem locum inter, *diremptio*, & *renunciatio ſuffragiorum* habere poſſint illa verba, *nihil quod ſupplicatio magiſtratuum*, non equidem video: interdumque venit in mentem ſuſpicari, ne, ſupplicatio magiſtratuum in margine ſcriptum fuerit gloſſematis loco illorum verborum, *Nihil jam eſt, quod populo ſupplicetur*. certe, ſi tollatur, nihil obſcuritatis in ſententia ſupererit.

Simul ut qui ſint profeſſi] Totus hic locus nec menda fortaſſe vacat, nec interpunctis recte diſtinctus eſt. ego, ut medear utrique vulneri, mihi non arrogo: tantum dicam, quod ſentio. crederem enim hoc modo non inepte poſſe corrigi, & diſtingui: *Si, ſimul ut qui ſint profeſſi, (vide quid dicam: hic familia conſulari eſt, ille prætoria: reliquos video eſſe ex equeſtri loco: ſunt omnes ſine macula, ſunt æque boni viri, atque integri: ſed ſervari neceſſe eſt gradum) cedat conſulari generi prætorium nec contendat cum prætorio equeſter locus: ſublata ſunt ſtudia.*

Vel neſcio] Ex perſona Ci

CAPVT VI

Pag. 571. *Contentionem* ...
ante dixit, *contentionem* ...
magis placet. eſt enim, ...
pro comparationem: & ...
Maffejanus liber habet, ...

Nihil dico amplius] Tacit
Eos dignitate inferiores ...
auſos tamen eſſe cum Late...
tatis petitione contendere.

Qui longiſſime à te abſuit]
lus de aliis prius, quam de ...
fragium tulit.

Huic A. Plotio] Qui cum ...
lis deſignatus erat. ut infra
Plancii advocatus aderat. ...
fuiſſe non arbitror. qui ...
eum, competitorem ...
Plancio deſignatum ...
non edidiſſet.

Vtraque familia] Patrem ...

CAPVT VII

Pag. 572. *Favere*] ...
lætari.

Alteri] Atinates.

϶iorum jura tranſiſſe. unicipio, non ut de loquitur, cum ait: *ſolum municipii, ve- genere vincebat.*

•] In qua ſuffragium Non, inquit, hi tot uni ærarii tribuerunt d dignitatem.

' ɪ. IX.

rnem Latinis petant] ɔotum eſt; ſacrificio lbano feriis Latinis, ɥoſtiarium municipi- diſtribui ſolitam.

perquam rarum, ut *loquantur.* ubi *enim* ve- ɔi fere contentiones,

. Plancii.

V ɪ X.

quo] Qui tum petiit

ɪ ɪ XI.

quato] Qui poſt præ- t, conſul numquam

ni] Qui videtur cum oſtea Cretici cogno- fuit, quæſtor fuiſſe, uit: quia legati infra

] Qui vel advocatus,

ıiæ gentis.

s] Cum provinciæ

s] Cujus in Macedo- ı fuit.

s & prudens.

imper fuiſſent] Non, ɔſurdum enim & fal- hementem deſidera- plebis, quia reliqui tati, nec prudentes ;itur cives ſignificari niam inſolentes, & ropterea poteſtas tri- ſt.

CAPVT XII.

Pag. 579. *Occurſatio*] Facile eſt, ad colligendam populi gratiam, occurſare, & blandiri.

Adſpicitur, non attrectatur] Ideo certa non putatur, nec ei valde creditur.

Maritum appellas] Ejus, quem in provinciam libidinis cauſſa duxit.

Vt verba fingas] Quia feminarum mariti dicuntur, non marium.

Pag. 580. *Non crimen eſt*] Falſum enim.

In ſcenicos] Mima enim illa de ſcena rapta, vetere quadam licentia, in ſcenicos, præſertim in opidis, permiſſa.

Emiſſus] A Plancio, cum tribunus pl. eſſet.

Vt cognoſtis] Vobis enim nota illa res.

Præ mandatis] Mendi ſuſpicio non abeſt. malim, *propere mandatis*: aut, *per mandata.* nam ſi legas, *præt.* id eſt prætoris: non excuſabitur Plancius, quaſi pœnituerit eum, & corrigere factum voluerit. at ſi mandata illa Plancii fuerunt: excuſabitur.

CAPVT XIII.

Pag. 581. *Obeſſe filio debet*] Quia publicanus.

In præfectura florentiſſima] Atinati.

Ipſe] Pater Plancii.

P. Craſſi] Patris M. Craſſi, qui cum Pompejo conſul bis fuit. hic de Hiſpanis triumphavit, & in dominatione L. Cinnæ, ne in manus inimicorum incideret, ſe ipſum interemit, utriuſque rei auctor Pedianus.

Pag. 582. *In Q. Scævolam*] Qui Aſiam rexerat, & ab injuriis publicanorum provinciales defenderat. quam ob cauſſam poſtea virum innocentiſſimum, qui Scævolæ quæſtor fuerat, P. Rutilium equites Romani, cum lege Sempronia judicarent, condemnarunt. in ep. ad Lentulum: *Scis, quam inimici illi ipſi Q. Scævola fuerint.*

CAPVT XIV.

P. Naſica] Serapionis filio, qui, ut in Bruto ſcripſit Cicero, mortuus eſt in conſulatu. alium enim Granii ætate Naſicam conſulem non reperio.

Quod legiones] Quæ ſcribuntur edicto juſtitio.

M. Druſo] Qui belli ſocialis initio domi ſuæ tribunus pl. a neſcio quo eſt interfectus.

Tu Druſe quid agis?] Pro, quid turbas? quid in republica moliris? Novas enim leges, de civitate præſertim Italis danda, quadriennio ante lege Licinia & Mucia pulſis, Druſus ferre conabatur.

Plancio] Patri, non filio, ut e ſuperioribus, & ſequentibus intelligitur. dixerat enim Laterenſis, quæſtum eſſe de ſenatoribus Plancium patrem, & eas querellas apud ſenatores judices obeſſe filio debere.

A ſociis] A ſocietate publicanorum, qui Aſiæ vectigalia conduxerant.

Et a ſe] Qui erat in ea ſocietate.

Injuriam] Quod petentibus publicanis, ut induceretur locatio, quia nimium magno conduxiſſent, nullum a ſenatu reſponſum daretur. hac de re ſic ad Attic. epiſt. 15. lib. 1. ſcripſit Cicero: *Aſiani, qui de cenſoribus conduxerunt, queſti ſunt in ſenatu ſe, cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe: ut induceretur locatio, poſtulaverunt.* Et ep. 16. *Cato miſeros publicanos tertium jam menſem vexat, neque iis a ſenatu reſponſum dari patitur.*

Pag. 583. *Hic*] De Plancio patre adhuc loquitur. nam filius publicanus non erat, ſed ſenator.

Ciceronem
ſic in ea
P. Clodius,
more potuit
operis non f
vorum, Sa
firmavit Ro
quid te audi
doris? quid
quidem pot
liorum? ſu
facile potuit
pernoctans:
cum tu te ſu
A ſumm
rente.
Ordinis]
ſciebat, qu

Sed aliqu
Habebimus r
extra cauſſ
Nomine l
cium accuſ
nia, quæ
ſed proprie
graviſſimun
majeſtate p
autem Late
in judicium
vit, ut ede
ex quibus
ronis verba

... tribu judices caperet eos, qui non eſſent, quorum videntia certiſſima, dolor autem e ſuorum culpa graviſſimus de-

... *ambitus legis complexus es*] Viſitare Plancium voluiſſe Licinia tamen, quo de crimine lata ... aſtringis: nihil, inquam, in de ſodalitiis affers: ſed con... leges, quæ de ambitu ſunt, ſodalitiis omiſſis, ambitus Plancio conatis intendere. in... *te in hac ſodalitiorum tri... ad communem ambitus cauſſam*...

... *quidquam aliud*] Cum non ... tamen, quod Plancio Licinia ... accuſaſti tamen ea lege, ... judicum facultate uti nihil præterea ſecutus es: unum ...

...] Quos in hac una de ſodali... delectos ex omni populo acceperat reo.

... *nulla in re, niſi hac tribua...* ... Lateranſem, qui cum ... ambitus crimina, quam ... in Plancium conferat, judices ediderit arbitratu ſuo: quod tribuaria re, id eſt in crimine ſodalitiorum quo tribus edebat accuſator, ... quod ſi, inquit, hoc æ... in aliis rebus, præter hanc ... non id fieri hoc uno in genere voluiſſet, ſed eandem judicum edendorum rationem ad ceteras cauſſas tranſtuliſſet, præſertim ... qui cum ſodalitii cauſſa ... quadam conjungitur. Tu, ... velle te accuſare Plancium lege de ſodalitiis, ut ederes, quos velles: quod aſſecutus ... tamen reliquis potius de ambitu: cum vel agere de ſodaliciis ..., ut, beneficio legis in edititiis ... jure ac merito uſus eſſe ..., ſi te crimen ipſum, quo ac... efficit, ideoque accuſationem communem ambitus cauſſam ... confiteris, non recte a te judices eſſe, quos tantum in cauſſa ... edi ſenatus cenſuit, populus ...

Pag. 584. *De ipſo denique ambitu*] Si æquum eſt edi judices in aliis rebus, niſi hac tribuaria, id eſt, niſi in cauſſa de ſodalitiis: non video, cur ſenatus non modo in ceteris diſſimilibus cauſſis, ſed in ipſo ambitu, ad quem ſodalitia pertinent, editicios judices non probaverit. non probavit autem, quia non æquum eſſe judicavit. cui igitur tu contra ſententiam ſenatus in ea cauſſa judices edidiſti, in qua, legis Liciniæ ſimulatione, reliquis de ambitu legibus accuſas?

De rejectione judicum fieri voluerit alternorum] In omnibus cauſſis, exceptis ſodalitiorum criminibus, rejectio judicum fiebat ab accuſatore, & reo. quod Cicero judicum *alternorum de rejectione* appellat. Iudices enim, cum ſenatorius ordo lege Cornelia L. Sullæ ſolus judicaret, e curia ſenatoria conſcribebantur: poſtea lege Aurelia. L. Cottæ, qua judicia inter tres ordines communicata, e ſenatu, ex equitibus, e tribunis ærariis. hi ſelecti judices vocabantur, de quibus in oratione pro Cluentio, apud Pedianum, & Plinium. horum nomina in urnam conjecta, ſortito deducebantur a quæſitore, id eſt ab eo, qui de majoribus criminibus, ambitu, repetundis, inter ſicarios, majeſtate, quærebat, ita de pluribus confecto per ſortitionem neceſſario numero, permittebatur accuſatori, ac reo, ut ex illo numero rejicerent, quos putarent ſibi aut inimicos, aut ex aliqua re, ut Pediani verbis utar, incommodos fore. Poſt rejectionem; ſubſortiebatur idem quæſitor in locum rejectorum alios, quibus ille judicum legitimus numerus compleretur. erat igitur prima ſortitio, ſecunda rejectio, tertia ſubſortitio. His perfectis, jurabant judices in leges, ut obſtricti religione judicarent. cum juraſſent omnes, præter ipſum prætorem, qui judicio præerat (nam prætorem non juraſſe, tum ex Cicerone, tum ex Pediano conſtat) nomina eorum libellis conſignabantur, & ubique habebantur; ne pro ſelectis judicibus, ut fit in multitudine, aliqui ſuppoſiti corruptiſſime judicarent. eorundem judicum nomina in codicem relata prætor aſſervabat. qua de re ſic in ea pro Cluentio: *Multam a*

fuit. itaque miror, quod a Pediano ſcriptum eſt, & ſortitum eſſe judices, & ſubſortitum prætorem Verrem in Oppianici judicio: contra quam & ipſius verba Ciceronis, jam a nobis proxime recitata demonſtrant, & illa præterea, quæ dixit in Verrem lib. 1. *De ſubſortitione*, inquit, *illa Juniana, judices, nihil dico*. Cum igitur, ut redeam unde diverti, rejectio judicum fieret in omnibus cauſſis; lata eſt Licinia lex ex S. C. in ſententiam Q. Hortenſii oratoris facto, ut in cauſſa de ſodalitiis judices ab accuſatore editi, nulla interpoſita rejectione, judicarent. quod infra Cicero docuit his verbis: *Quid? hujus rei obſcura cauſſa eſt, an & agitata, cum iſta in ſenatu res agebatur, & diſputata heſterno die copioſius a Q. Hortenſio? cui tum eſt ſenatus aſſenſus*. Ex eo autem S. C. latam eſſe legem, (nam multæ leges & ſine S. C. & contra ſenatus voluntatem ferebantur) indicat id, quod infra ſcriptum eſt: *Si quemadmodum ſenatus cenſuit, populuſque juſſit, ita feciſſes, ut in hunc & ſuam & ab hoc obſervatas tribus ederes; non modo non quererer, ſed hunc, judicibus editis, qui teſtes iidem eſſe poſſent, abſolutum putarem.*

Cum iſta res in ſenatu agebatur] Hoc ipſo anno. nam Domitium, hujus anni conſulem, legum ambitus auctorem fuiſſe. infra dicit.

A Q. Hortenſio?] Qui cauſſam egit

Pag. 5[illegible]
enim judi
bar, ut e
vincti ſuff
reatur: a
tribu Lem
mine: cu
ipſemet L
tur, cum
minaretur
Ad ſtu
ignomini
conſilio L
quos puta
micos Plan
inſtimatio
De ah
ro, ex con
dicit: *Et*
Quam
Cum in ſe
tribus ede
id ſecuti ſ
convincte
quod eas
mile vide
edidiſti, e
qui Teren
ab eo; no
eares.
Notos] I
Deſenſor
In prach
litiis cauſſ

onſilium fuit, edere inexo-
bmmenos, crudeles, amicos
icos Plancii.
s editio per ſe non acerba eſt]
tem poſſumus rejicere.

APVT XVII.

us equeſtris ordinis] Non eſt
i, hoc tempore lata jam Au-
quæ judicia inter tres ordines
abat, ſolum equeſtrem ordi-
iſſe: ſed eſt intelligendum,
m numerum equitum Roma
ni diverſis judiciis aſſignati e-
a cxxv. cum iis præterea ſe-
t tribunos ærarios judicaſſe:
it ex cxxv. judicibus equeſtris
miſſe rejicere quinque & lxx.
es. referebat autem eos ipſos,
v. ſupererant, qui, demptis
t l. quam poteſtatem licet
et, ejus tamen amici, cla-
s, nomen editi judicis in ea
ulerunt. Hic quæro, cum
o, *nomen editi judicis*: ex quo
rentur ab accuſatore illi judi-
eſtri veriſimile vix videtur.
v. non edebantur accuſatoris
ed deligebantur a prætore, ut
que ſumma diligentia: quod
r, *principibus equeſtris ordinis*:
em l. quos reus, lxxv. re-
rebat, accuſatorem edidiſſe,
s volebat. quod reo non vi-
e potuiſſe, cum ederentur
os ipſe probaſſet. recte igitur
n *editi judicis*, quaſi nomen
um in cauſſa verſaretur, res
eſſet, ut pote cum illa editio
læderet. Occurrit alia quæ-
nius equeſtris ordinis mentio
res tribunique ærarii omit-
ſi non ex iis rejiciendi facul-
haberet, aut ii non item ut
erentur. Reſpondere licet,
ratione conſentit: cum tres
dicarent, non ex uno eque-
ex reliquis quoque duobus
ſdam rejeciſſe, alios retu-
elatis autem accuſatorem e-

is judicibus] Et hoc id, quod
ius, confirmat, primum de-
lectos eſſe judices a prætore, deinde re-
jectos a reo, poſtremo editos ab accu-
ſatore.

Ex omni populo] Nam tribus ex omni
populo deligebantur.

Editos ad rejiciendum] Quod ferre poſ-
ſemus: ſed ab accuſatore conſtitutos, ut
a reo rejici non poſſint, hoc vero feren-
dum non videtur.

Et illud acerbum judicium] Videtur
hoc per ſe conſiſtere, nec verbum, quo
ſuſtentetur, deſiderare. quaſi dicat: Et,
quod acerbum judicium eſt, ſi, quem-
admodum in S. C. & lege ſcriptum eſt,
ita feciſſes, ut in Plancium, & ſuam tri-
bum Terentinam, & ab eo obſervatas
ederes, (ſic enim lego, poſtulante ſen-
tentia, non, *ederent*) non modo non
quererer, ſed, judicibus editis, iis,
quibus Plancii integritas nota eſſet, ab-
ſolutum Plancium putarem.

Neque nunc multo ſecus exiſtimo] Oſten-
dit ſe Lemoniæ, & Vejentinæ, quas
Laterenſis ediderat, non multo ſecus
confidere, quam ſi Terentina, Plancii
tribus, & ejus vicina Voltinia, editæ
fuiſſent: quamquam illæ Plancii inte-
gritatem non ita, ut Terentina, & Vol-
tinia, notam haberent.

Ignotis] Qui Plancium ignorarent.

Quam notis] Quam iis, qui Plancium
noſſent. Aculeus in Laterenſis iniquita-
tem: qui cum ſciret, ſi Plancius judices
haberet eos, qui teſtes iidem eſſe poſ-
ſent, abſolutum iri, iis judicibus, qui
illum ignorarent, uti maluiſſe.

Fugiſti ſententiam legis] Quia, quod
lex jubebat, non feciſti, ut in reum &
ſuam, & ab eo obſervatam tribum e-
deres.

Quid diceret apud Voltinienſes] Volti-
niam tribum quam corruptam eſſe cla-
mitas, ſi edidiſſes: nihil haberet Plan-
cius quod apud eos judices diceret: ſi-
quidem, ut ais, ea tribus ab eo corrupta:
cur igitur non eam edidiſti? nimirum,
quia judicibus ignotis uti, quam notis,
& in tenebris, quam in luce, cauſſam
verſari maluiſti.

Tribules ſuos] Ex Terentina tribu.

Tacitum teſtem] Iudicem ex illis ne-
minem, neminem tacitum teſtem habe-
res: teſtimonium enim de Plancii inno-
centia omnes dicerent.

Aut

Aut vero etiam excitares?] Quia dixerat, *haberes*, non contentus eo verbo ſubjunxit: *excitares*: id eſt quemcumque tu ex iis excitares, & exurgere juberes, de Plancii integritate teſtimonium diceret.

Pag. 588. *Non edidiſſet*] Sine interrogationis nota. eſt enim ironia.

Quem habet] Quæſitorem.

Non fuiſſe fugiendum tribulem huic judicem] Si Terentinam tribum Laterenſis edidiſſet, judicem Plancius habuiſſet Alfium, & quidem libenter, cum eundem quæſitorem libenter habebat, cui ſe tribuli ſuo notiſſimum eſſe ſcit, & cujus erga ſalutem ſuam ſimilis meæ voluntas apparet. Alfius hic nominatur in interrogatione in Vatinium.

CAPUT XVIII.

Conſilium ſenatus] Mentem ſenatus, qui cenſuit, in crimine ſodalitii, tribum rei, & ab eo obſervatas, edi ab accuſatore debere, id eſt eos, quibus reus optime notus eſſe poſſet, & qui, judices editi, teſtes iidem eſſe poſſent.

Conſcripſiſſe] Deſcripſiſſe

Pronunciaſſe] Promiſiſſe

Tum mirabor] Nunc non

cum hæc docere, & p

Plancium non poſſes, ideo

& ab eo obſervatas, qu

eſſe debebat, edere noli

CAPUT XI

Pag. 590. *Sodales*] Quip

nem magiſtratuum tribu

tione corrumperent, ſod

neſte appellari ſupra dixit.

In operas] In negotia pu

blicanorum. hinc, *operas d*

gotiorum curare, rem maſſe.

Haſitantem te] Cum, quid

haberes.

In hoc ſodalitium

In tribubus corrupis.

Quam tibi commodum eſſ]

placet.

Per quam tulerit] Quando

eam ſibi ſuffragantem habu

CAPUT XI

pars populi] Vt in comitiis
centuria prærogativa.
] Illa, quæ conſul ha-

Poſterioribus.
rogata?] Tamquam præro-
it.
Prolatis comitiis] Non enim
periora ſtatim habita iterum

i] Multis enim ambientibus
: ſed iis jucundior eſſe de-
m dignitati datur.

CAPVT XXI.

dium] Patrem P. Clodii.
] Qui cum M. Perperna con-
ſit.
eſſe conſulem] Cum P. Ser-
poſtea cognomen Iſaurico

] Tullum, qui conſul
pido fuit, & adhuc vivebat.
] A M. Sejo in ædilitatis
peſſum.
ilitate] In qua tu quoque of-
m accepiſti.
honores] Conſulatum. is e-
s honor fuit. Sed miror, cur
dit pater tuus: cum utrum-
viſſe videre potuerit. quam-
litatis petitionem adoleſcen-
oſſe puer vidit.
] Scipioni Serapioni, qui Ti.
privatus interfecit. ideo ſe-
civem neminem ego ſtatuo in hac
eriorem.
Conſules eſſe factos] Cæſa-
P. Rutilio Lupo, Octavium
na, Tullium cum Cn. Dola-

populo factum] Quia, ædi-
ſa, majores magiſtratus pe-

] Qui conſul fuit cum
Cæſare, anno ante bellum ſo-

] Poſt Craſſum & Anto-
mas deſert in Bruto.
] *C.* non *Q.* legendum. is
C. Cœlius Caldus, qui conſul
Domitio Ahenobarbo.
us Rufus, C. Fimbria, C. Caſſius,
Cn. Oreſtes] Rufus cum Cn. Mallio, Fimbria cum C. Mario, Caſſius cum Cn. Domitio Ahenobarbo, Oreſtes cum Lentulo Sura conſul fuit.

Non conſolandi tui gratia] Jacturam enim tuæ dignitatis nullam feciſti, ut conſolandus eſſe videaris.

Neque vero quo te liberent aliqua culpa] *Liberarent*, pro *liberent*, & infra, *cohortaremur*, pro *cohortemur*, videtur eſſe rectius. Quæ vero hæc eſt culpa, quam Laterenſis verebatur, ne a ſe ſuſcepta videretur? nulla: nihil enim turpe commiſerat: ſed quia repulſam paſſus erat, verebatur, ne quid culpæ ſuſcepiſſe videretur, eaque repulſa dignitati ſuæ labem aliquam aſpergeret. ideo dixit ſupra: *Quæris etiam Laterenſis, quid imaginibus tuis, quid ornatiſſimo atque optimo viro, patri tuo reſpondeas mortuo?* Patet igitur ſenſus. Non hæc ideo dicerent quo te liberarent aliqua culpa, quam ſcirent a te commiſſam non eſſe.

Detractum dico?] Detractum, a me additum ex ingenio: quam recte, lector judicet. mihi illud abſurdum, & ineptum videbatur: *Dico, ſi mehercules.* at hoc quam concinnum: *Nihil eſt de te detractum: detractum dico? ſi mehercules.* Eadem eſt figura lib. I. in Verrem: *Dictum hoc eſt in Cn. Dolabella judicio: dictum? etiam æſtimatum.* Et pro Ligario: *Quæ fuit igitur umquam in ullo homine tanta conſtantia? conſtantiam dico? neſcio, an melius patientiam poſſem dicere.* Et in ep. ad Lentulum: *Erat hoc mihi dolendum, ſed multo magis illud, quod inimicum meum, meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium, ſic amplexabantur.*

CAPVT XXII.

Magnum quendam motum] In populo ex illo tribunatus pl. petitione, de qua, ne jurares in Agrariam Cæſaris legem, in qua de populi commodis agebatur, deſtitiſti. Hac de re ſupra.

Quam nonnulli defuncti honoribus] Curulibus: qui jurarunt in illam legem.

In diſſentiente populo] In eo populo, qui non idem ſentire ſolet univerſus.

Pag.

Pag. 594. *Pleraſque*] Eaſdem.

Cum nonnullas] Ex perſona Laterenſis.

Punctis] Suffragiis. Horatius: *Omne tulit punctum.*

Quippe cum] Ex perſona Ciceronis.

Prope] Non omnino; cum ſupereſſent altera comitia, ſed prope, cognita populi voluntate.

Veniſſent] Ad poſteriora comitia.

Sortitionem ædiliciam] Duo creabantur ædiles cur. fieri tamen poterat, & ut plures, quam duo, peterent, & ut plures etiam pares ſuffragiis eſſent. quod ſi accideret, conſtitutum eſt a majoribus, ut ſortirentur, quinam ex iis ædilitatem gererent. ſin autem ſoli duo totidem ſuffragia tuliſſent, ſortitio locum non habebat: ii enim ædiles renunciabantur: cum duos tantum ædiles eſſe oporteret.

Amienſem] Plotii tribum.

Avulſas] A Laterenſi, quaſi per vim.

Ne in anguſtum venirent] Ne, ſi tibi eaſdem poſterioribus comitiis concederent, de ſua creatione in dubium venirent. infra: *Verebantur, credo, anguſtias: quaſi res in contentionem, aut diſcrimen aliquod poſſet venire.*

Nondum cognita populi voluntate] Su-

utraque igitur ratione p… te adducere, quibus hab… oporteat, quippe quos ve… ruperit, ut te præterierin… cum te jam præterierint, … pros ad dicendum teſtimo…

CAPUT XI…

Caluit] Sermonibus pe… Cœlius ad Ciceronem: … *comitiis tranſpadanorum*, … *caluerunt.*

Re recenti] Statim poſt … licia.

Nec quæ tribus] Quæ … rint.

Ita ſemper teſtimonium di… dicio, & recta ambiti… luntate.

Quaſi aut movent … quos non movent: … veant, cur in eo …

Pag. 596. *Me id* … cuſare eorum iniquita… quales ii ſint, (ſunt e… rum omnium) mente …

CAPUT X…

reprehendendo] Quia Plancium em.

grati] Meam enim erga bene de os pietatem oſtendunt.

e familia conſulari] Hoc ſignifi- ſius faciliorem ſine dubio eſſe honores iis; qui familia eſſent , quam equitum Romanorum iod cum in Laterenſe contra ce- conjici licere, gratuita comitia e.

mihi fuerunt] Cui fuerunt facil- eoſdem illi optare debeam.

accepta ætas non eſt gnati] Quia ne erat, annos undecim natus.

Iove ortus] Atreus fortaſſe, Io- pos. Iove enim Tantalus, Tan- ops, Pelope Atreus natus eſt. ßtæ ſceleſtum atque impium hiſtoriæ ingenio excelluiſſe, & olim prædixiſſe, narrant.

inſidiæ ſunt bonis] Eadem in o- ro Sextio.

18. *Qua non ne id, quod multi*] Hoc mendoſum: illud ſince- a pro Sextio: *ſed te id, quod videant.*

ripſit] Aut hic, aut infra, *ſcripſit*, lum.

Nomen ignoratur.

meros] Agamemnonem fortaſ- enelaum, Atrei, Mycenarum lios.

pionis] Ejus fortaſſe, cui *Aſinæ* a fuit: qui poſt alterum con- de Pœnis triumphavit.

r] Meliore condicione eſſe.

us invideretur] Patris enim gra- videretur: nunc ei, quia e- oco natus ædilitatem obtinue- leretur.

CAPVT XXV.

lio] Non dubito, quin *C.* non lum ſit. is enim eſt, qui pri- Pœnis navalem triumphum e-

19. *Honore nihil amplius*] Eun- m honorem equitis Romani adeptus, laude tamen & gloria

lbos] Triumphavit bis Ti. Grac- orum Gracchorum, qui propter malas leges occiſi ſunt, pater, de Cel- tiberis primum, deinde de Sardis.

Pag. 600. *Tot optimis, & ornatiſſimis civibus*] Qui nec diſerti ſunt, nec juris periti.

Quidnam eſt futurum?] Propterea ne honores non aſſequentur?

CAPVT XXVI.

Niſi eum] Niſi hoc in eo reprehen- det, quod nimis iracunde ſecum agat.

Pag. 601. *Putabis*] *Putabit* rectius.

Cyrenis] Vbi quæſtor fuit, cum jam Præneſte ludos feciſſet.

Pag. 602. *Etiam*] Aſſirmandi hoc in loco vim habet.

CAPVT XXVII.

Ferum] Mendoſe, *eorum*, legebatur antea. locum Octavius meus emenda- vit, & alterum ejuſdem litteræ muta- tione ad Q. frat. epiſt. 1. lib. 1. pro, *quie- vit*, *qui ſuit*, reponens.

Pag. 603. *Eadem via*] Vt in oculis ha- biteitur, forum prematur: non ut Cy- renis eatur.

Hac] Ad eos honores, quos geſſi.

Sorte] Cum quæſtor in Macedonia fuit. nam quæſtores deſignati ſortieban- tur provincias.

Lege] Tribunus mil. a populo creatus. nam cum eſſent duo genera tribunorum mil. unum a populo creabatur; qui co- mitiati vocabantur: alterum in exercitu ab imperatoribus. Aſconius.

Neceſſitate] Legi enim parere ne- ceſſe eſt.

CAPVT XXVIII.

Pag. 604. *Hoc moleſtia*] Ejus accuſa- tio. in qua gratiam reddo non ſola vo- luntate, ſed ipſa etiam re.

Pag. 605. *Opimium*] A quo conſule M. Fulvius Flaccus conſularis & C. Grac- chus tribunicius, interfecti ſunt.

Servatorem ipſum reip.] Periclitantis ob leges Gracchi.

Calidium adjungis] Damnatum.

Cujus] Tribuni pl. ut in orat. poſt red. in ſen.

Q. Metellus] Numidicus, a tribuno pl. Appulejo Saturnino pulſus, quod in ejus legem jurare noluiſſet.

nec Opimius, reipublicæ ſervator, nec reſtitutor Metelli Calidius, abſoluti judicio ſint.

Capvt XXIX.

Si Roma eſſe potuiſſet] Proconſul erat in Hiſpania, cum Calidius eſt accuſatus.

Non fuiſſe facturum] Quaſi dicat: negari non poteſt, utrumque facturum fuiſſe in Calidii judicio, quod ego nunc in Plancii cauſſa facio.

Finitimo] Fregellano, Fregellis urbe capta. Aſconius.

Domeſtico] Cæſis, ut jam dixi, domeſticis reipublicæ hoſtibus, Flacco, & Graccho. ob quam invidiam poſtea judicio circumventus eſt, & in exſulium actus. Aſconius.

Pag. 606. *Non jugulavit?*] Cum ad eum Macedoniæ quæſtorem lege Clodia pulſus Cicero venit.

Jugulari] A Clodianis.

Tantum? requiro] Etſi ferri poteſt iteratio ejuſdem verbi: videat tamen lector, an ſine *requiro* ſit elegantius.

Toto illo anno] Tribuno pl. Clodio.

Capvt XXX.

Pag. 607. *Vicinitatis*] Arpinates enim Atinatibus finitimi erant, Plancius autem ex præfectura Atinati.

Quem mihi debere oporteret] Quia eum defenderem.

dum a me ſ
Servitute
tetur, rect
mutetur.
legi poſſe,
Cetera]
men in ill
litteris a ſe
eſſe videatu

C

Pag. 609.
fendiſti Ci
eſt: nihil j
tuæ. M. Ci
anno Cicer
ſen. *Quid*
ti, fratrique
qui, cum a
judicio eſſet
moria priva
Pro Sextio
optimum,
tribunum pl.
Obſoleta
tritæ, atqu
rem, *obſole*
pervulgator
quod cuiqu
Qui nihil
impetrare]
ci, quod tu
proficere
forte eum

APVT XXXII.

tum Plancii] Quem geſſit Mar- Philippo Coſ. ep. 1. lib. 2. ad

niſſet per hominum vim, & inju- li Romani ei gratiam referri] Racilium populi judicio inju- tum.

mento Marii] In templo virtu- d C. Marius exſtruxit. pro

giſtratibus] Quæſturam enim a Macedonia gerebat.

m vides] Cum Plancium adſpi- ratiam nunc refero.

r. *A virtute verbi*] A ſignifi- rbi, *miſer.*

APVT XXXIII.

a diſpari] Tu enim perdere vis ego conſervare.

2. *Vt eum beneficio complecta-* ſe ipſo dicit. beneficium au- d petit, Plancii ſalus eſt.

ligendam meam gratiam] Vt tiam negligatis.

nocentes, nec litigioſos eſſe] Ita- ere non poſſe, ut mea vobis udiciis prodeſſe poſſit. qui e- ens non eſt, hominum elo- a defenſione parum indiget: ter non litigat, ei de oratorum orandum non eſt.

13. *Quam neceſſaria*] Sunt enim lla neceſſaria.

CAPVT XXXIV.

cauſſam conjicere] In locos com- exaggerandi gratia: cum ora- commoveat animos judicum, e a cauſſa.

ſis] De ſacris vehiculis.

adilibus] Quos anno ſuperiore, ambitu accuſatos, cum defen- cta thenſarum mentione miſe- n commovit.

ge] Quam conſul tulit, aucta, r irrogato ordini ſenatorio de- orum exſulio.

irco mea lege ex illo ambitu tra- xiſſe] *Mea lege:* quam de ambitu con- ſul tuli irrogato decem annorum exſu- lio. *ex illo ambitu:* qui me conſule fuit; *traxiſſe:* ex illo ambitu ſumpſiſſe, & quaſi per vim traxiſſe quæ in meam le- gem contuli.

Quo miſerabiliores epilogos poſſem dicere] Quo plus miſericordiæ, cum de ambitu accuſatos defenderem, in epilogis com- movere poſſem: cum reis honorem, dignitatem, patriam ipſam, ſi damna- rentur, impendere dicerem. jocabatur iis verbis Laterenſis in Ciceronem, qui Rhodi, id eſt in inſula amœniſſima, Appollonio Moloni operam dederat.

Pag. 614. *Me vult fuiſſe*] Hoc dicit, ut fuiſſe me ſignificet.

In Nicæis] Duæ ſunt Nicææ, una in Gallia altera in Bithynia. utramque Ci- cero complexus eſt uno nomine, cum de una tamen Bithynia loqueretur.

In Bithynia] Ego quoque eloquentiæ cauſſa.

Cur ſeveriorem Nicæam putes] Hinc ap- paret, quod ſupra dictum eſt: *Rhodi non* fui, ad loci reprehenſionem objectum eſſe.

In Creta] Non quæſtor, (nam, Cy- renis quæſtorem fuiſſe, ſupra demon- ſtratum eſt) ſed legatus.

Dictum aliquod] *Dicere dicta*, uſitatum eſt: propterea malui legere, *aliquod* quam, *aliquid.*

In petitione tua] Ædilitatis.

Pag. 615. *Me id perdidiſſe*] Qui dictis delectari ſoleam. Sed cur Creta dicti oc- caſionem afferebat: opinor, quod in- ſula a litteris abhorrens, expers eloquen- tiæ prorſus eſſet.

Ipſe in te dixeris?] Cum admonuiſti, *te in Creta fuiſſe.*

De tuis rebus geſtis] In Creta, aut Cy- renis.

Quas ad aliquem miſiſſem] Significat ea, quæ conſul geſſit: de quibus for- taſſe ſcripſit in Aſiam ad Pompejum. ad eum enim potius, quam ad quem- quam alium, ſcripſiſſe, veriſimile vi- detur.

CAPVT XXXV.

Me illi auxilio pepercisſe] Me illo auxi- lio uti voluiſſe.

An consularis furor] Propter conſules, cum tribuno pl. Clodio conjunctos, pugnare ſe noluiſſe oſtendit.

Exercitum perdidit] Piſo: ut in orat. de Prov. *Exercitus ille noſter, ſuperbiſſimo delectu, & duriſſima conquiſitione collectus, omnis interiit.*

Vendidit] Gabinius Alexandrino regi. in Piſonem: *Se ipſum, faſces ſuos, exercitum populi Romani numen, interdictumque deorum immortalium, reſponſa ſacerdotum, auctoritatem ſenatus, juſſa populi, nomen ac dignitatem imperii regi Ægyptio vendidit.*

Emptis provinciis] A Clodio, qui, lege lata, Piſoni Macedoniam Gabinio Syriam tradidit.

Qui exercitibus, qui armis] Hoc ad Cæſarem pertinet, qui erat adhuc in Italia cum exercitu, illud autem, *qui opibus*, ad Pompejum, & Craſſum, qui privati erant, pertinet. Pro Sextio: *Ex quibus unum habere exercitum maximum in Italia, duos, qui privati tum eſſent, & præeſſe, & parare, ſi vellent, exercitum poſſe, idque facturos eſſe dicebat.*

Pag. 616. *Luctus indicia*] Atram veſtem, mœroris indicium?

Saltator ille Catilinæ, conſul] Gabinius.

Q. Metello] Numidic[...]

Pag. 617. *Suum*] Qui[...] in legem Saturnini.

Senatus factum] Quod[...] ſem, ſi pugnare voluiſſen[...] conjuratos extremo ſuppli[...] cenſuit: cui conſul parui[...]

CAPUT XX[...]

Pag. 618. *Civile præſidium*[...] ei mortuus opem illam ſem[...]

Vis aliqua morbi] Ante [...] vitæ, quem natura præſcrip[...] ſubjungit: *Aut natura ipſa*[...] juvenes quoque, non modo [...] riuntur.

Auxilia poſteritatis] Auxil[...] poſterum habere poſſet[...]

In me retinendo] Non, [...] iret in exſilium: non enim ſen[...] populus Romanus [...]: id[...] do, id eſt conſervando, [...] in quo populus Romanus [...] gregie conſenſit.

CAPUT XXXV[...]

Ab omnibus eiſdem] Ut a[...]

domus una] Propter quæſturam geſtam, & beneficium Verris
.
is] Quia collegæ fuerunt in præ-
oſt præturam autem Virgilius in
l, & eodem anno Q. Cicero in
rofectus eſt.

. *Vobiſcum*] Veſtris opibus muniti.

uliſſemus] Ceſſi enim, tempe-
itans.

CAPVT XLI.

522. *Ad Planciumque perrexi*] rectius, *ad Plancium Q.* id eſt
ium quæſtorem.

ibus dimiſſis] Lictoribus in urbe
bantur quæſtores: ut ait Gellius
r. cap. 2. in provincia eos habe-
: quod hic locus declarat: cui
i videntur illa verba ad Cornifi-
*illud non nimium probo, quod ſcri-
illi animo æquiore ferrent, te tuis
atis lictores ademiſſe.* Nam ſi lega-
res tribuuntur, cur non quæſto-
honore præſtantibus? eſt enim
infra quæſtorem: ut in epiſt. ad
ium, & ad Thernum.

ibus abjectis] Quæſtoriis orna-

Veſte mutata] Depoſita prætexta.

Et cum meo fratre] Poſtulat ſententia, *mihique & meo fratri*: vel, *tum mihi, tum meo fratri.*

CAPVT XLII.

Pag. 624. *C. Flavi*] Aut hic, *C. Alfi*, aut ſupra, *C. Flavium*, legendum videtur. quæſitorem enim eſſe conſtat. de Flavio autem magis credo: ut ſit quæſitor editus a Laterenſi. nam Altium, ut opinari licet ex orat. in Vatinium, prætorem hujus anni, veriſimile non videtur a Laterenſi quæſitorem editum fuiſſe: cum prætorum ſua cujuſque propria, ſorte data, quæſtio eſſet, unde abduci nec poſſent, nec in Plancii cauſſa neceſſe eſſet, data accuſatori in crimine ſodalitii, quos ei commodum eſſet, edendi vel judices, vel quæſitorem, licet prætor non eſſet.

Magno in metu meo] Cum de Plancii ſalute vehementer timeam.

Subito] Statim poſtquam veſtras vidi lacrumas. Atque hoc dicit, non quia juſtitiæ, cauſſa jam ſatis diſputata, & defenſa, diffidat, ſed ut juſtitiæ miſericordiam addat.

FINIS.

VARIAE LECTIONE[S] IN CICERONIS ORATION[EM] PRO L. MVRENA.

CAPVT I.

Pag. 5. QVæ deprecatus ſum a diis] *edd.* Quæ precatus ſum a diis.

Vt ea res mihi magiſtratuique meo, populo] *Quidam mſs.* ut ea res mihi fides magiſtratuique meo, populo. *al. mſ.* ut ea res mihi ſibi magiſtratuique meo, populo. *Franc.* ut ea res mihi magiſtratuique populo.

P. 6. Cum populi Romani voluntatibus] *edd.* cum populi Romani voluntate.

CAPVT II.

[redacted]

Ferre dixit] *Franc.* ferme di

P. 15. Aut a gratioſo, aut a

Franc. aut a gratioſo conſule.

CAPVT IV.

P. 16. Sublevandis non impe

Franc. ſublevandis non imperiar

P. 17. Sin autem ſuæ labori

diam] *Sic Franc. mſi. & edit.*

Sed antiquiores: Sin autem inem

laboris & deſidiam.

Quam nec induſtrius, nec mi

edd. vetuſtiores: quam nec in

quam nec miſericors.

Noſtros rivulos etiam amici

[redacted]

CAPVT IX.

ɔ. Elaborare in ea ſcientia] *Franc.* re in ea ſententia.
mo imperatori] Summo *abeſt a libro.*
ic multas res] *Franc.* ut multas res.

CAPVT XI.

6. In iſto ſtudio admirationis] *r. & nonnulla alia edd.* in iſto jure tionis. *Franc.* induſtriæ iſti admi-
.
. Cautis Iuriſconſultis] *Franc. & ediol.* cautis Iuriſconſultis.

CAPVT XII.

Inde ego te] *Franc.* Inde ibi *d. Mediol. & alia vetuſtiores ante* Quid tum inde? Ibi ego te ex ju- *r. ed.* Quid tum inde? inde e-

ix idem Iuriſconſultus] *Lamb.* ſſe ad eum Iuriſconſultus.
. Qui inire viam] *Franc.* jure

e viam] *Franc.* reddite viam.
illos barbatos] *Franc.* apud il- atos.
. Anne tu dicis cauſſa vindicave- . *& add.* anne tu dicis, qui cauſſa reris.
. Vt quia in alicujus] *Pal. prim.* in alicujus. *Alii Pall. & S. Victor.* in alicujus. *Sic & Franc.*
icujus libris] *Franc.* in alicujus

, Coëmtionem facerent] *Franc.* onem fecerant.
ere non potuiſſe, utrum] *Franc.* potuiſſe, non utrum.

CAPVT XIII.

æ vero multo minores] *Victor. Manut. ed.* gratiæ vero multo

ue promtum] *al.* & quod æque m.
ficii collocandi ſpem] *Franc.* be- ollocandi ſpes.

Quod aliquandiu fuit] *Franc.* quod aliquando fuit.
Licet conſulere] *Franc.* licere conſulere.
P. 48. Me Iuriſconſultum eſſe profitebor] *al.* triduo me Iuriſconſultum profitebor.
P. 49. Quæ reſpondentur] *Franc.* Quæ reſpondetur.
P. 50. Controverſum jus] *Franc.* contraverſum jus.
Aulœdos eſſe qui citharœdi fieri non potuerint] *Franc.* auleos eſſe qui citharedi fieri non potuerunt. *Victor. Manut. & al. ed.* auletas eſſe, qui citharœdi fieri non potuerunt.
Summa autem gratia] *Franc. & al. mſs.* ſumma etiam gratia.
In qua re ſi ſatis] *Pall. Franc. mſs. Vict. & al. edd.* in qua ſi ſatis.

CAPVT XIV.

P. 51. Te Servi excellere] *Franc.* te Servi excedere.
Simulatque aliquis motus novus bellicum canere cœpit] *Franc.* ſimulatque aliqui motus bellicum canere cœperunt.
P. 53. Domina rerum ſapientia] *Franc.* domina rerum prudentia. *Sed al. man. adſcripſerat. al.* ſapientia.
Sed mage ferro] *Franc.* ſed magis ferro.
Ipſa eſt civitas] *Franc.* ea eſt civitas.
Verum hæc Cato] *Franc.* Verum ea Cato.
P. 54. Sin hæc bella graviſſima] *Franc.* ſi ea bella graviſſima.
Atqui ex veterum rerum] *Franc.* Atque ex veterum rerum.
Parta cum Publio fratre gloria] *Franc. & al. mſs.* ſi qua parta cum Publio fratre gloria.
P. 55. Vt ego mihi ſtatuo, talis, qualem] *Franc. & alii mſs.* ut ego mihi ſtatuam, talis, qualem. *Sed ſuper* talis *alia manus ſcripſerat. al.* talem.
Bellandum eſſe arbitraretur] *Franc.* bellandum eſſe videretur.
Cum ipſe, paullo ante] *Franc.* cum ipſo, paullo ante.
Remp. liberaviſſet] *Franc.* remp. liberaſſet.

CAPVT XV.

Quid effecerit] *Franc.* quid egerit.

Maximo & fortiſſimo exercitu] *Franc.* magno & fortiſſimo exercitu.

P. 56. Pugna excitatum, non rudis] *Franc. & al. mſs.* pugna excitaret, non rudis. *Mediol. antiqua:* pugna excitarit, non rudis. *P. Victor. ed.* cum exacerbaſſet, pugna non rudis. *Baſil. ed.* cum exacerbaſſet pugna, non rudis. *Aſcenſiana tamen, Cratandri, C. Steph. ſtant pro vulgata, in quibus legitur,* pugna excitatum. *Editio noviſſima Pariſienſis:* pugna exercitatum, non rudis, *contra omnes libros.*

Vt aliud nihil dicam] *Franc.* ut nihil aliud dicam.

Eum bello invectum totam] *Franc. & al. mſs. & edd.* cum bellum invectum.

Vehementiſſime vigilantiſſimeque vexatum] *Franc.* vehementiſſime diligentiſſimeque vexatum.

P. 57. Mithridatem perſequeretur] *Franc.* Mithridatem proſequeretur. *Alii mſs. & edd. vett.* Mithridatem non proſequeretur.

Et terra & mari] *Franc.* terra & mari.

Ad Cyzicenorum mœnia conſtitiſſet]

Etiam in extrema fortuna]
trema etiam in fortuna.

Hoſte pulſo] *Franc.* hocce

Cum omnia, quæ ille teme
cum quæ ille omnia temere.

Tanti exiſt mata eſt] *Franc*
timata eſt. *edd.* tanti æſtima

CAPVT XVII

P. 61. Dies intermiſſus
Franc. Dies intermiſſus aut

Aura rumoris] *Franc.* aur

Summo ingenio, opera,
Lamb. & edit. nuperrima Pa
conjectura Hottomanni, ſummo
opibus, gratia.

Horum nihil ita fore pu
Franc. horum mihi fere putatur

P. 62. Nulla ex certa ratione
nulla certa ratione.

Sæpe intelligas] *Franc.* ſæpe

CAPVT XVIII.

Et legatione omnis &]
tione omni.

Virtutis ſuæ teſtes habue
virtutis ſuæ teſtes haberet.

P. 64. Quam ſibi ſumſit

...ut teſtatam rem] *vett. edd.* ...rem. *Tres mſs.* aut teſtam ...e teſtem eſſe rem.

CAPVT XXII.

...de curriculo] *edd.* cum de

CAPVT XXIII.

...œna addita] *Franc.* pœna ad-

...la, quæ mea ſumma] *Lam-* ...d. Illa, quæ mea ſumma.

...onem legis Maniliæ] *mſs.* ...ærogationem legis Maniliæ.

...vitatibus] *mſ.* in ſuis vicini-

...ccurro veſtræ ſapientiæ] *Duo* ... veſtræ ſapietati. *Lamb. &* ... occurro veſtræ ſatietati.

CAPVT XXIV.

...allatum indicibus atque ſica-... *Lamb.* vallatum audacibus at-... *Aliæ edd.* vallatum indici-...cariis.

...circumfluente colonorum] ...circumfluentem.

CAPVT XXV.

...oces percrebuiſſent] *Franc.* voces percrebruiſſent.

...indicavit atque induit] *Sic* *Sed editi plerique:* indicavit ...it.

CAPVT XXVII.

... Poſtumius] *Multi mſs.* Cn.

...opes & ingenium præſidio] ...us opes, ut ingenium.

...mis, vix cuiquam inimico ...] *mſs. & edd.* alieniſſimis, ...um inimicus eſſe deberet. ...lienis ex imo vix cuiquam ...e deberet. *Pall.* alieniſſimo ...um inimicus eſſe deberet. ...lieniſſimis, vix cuiquam ini-...o eſſe deberet.

CAPVT XXVIII.

P. 83. Quod eſt firmamentum] *mſ.* quod eſt fundamentum.

P. 84. Quanta in ipſo imperio P. R.] *Franc. & alii mſs. & edd. vetuſtiores,* quanta in imperio P. R. *Editiones nonnullæ:* quanta in homine quoquam, quanta in ipſo imperio P. R.

CAPVT XXIX.

P. 85. Nonnulla in te forſitan] *Franc. & al. mſs.* nonnulla forſitan. *Lamb. ed.* nonnulla in te forſitan.

P. 86. Quam leviter inflectendus] *Nonnullæ edd.* quam leniter inflectendus.

CAPVT XXX.

P. 88. Dixiſti quippiam fixum] *edd. vett. & mſ. Franc.* Dixiſti quippe. jam fixum. *Lamb. ed.* Dixiſti. quippe fixum.

CAPVT XXXI.

P. 90. Cum in ejuſdem anni cuſtodia te] *mſ.* cum in ejuſdem anni cuſtodiam te.

Aut ſepoſuiſſes, aut mitiorem] *Lamb. & Pariſ. Merouville edd.* aut ſi potuiſſes, mitiorem, *ex conjectura Hottomanni, contra omnes mſs.*

P. 91. Nihil gratiæ cauſſa feceris] *Franc.* non omnia gratia confeceris. *ed. Mediol.* imo aliquid, non omnia. imo gratiæ confeceris: imo reſiſtito gratiæ. *Quædam editiones veteres ſuperioris ſeculi:* imo aliquid, non omnia. nihil gratiæ confeceris.

Miſericordia commotus ne ſis. Etiam; in diſſolvenda] *edd. antiquiores:* Miſericordia commotus ne ſis etiam in diſſolvenda.

P. 92. Vero. niſi ſententia alia vicerit] *edd.* Enimvero niſi ſententia alia vicerit. *Franc.* Vero. niſi ſententiam ſententia aliqua vicerit.

Et pene divinum domi] *ed. prim.* & pene divinum. *Aliquot mſs. & Grut ed.* & pene domi.

CAPVT XXXII.

P. 93. Lege punierim. Punivi] *mſ.* lege pœnierim. Pœnivi.

P. 94. Si gladiatoribus vulgo locus tributim] *Franc.* ſi gladiatoribus vulgus locus tributus. *edd.* ſi gladiatoribus vulgo locus tributus.

Decernit quod nihil opus eſt. *Franc.* decernit quod opus eſt.

CAPVT XXXIV.

P. 98. Primum nondum qui a ſuis] *edd. vett.* primum nondum qui ea ſuis. *Franc.* primum, ne dum qui ea ſuis. *In S. Victoris mſ. non leguntur iſta verba*, primum nondum qui.

CAPVT XXXV.

P. 99. Vulgo? univerſos] *al. edd.* vulgo? univerſis.

Locum ſuum gladiatorium dare] *vett. libb.* locum ſuum gladiat. dare.

P. 100. Munia candidatorum] *edd. vett.* munimina candidatorum.

quando aliquod malum [illegible]
Lambini editio ex Memmia[illegible]
lite arbitrari. Non medi[illegible]
liis, aut uſitatis viis, aut[illegible]
non pernicioſa largitio, [illegible]
aliquando aliquod malu[illegible]
tur. *Gruteri editio quam*[illegible]
& Francii vide in notis. Mel[illegible]
Nolite arbitrari medioc[illegible]
aut uſitatis viciis, aut lege[illegible]
pernicioſa largitione aud[illegible]
aliquod malum P. R. quæ[illegible]

CAPVT XX[illegible]

P. 107. Te, te, [illegible]
pello.

CAPVT XX[illegible]

P. 110. Impe[illegible]
immanis, [illegible]
impedituri ſunt. ([illegible]
verſuum) impo[illegible]
pet. *Lamb. ed.* qui [illegible]
rati ſunt. Illa peſtis [illegible]
na, Catilinæ [illegible]

Qua poterit & jam [illegible]
minatur] *S. Victoris* [illegible]
minatur. *Pal. prim.* qua [illegible]

IN
ONIS ORATIONEM
PRO
L. F L A C C O.

VT I.

ſis potius L. Flacci] ... mſ. honorum po-

e adoleſcentiæ] *Lamb.* adoleſcentiæ.

VT II.

n ſuam de bonis pote- obis] *mſ, & edd.* onis poteſtatem tradit *& Lamb. ed.* omnem ſtatem tradidit vobis. um de bonis poteſta-

ur ad pœnam] *Multi* ad pœnam. *In al. mſ.* n. *al.* petitur ad pœ-

rum omnes boni, comites] *Alii libri:* n tamen omnes boni, nites. *ed. vet. Mediol.* m omnes boni duces *Editio prima:* Cum mnes boni duces no-

VT III.

hujus temporis accu- Muta eſt hujus tem-

no] *Pleræque edd.* Ea

n prætura etiam ab mpore etiam ab ini-

es ille vicanus] *mſ.* anus. *P. Manut. ed.* us. *Lamb. ed.* Timo-

CAPVT IV.

P. 122. Quod læderet, cum cuperet] *Sic mſ. & ed. prima. Vulgati:* quod læderet eum, cum cuperet. *al. mſ.* quod læderet, quem cuperet,

CAPVT V.

P. 123. Impudentiſſimus loquaciſſimuſque] *edd.* impudiciſſimus loquaciſſimuſque.

Qui autem dicit teſtimonium] *Franc. & quidam alii mſ.* qui tum dicit teſtimonium.

Propoſita eſt omnis in impudenti] *Sic Franc. & al. mſ. & edd. Sed Lambini ed.* poſita eſt omnis in impudenti.

Sed propius accedam] *In duobus Pall. eſt*, ſed propius, de his.

P. 124. Quem ſpero his rebus] *mſ. Franc. & al.* quem ſpero his verbis.

CAPVT VI.

P. 125. Quod, diſtributis partibus, ſermo] *Sic mſ. & edd. præter Victorianam, in qua* diſtributis partibus *non legitur.*

CAPVT VII.

P. 127. Cunctis gentibus enitebant] *edd. vett.* cunctis gentibus eminebant.

Cymæus ille Athenagoras] *Multi mſ. & edd.* Cymæus ille Athenagoras.

Sutores & zonarii] *Franc. prim. mſ. & nonnulli alii*, ſutores & coriarii. *Franc. ſec. & edit. prim.* ſutores & leorii.

Teſtes e Sicilia] *edd. vett.* teſtes e Cilicia.

Vobis videndum] *Pall.* vobis dividendum. *al.* vobis de videndum.

CA

CAPUT VIII.

P. 128. Spe legationis] *Aliquot mſſ. & ed. Mediolanenſis, ac Lambini:* ſpe largitionis.

CAPUT X.

P. 130. Quo voluit adduxit] *edd.* quo noluit adduxit.

P. 131. Sed fremitum egentium] *Franc. & ceteri mſſ. nec non edit. prima:* & fremitum egentium.

P. 132. In imitatione atque exemplo] *mſſ. & edd. pleraque:* in conditione atque exemplo.

CAPUT XI.

P. 133. Id quod maxime florere in generis ſui gloria] *Franc. uterque, & Pall. ſeptem & edit. prima:* in qua maxime florere generis ſui gloriam viderat. *Sed Mediolanenſ. ſtat pro vulgata. Alii anni* 483 : ſed in qua maxime florere in generis ſui gloriam viderat.

Prætor adamarit] *al.* prætor adamaverit. *al.* prætor adamavit.

CAPUT [...]

Claſſis curſu & remis] [...] mis. *al.* claſſis & remis.

Num id igitur] *edd.* N[...]

P. 137. Ab Æno in A[...] Hæmo in Aſiam. *mſſ.* ab [...]

CAPUT [...]

P. 139. Civitas Acino[...] *Grut. Cetera:* civitas Æm[...] *prim.* civitas Acinoenſis [...] *prima:* civitas Acimone[...] *ſequentibus ſcribit* [...]

P. 140. Drachmarum [...] *Franc. uterque & alii,* drach[...] *omiſſo τῶ* millia.

Drachmarum CCVI mil[...] *Franc. prim.* drachmarum CCVI[...] *ſecundo hac omnia verba* [...] adjunxit id, quod cene[...] domeſticum, docere deb[...] tim drachmarum CCVI [...] *In edit. prim.* drach. CCVI[...] *diolanenſis*, drachmarum[...]

CAPUT [...]

jam dimiſſo] *mſ. &*
am emiſſo.
en] *edd.* At iſtud co-

lonum] *al.* poſtquam
uam vi dum.

T XVIII.

um aliorum] *Quidam*
:rum illorum.

T XIX.

civitate mihi res eſt]
iditate mihi res eſt.
nificientiſſima littera-
acerrime & conficien-
diligentiſſima. *ſecund.*
acerrima litterarum.
noveri nullus] *edd.*
ullus.
m etiam aliam] *Franc.*
d. prima, ceteraque ante
i, majorem etiam ali-

petivit] *edd. multa:*
. Tymolo petivit.
niſſa] *mſ.* huic una

ico eſt] *mſ.* in fru-

T XX.

m Romæ] *Franc. pr.*
Romæ.
iio] *Duo Pall.* Pupilo

nc. prim. a Sex. Stolla.
. *mſ.* a Sex. Sigola. *al.*
Sex. Schola.
rem agnoſcit] *Franc.*

n litterarum] *Hæc*
ntur.

T XXI.

Iti Temno Apolloni-
lioleſcentulo] *Franc.*
i: Adduxiſti Temno
iiam. adoleſcentulo.
n antiqua Mediol.

P. 154. Fiducia tamen accepta occupaviſti] *ed. prim. & Franc. ſec.* fiduciam tamen acceptam occupaviſti.

P. 155. Venire ad teſtimonium dicendum coëgiſti: qui quoniam teſtimonium dixit, quidnam] *Franc. ſecundus* (*in primo magna eſt lacuna*) *& ed. prima:* venire ad teſtimonium ſe dixit, quidnam dicturus ſit.

Quoniam teſtimonium dixit] *Lamb. & Grut. ed.* quoniam teſtimonium nondum dixit, *ex conjectura Faerni.*

CAPUT XXII.

P. 156. Magna ſtudia & officia] *veti. edd.* magna officia.

Pythodori, Ætideni, Lepiſones, ceteri] *ed. prima & Franc. ſecundus:* Pythor & daria & item Lepiſon & Ceten, *ſeu* Cetem. *Vatican.* Pythodoria, & idem, Lepiſone. *Editiones Victor. & Manut.* Pythodorus & Lepiſon. Ceteri. *Mediol. ed.* Pythodoria & idem lepiſoni.

P. 157. Faciem civitatis] *Nonnulli mſ. & edd.* ſpeciem civitatis. *ed. prim. & Franc. ſec.* expreſſam ſpem tum civitatis.

CAPUT XXIII.

P. 158. Exſiluerunt principes] *Franc. uterque, edd. omnes, præter Lamb. Gruteri, & Bruti,* ſiluerunt principes.

Orba fuit ab optimatibus] *Dreſdenſ. Franc. uterque,* orba fuit optimatibus. *ed. prim.* orba fuit a optimatibus.

Non, inquit, dicimus] *mſ.* non, inquit, hoc dicimus.

P. 159. Hæc pecunia tota ab honoribus tranſlata eſt in quæſtum] *mſ. & edd.* Hac pecunia ab honoribus tranſlata in quæſtum.

CAPUT XXIV.

Avulſum eſt] *mſ. & edd. nonnulla:* amiſſum eſt.

P. 161. Iura omnia officii, humanitatiſque] *mſ.* omnia officia ſocietatis humanitatiſque.

Patimini me delicto] *Plerique edd. & mſ.* patiamini me delicto.

CAPUT XXV.

Patri Flacci] *Duo mſ. Faern. & Franc. prim.* patri Flacco.

P. 162.

P. 162. Ex ædibus Græcorum] *mſ*. e
ſedibus Græcorum.

Mithridatem demum] *mſſ*. Mithr
datem vel demum. *Franc. prim. ſec. edi*
prima: Mithridatem deinde illum p
trem. *Alius mſ*. Mithridatem dm. *Ed*
tiones pleræque: Mithridatem, deum i
lum patrem.

P. 163. Evium, Dionyſium, Bacchun
Liberum] *mſ. Franc. prim*. Euchium
Niſum, Bacchum, Liberum. *Franc. ſ*
& *ed. prim*. Euchium, Nyſeum, Ba
chum, Liberum. *Mediolan*. Euchiun
Bromium, Nyſium, Bacchum. *ed. Lan*
Evium, Bromium, Nyſium, Bacchu
Victor. & Car. Stephani, Illum Dion
ſium, Bacchum, Liberum.

CAPVT XXVI.

P. 164. In hac urbe ſe jactent] *Ple*
que edd. & multi mſſ. In illa urbe ſe
ctant.

Sed vires defuerunt] *Vterque Franc.*
alii mſſ. ed. prima: vires defecerunt
defuerunt. *Mediol*. vires deficiunt & d
fuerunt.

P. 165. Vrbis poſſeſſione] *Multi m*
& edd. urbis poſitione.

CAPVT XXVII.

CAPVT XXXI.

Pſephiſma Smymæorum, quod] edd. quædam : Pſephiſmata ...ium, quæ fecerunt. al. So... myrnæorum, quod fecerunt.
... ut in oppidum introfertur] ... uſque ad illa verba : vel quod ...us, non leguntur in utroque Fran... edit. prima, Mediolan. Aſcen... , ſed poſtea Germanica editioni, ... mſ. ſunt inſerta. In Cratandri ... habentur, & ſequentibus omnibus.
... Proſcriptiones] Cratandri a... perſcriptiones. P. Manut. ed. ...iones.

CAPVT XXXII.

... Cur autem prætor te] edd. an... Cur autem per te.
... Nunc accuſamur ab iis] Grut. ... accuſantur ab iis.
... fuerunt] mſ. & edd. nobis fa...
... Prædia in cenſu dedicaviſti] ... prædia incenſa dedicaviſti.
... quod nullo jure, neque in re, ... poſſeſſione tua] Cratandri & ... edisiones : mitto, quod nul... neque re, neque poſſeſſione
... Commiſiſti, ſi tempus aliquod ... Quidam libri veteres, Promiſi... aliquod gravius.

CAPVT XXXIII.

... Scilicet defendam Decianum] ... & Grut. edd. Sed defendam ...
... Fortaſſe feciſti & tu, & po... , ne exciperes] Victor. ed. for... & tu, & populi ſermo ne ... Grut. & Lamb. fortaſſe feci... & populi ſermo ne exciperes.
... de ſe abduceret] prim. Franc. & ... ut fide ſe abduceret.
... Vt enunciares conſilia] Dreſd. ...enunciares conſilia. prim. Franc. ...ciares conſilia.
... hoc neſcit?] Dreſd. quis hæc

CAPVT XXXIV.

Androni Sextilio] Franc. ſec. & ed. prim. a Dione Sextilio. Franc. ſec. Androni Stuphalio.

Inteſtata moritur] ſic prim. Franc. & pleraque edd. al. ſec. Franc. & ed. prima : inteſtato moritur.

Vſu an coëmptione] edd. vett. utrum uſu an coëmptione.

P. 188. In provincia non reliquerit] Vnus codex Faërni : in provincia reliquerit. Manutius ex Lambini conjectura edidit : in provincia creverit.

P. 189. Non ſolum reprehendendum] Dreſd. non ſolum non reprehendum.

CAPVT XXXV.

Nihil iſtorum explicari poteſt] mſ. Franc. Dreſd. alii, ut & prima edd. Nihil doti iſtorum explicari poteſt.

In tutela Flacci non fuiſſe] Dreſd. in tutelam Flacci non fuiſſe.

Neque reticendam] Franc. prim. nec rejiciendam. ſec. & ed. prim. nec retinendam.

P. 190. Prætermittendis provinciis] edd. nonnullæ : omittendis provinciis.

CAPVT XXXVI.

P. 191. Falcidianum crimen eſt ingens] In multis edd. deſideratur eſt.

Quinquaginta ſe Flacco dediſſe] Nonnullæ edd. quinquaginta ſe ſe Flacco dediſſe.

P. 192. Quomodo igitur dicit] edd. multæ : Quomodo igitur dicet.

Qua cum trajecerat] mſ. quidam & edd. quam trajecerat. al. quam contra jecerat. al. quam conjecerat. edd. nonnulli : quam confecerat.

CAPVT XXXVII.

P. 194. Negant ſe ſcire qui ſis. ipſe igitur ille tibi] mſ. & edd. negant ſe ſcire. quis? is ipſe? igitur, ille tibi. prim. Franc. negant ſe ſcire. quis is eſt igitur? Ille tibi. ſecund. & prim. ed. negant ſe ſcire. quis is ipſe? igitur ille tibi. Mediol. negant ſe ſcire. Quid eſt igitur? Ille tibi.

Orat

nuio. *ea. antiq.* diſputo, poſtremo.

P. 196. Satis converſam remp.] *prim. Franc.* ſatis everſam remp. *edd. nonnulli:* ſatis converſam eſſe.

In nos omnes] *edd. quædam:* in vos omnes. *Quidam mſs.* in omnes nos.

Si ita placet] *P. Victor. P. Manut. & Lamb. edd.* ſi ita diis placet.

P. 197. Mente ac virtute] *edd.* una mente atque virtute.

Atque civitate expelli] *mſſ. quidam:* ne de civitate expelli. *al.* atque e civitate expelli.

Etenim populi Romani perſpiciunt eam mentem] *mſ.* Etenim ſi populi Romani proſpiciunt mentem. *al.* Etenim ſi populi Romani perſpiciunt eam mentem. *edd. Victor. & al.* Etenim populi Romani perſpiciunt jam mentem. *Franc. prim.* Etenim ſi perſpiciunt eam mentem.

CAPUT XXXIX.

P. 199. Gratulatio conſecuta eſt] *mſſ. quidam:* quanta gratulatione conſervatus eſt.

aliqua. ſu
Flacce Pra
C. Pom
C. Pompti

P. 201.
Nonnulli li
Quæ vi
Qui virtu

P. 203.
ſero] *edd.*
Præclara il
huic miſer
florentibus om
uſque ad vi
Liberor
ſte, & al.
Sulpici.
Hoc jud
In Francii
peritur judi
vivendi pra

I N

CICERONIS ORA

PRO

P S V L L

: præſidiis deminiturum] *Franc.*
& edd. de hujus præſidiis di-
a.
turum: ſic hoc ego ſentio]
s. & Dreſd. deminiturum ſpe-
c ego ſentio. *Sed in ſecundo &*
edit. prima non legitur ſperat,
vevem Palatinis. Quidam editi:
um ſperavit: ſic hoc ego ſen-

imi viri] *Alii:* ornatiſſimi
id non extat in utroque Francii,
eſd. nec in edit. prima.
eſſe judicium] *Dreſd.* gravius
m.
Qui deſerendus] *Hæc verba*
r in Pithœano codice.

C A P V T II.

tet Hortenſio] *mſ. & ed.*
um paret Hortenſio.
ti hoc judicium, ornari cauſ-
di hujus innocentiam] *Edi-*
. Manut. Lamb. & cetera pluri-
rari hoc judicium & ornari,
fendi hujus innocentis. *Sed*
. celebrari hoc judicio orna-
a defendi hujus innocentis vi-

opera ego] *Franc. prim.* quo-
o ego. *Sed alia manus, ante*
minoribus litteris auxilio *ſu-*
opere. *Sic Dreſdenſis in ipſo*
Pith. quorum ego in illum lo-
. ſec. & ed. prima: ope quo-

Quis P. Lentulum? quis
?] *Plerique mſs. & Grut. ed.*
is M. Leccam? *Francii ſecun-*
ed. prim. quis Publium? quis

Si neceſſarii ſunt deſerendos
tant] *mſs. plurimi:* ſi neceſſa-
efendendos eſſe non putant.
n. Victor. Manut. & Lamb. &
ceſſarii ſunt, non defenden-
on putant. *Et ſic videtur fuiſſe*
Sed in editione prima & Franc.
neceſſarii ſunt defendendos

bſtrictum eſſe patri parricidio
mſs. & edd. quem obſtrictum
ſuſpicere. *edd. quædam vetu-*
ſtiores: quem obſtrictum eſſe patrique ſuſpicere.

Non modo non occultari] *Pal.* non, non modo occultari.

C A P V T III.

P. 215. Intelligis afuiſſe] *Sic ubique libri veterrimi, recentiores:* intelligis affuiſſe. *edd.* intelligis abſuiſſe.

Me aſperum, me inhumanum] *In Pith. abeſt* me aſperum.

Tum tempus] *Pith.* tu tempus.

Nihil erit, quod admirere poſthac] *Dreſd.* Nihil eſt quod mirere.

Fuit magis mihi proprium] *Pith.* fuit magis improprium.

P. 216. In Autronium teſtimonium dixiſti] *Dreſd.* Iam in Autronium teſtimonium dixiſti.

Sullam defendis] *Pith.* Sullam defendas.

Teſtimonio læſum eſſe Autronium] *Dreſd.* teſtimonium eſſe læſum Antronium.

Ad defendendas cauſſas] *Dreſd.* ad offendendas cauſſas.

C A P V T IV.

Lepido & Volcatio Coss.] *edd.* Lepido & L. Tullo Coss.

P. 217. Quod mea me ambitio & forenſis labor ab omni illa cogitatione abſtrahebat] *Dreſd.* quod mea ambitio & forenſis labor ab omni illa cogitatione abſtrahebatur. *Vterque Francii:* quod mea ambitio & f. l. a. o. i. c. abſtrahebat. *Alii:* quod me ambitio & f. l. a. o. i. c. abſtrahebat.

Quis ergo intererat] *Dreſd.* Qui ergo intererant.

Summam familiaritatem] *Pith.* ſuam familiaritatem.

Summumque amorem] *Dreſd.* ſummumque honorem.

In hujus periculo] *Pith.* in hoc periculo.

C A P V T V.

P. 218. Nulla ſuſpicio] *mſ.* nulla denique ſuſpicio.

Magnitudine animi vindicaſſet] *mſ. Pith.* magnitudine animi indicaſſet.

Autronio afuerim] *al.* Autronio abfuerim.

P. 220. Cornua, tubas, falces] *prim. Franc.* cornua, tabulas, falces. *al.* cornua, tubas, faſces. *al.* cornua, rubas, faces.

CAPUT VI.

P. 221. Mihi ipſi fecerat] *al.* mihi ipſe fecerat.

Liberorum meorum trucidaret] *mſ. Dreſd.* liberorum meorum tractaret.

P. 222. Marcellos, pro hujus periculis lacrymantes adſpicere, neque hujus] *Sic Grut. ed. ex mſs. duobus optimis. Alii mſs. & edd.* Marcellus, neque hujus.

Miſericordiæ meæ repugnavit] *Pith.* miſericordiæ repugnavit.

Nullum indicium, nulla ſuſpicio. Suſcepi] *Sic ex duobus mſs. Grut. Sed in aliis mſs. & edd. non eſt:* nulla ſuſpicio.

Suſcepi cauſſam, Torquate] *Non leguntur in Pith.*

CAPUT VII.

In quo ego imperavi nihil, ſed contra patribus] *Pith.* in quo ego imperavi & contra patribus. *Dreſd.* in quo ego imperavi pluribus conſulibus, & bonis omnibus parui [redacted]

Multi inviderent objeci

Pith. multi objecit unquam.

P. 225. In quem tu, cu

Pith. in quem tum cum cup

CAPUT VII

Ac ſi tibi nos peregrini] a

nos peregrini.

Suffragiis obruare] *Pith.* ſ

viare.

Ex ſomno ſæpe excitabu

ſomno ſæpe excitabunt.

Ac ſi judices] *edd.* Ac ſi ju

P. 226. Aſculani] *Dreſd.*

Me meum ante non ponere

meum non anteponere.

Neque me peregrinum]

me peregrinum.

Ne gravius refutare] *Dreſ*

vius refutem.

CAPUT IX.

A Senatu Populoque Ro

& Franc. prim. a S. P. Q. R.

P. 227. Non modo rem

vacatio] *Pith.* non modo n

ſtarum vacatio.

Vindicat a labore] *Sic*

Vehementer admiror] *edd.* :er miror.

CAPVT XI.

ego defugiam auctoritatem] :a ego non defugiam auctorita-

Quinque hominibus compre- ue confoſſis] *ſec. Franc. & ed.* .nque hominibus apprehenſis ıfeſſis. *Vltimum habetur in aliis* -*is.*

ternicione] *P. Manut. ed.* ſine .one, *al.* ſine interitione. *mſs.* *erque, Dreſd. ed. prima:* ſine ione.

. Hæc injuratum in judicio] :. *& ed. prim.* hæc juratum in *Pith.* juratum in judicio *ſin.* hac *eſd.* hoc juraturum in judicio.

CAPVT XIII.

. Quis negat? ſed lege indi- : vide] *edd. vulg. & mſs. multi:* gat Sullæ indicium? At vide. . Quis negat? At vide. *Franc.* negat? Sullæ inditium & vide. *im.* Quis negat Sullæ indicium?

. Dixerit Caſſius? nuſquam. t quæſiſſe de Caſſio quid Sulla Videte diligentiam Gallorum] eo num Sullam dixerit Caſſius. n ſeſe ajunt quæſiſſe de Caſſio, la ſentiret. *Diſtinctionem codicis i & Palatini, quam cum Zinzer- Grutero ſequimur, firmat Francii ſed nunquam retinet, uti & ejus*

tum audiſſent, eos pari calami- quæſiverunt, eſſent ne eadem e] *edd. & mſs. varii:* ac tantum , eos, pari calamitate qui fue- e in eadem voluntate.

. Non reſpondit tamen una fa- m] *Dreſd.* Non reſpondit tum e Sullam.

ta fortuna] *Dreſd.* ſi affacta for-

in mentem venire potuiſſet] *im. ſec. Dreſd.* hujus nomen in venire potuiſſet.

P. 237. Non purgat, inquit] *Pith. mſ.* Non pugnat, inquit.

In judiciis & in quæſtionibus] *Lamb. & nonnulla alia edd.* in indiciis & in quæſtionibus.

CAPVT XIV.

P. 238. Poſſum meo tantum ingenio] *Dreſd. & uterque Franc. ed. prim. & Mediol.* poſſum tanto ingenio.

Vt tot res, tantas, tam varias] *Dreſd.* ut tot res, tam varias.

Mea ſponte diſpexerim] *Franc. ſec. & edd. vett.* mea ſponte deſpexerim.

Ad unam ſalutem reip. convertiſtis] *edd. & mſs.* ad unam ſalutem reip. contuliſtis.

Erroris & inſcientiæ] *Quadam & vetuſtiores*, erroris & inſcitiæ.

P. 239. Omnia indicum dicta] *Pith.* omnia indicii dicta.

P. 240. Qui tunc erat Prætor] *Franc. uterque, Dreſd.* qui tum erat Prætor.

Credo eſſe neminem] *Pith. & Dreſd.* Credo eſſe memorem.

Qui his hominibus ad vere referendum aut fidem putet, aut ingenium defuiſſe] *edd. pleraque omnes:* qui his omnibus aut vere referendis, aut etiam ſcribendis putet ingenium defuiſſe] *Franc. prim.* qui his omnibus vere referendis haud putet ingenium defuiſſe. *puncta τῷ* haud *ſubjecta notant vocem eſſe delendam. Pith. & Dreſd. & Franc. ſec.* qui his omnibus aut vere referendis, aut putet ingenium defuiſſe. *ed. Gruter.* qui his hominibus ad vere referendum, aut etiam ſcribendum, aut fidem putet, aut ingenium defuiſſe.

CAPVT XV.

Dividi paſſim & pervulgari] *mſ.* dividi paſſim & divulgari.

P. 241. Diviſi toti Italiæ] *Pith.* diviſi totæ Italiæ.

Emiſi in omnes provincias] *mſs. & edd.* diviſi in omnes provincias.

Populi Romani nomen ſit] *Pith. & Dreſd.* rei p. nomen ſit.

In quo ego tam ſubito] *Dreſd.* In quo ego tamen ſubito.

Edituri indicium fuerint] *Sic mſs. & Lamb. ed. Vulgati:* edituri fuerint indicium.

Cur tacuiſti ?] *Dreſd.* tacuiſti ?
Cum familiari meo queſtus es?]
Pith. abeſt queſtus es ?
Iracundius aut vehementius] *Dreſ*
iracundius ac vehementius.
P. 242. Rem enuntiare audeas ?] *Pi*
rem enunciare vel ?
In eum locum te deducas] *Pith.*
eum locum cum te deducas.
Tuo indicio convictum] *Lamb.*
Grut. edd. nec non quidam mſs. tuo judic
convictum.

CAPUT XVI.

In me potiſſimum conſulem putare
mſ. & Grut. ed. in me potiſſimum co
ſulem conſtitutas putarem.
Niſi tibi aliquem modum] *Fra*
prim. ni tibi aliquem modum.
Tute conſtituas] *mſs. & edd.* vi
conſtituas.
P. 243. Quem non præverterim] *m*
& Lamb. ed. quem non perverteri
mſ. quem non præverterim ac perfre
rim. *al.* quem non pertulerim ac p
fregerim.
Id a me eſſe amiſſum] *edd. & mſs.*
a me eſſe omiſſum.

CAPUT XVII.

. Magna ratione] *mſs. quidam:* ecuniæ ratione. *Lamb. ed.* maniæ ratione.

s deminutis] *edd. quadam:* prænutis.

quo facilius] *Pith.* virum quo

:um eſſet] *Pith.* turbatum iſſet.

. Veriſimile non eſt] *Hæc ex- editione ſua Lambinus renuentibus bris.*

C A P V T XXI.

. Iam vero, quod ſubjicit] *Duo* i vero, quod objicit.

iſcidio ac diſſenſione] *vett. edd.* dio & diſſenſione.

in omni honore] *Mediolan. & ſequentes:* atque omni honore.

. Tutari conſervareque cupiunt] ith. *uterque Francii & ed. prim.* ſervarique cupiunt.

nen vocantur] *Dreſd. & Franc.* crimine vocantur.

bulatione & de ſuffragiis] *mſs.* ione & de ſuffragiis.

æc quidem] *Dreſd.* Ac ne hoc

unda eſſe virtus] *Dreſd.* eſſe

fortuna dijunxerit] *edd. pleraalii mſs.* populi Romani fortuit.

viſſe] *edd. pleraque* dimoviſſe.

C A P V T XXII.

in hoc loco] *prim. Franc.* atque *Dreſd.* at hoc loco.

tiſſimum atque ornatiſſimum *Lamb. ed.* pudentiſſimum atque tum virum.

Vt conſultum eſſe voluerit] *d.* ut conſul voluerit fratri. *rque:* ut conſulere voluerit

ep. pugnare] *edd.* tamen cum are.

n Cæcilius, * qui id promul- *. Franc. & Dreſd.* Primum qui id promulgare. *Lamb. ed.* Cæcilius, qui fratris calamitate, pœna legis mitiganda voluerit, laudem meretur. Deinde Cæcilium, qui id promulgarit.

P. 257. Vt ſtatueretur Sulla recte reprehendit] *Lamb. ed.* ut Sulla reſtitueretur, Sulla recte reprehendit. *Franc. ſecund. & ed. prima:* ut ſtatueret Sulla recte reprehendit.

Poteſtatem perpetuandam, legis acerbitatem] *Pal. ſec.* perpetuam quandam legis acerbitatem.

C A P V T XXIII.

P. 258. L. Cæcilium protuliſſet] *mſ.* L. Cæcilium propuliſſet. *Duo Franc. & ed. prim.* L. Cœlium pertuliſſet.

Ferri cœpta nunquam eſt. poſita eſt in ſenatu] *mſ. Erfurt.* ferri cœpta nunquam eſt. depoſita eſt in ſenatu. *Vterque Franc.* ferri cœpta. nunquam eſt poſita in ſenatu. *In ſecundo & edit. prima pro* ferri cœpta *legitur* fieri cœpta.

Populum Romanum latuit] *Franc. ſec. & ed. prima:* relaturi. *Pith.* r. lati. *Mediol. ed.* rogatio lata eſt.

Mandatu Sullæ] *mſs. & edd.* mandato Sullæ.

Q. Metellus prætor] *Vterque Franc. & Dreſd.* Q. Metellus pater.

P. 259. Illam rogationem] *Pith.* illam cognitionem.

Interceſſorem fore] *Lamb. ed.* interceſſorem ſe fore.

Profeſſus eſt] *Pith. Dreſd. uterque Franc. ed. prim. & Mediol.* perpeſſus eſt.

Nonne omnis ille terror, omnis ſeditiones] *edd.* nonne omnis ſeditionis. *al.* nonne omnis terror ille, omnis ſeditionis.

Nobis ſeditioneſque] *al.* vobis ſeditioneſque.

Hoc importuniſſimo] Hoc *in Pith. non legitur.*

C A P V T XXIV.

P. 260. Et ſi furores] *mſ.* ubi ſi furorem. *al.* quia ſi furorem.

P. 261. Operas & manum] *prim. Franc.* operam & manum.

Quod ſi ego tibi confiteor] *al.* Quod ſi ego tibi confitebor.

P. Sullæ perſona ſuſcipit] *Franc. prim.* P. Sullæ perſona ſuſcepit.

De me aliquid ipſo, qui accuſatus e- ram] *Vterque Franc.* de me aliquid de ipſo, qui accuſatus erat. *edd.* de me ali- quid & de ipſo, qui accuſatus erat. *al.* de me aliquid & de ipſo, qui accuſa- tus eſt.

Cogit animos menteſque convertere. Omnibus] *edd. & mſs.* cogit animis. Omnibus. *al. manus primo Francii appo- ſuerat al'* animus.

CAPVT XXV.

P. 262. Conatum eſſe hominem] *al.* contaminatum eſſe hominem.

Hominem uſque a pueritia] *Pith.* ho- minem a pueritia.

Stupro, cæde verſatum] *mſ.* ſtupro cæde graſſatum.

P. 263. Cum indicibus] *Pith.* cun judicibus.

Aut nefarie cogitaſſe, aut ſtulte ſpe- raſſe miretur?] *vulgg.* aut nefarie au ſtulte cogitaſſe miretur?

Ne ſit infinitum] *prim. Franc.* ne cu ſit infinitum.

Non ſua vita convincit] *al.* non ſu conſuetudo & vita convincit. *al.* non ſu anteacta vita convincit. *Dreſd.* non ſu

:t hoc dictum fortaſſe, judi-
etimus] *prim. Franc.* Grave
is.
mprobo homini, at ſupplici] Improbo homini atque ſup-

cognorat] *Pith.* Sed poſtea

in illa res prima valuit] *Pal.* *. ſec. ed. prim. & Grut.* ſin illa
niis repetundis prima valuit.
Nam hæc & hominum] *Pith.* hominum.
i. Atteſtantem memoriam *Franc. ſec. & ed. prima & ce-
multa :* atteſtante memoria *Franc. prim.* atteſtatione me-
mnium. *Lamb. ed.* ad teſtan-
riam omnium.

CAPVT XXX.

ſacem ſervare] *mſs. & edd.*
em conſervare.

De re P. Sullæ rem ullam *. ſſ. Franc. ſec. & ed. prim.* de
rem ullam ad me. *edd. qua-*
. Sulla rem ullam ad me.

CAPVT XXXI.

Itaque idem ego ille] *Lamb.*
ego idem ille.

P. 280. Hanc labem tanti generis] *H. Steph. & Pith. mſs. ac Lamb. edd.* hanc labem tanti ſceleris.

Id metuit, ne denique hic miſer, conjurati & conſcelerati proditoris filius nominetur: huic puero, qui eſt ei vita ſua multo carior, metuit, cui honoris] *mſs. & edd. omnes, excepto Erſurtenſi omiſſis viginti vocibus legunt*, id metuit, cui honoris.

P. 281. Quam diſciplinarum] *Lamb. ed.* quam ſcholæ & diſciplinarum. *al.* quam diſciplinarum & ſcholæ. *edd.* quam diſciplinarum.

De ſepultura contenditur] *Pith.* de ſepultura conditur.

CAPVT XXXII.

P. 282. In hac fortuna miſera ac luctuoſiſſima] *Lamb. ed.* in hac fortuna miſerrima ac luctuoſiſſima.

Quid eſt, quod expetas amplius] *Pith.* quod expectas amplius.

Luciſne hanc uſuram] *Lamb. ed.* luciſne hujus uſuram.

P. 283. Reperit novum mœrorem] *Plerique mſs. & edd.* repetit novum mœrorem.

Hominem calamitoſum uno modo afflictum uno in luctu perire] *Pith.* hominem calamitoſo imo modo afflictum imo in luctu perire.

IN
ERONIS ORATIONEM
PRO
ARCHIA POETA.

CAPVT I.

Licinius fructum] *Franc.* *. prim. & Dreſd.* Aulus Lici-
s fructum.

Ne nos quidem huic cuncti
nec nos quidem huic cuncti
ne nos quidem huic curæ &

P. 290. Quoddam commune vinculum] *mſ.* quoddam commune vinclum.

CAPVT II.

P. 291. Sed ne cui veſtrum] *mſ.* Si ne cui veſtrum.

CAPVT III.

P. 293. Admiratione ſuperaret] *Dreſd. & Pal. non.* admirationemque ſuperaret.

Propter tranquillitatem reip.] *Franc.* *uterque, Dreſd. & Pith.* propter tranquillitatem populi Romani.

P. 294. Cum res geſtas, tum etiam *Dreſd.* tum res geſtas, tum etiam ſtudium.

In domum ſuam receperunt] *edd.* *Victor. Lamb. Manut. Grut.* domum ſuam receperunt.

Sed etiam hoc] *Sic cum alii mſs. tum* *Pith. Franc. ſec. ed. prim. Verum Dreſd.* ſed fuit hoc. *Franc.* ſed & hoc.

CAPUT IV.

P. 295. In Siciliam profectus] *edd.* in Ciliciam profectus.

Silvani lege] *mſs. & edd.* Silani lege *al.* Syllani lege.

P. 297. Infirmari Grati poteſt] *mſs* *& edd. vett.* infirmari grattis poteſt *prim. Franc.* infirmari a Gracchis. *edd.* *Victor. Manut. Lambini, & aliæ recentiores,* infirmari Gracche poteſt.

Heracleæ ne eſſe tum adſcriptum *Dreſd. mſ.* Heracliæ non eſſe tum adſcriptum, *aliique mſs. ac ed. Grut.* *Sed* *uterque Francii cum pleriſque recentioribus* *editionibus:* Heracliæ non eſſe eum adſcriptum. *Pith.* Heracleæ ne eſſe putati

tiſſimos homines] *edd.* mo-
; homines.

:ipiendam colendamque vir-
Pith. ad percipiendam colen-
em.

Hanc animadverſionem] *Sic* *vett. Sed editiones nonnullæ re-* anc animi remiſſionem. *Grut.* aimi adverſionem.

entiam agunt] *edd.* adole-
lunt.

CAPUT VIII.

Ille corporis motu] *al.* ille motus. *al.* illo corporis motu.

Hunc ego non diligam] *Sic* Hunc non ego diligam.

inflari] *edd.* ſpiritu afflari.

Commendati nobis eſſe] *Pith.* lari eſſe.

um vindicant] *Lamb. ed.* Chii indicant.

CAPUT IX.

. : Noſter eſt repudiabimus?] *que, Dreſd. Pall. quinque, ed.* *Gol.* noſter eſt repudiamus?

tens attigit] *Sic omnes edd. me-* *Gruteri in qua* adoleſcens at-

Marius item eximie] *Multi* us eximie.

. Conſtitutus e marmore. At iis] *mſſ. & edd. vett.* conſtitutus matis laudibus.

lum ipſi, qui laudantur] *Pith.* n ipſe, qui laudatur.

CAPUT X.

Qui hæc fecerat] *mſ.* qui hoc

n hominem] *mſſ.* rudem ta-
ninem. *Alius mſ.* rudem tu
l.

s conſtitutum] *mſ.* de legibus
um.

inus manuum noſtrarum tela]
: quo manuum noſtrarum tela.

P. 316. Præconem inveneris] *Pith.* præconem inveneras.

Niſi Ilias extitiſſet illa] *Omnes mſſ.* niſi illi ars illa extitiſſet. *al.* niſi illi ars extitiſſet illa.

In concione militum] *Pith.* in concione mylicum. *al.* in concione ylicium.

P. 317. Cujus ingenium & virtutem] *Uterque Franc. Dreſd. & pleriquæ mſſ. & edd.* hujus ingenium & virtutem.

CAPUT XI.

P. 318. Etiam illis libellis] *edd.* etiam in illis libellis.

P. 319. Hujus urbis atque imperii] *mſſ. quidam*, hujus eque imperii. *Alii.* hujus aque imperii. *Franc. prim.* hujus imperii.

Pag. 320. Ad perficiendum hortatus ſum] *Multi mſſ.* ad conficiendum hortavi.

Tantis nos in laboribus] *Lamb. ed.* tantis nos laboribus.

CAPUT XII.

P. 322. Hæc vero ſive a meo ſenſu] *Pith.* Hæc vero a meo ſenſu.

Abſutura eſt] *Franc. pr. Pith. Dreſd. & edd. plurimæ*, abſutura ſunt.

Ad aliquam animi mei partem pertinebit] *Franc. prim. Pith. Dreſd. & edd.* ad aliquam animi mei partem pertinebunt.

P. 323. Quantum id convenit] *Multa edd.* quanto id convenit.

Cauſa vero ejuſmodi] *Victor. ed.* cauſa vero ejuſcemodi.

Teſtimonium laudum daturum] *Dreſd.* teſtimonium laudis daturum.

Quique eſt eo numero] *Victor. ed. & multi mſſ.* Iſque eſt eo numero.

P. 324. Quæ non fori, neque judiciali ſermone] *Franc. prim. & multi alii mſſ.* quæ ferme a me judiciali. *Pith.* quæ firmio a me judicialiq. ſermone. *Dreſd.* quæ non fori judicialique conſuetudine.

I *hac oratio poſtponitur ſequenti, quam habuit in ſenatu, cum hac inſcriptione,* Cum populo gratias egit. *In primo Francu eſt,* qua populo gratias agit pro ſui reſtitutione in patriam.

Capvt I.

P. 327. Quæ ante geſſeram] *prim. Franc.* quæ geſſeram ante.

P. 328. Liberoſque veſtros] *Dreſd.* liberos veſtros.

Patres conſcriptos] *prim. Franc.* patreſque conſcriptos.

P. 329. Maxime lætor Quirites] *In Franc. prim. abeſt* Quirites.

P. 330. Quam tunc incolumi afferebant] *Sic Aſcenſ. Cratand. Victor. Manut. & alia media ætatis, hoc eſt qua ſeculo 16 & 17 poſt Chriſtum natum ſunt divulgata, ſed vetuſtiores ſeu prima, hoc eſt 15 ſeculi, & mſſ.* quam tunc incolumitatis afferebant. *Grut. ed.* quam tunc incolumitates afferebant.

Ipſa autem patria] *Dreſd.* Ipſa patria.

Dici vix poteſt] *Dreſd.* dici poteſt.

P. 331. Tanquam bona valetudo] *Franc. prim.* ſic bona valetudo.

P. 331. Qui nunquam ægro corpore] *Dreſd.* qui diu nunquam ægro corpore.

Capvt II.

Quorſum igitur hæc diſputo?] *In Dreſd. non leguntur.*

ope ſerv
unius op
P. 333
Non habe
Hoc te
hujus te
lo. *ed.*
cuncto p
tempore
hoc temp

P. 334
meo rea
Lucius
cius Del
Diadema
Pag. 3
Q. Metel
Metell
la: Met
In diſſ
ac Grut.
Pag. 3
dita auct
nec non ed.
ritas.
Si vos
non habet
prima.
Tanto
me amor
Pro me

ribus neceſſariis, aut magnam tis ac tenebris] *Franc. prim.* neceſſariis, ut magna parte ebris. *Dreſd.* itineribus ne- ntinerentur, *ſine vocibus* aut, a parte tectis ac tenebris. *ed.* ribus neceſſariis, ut magnam is ac tenebris. *Sed in Franc.* *ed antiqua ſuper* ut magna *po-* ut magna.

C A P V T IV.

Adjutores, auctores, horta- l me] *mſſ. & ed. prim.* adju- :.

do a ſenatu] *edd. & Franc. pr.* non a ſenatu.

De me ut valeret] *Dreſd.* de rem. *ed. prim.* de me ut vale-

ando perficeretur] *pr. Franc.* lo proficeret. *ed. prim.* ut ali- ficeretur.

ivium cæde facta] *prim. Franc.* giſtratuum cæde facta. *prim.* um cæde facta. *ed. Mediol.* civium cæde facta.

a quibus ejectus ſum] *Dreſd.* & *ed. prim.* ego, a quibus *quod hac* rejectus ſum, *& in* *quoque non legitur.*

autem optimo viro] *Franc.* l. & *ed. prim.* inimico hoc ro.

Spiritu duntaxat viveret] *ed.* *iol. & Aſcenſ.* ſi ritu duntaxat *anc. prim.* fere ritu duntaxat

lem infra omnes mortuos a- ſſet] *Dreſd. ed. pr. & Mediol.* fra omnes mortuos mandatus *Franc.* requiem infra omnes nandandus eſſet. *Ad* requiem *us ſuppoſuerat* τὸ d *ſic* requidem.

C A P V T V.

aut populum eſt cohortatus] *Franc. & prim. ed.* ſenatum n eſt cohortatus. *Sed in Mediol.* *tum* aut.

irriti] *prim. Franc. & ed. pr.* itati.

P. 341. Salus noſtræ vitæ] *Dreſd.* ſalutis noſtræ vitæ.

Simul ac de ſolenni religione] *Franc. prim.* ſimul ac de religione. *Dreſd.* & *ed. prim. & Mediol.* ſimul ac de ſole de religione.

Cn. Oppius ſocer] *prim. Franc.* & *Dreſd.* Cn. Pompejus ſocer.

P. 342. Nonnulli arbitrabantur] *prim. Franc. & prim. ed.* nonnulli arbitrantur. *Dreſd.* nonnulli arbitrentur.

Variis rationibus] *Dreſd.* vanis rationibus.

Voluntate tamen perfecta ſenatus] *ed. Manut. & pleraque alia:* voluntate tamen perſpecta ſenatus.

Cauſa ad vos menſe] *Dreſd.* tam apud nos menſe.

P. 343. Niſi me conſtrictum domeſticis hoſtibus] *prim. Franc. Dreſd. prim. ed. & Mediol.* niſi conflictum domeſticis hoſtibus.

Supplicare edictis atque imperiis] *Dreſd.* ſupplicare dictis atque imperiis.

Reconciliationes gratiarum] *Dreſd.* conciliationes gratiarum.

Sanguine meo ſancirentur] *Dreſdenſ.* ſanguine meo ſaturarentur. *ed. prim.* ſanguine meo ſarcirentur.

Pro mea ſalute nolui, quod potui, quod & vincere] *prim. Franc.* pro mea ſalute nolui, quod potui, cum vincere. *Dreſd.* pro mea ſalute nolui, quod potui, quod vincere. *ed. prima, Mediol. & omnes vetuſta:* pro mea ſalute nolui, quod potui, quoniam & vincere. *Vict. Manut. Lamb. Grut. edd.* pro mea ſalute nolui, quod & vincere.

C A P V T VI.

Omnis eſſet impunitas] *Dreſd.* omnis eſſet impuritas.

Cum privati ſe parietum præſidio] *Dreſd.* privati parietis præſidio.

P. 344. Locum eſſe duxi] *Dreſd.* locum eſſe dixi.

Conſiliorum particeps] *Franc. prim. Dreſd. ed. prim.* conſiliorum princeps.

Auctoritate, præſidio, copiis] *In multis edd. deſideratur* copiis.

Præſtanti in me benevolentia] *Quidam mſſ.* præſenti in me benevolentia.

P. 345.

laudi & dignitati] *prim.* ... nt laudi & dignitati. *edd.* ... di & dignitati.

... cinorum ſingula] *pr.Franc.* ... *ntiqua:* facinora ſingula. ... era ſingula.

... endo] *Dreſd.* mihi cre-

... m rationem repetendo] ... ciarum ratione repetenda.

... eceſſarium] *Victor. Lamb.* neceſſarium.

... tis, quam optime meritis, ... l debeas. Odium] *Franc.* ... *Mediol. Aſcenſ. & omnes* ... nale meritis referre debeas, ... ne meritos colas. Odium. ... *Mediol. pro* referre, *ſcribatur* ... male meritis, quam opti- ... od debeas.

... l temporibus reip.] *Franc.* vel temporibus & reipubl. ... oribus reip. *omiſſo* vel.

... tos quin colas] *Dreſd.* bene ... ı.

... c die] *Franc. prim. & Dreſd.* tempore excidere. *ed. prim.* tempore ex die.

Mox aperte laudatur] *Dreſd. Pall. & alii mſ.* in eorum aperte utetur. *al.* utitur.

Pag. 352. At graviſſime vituperatur] *Franc. prim.* & graviſſime vituperatur.

Atque in officio perſolvendo diſſimilis] *Uſque* qui habet diſſolvit. *Iſta periodus nec in Franc. prim. nec in Dreſd. nec in ed. prima habetur.*

CAPVT X.

Dum anima ſpirabo mea] *mſſ.* cum animo exuperabo mea. *al.* anima. *al.* cum anima exuberabo mea. *Manut. edit.* dum anima ſuperabo mea. *al.* dum anima ſuperero mea.

Veſtri in me beneficii] *mſ.* in me veſtri beneficii.

P. 353. In hominum voluntatibus] *mſ.* in voluntatibus hominum.

Cunctis ſuffragiis judicavit] *mſſ. nonnulli, quos Lambinus inſpexit,* cunctis ſuffragiis indicavit.

IN
... ERONIS ORATIONEM
POST REDITVM
... IN SENATVM.

... ST REDITVM IN SE- ... ATV] *mſ. Pith.* Oratio ... ceronis in Senatu poſt redi- ... *ed. prim.* M. T. C. ad Se- ... reditum iterum ab exilio o- ... *Franc.* M. T. C. oratio, qua ... ui dixit pro ſui reſtitutione ... *Mediol.* M. T. C. qua Sena- ... t poſt reditum.

CAPVT I.

... tribuendum putetis] *mſſ.* ... lum putetis.

... ı tanta poteſt exiſtere uber- ... *Franc.* Quæ tanta enim eſſe poteſt ubertas. *ed. prim. & Pith. exc.* Quæ tanta enim poteſt exiſtere ubertas.

Quo quiſquam poſſit veſtra] *Pith. C.* quo quiſquam poſſet veſtrum.

Complecti orando] *Pith.* complecti ornando.

P. 357. Eſſe jucundius] *Franc. prim.* eſſe jocundius.

P. 358. Cum multa vobis] *Pith.* quo multa vobis.

Hæc antea ſingula per illos] *Sic Pith. Franc. prim. alii mſſ. Vulgati:* quod hæc antea ſingula per illos.

Recuperaverimus] *Franc. prim. & al.* recuperarimus.

CA-

[illegible]

Qui vendiderant] *Pith.* qui rempub. vendiderant.

P. 360. Vt ille ipſe annus] *Franc. pr. & Dre. d.* ut illo ipſo anno. *al.* ut ipſe ille annus.

Hos tribunos pl. haberet] *Franc. prim.* cum tribunos plebis haberet. *ed. prim.* cum tribunos haberem. *edd. P. Manut. Victor. C. Steph. Bruti:* octo tribunos plebis haberet. *Si ex mſſ. non damno.*

Sed quæ de ipſis lata] *edd. Vict. Manut. Lamb. Grut.* ſed ea quæ de ipſis lata.

Capvt III.

P. 361. Itaque illo ipſo anno] *mſſ.* Itaque illo ipſo tum anno] *Pith.* Atque illo ipſo tum anno. *Grut. & al. edd.* Itaque illo ipſo tamen anno.

Cum ego ceſſiſſem] *Mediol.* cum ego cecidiſſem.

Reſp. ſine conſulibus eſſet] *mſ.* reſp. ſine rep. ſine conſulibus.

Poſtea vero quam] *prim. Franc. & prim. ed.* Poſtea vero cum. *Dre. d.* Poſtea vero tum.

P. 362. Vt corpus abeſſet] *edd.* ut licet corpus abeſſet.

P. 363. Tecta impugnata] *vulgg.* tecta oppugnata.

Non tactum ac violatum] *edd.* non tactum ſolum & violatum.

Capvt IV.

prim. r
quam t
git aliu
Hoc
conſul
ſul pra
præfuit
Quan
prim. n
dediſſe
Opti
Nun
except
cepto.
tur in pr
Conſ
Quo
dixerat.
Conſ
ed. Cor
Manut.
inimicu
Pag.
Lamb. e
P. 36
gatum]
gatum.
Quo i
ſtratu.
P. 36
Ælia &
ſia.

. CAPVT VI.

is hæc auctoritas] *prim. Franc.* hæc auctoritas.
s & helluationibus] *pr. Franc.* t elii concionibus. *Dreſd.* cur & elii actionibus. *Pith.* cur iam helluonis. *ed. prim.* cur i onibus.
us Calventius] *mſſ. & edd.* nius Calventius.
am verſutamque] *Franc. prim.* irritatamque. *Dreſd. & ed. pr.* irritamque. *Pith.* ſimulatam

Non juris ſtudium, non di-
n rei militaris, non cogno-
a hominum, non liberalitas]
s non conſulis ſtudium, non
itia rei militaris, non cogno-
a hominum, non liberalitas.
non conſilium, non dicendi
non ſcientia rei militaris, non
dorum hominum, non libe-
editione prima hac tota periodus
s *ſed* cum *&c.* nulla res com-
: quem præteriens, *&c. Dreſ-*
bit a vulgatis, niſi quod pro mi-
litaris, *in illo ſcribatur* vitia rei
que vitioſe.
Non putares] *Sic Pall. & Pith.* n dubitares. *Dreſd. Franc. &* on putaſti.
ſtipite Æthiope] *prim. Franc.* ſopo. *ed. prim.* an cum Æſo- an cum ſtipite, ſi in foro. cum exope, ſi in foro. *edd.* pite Æthiope.
o venalium] *prim. Franc.* de ncium.
na receptis, ſed pſeudothyro *prim. Franc. Dreſd. & ed. pr.* se coeptis, ſed porro inter-

Litteras ſtudere] *Pall.* litte-

mmanis] *Dreſd.* belluus im- *prim. Francii & prim. ed. hac* *abentur.*
Epicureus] *ed. prim.* tum eſt

nitus illi diſciplinæ] *pr. Franc.* s ulli diſciplinæ.

Veſtigant atque odorantur] *pr. Franc. & ed. prim.* inveſtigant odorantur. *Dreſd.* veſtigant atque adorant. *ed. Mediol.* veſtigant atque odorant.

Expendunt atque æſtimant] *ed. prim.* expendunt atque extimant.

Vultum importunum] *prim. Franc.* vultum importuniſſimum.

CAPVT VII.

P. 374. Is me quidem minime, cognoram enim propter Piſonum affinitatem, quam longe hunc ab hoc genere cognatio materna tranſalpini ſanguinis abſtuliſſet] *prim. Franc.* Is nunc me, quanquam equidem non cognoram eum propter Piſonum affinitatem, quam longe huic ab hoc genere cognatio materna tranſalpini ſanguinis abſtuliſſet, ſed vos, *&c. Sic & Manut. & alia nonnulla edd. niſi quod pro* quam *legant* quem. *Lamb. ed.* Is non me, (namque equidem cognoram propter Piſonum affinitatem, *&c.*) *Grut. ed.* Is me, (quanquam equidem non, cognoram enim propter Piſonum affinitatem.) *prim. ed.* Is me quanquam equidem non cognoveram eum propter Piſonum affinitatem, quam longe hinc ab hoc genere cognatio materna tranſalpini ſanguinis abſtuliſſet. *Pith. excerpta:* Sed me quanquam minime quidem non cognoſcatur a me tam propter Piſonum affinitatem, quanquam longe, *&c.*

P. 375. Tanto ſupercilio] *In Pith. non eſt* ſupercilio.

Tantis geſtis] *Manut. Lamb. Grut. edd.* tantis rebus geſtis.

Calamiſtri notata veſtigiis] *Pall. aliquot*, calamiſtri torta veſtigiis. *Lugdun. ed.* calamiſtri intorta veſtigiis. *edd. antiqua:* calamiſtrinis torta veſtigiis. *Pal. non.* calamiſtri non otata veſtigiis.

Cum hoc tu coire] *edd.* cum hoc coire.

Sententiis atque auctoritate] *Pith.* ſententiis auctoritate.

Ne luctu quidem ac veſtitu] *Pith.* ne vultu quidem ac veſtitu.

P. 376. Cum tuo illo pari] *Pith.* cum tuo illo pare dicere.

Tum, cum a patria peſtem depuliſſem] *Sic Pith. & Pal. nonus. Sed Victor. Manut. Lamb. & alia edd.* tum, cum a patria

patria peſtem expellerent. *al.* tum
a patria peſtem depuliſſent. *al.* tum
a patria peſtem depellerent. *Me*
cum a patria peſtem expelleren
prim. Franc. Dreſd. & ed. prima hac
plane non extant.

P. 377. Sententiam rogaras]
& ed. prim. ſententiam rogabas.

Inimicis reipublicæ] *Franc. prim*
publicæ inimicis.

Occidiſſe rempublicam] *al.*
diſſe rempublicam.

P. 378. Ad item vicinum alte
prim. Franc. ad vicinum alterum.

CAPUT VIII.

Summa tribunorum plebis præto
que] *prim. Franc. & prim. ed.* ſumm
tribunorum prætorumque. *Dreſd.*
maque tribunorum plebis præto
que.

Diligentia ſublevati] *prim. Fra*
multa edd. diligentia ſublevaſtis.
prim. & Victor. cum multis mſſ. dil
tia ſublevati.

Satis digne unquam loquetur?]
prim. digne unquam loquitur?

Sin ipſa judicia] *prim. Franc.* ſin
judicia. *Dreſd.* ne ipſa judicia.

Manum manu] *Pith. & alii mſſ.*

icem, dolorem profe-
us dignitate conſoler.
ter principem & P. Ma-
s meis non indicem,
nis meæ, defenſores
onſoler. *Pith. codex:*
non indicem, dolo-
ieæ, reditus dignita-

n reliquæ vitæ tem-
n reliquum vitæ tem-

iĉto] *vulg.* mihi pri-

k defendendum] *In*
efendendum.
omnino poſt Romam
uſus eſt] *Franc. prim.*
s: *nec non multa alia:*
omule poſt Romam
us eſſet. *al.* qua voce
omam conditam con-
alias variantes in notis.

V T X:

ecus & flagitium ſe
et] *prim. Franc.* ut
n committere puta-
e is flagitium ſe com-

iret] *prim. Franc.* ſi

] *prim. Franc. & qua-*
tas.
rater inimici] *Dreſd.*
t frater inimici.
ia diſceſſus honeſtus
oſus tandem viſus eſt]
e patria diſceſſus mo-
i ne luĉtuoſus quidem
c. ed. prim. & nonnulla
ceſſus honeſtis omni-
m viſus eſt. *al. tamen*

r non modo] *prim.*
que fuit is non modo.
mittit non modo.
tor dignitatis] *Pith.*

ex ſenatu] *pr. Franc.*
decem ſenatores eſſe-
tem hi omnes adeſ-
os CCCCXVI, magi-
.

ſtratus autem adeſſent. *Dreſd.* cum CCCCX eſſetis, magiſtratus qui omnes adeſſent. *edd. quidam:* cum CCCCX ſenatores, magiſtratuſque omnes adeſſent.

Tum quidem ipſe] *prim. Franc.* cum quidem ipſe.

CAPVT XI.

Rem impediret] *prim. Franc.* remp. impediret.

Qui id impediſſet] *Pith.* qui impediſſet.

P. 388. Vt agerentur gratiæ] *pr. Franc. & Dreſd.* ut audirentur gratiæ.

Ad illam diem, res cum rediſſent] *edd. quadam:* ad illam diem, res cum rediſſet.

P. 389. Quid denique illo die] *Pal. non. & Pith.* Quid denique ille dies.

Quando illa dignitate] *Pith.* quod illa dignitate.

P. 390. Rogatores, diribitores] *Franc. prim.* tutores. *Pith.* rogatores, directores. *Dreſd.* rogatores cuſtodeſque. *edd.* rogatores, tutores, cuſtodeſque.

Non reducti ſumus] *pr. Franc. & edd.* non ſolum reducti ſumus in patriam.

Sicut nonnulli] *Pith.* ita ut nonnulli.

Vniverſum populum Romanum ſalutem] *prim. Franc.* univerſum populum ſalutem. *Pith.* univerſam ſalutem P. R. & conſervatam.

Et promulgarent & ferrent] *pr. Franc. Dreſd. Pith. & multi editi:* & promulgarent & referrent.

P. 391. In qua nemo erat emtus interceſſor] *Dreſd. Pith. & al.* in qua nemo erat emtus interceſſorum.

Princepſque Italiæ] *prim. Franc.* princeps Italiæ.

CAPVT XII.

Beneficia remunerabor] *prim. Franc.* beneficia remunerabo.

P. 392. Singulis egi & agam gratias. Vniverſis egi ab initio] *al. ed.* ſingulis egi, & agam gratias univerſis. Egi ab initio. *In multis deeſt* ab *tam ſcriptis, quam editis libris.*

Sic in hominibus] *vulgg.* ſic in omnibus.

tes ac perditos] *prim. Franc. &* mentis & perditos.

ſ. Ad ſacerdotia deligendis] cerdotia diligendis.

quæ ego] *Dreſd.* ſi omnia,

ni ordinem] *Dreſd.* non o- rdinem.

Capvt II.

De ſumma hoc tempore reli- ſuros] *Franc. prim. & ed. prim.* religione ſenſuros.

abſente] *prim. Franc. & ed. pr.* ſente.

are] *prim. Franc.* arbitrarere.

Capvt III.

am delectu] *Lamb. ed. ex v. c.* dilectu.

Domo me tenui] *edd.* domi

tiam ad bonorum cædem para- ent. a te jam pridem ad bono- m paratos. *Duo mſſ.* ad impiam aratos.

ſceleratorum] *pr. Franc.* tua um.

s in Capitolium] *prim. Franc.* armatos etiam in Capitolium.

ereptis diffugiſſe] *prim. Franc.* partim ereptis defugiſſe.

Eſſet, frater tuus, & diſſen- ioni. *Franc.* eſſet, & diſſenſioni.

ioni noſtræ] *mſ.* diſceſſioni

agebatur] *Non ſunt in primo eſd. & aliis mſſ. quibuſdam.*

Capvt IV.

unt minus bonis temporibus ipſi non venire] *prim. Fran.* unt minus bonis temporibus ut ipſi non venirent. *Sic mſſ quod retineat* ſtatuunt.

nimiam perſeverantiam iis] *prim. Franc.* hanc ni- ſeverantiam iis. *Dreſd.* hanc nimia perſeverantia iis.

& jocundam] *prim. Franc.* jocundam.

At enim nonnulli] *prim. ed.* Atque e- nim nonnulli.

P. 409. Cum me exiſtimaſſem] *mſ.* cum me ſenſiſſem.

Illuc irem] *mſ.* illi ſenſerunt. *ed. P. Manut.* illi non item.

Neceſſe erit & meam aliorum vicem pertimeſcere] *Franc. & ed. prim.* neceſſe non erit & meam & aliorum cædem per- timeſcere. *Sic & Dreſd. niſi quod* non *in illa non reperiatur.*

An quia non condemnavi] *pr. Franc.* an quod condemnavi.

Eos igitur ego] *prim. Franc.* eos au- tem ego.

In animis noſtris] *Dreſd. & al. mſſ.* in animis veſtris.

Qui tum aſuerunt] *prim. Franc.* qui tum defuerunt. *prim. ed.* qui tum affue- runt. *Dreſd.* qui defuerunt.

Nihil decerni] *Nonnullæ edd.* nihil diſcerni.

P. 410. De inducendo S. C.] *prim. Franc. & Dreſd. & ed. prim.* de incen- dio S conſulti.

Capvt V.

Quæ res, quæ cauſa major] *pr. Franc.* quæ vis, quæ cauſa major. *Alii aliter. vide notas.*

P. 411. In ulcere unguis] *mſſ.* in vi- ſcere inguen.

Et hoc delatum] *prim. Franc.* & hoc delictum.

P. 412. Non eſt ſatis: facta lapidatio] *prim. Franc. & ed. prim.* inde ſatisfacta lapidatio. *edd.* inde ſaxis facta lapidatio.

Vtrumque fuiſſe perſpicuum eſt] *prim. Franc. Dreſd. ed. prim.* utrumque fuiſſe ad incendia perſpicuum eſt.

Hanc iſtum otii & pacis hoſtem] *prim. Franc. Dreſd. ed. prim. & multa edd.* hunc iſtum otii & pacis hoſtem. *Sed to- tam περικοπὴν primus Francii ſic diſtinguit:* Plane timerent. Nemo negat hunc iſtum ocii & pacis hoſtem cauſam arrepturum fuiſſe ad incendia cædem, rapinas. Nolo, pontifices, ſuſpicemini.

Metello, fratre tuo] *prim. Franc.* Metello, fratre ſuo.

Pag. 413. Funeſta fax adhæreſceret] *Franc. & prim. ed.* funeſta fax adoleſce- ret.

eratus] *Franc. Dreſd.*
exviſceratus.
mare verbis] *Dreſd. &*
em inſtare verbis.

PVT XII.

as licet] *Dreſd.* amittas

 de annona] *Dreſd.* qui
ma.
ro ſcio] *prim. Franc. &*
go certe ſcio.
lerit] *prim. Franc.* aut
lerat. *Vulgati :* aut opi-

bus divinis, de cærimo-
ranc. Vulgati : de rebus
niis. *Dreſd.* rebus divi-
.

VT XIII.

on radicitus] *Lamb. ed.*
itus.
ere] *Lamb. ed.* meque

e patricium] *edd.* hoc
dium. *In Pal. nono*, hoc

oit etiam liberos] *Duo*
a liberos.
gitur] *mſſ. & ed. vet.*
r. *Dreſd.* exhæredita-

tio] *prim. Franc. Dreſd.*
alia : quia omnis natio.
te, eſſe debuit] *prim.*
rim. & multa alia, cum
debuit. *al. mſ.* cum
buit.
n cauſſam adoptari] *mſ.*
ptari.

VT XIV.

hæ veſtræ ætatis ſint]
 quod hæ veſtræ jure
d. primum quod hoc

loptavit, loco patris,
s qui te adoptavit, vel
& ed. prim. ut is qui te
tris, vel ille tibi loco

P. 429. Vel eo quod fuit] *Sic vett. mſſ. & edd. In vulgatis hæc verba ſunt prætermiſſa. Sed prim. Franc.* vel ea, quæ fuit.

Cauſa quæri ſoleat] *prim. Franc. & prim. ed. & multa alia :* cauſa quæri ſolet.

Hæc ſimulata adoptio filii] *pr. Franc.* ut hæc ſimulata adoptio. *Pal. non. & Gembl.* ut hæc ſimulata aditio. *S. Victor.* ut hæc ſimulata adjectio.

Ac maritum, dicere filium ſenatorem populi Romani ſibi velle adoptare] *prim. Franc.* ac maritum dici ejus filium ſenatorem populi Romani ſibi velle adoptare. *prim. ed.* ac meritum dicens Fulvium ſenatorem populi Romani ſibi filium velle adoptare.

Id autem ſcire & videre omnes] *prim. Franc. & prim. ed.* id autem ſcire & videre omnes poſſunt.

Et tribunus plebis] *Franc. & ed. prim. non agnoſcunt copulam.*

P. 430. Ita populus Romanus] *edd. vulgg.* Itaque populus Romanus.

Nec ſalios habebit] *Franc. & ed. prim.* nec alios habebit. *In Dreſdenſi hæc verba non extant.*

CAPVT XV.

P. 431. Adeſt præſens] *prim. Franc.* At eſt præſens.

Tua ſententia acta Cæſaris] *mſſ. & ed. prima, aliaque vetuſtiores :* tua acta Cæſaris.

M. Bibulum in concionem] *pr. Franc. Dreſd. ed. prim. & alia multa :* M. Bibulum in concione.

Ab Appio fratre] *prim. Franc.* ab Oppio fratre. *ed. prim.* ab Opimio fratre.

Tribunum plebis non fuiſſe] *prim. Franc. & Dreſd.* tribunum non fuiſſe. *ed. prim.* non fuiſſe tribunum plebis.

P. 432. Vbi per ſuum tribunatum] *prim. Franc. & Dreſd.* ut per ſuum tribunatum. *ed. prim.* ut ſuum tribunatum.

Cæſaris actis illigatus teneretur] *Franc.* Cæſaris actis irritatis teneretur. *Dreſd.* Cæſaris actis illigatis teneretur. *ed. pr.* Cæſaris actis illigatum teneret. *Victor. & Lamb. ed.* Cæſaris actis alligatus teneretur.

Evertunt tribunatum] *Franc.* vertunt tribunatum.

mum alind videtur eſſe] *Franc. &* ı. num tibi non aliud videtur

e te ex una rogatiuncula] *Franc.* : ex una rogatiuncula.

ɪ. De uno homine ſcriberes] e uno homine ſcriberet. *Dreſd.* mine ſcribere.

a omnia per ſervos] *Franc. & ed.* m omnia per ſervos. *Dreſd.* ne er ſervos.

CAPVT XXI.

e. Cum in tribunali Aurelio] Cum in tribunatu Aurelio.

tum videlicet] *Franc. Dreſd. &* vim tuam videlicet.

ſuos paratos centuriones] *mſſ.* -us. tibi ſperatos centuriones.

:. Tibi pecunias, tibi familias] ni pecuniam, tibi familiam.

cædem & dimicationem] *Dreſd.* ædem & dimicationem.

amicos ſuos complerent] *Dreſd.* - per amicos ſuos compellerent.

CAPVT XXII.

noſtri equites?] *Franc.* quid illi Romani. *al. mſſ.* quid? illi equi, ites Romani.

4. An ſine judicio privilegium? m in cauſſa] *Dreſd.* an ſine judicio gii judicium? In cauſſa.

cet is homo ſum, qui] *Dreſd.* ſcimo, qui.

am cauſſam probare] *Franc.* an ſſam probare.

nam dignitatem expetitum atque um] *edd.* priſtinam dignitatem tum atque revocatum.

5. Nemo intercederet] *Franc. ed. prim.* nemo non intercederet.

inops autem ego eram ab amicis] *& Dreſd.* Tam inops autem erat is. *ed. prim.* Tam inops aut etiam is.

CAPVT XXIII.

rmantem confectumque vidit] lacrymantem vidit.

ibus mortalibus miſerabilis] *prim. Franc.* omnibus mortalibus inauditus miſerabilis. *Sed τῷ* inauditus *ſuppoſita erant puncta, nota expungendam eſſe iſtam vocem.*

Quoties ex veſtro ferro] *Franc.* quotiens ex veſtro ferro.

Et manibus eſt elapſus] *Franc.* manibus elapſus. *Dreſd.* manibus lapſus.

P. 446. Qui parietibus, qui tectis] *mſ.* qui his parietibus, qui tectis.

Horrificum quoddam & nefarium] *mſſ. aliquot*, hoſtificum quoddam & nefarium.

Cæmentis ac tignis tectorum] *prim. Franc. Dreſd. ed. prim.* cæmentis ac tectis tectorum. *Sed in Franc. adſcriptum erat ili:a ipſa manu. al.* tignis. *Tres mſſ. & ed. Grut.* cæmentis ac teſtis tectorum. *Vulgati:* cæmentis ac tegulis tectorum.

Nec omnium hoſtium] *Pal. non.* nec communium vel omnium hoſtium.

Acerbum bellum ſuſcepimus] *edd.* acerbum inteſtinumque bellum ſuſcepimus.

P. 447. Solemus excipere] *al.* ſolemus excidere. *Lamb.* ſolemus excindere.

CAPVT XXIV.

Non citatus. afueram] *Vulgata:* non citatus fueram. *ed. prima & multa alia:* non citatus affueram.

Senatuſconſulta volabant] *Franc. & edd. vett.* ſenatus conſules vocabant] *Dreſd. & edd. recentiores:* ſenatus conſules vocabant.

P. 448. Non inſtrumentum aut ornamenta villæ] *edd.* non modo inſtrumentum aut ornamenta villæ. *Dreſd.* aut ornamenta aulæ.

Oblato incendio] *Franc.* allato incendio.

Conſules epulabantur, & in conjuratorum gratulatione verſabantur] *v. c.* Conſul epulabatur, & in conjuratorum gratia verſabatur.

Iam erumpebat, nacta tam audaces] *Pal. non.* jam erumpebat nactam audacis ducis. *Franc. Dreſd. cum vulgatis*, jam erumpebat in actum, audaces duces.

Conſulares faces jactæ] *Franc.* Conſulares faces jactatæ.

Quæ ego quondam retuderam] *Franc.* quæ ego quondam contuderam.

pui Clodii leges. *ed. prim.* Si
pui Clodii leges.
ſtus] *Franc. Dreſd. ed. prim.* ut

i adminiſtrandam] *Franc. &*
iam ad miniſtrandam.
celeribus eſſes notatus] *edd.*
ribus & factis eſſes notatus.
igitur eſt turpe ? revera quan-
na peccati] *Dreſd.* Igitur eſt
vera cum eſt pœna peccati.
r. *agnoſcit etiam* cum. *ed. pri-*
i igitur eſt turpe revera cum

meo exſulis nomen ſubeo]
ſd. *ed. prim.* peccato meo no-
o.

Quiſquam eorum qui ſole-
e mſſ. quiſquam eorum qui ei

APVT XXVIII.

Romani, populorumque &
Dreſd. & ed. prim. populi Ro-
pulorum & gentium.
um ſenatus. Decrevit] *Dreſd.*
l. *edd. vett.* conſilium. Senatus

Quoniam plebei quoque ur-
ores noſtri conventicula] *Franc.*
a. quoniam plebeji quoque ur-
tes inde conventicula. *Sic &*
iquod plebi *retineat pro* plebeji.
uaſi conſilia quædam] *Franc.*
prima multaque alia, quaſi con-
dam.

Populus Romanus vidit ſen-
Plerique editi recentiores : populus
s ipſe vidit ſenſitque.
t enim nullis unquam] *Gruteri*
bat nullis.
eis in omnes mortales meritis]
ed. prim. de meis immortali-
tia. *Dreſd.* de meis in mortales

as Romanus a porta in Capito-
reſd. populus a Roma in Capi-

ique comitatum honeſtavit]
ttiaque ac comitatu honeſta-

mihi jucunditatis] *Franc.* tan-
ocunditatis. *Sic ſemper.*

CAPVT XXIX.

P. 457. Bis a me patriam ſervatam eſſe concedis] *Dreſd.* bis a me patriam ſervatam eſſe concedas.

In diſcrimen adducerem] *Franc.* in diſcrimen advocarem.

Hoc tribunitium eſt ? hoc populare] *Franc. Dreſd. & ed. prim.* hoc tribunitium eſt populare. *edd.* hoc tribunitium eſt ? hoc populare eſt.

Cum pro populo feciſti] *Franc. Pal. & alii mſſ.* niſi populo feciſti.

Potes dicere ?] *Nonnulla edd.* poteſt dicere ?

Scilicet cum hoc juris] *Lamb. ed.* Poteſt deſinere civis eſſe, cum hoc juris. *edd.* Sed cum hoc juris.

Aut libertatem, aut civitatem] *Dreſd.* aut in pietatem, aut civitatem.

P. 458. xxx Curiæ juſſiſſent] *Franc.* triginta cives juſſiſſent. *ed. prim.* triginta curiæ juſſi eſſent.

Itaque comparatum eſt] *Franc.* ita comparandum eſt.

Nemo poſſit] *Franc.* nemo poſſet.

CAPVT XXX.

Qui non erant auctores facti] *Franc. Dreſd. ed. prim.* qui erant auctores facti.

P. 459. Sedulio principe, qui ſe illo die] *Franc. Dreſd. ed. prim.* Sidulio principe. *Pith. cod.* Fidulo principe, qui ſe illo die. *Alii mſſ.* Fidulio principe Quæſtoris filio, qui ſe illo die. *Pal. non.* Fiduli principe filio illo diem confirmat.

Qui ſe illo die confirmat] *edd.* qui ſe illo die confirmavit.

Quod ſi non fuit] *Dreſd.* Qui ſi non fuit.

Quid te audacius] *Franc.* quid te audactius.

Qui in ejus nomen incideris] *mſſ.* qui ejus nomen incideris.

P. 460. Qui ne ementiendo] *Dreſd.* qui ementiendo.

Sin autem is primus ſcivit] *Dreſd.* ſi autem in primis ſcivit.

Cur non juret ſe Gadibus fuiſſe] *Franc. & ed. prim.* cur non juret ſe Gadimus fuiſſe. *Dreſd.* cum non juret ſe Gradimus fuiſſe.

us conſul] *Franc.* P. Mutius

nefariis] *Dreſd.* injuſtum

Quod Iovem eſſe me dico, uditus, quod Minervam ſo is eſſe exiſtimo] *Franc. ed. pr.* *dia:* quod Iovem me eſſe ditam eruditus, quod Minerem Iovis eſſe ſororem meam. *Sed alia manus, vetuſta tamen* in τῷ eruditus *in Francii libro* quam ineruditus. *Sed in Dreſd.* *legitur* ineruditus. *quam va-* *s in nonnullis editionibus legatur*

debeas Iovem dicere] *Tres* e ſoleas Iovem dicere.

APVT XXXV.

Quam de objectis non confi- *mſſ.* quam de objectis con-

as illius temporis] *Franc.* cru- aius.

em verbis] *Franc.* ſplendo-

APVT XXXVI.

uſpenſa ac ſollicita tota] *Franc.* ſuſpenſa tota. *quadam edd.* ſollicitata tota.

n rempublicam profectum] publica profectum.

APVT XXXVII.

tos inimicos] *Franc. & al. mſſ.* nimicos.

Arbitria petentes funeris] tria parentis funeris.

a, ut dolenter abſis] *Franc.* ut eum dolenter abſis. *Dreſd.* cum dolenter aſſis. *ed. prim.* men dolenter adſis.

tuli maximum] *Franc.* frui maximum.

quod ex ſenatus auctoritate] rioris ex ſenatus auctoritate. aperioris quidem ex ſenatus

In meis ædibus collocatis] eis ſedibus collocatis.

CAPVT XXXVIII.

Sed ab hoſte communi] *Dreſd.* ab hoſte criminum.

Pag. 473. Ne unquam conquieſcere poſſit] *Dreſd.* ne unquam exquieſcere poſſit.

Sp. Melii] *ed. prim.* Spurii Metelli.

Ecquid aliud? æquum accidiſſe Melio] *Franc.* & ſi quid aliud æqui accidiſſe. *Dreſd. & ed. prim.* & quid aliud æquum accidiſſe.

Nomine ipſo Æquimelii] *Franc. & Dreſd.* nomine ipſo eque Melii. *ed. pr.* nomine ipſo æque quantum Melii.

Duobus lucis conveſtitam] *Franc. Dreſd. ed. prim.* duobus locis conveſtitam.

P. 474. Cum urbem, Piſone & Gabinio ducibus, cepiſſet] *ed. prim.* cum urbem *&c.* feciſſet. *Franc. & Dreſd.* cum urbem *&c.* confeciſſet.

Cum M. Flacci] *Franc.* cum Flacci.

CAPVT XXXIX.

Homines ſoluti ridere] *Franc. Dreſd. & edd.* homines ſoluti & cura liberati ridere.

Audire non poſſint] *Franc. Dreſd. & edd.* audire non poſſunt.

Hunccin' vos] *Franc. Dreſd. & edd.* hunc, inquam, vos. *al.* hunc, inquam, etiam vos.

CAPVT XL.

P. 475. Anili ſuperſtitione] *Franc.* an illa ſuperſtitione. *prim. ed.* an illi ſuperſtitione.

P. 476. Qui nihil viderat ſciens] *ed. prim.* qui nihil videret ſciens.

Stupro polluit cærimonias, pœna omnis oculorum ad cæcitatem mentis eſt converſa] *Dreſd.* ſtupro ad cæcitatem mentis eſt converſa. *Franc. & ed. pr.* ſtupro in cæcitatem mentis eſt converſus.

Quid? non exceperas] *edd.* Quid nam exceperas? *ed. prim.* Quid non expectas?

Si quod jus non eſſet] *Dreſd.* ſi quis non eſſet.

Subjectos eſſe libidini] *Franc. Dreſd. ed. prim.* ſublatos eſſe libidini.

CA-

captivis ſedibus collocaret. *Dreſd.* ut a te ipſa tanquam in captivis ſedibus collocaverunt.

Capvt XLII.

P. 479. Quo magis eſt furor iſtius ab auribus veſtris] *Franc. Dreſd. ed. prim.* Quo magis eſt furor ab auribus veſtris.

Sed etiam ipſius religionis] *Dreſd.* ſed etiam religionis.

Quandoquidem eſt abs te] *Dreſd.* quin quidem eſt abs te. *ed. prim.* quoniam quidem eſt abs te.

Libertas, inquit, eſt. Eam] *Franc. Dreſd. ed. prim.* Libertas, inquit, eam. *Sed & ſequentia verba:* Eam tu igitur, *& que* ſuſtuliſti, *non ſunt in Dreſdenſi.*

Tu, cum collegas] *Dreſd.* Tum, cum collegas.

Singulari bonitate & modeſtia] *Franc.* ſingulari bonitate eundem & modeſtia. *Dreſd. & ed. prim.* ſingulari bonitate ejuſdem & modeſtia.

A pediſequis conculcari] *Dreſd.* impediſſe quis.

Principem orbis terræ virum incluſum] *Franc.* cum principem orbis terrarum incluſum.

Principem orbis terræ virum] *Franc.* principem orbis terrarum.

P. 480. Potiſſimum Libertas domo ſua debuit pellere] *Franc.* potiſſimum Libertas ſua domo debuit pellere. *Dreſd.* potiſſimum Libertas domo ſua debuit

Appelle[...]
patrem ne [...]
Duo con[...]
P. 482. [...]
Dreſd. tuas [...]
Qui auc[...]
bonorum] [...]
ſenatus, j[...]
qui auctor[...]
bonorum.
Diſturba[...]
ed. prima: [...]
Id cum e[...]
idque cum [...]

C[...]

Monume[...]
gionem ex[...]
Monument[...]
nem excogi[...]
A Q. Sej[...]
ſibi domun[...]
contendit, [...]
Dreſd. Qua[...]
mum vend[...]
contendit, [...]
Mediol. A[...]
Q. Veſtejus [...]
Pag. 483. [...]
Dreſd. ullar[...]
Apertiſſi[...]
tiſſime ſuſt[...]
Licitator[...]
litigatoribu[...]

adſcribere] *Franc.* em-
ere. *Sic ſemper.*
t Scatonem] *Franc. Dreſd.*
ſuit S. Catonem.

PVT XLV.

iditatem comprobabitis]
atem comprobatis. *ed. pr.*
probabitis.
rgone pontifices putatis]
. *Lamb. Gruter. & cetera,*
fices putatis.
poſſe] *edd. omnes, excepta*
rare poſſe.

PVT XLVI.

etis, quem reperiet pon-
. *& ed. prim.* Dicis, quem
em.
bunus plebis] *Dreſd.* qui-
is. *Franc. & ed. prim.* qui

non poteſt pontifex] *In*
d. prima & multis antiquis,
tifex. *In aliis non reperitur*

: multa ex veſtra] *Dreſd.*
ulta ex veſtra. *ed. prim.*
ulta ex noſtra.
aditus eſt & valvæ. Am-
ranc. ubi templi aditus,
tionis. *Dreſd.* ut templi
lvæ ambulationis. *ed. pr.*
us eſt valvæ ambulatio-
iquiores editiones, niſi quod
ant.
tibi non licebit] *Franc.*
non licebit. *ed. prim.* hoc
n licebit.

PVT XLVII.

um tu ejus civis diſceſſu]
& ed. prim. cum tu ejus

ligioni aditum] *edd.* Date
ne aditum.
nomen] *Franc.* valebit in
en. *Dreſd.* valebit injuriam
im. valebit injuria nomen.
nſor ejecerat] *Franc. Dreſd.*
enatu cenſor rejecerat.

P. 488. Bona Lentuli religione obligavit] *Franc. Dreſd. ed. prim.* bona Lentuli religionibus relegavit. *Alia edd.* bona Lentuli religioni obligavit.

Heluatus tecum ſimul reipublicæ] *Franc.* heluatus tecum fugit reipublicæ. *ed. prim.* heluatus tecum ſimul fugit reipublicæ.

CAPVT XLVIII.

Vir omnium fortiſſimus] *edd.* vir fortiſſimus.

Quod ſi, quia ad te pertinet] *Franc.* quod ſi quod ad te pertinet. *Dreſd.* quod ſi quam ad te pertinet. *ed. prim.* quod ſi qua ad te pertinet.

Recuſares] *al.* recuſaret.

P. 489. Tua tum obteſtatio] *Franc.* tua obteſtatio.

Sin ille tibi ludus fuit] *In plurimis mſſ. & edd. non habetur* tibi.

P. 490. Id in me infirmas] *Franc. & ed. prim.* id in me affirmas.

CAPVT XLIX.

A gentili homine tuo: quanquam ille] *Quam varie legatur hic locus vide in notis.*

Tum omnium religionum] *Dreſd. & ed. prim.* tamen omnium religionum.

An tu hæc ita confundis] *Dreſd.* At tu hæc ita confundis.

Quod velit, quomodo velit] *Franc.* quid velit, & quomodo velit. *ed. prim.* quod velit, & quomodo velit.

Tum hoc ille Q. Papirius] *Franc. Dreſd. ed. prim. & alia veteres:* tum hoc Q. Papirius. *Sed ed. prima:* tamen hoc Q. Papirius.

Deterrere videretur] *Franc. Dreſd. ed. prim.* deterrere videatur.

P. 491. Si quis vellet] *Dreſd.* ſi qui vellet.

CAPVT L.

Cum legatis regiis] *Franc. Dreſd. ed. prim.* cum legatis rogatis.

Fœdera feriebantur, provinciarum, regum] *Omnes edd. & mſſ.* fœdera feriebantur provinciarum, regum.

P. 492. Servorum omnium vicatim] *Dreſd. ed. prim. & Mediol.* ſermones omnium vicatim. *Sed Franc.* ſermone omnium vicatim. *Pro* vicatim *Dreſd.* legis judicaturi.

Im-

… tum vobis erga. …*nt. Grut. & omnes* …*atatis:* omne vobis

…publicæ redditum] …*s.* eſſe reipublicæ re-

…um mecum erunt] …mum erant reſtituti.

…T LVII.

… repetiſtis] *Franc.* qui

Vrbi & reip. præſideris] *Franc. Dreſd. & edd. vett.* præſides eſtis.

P. 502. Peſtiferam illam & nefariam flammam] *Franc.* peſtiferam illam feram & nefariam flammam.

Cæremoniis] *Franc.* cærimoniis.

CAPVT LVIII.

P. 503. Copiam extendendam] *edd.* copiam expetendam.

Iam eſt definita moderatio rei familiaris] *Dreſd.* jam adeſt definita moderatio rei familiaris. *In Franc. & ed. prima deſunt* rei familiaris.

IN
…ONIS ORATIONEM
DE
…SPICVM RESPONSIS.

…VT I.

…opere commoſſet] … magnopere commo-…et.

…ntulum] *Franc.* ſimul

…ut poteſt gravioribus] …aut poteſt gravioribus. … poteſt gravioribus ver-…, *&c.*

… etiam vim] *Pall.* cu-…*ranc. & ed. prim.* cu-

…PVT II.

…am cum defendere] …*edd. cetera:* qui rem …dere.

…nis] *mſſ. & edd.* nefa-

…tem eam ſua cum præ-…tem ſuam cum præda. …*ima littera* m *ſuppoſi-*…*, qua nota delendam* …*gnificat. al. libri,* vaſti-… ſua præda. *al.* vaſtitatem mea cum præda. *al.* vaſtitatem ea cum præda. *Lamb. ed.* vaſtitatem aucti præda, meis omnibus. *ed. prima:* vaſtationem meam ſua cum præda.

CAPVT III.

P. 512. Ejus familiaris] *Pall. omnes:* meus familiaris. *Sed Franc.* ejus familiaris.

Glande corruptum] *Franc.* clade corruptam. *ed. prim.* clade corruptum.

Ne ſe ſtuporis excuſatione] *Franc.* ut ſe ſtuporis excuſatione.

CAPVT IV.

Labefactatam, pœne captam] *Franc.* labefactam, pœne captam.

Fatali eventu] *Franc.* fatali adventu.

P. 513. Non modo vincere, verum etiam vincire] *Pall. ed. prim. Manut. & alia multa:* non modo vinci, verum etiam vincire. *Franc. & edit. prima:* non modo vinci, verum etiam vincere.

Iam non diuturna] *Franc. & ed. prim.* jam diuturna non.

P. 514.

cognovi homines] *Duo*
uid habuit tolle. *Secun-*
iit, habui.
pientiſſimoſque] *Franc.*
:nteſque.

PVT X.

o Latinienſi] *Franc.* in
ed. prim. in agro Late-

:ſſe Iovi, Saturno] *edd.*
:rctas eſſe Iovi, Saturno.

PVT XI.

na Cn. Lentule] *Franc.*
:.
udiorum multitudini]
v. ſervorum & luden-
.
onſtitit] *Franc.* Si lu-
prim. & *Mediol.* Aut ſi
l. An ſi Lydius con-

um omiſit] *Pal.* ſi lo-
c. & *S. Victor.* ſi lorum

berravit] *Franc.* aut ſi
Nonnulli mſſ. aut ſym-
ld. aut ſi nutu aberravit.
illi feſti pene funeſti]
dies illi profeſti pene
li profeſſi pene funeſti.
ſtis pene funeſti.

VT XII.

ies impura polluerit]
d. & *mſſ.* hæc lues im-

: verbo quidem appel-
ed. prima, Mediol. qui
m verbo appellantur.

VT XIII.

: optimus populi Ro-
!. qui eſt optimus ex

ror] *al.* tua ſoror mi-
ſ. tua ſoror mirifica.
egati, te tribuno, di-
ſtoris tuis operis num-
I.

mos ſolebant] *Hæc verba nec in Franc. nec in ed. prim. Mediol. Cratand. Aſcenſ. leguntur.*

Omina illa, quæ vetuſtas] *vulgg.* omnia illa, quæ vetuſtas.

CAPVT XIV.

P. 533. Q. Sejo] *ed. prim.* M. Quinto Syro.

Et aras. tabulis hoc cenſorum] *Franc. ed. prim. Mediol.* & *alia vetuſtiores:* aras tabulas. hoc cenſores. *al.* aras tabulas. hæc cenſores. *al.* aras tabulas. hic cenſores

CAPVT XV.

P. 534. Quæ fiunt cum maxime] *al.* quæ fiunt maxime. *Lamb.* quæ fiunt nunc maxime.

P. 535. In Cœliolo] *edd.* & *mſſ.* in Cæliculo. *ed. prim.* in Cœliculo.

Anniverſarii factitarint] *al.* anniverſaria factitarunt.

Et conquirimus dii] *Franc.* & *ed. pr.* Et quid primum dii.

A Sexto Serrano] *ed. prim.* A Sexto Sirano.

Sacella ſuffoſſa] *ed. prim.* ſacella ſuffuſa.

Suffoſſa, incenſa, inædificata] *Franc.* ſuffoſſa, inædificata.

Qua mente? quam amiſeras] *al.* qua mente? quam invaſeras.

CAPVT XVI.

P. 536. Iure eſſe vallatum] *Franc.* & *ed. prim.* jure eſſe velatum.

Platorem ex Oreſtide] *Franc. ed. pr. Caroli Stephani* & *multa alia:* Platonem ex Oreſtide.

CAPVT XVII.

P. 537. Fidem & jusjurandum] *Franc.* Fidem jusjurandumque.

De his dici ſuſpicer] *Franc.* dici ſuſpicer. *ed. prim.* de his ſuſpicor.

In perjurii pœnam ab iis] *Franc.* & *ed. prim.* in perjurium impune ab his.

In haruſpicum reſponſis] *Franc.* & *ed.* in haruſpicum reſponſum.

Vetuſta occultaque] *Franc.* vetera occultaque. *ed. prim.* tecta occultaque.

CAPVT XXIII.

...ibus illius ſervitutis] *ed. prim.* ...as illius ſervitutis. *Vulgata edd.* ...as illis ſervitutis.

. Illi vitio lata eſſe] *Franc.* illi ...io lata eſſe.

... altitudines, omnium objecta ... *Lamb.* omnes altitudines mon... ...ctas, ſemper vi.

...m magis fuit, quam turpe] *Lam.* : miſertimum magis fuit, ...pe.

CAPVT XXIV.

... Etiam, ne cauſam diceret] ... *ed. prim.* etiam ne meam cau... ...ret.

...e de mea ſalute meritus] *Franc.* ...im. de mea ſalute optime me...

... maximis laudibus efferebat] ...im. cum illum maximis laudi... ...ret. *ed. prim.* cum illum maxi... ...ibus efferre.

...m hujus imperii gloria] *In mſſ. antiquis ante Victorianam non habe*...a.

... illum Cn. Pompejo inimicum] ...llum Pompejo inimicum. *ed. pr.* ...mpejum inimicum.

...e tantiſque ſceleribus connive... *Franc. ed. prima* : in tot tantiſque ...s connivebantur. *Mediol.* in tot ...e ſceleribus continebantur.

CAPVT XXV.

... genus civium cadere poſſunt] ... id genus civium cadere poſſint.

...jam audietis] *Franc.* quod jam ... *ed. prim.* quod jam audietis.

...552. Veriſque horum ſecunda] ...triſque eorum ſecunda.

...ſine dubio] *Franc.* tamen ſine ...s.

... Hi fortaſſe] *Franc.* ii fortaſſe.

...tur hæc e civitate] *Franc.* tolla... ...e civitate.

CAPVT XXVI.

...ogitanti venire] *Franc.* & *ed. pr.* ...itanti evenire potuiſſe.

Venire potuiſſe] *Franc.* & *ed. prim.* evenire potuiſſe.

Coitione hominum] *edd. vett.* co...ctione hominum. *al.* contione hominum.

Conceptum ac meditatum] *Franc.* & *ed. prima* : concoctum ac meditatum.

CAPVT XXVII.

P. 555. Deinde everſo ſenatus, ut ego] *Franc. ed. prim. Mediol. alia* : deinde everſo ſenatu, ut ego.

Quid quæ in ſingulos cives] *Franc.* Quid quæque in ſingulos cives.

P. 556. Quæ in ipſum ſe ſcelera] *Franc.* quæ ſcelera in ipſum.

Byzantiorum Brogitarorumque] *Quidam mſſ.* Byzantiorum Largitanorumque. *ed. prim.* Biranticorum, hermachochiorumque.

Exſorbuit] *Franc.* exorbuit.

Gelliis, Clodiis, Titiis] *mſſ.* Gelliis, Clæliis, Titiis. *ed. prim.* Gelliis Clœliiſticis.

CAPVT XXVIII.

Vel etiam injurias] *Franc.* & etiam injurias.

Suffragia deſcripta] *al. mſſ.* ſuffragia diſcripta. *edd.* ſuffragia diſtricta.

P. 557. Atque ego hanc orationem] *V. L.* Atque ego hanc actionem.

Non ſuſcepiſſem, non, inquam, niſi hanc] *Quidam mſſ.* non ſuſcepiſſem, non, quin hanc.

Mea fuerunt verba] *Franc.* & *ed. prim.* Fuerunt verba.

P. 558. Deus aliquis delapſus de cœlo] *Franc.* & *ed. prim.* Deus aliquis lapſus e cœlo. *mſſ. quidam* : Deus aliquis delapſus de cœlo. *vulgg.* niſi Deus aliquis elapſus de cœlo.

In agro Piceno Potentiæ] *Franc.* in agro Piceno Pomptino.

Quæ futura proſpicimus] Futura *nec in Franc. nec in ed. prima legitur.*

Cum ipſe mundus, cum aër atque terræ, motu] *edd. vulgg.* cum ipſe mundus, cum agri terræ motu. *Franc.* cum ipſe mundus atque agri cum terræ motu.

P. 559. CVm propter egregiam] *Dreſd.* Cum per egregiam.

P. 560. Huic accuſationi eſſe fautores] *edd.* huic accuſationi eſſe fauturos.

Cara non fuerit] *mſ.* non fuerit cara.

Studioſiſſimum & dignitatis & ſalutis meæ] *Franc. uterque, ed. prima & cetera omnes ante Gruterum:* ſtudioſiſſimum & diligentiſſimum ſalutis meæ. *Pal. aliquot & Dreſd.* ſtudioſiſſimum & digniſſimum ſalutis meæ.

Pag. 561. A bonis viris expetenda] *Franc. prim.* a bonis viris expectanda.

Petam a vobis judices] *Franc.* petam judices a vobis.

Capvt II.

Vt id ab hoc ſejunctum ſit] *mſſ. & edd.* ut id ab hoc alienum ſit. *Quidam mſſ.* ut id ab hoc ſit. *ed. prim. & Franc. ſec.* ut id ad hoc ſit.

Magnopere conturbet] *prim. Franc. & edd. multa:* me magnopere conturbat.

Et tum denique, cum] *Dreſd. Pith.* & tetum denique.

P. 562. Mihi autem non modo, id eſt in hac re moleſtiſſimum] *Sic Franc. ſec. & ed. prima. Sed Franc. prim. cum multis edd.* Mihi autem non eſt ſolum in hac re moleſtum.

Capvt III.

Diſcedam ab ea contentione] prim

ıdicaſti] *Plerique libri tam ſcri- ıditi*, ſi hoc judicaſti.

Ædiles quicunque erunt, idem er judices parati : tribuni ple- ıi intereſt qui ſint. quare aut i quod oſtenderas] *mſſ. & edd.* unque erunt idem mihi, quod *Dreſd.* ædiles quicunque e- mihi facient, quod oſtende- ıcient *additum erat a ſecunda verba quæ ſunt poſt* idem mihi, . quod, *exciderunt ex pleriſque ter duas has voces* mihi, *cum brariorum verba illa media præ- quod ſæpe factum eſſe non igno- riſcos libros verſarunt.*

CAPUT VI.

ɒ, Laterenſis, eſt hæc] *edd.* Laterenſis, hæc.

is non debere] *Franc. prim.* on te debere.

Ad contentionem veſtram re- *rim. Franc.* ad contentionem care. *ſec.* ad contentionem vo- *im.* ad concionem vocare. *edd.* d contentionem veſtrum re-

), quod agitur] *Franc. ſec. &* ic credo, quod agitatur. *A nt has verba*, quod agitur. *In ntina M. Bruti ſic hic locus di-* Sic credo (quod agitur, quod ici) hic factus eſt.

nis eſt judici] *Franc. ſec. & ed.* d ſatis eſt indicii.

ıihi graviſſimum eſſet ſic di- quod mihi graviſſimum eſſet *nub. ex conjectura edidit*, quod ſſimum eſſet dicere.

id aſſequerer, ſi illa] *Manut. ld.* quid aſſequerere, ſi illa. *ſ.* nunc quid aſſequerer, ſi illa.

CAPUT VII.

Qui ſemper patuerit homini- ſtro equeſtri loco] *Multi mſſ.* ſemper patuerit omnibus hoc eſtri loco.

ım aliquando crimenque] *mſſ.* cauſam crimenque.

men miror] *mſ.* hoc tantum

Qui hos dimovit] *Dreſd.* qui vos dimovit.

Pag. 572. Num iſta eſt noſtra culpa] *Franc. prim.* num iſta eſt veſtra culpa.

CAPUT VIII.

Quot e reliquis municipiis] *Franc. uterque, Pith. Dreſd. ed. prima:* tot e reliquis municipiis. *Dreſd.* ut tot e reliquis municipiis.

Non tam priſca] *Dreſd.* non priſca.

Malevolos non eſſe] *Franc. ſec. & Dreſd.* malivolos non eſſe, *niſi quod hic* manivolos.

P. 573. Num de tot Fulviis gloriari] *mſſ. & edd.* num de tot Fabiis gloriari. *Dreſd.* num de tot filiis gloriari.

P. 574. Tot tribuni ærarii] *Franc. uterque & ed. prima:* tot tribuni Atatini. *Pith.* tot tribuni cæretini. *Dreſd.* tot tribuni actitini.

Plebem a judicio dimiſimus] *Franc. prim.* plebem a judicio diviſimus.

CAPUT IX.

Laudanda eſt, vel etiam] *Franc. prim.* laudanda eſt enim, vel etiam.

Nemo Soranus, nemo Caſinas] *Franc. & al. mſſ.* nemo Sopanus, nemo Caſſinas.

Dignitate arbitrabatur] *Dreſd.* dignitate arbitrabantur. *al.* dignitate arbitratur.

Iiſdemque nunc e municipiis] *prim. Franc.* hiſque nunc ex municipiis.

P. 575. Adſunt equites Romani publice cum legatione] Adſunt equites cum legatione. *ed. prim. & Franc. ſec.* adſunt equites Romani cum legatione.

Cum legationis teſtimonio] *Pith. Franc. uterque, ed. prima, Mediol.* cum legatione teſtimonio. *Dreſd.* cum legatione & teſtimonio.

Lavicana, aut Bovillana, aut Gabina] *Franc. prim.* Lavitana, aut Gabina, aut Sabina. *ſec. & ed. pr. & multa vetuſtiores:* Lavicana, aut Gabina, aut Bovillana, aut Sabina.

Quis eſt igitur qui neget] *vulgg.* Quis eſt ergo qui neget.

Quia hujus in illum ordinem] *Franc. Dreſd. & edd. antiquiores:* quia hujus ipſius in illum ordinem.

bulem] *Iidem :* cui

XVIII.

: notus erat] *Grut.*
hic maxime notus

liberalitate] *Dreſd.*
ibertate.

XIX.

ui gratioſos] *Franc.*

miſerit] *Dreſd.* in
tit.
e] *Sic mſſ. ſed edd.*

incize pœna]*Dreſd.*
cise pœnam.
hoc ſodalitiorum]
: te in hoc ſodali-

bitus cauſſam con-
d communem cri-
m contuliſti. *Sed*
voci ambitus *impo-*

ata declamatione]
gata declamatione.
e requiram] *prim.*
te requiram.

r XX.

am habere] *Franc.*
pere cœpit.
ebus] *P. Manut. ed.*

ogativa] *pr. Franc.*
.
uitus conſularibus,
im. aut his comi-
t certe. *Dreſd.* aut
aribus , aut certe.
s : aut his ipſis co-
te. *ed. Mediol.* aut
ularibus ? aut certe.
n annum ædilem
m. aut certe in il-
n Plancium. *ed. pr.*
aut certe in illum

. te converſura ſe
& Dreſd. omnis ad

CAPUT XXI.

Atque illud potius cave] *Sic mſſ. vulg.* atque illud cave potius. *prim. Franc.* atqui illud cave potius.

Appium Clodium] *Sic mſſ. ſed edd.* Appium Claudium. *& ſic in ſeq. iidem,* C. Clodio.

Cn. Octavii , M. Tullii] *In Pith. non legitur* M. Tullii.

P. 593. De te detractum. Detractum dico ? ſi mehercules] *Editio prima :* de te detractum dico ſi me hercule. *Alia vetuſtiores :* de te detractum. Dico ſi me hercules.

CAPUT XXII.

P. 594. An una fieri potuerunt] *Franc. prim.* An non fieri potuerunt. *ſecund. & ed. prim.* An annua fieri potuerunt. *Dreſd.* An vero fieri potuerunt.

At nonnullas] *Franc. prim. ſec. Dreſd. ed. prim.* An nonnullas.

Punctis pæne totidem] *prim. Franc.* punctis fere totidem.

Sortitionem conſtituiſſe] *prim. Franc.* conſortitionem conſtituiſſe.

Ab utroque eas avulſas] *prim. Franc.* ab utroque eſſe avulſas.

CAPUT XXIII.

P. 595. Qui diviſor oſtenderis] *prim. Franc.* qui diviſor oſtenderas.

Eductus ad conſules] *edd.* adductus ad conſules.

Reorum omnium] *pr. Franc.* reorum civium. *Dreſd.* rerum omnium.

Animos judicum ſuis teſtimoniis] *edd. & mſſ.* animos ſuis teſtimoniis.

P. 596. Aut ab eo facilius] *prim. Franc.* aut eo facilius.

Non quo mihi fas ſit quidquam defugere] *Vulgati :* non quod mihi fas ſit quidquam effugere.

Meriti ſint illi ipſi , quos ego] *prim. Franc.* meriti ſint illi , quos ego.

Cum hujus quem defendo] *pr. Franc.* cum hujus quem defendo.

Nihil eſt autem tam volucre] *Franc. Dreſd. alii :* Nihil eſt enim tam volucre.

Vox vulgaris audivi] *edd. & mſſ.* vox vulgaris auditu.

: ementiar] *Franc. pr.* :mentior. *Dreſd.* ob- :ior.

:e ſcripto eſt] *ed. prim.* deſcripta eſt.

prim. Franc. ei me de- *ſuppoſitum nota eſt in* *ndum.* & debeam *eſt in* *is.*

' T XXXI.

pio] *prim. Franc. & al.* *n.* de Cyprio. *edd. qua-* *& ſic in ſeqq.*

i ne tu objicies] *Vter-* *. & Mediol.* De Ciſpio cies. *Sed Aſcenſ. Cra-* *nſque ad Victorianam:* lelicet objicies. *Victo-* *qui poſtea ſecuti ſunt:* tu objicies.

quod pro Ciſpio con- *anc. & Mediol.* quem Ciſpio contenderim. *n.* quid negas, quod derim.

T XXXII.

Plancio] *edd.* ſicut

idas] *prim. Franc.* pro

Romani] *mſ.* inju- injuriam rei p.

is fuiſſe contentum] *& recentiores:* M. Ra- e contentum.

s aut pro magiſtrati- *plurimis hac* aut pro *miſſa contra mſſ. & edd.*

ſſe tantum periculum] le tantum periculum.

ſalute] *prim. Franc.*

T XXXIII.

ius, ædilitas] *Dreſd.* ædilitatis.

Franc. hic etiam fecit.

& divellor] *pr. Franc.* divellor.

P. 612. Religionum colentes] *Dreſd.* religionem colentes.

Vbi ipſe alitus aut doctus eſt] *edd. vulgg.* ubi ipſe altus aut doctus eſt. *Dreſd.* ipſe ubi alitus aut doctus eſt.

In mente verſetur] *prim. Franc.* in mente verſentur.

Iſti tuo ori] *edd.* iſti tuæ orationi. *Dreſd.* iſti tuo nimio.

Nimiumque in eo ipſo] *edd.* in eo ipſo. *Franc. prim.* nimiumque ipſo.

P. 613. Locus eſſet nemini niſi litigioſo] *Pith.* locus eſſet niſi litigioſo.

CAPVT XXXIV.

In me congeſſiſti] *al.* in me conjeciſti.

In locos cauſam conjicere noluiſſe] *Pith.* illuſos cauſam convincere voluiſſe. *Pal. ſex.* illuſos tamen convincere noluiſti. *Alii duo mſſ.* in ludos cauſam conjicere noluiſſe. *edd. nonnulla:* in locos communes cauſam conjicere.

Ædilibus ante feciſſem] *Franc. prim.* in aliis ædilibus feciſſem.

Non vobis videor] *ed. prim.* Num vobis videor.

P. 614. Non cum laboris & fori diſcipulo diſputare] *mſſ. & edd.* non cauſa laboris & fori diſputare. *prim. Franc.* non cum cauſa laboris & fori diſputare.

Sed fui, inquit, Nicæis (putabam in Vacceis dicturum)] *edd. & mſſ.* ſed fui, inquit, (putabam in Nicæis dicturum) bis in Bithynia. *prim. Franc.* ſed fui, inquit, Nicæis, putabam in Vaceris dicturum. *Sed Franc. ſec. & ed. prim.* ſed fui, inquit, putabam in Vaceris dicturum, bis in Bithynia. *Sed Dreſd.* ſed fui, inquit, putabam in Vacceis dicturum, bis in Bithynia.

Reprehenſionis cauſam aliquam] *mſſ. & edd. multa:* reprehenſionis anſam aliquam.

Pleræque confluant] *mſ.* plerique confluant.

Dictum aliquod] *pr. Franc.* dictum aliquid.

P. 615. Quod dici potuit] *prim. Franc.* quod dici potuerit.

CAPVT XXXV.

Fateor mehercule, quod viderim] *Dreſd.* fateor quod viderim.

I N D E X

RVM ET VERBORVM

LOCVPLETISSIMVS,

uae in ſecundo Ciceronis Orationum tomo continentur.

Primus numerus librum, ſecundus caput, tertius paginam denotat.

A.

B aliquo dare, *Flac. cap.* 15. *pag.* 140
ab amicis imprudentes pro-dimur, *Cluent.* 52. 223
abdicare ſe prætura, 3 *Cat.* 6. 699
e ſe magiſtratu, *ibid.* 701
litteris, *Arch.* 6. 304
aliquem a negotio, *Fl.* 37. 193
aliquem a fide, *Fl.* 33. 186
aliquot dierum viam, *Planc.* 41. 622
a nuptiis, *Cluent.* 9. 110
a ſuſpicione —— Staleni per-
nulla turpi ſuſpicione abhor-
, *Cluent.* 29. 161
: non abhorret a conſuetudine, 33. 95
tantum ab hoc homine facinus, . 60. 244
, *Mur.* 31. 69
conſilium belli faciendi, . 7. 663
ſe ad pedes lenonis, *Red. in* 368
filia, 4 *Cat.* 2. 722
quæſtoria perſona, comitiſque , *Planc.* 41. 623
ſibi partum medicamentis, . 11. 115
illud, *Mur.* 3. 15
Alexandriam a populo Ro-, 2 *Agr.* 16. 418
fuas fortunas, 2 *Cat.* 5. 658
— neminem a congreſſu meo
janitor meus neque ſomnus
, *Planc.* 27. 602

abſtinentia Romanorum, *Manil.* 14. 49
abſtrahebat me ab omni illa cogitatione ambitio, & forenſis labor, *Sul.* 4. 217
abuti alicujus lenitate, *Sul.* 16. 243
abuti deorum immortalium numine ad hominum timorem, *Pro dom.* 48. 489
abuti patientia aliquorum, 1 *Cat.* 1. 600
accedit proxime ad deorum numen judicium, poteſtas, *Rab.* 2. 562
accepit vulnus vehemens & mortiferum, *Sul.* 26. 267
accepimus morem præclarum, & diſciplinam a majoribus, *Flac.* 7. 126
accepta calamitas, *Sul.* 1. 208
accepta in Ponto calamitate ex prœlio, *Man.* 15. 51. *ſeq.*
acceſſerint in cumulum manubiæ, 2 *Agr.* 23. 449
accipere detrimenta, *Man.* 23. 75
accipere pecuniam ob rem judicandam, *Cluent.* 36. 181
accipiatis in veſtram fidem, *Arch.* 12. 323
accipitur detrimentum, *Man.* 6. 21
accommodare oportet ad novos caſus temporum, novorum conſiliorum rationes, *Man.* 20. 65
accuſator non debet in judicium afferre nimiam potentiam, non vim majorem, &c. *Mur.* 28. 85
accuſatoris judicium in reum pro aliquo præjudicio valere non oportet, *ibid.*
accuſatoris, defenſoris & teſtium dicendi vices, *Flac.* 10. 130
accuſationem & petitionem conſulatus idem nemo diligenter adornare atque inſtruere poteſt, *Mur.* 32. 70
acerba memoria temporis illius & loci, *Planc.* 41. 622

acer-

i dari solet, ſi homi-
on deſit, *Cluent.* 19. 133
m poteſt, qui per æta-
rocreare non poteſt,
428
nitari ſuſcipiendorum
ratem, *Pro dom.* 14. 429
ptione nulla calumnia,
ius dolus adhiberi de-
ibid.
eſt ea pontificio jure ſa-
i adoptat, ea ætas ſit, ut
ter eſſe non poſſit ejus,
ibid.
editates nominis, pe-
m ſecutæ ſunt, *ibid.* 428
od ſit, *Pro dom.* 13. 427
e omnis teſtium copia,
102
maria Italiæ maximis
niſſimiſque præſidiis,
45
lac. 28. 173
, *Man.* 9. 32
, qui mittuntur in pro-
multum ab hoſtili ex-
fferunt, *Man.* 5. 20
rix opponuntur, *Sul.* 6.
222
s exſtinguetur, 1 *Cat.* 12.
643
orem non potuiſti me-
ementiendo quidem,
460
gia ad ſpeciem, atque
em vetuſtatis, 2 *Agr.* 12.
397
hominis improbiſſimi
que ornamentis & ſuis &
neſtavit, *Sul.* 29. 274
273
am hujus opprimendi
. 6. 103
Agr. 8. 379
cidii affinis, *Flac.* 37. 194
Pro dom. 21. 422. & *Har.*
549
Pro dom. 38. 473
urationis fuit Ciceronis,
534
orum domicilia, ſed quæ
ntur, *Pro dom.* 49. 490
rbo aut ſimpulo aberra-
. 11. 528

ædilitas curulis maxime tueri ſolet ſacra Bonæ deæ, *Har. reſp.* 13. 532
ædilitatis ornatus, *Pro dom.* 43. 481
Ægypti bonitas, 2 *Agr.* 16. 415
Ægypti regnum teſtamento regis Alexandrini, populi Romani factum, *ibid.*
Ælia & Fuſia lex, *Red. in Sen.* 5. 368
P. Ælius, *Cluent.* 59. 241
M. Æmilius, *Clu.* 36. 181. *Arch.* 3. 295
M. Æmilius pontifex maximus, *Pro dom.* 53. 495
M. Æmilius princeps ſenatus, *Rab.* 7. 580
M. Æmilius Scaurus, *Mur.* 7. 24
Æmonenſes legati, *Flac.* 15. 139
Ænus, *Flac.* 14. 137
Æoles tertium Græcorum genus, *Fl.* 27. 166
æquabilitas decernendi, *Mur.* 20. 66
Æquimelium, *Pro dom.* 38. 473
æquiſſimo jure, ac fœdere civitas, *Arch.* 4. 295
æquitas animi, 1 *Agr.* 5. 307
ærarium reliquerunt, *Cluent.* 45. 206
æs alienum contractum in popinam, 2 *Cat.* 2. 652
æs alienum ejus diſſolutum, *Sul.* 20. 251
æs alienum negotii gerendi ſtudio contractum, *ibid.* 253
æſtimatio litium non eſt judicium, *Cluent.* 41. 198
æſtuantem & tergiverſantem judicio perſequitur, *Flac.* 20. 151
ætas, & honos augent dignitatem, *Pro dom.* 45. 484
ætatula — primam illam ætatulam ſuam ad ſcurrarum locupletium libidines detulit, *Har. reſp.* 20. 542
Æthiops ſtipes, *Red. in Sen.* 6. 372
Ætideni, *Flac.* 22. 156
Ætoli, *Man.* 6. 20. *Arch.* 11. 319
affecerat commodis omnibus, *Cluent.* 65. 260
affecit indices maximis præmiis, 4 *Cat.* 5. 730
affectare iter aliquo, 1 *Agr.* 2. 290
affectus beneficiis ampliſſimis, *Man.* 17. 55
affectus gravi morbo, *Cluent.* 12. 115
afferre dolorem, odium, *Sul.* 1. 211
afferre medicinam conſilii atque orationis ſingulis ægris, 2 *Cat.* 8. 666
affers faciem novam, *Flac.* 29. 173
affert aliquam deprecationem ætas, *Rab.* 9. 586
afficere magnis ornamentis, 3 *Ag.* 12. 398

affici

inarum rerum veriſſi- atilinam coarguerunt, 220
licitatio, 3 *Cat.* 9. 710
Catonem, *Pro dom.* 25. 450
imas terras familiariſſi- *Sul.* 20. 251
omnes motus, *Red.* 339
tollitur ſuffragatio, ob- itia, *Planc.* 18. 588
arum meatuum reliquiæ, 482
Pro dom. 11. 424
am ad propulſanda peri- non debemus, *Sul.* 17. 245
n grave eſt vere accuſari am etiam ſi falſo accuſe- gligendum, *Mur.* 3. 95
eſt eſſe inter ingratos, 612
æ poteſt eſſe jucunditas nicitiis? *ibid.*
& magna eſt mihi cum . 4. 16
iorum & naturæ ſimili- r. 16. 128
ter ingratos, *Planc.* 33. 612
veræ lex, ut idem amici , *Planc.* 2. 562
eſt certius vinculum, s, & ſocietas conſilio- atum, *ibid.*
qui ulciſcendum, *Red.* 350
ent. 10. 113
judicis, *Cluent.* 2. 88
que fortunas non poſſunt ivitate, ut non plures adem calamitatem tra- 25
as fortunas, in adverſis dio atque allevamento, *Sul.* 32. 260
nti, *Man.* 8. 28
in epiſtola nominibus *Pro dom.* 9. 419
rum ſcripta iis, de quo- buntur, *Arch.* 10. 316
imium rempublicam, 847

amplecti alicujus auctoritatem, *Pro dom.* 31. 461
amplius —— quid amplius ad ejus laudem minuendam facere potuiſſet? *Har. reſp.* 24. 551
Amyntas, *Flac.* 30. 176
Ancarii paſtores, *Cluent.* 59. 240
ancipiti contentione diſtracti: alias diſtricti, *Man.* 4. 15
Andro Sextilius, *Flac.* 34. 187. 36. 190. & 37. 195
anfractus judiciorum, *Cluent.* 56. 235
anguſtiæ temporis, *Rab.* 2. 562
anhelans ſcelus, 2 *Cat.* 1. 646
Anienſis tribus, *Planc.* 22. 594
anilis ſuperſtitio, *Pro dom.* 40. 475
animadverſio cenſoris, non eſt judicium, *Cluent.* 42. 198
animis aut libentibus, aut æquis, *Clu.* 2. 88
animis quo quidque fiat, ſpectandum, *Cluent.* 28. 159
animorum motus incredibiles, *Arch.* 7. 311
animus adoleſcentis nondum conſilio & ratione firmatus, *Cluent.* 5. 95. 96
animus eximius in remp. *Sul.* 4. 217
animus in periculis a rep. propulſandis mihi non eſt defuturus, *Red. ad Quir.* 10. 353
animus præſenſit in poſterum, *Arch.* 11. 320
animus ſapientiſſimi cujuſque illa præſenſit in poſterum, ut nihil niſi ſempiternum ſpectare videatur, *Rab.* 10. 589
Annibalem Capuæ luxuries corrupit, 1 *Agr.* 7. 319
Annibalem luxuries Capuæ armis tum invictum voluptate vicit, 2 *Agr.* 35. 512
Anio — hoſtis eſt non apud Anienem: quod bello Punico graviſſimum viſum eſt, ſed in urbe, *Mur.* 39. 109
Annibal, *Har. reſp.* 13. 513
T. Annius, *Har. reſp.* 4. 512. *Clu.* 28. 161. *Red. ad Quir.* 6. 344. *in Sen.* 8. 378
annonæ caritas, *Pro dom.* 5. 411
Antelucanæ cœnæ, 2 *Cat.* 10. 673
anteponant horum dignitati ſuam, *Flac.* 26. 164
Antiochia, *Arch.* 3. 292
Antiochus claſſe a Romanis victus, *Man.* 18. 50
Antiochus Flacci libertus, *Flac.* 36. 191
antiquiorem memoria tua ſuſcepiſti cauſſam, *Rab.* 9. 585

anti-

ad Quir. 5. 340
Apamea, *Flac.* 28. 171
Apameæ comprehenſum aurum Iudaicum, *ibid.*
Apollinis prædictiones, *Har. reſp.* 9. 522
Apollonides, *Flac.* 21. 153
Apollonidienſes, *Flac.* 9. 174. 32. 183
apperiebatur tota ejus vita, *Cluent.* 36. 182
apparare bellum, *Man.* 12. 45
apparere quæſtioni, *Cluent.* 53. 226
appellare homines aſperius, 2 *Agr.* 24. 449
appellare legatum ſuperbius, *Man.* 5. 17
appellare meipſum debetis, ut debitorem, 2 *Agr.* 36. 523
appetentes gloriæ, *Man.* 3. 12
appetere alicujus inimicitias —— non ſolum ſuſcepit P. Clodii inimicitias propter ſalutem meam, verum etiam appetivit, *Har. reſp.* 4. 513
appetere ſibi aliquid præcipue, 2 *Agr.* 23. 446
appetitus lapidibus, *Pro dom.* 5. 412
Appia via, *Man.* 18. 60
Appii prætoris tabulæ, *Arch.* 5. 299
Appion, 2 *Agr.* 19. 429
Appius Claudius frater P. Clodii, *Pro dom.* 15. 431
Appius Claudius vivo patre ſuo C. Claudio ædilis non eſt factus: idem ſine repulſa factus eſt conſul, *Sen.* 14. 240
L. Apulejus, *Planc.* 21. 578
Apulia, *Cluent.* 41. 198
apum examen, mali ominis, *Har. reſp.* 12.

Ariſtote
armariu
Armeni
ligioſ
Armeni
Arch.
Amienſ
Arpinas
Arretini
artes in
feſſi ſ
Planc.
artificiu
artium
vincu
aruſpice
arx & C
Aſclepia
Aſculan
Aſculum
M. Aſell
Aſiæ por
Aſiæ ube
Aſia hab
Aſiaticu
Aſiaticu
Aſinius I
aſſecla m
aſſiduitas
Atella,
Athaman
Athenag
Athenien
Man.

gr. 2. 291. 2 *Agr.* 19. 428
Cherroneſo, *ibid.* 429
mnicus, *Arch.* 11. 319
nt. 23. 144
orum centuriatorum & *Pro dom.* 14. 430
erat ſuæ arrogationis, 457
per callida, *Cluent.* 65. 259
m. 11. 424
Cluent. 57. 236
iæ, *Pro dom.* 24. 449
garis, *Planc.* 23. 596
r. 7. 23
vix ferre poſſe, *Clu.* 63. 253
Arch. 9. 313
3 *Cat.* 9. 709
eſtes, *Pro dom.* 13. 428
or, *Flac.* 19. 149
eſtu ſpiritu, *Har. reſp.* 27. 554
2 *Agr.* 26. 463
oratione beneficiorum agnitudinem, *Red. ad* 331
Har. reſp. 26. 543
e, *Pro dom.* 15. 431
ntineatur, *Har. reſp.* 9. 522. *ſeq.*
onditi, *Pro dom.* 15. 430
n. 3. 12
Cluent. 13. 118
ii citharœdi eſſe non 13. 50
atus Cn. Pompejo, 61
. 7. 571
no anno, Cicerone de- ttus eſt, *Flac.* 39. 198
pe commutat opinio- 61
. 4. 655
luent. 34. 176. *Flac.* 28. 169
1 *Cat.* 9. 635
l, *Red. ad Quir.* 5. 342
non reſpuunt, Catili- *Sul.* 24. 262
eſſa hic conquieſcunt, 303
ani hebetiores, oculi *Planc.* 27. 602
s, *Cluent.* 7. 105
l.

aurum coronarium, 1 *Agr.* 4. 305
aurum ex Aſia ne exportari liceret Flaccus ſanxit edicto, *Flac.* 28. 170
auſpices nuptiarum, *Cluent.* 5. 98
Autronii vita, & mores, *Sul.* 24. 260. *ſeq.*
Autronio adfuit Cicero, *Sul.* 5. 218
Autronio ut occuparet Etruriam præſcriptum erat, *Sul.* 19. 248
Autronium ſua conſuetudo & vita ante acta convincit, *Sul.* 25. 263
Autronius, *Sul.* 2. 214
avulſum eſt præter ſpem, quod erat ſpe devoratum lucrum, *Flac.* 24. 159

B.

Babylon, *Pro dom.* 23. 446
Balbus Fauſti libertus, *Sul.* 19. 250
Balbutius, *Cluent.* 60. 244
balneæ Bruti, *Cluent.* 51. 221
M. Baſilus, *Cluent.* 38. 188
M. Bebrius ſenator, *Cluent.* 16. 128. & 19. 135
bella cum ſociis, Fregellanum, Marſicum, 2 *Agr.* 33. 500
bella geſta cum regibus Philippo, Antiocho, Perſa, Pſeudophilippo, Ariſtonico, Mithridate, *ibid.* 499
belli terrore ſæpe totius anni fructus amittitur, *Man.* 6. 22
bellicum canere, *Mur.* 14. 51
belliſſimum putarunt, dicere amiſſas litteras, *Flac.* 17. 143
belluæ ex portentis immanes, ac feræ formas homines inductæ, *Sul.* 27. 269
bellum acerbum, & inteſtinum, *Pro dom.* 23. 446
bellum adminiſtrare, *Man.* 20. 65
bellum civile, Africanum, Tranſalpinum, Hiſpanienſe, ſervile, navale, & alia a Pompejo geſta & confecta, *Man.* 10. 36, 37
bellum domeſticum, 2 *Cat.* 5. 659
bellum, Karthaginienſe, Corinthium, Numantium, 2 *Agr.* 33. 499, 500
bellum — in bello utilitati parebant. Rom. in pace conſuetudini, *Man.* 20. 64
bellum extrema hieme apparuit, ineunte vere ſuſcepit, mediæ æſtate confecit, *Man.* 12. 45
bellum inferre alicui, 2 *Cat.* 5. 659
bellum grave & periculoſum, *Man.* 2. 7
bellum inexpiabile, *Har. reſp.* 2. 511
bellum juſtum, 2 *Cat.* 1. 648

bellum

INDEX

bellum maritimum Pompejo gerendum datum eſt, *Flac.* 13. 135

bellum maximum, & formidoloſiſſimum, *Man.* 21. 67

bellum Mithridaticum, *Flac.* 25. 162

bellum Mithridaticum magnum atque difficile ab Archia expreſſum, *Arch.* 9. 313

bellum omni imbutum odio, *Pro dom.* 23. 446

bellum quid mali afferat, ſi hoſtium copiæ non longe abſint, *Man.* 6. 21, 22

bellum conficere, *Man.* 19. 63

bellum Aſiaticum, *Man.* 7. 24

bellum Aſiaticum & regium, *Man.* 22. 72

bellum Cretenſe, *Flac.* 3. 118

bellum fugitivorum, 2 *Agr.* 30. 487

bellum Italicum, *Cluent.* 7. 105. *Arch.* 4. 298. *ſeq.*

bellum piraticum, *Red. in Sen.* 5. 365

bene, ac feliciter mihi ea res eveniret, *Mur.* 1. 7

bene mereri colendi, *Red. ad Quir.* 9. 351

beneficia vera homines diſſimulant, ne obligati eſſe videantur, *Planc.* 30. 607

beneficii gratia, leve onus eſt, *Pl.* 32. 611

beneficii memoriam non eſt æquum tempore & die definire, *Red. ad* [illegible]

Bithynia, *Planc.* 34.

Bithynia provincia, *Man.* 2.

Bithyniæ agri regii, 2 *Agr.* 19.

Bithyniæ regnum, 2 *Agr.* 15.

blanditia popularis, *Planc.* 12.

Bloſii Campani, 2 *Agr.* 34.

bona ejus publice venirent, [illegible] pulo non ſolvebat, *Flac.* [illegible]

Bonæ deæ ſacra ſiquis vir [illegible] aſpiceret, oculos [illegible] *Har. reſp.* 17.

Bonæ deæ nomen [illegible]

Bonæ deæ, ſeu matri deum [illegible] bant Romani imperatores [illegible] mis periculoſiſque bellis, [illegible] ipſo Peſinunte ad illam ipſam [illegible] pem aram in illo loco [illegible] ſolvebant, *Har. reſp.* 13.

Bonæ deæ pulvinaria, *Har. reſp.* [illegible]

Bonæ deæ ſacrificium, *Pro dom.* [illegible] *Har. reſp.* 17.

bono te animo [illegible] *Man.* 19.

bonorum ſtudioſiſſimus, [illegible]

bonum a diis oblatum & [illegible]

Boſporani, *Man.* [illegible]

. 32. 282
ſuppellectilis alienæ
om. 23. 446
:, Pro dom. 16. 433
36. 190
2. 255
, Red. in Sen. 9. 381
ccitas libidinis, Har.
538
pitem ferri confitear,
562
r. reſp. 23. 607
dehs, Flac. 25. 362
civium Rom. miſera
poris, ibid.
r. 6. 699
. 46. 486
& ſolennes Ponti-
voluerunt majores,
522
9. 419
. 733. Sul. 19. 250.
592
Har. 34. 97
irinalis, Har. reſp. 6.
517
Planc. 39. 619
. 171
o dom. 32. 463
ius, Red. in Sen. 6. 370
oëmptionem facien-
46
co Agamemnon cum
, niſi ducem Tele-
, Flac. 29. 175. ſeq.
m. 12. 42
7. 588
egam ſuum defendit
. 16. 432
damnatione ſepul-
næ floribus ornatum],
ciſſimorum ac dome-
m conventu epuliſque
Flac. 38. 196
. Metelli, qui cum ex
jecerat, conſecravit,
adhibitoque tibicine,
487
populi Romani, &
is atque ampliſſimis
æ, 4 Cat. 5. 729
ia contra conjuratos,
726
Pro dom. 50. 492

C. Caſſius in tribunatu præteritus, conſul factus eſt, *Planc.* 21. 593
C. Caſſius integritate, virtute, conſtantia ſingulari, *Man.* 23. 76
C. Caudinus, *Cluent.* 38. 188
C. Cethegi furioſa temeritas, 3 *Cat.* 7. 702
C. Claudius, *Rab.* 7. 581
C. Cornelius ab Autronio immiſſus, qui Ciceronem in ſuis ædibus trucidaret, *Sul.* 6. 221
C. Coſconius, *Sul.* 14. 240
C. Curio ſummis populi Romani beneficiis uſus, *Man.* 23. 76
C. Fabritius, *Planc.* 25. 598
C. Falcidius tribunus pl. *Man.* 19. 61
C. Fimbria, *Rab.* 7. 581
C. Fimbria in tribunatu præteritus conſulatum obtinuit, *Plant.* 21. 593
C. Flavius Puſio, *Cluent.* 56. 234
C. Gracchus, agrarios concitare conatus eſt, 4 *Cat.* 2. 723
C. Gracchus clariſſimo patre natus, avibus majoribus, 1 *Cat.* 2. 607
C. Gracchus legem tulit ne de capite civium Rom. injuſſu veſtro judicaretur, *Rab.* 4. 570
C. Gracchus quo ingenio? quanta vi? quanta gravitate dicendi? ut dolerent boni omnes non illa tanta ornamenta ad meliorem mentem, voluntatemque eſſe converſa, *Har. reſp.* 19. 541
C. Gracchum mors fraterna, pietas, dolor, magnitudo animi ad expetendas domeſtici ſanguinis pœnas excitavit, *Har. reſp.* 20. 543
C. Lælius, *Arch.* 7. 307
C. & L. Domitii, *Rab.* 7. 581
C. Mæcenas, *Cluent.* 56. 234
C. Manlius ſatelles Catilinæ, 1 *Cat.* 3. 612. *ſeq.*
C. Marius vir fortiſſimus municeps Ciceronis, *Red. ad Quir.* 8. 347
C. Marius cum Iugurta, cum Cimbris, cum Theutonis bellum adminiſtravit, *Man.* 20. 65
C. Marius cuſtos civitatis, atque imperii Rom. *Red. ad Quir.* 4. 338
C. Marius duabus ædilitatis acceptis repulſis ſepties conſul eſt factus, *Planc.* 21. 592
C. Marius fiſtulas, quibus aqua ſuppeditabatur Iovis optimi maximi templis ac ſedibus præcidi imperavit, *Rab.* 11. 591

Red. in Sen. 15. 397
C. Marius tum erat ſplendidior, cum eum C. Glaucia iratus vituperabat, quam cum laudabat, *Har. reſp.* 24. 550
C. Marius P. Lentulo legem de Cicerone ferente inaudita multitudine omnis generis hominum floruit, *Pro dom.* 28. 456
C. Meſſinius, *Red. in Sen.* 8. 380
C. Octavius conſul armis ex urbe collegam ſuum expulit, 3 *Cat.* 10. 712
C. Oreſtes in tribunatu præteritus, conſul factus eſt, *Planc.* 21. 593
C. Piſo gener Ciceronis, *Red. in Sen.* 15. 397
C. Piſo Cicerone defendente abſolutus eſt, *Flac.* 39. 198
C. Sacerdos legatus in Creta, *Planc.* 11. 578
C. Septimius, *Red. in Sen.* 9. 381
C. Serranus, *Rab.* 7. 581
C. Verres prætor urbanus, homo ſanctus & diligens, *Cluent.* 33. 173, 174
C. Virgilius Siciliam obtinebat, cum Cicero a Clodio in exſulium pulſus eſt, *Planc.* 40. 620
calamiſtratus ſaltator, *Red. in Sen.* 6. 370
calamitoſum cælo & loco vectigal, 2 *Agr.* 29. 483
Calatini, 2 *Agr.* 24. 450
Calenum, municipium, 2 *Agr.* 31. 492
Calidii lege Q. Metellus reſtitutus, *Planc.* 28. 605
caluit illud crimen de nummis re recenti, nunc in cauſa refrixit, *Pl.* 23. 593

campus co
tus, 4 C
campus M
dom. 28.
candidati
Mur. 36.
candidati,
ſueverun
nummo
ciſſimi ſ
candidatus
norem
candidatus
candida
candidator
Mur. 33
cantu flect
conſiſtu
cantus buc
cantus gall
P. Canuciu
Capenas a
capere ali
Mur. 4.
capere —
eventus
capere uni
rinus no
caperes fr
rem vi
eſſes cru
capillation
2 *Agr.*

ro dom. 47. 488
ſus Gallorum, *Pro dom.* 473
o, 3 *Cat.* 4. 693
, 3 *Cat.* 8. 706
us, *Red. in Sen.* 5. 369. 393
is Cicero, *Pro dom.* 3. 408
orta petiit Cicero redux. 456
s ſenatus, *Red. in Sen.* 10. 385
Lan. 3. 13. & 8. 28.
. & 2 *Agr.* 19. 430
abreptus de grege vena-
Sen. 6. 372
tidates, *Flac.* 25. 163
, *Har. reſp.* 25. 552
membris, ac debilis, 581
volupatis, *Red. in Sen.* 6. 373
fit a Romanis deleta, 494
ubertatem agrorum,
ue rerum omnium, ſu-
udelitatem genuiſſe di-
6. 316
& conſilium commune,
s ſuſtulerunt Romani,
ip. veſtigium illis moe-
retur, urbem ipſam vi-
io domicilium præbere
6. 317, 318
, 2 *Agr.* 34. 503
Karthago, 2 *Agr.* 32. 494
um ſuperbiæ, *Red. in* 376
culum aratorum, nun-
m, cellam, atque hor-
ni agri voluerunt eſſe
Agr. 33. 497
& invidiæ, *Cluent.* 4. 90
Lanc. 7. 572
Rab. 4. 571
ndus, 2 *Agr.* 29. 481
ni lex, *Arch.* 4. 295
efariorum & manifeſto-
, 2 *Cat.* 12. 678. *ſeq.*
m, quod cum periculo
, *Flac.* 27. 168
ntelligitur, quid habeant
tatis, quam fruendo,
: 329

carere publico, *Har. reſp.* 23. 549
carinæ Pompeji, *ibid.*
carmina priſcorum Romæ cruciatuum, *Rab.* 4. 571
carnem Latinis petebant municipia, *Planc.* 9. 575
carnificem non modo foro, ſed etiam cælo hoc ac ſpiritu cenſoriæ leges, atque urbis domicilio carere voluerunt, *Rab.* 5. 572
carnifices non judices, *Planc.* 16. 587
carpi paucos ad ignominiam & turpitudinem in multorum peccato non oportet, *Cluent.* 46. 210
Caſinas, *Planc.* 9. 574
Caſinas ager, 2 *Agr.* 25. 455. 3 *Agr.* 4. 551
Caſſinates, *Planc.* 9. 574
Caſſius incendiis præponebatur, 3 *Cat.* 6. 699
C. Caſſius, *Man.* 23. 76. *Cluent.* 49. 216. *Planc.* 21. 593
C. Caſſius cenſor, *Pro dom.* 50. 492
L. Caſſius, *Cluent.* 38. 188. 3 *Cat.* 4. 694. *Sul.* 33. 235. *Planc.* 24. 235
Sp. Caſſius, *Pro dom.* 38. 473
caſte integreque verſatus labor in periculis aliorum, *Man.* 1. 5
Caſtoris ædes, *Har. reſp.* 13. 532. *Pro dom.* 21. 442
Caſtoris templum, *Har. reſp.* 23. 549
Caſtricianum nomen, *Flac.* 23. 157. & 31. 179
Caſtritius —— honores decreti Caſtritio mortuo a Pergamenis, *Flac.* 30. 178. *ſeq.*
caſu non fieri omnia, *Har. reſp.* 9. 523
Catilina non latus, aut ventrem, ſed caput & collum petere ſolebat, *Mur.* 26. 79
Catilina patiens laboris, famis, frigoris, &c. 1 *Cat.* 9. 637
Catilina ſemper apertiſſimus, *Mur.* 25. 78
Catilina uſque a pueritia non ſolum intemperantia & ſcelere, ſed etiam conſuetudine & ſtudio in omni flagitio, ſtupro, cæde verſatus eſt, *Sul.* 25. 262
Catilinæ reſponſum Catoni judicium minitanti ac denuncianti, *Mur.* 25. 78
Catilinæ vitia, 2 *Cat.* 4. 655. *ſeq.*
Catilinæ voces, *Mur.* 25. 77
Catilinam contra remp. conjuraſſe credibile ex anteacta vita, *Sul.* 24. 261. *ſeqq.*

Cato, Stoicus. Acceſſit his doctrina nec moderata, nec mitis ſed paullo aſperior, &c. *Mur.* 29. 86
Cato homo in omni virtute excellens, *Mur.* 26. 80
Cato extruſus ad Cypriam pecuniam, *Pro dom.* 25. 449. *ſeq.*
Cato judicium minatus Catilinæ, *Mur.* 25. 78
M. Cato, *Mur.* 2. 9. *Sul.* 7. 224. *Arch.* 7. 307. *Pro dom.* 8. 418. *Planc.* 8. 573
M. Cato inviſus per beneficium relegatu[s in] Cyprum, *Pro dom.* 25. 450
Catones, Philippi, Lælii, 2 *Agr.* 24. 451
Catonis dictum, *Flac.* 29. 175
M. Catonis conſideratio, *Mur.* 29. 86
M. Catonis virtus in bello Antiochi, *Mur.* 14. 55
Catuli porticus, *Pro dom.* 38. 474
Q. Catuli ſententia de bello Mithridatico, *Man.* 20. 63. *ſeq.*
Catulo & Mario coſſ. *Arch.* 3. 294
Q. Catulus, *Man.* 17. 55. *Rab.* 7. 581. *Mur.* 17. 61
C. Caudinus, *Cluent.* 38. 188
cavea —— cum ludos facerent Rom. ſervos exire de cavea jubebant, *Har. reſp.* 12. 531
cavet illis, 3 *Agr.* 3. 546

gere in ſenatum, *Pro* 461
Cluent. 44. 204
, 1 *Agr.* 1. 288
Flac. 32. 184
tæ pecuniæ triginta H-S *ibid.*
a Amyntæ, *ibid.*
civitatis confirmat, ac indicat eum, qui ſit
a tum geſſiſſe pro cive, 302
quiris, *ibid.* 301
rivatis hereditatibus ju-
gr. 17. 418
rogativa multum habet
lanc. 20. 591
Cluent. 20. 138
virtutis ſuæ fructum, 64
m, *Pro dom.* 48. 489
em — crevimus hæ-
Agr. 15. 413
s fructibus prædiorum
a *Cat.* 8. 667
icero, *Pro dom.* 26. 451
. *in Sen.* 8. 378
13. 136
ent. 31. 169
1. 37
nis exhaurire tantos
tuit, &c. *Har. reſp.* 27. 556
ndo a poëtis expreſſa, *ibid.*
Agr. 19. 429
311
s, & per ſe nixus, 603
i defendere voluerit, 448
ſemper eſſe profeſſus
, Gabinio & Piſoni, 510
expulſus, *Arch.* 10. 315
pulſus Ciciliam petivit
10. 620
revocatus quibus de-
ed. ad Quir. 2. 333
s falſum Senatuſconſ. 439
ſet medicina conſula-
ri vulnere concidiſſet, 365

Cicero non fuit juſſus adeſſe, non eiectus, *Pro dom.* 24. 447
Cicero non reſtitutus, ſed imperio populi Rom. arceſſitus, *Pro dom.* 27. 458
Cicero orationes ſuas ſcripſit ludis & feriis, *Planc.* 27. 602
Cicero primum ut honore dignus eſſet maxime ſemper laboravit: ſecundo ut exiſtimaretur: tertium ei fuit id quod pleriſque primum eſt, ipſe honos, *Planc.* 20. 592
Cicero — pro Cicerone veſtem mutarunt viginti millia hominum, *Red. ad Quir.* 3. 336
Cicero — pro uno Cicerone poſt hominum memoriam, publico conſilio ſenatus fuit veſte mutata, *Planc.* 35. 615
Cicero profectus integer, *Pro dom.* 33. 464
Cicero quamobrem ſe vi armiſque non defenderit, cum poſſet, *Red. in Sen.* 13. 394
Cicero quomodo ſuos inimicos ulciſci conſtituat, *Red. ad Quir.* 8. 349
Cicero rex peregrinus tertius, *Sul.* 7. 224
Cicero rogatus a Clodio cujus eſſet civitatis, reſpondit, ſe ejus eſſe, quæ carere ſe non potuiſſet, *Har. reſp.* 8. 521
Cicero ſenatui ſe ſemper addixit, *Planc.* 39. 619
Cicero — ſenatus decrevit, ut omnes, qui remp. ſalvam vellent, ad unum Ciceronem defendendum venirent, *Pro dom.* 28. 454
Cicero ſolebat filio ſuo præcipere, quæ ille a Iove ortus ſuis filiis præcepit, vigilandum eſt, ſemper multæ inſidiæ ſunt bonis, *Planc.* 24. 597
Cicero ſtomachabatur, cum aliorum dicta eo non digna in eum conferebantur, *Planc.* 14. 583
Cicero ter prætor primus centuriis cunctis renuntiatus eſt, *Man.* 1. 5, 6
Cicero videbat, vivo ſenatu, populoque Rom. celerem ſibi fore ſumma cum dignitate reditum, *Pro dom.* 24. 449
Q. Cicero ſucceſſit L. Flacco in Aſia, *Flac.* 14. 138
Ciceronem cum ceſſiſſet armis, & furori Clodii, nemo erat tam excors, qui vivus viris bonis, ſtante urbe & curia rediturum, ſi viveret non putaret, *Planc.* 29. 606
Ciceronem felicem Catilinam nominabant Clodii ſatellites, *Pro d.* 27. 453 *ſeq.*

Ciceronis domus ſola in urbe Rom. omni religione omnibus judiciis liberata eſt, *Har. reſp.* 6. 516
Ciceronis filiæ lacrumæ conſulibus jucundæ fuerunt, eo abſente, *Pro dom.* 23. 445
Ciceronis filium conſules per inſidias interficere conati ſunt, *ibid.*
Ciceronis pater Quintus ex provincia, abſente M. Cicerone reverſus ſæpe ex ferro ac manibus conſulum elapſus eſt, *ibid.*
Ciceronis ab exſulio revocatio, & conſilia de eo revocando inita, & decreta facta, *Red. in Sen.* 9. 382. *ſeq.*
Ciceronis laus omnis parta Romæ eſt, quæſita in foro: non in provincia, *Planc.* 27. 603
Ciceronis opinio de ſua quæſtura, *Planc.* 26. 601
Ciceronis quæſtura floruit, *ibid.*
Ciceronis in quæſtura officium & diligentia, *ibid. ſeq.*
Ciceronis reditus in patriam cum aliorum reditu comparatur, *Red. ad Q.* 4. 338. *ſeq.*
Ciceronis regnum, *Sul.* 7. 222
Ciceronis uxor a conſulibus eo abſente vexata, *Pro dom.* 23. 445
Ciceronis conſilium in relinquenda urbe, *Pro dom.* 36. 469. *ſeq.*
Ciceronis parentes, 2 *Agr.* 1. 339. *ſeq.*
Cimbricæ manubiæ, *Pro dom.* 38. 474
Cimbricæ res ab Archia ſcriptæ, *Arch.* 9.

circus Fla
Planc. 2
Ciſpius,
M. Ciſpius
ciſtophoru
cives non
nem q
1 *Cat.* 1
cives Ro
lonias
Latini,
Pro dom
cives mal
Quir. 9
civis perr
cendus
1 *Cat.* 1.
civis Ro
aut civi
ſit, *Pr*
civitatem
civitatis li
civitatium
Flac. 9.
civitatum
extrem
clare dice
claſſis na
ſumptu
claſſis orn
claſſis ſup
Claudia c
reſp. 13

ſſe eum patremfamil.
:vo interfectis, uxore
m de ſervo numquam
ſumpſerit, ſed inhu-
& crudeliſſimum, 732. *ſeq.*
Romani in Caput, 318
icus, *Cluent.* 16. 128
, *Rab.* 11. 59½. *Red.*
r 13. 393
a, *Pro dom.* 13. 476
ium, *Pro dom.* 10. 421
ſe dicere jure poſſe
Cicero, quod eandem
orem appellare poſſit, 467
dimiſerunt excuſſum
Cluent. 14. 122
adoptatus, *Pro dom.* 13. 428
ſe fuiſſe Interamnæ,
onæ deæ polluit, *Pro* 460
anus, *Cluent.* 14. 122
m. 5. 412
m. 10. 422. & 31. 462. 516
lum, *Cluent.* 1. 86
us, *Cluent.* 5. 93
uent. 60. 244
dom. 13. 428
clariſſimus, 2 *Agr.* 7. 372
faſtos ediſcendos po-
, *Mur.* 11. 37. *ſeq.*
. Sulpicio coſ. Capua
3. 499
quo ſummum conſi-
ravitas, *Man.* 23. 76
, *Har. reſp.* 11. 527
nt. 38. 188
. *in Sen.* 14. 395
lus Romanus uni gra-
one agendas putavit, 610
ctor, dux, defenſor
is, *Planc.* 39. 619
tore Cicerone bellum
e, & Tigrane geſſit, 417
mparatur cum aliis im-
Man. 13. 46
mnium gentium, omnium ſæculorum omnis memoriæ facile princeps, *Red. in Sen.* 3. 362
Cn. Pompejus, pro M. Cicerone pulſo, opibus, contentione, precibus laboravit, *Pro dom.* 11. 423
Cn. Pompejus propugnator, & cuſtos imperii, *Pro dom.* 50. 492
Cn. Pompejus, vir omnium, qui ſunt, fuerunt, erunt, facile princeps, *Red. ad Quir.* 7. 345
Cn. Pompejus. in Pompejo multa nova conſtituta, *Man.* 20. 66
Cn. Pompeji ſingularis, eximiaque virtus, *Man.* 1. 7
Cn. Pompejo maxima bella terra, marique extra ordinem commiſſa ſunt, *Pro dom.* 8. 416
Cn. Pompejum ſicut aliquem non ex urbe miſſum, ſed de cælo delapſum, intuentur, *Man.* 14. 49
Cn. Titinius, *Cluent.* 56. 234
Cn. Tuditus, *Cluent.* 70. 272
Cnidus, *Man.* 12. 42
coarguere aliquid ſuſpicionibus, & conjectura, 1 *Agr.* 6. 313
Cœliculus, *Har. reſp.* 15. 529
Cœlii recentes novi homines, *Mur.* 8. 25
Cœlius clariſſimus ac fortiſſimus adoleſcens, quæſtor non eſt factus, conſul tamen factus eſt, *Planc.* 21. 593
Cœlius Samnis, *Cluent.* 59. 241
C. Cœlius, *Planc.* 21. 593
M. Cœlius, *Flac.* 4. 122
Q. Cœlius Latinienſis, *Man.* 19. 61
coëmptiones facere ſacrorum interimendorum cauſſa, *Mur.* 12. 44
cogitare de aliquo dies, & noctes, *Pro dom.* 12. 425
cogitare magnum, aut amplum aliquid de republica, *Man.* 13. 46
cogitaret tota mente dies omnes ac noctes de pernicie filii, *Cluent.* 66. 264
cogitata ſapientum, 1 *Agr.* 1. 284
cogitaverunt primum de plebis Rom. commodis Gracchi duo, 2 *Agr.* 29. 484
cognationem publicum eſſe cum prædiis noſtris exiſtimare non debemus, *Sul.* 20. 253
cognoſcere homines — non cognoſcere homines, *Red. in Sen.* 6. 372
cohibere oculos, manus, animum a conjugibus ſociorum, ab auro, &c. *Man.* 23. 72

percipere atque audire ſtudebant, verum etiam ſi qui forte ſimulabant, *Arch.* 3. 295
colebatur Archias a L. Craſſo, *ibid.* 294. *ſeq.*
colebantur ſtudia humanitatis in Latio, & Romæ propter tranquillitatem reip. non negligebantur, *ibid.* 293
collata ſunt omnia in fidem, & quodammodo patrimonium mei conſulatus, 2 *Agr.* 4. 354. 355
Collatia, 2 *Agr.* 35. 515
collatis ſignis, *Man.* 23. 73
collegi me aliquando, *Cluent.* 19. 132
colligere ſe, *Pro dom.* 33. 465
colligere omnes rumorum & concionum ventos, *Cluent.* 28. 160
collo abtorto ad ſubſellia reduceret, *Cluent.* 21. 141
collocandi beneficii ſpem perdidiſtis, *Mur.* 13. 46
collocatas habent ſuas pecunias in ea provincia, *Man.* 7. 24
collocati in altiſſimo gradu dignitatis, *Red. in Sen.* 1. 357. *ſeq.*
collocavit ædilitatem partim in arca, partim in hortis ſuis, *Pro dom.* 43. 481
collocavit Romæ ſedem omnium rerum ac fortunarum ſuarum, *Arch.* 4. 299
colluvio, *Har. reſp.* 26. 553
colonia deducta, *Sul.* 21. 255
colonia non in quemvis locum deduci debet, 2 *Agr.* 27. 468
coloniam in Ianiculũ deducere, *ibid.* 470
coloniæ propugnacula imperii, *ibid.* 469

comeſ
comeſ
P. & L
comit
xitas
comit
ſev
comit
exi
comit
cau
comit
litii
ciu
comit
ut
lus
comit
jore
eſſe
comit
2 *A*
comit
comit
comit
Ma
comit
Pla
comit
tum
comiti
latu

: ſic efferveſcunt quo-
, ut ad alios accedant,
t, *Har. reſp.* 6. 570
vato, & publico ex
inciis prohibebamur,
57
itiam, *Red. in Sen.* 9. 382
ominis noſtri non eſt
ore demetienda, ſed
ſteritate adæquanda,
321
a aliam legē, *Clu.* 34. 174
Mur. 16. 59
egem, *Mur.* 32. 94
magiſtratus, *Pl.* 25. 599
ra legem ——— nihil
commiſſum defendo,
13
—— non modo com-
etiam commendatum,
501
noſti ac ſolitudini po-
li urbi, aut hoſpiti,
267
i bellum, *Man.* 17. 55
am, *Cluent.* 37. 185
orum beneficio potius,
ilio ſalvus ſit, non eſt
gr. 5. 311
mortis aut ſervitutis
. 11. 40
, & condonari omnia,
gr. 17. 422
), comis, moderatus,
93
nium parricidarum te-
618
ine quadam gloriæ,
316
nimia longinquitate lo-
erio ſuorum, *Man.* 9. 31
omnis ſuſpicio in ſer-
omparebant, *Clu.* 64. 256
nimi odio Oppianici
eſcentis miſericordia,
107
ericordia deſideria im-
ib. 9. 585
dem, *Sul.* 3. 216
m M. Bebrio ſenatore,
128
n & religionem ſuam
erniciem innocentis,
209

commutent poſſeſſionis invidiam pecunia, 1 *Agr.* 5. 308
comparantur nobis pericula, *Flac.* 38. 197
comparare alicui inſidias, *Cluent.* 16. 124
comparare exitium patriæ, *Sul.* 11. 232
comparare longam orationem ad, *Rab.* 3. 566
comparatur hæc lex ad Pompeji opes evertendas tamquam machina, 2 *Agr.* 18. 427
comparatur lex, cum mente, *Clu.* 52. 223
comparere in multitudine bonorum, *Rab.* 8. 584
compendium turpe in re uberrima effugit, *Flac.* 3. 119. *ſeq.*
compenſabo ea, quæ extra cauſſam dixi, brevitate orationis ejus, quæ pertinet ad cauſſam, cognitionemque veſtram, *Pro dom.* 12. 425
compenſantur ea, quæ moleſta ſunt, amplitudinis commodis, *Cluent.* 55. 230
compenſari nulla re alia poſſe putant, quæ a nobis aſſequuntur, niſi opera ſua, *Mur.* 34. 97
comperiſſe gravi aliquo argumento, *Cluent.* 45. 206
comperta res, manifeſtoque deprehenſa, *Cluent.* 17. 129
compilavit ab ipſis juriſconſultis eorum ſapientiam Cn. Flavius, *Mur.* 11. 37. *ſeq.*
compita ad auctionandum, 1 *Agr.* 3. 296
complecti oratione non poſſum, *Red. ad Quir.* 2. 333
complecti orando, *Red. in Sen.* 1. 356
complorata morte ——— videre prætextatos inimicos nondum morte complorata, arbitria petentes funeris, *Pro dom.* 37. 470. *ſeq.*
compoſito capillo, *Red. in Sen.* 6. 370
comprehendere animis & cogitatione, *Flac.* 27. 169
comprehendit omnibus officiis totam Atinatem præfecturam, *Planc.* 19. 590
concedere temporibus reip. 1 *Cat.* 9. 634
concedere roganti —— nihil eſt, quod ei roganti concedi non jure poſſit, *Planc.* 10. 576
concederes aliquo ab eorum oculis, 1 *Cat.* 7. 627
concederet mihi facultatem — utinam mihi hanc facultatem cauſſa concederet, *Rab.* 6. 576
conceptum odium in rempublicam continere, *Red. ad Quir.* 1. 327. *ſeq.*

con-

ares provincias, quam ceteri
:runt, *Man.* 10. 37
), 2 *Cat.* 5. 659
rporis morbo, & animi do-
r. 40. 111
neſtante, *Rab.* 7. 581
mrum audet, & quantum
communem ſaluris volunta-
at. 8. 739
ur quædam in Ciceronem
ab eo dicta non perfaceta, &
ſa digna, *Planc.* 14. 583
:erbitatem facti alicujus in
em, aut judicium, aut legem,
. 232
orum a diis oblatum in remp.
ndam atque amplificandam,
54. *ſeq.*
em in diem certum, 1 *Cat.* 3.
613
omnia, *Har. reſp.* 16.
536
vidiam mortis alicujus in ali-
Flac. 17. 144
rædas ac manubias in mo-
deorum immortalium,
3. 446
t multa in Plancium quæ ab
int dicta, *Planc.* 14. 583
egationem, & mandata ſua,
. 578
e pecuniæ duæ rationes ſunt:
ra, aut tributo, *Flac.* 9. 129
vobis omni aſſeveratione
2 *Agr.* 6. 363
objectis, *Pro dom.* 35. 468
acentis ſenatuſconſultis, *Har.*
514
: invidiæ incendio, 1 *Cat.* 11.
640
cui invidiam, 1 *Cat.* 10. 636
:is periculum putabantur,
217
vidia, *Cluent.* 35. 177
eſſe illi judicio ſummam in-
infamiam, *Cluent.* 29. 162,
163
eſſe ſeditionem in exercitu
ta, *Cluent.* 36. 181
adiatorum ac fugitivorum tu-
Sul. 5. 290
& perfectum eſt a matre quic-
. Cluentius vidit calamitatis,
. 102

conflatum ſcelere aliquorum, *Pro dom.* 15.
424
conflavit neſarias cum multis ſcelerum
pactiones & ſocietates, *Har. reſp.* 20. 543
conflictari cum adverſario forti, & ali-
qua virtute ornato moleſtum quidem,
ſed habet ea moleſtia quandam tamen
dignitatem, *Har. reſp.* 19. 542
confligere cum univerſo genere, *Flac.* 21.
153
conformabam animum & mentem
meam ipſa cogitatione hominum ex-
cellentium, *Arch.* 6. 306
conformata alicujus hortatu & præceptis
vox, *Arch.* 1. 289
conformatio doctrinæ, *Arch.* 7. 307
confuſio ſuffragiorum, *Mur.* 23. 72
congeſſerunt viaticum, *Planc.* 10. 577
congeſſiſti hoc in me frequenter,
Planc. 34. 613
congredere mecum criminibus ipſis,
Mur. 32. 93
conjectura multo verior, *Cluent.* 35. 180
conjectura conſequi, 3 *Cat.* 8. 705
conjectura judicare, *Flac.* 3. 119
conjectura proſpicere, *Pro dom.* 5. 411
conjectus in vincula, *Cluent.* 64. 257
conjicere cauſſam in locos, *Planc* 34. 613
conjiciebantur omnia tela accuſationis
in Oppianicum, *Cluent.* 18. 131
conjiciebantur omnium oculi in Oppia-
nicum, *Cluent.* 19. 136
conjunctionem inter Pompejum & Ci-
ceronem quidam diremerunt, *Pro
dom.* 11. 421
conjunctus cum hoc aliquo reip. vincu-
lo, *Mur.* 31. 90
conjunctus cum illo maximis vincu-
lis propinquitatis & affinitatis,
Planc. 11. 577
conjungant bellum reges potentiſſimi: id
eſt conjunctis copiis gerant, *Man.* 9. 34
conjungere ſe cum aliquo ſocietate ſce-
leris, *Sul.* 18. 247
conjungi cum aliquibus ſermone & con-
greſſu — ne mediocri quidem ſer-
mone & congreſſu cum illis conjun-
geretur, *Sul.* 5. 220
conjurati — ad lugendos conjuratos,
Sul. 10. 230
conjuratio urbis inflammandæ, im-
periique delendi non obſcure ab
Etruſcis prædicta eſt, *Har. reſp.* 9.
523

conquiſivit omnes ſuppliciorum acerbitates ex annalium monumentis, *Rab.* 5. 573
conſcientia mentis noſtræ debet eſſe nobis optimorum conſiliorum atque factorum teſtis, *Cluent.* 58. 239
conſcientia convictus, 2 *Cat.* 6. 661. & 3 *Cat.* 5. 695
conſcientia recentis maleficii perterritus, *Cluent.* 13. 120
conſcientiæ vis, 3 *Cat.* 5. 696
conſcientiæ magna vis eſt, quam qui negligent, ſe ipſi judicabunt, cum me violare volent, 3 *Cat.* 12. 716
conſcium illi facinori fuiſſe arbitrabatur, *Cluent.* 20. 137
conſcribebas ſervos, *Pro dom.* 21. 443
conſcribi, & centuriari palam homines vidiſſem, *Red. ad Quir.* 5. 342
conſcripſiſſe, ſequeſtrem fuiſſe, *Planc.* 18. 589
conſcripti ſervi, *Red. in Sen.* 13. 394
conſecrata Karthago vetus ad oblatam religionem, 1 *Agr.* 2. 292
conſecrati Deo, *Cluent.* 15. 125
conſecratio aliquam ne habeat religionem, *Pro dom.* 48. 489
conſeneſcat falſa invidia ſpacio interpoſito, *Cluent.* 2. 87
conſeneſcebat moerore & lacrumis, *Cluent.* 5. 96
conſentiunt ad communem dignitatem ac ſalutem, 4 *Cat.* 7. 736
conſenſus ordinum divulſus, *Har. reſp.* 28.

lus ac dignitas populo Ro-
:Gabinii, *Man.* 19. 61
cædē conſulares, 1 *Cat.* 7. 626
fortunæ ad amplexandum o-
r. 38. 108
præor opinionibus homi-
ent. 29. 163
mnium conſcientia tenetur
tua, 1 *Cat.* 1. 602
em ſuperiorum retinere,
532
——— meæ vitæ perpetua
lo, *Rab.* 1. 558
us L. Flaccus, *Flac.* 11. 132
imus tutor reipublicæ, *Red.*
. 341
improbus ſæpe, duo nun-
re ante Cinnanum tempus,
. 4. 365. *Pro dom.* 43. 481
lege curiata rem militarem
jit, 2 *Agr.* 12. 396
ptimi & fortiſſimi fuerunt
ibus, quibus pæne oppreſſa
ul. 29. 275
octingenti fere conſecuti
erone annum ætatis quin-
am agente, *ibid.*
um tribunatu bellum habet
, 2 *Agr.* 6. 364
inis eſt honorum populi,
598
nobilitate tenebatur obval-
Ciceronem, 2 *Agr.* 1. 341
ſuorum ſalute, communem
, *Sul.* 22. 257
et, vox Iuriſconſultorum,
46
bababant hoſtias de conſilii
2 *Agr.* 34. 505
ti non in cunabulis, ſed in
Agr. 36. 523
e tribunis pl. obſtiterunt,
itia nonnunquam libidini
nſulari, 2 *Agr.* 6. 365
ferre opem patriæ, ſuccur-
, *Rab.* 1. 560
m, tanquam legitimi tuto-
avit, *Red. ad Quir.* 5. 341
tingentorum vix decimam
reperias gloria dignam,
599
ſi me vis aliqua morbi,
a ipſa conſumpſiſſet, &c.
618

conſumpta replere, *Mur.* 25. 77
contagio ſceleris, *Mur.* 37. 105
contagio ſceleris, non ſolum levitatis culpa, ſi defendas eum, quem obſtrictum patriæ patricidio ſuſpice, *Sul.* 2. 214
contagionem aſpectus fugiunt omnes, *Cluent.* 68. 267
contaminare, honeſtare, opp. 1 *Cat.* 12. 641
contaminare veritatem aliquo mendacio, *Sul.* 16. 242
contaminatæ gentes, *Pro dom.* 13. 428
contaminatis manibus attrectare, *Har. reſp.* 13. 538
contaminatus multis flagitiis, *Cluent.* 35. 180
contaminatus tanto ſcelere, *Clu.* 46. 209
contaminaverunt ſe aliqua contagione prædæ, *Pro dom.* 41. 478
contendere cauſas ipſas, 2 *Cat.* 11. 676
contentio dignitatis, *Mur.* 5. 18
contentio honoris vos ad cauſſam deduxit, *Sul.* 32. 282
contentio ipſorum hominum facienda, *Planc.* 2. 562
contentio ſtudiorum & artium, *Mur.* 8. 19
contento curſu, *Mur.* 15. 57
contentus iis ſceleribus, quæ commiſit, *Har. reſp.* 4. 514
contentus non fuit ſua conſcientia ad alterius ignominiam, *Cluent.* 48. 214
continentia animi, *Man.* 23. 74
contingere loci alicujus auctoritatem, *Man.* 1. 4
continuare jugera, 2 *Agr.* 28. 476
contiones ſeditioſe concitatæ, *Clu.* 1. 85
contiones ſeditoſe ac populariter concitatæ, *Cluent.* 34. 179
contra quam propoſueram, *Pro dom.* 46. 486
contra remp. facere ſalutemque bonorum, *Red. in Sen.* 11. 388
contra valetudinis commodum laborandum, *Mur.* 23. 72
contracta magna pecuniæ ratio cum Mauritaniæ rege, *Sul.* 20. 251
contractum in popina æs alienum, 2 *Cat.* 2. 652
contrahetur mihi plus negotii, 4 *Cat.* 5. 729
contrahit frontem, *Cluent.* 26. 155
controverſia paſtorum orta in collibus, *Cluent.* 59. 241
controverſum jus, *Mur.* 13. 50

conru-

contulit omne reliquum tempus ad novi belli comparationem, *Man.* 4. 14
contulit omne ſtudium atque ingenium Archias populi Romani ad gloriam laudemque celebrandam, *Arch.* 9. 312
contulit ſe ſupplicem ad alios reges, *Man.* 8. 28
contumelia maledicti, *Sul.* 8. 226
conturbare non oportet, *Plan.* 28. 604
convaleſcere & ſanari civitas poſſit, *Sul.* 27. 270
convenerat in manum, *Flac.* 34. 187
conventicula, & quaſi concilia quædam plebi Rom. voluerunt eſſe majores, *Pro dom.* 28. 455
conventus agreſtium, *Mur.* 29. 86
converſio ſtatus, *Pro dom.* 18. 436
converſos in me omnium oculos eſſe video, 4 *Cat.* 1. 719
converſura eſt ſe omnis ad te multitudo, *Planc.* 29. 592
converterunt omnes boni omnem ſpem melioris ſtatus in novorum magiſtratuum fidem, *Planc.* 4. 564
converti poſſunt illius furentes & violenti impetus in ipſos, *Har. reſp.* 22. 547
convertit eodem aculeum teſtimonii ſui, *Flac.* 54. 188
convertit jura hominum in deterrimas partes, *Cluent.* 70. 272
convertit ſe aliquando ad timorem, nunquam ad ſanitatem, *Sul.* 5. 220
convestita duobus lucis M. Manlii domus, *Pro dom.* 38. 473
convicta atque damnata cauſſa tacita opi-

copo
Cord
Corir
2
Corir
Corir
Corir
2
Corir
Corir
ſau
Corir
Corn
Corn
Cn. C
Corn
pro
ma
inr
Cic
Sul.
C. Co.
Q. Co
Cornic
C. Cor
corpor
corpor
caſus
tenu
Har.
corrob
do,
Corun

Agr. 2. 545
, *Planc.* 13. 581
enſores, *Arch.* 5. 301
7. 581. *Arch.* 3. 295.
. *Planc.* 14. 582
defenſor, *Clu.* 51. 219
4. 17. *Flac.* 14. 137.
517
Sen. 9. 391
iculum & inſidias,
116
guine, diſciplinisque
r. 1. 339. *ſeq.*
, *Planc.* 34. 613
jam per ſyngrapham,
533
lvii, *Flac.* 20. 150
c pericula patribus,
540
los, 1 *Cat.* 2. 610
ntur Græci in litteris
lac. 16. 142
Flac. 3. 118
2. 45
tu Romani exercitus
r. 35. 101
avit umquam cubans,
ibid.
n opes & animi,
52
uent. 3. 90
priorum, *Flac.* 14. 139
la ſunt tum denique,
moribus dictum eſt,
261
io ab oratore quæren-
15
nc id non debet eſſe,
235. *ſeq.*
21. 544
. 591
jecta Ciceroni, *Pro*
468
Flac. 29. 175
tio, *Rab.* 3. 568. *ſeq.*
cubile venire alicujus
166
itur: cui dolet, me-
67
1. 558
, 2 *Agr.* 25. 458
recordamini vitam &
Cluent. 25. 151
492. & 35. 515

Cumana prædia, 2 *Agr.* 28. 477
Cumanus ager, 2 *Agr.* 25. 455
cumulaſti hoc ſcelus alio incredibili ſcelere, 1 *Cat.* 6. 620
cumulate gratias agere, *Red. in Sen.* 1. 356
cunabula conſules facti non in cunabulis, ſed in campo, 2 *Agr.* 36. 523
cuncti — ne nos quidem huic cuncti ſtudio penitus dediti fuimus, *Arch.* 1. 289. *ſeq.*
cunctus equeſter ordo, *Planc.* 35. 615
cuniculis oppugnatur, 1 *Agr.* 1. 280. *ſeq.*
cupiditas gloriæ ibi eſſe non poteſt, ubi honos publice non eſt, *Man.* 10. 35
cura animo infixa, *Red. ad Quir.* 10. 353
curatio negabatur illi qui de ea tuliſſet, etiam collegis, cognatis, affinibus, 2 *Agr.* 8. 377
curatores legibus agrariis conſtituti, 2 *Agr.* 7. 368
curia ſacrarium reipublicæ, *Mur.* 39. 109
curia vindex temeritatis & moderatrix officii, *Flac.* 24. 160
curiæ triginta, *Pro dom.* 29. 458
Curiata comitia ob auſpicia, 2 *Agr.* 11. 392
Curiata lex, *Har. reſp.* 23. 548
Curii antiqui novi homines, *Mur.* 8. 25
C. Curio, *Rab.* 7. 582. *Man.* 23. 76. *Har. reſp.* 6. 517
curioſi oculi. non ſolum curioſos oculos excludit, ſed etiam errantes, *Har. reſp.* 17. 537
curioſum eſt ea ſcire velle, de quibus ſolos pontifices & conſuli, & ſcire majores voluerunt, *Pro dom.* 12. 426
curioſus non ſum in exquirendo jure augurum, *Pro dom.* 15. 430
M'. Curius, *Planc.* 25. 598
M'. Curius de rege Pyrrho triumphavit, *Mur.* 14. 54
M'. Curius quæſtor, *Flac.* 13. 135
curriculum ſemihoræ, *Rab.* 2. 562. *ſeq.*
curriculum vitæ exiguum, *Arch.* 11. 320
curſum vitæ conficere ſine dolore & ſine injuria, optabile eſt, ſed ad immortalitatem gloriæ plus affert deſideratum eſſe a ſuis civibus, quam omnino numquam eſſe violatum, *Pro dom.* 32. 464
curſum tenere, quem a prima ætate ſuſcepiſti, *Planc.* 21. 593
curſum tenens ſuum navis, ſecundis ventis, *Planc.* 39. 619
curſus otioſus vitæ, 4 *Cat.* 8. 740
curſus virtutis ad gloriam, *Planc.* 27. 603

curſus — eo venit curſu ad ho
qui ſemper paruerit hominibu
ſtri loco, *Planc.* 7.
C. Curtius, propinquus Rabirii, *R*
M'. Curtius, *Red. in Sen.* 8.
cuſtodias horribiles circumdare,

Cymæus fundus, *Flac.* 20.
Cyprius rex, *Pro dom.* 20.
Cyrenæ, *Planc.* 5. 567. & 26.
Cyrenenſes agri, 2 *Agr.* 19.
Cyzicenorum mœnia, *Mur.* 15.
Cyzicenorum urbs ex omni im
thridatis & totius belli ore ac
erepta Luculli conſilio, *Arch.* 9

D.

DA mihi mutuum teſtimo
Flac. 4.
dandos in cuſtodiã cenſuiſtis, 4 C
dare alicui licentiam, *Pro dom.*
dare crimini quippiam alicui, *P.*
dare lætitiam inimicis, *Planc.* 4
dare nomen, *Pro dom.* 30.
dare ſe in cuſtodiam, 1 *Cat.* 8.
dare ſpem — quo plus ſpei G
ret, *Sul.* 13.
dare teſtimonium æternum lau
cujus, *Arch.* 12.

ſit ne religioſa, *Pro dom.* 48. 488
ue ſe unius hominis imperio ac
pi, *Man.* 12. 45
tur coloniæ, 1 *Agr.* 5. 309
ſententia, 2 *Cat.* 8. 668
in agros, 1 *Agr.* 5. 309
Romæ & aſſectatio, *Mur.* 33. 95
ac rem, 2 *Cat.* 2. 651
nihil eſt mali, quod ei deeſſe
ur, *Sul.* 32. 283
m impudentia, 3 *Cat.* 5. 696
a bonis omnibus, *Planc.* 35. 615
cauſſam aliquam præſidio le-
uent. 57. 237
di facilis eſt cautio, *Flac.* 13. 136
honeſtiſſima libertinorum, pa-
eſſe probatos, *Cluent.* 19. 134
varia, *Sul.* 2. 212
Sic hominum ſtudia intellige-
Cluent. 39. 189
unum omnia, *Man.* 22. 75
elli curam ad aliquē, *Mur.* 16. 58
nomen alicujus, *Cluent.* 4. 93
em aliquam ad unum, *Pro dom.* 9.
418. *ſeq.*
em aliquam, in qua fides inte-
virtus quæratur, ad præſtantem
n virum, 2 *Agr.* 9. 380
mnia ad unum non oportere,
7. 56
— res eos jampridem, fides
e nuper cœpit, 2 *Cat.* 5. 658
ucem ad civium ſupplicium.
569
eam in animis noſtris populi
, *Pro dom.* 4. 409
furoris tribunitii indicium ad
riam omnium gentium ſempi-
a, *Pro dom.* 39. 474
orbis terræ regionibus, *Arch.* 10.
315
ſibi locum. nullum ſibi locum
unt, 1 *Agr.* 3. 295
e ſe de curriculo petitionis,
4. 70
liberorum ſolitudinem, *Pro*
6. 469
re — ornat Pompejum, an
deformat, *Har. reſp.* 24. 550
ta imago ignominiæ, *Mur.* 41.
112
ta ita ſunt illa bona a fortuna,
nen a natura inchoata compa-
, *Sul.* 26. 266

deformatum, inquinatum, perverſum, conturbatum, *Har. reſp.* 12. 530
defugere aliquid, quod clientis cauſſa poſtulet, non eſt fas patrono, *Planc.* 23. 596
defugere auctoritatem ſui magiſtratus, *Sul.* 11. 231
defugere contentiones, vitæ dimicationes pro rep. pro aliquo privato, *Planc.* 32. 610
defugere — nullam eſſe contentionem, quam ego pro ſalute tua defugiam, *ibid.*
defugiunt laborem, *Planc.* 34. 614
defunctus honoribus, *Planc.* 22. 593
degenerare — a majorum conteſtata virtute non degeneravit L. Flaccus, *Flac.* 11. 133
deguſtarat aliquid ſpeculæ ex ejus ſermone, *Cluent.* 26. 154
dejeciſſes ſenatum a gubernaculis, *Pro dom.* 10. 421
dejicere de poſſeſſione, 2 *Agr.* 29. 484
dejici de urbis præſidio, de cuſtodia civitatis deturbari, *Mur.* 37. 105
Dejotarus fanum Bonæ deæ caſtiſſimæ tuebatur, *Har. reſp.* 13. 532
Dejotarus Peſſinuntem per ſcelus a Clodio violatum & ſacerdote, ſacriſque ſpoliatum recuperavit, *ibid.* 533
Dejotarus rex judicio ſenatus appellatus, *ibid.*
Dejotarus unus in orbe terrarum fideliſſimus imperio Rom. atque amiciſſimus Rom. nominis rex, *ibid.* 532
delata cauſſa ad patronum, *Cin.* 58. 238
delata eſt ad patronos Pompejanorum diſſenſio, *Sul.* 21. 254
delata ſunt ad te honoris inſignia, *Sul.* 18. 245
delatus eſt in beneficiis ad ærarium a L. Lucullo prætore, *Arch.* 5. 303
delegavi amico locupletiori, *Pro d.* 7. 415
delenda vobis eſt illa macula Mithridatico bello ſuperiore ſuſcepta, *Man.* 3. 12
Delos referta divitiis & mercibus, *Man.* 18. 59
demens ſcelere, 3 *Cat.* 5. 696
demerſam patriam extulit, *Sul.* 31. 279
demerſo populo Rom. *Pro dom.* 54. 497
demigrandum aliquo eſt, *Pro dom.* 37. 472
demigraſti ad ſodalem tuum, 1 *Cat.* 8. 630
deminuere aliquantum de alicujus præſidiis, *Sul.* 1. 211

demi-

deminutum de libertate, *Planc.* 38.
demiſſa uſque ad talos purpura, *Cl.* 4
demiſſe reſpondere maledicto, *Pro*

demiſſi homines, *Mur.* 40.
demiſſo capite ſe occultat, *Pro d.* 3
demonſtrare alicui iter adipiſcend
bonorum, *Planc.* 24.
demovere aliquem a cauſſa, *Clu.* 1
demovere te incautum tuo loco
runt, providentem te & præcave
numquam movebunt, *Planc.* 2
demoveret rempublicam ex poſſeſſ
2 *Agr.* 29.
demoveri de præſidio reipubl. con
volunt, *Mur.* 38.
demoveri de ſuis poſſeſſionibus, 3

denotavit necandos, *Man.* 3.
denuntiare alicui novas inimic
Flac. 1.
denuntiari alicui cædem & dimi
nem, *Pro dom.* 21.
denuntiatione teſtimonii terrere,

denuntiavit ei vim, *Mur.* 24.
deorum mentes pietate & religi
juſtis precibus, non contamin
perſtitione placantur, *Cluent.* 6
deorum ope & auxilio multo mag
reſp. quam ratione hominum &

is operæ & vigiliæ meæ, 227
oculi mei, cum tu eſſes
nc. 5. 567
ſuæ venit, *Cluent.* 25. 150
i, *Mur.* 21. 69
am ſuam, *Cluent.* 64. 255
petitione, *Planc.* 22. 593
tos Oppianico reddere, 153
eſſe pulchre aſſeverat, 156
mp. gladios retudimus, 685
oncionibus multitudo, 191
— quaſi deſultorium in curriculum incurrere, 82. *ſeq.*
calamitatem, *Red. ad* 333
quo, *Rab.* 7. 580
atur de Pompeji dignita-
um eum maximis laudi-
, *Har. reſp.* 24. 550
nihil eſt, *Planc.* 21. 593
temporis ex re militari,
ne cuſtodiendum trans-
Planc. 25. 599
ne cauſſam reip. pericu-
iuarum, *Man.* 2. 9
es hæc omnia, 4 *Cat.* 3. 724
beneficium ad eum, 566
em ad patres conſcriptos, 661
s querellas per viros bo-
. 156
Catonem rogatione tua
tra ordinē, *Pro dom.* 9. 419
um hanc opimam accuſa-
r. 33. 185
iciſſimo animo inſidias,
exſulibus conjuratis pa-
, *Planc.* 41. 622
auſſam, *Flac.* 22. 156
em ſuam auctoritatem,
s, ad hoc negotium con-
Flac. 6. 125
jus, *Cluent.* 17. 130
iis oppida, 2 *Agr.* 31. 492
one ſuffragia, *Planc.* 18. 589
one tribus, *Planc.* 15. 585

devinctam conſuetudine tenebat totam Hortenſiorum domum, *Arch.* 3. 295
devinctum ſpe teſtamenti haberet, *Cluent.* 64. 255
devoraſſes omnium locupletium fortunas ſpe & avaritia, *Pro dom.* 23. 446
devotio convicta & commiſſa, *Pro dom.* 57. 502
devotionis convictus, *Red. ad Quir.* 1. 328
devovi diis meum caput ea condicione, ut, ſi, &c. *Pro dom.* 57. 502
devovi me fortunaſque meas pro veſtra incolumitate, *Red. ad Quir.* 1. 327
Deum aliquem de cælo delapſum cœtus hominum adire, verſari in terris, cum hominibus colloqui fabuloſum, *Har. reſp.* 28. 558
L. Diadematus filius Q. Metelli, *Red. ad Quir.* 3. 334
Dianæ ſacellum in Cœliculo, *Har. reſp.* 15. 535
dicendi facultas antecellit juris civilis ſcientiæ, *Mur.* 13. 50
dicendi magnus labor, *ibid.*
dicendi facultas plena dignitatis, *Mur.* 11. 35
dicere non dicendo, *Cluent.* 60 245
dicere pro amici periculo contra amici ſtudium, *Mur.* 4. 18
dicere ſententiam ſimpliciter, *Red. ad Quir.* 10. 353
dicis cauſſa vindicare, *Mur.* 12. 43
dicta faceta Ciceroni attributa, *Pl.* 14. 583
dictatorius gladius, *Cluent.* 44. 204
dictum arrogans aut ſuperbum, *Sul.* 8. 226
dictum — uter igitur noſtrum eſt cupidior dicti, &c. *Planc.* 34. 614
Didii recentes novi homines, *Mur.* 8. 25
diem alicui dicere, *Pro dom.* 29. 457
dies Ciceroni non eſt dicta, *Pro d.* 22. 444
dies pacta & conſtituta cum Manlio, 1 *Cat.* 10. 636
dies, quibus conſervamur, non minus ſunt nobis jucundi, quam illi, quibus naſcimur, 3 *Cat.* 1. 683. *ſeq.*
dies a Chaldæis petebantur, *Mur.* 11. 37
dies tertius an perendinus, *Mur.* 12. 46
difficile eſt tacere cum doleas, *Sul.* 10. 230
difficili reip. tempore, *Man.* 21. 66
difficultas annonæ, *Pro dom.* 5. 412
difficultates belli, 2 *Agr.* 30. 488
diffidentem confirmavit, *Man.* 9. 30
diffiſus ingenio quæſivi adjumenta doctrinæ, *Mur.* 30. 89

ſiones, 3 *Cat.* 10. 714
dilatare orationem, *Flac.* 5. 123
diligens in omnibus officiis retinendis, *Cluent.* 48. 213
diligentia in conſiliis de rep. capiendis, *Red. ad Quir.* 10. 353
diligentia ſumma eſt hominis in communem municipii rem, *Clu.* 69. 269
diligentiſſima conficiendarum litterarum civitas, *Flac.* 19. 147
diligentiſſimus ſalutis meæ, *Planc.* 1. 560
dimicare de imperio, *Man.* 4. 16
dimicatio capitis, *Rab.* 2. 561
dimiſſo cætu veſtro, 1 *Cat.* 4. 616
Dinea, *Cluent.* 7. 105
Diogenes Cynicus, *Mur.* 36. 102
Diogenes ſervus medicus Cleophanti, *Cluent.* 16. 128
diremit omnium officiorum ſocietatem tanto ſcelere commiſſo, *Sul.* 2. 213
diribitio, *Planc.* 6. 569
diribitores, *Red. in Sen.* 11. 390
dirigere vitam ad certam rationis normam, *Man.* 2. 9
dirimere ſocietatem vitæ & officiorum omnium, *Pro dom.* 11. 243
dirumperetur licet illa furia, *Pro d.* 37. 471
diſcedi a legibus, *Cluent.* 53. 225
diſcedit a Melino viro Cluentia, *Clu.* 5. 97
diſceptatore populo Romano uti volo, 1 *Agr.* 7. 326
diſceptator — populum Rom. diſceptatorem non modo recuſo, ſed etiam depoſco, *Flac.* 38. 197

diſpicere
nebris
diſquiſiti
diſqui
plurit
diſſemina
4 *Cat.*
diſſemina
diſſenſio
3 *Cat.*
diſſenſio
enume
diſſimilis
pecuni
diſſimilit
ſenſion
2 *Agr.*
diſſipare
diſſolvere
da ſeve
tis, *M*
diſſoluta
diſſolutis
diſſolutiſſ
diſſolutun
portet,
diſtincta p
diſtinguer
rum, v
Mur. 3
diſtortiſſi
diſturbare

iem ſuam pecuniam doti Va-
ic. 34. 189
quam didiciſſet cogeretur,
5. 499
itate, *Man.* 7. 24
- multi ſine doctrina mode-
ves extiterunt, *Arch.* 7. 307
io ad naturam eximiam ac-
it exſiſtere præclarum quid,
ibid.
n. — habeat meipſum ſibi
to, 1 *Agr.* 9. 333
m omnium ſcelerum & fla-
P. Clodius, *Pro dom.* 48. 490
unis muliebris, *Clu.* 5. 96
itus conſulatus ei videbatur,
76. *ſeq.*
lariſſimi imperii, 3 *Cat.* 1. 681
habuiſſent in Italiam, *Arc.* 4.
296
acere opp. *Cluent.* 2. 87
nitii, *Rab.* 7. 581
s cenſor, *Cluent.* 42. 200
s legatus in Aſia, *Flac.* 13. 136.
171
s tribunus pl. 2 *Agr.* 7. 371
ronis ædificata ex auctoritate
ecunia publica, *Har. reſp.* 7. 519
ronis una poſt urbem conſti-
ærario ædificata eſt, a pon-
iberata, &c. *Har. reſp.* 8. *ibid.*
mmune omnium hominum
n, 4 *Cat.* 1. 720
eſt cuique perfugium ita ſan-
inde abripi neminem fas ſit,
1. 479
ſcujuſque civium, ſanctiſſi-
ni religione munitiſſima eſt,
ibid.
in uniuſcujuſque domo ſunt
foci, ſunt dii penates, *ibid.*
lia, *Cluent.* 9. 111
publ. quaſi divino munere
s, *Har. reſp.* 4. 513
m Græcorū genus, *Fl.* 27. 166
Flac. 17. 143
ctore tutore dicta nulla eſt,
189
ges, *Pro dom.* 16. 433
Cluent. 56. 233. *Rab.* 7. 581.
9. 439. *Planc.* 14. 582
tribunus plebis & pontifex,
6. 486
cujuſquā animū, *Man.* 10, 35

dubium relinquens incertum, ridicu-
lus eſt, *Mur.* 32. 94
ducere in matrimonium Saſſiam concu-
pivit, *Cluent.* 9. 109
ducere initium alicujus rei alicunde,
2 *Agr.* 7. 368
ducere judicium, *Flac.* 33. 186
ducere ſpiritum — nullum tranquil-
lum atque otioſum ſpiritum uſque ad
extremum vitæ ſpatium duximus,
Arch. 12. 321
ducere ſpiritum & vitam, *Man.* 12. 42
duci ineptiis ac fabulis, *Cluent.* 61. 248
duci re, opinione — non re ductus,
ſed opinione, *Mur.* 30. 88
ducitur gloria optimus quiſque, *Arch.* 11.
318
ductu ſuo rem optime gerere, *Man.* 21. 66
P. Duellius, *Planc.* 25. 598
duo conſules, *Mur.* 37. 106
duodecim tabulæ vetant, leges privatas
hominibus irrogari, *Pro dom.* 17. 434
duos conſules inimicos reip. Romæ eſſe,
fas eſſe negat Catulus fil. *Pro d.* 43. 481
duplicata gloria, *Pro dom.* 35. 468
durior locus dicendi datus, *Mur.* 23. 73
durioribus legum conditionibus uti,
Cluent. 55. 230
duriſſima reip. tempora, *Pro dom.* 35. 468
duumviri, *Rab.* 4. 570
duumviri in coloniis, 2 *Agr.* 34. 504
duxit eum judicatum Hermippus,
Flac. 19. 148
Dyrrachium in fide Ciceronis, *Pl.* 41. 621

E.

EBlandita, non enucleata ſuffragia,
Planc. 4. 565
Ecbatana, *Man.* 4. 14
ecce tibi ejuſmodi ſortitio, ut, &c.
Cluent. 28. 159
ecferri. magna frequentia ecferri, *Flac.* 17.
144
edere tribus reo, *Planc.* 16. 585
edi populo Rom. imperavi, *Sul.* 15. 240
editi judices non ad rejiciendum, &c.
Planc. 17. 587
editio judicum ſummam habet acerbita-
tem, *Planc.* 16. 586
editicii judices, *Mur.* 23. 72. *Pl.* 15. 583
educatores, magiſtri, doctores ei, qui
liberaliter educatus eſt, cum grata
recordatione in mente verſantur,
Planc. 33. 612

2 *Agr.* 2. 344
effugere crimen avaritiæ, *Flac.* 36. 191
effugere petitiones parva quadam declinatione, & (ut ajunt) corpore, 1 *Cat.* 6. 624
effugere pœnam judicii, *Pro dom.* 41. 478
effugerunt crudelitatis infamiam, 2 *Agr.* 33. 502
effugit in uberrima re turpe compendium, in maledicentiſſima civitate maledictum omne: in ſuſpicioſiſſimo negotio omnem ſuſpicionem, non modo crimen, *Flac.* 3. 120
effudit omnes judices, e carcere, *Har. reſp.* 16. 536
effundere ærarium, 1 *Agr.* 5. 309
effunditur vox in coronam & turbam, *Flac.* 28. 172
effrenata audacia, 1 *Cat.* 1. 600
Cn. Egnatius pater, *Cluent.* 48. 215
ejicere e ſenatu, *ibid.*
ejectus, emiſſus: ejicere, emittere, differunt, 2 *Cat.* 1. 646
ejulatus Philoctetæ, *Har. reſp.* 19. 539
elabitur jam de manibus mos a majoribus acceptus, *Flac.* 7. 136
elata funere reſpublica, *Pro dom.* 16. 433
elati & inflati his rebus, 2 *Agr.* 35. 515
elatus dolore, *Har. reſp.* 2. 510
elatus vi naturæ atque ingenii, *Mur.* 31. 90
elegantia — cum ſumma elegantia atque integritate vixiſtis, *Sul.* 28. 271
elicere miſerabiles epilogos, *Pl.* 34. 613
elinguem reddidit, *Flac.* 10. 131

Ennius
Ennius
Ennius
enuclea
enuntia
enuntia
enuntia
Mur
ephebi
Epicur
epoto
epulæ
epulon
equite
Man
equite
equite
teru
caſſe
dicia
equite
mi,
equite
equites
equitur
ordi
exer
equitur
nobi
equitur
exer
equus T
erepta
erepta

ædis meus diſceſſus, 339
re ſuperum & infe-
ter & quadragies, 135
laſſem, *ibid.*
Arch 7. 307
um artibus, *Red. in* 373
1 *Agr.* 1. 288
us omnium ſcelerum
13. 644
alum, ſi impunitum
ciem civitatis vide-
. , 511
uent. 13. 119
luntate, pari calami-
udierat, *Sul.* 13. 235
. 27. 603
exteras nationes, 72
t. 2. 610
Har. reſp. 12. 530
m urbis inflamman-
lelendi non obſcure
r. reſp. 9. 523
eritatis aliquorum, 233
hominum tantam o-
enitus inſitam, tam
eſt noſtri ingenii, 86
chus, Liber Mithri- 163
: mucronibus inimi- 108
: projecerit tantam 649
60
l. 12. 234
5. 141
m optimorum ver-
icere, *Arch.* 8. 310
neficium alicujus in 606. *ſeq.*
benignitate fortu- 741
. portenderet, *Har.* 531
examen apum ludis
t, Haruſpices ex E-
uabam, *ibid.*
in populum Roma- *ibid.*

excellens in omni virtute, *Mur.* 16. 80
excellit dignitate principibus, par eſt facilitate infimis, *Man.* 14. 49
exceperat omnem vim omnium ſceleratorum mei caſus acerbitas, *Pro d.* 25. 449
excepi impetum, *Pro dom.* 29. 457
excepi meo corpore vim improborum, *Pro dom.* 24. 448
exceſſit e pueris, *Arch.* 3. 292
excidere ex iſto ore religionis verbum, aut elabi poteſt? *Pro dom.* 39. 475
excipere fugientes, 3 *Cat.* 4. 691
excipere populi ſermonem, *Flac.* 33. 186
excipi oportet, ut, ſi quod jus non eſſet rogare, non eſſet rogatum, *Pro d.* 40. 476
excitabantur magnæ quotidie contentiones inter Avitum & Oppianicum, *Cluent.* 15. 126
excitabit tres recitatores, *Cluent.* 51. 220
excitaret nos ad laborem & laudem, *Planc.* 24. 598
excitare atque inflammare debet hoc genus belli veſtros animos, *Man.* 2. 11
excitari fluctus concionum videtis, *Flac.* 24. 160
excitari ab Acheronte, *Red. in Sen.* 10. 386
excitatus motus temeritate imperitorum, *Flac.* 24. 161
excitatus pietate ad accuſandū, *Clu.* 62. 249
excitavit te alia ratio, alia cogitatio ad ſpem Plancii opprimendi, *Planc.* 23. 595
excluderetur ab hereditate fraterna partu mulieris, *Cluent.* 11. 114
excludit oculos non ſolum curioſos, ſed etiam errantes, *Har. reſp.* 17. 537
excluditur honore decemviratus, 2 *Agr.* 22. 445
excluſus hac criminatione Torquatus, *Sul.* 14. 238
excolere animos doctrina, *Arch.* 6. 303
excors, *Planc.* 29. 606
excurſio una equitatus perbrevi tempore totius anni vectigal auferre poteſt, *Man.* 6. 22
excuſatio ætatis, excuſatio honoris non me vindicant a labore, *Sul.* 9. 227
excuſſerat hoc ſenatus Pompejo, *Har. reſp.* 21. 545
excuſſit hoc totum genus maledicti, illa calamitas, *Pro dom.* 28. 456
excutere, in manus ſumere, *Planc.* 12. 579
excutiant. non modo reges, ſed etiam imperatores noſtros excutiant, 2 *Agr.* 23. 447

N CONTEXTUM.

litor patriæ, *Sul.* 31. 280
voluerunt Græciæ lu- 17
om. 27. 453
, *Pro dom.* 20. 441
t. 61. 247
r ſo calamitatis eſt, non
Pro dom. 27. 453
ando turpe, *ibid.*
1 *Cat.* 10. 637
atrocinio, *ibid.* 635
Cluent. 5. 97
hac in hoc otatio mea, 649
orum cantus, *Mur.* 10. 33
non extat auctor, qui
. 23. 596
verbis, *Planc.* 40. 620
t ſe exigere, *Planc.* 14. 581. *ſeq.*
anibus gladios, *Sul.* 9. 228
ibus, *Cluent.* 19. 133
intelligo me plura ex-
tiſſe, quam opinio tu-
12. 425
t nemo tanto in populo
natum illam P. Clodii
om. 10. 422
n imperia, ſed regna, 352
ne uti, *Planc.* 6. 570. *ſeq.*
mporibus, *Rab.* 1. 560
inſolentia dominatus, 499
res meæ geſtæ me, cre-
alerunt, *Sul.* 9. 228
imum imperium popu-
omnes honorum gra- 640
nes e poſſeſſionibus, 264
um e navi, *Pro d.* 10. 421
cionibus & ſcelere cer-
um, *Pro dom.* 11. 424

F.

Rab. 3. 565. *Mur.* 34. 97
culo, *Planc.* 8. 573
Planc. 7. 571
lvius coſſ. 2 *Agr.* 33. 499
Cluent. 16. 127
d. in Sen. 8. 380
ere bellū, 2 *Agr.* 28. 475

facere bellum reip. *Sul.* 20. 258
facere cædes, lapidationes, fugas, *Pro dom.* 25. 450
facere contra leges, *Pro dom.* 18. 437
facere Iunoni Soſpitæ conſules neceſſe eſt, *Mur.* 41. 114
facere ſecum Sullam, Caſſius ſi reſpondiſſet, *Sul.* 13. 235
facere una cum aliquibus, *ibid.*
faces nuptiales, *Cluent.* 6. 99
faceſſant operæ, *Flac.* 38. 197
faceſſere alicui negotium hac lege, *Cluent.* 57. 237
faciles aditus privatorum ad Pompejum, *Man.* 14. 49
facinus manifeſto compertum atque deprehenſum, *Cluent.* 14. 125
facis injuſte, *Flac.* 17. 144
factus totus ex fraude & mendacio, *Cluent.* 26. 156
facultas dicendi, *Mur.* 11. 35
facultas hujus generis hominum eſt in ſenatu maxima, *Mur.* 5. 19
facultatem mihi oblatam putavi, ut, &c. 3 *Cat.* 2. 687
facultates belli ſuſtentantur hoc vectigali, 2 *Agr.* 30. 488
facultates mihi multæ reliquo tempore ad ſibi ſatisfaciendum dabuntur, *Cluent.* 4. 92
T. Fadius, *Red. in Sen.* 8. 380
Fæſulani coloni, *Mur.* 24. 76
Fæſulanus ager, 2 *Cat.* 6. 663
Fæſulis Sulla coloniam conſtituit, 2 *Cat.* 9. 669
falcarii, 1 *Cat.* 4. 614. *Sul.* 18. 248
Falcidius, Falcidianum crimen, *Flac.* 37. 193
C. Falcidius, *Man.* 19. 61
Falernum, *Cluent.* 62. 251
Faliſcus ager, 2 *Agr.* 25. 455
fallo — id quidem multum me fefellit, *Sul.* 14. 239
fallo — multa nos in noſtris rebus & in rep. fefellerunt, *Flac.* 1. 117
fallo — tantumne te fefellit? &c. *Pro dom.* 43. 481
fames & ſeditio, magnæ cauſſæ conſiliorum, *Pro dom.* 5. 410
fames — in fame frumentum exportare erat auſus, *Flac.* 7. 127
familia conſularis, prætoria, &c. *Planc.* 6. 569
familiæ publicanorum, *Man.* 6. 22

fami-

buſdam ſummis viris
ıplitudinem & ad glo-
magnas bene gerendas
ſta, *Man.* 16. 54
ı imperatore ſpectanda
ıs, *ibid.*
on paritur uno in luctu
. 282
oti a ſtudiis ambitionis
quillitatem vitæ ſecuti
, 81
, 1 *Cat.* 9. 635
is, *Mur.* 14. 53
liſſiparus, *R. in S.* 9. 382
: atque afflictus, *Sul.* 5.
219
s minutis mutationi-
150
nſitiatorum impuden-
151
t, *Cluent.* 33. 173
Metelli conſecratio facta
ro dom. 47. 487
um, 2 *Agr.* 33. 500
is armorum, *H. reſp.* 10.
524
tus veſter multo jucun-
r. 1. 3
— cum ſcribas hodier-
ærarium frequentaſſet,
737
ılum non poteras, niſi
, *Pro dom.* 33. 465
criminibus & teſtibus,
91
n. 19. 62
ıotata veſtigiis, *Red. in*
375
mmuni ſpiritu, 4 *Cat.* 4.
726
—— iiſdem ineptiis
omnia, *Mur.* 12. 42
ntiam, *Man.* 10. 38
ım, 2 *Agr.* 30. 487
Marcelli, *Arch.* 9. 315
ılis triumphus, *Mur.* 14.
54
omus, *Pro dom.* 38. 474
ı Ætoliis Ennio comite
is manubias Muſis con-
. 11. 319
ıs, *Flac.* 20. 150
Fabius coſſ. 2 *Agr.* 33.
499

fundamentis his adoleſcentiæ jactis; *Sul.* 10. 229
Fundanus ager, 2 *Agr.* 25. 455
fundatum imperium maximis laboribus, 4 *Cat.* 9. 741
fundatum veritate, *Flac.* 11. 133
fundum quidam vendere noluit, quod ex eo ſolo, cum plures haberet, numquam malum nuntium audiſſet, 2 *Agr.* 30. 486
fundus Cymæus, *Flac.* 20. 149
fundus Sabinus, *Mur.* 12. 39
funeſtari concionem contagione carnificis veto *Rab.* 4. 569
funus indictum, *Pro dom.* 16. 433
funus ſepulto jam filio factum, *Clu.* 9. 111
furens audacia, 2 *Cat.* 1. 646
Furiæ quædam conjuratos incitaverunt non ad perficiendum ſcelus, ſed ad luendas reip. pœnas, *Sul.* 27. 270
L. Furius. *Arch.* 7. 307
M. Furius Camillus, *Pro dom.* 32. 463
P. Furius, *Rab.* 9. 584. 3 *Cat.* 6. 700
furor. —— a diis immortalibus nulla poteſt homini major eſſe pœna furore atque dementia, *Har. reſp.* 18. 539
furor animi & cæcitas, *Pro dom.* 50. 492
furor, conſtantia: opp. 2 *Cat.* 11. 676
furti & captarum pecuniarum nomine notaverunt eum, *Cluent.* 42. 201
C. & M. Fuſii, *Flac.* 20. 150

G.

GAbina civitas Tuſculi, *Planc.* 9. 575
Gabinia vicinitas, *ibid.*
Gabinii prætoris levitas, *Arch.* 5. 299
Gabinio Syria data a Clodio, *Pro d.* 21. 442
Gabinius Cimber, 3 *Cat.* 3. 689
A. Gabinius *Man.* 17. 56. *ſeq.*
Gades *Pro dom.* o. 460
P. Galba *Har. reſp.* 6. 517
Galbā Cicero gratia ſuperavit, *Mur.* 8. 26
Ser. Galbam accuſavit M. Cato, *Mur.* 28. 86
Galli ſoli, qui P. R. bellum facere poſſint, 3 *Cat.* 9. 710
Gallia Ciſalpina, *Man.* 12. 44
Gallia citerior per Pompejum patefacta itineri Rom. in Hiſpaniam, *Man.* 11. 39
Gallia Tranſalpina, *Mur.* 41. 113
Gallicanæ legiones, 2 *Cat.* 3. 653
Gallicanus, *Cluent.* 8. 106
Gallos robore Romani non ſuperant, *Har. reſp.* 9. 523

C. Gal-

rum etiam aſpectu atque vultu,ut, &c. *Sul.* 5. 219
gerere ſe pro cive, *Arch.* 5. 302
Germani Campani, 2 *Agr.* 35. 516
geſtus mos & voluntati & dignitati tuæ, *Mur.* 23. 71
C. Geta, *Cluent.* 42. 200
Gigantes impii, *Har. reſp.* 10. 524
Glabrio, *Man.* 9. 34
M'. Glabrio, *Har. reſp.* 6. 517
gladius in vagina reconditus, 1 *Cat.* 2. 608
Glaucias prætor, *Rab.* 7. 578
C. Glaucia, *Har. reſp.* 24. 550
Glaucippus excipitur in illa lege, qua peregrini Roma ejiciuntur, 1 *Agr.* 4. 305
P. Globulus, *Flac.* 31. 180. & 34. 188
gloria is maxime excellit, qui virtute plurimum præſtat, *Planc.* 25. 598
glorioſus de ſe non prædicavit Cicero, *Pro dom.* 35. 467. *ſeq.*
Gracchi plebem in agris publicis conſtituerant, qui agri a privatis antea poſſidebantur, 2 *Agr.* 5. 357
Gracchi duo, 2 *Agr.* 29. 484
C. Gracchi lex de capite civiũ, *Rab.* 4. 570
Ti. & C. Gracchi, 2 *Agr.* 5. 357
Gracchorum conſiliis & ſapientia multæ reip. partes conſtitutæ, *ibid. ſeq.*
Gracchorum largitio, 1 *Agr.* 7. 322
Gracchus ex compedibus & ergaſtulo, *Rab.* 7. 579
C. Gracchus, *Clu.* 55. 231. *Pro dom.* 9. 420
Ti. & C. Gracchus, 4 *Cat.* 2. 723. *Har.*

conc
Græcia
tene
Græcia
Flac.
Græco
Græco
Græco
Dom
Græco
Flac.
Græcul
grandis
Graniu
cæ &
grati
Plan
grati
ter
Plan
grati de
gratia b
gratia
2 *Ag*
gratiæ
Plan
gratiam
gratiam
M. Gra
gratiof
Gratius
gratum

faciunt hoc inviti, ut
alicui civicam, & ſe ab
s fateantur, *Planc.* 30. 607
itu accuſatus, *Clu.* 36 180.
207
Clu. 26. 153. & 36. 180

H.

nimo, *Cluent.* 52. 223
iquam dubitationem,
. 301
magnifice voluit, *Pro*
482
is, *Planc.* 27. 602
us eſt nimis magnam di-
litatem, *Sul.* 26. 267
t. 10. 742. *Mur.* 14. 55
xuries Capuæ corrupit,
319
at. 8. 707
onſa, 3 *Cat.* 4. 692
inſectari videntur Pom-
n, 1 *Agr.* 2. 294
tionabantur, 2 *Agr.* 20.
433. *ſeq.*
iſſimam calamitatem u-
ibus, *Pro dom.* 11. 424
Arch. 6. 305
auctoritatis ſenatum pa-
2. 608
Har. reſp. 1. 510
ent. 38. 188
nguinem, *Pro dom.* 57. 502
ſus, *Cluent.* 70. 271
1 *Agr.* 1. 285
Arch. 4. 295
u. 19. 148
nites, *Flac.* 18. 146
2 *Agr.* 14. 408
b ipſo Hercule perfuncto
s ſacra didiciſſe memo-
eſt, *Pro dom.* 52. 494
Mur. 17. 61
us, *Har. reſp.* 16. 536
ac. 19. 148
ac. 18. 147
, non avaritiæ perfugia
majora, *Man.* 13. 48
m imperatore Pompejo
e gravia, aut ſumptuo-
47
2 *Agr.* 22. 441
, 1 *Agr.* 4. 300

Hieroſolymam quotannis exportabatur aurum, *Flac.* 28. 170
Hiſpani numero vincunt Rom. *Har. reſp.* 9. 528
Hiſpania ulterior, *Sul.* 20. 250
Hiſpaniæ dux, *Man.* 12. 44
Hiſpanienſe bellū, *Man.* 10. 37. & 20. 65
Homerum Colophonii civem eſſe dicunt ſuum: Chii, ſuum vendicant: Salaminii repetunt: Smyrnæi ſuum eſſe confirmant *Arch.* 8. 311
Homerus — multæ civitates de Homero inter ſe contendunt *ibid.*
Homerus Achillis virtutis præco, *Arch.* 10. 316
homines divina mente & conſilio præditi, 2 *Agr.* 33. 499
homines non ſolum honoribus populi, verum etiam patientia paupertatis ornati, 2 *Agr.* 24. 451
homines multa in vita falſo opinantur, *Pro dom.* 40. 476
hominis proprium alligari & beneficio & ſignificatione benivolentiæ, *Planc.* 33. 612
hominum fama, *Har. reſp.* 10. 524
hominum incerta minimeque diuturna vita *Man.* 20. 64
hominum voluntate nihil obſcurius, *Mur.* 17. 61
homo fortuna conſtitutus ad amplexandum otium, *Mur.* 38. 108
homo fortuna egens vita turpis, exiſtimatione damnatus, *Flac.* 15. 140
homo per ſe cognitus M. Tull. 1 *Cat.* 11. 640
homo ſua virtute egens, *Pro dom.* 44. 488
homo ſine virtute, ſine ingenio, *Pl.* 5. 567
homo ſapiens, cum judicat, non eſt ſolus, *Cluent.* 58. 238. *ſeq.*
honeſtabatur mors Africani, *Mur.* 36. 102
honeſtare aliquem magna laude, 4 *Cat.* 10. 742
honeſtaret meam calamitatem non modo levaret, *Red. in Sen.* 9. 382
honeſtas hominis, *Mur.* 41. 113
honeſtas in primis expetenda, *Arch.* 6. 305
honeſtati magnificentiſſimis decretis, *Red. in Sen.* 1. 358
honeſtatibus ante partis aliquem privare, *Mur.* 41. 112
honeſtioribus duriores legum conditiones poſitæ, *Cluent.* 55. 230

honeſto

honoris cauſſa nomino, *Man.* 19. 62
honorum gradus ſummis & infimis ſunt pares & gloriæ diſpares, *Planc.* 24. 598
honorum populi finis eſt conſulatus, *Planc.* 25. *ibid.*
honos populi conſiſtit in judiciis & æquitate, 2 *Agr.* 37. 528
honos Romæ petitur diligentia & gratia petitorum, *Planc.* 3. 563
honos ubi publice non eſt, ibi cupiditas gloriæ eſſe non poteſt, 2 *Agr.* 33. 501
hora tertia comitiorum in campo Martio, *Mur.* 33. 95
M. Horatius Pulvillus, *Pro dom.* 54. 498
horrere animo, *ibid.* 499
horrere numen divinum, *Pro dom.* 39. 475
horreum belli, 1 *Agr.* 7. 321
Hortenſio Metello coſſ. *Cluent.* 64. 255
Hortenſiorum tota domus, *Arch.* 3. 295
Hortenſius multa dixit contra A. Gabinium, cum is de uno imperatore contra prædones conſtituendo legem promulgaſſet, *Man.* 17. 56
Q. Hortenſius, *ibid.* 55. *Mur.* 4. 17. *Flac.* 17. 145. *ſeq.* *Sul.* 1. 211. *Planc.* 15. 584
Q. Hortenſius defendit C. Rabirium, *Rab.* 6. 576
hoſpes urbis, ignarus diſciplinæ, conſuetudiniſque noſtræ, *Rab.* 10. 588
hoſtes domeſticos cum ſemel a pernicie reipubl. repuleris: neque vi coërcere, neque beneficio placare poſſis, 4 *Cat.* 10. 743
hoſtiæ majores in foro conſtitutæ, a conſulibus de conſilii ſententia pro-

- habet magnum dolorem,
honore deceſſeris, eodem
inia reverti, *Mur.* 41. 113
judiciorum publicorum,
574
uſſa non removet a magi-
t judiciis, *Cluent.* 43. 201
Cluent. 39. 190
, qui ſcivit omnia, de ali-
videri purgatio, *Sul.* 13.
238
Achillis virtutem ſempi-
inum memoriæ commen-
b. 10. 316
mnium legum periculis,
513
ntutis, 2 *Cat.* 4. 656
itati omnium pontificum,
475
dlem ad hujus ſalutem pa-
Rab. 2. 562
& auctoritas conſulis,
328
publicæ nullam relique-
r. 32. 496
ſſimorum virorum: quas
n ſolum ad intuendum,
m ad imitandum Græci
obis reliquerunt, *Arch.* 6.
306
ecantur aliquos a pœna,
524
ominibus familiarum no-
ntur, *Planc.* 7. 571
ilii mulier, *Flac.* 30. 176
entis ——— quæ te tan-
becillitas tenuit, ut, &c.
475
enitus in conſuetudinem
ndiciis & aſſentationibus,
118
domum alicujus, *Pro*
477
as furor omnium fortu-
. 10. 422
reges toti Aſiæ vobis ini-
Man. 5. 19
ntur in tribunitiam pote-
dom. 18. 436
ædem, *Pro dom.* 6. 413
xercitum ſignis infeſtis in
r. reſp. 22. 548
Capuæ ad præconem &
ſtiæ, 2 *Agr* 34. 506
rs II.

immunia prædia commodiore conditio-
ne ſunt, quam illa, quæ penſitant,
3 *Agr.* 2. 549
immutare aliquid de inſtitutis priorum,
Flac. 14. 139
impelleret ad bellum barbaros homines,
Sul. 13. 236
impellere aliquem in ſpem rapinarum
veterum, 2 *Cat.* 9. 671
imperata pecunia claſſis nomine, *Flac.* 12.
139
imperator agros de hoſtibus captos con-
ſecrabat, *Pro dom.* 49. 491
imperator ——— in imperatore quat-
tuor res ineſſe debent, ſcientia rei
militaris, virtus, auctoritas, felicitas,
Man. 10. 35
imperator is exercitum continere non
poteſt, qui ſeipſum non continet,
Man. 13. 47
imperatores debent eſſe ſumma inno-
centia, temperantia, fide, facultate,
humanitate, *ibid.* 46
imperatoriæ virtutes quæ, *Man.* 11. 38
imperatoris & oratoris artes ſummæ,
Mur. 14. 58
imperatoris requiſita quatuor, *Man.* 10.
35. & 13. 45. *ſeq.*
imperium ſummum in conſulibus,
Rab. 1. 560
impertiebant civitatem Græci homines
nulla aut humili arte præditis gra-
tuito, *Arch.* 5. 300
impertio oneris mei partem nemini,
Sul. 3. 216
impertire ſuum laborem hominum pe-
riculis ſublevandis, *Mur.* 4. 16
impertiri laudem alicui, *Man.* 8. 26
impertitur laus C. Antonio collegæ meo,
3 *Cat.* 6. 698. *ſeq.*
impetravit auctoritate & gratia Luculli,
Arch. 4. 295
impetu quodam animi concitatus,
Mur. 31. 90
impetum fecit in exercitum noſtrum
clarum atque victorem, *Man.* 9. 32
impetus hoſtium ejus adventu repreſſi ac
retardati, *Man.* 5. 19
implicatus expectatione judicii non diu-
turna, *Har. reſp.* 4. 512
implicita eſt pecuniarum ratio, quæ Ro-
mæ verſatur & cum pecuniis Aſiaticis
cohæret, *Man.* 7. 25
implorarem ſenſus veſtros, *Sul.* 23. 258

imponant coronam auream litte
Flac. 31.
imponere pergrande vectigal agris
blicis, 1 *Agr.* 4.
imponere villicum, *Planc.* 25.
imponere auream coronam mo
Flac. 31.
imponis hanc mihi perſonam, *S*

importata calamitas, *Red. in Sen.* 15
importunitas animi, *Cluent.* 61.
importunus ac ferreus, 4 *Cat.* 6.
impoſitá mihi tam multa de me di
ab illo neceſſitas eſt, *Sul.* 12.
impoſitam mihi ab rep. perſonam
nuit, *Mur.* 3.
impoſuiſtis mihi hanc perſon
2 *Agr.* 18.
impotentes —— valeant ad
impotentum, ad auxilium cala
ſorum, *Mur.* 28.
impotenti animo, *Har. reſp.* 2.
improviſa pericula, *Mur.* 27.
improviſis amo ac repenti
2 *Agr.* 22.
imprudentiſſimus ad audiendum, *C*

impudentia oculorum, *Pro dom.* 38
impudentiæ eſt profiteri, quod non
implere, *Cluent.* 18.
impudentiæ eſt rem judicatam labe

beneficio qui videtur, inhu-
eſt, *Planc.* 33. 612
ellum populo Rom. 2 *Cat.* 6. 663
in animum, *Sul.* 30. 276
in animum non poterat legare
di matri, *Cluent.* 15. 127
vobis hic ager ingenti pe-
quoquo pretio coëmtus erit,
26. 463
ermonem urbanum ac venu-
Pro dom. 34. 467
ud genus donationis, 3 *Agr.* 3. 546
in ſpem, vos futuros, &c.
2. 624
auctoribus eruditiſſimis Cato
puit, *Mur.* 30. 88
falſa ſpe, *Planc.* 42. 623
in agendo, *Man.* 11. 38
in perferendo labore, *Red. ad*
. 353
um L. Saturnini familiaritas,
icitiam patriæ præponeret, 583
agiſtratus tribuni pl. 2 *Agr.* 5. 360
alſæ finis in uno æquo judicio,
. 82
us, *Cluent.* 9. 110
neminem adeo potuit, ut ei
um ullum crederet, *Flac.* 20. 150
mihi uni & adverſæ ſunt maxi-
proborum mentes, *Sul.* 10. 229
pud inferos nullas eſſe impio-
enas & qui hoc exiſtimant ine-
fabulis duci, *Cluent.* 61. 248
ſupplicia impiis apud inferos
nt conſtituta: idque ab antiquis
nfictum, ut aliqua in vita for-
mprobis eſſet poſita, 4 *Cat.* 4. 726
n ſupplicia, 4 *Cat.* 5. 731
onati ſunt funeſtos ac nefarios
3 *Cat.* 9. 709
gnum periculum poteſt vis
ia unicuique, *Cluent.* 35. 177
na patriæ, *Flac.* 2. 118
ſſiſtatem ædibus alienis, ſaxis
o, *Har. reſp.* 8. 519
. non infeſtum bellis vectigal,
29. 483
onis omnibus, *Sul.* 5. 219
aletudine erat Avitus, *Cluent.* 16. 128
horum nihil poteſt, *Arch.* 4. 297

infirmatio rerum judicatarum, 2 *Agr.* 3. 252
infitiari alicui legatum ex teſtamento, *Cluent.* 59. 241
infitiatores, *Flac.* 20. 151
infitiatores lenti, 2 *Cat.* 10. 671
infixa animo erit cura ſempiterna, *Red. ad Quir.* 10. 353
inflammare aliquem verbis, *Pro d.* 11. 424
inflammatus cupiditate, *Flac.* 5. 124
inflammatus erat mea domus cupiditate, *Pro dom.* 41. 477
inflammatus ſpe & cupiditate, *Mur.* 26. 79
inflata ſpe atque animis claſſis, *Mur.* 15. 57
inflatus ſpe, promiſſis, *Mur.* 24. 75
inflectere alicujus oculos ſuo ſqualore, *Red. ad Quir.* 3. 336
inflectendus leviter potius, quam corrigendus, *Mur.* 29. 86
infligere gravem ſecurim reipublicæ, *Planc.* 29. 605
informari artibus ad humanitatem, *Arch.* 3. 292
informat ad hoc adumbratum indicium filium, *Sul.* 18. 247
infuſcata malevolentia vicinitas, *Planc.* 9. 574
ingratus, *Red. ad Quir.* 9. 352
ingraveſcebat annona, *Pro dom.* 5. 411
ingraveſcet morbus vehementius, 1 *Cat.* 13. 644
ingredi in cauſſam, qua quis nolit, janua, *Planc.* 3. 564
ingredi rationem ſtudiorum, *Arch.* 1. 288
ingreſſus ſum in hanc ſpem & ſententiam diis ducibus, 2 *Cat.* 13. 680
inhians uberibus lupinis Romulus, 3 *Cat.* 8. 707
injecerat meum nomen imperitis, *Pro dom.* 6. 412
injeciſtis timorem bonis, 1 *Agr.* 8. 327
injecta petitione, *Mur.* 23. 73
injecta eſt fax fœdi & luctuoſa reipubl. *Har. reſp.* 21. 545
injecta tenuiſſima ſuſpicione prædonum aut hoſtium vectigalia tranſmarina nos non juvant, 2 *Agr.* 29. 482
injectum eſſe in hanc flammam recentem C. Iunium, *Cluent.* 29. 163
injectus eſt hominibus ſcrupulus, *Cluent.* 28. 159
injectus metus, *Man.* 9. 30
injicere ſecurim petitioni alicujus, *Mur.* 24. 74

inire magiſtratum, *Red. in Sen.* 4. 365
inita ſunt conſilia urbis delendæ, *Mur.* 37. 106
initio ſuſpicionis orto, *Cluent.* 64. 257
initium facere a, &c. 2 *Agr.* 29. 478
initum delendæ reipublicæ conſilium, 4 *Cat.* 6. 734
initum eſt conſilium a P. Sulla inflammandæ civitatis, *Sul.* 1. 211
Injuria permotus, *Mur.* 27. 81. *ſeq.*
injuſtum & inhoneſtum nihil expetitur ab diis, *Pro dom.* 41. 477
innocentia tectus, ut hominem præſtare oportet, pericula facile pellit, *Man.* 24. 77
innocentium fortunæ fictis auditionibus aut diſſeminato rumori non ſunt ſubjiciendæ, *Planc.* 23. 596
inopiam rei frumentariæ ſummam conſtat fuiſſe paullo poſt reditum Ciceronis, *Pro dom.* 7. 415
inops ab amicis, *Pro dom.* 22. 445
inquinas nomine criminoſo officioſam amicitiam, *Planc.* 19. 590
inquinatius eo nihil eſt, *Flac.* 22. 157
inſcriptum ſit in fronte uniuſcujuſque civis quid de rep. ſentiat, 1 *Cat.* 13. 644
inſedit penitus atque inveteravit in populi Romani nomine macula, *Man.* 3. 13
inſequi hominem clamore & minis cœpit, *Cluent.* 8. 107
inſidiæ crudeles in rempublicam factæ, *Sul.* 16. 242
inſidias nullas ab illis vitæ meæ dixiſti fuiſſe comparatas, *Planc.* [illegible]

us ſit, niſi patricius, *Pro* 430
accuſator teſtem, *Flac.* 10. 130
liquem aliqua lege — quis am ulla lege interrogavit, 457
in partem mitiorem, 90
— longo intervallo Ro-, *Flac.* 29. 173. non ita rvallo, *Flac.* 20. 151
t ex occulto, *Cluent.* 16. 129
ilitate intellexit ſe poſſe a conſule conſulem renuntia-. 43. 480. *ſeq.*
inæ, 2 *Cat.* 5. 657
rrogantia, *Cluent.* 39. 190
egum, 2 *Agr.* 13. 402
perniacioſa deſignati tribu-8. 107
magis, *Flac.* 10. 131
ius oculis omnes reip. par-. 28. 474
: hoc carmen, 2 *Agr.* 26. 461
um, *Mur.* 2. 12
vehementer in Cæcilium, 255
em portum fuorum malo-is reip. *Sul.* 14. 239
onjurationis atque ultor, 278
idia judicii Iuniani, *Clu.* 1. 84
compreſſo odio atque ta-m. 24. 448
oſtrum nomen & huic ur-num famæ ac ſermonibus, 225
invidetur minus eorum, ous auctii fuerunt, filiis ho-ſecuris, quam eorum, magiſtratus geſſerunt, 598
tata, *Cluent.* 1. 84
riter excitata, *Clu.* 48. 214
ta mihi valeat ad gloriam, 717
Sul. 8. 226
parta, gloria eſt, non in-. 12. 641
communis, *Cluent.* 1. 86
ae offenſionem timere, 150, 151
ſcendi, *Red. ad Quir.* 9. 350

inviolata amicitia, integro officio aliquid facere, *Sul.* 17. 245
inuratur generi ac nomini nota nefariæ turpitudinis, *Sul.* 31. 280
inuri nota cenſoriæ ſeveritatis, *Clu.* 46. 209
inuſſiſſet mihi ſummam ſuperbiæ, crudelitatiſque famam, *Mur.* 4. 16
inuſtum nefariis mentibus bonorum odium homines impios retinebat, *Pro dom.* 34. 466
inuſtus eſt tantus dolor illorum temporum civitati, ut, &c. 2 *Cat.* 9. 671
Ionum gens Athenienſes, *Flac.* 27. 166
Iovis Opt. Max. templum, 1 *Agr.* 6. 314
Irpinus fundus, 3 *Agr.* 2. 544
Italia plena Græcarum artiũ, *Arch.* 3. 293
Italiæ duo maria, *Man.* 12. 45
Italiæ ſpecies, *Red. ad Quir.* 1. 330
Italicum bellum, 2 *Agr.* 29. 481. *Arch.* 4. 298. *ſeq.* *Har. reſp.* 9. 522
itinera militum, *Man.* 13. 47
Iuba regis Hiempſalis filius, 2 *Ag.* 22. 442
Iubellii Campani, 2 *Agr.* 33. 497
Iudæorum gens quam cara diis immortalibus eſſet, docuit, quod eſt victa, quod elocata, quod ſerva, *Flac.* 28. 173
Iudæorum religio, *ibid.* 170
Iudæorum religio abhorret a ſplendore imperii Rom. a gravitate nominis Rom. *ibid.* 172. *ſeq.*
Iudaicum aurum, *ibid.* 170
judex cum judicandi cauſſa tabellam ſumſit, reputare debet non ſe eſſe ſolum, *Cluent.* 58. 238, 239
judex debet ex ipſis cauſſis judicare, non ad cauſſas judicia jam facta domo deferre, *Cluent.* 2. 88
judex maximi æſtimare debet conſcientiam mentis ſuæ, quam ab diis immortalibus accipimus, &c. *Cluent.* 58. 239
judex non quod ei videatur, ſtatuere, ſed devinctus legibus debet eſſe, *ibid.* 240
judex quæſtionis Q. Voconius, *Clu.* 54. 227
judex plurimarum rerum ſanctiſſimus & juſtiſſimus, *Planc.* 13. 581
judex — ſemper dignitatis iniquus judex eſt, qui aut invidet aut favet, *Planc.* 3. 563
judex ſumitur L. Naſo, *Flac.* 21. 158
judex debet inter adverſarios conveniſſe, *Cluent.* 43. 201
judicatum facere, aut non facere, *Flac.* 23. 151

tatturæ, res varia & mul-
ſuſpiciones & ſimultates,
119
ici, *Planc.* 25. 600
seſt, ut is adoptet, qui ne-
eare jam liberos poſſit &
r, ſit expertus, *P. d.* 13. 427
, *ibid.* 426. & 53. 495
ſum, *Mur.* 13. 50
ſtate, *Cluent.* 27. 158
, *Pro dom.* 29. 458
facta ſunt, *Flac.* 38. 196
nulla ad defendendum,
558
, *Cluent.* 36. 182
lia conſularis, *Planc.* 8. 572
mus de plebe factus ædilis,
596. *ſeq.*
Pedo, *Cluent.* 38. 188
is frater eſſet, *Red. in Sen.* 1.
379

K.

nienſes omnibus navali-
ugnis a Romanis victi,
18. 59
es fraudulenti & menda-
enere, ſed natura loci,
510
es permultum claſſe, mari-
bus valuerunt, *Man.* 18. 58
ium civitas mari valuit, *ib.*
Romanis deleta, 2 *Ag.* 32.
494
Numantia a Scipione dele-
o. 65
rinthus, Capua, 2 *Agr.* 32.
494
Numantia duo terrores im-
i, 4 *Cat.* 10. 742. *Mur.* 28. 84
a in Hiſpania & vetus,
2. 2 *Agr.* 19. 429

L.

te fidem eorum pretio co-
, *Cluent.* 68. 267
iari rem judicatam, impu-
ent. 20. 138
chinis, *Pro dom.* 11. 423
s in familia relinquere,
280
entia, *Rab.* 9. 585

labes ac flamma reip. *Pro dom.* 1. 405
labes atque ignominia reip. *Man.* 12. 43
labes turpitudinis, *Pro dom.* 38. 473
Q. Labienus fuit cum Saturnino, *Rab.* 7.
579
T. Labienus, *Rab.* 3. 567
labor meus omnibus propoſitus eſt,
Cluent. 54. 229
laborare ex invidia, *Cluent.* 71. 275
laboravi quid de me populus exiſtima-
ret, *Sul.* 32. 283. *ſeq.*
Lacedæmonii imperii Rom. præſidio
diſciplinam ſuam legeſque conſer-
vant, *Mur.* 35. 101
Lacedæmonii quotidianis epulis in ro-
bore accumbunt, *ibid.*
Lacedæmonii ſoli toto orbe terrarum
ſeptingentos annos amplius unis mo-
ribus & numquam mutatis legibus
vixerunt, *Flac.* 26. 165
Lacedæmonii auctores vitæ auſteræ,
Mur. 35. 100. *ſeq.*
Lacedæmoniorum ſpectata & nobilitata
virtus, non ſolum natura, verum etiam
diſciplina corroborata, *Flac.* 26. 165
lacerare remp. *R. d. in Sen.* 2. 359
laceſſere aut tentare bello, *Man.* 9. 30
laceſſo vos: in concionem voco, 1 *Agr.* 7.
325. *ſeq.*
lacrumula, *Planc.* 31. 609
lædere hominum voluntates pro republ.
Red. ad Quir. 10. 353
C. Lælius, *Arch.* 7. 307
C. Lælius comis, *Mur.* 31. 92
D. Lælius, *Flac.* 1. 116
lænitas audiendi, *Mur.* 20. 66
læſæ hominum gratioſorum voluntates,
Flac. 3. 119
L. Lamia, *Red. in Sen.* 5. 369
Lanuvium, 2 *Agr.* 35. 515
Lanuvium municipium, *Mur.* 41. 113
Laodicea, *Flac.* 28. 178
lapidatio & concurſus, *Sul.* 5. 219
lapidatio facta a plebe, *Pro dom.* 5. 412
lapidator, *ibid.*
lapidem e ſepulcro colere pro Deo,
Planc. 40. 620
laquei legum & conditionum & judicio-
rum minus multi debent eſſe propo-
ſiti iis, qui honores non petiverunt,
Cluent. 55. 231
largitio æquitatis, *Mur.* 20. 66
largitio non popularis, 2 *Agr.* 4. 355
largitione omni ſaturati, *Flac.* 7. 127

. & dicendi exercita-
696
llo coſſ. *Har. reſp.* 7.
518
: ex fatis regnaturum
'at. 6. 732
19. 61. *ſeq.* & 23. 76
r, *Cluent.* 42. 201.
487
: Temnitarum patro-
149
Martialis, *Har. reſp.* 6.
517
, *Arch.* 5. 300
. *Red. ad Quir.* 5. 341
x pontifex, *H. r.* 6. 517
; ſenatus, 2 *Ag.* 30. 486
Catilinæ, 3 *Cat.* 2. 687
r. 34. 503
ſſ. 1 *Cat.* 6. 621
coſſ. *Sul.* 4. 216
r. 581. 1 *Cat.* 8. 630.
517
ſit a Q. Catulo,
713
. 156
alicujus, *Sul.* 22. 256
natorum, 4 *Cat.* 4. 727
, *Sul.* 22. 257
ites, *Flac.* 14. 139
:ilina, Caſſio conſti-
qui ſalva urbe ſalvi
hoſtium numero eſſe
t. 10. 714
ur. 5. 19
'. 8. 377
. ſubſidia reip. contra
es, *Red. in Sen.* 5. 368
ſſa a Clodio ſublatæ,
555
M. Tullio reprehenſa
ıl. 23. 259
bitus, *Mur.* 23. 71.
94
a, *Pro dom.* 16. 433.
441
'ani, *Arch.* 4. 295
Agr. 11. 388
:eronem, nulla lex
entulo & Q. Metello
: & a ſenatu, *Pro*
453
peregrinos, 1 *Agr.* 4.
305

lex Cornelia, quæ reo permittebat opta- re utrum vellet clam, an palam ſen- tentiam ferri, *Cluent.* 20. 135
lex de vi, *Har. reſp.* 8. 519
lex curiata —— conſuli, ſi legem cu- riatam non habeat, attingere rem mi- litarem non licet, 2 *Agr.* 12. 396
lex curiata, *Har. reſp.* 23. 548
lex Fabia de numero ſectatorum, *Mur.* 34. 97
lex Fabia de ſervis alienis retentis, *Rab.* 3. 565
lex Gabinia, *Man.* 19. 62
lex iniquiſſima, diſſimillimaque legis, quam L. Flaccus interrex tulit de Sul- la, ut omnia quæcumque ille feciſ- ſet, eſſent rata, 3 *Agr.* 2. 538. *ſeq.*
lex Licinia, *Pro dom.* 20. 440
lex Licinia de ſodalitiis, *Planc.* 15. 583
lex Licinia vetat curationem ſibi ferre, *Pro dom.* 20. 440
lex Manilia, *Mur.* 23. 72
lex Papia, *Arch.* 5. 301
lex Papiria vetat ædes injuſſu plebis con- ſecrari, *Pro dom.* 50. 491
lex pecuniarum repetundarũ, *Clu.* 53. 227
lex Plancii de publicanis, *Planc.* 14. 583
lex Porcia, *Rab.* 4. 570
lex Porcia virgas ab omnium civium Rom. corpore amovit, *ibid.* 569
lex privata & privilegium idem ſunt, *Pro dom.* 17. 434
lex Sempronia, 2 *Agr.* 12. 399. 4 *Cat.* 5. 730. *Pro dom.* 9. 421
lex Sempronia nunc Cornelia, *Cluent.* 56. 235. *ſeq.*
lex Servilia, *Cluent.* 51. 220
lex Silvani & Carbonis, *Arch.* 4. 295
lex temporis non hominis, 3 *Agr.* 2. 532
lex Titia, *Mur.* 8. 27
lex Valeria, 3 *Agr.* 2. 549
lex vetus amicitiæ, ut idem amici ſem- per velint, *Planc.* 2. 562
lex vetus tribunitia, quæ vetat injuſſu plebis ædes, terram, aram conſecrare, *Pro dom.* 49. 490
lex, vinculum ejus dignitatis, qua frui- mur in republica, fundamentum li- bertatis, &c. *Cluent.* 53. 225
lex una de duabus rebus diſſimilibus ac diverſis ferri non debet, *Pro d.* 20. 440
libationes, præcentio, ludi, &c. *Har. reſp.* 10. 525
libelli M. Bruti de jure civili, *Clu.* 51. 220

libera prædia meliore jure ſunt, q
ſerva, 3 *Agr.* 2.
liberare ſuam fidem, *Flac.* 26.
liberi —— propter liberos ſolent
omnes homines pecuniæ cupidi
eſſe, *Cluent.* 9.
liberi, ſpes parentis, memoria nom
ſubſidium generis, heres familiæ,
ſignatus reip. civis, *Cluent.* 11.
liberi cuique ſui dulciſſimi, *Red. ad*

liberis nihil hominum generi a na
dulcius datum eſt,
liberorum populorum conditio
poſſe ſuffragiis vel dare vel detrah
quod velit cuique, *Planc.* 4.
libertas a Clodio in ædibus Cicer
collocata, *Pro dom.* 41.
libertas debet eſſe non acerbitate ſu
ciorum infeſta, ſed lenitate le
munita, *Rab.* 3.
libertas equitis Rom. ferenda eſt, *Pl*

libertas in hominum voluntatibus
rep. lædendis, *Red. ad Quir.* 10.
libertas non eſt in eo, ſi ſemper cu
quibuſcum aliquando contendi
depugnemus, *Planc.* 38.
libertas conſiſtit in legibus, 2 *Agr.* 37

btroſtratorum non tell-
170
loris & ſanguinis ſui,
idem non debet grauis
ix publicæ, *Flac.* 17. 144
n ampliſſimus, ad di-
ſſimus, *Man.* 1. 3
iperbiam, 2 *Agr.* 34. 504
onſtitutus ab judicibus
: apud C. Orchinium de
is, *Cluent.* 34. 176
ne purgandi criminis
Cluent. 52. 223
tari, 2 *Cat.* 4. 655
oro datus amicis & tri-
. 34. 98
itim datus eſt gladiato-
t. 94
18. 465
om. 5. 412
memoriæ temporum-
, 2 *Agr.* 1. 341
allo in Ciliciam profe-
ucullo, *Arch.* 4. 295
. 186
59. 271
. 294
hus, *Mur.* 18. 63
Man. 8. 26
:. 9
r. 9. 30. *Flac.* 34. 188
Mithridate bellum geſ-
57
mmus, *Man.* 4. 16
l, *Cluent.* 49. 216
Siciliam profectus,
295
ent. 49. 216
ifex, *Pro dom.* 52. 494.
516
in Sen. 9. 381
. 38. 188
Cat. 7. 702
s, *Cluent.* 38. 188
cenſorius in ſenatu ju-
ſi cenſor eſſet, cum Ci-
um ſuo loco ſenatorem
iſſe, *Pro dom.* 32. 463
te reditu Ciceronis ſe-
nſuit, quia, cum con-
jectus, redire ſua ſpon-
om. 26. 451
iato coſ. 2 *Agr.* 17. 418
7. 581

L. Craſſi orationes duæ, in quarum al-
tera de auctoritate ſenatus detrahit, in
altera ſummis ornat ſenatum laudi-
bus, *Cluent.* 51. 220
L. Flaccus homo in magiſtratibus geren-
dis cæremoniiſque, quibus præterea
diligentiſſimus, *Rab.* 10. 587
L. Gellius, *Red. ad Quir.* 7. 348
L. Iulio C. Figulo coſ. *Sul.* 20. 251
L. Lamia, eques Rom. *Red. in Sen.* 5. 369
L. Lentulus flamen Martialis, *H. r.* 6. 517
L. Metellus, *Rab.* 7. 581
L. Mummius Corinthum cepit, 1 *Agr.* 2.
291
L. Mummii de Corinthiis triumphus,
Mur. 14. 54
L. Murena pater, *Mur.* 15. 58
L. Murena triumphavit de Mithridate,
Man. 3. 18
L. Natta, *Mur.* 35. 99
L. Ninnius, *Red. in Sen.* 2. 356
L. Opimius, *Planc.* 36. 616
L. Opimius conſul, 1 *Cat.* 2. 606
L. Opimius fortiſſimus conſul, *Red. ad Quir.* 5. 340
L. Otho reſtituit equeſtri ordini non ſo-
lum dignitatem, ſed etiam volupta-
tem, *Mur.* 19. 65
L. Paulli triumphus de Rege Perſe,
Mur. 14. 54
L. Paullus currum rex potentiſſimus &
nobiliſſimus honeſtavit, 4 *Cat.* 10. 742
L. Philippus à M. Herennio ſuperatus eſt
in comitiis, *Mur.* 17. 61
L. Philippus cenſor avunculum præterit
in recitando ſenatu, *Pro dom.* 32. 463
L. Philippus in tribunatu Militum repul-
ſam tulit, qui tamen conſul factus eſt,
Planc. 21. 593
L. Plætorius, *Cluent.* 60. 243
L. Statilius, 3 *Cat.* 3. 690
L. Saturnius a C. Rabirio occiſus eſſe
dictus eſt, *Rab.* 6. 576
L. Saturninus C. Memmium occidit,
4 *Cat.* 2. 723
L. Saturninus effrenatus & pæne de-
mens, &c. *Har. reſp.* 19. 540
L. Saturninus, quod eum in annonæ ca-
ritate quæſtorem a ſua frumentaria
procuratione ſenatus amovit, dolore
factus eſt popularis, *Har. reſp.* 20. 541
L. Scipio, *Mur.* 14. 54
L. Sergius armiger Catilinæ, *Pro dom.* 5.
412

L. Sullam

L. Sullam bona indemnatorum civium cum venderet funeſta illa auctione ſua; & ſe prædam ſuam vendere diceret, tamen ex hoc loco vendidit, 2 *Agr.* 21. 436. *ſeq.*
L. Sulla cum Mithridate bellum geſſit, *Mur.* 15. 55. *ſeq.*
L. Sulla, homo a populi cauſſa remotiſſimus, *Cluent.* 55. 231
L. Sulla omnia ſine ulla religione quibus voluit eſt dilargitus, 2 *Agr.* 29. 484
L. Sulla P. Sulpitium oppreſſit, 3 *Cat.* 10. 711
L. Sulla, Q. Pompejo conſ. 2 *Agr.* 15. 412
L. Sulla triumphavit de Mithridate, *Man.* 3. 13
L. Sulla Volaterranis civitatem eripere non potuit, *Pro dom.* 30. 459
L. Tubero M. Ciceronis neceſſarius legatus Quinti, *Planc.* 31. 622
L. Volcatius offenſiuncula in ædilitate accepta, ſummos honores a populo Rom. eſt conſecutus, *Planc.* 21. 592
L. Voluſienus, *Cluent.* 70. 271
luce hac reip. relicta, 2 *Agr.* 27. 466
luce clariora conſilia tua, 1 *Cat.* 3. 611
lucem accipere a natura, *Cluent.* 11. 114
lucem non aſpicere, carere publico, *Har. reſp.* 23. 549

luſcini, 2 *Agr.* 24.
luſiſſe videtur in tantis reb

Lydi ſervi in comœdiis
tium, *Flac.* 27.
Lydia,
Lydorum reſpublica, *Flac.*
Lyſanias princeps legatio
& 21.

M.

MAchina — tamquam
china admota caper
leſcentiam & formas ejus
pugnare, *Cluent.* 13.
machinæ — deſinant homi
machinis ſperare me reſtin
labefactari, quibus antea
culerunt, *Pro dom.* 11.
C. Macer, *Rab.* 2.
mactare crudeliſſima morte,
mactare victimam gratiorem
ſi, &c. *Flac.* 38.
mactari ſummo ſupplicio,
mactandum civitatis teſtimo
num ſuum huic teſti
Flac. 22.
maculis omnium facinorum

ia & ſapientia, *Har.* 522

a in Plancii vitam, 581

n & publicanorum in ſimos, *Planc.* 13. 582

aput, *Planc.* 23. 596

, profligatique homi- ajuſque gloria violari, 547

n eſt, ubi omnia laus r. 5. 20

ns ſine capite, *Pl.* 23. 596

nihil eſt tam volucre, m,nihil facilius emit- s diſſipatur, *ibid.*

dendam urbem com- 3. 644

: illi cauſſæ, *Clu.* 19. 136

nere unicuique licere quo minus id faceret, yrannus edixit, *Red.* 369. *ſeq.*

onſilio, *Cluent.* 27. 156

. 18. 438

l, *Har. reſp.* 20. 543

in rebus mancipi pe- raſtare debet, qui ſe *Mur.* 2. 10. *ſeq.*

a, *Flac.* 32. 184

mancipiis parandis, hominem ſi pro fabro emimus, ferre mo- ſi forte eas artes neſci- mendo ſecuti ſumus, 600

tenebris ac vinculis, 734

nores, *Man.* 1. 6

m fugæ & ſolitudini, 631

animis mentibuſque 1. 638

æternum ſuorum la- ium facile patiuntur). 313

ortalitati, *Pro d.* 29. 457

Clodius ſuis canibus, 556

ro dom. 25. 450

a, *Man.* 24. 76

Man. 9. 30

tunicæ, 2 *Cat.* 10. 673

Maniliæ legis prorogatio, *Mur.* 28. 72

C. Manilius, *Man.* 24. 76

C. Manilius Falcidii gener, *Flac.* 37. 195

Q. Manilius triumvir, *Cluent.* 13. 120

C. Manlius, 1 *Cat.* 3. 612

Cn. Manlius, *Planc.* 3. 700

Cn. Manlius ſuperavit in comitiis Q. Catulum, *Mur.* 17. 61

M. Manlius, *Pro dom.* 38. 473

Q. Manlius Chilo, 3 *Cat.* 6. 700

manu conſertum voco, *Mur.* 12. 39

Marcelli, Maximi, Fulvii, *Arch.* 9. 315. *Planc.* 25. 598

Marcelli propinqui Autronii, *Sul.* 6. 221

Q. Marcius cenſor, *Pro dom.* 50. 492

M' Aquillius multis avaritiæ criminibus, teſtimoniiſque conjunctus, quia cum fugitivis bellum fortiter geſſerat, judicio liberatus eſt, *Flac.* 39. 198

M' Curtius, *Red. in Sen.* 8. 380

M' Glabrio, *Har. reſp.* 6. 517

M' Æmilius, *Arch.* 3. 295

M. Antonii dictum, *Cluent.* 50. 218

M. Baſilius, *Cluent.* 38. 188

M. Bibulus a Clodio productus & a Clodio interrogatus, reſpondebat ſe ſemper de cælo ſervaſſe, C. Cæſare leges ferente, *Har. reſp.* 23. 548

M. Bibulus laudatur, *Pro dom.* 15. 431

M. Bibuli ſententia de domo Ciceronis ut ſtatuerent pontifices, *Pro d.* 26. 452

M. Cato in Cyprum miſſus a Clodio, *Pro dom.* 8. 418

M. Cato Servium Galbam accuſavit, *Mur.* 28. 84

M. Catonis dictum principio Originum ſuarum, *Planc.* 27. 602

M. Catonis laus, *Pro dom.* 8. 418

M. Ciceronis & Q. honoribus agri prope ipſi monteſque faverunt, *Planc.* 8. 572. *ſeq.*

M. Druſo quid reſponderit Granius, *Planc.* 14. 582

M. Druſus tribunus pl. pontifex fuit, *Pro dom.* 46. 486

M. Druſus tribunus pl. vir clariſſimus & potentiſſimus, *Cluent.* 56. 233

M. Flaccus quia cum C. Graccho contra ſalutem reip. fecerat, ſenatus ſententia eſt interfectus, *Pro dom.* 38. 474

M. Fulvius conſularis cum liberis occiſus, 1 *Cat.* 2. 607

M. Fulvii triumphus de Ætolis, *Mur.* 14. 54

M. Furius

M. Furius Camillus exſulavit, idem
ſtiturus, *Pro dom.* 32.
M. Horatius Pulvillus, *Pro dom.* 54.
M. Iuventius Pedo, *Cluent.* 38.
M. Lecca, *Sul.* 18.
M. Lepidus a clariſſimo & fortiſſim
ro Q. Catulo diſſenſit, 3 *Cat.* 10.
M. Lollius, *Pro dom.* 5.
M. Lucullus, *Har. reſp.* 6.
M. Manlius, qui ab aſcenſu Capi
Gallorum impetum repulerat reg
appetiſſe eſt judicatus, *Pro dom.*
M. Meſſalla, *Har. reſp.* 6.
M. Piſo in ædilitate offenſiuncula acc
ſummos a populo Romano hon
adeptus eſt, *Planc.* 21.
M. Puppius, *Pro dom.* 13.
M. Scaurus a Q. Maximo ſuperatus e
petitione, *Mur.* 17.
M. Servilius Ahala exſulavit, iden
revocatus eſt, *Pro dom.* 32.
M. Tullius conſul factus prima petit
anno ſuo, voce viva, 2 *Agr.* 2.
M. Tullius ſemper cum magno met
cere incipiebat, *Cluent.* 18.
M. Tullio, Cn. Cornelio coſ. 2 *Ag*
M. Tullius trinos ludos ædiles f
Mur. 20.
M. Vacci domus, *Pro dom.* 38.
mare nondum ad navigandum temp

d cerræ vitæ ſtudium, 637
ſp. 11. 526
ceperunt a Clodio im-
. 12. 530
l. 19. 250
ſulapia mentibus ve-
nfixa, firmiſſimo me
arbitrabor, 4 *Cat.* 11. 744
Rom. cum veſtigio
odo ex ædibus Græco-
iam ex litteris deleta, 162
ia, opp. 2 *Cat.* 11. 676
ita in legibus, *Clu.* 53. 225. *ſeq.*
lac. 19. 148
ibid.
onorum divinæ atque
ab. 10. 589
n figuntur telis Deo-
. 18. 540
s, *Pro dom.* 30. 461
iciarum, non conſules, 366
& vendendi quæſtuo-
ſima, 2 *Agr.* 25. 454
virtutis, laus & glo- 320
., *Mur.* 5. 20
mperatore, *ibid.*
i. 222. *Har. reſp.* 6. 517
i, *Red. ad Quir.* 3. 335
irca Larinũ, *Clu.* 8. 108
phus de Pſeudophilip- 54
o coſſ. *Cluent.* 64. 255
cius, *Red. ad Q.* 3. 335
. 7. 581
e, *Cluent.* 42. 200
. 19. 61. *Cluent.* 35. 178
, *Red. ad Quir.* 3. 334
1. & 32. 464
os, *Red. ad Quir.* 3. 335
nidicus, & Pius filius, 294
, *Sul.* 25. 263
or, 1 *Cat.* 8. 630
o, *Har. reſp.* 6. 517
nc. 16. 585
a & judiciorum, *Pro* 452
nationibus, *Man.* 9. 30
ericulo, 1 *Cat.* 9. 635

miles, qui locum non tenuit, poteſt idem poſtea & miles eſſe melior & vir bonus & civis utilis, *Cluent.* 46. 208
Mileſia quædam mulier, accepta a ſecundis heredibus pecunia partum ſibi ipſa medicamentis abegit, *Clu.* 11. 114, 115
Miletus, 2 *Agr.* 15. 412
militares leges, *Flac.* 32. 181
militaris conſuetudo, ut ſi a multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum ſortitione in quoſdam animadverteretur, &c. *Cluent.* 46. 208
militaris ſuffragatio in comitiis, *Mur.* 18. 63
militaris virtus, an juris civilis gloria adferat plus dignitatis, *Mur.* 9. 33
milites gregarii dant coronam civicam ſervatoribus, *Planc.* 30. 607
militia urbana Iuriſconſulti, *Mur.* 9. 29
militum voluntas multum valet in comitiis, *Mur.* 18. 63
mimula rapta vetere quodam in ſcenicos jure, *Planc.* 12. 580
Minerva cuſtos urbis, *Pro dom.* 57. 501
Minerva Iovis ſoror, *Pro dom.* 34. 467
Minervam eſſe ſororem Ciceronis jocatus eſt Clodius, *ibid.*
miniſtrator mihi aderat, ſubjiciens, quod in ſuos cives, ſi vellem dicerem, *Flac.* 22. 157
miniſtri publici Martis, *Cluent.* 15. 125
Minturnæ, 2 *Agr.* 14. 408
Minturnenſes coloni Marium e civili errore atque ex impiis manibus eripuerunt, *Planc.* 10. 576
Minturnenſes C. Marium conſervarunt, *Red. ad Quir.* 8. 348
minuere alicujus laudem, *Har. reſp.* 24. 551
minuere illorum ſuſpicionem non debebat, *Sul.* 13. 236
minuere ſuſpicionem — numquam infitiando ſuſpicionem hominum curamque minuerunt, *Red. in Sen.* 13. 394
minuetur hujus pecuniæ invidia, 1 *Agr.* 5. 306
mirandum in modum læti ſunt, *Planc.* 8. 572
mirari aliquem — hunc non miror, *Har. reſp.* 22. 546
miſcere remp. malis concionibus, &c. 2 *Agr.* 33. 501
Miſenus, *Man.* 12. 42
miſerari communem omnium noſtrorum condicionem, *Mur.* 27. 81

miſe-

miſerorum defenſor debet ipſe eſſe miſer, *Mur.* 25. 77
Mithridatem deum, patrem, Evium, Bromium, Dionyſium nominabant Tralliani, *Flac.* 25. 162. *ſeq.*
Mithridates, *Mur.* 15. 55
Mithridates & Tigranes, *Pro dom.* 8. 417
Mithridates rex, *Man.* 2. 7. 1 *Agr.* 2. 294
Mithridates fugiens quomodo Romanos perſequentes repreſſerit atque effugerit, *Man.* 8. 26. *ſeqq.*
Mithridates renovavit ſuas copias rege Armeniorum ſibi adjuncto, *Mur.* 15. 58
Mithridatis morte nunciata bellum Mithridaticum confectum eſſe exiſtimatum eſt, *Mur.* 16. 59
Mithridatis agri in Paphlagonia, 2 *Ag.* 19. 430
Mithridatis regis epiſtola, *Flac.* 24. 161
mitigare moleſtiam permultis ornamentis, *Cluent.* 56. 235
mitigare acerbitatem legis, *Sul.* 22. 257
mitra — a mitra, a muliebribus ſoleis, *Har. reſp.* 21. 544
miſit hodierno die primum vocem veritas contra invidiam, *Cluent.* 32. 171
moderata ratio vitæ, *Cluent.* 16. 128
moderatio in privatis rebus; ſplendor in publicis, *Sul.* 26. 266
moderatio rei familiaris ad uſum defini-

mollitia animi ac lenit
momentum — perle
fortunæ, inclination
dent magnifica popu
galia, 2 *Agr.* 29.
momentum — cæ
menti habeat gratis,
monedulæ aurum commi

monumenta annalium,
monumenta vetuſtatis,
monumentum præbet i
mei, ſceleris, publica
domus non reſtituta,
mons Gaurus, 2 *Agr.* 14
moram ullam fieri cuiqu
ſuorum noluit, *Sul.* 2
moratus — genus hom
moratum, 2 *Agr.* 31.
more majorum cauſſa acta
morem homini geſſi,
moreretur prius acerbiſſim
lies Gracchus, *Rab.* 5.
mores ejus, qui accuſat
& ex ejus moribus,
cogitarit, admiſerit,
dum, non ex crimine
mores ingenerantur
tam e ſtirpe generis ac
ex iis rebus, quæ ab

immortalibus uſucapere
, *Har. reſp.* 14. 534
nſciſcere ſolent viri for-
, *Cluent.* 61. 248
; majorum, *P. d.* 22. 444
omachum, *Mur.* 13. 48
u cenſorem, *Clu.* 43. 233
nibus, 2 *Agr.* 21. 439.
a ab privato Scipione
optimo ſumpta eſſe de-
. 36. 616
l, *Pro dom.* 34. 466
b. 7. 581
s propter infirmitatem
ces in tutorum poteſtate
t, *Mur.* 12. 44
garetur, *Pro dom.* 22. 445
e, *Pro dom.* 17. 435
te cenſet, 4 *Cat.* 4. 726
am, *Rab.* 5. 574
ſterum proſpicientes,
85
amphus de Corinthiis,
54
Agr. 2. 292. *P. d.* 48. 488
um, 2 *Cat.* 2. 652
ſunt peregrini, *Sul.* 17.
224
entur conjunctione vici-
. 8. 574
as fruſtra adempta, *Pro*
459
inas, *Cluent.* 5. 93
ſculanum, *Planc.* 8. 572
nem arcem bonorum,
272
reip. *Rab.* 1. 560
irmavi domum meam
ſidiis, 1 *Cat.* 4. 616
um, *Cluent.* 11. 113, 114
conſulum unius adole-
eji virtuti commiſſum,
69, 70
ne defendente abſolutus
, 113
reſp. 20. 543
o Coſſ. *Flac.* 13 135
Fulvii, *Pro dom.* 52. 495
r L. *Mur.* 41. 113
c. 39. 198
ul a Cicerone renuncia-
5
mphavit de Mithridate,
23
rs II.

Muſarum delubra imperatores armati coluerunt, *Arch.* 10. 316
mutam, debilitatam, objectam metu civitatem ad aliquam ſpem libertatis erexit, *Pro dom.* 10. 421. *ſeq.*
mutare veſtem non ſolebant ſenatores ne in ſuis quidem periculis, *Red. in Sen.* 12. 392
mutata ratio eſt, *Mur.* 3. 15
mutatione veſtis & pro luctu ſuo, ſenatus Ciceronem defendit, *Red. in Sen.* 12. 392
mutus — locus ille mutus ubi quis, altus aut doctus eſt, *Planc.* 33. 612
Myſiæ concio, *Flac.* 7. 127
Myſorum reſpublica, *Flac.* 2. 117
Myſorum ultimus, *Flac.* 7. 168
Mytilenæ, urbs & natura & ſitu & deſcriptione ædificiorum in primis nobilis, 2 *Agr.* 16. 414

N.

NArbonenſis colonia, *Clu.* 51. 220
nafcimur ſine ſenſu, 3 *Cat.* 1. 684
Q. Naſo, *Cluent.* 53. 226
Q. Naſo prætorius, *Flac.* 21. 158
natio candidatorum officioſiſſima, *Mur.* 33. 95
L. Natta, *Mur.* 35. 99
natura fert, ut eis faveamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediantur, *Mur.* 2. 12
natura ſine doctrina ſæpius valuit ad laudem atque virtutem, quam doctrina ſine natura, *Arch.* 7. 307
natura parentibus & diis immortalibus & patriæ nos primum conciliat, *Har. reſp.* 27. 554
natura te peperit ad hanc amentiam, voluntas exercuit, fortuna ſervavit, 1 *Cat.* 10. 636
natura ſine doctrina ſæpe valuit ad laudem, *Arch.* 7. 307
naturæ ipſius habitu prope divino multi homines excellenti animo ac virtute fuerunt, *ibid.* 306. *ſeq.*
naturæ bonitas, *Red in Sen.* 10. 385
natus annos ad quinquaginta, *Clu.* 40. 191
navare alicui operam, *Har. reſp.* 1. 509
naufragium fortunarum, *Rab.* 9. 585
naufragus patrimonio, *Sul.* 14. 239
navi & induſtrii homines, *Man.* 7. 23
navigavit claſſis, *Flac.* 13. 135

P navis

rer, nedum, &c. *Pro dom.* 54. 498
negare judicatum, *Flac.* 21. 152
negare nihil poſſumus miſeris & laborantibus, *Planc.* 34. 614
negare rem ullam talibus viris ac tam amantibus mei non poteram, *Clu.* 17. 131
negotium faceſſere, 2 *Agr.* 37. 527
nepos cum ſcortis volutatus, *H. r.* 27. 556
nepos in populi Romani patrimonio, 1 *Agr.* 1. 286
nepos luxurioſus, qui prius ſilvas vendat, quam, *Planc.* 20. 592
Neptunus, *Har. reſp.* 10. 525
neſcio an, 4 *Cat.* 5. 729
Nicæa, *Planc.* 34. 614
Nicomedes legatus, *Flac.* 18. 146
Nicoſtratus ſervulus, *Cluent.* 62. 251
P. Nigidius, *Sul.* 14. 240
nimium retinens juris ſui & libertatis equeſtris, *Planc.* 23. 595
nimium ſibi ſumere, 3 *Cat.* 9. 709
L. Ninnius, *Red. in Sen.* 2. 359
nitebatur tua accuſatio rebus judicatis, *Cluent.* 41. 196
nitent unguentis, 2 *Cat.* 3. 654
nititur Athenarum laude fractum jam ac debilitatum Græciæ nomen, *Fl.* 26. 165
nixi æquitate veſtra, *Cluent.* 57. 236
nobilitas integra præſertim atque innocens nunquam ſupplex a populo repudiata eſt, *Planc.* 20. 592
nobilitas ſummum locum civitatis, id eſt conſulatum præſidiis firmatum atque omni ratione obvallatum tenebat: eum reſcidit populus Romanus

nota omn
ſta vitæ
notæ a jur
notare &
unumq
notatiſſim
libidin
Pro dom.
notatus v
falſa inv
noverca fi
Novia, *C*
novis hon
fructus
nubit gen
Nuceria,
nudare ali
notum p
nudare a
rum civ
nudus a pr
Numa pe
Numa Pon
Numantia
ne dele
Numantin
numen de
deorum
numerare

Numerius
Cluent.
numero d
P. C. d
Red. in S

moveri nullus poteſt ſine
toribus, tribus qua ſtori-
t menſariis, *Flac.* 19. 143
onum Capua, 2 *Ag.* 33. 497
is, 1 *Agr.* 3. 298
am malus ex agro Cam-
. 30. 486
no ſuo, *Cluent.* 5. 94
atrimonii dignitate, ſed
ate conjunctæ, *Clu.* 12. 117
, *Cluent.* 9. 111
templum inflammavit
ar. reſp. 27. 555
s, Liber, Evius, Mithri-
25. 163

O.

, o mores, *Pro d.* 53. 496
ut ſe in medios hoſtes ad
mortem pro ſalute exer-
ni viri, *Pro dom.* 24. 449
caput Cicero pro cæremo-
mplis perditiſſimorum ci-
, *Pro dom.* 57. 502
rum alicui — quod ſi in
ledicto probrum non mo-
bjectas, ſed etiam laudem
. *Pro dom.* 29. 456
lacrymulam Ciſpiani judi-
1. 609
iminis aut maledicti loco,
145
diæ vitam innocentium,
272
magnas dimicationes & in
profligatorum hominum
Arch. 6. 305. *ſeq.*
teſtati ſervorum, *Haruſp.*
530
1 *Cat.* 10. 637
tates, adire hæreditates:
1 *Agr.* 3. 297
m, *Man.* 12. 44
ntum urbis flamma obire
, 3 *Cat.* 10. 714
, *Arch.* 6. 304
nnibus ex judicio, *Sul.* 15.
241
cultatem putavit, ut, &c.
160
a alicujus religione, *Pro*
488
xu, *Mur.* 2. 11

obligavit ſcelere populum Romanum, *Pro dom.* 8. 417
oblitteraverunt privatam offenſionem publici mei beneficii memoria, *Red. in Sen.* 8. 380
oblitus unguentis, *Red. in Sen.* 5. 369
oblivіſci injurias præſtat quam ulciſci. *Red. in Sen.* 9. 311
obloqui, *Cluent.* 23. 145
obmutuiſſe linguam, *Pro dom.* 52. 495
obnubere caput, *Rab.* 4. 571
obnuntiare concilio, comitiis, *Red. in S.* 5. 368
obnuptio capitis, *Rab.* 5. 574
obrepere ad honorem, *Planc.* 7. 571
obruiſſet nomen Achillis idem tumulus, qui corpus ejus contexerat, niſi Ilias extitiſſet, *Arch.* 10. 316
obruitur peregrinorũ ſuffragiis, *Sul.* 8. 225
obſcurum atque cæcum, 2 *Agr.* 14. 406
obſecrare — non rogavit ſolum, verum etiam obſecravit, *Red. ad Quir.* 7. 346
obſepire viam, *Mur.* 23. 73
obſervare tribules ſuos, *Planc.* 18. 588
obſervatæ tribus officiis, *Planc.* 16. 586
obſidem conſulatus mei filium meum amplectitur reſp. 4 *Cat.* 2. 722
obſidem dederat hanc damnationem Balbo & ceteris, ut deſtitutus ab Oppianico videretur, *Cluent.* 30. 167
obſidere cum gladiis curiã, 1 *Cat.* 13. 644
obſidere ſuis præſidiis totam Italiam atque occupare cogitat, 2 *Agr.* 28. 471
obſignandi mos apud Græcos, *Fl.* 15. 141
obſignata pecunia deprehenditur, *Clu.* 16. 129
obſoletus veſtitus, 2 *Agr.* 5. 361
obſolevit iſta oratio re multo magis, quam, verbis refutata, *Man.* 17. 56
obſtricti ære alieno, 2 *Cat.* 2. 652
obſtrictus beneficio recenti, *Pro dom.* 45. 484. *ſeq.*
obſtrictus maximis beneficii vinculis, *Planc.* 30. 607
obſtrictus memoria beneficii ſempiterna, *Planc.* 1. 506
obſtrinxit cum donis, muneribus, collocatione filiæ, *Cluent.* 66. 264
obſtructurum ſe minabantur ejus luminibus, *Pro dom.* 44. 483
obſtruere perfugia improborum. *Sul.* 28. 272
obtemperare dolori ſuo, quam auctoritati veſtræ maluit, *Man.* 19. 61

Flac. 34. 188
obtorpuiſſe manum, *Pro dom.* 52. 495
obtrectant huic legi, *Man.* 9. 29
obtrectator beneficii, *Flac.* 1. 116
obtrectatores, *Planc.* 23. 596
obtuli caput meum pro patria periculis omnibus, *Sul.* 30. 277
obviam —— cum ſeſe mihi obviam ferre vellet illa inſula, *Planc.* 40. 621
occaſionem ſibi oblatam ad occupandam Aſiam arbitratur, *Man.* 2. 8
occidendi hominis cauſſa cum telo fuiſſe, *Rab.* 6. 578
occidere hominem & cum telo occidendi hominis cauſſa fuiſſe, paria ſunt, *ib.*
occupare regnum, *Sul.* 2. 227
occupata tempora, *Planc.* 27. 602
occupaverat pecuniam multos annos gravi fœnore, *Flac.* 25. 162
occupavisti pecuniā adoleſcentulo grandi fœnore fiducia accepta, *Flac.* 21. 154
occurram exſpectationi veſtræ, *Cl.* 23. 145
occurrere magnitudini criminis de principio & ſatisfacere exſpectationi hominum, *Sul.* 24. 261
occurſatio & blanditia popularis, *Planc.* 12. 579
Oceani oſtium, *Man.* 12. 43
Oceanum conjungere cum Ponto voluit Mithridates, *Mur.* 15. 56
Octavii, *Arch.* 3. 292
Cn. Octavius, *Planc.* 21. 592
Cn. Octavius conſul, 3 *Cat.* 10. 712
P. Octavius Balbus, *Cluent.* 38. 188

odor
odor
co
offen
offen
Cl
offen
offen
cic
ac
offen
m
offer
3 C
offer
m
offici
de
offici
le,
offici
olfec
ſtr
Olyn
Olyn
Rc
omei
omei
reſ
omer
M
omn
de
cu

mitas reip. turpis, evellenda
unm memoria, *Planc.* 29. 605
cium, dedecus imperii, tur-
pul Romani, *ibid.*
it damnatus, *Planc.* 28. *ibid.*
nſervator reip. *Planc.* 36. 616
conſul, 1 *Cat.* 2. 606. *Red.*
. 340
— plura, quam opinio tule-
auſſam dixiſſe, *Pro d.* 12. 425
t mea fert opinio, *Clu.* 16. 128
inde ut de cujuſque moribus
:, ita quid ab eo factum &
um ſit, exiſtimari poteſt,
. 152
næ non minus, quam aliqua
ne commoveatur homines,
temnant, aut metuant, aut
ut ament, *Man.* 15. 50
mentibus veſtris compre-
Cluent. 2. 88
Cluent. 4. 92. & 7. 104
Red. ad Quir. 5. 341
Flac. 13. 136
hi nolite iſta civitatum no-
nina, *Flac.* 24. 161
invidiæ pro patriæ ſalute,
8. 557
libertatis, non ſolum te-
ſtatis, *Rab.* 4. 572
itatem ſervitute tenebas,
. 493
errimo latrocinio rempub.
ro dom. 47. 487
dicto ſenatu, *Red. in S.* 7. 378
alieno, 2 *Cat.* 4. 656
non cauſſa, ſed tempore,
174
circumventus judicio,
112
dia, 2 *Cat.* 2. 651
er proſpera, *Red. ad Q.* 1. 329
nam tantum eſt auſus,
ctus effecit, *Man.* 9. 32
um, 1 *Agr.* 1. 284
ulta a diis immortalibus
rati ſumus, *Red. ad Q.* 2. 332
nt ea prædia, quæ optima
ſunt, 3 *Agr.* 2. 544. *ſeq.*
; gloria ducitur, *Arc.* 11. 318
nis propter ejus magnitu-
de ſcripto eſt, *Planc.* 30. 608
. creſcit ex ſtudiis humani-
6. 305

oratio potius temporis quam auctoritatis, *Cluent.* 50. 218
oratio prima conſulum in ſenatu, 2 *Agr.* 3. 349
oratione aſſequi volunt, ut, &c. *ibid.* 351
orationes, quæ in judiciis habentur, cauſſarum & temporum ſunt, non hominum ipſorum, aut patronorum, *Cluent.* 50. 218
orationis vitium, non intelligi quid dicatur, 2 *Agr.* 5. 362
orator — ab oratore pacis ornamenta retinentur, *Mur.* 14. 51
orator juriſconſulto præſtat, *Mur.* 13. 50
orator auctoritatem præſtat, *Clu.* 21. 140
oratores adhibentur, quia cauſiæ pro ſe obloqui non poſſunt, *Cluent.* 50. 218
oratores qui eſſe nequeunt ad juris ſtudium deveniunt, *Mur.* 13. 50
oratoris laus, quæ vel in accuſatore, vel in patrono ſpectari ſolebat: bene teſtem interrogavit: callide acceſſit, &c. *Flac.* 10. 130
orba optimatum condicio, *Flac.* 23. 158
orbata reſpublica tutoribus annuis, *Red. in Sen.* 3. 361
orbetur auxilio reſpublica, *Mur.* 39. 109
orbis reipublicæ verſatur, *Planc.* 38. 619
P. Orbius, *Flac.* 31. 180
C. Orchinius collega Ciceronis, *Clu.* 34. & 53. 176
Cn. Oreſtes, *Planc.* 21. 593
Oreſtis pars Macedoniæ libera, *Har. reſp.* 16. 536
origines M. Catonis, *Planc.* 27. 602
Oriudicus ager, 2 *Agr.* 19. 428
ornamenta ac lumina reip. *Sul.* 2. 212
ornamenta verborum non quærunt, quia cognita ſunt omnibus, *Cluent.* 38. 188
ornamentis certis fretum aggredi ad conſulatus petitionem par eſt, *Mur.* 7. 21
ornamentum pacis, 2 *Agr.* 19. 481
ornari eximia laude, 4 *Cat.* 10. 742
ornati laudibus, *Arch.* 9. 314
ornati omnibus rebus homines, *Sul.* 26. 266
ornati patientia paupertatis, 2 *Agr.* 24. 451
ornatum, florentemque me eſſe voluiſti, *Planc.* 42. 624
ornatus ærumnis, *Sul.* 18. 245
ornatus honoribus populi homo, *Cluent.* 63. 254
orta de aliquo ſuſpicio pecunia oppugnatum, *Cluent.* 28. 159

nis, aliud obſcure moliri, 2 *Agr.* 4. 356
oſtentare largitionem verbis, *ibid.* 355
oſtentum, *Har. reſp.* 5. 515
Oſtienſe incommodum, *Man.* 12. 42
Oſtienſis provincia, *Mur.* 8. 28
L. Otho Ciceronis neceſſarius, *Mur.* 19. 65
otii æque ac negotii rationem conſtare oportet, *Planc.* 27. 603
otioſi in inertia capiunt voluptatem, 2 *Agr.* 37. 529
otium populare, 2 *Agr.* 4. 354
otium clarorum virorum — Catonis eſt illud, clarorum virorum atque magnorum non minus otii, quam negotii rationem exſtare oportere, *Planc.* 27. 602. *ſeq.*
otium ita jucundum eſt, ut fortiſſimus quiſque maximos labores ſuſcipiendos putet, ut aliquando in otio poſſit eſſe, præſertim cum dignitate, 2 *Agr.* 4. 354

P.

PAçe non modo ii, quibus natura ſenſum dedit, ſed etiam tecta atque agri mihi lætari videntur, 2 *Agr.* 4 353
pacem & veniam peto a diis deabus immortalibus, *Rab.* 2. 561
Paceni paſtores, *Cluent.* 59. 240
Pætus cognomen Æliorum, *Clu.* 26. 154
pagani & montani, *Pro dom.* 28. 455
palatii nocturnum præſidium, 1 *Cat.* 1. 600

bus eſſe Pontum, qui
ano omni aditu clau-
, 28
nimicis tuis. non igi-
ali noſtri amicis eſſe
17
ecis poteſtatem in fi-
tivum, *Pro d.* 29. 457
pitis obeſſe filio non
. 581
ptum eſt mihi & ad-
ur. 13. 46
poterunt, ut repre-
omiciorū, *Planc.* 3. 564
puæ, 2 *Agr.* 34. 506
res, *Planc.* 3. 564
mnium noſtrum pa-
627
Pro dom. 37. 471
ſe jucundius, *Red. in*
357
ptas, *Red. ad Q.* 1. 330
non judices nomi-
ium condemnarunt,
605
ſunt eſſe omnes,
225
liberis noſtris ſatis
nium paterni nomi-
notiæ relinquemus,
503
is puer, *Har. r.* 11. 227
eeſſe nemini infimo
r, *Mur.* 4. 18
ro, cauſſam Cluen-
nſtituto peroravit,
272
mphus, *Mur.* 14. 54
. 292
ndum conſuetudini,
Man. 20. 64
r. 4. 353
Mur. 24. 74
, *Flac.* 21. 153
agros emendos,
308
officii perſolvendi
, *Red. ad Quir.* 9. 352
iſſimilis eſt debito,
604
unt propter liberos,
111
ex judicio urbano,
186

pecuniam qui retinet, non diſſolvit: qui reddidit, non habet: gratiam & qui retulit, habet: & qui habet, diſſolvit, *Red. ad Quir.* 9. 352
de pecuniis repetundis quæſtio, *Clu.* 53. 227
pedem conferre, ut ajunt, *Planc.* 19. 590
pedibus ire, *Red. in Sen.* 4. 464
pedibus compenſari pecuniam, *Fl.* 29. 175
Q. Pedius, *Planc.* 7. 571
L. Peducæus, *Flac.* 28. 171
pellex filiæ, *Cluent.* 70. 273
pellexit ad ſe mulierem locupletem, *Flac.* 30. 176
pellicatus, *Cluent.* 5. 96
penates, *Pro dom.* 57. 501
Penatium arx, 4 *Cat.* 9. 741
Penatium Deorum cærimoniæ, *Har. reſp.* 6. 516
pendet ſpe exigua extremaque ſalus noſtra, *Flac.* 2. 118
penetrare eodem gloriam noſtram, famamque cupimus, quo manuum noſtrarum tela pervenerunt, *Arch.* 10. 315. *ſeq.*
penitus introſpicite conjuratorum mentes, *Sul.* 27. 269
penitus perſpicere, *Cluent.* 35. 177
penſitant vobis vectigalia, *Man.* 6. 22
per cauſſam inopum, *Pro dom.* 5. 412
per riſum ac jocum, 2 *Agr.* 35. 514
per tot annos, *Mur.* 12. 46
per ſimulationem amicitiæ, *Red. ad Quir.* 9. 349
percenſere numerando, *Red. in S.* 1. 356
percipere aliquem modeſtiæ fructum, *Sul.* 1. 208
percipere ſenſum poteſt ex mærore patrio, *Flac.* 42. 203
percrebuiſſent illius voces, *Mur.* 25. 77
perculſi ſuſpicione aliqua repentina, *Cluent.* 38. 187
perculſi Sullani temporis calamitate, *Mur.* 24. 76
perculſus atque abjectus, 2 *Cat.* 1. 649
perculſus metu, *Pro dom.* 55. 500
percuſſæ turres de cælo, 3 *Cat.* 8. 706. *ſeq.*
percuſſit civem ſuum, cui debebat eſſe notiſſimus, *Flac.* 20. 150
perditus ſcelere aut egeſtate, *Pro dom.* 44. 484
peregrini Roma lege ejecti, 1 *Agr.* 4. 305
peregrinus, *Sul.* 7. 224
perendinus dies, an tertius, *Mur.* 12. 46

perfunctos jam ſe eſſe arbitrantur, *Cluent.* 41. 197, 198
perfunctus periculis, *Mur.* 2. 12
Pergameni largitione ſaturati, *Flac.* 7. 127
Pergamum, 2 *Agr.* 15. 412
Pergamus, *Flac.* 24. 160
periclitari ſalutem ſummæ reipublicæ, 1 *Cat.* 5. 617
pericula facile pellit, qui innocentia tectus eſt, *Man.* 24. 77
pericula eadem, quibus defuncti ſumus, ingredientibus favemus, *Mur.* 2. 12
pericula propulſare cupiunt homines etiam aliena, *Mur.* 22. 70
perimere — ſi vis aliqua major mihi reditum peremiſſet, *Planc.* 42. 623
periſtylum ampliſſimum, *Prod.* 44. 483
peritus quando nemo haberi poteſt, *Mur.* 13. 47
permanant ad aures noſtras, *Pro d.* 46. 486
permanere in rebus adverſis ſine ullo remedio atque allevamento, *Sul.* 23. 260
permiſſa ei non eſt poteſtas decernendi, *Red. in Sen.* 2. 359
permittere poteſtatem decemviris omnium rerum vendendarum & emendarum, 2 *Agr.* 24. 450
permotus odio, miſericordia, 1 *Cat.* 7. 626
pernoctare, *Arch.* 7. 309
perpendere ad diſciplinæ præcepta res omnes non oportet, *Mur.* 36. 104
perpendere diligentiſſime momenta officiorum omnium, *Mur.* 2. 9
perpetuandam judicum poteſtatem putavit, legis acerbitatem mitigandam,

perstring
perſtrinx
umqua
cione
rint,
perturba
Pro dom
pervaſer
rum o
pervaſer
quidar
rat, *S*
pervaſit
terran
pervenir
lios fr
pervenir
poſitu
neran
pervenir
cionis
pervenir
Cluent.
pervenir
umqu
lum ju
iunt,
perverte
perverti
Peſſinus
deoru
peſtem
peſtifer
peſtilen
tiam va

ent. 33. 173
iniæ, ut, *Mur*. 39. 109
2 *Cat*. 10. 672
nforaneus, *Clu*. 14.
122
). 428
. 451
eges, 2 *Agr*. 19. 429
ner, *Flac*. 18. 147
. 6. 20
. 16. 416. *Rab*. 7. 581.
e. 21. 593
Pro dom. 32. 463
Har. reſp. 18. 539
s, *Flac*. 22. 156
ſuum inſcribunt li-
nt de contemnenda
318
ui numquam arbo-
fiſcinam objeciſti,
144
3. 531
c. 7. 127
, *Flac*. 2. 117
or, *Flac*. 27. 168
226
249
. 583. 2 *Cat*. 2. 653
3. 611
, *Pro dom*. 41. 477
virtutum, *Planc*. 12.
579
ſolum piget ſtultitiæ
idet, *Pro dom*. 11. 424
ulier ſibi ad confir-
ias affinitatis con-
nori fore putavit,
265
ntes poëtæ, *Arch*. 10.
318
eſtate coactus, *Red*.
367
ibid.
l. in Sen. 6. 373
o conſules, quorum
humiles, pravæ,
ac ſordibus, *Red. in*
366
ſimile, *Pro d*. 26. 452
onis, *Red. ad Q*. 3. 336
260
8. *Planc*. 5. 566
data a Clodio, *Pro*
442

Piſonis vita & ſtudia deſcribuntur, *Red. in Sen*. 7. 374
C. Piſonis defenſor Cicero, *Flac*. 39. 198
Cn. Piſonis conſpiratio, *Mur*. 8. 38
placare precibus divinum numen ſcelere violatum, *Pro dom*. 55. 499
placare voluntates populi turbatas, *Planc*. 4. 566
placavi odia improborum, *Pro d*. 17. 434
L. Plætorius ſenator, *Cluent*. 60. 243
M. Plætorius ædilis curulis, *Clu*. 45. 206
Plaguleji, *Pro dom*. 33. 465
Plancius adoleſcentulus cum A. Torquato profectus eſt in Africam, *Pl*. 11. 577
Cn. Plancius, *Red. in Sen*. 14. 395
L. Plancius, *Cluent*. 51. 219
planus improbiſſimus, *Cluent*. 26. 155
Plato, *Mur*. 30. 89
Platonis & Ariſtotelis æmuli moderati, *ibid*.
Plator ex Oreſtide, *Har. reſp*. 16. 536
plebi quoque urbanæ majores conventicula quædam eſſe voluerunt, *Pro dom*. 28. 455
plebejæ amplæ & honeſtæ familiæ, *Mur*. 7. 23
plebiſcita aut populi juſſa ſummota concione, diſtributis partibus, tributim & centuriatim deſcriptis ordinibus, claſſibus, ætatibus re multos dies promulgata & cognita majores fieri voluerunt, *Flac*. 7. 126
Plotius, *Planc*. 22. 594
A. Plotius, *Planc*. 7. 571
C. Plotius ſenator, *Flac*. 21. 152
L. Plotius poëta Mario gratus, *Arch*. 9. 313
plus vidiſtis, *Man*. 22. 71
poculorum magnitudinem & bibendo Aſiam ſuperavit, *Flac*. 37. 194
poculum mortis exhauſtum, *Clu*. 11. 114
pœna graviſſima eſt a diis immortalibus furor & amentia, *Har. reſp*. 18. 539
pœna — nemo judicium reprehendit, cum de pœna quæritur, ſed legem, *Sul*. 22. 257
pœna publice conſtituta, *Pro dom*. 38. 474
pœna capitis nequit conjungi cum pecunia, *Pro dom*. 27. 453
pœna legitima ſæpe turpitudinem non habet propter vim temporum, *Pro dom*. 31. 462
pœnæ veræ ſceleribus ab diis conſtitutæ, *Har. reſp*. 18. 540

pœnas impiorum acerbiſſimas pe
runt, 2 *Agr.* 34.
Pœni, *Man.* 6.
Pœni calliditate Rom. vincunt,
reſp. 9.
poëta natura valet & mentis virib
citatur & quaſi divino quodam
afflatur, *Arch.* 8.
poëta præſtanti ingenio ſi vellet
hominem deterrimum fictis co
ſitiſque vitiis deformatum indu
nullum dedecus reperire poſſet,
in Clodio non inſit, *Har. reſp.* 2
poëtæ — quæ ſcripta ſunt gravi
præclare a poëtis, nobis ſcripta
Planc. 24.
poëtæ ſancti ab Ennio appellati, *A*

poëtarũ in calamitatibus mos, *Ma*
Polemocrates, *Flac.* 30.
Poles, *Flac.* 18.
polliceor tibi & defero quicquid p
auctoritate, fide, conſtantia, a
rem conficiendam, *Man.* 24.
polluere cæremonias, *Pro dom.* 40
polluere ludos omni flagitio, de
maculare, ſcelere obligare, *Har. r*

polluiſti religiones aut ementien
ſtuprando, *Pro dom.* 48.
Pompejani in Campania, *Sul.* 21.
Pompeji, 2 *Agr.* 31. 492. & 35.

bonorum eſt monere mo-endam eſſe religionis, *Pro* 475
jus abſconditum, *P. d.* 54. 498
nomina qui domum Cice-ini religione una mente libe- *Har. re p.* 6. 517
:giis quodam opibus & ipſa eligionis vallatum populus s Lucullo imperante aperuit, 313
Man. 3. 13. 1 *Agr.* 2. 294. *&* . 56
Bithynia, una quæſtoris pro- *Red. in Sen.* 15. 397
s, *Cluent.* 35. 178
s libertini filius, *Cluent.* 47. 211
s exul, *Red. ad Quir.* 3. 334. 31. 461. *&* 32. 464
s de ambitu accuſatus, . 180
— quid tam populare, quam 2 *Agr.* 4. 354
ibid. 4 *Cat.* 5. 728
Giu poteſtatem nemo habere . *Agr.* 11. 392
n. quondam proprium fuit omo bellare, *Man.* 12. 41
=ſtas in agro municipiis adi- *Pro dom.* 30. 459
liberorum conditio eſt, poſſe vel dare, vel detrahere quod que, *Planc.* 4. 566
n mari comparatus, *Cluent.* 49. 217
a dilectu aliquo aut ſapientia d judicandum, ſed impetu quam & temeritate, *Planc.* 4. 565
oteſt & ſolet nonnumquam ræterire, *Planc.* 3. 564
on ſemper eſt æquus dignita-t, *ibid.* 563
nanis judex dignitatis, *ibid.* 562. *ſeq.*
n comitiis interdum factum ır, quaſi non ipſe fecerit, . 61
om. quis, *Pro dom.* 33. 465
om. aures habet: oculos acres utos *Planc.* 7. 604
om. non eſt, multitudo homi-ervis conductis, ex facinoroſis, bus congregata, *Pro d.* 33. 466
populus Rom. ſæpe prætulit candidatis ſuperioribus genere aut virtute deteriores, *Planc.* 5. 566
populus Rom. ſua ſponte placatus hominum ſeditioſorum vocibus concitatur *Cluent.* 49. 217
Porcia lex *Rab.* 565
porrexit mihi afflicto & jacenti fidem, dextramq; conſularem, *Red. in S.* 9. 382
porrigere manus *Flac.* 7. 127
Porta Eſquilina, *Cluent.* 13. 119
portenditur periculum *Har resp.* 12. 531
portenduntur metus *Har. resp.* 25. 553
portenta hæc cogitarent *Agr.* 20. 435
portentorum explanationes Etruſcorum diſciplina continentur, *Har. resp.* 9. 522. *ſeq.*
porticus cum conclavibus pavimentata trecentum pedum, *Pro dom.* 44. 483
portus ac perfugium fortunæ miſeræ multumque jactatæ, *Cluent.* 3. 89
portus Cajetæ celeberrimus ac pleniſſimus navium *Man.* 12. 42
poſita in oculis civitatis ædes, *Pro dom.* 38. 478
poſitus cuſtos in frumento, *Flac.* 19. 149
poſſeſſionem gratiæ, libertatis, ſuffragiorum, dignitatis urbis, fori, ludorum, feſtorum dierum, ceterorum retinere, 2 *Agr.* 27. 465
poſſeſſiones relictæ *Agr.* 1 286
poſſeſſiones ſuas tanto amore complexi tenebant, ut a ſe membra divelli citius ac diſtrahi poſſe diceres, *Sul.* 20. 253
poſt hominum memoriam nulla res major a tribuno plebis ſuſcepta, *Rab.* 2. 560. *ſeq.*
poſt hominum memoriam teterrimi conſules, *Planc.* 35. 615
poſt homines natos, *Pro dom.* 9. 419. *ſeq.*
poſt homines natos — res poſt homines natos pulcherrima, *Pro dom.* 35. 468
poſt Romam conditam, *Red. in Sen.* 9. 382
poſt ſacra conſtituta, *Har. resp.* 7. 517
poſte tenendo & aliquo dicto conſecrabatur domus *Pro dom.* 45. 485
poſtem ædium tenebat pontifex, cum domum aut ædem aliquam conſecrabat, *Pro dom.* 45. 485
poſtem teneri in dedicatione templi oportet, *Pro dom.* 46. 486
poſterior — ſuam ſalutem poſteriorem ſalute communi ducere, *Rab.* 1. 560
poſte-

poſteritatis cogitatio, *Arch.* 11.
poſtulare aliquem, *Pro dom.* 29.
poſtulaſſet ſibi noctem ad delib
dum, *Red. ad Quir.* 5.
poſtulatio Telluri deberi dicitur,
reſp. 14.
poſtulationes eſſe Iovi, Saturno
Har. reſp. 10. 52
poſtulavit ſervum ab Oppianico in
ſtionem, *Cluent.* 63.
Cn. Poſtumius, *Mur.* 27.
Poſtumus, *Pro dom.* 44.
poſuerunt auctoritatem, quæ
omnibus, *Pro dom.* 45.
potentia vix ferenda, *Planc.* 10.
Potentia urbs Piceni, *Har. reſp.* 28
poteſtas erepta ſit Iunio ſui defend
Cluent. 34.
poteſtas regia, *Cluent.* 44.
poteſtates omnes, imperia, curat
ab univerſo populo proficiſci de
maxime quæ conſtituuntur a
quem populi fructum & co
dum, 2 *Agr.* 7.
potio — prima potione muliere
ſtulit, *Cluent.* 14.
præ me fero, *Rab.* 5.
præbent adverſis rebus perfugium
latium, *Arch.* 7.
præberi negotium datum a ſenatu
quod a Licinia virgine Veſtali, ſi
ſacerdotio prædita dedicatum

IN CONTEXTVM.

...ſtrare & præcinere magnum ali... videntur dii pop. Rom. *Har.* ... 524
...e, *Planc.* 26. 601
...e voluit occupare Catilina, ... 80. 613
...ager, 2 *Agr.* 28. 476
...da repulſæ, inquiſitio candidati, ... 21. 69
...ictus morbo, *Rab.* 7. 581
...eris cum bello prædonum, ... 22. 71
...i labori & negotio, 2 *Agr.* 17. 422. *ſeq.*
...beris verbis, *Pro dom.* 55. 499
...iberus atque perverſus, *Clu.* 26. 153
...ere alicui depoſitam & deſtina... laudem, *Har. reſp.* 3. 512
...ativa centuria, *Planc.* 20. 591
...ativæ primus cuſtos præfectus a ...e Cicero, *Red. in Sen.* 7. 376
...ativum omen in comitiis, ... 18. 64
...ptio legis, 2 *Agr.* 9. 379
...ptio ſemihoræ, *Rab.* 2. 563
...tes dii, 3 *Cat.* 8. 705
...tes auxilium eſſe laturos huic ur... 2 *Cat.* 9. 669
...o legis cauſſam aliquam defende... *Cluent.* 52. 223
...o parietum ſe tuebantur, *Red. ad* ... 6. 343
... amicorum officia ac ſtudia, ... 22. 70
... — illud, quod mea virtus præ... potuit, *Red. ad Quir.* 4. 338
... — nullos prædones fore, quis ... poterat? *Flac.* 12. 134
...e ſalvos ſocios, *Man.* 18. 59
...e ſtudia, officia, *Mur.* 3. 15
...erunt mare tutum, *Flac.* 13. 136
...ſunt omnibus officia, operæ meæ, ... 9. 227
...entur tibi, 1 *Cat.* 10. 636
...e ſilentio, *Sul.* 21. 255
...i multi a populo in minoribus ...ratibus & tamen conſules facti, ... 21. 593
...s a populo, *Planc.* 3. 564
... filii ſedere ſolent in equis ...phantium, *Mur.* 5. 19. *ſeq.*
...rbamus jurare debet optimum ...que in ſelectos judices referre, ... 43. 202

prætores Capuæ, qui in ceteris coloniis duumviri, 2 *Agr.* 34. 504
prætores quæſtoribus in parentum loco, *Planc.* 11. 578
prætoria poteſtas, *Man.* 24. 77
prætuliſti ferrum adoleſcentulis ad audaciam, facem ad libidinem, 1 *Cat.* 1. 619. *ſeq.*
prætuliſtis menti meæ lumen clariſſimum in tantis tenebris erroris & inſcientiæ, *Sul.* 14. 238. *ſeq.*
præturæ juriſdictio, *Flac.* 3. 119
præturæ ſors, *Mur.* 19. 65
prætura probata in jure, grata in munere, ornata in provincia, *Mur.* 26. 79
prævaricari accuſatori, *Cluent.* 21. 140
prævaricari, *Har. reſp.* 20. 543
prata Vacci, *Pro dom.* 38. 473
precatio ſolennis conſularibus auſpiciis conſecrata, *Mur.* 1. 7
precibus petit a P. Sulla, *Sul.* 19. 250
premebatur cauſſa honeſtiſſimis hominibus, *Cluent.* 19. 135
premebatur faucibus, *Cluent.* 31. 168
premebatur re, *ibid.* 169
premere forum, *Planc.* 27. 602
premeretur bello tetro & periculoſo, *Man.* 11. 40
premi ære alieno, 2 *Cat.* 9. 668
princeps mihi fuit & ad ſuſcipiendam & ad ingrediendam rationem horum ſtudiorum, *Arch.* 1. 288
princeps atque architectus ſceleris, *Cluent.* 22. 142
princeps virtute, exiſtimatione, nobilitate, *Cluent.* 5. 93, 94
principiis cognitis extrema facilius intelliguntur, *Cluent.* 4. 98
privare aliquem vita, *Rab.* 3. 565
privatis in rebus, ſuiſque ſumtibus minimo contenti Romani: in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam ſplendoremque revocabant, *Flac.* 12. 134
Privernas fundus Bruti, *Cluent.* 51. 220
Privernus ager, 2 *Agr.* 25. 455
privilegiis tyrannicis irrogatis indemnatum exturbabas, *Pro dom.* 42. 479
privilegium de Ciceronis peſte a Sex. Clodio latum, *Pro dom.* 10. 423
privilegium lex privata, *Pro dom.* 17. 434
pro conſule miſſus eques Rom. Pompejus, *Man.* 21. 67

pro

lum in patriam reductus eſt, ſed etiam equis inſignibus & curru aurato reportatus, *Red. in Sen.* 11. 390
P. Lentuli ſomnus, 3 *Cat.* 7. 702
P. Lentulo, Q. Metello Coſ. *Har. reſp.* 7. 518
P. Mucius, *Planc.* 36. 616
P. Nigidius, *Sul.* 14. 240
P. Octavii Balbi laus, *Cluent.* 38. 188
P. Popillius, *Red. ad Quir.* 4. 338
P. Popillius fortis & conſtans in optima ratione civis, damnatus & reſtitutus, *Pro dom.* 32. 464
P. Popillius revocatus in patriam tribubunitiis rogationibus, *Red. ad Q.* 4. 338
P. Quinctilius Varus, homo ſumma religione & ſumma auctoritate praditus, *Cluent.* 19. 135
P. Rutilius Rufus, tribunus pl. factus non eſt, conſul factus eſt, *Planc.* 21. 593
P. Saturius, *Cluent.* 38. 188
P. Scipio, *Mur.* 14. 54
P. Scipio natus videtur ad interitum exitiumque Karthaginis, *Har. reſp.* 4. 512
P. Scipio pontifex maximus Ti. Gracchum mediocriter labefactantem ſtatum reipublicæ privatus interfecit, 1 *Cat.* 1. 605
P. Scipio privatus arma ſumſit, *Planc.* 36. 616
P. Scipio vir optimus a ſenatu judicatus ſacra Bonæ deæ e Phrygia adſcita accepit, *Har. reſp.* 13. 531
P. Scipionis vis intima privati hominis,

ibi domo remedium exi-
luent. 9. 110
ſlam rerum novarum, 501
:u jus amplitudine aut præ-
lis aut adjumenta honori-
24. 77
aliquam bonam gratiam, 78
:uſatio ad moram familia-
Rab. 3. 565
'idia, non honos habetur, 446
ıentis omnibus vehemen-
uent. 63. 253
:cta bona labore, *Clu*. 34. 177
neno infinita eſt & omnes
igat, *Cluent*. 54. 228
;e conſtituta, *ibid*. 227
.tuta lege de re aliqua, 84
na, *Arch*. 2. 291
:us triſtis, atrox, *Mur*. 20. 66
judicium inter ſicarios, 227
ım, *Cluent*. 63. 253
bere in filii caput, *Clu*. 65. 258
bere de viri morte con-
nt. 64. 257
atori in filii loco eſt,
4. 395
is prætores in parentum
ere præſcribit mos majo-
11. 578
eſſalonicæ, *Planc*. 41. 622
, *Mur*. 8. 26. *ſeq*.
o paſtus, *Cluent*. 26. 155
ɔnis in Sicilia, *Pl*. 26. 602
s fuit, *Flac*. 25. 164
um in nobis, *Arch*. 1. 289
ini, *Cluent*. 8. 108
ımus eadem, quæ dole-
4. 159
e, *Sul*. 10. 229
ıominum liberæ apud
ɔrum injuriis, *Man*. 14. 49
d queror, tam me ab iis
tum, &c. 2 *Agr*. 20. 435
icque, *Cluent*. 19. 133
dom. 8. 418
ır. 25. 99
ı II.

quid multa? *Planc*. 27. 602
C. Quintilius, *Cluent*. 62. 251
S. Quintilius, *Red. in Sen*. 9. 381
L. Quintius patronus Oppianici, *Clu*. 27. 157
P. Quintius Varus, *Cluent*. 19. 135
Q. Cæpio Druſi inimicus, *Pro dom*. 46. 486
Q. Catulus, *Man*. 17. 55
Q. Catulus pater & filius, *Arch*. 3. 295
Q. Catulus a Manlio ſuperatus eſt in comitiis, *Mur*. 17. 61
Q. Catulus M. Fulvii domum, cum is fratris ſui ſocer fuiſſet, monumentum ſuarum manubiarum eſſe voluit, *Pro dom*. 43. 482
Q. Catulus porticum de manubiis Cimbricis fecit, ubi M. Flacci domus fuerat, *Pro dom*. 38. 474
Q. Claudia, femina matronarum caſtiſſima habita, ſacra Bonæ deæ accepit, *Har. reſp*. 13. 531
Q. Conſidius, *Cluent*. 38. 188
Q. Fabricius, *Red. in Sen*. 8. 380
Q. Hortenſius, *Man*. 17. 56
Q. Magius Chilo, 3 *Cat*. 6. 700
Q. Manilius triumvir, *Cluent*. 13. 120
Q. Marcius cenſor, *Pro dom*. 50. 492
Q. Metellus, *Cluent*. 35. 178
Q. Metellus Ciceronis inimicus Clodii frater, ſalutem ac dignitatem Ciceronis diſſenſioni ſuæ prætulit, *Pro dom*. 3. 408
Q. Metellus cum armis ſuperior eſſe poſſit, ceſſit, *Planc*. 36. 616
Q. Metellus in patriam reſtitutus multis pro eo deprecantibus, *Red. ad Q*. 3. 335
Q. Metellus expulſus, idemque revocatus, *Pro dom*. 32. 464
Q. Metellus perſeverantiam ſententiæ ſuæ, non ſalutem reipublicæ retinuit, *Planc*. 36. 617
Q. Metellus Pius poëtis etiam Cordubæ natis aures ſuas debebat, *Arch*. 10. 318
Q. Metelli de Pſeudophilippo triumphus, *Mur*. 14. 54
Q. Mutius, *Rab*. 7. 581
Q. Papirius legem rogavit, nequis injuſſu plebis ædes, terram, aram conſecraret, *Pro dom*. 50. 491
Q. Pedius, *Planc*. 7. 571
Q. Servilius Ahala Sp. Melium novis rebus ſtudentem manu ſua occidit, 1 *Cat*. 1. 606

s conatum, *Har. reſp.* 4. 513
en magnum & ſanctum ho-
idetur, *Man.* 9. 32
tas, *Har. reſp.* 25. 552
lio, integritate tueri, vir-
cere, *Man.* 20. 64
, *Mur.* 10. 33
ini Tarquinius & Numa &
tius, *Sul.* 7. 224
allis nullum in libero popu-
itatis regiæ veſtigium reti-
ajores, *Rab.* 3. 368
fficil ſe continere, 2 *Ag.* 35. 516
orbis terræ definiuntur res,
populus Rom. *Arch.* 10. 315
in republica, *Sul.* 8. 226
eronis ſe ferre poſſe negabat
, *Sul.* 7. 222
um fuit umquam, quod non
aliquo, at regionibus tamen
ineatur, 2 *Agr.* 14. 405. *ſeq.*
pare Romæ qui ſint conati, 227
æ fortunæ alliciunt miſeri-
Man. 9. 32
lationes venales, *Pro d.* 50. 492
moderatio ad uſum defini-
. 58. 503
iæ inopia — propter ino-
rumentariæ populus Rom.
um convenit, *Pro d.* 3. 407
virtus præſtat cæteris omni-
10 33
es, *Planc.* 16. 586
nterpoſita repentini in nos
ſediſtis, *Sul.* 32. 283
t conceſſa ad placandum at-
ericordiam, *Pro dom.* 17. 435
arium, 1 *Agr.* 4. 304
os doctrina, *Arch.* 6. 303
k metu, 1 *Cat.* 13. 644
— Cicero non utebatur iis
uæ avocarent a religione, 522
fuit C. Mario quominus
m prætorem occideret, 701. *ſeq.*
let in ſcelere, *Pro d.* 54. 498
i cuique civitati religio eſt, 172
gentia major eſt jurati judi-
nlonis, *Cluent.* 43. 202

religio ſolennis conſulum inito honore, *Red. ad Quir.* 5. 341
religione & pietate omnes nationes vincunt Romani, *Har. reſp.* 9. 524
religionem teſtimoniorum & fidem Græci non colunt, *Flac.* 4. 121
religionis domeſticæ auctor pontifex, *Pro dom.* 51. 493
religionis eſt quidam modus, *P. d.* 40. 475
religionum colentes qui, *Planc.* 33. 611
religionum colendarum auctores ac magiſtros majores habet Cicero, *Har. reſp.* 9. 522
religioſus — facere locum aliquem religioſum, *Har. reſp.* 15. 535
relictus ab omni non modo honeſtate, ſed etiam ſimulatione honeſtatis, *Rab.* 8. 583
relictus locus nullus eſt novæ calamitati, *Sul.* 32. 283
relinquere nullum locum defenſioni, *Cluent.* 22. 148
relinquit cauſſam & ſuſceptam & manifeſtam, *Cluent.* 13. 121
reliquit totam cauſſam, *Cluent.* 39. 189
reliquus unus e multis, *Cluent.* 7. 106
rem integram deferrem ad conſilium publicum, 3 *Cat.* 3. 690
remedia. ad omnia remedia ac perfugia cauſſarum confugi, *Cluent.* 19. 133
remediis acrioribus ſaluti ſuæ ſubveniendum putavit, *Cluent.* 24. 148, 149
remiſſio animi, *Arch.* 7. 308
remiſſio pœnæ, 4 *Cat.* 6. 735
remiſſior in ulciſcendo, qui fuit, laudatur, *Red. ad Quir.* 9. 351
remiſſum atque conceſſum, non omiſſum, *Sul.* 16. 243
remittit ei manubias, 1 *Agr.* 4. 305
remittit hoc Rullo Pompejus, 2 *Agr.* 23. 446
remotiſſimi a Græcorum luxuria & levitate, *Flac.* 29. 175
remove te a ſuſpicione alicujus commodi, 2 *Agr.* 8. 377
removit ſe ab omni ejuſmodi negotio, *Cluent.* 15. 126
remunerari beneficia alicujus, *Red. in Sen.* 12. 391
remunerari — tardior in beneficiis remunerandis, *Red. ad Quir.* 9. 352
remuneratio benevolentiæ, *Pro d.* 11. 423
renovare alicujus deſiderium ac memoriam ſuo fletu, *Red. ad Quir.* 3. 336

conatum, *Har. reſp.* 4. 513
n magnum & ſanctum ho-
detur, *Man.* 9. 32
as, *Har. reſp.* 25. 552
io, integritate tueri, vir-
ere, *Man.* 20. 64
Mur. 10. 33
.ni Tarquinius & Numa &
ius, *Sul.* 7. 224
llis nullum in libero popu-
tatis regiæ veſtigium reti-
ajores, *Rab.* 3. 568
ficil ſe continere, 2 *Agr.* 35.
516
tbis terræ definiuntur res,
populus Rom. *Arch.* 10. 315
n republica, *Sul.* 8. 226
ronis ſe ferre poſſe negabat
, *Sul.* 7. 222
m fuit umquam, quod non
liquo, at regionibus tamen
neatur, 2 *Agr.* 14. 405. *ſeq.*
pare Romæ qui ſint conati,
227
e fortunæ alliciunt miſeri-
Man. 9. 32
ationes venales, *Pro d.* 50.
492
noderatio ad uſum defini-
. 58. 503
æ inopia — propter ino-
umentuiæ populus Rom.
m convenit, *Pro d.* 3. 407
irtus præſtat cæteris omni-
10 33
s, *Planc.* 16. 586
terpoſita repentini in nos
ediſtis, *Sul.* 32. 283
conceſſa ad placandum at-
ricordiam, *Pro dom.* 17. 435
rium, 1 *Agr.* 4. 304
s doctrina, *Arch.* 6. 303
metu, 1 *Cat.* 13. 644
Cicero non utebatur iis
æ avocarent a religione,
522
fuit C. Mario quominus
n prætorem occideret,
701. *ſeq.*
et in ſcelere, *Pro d.* 54. 498
cuique civitati religio eſt,
172
entia major eſt jurati judi-
ſtoris, *Cluent.* 43. 202

religio ſolennis conſulum inito honore, *Red. ad Quir.* 5. 341
religione & pietate omnes nationes vincunt Romani, *Har. reſp.* 9. 524
religionem teſtimoniorum & fidem Græci non colunt, *Flac.* 4. 121
religionis domeſticæ auctor pontifex, *Pro dom.* 51. 493
religionis eſt quidam modus, *P. d.* 40. 475
religionum colentes qui, *Planc.* 33. 611
religionum colendarum auctores ac magiſtros majores habet Cicero, *Har. reſp.* 9. 522
religioſus — facere locum aliquem religioſum, *Har. reſp.* 15. 535
relictus ab omni non modo honeſtate, ſed etiam ſimulatione honeſtatis, *Rab.* 8. 583
relictus locus nullus eſt novæ calamitati, *Sul.* 32. 283
relinquere nullum locum defenſioni, *Cluent.* 22. 148
relinquit cauſſam & ſuſceptam & manifeſtam, *Cluent.* 13. 121
reliquit totam cauſſam, *Cluent.* 39. 189
reliquus unus e multis, *Cluent.* 7. 106
rem integram deferrem ad conſilium publicum, 3 *Cat.* 3. 690
remedia. ad omnia remedia ac perfugia cauſſarum confugi, *Cluent.* 19. 133
remediis acrioribus ſaluti ſuæ ſubveniendum putavit, *Cluent.* 24. 148, 149
remiſſio animi, *Arch.* 7. 308
remiſſio pœnæ, 4 *Cat.* 6. 735
remiſſior in ulciſcendo, qui fuit, laudatur, *Red. ad Quir.* 9. 351
remiſſum atque conceſſum, non omiſſum, *Sul.* 16. 243
remittit ei manubias, 1 *Agr.* 4. 305
remittit hoc Rullo Pompejus, 2 *Agr.* 23. 446
remotiſſimi a Græcorum luxuria & levitate, *Flac.* 29. 175
remove te a ſuſpicione alicujus commodi, 2 *Agr.* 8. 377
removit ſe ab omni ejuſmodi negotio, *Cluent.* 15. 126
remunerari beneficia alicujus, *Red. in Sen.* 12. 391
remunerari — tardior in beneficiis remunerandis, *Red. ad Quir.* 9. 352
remuneratio benevolentiæ, *Pro d.* 11. 423
renovare alicujus deſiderium ac memoriam ſuo fletu, *Red. ad Quir.* 3. 336

ere veſtigium —— nullum pri-
aæ dignitatis veſtigium retinere, *l.* 32. 283
ere eam voluntatem, quam ſemper
buiſtis erga me, 3 *Agr.* 1. 534. *ſeq.*
ctandus a me locus, *Mur.* 26.79. *ſeq.*
liſſet memoriam Sullæ commemo-
tio Autronii, *Sul.* 13. 236
lit ad collegium, *Pro dom.* 51. 493
lit ad juriſconſultos, *Flac.* 32. 185
ndere mucronem ſtili cenſorii, *uent.* 44. 204
cabant illam rem ad illam rationem
: conjecturam, *Pro dom.* 6. 413. *ſeq.*
care ad veteris conſuetudinis ſimili-
adinem, *Cluent.* 40. 191
ocare ad manus, *Cluent.* 49. 215
ocavit eum avaritia ab inſtituto curſu
d prædam, *Man.* 14. 48
oco & reflecto nonnumquam ani-
mum meum ad ulciſcendam oratio-
nem meam incitatum, *Sul.* 16. 242
non eſt qui calamitoſos non deſerit, *ul.* 7. 223
acrorum patricius, *Pro dom.* 14. 430
gini, *Arch.* 3. 293
liorum uſque ad memoriam Cice-
is diſciplina navalis & gloria per-
aſit, *Man.* 18. 58
as, *Planc.* 34. 614
am eſt, quod eſt dubium, id re-
ere incertum: quod nemini du-
oteſt eſſe, id judicare, *Mur.* 32. 94
non debent homines populum,
præſit: ſed a populo rogari,
36. 103
non omnia poſſunt — non exce-
, ut, ſi quid jus non eſſet rogare,
et rogatum, *Pro dom.* 40. 476
eſt gratioſiſſima, *Planc.* 10. 576
nem de ſe nolle ferri Sullam,
22. 256
nem tuliſſet de piratico bello,
in Sen. 5. 367
in montibus poſita & convalli-
cenaculis ſuſpenſa, anguſtiſſimis
tis, 2 *Agr.* 35. 513
ita geruntur multa, ut vix ea
fiunt in provinciis audiantur,
c. 26. 601
non negligebantur artes Græcæ,
ch. 3. 293
ni tempora voluptatis laboriſque
pertiunt, *Mur.* 35. 101

Romani pietate & religione ceteras na-
tiones vincunt, *Har. reſp.* 9. 524
Romanorum civium cædes per univer-
ſam Aſiam, *Flac.* 25. 162
Romiliæ tribus, 2 *Agr.* 29. 478
Romulus, *Rab.* 4. 571. 1 *Cat.* 13. 645
Romulus ad deos immortales ab homi-
nibus benevolentia famaque ſublatus
eſt, 3 *Cat.* 1. 684
Romulus de cœlo tactus, 3 *Cat.* 8. 707
Roſcii morte omnes commoti ſunt, *Arch.* 8. 309
roſtra exuviis nauticis & claſſium ſpoliis
ornata, *Man.* 18. 60
roſtra obſidet curia, *Flac.* 24. 160
roſtra per adventum L. Sullæ deſerta, *Cluent.* 40. 191
Rudius Ennius, *Arch.* 10. 315
ruere illa non poſſunt, ut hæc non eo-
dem labefactata motu concidant, *Man.* 7. 25
ruina quædam & tempeſtas, non judi-
cium, *Cluent.* 35. 179
ruina reſtinguendum incendium, *Mur.* 25. 78
Rullus tribunus pl. *Pro dom.* 16. 433. *ſeq.*
P. Rullus, 2 *Agr.* 5. 360
A. Rupilius medicus, *Cluent.* 63. 252
ruſticari, *Arch.* 7. 309
L. Rutilius, *Cluent.* 65. 258
P. Rutilius, *Rab.* 7. 581

S.

Sabinus ager, 2 *Agr.* 25. 455
C. Sacerdos legatus in Creta, *Planc.* 11. 578
ſacerdotia non mandabantur a populo, 2 *Agr.* 7. 371
ſacra Bonæ deæ viri oculis ne impruden-
tis quidem aſpici fas eſt, *Har. reſp.* 5. 514. *ſeq.*
ſacra Bonæ deæ occulta & maribus non
inviſa ſolum, ſed etiam inaudita, *Har. reſp.* 27. 555
ſacra interire noluerunt majores, *Mur.* 12. 44
ſacra via, *Planc.* 7. 571
ſacra Clodiæ gentis, *Pro dom.* 13. 427
ſacramentum injuſtum — ſi decem-
viri ſacramentum injuſtum in liberta-
tem judicaſſent, *Pro dom.* 29. 458
ſacrarium reip. *Mur.* 39. 109
ſacrificia gentilitia, *Har. reſp.* 15. 535

 ſacri-

o pontifex maximus, 1 *Cat.* 1. 605
. Scipiones, *Planc.* 25. 598
onis vis, *Pro dom.* 34. 466
um ſepulchrum, *Arch.* 9. 314
ebs: jubet populus, *Flac.* 7. 126
dilicius, *Cluent.* 45. 206
um magiſtratibus in rationibus, mentiſque publicis verſantur, m. 28. 454
: ratio paſſionis, *Man.* 6. 22
m eminentiſſimis canibus, tam-jumis, *Har. reſp.* 27. 556
tur multi, *Mur.* 33. 96
m fratrem ſuum judicatam meā m eſſe dicebat, *Har. reſp.* 14. 534
s vitæ ſine ulla offenſione cur-*Red. ad Quir.* 1. 329
illo nihil eſſe umquam exiſti-n, *Cluent.* 44. 204
ſcordias, *Har. reſp.* 22. 544
vidia, *Cluent.* 33. 173
: tempore eſt accuſatus, *Clu.* 37. 185
orta propter inopiam rei fru-riæ poſt reditum Ciceronis, m. 3. 407
s domeſticæ, 2 *Agr.* 33. 500
s & diſcordiæ concitandæ facul-ar, *Mur.* 39. 109
aut inſidioſa aut impudens in-a videtur, 2 *Agr.* 5. 559
m mali poëtæ Sulla præmio di-uravit, *Arch.* 10. 317
: quo die Clodius Ciceronem e exire coëgit, negavit ſe Romæ *Pro dom.* 30. 459
ciebat, *Cluent.* 21. 139
, *Planc.* 5. 566
Pro dom. 44. 482. *Har. r.* 14. 533
a lex, *Clu.* 56. 235. 2 *Agr.* 12. *ro dom.* 9. 421
ia de civibus Romanis, 4 *Cat.* 5. 730
iudicia infamia, *Clu.* 22. 143
ætatis gradus, *Man.* 21. 66
multis commodis carent moleſta ac difficilia ſubeunt, 55. 230
boni eſt in ſenatum venire, . 4. 408
a ornamenta, locus, auctoritas, plendor, apud exteras nationes & gratia, toga prætexta, ſella , inſignia, faſces, &c. *Clu.* 56. 235
ſenatus decrevit, eos, qui domum Ciceronis violaſſent, contra remp. eſſe facturos, *Har. reſp.* 8. 519
ſenatus, ſummum eſt populi Rom. populorumque omnium & gentium conſilium, *Pro dom.* 28. 454
ſenatus veſte mutata fuit in periculo Cicero, *Red. in Sen.* 12. 392
ſenatus judicium eſt de jure legum, *Pro dom.* 27. 453
ſenatus princeps ſalutis mentiſque publicæ, *Har. reſp.* 27. 555
S. C. ſimili C. Mario & L. Valerio Coſ. permiſſa eſt reſp. 1 *Cat.* 2. 607
ſenatuſconſultum factum C. Mario, L. Valerio Coſ. *Rab.* 7. 578
S. C. quæ ſalus Cicer. omnibus gentibus commendata eſt monumento S. Marii factum, *Planc.* 32. 610
S. C. ut L. Opimius videret, ne quid reſp. detrimenti caperet, 1 *Cat.* 2. 606
ſenes coëmptionales, *Mur.* 12. 44
ſententia libidinoſa, *Pro dom.* 2. 406
ſententia ut navigium ex reip. tempeſtate moderanda, *Planc.* 39. 619. *ſeq.*
ſententiæ contra conjuratos dictæ, *Red. in Sen.* 10. 387
ſententiam tamquam aliquod navigium ex reip. tempeſtate moderari, non eſt inconſtantis, *Planc.* 39. 619. *ſeq.*
ſententiam dicere ſecundum aliquem, *Flac.* 21. 153
ſententias eaſdem non ſemper eſſe defendendas, *Planc.* 39. 620
ſententias palam ferri ſe velle dixit, quæ tum erat poteſtas, *Cluent.* 27. 158
ſententiis decem & ſex abſolutio confici poterat, cum judices triginta duo ſedebant, *ibid.* 157
ſentinam exhaurire, 2 *Agr.* 26. 465
ſentire omnia egregia ac præclara de rep. 3 *Cat.* 2. 688
ſepararentur duo maria pertenui diſcrimine, 2 *Agr.* 32. 495
ſepelire vos incendio patriæ conatus eſt Catilina, *Flac.* 38. 196
Seplaſia, 2 *Agr.* 34. 508
C. Septimius, *Red. in Sen.* 9. 381
P. Septimius, *Flac* 4. 122
P. Septimius Scævola, *Cluent.* 41. 197
ſepulta patria, 4 *Cat.* 6. 732
ſequeſter & confirmator pecuniæ, *Cluent.* 26. 154
ſequeſtrem fuiſſe, *Planc.* 18. 589

C. Seranus, *Planc.* 5.
Sergii, *Pro dom.* 33.
Sergius Galba, *Rab.* 7.
L. Sergius, *Pro dom.* 5.
Q. Sergius ſenator, *Cluent.* 7.
ſerpit hic rumor, *Mur.* 21.
ſerrula omni ex parte dentium adun
tortuoſa, *Cluent.* 64.
C. Serranus, *Rab.* 7.
Sertoriana pars & Hiſpanienſis, *Man.*
Sertoriana tempora, 2 *Agr.* 30.
Sertorius, *Mur.* 15.
ſervator reipub. ——— perditor,
Planc. 36.
ſervata in eo non eſt conſuet
Cluent. 35.
ſervata gens Iudæorum, *Flac.* 28.
ſervatum conſilium ſenatus ——
ſervatum, &c. *Planc.* 18.
Servilii victoria, 1 *Agr.* 2.
C. Servilius prætor, 1 *Cat.* 2.
M. Servilius Ahala, *Pro dom.* 32.
P. Servilius, *Man.* 23. 75. 2 *Agr.* 19
Rab. 7. 581. *Red. ad Quir.* 7.
P. Servilius Imperator, *Flac.* 3.
P. Servilius pontifex, *Pro dom.* 52.
P. Servilius Rullus, 2 *Agr.* 20.
Q. Servilius Ahala, 1 *Cat.* 1.
ſervire naturæ & conſuetudini
Mur. 3.
ſervitium omne permiſſu magiſtrat
beratum, *Har. reſp.* 12.
ſervitutem ſervire, *Mur.* 29.

, *Mur.* 6. 21
vitæ cum aliquo, 607
cum Catilina & Len-
ɔidinis & audaciæ, 219
publicanorum in or-
ᵓro dom. 28. 454. *ſeq.*
Mur. 33. 95
omam propter ſocios
ı laceſſiti cum Antio-
po, cum Ætolis, cum
:runt, *Man.* 6. 20
ɔſi & cupidi. *Pl.* 19. 590
ominanda, *Planc.* 15. 584. *ſeq.*
habet nulla, *Sul.* 31. 280
malorum, *Cluent.* 5. 97
Pro dom. 47. 486
conſilium facilius in
ci rem commodius in
tati ſunt, *Clu.* 13. 118
civitas, ſuſpenſa me- 326
n ſpe pretii ad vene-
um, *Cluent.* 16. 128
noctesque hujus judi-
Cluent. 60. 269
eſſe legionem in Illy- 179
orum & minis & pro-
ɔ7. 265
:u ii, qui jam in por-
vehuntur, præcipere
ſolent & tempeſtatum
ædonum & locorum, 12
ibid.
ı exile aut macrum eſt,
erſtringi non poſſit, 458
ᵓo dom. 30. 459
ıeliore in cauſſa ſunt,
ı 3 *Agr.* 2. 545
tatam urbem relique-
ȝ. 502
es, *Pro dom.* 39. 474
ibus, liber a delictis,
ı *Agr.* 9. 332. *ſeq.*
Man. 21. 70
rum, 1 *Agr.* 1. 284
ıs aut religione aliqua, 499

ſono alio vocis, alio inceſſu, alio vultu, 2 *Agr.* 5. 360
Soranus, *Planc.* 9. 574
ſordem in re familiari nullam poſſe proferri, *Flac.* 3. 120
ſors juris dicundi, *Mur.* 20. 66
ſortitio ædilitia, *Planc.* 22. 594
ſortitio animadverſionis in flagitio militari, *Cluent.* 46. 208
ſortitio in ordine judicandi, *Clu.* 28. 159
ſpargere venena, 2 *Cat.* 10. 674
Spartacus, *Har. reſp.* 12. 531
ſpatio interpoſito, *Cluent.* 2. 87
ſpecimen virtutis, *Red. in Sen.* 4. 364
ſpectaculum ſibi optatiſſimum hujus ſordium atque luctus amitteret, *Cluent.* 67. 266
ſpectator meæ laudis, *Pro dom.* 24. 449
ſpeculari aliquē & cuſtodire, 1 *Cat.* 2. 611
ſpeculator communium miſeriarum, *Pro dom.* 8. 416
ſpeculatur & obſidet roſtra curiæ, *Flac.* 24. 160
ſpem deditionis non ademit Cretenſibus, *Man.* 12. 45
ſpem, quam in alvo commendatam a viro continebat, victa avaritia ſceleri Oppianici vendidit, *Cluent.* 12. 117
ſpem rerum ampliſſimarum ultro ſibi a patriciis hominibus oblatam neglexerent, 3 *Cat.* 9. 710
ſpes largitionis oblata, *Pro dom.* 18. 436
ſpes magna me tenet, *Cluent.* 3. 89
ſpes reip. bene gerendæ in Pompejo maxima conſtituebatur, *Man.* 21. 69
ſpes unius filii recuperandi oſtentata, *Cluent.* 6. 106
ſpes ſola in miſeriis conſolatur, 4 *Cat.* 4. 727. *ſeq.*
ſpirabo anima mea — dum anima ſpirabo mea, *Red. ad Quir.* 10. 352
ſpiritus hujus cæli, 1 *Cat.* 6. 624
ſpiritus mihi neſcio quos attulerunt res meæ geſtæ, *Sul.* 9. 228
ſpiritus regius, 2 *Agr.* 34. 507
ſpiritus remittere, *Flac.* 22. 157
ſpiritus tribunitios notatis, *Clu.* 39. 189
ſpiritus, numero multitudinis, *Man.* 22. 73
ſplendor imperii Rom. gentibus illis lucet, *Man.* 14. 49
ſplendorem tanti honoris, magnitudinem tanti imperii, nomen conſulatus nec intueri, nec ſuſtinere, nec capere potuerunt, *Red. in Sen.* 4. 366

ſtatæ ſolemneſque cærimoniæ, *Har. reſp.* 9. 522
L. Statilius, 3 *Cat.* 3. 690
Statius Albius, *Cluent.* 4. 90. & 24. 147
ſtatuæ & imagines non ſunt animorum ſimulacra, ſed corporum, *Arch.* 12. 321
ſtatuere modum imperii diuturnitati, *Man.* 9. 33
ſtatus civitatis, *Red. ad Quir.* 9. 350
ſtatus vitæ, *Cluent.* 58. 238
ſtatus reip. maxime rebus judicatis continetur, *Sul.* 22. 257
Stellates campos, 1 *Agr.* 7. 319
ſtimulator & conciliator ſeditionis, *Pro dom.* 5. 411
ſtipatores corporis, 2 *Agr.* 13. 400. *ſeq.*
ſtipendiis confectis erant, *Man.* 9. 34
Stoici Zenonis inventorum æmuli, *Mur.* 29. 86. *ſeq.*
Stoicorum ſchola aſperior & durior, quam aut veritas aut natura patiatur, *ibid.*
Stoicorum ſententiæ & præcepta, *ib.* 87
S. Stola, *Flac.* 20. 149
Strato ſervus, *Cluent.* 63. 252
ſtrepitus reconditus, *Har. reſp.* 10. 524
ſtridorem unum tribuni pl. perferre non poteſt, 2 *Agr.* 26. 463
ſtrophium, *Har. reſp.* 21. 544
ſtudia ambitionis, *Mur.* 27. 81
ſtudia ardentia ſuorum habuit, *Planc.* 19. 591
ſtudio inflammato ad Italiam raperetur claſſis, *Man.* 8. 27, 28

ſubire i
ſubire j
Flac.
ſubire n
ſubire t
ſubjung
jus ac
ſublatin
ſubla
potim
Pro d
ſubmiſi
ſubſcrip
ſubſidia
ſubſidia
tutis
meba
ſubſigna
Flac.
ſubterfu
poteſt
ſubterfu
ſubtrahe
dom.
ſubtrahe
ligent
ſubvenie
medii
ſuburana
ſucceder
tandi
Pro d
ſucceſſo
ſuccinct

erre de capite civis neque ci- ſupplicare fracto animo atque humili,
te accuſati, *Pro dom.* 18. 436 *Planc.* 20. 592
. 4. 692 ſupplicatio diis immortalibus decreta,
Allobrogibus nominatus, 3 *Cat.* 6. 700. *ſeq.*
234 ſupplicatio M. Tullio togato decreta eſt
ſoli poſt urbem conditam, *ibid.*
aes Aſiæ civitates proportio- ſupplicatio ea, quæ Ciceroni decreta eſt,
am deſcripſit, *Flac.* 14. 137 conſtituta eſt, rep. conſervata, *ibid.*
oëtæ, qui ei libellum ſubje- 701
ſit præmium tribui, ſub ea ſupplicatio ſoli Ciceroni togato decreta,
e ne quid poſtea ſcriberet, 4 *Cat.* 3. 724
317 ſupplicationem meo nomine decreviſtis,
equeſtrem ordinem, *Clu.* 55. *ibid.*
231 ſuppoſita perſona, *Cluent.* 44. 205
npejo Coſſ. 1 *Agr.* 3. 299. ſuppreſſit, quæ acceperat, *Cluent.* 36. 181
94 ſupra & infra Epheſum, *Flac.* 14. 137
os & Gallos donavit civitate, ſuſcepi hanc mentem diis immortalibus
317 ducibus, 3 *Cat.* 9. 710
or, *Man.* 11. 38. *Clu.* 8. 108 ſuſcepi inimicos pro ſalute veſtra,
ompejo Coſſ. 2 *Agr.* 15. 411 *Planc.* 42. 624
criptio hoc habuit maxime ſuſcepiſſe magnam inimicorum multitu-
d memoriam crudelitatis dinem mihi videor, 4 *Cat.* 10. 742
cives Rom. nominatim ſine ſuſcepit liberos, *Pro dom.* 13. 427
nſtitutam, *Pro dom.* 17. 434 ſuſcepta invidia nihil tam optandum,
agrorum invidia, 2 *Agr.* 26. quam æquum judicium, *Cluent.* 3. 89
460 ſuſceptio cauſſæ, *Mur.* 1. 9
ab optima cauſſa profectum ſuſceptis novis inimicitiis divortia at-
quam voluit, popularis aura que affinitatum diſſidia fieri videmus,
, *Har. reſp.* 20. 543. *ſeq.* *Cluent.* 67. 264
prætor, 3 *Cat.* 3. 690 ſuſceptum in Aſia flagitium, *Mur.* 5. 20
, *Har. reſp.* 19. 541 ſuſcipere animum — videte quem vo-
L. Sulla oppreſſus, 3 *Cat.* 10. bis animum ſuſcipiendum putetis,
711 *Man.* 4. 16
s, *Mur.* 3. 14 ſuſcipere culpam, *Cluent.* 56. 234
s neceſſarius Ciceronis, ſuſcipere culpam inhumanitatis, turpi-
68. & 27. 82 tudinem inertiæ, *Mur.* 4. 17
mnium rerum egregiarum ſuſcipere in ſe facinus, *Cluent.* 61. 242
Pompejo, *Man.* 15. 51 ſuſcipere pœnam dignā ſcelere, *Man.* 3. 13
uantum temporis ad huma- ſuſcipere ſimultates partim obſcuras, par-
dia recolenda, *Arch.* 6. 305 tim apertas, *Man.* 24. 78
anus, *Planc.* 12. 579 ſuſcipi in lucem, *Har. reſp.* 27. 554
liquid — quid ergo? hoc ſuſpenſa diutius exſpectatio veſtra ora-
s, ut, quia tu defendens, tione mea teneatur, *Cluent.* 3. 90
judicetur? *Sul.* 30. 227 ſuſpenſam & incertam plebem Rom.
teſtibus, *Flac.* 10. 131 obſcura ſpe & cæca exſpectatione pen-
natus, *Planc.* 25. 599 dere nolo, 2 *Agr.* 25. 454
, *Man.* 4. 16 ſuſpicere in cælum, *Har. reſp.* 9. 523
fide a Fufiis, *Flac.* 20. 150 ſuſpicio commovebatur in ſervos,
tute non modo eorum ho- *Cluent.* 64. 256
qui nunc ſunt, gloriam, ſed ſuſpicio ſimilis in aliis nonnullis conſi-
quitatis memoriam, *Man.* 10. ſtebat, *Cluent.* 29. 162
35 ſuſpicio tenuiſſima collata non eſt in Sca-
ae intolerantia, *Cluent.* 40. 195 mandrum, *Cluent.* 20. 137
a Capuæ, 1 *Agr.* 7. 319 ſuſpicio ſolet eſſe falſa, *Flac.* 3. 119
Campanum, 2 *Agr.* 34. 507

ſuſpi-

nobis in poſteritate
:, 1 *Cat.* 9. 633
;nandum non eſt cum
nc. 39. 619
um & obtemperan-
ibid.
:x modus, *Mur.* 17. 61
iis, alæ, pilæ, aliquan-
ɔuere, *Arch.* 6. 304. *ſeq.*
tum, *Pro dom.* 53. 497
iæ, *Pro dom.* 5. 411
, *Planc.* 27. 602
;& laboris diſpertien-
5. 101
to & exiguo & turbi-
241
lac. 15. 141
atque invidia receſſit,
163
ım recordatione de-
ıtur, non innocentia
562
ıltos annos vivo, ut a
n me tempore aut
t otium meum abſtra-
tas avocarit, aut deni-
rdarit, *Arch.* 6. 304
:, quo in ſenatum ve-
ro dom. 3. 408
n & in gubernatione
, *Pro dom.* 51. 493
.s ſupplex patria com-
740. *ſeq.*
nem illam non aucto-
a, *Flac.* 7. 127
e majeſtatis, *Clu.* 35.
180
onjectura, ſed oculis
ent. 7. 104
nullo argumento pe-
crimen tenebitur,
205, 206
:que nubes & procel-
421
. 57. *Arch.* 9. 314
do vos memoria mei
ſideriumque teneret,
328
:ptum, *Planc.* 21. 593
niles, qui locum non
6. 208
ſſimis rebus, *Sul.* 25.
264
ent. 53. 225

teneri lege de vi eos, qui Ciceronis ædibus ferro & lapidibus vaſtitatem intuliſſent, decrevit ſenatus, *Har. reſp.* 8, 519
teneris undique, 1 *Cat.* 3. 611
tenuerunt Luropam & Aſiam, *Har. reſp.* 13. 532
tenuerunt ſummum in præfectura florentiſſima gradum & dignitatis & gratiæ, *Planc.* 13. 581
tenui me domo, *Pro dom.* 3. 407
tenuiſtis principem locum & auctoritatem in mea ſalute, *Pro dom.* 58. 503
tenuit ſe, *Flac.* 4. 122
tenſæ, curricula, præcentio, ludi, libationes, *Har. reſp.* 10. 525
tentare judicium pecunia, *Cluent.* 4. 91. & 30. 164
tentatæ ſunt aures veſtræ, *Har. reſp.* 26. 553
tentati ſpe & metu, *Cluent.* 63. 253
Terentina tribus, *Planc.* 8. 574
Q. Terentius pontifex minor, *H. reſp.* 6. 517
tergiverſari, *Planc.* 19. 590
terra mater omnium, *Cluent.* 68. 267
terram intuebantur, 3 *Cat.* 5. 697
tertia fere vigilia exacta, 3 *Cat.* 2. 689
tertio loco me ſententiam rogares, *Red. in Sen.* 7. 377
teſtarer uniuſcujuſque in ſuos indulgentiam, *Sul.* 23. 258
teſtata publicis litteris, *Mur.* 9. 30
teſtatus ſum auctoritatem hujus judicii monumentis publicis, *Sul.* 14. 239
teſtem conſtituere potuiſſet in Cluentium perennis ſuſpicio, *Clu.* 59. 246
teſtes confeſſores accuſatoris, *Flac.* 11. 132
teſtes non debent ex accuſatoris ſubſelliis ſurgere, multo minus una ex domo prodire, *Flac.* 10. 130
teſtes ſine ullo ſtudio dicere debebant, aut cum diſſimulatione aliqua cupiditatis, *ibid.*
teſtis expendendus a judice, *Flac.* 5. 123
teſtium oratio aut refelli ſolet, aut vita lædi, *Flac.* 10. 131
tetrarchæ ac reges, *Pro dom.* 23. 446
texiſſet meam ſalutem ſua benevolentia, præſidio, cuſtodia, *Planc.* 1. 650
Theanum Appulum, *Cluent.* 69. 270
Theanum Campaniæ, 2 *Agr.* 31. 492
theatri conſeſſus apud Græcos conſilium publicum, *Flac.* 7. 126
Themiſtocles, *Arch.* 9. 313

litteris ſtatuerunt veteres
rii gravitatem ac nomen
iſſe Karthaginem, Corin-
iam, 2 *Agr.* 32. 494
mpronia, 2 *Agr.* 12. 399
Planc. 15. 584
veſtram miſericordiam,
561
agnus honos ingenio tuo,
597
n felicitati, ſed virtuti,
16
atem teſtimonio non con-
l. 3. 216
is locus in circo, *Mur.* 35. 98
iium, *Red. ad Quir.* 5. 342.
442
4 *Cat.* 7. 737. *Planc.* 8. 574
m legio, *Flac.* 32. 181
intercedunt conſulibus le-
bus, 2 *Agr.* 12. 395
ares, *Red. in Sen.* 5. 368
majores voluerunt eſſe
cuſtodemque libertatis,
367
is idem pontifex eſſe non
dom. 46. 486
s vehemens, *Planc.* 11. 558
2 *Agr.* 7. 369
s, *Planc.* 22. 594
municipiis Vmbriæ conti-
ur. 20. 67
ia, Suburana, Arnienſis,
478. *ſeq.*
iana, *Planc.* 8. 574
ia, Lemonia, Vejentina,
a, Mæcia, *Planc.* 16. 585
c fructum populo Romano
ales, *Pro dom.* 7. 415
nſultus, *Mur.* 13. 48
num in legibus, *Pro dom.* 16.
432
lebratum in Græcorum ſer-
c. 27. 168
onandum, 1 *Agr.* 3. 295
audio, *Mur.* 25. 78
audio, *Cluent.* 5. 97
ne & de republ. conſtituta,
. 472
Planc. 41. 622
oicus, *Mur.* 36. 101
ſenator, *Cluent.* 70. 172
ulatus ratio in Cicerone,
343

tueretur vitam ſuam non legum, ſed parietum præſidio, *Red. in Sen.* 3. 361
Tullii neceſſitudo cum ordine equeſtri, *Man.* 2. 9
M. Tullio Cn. Cornelio Coſſ. 2 *Ag.* 14. 406
M. Tullius, *Planc.* 21. 592
tumultus Gallicus, 3 *Cat.* 2. 687
tumultus injectus civitati, 3 *Cat.* 3. 690
tunicati, 2 *Agr.* 34. 508
turbo ac tempeſtas pacis atque otii, *Pro dom.* 53. 497
turbulentum tempus, *Pro dom.* 3. 407
Tuſculanorum aqua Crabra, 3 *Agr.* 2. 545
Tuſculanum, *Pro dom.* 23. 447
Tuſculanum Gabinii, *Red. in Sen.* 7. 377. *Pro dom.* 47. 488
Tuſculanum municipium edidit multas familias conſulares, *Planc.* 8. 572
tutela legitima — nihil poteſt de tutela legitima ſine omnium tutorum auctoritate deminui, *Flac.* 34. 187
tutor mulieribus aſcribendus Græcorum moribus, *Flac.* 30. 117
tutores mulierum, *Mur.* 12. 44
tyrannicis inſtitutis leges tolluntur, 3 *Agr.* 2. 539
Tyri nummos depoſuerat Alexander rex Ægypti, 2 *Agr.* 16. 416

V.

VAcatio rerum geſtarum non me vindicat a labore, *Sul.* 9. 227
Vaccæi, *Planc.* 36. 614
Vacci prata, *Pro dom.* 38. 473
M. Vaccus, *ibid.*
vacillant in vetere ære alieno, 2 *Cat.* 10. 671
vacua & pura a religione domus, *Har. reſp.* 6. 515
vacuam facere domum novis nuptiis morte ſuperioris, 1 *Cat.* 6. 620
vacuum a bonis atque inane forum, *Red. in Sen.* 7. 378
valere gratia, *Mur* 34. 97
Valeria uxor Sextilii, *Flac.* 34. 187
Valeriæ gentis laus in liberanda patria, *Flac.* 1. 116
Valerii Flacci virtute regibus exterminatis libertas in republica conſtituta eſt, *Flac.* 11. 132
P. Valerio domus data in villa publica, *Har. reſp.* 8. 519
L. Valerius Flaccus C. Marius Coſſ. *Rab.* 7. 580. 1 *Cat.* 2. 607

Valgii gener Rullus, 3 *Agr.* 1. 536
Varguntejus, *Sul.* 2. 213. & 24. 260
varia voluntas, *Pro dom.* 45. 484
varietas & inconſtantia etiam in imperita multitudine eſt vitioſiſſima, *Pro d.* 2. 406
P. Varinus prætor, *Flac.* 19. 149
vaſa Samia, *Mur.* 36. 102
Vaticanus ager, 2 *Agr.* 35. 514
ubertas agrorum & annonæ vilitas conſecuta eſt ſummam inopiam poſt reditum Ciceronis, *Pro dom.* 6. 413
ubertas ingenii, *Red. in Sen.* 1. 356
ubertas improborum, *Pro dom.* 26. 452
vecors, *Har. reſp.* 9. 523
vectigal, quod amiſſis aliis remaneat, intermiſſis, non conquieſcat, in pace nitéat, in bello non obſoleſcat, militem ſuſtenteat, 1 *Agr.* 7. 323
vectigalia. in vectigalibus non ſolum adventus mali, ſed etiam metus ipſe afferet calamitatem, *Man.* 6. 21
vectigalia nervi reip. *Man.* 7. 23
vectigalia debent Romæ locari, 2 *Agr.* 21. 436
vectigalia ſemel amiſſa quam noceant, *Man.* 7. 24
T. Vectius, *Flac.* 34. 188
Vejentina tribus, *Planc.* 16. 585
velificari honori ſuo turbulenta ratione, 1 *Agr.* 9. 333
velis amicti, non togis, 2 *Cat.* 10. 673
velitis jubeatis, ut interdictum ſit, *Pro dom.* 18. 436

veni
far
veni
M
venif
ni
veni
veni
ſe
veni
Fl
veni
au
veni
Pr
venit
re
veni
Fl
vent
qu
Vera
verb
verb
verb
verb
verb
Cl
vere
2
verit
ri
verit

3 *Agr.* 4. 553
– nondum penitus in
l. 4. 216
re, *Mur.* 10. 34
everitate, 4 *Cat.* 4. 726
n Romanorum jure,
302
e publico, *Pro d.* 13.
427
m duæ rationes pecu-
Flac. 9. 129
lac. 20. 151
gas eſſe verum quem-
tra ordinem præfici,
418
gat verum eſſe allici
ibo, *Mur.* 35. 101
lgr. 25. 455
m. 57. 502
Cat. 1. 721. & 6. 732
et locum in amphi-
. 99
enatus pro Cicerone
Planc. 35. 615
o Cicerone xx millia
ad Quir. 3. 336
, 2 *Agr.* 19. 430
uent. 44. 204
que avaritiæ, neque
20
llum veſtigium pri-
tinet, *Sul.* 32. 283
res, *Pro dom.* 45. 484
s omnibus & male-
151
nores adipiſcendos,
597
iendi conſuetudine
. 26. 553
60
. 655
9. 242
aberant, *Planc.* 41.
622
dicem quæſtionis,
157
luent. 60. 243
621
aliorum vicem per-
m. 4. 409
elior conditio quam
. 10. 743
non ſolum videre,
re, 2 *Agr.* 18. 428

vigilandum eſt ſemper: multæ inſidiæ ſunt bonis, *Planc.* 24. 597
vilitas annonæ ex ſumma inopia & caritate rei frumentariæ conſecuta eſt unius Pompeji ſpe & nomine. *Man.* 15. 51
vim parare, *Pro dom.* 21. 442
vince, virum bonum fuiſſe Oppianicum, *Cluent.* 24. 204
vincula ad pœnam, 4 *Cat.* 4. 727
vindicare patriam in libertatem, *Flac.* 11. 133
vindicare maleficium, *Sul.* 6. 221
vindicat me a labore —— non vindicat me a labore ætatis excuſatio, *Sul.* 9. 227
vindicavit ſe non modo ex ſuſpicione tanti ſceleris, ſed etiam ex omni hominum ſermone, *Sul.* 20. 253
vindicta liberat ſervos ab metu crucis, *Rab.* 5. 575
violare alicujus aures, voluntatem, *Mur.* 40. 111
vipera, venenata ac peſtifera, *H. r.* 24. 550
vir fortis & experiens, *Cluent.* 8. 108
vir in rebus magnis cum invidia verſatus, ſatis graviter contra inimici contumeliam ſine laude reſpondere non poteſt, *Har. reſp.* 8. 521
S. Virbius, *Cluent.* 8. 108
C. Virgilius prætor Siciliæ, *Planc.* 40. 620
virginum abſolutio, 3 *Cat.* 4. 692
virtus bellandi, *Man.* 22. 72
virtus in optimo quoque inſidens noctes & dies gloriæ ſtimulis concitat, *Arch.* 11. 321
virtus nullam aliam mercedem laborum periculorumque deſiderat, præter hanc laudis & gloriæ, *ibid.* 320
virtus verbi —— natura abhorret a virtute verbi, *Planc.* 32. 611
virtus, probitas, integritas requiſita in candidato, *Planc.* 25. 600
virtutes imperatoriæ, *Man.* 11. 38
virtutes omnes mediocritate quadam eſſe moderatas, *Mur.* 30. 89
virtuti debet patere honor, *Mur.* 8. 26
virtutis & periculorum merces, *Arch.* 11. 320
vis —— quod per vim latum eſt, jure geſtum videri non poteſt, *Pro dom.* 20. 441. *ſeq.*
viſendum omni ſtudio, *Man.* 21. 66
vita anteacta maxime in judiciis nobis prodeſſe debet, *Sul.* 28. 270

vita anteacta unumquemque ma
convincit, *Sul.* 25.
vita plena gravitatis, *Pro dom.* 3
vita contempta & ſordida, *Plan.*
vita damnati, exſulis, deſerti a
bus non eſt vita, *Cluent.* 61.
vita quieta & tranquilla: remo
cellis invidiarum, *Cluent.* 56.
vita remota ab honore populari
luſtri gratia, *Pro dom.* 18.
vita uniuſcujuſque ex vi ſua, n
facillime perſpicitur, ſubito
gique non poteſt, *Sul.* 28.
vita unumquemque prius con
quam hominum ſuſpicio, *Su*
vita uſque ad hoc tempus e
Sul. 27.
vita cujuſque eſt teſtis, *Sul.* 28
vitæ cupiditas contra remp. e
Planc. 37.
vitæ curriculum exiguum nob
circumſcripſit, immenſum
Rab. 10.
vitæ perpetuæ vox debet audiri
ſtium, *Sul.* 28.
vitæ ſplendor & gravitas, *Mur*
vitæ termini breviores, quam
gloriæ, *Rab.* 10.
vitam vivere, *Cluent.* 61.
vitare hominum adſpectum &
Sul. 26.

noſtra ſine mente, ſic civitas ſuis partibus, ut nervis & & membris uti non poteſt,). 225, 226
n confirmare oportet, *Clu*. 52. 223
rea fert, *Planc*. 19. 590
—— non uti matre, *Clu*. 6. 100
i, *Man*. 6. 21
ulus reipub. —— ad quam nos utilitas, ſaluſque reipub. rit, eam partem deligere de- *Planc*. 38. 619
to meo, *Cluent*. 52. 223
incertius, *Mur*. 17. 61
eſt, *Mur*. 35. 99
—— non eſt conſilium in vul- r. 4. 565

vulneribus adverſis & honeſtis a forti adverſario acceptis cadere, *H. r*. 19. 541
vultum ejus conſceleratum intuebantur, *Cluent*. 10. 112
vultum importunum in forum detulit, *Red. in Sen*. 6. 373. *ſeq*.
Vulturcius, 3 *Cat*. 2. 689
vultus veſtri me invitant, &c. *Clu*. 33. 173
vultus eoſdem, quos proxima concione præbuerunt, mihi in hanc concionem non retulerunt, 3 *Agr*. 1. 534
uxor Ciceronis, eo abſente vexata a conſulibus, *Pro dom*. 23. 445
uxorem, ſororemque non diſcernebat Clŏdius, *Har. reſp*. 18. 540

Z.

ZEno Stoicus, *Mur*. 29. 86. *ſeq*.
Zonarii, *Flac*. 7. 127

FINIS.

Primus numerus librum, ſecun[...]
paginam denot[...]

A.

A. Conſiliis militiæ deſeri, *Cluent. cap.* 65. *pag.* 259
a ſociis ſuppeditare, ab illo ſolvere, 2 *Agr.* 13. 400
abalienare vectigalia, 2 *Agr.* 27. 430
abdere ſe litteris, *Arch.* 6. 303
abducere alicujus uxorem, *Clu.* 64. 257. *Flac.* 30. 176
abducere a fide, *Flac.* 33. 186
abducere de judicibus, 2 *Agr.* 23. 405
abeſſe, *Sul.* 2. 213
abjicere famam ingenii, *Planc.* 33. 611
abjudicare, 2 *Agr.* 17. 418
abs te numerata pecunia, *Flac.* 32. 184
abſolvere hominem, *Planc.* 31. 609
accipere rempublicam, *Red. ad Quir.* 2. 332
accipere repulſam, *Planc.* 21. 592
acclamabat populus, cum in concionibus oratores ac magiſtratus aliquid dicerent, quod populo placeret, admurmurabant & obſtrepebant, ſi quid diſpliceret, *Rab.* 6. 577
acclamare, *Mur.* 8. 28
accommodatus huic rei, *Arch.* 2. 291
accuſatio tollebatur, ſi accuſatori novum trinundinum eſſet inſtituendum,

accuſa[...]
cuſa[...]
acerba[...]
acerbi[...]
acerbi[...]
acerri[...]
Acme[...]
actio[...]
bar[...]
ad an[...]
ad ur[...]
ad de[...]
de[...]
ad ea[...]
addic[...]
addu[...]
pr[...]
addu[...]
addu[...]
adeſſ[...]
adju[...]
Cl[...]
admi[...]
adm[...]
adm[...]
adol[...]
adop[...]
ador[...]
adſc[...]

· 166
Agr. 5. 307
eſerri, Cluent. 43. 203
ubſidia belli, & pacis
Agr. 1. 289
e, Cluent. 45. 206
Cluent. 41. 197
b. 7. 581
ır. 2. 11
ore, Arch. 12. 323
Agr. 19. 428
59. 270
264
n, 1 Agr. 2. 292
ſiſtere, 1 Agr. 7. 322
iam fundus, 3 Ag. 2. 544
imus maximuſque ſit
e ſignificatur, ibid. 545
3 Agr. 4. 551
1 Cat. 7. 628
aliud eſt, quam con-
, Man. 1. 3. cui lici-
ibid.
, Cluent. 3. 89
um, Cluent. 28. 160
Arch. 8. 309
dux, 2 Agr. 25. 458
ſur, 24. 74
: Capuæ, ubi aromata
Agr. 34. 508
t. 16. 127
ibid.
uæ quis dedicat, non
12. 184
a dignitate, dignitatis,
454
d. ad Quir. 5. 341
. 121
ul. 23. 260
. 2. 687
cb. 10. 317
8. 160
uent. 36. 180
ımbitione, Mur. 2. 9
. 94
ibid. 95
ani, 1 Agr. 4. 302
Romanis dicantur,
442
luent. 53. 225
dare, 1 Cat. 11. 638
cam, Flac. 18. 147
ırum auctoritatem,
294

angi curis, Arch. 11. 321
anguſtiæ tempore Sullæ tantæ fuerunt ærarii ut plurima loca publica & ſacra decreverit ſenatus vendere, 2 Ag. 14. 408
animadverſio pro ſtudio, Arch. 7. 308
animi juvenum mutabiles, Cluent. 5. 95
animo locum petere, quid, Planc. 40. 620
animos cum corpore interire multi credebant, Rab. 10. 589
annales, Mur. 7. 24
annales leges, 2 Agr. 2. 343
annales veteres Romanorum, Sul. 9. 228
anno ſuo petere conſulatum, 2 Ag. 2. 344
annonæ, 1 Agr. 7. 321
annulorum ſignatoriorum ſigna erant apud veteres varia, 3 Cat. 5. 695
anſa reprehenſionis, Planc. 34. 614
ante non ponere, Sul. 8. 226
Antiochi claſſis a Romanis profligata, Man. 18. 59
antiqui meliores judicati ſunt, quam noſtræ ætatis homines, Cluent. 28. 159
antiquitatis cauſſa continuandæ multa dicis cauſſa fiebant a Romanis, 2 Agr. 12. 397
ἀντίθετα oratorum, Mur. 9. 31
M. Antonius, Rab. 9. 586
M. Antonius orator, Cluent. 50. 218, 219
Apamea, Flac. 28. 171
aperire regionem, Arch. 9. 313
aperire imagines majorum, Sul. 31. 280
Apollonia, Flac. 29. 174
Apollonis urbs, Flac. 29. 174
apparatæ epulæ, 2 Cat. 9. 670
apparitores, 2 Agr. 13. 399
appellare, 2 Agr. 36. 428
Appia via, Man. 18. 60
Appiani errores, 1 Cat. 4. 615
applicationis jus, Arch. 3. 294
Apuliæ ſaltus, Rab. 3. 566
apud exercitum, Arch. 5. 301
aqua Crabra, 3 Agr. 2. 545
aquam pluviam arcere, Mur. 10. 33
aquila legionis ſignum, 1 Cat. 9. 636. ejus ſacrarium, ibid. adorabatur, ibid.
ara tribunatus, Red. in Sen. 5. 367
aram tenens jurat, Flac. 36. 192
aram tenere, ibid.
arbitrari paſſive, Mur. 16. 59
arbitria funeris, Red. in Sen. 7. 377. & Pro dom. 37. 471
arbores felices ſunt, quæ fructum ferunt, infelices, quæ non ferunt, Rab. 4. 571

I

acceſſere in periculum capitis, *Rab.*
Archiæ multi in Græcia, *Arch. argu*
architecti, 2 *Agr.* 13.
architector, 1 *Agr.* 4.
architectus, *Cluent.* 21. 142. 1 *Agr.*
arenariæ, *Cluent.* 13.
argentarii a publicanis diſtincti, *M*
24. iidem alibi non diſtinguunt
argumentari illa, *Cluent.* 23.
argumento magno eſſe, *Cluent.* 41
armamentarium, *Rab.* 6.
armamentarium Telluris, *Har. re*

armare, pro inſtruere, *Cluent.* 67
armarium, *Cluent.* 64.
Arnienſis tribus, 2 *Agr.* 29.
arripere, *Mur.* 30.
artes, id eſt, virtutes, *Man.* 13.
arx regum & nationum Roma, *Sul.*
Aſculum, *Sul.* 8.
Aſia quando provincia Romanor
cta, *Man.* 2.
Aſia Romanorum provincia, 2 *Ag.*
Aſia libidinum & luxuriæ mag
Mur. 5.
aſſignare & dividere, quomodo
rant, 3 *Agr.* 3.
aſſignationes, 3 *Agr.* 1. 53
aſſimulare, *Cluent.* 13.
aſperius appellare, 2 *Agr.* 24.
aſtuti homines cur timidi, 3 *Car.* 5
aſtutus & ingratus, *Mur.* 4.
Athenienſium imperium mariti

pores, *Cluent.* 50. 220.
ure reliquit, *ibid.* homo
ibid.
ıcere Capuam voluit co-
ɡr. 33. 498
, *Arch.* 11. 319
iam voluit Capuam de-
r. 36. 517

C.

ur. 28. 84
à, *Cluent.* 52. 224
dom. 16. 433
ıus cœcus factus eſt ira
ı Appius cœcus, *Pro*
476
658
eſp. 14. 535
. 35. 513
6. 699
Mur. 12. 45
. 208
, pro adferre, *Man.* 13. 47
ı ac loco ager, 2 *Agr.* 29.
483
: *Agr.* 11. 387
, patritiorum, *Clu.* 47. 212
:. 491
ublicæ, 1 *Agr.* 1. 287
ɔ, *Pro dom.* 17. 435
Mur. 22. 70
. 32. 169
:re, *Cluent.* 59. 242
calumniator, *ibid.*
in Sen. 11. 387
3. 566
ıia, *Red. in Sen.* 7. 375
ıem excurrit virtus,
28
unde dictus, *Rab.* 3. 568
706
ſtuntur & conſiſtunt,
311
m, *Cluent.* 43. 201
22. 443
pro priſcis, 2 *Agr.* 5. 360
Romani promittebant,
ibid.
mollium, 2 *Cat.* 10. 672
dicebatur, quo damna-
m vel libertatem amit-
561
Pro dom. 31. 462

capitibus involutis cives Romani ad necem producebantur, *Rab.* 4. 571
Capitolii incenſio, 3 *Cat.* 4. 693
Capitolium. in Capitolio ſenatus habebatur Kal. Ianuarii, 1 *Agr.* 6. 318
Cappadocia, 1 *Agr.* 2. 294
captus omnibus membris, *Rab.* 7. 581
Capua, 2 *Agr.* 35. 514. ſuperbiæ domicilium, *ibid.* 516
Capua altera Roma, 2 *Agr.* 31. 493
Capuæ ubertas & ſuperbia, 1 *Agr.* 6. 315, 316. varia fortuna, *ibid.* 317
caput patrimonii, 1 *Agr.* 7. 320
caput pecuniæ publicæ, 2 *Agr.* 29. 481
carcer ad puniendos nefarios factus, 2 *Cat.* 12. 678
in care periculum, *Flac.* 27. 168
carendo intelligimus magis noſtra bona, quam fruendo, *Red. ad Quir.* 1. 331
Carinæ, *Har. reſp.* 23. 549
carmen, ſollemnis formula, *Mur.* 12. 40
Carthaginienſes cur fraudulenti, 2 *Agr.* 35. 509
Carthaginienſium imperium maritimum, *Man.* 18. 58. Carthaginienſes victi a Romanis, *ibid.* 59
Carthago, 2 *Agr.* 31. 494. ejus portus, *ibid.* mari, *ibid.*
Caſinas ager, 2 *Agr.* 25. 455
L. Caſſius, 3 *Cat.* 4. 691
caſte integreque verſari in periculis amicorum, *Man.* 1. 5
caſtum eſt, quod violatum non eſt, quod purum eſt, *Rab.* 4. 569
Catonis laus, *Mur.* 28. 85
Q. Catulus, *Rab.* 9. 586
cauſſa, 1 *Agr.* 4. 301
cauſſa reip. pro utilitate reip. *Man.* 2. 8
cauſſa una defendebatur a pluribus, *Mur.* 4. 18
cauſſa ſimplex, *Cluent.* 18. 130. cauſſarum duo genera, *ibid.*
cauſſa peracuta, *Planc.* 30. 607
cauſſa eſſe, *Pro dom.* 5. 411. per cauſſam inopum, *ibid.* 412
cauſſæ cur non liceat accuſare, aut judicem eſſe, aut magiſtratum gerere, *Cluent.* 42. 201
cauſſæ quid eſt, quin, 3 *Agr.* 1. 537
cauſſæ magnæ noſtræ neceſſitudinis, *Sul.* 8. 225
cauſſam reip. tenere, *Sul.* 10. 231
caute & pedetentim dicere, *Clu.* 41. 199
cedere temporibus reip. 1 *Cat.* 9. 634

celare de veneno, veneni, & vener
Cluent. 66.
celebrare domum, *Mur.* 33.
celebrari, *Sul.* 2.
celebritas oppidorum, *Red. ad Q.*
cernere hereditatem, 2 *Agr.* 15.
cenſor interdum alterius judiciu
probabat, *Cluent.* 43.
cenſores proximi cenſorum ſuper
judicia improbabant nonnunc

cenſores non creabantur comitiis
ſed ſolis centuriatis, 2 *Agr.* 11
cenſoria ignominia non impedit
minus notati in judices refe
Cluent. 43.
cenſoriæ tabulæ ſervantur in Ce
de, *Cluent.* 14.
cenſoriæ animadverſiones non ſu
cii loco habendæ, *Cluent.* 42. 2
vide de iis plura in ſequentibus

cenſoriæ leges, *Rab.* 5.
cenſorum nomen oderat popul
manus, *Cluent.* 41.
cenſui cenſendo prædia, *Flac.* 3
cenſus pro tabulis cenſorum, *Ar*
cenſus non civitatis jus confirmat
centumvirum judicium, 2 *Agr.*
centuria prærogativa, 2 *Agr.* 2.
centuriæ jure vocatæ,
centuriæ inter ornamenta magiſ
provincialium, ſi vera lectio, 2

gnacula imperii,
cebantur etiam in
28. 471
atur frequentandæ
2 *Agr*. 30. 487
Romani ad puber-
442
36. 192
, *Cluent*. 36. 180
r obnuntiatione,
:erceſſione tribuo-
ibid.
ılis magiſtratibus,
creabantur conſu-
:. 2 *Agr*. 11. 388,
390, 391
ıriata, tributa, ca-
387
ebantur Ciceronis
ta aut tributa,
392
12. 397
580
Cat. 6. 621
ınere, *Clu*. 12. 117
:. 21. 154. hæredi-
ıeræ, *ibid*.
Cluent. 37. 185
Agr. 1. 532
eſt, 1 *Agr*. 1. 287
Flac. 19. 147
93
uent. 6. 101
ı poſſeſſionem,
308
m, *Mur*. 23. 73
:, *Cluent*. 21. 138
ıre, *Red. in S*. 5. 396
i, *Mur*. 11. 38
rorum parentibus,
267
ıre, & pejerare,
213
:. 312
1 *Agr*. 5. 307
2 *Agr*. 5. 362
bebantur in thea-
126
728
ım, *Har. reſp*. 26.
553
ımviri concrepue-
483
290

condere pecuniam, *Clu*. 25. 155. 2 *Ag*. 20.
462
condictio cogitationem, exſpectatio oculos, mentio aures excruciat, *Rab*. 5. 574
condonari ſuæ defenſioni, *Cluent*. 39. 190
condonari hoſti is dicitur, qui permittitur impune ab hoſte vexari & vinci, *Cluent*. 69. 268
condonari pro donari, 2 *Agr* 6. 366
conducere teſtes, *Cluent*. 67. 266
confectis ſtipendiis miles, *Man*. 9. 34
conficere pecuniam, 2 *Agr*. 13. 402
conficere patrimonium lautum, *Flac*. 36.
192
confirmare ſe ad judicia, *Cluent*. 32. 171
confirmator pecuniæ, *Cluent*. 26. 154
confixus ſenatuſconſultis, *Har. reſp*. 5. 514
conflare aliquid turbulenti, 2 *Ag*. 37. 530
conformare vocem, *Arch*. 1. 289
conformatio, *ibid*.
confuſio ſuffragiorum, *Mur*. 23. 72
conjicere cauſſam in locos communes, *Planc*. 34. 613
conjurati, 3 *Cat*. 2. 686
conjurati quinque capti & occiſi ſunt in Catilinæ conjuratione, 3 *Cat*. 6. 703
conjuratio, *Sul*. 14. 238
conquirere, 2 *Agr*. 35. 516
conſceleratus, *Cluent*. 67. 265
conſcientiæ vis, 3 *Cat*. 5. 695
conſecrare loca, 2 *Agr*. 19. 430
conſecratio loci, *Pro dom*. 48. 489
conſeneſcere, *Cluent*. 5. 95
conſenſio magiſtratus, honeſte ſodalitas nominatur, *Planc*. 15. 584
conſequi oratione, *Red. ad Quir*. 2. 332
conſertum manu voco ex jure, *Mur*. 12. 39
conſervi, coheredes, condiſcipuli recte dicitur, male coæqualis, conſodalis, confœderatus, *Cluent*. 64. 256
conſeſſores, *Flac*. 11. 132
conſidere, *Mur*. 8. 28
conſignatas habere auctoritates, *Cl*. 50. 218
conſilia bona pravaque credebant a diis immitti, 1 *Cat*. 9. 632
conſilium integrum, *Cluent*. 18. 130
conſilium commune, 1 *Agr*. 6. 317
conſilium judicum, 2 *Agr*. 13. 402
conſilium ſummum publicum, 2 *Ag*. 32.
496
conſilium delinquendi æque puniebatur ac factum, *Rab*. 6. 577
conſpirare unde dictum, 1 *Agr*. 8. 331
conſtans ætas, *Cluent*. 5. 95

conſtituta mihi eſt ſumma utriuſ
ciis neceſſitudo, *Cluent.* 45.
conſtrictam habere Italiam, 1 *Ag*
conſtructa pecunia, 1 *Agr.* 4.
conſul pro Proconſul, *Man.* 21.
conſulare imperium, *Rab.* 1.
conſulatum nobilitas Roma ſibi
bat, 2 *Agr.* 1.
conſulatus & tribunatus plebis
tura diſſentiunt, 2 *Agr.* 6.
conſulatus erat ante Ciceronem
lem poſſeſſio nobilium, *Mur*
quando primum communica
cum plebe, *ibid.*
conſules quibus capta Capua, 2
conſules tribuni plebis poſſint co
in carcerem, 2 *Agr.* 36.
conſules ex ſenatu a cenſoribus
denuo gerebant cenſuram, 3 *C*
conſulibus ſuperioribus, 2 *Agr.*
conſulis officium eſt, tueri conſu
perium, *Rab.* 1.
conſulis dignitas eſt apex omni
norum, *Planc.* 25.
contendere, 2 *Cat.* 11.
contentio, 3 *Agr.* 1.
contentio honoris, *Mur.* 4. 16. *Sul*
contineri in cupiditate, *Cluent.* 5.
continuare oculos, quid, 3 *Agr.*
contra petere eſt competere, 2 *Ag*
contrahere frontem, *Cluent.* 25.
controverſum ius, *Mur.* 13.

D.

cui, *Arch.* 10. 318
, *Har. reſp.* 22. 547
147
:onditio, 4 *Cat.* 1. 719
t. 9. 111
2. 94
Mur. 10. 33
i, 2 *Agr.* 33. 502
581
s. 190
. 21. 69
Cluent. 37. 184
m. 5. 413
gr. 35. 513
ac. 11. 132
n, *Flac.* 32. 183
n. 48. 489
26. 460
n judicium ducere, 195
ı conjurationis Sullæ, 227
:em aliquando licebat, 138
doque eſt, contradi-
, reſiſtere, 3 *Agr.* 4. 553
is, *Arch.* 5. 302
inum ſtudia, *Clu.* 39. 189
ar. reſp. 19. 541
atione, *Clu.* 65. 260
b. 10. 588
ibid.
:re. 2 *Agr.* 35. 456
3 *Cat.* 1. 684
:u dignitatis, *Cl.* 46. 208
mico, *Pro dom.* 7. 415
tunitas, *Man.* 18. 59
ı viris inſignibus pone-
rch. 8. 312
n, *Cluent.* 8. 107
ıonium, *Flac.* 6. 125
urbes habebant, 4 *Cat.* 1.
ıbant obſeſſores, *ibid.*
tias *Cluent.* 67. 265
ıicium poſcere, *Clu.* 28. 161
ı ab aliquo, *Sul.* 26. 264
Mur. 1. 5
bis, 2 *Agr.* 36. 524
.epulſione, *Rab.* 9. 586
12. 43

deripere, *Sul.* 1. 212
deſcribere, *Cluent.* 32. 171
deſcribere ſuffragia, *Har. reſp.* 28. 556
deſcribere, pro denotare, *Sul.* 29. 275
deſcribere pecunias civitatibus pro portione, *Flac.* 11. 138
deſcribere pro dividere, 2 *Cat.* 6. 662
deſperare ſaluti & ſalutem, *Clu.* 25. 150
deſperatas pecunias exigere, *Mur.* 20. 68
deſpicatui duci, *Flac.* 27. 168
deſpondere dicitur puellam, qui eam petit adoleſcens, proprie, *Clu.* 64. 255
deſtitutio, *Cluent.* 26. 153
deſtitutus, *ibid.*
deſultorii equi, *Mur.* 27. 82
devenerari pro depellere, expiare, 2 *Agr.* 35. 509
devinctus conſuetudine, *Arch.* 3. 295
devocat avaritia ab inſtituto, *Man.* 13. 48
deus vitæ meæ, *Red. in Sen.* 4. 364
dextra fidei ſacra, *Flac.* 41. 201
dicere teſtimonium, non ferre Latini dicunt, *Sul.* 3. 216
dicere cauſſam, *Arch.* 4. 297
dicis cauſsa, *Mur.* 12. 43
Didia lex, *Pro dom.* 16. 433
diebus ſexaginta profiteri, *Arch.* 4. 296
diem petere tanquam a Chaldæo, *Mur.* 11. 36
diem dicere alicui, *Rab.* 2. 562
dies naturalis eſt tempus ab exoriente ſole ad occaſum ſolem *ibid.*
dii patrii ac penates *Sul.* 30. 278
dii credebantur conſilia & cupiditates immittere hominum animis, 1 *Cat.* 9. 632
dilaudare, *Planc.* 11. 578
diligentes homines, 2 *Agr.* 19. 430
diligentia, *ibid.*
diligentiſſimus conficiendarum litterarum, *Flac.* 18. 147
diribitio *Planc.* 6. 569
diribitores, *Red. in Sen.* 11. 388
diſceptatio, 2 *Agr.* 21. 438
diſceptator pro arbitro 1 *Agr.* 7. 325
diſceſſu meo, *Pro dom.* 2. 463
diſcidia affinitatum, *Cluent.* 67. 264
diſcidio, 2 *Agr.* 6. 364
diſcidium, *Pro dom.* 36. 469
diſpicere res, *Sul.* 15. 238
diſſeminare in orbis terrarum memoriam ſempiternam, *Arch.* 12. 322
diſſolvit ſeſe ipſa lex, *Pro dom.* 19. 439
diſſolutus, *Cluent.* 62. 251

divi-

donum & munus ut differant, *Arch.* 8. 311
Dores, *Flac.* 27. 166
ducere judicium, *Flac.* 33. 116
duci dicuntur damnati, 1 *Cat.* 1. 604
duci ab aliquo, *Flac.* 20. 152
duci pro in carcerem ſive ad pœnam duci, 2 *Agr.* 36. 525
duo pro duos, *Mur.* 37. 106
duplares annonæ, 1 *Agr.* 7. 321
durus & agreſtis, *Arch.* 8. 309
durus ad hæc ſtudia, *Arch.* 9. 312
duumviri coloniarum, 2 *Agr.* 34. 504
duumviri ſunt, quos vulgus appellat Commiſſarios, *Rab.* 4. 570

E.

EAdem iſtis, *Mur.* 31. 92
Ecbatana, *Man.* 4. 14
ecce tibi, *Cluent.* 28. 159
ecce autem in rebus improviſis, *Clu.* 5. 97.
nomina Romanarum mulierum, *ibid.*
ecferri, *Flac.* 17. 144
ecquis, ecquando, *Mur.* 32. 94
edititii judices, *Mur.* 23. 72
efflagitare, 2 *Agr.* 2. 344
effugere corpore petitionem, 1 *Cat.* 6. 624
effundere ærarium, 1 *Agr.* 5. 309
egregius civis, 3 *Agr.* 3. 550
ejicere e ſenatu, *Cluent.* 42. 200
elata manu promittere, 2 *Agr.* 36. 521
elocare provinciam, *Flac.* 28. 173
eloquentiæ laus, *Mur.* 10. 33
eluere bona, 1 *Agr.* 1. 285

& i
eve
Eur
ex c
ex t
exc
exc
p
exc
exc
exc
exc
exc
exe
exh
exil
a
q
l
exil
exit
exo
C
exp
exp
exp
p
exp
exp
exp
exſ
extr
p

F.

extor, *Planc.* 25. 600
corrupte vocatur, Flavia, 565
inus, 2 *Agr.* 28. 450
ad libidinem, 1 *Cat.* 6. 620
viros, conſules, *Clu.* 8. 108
em, *Cluent.* 26. 155
m, magiſtratus, *Clu.* 42. 200
, inſidias, *Cluent.* 64. 155
iſtis hominibus factum, 262
m, 2 *Agr.* 13. 402. & 452
iet pecuniæ? & quid fiet pe-
r. 27. 477
nem, *Flac.* 33. 187
n pro creare magiſtratum, 565
, *Cluent.* 6. 99
c. 38. 196
demini, *Cluent.* 40. 192
demini, *Flac.* 24. 159
s exigua, 2 *Agr.* 2. 347
ex fraude & mendacio, 156
18. 248
s, *Cluent.* 15. 125. Plato- *ibid.*
entiſſimum Comanum, 31
m ſex, 2 *Agr.* 34. 504
. *reſp.* 21. 544
r. 11. 36
, 3 *Cat.* 4. 692
3 *Cat.* 8. 708
n *Sen.* 2. 360
eritu, 3 *Cat.* 1. 682
ibid.
2 *Agr.* 21. 440
. 2. 610
i, *Cluent.* 31. 168
reptus, *Arch.* 9. 313
de ſociis, 2 *Agr.* 3. 350.
cœpit Ciceronis tempore *ibid.*
n poſſimus bene aut male
s. 657
luent. 69. 270
586
, 2 *Agr.* 11. 390
n, 3 *Cat.* 1. 684

feſti dies inſtituebantur a provincialibus in honorem magiſtratuum Romanorum, *Flac.* 23. 159
feſtos dies Græci decernebant viris inſignibus, *Arch.* 8. 312
fidem de foro tollere, 1 *Agr.* 8. 327
fides publica datur juſſu ſenatus, 3 *Cat.* 4. 691
fides, rerum creditarum ſolutio, 1 *Ag.* 8. 327
fides tam de eo, qui fidem habet, & pecuniam credit, quam de eo, qui fidem ſervat, & diſſolvit debitum, *Man.* 7. 25
a filio legare pecuniam, *Cluent.* 12. 116
finem facere, *Cluent.* 67. 265
fines pro territorio, 2 *Agr.* 18. 426
fines officiorum, *Mur.* 31. 90. illos protulerunt longius, quam natura fert, Stoici, *ibid.*
fines regere, *Mur.* 10. 38
fingere ſenatuſconſulta, 2 *Agr.* 14. 408
finis vincendi, *Planc.* 36. 616
finitor, 2 *Agr.* 13. 405. & 17. 421
finitores ſunt agrimenſores, 2 *Ag.* 20. 434
finxit te natura, *Mur.* 28. 86
firmata ætas, *Cluent.* 5. 95
fiſcina, *Flac.* 17. 144
L. Flaccus, *Rab.* 10. 585. 3 *Cat.* 2. 687
flagitia rei militaris, *Cluent.* 46. 208
flamma invidiæ, belli, *Cluent.* 29. 162
flare aurum, argentum, 2 *Agr.* 37. 530
Cn. Flavius, *Mur.* 11. 37
fluctus ſunt turbæ & motus concitatæ multitudinis, *Flac.* 24. 160
fœdera ferire, *Pro dom.* 50. 492
fœdera feriebantur in Capitolio, 2 *Agr.* 22. 440. non erant firma, niſi juſſu populi Romani eſſent facta, *ibid.*
fora, 1 *Agr.* 6. 312
forenſe dicendi genus, & forenſis ſermo ut differant, *Arch.* 2. 291
foris eſſe, 1 *Agr.* 8. 329
forma eſt delineatio futuri ædificii, 2 *Agr.* 13. 401
formulæ Iuriſconſultorum, *Mur.* 11. 38
fornices theatri, *Har. reſp.* 11. 527
fortuito, *Sul.* 4. 218
fortuitu, *ibid.*
fortuna eſt providentia divina, vocabant eam etiam Deum, fatum, 1 *Cat.* 6. 621. cur dicatur cœca, & eam reprehendant homines, *ibid.* 623
fortuna populi Romani, *ibid.* 621

fortu-

fortunam civitatis conſequi, 4 *Cat.*
forum, pecunia quæ in foro ve
Man. 7.
forum Aurelium, 1 *Cat.* 9.
fovere ſenſus, *Mur.* 35.
frangi labore, *Arch.* 11.
fraudem capitalem admittere, *Ral*
Fregellanum bellum, 2 *Agr.* 33.
frons familiaris, *Flac.* 35.
frui vectigalibus, 2 *Agr.* 13.
fructui eſſe, *Man.* 6.
fructus pro delectatione, volu
2 *Agr.* 2.
fucatus, *Mur.* 12.
funerari in urbe vetitum, *Flac.* 3
fundamentum vectigalium, 2 *Ag.*
fungi pro pati, 1 *Agr.* 7.
P. Fulvius Veratius, *Flac.* 20.
Fulvius Nobilior, *Arch.* 11.
P. Furius, 3 *Cat.* 6.
furtum non parva fraus, non e
dolus, 3 *Agr.* 3.

G.

Gabinius Cimber, 3 *Cat.* 3.
Gallicanus, *Cluent.* 8.
C. Gallus, *Mur.* 31.
Gaurus, 2 *Agr.* 14.
gemini, *Cluent.* 16.
genialis lectus, *Cluent.* 5.
genitalis lectus,

ım, 2 *Agr.* 29. 481
35. 100
ıs religio, 2 *Agr.* 17. 422
ıines, *Arch.* 8. 311
. 31. 92
ıblevandam hominum
nos impellere ſolet, 558
is politior doctrina,
hia, *Arch.* 1. 290

I.

k amantes, & milites, 637
k facere gradum ut dif-
15. 410
6. 731
, *Cluent.* 34. 177
124
, *Cluent.* 8. 106
ınia quæ datur corrum-
Man. 23. 75
ıntur oratores, 1 *Cat.* 1. 603
36. 624. *Rab.* 7. 581
nt. 29. 162
20. 542
t honorati, 3 *Cat.* 1. 683
ɔx conſulis. 1 *Agr.* 8. 328
o capitali damnati do-
ıdicio damnabantur, 584
ı illuſtrium plerumque
ulorum ſignatoriorum, 695
m aperire, *Sul.* 31. 280
584
Cluent. 15. 126
3. 298
oriam ſpectabant viri
o. 589
populis leges pacis da-
. 431
ıfecto bello militibus
t, agros, pecuniam, 435
l provinciam ituris da-
:x ærario *Man.* 46
ıor virtutes, *Man.* 10. 35
ſumma vis fuit penes
b. 1. 560
i Romani majeſtatem-
:, *Rab.* 6. 578

imperium ordinarium & extraordinarium Proconſulum & Proprætorum. vid. *extraordinarium* & *ordinarium.*
imperium dabat populus *Man.* 9. 33.
non ſinebat imperium eſſe diuturnum, *ibid.*
imperium, quod lege curiata dabatur quid, 2 *Agr.* 11. 396
importuna mulier, *Cluent.* 5. 93
importunus, 2 *Agr.* 23. 449
impotentes ſunt humiles, inopes, *Mur.* 28. 85
improba verba, *Sul.* 25. 264
improbus, *Cluent.* 13. 119
impunitum mendacium, *Planc.* 12. 580
impurus, *Cluent.* 25. 151. 1 *Agr.* 1. 285
in quæſtu relinquere pecuniã, *Man.* 13. 47
in ante diem, 1 *Cat.* 3. 612
in exilium euntes proſequendi mos, 1 *Cat.* 8. 632
in vino quod tempus, 2 *Cat.* 5. 658
in joco & vino, *ibid.*
in poteſtate alicujus eſſe, 2 *Cat.* 12. 677
in jure, *Mur.* 12. 42
in ædem ſacram reficiendam perſcribere pecuniam, *Flac.* 19. 148
in nomen pro in nomine, *Arch.* 5. 300
in tribunali, *Red. ad Quir.* 5. 343
inane corpus, id eſt mortuum, 1 *Agr.* 6. 318
inanimatis ſenſum ſæpe tribuit Cicero, 2 *Cat.* 1. 640
inanis, *Cluent.* 25. 152
inaurari pro deaurari, *Cluent.* 36. 182
incenſio urbis *Sul.* 11. 232
inclinatio temporis, 2 *Agr.* 29. 482
includi in legis periculum, *Clu.* 55. 232
increpo. ſimulatque increpuerit ſuſpicio tumultus, 2 *Agr.* 30. 485
incubare pecuniæ, *Cluent.* 25. 155
incunabula, 2 *Agr.* 36. 522
increpat ſuſpicio tumultus, *Mur.* 10. 33
inde ibi Cic. *Mur.* 12. 39
indicare & confiteri ut differant, *Clu.* 64. 257
indicia exponere, 3 *Cat.* 5. 695
indicum præmia, *Sul.* 18. 246
inducere, *Rab.* 8. 583
inducere Romanis agrum pecunia, 2 *Agr.* 26 463
inertia *Cat.* 2. 609
inferorum pœnæ multis gentilibus fabulæ habebantur 4 *Cat.* 4. 728
inferre litem in aliquem, *Cluent.* 41. 197

infeſtum bellis, 2 *Agr.* 29.
infeſtus caſus, *Sul.* 1.
inficiatores, 2 *Cat.* 10.
infinitivis utebantur in indig
cum per interrogationem qu
Cluent. 6. 99. & 31.
inflammatus ſcelere ac furore,

infulæ imperii, 1 *Agr.* 2.
ingenioſus pro diſerto, 2 *Agr.*
ingenium in promptu habere,

ingenium pro eloquentia, 2 *A*
ingratiis, 1 *Agr.* 4.
ingratus, 2 *Agr.* 1.
ingratum pro ingratitudine,
ingredi rationem, *Arch.* 1.
iniam pro inibo, 2 *Agr.* 25.
injicere ſuſpicionem, *Cluent.* 3
inire viam, *Mur.* 12.
inſignia imperii, 1 *Agr.* 2.
inſignia reipublicæ, 1 *Agr.* 6.
inſimulare, proprie eſt falſum
aliquem confingere, 3 *Agr.*
inſinuare pro inſinuare ſe, 2
inſolentia, *Cluent.* 39. 189. 1 *A*
2 *Agr.* 35.
inſtar, *Rab.* 8.
inſtituere accuſatores, *Cluent.*
inſtituere ſe, *Flac.* 1.
inſtitutis ſuis leges extinguere,

., *Cluent.* 58. 238
factum, *Cluent.* 2. 86
:, *Flac.* 37. 195
, *Cluent.* 42. 200
numerus pro variis cauſ-
.6. 157
), ſubſortitio, in tabulas
nt. 33. 173
t. 25. 150
21. 70
Agr. 2. 542
. regna continentur,
405
agere, *Arch.* 1. 288
:ennitas, *Mur.* 10. 35
munus, 2 *Agr.* 36. 518.
ibid.
13.49. controverſum, *ib.*
t. 32. 184
Pro dom. 11. 425
:er, *Sul.* 12. 234

K.

annarii Conſules in Ca-
n adſcendebant, & mox
habebant, 1 *Agr.* 1. 279
1 *Agr.* 2. 292
rata, *ibid.* 293
hetorica, 1 *Agr.* 3. 298

L.

, 3 *Agr.* 2. 542
nſilio, ſed caſu, 2 *Agr.* 2.
348
3. 567
na re, *Cluent.* 71. 275
:. 31. 92
28. 171
:m, num Latine dicatur,
219
ibid.
1. 478
enſis, Latinienſis, *Har.*
524
ii cognomen, *Man.* 19. 61
nittere reip. *Pro d.* 8. 417
Cluent. 63. 252
m, *Cl.* 20. 137. & 40. 191
pletium, 2 *Cat.* 9. 670
& inviolabiles, *Ma.* 5. 17
datis eſſe non poſſunt,
298

legationes liberæ, 2 *Agr.* 17. 420
legationes liberæ varii generis, 1 *Agr.* 3.
297
legatos decem mittebant Romani confecto bello, qui legis pacis dicerent, 2 *Agr.* 19. 430
legatus imperatoris, *Man.* 19. 61
lege condemnari, *Cluent.* 20. 137
legem in civem indemnatum ferre non licet, *Pro dom.* 17. 434
leges promulgabantur & ſuadebantur, ac diſſuadebantur, *Man.* 1. 3
leges annales, *Rab.* 9. 585
leges poterant Romæ ſuaderi ac diſſuaderi, 2 *Agr.* 36. 526
leges pro libertate, *ibid.* 527
leges Druſi S. C. ſunt abolitæ, *P. d.* 16. 433
legibus ſolvi, 2 *Agr.* 36. 522
legitima quæſtio, *Arch.* 2. 291
P. Lentulus, 3 *Cat.* 3. 690
lex Papia de ejiciendis ex urbe peregrinis, 1 *Agr.* 4. 305
lex Sempronia, *Rab.* 4. 570
lex pro more & conſuetudine, *Mur.* 5. 19
lex Licinia, *Pro dom.* 20. 440
liber hoc genere, & ab hoc genere, *Cluent.* 55. 231
liberare agrum, 1 *Agr.* 3. 299
liberi pro unico filio filiave, *Clu.* 11. 114
liberi quomodo poſſint in parentes dicere, *Cluent.* 6. 101
liberorum officium in parentes, *ibid.*
libertas proprium Romanorum bonum, 2 *Agr.* 4. 354
libertas ejus deminuitur, cui ſuffragium adimitur, 2 *Agr.* 7. 368
libertate nihil charius eſt liberis populis, 3 *Agr.* 4. 554
libido refrenanda, 2 *Agr.* 20. 436
librarii, 2 *Agr.* 5. 363. & 13. 399
licet & oportet ut differant, *Clu.* 6. 101
C. Licinius Macer, *Rab.* 2. 564
Ligures ſunt fallaces, *Cluent.* 26. 155
Ligures cur duri & agreſtes, 2 *Agr.* 35.
509
limen ſponſæ non tangebant, & cur, *Cluent.* 6. 99
litteræ publicæ, 2 *Agr.* 32. 496
lituræ, *Cluent.* 14. 128
loca tributim dare, *Mur.* 32. 94
loca ingenerant mores, 2 *Agr.* 35. 509
loca conſecrata, *Pro dom.* 49. 491
loco ignobili natus, *Cluent.* 40. 194
loco moveri, 2 *Cat.* 1. 648

Cluent. 12. 117
Luculli laus, *Man.* 8. 26
L. Lucullus, *Arch.* 5. 301
ludere, *Flac.* 31. 179
ludi & feſti dies in honorem magiſtratuum Romanorum a provincialibus inſtituebantur, *Flac.* 23. 159
ludi funebres in honorem virorum clarorum, *Sul.* 19. 250
ludi publici, *Har. reſp.* 12. 530
ludis quantopere delectetur populus, *Mur.* 18. 63
ludis, cum ludi eduntur, *Cluent.* 47. 212
ludius, *Har. reſp.* 11. 527
ludos facere, *Mur.* 19. 65
Luſcini, 2 *Agr.* 24. 452
lux pro vita, 1 *Cat.* 6. 621

M.

M, M' M̄ ſignificat Manius, 2 *Agr.* 30. 487
Macedonia. agri in Macedonia regii, 1 *Agr.* 2. 292
machinam comparare ad evertendas opes, 2 *Agr.* 18. 427
machinas adhibere, *Cluent.* 13. 118
machinator, 1 *Agr.* 5. 310
mactare Deum hoſtia, 1 *Cat.* 1. 639
magiſter, *Man.* 2. 8
magiſtratum qui gerebant non omnes erant ſenatores, *Man.* 21. 70
magnificentiam publicam diligebant

mand
mand
manif
Clu
Manli
manu
manu
manub
manub
Arc
M. Ma
ciun
Marfic
Martial
Martiu
Rab.
Maffili
Ron
reba
mater i
Cluen
Mater
matrim
matrim
mea in
2 *Ca*
mea uti
mechar
Medea
Man.
Megale
memo

, *Mur.* 5. 19
ſalla Niger, *Sul.* 6. 222
ellus a trib. pl. in exilium actus, . 35. 378
ibus, *Planc.* 16. 585
oratorum in orationis initio, . 18. 131
Mur. 35. 100
iſſime abundat, 2 *Cat.* 2. 651
alia pronomina ſæpe abundant, . 32
it in multitudinis numero Cimon miliaria ſed in unitatis mi *Cluent.* 9. 110
magno animo mori malunt, loco moveri *Cat.* 1. 648
& bellicoſi homines cur dediti neri 2 *Cat.* 4. 656
, *Red. in Sen.* 6. 371
hoſtiæ quæ? 2 *Agr.* 34. 505
majeſtatem pro violare, *Clu.* 35. 179
remp. 2 *Agr.* 33. 501
ors, *Sul.* 1. 210
n habere aliquem, *Flac.* 29. 174
ates dictus Dionyſius, *Flac.* 25. 162
atis mors, *Mur.* 16. 59
latis claſſis a quo & ubi victa, 8. 26
Har. reſp. 21. 544
in conſilium, *Cluent.* 25. 167
æ, 2 *Agr.* 16. 414
tio eſt temperamentum, 2 *Agr.* 1. 340
tio eſt imperium, *ibid.*
tio in rebus privatis, *Sul.* 26. 267
n habere, *Cluent.* 35. 178
, *Cluent.* 67. 265
in omnibus rebus, etiam in virus tenendus *Mur.* 30. 89
agri, *Flac.* 32. 184
columna, *Cluent.* 13. 120
s paludes, 2 *Agr.* 19. 431
contra veterem rempublicam, r. 33. 497
es animi eſt virtus & vitium, 5. 221
ndo, *ibid.*
ntum fortunæ perleve, 2 *Agr.* 29. 482
ntum a celeritate motus ita minueſt, ut vix animadverti poſſit, . 2. 9
, *Pro dom.* 28. 455

montes ſeptem Romæ, 2 *Agr.* 35. 513
monumentum belli captus ab hoſte ager, 2 *Agr.* 18. 426
morbo furioſus, *Cluent.* 64. 259
mores ingenerantur a locis, 2 *Agr.* 35. 509
mores, qui criminis arguuntur, ſunt inſpiciendi, *Sul.* 25. 262
morti vicini futura prædicunt, *Clu.* 12. 116
mors omnem malorum ſenſum eripit, *Cluent.* 62. 249
mors immatura appellatur, quæ ante confectam ætatem evenit, *Rab.* 5. 373
mors civibus Romanis non proponebatur, cum lex Porcia damnatis exilium indulgeret, *ibid.* 574
mors non eſt ſupplicii cauſſa conſtituta, 4 *Cat.* 4. 726. eſt neceſſitas naturæ, *ib.* laborum quies *ibid.*
mos magiſtratuum prima concione populum alloquendi & de majorum ſuorum meritis dicendi, 2 *Agr.* 1. 337, 338
mos & inſtitutum ut differant, *ibid.*
movere animum alicujus, *Planc.* 23. 595
muli, qui tribuebantur magiſtratibus provincialibus, 2 *Agr* 13. 400
mulieres antiquo jure omnes perpetua tutela continebantur, *Mur.* 12. 44. dabatur puberibus tutor *ibid.*
multam irrogare non eſt privati actoris, ſed magiſtratus, *Rab.* 3. 566
multas cum irrogarent magiſtratus, alii poterant intercedere, *Pro dom.* 22. 445
munia munera *Mur.* 5. 100
municipes, *Sul* 8. 226
municipia, 1 *Agr.* 6. 312. in colonias tranſibant, *ibid.*
municipium conſtituere, *ibid.*
munus decuriæ, *Cluent.* 37. 185
munus pro onere, 2 *Agr.* 17. 422
mutare & commutare pro vendere, 1 *Agr.* 5. 308
Mutii duo, *Rab.* 9. 586

N.

NAm pro præterea, *Cluent.* 45. 206
naſci, *Red. ad Quir.* 2. 332
natales celebrabant, 3 *Cat.* 1. 683
natalis Ciceronis dicitur, quo ab exilio rediit, *Red. in Sen.* 11. 388
natio candidatorum, *Mur.* 33. 96
naufragus patrimonio, *Sul.* 15. 218

negotium male gerere, 2 *Cat.* 10. 671
Nemeſis, 1 *Cat.* 6. 623
nepos, 1 *Agr.* 1. 285
nepos cur pro diſſoluto ponatur, 2 *Cat.* 4. 655
nequitia, 1 *Cat.* 2. 609
nervi pecuniæ publicæ, vectigalia, 2 *Agr.* 18. 423, 424
nervis omnibus exſectis, 2 *Agr.* 33. 502
neſcio quid, 2 *Agr.* 6. 364
nexi jus, *Har. reſp.* 7. 519
nihil eſt quod non emi poſſit, ſi tantum des, quantũ velit venditor, 3 *Ag.* 4. 551
nitere & obſoleſcere opponuntur, 1 *Agr.* 7. 323
nocens interdũ defendi poteſt, *Sul.* 2. 213
noctu ſenatuſconſulta facere non licebat, 4 *Cat.* 3. 725
nomen inane Capuæ, 1 *Agr.* 6. 318
nomen patronorum adoptabant, a quibus aut civitate aut libertate donabantur, 2 *Agr.* 4. 855
nomen Fuſianum, *Flac.* 20. 151
nomen prætorium, *Planc.* 6. 569
nomen alicujus ferre, *Planc.* 17. 587
nomine legis agrariæ, h. e. prætextu, 2 *Agr.* 6. 366
nomine veſtro, 2 *Agr.* 28. 475
nominibus duci, *Planc.* 7. 571
non pro nonne, 3 *Cat.* 9. 710
non vides, 1 *Agr.* 3. 296
non modo, pro non modo non, 2 *Agr.* 20. 435. *Red. ad Quir.* 4. 339
norma, quid, *Mur.* 2. 9

obligure
obligurir
obloqui,
obnuber
obnuncia
Man. 1
obruere
obmi fu
obſcurita
obſcurita
dias,
obſecrati
habea
obſes,
obſidio,
obſignat
obſignat
obſoleſc
1 *Agr*
obſtrepe
dicere
obſtring
obſtring
obteſtat
obtiner
obvallar
occaſus
occupan
oculos a
odium,
odium
odorari
odorari
offende

Mur. 31. 91
eſp. 19. 590
luent. 34. 177
an. 13. 50
differant, Clu. 6. 101
lem jure ſint, quo qui
2 Agr. 11. 394
Red. ad Quir. 2. 333
decreſcit, exempla,
312
cur nihil ſcripſerint,
218
oquuntur cum populo,
oſophis, 2 Cat. 13. 680
7. 194
tribus, Flac. 23. 158
rium Proconſulum &
Man. 21. 69
qui fuerit, Rab. 3. 565
virum quæ, 2 Agr. 11.
397
s, 2 Agr. 29. 481
Quir. 2. 332
, 2 Agr. 33. 511
Arch. 12. 323
luent. 63. 254
, Pro dom. 43. 480
19. 428
ibid.
ent. 24. 147
, Arch. 7. 308
ntatio, 1 Agr. 7. 325
. reſp. 11. 527
ia, Mur. 8. 28
. 65
ntur negotia, 2 Agr. 4.
354
637
704
torum, Arch. 3. 292

P.

, Pro dom. 28. 455
rch. 5. 301
Cat. 7. 703
tie homicidium, Cl. 10.
113
perduellione, Rab. 10.
587
m cauſſæ tibi daremus,
186
mpus, Cluent. 12. 117
iciario, Cluent. 25. 155

Pataranus, Flac. 31. 183
pater patriæ, Rab. 10. 587
patricii magiſtratus, 2 Agr. 11. 388, 390
patricius equeſtri loco, Mur. 7. 24
patrimus, Har. reſp. 11. 527
patronus dabatur reis, ſi non ipſi patronum cauſſæ invenirent, Mur. 4. 18
pax petitur a Diis ut ſint placati, venia ut ſint propitii, Rab. 2. 561
peccare prohibent tria, pudor, metus, ratio, 1 Cat. 9. 634
pecua pro pecora, Man. 6. 22
peculatus, eſt crimen pecuniæ publicæ expilatæ, Rab. 3. 564
pecunia quæ in foro verſatur, Man. 7. 25
pecuniæ, 1 Agr. 4. 304
pecuniæ ſunt omnia bona, 2 Agr. 28. 476
pedem conferre, Planc. 19. 590
pedes oratorum, 1 Cat. 1. 600
pedetentim & caute dicere, Clu. 41. 199
pedibus compenſatur pecunia, Fl. 29. 175
pellex, Cluent. 5. 95
pellibus olim ſolebant triclinares lecti ſterni, Mur. 36. 102
penates, Pro dom. 41. 478
penates ac dii patrii, Sul. 30. 278
penatibus diis moveri, 2 Agr. 21. 439
percellere eſt evertere, 2 Cat. 1. 648
perditus morbo, Rab. 7. 581
perduellionis damnati virgis cæſi & unco per urbis vias tracti, ad extremum cruci, ſervorum inſtar, ſuffigebantur, Rab. 1. 558
perferre legem, Cluent. 49. 216
perfugia periculi ſunt aſyla, 2 Ag. 14. 407
pericula amicorum, Man. 1. 4
periculum, longe aliud eſt, cum notat τὸ κίνδυνον, aliud, cum notat columnam, Rab. 1. 557
periculum judicii præſtare, Mur. 2. 11
perpetuare judicum poteſtatem, Sul. 23. 257
perpurgatus locus, Mur. 25. 79
perſalutatio, Mur. 21. 69
Perſes victus maritimo prælio a Romanis, Man. 18. 59
perſona Staleni, Stalenus, Clu. 19. 161
perſona vehemens & acris, Mur. 3. 13
perſonam imponere, 2 Agr. 18. 427
pervenit, pervenerit, 1 Agr. 4. 302
peſtilentes agri, 2 Agr. 36. 519
peſtilentiæ poſſeſſor, 1 Agr. 5. 309
petere palam, opponitur, cuniculis oppugnare, 1 Agr. 1. 281

placere. verbum ſollemne in ſenatus-
consultis, 1 *Cat.* 8. 631
plagam injicere negotio, *Mur.* 23. 73
planus, *Cluent.* 26. 155
a Platone & Ariſtotele illi, *Mur.* 30. 89
Plinius emendatus, 3 *Cat.* 7. 703
Plutarchus reprehenſus, 1 *Cat.* 4. 615
pœnas improbi Deorum voluntate
luunt, *Sul.* 27. 269
pœnitet. non me pœnitet defendere,
Cluent. 29. 163
poëta naſcitur, *Arch.* 8. 310
poetæ ipſi canebant ſua carmina in ſcena,
Arch. 1. 289
poëtarum malorum pœna, *Arch.* 10. 317
Pompeji olim præfectura fuit, ſed poſt
colonia, 2 *Agr.* 31. 492
Q. Pompejus, *Mur.* 7. 24
C. Pomtinius, 3 *Cat.* 2. 688
ponere in culpa ac ſuſpicione, *Clu.* 45. 207.
affines, *ibid.*
ponere operam & curam in hac re,
Cluent. 57. 237
pons Milvius, 3 *Cat.* 2. 688
pontifices non erant magiſtratus, 1 *Cat.* 1.
605
pontifices erant quoque reipublicæ præ-
ſides Romæ, *Pro dom.* 1. 403
pontifices minores, *Har. reſp.* 6. 517
C. Popilius inique damnatur, *Clu.* 35. 178
populares, 1 *Agr.* 7. 325. 4 *Cat.* 5. 728
populares, optimates, 2 *Agr.* 4. 350
populares alii ſunt re, alii oratione, *ibid.*
vis verbi, *ibid.*

tam
poſt m
poſteri
Arc
poſtes
poſtre
poſtula
potent
reo,
poteſta

præcen
præcep
præcip
præcip
& 31
præcip
præcip
præcon
præcon
cent
ſent
præcon
2 *Ag*
prædia
prædica
prædit
prædiu
3 *Ag*
præeſſe
bus d
præfect
præfect
31. 4

Cat. 9. 669
, 2 *Agr.* 6. 367
2 *Agr.* 1. 341
., *Pro dom.* 5. 413
juam, *Man.* 33. 74
Agr. 10. - 386
, 2 *Agr.* 11. 393
: peregrinus ſoli habe-
nem, *Mur.* 20. 66
rætores, *Man.* 21. 68
, cum ſeligerent judi-
. 202. non vero jura-
oſt ſortitionem ut judi-
ibid.
ntur provincias, *Mur.*
n lege aliqua illas ſibi
ibid.
, *Flac.* 19. 148
eſtum Conſulatum ſe-
ntulus, 3 *Cat.* 6. 698
ut. 31. 169
16. 243
s non erant in uſu,
508
:, quid, 3 *Agr.* 3. 548
a hiſtrio, *Flac.* 27. 168
ibid.
Cluent. 21. 142
Agr. 5. 360
Rab. 7. 580
ti, *Red. ad Quir.* 5. 343
aliquid ſuſcipiendum,
288
. *in Sen.* 12. 390
. *Pro dom.* 17. 434
in. 2. 8
talium, *Cluent.* 18. 129
t, 2 *Agr.* 34. 505
me poteſt, *Sul.* 13. 236
:edere, *Cluent.* 63. 253
Man. 21. 97. diceban-
:; *ibid.* 68. mitteban-
m pro Conſule, qui
.erant, *ibid.*
ore imperatorum di-
mittebantur in provin-
d. 69
. 201
Pro dom. 17. 435
om. 9. 418
ducere ad populum ut
gr. 36. 522
cta Cicerone Conſule,
705

profectio, *Cluent.* 30. 165
profiteri aliquid, *Cluent.* 18. 132
profugere, *Sul.* 7. 223
profugus, *ibid.*
profundere, *Cluent.* 25. 150
projecta audacia, *Cluent.* 64. 259
prolixe promittere, *Flac.* 36. 191
promulgare legem quid, 2 *Agr.* 4. 355
promulgare rationē dierum, *Mur.* 11. 38
pronunciare, promittere, *Cluent.* 29. 162
pronuntiare, id eſt, promittere, *Planc.* 18.
589
proponere legem, 2 *Agr.* 5. 362, 363
proprætores qui, *Man.* 21. 67. diceban-
tur & prætores, *ibid.* 68
proprætores ſub Imperatoribus diceban-
tur, qui mittebantur in provincias Im-
peratoris, *ibid.* 69
propria poſſeſſio, 3 *Agr.* 2. 543
proprietatem qui recuperare volebat, ad-
verſarium ex jure manu conſertum
vocabat, *ibid.*
propugnacula, 2 *Agr.* 27. 469
proſcribere auctionem bonorum, 1 *Ag.* 1.
285
proſcribere Pompejum, 2 *Agr.* 36. 520
proſcriptiones, *Flac.* 31. 180
proſequebantur olim in exilium euntes,
1 *Cat.* 8. 632
provinciæ Quæſtoriæ, *Mur.* 8. 28.
aquariæ, *ibid.*
provinciarum cupidiſſimi erant Romani
propter avaritiam, *Man.* 13. 46
provincias dabat ſenatus, 1 *Agr.* 8. 329.
nonnunquam tribuni plebis, *ibid.*
provocare, 3 *Agr.* 1. 534
provocatio, 2 *Agr.* 13. 402
proximi Cenſores, *Arch.* 5. 301
pſalterium, *Har. reſp.* 21. 544
publica verba, *Pro dom.* 47. 487
publicæ pecuniæ damnari, *Flac.* 19. 147
publicani ſunt firmamentum civitatis &
ordinum, *Man.* 7. 23
publicanorum ſocietates, *Man.* 2. 8
publicum judicare, 1 *Agr.* 3. 298
pudens, *Cluent.* 34. 177
pudor, *Cluent.* 5. 95. *Rab.* 9. 584
pullarii, 2 *Agr.* 12. 398
pulvinaria ad omnia ſupplicare, 3 *Cat.* 9.
710, 711
pulvinar, *ibid.*
puncta, *Mur.* 34. 98
puncta in tabellis quid, 2 *Agr.* 2. 344
punctum temporis, *Cluent.* 14. 123

punicani lecti, *Mur.* 36.
pupinia ſterilis ager ſuburba
2 *Agr.* 35.
purpura ad talos demiſſa, *Cluent.* 4
Puteoli municipium, 2 *Agr.* 31.

Q.

QVa de re agitur eſt caſus, τὸ
μδρον, *Mur.* 13.
quadragena, *Cluent.* 26.
quærere ventum popularem, *Clu.* 47
idoneus, *ibid.*
quæſtio, *Arch.* 2.
quæſtiones, *Red. in Sen.* 14.
quæſtores etiam interdum Propr
præerant provinciæ & exercitu
ordinem, *Man.* 21.
quæſtorii agri, 2 *Agr.* 13.
quando in jure te conſpicio, *Mur.*
qui agri, quæ loca, quæ ædifici
lemnis erat formula, 2 *Agr.* 1
qui remp. ſalvam eſſe vellent, quid
ficet, & quando illa formula
ſenatus, *Rab.* 6.
quibuſcum amicitia conjuncti ſ
defendendi ſunt, *Rab.* 1.
Quinqueviri, 2 *Agr.* 7.
Quirinalia, 3 *Cat.* 1.
Quirites, plebs urbana, 2 *Agr.* 1
quod egerunt. laus tribuenda quo
runt, *Man.* 3.

R.

t privatam luxuriam,
nificentiam diligebant, 102
urbana, 2 *Agr.* 28. 477
relatus, 3 *Cat.* 1. 684.
utus, & feſta Quirina- *ibid.*
. 19. 65
584
erant, & ubi fuerint,
conſcendere licebat tan-
bus, aut illorum per- 4
s ad roſtra rem deferre, 194
is, *Arch.* 10. 315
& iniquitas, 3 *Ag.* 3. 550
æponebantur urbanis, 477
ebs, *ibid.* 478

S.

i perfugia, 2 *Ag.* 14. 407
ibid.
dom. 48. 489
unt magiſtratus, neque
erio, 1 *Cat.* 1. 605
erant quoque Reges, 403
iliarum perpetua eſſe
ni, *Mur.* 12. 44
ibertatem, *Pro d.* 29. 458
Agr. 19. 428
7. 466
as, 2 *Agr.* 14. 408
lia, *Man.* 6. 22
conviviis flagitioſum, 674
turpis, *Mur.* 6. 20.
phonte, *ibid.*
1 *Agr.* 8. 332
536
poëtæ, *Arch.* 8. 311.
323
orporis humani, *Red.* 367
tutum, *Cluent.* 11. 114
dom. 48. 489
& fortunis, 2 *Ag.* 18. 423
2 *Agr.* 31. 495
4. 693
ro dom. 53. 496
ratonis, *Rab.* 5. 576

Scaurus, *Mur.* 7. 24
M. Scaurus, *Rab.* 9. 586
ſcena competitrix, *Mur.* 19. 65
ſcena. in ſcena eſſe, *Planc.* 12. 578
Scipio Africanus, *Mur.* 31. 92
ſcopulus. ad ſcopulos appellere rationes, *Rab.* 9. 585
ſcorta, 2 *Cat.* 10. 674
ſcribæ, 4 *Cat.* 7. 737
ſcribere proprie dicuntur poëtæ, *Arch.* 3. 292
ſcriptura, *Man.* 6. 22. 1 *Agr.* 1. 287
ſcurrum convicium, *Mur.* 6. 22
ſe Heraclienſem voluit eſſe, *Arch.* 5. 301
ſecta eſt via & ratio, *Rab.* 8. 582. & *Flac.* 41. 201
ſecundi heredes, *Cluent.* 11. 114
ſecundum Plotium judicare, *Flac.* 21. 153
ſeductiones teſtium, *Mur*, 24. 74
ſemen pro genere, 2 *Agr.* 35. 509
ſemitæ, *ibid.* 513
Sempronia lex, 2 *Agr.* 12. 398
Sempronius Gracchus, *Rab.* 3. 568
ſenatores non omnes erant, qui magiſtratum gerebant, & in ſenatum veniebant, *Man.* 21. 70
ſenatoria ætas, *ibid.* 66
ſenatoria ætas annorum fuit xxx, *Rab.* 1. 559
ſenatus non poterat haberi niſi in templo, 2 *Cat.* 6. 661
ſenatus niſi in inaugurato loco haberi non poterat, *Pro dom.* 53. 497
ſenatuſconſulta noctu facere non licet, 4 *Cat.* 3. 725
ſenium matricidarum, *Har. reſp.* 18. 539
ſenſus communis hominum, *Clu.* 6. 102
ſententia brevis interjecta judices fatigatos reficit, *Cluent.* 5. 97
ſententiæ ferebantur bis duobus in comitiis de omnibus magiſtratibus, 2 *Agr.* 10. 386
ſententias rogandi in ſenatu ordo, 3 *Cat.* 6. 698
ſentiet verbũ comminantis, 2 *Cat.* 12. 638
ſentire pro olfacere, *Cluent.* 25. 156
ſentire libere, *Sul.* 8. 226
ſepelire & humare ut differant. *Clu.* 9. 111
Seplaſia erat forum Capuæ, ubi unguenta vendebantur, 2 *Agr.* 34. 508
ſeptimus decimus, *Cluent.* 26. 157
ſepulchra virorum fortium floribus adſpergebantur, *Flac.* 38. 196
ſequeſter pecuniæ, *Cluent.* 26. 154

ſignum cognoſcere litterarum jubebantur, qui eas ſcripſerant, ſi illum vellent premere, 3 *Cat.* 5. 694
ſilentium, 3 *Cat.* 7. 704
ſilva Scantia, 1 *Agr.* 1. 287
Silvani lex, *Arch.* 4. 296
ſimplares annonæ, 1 *Agr.* 7. 321
ſimulatione legis agrariæ, 2 *Agr.* 6. 366
ſine tumultu, *Sul.* 11. 232
ſingularis homo, 2 *Agr.* 35. 515
ſingularius, *ibid.*
ſinus. homo de ſinu atque complexu ejus, 2 *Cat.* 10. 672
Sipuntum, Sipus, 2 *Agr.* 27. 466
ſitum eſt quantum in nobis, *Arch.* 1. 289
ſocietatem coire, *Rab.* 7. 581
ſocietates de publicanis, *Mur.* 33. 95
ſociis prætores olim & legati in nulla re erant oneri, 2 *Agr.* 17. 421
ſocium populi Romani appellari a ſenatu quanti fuerit, *Man.* 5. 18
ſodales, ſodalitates in bonam partem, *Mur.* 27. 82
ſolatium, & conſolatio, *Cluent.* 5. 97
ſoleæ, *Har. reſp.* 21. 544
ſolia Deorum, *Har. reſp.* 27. 554
ſolitudo dicitur eorum, qui ab omnibus derelicti ſunt, *Rab.* 1. 559
ſollicitus, 1 *Agr.* 8. 325
ſolvere portu, *Mur.* 2. 12
ſolutam relinquere urbem, 2 *Agr.* 33. 502
ſonare de poëtis & pronunciatione, *Arch.* 10. 318

ſtativ
ſtatus
Stella
Stella
ſtilus
ſtipen
ſtrepi
ſtrido
Stoic
28.
ſtoma
ſtoma
ſtuden
ſtudiu
Clu
ſtudiu
ſtudiu
ſub ſig
ſubjec
ſubjic
ſublati
ſubſcr
ſubſcr
Cen
ſubſcri
ſubſec
ſubſel
ferr
ſubſidi
ſubſidi
Subur
Sucuſa
ſuffrag
P. Sull

o arrogantia, 2 *Ag.*34.506
nni, *Red. in Sen.* 11. 389
luent. 68. 267
Iur. 12. 42
, *Cluent.* 70. 274
uomodo? 3 *Cat.* 9. 710
ibid.
:eroni decreta, 3 *Cat.*6.700
li aliquem adficere, *Rab.* 3. 567
, ſuprema funera, *Mur.*36. 102
hoc eſt ſubmiſſe, *Sul.* 10. 229
:idia, *Cluent.* 11. 115
tatio, *Cluent.* 3. 89
ı cœnaculis, 2 *Agr.*35.513
Agr. 8. 326
ıcere, *Flac.* 33. 187
Flac. 5. 123
rundam ortus & occaſus
empeſtatum, *Mur.* 17.61
Har. reſp. 11. 528
: ſyngraphus, *Mur.* 17.60

T.

quæ judicibus dabantur,
58. 238
onis, *Cluent.* 65. 260
bus ſuffragia ferebant, 344
, *ibid.*
quæ tribuebantur provin-
giſtratibus, 2 *Agr.* 13.400
:o, *Mur.* 35. 98
Agr. 14. 408
2 *Cat.* 8. 666
ocus erat ubi acta & tabulæ
onebantur, *Rab.* 3. 564
iebant Romani diligentiſ-
r, *Cluent.* 30. 165
:ratis ſcribebant veteres,
4. lino obligabantur, &
gnabantur, *ibid.*
ur. 9. 633
ılum, *Cluent.* 69. 270
, *Planc.* 25. 600
ıltrum habere in urbe civi
, *Rab.* 6. 578
:re in aliquem, *Har. reſp.* 5. 514
lac. 18. 146
nvivia, *Mur.* 6. 21, 22

templa viris inſignibus & feſtos dies decernebant Græci, *Arch.* 8. 312
tempora amicorum, *Man.* 1. 4
temporis rationem explicare, *Pl.* 40. 620
tempus amittere, *Mur.* 21. 68
tenebræ reipublicæ, 2 *Agr.* 26. 460
tenebræ æternæ huic urbi, *Flac.* 40. 200
tenere nauticum verbum, 2 *Agr.* 17. 419
tenere. videre non ſolum, ſed tenere, 2 *Agr.* 18. 428
teneri lege majeſtatis, *Cluent.* 35. 180
tenetur hujus cauſſa, *Sul.* 25. 264
tenues homines, 2 *Cat.* 9. 671
Terentina tribus, *Planc.* 16. 585
terram tenere, *Har. reſp.* 11. 527
teſtæ, *Pro dom.* 23. 446
teſtamenti factio civium Romanorum eſt propria, *Arch.* 5. 302
teſtamentum. in teſtamento præteriri a fratre probro erat, *Pro dom.* 19. 438
teſtes inimici reo, & accuſatori amici non probantur, *Flac.* 9. 130. quando fuerint interrogati, *ibid.* infames non admittebantur, *Flac.* 15. 140
teſtificari, *Cluent.* 50. 221
teſtificationes, *Mur.* 24. 74
teſtimonium dicere, non ferre Latini dicunt, *Sul.* 3. 216
teſtimonium dare alicui, *Arch.* 12. 323
Thenſæ, *Har. reſp.* 10. 525
thenſam omittere, *Har. reſp.* 11. 528
Theophanes Mitylenæus, *Arch.* 10. 316
thura Syriæ, 2 *Agr.* 29. 482
tibicines ſacrificiis adhibebantur, 2 *Agr.* 34. 506
tibicinis Latini modo tranſire, *Mur.* 10. 40
Tigranocerta, *Man.* 9. 31
timiditas, *Cluent.* 46. 209
Timolites, *Flac.* 3. 120
Titia lex, *Mur.* 8. 27
Tmolites, *Flac.* 3. 120
togati ſolebant eſſe conſulares, cum publice ibatur ad ſaga, 2 *Cat.* 13. 679
togis laxis utebantur ſuperbi & lauti, 2 *Cat.* 10. 673. ſtrictis auſteriores, *ib.*
tollere ac diſturbare judicium, *Sul.* 5. 219
tormentis veritas difficulter cognoſcitur, *Sul.* 28. 270
tortor, *Cluent.* 63. 254
tractare perſonam, *Arch.* 2. 292
traducere ad ſuam ſententiam, *Cl.* 52. 224
tranſmittere tempus amicorum temporibus, *Man.* 1. 4
tranſmittere bellum, *Man.* 13. 50

tranſſcribere, *Cluent.* 14.
tribu moveri, *Cluent.* 43.
tribuaria res, *Planc.* 15.
tribunatus plebis & conſulatu
natura ſibi contrarii, 2 *Agr.*
tribunatus, & tribunitia pote
ferant, 2 *Agr.* 14.
tribuni legionum, *Man.* 21.
tribuni plebis num fuerint uſi
Cluent. 41.
tribuni plebis menſe Decemb
magiſtratum, 2 *Agr.* 5.
tribuni plebis magiſtratus dicu
ſio, *Rab.* 10. 588. *Pro dom*
tribuni ærarii, *Rab.* 9. 587. & 4
tribunorum plebis poteſtas i
Sulla, *Cluent.* 40.
tribus ipſæ erant in centurias
2 *Agr.* 2.
tributa & vectigalia ut differan
tributa comitia, 2 *Agr.* 11.
tributaria prædia, 1 *Agr.* 3.
tributo conficere pecuniam,
tribuum erat quidam ordo,
triumphantium in curribus ſ
dere prætextati liberi, *M*
grandiores equis jugalibus
que imponebantur,
triumphare gaudio, *Cluent.* 5
truculentus homo, 2 *Agr.* 5.
tubis utebantur ad ſacra, 2

entire, *Cluent.* 6. 102. trans-
omnes ſenſus, *ibid.*
: in noctę, 3 *Cat.* 2. 689
a bonum fuiſſe, *Clu.* 44. 204
Agr. 22. 445
acis cur dicatur ager ab hoſti-
s, 2 *Agr.* 18. 426
Agr. 36. 520
, *Cluent.* 8. 109
3 *Agr.* 3. 550
agella, quomodo differant, 569
re aliquem, *Rab.* 3. 567
ortium & bonorum animos
bant Romani, *Rab.* 10. 590
i, *Sul.* 12. 234
ribendo, *Arch.* 10. 317
: omnibus ſenſibus, *Clu.* 26. 154
nis ſpectanda ex antefactis,
5. 151
pro republica, *Planc.* 37. 617
t turpia, *Mur.* 6. 22
2 *Agr.* 2. 345
n aliquo, *Arch.* 3. 295
us, 3 *Cat.* 6. 700
pingebatur gutturi eorum qui
icium trahebantur, *Rab.* 5. 575
Mur. 34. 97
tere pro aliquo, *Clu.* 32. 171
voces, ſicut ſunt diverſæ notionis, ſic & diverſæ originis, *Rab.* 1. 557
vocis conformatio, *Arch.* 1. 289
volatici impetus, *Har. reſp.* 22. 547
volitabo in hoc inſolentius, *Flac.* 16. 142
volitare ante oculos, 2 *Agr.* 22. 442
volubilis, *Flac.* 20. 151
volucris fortuna, *Sul.* 32. 281
voti convictus, reus, damnatus, *Red. ad Quir.* 1. 329
vox vulgaris, *Planc.* 23. 596
uſque a mari, *Cluent.* 68. 261
uſu matrimonium, *Flac.* 34. 187
uſura exigui temporis, 3 *Agr.* 1. 535
uſura lucis, *Sul.* 32. 281
uſus magnus cum illo mihi eſt, *Cl.* 41. 199
ut vita ſuppetat, 2 *Agr.* 36. 524
ut pro ut ut, quamvis, *Planc.* 4. 565
vulnera pro damna, *Cluent.* 21. 139
vulnera domeſtica, *Rab.* 8. 583
vultu reipublicæ ſubvenire, *Red. in Sen.* 7. 375
Vulturcius, 3 *Cat.* 3. 689
vultus, 3 *Agr.* 1. 584

Z.

ZEno Cittieus, *Mur.* 28. 86, alii hujus nominis, *ibid.*

FINIS.

IN-

comitia a Rullo vocata, quæ, 2 *Agr.* 7. 59
commodum eſſe, 1 *Agr.* 3. 49
conari, de qua re dicamur, *Sul.* 25. 39
concilium fieri, *Red. in Sen.* 5. 65
condonari, gravius eſt, quam permitti, 2 *Agr.* 17. 65
confligere, quid proprie ſit, *Man.* 10. 12
confugientes ad aram ſervabantur, *Red. in Sen.* 5. 65
conjurantium conſilium quale ſit, *Sul.* 25. 39
conjuratores Catilinæ ſupplicio affecti, quot & qui, 3 *Cat.* 6. 96
conſecratio non fiebat abſque ſacrificio, *Pro dom.* 47. 88
conſul, quot modis armatus, 2 *Ag.* 37. 77
conſul integer, qui, *Mur.* 37. 18
conſules & Trib. plebis, quo anni tempore magiſtratus inirent, 2 *Agr.* 5. 58
conſulatum petere qua ætate liceret, 2 *Agr.* 2. 57
contendere, quandoque ponitur, pro comparare, *Man.* 13. 13
contendere, quandoque conferre, 2 *Agr.* 35. 75
convenire in matrimonium, quid ſit, *Flac.* 34. 31
Corinthum, qui deleverit, 2 *Agr.* 33. 74
Cornelii patricii Rom. minime cremabantur, *Arch.* 9. 53
Cornicum oculos configere, *Mur.* 11. 6
Crabra aqua, 3 *Agr.* 2. 79
P. Craſſus cum Pompejo bis conſul: triumphavit de Hiſpanis: & ſe ipſum

dec
dec
dec
2
ded
ar
den
ci
deſc
nc
deſu
devo
dictu
dies
qu
qu
diem
reſ
dirim
diſce
divin
dir
Dom
in
2
dom
Pr
doni
nu
dubit
P. Du
egi

Trojano, qui nam laterent,
.37. 18
, cujus ſit, *Mur.* 30. 16
o, venuſtius loquendi genus,
n, at vero, *Flac.* 3. 22
, cur Mithridates dictus,
.25. 27
, *Mur.* 27. 11
e e pueris, quis dicatur,
. 3. 44
ius magis, ea, quæ minus ſpe-
, *Man.* 5. 8. & quidnam minus
etur, *ibid.*

F.

re pro populo, quid, *Pro*
m. 29. 83
retatis, quia utebatur Pompejus,
rone arguitur, *Har. reſp.* 21. 97
es, an eſſent omnibus noti,
11. 6. quinam eos propoſuerit,
ibid.
d flecti poſſunt, 3 *Cat.* 8. 97
premi, eſt ſalutem ſuam in
men poſitam adſpicere, *Cluent.*
. id ipſum denotat, re premi,
ibid.
, an ſit in hominis poteſtate, &
endeat, *Man.* 16. 15
e, ubi non naſcuntur, indicium
dæ regionis, *Flac.* 17. 24
quando dicatur concidiſſe,
7. 9
oprie defenſoris eſt, officium
, *Mur.* 40. 19
committi alicui, *Flac.* 21. 26
accepiſſe, quis dicatur, *ibid.*
a mancipatio, *ibid.*
, qui, 2 *Agr.* 13. 64
m. in quibus unguenta ven-
tur, quomodo nuncupata,
24. 75
um libri, quomodo nuncupati,
3. 9
ut in ſecundis, fluxa: ut in
is bona; elegans dicendi mo-
Cluent. 5. 21
mala conſtituti, res novas quæ-
Mur. 37. 18
poteſtas maxima, in rebus
us, ſed multo major in re mi-
Man. 10. 11. a quibus pen-
ibid. quo nomine a Cic. nun-
cupata, *ibid.* abſque ea omnis virtu-
tis curſus impeditur, *ibid.*
Fregellas qui everterit, 2 *Agr.* 33. 74
fretum, quale mare ſit proprie, *Mur.* 17. 11
frugi, nomen, ad quem proprie ſpectet,
Cluent. 16. 26
funeſtari, quid, & unde dicatur,
Rab. 4. 83

G.

GAbinius, cujus ordinis fuerit,
4 *Cat.* 6. 99
Gabinius quæ vendiderit Alexandrino
regi, *Planc.* 35. 116
Galba, quomodo appellatus ab Aſco-
nio, *Mur.* 8. 5
Galli, a Gallicano, diſcrimen, *Clu.* 8. 22
Gaurus mons, ubi ſitus, 2 *Agr.* 14. 64
genus, latius patet, quam familia,
Mur. 41. 20
C. Glaucia fuit interfectus, ut hoſtis
publicus, *Har. reſp.* 24. 99
gloria quando maxime quæratur,
Man. 3. 5
Ti. Gracchus, a quo occiſus, 1 *Cat.* 11. 91
Græcia magna, unde ſumeret initium,
Arch. 5. 47

H.

HAbitare, eſt diu in loco manere,
2 *Agr.* 37. 77
haſta, erat Rom. auctionis ſignum,
1 *Agr.* 2. 49
haſtas abjicere, qui dicebantur, *Mur.* 21.
12
Hercules vir fortiſſimus, ærumnas tulit,
Pro dom. 52. 89
hereditatem alicui committi, quid de-
notet, *Flac.* 21. 26
hereditatem cernere, eſt idem, quod
adire, *Flac.* 34. 32
Hiempſal, Mauritaniæ rex, *Sul.* 20. 38
Hiſpani & Luſitani nationes bellicoſiſſi-
mæ, *Man.* 10. 12
hiſtoriæ & poëtices effectus, qui,
Arch. 2. 44
hominem homini natura conciliat &
cur, *Mur.* 20. 12
homo notus, dicitur quandoque in ma-
lam partem, 2 *Agr.* 8. 60
honor, quibus jucundior eſſe debeat,
Planc. 20. 111

I ... ulitatum, *Cluent.* 29. 31

imagines, quibuſnam ſervabantur in atriis, 2 *Agr.* 1. 56

imago, cur latius pateat, quam ſtatua, *Arch.* 12. 56

imperatoriæ virtutes, quæ, *Man.* 10. 10

in, præpoſitio, duplicem vim habet, hoc eſt laudis & vituperii, *Arch.* 10. 55

in exercitu & apud exercitum eſt quo ſenſu capiantur, *Arch.* 5. 48

inducere, quandoque denotat in publicas tabulas referre, 2 *Agr.* 26. 70

infeſtum mare, quando dicatur, *Planc.* 1. 102

inſulæ, quodnam genus ornamenti fuerit, 1 *Agr.* 2. 49

ingenium, eſt bonum naturæ, non induſtriæ. *Man.* 14. 14

ingenio perfectum, induſtria elaboratum, quando quid dicamus, *Man.* 1. 3

inire viam & viam redire, quid denotet. & quando hujuſmodi actiones fiebant, *Mur.* 12. 7

injurioſius, minus eſt, quam injurioſe, *Man.* 5. 7

innocentia, præſtat ceteris virtutibus, *Man.* 13. 13

inſanire libidine, quorumnam ſit, *Sul.* 25. 39

inſcriptio monumenti Scipionis Africani, quæ, *Arch.* 9. 53

inſignia victoriæ, quæ, *Man.* 3. 5

interpunctionibus an uterentur antiqui, *Mur.* 11. 6

m condidit Clodius in e-
ɔmo, *Pro dom.* 38. 85
ere quid ſit, *Flac.* 31. 29
quibus ornatus laudibus a
Man. 10. 11
o tempore triumphaſſet,
11
ares dare, cui permiſſum
ibid.

M.

:, quomodo ſcribi debeat
na ſyllaba, *Cluent.* 56. 43
luſtres reddunt homines,
56
ricii, qui fuerunt: item
gr. 11. 62. *Pro dom.* 14. 76
Romanis, dabantur favore
Agr. 1. 56
inſignia, quæ eſſent,
43
proprie ſint, *Pro d.* 18. 78
quale ſit, *Har. reſp.* 7. 93
nexu, qui dicebantur,
3
Ioſtilianæ actiones, quæ,
9
quati, in filium mira ſe-
. 11. 36
ur de rupe Tarpeja detur-
. 35. *ſeq.*
biles, Mallii vero igno-
. 5. 103
: ſint, 1 *Agr.* 4. 51
oravit Græcas litteras,
54
ur Eburni cognomen in-
. 17. 11
nanis non erat in numero
rium, *Cluent.* 16. 26
di a quibus & in honorem
ur, *Har. reſp.* 12. 95
ercere, cur Rom. ſenato-
e licuerit, 2 *Agr.* 25. 69
cognominatus Creticus,
ta, *Man.* 12. 13
ur vocatus Macedonicus,
10
, quomodo parari poſſit,
10
lacrum a Cic. conſecra-
locatum in templo Iovis
Pro dom. 57. 90

Minturnæ & Herculan. opida Campaniæ, 2 *Agr.* 14. 64
Mithridates, quibus nominibus ab Aſiaticis ornatus, *Flac.* 25. 27
Mitylenæ opidum, ubi ſitum, *Man.* 15. 64
mitra, quid ſit, *Har. reſp.* 21. 97
moderari, eſt idem, quod regere, *Man.* 2. 4
monedula, dicta eſt a furanda moneta, *Flac.* 31. 29
monumenta, majoris auctoritatis ſunt, quam veſtigia, 2 *Agr.* 36. 76
monumentum exſtruitur ad memoriam, *Pro dom.* 20. 80
more quæ fiunt, minime improbari ſolent, 2 *Agr.* 1. 56
mors turpis non poteſt accidere viro forti: neque immatura conſulari, 4 *Cat.* 1. 98
multam vel pœnam committere quando dicamur, *Cluent.* 37. 35
multum aliquando adverbialiter ponitur, hoc eſt, pro valde, 3 *Agr.* 3. 79
Mummius, cur Achaici cognomen adeptus, *Mur.* 14. 10
mundi nomine ſignificatur omne id, quod cæli ambitu continetur, *Har. reſp.* 28. 101
Murena, utrum cum diphthongo, an ſine, ſcribendum ſit, *Mur.* *pag.* 1
muſicæ ars, cur ſpreta a Romanis, *Mur.* 13. 9

N.

NAm, eſt etiam adverbium aſſentiendi vim habens, *Mur.* 31. 16
naſcimur, non ſolum nobis, ſed & patriæ, parentibus, amicis, *Cluent.* 15. 25
Naſica, vir optimus in tota civitate judicatus a ſenatu, Idæam matrem e Phrygia advectam, ſuis manibus accepit, *Har. reſp.* 11. 94
Nattæ, qui fuerint, *Mur.* 35. 17
neceſſitudo, plus eſt, quam amicitia, *Man.* 2. 4
negotium, continet in ſe majus quiddam, quam res, *Arch.* 12. 58
neque enim erant obſcura: neque enim erant occulta: neque enim obſcure gerebantur; elegans dicendi modus, *Cluent.* 15. 26
nervi populi Romani quinam forent, 2 *Agr.* 18. 65

collocare, in rebus iis, unde ſperatur lucrum, *Man.* 2. 4
oculi, ſunt indices trucis animi, 2 *Agr.* 25. 69
oculum cornici confixiſſe, quis dicatur, *Flac.* 20. 25
odimus fere ſemper, quos metuimus, 1 *Cat.* 6. 89
odium, quid ſit & an mortuos odio proſequamur, *Cluent.* 10. 23
operas dare, quid ſignificet, *Planc,* 19. 110
opida Italiæ omnia, olim vel municipia, vel coloniæ, vel præfecturæ, 3 *Cat.* 2. 95
opinans, participium, ſemper cum nec: nunquam aut m cum non, apud Ciceronem invenies, *Sul.* 19. 38
opinionem judicii corrupti animis inſitam, evellere perdifficile eſt, *Clu.* 1. 18
Oppianicus, quibus criminibus accuſatus, *Cluent.* 7. 22
oratio requirit prudentiam ac mentem, *Pro dom.* 1. 72
oratoris definitio & munus, *Clu.* 17. 26
in Orchestra ludos ſpectare, quibus liceret, *Cluent.* 47. 39
Oreſtes & Alcmæon fuere matricidæ; *Har. reſp.* 18. 96
ornare, pro inſtruere, uſurpari ſæpe ſolitum, *Man.* 4. 6

P.

PAcis ornamenta, quæ ſint, *Mur.* 9. 5

au
Pinar
planu
ce
plebi
plebi
ite
poëta
ne
poëta
A
poëta
di
dit
poëta
lu
in
Pom
fu
oc
&
Pom
ex
M.
Pom
ta
qu
H.
Pom
H
ponti
or
ponti

ſua ætate Romani induebantur, ...h. 3. 45
quæſitor, ſæpe idem ſunt, ... 27
...us, cur ſic dictus, *Man.* 1. 3
quot lictoribus utebantur in ... quot in provinciis, 2 *Ag.* 34. 75
quo faſcium numero utebantur in provinciis: & quo in urbe, 12
...r major magiſtratus, *Man.* 1. 4
..., quid ſit, *Red. in Sen.* 11. 69
...quis dicatur, 2 *Cat.* 2. 92
...a figura Ciceroni familiariſſi... *t.* 7. 90
..., a perſpicere diſcrimen, 33
... Auletes, cur ſit dictus, ... 64
... qui heredem inſtitui pop.
...t Cyrenarum rex, 2 *Ag.* 19. 66
..., non cuivis de populo erant ...*an.* 2. 4
... cur ab omnibus odio habiti, 105
...decumani & pecuarii, unde ...*in.* 6. 8
...potiſſimũ deceat, *Mur.* 14. 10
...animi, pudicitia vero corpo... *t.* 5. 21. *Har. reſp.* 20. 97
...i & cur dicti, 2 *Agr.* 12. 63
...quandoque pro ſuffragio ſu... *Mur.* 34. 17
...o tempore contra Rom. bel...rit, & quis de eo triumpha... *ur.* 14. 10

Q.

...es deſignati ſortiebantur ...ncias, *Planc.* 27. 113
...non utebantur lictoribus in ... in provincia, *Planc.* 41. 117
...ri, 2 *Agr.* 13. 64
...ro quidque, & quiſquis, pro ... Ciceroni & Lucretio uſita... *nt.* 19. 27
...num, otium vero ad corpus ... 2 *Agr.* 28. 71
...i fuerunt, qui futuri ſunt, ...icendi modus vel laudantis, ...rantis, *Red. ad Quir.* 7. 61
...lo, illo modo, venuſte ad...pponuntur, *Cluent.* 14. 25

R.

REcoli dicuntur proprie intermiſſa, *Arch.* 6. 49
redire ad res, quid proprie ſit, *Red. in Sen.* 11. 69
referri in ærarios, *Cluent.* 43. 39
regnare & ita regnare, &c. figura eſt amplificandæ orationis gratia, *Man.* 3. 5
repetundarum lege, qui tenebantur, *Cluent.* 37. 35
repetundarum crimen, an eſſet capitale, *Cluent.* 41. 38
repromittere, majorem vim habet, quam promittere, *Red. ad Quir.* 10. 62
rerum humanarum initia, unde ducta, *Cluent.* 14. 25
reſiſtere, quibus dicamur, 2 *Agr.* 37. 77
reſpondere, ſcribere, cavere, verba juriſconſultis familiariſſima, *Mur.* 9. 5
res proferre, idem erat Rom. quod nobis feriari, ſeu a muneribus urbanis vacare, *Mur.* 13. 8
Rhudiæ, Apuliæ opidum, *Arch.* 10. 54
Roma, arx omnium gentium, 1 *Ag.* 6. 53
Roma vetus, habebat flexos & enormes vicos, 2 *Agr.* 35. 75
Romani exſules, quo in exſulium irent, 2 *Cat.* 6. 93
roſtra, quando quis aſcenderet, *Man.* 1. 3

S.

SAccularii appellati, cur & qui. *Cluent.* 55. 42
ſacerdotes Rom. a quibus creabantur, 2 *Agr.* 7. 60
ſacra facientibus mulieribus, viris non dabatur ad eas ingreſſus, *Mur.* 41. 20
ſacra privata apud Rom. ſervabantur exactiſſima cura, *Mur.* 12. 8
ſacrarium Catilinæ ſcelerum, non ſacrorum, 1 *Cat.* 9. 90
ſacrificium Bonæ Deæ, ubi fieri ſolitum, *Har. reſp.* 17. 96
ſaltare, olim Rom. ponebatur in vitiis, *Red. in Sen.* 6. 66
ſalubritas, quid ſit & quid a ſalute differat, *Mur.* 13. 9
Scauri encomia, *Mur.* 17. 11
ſcelera impellunt homines, tanquam in pœnam, in opiniones malas, *Pro dom.* 2. 72

I

ſcelera emergunt graviſſima,
pudore & timore, *Cluent.* 6.
ſcenam argenteam totam, qui
Mur. 19.
ſcilicet, ſæpe ironice profertur,
Scipio Africanus obtinuit co
ante legitimam ætatem, & i
tinuavit contra legem, *Man.*
Scipio Africanus, ubi diem ſuu
dicatur, *Arch.* 9.
ſciſcere quid ſit, *Planc.* 14. 10
prius ſciſcere permiſſum,
ſcripturarii, Nonio & Feſto qu
Man. 6.
ſella curuli, quinam utebantur,
ſemitæ, in quo a viis d
2 *Agr.* 35.
ſenatores dicti, qui, *Cluent.* 5
ſenatoribus Rom. non licebat
Man. 7.
ſenatorum inſignia, quæ, *Clu*
ſenatus, ubinam habebatur, *Pr*
ſententiam, qui primus omni
natu rogabatur, 4 *Cat.* 4.
Sertorius, erat Marianarum part
contra rempublicam, *Man.*
Sertorianum bellum, cur a ſe
vato conceſſum, *Man.* 21.
ſervi, quod modis manumitt
Rab. 5.
ſervi, familia dicuntur, *Cluent*

ꝛ pars populi, 2 *Agr.* 7. 60
teribus erant, quæ nos ſtrata
s dicimus, *Mur.* 36. 18
s, adinvenit aratrum & agri-
, *Flac.* 26. 27
on poteſt culpa carere, *Har.* 99
, qua orbis parte poſita,
i. 64

V.

prata, ubi fuerint & cur ſic
cupata, *Pro dom.* 38. 85
quot & quibus de rebus dica
n. 6. 8
uid commodi nobis afferant, 5
vi, veteribus ſcribebatur,
6. 76
interpretatur, quaſi favere,
. 55
et animum adaugere, *Clu.* 1.18
vero, non confert ad ſententiam, ſed ad ornatum, *Cluent.* 6. 21
verum, pro æquum ſæpe poſitum, *Cluent.* 28. 31
veſtis, quando obſoleta dicatur, 1 *Ag.* 7. 54
vicus falcarius Romæ, *Sul.* 18. 37
videre, eſt dicendi modus, ex cohortatione quadam liberiori proveniens ex auctoritate dicentis, *Man.* 7. 9
virgæ a civium Rom. corpore ut amoverentur quis auctor, 4 *Cat.* 4. 99
unde peti, dicebatur antiquis, pro eo, quod nunc dicimus, debere ſeu debitorem eſſe, *Mur.* 12. 7
voluptas, unde oriatur, *Red. ad Quir.* 1. 59
Voluſienum, an Voluſenum, legendum, *Cluent.* 70. 45
votum, cur in devotione inſit, *Red. ad Quir.* 1. 59
urbs, ut nobilis & commoda dici poſſit, quæ requirantur in ea, *Arch.* 3. 44
uſu, res acquiruntur & amittuntur, *Flac.* 34. 31

FINIS.

[illegible]



